
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
17 P
17

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
55
5 C
13
ROMA

SANCTORII SANCTORII IVSTINOPOLITANI.

Olim in Patauino Gymnasio Medicinæ Theoricam Ordinariam primo loco profitentis.

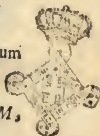
METHODI VITANDORVM

Errorum omnium, qui in Arte Medica contingunt

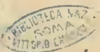
LIBRI QVINDECIM,

Quorum principia sunt ab auctoritate Medicorum, & Philosophorum Principum desumpta, eaque omnia experimentis, & rationibus analyticis comprobata.

CVM TRIPLICI INDICE VNO LIBRORVM, Altero Capitum omnium, Tertio Rerum notabilium.

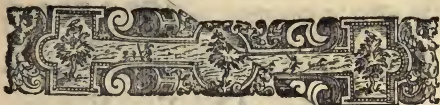

VENETIIS, M. DC. LX.

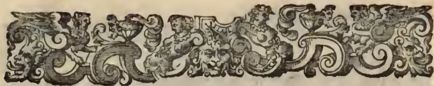
Apud Franciscum Brogiollum.

SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIIS.

INDEX LIBRORVM.

INDEX CAPITVM.

Capita primi libri de affectuum ideis perquirendis.

Cap.

Capita Secundi Libri de affectuum idiopathia, & sympathia.

Capita tertij libri de modo inueniendi specificas affectuum differentias.

Capita quarti libri de metiendis morborum ideis.

Cap.

Capita quinti libri de perquirendis humoribus per propria signa.

PRÆFATIO LOGICA.

Capita sexti libri de perquirendis humoribus signorum syndromem.

Capita septimi libri de misturis humorum perquirendis.

Capita Duodecimi Libri de analogismis, & experimentis.

Capita Decimitertij Libri, de administrandis remedijs.

Capita Decimiquarti Libri de reuulsione, & deriuatione.

dam

Capita libri decimiquinti de indicantium æquilibrio.

INDEX RERVM NOTABILIVM.

Ale-

Aqua

D

E

Er-

Errata quæ reijciuntur in IX. & X. libro.

Errata quæ reijciuntur in XI. libro.

Vt

Vt

F

G

L

Lin-

Mor-

P

f 5 Po-

San-

T

V

Ve.

FINIS.

SAN-

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Morborum, & Symptomatum Ideis perquirendis.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Præfatio vniuersalis.

CONSTARE arbitror in arte Medica contemplatrice, & præcipuè in curatrice infinitos committi errores posse vel in cognitione morbi, vel causæ, vel in præsagiendo, vel in auxiliorum inuentione, vel postremò in remediorum administratione.

In hæc capita, tamquam in summas partes tota medicina, quam θεραπευτικὴν, Græci vocant, distribuitur; & alia in hoc exordio accommodatiora, circa quæ omnes medicorum errores, & mali medendi vsus contingunt, nec mente fingere, vel comminisci possumus.

Varia tamen sub his, & specifica magis continentur capita: quibus cunctis vel diligentissimè certa methodo præuisis, infiniti medicorum errores vitari, & præcaueri poterunt

Quare, cùm hęc tempora malum hunc casum subeant, vt nostratum plerique plures malam in omni negotio medico doctrinæ sementem faciant, & nullum penè relinquant locum errandi tàm in cognoscenda, quàm in facienda medicina.

Proinde decreui in hac contemplatione insistere, & pro meo virili non solùm aliquot nostratum errorum stirpes principijs medicis suffultus elidere; verùm etiam physiologicis, & analyticis initijs adiutus semina omnium errorum, qui fieri possunt in hac medicina curatrice, extinguere, & ad certissima & propinquissima capita, certa, & infallibili quadam methodo (nisi me fallat opinio) cuncta transferre errata, quod perbellè præstabimus, si cum his altioribus principijs methodi cognoscendi, & medendi prin-

cipia in unum quasi complexum copulabimus, ut consequamur hunc exoptatum finem: quibus pollicitis ni frustrabimur lectorem ad extremam huius methodi coronidem sicuti manu apprehensum deferemus; & tunc ipse tamquàm ab alto, & excelso loco munere analytico excitatus, laqueos nostratum, & Syrtes innumeras oculis penè uidebit.

Inde cognoscemus optimos medicos, qui defixi in præstantissimarum artium studio; qui diuina exculti sunt arte, qui nunquàm ullo temporis puncto mentis aciem à uera Hippocratis, & Galeni Physiologiâ deflectunt, eosque secernet ab ijs, qui pallio medico tantùmmodo sunt laruati, qui summa ipsorum incuria multos decipiunt, quippe consilijs, & medicinis miseros ægrotantes totis horis lacerant, & ad necem usque diuerberant.

De totius operis partitione, & intentione. Caput II.

PRæstabit ergo uniuersam hanc Methodum, quam in conspectum, & lucem hominum in præsentia promere placuit, in tres uniuersales partes distribuere. In prima quarum quatuor librorum Compaginem de affectuum omnium Ideis parauimus; & tali artificio disposuimus; ut priusquàm de erroribus, qui fieri possunt in expendendis morborum, & symptomatum formis, ageretur; illarum omnium Methodorum inquisitio præcederet; quæ ad rectam idearum, uel formarum affectuum præter naturam cognitionem nos ducere potis esset: quia alius sanè uitandorum errorum omnium modus non datur: nisi præcognita ueritate, quæ sola, ut ait Aristoteles text. 85. primi libri de anima, est sui, & obliqui iudex.

Ad hos igitur quatuor, primos libros in hac prima parte, ac ad quatuor supprema capita tamquam ad uiuum singillatim errores omnes (ni fallor) qui possunt contingere, & ipsos imaginari possumus in librandis morborum, & symptomatum essentijs, hoc Methodorum opificio resecari, & corrigi poterunt.

In primo libro agemus de tribus Methodis, & in primis de Methodo resolutiua, quæ nos à symptomatibus secundi ordinis ad actiones læsas ducat; & ab ijs ad illud, quod est in facto esse; quod verè indicat, & quod medicum allicit.

Ex in agemus de Methodo, quæ per signa propria ad cognoscendas morborum omnium formas genericas procedit.

Tandem de Methodo, quæ per communium signorum syndromen sufficientissimam procedit, agemus; quarum methodorum virtutes, & affectuum ideas præter naturam vniuersas commodè inquirere, & errores, dum omnium morborum, & symptomatum formæ confundi solet, anteuertere poterimus. Sicuti dum morbos in mala compositione rudiores crederent esse in intemperie, vel viceuersa: In quo primo libro hoc supremum caput de vitandis erroribus, qui fiunt in affectuum ideis præter enarratas Methodos, tàm varijs omnium generum affectuum splendescere exemplis curauimus; vt lector nisi fuerit mente obcæcatus, illis excitatus, atque commotus falli, neque ægros fallere poterit.

Cœterum in exacta morborum essentia pernoscenda non satis est cognoscere formas; sed expedit vlterius philosophari; nempè an morborum, & symptomatum cognitæ ideæ, vel formæ læsis corporis partibus per essentiam, vel per consensum competant.

Scire enim optimè possumus ventriculum intemperie aliqua conflictari; sed numquid per essentiam, vel per consensum ab alijs visceribus sit facta, & adhuc fiat; hoc in primo non elucet, sed tenebrarum velo ibi est obuolutum: cum sæpenumerò adsint, qui rectè affectuum formas cognoscant; attamen huic impingant scopulo, nescientes an per essentiam, vel per consensum viscus aliquod ingrauescat.

Proinde erat opus de hoc tanto initio statim in 2. libro verba facere; & perquirere aliquam Methodum, quæ de affectibus vniuersis promptè doceret, quando per essentiam; & quando per consensum viscera essent iactata, atq; concussa: & quę affectio esset Idiopathia; & quę prothopathia, & de omni partium Sympathia, quæ in hac humana fabrica obseruari possit,

exa-

examen de hac re instituimus, ad quem librum multis exornatum Methodis vitandorum errorum omnium de Sympathia in musculi, & neruis longis obseruata, plurima reuocamus errorum exempla: quorum luce admoniti, expeditiùs cæteros infinitos eandem sortem subeuntes tradita arte cognoscere, & vitare poterimus.

His de formis genericis, & de Sympathia affectuum peractis, mox in 3. libro dirigitur philosophandi spiritus ad exquirendam Methodum magis particularem quæ nos docere posset specificas & vltimas affectuũ differentias, & quæ esset ex proprijs, & non ex communibus, & genericis affectuum principijs.

Quoniam qui ex ratione vniuersali, vel ex medio tantùm generico specificã haurire cognitionem volunt; uel ex medio termino, qui sit vniuersalior conclusionis prædicato, quæ in idem recidunt, syllogizant; non possunt committere quin paralogismo ex affirmatiuis in secunda figura illidant; cuius consequentiæ redduntur monstruosæ, & irreducibiles ad bonam figuram, ob hanc nimirum vnicam, & singularem rationem; quia continentia non possunt fieri contenta, nec versa vice.

Ideò Methodum hanc particularem cognoscendi propria, & specifica affectuum principia constituimus esse processum à locorum affectorum conditionibus, quæ sunt illæ, quæ definiunt, & constituunt specificas affectuum formas; quia propriorũ omnium passionum naturam, & essentiam alio modo consequi non possumus, imaginetur quis quantum volet, si Aristoteli credendum 1. poster. quam per earum subiectum, quod solùm definit passiones proprias.

Hinc est quòd genericus affectus transit in specificum, quando jungitur partibus nostri corporis, & aliquo proprio fulcitur subiecto.

Hinc dolor, ut dolor naturam quandam genericam exprimens; expensus tamen in aliqua corporis particula, euadit specificus; Sic in membrana euadit pungitiuus, in carne laceratiuus, & sic de alijs doloribus; similiter si ulcus consideretur sub genu, potest illud esse cauterium ali- quod salubre, si illud met in Pulmone, ulceris differentia euadit funesta, ac deplorata, ut specificę differentiæ partium nostri corporis sint illæ, quæ coarctent affectus communes, & specificos reddant, & constituant.

Specificæ affectuum differentiæ (ut hic breuibus agam) ad has decem uniuersè reducuntur, ad situm, meatum, figuram, compositionem, exordium, substantiam temperaturam, progressum, numerum, & officium: harum quælibet specificum facit affectum, & ob harum diligentissimam inquisitionem omissam in plurimos ostendimus nos labi posse errores.

Cęterum cùm differentiæ antedictę partium corporis aliquæ; vt temperatura, meatus, situs, & figura, aliquando alterentur, & mutẽtur; & pręter statum primigenium à primis generationis exordijs comparatum, subire possint aduentitium introductum ab assidua sex rerum non naturalium consuetudine; quę si callum obducat in debilibus, & senibus non sit mutanda; necessariò agendum relinquitur in 4. lib. de hoc aduentitio statu: vt secundum considerationem primigeniam, & aduentitiam conditiones partium corporis enarratas contemplemur; quia ab ijs tantùmmodo metimur recessum morbificum, & specificæ formæ affectuum formantur, ideò de hoc statu aduentitio, & de consuetudine ereximus librum: vnde infinitam propemodum errorum sobolem detegere, & vitare poterimus.

Hisce omnibus visis, quorum potentia infinitos Empiricorum errores in symptomatum, & morborum Ideis genericis & specificis perquirendis cognoscere, & obliterare possumus: Exinde animum conuertimus ad enodandos lapsus, qui fieri possunt in humoribus omnibus præter naturam contemplandis.

Quinque generalissimos modos, vel quinque suprema capita, circa quæ claudicant, atque vacillant Empirici in perquirendis humoribus præter naturam, afferimus, cùm neq; plura, neq; pauciora esse possint: Vt primum sit dum Medicus noxiam prędominantis humoris speciem nesciret.

Secundum, cùm perpetuò humores de-

teriorem qualitatem nacti ceteros inficiant, ijsdemq; misceantur; & inde sic mixti, & simul consarcinati inferant noxam: hoc supremum errandi genus prodit, cùm sint mixti, nescire, an mixtura intus facta sit, vel foris: Cui scopulo quam sæpe rudiores impingant, vobis expendendum, dijudicandùmve suo loco relinquam.

Tertium, cùm humores tota substantia aliquando peccare possint, & præter manifestas qualitates sint aliquæ abditæ, quæ concurrant, atque patientes feriant; de ijs, quæ tota peccant substantia, agemus, & de reconditarum qualitatum primis initijs.

Quartum, qua quantitate ægros inuadant humores: vbi tradita est duplex Methodus, qua in quantitatis humorum cognitione ducimur.

Quintum, & postremum fallendi genus est, dum aliquem humorum peccantium motus, fugeret, atque lateret. Ad quæ suprema capita (ni fallor) errores, qui possunt fieri in humoribus præter naturam scrutandis, aptissimè conferimus omnes; ita vt in sex libros sit dispositum totum hoc negotium.

Primus est de Methodo cognoscendi peccantes humores per signa propria, qualia sunt (& alia non inuenimus) sapores, colores, & Typi.

Secundus liber est de communibus signis coarctandis per syndromen in tantum, vt subrogentur proprijs.

Tertius est de omnium mixturis.

Quartus de ijs, quæ peccant substantia, & de reconditis qualitatibus.

Quintus de quantitate peccantium humorum.

Sextus, & postremus de pertinentibus ad motum localem.

Denique perceptis exordijs errorum omnium, qui fieri possunt, tùm in perquirendis formis, tùm efficientibus affectuum præter naturam; & traditis illis initijs quorum opificio philosophantes ad veritatis fastigium deferimur. Inde conuertimur ad omnia illa instrumenta, quæ ad solertiam, & inuentionem remediorum in medendis ægrotantibus conferre possunt.

Cæterùm, vt laqueos omnes, & Empiricorum multorum lapsus in tanto negotio aperirem, & ob oculos collocarem, altius erexi spiritum, & me ad Logicam, & ad illa prima initia humanæ cognitionis contuli, quæ solum æternas, & infallibiles sciendi normas tradunt, & quæ animos ligant, atque deuincunt.

Hinc extat in hac tertia parte de inuentione remediorum primus liber de principijs methodi medendi à fonte Logico exhauriendis, & confirmandis. Vbi indicantium veræ conditiones elucent: Vbi constituimus hoc caput supremum; Quomodo medicus in cognoscendis indicationibus, analytica doctrina excultus non possit in errores incidere.

Secundus extat liber de inuentione remediorum per analogismum & experientiam, vbi ostenditur, quando analogismus, & experientia sint inepta argumenta sciendi, & medendi.

Tertius est de recta administratione remediorum, & ad Tria capita ibi reducuntur errores omnes, qui committuntur in remedijs administrandis.

Quartus est de erroribus, qui fiunt in humoribus quatenus loco mouentur; agiturque de reuulsione, & deriuatione.

Quintus, & postremus est de indicantium omnium æquilibrio; & de erroribus, qui contingunt, dum malè librantur hæc tria, vrgentia videlicet, causæ fouentes, & impedimenta: ad quæ omnia indicantia, siue sint sumpta à virtute, siue à causa, siue etiam a morbo, vel à symptomatibus reuocantur; vbi præcedit subtilis inquisitio, cui ex illis tribus prius conjectos oculos habere præstet.

Cęterùm, vt omnibus numeris absolutum hoc nostrum reddatur opus, non modò in arte medica conferens; sed in omni disciplinarum genere ob oculos quemlibet errandi modum, quò quiuis discurrendo errare possit, proponam, vt ab hinc neq; definiendo, vel discurrendo in hac, & in quauis facultate à vero deflectere possit: omnibus locis à Thesauris Arist. (vt verum fatear) in diuitias meas congestis, & ad ipsos tamquam ad Lydium lapidem, & ad Tribunal veritatis,

quæ-

quælibet propositio, quælibet definitio, & quivis discursus, an rectus, & concludens sit, transferri potest.

Cur quattuor sint suprema genera, ad quæ reducuntur errores, qui fiunt in scrutandis affectuum præter naturam Ideis. Cap. III.

CVm mihi sint in animo in huius operis exordio ad quatuor certa, & suprema genera errores omnes, quos in expendendis affectuum præter naturam formis imaginari possumus; præstat in primis hic contemplari, vnde quaternus hic numerus trahat initium.

Dicimus ergo hac orationis necessitate dispersos, atque dissociatos errores, qui fieri possunt in speculandis essentijs, in quatuor capita suprema finiri, dicentes quòd errantes vel eò cadimus, vt rei de qua instituta est contemplatio, nesciamus naturam genericam, transcendentes de genere in genus.

Vel secundo loco philosophantes decipimur in attributis; postquam scilicet cognita est natura, & forma generica; attamen erramus credentes illam naturam genericam conuenire alicui ægrotanti per se, cum per accidens competat.

Vel tertio loco contingit errare, nesciendo differentiam specificam, à partibus metientes recessum secundum primigenium statum.

Vel quartò nesciendo differentiam specificam confundendo aduentitium statum cum primigenio.

Ad ista quatuor capita errores omnes circa affectuum formas contingentes reducuntur, & plures; imaginetur quis quantum volet, non inueniet modos.

Sed conferamus hos quatuor generalissimos modos in stylum medicum; dicendo primum modum errandi esse, dùm affectus præter naturam ideam, & formam genericam cõfundimus, verbi causa, dum crederemus affectum aliquem internum esse intemperiem, nihilominus esse mali compositio, vel viceuersa, & sic de omnibus morbis.

Ad eundem modum, in symptomatibus scrutandis, veluti in exeunte aliquo, vt in alui fluore iudicaret imperitus, symptoma illud esse in actione retentrice diminuta: vnde vellet astringentibus vti: attamen symptoma esset in actione naturali expultrice irritata: quod deberet tolli non astringentibus, sed potiùs refrigerantibus, & aperientibus.

Quem modum errandi ne in Syrtes incidamus, trium methodorum virtute in hoc libro anteuertere sumus conati; vt prima sit de resolutione symptomatum ad id quod est in facto; secunda sit de signis proprijs; tertia de syndrome sufficientissima communium signorum.

Secundum errandi modum dicimus esse, dùm affectum per sympathiam, & per consensum credimus per essentiam ægrotantes lacessere.

Tertium errandi modum dicimus esse dùm expendimus affectus alicuius specificam differentiam quæ talis facta sit ab vnica ex decem illis specificis partium differentijs ab ortu comparatis, verumtamen illas partium differentias vel conditiones vel perperam, vel neutiquam expendimus.

Postremum, dùm omittimus aliquam specificam differentiam partium aduentitiam, temporis cursu per consuetudinem sex causarum non naturalium acquisitam.

Hinc in lucem, & in conspectum vestrum lectores quatuor primos edidi libros, quippe qui tot perceptionibus, & varijs relucent exemplis, quæ sum expiscatus, vt hæc noua Methodus cùm primis exemplorum luce splendescat; Et hac methodo exemplis exornata, atque illustrata meritò incedendum duxi, quoniam hæc mentis aciem excitant, hæc scientiæ igniculos in animum iuuenum mittunt, & hæc sunt efficacissima monumenta, ut errores omnes quispiam anteuertat, & fugiat, & quæ magis semel docere possunt, quam perennis causarum contemplatio.

De suprema omnium Morborum diuisione. Cap. IV.

CVm in librum hunc illa Empyricorũ erraca, dùm transcendunt de genere in genus, & Ideas confundunt: non per-

percepta affectuum præter naturam forma, & Idea, reduxerimus. Par est exordiri à summa omnium morborum generum, & symptomatum diuisione in suas species, & hanc uniuersalissimam diuisionem à doctrina Galeni ubertate haurire, & strictim eam colligere: & meritò postquam ab alijs libentissimè est supposita atque probata: propterea à nobis erit recipienda tamquam specimen, & exemplar præsentis cognitionis, & eo libentius, cùm præuideam nostri temporis, Sicophantas saltem non reclamaturos aduersus Galenum, qui meritò ab omnibus extollitur ad sydera, & cuius laus ita edito loco est collocata, ad quem obtrectatores, uel inuidi pertingere minimè possunt: aggrediamur ergo morborum supremam diuisionem, deinde symptomatum ex Galeni sententia.

Morbi erunt uel intemperies, uel mala cōpositio, uel soluta unitas; intemperies erunt simplices, uel compositę. simplices, ut calida, frigida, humida, sicca; Compositæ; calida sicca, calida humida, frigida humida, & frigida & sicca; Octo ergo erunt intemperantiæ.

Nec mihi obijciant, præterea dari intemperies cum materia, quoniam nullus error magis à ueris initijs, & fundamentis analiticis abhorret, quam in diuisionibus transcendere de genere in genus, & uitiosam proponere diuisionem: transcendimus, dum intemperierum fieret diuisio in simplices, & cum materia, à genere formarum, in genus causæ efficientis: intemperies enim sunt formæ: humores uel materiæ facientes intemperies sunt causæ efficientes. Similiter Asclepiades meritò à Galeno repræhenditur lib. de trem. & palp. cap. 6. dum tenet uniuersas febres esse obstructiones humorum existentium in meatibus, & in meatuum magnitudinibus febrium omnium differentias consistere. Ecce, quod transit de genere in genus; quia mala compositio differt genere ab intemperie, ostendimus, ubi egimus de humoribus, humores esse efficientes causas; quare non est, ut de intemperiebus cum materia loquamus, & incidamur in laqueum tam manifestè ab Aristotele explosum 2. libro post.

Octo igitur enarratarum intemperantiarum quælibet uel esse potest in primo gradu recedens à temperato: uel in secūdo; uel tertio, uel quarto: sic enim antiquis Medicis placuit ad quartum usque diuidere; & quemuis gradum diuidere in tres mansiones; quare intemperantiæ expensæ secundum suas ideas & formas (omisso illo uitioso transitu formarum in efficientes causas) si enumerabimus mansiones erunt 24. duodecim in simplicibus & 12. in compositis, sic omnes erunt nonaginta sex mansiones recedētes à temperatissimo, hæc enim sunt supposita atque probata, & non decet perpetuò à primis exordijs litigia suscitare, sed supponenda tanquam initia præsentis contemplationis.

Mala compositio erit, uel in numero, uel magnitudine, uel situ, uel mala conformatione. Numerus uel deficiens, uel superfluus, deficiēs erit, dum abscinditur pars, dum uritur, dum putrescit, uel ob congelationem contrahitur. Superfluus ut pterygion in oculo: lumbrici: lapis in uesica: Magnitudo aucta, & diminuta. Situs ut infra.

Mala conformatio quatuor sub se habet subalterna genera, uel est figura uitiata; uel asperitas: uel læuitas: uel cauitas.

Figura uitiatur uel in utero, uel foris: Vnde nasus simus, acutus, oculi concaui, scapulæ in alarum modum: conuulsiones, tabes, elephas, &c.

Asperitas, ueluti dum ob acres humores aliquando in ossibus fit: uel ob medicamenta abstergentia; uel in oculis ob puluerem, uel fumum.

Læuitas; ueluti ob humorem uiscosum & pinguem in ossibus, & alijs partibus, ut in uentriculo, lienteria.

Cauitas habet duo genera: aliud quod est in angustia, uel in patefactione nimia: sub angustia sex sunt species; coalescentia, subsidentia, obstructio, cōpressio, occlusio, & constipatio; coalescentia fit dū coalescunt partes; subsidentia ob frigus, uel ob nimiam siccitatem; & dum expultrix facultas immodicè mouetur: obstructio uel à lentis, crassis, vel copiosis humoribus. Cōpressio, vt ob tumorem: Occlusio,

ob carunculam fit, vel ob lapidem occludentem meatum vrinarium. Constipatio pertinet ad meatus insensibiles: ideo Gal. lib. de constitutione ar. med. cap. 17. dicit obstructionem fieri in meatibus sensibilibus: constipationem verò in meatibus insensibilibus: similiter Galen. 11. meth. 4. dicit constipationem fieri à frigido externo densante meatus insensibiles.

Sub patefactione, vel nimia apertione tria sunt: dieresis, diapedijsis, anastomasis.

Solutio vnitatis vel à causis internis: vel ab externo ictu. Nemo imaginabitur aliquam speciem, seu ideam morbi, quæ sub his non contineatur, *& quamuis Gal. 3. de Crisibus capite quarto dicat*; ad rationem morbi pertinere hæc quattuor, ideã videlicet, magnitudinem, motum, & morem, attamen præter ideam; videlicet magnitudinem, motum, & morem, negamus esse constituentia essentiam morbi, quoniam nos non vocamus essentiale illud, quod perpetuò saltem non conuenit: Mos, vel magnitudo modò vni morbo conuenit: modò nequaquam, vt propterea cum non sint de omni; non erunt per se, vel essentialia; vt valeat in analyticis consequentia à de omni ad per se negatiuè, dicendo, non est de omni, ergo non est per se: quia argumentum est à destructione consequentis ad destructionem antecedentis; & valet, quia reducitur ad secundam figuram in camestres, sic; Omnis aqua est elementum, sed non est elementum, ergo non est aqua. Similiter omne per se est de omni: sed non est de omni, ergo non est per se, vel essentiale, quod idem est. Quare pro defensione Galeni dicimus per essentiale intelligere lato modo, per illud quod vt plurimum accidit. Vel dicimus, quod illa tria conueniant omnibus morbis, dicendo quod omnis morbus semper sit vel magnus, vel paruus: malignus, vel benignus, diuturnus, vel acutus, & hoc modo erunt essentialia.

Intemperies sunt octo.
- Simplicium, sunt quatuor genera.
  - Calida tantum vt Febris.
  - Frigida tantum vt Ascitis principium.
  - Humida tantum vt Cachexia.
  - Sicca tantum vt Marasmus.
- Compositarũ similiter quatuor.
  - Calida sicca vt Marasmus Torridus.
  - Calida humida vt Febris Quotidiana.
  - Frigida sicca vt est seniũ Philippi, & vltimũ seniũ.
  - Frigida humida, vt Anasarca.

Quælibet intemperies habet quatuor gradus, & quilibet gradus tres mansiones, ita vt nonaginta sex mansiones intemperierum præter naturam à medicis cognoscantur, & non plures.

- Malæ cõpositionis quattuor genera.
  - Numerus
    - Deficiens
      - Dum abſcinditur pars.
      - Dum vritur.
      - Dum putreſcit.
      - Dum vehementiſſimè refrigeratur.
    - Super vus
      - Pterygion in oculo.
      - Caro in aure.
      - Lumbrici.
      - Lapis in veſica,&c.
  - Situs
    - Luxatio.
    - Prolapſus inteſtini recti.
    - Hernia inteſtinalis,&c.
  - Magnitudo
    - Aucta (vt Tumores.
    - Diminuta (vt Concauitas oculorum,&c.
  - Conformatio
    - Figura (Naſus ſimus,vel acutus, Gibboſitas,&c.
    - Aſperitas (In oſſibus. (In oculis,& alijs partibus.
    - Læuitas (In oſſibus. (In ventre,& alijs partibus.
    - Cõcauitas
      - Anguſtia nimia habet ſex ſpecies.
        - Coaleſcẽtia. (vt oculorũ albugo,& omnes cicatrices.
        - Subſidentia. (Ob nimiũ frigus (Ob nimiã euacuationem , &c.
        - Obſtructio 38. (à Lẽtis humorib. (à Craſſis. (à Copioſis.
        - Compreſſio (à Tumore. (à Nimia pinguedine.
        - Conſtipatio. (ab Anguſtia meatuũ inſẽſibilium , à frigore , vel à nimio calore.
        - Occluſio. (à Caruncula. (à Lapillo. (à quauis re ſolida
      - Anoſtomaſis
      - Apertio.
        - Diæreſis.
        - Diapidiſis.

De Symptomatum omnium diuisione breuissima. Cap. V.

Symptomata omnia in tria genera diducta sunt:cum aliqua sint exeuntia: aliqua qualitates mutatæ: aliqua sint actiones læsæ: Actio, quæ debet esse radix symptomatum omnium tam in qualitate mutata,quàm in exeuntibus mutatis,sola in suas species debet partiri;cùm ad actiones, tamquam ad symptomata primi ordinis omnia exeuntia symptomata, & omnes qualitates resoluantur.

Actio ergo erit vel naturalis, vel animalis, vel vitalis, vel mixta ex his, sicuti est tussis, quæ est actio mixta ex animali & naturali: est animalis, quia musculorũ opera perficitur: est naturalis: quia causa faciens tussim est expultrix naturalis,quę impellit. Hinc,hac distinctione, videlicet quod tussis ratione facultatis sit naturalis: ratione verò causæ morbificæ sit præter naturam: Hinc inuenimus in Galeni modo tussim vocari affectum naturalem: modò affectum præter naturam. Hinc 2. de Sympt.causis & 5. de locis affectis tussim vocat affectum naturalem, lib. verò de trem. & palp. tussim vocat præter naturam,naturalis sub se continet alteratricem, expultricem, retentricem, & attractricem: & quælibet ex his esse potest vel ablata, vel diminuta, vel deprauata: animalis quæ sub se continet rectricem,sensitiuam appetitiuam,& motiuam,& quælibet ex ijs potest esse vel ablata,vel deprauata, vel diminuta: verbi causa, animalis rectrix deprauata est delirium:quod pertinet ad discursum.Et sic de alijs. Sensitiua continet quinque sensus:Motiua sicuti motus totius,sicuti inquietudo:tremor; vel motus partis,vt respiratio, quæ ad pectus: Tussis ad pectus, vitalis dum vires languent, licèt vitalis præcipuè ad pulsum pertineat.

Qua

Qua Methodo symptomata primi & secundi ordinis reducantur ad vnum, quod est in facto esse quod est illud quod solum indicat remedium. Caput VI.

CÆterum altius de symptomatibus est agendum, methodum resolutiuam tradendo, quomodo à qualitatibus mutatis, ab exeuntibus, uel à retentis immodicè ad actiones lęsas, & ab his ad primas radices reducantur. Dicas ergo si est exiens mutatum, uel retentum immodicè, uel qualitas mutata; hæc, quæ uocantur symptomata secundi ordinis necessariò insequi actiones læsas: tanquam symptomata primi ordinis.

Dicas ergo, est exiens, ergo insequitur actionem retentricem diminutam, uel ablatam: nihil enim potest egredi ex corporibus nostris, quod immediatè non fiat ob actionem retentricem diminutam, uel ablatam: alioquin non exiret; sed retineretur; & uiceuersa, si aliquid nimiū retinetur; dicas: ergo insequitur expultricem diminutam, uel ablatam, non enim posset plus debito retinere, si facultas expultrix ualeret.

Dicas similiter, est qualitas mutata, ergo insequitur actionem læsam; & cum qualitas non ueniat in cōspectum nostrū nisi exeat, & non exeat sine subiecto: quemadmodum exiens perpetuò supponit retentricem diminutam; ad eūdem prorsus modum qualitas mutata insequetur immediatè actionem retentricem læsam uel diminutam, uel ablatam; quoniam dum est ablata retentrix, humor qui fert qualitatem mutatam, subito diffluit: & tale quippiam accidere potest, dum retentrix est diminutæ uirtutis.

Sed ulteriùs, nostrum est disquirere, & animum ad primam ideam, & primam causam transferre, dicēdo, sicuti in ęgrotante symptomata exeuntia insequuntur necessariò retentricem diminutam, uel ablatam tanquam primam radicem: simili modo actiones retentrices omnes læsę tanquā causam insequi possunt alia symptomata, quæ sunt primi ordinis, & hæc sunt expultrices, & alteratrices deprauatæ, & diminutæ: quoniam solet accidere, quod retentrix vel sæpissimè non detineat, ob id, quia expultrix irritata sit ab obiecto mordaci, & inde expellat, & tunc dicimus retentricem læsam esse ex accidenti, non per se: quatenus nimirum non detinet ratione expultricis irritatæ; itidem retentrix lædi potest ratione alteratricis non concoquentis, vnde lubricum, & viscidum illud incoctum læuitatem facit; vt in ossibus, & in intestinis lienteriam aliquando fieri vidimus.

Ad eundem modum progredimur in symptomatibus illis, quæ consistunt in retentis immodicè, potest enim esse, quod aliquid immodicè retineatur: non quod læsa sit retentrix per se, sed ex accidenti, quatenus nimirum expultrix non fungatur suo officio: veluti in arquato fæces diutius morantur in intestinis, nō ob deprauatam retentricem: sed ob expultricē diminutam: quatenus porus felleus occlusus sit, & bilis cum non transeat, non vellicet, atque lancinet intestina: Vnde vires expultricis fatiscunt.

Quare in expendendis symptomatum formis, atque Ideis licet resecare formas ad viuum: vt proprium genus peruestigemus, distinguendo per accidens, ab eo quod est per se; quoniam nimium errarent, quos lateret vera idea, veluti si quis alui fluore premeretur, & diceret; est exiens mutatum, ergo retentrix diminuta; ergo astringendum, quod non sequetur, nisi excutias nodū, hoc modo videlicet inuestigando, an retentrix læsa sit per se, vel per accidens: læsa inquam erit per accidens, si expultrix irritata sit in causa fluoris: tunc erit obiectum irritans demulcendum: quod non erit astringens remedium, sed potius aperiens: sicuti est serum lactis: læsa erit per se, certè dum retentrix læditur ob fibras orbiculares, & rotundas destinatas retinendi muneribus viribus confracta: tunc nisi aliæ aduersentur indicationes, erit astringenda.

Nouimus hactenus initia symptomatum, & coordinationem inter primum, & secundum ordinem, vt videlicet exeūtibus, & qualitatibus mutatis, prior sit retentricis læsio, retētrice prior esse possit expultricis læsio: & expultrice alteratricis vitium: & immodicè retentis expultricis diminutæ labes, vel demum expul-

pultrice prius fit uitium alteratricis, quãdo adeo esset perdita, ut omninò incoctum gigneret, quod ex partium debilitate, & ex superfluo quodam madore faciliter possemus animaduertere.

Cæterum ingruit necessitas ut altius adhuc expẽdamus, & ad primos caracteres resoluamus symptomatum omnium contemplationem; siquidem re uera symptoma non potest per se aliud symptoma procreare; cum nimis clarum, atq; apertum sit, symptomata omnia esse in fieri, & quod est in fieri, nihil agere, cum de ratione agẽtis sit per se existere, & in facto esse; & melius; cum symptomata sint accidentia atque ex Arist. 4. meth. tex. 17. accidens non sit accidentis accidens, sed eius cui primo inhæreat, quare si exiens prodit à retentrice diminuta, & retẽtrix ab expultrice deprauata, & hæc ab alteratrice corrupta, omnes istæ functiones necessariò debent prodire ab aliquo principio, quod sit in facto esse; quo ablato statim abeant, & euanescant symptomata; alioquin nihil esset factum præter naturam, & nihil fieret; quoniam ad hoc, ut aliquid fiat, requiritur rei forma, & efficiens causa, quæ facta sunt, & habẽt permanentiã, & hęc facta sunt talia, ut symptomata ab ipsis perpetuò in fieri pendeant, ut umbra à corpore; morbus, & causa habent esse, & permanẽtiam separatam, & ambo sunt in facto esse, cum agant diuersas, & dissociatas radices; sæpissimè enim uidimus post causam ablatam relinqui morbum, & iure merito, cum morbus sit partium nostri corporis permanentis tam similarium, quam dissimilarium mala constitutio; quod nunquam uisum fuit ablato morbo & causa, symptomata relinqui, cum symptomata non sint in facto, nec vllam habeant permanentiam, & propterea non indicent neque efflagitent curationem.

Nec obijciat quis ex Gal. de differentijs morb. & alibi: dari symptomata in habitu, vt est icteritia, & plurimæ qualitates mutatæ, quæ symptomata sunt in facto esse, non in fieri, quia occurrimus, dicentes, esse in habitu, non colorem, quẽ vocamus icteritiam: sed bilem effusam per corporis ambitum, quæ est causa: colorem verò semper pendere in fieri à bile, vt vmbra pendet à corpore.

Similiter nec mihi objiciatur, dolorem indicare, & propterea me falsò tutari, symptomata non indicare; quia occurrimus dicentes, anodyna non desumi à dolore, vt symptoma, sed à parte dolente, quæ est in facto esse; sic Narcotica desumuntur, vt destruantur partes: digerentia, vt resoluantur causæ; Emplastica, vt partes emolliantur; vel contemperentur spiritus animales, vel ipsorum radijs.

Sed redeamus ad symptomata, vnde digressi sumus, & in pauca conferamus hunc symptomatum omnium ordinem; cùm meum hic non sit reuocare examen vel diligentissimum de symptomatibus, cùm illud præstiterim in libro de indicatione secundùm leges logicas inuenta.

Cùm igitur symptomata omnia aliqua sint primi ordinis, aliqua secundi, & primi sint actiones læsę: Secundi sint excuntia, & qualitates mutatæ: haurire possumus tali pacto necessarias consequentias ordine resolutiuo: est exiens præter naturam, ergo erit retẽtrix læsa, diminuta videlicet, vel ablata: est retentrix læsa; ergo poterit esse lęsa vel per se: vel per accidẽs: si per se: est Gal. sententia 3. de symp. causis primo, quod lædatur vel læsa facultate, vel ob errorem externum; si per accidens lædatur retentrix, erit ob læsam expultricem irritatam, quæ expultrix læditur per accidens ob læsam alteratricem, vel ablatam, vel corruptam; & hæ omnes lædentur demum ab aliquo per se, quod est vel obiectũ externum, vel læsa facultas: vt obiectum externum, & læsa facultas sint initium, & suum per se, vt seruetur famosa illa propositio quod omne per accidens sit recessus à suo per se, & possit reduci ad suum per se.

Per se act'ones omnes læduntur ab obiecto, vel à facultatibus; intelligendo tamen, tunc lęsam esse facultatem, quando eius instrumentum lęsum est; per eius instrumentum intelligendo constitutionẽ, partium similarium, & dissimilarium; in quibus stant intemperaturæ, malæ compositiones, & solutæ vnitates; quæ sunt prima initia omnium symptomatum, sed in primis actionum lęsarum, tam naturalium, quam animalium, & vitalium, deinde ab his exeuntia & ab exeuntibus, qua-

lita-

litates mutatæ; per obiectum intelligimus humores, vel tale quippiam, quod esse potest causa efficiens malæ constitutionis.

Quare primæ radices symptomatum omnium sunt vel malæ constitutiones similarium, & dissimilarium, vel causæ efficientes internæ: vnde malæ constitutiones habent primum exordium; verbi causa, retentrix erit diminuta ob malam constitutionem similarium; tunc alia non potest esse intemperies, quę efficiat diminutam, vel ablatam retentricem per se, quam humida, quæ facit fibras in orbem positas adeo flaccidas, vt nulla polleant retinendi virtute.

Neque quis obijciat ex Gal. 4. de vsu Part. & 5. intestina neq; attrahere, neq; retinere, & 3. de fac. nat. dicente, nō habere nisi fibras circulares, quibus expultrix facultas vtitur, qui motus non est voluntarius, sed naturalis, communi nomine dictus peristalticus.

Respondemus, Gal. non esse locutum de intestinorum facultatibus, sed in communi. Præterea, nemo negat, actionem attractricem, & retentricem priuatam esse in intestinis; sed negant actionē communem. Auicennas dissidet à Galeno in hac re; quia Auic. Fen. prima primi, & lib. de animalibus tenet, quod Chylus nō solum expellatur à ventriculo in intestina, sed etiam attrahatur ab attractrice communi intestinorum, quę vt diuersa à priuata omninò negari potest.

Si retentrix erit diminutæ virtutis ob malam constitutionem dissimilarium; erit nimia apertio: vt anastomosis, quæ fieri potest ex Gal. 5. meth. c. 2. vel ob acrimoniam humorum, vel ob nimiam copiam, vel ob debilitatem, & debilitatem prodire à qualibet intemperie facta à calido natiuo viribus perdito, & demolito; si denique retentrix erit lęsa ob malā constitutionem similarium, & dissimilarium, erit diæresis: idest soluta vnitas.

Quod diximus de retentrice: simili modo est dicendum de expultrice, quod lędatur, vel per se, vel per accidens: si per se, vel ob læsam constitutionem naturalem, quæ est verum facultatis instrumentum: vel ob causam efficientem externam: veluti sunt humores malam qualitatem & illam mordacem nacti: vel læditur expultrix per accidēs: quatenus alteratrix corrumpitur, & generatur bilis, tunc expultrix ratione alteratricis læditur per accidens, ratione obiecti lædentis, quod est bilis, læditur per se, vel si alteratrix adeo sit diminuta, vt si collapsa, atque collisa; tunc cadit in ἀπεψίαν, & cum non generetur bilis, obtunditur facultas expellendi: Sed quomodocunque lædatur actio ex accidenti: semper per accidens debet reduci ad suum per se: quia per accidens est recessum ab eo quod est per se, non licet philosophando quiescere, nisi ad aliquod per se mens sit enecta. Verbi causa, retentrix est in statu salubri ex se; attamen non fungitur suo officio retinēdi, quia expultrix irritata à mordacibus succis ita cum impetu expellit; vt non possit retinere.

Similiter expultrix læsa est à mordacibus per se; sed accidit, vt irritetur quia alteratrix sit deprauata; & talem malam sobolem sibi parauerit biliosam.

Tandem ergo desinere oportet in veram causam omnium malorum, quæ sit primo, & per se, & hæc erit læsum instrumentum, idest mala constitutio similarium, vel dissimilarium, quæ est vera radix omnium, quæ ex accidenti contingunt ægrotantibus.

Concludimus ergo, qualitates mutatas esse non posse, nisi vitium sit in excuntibus, uel retentis immodicè: & hæc non esse, nisi actiones retentrices, vel expultrices aliquæ læsæ sint, & has non lædi, nisi alteratrices prius conflictentur, & demum alteratrices non angi, vel corripi, nisi instrumenta facultatis, quæ sunt constitutiones similarium, & dissimilarium læsæ sint, & hæc erunt intemperaturę, malæ compositiones, & solutę vnitates, quæ erunt initia omnium symptomatum.

Ostenditur non posse per viam diuisiuam occultum aliquem affectum inueniri. Caput VII.

AB hac suprema omnium affectuum preter naturam diuisione iam tradita, & à resolutione symptomatum omnium in suas radices capiēdum erit exordium cognitionis ideæ, vel formæ cuiusque

que affectus in corporis latebris delitescentis.

Cæterum ad explorādam alicuius rei formam ignotam diuisio omnium affectuum ex se tanta non pollet prærogatiua, vt mētis aciem transferat ad morborum ideas penitiores, ac latentes, cognoscendas. Quandoquidem hoc officium notificandi, quod est sua natura ignotū, viæ syllogisticæ est demandatum. Arist. 2. priorum, & secundo post. circa finem dixit, quòd nulla sit via, quæ adumbrata, & caligine aliqua obruta in lucem efferat, quàm syllogistica: vt meritò Arist. reiciat illos, qui partes definitionis ignotas crediderunt, sola methodo diuisiua pernoscendas.

Perutilis tamen adeo est diuisio in venandis specificis differentijs, ut Gal. primo methodi c. 5. habent hæc uerba fieri ne quid, ut differētias generis unius morbi inuenias, ipso quod diuiditur non planè explorato. Hinc Gal. 1. ad Glauc. in limine libri, eousque Mnesithem Athenienśem fuisse eflectum litteris tradat: ut nemini fuisse, secundum in medendo ferat, quia à generalissimis (conditione rectæ diuitionis seruata) ad subalterna; & ab his ad specifica descendat, dixitque, quòd, qui in diuidendo est adeo exactus, quantum permittitur uiribus, medendo non erret.

Attamen non credant Lectores, uiam diuisiuam solam nos ducere posse ad aliquid, quod sit ignotum: quoniam si cum diuisione non coniungamus demonstrationem a posteriori, incidimus in principij petitionem, quod uitium est explodēdum ab omni diligenti inquisitione, diuisio enim tantùm disponit, in ordinem redigit; & ante oculos è uestigio collocat, quæ sunt pernoscenda, nihil tamen concludit, quod sua natura ignotum sit.

Verbi causa; sint menses suppresśi ob angustiam: tunc diuidimus angustiam in suas species, dicendo, quòd angustia uel fiat ob subsidentiam, uel coalescentiam, uel obstructionem, uel compresśionem, uel occlusionem, uel constipationem; tūc antè oculos obijcio, quæ illicò sunt librāda; deinde aliqua demonstratione à posteriori inferre possum remedium, alioquin occultum, probando non esse ob subsidentiam, quoniam forsitam habitus erit carnosus, & fortis, non siccus, vel frigidus, omnis enim subsidentia ob tres causas obtingere solet, vel ob nimium frigus, vel ob nimiam siccitatem: vel dū expultrice immodicè mouente, innanita reddita sint vascula; probando similiter non ob coalescentiam, cum non præcesserint cicatrices, nō ob compresśionem, cum tumor non extet; non ob occlusionē; cum caruncula aliqua non præcesserit; non ob constipationem; quia constipatio ex Gal. 11. meth. cap. 4. & libr. de constitu. ord. de angustia meatuum insensibilium; ergo erit ab obstrictone exorta angustia.

Ecce quod in argumento ex sufficienti partium enumeratione, probando, & secludendo aliquo signo, vel demonstratione à posteriori; concludimus quoque quod sua natura est tenebrarum velo abscondítum.

Ecce, quod diuisio adducit in medium omnia specifica membra pernoscenda, & ante oculos collocat, quæ expendenda veniunt, nil tamen aperit, quod ex se sit delitescens; sic nil concludit; cum solum syllogisticæ viæ delegatum sit munus hoc inferendi.

Sed quamuis aliquando diuisio videatur in lucem ferre, quod antea obtutum oculorum fugiebat; veluti vbi quis nesciret, quodnā symptoma esset gonorrhæa, statim dum symptomatum genera diuideret, quod aliqua sint exeuntia, aliqua mutatæ qualitates, aliqua actiones læsę; statim sine demonstratione, facta diuisione, cognosceret gonorrhæam esse symptoma in genere exeuntium; quoniā differentiæ hæ notę ex ipsis se manifestant; nihilominus si diuisio fieret in rebus obscuris, tunc nulla fieri posset conclusio sine petitione principij; si aliquis diceret, primo cognitū est singulare, vel vniuersale, quodnam ex his sit nulla diuisio ex se daret nobis in pernoscēdo manus; vel si quis diceret, principium indiuiduationis est materia, vel forma, vel Heceitas quodnam sit; ex hac diuisione nemo percipiet. Idē dicimus de omnib. absconditis; expedit igitur insudare, & venari demōstrationes, quæ tanta quæsita aperiant, quoniā in his si diuisio à demonstratione

à signo

à signo seiungatur, petitur principium.

Amplius dum inferimus ex membris diuisis consequentiam, tunc est peccatum in forma syllogistica, à positione consequẽtis ad positionem antecedentis; quoniam est illatio à genere ad species; veluti est animal, ergo est homo, est febris cõtinua, ergo maligna, quæ illatio est absurda: verbi causa, si diuidamus febrem continuam in malignam, & ardentem: si velimus colligere per diuisionem, esse malignam, tunc genus idest febris continua per aduersarios esset medius terminus; proponamus igitur omnes modos propositionis formandæ, & syllogizandi: vt error detegatur: esset ergo vel faciẽda hæc maior, omnis febris continua est maligna: & sic esset in prima figura: quoniam febris continua, quæ est medius terminus, subijcitur in maiori; sed cum apertè falsa sit, alium modum formandi maiorem experiamur: sic, omnis maligna est continua febris; & hæc erit in secunda figura, quoniã medius prædicatur in maiori, & argumentum fiet ex duabus affirmatiuis in secunda figura, quod non sequitur, & argumentum redderetur ridiculũ. Formemus iterum, vt experiamur omnes modos syllogizãdi, tali pacto, aliqua febris continua est maligna, & hæc esset in prima figura cũ maiori particulari, quod est monstruosum: quoniã maior debet esse perpetuò vniuersalis; quia continere debet minorem; quando verò non continetur minor sub maiori, argumentum non sequitur, de hoc luculẽtius egimus in libris de indicatione: ecce ergo, quod per diuisionem generis procedentes ad subalternas, & ab alijs ad specificas ideas, nos sẽper in occultis, & ignotis differentijs petimus; quoniam semper argumentum ex sufficienti part. enumeratione, dum vtimur ipso sine demõstratione aliqua in rebus inquirendis; petit turpiter principium: Hinc Arist. 1. priorum; & in fine secundi concludit, ex diuisione consequentias esse prauas, vel si consequens est bonum; illud non colligi ex præmissis: quia à genere ad differentias nulla est illatio.

Ad hæc, quod diuisio generalissimi ad specifica nullã in hauriendis consequentijs opem ferat, patebit non solum, quia peccet semel in forma, verum etiam non correspondet Aristotelis præceptis, veluti secundo periher. vbi vult à coniunctis ad diuersa non valere consequentiam: similiter non valet in syllogismo diuisiuo duplante, dicendo, omnis febris continua vel est benigna, vel maligna, hæc est continua, ergo benigna, vel maligna: iste est syllogismus duplans, at nil concludit, nisi quod est in maiori propositione.

Sunt tamen, qui inferunt, non maligna, ergo benigna: iste processus à coniũctis ad diuisa, nullus est sine demonstratione: quia est in diuerso sensu in coniũcto, quã sit in diuiso, veluti febris continua est benigna, vel maligna: hęc non est vera, dum verò dicimus sine probatione, est maligna, est alter sẽsus, & nõ sequitur.

Demum diuisione inuenire occulta est peccatum in materia, quod committitur circa vniuersale reiectum ab Aristot. 1. post. capite de tribus erroribus circa vniuersale, vitium est attribuere ex diuisione inferiori, quod superiori esset attribuendum, veluti, vt insistamus in eodem exẽplo: febris continua vel est benigna, vel maligna. hoc attributum, esse benignam, vel malignam aptissimè tanquam proprio subiecto cõuenit febri cõtinuæ, quia cõtinua est vel maligna, vel benigna, at dicẽdo febris, vt febris est continua, & ex hoc inferre, quod sit maligna, est attributum specificum nõ inferendum, cum inferiori subiecto conuenire debitum sit: adest in primis febris continua tanquam genus: sub hac continentur maligna, ardens, & variæ species, & vni ex omnibus attributum illud, quod sit maligna, conuenire debet: quare attribuere inferiori, quod superiori esset attribuendum, est error in materia non excusandus.

Cõcludimus ergo diuisionem sine demonstratione nos decipere, & nihil vtilitatis in hauriendis afferre, & hanc summam vtilitatem venandi incognita esse deferendam ad demonstrationem, quæ sola obstrusa, & recondita aperit.

Ostenditur quod signa propria affectuum præter naturam à quinque fontibus desumantur. Cap. VIII.

Diuisio generalissimi in subalterna, et subalternorũ in specificas affectuũ præ-

præter naturam differentias vtilis quædam via est; sed à demonstratione seiuncta, ob petitionis vitium in cognoscēdis occultis affectuum ideis,mutila,& insufficiens. Optimum factu existimaui, in præsentia signa aliqua morborum tradere & Methodum aliquam demonstratiuam condere;quæ post factam sufficiētem affectuū enumerationem, vel diuisionem,principij petitionem tollat, & nō bis commodè, & perpetuò manifestet, quo morbo vnusquisq; patiens sit iactatus,atque perculsus. Cæterum,quia Medicus est sensatus philosophus,idcirco per signa, & à posteriori coactus est, quæ sua natura aliquo sunt obtenebrata velo, in lucem promere.

Age,ostendamus,quæ nam sint hæc signa, quæ vim demonstratiuam obtinere videntur.

Dicimus ergo,aliqua esse propria,quæ à determinatis fontibus, & separatim ex vnico tantum vnicum signum proprium aliquando colligere possumus: sed, cum humana hęc conditio vix ferat,quod nos in morbis contemplandis, atq; indagandis signa propria inueniamus,cum re vera perpauca sint, vt in centum affectibus vix vnicus sit, qui per vnicū signum proprium patescat: ideo methodum certam de signis proprijs tradere non possumus, cum de illis, quæ non sunt semper, nulla methodus,vel scientia detur.

Verumtamen in Capite proponimus illos fontes,ad quos (si aderunt propria signa) reducantur,& per quos possumus in morbis cognoscendis philosophari an vnicum existat proprium signum, vel an fontes illi suggerant nobis aliquod proprium; exinde fontibus ijs explicatis: spiritum dirigemus ad Meth.de signis communibus,quæ abundantissimè à qualibet re scaturiunt,de quibus,& Methodus, & scientia dantur.

Aliqua ergo præter propria signa erūt communia, sed eo vsque certa methodo coarctari possunt; vt proprijs bellissimè subrogentur,quēadmodū Arist.ita extulit 2.lib. post. circa finem, quemque adeo obseruat, dum delitescunt propria vt doceat syndromen signorum communium aliquando vicem subire propriorum, sicuti exemplificat de animalibus habentibus quatuor ventres; Hæc carent dentibus superioribus, & gestanr cornua, hæ duæ proprietates coarctāt animal habēs quatuor ventres: quæ conuertunt cum subiecto,ac vnica esset conuertibilis proprietas, & sicuti nos in venandis causis efficientibus in m: dium adduximus syndromen nostram communium signorum à sex fontibus hauriendum, infallibilem,æternæ veritatis & scientificam.

Si verò de proprijs est loquendum: Dicimus quod si aliqua quandoq; signa propria āderunt pro morbis cognoscendis,sint haurienda ex aliquo ex ijs 5.fontibus.

Vt primus fons hauriatur ab actione aliqua læsa, quod est immediatum symptoma.

Secundus ab excunte mutato.

Tertius à qualitate mutata; quæ mediata symptomata appellari merentur, quia excūtia, vel qualitates mutatæ non fiunt, nisi prius actio aliqua lædatur, quam deinde sequuntur.

Quartus fons erit à motu morbi; motus verò morbi est vel vniuersalis, vel particularis: vniuersalis est Chronicus vel acutus, particularis, sunt periodi, & paroxismi.

Quintus & postremus à iuuantibus, & lædentibus: à quibus seorsum expensis, atque libratis, non in syndromen collectis, aliquando signum aliquod propriū maximè expiscari possumus, neque alios præterea fontes, vbi propria signa collocari contingat,imaginari possumus;quoniam omnia quæcunq; nexum aliquem necessarium tenent, vel pendent per se à mala corporis constitutione,& erūt symptomata,quę cōstituunt primos tres fontes; vel è contentis, quæ propriè motum periodicum faciunt: vnde quartus fons; vel sunt iuuantia,& lædentia.

Cętera verò omnia signa ad hos reducuntur, vel si non reducantur, sunt accidentalia,& paralogismos cōstituunt, veluti est illud à nobis alibi reiectum à simili, vel à proportione; quod proponitur ab Argenterio, & facit vel syllogismum in quatuor terminis,vel argumentum in 3.figura cum conclusione vniuersali, vel similia sequuntur inconuenientia, de quibus alibi.

Sed

Sed redeamus ad propositos fontes, dicendo, in primo fonte actiones collocari: quare si expendamus actionem animalem, vel sæpissimè ab hoc solo, & vnico fonte depromere poterimus, quo morbo aliquis angatur, & corripiatur: sicuti exēpli causa in animali fūctione principe, & non principe; in principe, si memoria est deperdita; dicimus, ergo est intemperies frigida: somnus nimium longus, ergo cerebrum est frigidum & humidum. *In nō principe, aliquis fame intempestiua laborat: ergo affectus oris ventriculi erit siccus, vel frigidus.*

Similiter in actione vitali: pulsus ægrotantis erit valde tardus, ergo colliges affectum frigidum cordis, & plura quæ vnico signo sine syndrome optimè cognoscuntur.

Ad eundem modum, si de exeuntibus instituamus sermonem; quàmprimū pus vidimus; inferimus, ergo est vlcus, si cartilaginē tussi eiectā, ergo vlcus thracheę, nulla interposita difficultate, certas has cōsequentias ex vnico signo, sine aliqua syndrome, morbum vel affectum internum colligere poterimus.

Itidem si in lotio carunculam spectemus, illicò affectionem renalem comprehendimus; si in vrinis sedimentum multum, & album sine aliquo vrinæ colore, dicimus affectionem esse frigidam, & humidam; quia tale quippiam de qualitatibus dicendum si album inspiciamus colorem dicimus esse intemperiem frigidam, & humidam: si flauum, ictерum, & obstructionem pori fellei: si nigrum, siccitatem, & melancholiam. Ecce ergo, quod non à multis symptomatibus, sed ab vnico tantum, & seorsum expenso euecti sunt prisci in altissimam, & latentem affectionem genericam.

Adhæc præter symptomata, adest motus vniuersalis, sicut chronicus affectus, affectionem frigidā ostendit; adest quoque motus particularis, vt periodus, nam ille qui alternis diebus ingrauescit; valetudinem calidiorem; qui de quarto in quartum inualescit, affectus nō adeo caloris feraces. Qui mouentur vesperi, melancholicos, qui sæuiunt noctu, pituitosos; qui commouentur matutinis horis, sanguineos; & qui mouentur in meridie, effrenes biles portendunt.

Postremò ex iuuantibus & lædentibus aliquod proprijssimum signum comprehendimus, nulla facta symptomatum cōtemplatione, veluti si morbus in immensa caligine versaretur; & sympomata adhuc sub iudice essent collocata: an videlicet vnum magis, quàm alium affectum ostenderent, perueniemus saltem ad cognitionem aliquam genericam, dicendo iuuant calida, ergo affectus debet esse frigidus, & viceuersa; frigida manus dant, ergo calida affectio, veluti dum in aliquo varijs oppresso affectionibus si videris febrem magnas suppetias afferre, aliud nō poteris dicere, nisi quod affectus debeat esse frigidus: Hinc Galen. 6. aphorism. 9. habet hæc verba, nouimus febrē illis tantum morbis conferre, quæ ex frigiditate sunt sola, vel cum humoribus crudis, & flatuosis spiritibus. Similiter Hippocrates in aphorismis vult, quod febris tollat conuulsionem: quare valebit semper dicere, febris opitulatur patienti, ergo valetudo erit frigida.

Hæc signa in exempla adducuntur; cū plura signa propria alicuius affectus possem in has meas diuitias congerere; quæ cùm apud practicos nostros Excellentissimos, vt apud Excellentissimum Eustachium Rudium, quem honoris causa nomino innumera legi, & obseruari possint, non par est elegantissimè, & summo eloquentię ornatu in conspectum hominum edita huc trāsferre, ne in maiorem molem volumen crescat; non conuenit inquam, quia hic tantum meum non est propositum, methodum de signis proprijs promere à quinque fontibus expiscandis, sed meum præcipuè est, methodum de signis communibus contrahendis in syndromem tradere, quod fiet in sequenti capite.

Non enim est laborandum in proprijs signis colligendis: quia si in vnico morbo vnicum proprium inuenimus, in centum affectibus, vt dixi, vix vnicus affectus erit qui in lucem ferat proprium, & per illud cognoscatur affectus. Quocirca cū scientia debeat esse æternorum, & propria nō possint inueniri semper: insudabimus, vt inueniamus methodum obseruandam in quolibet morbo cognoscendo, quæ erit

per

per communia signa contrahenda per syndromen, in cognitionem æternam, & & infallibilem.

Methodus de syndrome signorum communium affectuum à sex fontibus colligenda. Cap. IX.

PLanum est in cognoscendis internis morborum Ideis nos persæpè latere morbi differentiam; quoniam proprium signum, quod nos ad illam affectus naturam ducere potest, est obtenebratum, & eadem caligine, qua morbus, obductum, & circunseptum; rario vero tantæ obscuritatis est, quia omnis morbus fermè est cõpositus, ideo per plura signa ferè semper in cognitionem venimus. Pleuritis, verbi causa, est inflammatio, est morbus mixtus, adest intemperies calida, & putredo, vnde febris, adest solutio continui in tunica, vnde dolor pungitiuus, adest magnitudo aucta, vnde difficultas respirandi, adest humorum confluxus in pectus, vnde tussis, eadem in mille alijs videmus; Idcirco summa debemus abundare solertia in syndrome aliqua signorum communium paráda, quæ ita contrahat, vt conuertibilem cognitionem pariat, & ad penitissimos illos affectus corporis peripheriæ vallo circumuentos, nos commode deferat.

Cæterum cum signa communia sint propemodum infinita, nos illa amplecti dumtaxat constituimus, quæ immediatè insequuntur causas antecedentes, & subsequentes; quæ ad sex fontes hos transferre possumus.

In primo fonte collocãtur omnia illa, quæ à procatarcticis causis hauriuntur.

Quod verò præcognitio procatarcticarum in cognoscendis internis affectib. valdè iuuet, parebit, si ante oculos obijciemus duos casus à Gal. citatos in libro quomodo morbum simulantes deprehẽdantur. Alter est de concionatore, qui fingebat torqueri Colica passione: cognitus fuit à Gal. quia non præcessit victus infrigidans. Alter est de seruo qui amore captus excitauit tumorem per thapsiam, ne iter faceret cum Domino suo: nouit Gal. quia nulla externa causa præcessit, quæ tumorem efficere potuisset.

In secundo fonte signa ponuntur, quę à dispositione patientis hauriuntur.

In tertio collocabimus, quæ à causis efficientibus internis trahunt initium.

In quarto, quæ à symptomatibus scaturiunt.

In quinto, quæ à locis affectis.

In postremo collocãtur illa signa, quæ per iuuantia & lædentia nos poterunt excitare, & commonefacere, quo morbo quis in altissimis corporis partibus concutiatur, atque iactetur.

Quod verò nec plures, nec pauciores esse possint fontes; à quibus signa communia possunt in hunc vsum colligi, talis ingruit necessitas; siquidem factũ est impossibile, vt aliquis in morbum corruat, nisi sex non naturalium rerum allectamentis aliquib. sit accersitus, ac delinitus.

Similiter qui fit, vt quispiam in malam valetudinem cadat, nisi corpus ipsius sit dispositum, atq; paratum? vt hinc Galenus in historia Sileni dicat, vtiq; Silenus non incidisset in morbum grauissimum ob externos errores, nisi antea dispositum corpus fuisset.

Ad eundem modum requiritur, vt morbus fiat, causa aliqua efficiens interna, à qua petenda sunt signa, de quibus egimus in 6. libro.

Similiter morbus non habebit permanentiam, nisi exemplo sequantur symptomata, vt hinc fons quartus ortus sit: vnde signa petuntur à symptomatibus.

Demum cum morbus non possit esse, nisi sit locus affectus; à locis affectis depromemus notas.

Postremò est fons à iuuantibus, & lædentibus, quo fonte vtimur, vt est abundans rei probatio, vt diximus lib. 6.

Quò ad primum fontem, qui continet procatarcticas; procatarcticę omnes causæ ad has redducuntur; ad aerem, ad cibum & potum; ad somnum & vigiliam; ad motum, & quietem; ad animi passiones, & ad coitum, vel ad inanitionem, & repletionem. Vel quod magis placet cum Gal. libro de tuenda sanitate, & alibi, ad quatuor capita, ad quæ hæc, & plura alia, vt alibi diximus, possunt reduci, & hæc sunt; quæ assumuntur, quæ fiunt animo, vel corpore; quæ foris adhibentur, & demum quæ excernuntur & retinentur.

Istæ causæ extrinsecę longo aliquo tēporis tractu temperamenta immutant; & ita altas (si corpus dispositum sit) imprimere valent orbitas, vt inferant plagam in viscera,& parum disposita corpora disponant, & ad labem ducant.

Quare si de aere loquamur potest calefacere,refrigerare,exsiccare,&humectare, & ad omnes intemperantias corpus deducere. Præterea, Hipp. lib.de habitationibus ait multum conferre ad sanitatem scire quibus ventis loca aspirentur, quia auster humectat,aquilo siccat.Legitur apud Vitruuium,& Laertium Empedoclem animaduertisse Agrigentum patriam suam à nonnullis ventis insigniter vitiari eamque liberauit occlusis quibusdam montium interstitijs, vnde mali venti spirabant.

Si præcessit æstuosus aer, igne penè emicans, facilè erit colligere morbum calidum subsecutum esse;Si verò præter æstum,aer non sit perflatus; sed ventis australibus expositus: tunc dupliciter calefacit,per se,& ex accidenti, per se quatenus calidus; ex accidenti, quatenus obstruens meatus insensibiles:vnde retinētur perspiratus illi halituosi, vt tandē incrassentur,& in melancholiā degenerēt. Similiter si loca fuerint palustria, & cænosa crassas exhalationes spirantia: horū locorum incolę,vbi se colligent in aerem perflatū boreali spiritu,tunc tristitia,quæ est melancholiæ caracter, exui affatim sentient, quod obtingere solet Venetis melancholicis, dum è suis palustribus in rura secedunt:vt ego addere soleam carminibus illis Lucretij 6.de natura.

Est Elephas morbus, qui Nili flumina propter
Gignitur; Ægypto in media,neq; præterea vsquam
Athide tentantur gressus oculique in Achæis
Finibus ——

Quod est lippitudinē Achæis; podagrā Athenis:elephantiasim Ægypto sequire, & Venetijs melancholiam Hypocōdriacam præcipuè vigere: quare si præcessit aer æstiuus,morbi calidi sequūtur: si nubilosus,melancholicus ille effrenis: sic de cæteris frigidis humidis,& hæ qualitates poterunt per se,& per accidēs varijs modis officere, vt nimius feruor per accidēs quatenus resoluat, frigefaciat; nimium frigus quatenus obstruat, calefaciat; vt perpetuò spectanda sint ea,quę per resolutionem,& suffocationem contingunt, non modo in aere: verum etiam in qualibet procatarctica causa.

Si verò, ea, quæ ex aere colligere poteris,in vnum complexum coalescent cū cæteris fontibus,& cum ijs,quæ pertinēt ad eundem; tunc facta syndrome colligere poteris morbum.

Nam si de alimento loquatur, tunc ex Galeno 2.ad Glauconem cap.10.nonne habemus in Alexandria,& in Mysia, æquē cochleas, carnes salitas, & lac, homines comedere, verumtamen quia in Mysia aer est gelidus, & in Alexandria summo ęstuat ęstu:idcirco in Alexandria affectus elephanticus grassatur, quippè in Mysia, & in Germania non videtur sæuire.

Si aeri adiungamus alimentum; præcessit enim aer feruidus,& cibus calidus; ergo affectus subsecutus erit calidus, & quod de calidis affectibus inferimus, de omnibus subaudiendum erit.

Si verò aeri, & alimento adiuncta esset vigilia, vt æquè respondeat, atq; cohæreat, certiores adhuc consequentias hauriemus; Vigilia exsiccat, somnus humectat.vnde ex Galeno 5.aph.com.27.& 4.in 6.Epid.23.somnus demulcet sitim,& lassitudinem illam vlcerosam ex bile factam: somnus nimius ad frigidos morbos;Vigilia ad calidos, & feruentes trāsferunt corpora;Si præcesserint exercitia, & motus insignes,calidōs morbos.Si vero vehementissimū anteiuerit exercitiū, tunc poteris, si alijs fontibus correspondeat, colligere frigidos morbos ob resolutionem caloris, & quod de motu colligere valemus,de quiete contrarium esset inferendum, secludendo semper id quod est per accidens,ab eo quod est per se:per accidens enim in procatarcticis variæ sunt causæ operantes, vt suffocantia, & resoluentia vniuersa.

Ad eundem modum animi pathemata omnia calfaciunt,ex Galeno in methodo medendi habemus non solum iram, sed mærorem,& męstitiam ad motum, vt ad causam efficientem caloris reduci.Quinimò

nimo 12. Methodi c. 5. tenet, animi affectus corrumpere spiritus. Inuenio duos modos, quibus animi passiones nos lædant. Alter ob spiritus corruptelam, quæ calorem facit. Alter ob caloré, quæ concitatur, tùm ob mœrores, tùm ob gaudiũ, qui duo affectus sunt perturbationum animi initia: vnde, vt ait Plato in Charmide. Cuncta ferè mala corporibus adueniunt; sic in iram excurrens, vel percitus furore, furit adeo: vt flammeus scintillet feruor; eodem modo mærore enecti concentrant spiritus: quippe arctè vnici solida adeò quatiunt, vt ardore & illo infestissimo miserrimi promptè premantur.

In calidis ergo affectibus præcognoscendis passiones animi maximam præbent notitiam.

Postremò si in hoc fonte coitus quoq; conspiraret, eò certior euaderes; Coitus enim calfacit: & imbecilla corpora refrigerat; Gal. 6. de morb. vulg. com. 5. tex. 23. Coitus calfacit; sed corpora imbecilla refrigerat; refrigerat enim debilitãdo, veluti habet Gal. 6. aphor. 28. dicens multam vini potationem debilitare, vt coitum, qui debilitat corpora, quæ robore non ita præstant, & exsiccat vsque ad hecticam Tabem: hinc Gal. de Satyro dicit 8. in 6. de morb. vulg. 38. ob eiaculationem seminis repetitam tabidum factum fuisse, vt ex coitu nimio possis in diuersa corporum conditione, & contumacissimum, & effrenem colligere calorem, & summam haurire siccitatem, debilitatem, & aliquando frigiditatem. Democritus appellat, coitum paruam Epilepsiam: ideò si nimius sit disponit homines ad legitimam Epilepsiam; quia si est nimius refrigerat, & obstruit, sicuti mediocris coitus calefacit. Pari modo Gal. in arte parua ex senté tia Democratis asserit Venerem caput maximè lædere, vnde conuulsiones, quoniam omnes externæ causæ, nisi suffocent, & resoluant per se agunt: inferas ergo breuibus: aerem calidum, alimẽtum calidum, vigiliam, motum, passiones animi, & coitum, nisi resoluant, vel suffocent, calidos morbos: sin minus, frigidos parere: aerem frigidum, alimentum frigidum, somnum nimium, & quietem per se refrigerare, ex accidenti (quatenus obstruere valent) calidos morbos facere posse.

Qua Methodo per viscerum dispositionem præcedentem ducamur ad cognoscendos affectus internos. Cap. X.

EX traditis in primo fonte in satis rectam semitam duci poterunt inuentores morborum; at nulla necessitate hactenus inferre aliquid valebũt, nisi ad secundum fontem, quem voco à proprietatibus, vel dispositionibus corporis, conferant mentis aciẽ: Iam diximus, neminem affectibus præter naturã posse illaqueari, atque irretiri, nisi præexistat in corpore dispositio: Hinc Hipp. lib. 1. de Dieta, dicit, morbos non statim concipi: sed diu conceptos statim ἐκλάμπειν, id est erũpere.

Similiter Gal. 2. de Alim. fac. c. de Ciacum: habet hæc verba,, ex frequentato vsu prauorum eduliorum colligi prauos humores, qui deinde qualibet leuissima occasione accendant febres κακοήθεις.

Pari modo Arist. 8. Phys. tex. 23. reijciés opinioné Heracliti dicentis omnia semper moueri, proponit quatuor exempla.

Primũ in augmétatione, & diminutione dicens non semper esse motum, sed ante motum dispositionem præcedere.

Secundũ exemplũ est de excauatione lapidis à guttis cadétibus: dicit Ari. quòd non quælibet gutta excauat, sed aliquas disponere, & aliquas paucas excauare.

Similiter exemplificat de arbore, quæ ex lapide nascitur, quippe crescens disponit, deinde post multos annos derepente scindit.

Addit tertium exemplum, quod est de congelatione, quæ non fit nisi post aquæ dispositionem. Demùm proponit exemplum de ægroto in sanitatem tendéte, dicit non sẽper fieri sanum, sed prius disponi, & post dispositionem introduci illam alterationé qua statim sanus fit. Aliquæ ergo erunt dispositiones antecedẽtes, aliquæ subsequentes: in feruidis affectibus quatuor sunt antecedẽtes, prima dicitur esse oriundum à parentibus, qui fuerint perpessi eundem affectum, qui hæreditariè eandem receperint luem. Secunda ex ætate: in iuuene scimus corpus dispositũ esse ad ignitos affectus: in sene ad frigidos. Tertia, ex intermissa aliqua euacuatione,

tione,nam intermiſſio ſanguinis per hæmorroidas melancolicum affectum; intermiſſio bilis ardentem indicat,& ſic de cæteris. Quarta ex corporis habitu; nam obeſum in frigidos, macilentum corpus in calidos eſt obnoxium.

Ex phyſionomicis ſignis; qui habet frontem rotundam, in bilem,qui maxillam inferiorem magnam, in pituitam, qui habent venas latas, in calidos: exiles, in frigidos, ſunt proni.

Varia deinde obſeruantur conſequentia, quæ eandem diſpoſitionem portendunt; quia ſi animales ſpectamus functiones, vt eſſe vigiles, mutabiles in ſententia, celeri ingenio, in ſomnis videre arma,vel quæ iram incutiunt, eſſe agiles in motu, bilem oſtendunt.

Ex vitalibus, ſi ſint iracundi, & ſint θυμώδεις & in Venerem præter modum excurrant,& pulſus ſint veloces,ſunt calidi.

A naturalibus, cibum non eſſe moleſtum,bilem ſortiri multam, optimè digerere,& malè coquere,excrementis eſſe exutos, vt ſaliua carere, & bilem in auribus eſſe plus debito, hæc omnia calidos affectus oſtendunt.

Si verò contraria obſeruentur:vt videlicet ſint in ſententia conſtantes: aquam in ſomnis videant: tardo ſint motu, non θυμώδεις ſed ὀξυθυμώδεις,pulſus molles:& ferè ſuffocari,& coitus nimia ſit abſtinẽtia (obiter nimia coitus abſtinentia ex Gal.6. de loc. aff.5. diſponit ad ſex mala, ad grauitatem capitis, ad cibi faſtidium, ad periculum febris, ad coctionem diminutam,ad torporem,& ad timorem.)Cibus paulò plus debito ſumptus valde moleſtus,abundantia ſaliuç,ſomnus longus, non ſitire, frigida corpora oſtẽdunt, & ſi carerent moribus (cum pituitoſi ex Gal. lib.1.de natura humana 30.non habeant mores) tãto magis frigidũ,& pituitoſum corpus indicaretur.Hęc & ſimilia debent expendi,vt corporis diſpoſitio cognoſcatur; quoniam vt probabimus ex Galeno, ſolum diſpoſita corpora in ægritudines proruunt, propterea ſi exhauries ſignum aliquod à primo fonte,& coniunges cum aliqua ex dictis diſpoſitionibus, non erit difficile, vt cognoſcamus, quo morbo quis iactetur:& tanto magis ſi hæc cũ inferioribus fontibus coniunges,quia tunc certam comparare poteris cognitionem.

Sequitur tertius fons,qui eſt ab humoribus,nullus.n.re vera poteſt eſſe morbus, neq;hecticus,qui corpora hæc noſtra vexare ſolet,quin alterentur humores: Sed quoniam de humoribus omnibus peccãtibus in 5.& 6. libris fuimus in illa ſpeculatione admodum ſoliciti, cùm duo libri in hunc finẽ editi ſint,idcircò conſultò in hoc loco omittimus hãc contemplationẽ.

Quantum igitur ad Quartum fontem ſpectat, vbi per ſymptomatum cognitionem procedimus ad latentes affectus cognoſcendos: ante oculos collocanda ſunt omnia ęgrotantis ſymptomata,eaque expendenda,& ad prima initia, vt ſuperius ſumus executi, transferenda.

Quare dicimus, quòd omnia ſymptomata vel ſint primi ordinis,vel ſecundi:ſi primi erunt actiones læſæ, quæ immediatè inſequuntur morbum; ſi erunt ſecundi,erũt exeuntia,& qualitates mutatæ; quæ mediatè ſequuntur morbum. Attamen primum exordium ſymptomatum eſt morbus, cum omnis læſio actionum, & omne exiens malum, vel qualitas mala aliquam conſtitutionem inſequantur, ſicuti ſuperius probauimus, vt non ſit quod hanc rem authoritatibus Galeni,& Ariſt. confirmemus.

Supponendum quoq; erit, ſymptomata eſſe in fieri, & perpetuò pendere, eaq; tolli non poſſe,niſi,quę ſunt in facto eſſe, adimantur;quoniam nil fit,niſi ſuppoſito ſubiecto,& efficiẽte,quæ sũt in facto eſſe & veram permanentiam habent: reſecemus ergo ſymptomata ad ſua prima principia, & exordiamur hac methodo reſolutiua; ſunt exeuntia mala, ergo retẽtrix eſt diminuta,vel ablata:dicas deinceps,vt peruenias per ſemitã infallibilem ad veritatis apicem,eſt læſa retentrix,ergo vel per ſe vel per accidẽs, quæ diſtinctio ambit omne genus entis,& omnia cadũt ſub hac vniuerſaliſſima diuiſionis conſideratione: ſi per ſe, eſt Gal.3.de ſymp. cauſis primo,quod cauſę lædentes per ſe retentricem, vel expultricem, vel cæteras corporis fũctiones,ſint lęſę,vel propter obiecta externa;vel ob læſam facultatẽ nõ læditur facultas,ſed eius inſtrumentũ,quod eſt conſtitutio, quæ prædicatur de parti-

bus

bus similaribus, & dissimilaribus.

Vnum igitur genus, quod per se efficit retentricem diminutam, vel ablatam, erit mala constitutio similarium, vel dissimilarium, si erit mala constitutio similariũ, erit intẽperies humida, quę reddere potest fibras in orbem locatas eo vsq; flaccidas, vt nulla retinendi vi polleant: si verò erit mala constitutio dissimilarium lædens hoc modo retentricem, erit nimia apertio vel per anastomosim, vel per diæresim facta; anastomosis verò ex Gal. 5. met. 2. fiet, & vel ob acrimoniam, vel ob copiã vel ob imbecillitatẽ. Diæresis quoq; ob tres causas fieri solet, ob acrimoniam videlicet, ob copiã, vel ob externũ ictum. Aliud verò genus, quod lędere potest per se operationes potest esse obiectũ externum nulla etiam facta in facultatis instrumento læsione, sicuti ob humiditatẽ ex continuis potationibus collectam.

Per accidens lędi potest retentrix, quatenus expultrix irritata premit ita cum impetu, vt nulla naturalis virtus optimæ retentricis possit resistere.

Ad eundem modum de expultrice dicendum, quod per se, vel per accidens lædatur, per se irritetur à copia, vel à mala qualitate, quę fit, dum effrenes biles pungunt, & vellicant transuersas fibras, quæ sunt instrumenta facultatis expultricis; vel per accidens læditur expultrix ratione alteratricis diminutæ, quæ esset adeo viribus exuta; vt non generaret bilem, vnde partes similares destinatæ huic officio expellendi in suis obeundis muneribus deficiunt, videlicet propter læsam alteratricem, quę est omnium functionum naturalium tanquã princeps, & domina, & quæ immediatè constitutiones primò similares, & deinde dissimilares respicit.

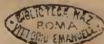
Hæ igitur functiones naturales cum aliquę sint diminutę, aliquę ablatę, & aliquæ deprauatæ; dicas; si erunt diminutæ, vel ablatæ, tunc per se indicare passionẽ frigidam, quæ potest esse vel in obiectis vel in constitutione similarium partium. Nos autem tunc cognoscemus esse in obiectis, quando ex tẽpore sine aliqua pręcedenti corporis dispositione videbimus functiones diminutas, vel ablatas reddi; Cognoscemus deinde passiones frigidas esse in constitutione similari, quãdo corpus longo temporis tractu ad malam valetudinem redditur dispositum; quoniam ex Galeno passim intemperies, quæ sunt malæ constitutiones similarium, neque citò fiunt, neque citò desinunt.

Dicas deinde, si erunt functiones naturales deprauatę, tunc per se indicari calidam passionem, quia contrariorum eadẽ est ratio, quæ affectio calida erit, vel in obiectis, vel in constitutione, cognoscemus esse in obiectis, quando sine præcedentibus dispositionibus deprauatæ obseruantur: in constitutione verò, quando tractu temporis corpus ad illas passiones erit obnoxium. Hæc doctrina est Hippocratis aph. 7. secundæ sect. , quæ longo tempore extenuata sunt corpora: Galen. in com. clarius ostendit quod similarium intemperies tractu temporis fiant.

Quantum verò spectat ad actiones vitales, & animales; diminutæ vitales vel frigidam passionem indicabũt esse similaribus partibus, vel indicabunt esse angustiam in dissimilaribus; hinc pulsus plus debito tardus affectum frigidum ostendet, & pulsus inæqualis affectum in angustia, quæ pertinet ad dissimilarem partem, vt propterea Galen. 4. de loc. affectis vlt. cognouerit Antipatrum Medicum ex inæqualitate pulsus, & ex difficultate respirandi habuisse angustiam in læuibus arterijs.

Si verò de functionibus vitalibus, & animalibus deprauatis loquamur, aliquãdo calidos affectus significant, & aliquãdo frigidos, & præcipuè functiones animales deprauatæ, sicuti obseruamus in Epilepsia, vbi deprauantur functiones animales, attamen affectus à frigidis oritur causis, & in phrenesi vbi actiones animales deprauantur, nihilominus affectus est calidus.

Si verò de functionibus animalibus diminutis loquamur, hæ potius frigidam passionem ostendunt, vt valeant hæ consequentię in diminutis functionibus animalibus est memoria deperdita, vel diminuta, ergo est intemperies frigida, & humida, est catus ergo frigida intemperies, est mens hebes, ergo frigida intemperies; quare diminutę functoines animales potius frigidum affectum, quàm calidum; deprauatæ verò aliquando frigidum, & ali-

aliquando calidum: calidum inquam nō solū in phrenesi, sed in alijs affectionibus, sicuti quæ obseruātur in illis, qui sunt vigiles, qui obloquuntur, vel nugantur, vel in ijs, qui totis horis sunt sitibundi, vel à cibo abhorrentes: hæ omnes affectiones sunt in genere actionum deprauatarum, biliosos succos ostendentium, vt Galen. docet, de Historia Cleonactidis, de quo ægrotante dixit, quod quamuis malam febrē habuerit, & biliosa vomuerit, quoniam nec sitiebat, nec abhorrebat à cibo, & non erat insomnis, colligebat Cleonactidem febre oppressum abundare potius frigidis, quàm calidis humoribus.

Colligemus ergo ex læsis actionibus primas affectuum radices, & quando aliqua actio nos dubios reddet, confugiendum erit ad primum fontem vbi ex procatarcticis aliquid colligere possumus; Et ad secundum fontem, vbi ex dispositionibus antecedentibus, & consequentibus, qui sint affectus cognoscere valebimus, demum ad locos affectos, & ad iuuantia, & lædentia, quia simul vniti fontes poterunt certissimam reconditi affectus cognitionem afferre.

Qua Methodo ducamur ad cognoscendos locos affectos. Cap. XI.

POstremò liberanda sunt ea, quæ ad quintum fontem spectant: ex Galeno 2. de loc. aff. 9. recepimus quinq; loca, quæ ad cognitionem reconditæ, & delitescētis partis affectę nos vehere possunt, quorum locorum primus est ab excrementis; Secundus ab actione læsa; Tertius à situ accidentium, vt à situ doloris, caloris, tumoris, vel grauitatis: Quartus à proprijs accidentibus: Quintus à doloris proprietate. Ex his locis colligemus signa, per quæ nos locos affectos cognoscere valebimus: propter hæc loca vnita dignoscimus locum affectum, sed si his quinq; locis iunximus pręceptum Hipp. 4. aph. 33. reddemur certi de loco affecto: præceptū Hipp. est quod si ante morbū aliqua pars sit imbecillis, illa in morbo est mali sedes: quibus pecognitis non erit arduum affectus internos, & penitissimos haurire; & quemadmodum aliquando per vnicū signum, affectum locum cōsequimur, aliquando per plura; similiter ex loco affecto, quod est per unicum fontem procedere, morbū sæpè comprehendimus nulla alia facta syndrome; Age, exēpla, quæ animis lectorum persuadere possunt, proponamus; diximus ab excremētis locum affectum quandoq; pernosci, ueluti ubi sanies eijcitur per uomitum sine tussi, tunc dicimus uentrē esse ulcere afflictum; sed hactenus latet, an æsophagus sit pars affecta, an uētriculus; ut hoc pernoscatur, confugimus ad alia loca, ut ad situm doloris, dum cibum uidelicet ingerimus, si antequam ingestus sit, puncturę sentiantur, est in æsophago, si post immissum cibum excitentur puncturæ, est in Ventriculo. Alijs pergamus exemplis in locis affectis internis cognoscendis, cum non deceat alia exempla proponere, quàm locorum reconditorum; iterum ab excrementis exordientes.

Est pus permixtum ualde cum lotio, dicas ergo renes sunt affecti; quoniam ob distantiam locorum pus ualdè permiscetur. Cæterum non præstat infallibilē cognitionem, nisi ad alia loca confugimus; quoniam etiam Hepar in parte gibba potest esse ulcere oppresū, & inde per urinam pus mixtum prolabi; Situs ergo exsoluere uidetur nodum, nam si dolor est circa lumbos, est in rene; si in regione Hepatis, est in Hepate.

Preterea si in lotio caruncula cōspiciatur, dicas renes esse affectos, solum hoc signum posset omnes discutere tenebras, quēadmodū dū aliquis patitur ulcus tracheæ arteriæ, tunc si per tussim eijciatur cartilago, hoc mirum in modum nos cogit ad credendum ulcus esse in trachea.

Diximus quoq; ab actionibus læsis affectos locos nos assequi posse, ut hinc pulsus inæqualis, atque intercisus, quatenus est actio uitalis, membra spiritalia esse affecta, certò significat; sin uerò pulsui intercisō addatur difficilis respiratio, certissimam habebimus cognitionem tunc lenem arteriam affligari, ut obtigit Antipatro Medico leni arteriæ angustia correpto, quippe, & pulsum intercisum & difficilem respirationem habebat.

A situ cognoscere quoque poterimus affectos locos; ueluti si durities in dextro hypocōdrio esset, quæ lunæ bicornis specimen

cimen & exemplar ęmularetur, tunc iecur tumore affici esset dicendum. Sin verò hypocondrij durities in longum esset exporrecta, tūc nō in Hepate, sed in musculis rectis affectio collocaretur: Ecce quod à situ tumoris inferre valemus affectum locum, & deinceps internum, & reconditum affectum expeditius consequi.

Ad eundem modum, vt in eadem exēplorum luce insistamus, de Empyemate verba faciētes dicemus, locum affectum esse partem pectoris dextram, nunc sinistram; quando mirabili illo Auicēnæ experiméto obseruabimus, in qua parte collectum pus delitescat, quod fiet si linteū madore suffusum superponatur pectori. Indeque post dimidiæ horæ tractum videamus lintei partem aliquam peius exiccari, tunc si dextra citius madore exuitur in parte illa dicemus pus esse collectum: causa verò quod exiccetur, & promptiùs humor lintei in aurā abear, est calor mordax à pure prodiens: ecce quod præter excreméta, & actiones læsas, Situs valde conferre potest ad locum affectum cognoscendum.

Adsunt tamen præterea propria accidentia, & dolorum proprietates. Hinc diximus flauitiem, vt in arquato, significare obstructionem, vel angustiam quatenus canales, & ductus ferentes bilem ad cistim felleam, sunt occlusi.

Similiter per propria accidētia cognoscimus vesicā calculo opprimi, veluti dū scalpunt pudenda, nihilominus nisi hanc proprietatem alia signorū syndrome castigemus, sicuti per sitū, per actionē aliquam lęsam, hęc non prędicabitur per se, dicendum igitur præter pudendorū pruritum in calculo vesicæ, grauitatē quandam esse circa pubem; ecce quod situs adiunctus illi proprietati ostēdit magis vesicam esse læsam, attamen hactenus non consequimur infallibilem affecti loci cognitionem, quoniā obtingere posset grauitatem circa pubem à mola, à pudendorum scalptu, & ab alijs causis prodire, quare ad rectam syndromen faciendam meritò pro calculosis cognoscendis, adiūgimus mictionem modò esse deprauatam à perpetuò vrinæ ardore, modo esse ablatam, dum patientes isti ex tempore inprouisa suppressione illaqueantur.

Ecce quomodo variè in cognoscendis occultis locis affectis distrahēda est animi acies, & per plures fontes sit incedendū, qui tanta pollēt virtute docendi affectūs, ac signa essent propria, & conuertibilia.

Postremo proprietates dolorum cumprimis valent, nā pulsatiuus dolor arteriam, pungitiuus membranam indicat: vt in pleuritide discussum est, sola hac doloris proprietate distingui inflammationē Hepatis à pleuritide: Similiter dolor conuulsiuus tendines, & neruos esse affectos significat: contundens dolor, ossium membranam, quam periostium vocant: laxus dolor, siue laceratiuus carnem affici significat: grauis dolor significat viscus aliquod, quod sit sensus hebetioris, vt sunt renes, hepar, pulmo, mesenteriū, αἱμωδία, idest stupor dentium est in substantia dentis: quare errant, qui putant dolorem dentium esse solùm in neruis.

Triplex enim est dolor dentiū: primus est in neruis: secundus est in gingiuis: tertius in substantia: testatur Gal. 5. de comp. med. localib. se in dentis substātia, sensisse dolorem pulsatiuum, dicitur hic dolor congelatio dentium: de hoc dolore videtur Hippocrates meminisse 5. epid. in Historia vxoris Aspasis. Hęc igitur erunt illa signa, quæ tantam efficaciā in cognoscendis locis affectis habent, vt aliquādo vnicū ex ijs signis in affectæ partis suspicionem nos adducere possit, & tanto magis omnia simul vnita; vt inde cognitis locis affectis in cognitione affectus delitescētis perueniamus, vt ab initio inquirendum proposuimus.

Quinque ergo animaduersis fontibus, qui ad affectus penitissimi fastigium nos ducunt; sequitur sextus fons, dum per iuuantia, & lædentia incedimus. Cęterum, vt alibi diximus, ad internam rē cognoscendam quinq; tantum fontes Methodus nostra continet, & nō plures, vt contineatur hic sextus fons in quinq; antedictis; quoniam illa tantū antecedentia, & cōsequentia sunt ad cognitionē conferētia, vel quæ res producunt, vel quę res ipsas consequuntur: veritas enim est ęquatio rei ad intellectū, & res sicut se habēt ad esse, ita ad cognosci: Quæ constituunt morbum quemvis sunt causæ extrinse-

cæ, dispositiones patientis, & humores interni: Quæ consequuntur, & à re prodeunt, sunt symptomata, suntque loci affecti.

Quare iuuantia, & lædentia sunt quid extrinsecum: attamen pro illis, qui non sunt vel diligentissima scientia exculti, & quia methodum sectam colunt, cum primis conferre poterunt; eritque perinde, ac lydius calculus in probi auri experimento, quare erit abundans rei probatio, & conformatio, verbi gratia, vt omnia exemplorum claritudine emineant, atq; splendescant, vt nullo modo fluctuet, & pendeat animus; proponamus casum.

Erit aliquis lassitudine conflictatus: vis scire, quenā sit ex illis tribus ideis, phleg. monodes videlicet, tensiua, vel vlcerosa? tunc si confugies ad iuuātia, & lędentia, & videbis ieiunium conferre, inferes lassitudinē esse tensiuam, nō vlcerosam, vel si videbis ieiunium aduersari, ergo (dices) esse vlcerosam; ex Galeno valet hęc consequētia secundo de ratione vict. 32. nocet huic ieiunium, ergo bilis peccat; Sed adeste animis, quod hæc iuuantia, & lædentia pertinent ad secundum fontem, qui est de dispositione patientis, quod iste patiens forsitan talem sit sortitus naturā, vt à ieiunio lædatur, vel pertinet, & magis propriè ad tertium fontē, vbi de causis efficientibus morborum agitur; nam bilis vbi alicui corpori lassitudinem, vel alium morbum infert, tunc nimia inedia est fugienda; contrarium obseruatur in pituita, quæ tensiuam tantùm parere poterit lassitudinem. Quocirca ex animo expendere oportet quinque illos primos fōtes, quoniam omnia signa ad illos bellissimè reduci possunt; exempli causa in lassitudine tensiua, dū videmus cibi pancitate sitim tolli, & alimēta sicca nullam inferre sitim: nō statim cognoscimus lassitudinē propterea esse tēsiuam, sed quia cognoscimus efficientem causam esse pituitam, est Galeni præceptum sexto de morb. vulg. 3. tex. 28. biliosos succos cibi paucitate sitim intendere, & lassitudinem; pituitosos contrarium; vt hæc sint attributa causæ efficientis, bilis videlicet, vel pituitæ.

Ista vt percurrere per iuuantia, & lædentia non sit per alios fontes, quàm per quinque propositos versari similiter videbimus acetum prodesse in calida intemperie, cur confert? quia illius dyscrasiæ causa erit bilis, quæ est causa efficiens intemperiei: Vnde ex Galeno 3. de ratione vict. 38. quibus amara bilis exsuperat, acetum prodest; ab ipso enim dissoluitur, & degenerat in pituitam: valebit ergo inferre, iuuat acetum, ergo bilis, tunc enim bilis prębet fomentum intemperiei calidæ.

Possem plura alia exēpla afferre, quod fons per iuuantia, & lædētia sit per quinque propositos dispersus, sed in re manifesta non est vlterius eundum.

Recipiatur igitur fons iste sextus, ac si esset lydius lapis, quo fieret breue, & immediatum experimentum pro cognoscendis occultis affectibus, veluti faciunt aurifices, qui habent ingenia cognoscendi aurum igne, dum illicò verò, & sine labore volunt experiri, adeunt calculum, & breuiter experiuntur.

Quomodo cognoscatur veternus affectus per syndromen signorum à sex fontibus collectam. Cap. XII.

PRæstat in præsentia Methodum iam traditam experiri, numquid in affectibus præter naturam inquirendis illud emolumentum afferat, quod superius sumus polliciti: Age, in examen veternum affectum conferamus. Sit aliquis igitur coinquinatus lethargo; vis certò scire (si hæsitas) affectum esse lethargum: ad fontes cōfugias, iam nosti lethargum esse inflammationem cerebri pituitosam, dicas ergo, quo ad primum fontem, vbi collocatæ sunt extrinsecæ nō naturales causę, ægrum non potuisse pituitæ copiam colligere, nisi in rebus illis non naturalibus deliquisset, & nimium prolixius poculentis, & esculentis pituitosis forsitan indulsisset; pituitæ enim magnus aceruus non colligitur sine aliquo errore in causis nō naturalibus pituitam colligentibus, & in corpore, nisi esset collecta pituita, nullo modo in lethargum cecidisset.

Expendas deinde secundum fontem, vbi dispositiones patientis sunt propositæ, quæ vel sunt antecedentes, veluti esse ortum à similibus parentibus pituitosis,

esse

esse senem, esse obesum: vel ex alijs signis cognosces (de quibus in sexto lib. cap. de pituita) corpus esse multo phlegmate circumfusum: vel sunt consequentes dispositiones, sicuti quando esset intermissa pituitæ euacuatio per vomitum, per nares, per vrinam, per aluum, uel per alias partes, uel aliqua tantùm ex his dispositionibus contingeret, quæ ostenderet pituitosum sanguinem, sine quo est impossibile, veterno, siue lethargo conflictari.

Quare si coniugas primum fontem de causis extrinsecis cum hoc secundo de dispositionib. patientis, suaderi incipies affectum esse pituitosum: quia uel maximè possunt errores externi uniti cum dispositionib. indicare affectum. Ostendit Galen. primo ad Glauconem, & in Epid. in Historia Sileni; neminem incidere in acutissimum morbum ob errores in procatarcticis tantùm, nisi antea corpus esset dispositū ad illum affectum, & Arist. 1. phy. nō vult formam educi, nisi è subiecto disposito, & simul priuato cum necessaria adeptione aduenientis formæ.

Sequitur Tertius fons; quod præter dispositiones corporis conferentes ad pituitam colligendam, debeat esse in sanguine pituitosi succi dominiū, quod perbellè cognosces ex methodo tradita in 5. & 6. libris: quoniam lethargus non potest fieri sine pituitæ dominio.

Accedit deinde quartus fons, qui est de symptomatibus, quæ à posteriori declarant, an quis sit obsessus lethargo, & quinque afferuntur, quæ sola fermè vim habent docendi lethargi præsentiam, & existentiam.

Primum lethargi symptoma erit memoria diminuta, & deficiens.

Secundum erit somnus vigil, seu coma uigil.

Tertium signum, quod in lethargo interrogati, aliquando respondent, in tardo nequaquam.

Quartum signū: cognoscitur lethargus ex anhelitu tardo: quia facultas motrix est sopita. Hinc fit, quod ob pituitæ putredinem addatur quartum signum.

Quintum signum, quod pulsus sit magnus, donec perseuerat irritatio pituitæ putrescentis, quem non obseruamus in comate: est quoque tardus ob distantiam cerebri à corde, & ob pituitæ lentorem, ecce quam bellè hæc posteriora signa lethargum circumscribunt. Verumtamen quando deessent causæ extrinsecæ, quæ non generasent pituitosos humores, & non esset subiectum ad hoc dispositum, parum tuta, & constantia essent illa signa consequentia, quę forsitan possent aliqua occasione tractu unius diei euanescere, quemadmodum dum ob insignem errorem in procatarcticis occasionibus nascitur in corpore non disposito ad traciorē morbū ephemera, uel aliquod aliud symptoma duorum, uel trium dierum; ut placuit Galeno in corpore non disposito ad labem, in quo statim cessant omnia mala signa, ut sit necessarius omnium fontium concursus; quia in re ipsa constituenda antecedentia necessario præcellunt, & in re constituta consequentia sequuntur.

Demum quo ad quintum fontem, qui est de locis affectis, in lethargo locus affectus est cerebri substantia non membrana, sicuti docet Gal. 4. de causis puls. & alibi: cognoscitur enim esse cerebrum locū affectum à proprijs accidentibus, & ab actione læsa: actio læsa, quia obtusus sensus est, cùm cerebrum careat sensatione: membrana uerò acutissima præditæ sint. Cætera accidentia, & symptomata sunt propria. Ex his igitur quinque fontibus in exemplum lethargum expendentes cognoscemus Methodi nostræ præstantiam.

Quomodo signorum syndrome cognoscatur Empyema Cap. XIII.

COgnoscemus, aliquem esse Empyemate affectum ex antecedentibus, & consequentibus; & ne longius iusto euehar, strictim quæ ad summam Meth. nostræ sunt conferentia proponemus.

Ex procatarcticis, si aliquis nimijs comessationib. & symposis se tradidisset uel se vētis australib. exposuisset, uel uenereis stimulis esset incitatus, & libidinis blanditijs fuisset accersitus, promptèque in maximam uiscerum debilitatem incidisset, patientis huius uiscera, vt ventriculus, caput, vel pectus viribus fracta, tali pacto redderentur disposita, ut in Empyema faciti

cili negotio incurrere possent.

Ex secundo fonte colligimus, caput reddi destillationi obnoxium, & tali pacto dispositum, vt peregrinos malos humores missos à subiectis visceribus reciperet, & inde pectus aptissimum redditum sit ad recipienda ex capite pulsa recremẽta, vnde tussi inciperet angi, & ad Empyema disponi: vel malas viscerum dispositiones reciperet ab exordijs naturæ; vel quia aliqua fuerit intermissa euacuatio excrementorum.

Ex tertio fonte, ex causa efficiente nimirum, patiens esse talis, vt pituitosis scateret succis.

Quartus demum se offert fons, in quo hæc consequentia symptomata collocantur.

Primum est, sensum grauitatis in profundo Thoracis persentiri, quod fiet ob copiam confluxi humoris.

Secundum: fit tussis in primis sicca, & paulò post purulenta.

Hoc signum non semper apparet, quia aliquando pus Empycorum mouetur per aluum: aliquando per vrinam, & aliquando per vterum, & sæpè per tussim.

Erasistratus dicit, quod hoc modo per urinam euacuetur pus, prius assumitur à carne pulmonis: deinde mittitur per venam arteriosam in dextrum ventriculum cordis, & postea in venam cauam ad renes & inde per vrinam.

Fallopius aliam viam inuenit: dicit esse ramum prodeuntem à vena sine pari ad emulgentes, per quem ad renes, & vesicam. Hæc opinio mihi magis probatur Gal. 6. de loc. aff. 4. videtur sequi Erasistratum quod scilicet a pulmone ad arteriam venosam, & ad ventriculum sinistrum cordis, inde ad arteriam magnam, & emulgentes.

Tertium, fit fluctuatio ob pus confectum, & in pectore retentum.

Quartum, difficultas respirationis cum fætore ob pus collectum in pectore.

Quintum, maciem hecticam habent, quatenus ob vapores puris obrepentes cor, natiuum robur læditur; ex his consequentibus symptomatibus certam cognitionem habebimus, sed certiorem cõparabimus, si cum cæteris fontibus omnia ista contulerimus.

Postremum signum esset, si cognosceretur locus affectus experimento Auicẽnæ, superposito nimirum linteo madefacto pectori, quia pars, quæ citius exsiccabitur, erit affecta; cùm pus suo calore peruadens exsiccet extrinsecum linteum, qui locus affectus cognoscetur ex situ.

Cura Empyematis (& obiter) ex Hipp. lib. de internis affectionibus, vbi agit de hydrope thoracis administratur terebello, videlicet terebrando tertiam costam à nothis incipiendo versus spinam. Similiter in Empyemate, Hippocr. imitatione vtimur hac perforatione, per quam commodè educitur pus. Accedit, quòd in perforanda costa neque nerui, neque venæ, vel arteriæ læduntur. Cura diuinitus succedit, ut vidimus experientia, dummodo seruetur hoc præceptum quod parum pro vice quotidie euacuetur, vel in illa quantitate, quam vires permittant: Ante multos annos Dux Pulionus in Gallia hydrope Thoracis detentus curatus est terebello proposito summa cũ omnium admiratione à Reinerio Protomedico Regio. Peruisis omnibus his, absolutam omnibus numeris cognitionem consequeris, quod patientes Empyemate conflictentur.

Quomodo per syndromen signorum cognosci possit Peripneumonia. Cap. XIV.

INflammatio hæc pulmonis est à sanguine pituitoso, ad differentiam pleuritidis, quæ fit à sanguine bilioso: ergo externæ causæ fuerunt illę, quæ sanguinem pituitosum fecerunt: aliquis peripneumonia correptus antequam corruat in hoc vitium antea forsitan vsus fuit edulijs crassioris, & tenacioris succi, vnde impressum fuit aliquod vestigium huius morbi: & inde hoc modo disposito pulmone: omne malum secutum sit: quia sine hac dispositione, vt dicit Gal. lib. de causis morb. 2. nec gladius scinderet, nec ignis combureret.

Hæ dispositiones. Vel sunt antecedentes, veluti esse ortum à parentibus similem affectum patientibus: vel consequentes, veluti si aliqua intermissa esset euacuatio sanguinis pituitosi.

Sequitur tertius fons in quo collocantur peccantes humores, dicimus quòd in

corpo-

corpore dominetur sanguis pituitosus, quem cognoscere poterimus ex signis traditis in quinto, & sexto libro, & demum consequentia omnia symptomata ob oculos erunt collocanda.

Primum symptoma erit difficilior respiratio, quàm sit in pleuritide; quia maior est necessitas euentandi calorem, cùm pulmo sit læsus, qui occupat omnes partes thoracis.

Secundum, erit dolor grauatiuus occupans omnes partes thoracis, tum quia pulmo omnes thoracis partes implet, tum quia pulmo est obscurissimo sensu præditus.

Tertium, tussis est magis molesta, quã in pleuritide, quia pulmo in peripneumonia afficitur per se, in pleuritide per accidens, uel per consensum.

Quartum est facies rubicunda, tum ob euaporationem impetentem caput, cùm totus pulmo inflammatione pituitosa sit obuallatus, tũ quia tunica pulmonis per tracheam perreptat ad os, ut maximus quoque ratione illius tunicæ sit consensus inter pulmonem, & faciem; tum quia arteriæ surculus uestiens faciem oritur immediatè à magno arteriæ trunco, qui ualdè afficitur in peripneumonia.

Alia signa, quæ non reducũtur ad proposita uana ut plurimum solẽt esse; sicuti uanissimum est illud relatum à Plutarco in quæst. naturalibus ex sententia Muesichei Medici, quod in peripneumonia seruentur illi qui cepas cupiunt; qui autem ficus optant moriantur.

Quomodo cognoscatur phthisis Signorum syndrome. Cap. XV.

ALlectamenta non naturalia exsiccantia, quæ prima imprimant uestigia præcedere debent, sint obsonia, aer, uel coitus, sint turbulenta animi passione excursus, uel excandescentiæ.

Præterea dispositum corpus, ut omnes sciunt, ad patiendam tantam cladem, & tam trucem, & scelestum affectum, requiritur; dispositum est, si sint alati, quos Græci uocant πτερυγώδεις. Quare licèt externæ causæ, & dispositiones uiscerum ad hunc sæuissimum affectum conspirent attamen sine humore exedente pulmonem, non fieret Phthisis.

Debet igitur esse humor acris, ut pituita salsa, uel commixta cum bile, uel cum melancholia; de quibus humoribus in proprijs libris, quomodo quilibet humor sit præcognoscendus, egimus.

Postremo à quarto fonte symptomata scaturiunt. Primum symptoma est tussis uehementissima, quia ob ulcus uel maximè irritatur pulmo.

Secundum est pus sine signis empyematis.

Tertium signum; affectus est sine dolore, cùm pulmo non sit tanto sensu præditus, quanto manifesti sentiantur dolores.

Quartum sit hectica febris.

Quintum sunt animi deliquia, & uaria consequentia ab alijs symptomatibus pendentia.

Sextum signum à locis affectis desumitur, cognosciturque locus affectus dum per tussim eijcitur pulmonis parua particula. Hæc morbum depositum, & conclamatum portendunt, quem soluere nec Gorgonei fontis defluuia sufficerent, uel Clitonia manus; cum usque adeò sæuiat in robur cordis collectum pus, ut propterea medicus confertim uideat in his ægrotantibus uirtutem collabi; ut omnia intentent mortem præsentem, & excidium certissimum minentur, & certò certius è corporeis uinculis anima exilire debeat.

Quomodo ex signorum syndrome dignoscatur Tumor ventriculi à Flatu. Cap. XVI.

SI de extrinsecis loquamur, in primis præcesserunt ex necessitate causæ gignentes flatus.

Si de secundo fonte, idest de dispositione subiecti loquamur, requiritur ut antecellat hunc morbum uentriculus calore suo depauperatus, in quo chylus ingestus non arctè complexus, & malè dedolatus, in flatus, & clydones abierit, uel malè à procatarcticis dispositus.

Vel ex capite uiscidi humores pulsi in uentrem procumbentes ad flatus disponerent stomachum, uel ob alias causas talis facta sit uentriculi dispositio; sine his ob tensionem à flatu ortam uentriculis

non

non ingrauescet.

Sequitur demum tertius fons de cognoscẽdis flatibus per propria signa, quæ traduntur in proprio capite sexti libri.

Demum signa à symptomatibus colliguntur.

Primum symptoma tumoris ventriculi à flatu orti est in regione ventriculi tensionem habere.

Secundum, non sentire sensum grauitatis.

Tertium, ventrem esse actu frigidum, & patientem sentire in ventre frigiditatem, quia flatus sua natura frigidi sunt.

A quinto fonte à locis affectis nimirum, vbi sit humor, colligitur tali pacto, si dum cib. ingeritur augeatur dolor, tumor est in parte interna, & ratio est, quia per fibras rectas cibus attrahitur, si verò post quinque vel sex horas, quando videlicet cibus stomachum relinquit, & restagnat in pylorum, & mesenterium, dolor crescat, tũc in tunica externa erit tumor; quia fibræ transuersæ, quæ expellũt, sunt in tunica externa, & eò magis; quia dum spiramenta mesenterij sunt referta chylo; tunc mesenterium imbutum suaui cibo, comprimit externam partem ventriculi, in quasi est tumor, ibi est dolor, si non est dolor, non est tumor.

A Sexto fonte: si discutientia flatus iuuant; certo certior eris, tumorem ventriculi à flatulentis causis ortum esse: videas ergo quam necessariò conferant nostri sex fontes in cognoscendis internis affectibus præter naturam.

Quomodo eadem Methodo per syndronem communium signorum cognoscatur vlcus ventriculi. Cap. XVII.

EXternæ causæ essent, veluti dum aliquis vteretur cibis acerrimis; sicuti dum se nimium obrueret allijs, cepis; uel tale medicamentum hauriret, euacuandi causa, quod corroderet, quale est euphorbium: uel cantharides quæ pro mictione ablata essent ei exporrectæ.

Ex secundo fonte, quod sit corpus dispositum, ut plagam faciliter recipiat; adsunt enim nonnulli habitus, qui tanta pollent resistentia, ut cantharides tunicas uentriculi non excederent, quoniam tunicæ obduxere iam callum, ut strutij Cameli uentrem emularentur; corpus quoque dispositum habent, ut Hepar uirosos, & excedentes humores gignat; quod germẽ tam effrenem, & trucem qualitatem nactum, uentriculum exinde corroderet: uel demum à capite salsus catarrhus missus in uentrem id efficiat, uel ab aliquo alio foco in uiscere interno scintillante, & efficiente hoc uirus quod parietes uentriculi sauciat, & ulcerosam plagam injiciat, sine ijs dispositionibus nil fit in corpore hoc nostro.

Sequitur tertius fons de acri humore, quem cognoscemus in capite de biliosis succis, & melancholicis.

Sequitur quartus fons de signis consequentibus.

Primum signum dum aliquid cibi descendit in uentriculum fiet dolor pungitiuus, nisi forte haberet anodynam uirtutem.

Secundum symptoma est magna inappetentia.

Tertium est Sitis, quia saniei spiritus exsiccat stomachum.

Quartum sunt ructus fætidi ob pus.

Quintum est sanies, quæ per uomitum eijcitur. Ex quinto fonte ubi sit ulcus cognoscitur, ut diximus de tumore uentriculi: nam immissus cibus in uentriculum, si illicò pungat, est in tunica interna, si pungat post 5. uel 6. horas, quando nimirum chylus erit egressus uentriculo, in tunica externa ulcus erit: si uerò ulcus esset in esophago, uel in gula, dolor erit in posteriori parte inter spatulas uidelicet, & à colo usque ad pectoris initium; & dolor intendetur tempore deglutitionis. Si uerò dolor erit circa umbilicum, & infra; ulcus erit in intestinis, & non erit dolor dum cibus missus erit in uentrem, uel dum coquitur. Quare ex lædentibus quæ in sexto sunt collocata fonte cognoscere poterimus locum affectum.

Præterea si acria & mordacia dolorem exasperant & contemperantia dolorem mitigant, est ulcus.

Quomodo cognoscatur nostra syndrome vlcus Renum. Cap. XVIII.

CVm ulcus à corrodentibus humoribus fiat, & humores acres exordium

dium fumant à Iecore,& à Renibus,& ab alijs visceribus; ideo caloris feracissima debent esse viscera, vel sic à parentibus orta, vel ob intermissam euacuationem biliosi fucci, vel aliqua occasione externa sic dispofita,vel à præcedente calculo: vel ab aduentitio temperamento introducto à consuetudine sex rerum non naturalium: quæ Viscera, & omnia facultatum instrumenta alterare solet, vt inde in tale vitium essent prolapsi Renes, ut ulcere uiolarentur.

A primo fonte tanquam à primis occasionibus initium capiunt Renum ulcera,uel ob calidissimos cibos, uel ob libidinem ardore sæuientem,atque furentem, uel demum ob animi passiones, dum quis ita percitus furit,& excandescit extra rationis limites, uel dum mœrores multo temporis spatio antecellant, uel qui præmant altum corde dolorem, & summam iactent pectore commotionem,quæ omnia procatarctica adeo uiscera interna calfaciunt,ut corrodentem humorem gignant.

A secundo fonte colligimus, corpus esse dispositum ab externis causis enarratis, uel tale esse ortum à parentibus, ut non sit mirum, si tanti caloris uestigia imprimantur in uiscera, & in omnes humores, quibus si renes utrinque obducti atque obuallati reddantur, uellicentur, mox exedantur, & in ulcus cedere cogantur.

Requiritur ergo contemplatio circa tertium fontem, quinam sint isti humores corrodentes cognoscendi in capite debile,& melancholia.

Postremo signa consequentia colliguntur.

Primum symptoma; pus mingitur per plures dies: quoniam per paucos dies posset esse abscessus sine renum exulceratione,de quo non loquimur.

Secundum est dolor circa lumbos.

Tertium cum dolore excernuntur arenulæ.

Quartum, pus non admodum fœtet; quia ibi est maior calor, unde pus melius coquitur, quam in uesica, & per consequens minor fœtor.

Quintum, pus est maximè permixtum cum lotio ob uiarum distantiam.

A quinto fonte, qui est de locis affectis: si qua renum portio excernatur per urinam, quamuis rarò id fiat, certissimũ signum est, & solum ad iudicandum sufficiens,renes esse ulcere affectos.

An uerò ulcus sit in parte profunda renum,uel extima, & in superficie, cognoscemus hoc modo, si erit in profunda renum parte,pus erit copiosum,& permixtum cum sanguine; Si uerò erit in superficie renum,pus erit paucum,& sine sanguine.

Quomodo cognoscatur vlcus iecoris. Cap. XIX.

VLcus iecoris, uel à gallica lue, uel à succis acribus prodit, uel succedit inflammationi, quæ ad suppurationem sit perducta, si igitur dicta methodo expendemus hunc casum,erunt externæ,& procatarcticæ causę depromẽdæ à primo fonte,quæ uariæ esse possunt:uel infectio morbi gallici:uel causę nõ naturales,quæ ingentissimum focum,& alta in iecur ardoris uestigia immittant, sicuti sunt, cæpæ,& meracissima uina: uel quæ inflammationi præbent fomentum, sicuti sunt, quæ amplè ualetudinarios nutriunt: ex his antecedentibus extrinsecis conijcimus, addi aliquid ad generationem ulceris iecoris.

Corpus dispositum quoque conspirat: adsunt enim plures gallico spiritu circũuenti, & qui sunt hepate eodem tabo illaqueato, attamẽ parenchyma ad ulcus recipiendum non est dispositum, tum quia à fortissimis parentibus sit deductus patiens, tum quia temperamentum minus infestetur humoribus exedentibus,& demum omnia uiscera alioquin robore donata ad resistendum sint aptissima,quamuis diutissimè gallicum morbum patiens tulerit; corpus ergo, uel ortum à debilibus parentibus,uel biliosum,& parum resistens erit ad ulcus præparatum.

Quo ad tertium fontem de humoribus;iam suo loco diximus.

Ad quartum fontem,ubi consequentia signa continentur, eò adire expedit.

Sit ergo primum symptoma desumendum ab exeunte cruento, & sanioso per urinam,uel per aluum.

Secundum erit grauitas sensus in regione Hepatis.

Tertium, erunt puncturæ ratione mébranę in regione Hepatis, quę distinguūt vlcus iecoris ab alijs affectibus, quoniam cruenta sanies posset offendere dysenteriam, vt hinc decipiantur plures credentes vlcus Hepatis esse dysenteriam.

Quo ad locum affectum, si sanies cum cæteris signis egrediatur per lotium est in gibba, si per aluum; in sima; grauitas enim sensus est illud signum, quod determinat esse in Hepate.

Quomodo cognoscatur per syndromen signorum calculus vesicæ. Cap. XX.

VOlens exempla affectuum cognitu difficilia tradere; videret mihi quasi ab officio desciscere si desererem modum cognoscendi calculos tam vesicæ, quàm renum; præcesserunt ergo, anrequam fiat in vesica lapis, externi errores: edulia nimirum crassa, & peruicacissimæ coctionis, & vini polypheri seu generosi haustus.

At nil fit nisi dispositum esset corpus ad exitialem hunc casum; non enim sat est crassis esse onustos humoribus, vel calore renum premi, nisi dispositio esset in partibus dissimilaribus, vt videlicet meatus essent laxi, & debito maiores, ut habet Galen. 14. meth. cap. 16. de qua re alibi instituta est oratio; quot sunt quęso homines infarctu coinquinati crassorum humorum insidentium in imis corporis partibus, & qui renes calidissimos sortiti sint: attamen nullus sequatur lapillus, & adsint, qui in renibus & Hepate ob extremam senectā habeār repressum, & ferè extinctum calorem, qui gignere possunt lapidem: requiritur ergo dispositio, quæ apud me est laxitas, & apertio meatuum, quam cognoscimus in vrinis, dum citò, & multa, & crassa, vel sæpissimè excernuntur, quoniam humores, renes, & vesicam solicitant ob hanc apertionem, & laxitatem, sed ad consequentia descendamus.

Primum signum est grauitas, circa pubem, vt in mola: dum præcipuè per loca inæqualia scandunt, ut per scalas, & montes.

Secundum: scalpunt pudenda vel sæpissimè.

Tertium: mictio arenularum.

Quartum: ardor lotij perpetuus: quia semper mingunt cum dolore.

Quintum: cum candela persentitur quod vnicè affirmat.

Sextum: vrina repentè supprimitur, & liberantur suppressione, si iaceant supini, id verò contingit, quia lapis relinquit meatum ceruicis, & deinde suppressione liberantur.

Quomodo errent Medici Plebei dum causam generationis morborum referunt in externos errores, quando in prænias dispositiones esset referenda. Cap. XXI.

TRadita methodo, eaque exemplis illustrata, par est, vt in præsentia errores illorum proponamus, qui in perquirendis affectuum ideis, huic propositæ methodo, & veris Medicinæ fundamentis aduersantur: in primis valde conuenit, vt errorem illorum Empiricorum, vel circulatorum explodamus, qui in tractandis ægrotantium morbis omnium morborum generationem acceptam solent referre in solas causas externas & ab ipsis solis in cognoscendis morbis iudicium sumere, & indicationes curatiuas colligere, nullo facto præcedentis dispositionis viscerum examine, quod mirum in modum Galeno, Aristoteli, & methodo nostræ reluctatur: quoniam præter procatarcticas causas in generatione cuiuslibet affectus requiritur dispositio subiecti, vnde omnia; quæ fiunt, & secundum naturam, & præter naturam trahunt exordium.

Altius igitur de viscerum dispositione est repetendum, quoniam vt aliquid fiat, nisi subiecta sint disposita, & simul priuata adueniente forma, cum necessaria & immediata adeptione nouę formæ, nullum agens quacunque virtute polleat ex indeterminato subiecto poterit alterare, transmutare, vel loco mouere.

Hinc est quod nonnulli deflectant in perquirenda morborum essentia, dum vident aliquem in morbum labi ob nimiam vini potationem, vel ob æstum solis, vel ob alias causas, autumunant prin-

ci-

cipia, & origines totius lapsus solas esse externas causas, illas in medium ferunt, illas detestantur, & totum ipsis acceptum referendum putant: nihilominus toto notus in orbe Hippocrates, & Galenus, occasiones has disponentes viscera ad labem, noluerunt vocare causas, sed occasiones, cum affectus præter naturam neque immediatè, neque necessariò trahant ortum ab his, neque istæ præbeant fomentum principale, dum fit, vel factus est morbus, cum nullam teneant permanentiam; sed fluant, & refluant.

Quod enim causæ externæ occasiones, & non causæ debeant vocari, seriem verborum Galeni audiamus, tertio de morb. vulg. com. primo text. 15. quæ hoc ornatu edita sunt, quæ ad labem disponunt viscera, ait nō vocari causas: sed occasiones, vt Græcè vocentur ab Hippocrate ἀφόρμαις quia sensim, magis disponunt viscera, & alta imprimūt & vestigia, & dispositiones in ipsis, ob quas in morbos tandem erumpāt, nō propter illas occasiones externas, sed ob internorum viscerum dispositionē præcedentem, & ob morbosum apparatum, vt tota vis procatharcticarum haud potis sit vnicum moliri morbum (abiecta viscerum dispositione) præter ephemeram, vel symptoma aliud breuissimum, vt placuit Gal. primo de morb. vulg. com. 3. text. 19. vbi de Sileno habet hæc, quando corpus non est ad morbum paratum, propter errores incidit in diariam, sed in Sileno erat præparatio morbosa.

Quare corpore non præparato, vbi ab æstu cōflictarētur ægroti, vbi poculis, prępotente maluatico ventriculum infarcirent, & omnia edulia, quantitate, & qualitate peccātia essent ingesta, tunc nō prodiret affectus vllus præter naturam: quoniam quodlibet non fit ex quolibet, sed ex suo determinato, incidit enim in hanc sententiam Galenus, vt occasiones externæ dumtaxat diariam, vel tale quippiam breue symptoma gignant; diariam, quoniam spiritus semper sunt dispositi, cum sint perenni motu moti, & alterabiles, aptissimi, vt efficiantur: hinc est, quod labes spirituum extemplò cessat, & quæ citò fiant, citò quoque (libentissimis omnibus philosophis) desinant.

Redeamus ergo ad Silenum, cuius historiam Gal. adeo obseruat: dicens, quod ob potationes, & exercitium insigne inciderit in grauissimum morbum, quia erāt præparatæ viscerum dispositiones, quæ sunt apparatus illi morbosi, quippe sunt origines, & radices generationis morborū, in quibus fundatur principiū ex quo, vel terminus a quo, & priuatio; quæ licet apud Aristotelem sit principium per accidens respectu rei genitæ, attamen respectu generationis est per se.

Isti inquam apparatus morbosi (liceat mihi digredi) diuersi sunt in similaribus, & dissimilaribus partibus: Verbi causa, Silenus in malignam febrem prolabitur tùm sua natura conspirante, tùm ob multas procatarcticas causas, quibus comparauerat feruorem insignem in Hepate.

Calor insignis fit ex Galeno libro de causis morb. vel à motu, vel ab obstructione, vel ab alimentis, vel ab adhæsu, vel tādē à putredine; quorum semina, nisi omnium, saltem aliquorum in corporis Sileni latebris delitescebant: obiter hæc de causis caloris, vt ostendamus pēdere immediatam causam generationis morborum ex apparatu videlicet morboso, qui varius, atque varius est, non solùm in frigidis, siccis, calidis, atque humidis temperaturis: verū etiam in qualibet mala conformatione, nec tamen apparatus omnes sed tantùm qui sunt immediati in culpam transeunt generationis morborum, quēadmodum non sanguis est fœtus priuatio immediata, & principium per se generationis, & proximum; sed sperma tali pacto dispositum, vt transmutetur, & transmutatum in instanti ex necessitate cadat in sequentem formam.

Quare externæ causæ, quamuis vehementes, & sæuæ sint, non lædent sua natura constitutionem: ratio bellissimè à Gal. refertur libro de causis morb. cap. 2. dum dicit, cur non semper ob quamlibet harum causarum externarum, & procatarcticarum, vt vini potione, & similibus accenditur febris: subdit: quoniā efficientis causę quantitas par non existit, & quę constituta est ab eadem causa in corpore dispositio magna in eo quod plus, & minus varietatem admittit, ideo differūt animalia in hoc, vt faciliter, vel ægrè recedāt à statu naturali. Eadē vini potione

ne exardet Socrates, qua tamen non incenditur Plato quia aliter quam Plato est Socrates dispositus:magis,& minus recedere à statu naturali non trahit iugiter principiũ ab externis efficientibus,poculentis enim calidis æstuat Socrates, non Plato,quoniam apparatus morbosus calidus altius agit radices,quam morb.ab externis occasionib.prodiẽs: Vos scitis maiorem angustiam pororum,& naturalem crassitiem,vel copiam humorum,quę obstruunt esse in causa,ne calor perspiret,& ignescat: quo circa secundum magis,& minus dissidentes inter se internæ causę, tùm continẽtes quæ sunt similares,& dissimilares,tùm contenta vt humores,propterea maximam nancisci varietatem.Sit per hypothesim quod in Platone apparatus,& dispositiones ad febrẽ sint, vt quatuor, & indulgeat maluatico prolixè, & non febricitet;sit ex alia parte obstructio, vel alter apparatus, vel dispositio in Socrate,vt sex,& eodem pacto indulserit,ac Plato;tunc contingere potest,vt Socrates in febrem corruat,& tandem in exitium, nulla in Platone relicta noxa. licet eundem commiserit errorem: En,quod,vt agens agat in passum, exposcit subiectum dispositum in quod agat, vt suam introducat ideam.

Agit inquam agens in subiectum, non in eius formam;quoniam contrariũ non agit in contrarium: agens calidũ nõ agit in frigidũ,sed in subiectum frigidi disponendo, donec introducat suum simile; si vero deinceps contingant, vt corrũpatur forma,id fit quia materia disposita relinquit illam,& noua induitur, ita vt agentia dirigant suam vim in materiam, non in formas: hac ratione rerũ omnium vicissitudo seruatur in hoc nostro orbe, vt probatum est ab Arist. primo phys. text. 67.dicente,à se inuicem cõtraria pati impossibile esse. En ergo Aristotelis monumenta,quomodo statis, & fixis sint plantata radicibus; quomodo sint summo artificio exculta: vbi vult requiri in quālibet generatione tria principia interna; materiam scilicet priuationem,& formã, & externa agentia non agere in formas; quia contrarium non agit in contrarium sed in subiectum determinatum priuatũ proxima adueniente forma; nulla enim contingere potest generatio sine priuatione.Hæc priuatio re vera non dicit tantum carentiam, esset nimium irritum,& futile principium, priuatio enim significat subiectum aptum, & dispositum cum potentia proxima,& immediata ad suscipiendam sequentem formam, & non aliam,vt vocauerit Arist.2.Phys.15. priuationem quasi formam per quandam concomitantiam,vt si forma,quæ immediatè antecedat uenturam.

Neque alio pacto philosophari poterat diuinus philosophus,ut inueniret communissima principia,quę essent prima,& omnibus competerent generationibus tã substantialibus,quàm accidentalibus; noluit hanc suam priuationem esse determinati subiecti,quod sit actu, quoniam destruerentur generationes substantiæ, veluti si cum Thalete diceremus, aquã esse primum principium; quia aqua est subiectum determinatum, & formæ aduenientes enti in actu essent accidentia; Altius Aristoteles erexit spiritum, quam philosophi illi ueteres,altius quam Thales,quã Empedocles, quam Anaximenes,qui ponebant certa principia,& in actu,ex quibus omnia penderent,& fierent & in illa omnia abirẽt quia nõ fieret noua substãtia, sed omnes formæ essent accidentia, quia enti in actu aduenirent.Veteres ponebant principium materiale esse in actu quia putabant formas esse accidentia, & materiam esse totam essentiã. Democritus fuit primus (ut refert Arist.1.de partib.ani.cap.1.) qui dixit formam esse uniuersam essentiam,& non materiam.

Alij verò; quia dicebant principia esse in actu, & materiam esse totam essentiam, & non formam negabant generationem,mixtionem,& augmentationem putabant enim mixtionem esse iuxta positionem.

Sed ut redeamus unde digressi sumus, dicimus quod morb. debet introduci terminum,à quo expedit cõstituere, & hoc debet esse subiectum dispositum,& priuatum, & tale, ut sequentem formam immediatè respiciat,non mediatè; Nemini ex ore excidet,sperma fieri ex pane, quinimò neque ex sãguine,& spiritu,sed immediatè ex materia sanguinis,& spiritus cùm formæ non fiant, ut ex principio ex

quo

quo à formis, sed à materia, & subiecto, ut sanguinis forma sit priuatio disponens materiam sanguinis, quæ sanguinis materia erit principium ex quo oritur semen, & sic de omnibus.

Hinc Galenus subdens loco proximè citato, ait subiectū debere esse proximū, & non remotum, sed undequaque dispositum, hoc uerborū apparatu ostēdit illud subiectum esse proximum, quod propriè patiendi habet naturam, quoniam & si hæc desint, nec ignis comburere, nec gladius abscindere ualeret; ignis qui est actiuorū primus, & potentissimus nō agit in subiectum non dispositum, sphæra ignis non calfacit cœlum, quia desunt omnes dispositiones vt calfiat, nec gladius lapidē secare potest, eò minus animi passiones, ut ira, tristitia, succendicula hypocaumara, aer cœnosus, palustris, & cætera non naturalia in homines non dispositos, non erunt causæ, ut morbi gignantur, sicuti optimè Galenus ore operto quoque fatetur libro primo de diff. febr. capite 4. his uerbis, oportet hoc in toto sermone memoria repetere, quod nulla causarum dictarum sine patiētis aptitudine agere potest, alioquin omnes commorantes in sole ęstate febricitarent, uel qui nimio motu exercentur, aut uini potu grauantur, ira uel tristitia: Nihil sanè excogitare possumus, quod Galenus summa eloquentia non tradiderit literis; tradidit, ut uidetis, procatarcticas non operari, & ipsis non nō esse morborum culpam attribuendā; sed dispositionibus corporis suscipientis morbos; ipsas demum procatarcticas esse occasiones, & nō causas, abeant ergo retrorsum nostrates circulatores, dū morborum causas tempus conterunt in perquirendo, quæ nam extiterit externa, hoc fine ut ab ipsis hauriant indicationes, ueluti dum quis ob maluaticum, uel æstum incidit in cachexiam, inferunt ergo refrigerandum, quod esset cachexia correptum in Hydropem pellere; ipsas ergo occasiones procatarcticas ita respiciunt, ac tota ab ipsis penderet proluuies, cum ab uno, & eodem externo errore duo affectus contrarij possint prodire, à maluatico prodire potest ardens affectus, & à maluatico paralysis; Gal. 3. de temp. 2. habet uinum copiosum gignere affectus frigidos; habet hanc sententiam: sicut exiguæ, & imbecillæ flammæ multo oleo confertim infuso extinguuntur: sic uinum ubi plus debito, quam ut uinci possit exhibeatur animal frigescit, & affectus frigidus fit.

Hinc Aristoteles 3. sect. prob. loquens de Ebrijs dicit, uinolentos non calere, licet uinum calidum sit, quia ualdè calida superant naturam suffocando calorem, ideo uinolenti morbis frigidis uexantur, quare causæ externę calefaciunt, eædem quoque refrigerant; prout corpus est dispositum. Hinc Arist. 3. sect. problematum 16. loquens de uino meraco habet hanc sententiam: tardos reddit mobiles, & è cōtra, uidelicet mobiles reddit tardos: in quibusdam risum; in quibusdam timorem: in quibusdam uinum meracum furorem facit, prout natura uaria est.

Quod dictum est de uino, quod affectus oppositos faciat, prout corpora sint disposita; idem dicimus de alijs causis externis.

Hinc qui aqua frigida in mari, uel flumine se lauant uel ob adiapneustiā, idest prohibitam perspirationem febricitant, uel fiunt attoniti, ut contigit Alexandro Magno (referente Galeno lib. de causis procatarcticis) qui lauās se tempore æstiuo in Cydno flum. Ciliciç statim factus fuit attonitus; idcirco altiores radices sunt inquirendę, ut morbi idea intelligatur. Non inciderent sanè in hunc errorem, ubi ante oculos obijcerent generationis affectus alicuius principia, quæ sūt forma morbi introducenda, subiectum dispositum, & priuatum, & causæ efficientes quæ sunt morbi iā facti exordia.

Hic aliquis obijcere potest. Nos incidere in sententiam Erasistrati, qui ab ordine causarum remouebat causas procatarcticas, qui à Gal. libello de causis procatarcticis reprehenditur.

Respōdemus, quod istæ causæ possunt considerari dupliciter uidelicet absolutè uel cum relatione ad subiectum dispositū: dicimus quod primo modo non possunt dici causæ, sed occasiones, quia effectus oppositos faciunt: maluaticum enim modò febrem: modò paralysim plus debito haustum inducere potest.

Cæterū quoniam omnes errores pro- fun-

funditus speculando prodeunt ex ignorantia logicæ, videamus breuiter de hoc dicunt vel suppōnūt externas esse causas morborum infallibiles, vel referunt solū externis causis originē morborū, tunc si debet esse vera hæc propositio, oportet, vt sit per se, vel saltem omni, sed neque est de omni; quare eo minus erit per se, quod nō sit de omni, sic probatur, de ratione de omni est, vt prædicatū inhęreat semper, & omnibus subiectis contentis sub illo, experiamur ergo, an causę inhęreāt semper, & in omnibus, conspirent in generationem affectuum præter naturam. vini potentis haustus febrem accendit in vno supposito, in altero nequaquam licet in altero tantum vini quantum febre accensus sumeret, ergo neque semper externæ causæ prædicantur de ægritudinibus, neque in omnibus qui ægrè fiunt ob illarum causarum occursum.

Preterea neque procatarcticæ possunt dici causæ remotæ, quoniam saltem præstarent perpetuò cognitionē affectus, & fieri posset argumētatio in camestres, sicuti dum probamus lapidem non respirare: quia non est animal, hoc modo omne quod respirat est animal, lapis non est animal, ergo non respirat, habemus saltē lapidē non respirare, sed causam non habemus, causa verò remota est animal, & semper in respirāte cadit, & in omnibus, cum omne respirans sit animal; de ratione causę remotę est, vt sit in adequata, & proxima virtute, quia dicebat Auerr. in causa proxima, & adæquara omnes remotas virtutes cōtineri, sed nō è contra: nō est vera hæc: omnis febris oritur semper ab externo calore, cum possit aliquādo ab externo frigore suboriri, vt febris non magis supponat procatarcticā calidam quam non calidam, respirans verò supponat perpetuò animal; & nō animal neutiquam, cum virtute contineatur in adæquata; quia habens pulmonē pro genere sortitur animal, quod de omni, & per se prædicatur in primo modo. Et hęc est vera ratio, cur procatarcticæ non sint causę, sed occasiones. Quare vnico errore commisso optimus analyticus mille alios animaduerteret, cum ex vno propemodum infiniti sucrescere possint; propterea dicimus, si occasiones externæ non erunt causæ proximæ, neq; remotæ, ergo vbi ab illis causis quis inferret conclusionē, per medium extraneū procederet, quod adeo arguit, & refellit philosophus 2. post. 25. asserens tunc medium terminū non esse adæquatum, & primum vel quando est remotus: secundum vel quando est pars, & non tota causa, veluti si quis ostēderet lumen de Sole cum sit etiam ignis qui faciat lumen, vel quando medius est extraneus; in quo casu non est de omni propsitio, vt hæc, maluaticum causat febrem: variè ergo aberrant qui sumunt quoque non causam pro causa.

Hac methodo logica in sequentibus quoque procedemus, ne decipiamur: habet enim Gal. lib. de const. ar. med. cap. 9. quod omnes decipi possint præter eos qui in logica disciplina sunt benè exercitati, addit si cuipiam alteri, huic quammaximè disciplinæ nauanda est opera. Primo de elem. cap. 6. habet hæc verba. Nemo vnquam decretum aliquid constituere potest absque ope ipsius logicæ disciplinæ, quæ in omni re dirimit omnes difficultates.

Quomodo errent Empyrici dum omnium internorum effectuum ideas appellant intemperies. Cap. XXII.

Βραδυπεψίαν vel quemlibet ventriculi affectum; sit morbus, causa, vel symptoma, nostrates nonnulli in censum intemperierum reponere videntur, vbi scilicet sputorum proluuiem, vbi diminutā coctionem, seu deprauatam, vel impeditam, vbi corrumpi cibos conspiciunt, extemplo ęgrotantē illum intemperie conflictari ventriculi putant, ceu nullis affectibus coinquinari posset vētriculus, quā intemperie. Cęterum, vt aliqua methodo non modo in ventriculi affectionibus; sed in quoque viscerum incedere valeamus, ne in scopulos, & in has syrtes incidamus, ad Galenum confugiemus; & in medium adducemus præcipuas affectiones omnium viscerum, & præcipuè ventriculi, in quam diuisionem conspicatis, è vestigio colligemus, quo morbo illaqueari cætera viscera possint.

Adeamus ergo Galenum 7. meth: cap. 12. vbi varias affectiones proponit ventri-

triculi, quas cuilibet parti corporis applicare, poterimus: dicit ergo Gal. ventriculus afficitur vel quia solidę partes intéperie affigantur, secúdo vel quádo humores affixi sunt tunicis: tertio vel quádo sút in cauo, & subdit aliquádo primus affectus cum secundo, & secundus cum tertio, vel omnes simul copulantur. Adeste animis, quo pacto stata principia medicorum coryphęos proponit, quibus omnium viscerú affectiones distinguere valeamus, peroptima diuisionis lege obseruata.

Docet igitur Galen. ventriculum non semper intemperie vexari, verum sæpenumero torqueri ab humoribus affixis parietibus, modò ob recrementa in cauo morantia, modò ob recrementa imbibita tunicis, & demum tribus his omnibus viscus conflictari posse: At nostratum Empiricorum plerique, vbi aliquis patiens prauè digerit, conueratque in sputa chylum, alium affectum animo fingere nesciunt, quàm intemperiem, perinde ac in cauo ventris con consistant humores, qui faciant dyscrasiam in similaribus partibus: Quot sunt qui ob cibariorú ἀκαλπίαν vel qui vino, obson'jsque se nimium obruant, hisce blanditijs rapti, ac voluptatis illecebris symposiorum pellecti, qui in manifestam ventriculum transferantur perniciem, quippe tunicis intactis, optimam, naturalemque temperiem sortiantur? næ illi non intemperie premuntur, cum vitium non se se in solidas insinuauerit partes: interstitium, temporisque interuallum requiritur.

Quinimò non desunt robustissimi in ventriculum tota die infarcientes esculenta, poculentave, quæ non conficiunt, vnde fluctuationes, & clydones ex hoc non dedolato chylo prodeunt. Horum aliquos, non esse correptos intemperie vidimus, quando ijs exhibito medicaméto ex aloe, rectà illicò viuendi norma instituta ventriculi prolunie liberantur, nó tractu; sed momento temporis, quod non vsu veniret, vbi essent intemperie correpti; cum de ratione intemperiei sit, quod non citò desinat.

Errant itaq; non perpendendo, an vétriculi lesio sit ob eius dyscrasiá, vel prodeat noxa ab herentibus humoribus ventriculi tunicis, vel recreméta in cauo sint illa, quæ vrgeant: ab hinc in aliam, & altiorem cognitionem deberent se efferre; quia quod contigit ventriculo, alijs quoque visceribus omnibus vsu venire posse rationi est consentaneum; verbi causa sicuti ventriculus afficitur, vel quando solida intéperie afficiuntur, vel dumtaxat, dú humores affixi sunt parietibus viscerum; vel demum quia in cauo ventriculi excrementa degant; ut primus affectus cum secundo, & secúdus cúm tertio, vel omnes simul copulentur: Cur in hepatis affectionibus non explorant has differétias? non discutiunt, qua iecur premi possit? nimis sanè ridiculum esse arbitror perpetuò credere viscera esse intemperata: omnes affectiones esse intéperies; cú sæpenumero sint malæ conformationes, sicuti sunt peccata in angustia, sicuti est obstructio, vel compressio, vel coalescentia; vel in iecoris cauo affixi sint humores parietibus hepatis, nulla posita intemperatura in hepate: pudet me in longiorem discursum trahere orationem, cum videam non reperiri doctos viros, qui hoc abnuant, nec vt verum fatear illos alloquor; verum tyrones, & plebeos medicos, qui altissimis statisq; artis principijs, & fundamentis non sunt exculti.

Quo circa quod de ventriculo, & hepate tradidimus, itidem de cerebro admonere expedit: possunt enim humores in capite adhærere similaribus partibus, nulla adhuc intemperie oborta: possunt etiá in anfractib. colligi tanquá in cauo humores, & caput repleri, potest quinetiá esse intemperies in tunicis, & cerebri carne, quæ fomes, & origo sit catarrhi.

Quare nostrates hi non debent in qualibet affectione cerebri, in qualibet distillatione, vel coryza asseuerare caput dyscrasia coinquinari: Sæpè accidunt tusses, distillationes, & varia symptomata circa aures, oculos, nares, nihilominus caput intemperie caret, potest quinetiam, perinde ac in ventriculo, & primus affectus cum secundo, & secundus cum tertio copulari, & omnes simul adesse; vt modò sit intemperies, & simul affixi sint humores tunicis; & aliquádo nulla sit intemperies; attamé sint affixi humores, & in cauo multi morentur, & omnes simul in complexum quendam coeant; labútur

ergo maximoperè nostratū aliquid in his explorandis methodi initijs, dum putat omnes affectiones corporis nostri supponere intemperiē,& dyscrasiam affectorum locorum; Hic error est adeo cōmunis empiricorum, vt circulatores etiam, quando doctrinam ostentant suam, efferant hanc vocem, quam putāt sonoram, & scientificam, dicentes morbos esse intemperies,quoniā audiunt iugiter à paulò maioribus semper viscera esse intēperata, quasi omnia symptomata ex necessitate supponere debeant intemperiē, seu dyscrasiam. Sed licet huiusmodi controuersiæ negotiū sapientioribus non facescant, attamen, vt nemo hoc in dubium vocet, ad Galen. confugiamus secundo de differentijs feb.cap.vltimo, vbi quamlibet affectionem capitis non esse intemperiē,ob oculos ponit his verbis,aliquando nil patitur caput, sed solum sanguine vitiato fit affectus;ecce sine intemperie caput affici posse; an ne Galen. primo ad Glauconem cap. 15. docet ob tres causas repleti caput; dicit enim, caput ob tres causas repleri posse, vel ob magnitudinē febrium,vel ob imbecillitatem capitis,vel ob plenitudinem totius; ecce quod nulla facta læsione capitis; nulla cerebri existēte intemperie; sanguis peccans quantitate, vel qualitate caput perturbare potest; quantitate,dum ob nimiā plenitudinem erumpit in caput benè munitum in similaribus partibus,quæ ita diu possunt consistere, & resistere,vt nulla dyscrasia illaqueentur; Qualitate dum ob magnam febrem humores caput obrepunt, vel in anfractibus cerebri morantur, vel tunicis sunt adhærentes, vt affectus in mala compositione plurimi faciliter fiant; intemperaturæ verò ob robur fieri nequeāt; ocyus enim malæ compositiones fieri possunt, quam intemperantiæ, quia intemperantiæ non citò, malæ compositiones citò fiunt.

Hæc igitur,quæ diximus de ventriculo,hepate,& cerebro, conferre possumus in alia viscera,& in omnes alias corporis partes instrumentales,ueluti in splenem, in renes,in uesicam,& cęteras partes, ita ut symptomata ex necessitate nō supponant intemperiem, nec mala compositio intemperiem; nec uersa uice,& quando est mala compositio, ad uiuum est resecandum, an fiat, quia adhæreant humores uiscosi, uel crassi tunicis; uel quia ob copiam præter naturam fiat mala compositio, quod est quando in cauo stabulantur humores,uel quid aliud;Cauitates enim replentur à copia;hanc doctrinam, quod symptomata omnia non supponant intemperaturas, satis uberem apud Gal. habemus sexcentis in locis manifestissimam sanè, & si qua alia res claritudine emineat,hæc est censenda,tanquam parta, sataque à diuina methodo.

Pergamus ergo, ut ipsemet loquatur, ipsumq; Gal.in testem uocantes, ueluti 3. lib.de causis symp. c.1. actio læditur, uel ob læsam facultatem,uel ob errorem externum; quare error externus potest esse causa lædens actionem non læsa facultate,quare si non est læsa facultas, non potest esse læsa constitutio,si non potest esse læsa constitutio, ergo non potest esse intemperies, argumentum,est intemperies ergo est mala constitutio, est mala constitutio, ergo est læsa facultas, est à positione antecedentis ad positionem consequentis, quod ualet & redigi potest ad primam figuram,ut alibi ostendimus.

Quādo dicimus læsam esse facultatem, intelligimus per facultatem instrumentum,quod est cōstitutio, quia facultas, ut facultas est quid incorporeum,quod non patitur, ut iuremerito Arist. 2. de anima loquens de potentia, & facultate dixerit,si senex haberet oculum iuuenis ui deret,ut iuuenis.Inferas ergo si error externus ex Galeno lædit actionem nō lęsa facultate, ergo crimine ignorantiæ sunt inurendi,qui credunt in læsis functionibus semper intemperaturas partium supponendas esse: ergo in qualibet corporis parte potest esse læsio sine dyscrasia, seu intemperie.

Amplius, ut melius excitemus iuuenū mentes, in medium proponamus Galeni loca pro roborāda sententia, cum multò maxima,& meritò Gal. sit concredenda fides;Est locus primo de loc.aff.3.ubi de uentriculi actione loquitur, dicitque tres primas generalissimas differentias corruptionis ciborum dari: Vnam esse per proprios morbos uentriculi.Secundā à uitiosis humoribus in ipso accumulatis. Ter-

tiam oriri ab alimentorũ qualitate. Quid pluribus est agendum cum ijs, quibus ex ore excidunt semper insulsissima Empyrea? propemodũ erubesco huius opinionis uestigia delere, sed cum uideam hos rudiores fallere ęgrotos illis dicentes errores externos, & malas compositiones esse intemperiẽ: non mihi uidetur ignorantia hæc ferenda, tanto magis, quanto symptomata ipsa, quæ per consensum lędunt, uocant intemperiem, transcendentes de genere in genus sumentes per accidens loco illius, quod est per se, cùm uiscera modò per accidens, modò per se lædantur; quemadmodum Galenus 5. de locis affectis docet de uentriculo dicendo uentriculum lædi ob uitium aliorum uiscerum; & quod diximus de uentriculo, de cæteris omnibus uisceribus est intelligendum, dicimus cum Galeno, congeri excrementa in uentriculo, tùm eius uitio, tùm uitio aliorum uiscerum; Subdit malè habente liene sæpè ichores melancholici fluunt in uentrem, & excitant symptomata melancholica; quare uentriculo illæso, si humores illùc confluant, & uentriculum infarciant, quam maximã inferunt noxam uentriculo licet aliundè mala eius ualetudo pendeat, ut de ichoribus melancholicis uidemus Galenum animaduertisse.

Similiter dum dixit Gal. 6. de tuenda ualetudine c. 9. si ab hepate procumbant biliosi humores in uentrem; tunc uentriculus per se non est malè constitutus, sed per accidens, cum fomes morbi si in hepate; & alibi Galenus à capite docuit restagnare in uentrem humores, non labefactatis uentriculi similaribus partibus, & nulla in tunicis relicta dyscrasia.

Quomodo ergo ex non percepta idea poterunt affectibus manus præbere? quinimò remedijs incongruis exaurient robur, & demum trahent ægrotos in initia oppido maiora, ueluti si quispiam sit calido uentriculo præditus, referto tamen melancholicis ichoribus à splene prodeuntibus, unde flatus, & insignes rugitus huic uidimus, medicos aliquãdo uidere, ut induat uentris regionem cilicibus, uel panno ostro tincto, ut deglutiat diatrion pipereon, aromaticum rosatum. Vidimus in læsione qualibet uentriculi hos supponentes esse intemperiem, consulere oleum mastichinum, de absynthio, cotoneorum, astringentia uaria supponendo perpetuò in omni aduersa ventriculi valetudine ventriculum esse intemperie frigida oppressum: tales Medicos alebat Roma, vt nunc aluntur, & ipsum audite 7. methodi, hoc verborũ apparatu loquentem, vnicam solum mihi videntur habere medici nostri temporis intentionem; nam Empyrici pro imbecillitate uentris confugiunt ad cibos astringentes, calidos, amaros, ad uinum de absynthio, de cotoneo, ad cerata, unguenta calfacientia, & adstringentia; Hactenus Galenus; quippe vbi his nostris temporibus foret non potuisset melius Empyriam nostratum declarare.

Nunc Medici plerique unicam solum habent intentionem in stomaci imbecillitate, dum confugiunt ad cibos astringentes, calidos, amaros, ad uinum de absynthio, de cotoneo, ad cerata, & unguẽta calfacientia, & astringentia; errores Empyricorum, qui erant Romæ Galeni temporibus ne latum quidem unguem discendebant à nostratum criminibus, sic nostratum ab illis, ut aliquo modo hęreditariæ in nostratum animos illorum nugæ, & omnes lacunosæ opiniones irrepserint.

Quis est enim in præsentiarum Βραδυπεψία correptus, & quavis affectione per se, uel per accidens ad uentriculum pertinente, cui non consulant calidum, astringens, amarum, & unguenta huiusmodi, fascias, & pánum illum ostro tinctum? Innumerabiles Venetijs uentriculi prolunie coinquinati, & præcipuè hypocondriaca passione illaqueati qui iugiter nõ fuerint calida in regione stomachi, & per os roborantia, & calfacientia deglutiãt, rati intemperie frigida affligi; Nihilominus circumfusum habent iecur æstu feracissimo, & splen, & mesenteriũ melancholia onustũ, unde flatus in uentrẽ, attamen credunt calidis his, & astringẽtibus medicamentis iuuari: nihilominus, Galenus clarissimẽ dicit in Methodo de frigidæ aquæ potatione affectus uentri-

culi leuasse: hac verborum serie, vidistin quosdam leuatos frigidæ potione? explodamus ergo has nugas quæ ægros deducunt in manifestam perniciem, & hac methodo incedamus, vt superius diximus. Cum modo, caput, iecur, & cætera affligantur intemperie, modò humoribus adhærentibus, modò in cauo existentibus, & nō perpetuò intemperie frigida angi, & conflictari, cum imbecillitas modò fiat à causa calida, modo à frigida, modo à sicca, modo ab alijs causis, ita vt non perpetuò morbi sint per essentiam, sed sæpissimè per consensum: ideo dicimus ideas affectuum proprias esse assequendas; alioquin nullius momenti, ac frugis esset Medicinæ artis comparatio.

Quomodo errent vulgares Medici dum abscessum mesenterij putant esse vlcus intestinorum Cap. XXIII.

NOn rarò vidimus principes medicos summis difficultatibus premi, in consequenda abscessus alicuius partis internæ idea; tot enim sunt inuoluti in nostro corpore labyrinthi, vt nec mirer acumen quoque ingenij non spernendi medici vadis illidere posse, & demum in falsa corriuare dogmata, & liceat mihi in exemplum abscessus mesenterij perquirere, & casum, quem semel tractaui proponere talem: obtigit mihi ægrotantem tractasse, cui ter, quaterve in die saniei syncerę circiter selibra per aluū effluerer, aliquando fæcibus confarcta, nonnunquam seorsum; & sine dolore, sine siti, nec appetentia deiecta, & lenta quadam febricula comitante; contingit mihi de hoc casu cū alijs medicis habuisse consilium, & tandem mentem ita distractam medicorum vidisse, vt casus implicitus, & inextricabilis cognitionis videretur, à quo nimirū principio pus illud copiosum emanaret, & vnde initium sumeret; plures credidere ex intestino recto exeso, cum viderent modo pus mixtum cum excrementis, modò seorsum eiectum, sed ægrotantem omni prorsum vacare dolore, hoc ita animum reddebat ancipitem, vt toto sententia euaderet tortuosa, ac tergiuersans, cum dispar longē sit consilium, arbitrari partem sensu donatam, veluti sunt vniuersa intestina, angi magno vlcere, & nullum ab ipsis persentiri dolorem, neq; antea animaduersum fuisse.

Adfuit medicus alter in illa concione qui tutaretur copiosam illam materiam non puris, sed pituitæ cuiusdam putrefactæ naturam subire, & licet experirer vt est in more cum aqua, igne, & diuisione puris cum specillo: occurrit ille, experimenta aquæ, ignis, & specilli non alioquin, quam in pituita putrida per tussim egressa exerceri: O heberem, & stupidum ad quod examen debeam te reuocare in pernoscenda sanie! Quod erit certius techmirion, quam uidere album pus in aqua fūdum petere, quam in igne tetrum redolere odorem, quam specillo diuidere, & nihil participare uiscosi, & omnis tenacitatis experte perspicere saniem: Hoccine est consulere uesane; Hunc in modum thesaurum comparas? non flore uel eloquentiæ fuco, ut credis tu, sed, ut ego reor, uerbis tuis sexquipedalibus, tuoque pharisaico supercilio, facieque illa tua uultuosa, quib. conculcas bonorum medicorū ingenia, fallis ęgrotos, & authoritate qua polles, & non ingenij robore in uitium uniuersam medicam physiologiam uocas, ueritatem uiolando gratia medicum socium obruendi, & conculcandi, ne tandem ueniat illa dies, in qua lucrum meritò tibi arripiat: apage hæc mendacia, quæ in populi prospectum perpetuò eijcis, alioquin uel breui tibi polliceor fore, ut æterna apud Manes te expectet pœna.

Cæterum, unde digressi sumus; redeamus; & in mediū proponamus methodū, qua tanti puris per sedem effusi proximā & immediatam causam per signa consequi possumus, sed quoniam per unicum est impossibile abscessum occultum mesenterij peruadere; licet confugere ad syndromen signorum antecedentium, & consequentium; quod uidelicet præcesserint in edendo, & bibendo delicta, unde infarctus factus sit in mesereo, sed hæc nil indicant sola; quare ad secundum fōtem, idest ad dispositionem patientis accedendum, quod uidelicet ortus sit à simili parente; uel quod sua natura senserit

gra-

grauitatem in ventris parte profundiori, dum cibum prolixè infarcit.

Sequuntur consequentia, veluti egressio puris copiosi, aliquando confarcti fęcibus, sine dolore, sine siti, nec tamen appetentia sit deiecta: hæc consequentia symptomata indicant esse Mesenterij abscessum.

Postremò ad cognoscendum locum affectum: cognoscemus locum affectum, tum per argumentum ex suff. par. enumeratione, tùm ex signis propositis cognoscendis locis affectis, diximus enim signa locorum affectorum esse vel excrementa, vel actionem læsam, vel situm tumoris, vel doloris, vel tensionis; vel propria accidentia, vel proprietates doloris Mesenterij abscessum indicant pus copiosum sine læsione, vel sine dolore, situs tensionis in vētris parte profundior, & proprietas doloris potius grauantis: hæc omnia certam pariunt doctrinam, locum affectum esse mesenterium.

Præterea est alter modus per agumētum illud efficacissimum ex suff. par. enumeratione nō omissa probatione, vel nullo commisso petitionis vitio, quod adeo caliginem discutit, vt rem obscurissimam aperiat. Dicas, est pus copiosum; ergo à rupto abscessu, nō supra septum transuersum, ergo infra, & licet visum fuerit pleuræ pus aliquando per inferna, & per sedē propulsum; id factum fuit cum magna febris præcedentis vehementia, sitis, & reliquorum accidentium: erit ergo infra, non in ventriculo, vel intestinis, quia in his sine dolore esse nō potest; Non in iecore, aut liene, quoniam horum abscessus vires deijciunt, sitim, & reliqua pariunt symptomata, non in renibus; quia non per aluum, sed per vrinam pus eijceretur.

Cogitemus ergo partem fermè sensu priuatam, alligatamve intestinis; conuertendo in hanc rem hunc stilum anatomicum; vidistin mesenterium intestinis omnibus colligatum, & inter mesenterium, & intestina, summā sympathiam per venas mesenterij, quibus obducta sunt vsquequaque intestina, in quæ restagnant, l'quati succi? deinde, an ne mesenterium ferè sensus omnis est expers, vt cognoscunt in vulneribus chirurgi, & incissores? qui nō apertè obseruant nerueos surculos, quibus sensus celebrari in mesereo possit, cum exilis surculus à sexta cerebri propagine prodiens sit ille, qui circumuestit mesenterium; dicendum ergo est per partem imam mesenterij transcolari saniem expeditè admodum ad intestinum rectum; & deinde omnia solui phænomena; quare cum sit ruptus abscessus non est mirum, si pus sit copiosissimū; quod ex vlcere tantum non dilabitur, si neq; est mirum, si aliquando cum fæcibus, aliquando seorsum sit, cum modò fęces sint in recto intestino, modò absint, vt hinc, nunc misceri pus, nunc syncerum prolabi videamus.

Hinc dolores non vexant, cum solum mesēterium ex omnibus inuolueris, exili, & minimo sit contextum neruulo, vt sensu ferè sit orbatum, nec sitis intēditur, cum valde distet ab ore ventriculi, nec appetentia tollitur, cùm tetri vapores nō percutiant stomachum; leuem tamen febriculam concitant, quoniam contextum est mesenterium venis, quibus recipitur spiritus aliquis saniei, & ad superna viscera delatus inficit cor: simili methodo progressus est Gal. 5. methodi 7. de inflammatione meserei; vbi dicit cum nō sit inflammatio in hepate; quia tūc excernunt cruenta sanies, sequitur quod sit in mesereo. Itidem Auicennas lib. 3. fen. 14. tract. 3. cap. 11. de apostemate meserei dicit leuem esse febrem, & esse grauitatem cum extensione profundiori ad ventrem exporrecta, & quandoq; esse tensionem, & saniem albam, ad differentiā inflammationis hepatis, vbi cruenta, & ad rubedinem vergens, redditur; Cæterum signis his adiungas, neque sitim vexare, neque prostratam esse appetentiam, nec febrē fieri effrenē in meserei inflammatione.

Error logicus est paralogismus in forma peccans, dicēdo sanies egreditur sine fęcum mixtura, ergo ab intestino recto, vel musculo spincteri, est à communibus signis, & ad secūdam figuram ex duabus affirmatiuis redigitur, & vocari potest analogismus empiricorum, quem arguēdi modum in libro de analogismo, & experientia ostendimus, in forma, & in materia multifariam peccare.

Errant dum confundunt ideas morbificas credentes inflammationem iecoris esse pleuritidem.
Cap. XXIV.

QVi vno tantum aspectu contemplātur signa pleuritidis pathognomica illa quatuor à Galeno 1. sect. aporismorum comm. 12. allata; quæ sunt acuta febris, spirādi difficultas, tussis, & dolor lateris; & seorsum non expendant distinctius dictorum signorum magis specificas, & particulares differentias, sicuti de lateris dolore, an dolor ille sit pūgitiuus, vel grauatiuus, & de tussi an sit sicca vel cum materia, & cętera omnia signa consequentia inflammationem hepatis, vel pleuritidem non distinguunt, in errores vt plurimum incident.

Quoniam patientes correpti hepatis inflammatione necessariò debēt infestari tussi, febre acuta, difficultate respirandi, & dolore lateris: tussi enim tentantur ob tumorem hepatis comprimētem diaphragma: acuta febri, quoniam sicuti inflammatio pleuræ acutam febrem parit; simili modo inflammatio hepatis acutam febrem excitat: spirandi difficultate, quoniam septum transuersum ob tumorem inflammatorium commodè dilatari non potest: dilatatur septum, dum inspiratur. Si verò ab electione dilatetur magnus persentitur dolor: dupliciter .n. dilatatur vel κατα' προαίρεσιν, idest secundum electionem, vel καθ' ὁρμὴν, idest ab instinctu; prima fit in vigilantibus; secunda in dormientibus: vtraq; inspiratio est difficilis, sed difficilior est secunda: dolore lateris; quia lateri dextro iecur est alligatum, vnde vinculis iecoris tēsis ob inflammationem excitantur lateris dolores, vt tam pleuritis, quàm inflammatio hepatis quatuor illa signa communia habeant.

Methodo nostra inflammationem hepatis ab inflammatione pleuræ separare debemus, dicētes (si de extrinsecis causis loquamur) quod similes concurrant procatarctici errores, quoniam pleuritis, & vinculorum hepatis inflammatio eandem affectus ideam obsident, eædemque dispositiones præcedunt, & eædem causę antecedentes: diuersa tamen sunt symptomata specifica, quomodo dolor lateris in pleuritide est pūgitiuus, in hepatis inflammatione grauatiuus, quæ doloris differentia oritur à diuersitate locorum affectorum: quinimò locus affectus, vt superius retulimus capite de loc. affect. cognoscitur sæpè per proprietatem doloris: quando igitur dolor erit grauatiuus, locus affectus non potest esse membrana, quæ acutissimo sensu est prædita, & quæ dolores pungitiuos facit, sed viscus aliquod exigui sensus particeps esse læsum, quod sit in eodē ferè situ collocatum, & tale nō potest esse, nisi iecur, quod vinculis suis alligatur costis, & sensu adeo obtuso est præditum, quod dolores solum grauatiuos, & nequaquam pungitiuos experiri possit.

Varijs signis pleuritis ab inflāmatione hepatis separatur. In pleuritide tussis est cū sputo colorato, in hepatis inflammatione est tussis sicca: in pleuritide color faciei parum mutatur, in iecoris inflammatione valde vitiatur, vt hinc Gal. 2. de loc. aff. 9. his verbis distinguat hos duos affectus: si dolor est in nothis costis, & tussis cum sputo colorato, valet, ergo est pleuritis, & aliquādo fit dolor ob hepatis inflammationem repletis vinculis internis, quibus alligatur iecur costis, sed differentia est in pulsu, ac sedimentis: porrò sentiūt ægri grauitatem: dum est tumor, comprimitur diaphragma, & fit tussis, & color alteratur, vbi iecur vitiatum est: differētiæ ergo sunt petendæ à doloris proprietate, proprietas enim doloris pleuræ est cum puncturis: proprietas vero doloris hepatis, & omnium viscerum tenui sensu præditorum est cum grauitate.

Cæterum cùm possit aliquando fieri pleuritis ob materiæ sanguineæ affluentiam, & tunc dolorē grauatiuum habeat, distinguemus hoc modo, vt cum grauatiuo dolore in pleura sit quoque iunctus pungitiuus, in hepatis verò inflammatione sit solum grauatiuus. Hinc Galen. 5. de loc. aff. 3. habet, in pleuritide continenter obseruari dolorem pungitiuum. Adsunt similiter differētiæ in pulsu, quia in pleuritide est durus, & serratilis, quoniā dum mēbrana aliqua est affecta, totum genus membranarum seu tunicarum eandem habent passionem: tenditur ergo pleura, quę est membrana septum, & totum pectus

ctus circumuoluens, & vsque ad cor per-reptans: sequitur etiam quod arteria circumuestita ab eadem membrana eandem tensionem patiatur.

Sumuntur quoq; alia discrimina à tussi, à faciei colore, à sedimentis, & ab alijs, & omnia hęc colligimus ex Gal., & Auicenna: à tussi, quia in hepatis inflammatione est sicca perpetuò, cum fiat ob compressum diaphragma ab hepatis tumore: In pleuritide solum primis diebus est tussis sicca, & deinde exsudat pleura materiam ischorosiorem, quæ in pectus colligitur, & condensatur à calore, & per tussim eiaculatur. Si verò contingeret ob materiæ infarctum contumacissimum in pleuritide tussim siccam conseruari; petenda aliunde est alia differentia.

A colore vitiato videlicet, seu à pallore; habemus apud Galenum 2. de loc. aff. vitiato hepate consequi necessariò vitiatum colorem, in pleuritide verò esse colores parum distantes à statu naturali: En quo pacto per plura symptomata cognoscuntur differentiæ morborum.

Præterea ab excretis, quoniam in hac hepatis labe sedimenta specimen referũt loturæ carnis, quia chylus in portam præcipitans ab hepate ob eius infirmitatem non attrahitur, & retrocedens malè dedolatus procumbit per eadem spiramenta in ventrem, & per secessum foris dilabitur ad instar aquæ carnis mactatæ.

Vt valeant tandem istæ consequentiæ, est dolor grauatiuus, & non pungitiuus, & in parte dextra, & cum tussi sine sputo, cum spirandi difficultate, cum febre acuta, cum vitiato colore, ergo est hepatis inflammatio illa exporrecta ad vincula vsque, quibus costis alligatum est hepar. Hęc signa vberrimã cognitionem hepatis illaqueati hac colluuie inflammatoria ostendunt. Ad eundem modum est dolor pungitiuus cum tussi, & sputo; est spirandi difficultas, febri acuta, ergo pleuritis; quare dum non distinguuntur signa proposita, nihil intelligunt.

Error logicus committitur, quia quatuor illa signa pathognomica vniuersaliter sumpta constituunt argumentum à positione consequentis ad positionem antecedentis, veluti si est homo, est animal, sed est animal, ergo est homo, quod non valet, est enim in secunda figura ex duabus aff. & multis modis peccat, vt alibi ostendimus, est dolor lateris, tussis, difficultas spirandi, & febris acuta, ergo pleuritis, non valet, nisi sic fiant conuertibiles termini, est dolor lateris pungitiuus, ergo pleuritis; & cætera limitentur, & coarctētur signa propria, vt infra, si velimus certas inferre consequentias.

Signa pleuritidis pathognomica deprompta à Galeno.
- 5. de loc. af. capite 3.
  - 1 Febris acuta.
  - 2 Dolor lateris pũgitiuus.
  - 3 Respiratio frequens, & exigua.
  - 4 Pulsus paruus durus, & tensus.
  - 5 Tussis cum sputo colorato.
- Prima sect. aph. com. 12.
  - 1 Acuta febris.
  - 2 Spirãdi difficultas.
  - 3 Tussis.
  - 4 Dolor lateris pũgitiuus.

Signa inflamationis hepatis cũ tẽsione vinculorum.
- Apud Galc. 2. de loc. affe. 9. cognoscuntur.
  - 1 A pulsu vndoso non serrino.
  - 2 A dolore grauatiuo, & non pungitiuo.
  - 3 A tussi sicca & sine sputo colorato.
  - 4 A Colore citrino faciei ob iecur vitiatum.
- ab Auicenna, Fen.3.li. 3.c. proprio.
  - 1 A pulsu vndoso.
  - 2 A dolore grauatiuo.
  - 3 A facie citrina.
  - 4 A tussi sicca.
  - 5 Ab egestione epatica.
  - 6 Ab vrina simili hydropici lotio.

Alia

Alia ab Auicenna proponuntur signa, sed hæc sunt potiora, & sufficiunt, quoniam & per actiones læsas, & qualitates mutatas, & excrementa propria declarant, & demum ex proprietate doloris cognoscitur, hepar esse coinquinatum, & non pleuram.

Quomodo errent, dum ex sanguine spumoso secundum omnes partes per tussim eiecto colligunt, in pulmone esse vlcus. Cap. XXV.

ERrare videntur nonnulli dicentes sanguinem eiaculatum per tussim, quando apparet spumosus secundum omnes partes tam intimas, quam extimas, immediatè prodire à pulmone, & ex hoc signo in talem errorem proruunt, vt cōstanter credant esse pulmonem exesum, & manus exporrigunt medicas vlcerato pulmoni, quod cum aliter possit contingere, in hoc casu confundūt ideas morbificas & maximè lædunt. Quod, vt eluceat ratione, & authoritate erit certandum: an ne sanguis dilabens à capite, & in pectus procumbens secundum omnes partes fieri potest spumosus, si pauco temporis spatio firmetur: aer enim inspiratus, & expiratus agitare posset illum, & totum aere repletum, deinde spumescere; quare falsa est consequentia: est spumosus secundum omnes partes, ergo in pulmone est vlcus.

Sed cum ipsi subnixi sint authoritate Hippocratis 5. sect. aph. 13. expendamus illam sententiam, quæ his verbis declaratur; Quicunque spumosum sanguinem expuunt, ijs è pulmone eductio fit; sententia autem in consilium vocanda est, adeuntibus nobis Galeni commentum, vbi expresè negat verè, & ex necessitate concludi in vlcerato pulmone expui spumosum, his verbis, non verè vlcerato pulmone ex necessitate spumosum expui, & subdit, se vidisse sanguinem eiectum à pulmone ob diruptum vas bene coloratum, cum tussi, sine dolore, & non spumosum. Quod idem repetit Galen. septima sect. comm. 30. hoc verborum splendore, sed neque semper spumosum sanguinem expuunt ex pulmone: videtur itaque, cum ex propria substantia visceris simul quicquam effertur, sanguinē esse spumosum; sanè, & qui laterali laborant, spumosum expuunt, & floridum sanguinem, vt est ille, qui à pulmone fluit, vt omninò apud Gal. non teneant consequentiæ; est spumosus, ergo à pulmone, est à pulmone, ergo spumosus & ratio subnecti optima potest, quoniam, & sputa ob agitationem, & sanguis lateralis nullis pulmonis locis violatis spumosum aspectum secūdum vniuersas partes clarissimè referre possunt. Quid vetat, posito efficiente spumæ, quod est agitans, & materia, quæ est humor, fieri intimius humorem spumescentem, sicuti in sanguine è pleuritide per tussim eiaculato oculis ipsis sæpè vidimus. Quinimò, neque altera valet consequentia: est a pulmone, ergo spumosus, cum aliter Galenus sentiat, ut uidisti 's 30. illo aphor. 7. sectionis.

Idcirco sibi constans Galen. 4. de loc. aff. 5. dixit, tunc signum esse efficacissimum, quando simul cum particula pulmonis eijcitur spumosum quippiam: Addit, & diligenter considerare oportet, an spumosum quippiam simul educatur, id enim efficacissimum fuerit indicium, quod ex pulmone facta sit excretio, vt si pulmonis pars, uel particula, aut arteriæ, aut uenæ tunica reijciatur; quasi diceret, spumosus sanguis ita est signum efficax, pulmonem esse abrasum, ac si tunicà, aut bronchij pars esset reiecta.

Quare in hunc sensum uertere debes, spumosum sanguinem à pulmone reiectari, si à parenchymate exeso, & rupto prodijt, tunc uerè, si sanguis eijcitur, est spumosus; sed si est uas ruptum, ut uena pulmonis, sic nō est necessarium esse spumosus, opus est ad hoc, ut sit spumosus, propriam substantiam esse exesam, & ruptam, & cum sanguine, uel tunicam, uel bronchij partem eiaculari foris per tussim, ut ualeat ista consequentia, effertur à propria substantia, uel à parenchymate pulmonis, ergo, si erit sanguis, necessariò erit spumosus secundum omnes partes; quoniam pulmonis substantia est rara, & spungosa, per quam perenni motu aer transiens ad compescendum æstum cordis, ita iugi motione cribratur usque ad minimas partes, & ita tollitur in spumam,

mam, vt efficiatur similis substantiæ pulmonis, & inde in illam substantiam conuertatur: Quod non euenit in sanguine vasorum pulmonis; quia in vasis sanguis fluit, & refluit: sicuti in arteria venosa, & vena arteriosa, vbi sanguis collectus non firmatur, sed in alias partes se colligit; vt non illam subire videatur sortem vt comminuatur vsque ad minimas partes,& per consequens spumescat.

Colligas ergo non valere, est spumosus,ergo à pulmone,nec ista valet absolutè; est à pulmone, ergo secundum omnes partes spumosus, quia excedi potest vena pulmonis, & ab illa efflui sanguis expers spumosi aspectus secundum omnes partes.

Cæterum si velles infallibilem cognitionem habere, quando spumosus sanguis per tussim eiectus sit à substantia pulmonis, melius tibi consulere non possem, quam vt confugeres ad traditam methodum. Et in primis ad diuisionem generalissimam vt inuenires locum affectum de quo lis est, dicendo, sanguis hic spumosus vel à capite in pectus est pulsus, vel est à pulmonis substantia, vel à uase thoracis rupto,& sic enumerabis omnia, ne cadas in scopulum illum inferrendi cum principij petitione, quod satis ubique est à nobis explosum: quare si præcesserint causæ lædentes caput, ut grauitas capitis,rubedo,& grauitas oculorum, fluxus sanguinis narium incipiens, & deinde intermissus, colliges ex ijs à capite prodire, & deinde ad secundum fontem, ad dispositionem uidelicet illius capitis,ueluti,an sint orti à similibus parentibus, an intermissa sit aliqua euacuatio, ut inde sit dispositum, & an alias similia sint perpessi; & deinde ad symptomata; ad locos affectos, & ad iuuantia, & lædentia confugies.

Similiter si præcessetint causæ rupturę uasorum, & æger hu'c casui sit obnoxius, & symptomata rupturæ sint consecuta, ueluti si sanguis non coaguletur; tunc dicere poteris:non coagulatur,ergo à uasis pulmonis prodit;quia sanguis pulmonis ob bilis permixtionem non coagulatur.

Si uerò à capite sāguis proueniat, coagulatur; si uerò à parēchymate pulmonis tunc præcessere causæ abradētes pulmonem,vt salsus catarrhus,inde consequuntur hæc symptomata, spumosi sanguinis excretio sine dolore, vel particula aliqua pulmonis, vel tunica per tussim eiecta: si verò neque à capite, neque à pulmone, sed à thorace initium trahat sanguis;tunc sanguis degenerat in thrombon: videas ergo quomodo in arte medica vnum signum sæpè malè sit accommodatum in significandis affectuum ideis, vt in omni obscura,& perplexa affectione præstet ad syndromen signorum communium consultò properare, quæ veritatem præbet infallibilem.

Error logicus erit,dum dicunt,est spumosus secundum omnes partes, ergo à pulmone,& vocabitur enthymema ex signo solubili,quia Gal. fatetur in pleuriticis egredi spumosum secundum omnes partes 7. sect. aphor. 30. dicens qui laborant morbo laterali spumosum expuunt, quamuis rarò,& non spumosum secundum superficiem, sed secundum omnes partes: similiter est à pulmone, ergo spumosus,est per partialem causam, ut dicēdo,est lux,ergo sol; cum ignis quoque luceat,quoniam si exesa est uena pulmonis, potest esse,ut non sit spumosus secundum omnes partes:uera tamen est illa,exesum est parenchyma, ergo spumosum quod egreditur,cum dicat Gal.5.sect.aphor.13. egredi, & sanguinem spumosum, & particulam aliquam carnis, vel tunicas cum sanguine spumoso.

Vt errant, qui credunt catarrhum semper esse vitium capitis. Cap. XXVI.

INter exeuntia symptomata,catarrhus principem locum tenet, & quoniam receptum est, exeuntia uniuersa insequi actiones: Hic breuibus expendendum, an catarrhus perpetuò insequatur capitis uitium: Compertum igitur est in exordio huius libri, ubi egimus de resolutione symptomatum in suas radices, exeuntia uniuersa insequi actiones, quæ bifariam lædi dicūtur,per se,& per accidens, quādo ergo caput erit læsum per accidens,siue per aliud,quæ uerba in idem recidunt; tunc si catarrhus uexabit,uitium sanè nō erit in capite,sed aliundè trahet initium.

Breuibus hoc confirmatur Galeni testimonio 2. de differentijs feb. capite vltimo vbi habet aliquando nil pati caput, sed solum sanguine vitiato fieri catarrhum, ergo valebit apud Galenum consequentia, est catarrhus, ergo aliquando ob sanguinem vitiatum, nulla existente læsione per se in capite fiet catarrhus, quare nullo modo potest dici absolutè loquendo, catarrhum esse vitium capitis, quia sententiæ absolutè prolatæ sunt in potiori significatione intelligendæ; & potior significatio est vniuersalis, & per se, & quæ sunt per se debent esse ex necessitate, vel saltem de omni, idest semper, & in omnibus quare cum non semper catarrhus fiat ob vitium capitis; sed aliquando ob sanguinem vitiatum: non poterimus dicere catarrhum magis esse vitium capitis, quam vitium hepatis.

Ad hæc confirmatur quod subiecta viscera vel sæpissimè totum præbere possint fomitem catarrho, capite manente prorsus illæso; quia catarrhus modò exoritur à corporis plenitudine, modo à subiectorum viscerum calore, & demum à capitis debilitate, quam haurire possumus cognitionem à Gal. primo ad Glauconem capite 15. vbi habet: caput repleri posse, ob tres causas, vel ob plenitudinē totius, vel ob magnam febrem, vel ob debilitatem.

Ecce quod subiecta viscera, dum copiosis sunt referta excrementis in destillationē siue catarrhi productionem conspirare possunt; vel quia longo temporis tractu viscera fuerint malè disposita; vel quia in prima coctione error aliquis fuerit commissus, ueluti dum uenter esset completus excrementis, quoniam copiosis edulijs longo temporis cursu essent laxatæ habenæ, unde catarrhus, nulla tamen in capite noxa per se relicta, sed caput tunc optima sanitate donatum solum esse repletum, ut diximus, uel à viscerum subiectorum calore, uel à totius plenitudine.

Cum igitur hoc eluceat authoritate, experientia, & ratione, labi illos tyrones credimus, qui catarrhum vitium capitis sem per inconsideratè vocitant, & uel maxima reprehensione dignos esse, quādo adiungūt auxilia medica capiti tantum per consensum læso, sicuti dum proponunt stillicidia, lotiones, & alia id genus, quando subiecta viscera, quæ sunt causæ, destillationis, essent curanda, & non caput, quod ex se est sanitate præditum.

Dum catarrhus non dependet à læso cerebro, errant, si dicant semper à secunda coctione læsa exordium trahere.
Cap. XXVII.

SYmptomatum ideæ, nisi ad sua initia resecentur neutiquam cognoscuntur: resecamus autem bellissimè traditæ methodi opificio in limine huius libri: Cadit hic, ut de hac præcipui exeuntis idea philosophemur; nunquid catarrhus, quando non dependet à læso cerebro; nunquid semper à secunda coctione læsa exordiatur: quia si Galenū legamus, uidimus ipsum dicentem ob sanguinem uitiatū fieri catarrhum, non dicit ob repletum stomachum, uel ob malè dedolatum chylum, quare cum dicat ob sanguinem uitiatum, si non erit caput læsum per se; causa catarrhi accepta referenda erit secundæ coctioni: sanguis enim est secundæ coctionis partus.

Verumtamen cum tres sint in animato corpore coctiones; prima, quæ fit in uentriculo, secunda, quę in hepate, tertia, quę in cæteris corporis partib. & in qualibet coctione ex Gal. 3. method. duorum generum excrementa consurgant, tenue nimirum, & crassum, sicuti in uentriculo crassum sunt fęces: tenue sputum: in hepate, crassum fit melancholia, tenue bilis & urina, in tertia crassū sunt sordes, quib. indusia maculantur: tenue est illud quod perpetuò egreditur a qualibet corporis uiuentis parte, & est illud quod miscetur cum aere, & cuius ope canes suos agnoscunt dominos, & amissos perquirunt, & feras explorant atquè uenantur: cui dubium, quod excrementa harum trium coctionum qualitate, uel quantitate peccātia poterunt catarrhum producere: nec obstat Galeni authoritas; ubi dixit loco citato, 2. de different. febr. capitulo ultimo aliquando caput nil pati; sed solum sanguine uitiato fieri catarrhum, quia uoluit ostēdere catarrhum fieri; quamuis caput non sit læsum per se, & dixit aliquando ob sanguinem uitiatum; non obstant hæc uerba, quominus catarrhus non dependeat

deat aliquando à cæteris excremẽtis prodeuntibus quoque à prima coctione,sicuti ab humiditate illa excrementosa primæ coctionis,quæ per fibras æsophagi ascendit, & percollatur in guttur, & deinde scandens partes superiores supra os superioris maxillæ, quod palatum componit, coalescit,& illis vacuis repletis, sensim sibi viam struens sub osse iugali in latissima oculorum foramina colligitur & inde spargitur per totum cerebrum; ecce qua facili,& patenti via excrementum primę coctionis à ventriculo desciscens in caput ingruere valeat.

Ad hæc ventriculi excrementa in auras vaporosas abire possunt;& caput inde replere, quod cum sua natura frigidum sit densat,vnit,& halitus in pituitam conuertit.

Neque in hoc Argenterius in comm. artis med.rectè sentit,quod videlicet spiritus vaporosi eleuati à ventriculo cedere non possint in pituitam,ad instar pluuiæ, quia (vt dicit ille) ex vapore res crassa, & viscida,cuiusmodi est pituita,fieri nequit, præsertim in cerebro actu calente, quoniam nos dicimus, ab illis vaporibus non gigni viscosam,vel Praxagoræ pituitam, sed aquosam, & quamuis caput sit actu calidum, similiter actu calidum est alembicum in illa parte,qua condensantur vapores.

Præterea contra Ar genr.est sent.Arist. 2 de par.animaliũ ca.7.his verbis loquens de ijs corporibus, quibus cerebrum frigidius est, quam temperamẽtum modicum postulet,cum enim alimentum per venas „ sursum respirat, vbi excrementum ob „ eius loci vim refrigeratum est, fluxio„ nes pituitæ sanieiq;mouet,quod simile „ generationi imbriũ euenire intelligẽ„ dum est, quoad magnum cõferre cum „ paruo licet. Cum enim ex terra vapor „ exhalat, afferturque in sublime à calo„ re, vbi supernum aerem subierit frigi„ dum, consistit denuo in aquam propter refrigerationem, atque in terram defluit;ecce quod Arist.vult cerebri frigiditatem condensare vapores aliunde missos, eo modo quo vapores terræ, & aquæ eleuati à solis virtute in media regione aeris cõdensantur;vt nihil clarius sit apud Arist.quam quod cerebrum denset vapores,& in pituitam conuertat.

Ventriculũ verò terræ vicẽ in animalibus subire, quæ comparatio est Hippocratis lib. περὶ χυμῶν,vbi dicit,qualis terra arboribus sic venter animalibus.

Dicimus pituitam viscosam fieri,tum à sanguine coctionem subterfugiente,tum ab illa pituita ventriculi,quæ ab æsophagi fibris attrahitur, & ascendit, & deinde præterlabitur in paristhmia, in guttur, & supra palatum,vbi per nares emungitur.

Dicimus tenuem fieri pituitam, vel ob nimiam cruditatem vel ob liquefactionem à calido: & hanc pituitam duplici modo descendere, vel per mediam viam vasorum,vel per tunicas:est Galeni 4.methodi cap.7.his verbis, si humor iuxta tunicas asperæ arteriæ ceu iuxta muros aqua descendit, tussis non fit, si verò per mediam viam excrementa labuntur tussim statim excitat.

Errant quoque,qui credunt pituitam, quæ emungitur per nares, dum homines sunt in latitudine sanitatis,esse excremẽtum tertiæ coctionis cerebri; quòniã tertia coctio cerebri alia non habet excrementa,quam vapores,& sordes:præterea si esset excrementum proprium,esset perpetuum,sed dicant mihi quæso,quot sint, qui vitam ferè totam sine hac capitis destillatione traijciunt: qui catarrhis, & capitis destillationibus non sunt obnoxij, intermittunt per menses, & annos, non conflictari coryza? quare cum non conueniat semper,& in omnibus hæc per nares destillatio,non erit per se, neque propria tertiæ coctionis cerebri,neq; in latitudine,neque extra latitudinẽ sanitatis.

Causa ergo catarrhi erit aliundè petẽda, quæ cum varia sit, redigi poterit ad commune quodam innominatum, quod erit per se causa destillationis, quod nos tantum per syndromen describere possimus: cum videamus, modo à stomachi repletione, modo à copioso sanguine pituitoso, conspirantibus erroribus in procatarcticis, conspirante dispositione patientis, & locis affectis, fieri, & hæc sunt antecedẽtia, quæ coryzę esse possent origines; vt modò ab errore primæ coctionis,modò ab errore secundę,modò ab errore tertiæ,& modò à ventriculo, modò ab hepate, modò à toto corpore, & aliquando

quando

quando à cerebro ipso fiat, quæ omnes causæ catarrhi proprijs signis sunt declarandæ, non tamen dicere possumus esse proprium excrementum cerebri, nisi per accidens aliquando contingat.

Errant, dum volunt prægnantem ex vrinis cognoscere. Cap. XXVIII.

CONstituimus clarioris doctrinę causa exempla errorum proponere, qui fieri possunt in morborum, & symptomatum ideis genericis cognoscendis, ut melius addiscere possimus methodi rectum usum; egimusque de erroribus, qui fiunt à rudioribus in cognoscẽdis affecti bus similiarium partium, & dissimilariũ; & tandem de pertinentibus ad actiones læsas, & ad exeuntia, vt illis percognitis cætera eandem rationem subeuntia, & errores vniuersi, qui fieri possunt in symptomatibus perquirendis, cognoscerentur.

In præsentia de signis mulierum prægnantium est agendum, vt empiricorum errores omnium generum nostra methodo aduertere possimus: reijciemus plura signa, quæ creduntur posse certo indicare mulieres esse prægnantes, quæ cum sint falsa, & à natura rei aliena non debent omitti.

Dignoscere enim an mulieres in illis primis mensibus vtero gerant valdè proficere potest, quoniam si erunt oppressæ vomitu, fastidio, inappetentia, & similibus symptomatibus, & fætum gestent, non erit forsitan aliquod incundum consilium illas euacuandi, & purgandi, sed sperandum fore, vt cum puerperijs in partu omnes mali succi euacuentur.

Cæterum si hæc symptomata prodirẽt à cacochymia, vel ab alijs causis morbificis, essent proponenda cathartica, & alia auxilia, ne vestigia morbosa penitius agere possint radices, & inde adeò vexares, vt vel breui in sæuissimos erumpant morbos: quamobrem in consilium vocari solent medici, vt difficultatem dirimant, vel si non vtero gerant, morbos anteuertant, arceantque causarũ pręter naturam impetum, ne ex morbo morbi sæuiores succrescant, vel vbi sunt prægnantes fętum enutriri permittãt, leuioribus tantum adiunctis remedijs.

Medici plebei tamen dum tractant hũc casum, an videlicet vtero gerant nec ne, plurima obseruant signa tum ridicula, tũ absurda, quia aliqui profitẽtur cognoscere prægnantem ex lotij aspectu, aliqui ex nausea, vomitu, ex appetitu esculentorum quorundam, aliqui ab egressu vmbilici, vel à lacte mamillis insidente, & ab alijs multis. Hinc conueniunt medici, hinc obstetrices, quæ profitentur digitis cognoscere, an vterus propter conceptum clausus sit, & quod miserrimum est, medici aliquando inueniuntur, qui sordidas has mulierculas consulunt, earumque audiunt verba, perinde ac ab aliquo diuini spiritus afflatu esset sententia expectanda.

Adsunt quinetiam, qui credunt cognoscere Hippocratis artificio, an vtero gerant, necne, quãdo potionem hydromellis aqua pluuiali confecti ebiberent mulieres, & dolorem ventris, vel tormina persentirent, quia dicunt, necorminib. nec ventris dolorib. fætu carentes mulieres ob hydromellis potionem affici posse. Vel experiuntur aliud Hippocratis artificium, quod est, dum vtuntur suffumigio acuto per pudenda aliquo, dicunt, si ad nares peruenire potest odor, illas non esse prægnantes: Hęc & similia infra proponẽda sunt signa, quæ vagantur pro cognoscendis prægnantibus, quæ cum decipiant, & fiant communia, à quibus nulla certa cognitio colligi possit, sunt prorsus reijcienda.

Sunt in primis, qui dicunt vrinam ad albedinem vergentem, vel claram, conceptum significare, & tanto magis si post redditum lotium in vitrea matella cõspiciantur bullosa quædam granula milij figuram imitantia, quæ sint flaru plena, & sint ascendentia, & descendentia; Ex his colligunt mulieres utero gerere: rationem autem cur ex albedine vrinæ hoc colligi possit, dicunt esse hanc, quia in prægnante hepatis, renum, & vesicæ calor (cuius proprium est vrinam reddere coloratam) ad vterum sit contractus gratia fouendi conceptum, vt inde vrina sua natura tinctura priuata mulierem vtero gerere ostendat.

Adduntque in pregnantibus claram, & per-

pespicuam vrinam reddi, quia in mulieribus vtero gerentibus clauditur vterus, vnde cessat illa iugis excremẽtorum proluuies, quæ ab ipso tanquam à cloaca egredi,& permisceri solet cum vrina. Demum dicunt bullas illas minimas ascendentes,& descendentes in vitreo vasculo post vrinæ mictum ostendere flatus, & crassæ materiæ sobolem,& deniq; caloris viscerum imbecillitatem, quæ aliud dicunt habere momenti ad credendum calorem esse vterum contractum ob fœtus nutritionem.

Cæterum breuibus diluenda sunt hæc mendacia, tanto magis cum nullos vnquam elegantes medicos deprehenderim, qui ex vrina prægnantem cognosci posse defenderent, cum vasa vrinæ adeo sint separata ab vtero, vt nullam generis sympathiam habeant.

Dicunt ergo albam vrinam,& granula illa flatulenta, quæ conspiciuntur in vrina, significare calorem viscerum esse diminutum, & nullam aliam causam imaginari possunt,nisi,quia calor contractus sit ad vterum;sed dicant mihi quęso,quęnam sint istę consequentię,lotium est album, ergo calor viscerum est debilis, est debilis,ergo contractus ad vterum?nunquid in qualibet cacochymia calor est debilis,est cõtractus in varijs corporis partibus, vnde albescere lotium potest? an ne alba vrina fit quoque ob nimiam potationem? ob vigilias? & ex altera parte, an ne plures prægnantes coloratam reddunt vrinam?

Quare per lotium decoloratum, & album se conferre in hanc cognitionem, quod vtero gerant mulieres, est per medium extraneum, quia neq; est signum, quod conueniat prægnanti per se,neque de omni,nec sæpè,vt sit de illis accidentibus vt plurimum separabilibus: quare qui hoc modo discurrunt necessariò in illos paralogismos incidunt, qui vocantur enthimemata ex signis solubilibus, de qua re agemus in libro de analogismo, & de falsa experientia.

Quando verò conceptum colligunt ex claritudine lotij,vt signi huius vanitatem noscant,deberent persępè inspicere,& animaduertere non prægnantium vrinas, quæ sæpè clarissimæ esse solét, dum verò afferũt causam, cur in prægnante sit clara,dicunt,quia clauso vtero,nõ percoliãtur sordities perturbantes vrinas,isti hæc dicentes nobis dant occasionem illos redarguendi, vt anatomiæ imperitos, quoniam meatus vrinarius nihil habet cum vulua, & sordities vteri nullo modo possũt misceri cũ vrina,cũ meatus vrinarius promineat in parte externa vuluæ,quinimò clausa vulua tangi,& conspici possit.

Accedit quòd fœtus est adeo paruus primo mense,vt Arist.7.hist.anim.3.dicit uix magnitudinem formicæ masuiculæ superet, ita ut tunc sordes non portolletur ab utero.

Quod aiunt de granulis,fieri nimirum causa debilitatis caloris uiscerum, & ob nullam aliam esse quam propter concentrationem caloris ad uterum:occurrimus imbecillitates uiscerũ ob innumeras causas fieri, non solum ob conceptum, uerũ ob quodlibet uiscerum erratum, unde urinæ albedo,uel granula sequi possunt.

Hinc in mola,& in retentis mensibus, uel in muliere cachexia correpta, & in mille alijs occasionibus calor est debilis, uel contractus, modò ad uterum, modò ad alias partes, & alba urina cũ granulis obseruatur; quare hæc signa proposita omninò sunt aliena à natura cõceptus;rationes verò cur vrina vteri cõditiones nõ significet, sunt, quia urina non fluit per uterũ,neq;per uuluã,sed habet ductus,& canales separatos,ut uuluæ,uel uteri colluuies nullomodò possit cũ lotio misceri.

Causa demum tanti erroris est,quoniã carent methodo tradita pro cognoscẽdis locis affectis, de qua Galenus in libris de loc. aff. & nos in proprio capite huius libri uerba fecimus,& ostendimus nullum signum partem affectam ostẽdere posse, nisi sit depromptum uel ab actione propria,uel ab exeũte,idest à proprijs excrementis,uel à qualitate mutata, uel demũ a situ accidentium;at urina neque actiones uteri ostendit, neque uteri est excremẽtum,& per consequens nullam qualitatem uteri patefacere potest.Quid multa?numquid Galenus apertissimè fatetur lotium solum indicare humores existentes in uenis, & non in omnibus,sed illos tantum humores significare qui sunt in uena caua; ut in historia illa de mulie-

re apud Pantimidem testatum reliquit.

Preterea causa illius tanti erroris, dum credunt ex vrinis posse cognosci conceptum, non solum prodit ex conditionum locorum affectorum inscitia, verum etiã, quia syndromen signorum communium quæ cognitionis ἀκρίβειαν parere solet, ex suis fontibus parum accuratè colligunt.

A methodi nostri empirici coacti in plurimos labuntur errores, quia nec proprijs nec communibus signis per syndromem collectis incedunt: ostendimus enim superius affectus penitissimos, quando per propria signa non cognoscuntur, tũc per illa signa communia, quæ prodeunt à principijs, quæ necessariò concurrunt, cognosci posse: diximusq; in cuiuslibet affectus productionem necessariò conspirare hos fontes, externos nimirum errores, subiecta disposita, causas efficientes, symptomata consequentia, & loco afficiendos, quando ergo aliquid erit occultum, & ab omnibus istis fontibus aliqua signa communia vnam tamen naturam significantia, & ostendentia colligemus, poterimus, quod caligine circumseptum est expeditè cognoscere.

Dicant igitur mihi quæso empirici, quo artificio velint ab vrina conceptum colligere: quando enim vrina conceptũ significaret, vel esset signum proprium, vel cõmune hauriendum ex illis quinque fontibus: sed sic est, quod neque vrina proprium est signum, vt omnes consentiunt; neque commune, quia illa tantummodo debent vocari signa communia, quæ uel antecedũt, vel subsequuntur affectus producendos, sed vrina nullo modo prodit à causa, quæ vel est externa, uel antecedit conceptum, neque urina ad uasa spermatica pertinet, neque est causa efficiens conceptus, neque à loco ubi fit conceptus prodire potest, neque inter alia consequentia signa urina collocari potest, quæ conceptum significent, ualet enim consequentia, non sunt antecedentia, ergo non sunt consequentia, quia posterius supponit suum prius, & quando non erit aliquod prius, nõ erit suum posterius, causæ enim urinam facientes non concurrunt ad conceptũ, quia uasa illa loco, & natura inter se distant, ergo signa, quæ sequuntur conceptum, ex urinis non colligẽtur.

Errant, qui prægnantes volunt cognoscere ex mensibus suppressis, & ex alijs quibusdam signis. Cap. XXIX.

SEmper miratus sum illos qui prægnãtes à suppressis mensibus cognoscere uolũt, cum menses supprimantur ob plures causas, quinimò mulieres utero gerẽtes inueniuntur, quæ suos lunares mẽses habent per uenarum surculos illos exiles extra orificium uteri collocatos, per quos uirgines exonerantur. Quo pacto ergo ex mensibus suppressis cognoscere poterunt utero gerentes?

Præterea menses, nũquid supprimi possunt ob mille causas: sicuti ob morbos in mala compositione ob angustiam nimirum, ob compressionem uenarum uteri à tumore aliquo factã, uel ob nimiam pinguedinẽ, uel ob crassos humores obstruẽtes uenas illas, quæ totum uterum intertexunt, uel ob inopiam sanguinis, & demum supprimi possint ob nimiam copiã, ueluti quando fœminæ sunt desides, & otiosæ, quę tam copiosum sanguinem colligunt, ut expultrices facultates illum expellere non possint, & inde menses supprimantur.

Non ualent ergo consequentiæ, sunt suppressi menses: ergo mulier est prægnãs neque ualet negatiuè, habet menses ergo non est prægnans, quoniam dari potest mulier grauida sanguinis tamen feracissima, cuius plenitudo fœtus indigentiam exuperet, & inde, quod redundat excernat, non tamen per uterum, quia in prægnante occlusus est, sed per uenas extra uterum, per quas uirgines tetro hoc excremento exonerantur.

Cęterum cum menses in fœtus generationem necessariò concurrant, cum ex mensium purissima parte nutriatur embrio, inter illa signa communia menses suppressi ponuntur, quæ syndromem sufficientissimam ad significandum conceptum constituere possunt: quam syndromem conceptum ostendentem paulò post declarabimus.

Præterea adest alia Methodus, quæ in prægnantis cognitionem ex mensibus suppresis nos ducere potest, enumerando nimirum omnes causas, quæ menses sup-

supprimere valent, & deinde demonstratione aliqua à posteriori excludenda excludere, & demum colligere, an purgationes sint retentæ propter conceptum, uel propter alias causas, de qua re in fine huius primi libri.

Præterea certissimum signum cõceptus esse putant, si in mammillis lac colligatur nec vident in multis mulieribus lac colligi, & non esse prægnantes, & plurimas quoque esse in primis mensib. prægnantes quæ lac non colligunt, & ratio est, quia lac ob copiosum, & crassum sanguinem generatur; in illis uerò mulierib. in quib. non est tanta copia crassi sanguinis non ita colligitur.

Hic non semel uidi in mammillis marium collectum aliquid lactis, quod cõtigit tum ob sanguinem crassum, & copiosum illuc transmissum, tùm ob naturam debito frigidiorem, rarò tamen in maribus colligi potest ob eorum uegetum, & intensum calorẽ, qui non solum attenuat sed etiam euacuat excrementa superflua, quoniam calor sua uirtute omnem humorum crassitiem liquat, & liquatos excrementosos succos uel sensibiliter, uel per transpirationem fallentem sensum nostrum euacuat.

Calidi enim proprium est dilatare, & patefacere omnes meatus vt peculiare sit, & intrinsecũ naturę caloris liquefacere, patefacere, & in halitus resoluere humores.

Hinc fit, quod sexus fæmineus diminuto calore donatus virtutes coquendi, & expellendi habens magis repressas, copiosiora exceremẽta colligat, quæ deinde partim in lunares purgationes, & partim in glandulas mammillares decumbunt; lac enim in prægnantibus fit, quia menses, qui retinentur ob clausum vterum prægnantis, sunt copiosiores, & crassiores quam fœtus requirat; ideo in glandulas mammillares transmittuntur, vt fiat lac.

In non prægnantibus simili ratione lac quoque generatur, vel ob copiam sanguinis, vel quia singulis mensibus non purgatur, quare sæpissimè errare possunt, qui ex lacte in mammillis collecto inferunt mulierem utero gerere, quia re uera sæpè vidimus mulieres mensibus carere, tumorem uentris habere, lac quoque esse collectum in mammillis, & ipsis certò credere vtero gerere, attamen transacto nono mense, & decimo mutant opinionẽ, & cognoscunt non conceptum, se aliquem alium affectum præter naturam, illas uexare: Quare ex lacte, & quibusdam alijs signis nullum certum indicium habere possumus, nisi coniungantur plura, quæ absolutam syndromem facere possint.

Præterea ex Aristotele usus primarius mãmarum non est lactis generatio. Imò Aristoteles de historia animaliũ affirmat, lac in viris generari posse. Idem dicit Albertus, & Auicẽnas. Hieronymus Cardanus scribit lib. de subtilitate se hominem vidisse 34. annorum, cui tantum lactis ex eius mammis fluebat, vt ferè infantem alere poterat. Hinc est quod virgines interdum lac generent. Vsus verò primarius mammarum non est lactis generatio sed factæ sunt ad tutelam cordis inde patet ex lactis generatione non colligi posse mulierem esse prægnantem.

Ad hæc pulsatio arteriæ gulę, quæ fit plus iusto manifesta, fallere quoque solet obstetrices, quia hæc pulsatio debito crebrior ob multas causas obtingere solet, hinc si ex hoc signo conceptũ collegerint conficient paralogismum ex communibus signis, uel ex ijs, quæ sunt per accidẽs, quæ nihil docere possunt: pulsant enim velociter ob retentos mẽses, ob tumorem splenis, ob tumorem uentris, atque ob pituitam in pectore collectam: ratio verò huius pulsationis tam manifestæ est, quia dum inspirant, non distenditur valde septum transuersum, vt propterea fiat anhelitus frequentior, & ex consequenti pulsus celerior, & cum in celeritate arteriarum concitetur calor, propterea arteriæ in maiorem attolluntur mollem ob ingem inspiratum: præsertim arteriæ gulę motus obseruatur, cũ ibi maxima sit arteria, & valde promineat: His igitur constitutis, quis diuinabit ex gulę arteriæ motu celerimo feminam esse prægnantem, cum isdem effectus à molla, à tumore splenis, ab hydropico affectu, & à retentis mensibus subori possit.

Amplius aliud circumfertur signum prægnantium, ex eo quod lentigines oriãtur in facie mulierum, quod signum neque omnibus, neque semper competit, & per consequens nullum uexum necessa-

rium, & per se cum prægnantibus habet:

Nescio mête fingere quod signa possint rerũ naturas ostendere, nisi sint per se secundo, uel quarto modo, in quibus supponitur nexus necessarius passionum cum subiectis, quare quando logicis documentis philosophãtes reluctentur, necessariò in scopulos impingunt: Arist. enim solo logico artificio omnium priscorum sentẽtias torsit; quare cum lentigines nunc sint in prægnantibus, nunc absint, nunc inuadant mulieres ob retentos menses, nunc cacochymas, & melancholicas, tantũ nexum necessarium cum vtero gerente habebunt, quantum luna cum crustaceis.

Præterea, qui ex appetitu deiecto, atque prostrato, & ex vomitu ante prandium colligunt prægnantem, in eandem vanitatem incidunt, quoniam omnia hæc accidentia fieri possunt ob retentos menses, & ob plures causas præter naturam; fiunt in grauidis: quia meliori sanguine fœtus enutritur, & quod deterius est in sanguine, ab vtero non attrahitur, sed à facultate expultrice hepatis, & aliarum partium propellitur ad ventriculum; vnde vomitus, vnde appetitus prostratio; & si contingat, quod venæ sint refertæ sanguine melancholico terrestri, & humor iste terrestris transmittatur in vẽtriculum, & os ipsius coinquinetur, excitatur pica, seu *μαλακίας*: si verò sint refertæ biliosis humoribus qui transmittantur in ventriculum, vomitus, & aliquando cardialgiæ cõsurgunt; eadem tamen excitantur symptomata aliquando ob menses suppressos, & ob multas alias causas.

Amplius sæpè decipiuntur, dum ex tumefactis mammillis, & à fusco colore capitum mammillarum conceptũ colligunt quod argumentum neque est ex proprijs, neque ex communib. signis ad cognitionem conferentib. quoniam sunt extranea & sine aliquo fructu æquiuocam intelligentiam pariunt, quia tumefactæ mammillæ, & capita fusca sunt communia retentis mensibus, & prægnantibus.

Decipiuntur quoque, & dum ex põdere circa pectinem grauidationem colligunt; quia in retentis mensibus, in mola, & in vesicæ calculo pondus illud obseruatur: Itidem colligunt conceptum ex eo, quod vẽter, dum mulier anhelitum trahit, non multum detumescat, quod signum sanè non solum grauidis, sed omnibus ventris tumoribus, & plurimis alijs morbis superuenire potest, & precipuè ijs, quibus colligitur inter peritoneum, & omentum mala humorum soboles, vel flatus hypochondriacus.

Porrò sunt obstetrices, quę, dum in dies magis egreditur vmbilicus, & maior euadit, pollicentur conceptum, quippe à quibus, & quot causis præter naturam prominere possit, ex dictis superius facilè est videre.

Postremò dicunt nonnulli pręgnantem cognosci ex tumefactis venis illis, quæ videtur in narium angulis iuxta lachrymalia, dicuntque illas venulas magis apparere, quia partes infernæ, & vena caua à cõceptu comprimuntur vnde sanguis supernas partes excurrens inflat venas frontis, & præcipè illas angulares, in quibus copiosus sanguis commodius colligi potest, quod signum, cum insequatur abdomen compressum, & compressio fieri possit à fętu, à mensibus retentis, & à quolibet abdominis vel splenis tumore, signum nullum erit.

Quod obstetrices tangentes vterum digitis nullo modo cognoscere possint prægnantem. Cap. XXX.

MVlti omissis omnibus signis conceptus confugiunt ad obstetrices tãquam ad summos iudices, quæ digitis experiantur, an vteri orificium clausum sit; quoniam si ab ipsis inueniatur occlusum, putant non esse amplius de conceptu dubitandum.

In hoc tamen munere obeundo fallaces istæ mulierculæ, cum optimè sciant, ab illis nõ posse cognosci, an sit vterus clausus, quamuis manibus internas illas partes tractent, nihilominus, quia de re sua agitur, profitentur palam hoc perfectè cognoscere quarũ obstetricum impostura non modo cognosci potest ab ijs, qui arte anatomica sunt exculti, verũ etiam à quolibet uiro uegeti ingenio prædito, quoniã si seorsim multæ conuocentur obstetrices, ut tangãt vteri orificium, an sit occlusum, faciliter omnes cognoscẽt uerba ipsarum ab animo differitire, quia loquentes

tes titubant,& ipsarum sententię contrariæ obseruantur, quod est certissimum inscitiæ,& imposturæ signum.

Periti verò anatomia altioribus principijs cognoscunt,orificium vteri in parte, vbi tangitur ab obstetrice, nō posse claudi,sed ita apertum conseruari, sicuti erat in muliere antequam vtero gereret,quia in prægnantibus solum in parte intima, est obstructum à quodam mucilaginoso, infarctu, qui adeo conglobatur, & vteri foramen illud intimū operit,vt iure Gal. dixerit de prægnante,quod adeo orificiū vteri internū illud, quod videlicet nullo modo digitis tangi potest, sit clausum, quod acuum cuspides non peruaderent.

Hoc verò quod diximus de vteri orificio,possumus experiri in brutis animantibus,& præcipuè in capris fętum gerentibus, quas si dissecabimus, in parte vteri interna iuxta orificiū obseruabimus floccum quendam mucilaginosum cooperiētem, & velantem totum vteri orificium sine aliqua orificij clausura, quare vanissimum erit credere labia ceruicis matricis coalescere,& claudi,cum semper tam in prægnante, quam in non prægnante aperta,& reclusa sint.

Si quis verò non crederet,eat,& experiatur in mulieribus prægnantibus, quia proprijs manibus inueniet in vuluæ apice particulam quandam oblongam, & duriusculam, quæ exprimit exigui penis puerorum imaginem,quæ si pene humano confricetur,vel digitis tractetur,concitantur mulieres ad semen eiaculandum,sed nō ocyus aura,vel ocyus æstro, vt dicit Columbus, profluet semen, sed breui aliquo temporis interuallo: in hac igitur parte oblonga, & duriuscula explorabit orificium vteri, & idem foramē inueniet eodem modo conformatum in prægnante, perinde ac in non prægnante, magna ergo sine dubio erit obstetricum inscitia, vel impostura, dum ope digitorum manus profitentur cognoscere, an vterus occlusus sit,cum semper in externa parte maneat apertus. Et multo maior erit nonnullorum medicorum inscitia, qui spreta anatomia deserunt hoc negotium summi momenti sordidis hisce obstetricibus.

Præterea aliud circumfertur signum, quod mulier iam conceperit, si in coeundo contigerit, hominem coeuntem percepisse ab orificio matricis penem fuisse constrictum, colliguntque ex illa penis coarctatione sperma ab vtero fuisse receptum, vnde conceptus habuerit initium, quod vteri conditionibus non potest cōuenire, quoniam orificium vteri nullo modo in coeundo aperiri potest, vt amplectatur penem;causa verò,cur virga in coeundo aliquando cōstringatur,prouenit à tensis vuluæ carunculis, quas nymphas vocant,quæ carunculæ inflantur,& tumescunt,vt tumet penis, & inflatæ penem coarctant;signum vero certissimū, quod constrictiones illę non fiant ab orificio vteri,colligitur ex hoc,quia si coitus exerceatur cū pręgnante(cuius vteri orificium ex omnium consensu aperiri non potest) eædem constrictiones, vel coarctationes virgæ in coeundo aliquando obseruantur,quare vanissimum erit illud signum, quod ex constrictione illa penis desumi possit argumentum,quod ab vtero sperma sit attractum, & inde conceperit mulier.

Vt errant,qui freti auctoritate Hippocratis dicunt conceptum cognosci,si post cœnam epoto hydromelle sequantur tormina. Cap. XXXI.

Plurimi medicorum profitentur cognoscere prægnante, si post cænam epoto hydromelle, inde mulier tormina ventris sentiat; desumuntque ab Hippocrate sect.5.aph. 41. vbi hac verborum serie videtur docere quomodo cognosci possit mulier vtero gerens, si velis noscere,an conceperit mulier, cum dormitura est, ei aquam mulsam portandam da, & si alui tormina patietur,concepit, sin minus non concepit;Galenus in commento reddens rationem huius aphorismi dicit, ob cōceptum fieri angustationem,vt flatus, qui fiunt ab hydromelle permeare non possint,vnde flatus retenti distendētes ventrem sunt illi,qui tormina faciūt, subditque Galenus reddens rationem, cur à sumpta cęna, & nō ante debeat dari hydromel,dicit vt magis manifestè obseruentur tormina, quia si fuerit epotus à cena,duę concurrent causę angustatio-

nis, altera ob cibum replentem, altera verò ob conceptum comprimentem ventrem.

Cæterum quantum valeat hoc signũ, ex superius dictis quisque cognoscere poterit, quia non solum conceptus comprimit ventrem, sed mola, menses suppressi tumore internorum viscerum sicuti sunt tumores splenis, hepatis, & demum tumores musculorum abdominis, & plurimi alij affectus sunt, qui comprimunt, & coarctant ventrem, ob quas causas hydromel liberè nõ transiens pariet flatus, & tormina inde sequentur: Quomodo igitur erit proprium prægnãtium à cœna sumpto hydromelle tormina fieri, si æquè in hominibus, ac in mulieribus hydromel aliquando tormina excitet? numquid homines fortasse possunt vtero gerere? & ex alia parte interdum obseruetur in prægnante hydromel nullo modo tormina facere, vt ego millies obseruaui.

Videns propterea Auicennas experimentum hydromellis pollicitis Hippocratis frustrari, animaduertit hydromel nõ facere tormina in illis prægnantibus, quæ sunt assuetæ potioni hydromellis;ab assuetis enim non fit passio;Quæ Auicẽnæ expositio est insufficiens, quoniam in non assuetis prægnantibus, & non prægnantibus mellicratum excitare solet tormina; quomodo ergo poterimus distinguere mulieres prægnantes ab alijs, quando æquè potionem mullæ, seu hydromellis torminibus lacerentur.

Alij quoque videntes Hippocratis aphorismum non esse æternæ veritatis, conantur interpretari alio modo aphorismum, dicentes mellicratum in vtero gerentibus solum vermina, seu tormina intestinorum(quod idem est) excitare, si aqua pluuiali conficiatur; quæ expositio experientiæ non respondet; cum non semel sim expertus mellicratum hoc modo paratum in prægnantibus ijs,quæ tamen non sunt assuetæ huic potioni, tormina nulla obseruata fuisse.

Alio modo igitur est aphorismus Hippocratis à nobis interpretandus, dicendo cum Galeno, aphorismos aliquos nõ esse æternæ veritatis,sed magna ex parte esse veros, quæ Galeni sententia habetur in commento aphorismi 58. sextæ sectionis, vbi Hippocrates dicit, Si Omentum exciderit, necessariò computrescat, Galenus in commento habet hæc verba,, si aliquis viderit omentum, quod pauco tempore extra prodierit, & fuisse reductum ad suum locum, & non putruisse, ostendet ille non esse perpetuò veram sententiam Hippocratis, sed non tollet, quod magna ex parte vera sit, audias deinde Galeni verba, quæ sequuntur; commune est huic aphorismo, & alijs, vt perpetuum ex figura dictionis ostendatur,quamuis res ipsæ non semper eodem modo eueniant, sed licèt rarò, interdum etiam alter accidat, quare Galen. fatetur hunc aphorismum non esse perpetuæ veritatis, quod videlicet quamuis omentum excidat, non necessariò, & semper putrescat, quamuis clarissimè loquatur Hippocrates, quia dicit, si omentum exciderit ἀνάγκη ἀποσαπῆναι, idest necessariò computrescit.

Adeo enim Galenus constanter credidit plures aphorismos non esse æternæ veritatis, quamuis magna ex parte veri sint, vt voluerit aliquomodo reluctari Hippocrati dicenti non necessariò excisum omentum computrescere, quanto magis etiam nos æmulantes Galenum, poterimus interpretari illos aphorismos, qui perpetuò experientiæ non cohęrent, sicuti est ille de hydromelle, & ille de suffitu aromatum pro cognoscendis prægnantibus, poterimus inquam interpretari, vt plurimum esse verum, hydromel sumptum à cœna excitare tormina in prægnantibus; sed non semper; quare si non semper verus erit aphorismus, non erit inter signa perpetua collocandus, quæ sola nos ab initio inquirenda proposuimus.

Vt igitur confirmemus hanc nostram sententiam à Galeno desumptam, quod nimirum satis sit aliquos aphorismos esse veros vt plurimum, & omnes non esse æternæ veritatis; aliquos afferamus in mediũ similes: Hipp.6.aph.18. dicit secto cerebro vẽtriculo esse lethale, tamen aliquando vulneratur cerebrum & sanatur Gal.8. de v. p. decimo dicit naturã fecisse duos ventriculos in cerebro, ne vno sauciato subito animal pereat.Gal.refert casum

ſum iuuenis Smyrnei,qui vulnere accepto in dextro vẽtriculo,euaſit,quia ſiniſter erat illæſus: ecce quod Hippocratis aphoriſmus non eſt ſemper verus: ſatis eſt quod aphoriſmi,vt plurimum veri ſint.

Parimodo Hipp.lib. de natura pueri dicit in utero nutriri lacte, quod eſt falſiſſimum:poteſt tamen defendi,quòd ſententia hęc fuerit ab aliquo inſerta:quia Hipp. benè ſciebat nutritionem fœtus fieri per uaſa umbilicalia.

Amplius Hipp. 4.aphor.64. dicit icteritiam ante ſeptimum malum: nihilominus Hipp. 4. de ratione vict. in ac. tex. 81. loquens de icteritia ait ante ſeptimum, bonum: tollitur contradictio: quia icteritia ſi cum rigore fiat ante ſeptimum,bonum: ſi ſine rigore,malum: quia rigor eſt quædam criſis ſpecies.

Præterea ſexto aph. 28. dicit eunuchos podagra non laborare, nec caluos fieri; Hoc tamen reluctatur experientiæ: quia ſæpè viſi ſunt eunuchi calui, & podagra laborantes.

Inſuper Hipp. lib. de genitura dicit ſemen à cerebro in lumbos per ſpinalem medullam, & inde in renes diffundi & à renibus in teſtes, quæ ſunt omninò falſa, lib.verò de oſſium natura dicit, venas iugulares, quæ ſunt iuxta aures ab vtroque latere excurrere ad teſtes & in ipſo ſemẽ deferre, quod repugnat anatomiæ. Imò Ariſt. 1. de generatione animalium c. 17. & 18. reijcit hanc opinionem:Idcirco dicimus aphoriſmos eſſe ſententias Hippocratis vt plurimum ueras.

Nunquid æternæ ueritatis eſt illc 41. quintæ ſectionis,dum dicit,ſi mulier grauida marem gerat, eſt coloratior,ſi fęminam decolor,quis defenderet hunc aphoriſmum ſemper eſſe uerum;quot uidimus feminas prægnantes marium decolores, & fœminarum coloratiores.

Similiter 5. ſectione aph. 31. ſi mulier grauida morbo quopiam acuto corripiatur læthale, quis defenderet hunc? quis non uidit aliquando grauidas acuto & peracuto affectas morbo ſæpè euaſiſſe?

Ad hæc 4. aphor. 79. habet, quibus in urina ſubſident ſabuloſa, ijs ueſica calculo laborat:nemo ſanæ mentis defenderet, hunc aphoriſmum eſſe perpetuò uerum, cum ſæpiſſimè obſeruentur ſabuloſa ſubſidentia ſine calculi ſuſpitione.

Similiter 4. ſectione aphor. 70. quibus vrinæ turbatæ ut iumentorum, ijs dolor capitis, uel adeſt, vel aderit; Quid prohibet dolores capitis neque adeſſe, neque venturos eſſe,quando ſpiritus ille igneus in venis ardens, & maſſam ſanguineam turbans non obreperet in caput, ſed in vrinam totus ignitus ſpiritus contenderet? vt ſæpè vidimus ægrotantes cum vrinis ſubiugalibus, qui nunquam in tota illa ægritudine paſſi ſint dolores capitis: Ecce quam ſæpè Hippocratis ſententiæ non ſint æternæ veritatis; Quare, ut iterum redeamus ad hydromel, & ad ſuffitum aromatum,negamus hydromel ſumptum poſt cœnam ſemper in pręgnantibus tormina facere.

Simili ratione negamus odorem aromatum per ſuffitum adminiſtrandum per pudenda in non prægnantibus poſſe ad nares ſemper excurrere; quoniam claudi poſſunt meatus uteri non ſolum à conceptu,ſed à mola, à retentis menſibus, à pinguedine, à tumoribus, & à ſexcentis alijs cauſis, ſicuti experientia cognoſcere poſſumus.

Quomodo per ſyndromem cognoſcatur conceptus occultus. Cap. XXXII.

CÆterum quid poſt tot ſigna communia minimè concludentia dicit poſſit vt conceptum occultum cognoſcamus; arbitror, quod inter cæteros modos cognoſcendi prægnantem, methodus; quæ fieri poſſit per ſyndromem ſignorum perpetuò inhærentium ſit illa, quæ nos commodè ducere poſsit ad huius cognitionis apicem.

Signa uerò,quæ ſufficientiſsimam hanc ſyndromem conſtituere poſſunt, omnia ſunt deſumenda tùm ab antecedentibus neceſſarijs,tùm ab ijs,quæ neceſſariò conſequuntur conceptum.

Antecedentia uerò omnia, quæ neceſſariò ad concipiendum concurrunt,reducuntur ad cauſam efficientem externam, quæ conſiſtit in uiro fęcundo, & ad corpus mulieris diſpoſitum ad conceptum formandum;quam fęcunditatem uiri,ſeu mulieris, ſi certis quibuſdã ſignis cognoſcamus,& cum alijs quibuſdam ſignis ne-

cessariò insequentibus coniungamus, infallibilem sine dubio cognitionem conceptus consequi poterimus.

Signa verò, quę necessariò consequuntur, duo mihi videntur sufficere ad hanc cognitionem, vt primum sit præcognoscere an orificium vteri internum sit obturatum (vt diximus) flocco illo mucilaginoso, quod mitrenchita infra proponēda est cognoscendum, quia hoc signum perpetuò insequitur vtero gerentem, quinimò quando contingeret, quòd orificium vteri illud internum esset diminutè obturatū, necessariò esset expectādus abortus.

Secundum signum consequens conceptum est aliquis ventris tumor, qui tamen diligenter est obseruandus, cùm interdum vix cognosci possit.

Hæc igitur sunt signa necessariò consequentia conceptum, vt valeant consequentiæ, est conceptus, ergo orificium vteri internum est obturatum; est conceptus, ergo aliquis tumor: non tamen valent istæ, est conceptus, ergo menses sunt suppressi, ergo lac incipit apparere in mammillis, ergo mammillæ tumescere incipiunt, ergo pulsant plus iusto iuguli arteriæ, & alia similia in superioribus capitibus reiecta, quæ vt plurimum, sed nō necessariò insequuntur conceptum.

Colligamus ergo breuiter signa, quæ sufficiētissimam syndromem facere possunt, & in primis à causa efficiēte externa, probantes prius vterū illius mulieris esse fæcundum; signa igitur fęcunditatis ab aliquo ex tribus his fontibus sunt colligenda; à primo, quod alias expertus sit fæcunditatem, vel quando non esset expertus, à secundo colligere saltem possumus, quod à fæcundissima prole ducat originem; à tertio quòd tali pacto sit constitutus, vt in hoc munere obeundo nihil appareat defficiens.

Simili modo cognoscemus corpus mulieris esse dispositum ad conceptus formandos, vel quia alias passa sit conceptū, vel secundò, quod a fæcundissimo stipite ortum trahat; vel demum nullum cognoscatur impedimentum in muliere ad hoc munus præstandum; impedimenta varia sunt, vt ætas senilis, vel puerilis, vel tali modo sit constituta, vt nunquam habuerit menses, & alia plura.

A consequentibus colligimus illa duo enarrata, tumorem videlicet aliquem ventris, & orificiū vteri internum flocco illo obsartū, quæ nos certissimos reddere possunt esse prægnantem: Quare tumorem obseruare possumus rectè inspicientes mulierem stantem, vel ambulantem, & vbi videbimus ventrem eo modo tumidum, & tensum, vt proportione quadam tumor ad mammas vsque euectus sit; tunc ex hoc aspectu totius ventris, si cætera antecedentia, & consequentia non reluctentur, magnum sumere poterimus argumentum, quod illa mulier necessariò vtero gerat.

Aliud signum, quod necessariò consequatur grauidationem, & quod vnicè ferè demonstret, est summa cum diligentia prius inquirere, an orificium internum vteri sit occlusum; non enim cognoscitur per relationem obstetricum tangentium partem externam vteri, quæ nos fallunt, & decipiunt, vt superius ostendimus, quia in parte illa externa, quæ in viuente tangi potest, perpetuo manet apertum orificium tam in prægnante, quàm in non prægnante, vt omnes sciunt, qui diligenti anatomia sunt exculti; sed cum intrinsecum vteri orificium in prægnante sit solum occlusum (vt diximus) flocco illo mucilaginoso, illud est inquirendum, quoniam quando aliquo ingenio possemus percipere, quod sit occlusum, coniungentes deinde hoc signum cum antecedentibus, in certissimam cognitionem duceremur, mulierem illam vtero gerere.

Ego autem cum diu mecum cogitasśē quo pacto possemus perfectè scire, quando esset clausum orificium illud internum; inueni nos posse ad hanc cognitionem peruenire auxilio mitrenchitæ accommodatæ, quod instrumentum apud veteres erat vel maximè in vsu, quando liquores volebant in vterum inijcere, ad hoc igitur cognoscendum sumimus hāc mitrenchitam ad hunc vsum accōmodatam, cuius apicem immittimus in foramen externum vteri summa cum dexteritate, in primis oportet digito indice sinistrę manus inuenire foramē illud externum vteri, quod tamen non quilibet inexpertus inuenire sciet, quo inuento firma-

firmatur digitus iuxta orificium vteri, vt volentes dextra manu ſpecilli, vel mitrenchitę noſtræ apicem immittere, non erremus, apice deinde ſpecilli immiſſo ſtatim exprimitur liquor aliquis ſuauiſſimus, ſicuti eſſet vini tenuiſſimi pauxillū, ne forte cōceptu exiſtente, aliquis ſequatur abortus, quo expreſſo hoc modo cognoſcemus an ſit obturatum, quia ſi leue aliquod faſtidium poſt expreſſum liquorem perſentiet mulier, tunc, vt experientia cognoui, illa non erit prægnans, quia hac de cauſa faſtidiū perſentiri arbitror; quoniam liquor penetrat in vterum, & vellicat parum partē illam maximo ſenſu donatam, ſi uerò poſt immiſſam vini exiguam portionem mulier nihil perſentiat, tunc erit occluſus vterus, & per conſequens erit prægnans: De cuius ſpecilli, & mitrenchitę ſchemate in proprio libro de inſtrumentis medicis nouiter à me inuentis diffusè agemus, quem librum poſt hac imprimendum duxi.

Concludimus ergo ſi ea ſigna, quę colliguntur à cauſa efficiente, & à corpore diſpoſito mulieris coniungantur cum ijs, quæ neceſſariò conſequuntur, fore, vt nos certiſſimam conceptus quantumuis occulti cognitionem conſequamur.

Quomodo ex ſignis non neceſſario conſequentibus conceptum, poſſumus prægnantem cognoſcere. Cap. XXVIII.

PRæſtat hic aliam methodum proponere, qua per ſigna non neceſſariò ſequentia poſſimus prægnantem cognoſcere; quoniam vt plurimum conceptus ſupponit retentos menſes, vomitus, appetitus deprauatos, & ſimilia iam ſuperius enarrata; arbitror ex his ſignis quoq; nos poſſe in conceptus cognitionem perueni-re, ſi argumēto ex ſufficienti partium enumeratione cum aliqua demonſtratione coniūcto ſigna illa communia expurgemus, & omnem abijciamus cōtingentiam, dicendo: ſunt ſuppreſſi menſes, ergo uel ob inopiam ſanguinis, vel ob tumorem aliquem præternaturam comprimentem, uel ob nimiam pinguedinem, uel ob craſſos & viſcidos humores obſtruentes, vel ob nimiam copiam infarcientem meatus, vt fluere non poſſit ſanguis.

Perpendas primò, an ob inopiam ſanguinis illud accidere poſſit, cum ſanguinis penuriæ ſigna ſatis ſint manifeſta, ſi non inueneris illud inuenire ob ſanguinis inopiam: excutiat deinde an ob tumorem præternaturam comprimentem, vel propter alias cauſas non naturales fiat, quas cauſas cognoſcere poteris virtute methodi traditæ in c.6. huius primi libri, vbi omnia ſymptomata docuimus, quomodo reducantur ad vnum, quod ſit in facto eſſe; ea verò methodo vti hoc pacto poteris.

Omne retentum immodicè ſupponit actionem expultricem læſam, hæc functio expultrix, vel erit lęſa ob facultatem, ſeu conſtitutionem læſam, vel ob errorem externum: facultas, vel conſtitutio lædens expultricem per ſe, ſi eſt in ſimilaribus debet eſſe intemperies ſicca, ſi in diſſimilaribus, anguſtia.

Deinde ſigna anguſtię omnia ſunt cōſideranda, quæ tradita ſunt cap.6. citato, quare quando inuenies non eſſe ob cauſas morbificas, tunc poteris inferre, ſuppreſſos eſſe menſes ob conceptum.

Id quod diximus de ſuppreſſis menſibus, idem dicendum de lacte mammillis inſidente, de appetitu mulierum deprauato, quæ omnia ſigna licèt de omni non prædicentur, cum omnibus prægnantibus non competant, attamen adeo indicare poſſunt, conceptum, vt habeant vim propriorum, & certum ex illis ſignis indicium colligere poſſimus, mulieres vtero gerere.

Ex his enarratis in hoc lib. poterimus omnes affectuum præter naturam ideas, vel formas genericas occultas inuenire, quia in exordio libri diuiſionem omniū morborum, & omnium ſymptomatum tradidimus; deinde oſtendimus viam diuiſiuam per ſe ſolam in cognoſcendis affectuum formis occultis eſſe mancam, & diminutam, cum proceſſus diuiſiuus ſemper fiat cum principij petitione.

Erat igitur neceſſarium, vt inueniremus occulta, vlterius philoſophari; ideo incępimus capite 6. methodum tradere, qua poſſimus non ſolū omnium ſymptomatum coordinationes cognoſcere, ſed omnium affectuum, qui ſunt in fieri primas radices per ſymptomata propria pe-

netrare, cuius mirabilis methodi resolutiuæ virtute ad quemlibet genericum affectum cognoscendum peruenire possumus.

Deinde capite 8. tractauimus de methodo magis particulari, & quę nos per signa propria ducere posset ad reconditos affectus cognoscendos in qua methodo quinque proponebantur fontes, in quibus omnes morborum proprietates conuertibiles, quæ ab humana mente cognosci possunt, collocabantur, sed quoniam persæpè signa propria morborum delitescunt, vt in centum internis affectibus vix vnicus sit, qui per vnicum proprium signum cognoscatur, huc totam curam totamque diligentiam inflectimus, vt methodum de signs communibus per syndromem à sex fontibus colligendis inueniremus, quæ perpetuò in omni affectu recondito nobis posset formas, & ideas morborum aperire, & ob oculos collocare, qua deinde inuenta nouem affectibus præter naturam internis, & occultis illam applicauimus, & ostendimus solum per sex illos fontes non posse ad tam occultos affectus peruenire.

Demum exempla errorum medicorum vulgarium, qui in quouis affectuum genere sine hac methodo incedunt, reijcienda proposuimus, vt illis erroribus elisis, eadem methodo in finitos alios, qui fieri possunt in affectuum ideis reijceremus. Tandem ostendimus per eamdem syndromen signorum & cognosci conceptum occultum, & affectus præter naturam, & illos, qui inter limites sanitatis continentur, ut inde nullus error committi possit in cognoscendis morborum, & symptomatum ideis.

FINIS PRIMI LIBRI.

SAN-

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Morborum, & Symptomatum Ideis perquirendis.

LIBER SECVNDVS.

Quòd quælibet corporis pars modò per essentiam modò per consensum affici possit. Caput Primum.

CVM in primo libro Methodum pro vitandis erroribus, qui fieri possunt in formis, & ideis affectuum genericis præter naturam indagandis, tradiderimus, cuius traditæ Methodi virtute nos sanè omnes morborum, & symptomatum formas, quæ ægrotantes lacerare possunt, hactenus cognoscere valemus: Sequitur in præsentia, vt aliquam inueniamus methodum, quæ tenebras has discutiat, & quæ nos perfectè edocere valeat, quando istæ affectuum formæ iam traditæ corporis particulis per se, & quando per consensum competant.

Quoniam re vera pro hauriendis indicationibus non satis est scire tantùm has formas, vel ideas affectuum, nisi præterea sciamus an per consensum, vel per essentiam hæ morborum ideæ miseros premant patientes, quia possumus assequi affectum aliquem perturbantem ventriculum, caput, & alias partes, per hypothesim, esse dyscrasiam calidam, & siccam, verum, an hæc calida intemperies sit per consensum in ventriculo, & in quavis alia parte, vel per essentiam; atque an affectus per essentiam sit protopathia, vel idiopathia, hactenus re vera hoc nos latet, & tenebrarum uallo est obuolutum.

Exordiemur ergo à diuisione affectionum per essentiam, & per sympathiam, & has per sympathiam, siue per consensum in suas species diuidemus; mox accedemus ad hanc exoptatam methodum quæ docebit quando, & quomodo affectus sint per essentiam, & quãdo, & quomodo per consensum; tandem, ut hæc me-

methodus exemplorum luce magis splen. descat, plurima Empiricorum errata, & præcipuè anatomica subnectemus, quibus ostendetur, methodo hac spoliatos ad hanc cognitionem de Idiopathia, & Sympathia se eleuare non posse.

Hoc est supremum illud caput in proœmio huius voluminis propositum inquirendum, ad quod innumerabiles nostratum errores redigi possunt, dum persæpè falluntur in contemplatione formarum, credentes ægrum morbo aliquo per essentiam vexari, cum tamen affectus ille fit per consensum, & sympathiam alterius labefactatæ partis.

Nemo in ægritudinem prolabitur, quin cadat in varias affectuum ideas, tanta in hoc nostro corpore est harmonia, & partium consensus: si aliqua pars est læsa, eadem extemplò, vel paulò post plerasque plures in consortium allicere solet labefactetur aliquod viscus, sit ventriculus, sit iecur, sit caput, sint denique ex illis, quæ non ita principem locum tenent, protinus variæ in consensum ob hanc partium sympathiam cadere videntur, vnde diuersas in quolibet ægrotante mixturas affectionum suboriri videmus; propterea quæ in tanta affectuum confusione per se, quæ per accidens partibus nostri corporis conueniant, & quæ primò, & quæ per consensum, hoc talem inquisitionem efflagitat, vt nisi considerationis huiusce cardinem prius consequamur, affectuum curatio, vel notitiæ implicita, & inextricabilis reddetur, & millies tunc medendo in laqueos incidemus, & ægros ad exitium vsque deuerberare persæpè poter...mus.

Sed quoniam in hac contemplatione hoc est sumendum pro principio, quod omnes partes corporis nostri lædi possint vel vitio proprio, vel alieno: aliqua lucidioris doctrinæ gratia in hoc capite sunt afferenda exempla de visceribus passim à Galeno proposita, quòd quælibet affici possint modò per essentiam, modò per consensum; quoniam exemplorum luce rudiores adipisci medicæ artis fastigium, & per hanc semitam ocyùs ad exoptatum terminum peruenire poterũt.

Proponamus exemplum de ventriculo desumptum à Galeno 5. de loc. aff. dum habet: congeruntur excrementa in ventriculo tùm eius vitio, tùm vitio aliorum viscerum: cùm malè habente liene ichores melancolici possint in ventriculum confluere, & symptomata melancholica excitare: tunc si quis ventriculo totis horis medellam adiungeret, cùm in ipso affectio sit in fieri, & dependens, & in consortium à splene trahatur, tempus prorsus contereret.

Similiter dum corrumpuntur edulia in ventriculo ob aliundè transmissum succum, nulla existente noxa in ipsius tunicis, sed simili succorum diluuie perenni motu foueatur, quam medellam stomacho adiungere poteris, nisi fixam in alijs partibus radicem elidas, atque euellas? Audias Galenum de generalissimis differentijs corruptionis ciborum primo de loc. aff. 3. dicentem generalissimas differentias corruptionis ciborum, vel per proprios morbos ventriculi, vel à vitiosis humoribus; vel ab alimentorum qualitate fieri.

Hanc Galeni præceptionem applicare quoque poterimus cuilibet parti læsæ; quoniam quæcunque corporis pars correpta sit, illud accidit, vel quia à proprio morbo lædatur, vel quia ab humore accumulato, vel ab alia corporis parte transmisso læsio partis dependeat, vel à causis procatarcticis; vt oculos vigiles in omni afflictione habere præstet in has tres differentias, & illas expendere, & ad ipsas totum reuocare examen, quoniam sub his omnis mala valetudo, sit propria, sit per consensum, continetur.

Sed alia afferamus exempla, vt est in more nostro, quoniã video singularium lumine ad doctrinam vniuersalium expeditius euehi nos posse, & studiosos ad apicem huius considerationis melius deferri: afferamus Galeni testimonium in exemplo de cerebro 2. de differentijs feb. vltimo, dùm habet, aliquando caput nil pati, sed catarrhum fieri ob sanguinem vitiatum; tunc caput cum omni propria affectione spoliatum sit, si omnia auxilia medica, quæ sunt sub orbe lunæ, capiti adiungeres, nis irritis frustrarere pollicitis, quia affectus in fieri tantum potest tolli, quantum vmbra non ablato corpore, quod dictu, & factu est impossibile.

In-

Insuper dignus obseruatione est casus de Athleta secũdo propositus à Gal. 4. de loc.aff. 4.& lib. 1.de loc.aff.Hic vir sentiebat imbecillitatem in septo transuerso: ideo mouebat musculos intercostales sine intermissione, dicit Gal. esse difficile explicatu, an imbecillitas pertineat ad musculum septi, vel ad neruos, vel ad aggregatum ex vtrisque: poterat igitur esse primaria affectio in ceruice, vnde nerui vestientes septum prodeunt: poterat quoque esse in septo, nisi igitur exactè locus affectus cognoscatur, de cura actum est.

Alium casum affert Galenus 1. de loc. aff.cap.6.de illo iuuene Grammatico,qui ob læsionem oris ventriculi in comitialem incidebat: hæc ferè sunt Gal. verba,, Grammaticus quidam iuuenis quoties vel vehementer doceret, vel cogitaret, aut inediam sustineret, vel irasceretur, comitiali morbo corripiebatur. Addit per consensum ab ore ventriculi id euenisse: Curatus fuit à Gal. dando ei tertia vel quarta hora panem rectè paratum,& vinum album modicè astringens, vt os corroboraretur.

Postremò ne prætermittamus hepar, quod quam sæpissimè in consensum aliarum partium corporis degenerat, afferamus locum Gal. 5. de loc. aff. 7. vbi sympathiam vicinitatis cognoscemus, ostendendo quot modis afficiatur hepar per consensum vicinarum partium, hoc verborum ornatu refert Gal.,, hepar afficitur per consensum vel lienis causa, vel ventriculi, vel intestinorum, & maximè causa ieiuni; & mesentericæ venæ habituali intemperie refrigerare possunt omnes venas simarum partium iecoris,vnde intemperies peruenit ad totum iecur. Dum per consensum à pulmone,vel a septo transuerso, vel à rene: primò, quæ in gibba afficitur, & tractu temporis totum iecur,& nemo inficiabitur,nisi sit natura contentiosus, & indoctus.

Per relata exempla eleuari nos possumus ad cognitionem affectuum per consensum, qui contingere possunt in qualibet corporis particula, cùm à Galeno sit hepar tanquam exemplar propositarum affectionum, quas per consensum à partibus circumiacentibus recipere potest; Quoniam respiciens ad consensum vicinitatis dixit, quòd lien, ventriculus, mesenterium, & intestina partem hepatis concauã lædere possunt: dixit & præcipuè causa ieiuni. Refert enim ipse Galenus 6. meth. cap.4. causas ob quas intestinũ ieiunium sit sanatu difficile ait, tum quia ex omnibus intestinis est iecinori maximè vicinum, tum ob magnitudinẽ & multitudinem vasorum istius intestini: tum quia eius tunica est prætenuis & neruosa,vnde bilem facile recipit; pulmo verò, renes, & diaphragma partem conuexam in sympathiam trahere valent; ad eundem prorsus modum, & eò expeditius cætera viscera, & cæteræ corporis partes, quæ non tanto pollent valore poterunt quoquouersum à partibus vicinis læsis malè verti, & totam malam sortem vicinarum partium suscipere.

Sed quoniam consensus multifariã fit, cùm diuersorum generum exstat; iacto hoc fundamento quod quælibet corporis particula ex se sana possit infortunium aliarum partium suscipere, & alieno morbo iactari; præstat in sequenti capite proprios affectus, siue idiopathias (quod in idem recidit) in suas partiri species; & sympathias ad eundem modum diuidere in suas differentias, vt deinde methodo certiori venari possimus specificas affectuum differentias in quouis ægrotante contingentes.

De Diuisione propriarum affectionum in affectus per essentiam & in affectus per essentiam, & per consensum simul Cap. II.

Compertum est vniuersas nostri corporis partes afflictari posse,vel propria affectione, vel aliena, quę vocatur per consensũ: præstat hìc breuibus exordiri à propriorũ affectuũ diuisione;Dicimus ergo propriam affectionem, quam Græci idiopathiam vocãt, partiri in propriam cũ dependentia,quæ partim sit facta,& partim fiat, vel in propriã sine dependẽtia,quę solũ sit facta, quã primariã affectionem seu protopathiam appellant, quam diuisionẽm à Gal.1.de loc.affect.3. desumpsimus; & in hanc nostram iatrologiam collocauimus,quam Gal.hac verborũ serie tradidit litteris,, proprius affectus

fectus dicitur idiopathia, quem vocant etiam protopathiam idest primarium affectum; contingit tamen aliquando aliquem simul & per consensum, & propria affectione laborare cum in affecta particula per consensum permanens sit dispositio, neque dicemus ipsam primariò, sed propriè, & secundariò affici.

Admonet Galen. diligentissimum esse faciendum examen in affectibus complicatis, cum ferè semper corpora hæc nostra his complicatis sint perturbata affectionibus, quia modò videmus in vno, & eodem ægrotante passionem propriam, quæ partim est in facto esse, & partim in fieri (in fieri vocatur passio quãdo est fota, vel alta ab aliqua alterius visceris principali affectione, quæ nullam dependentiam habeat) modò verò videmus in eodem ægrotante passiones aliquas, quæ omninò sunt in facto esse, & principales, & hæ altas, & separatas agunt radices, quæ à Galeno protopathiæ vocantur.

Admonet ergo Galenus, vt disquiramus in omni affectuum complicatione, quæ nam sit illa affectio principalis, quæ solum est in facto esse, & ab alia nõ fouetur, & quę sit propria, & dependens, quia sine hac cognitione de diagnostica, & therapeutica medicinæ parte actũ esset; verbi causa sit ventriculus intemperie obsessus frigida, causa fouens sint recrementa frigida, & pituitosa à capite in ventriculum procumbentia, quæ tractu temporis adeo refrigerent, vt affectum proprium in ventriculo constituant, tunc intemperies ventriculi dicitur propria, sed partim in facto esse, & partim in fieri, vel partim per se, & partim per consensum, quod idem est; Cerebri verò affectio vocabitur protophia, quia solum est in facto esse, & independens, & tunc si tractabitur, à qua affectione esset curatio incipienda, fine dubio erit ab illa, quæ fouet quæ est in facto esse, quæ est in cerebro, quia illa est causa fouens, & independens, vt iure merito protopathia vocetur, alioquin illa ventriculi passio redderetur indelebilis.

Præterea ægri inueniuntur sine febre adeo viribus prostrati, vt vix digitos moueant. Notat Gal. 4. de loc. aff. 4. primariam affectionem interdum esse cerebrũ, interdum spinam esse intemperatam; qui igitur, vellet illos sanare, nõ ijs, quos plene alunt, sed auxilijs adiungendis cerebro vel spinæ: Hæc sunt ferè verba Gal. ,, imbecillitas interdum cerebri vitio, interdum spinæ primario laborantis ob intemperiem toti, vel diuersis partibus communicatur, quam vulgares medici non comprehendunt.

Hinc Gal. doctissimè pro hac re discurrẽs, à qua nimirum affectione in mixtis, & cõplicatis sit cura incipienda, 4. meth. cap. 4. habet hæc verba,, morbus, qui iam permanens est, vel adhuc fit, vel nõ: si adhuc fit (vt videlicet partim sit factus, & adhuc habeat fomentũ, quo fiat, & conseruetur) à causa auspicandũ, eamque remouendo; si non amplius fiat, ab effectu.

Similiter sibi cõsentiẽs 7. methodi,, ait si duo affectus coniũcti sint, vt unus sine altero non auferatur, primo ille sine quo alter non tollitur, debet auferri, quã sententiam ubiq; repetit & præcipuè in arte medicinali in ultima parte, dicens prius esse causam fouentem tollendam; uerbi causa fiet catarrhus ob sanguinis acrimoniam, & à capite pulsus obrepet in artus, in pectus, & in alias partes; tunc non est rationi consonum, ut cõfugias in illa pectoris affectione ad penidia, ad liquiritiã, & ad cætera expectorãtia, ut est in more empiricorum, qui nunquam nisi fortuito protopathiam cognoscunt, quia irritũ redderes negotium, & nunquam curares; quare par est tunc ad protopathiam confugere, quod esset corrigere acrimoniam sanguinis, & uiscerũ calorem compescere, & demulcere, unde tota proluuies suum trahere uidetur exordium.

Cæterum cum materies hæc uniuersa uberius tractanda sit in libro de indicantium æquilibrio, in proprio loco, & multis exemplis ibi sit illustrata, non est, ut de hac re in præsentia ulterius prouehamur, cum satis sit hic colligere affectus proprios alios esse tantum in facto esse, & principales; alios uerò in facto esse, & in fieri, & curationem esse incipiendam à principali, & independenti affectione, quam Græci protopathiam uocant.

Methodus Breuissima, qua in cognitionem affectuum propriorum, principalium, & per consensum ducimur. Cap. III.

IN præsentia opus est methodum aliquam perquirere, quæ nos docere possit, quando affectio propria sit principalis, & quando sit dependens, & per consensum: Quinque igitur mihi uidentur constitui posse fontes, à quibus colligere possimus, tanquam à sufficientissima signorum syndrome hoc summi momenti quæsitum.

Vt primus fons sit habere cognitionem partium primo loco affectarum, nam scientes, quæ pars prius læsa fuerit, illicò sciemus affectionem illius partis esse inedependentem, & non fieri ab alia affectione, & hanc sæpè inuenimus esse protopathiam, vel principalem affectionem in illo ægrotante: Quomodo autem cognoscatur aliqua pars læsa, & quando lædatur, egimus in primo libro, in capite de signis locorũ affectorum, vnde facillimè possumus colligere, quę pars sit affecta, & quæ primo loco afficiatur.

Cæterum, quamuis valde conferat ad congoscendos proprios affectus hæc prima conditio, quæ primũ fontem constituit, attamen non sufficit vt huius primi fontis cognitionem habeamus, quoniam aliqua corporis particula prius potest lædi, & deinde eadem læsio alteri parti communicari, vt ab hac secundo loco affecta parte plura, & lethalia symptomata possint emergere, quæ nullam fomentationem habeant à parte primo loco læsa, quinimò affectio, quæ est in parte secundo loco læsa, sit in facto esse sit independens, & principalis in illorum affectuum complicatione.

Exempli causa ventriculus læditur à nimijs edulijs, ob quam læsionem caput ingrauescere Incipit, & ab ipso capite incipiet salsa distillatio procumbere in pectus, interim inedia, vel aliud leue auxiliũ illam primariam ventriculi affectionem reprimit, tũc si ageretur de statu illius ægrotantis, & de salsa destillatione: vbi poneres protopathiam? non in ventriculo, quamuis primo loco fuerit læsus; quia placido adiuncto auxilio, stomachi labes est ferè ablata cum stomachi illa prima ægritudo malam valetudinem capitis nõ amplius fouet, ergo principalis, & independens causa erit in cerebro, quod secũdo loco læsum est; valebit tamen consequentia, est affectus partis primo loco læsæ, ergo est independens, sed non possumus semper inferre, est affectio partis primo loco læsæ, ergo est principalis; ecce ergo quod prẹter primam conditionẽ requiritur alter fons, vel altera potius animaduersio, quæ determinet, & magis distinctè declaret hanc affectionem principalem, quam protopathiam vocant.

Erit igitur secundus fons, in quo cõditiones, & proprietates locorum affectorũ collocabimus, sicuti si de salsa destillatione proposita in pectore collecta loquamur, tunc quamuis vẽtriculus primo loco sit læsus, attamẽ nõ est ventriculi proprium destillationem salsam mouere in pectus, sed est capitis propriũ; caput enim ob eius alteratricem lęsam potest colligere grandem pituitæ aceruum, quippe si diutius moretur, salsedinem recipiat, & inde à capite in pectus procumbat: ecce quod capitis conditio hæc, quæ est in pectus mouere catarrhum, nos quoque docere potest principalem affectionẽ, quare non solum conferet ad cognitionem protopathiæ cognoscere, quæ pars primo loco læsa sit, verum etiam cognoscere conditiones, & proprietates viscerum.

Amplius, vt alijs abundemus exemplis, sit caput primo loco læsum, & ob destillationem perpetuam tussim faciat, & deinde perennis motus factus à tussi excitet magnum feruorem in partibus naturalibus, in hepate præcipuè, quod igne ferè emicans redditum sit, inde diarrhœa incipiat patientem opprimere, tunc non satis est percurrere per primam conditionem, quæ est cognoscere partem primo loco læsam, vt cognoscamus principalem affectionẽ, quia caput est læsum primo loco, attamen non est protopathia in capite, sed in hepate, quare per secũdum fontem percurrentes, quod est expendere, quænam sint conditiones, & proprietates partium læsarum poterimus tutius principalem affectionem assequi: nam sicuti propriũ est capitis pellere in pectus humo-

humores salsos, sic proprium hepatis est gignere bilem, & inde facere diarrhœā; quare, quamuis in hoc ægrotante sit læsum primo loco caput, & deinde pectus, & tertio loco iecur, & demum venter; nihilominus omnium horum affectuum principalis erit ille, qui est in hepate, non in alijs partibus.

Sed quia non sufficiunt adhuc hæ duæ conditiones, scire nimirum partem primo loco læsam, & viscerum proprietates, & conditiones, quoniam posset accidere; quod hepar faciens diarrhœam propositam habeat fomentum ab aliquo errore externo, vel ab errore alterius visceris, vt propter ea hepatis affectio non sit principalis, sed per consensum, & per accidens.

Propterea præter duos fontes requiritur tertius fons, vel tertia animaduersio, quæ nos maximè docere potest protopathiam, quæ in hoc consistit, vt examē instituamus, an affectio illa, de qua agitur sit per se, vel vt clarius loquar, sit in facto esse, & permanens, quia affectio non potest esse principalis, & in facto esse, vel protopathia; nisi sit permanens, & per se, Galenus 2. de loc. aff. vltimo dicit tunc affectum esse proprium, quando permanere incipit. Dat exemplum de delirio in laterali affectu dicens si permaneat singulis horis, factum esse affectum. Dat exemplum de bubone ob aliquod vlcus; si mitigato vlcere, mitigatur, est per consensum, si non mitigatur est proprius: pro qua contemplatione facimus caput sextum primi libri, vbi docuimus resoluere affectiones omnes in fieri, & dependentes ad affectum aliquem principalem, qui sit in facto esse, vel qui indicet, & medicum alliciat; ibi enim ostēdimus quo pacto ab infimis, & notissimis symptomatibus, quæ sunt qualitates mutatæ, euchi nos posse ad cognitionem exeuntium, & retentorum præter naturam: ab ijs ad actiones læsas, & ab actionibus læsis ad constitutiones præter naturam, quæ ex necessitate sunt affectiones propriæ, & quas solas medicus curare debet, quia sunt permanentes, & in facto esse.

Hinc decisum est, neminem vocare posse affectum in fieri, principalem, vel proprium; & meritò, quia quis vocaret ictericiam, vel fluorem muliebrem, vel gonorrhœam affectus proprios, & per se, vel principales; ratio enim vnica, & singularis est, quia exeuntia non habent proprias radices, cum sint in fieri, & supponant actiones retentrices læsas, à quibus dependent.

Similiter quis vocaret phrenesim, uel epilepsiam, uel tussim, & alios similes affectus, qui sunt in fieri, affectus proprios, & per se, cum pendeant ab alia radice, quæ in partibus similaribus, & dissimilaribus sita est? quare cum actum sit in primo libro capite citato de methodo cognoscendi affectus per se, & qui indicant; non est, ut iterum eadem repetamus.

Sed quoniam constitutiones partium corporis possunt esse læsæ per se, & simul per accidens, uel per consensum, quod idem est, debemus ut consequamur hanc cognitionem, quando uidelicet pars sit læsa tantum per se, & quando per consensum constituere alium fontem, in quo duo signa collocentur, quæ certò determinent, quando passio sit per se; alterum est temporis diuturnitas, alterum est corporis habitus mollis, & fragilis; temporis diuturnitas requiritur, quia si aliqua pars diutius passa fuerit affectionem aliquam per consensum, consensus uersus erit in affectionem propriam seu per essentiam, & per se; deinde requiritur habitus fragilis, & mollis; quoniam si præter diuturnitatem temporis habitus quoque fuerit mollis; affectio sine dubio reddita erit permanens, & per essentiam: Si uerò altera conditio desit, ueluti si multo temporis tractu pars corporis affectione esset correpta; attamen habitus illius corporis fuerit fortis, credendum est ob resistentiam patientis affectionem non esse per essentiam, quare colligimus tēporis diuturnitatem; & habitum mollem significare affectionem esse per essentiam, temporis uerò breuitatem, & habitum forte m significare affectionem esse in fieri & per consensum.

Demum cum ad cognitionē affectuū, qui lacerant partes uiuentes per sympathiam ualdè conferat cognitio cuiusque sympathiæ, constituimus quintum fontē in quo collocare possumus omnes sym-

pa-

pathias, dicendo omnes consensus, vel sympathias fieri, vel propter vicinitatem partium, vel per continuitatem partium, quæ à Gal. vocatur consensus generis, vel continuitas propter operis familiaritatem; de qua triplici sympathia in capite sequenti agemus.

Expedit ergo ad cognoscēdas affectiones proprias, per se, & principales, præter alias animaduersiones confugere ad inquirēdos consensus hos, de quib. in præsenti libro diligentissimam faciemus cōsiderationem, quoniam quando cognoscemus nullos esse cōsensus inter partes aliquas, tunc tractantes de affectuum complicatione, quænam affectio sit principalis, & quæ per consensum, non errabimus; & rem claram reddemus his exemplis.

Si contingeret, quod intestina, splen, mesenterium, hepar, & os ventriculi læsa sint, & deinde exsurgeret aliquis tremor in extrema manu, tunc si ageretur de affectione principali, quæ efficeret tremorem manus, deberes illicò expendere, an sit consensus inter hepar, mesenterium, intestina & manus, & quando nullus esset cōsensus non possemus dicere, stomachum esse principaliter affectum; vnde tremor manus traheret ortum.

In hoc casu Lycus valdè errauit, quia dicebat à stomacho tremorem manus oriri, cuius sententia reijcitur à Gal. quoniam nullus seruari potest cōsensus inter ventriculum, & manus, nō generis, quoniam tremor pertinet ad facultatem motiuam, quæ à stomacho non prodit, cum nullus mittatur neruus à stomacho ad manus: non consensus vicinitatis, & tanto minus operis familiaritatis: infert ex cognitione sympathiæ Galenus radicem sei protopathiam tremoris manus in alijs locis sitam esse, sicuti in vertebris ceruicis, vnde mittuntur nerui ad manus; quam cognitionem principalium affectionum, & earum, quæ per consensum fiunt nullo modo sine anatomia comparare possumus.

Quo pacto verò completa consensuum cognitio sit comparanda, in alijs capitibus omnes consensus difficiles tùm neruorum; tum musculorū pertractabimus, & infiniti os ferè empyricorum errores hac cognitione anatomica adiuti corrigere poterimus.

Colligimus ergo nos, protopathiam tunc attingere, quādo quinq; videbimus conspirare fontes, vt primus sit cognoscere, quæ pars primo loco læsa sit: secundus animaduertere proprietates partium læsarum: tertius cognoscere, an affectio conueniat per se parti læsæ, quod cognoscetur per tertium, & per quartum fontem. Quinto, & vltimo exactè cognoscemus affectionem esse principalem, quando nullus erit consensus illorum, qui cōsistunt in vicinitate, in consensu operis familiaritatis, & in consensu generis, ex quibus animaduersionibus promptè admodum affectiones colligemus, quæ sunt in facto esse, quæ indicant, & quæ sunt principales.

De diuisione consensus in suas differentias. Cap. IV.

OMnis partium corporis sympathia, vel consensus à Gal. tùm in propria disputatione aduersus lycum, tùm in lib. de morb. vulg. vbi casum pythionis declarat, in tres differentias commodè diuiditur, aliam dicit esse sympathiam generis, aliam esse operis familiaritatis, & aliam vicinitatis: per sympathiam generis intelligimus illum consensum, qui communicatur alteri parti ob eiusdem partis viuētis cōtinuitatem, sicuti læsa ceruice læditur manus, quoniam neruus vestiēs manum à ceruice depēdet, & consensus per eiusdem nerui continuitatem seruatur; quod dicimus de neruis longis, idem dicendum de musculis longis, & de venis, veluti si ventriculus coinquinaretur, vel repleretur ichorib. melancholicis transmissis à splene per surculum venæ portæ, quippe à splene ad ventriculum mittitur, quæ sympathia generis nō erat à ventriculi orificio ad manus, vt propterea dicat Galenus, toto cœlo errasse lycum asseuerantem, tremorem manus à stomacho prodire, cum nullus neruus prodeat à ventriculo in brachia.

Neque approbamus illum consensum inter iecur, & manus. Rasis lib. 17. & Auicennas secunda primi doct. 3. cap. 1. & 14. secundi tractatu primo dicunt breuia.

uitatem manus indicare paruitatem iecoris & manus longitudinem iecoris magnitudinem. Vanus est iste consensus, quia venæ non oriuntur ab hepate, vt ostendimus. Hinc Auer. 4. colliget 4. irridet Auicennam de hac re.

Cõsensum verò, qui fit ob familiaritatem operis, refert Galen. esse veluti inter vterum, & mammas; & inter omnia viscera, quæ sunt ordinata ad opus aliquod commune; & quamuis dicant aliqui, consensum operis familiaritatis fieri necessariò per venas, vel per vasa alia communia sensibilia, & dicant, venas prodeuntes ab vtero, & à mammillis vtrinq; coire, vt propterea consensus iste, qui dicitur operis familiaritatis in idem recidat cum generis consensu: attamen, qui diligentius anatomiam intuentur, nullos videbunt surculos à mammillis prodeuntes cum vteri venis coalescere; quare cõsensus operis familiaritatis omninò est distinctus ab alijs; sed quicquid de hac re, si quis aliter sentit, non certet nobiscum; sed erigat disputationem aduersus Galenum, & innumerabiles eius asseclas, cum quibus hoc habebit fastidium: nos enim ab ipso recepimus hanc differentiam cõsẽsus operis familiaritatis, & quãuis nulli vas sensibile commune existat, & meritò, cũ possit sympathia per insensibilia vasa seruari, tanto magis, quanto Epigastrica vena nullo modo coit cum mãmaria: Epigastrica enim à ramo illiaco cauæ descendẽris, & aliquãdo à crurali oritur: mãmaria verò à ramo cauæ ascendentis, quem ramum subclauium vocant: hęc solum capillari modo mammas attingit.

Consensus verò vicinitatis est differẽtia notissima, quia mutuo consentiunt partes vicinæ tùm per meatus sensibiles, tùm insensibiles; totum enim corpus est transpirabile, & per vasa nobis latentia natura admodum promptè mouet, vt partes vicinæ, quamuis nulla essent vasa manifesta, vel opus aliquod commune intercederet, videntur tamen quotidiè ob viciniam solam sine alijs ductibus manifestis partes alias corporis nostri in sympathiam, quam citissimè trahere, sicuti obseruamus inter vesicam, & intestinũ rectum, inter intestina, & anchas, inter os ventriculi, & cor, inter stomachum, & pulmonem, magnas videlicet esse vicinarum partium sympathias, quãuis nullum vas intercedat commune.

Numquid in affectibus vesicæ, vel in ischiade enemata varias afferunt vtilitates? & in affectib. cordis, ore vẽtriculi medicato, cor emolumẽtũ recipit? Sicuti vidimus in Matrona illa præclarissima Sophia Priola malis boletis ferè suffocata, quæ animã, vt inceperat, efflasset, nisi oleo è corticibus citri extracto ei præsto fuisse; quia tũc vix respirabat, tãtũ viæ illæ, per quas meare solent spiritus vitales, crassissimo malorũ boletorũ halitu erãt occlusæ, attamen ore ventriculi illo interno roborato oleo de citro per os asũpro ad quinque guttas, tale inditum fuit robur cordi per partem vicinam, vt crassissimo flatu illius olei virtute secto, atq; extincto, eius cor statim sanatum fuerit.

Ad eundem modum seruatur consensus inter æsophagum, & tracheam, inter ventriculum, & pectus; quoniam si poculenta frigida, atque glaciata hauriantur, illicò tussis ob viciniam excitatur, si edulia crassa sumantur, orthopneam asthmaticis pollicentur: Simili modo expectorãtia, non solum quia laryngem emollient, sed etiam postquam in ventriculum regesta sunt, vijs nostrum sensum fallentibus, ob viciniam manus aliquas pectori dare vidimus.

Cęterum insudabimus in sequentibus capitibus huius libri potiora aliqua exẽpla proponere de consensu quolibet, & præcipuè plura ab anatomia desumpta de consensu generis, qui obseruatur in longis musculis, & neruis, & cæteris corporis partibus, vnde ob magnum anatomiæ fructum nos in cognoscendis causis, & morbis, magnum quoque haurire poterimus emolumentum; sed à nonnullis exemplis auspicabimur de consensu vicinitatis, & operis familiaritatis, quibus explicatis ad sympathiam generis totum discursum dirigemus.

Errant, dum dicunt magnum iecoris calorem extinguere caliditatem ventriculi, vt lumen maius extinguit minus. Cap. V.

OB iecoris incendium ventriculum calore suo priuari, & inde frigescere,

re, tota propemodum medicorum schola uidetur asserere. Plurimi enim credunt in unico homine esse incompatibile, quod iecur, & uentriculus simul calida sint, neque alium modũ quo id fiat imaginari possunt, nisi quod calor maior extinguat minorem, sicuti lumẽ maius destruere solet minus: rationem afferunt; quoniam lumen maius pabulum minori attrahit, & absumit; vnde minus lãguet: Ad eundem modum dicunt iecur caloris feracissimum omnẽ ventriculi caliditatem destruere, quatenus ipsius pabulum absumit, quo absumpto, deinde langueat ventriculi caliditas, sicuti languet candelæ lumen ob solis præsentiam.

Cæterum, cum, hæc ventriculi frigida labes ab hepate calidissimo re vera prodeat, & ex altera parte nullus sit consensus inter caliditatem hepatis, & frigiditatem ventriculi, excutienda est materia hæc, vt assequi possimus, cur ventriculus imbecillus, & frigidus fiat à caliditate intensa iecoris. Prius tamen par est fundamentum falsum radicitus euellere, dum dicunt, quod maior calor tollat minorem, sicuti lumen maius destruit minus, quod fundamentum si de medio leuabimus; deinde plures alios errores consequentes primam hanc radicem extempore euellemus.

Quod verò lumen minus re vera non patiatur à maiori, sed oculis nostris hoc solummodo appareat, aliquam experimentorum seriem proponamus; Numquid remi pars immersa in aquam curua videtur? tunc enim decipitur sensus circa sensibile ob impedimentum medij; sic lumen minus coram maiori nobis occultatur, nulla facta mutatione in minori ob medium alteratum; at hoc non dicitur tolli, sed obscurari, & sensibus nostris occultari.

Præterea quemadmodum vbi quis voce summissa canit, vbi quam plurimi clamore obstrepunt, prorsus non auditur, attamen illa vox ex se non diminuitur, vel de medio tollitur? quinimò in medio viget, & eo modo conseruatur, veluti quando auribus percipitur.

Ad eundem modum vbi esset aliquis teter odor in cubiculis, extemplo excitantur vapores, & fumi odorati, neque vltra sensus noster percipit malum odorem; non propterea species noxij odoris, quamuis ab arabico, & suauissimo halitu supprimitur, de medio est ablata, quẽadmodum Gal. lib. 3. de humoribus cõm. vltimo dicit dolorem vehemẽtiorem obscurare minorem, non tollere continui solutionem: vt meritò ex Aristotele sensus, & sensibile, scientia, & scibile sint relatiua extra suum genus, quæ vocantur secundum dici, & nequaquam secundum esse, vt non valeant consequentiæ, non sentitur, ergo non est sensibile; non scitur, ergo nõ est scibile, vel tali pacto sentitur, ergo tali modo est, vel taliter est, ergo taliter scitur; quoniam forsitan datur quadratura circuli, attamen nescitur; quare, & sensus circa sensibile, & intellectus circa intelligibile sæpissimè decipi possunt.

Sed alia afferamus exempla; vina potentissima aqua castigata, quę iuxtà positione; & non vera mistione miscentur, licet respectu nostri gustus videantur diminuta, attamen vires non auferuntur vini, quoniam illa meri portio in ventre dissociatur, & suas nullas perdere potest vires, quia virtute caloris naturalis vinum ab aqua secernitur, & inde nutrit vinum, ac seorsum epotum esset.

In tactu demum non desunt exempla, quibus possumus hanc materiam illustrare, vt de aqua feruente, quæ mixta cum frigida reporem acquirit, non quia feruor euanescat, sed quia vnitus diffunditur, & nobis solum occultatur; & simili modo aqua frigida mixta cum feruida operatur, non tamen in nihilum abit, sed diffusa conseruatur; quare frequentissimè aliter res se habent, quam sensus nostri percipiunt.

Simili modo dicendum est de lumine maiori, quod nullo modo tollere possit minus, sed dumtaxat ob præsentiam maioris sensibus nostris minus lumẽ occultetur, quare inferimus ex his caliditatem iecoris nullo modo refrigerare posse vẽtriculum, quinimo caliditatem iecoris necessariò vẽtriculum re vera calfacere.

Quomodo autem res se habeat, quod vẽtriculus videatur refrigerari à calidissimo iecore, ne pluribus verbis tempus conteramus, adeamus Galen. 2. aphlo. 35.

qui perfectè nos docebit quo pacto accidat,ventriculum refrigerari à iecore calidissimo,vbi habet hæc verba,, Quædam hypocondria sunt tenuiora,quędam crassiora,& hęc sunt meliora,tenuia sunt mala,vt signa, & vt causæ, signa sunt imbecillitatis in partibus eliquatis,causę verò, quod coctio bona non fiat in ventre,neq; sanguificatio in hepate est,quia à crassitiē hypocondriorum concalfactum vtrunq; venter & hepar iuuantur:Sciendum itaque est ad bonam coctionem comparandam non solum tunicas ventriculi conspirare,verum etiam consentire in hunc finem viscera omnia circumiacentia,quę suo calore, ac si essent foci, & carbones, qui ollam ebullientem circumducerent, fouent inditos cibos.

Adsunt circa partem supernam ventriculi,cor, pulmo, diaphragma, quæ suo motu,& continuato calore coctione opitulantur:circa infernam est iecur,& proxima sunt hypocondria,omentum;& intestina:sunt quoq;venę maiores,renes & splen,vt omnia hęc quo magis calida sint eo potentius in concoquendi negotio se gerant,vt talis coctionis causa nō sit sola alteratrix illa sita in vētriculi tunicis:quia hæc munia concoquēdi iuuantur ab omnibus circumseptis igniculis,& focis,perinde ac tot carbones lebetem quandam circumuenirent: quare quemadmodum manus calor carbonum non refrigerat lebetem, similiter iecoris incēdium nullo modo poterit ventriculum refrigerare, omnes enim partes circumdantes vētriculum iuuant vt ocyus elixet,ocyusq;attenuet quod est in uentre ingestum:chylus tamen æmulatur in colore præcipuè uentriculi tunicas, quæ sua natura albæ sunt,ut obseruetur effatū philosophicum, quod agens proximum, & immediatum introducat pro posse suum simile,& propterea albescat chylus à tunicis uentriculi,& non ab alijs uisceribus.

Simili modo pus cum fiat ab humore incluso inter spermaticas partes sua natura albas, albescit quemadmodū, ut fiat pus perfectum, & album læsis partibus adiunguntur tegumenta, uel emplastra calorem retinentia, ne abeat foris calor, & adiunguntur calida,& humida fouentia per similitudinem qualitatum, similiter dum uentriculus fouetur ab hypocōdrijs calidis, humidis, & crassis, quæ sunt ueluti tegumenta,ocyus concoquit, cùm ob crassitiem prohibentem,ne calor exiliat, tùm ob calorem pinguedinis, quia simile gignit & auget.

Dicimus ergo cum Galeno, quod hypocōdria multa donata pinguedine tùm calfaciunt & humectant,tùm prohibent, ne amittatur calor;iuuant enim per similitudinem calorem naturalem multiplicantia dum calfaciunt,& humectāt;quia concoctio est elixatio, & elixatio nō potest fieri nisi à calido, & humido; nulla certè inueniri potest caliditas,& humiditas magis proportionata concoctionibus uiscerum,quam illa,quæ insita est in pinguedine;quinimò dum ad coctionē apostemata uolumus reducere,sumimus pinguedinem;quia aliud auxilium hactenus non est inuentum, quod magis possit ad saniem moliendam,quam animaliū pinguedines, quare tanto magis hypocondria,omentum,& omnia circumiacentia uiscera propria pinguedine referta in uiuentibus ipsis summam pòterunt afferre opem in concoquendi negotio.

Neque uera est opinio illorum qui putant, uentriculum ali chylo propria nutritione: quia nihil nutrit, nisi prius transierit primam,secundam,& tertiam, coctionem.

Neque accipimus Auicennæ opinionem,quod interna tunica uentriculi nutriatur chylo,& externa sanguine.

Neq; Zoar rectè sentit, quod superior pars uentriculi uersus orificium alatur chylo, inferior sanguine: quia etiam in superiori parte est uena coronaria, quæ subministrat alimentum stomacho.

Neq;opinio Thomæ à Veiga, Ioberti, & Valesij uera est,dum dicunt,uentriculum ali chylo:quia Gal.4.de u.p. & 3. de naturalib.fac.dicat, uentriculum ali chylo & refici: quia dicimus refici & ali nutritione uoluptuosa,& non uera & propria, illo modo uidelicet quo alitur lien succo melā chol. & uesica felea ipsa bile.

Ex traditis superius proponimus has cōclusiones;Prima conclusio,quod iecur ualde calidum non reluctetur alteratrici uentriculi,nisi mediatè, & per accidens. Secūda conclusio,quod iecur ualde calidum

dum per se impertiatur primæ coctioni emolumentum: Tertia, quod ventriculus sua natura, vel suis tunicis calidus non possit probè concoquere chylum tenuissimis existentibus hypocondrijs.

Prima, & secunda conclusio est Gal. & Aristotelis dicentium similia similibus conseruari.

Tertia est Gal.2.aph.35.qui nullam in medium attulit causam, cur iecur calidum officiat ventriculo, nisi quia hypocondria ob iecoris incendium reddantur tenuia, ratio cur nō pinguescant est, quia à feruore viscerum liquefit seuum, quare falsum est dicere caliditatem iecoris eo modo ventriculum destruere, quo lumē maius extinguit minus, vel propterea destrui calorē ventriculi, quia maior calor hepatis absumir pabulum, & humidū radicale ventriculi; de qua re ne verbum quidem Gal. cum totam causam, cur vētriculus sit imbecillus, quando calor insignis est in hepate, referat in tenuia hypocondria, crassa enim calfaciunt ventriculum per se, & per accidens; per se, quia pinguedo cum habeat vim calfaciendi potest suo calore magnum præbere emolumentum; per accidens, quatenus ob crassitiem hypocondriorum conseruatur calor vnitus ventris, & omnium viscerum circumiacentium.

Errant, qui vtuntur remedijs calfacientibus in ventriculo rugitibus pleno læso ob caliditatem hepatis: in quo exemplo obseruantur affectuum protopathia, idiopathia, & sympathia. Cap. VI.

DVum hypocondria prorsus sunt pinguedine destituta ab hepatis incendio, ventriculus adeo robore spoliatur, vt non solum munus suum coquendi perfectè explere possit, sed quod deterius est, reddatur, tanquam sentina, & cloaca excrementorum hepatis, splenis, & aliarum partium circumiacentium, vt hinc leuissima data causa, angore, & varijs passionibus vexetur.

In hoc casu vel maximè errare solent nostrates empirici, qui neque dubitant, nec animo cōcipere possunt, aliquem affectum curandum esse in alio loco, quam vbi symptomata vident, & semper illum affectum primo curant, de quo patientes conqueruntur, siue sit morbus, siue symptoma, siue sit affectus per essentiam, vel per consensum, siue sit proprius, vel principalis: propterea si in ventriculo reddito imbecillo ob iecoris nimiam caliditatem vident dominari flatus, & rugitus, & plurima incocta, vel supernè; vel infernè excerni, illa ventriculi symptomata curant; neque credunt in alijs visceribus esse posse veram causam, vnde symptomata pendent.

Sed quod valdè deterius est, credunt symptomata, & omnem ventriculi imbecillitatem prodire à causa frigida, & miseros hos patientes calidis alterantibus tractant; quem errorem reiecimus in primo libro capite 22. vt non sit, quod de hac re amplius loquamur, nisi quantum pertinet ad perquirēndas sympathias, & idiopathias dependentes, vel independentes: propter quam cognitionem secundum hunc librum composuimus.

Dicimus ergo, si ob incendium iecori reddita sint hypocondria tenuia, & inde redditus sit ventriculus imbecillis, quod primaria affectio, seu protopathia, quæ prius omnibus debet curari, sit in hepate: affectio verò quæ dicitur idiopathia, quæ partium est in facto esse, partium in fieri sit in hypocōdrijs: sympathia siue affectus per consensum, qui sæpè nihil indicat, sit in ventriculo; ratio est, quia caliditas illa insignis hepatis est prima causa, quæ colliquans pinguedinem introducit affectum proprium in hypocondria, quippe qui quatenus pendet ab hepate, est in fieri, quatenus verò iam reddita sunt diminuta hypocondria, est in facto esse, demum per consensum huius affectionis ventriculus redditur imbecillis, vt propter affectum hepatis primarium, & propter affectum hypocondriorum proprium, ventriculus malè coquat, & in frequentem sputorum proluuiem cibum conuertat, vel alia parit symptomata, prout corpus vario modo dispositum est.

In aliquibus enim hæc incocta, excernuntur per aluum; in aliquibus per vomitum; in aliquibus illa excrementa petunt caput, & in alijs, qui in paulò deteriori statu sunt, faciunt tumores in splene, vel ventriculo, uel in alijs cir-

cumiacentibus partibus.

Quare si horum omnium symptomatū prima causa,& origo est iecoris incendium: qualis error maior esse potest,quā non distinguere idiopathiā à sympathia, & cæcorum more in hoc casu calida; & sicca alterantia præbere ijs ægrotantibus hoc modo dispositis, vt diximus? heu miseris, quot his oculis vidi coinquinatos rugitibus,& flatibus perpetuis, inuenesq; emaciatos, qui horū medicorum consilio perciti china,salsa,guaiaco, iusculo galli, aquis teucij, stillicidijs aquarū thermarum, vel oleis calidis, confectione diatrion pipereō, & similibus sint vsi,quorū omnium vsu deinceps redditi sint ita emaciati,& graciles ob liquefactam omnifariam pinguedinem omenti, & cæterarū partium,vt nullo vnquam tempore,quod perdidere medicamentorū maleficio sint amplius cōsecuti,sed indies prolapsi sint in maiorem ventriculi ruinam. Hipp.2. sectione aph.35.habet hanc sententiam, in quouis morbo partis, quæ ad vmbellicum, & imum ventrem attinent præstat esse crassiores, & meritò, quia calor naturalis à partibus crassis fit vegetior: pinguedo enim est tamquam puluinar fouēs calorem: ideo in omnibus morbis crassitudo abdominis commendatur;tales non ita lædantur à pharmacis, vt illi, qui habent emaciatum ventrem, quibus medicamenta efficacia summè nocent.

Ex alia parte nonnullos alios noui ad eundem modum emaciatos ob easdem causas, qui, spreta, medicamentorum consultatione, indulserint prolixius poculentis, esculentisve, qui obsoniorum omnium blanditijs; qui symposijs dominorum erant dediti, attamen temporis interuallo hilari suo animo meliorem, & tandem optimam sibi comparauerint valetudinem,vt maiorem medelam recepe. rint ex ferculis fortuito haustis, quam ex consilio rudiorum medicorum.

Quare videas quantum expediat discutere, vnde prodeant symptomata, & expediat resecare affectuum omnium complicationem ad methodum, quæ doceat distinguere affectus per consensum à proprijs, & proprios dependentes, à protopathia.

Nec obijciant frigida non posse conuenire imbecillo, & infirmo ventriculo, quia contra hanc suam sententiam clarissimum est Galeni testimonium in methodo his verbis prolatum 7. metho.4.vidisti tu quosdam vno die, vel potius hora frigida potione leuatos fuisse imbecillitate ventriculi?

Ad hęc numquid plures inueniuntur tales, qui sunt temperamenti calidi, & sicci cum hypocondrijs his tenuissimis, & iuuenes alioquin fortes, & optima sanitate præditi, optimis alti ferculis, non crapula obruti, non libidinis blanditijs dediti, qui ob insignem hepatis calorem ob ortu naturæ comparatum his symptomatibus ventriculi cruciari solent.

Nec mihi dicant Empirici isti,qui credunt omnem imbecillitatem ventriculi prodire à frigida causa, esse prorsus impossibile iecore calidissimo existente vētriculum calidum conseruari; quoniam in primis contra illos est Galeni auctoritas 7.meth. iam citata,vbi ostenditur imbecillitatem ventriculi aliquando prodire à calidis causis.

Causa verò cur in hepate calido, & in corde,& ventriculo calido oriatur imbecillitas,vt diximus, sunt tenuia hypocondria,nō ventriculus ipse,quia non fit coctio in ventre sine concursu cæterorum membrorū, nec sanguificatio in hepate sine valetudine cordis, & cæterarū partium,nec spirituum generatio in cerebro sine subiectis visceribus adiuuantibus, vt totum hoc corpus animatum mihi videatur perbellè assimilari posse Testudini, vel Fidibus, quæ instrumenta tot requirunt cordas ad rectam harmoniam edēdam, vt quæque edat sonum proportionatum, si verò vnica laxetur,vel nimium tendatur, omnium euertitur harmonia, vt quælibet videatur dissona, & inæqualis,attamen ex vnica tantum nō omnis incōsonantia prodit. Ad eundem modum, ventriculo solo, vel alio viscere lacessito omnia aliquid patiuntur per sympathiam, vel per cōsensum, attamen primo correcto errore, omnia dēsinunt pati,cum omnes partes in vnam actionem, & in vnum concentum conspirent.

Similiter natura in venis posuit humores acutos & crassos, seu graues quasi modularentur sanguineā massā: adeo vt

dum

dum solum continentia sed etiam contenta musicalem harmoniam æmulari uideantur.

Sed ad nostros fontes conferamus hūc casum propositum in primo fonte expēdimus an sit pars primo loco læsa, quam notitiam de loc.af.cognoscendis explicauimus in 1.lib. cap.11. quare si cognouerimus iecur passum fuisse affectionem calidam, antequam uentriculus passus sit imbecillitatem, inferemus aliquo modo, ergo imbecillitas uentriculi erit dependens ab hepate.

Sed non sufficit primus, nisi secundum fontem contemplemur, in quo collocantur conditiones, & proprietates locorū affectorum, quare cum iecoris calidi sit proprium reluctari uentriculo, sed non, ut lumen maius tollit minus; sicuti ostendimus, sed ut docuit Gal. extenuando hypocondria, ualde melius ex his duob. fontibus, qui sūt ex parte primo loco affecta, & ex proprietate uiscerum inferre poterimus, dicendo iecur passum est calidum affectum, & inde extenuata sunt hypocondria, & demum est facta imbecillitas in uentriculo; ergo alio modo tolli non poterit imbecillitas uentriculi, nisi refrigerantibus, quia si unicum uiscus alterius casu cadet, nisi alteri opem præstamus curare ægritudinem non possimus.

Deinde accedimus ad tertium fōtem, ubi inquirimus, an affectio cōueniat per accidens, uel per se; cognoscemus autem affectionem aliquam non conuenire per se parti affectæ, quando illi parti non cōueniet sēper: quare si uelimus cognoscere, an hęc imbecillitas sit per se in uentriculo, uel pēdeat ab alio uiscere, & per accidēs uētriculo cōpetat, est maxima diligētia obseruandū, an læsio, quæ pēdet ab imbecillitate, semper, & æquè conueniat uentriculo, dum exercet suum principale officium, quod est chylificare: si uerò per aliquot dies melius, & aliquādo peius habeat, tunc imbecillitas non cōueniet per se uentriculo, sed ab alio uiscere trahet originem, ratio est, quia læsio per se erit in ipsamet uentriculi cōstitutione à qua pendet, ut umbra à corpore, ut ualeat cōsequentia, est læsa constitutio, ergo operationes pendentes à constitutione sunt semper læsæ, cum argumentum sit necessarium à per se de omni, ut propterea perpetuitas læsionis sit signum peroptimum pro cognoscenda particula per se læsa; & quod de uentriculo dicimus de cæteris uisceribus intelligendum.

Demum ad quartum fontem accedimus, ubi cōsideramus duas illas conditiones, quæ faciūt affectus esse proprios, quę sunt tēporis diuturnitas, & habitus corporis mollis, & infirmus; nam si aliquo temporis tractu in habitu molli affectio per consensum morabitur, fiet affectio per essentiam, si uerò habitus est fortis, scias, quod quamuis multis nolentibus annis esset lacessitus uentriculus à calore hepatis, quod affectio illa nullo modo posset fieri propria, & per essentiam.

Demum in quinto fonte collocantur sympathiæ siue consensus, quoniam affectus per consensum, uel sunt generis, uel uicinitatis, uel operis familiaritatis, & hos consensus expendere oportet, ut sciamus quem consensum præter naturam patiatur tunc uentriculus; & de quibus consensibus diligentissimè tractabimus in toto hoc libro, ut simul hanc methodum, & anatomiam perdiscamus.

Errant dum putant quamlibet sitim potationibus auferri posse, in quo exempla obseruari poterunt sympathiæ generis, & uicinitatis Cap. VII.

CAusa; cur eadem ægritudo in eodem ægrotante eodē remedio non semper tolli possit, est, quia modo ægritudo conuenit læsis partibus per consensum, qui re uera non potest auferri, nisi auferatur radix, & modo ægritudo conuenit per essentiam; & est facta propria.

Accidere potest, ægritudinem esse factam propriam, attamen fomitem aliunde recipere, quam nisi auferamus, sanare est prorsus impossibile.

Idem accidere solet in hoc exemplo de siti, cum sit passio oris uentriculi: modò os uentriculi siti uexatur per consensum modò per essentiam; Gal.6.de loc.aff.c.3. & præcipuè 4.de ratione uictus comm. primo dicit, sitim fieri & per consensum ab hepate, ieiuno, æsophago, & alijs partibus: Si uerò sitis in ore uentriculi est per se, idest ob læsam constitutionem seu

per essentiam, tunc ex omnium consensu potationibus potest auferri, si verò est per consensum cordis, vt in febribus ardentibus, est impossibile potationibus eam auferre, quamuis maximam aquæ quantitatem æger hauriret.

Si verò sitis est per consensum pulmonis, non aquæ potio, sed solummodo aeris frigidi inspiratio sufficiens est ad demulcendam ingentissimam sitim, vt testatum reliquit Galen. pluribus in locis, sitim causatam ab inflammatione pulmonis non potationibus, sed aeris frigidi inspiratione auferri; affectio ergo hæc, methodo tradita in 3. capite huius libri est consideranda, atque examinanda, quando est per consensum, & quãdo est propria, & independens; quoniam nullo alio modo affectuum exactam notitiam consequi possumus, nisi per hanc methodum, quæ erit clarissima, & facillima, si exemplorum luce eam explicabimus.

Agentes igitur de siti in qua parte primariò fixa sit, accedere debes ad primum fontem, qui declarat quis sit locus affectus primarius; & cognosces ex ijs, quæ dicta sunt in primo libro capite 11. locos affectos, & quis locus prius fuerit læsus.

Ex ijs verò, quæ dicta sunt in capite 3. huius libri, cognosces quis affectus sit primarius: deinde ex methodo per syndromen signorum communium tradita in primo libro inuenies pulmonem correptum esse calida intemperie, & deinde subsecutam fuisse sitim.

Videas quomodo ex ijs hactenus traditis inferre commodè poteris protopathiam esse in pulmone: præcognito hoc, quod sitis oriatur primariò à pulmone, cognosces necessariò ad caliditatem, & siccitatem pulmonis auferendam, potationes non posse conferre, quia non possunt ingredi tracheam sine suffocationis periculo, inferas ergo; illud solum remedium refrigerans, & humectans sitim à pulmone inflammato ortam compescere, quod per tracheam immitti potest, & tale erit aeris frigidi, & humidi inspiratio; quia nullum aliud dari atque inueniri potest, quod per tracheam ad pulmonem excurrat, nisi aer.

Si verò in secundo fonte examen facias, vbi agitur de potentia partium læsarum, videbimus per duplicem consensum, pulmonem posse communicare affectum siccum ori ventriculi, per consensum nimirum vicinitatis, cum pulmo sit valde proximus ori ventriculi, & per consensum generis, qui per continuas partes sit, adest enim pleura vestiens pulmonem, quæ perreptat per tracheam ad guttur, & à gutture vsq; ad æsophagum, deinde æsophagus suis villis continuis illam siccam, & calidam qualitatem sumptam à pleura defert ad stomachum.

Postremò non satis est cognoscere protopathiam esse in pulmone, & sitim esse per consensum in stomacho, sed opus est expendere an sitis, quæ fit per consensum in stomacho, facta sit propria, vt partim sit facta, partim ratione fomentationis à pulmone sit in fieri, quoniam non solum auxilia refrigerantia, & humectantia essent applicanda pulmoni, verum etiam stomacho, si verò solum esset in fieri, esset ridiculum credere potationibus auferri posse sitim.

Quare, vt hoc perfectè cognoscatur, ante oculos obijciẽdæ sunt illę duæ cõditiones, quæ declarant idiopathiam, quæ in alio fonte sunt propositę, altera est tẽporis diuturnitas, altera verò habitus mollis, quoniam omnis sympatia, si diutius in parte aliqua corporis moretur, & pars affecta sit mollis, euadit idiopathia. Similiter vbi habitus est fortis, vel pauco temporis spacio ægritudo vexet partem affectus erit adhuc per consensum, vel sympathiam, quibus omnibus cognitis ad eũ apicem perueneris, supra quem (ni fallor) in arte medica ascendi non potest.

Errant ex tensione musculorum rectorum colligere mesenterium esse obstructum; ostenditur nullam esse sympathiam inter mesenterium, & musculos rectos. Caput VIII.

IN immensum cresceret volumen, si medicorũ vulgarium errores omnes carpere vellem: malui ego suprema capita, quibus corrigi possint errores, ante oculos obijcere, & ad methodum varijs exemplis hanc de erroribus medicorum cognitionem redigere, vt methodi huius virtute infinitos alios præcauere errores possimus.

Af-

Afferatur illud commune erratũ, dum sine vllo cõsensu spreta, vel omissa omni cognitione anatomica dicũt, obstructionẽ, vel tensionem illã abdominis vtrinque in longum exporrectam, quæ re vera est rectorum musculorum, esse mesenterij, vel hepatis; & ab externa hac tensione, vel obstructione non solum putredines foueri, verum etiam inde præcipuum suum trahere exordium.

Error sanè est inexcusabilis, quoniam nullus omninò est consensus, vel sympathia inter musculos rectos, & mesenterium: non vicinitatis, quia mesenterium iacet sub intestinis, & nulla mesenterij pars supra intestina ascendit, quæ possit in abdomine manibus tãgi, & cõtrectari: musculi verò isti recti non modò sunt supra intestina, verum supra omentum, & peritoneum, & supra trãsuersales ventris musculos; quare nemo tangendo quamuis partem abdominis, poterit de statu mesenterij (nisi esset aliquis tumor qui illud attolleret) aliquid certò decernere.

Nimium sanè distant situ, & origine hæ duæ corporis partes, quia musculi recti a medio ossis pubis in externa parte pronascuntur, & rectis fibris ascendunt, vsq; & supra mucronatam cartilaginem & desinunt in sternum cohærentes 6. & 7. costis, mesenterium verò est inter dorsum, & intestina collocatũ, deinde supra intestina sequuntur omentũ, peritoneũ, musculi transuersales, quę omnia mediãt inter musculos, & mesenterium: quomodo ergo consensu vicinitatis tensio hæc externa ostendet læsum esse mesenterium, & hanc tensionem transire in culpam putredinis, & diuersarum febrium? eo magis quod millies in hominibus alioquin optima valetudine præditis tensio ista in longum extensa quæ est rectorum musculorũ, inueniatur, licet nulla febre, vel obstructione mesenterij obsessi sint, & integra fruantur valetudine.

Nec dicant inter musculos rectos hosce, & mesenterium esse cõsensum generis, quia forsã musculi isti recti sint intertexti surculis venarum eiusdem generis cum venis mesenterij; quoniam musculi abdominis circumuestiti sunt ramis prodeuntibus à caua vena, mesenterium totum à portæ venæ surculis sit irrigatum, vt nulla sit sympathia generis inter abdominis musculos, & mesenterium.

Ad hæc dato, & non admisso, quod ijsdem venarum surculis à vena porta prodeuntibus ambo gauderent, & fieret propterea consensus generis, quid tum, nũquid durities, vel tensio musculorum rectorum fit ex materia existente extra venas? nullus fieri potest rumor, nisi ab humoribus fluentibus à venis ad extra venas ad spatia nimirum, vt hinc optimè dicant, qui asserunt, venas non apostemar; quare cum tensio fiat à materia extra venas, & procul distet musculi recti, & mesenterium, nullus erit consensus generis: neq; est demum consensus operis familiaritatis, vt ad opus vel officium aliquod commune conspirent, quoniam partes, & munera mesenterij discrepant valde ab officijs musculorum abdominis: Quo pacto ergo ex duritie ista externa in lõgum exporrecta in epigastrio, de statu mesenterij iudicium ferre poterunt.

Cæterum quando stat error tantũmodo in cognitione, & nõ trãseat in operationem, & nihil prorsus ob inscitiam medici, periclitetur æger, vt fit de hominum opinione, vnusquisq; æquo animo, compati errores potest, cum hominis propriũ sit errare, & præcipuè Medici, cuius inscitiam libẽter pati possumus, cũ plura ad hanc artem pertinentia sub immẽsa caligine delitescãt. Plura requirũtur, vt medicus non erret: Gal. lib. de const. ar. med. c. 7. dicit septem requirĩ: primũ vt sit natura perspicaci: secundũ educatio à teneris annis in primis disciplinis, vt in Geometria, & Arithmetica: tertium quod habuerit optimos preceptores: quartũ quod sit laboris patientissimus: quintum quod sit amator veritatis: sextum quod intellexerit methodum; qua verum à falso discernitur: septimũ vt methodum ita tritam habeat, vt non solum noscat, sed uti etiam valeat: Qui igitur non possidẽt hęc requisita facilè in errorem cadent: inde vno commisso errore in mille alios labũtur: At falsis his principijs, ęgros Medicinis, vnguentis, & topicis varijs ad rẽ minimè conferentibus, quæ sæpè lacescũt, malè tractare; id sanè neutiquam est ferendum, sed pro viribus explodendum, cum acies oculorum præcipuè dirigenda

 sit,

fit, ne (cum medicus aliquid opis ferre nequeat) saltem noceat: ut optimè admonuit Diuinus senex.

Idcircò summopere semper miratus sũ non solum, quia ex musculis istis tensis colligunt mesenteriũ esse crassissimis recrementis obfartũ, sed quia propter hanc causam dant soluentia medicamenta, & alterantia aperientia, oxymel, & decocta ex agrimonio, citrach, & alia id genus pro obstructionibus his, quas animo fingunt esse mesenterij, cum nullo modo topica hæc conueniant, quãuis inunctiones peruenirent ad mesenterium ipsum.

Non conueniunt pro hac tensione rectorum musculorum inunctiones calidæ, uel temperatæ, non aperientes, uel emollientes, sed neq; roborantes; non calidæ, quia per calida aliũde noua trahitur materia, & pars calore exuritur, atque torretur: non temperatæ inunctiones, quoniam si erunt emollientes, partem laxabunt; noua in ipsam tamquam in cloacam excitabitur proluuies; non astringentes, uel roborantes, quia hæc anteuertent euacuationem illam sensus nostros fallentem.

Errant in primis, quia credunt tensionem illam esse mesenterij, cũ sit musculorum rectorum; Errant, quia credunt tensionem illam externam causare febrẽ & putredines; cũ homines absoluta omnibus numeris sanitate præditi hanc sæpissimè habeant tensionem: Errant, quia credunt, febrem tolli ob inũctiones illius partis: Errãt, quia credunt infarctum illũ pituitosum musculorum rectorum citò posse tolli linimẽtis insensibiliter euacuãtibus: Errant, quod credant emollientia opem afferre posse, cum laxando possint efficere affectus maiores: Errãt credẽtes calidis oleis prodesse, cum calida indurẽt magis, dum resoluunt tenues partes: Errant demum, dum non purgato corpore his localib. tractant abdomen induratum, quod reluctatur Galeno 2. ad Glauc. 2. sic dicẽti, in tumoribus duo esse maxima errata, alterum est non habere prius prouidẽtiam totius; secundum calfacere, & humectare locum affectum, ut methodici faciebant; & sicuti contigit impudentissimo Atalo Medico, qui nimis laxantibus hepati applicitis enecauit Theaginẽ Cynicum phylosophum, ut refert Galen. 12. methodi capite 15. Errant demum, quod credant hanc tensionem tolli posse oxymellite, decoctis aperientib. ex ægrimonio, citrach, & similibus, cum adeo distent uenæ ferentes alimentum ad rectos hos musculos, ut omninò alterãtia amittent suas in itinere uires: Nec tamen amittendum in febrientibus, ut tangantur hypocondria uel sæpissimè, sicuti erat mos Hippocratis, ut in ægrorum Historia lib. de morb. uulg. est uidere, quoniam ad notitiam ualde hoc confert, quia distinguemus tensiones uiscerum ab illa, quæ est musculorum rectorum.

In historia Sileni Hipp. obseruauit tertia die tensionem hypocondrij ex utraq; parte oblongam uersus umbelicum, quæ tensio pertinet ad musculos rectos, & non ad omentum, ut putat Mercurialis in suis prælectionibus pisanis; omentum enim non habet oblõgam figuram. Interim tamen ex hac Sileni historia colligimus, Hippocratem quotidie terigisse hypocondria hoc fine ut certum iudicium de idea affectus præsciret, & ut consultius interna auxilia præscriberet.

Nostri corporis varia arcana quæ cognosci possunt per sympathiam Generis. Cap. IX.

CVm dixerimus triplicem in hoc nostro corpore esse consensum, Generis nimirum, operis familiaritatis, & uicinitatis, & cum proposuerimus methodum uniuersalissimam, quæ nos edocere posset, quando aliquis morbus sit proprius, & quando per sympathiam; reliquum erat ad sympathias particulares conscendere, ut simul methodum, & anatomiam perdiscere mus: Sed quoniam affectiones, quæ fiunt per cõsensum familiaritatis operis, & uicinitatis, ex traditis, superius, ni fallor, breui speculatione intericcta conspicuæ, & prænitentes sunt. Idcirco tota erit flectenda cura in affectiones illas, quæ per generis consensum fieri solent.

In hac affectuũ sympathia pernoscẽda nemo excellere potest, nisi prius in anatomiæ officina limatus sit, sicuti esset scire, unde neruorum, & uenarum longæ pro-

pagines, & musculi eminus deducti sua trahant initia, quos habeant progressus, quibus partibus implantentur, & quæ demum expleant officia; si quidem persæpè obtingere solet, morbum esse in vno loco, & in alio longè diuerso ob consensum, & continuitatem neruorum, siue musculorum, & aliarum partium, videri illius symptomatis imaginem, vel actionem læsam.

Similiter sæpè videmus dolorē esse in vna parte, & affectum dolorem facientē aliam sedem tenere; sicuti possumus varijs exemplis hoc sic comprobare: Nunquid à Galen. relata est historia primo de loc. affect. 6. cuiusdam Romam venientis ex casu è vehiculo icti, & percussi circa septimam vertebram ceruicis, & sensum trium digitorum amisisse? audiamus Galenum sic loquentem, tres digiti sensum amiserūt ex casu è vehiculo cum Romā quidam homo proficisceretur, & coniecturā feci in exortu nerui post septimam vertebram prodeuntis, partem fuisse inflāmatam ob ictum, & inde scyrrhosam acquisiuisse dispositionem: en quod initia neruorum, & quibus nerui ancillentur pernoscere, quam grādem vtilitatem in medendo haurire possimus, Galen. enim cognita inflammatione ob ictum facta, quæ in scyrrhosam dispositionem degenerauit, è vestigio auxilia septimæ vertebræ adiunxit, & curata scyrrhosa dispositione, vnde surculi neruei, qui præstant sensum tribus illis digitis sumunt initia, ad pristinam summa cum omnium admiratione sanitatem miserū reduxit, quod numquam id præstare potuerunt Romani empirici, licet inunctionibus perpetuò superlinirent manum: videas ergo secūdum essentiam affectum esse in vertebris ceruicis, secundum apparentiam esse posse in digitis, quippe ex se alioquin optima sint constitutione donati.

Nec miretur quispiam, quod sensus deficiat manente motu illæso: causa est varietas neruorum: vel quia deficiat iudicium.

Parimodo in epilepsia sensus tollitur, & non motus; in phreneticis motus sunt vehementissimi: sensus tamen deficiunt, sic dormientes mouētur, & non animaduertunt, Galen. 2. de motu musculorum cap. 4. dicit si somno oppressum integrum ferè stadium fecisse dormiendo: in his obiectum sensus abest & obiectum sensus idest fortis imaginatio adest.

Neque neruorum varietas sensum & motum efficiunt: sed idem neruus præsente obiecta motus mouet & non sentit absente obiecto sensus.

Imò idem neruus respectu substantiæ medularis mouet, & sentit ratione diuersorum obiectorum.

Neque defendi potest Fernelius 5. lib. physiologiæ cap. 10. dum dicit, motum omnem à cerebri medulla prodire, sensum verò à membranis. Hæc opinio est contra Galen. 7. de placitis cap. 3. vbi dicit, facultatem mouendi & sentiendi in cerebri medulla solum contineri: membranas verò fuisse constitutas ad vestiendam & nutriendam medullam. Idem dici debet de neruis.

Hac, & simili veritatis voce Galenus castigauit Lycum dicentem tremorem manus pendere à stomacho; cum nullus esse possit consensus inter stomachum, & manus, non vicinitatis, vel operis familiaritatis, vt omnes consentiunt; sed neq; Generis; quoniam nulla nerui propago, quæ est in manu dependet à sexta neruorum coniugatione, quæ mittit neruum ad stomachum, vt propterea fieri non possit tremor in manibus per consensum stomaci; quod sanè non dixisset Lycus, si studium in Anatomiam adhibuisset. Similiter in alijs surculis vidimus essentiam esse in vno capite, & alibi apparentiam.

Sed liceat digredi in alias corporis partes, vt in exemplorum more artem hanc vitandorum errorum simul, & anatomiam perdiscamus. An ne à quarta, quinta, & sexta vertebra ceruicis missus est surculus nerueus ad septum transuersum, vnde diaphragma motum desumit gratia respirationis; quare, si diaphragma amitteret, vel deficeret in motu ob huius nerui caput affectum, quę affectio facta esset uel ob temi angustiā, vel ob compressionem, vel obstructionem, vel ob ictum, vnde suborta esset dispositio scyrrhosa, tunc vt septum transuersum in bonum statum reducere mus, esset cōfugiendum ad ceruicem, & non

non ad pectus: quid magis potest, quam hoc exemplum suadere, quantum referat generis consensus? videre affectum in collo, & eius apparentiam esse in septo transuerso?

Ad eundem modum in membranis, & musculis vidimus inflammationem esse in pleura circa medium pectoris; attamē persentiri dolorem in iugulo, cui alligatur hæc membrana, vbi nullus est humor dolorem efficiens: videas ergo quantum à veritate abhorreant plebei à Medicis qui pertinaciter tutantur illam sententiam, vbi dolor, ibi morbus, dolor enim est in iugulo, morbus in pleura, quę cubiti ferè tractu, distat à iugulo.

Similiter si de musculis exempla proponamus, adest in primis musculus ille quartus brachij, qui etiam oritur à dimidia parte ossis sacri; quare posset esse aliquis affectus in clunibus circa mediam ossis sacri partem, & affectus apparentia in brachio; munus istius quarti musculi est deorsum brachium trahere, quare vbi medicus anatomia orbatus videret affectum hunc esse in brachio, & causam circa nates; & videret dogmaticum adiungentem localia natibus brachio suppetias afferre, adeo se confunderet, vt de sua empiria in posterum nec verbum vnum mouere auderet.

Tale quippiam obseruatur in plerisque alijs musculis, sicuti in illo lato musculo in collo posito, qui labium infernū deorsum obliquè trahit, quippe est intertextus nerueis propaginibus à tertia, quarta, & septima ceruicis vertebris prodeuntibus, vt possit obtingere, latum istum musculum suo spoliari officio trahendi deorsum labrum infernum ob affectum insidentem tertiam, vel quartam, vel septimam vertebras: Quis empiricus anatomia spoliatus diceret, si videret labiorum affectum curari per topica adiuncta ceruici? Quomodo hanc causam diuinare posset ruditer limatus in secandis corporibus.

Similiter quando aliquis nō posset brachium ad pectus adducere, quod munus est primi paris musculorum brachij, an ne posset vsu quandoque venire, vt hic musculus primus brachiorum suum hoc officium nō expleret, quia in quinta thoracis vertebra aliqua esset facta angustia in neruea illa propagine vestiente hunc musculum? quid ergo videretur empirico si dogmaticus brachium ad naturalem statum transduceret inungendo quintæ vertebris thoracis locum?

An ne posset preterea vsu venire, quod facile est, vt accidat, digitos manus amittere motum, quia musculorum origines, quæ sumunt exordium ab humero sint confractæ casu, vel vulnere obsessæ, vel aliquo humorum infarctu circumfusæ, vt hic motus digitorum, vel diminuatur, uel extinguatur? tunc vellem uidere cui parti empiricus topica applicaret. Quinimmo millies uidi in hunc errorem incidisse, ut in simili casu inunxerit digitos, quos si in superliniendo pergeret annorum centū tractu, opus irritum, atque futile redderet, & tempus, oleum, & opus contereret. Quod diximus de motu digitorū manus, idem dicendum de motione digitorum pedis, qui mouentur à musculis exortis à femore, de quibus distinctius in hoc libro agemus, ne in eosdem laqueos cum empiricis incidamus.

Postremo ad pudenda missi sunt neruei surculi ab ossis sacri, vertebris secūda tertia, & alijs, & aliquando à secunda lumborum, & tunc vbi intentigo penis ob resolutos, vel cōpressos hos surculos in capitibus accidit, medela erit adiungenda vertebris, & nequaquam peni, qui patitur tunc per consensum generis, qui fit in lōgis neruis aliunde deductis. Possem vlterius pleraque plura exempla de hoc consensu afferre, sed meum est hic tātum notissima proponere, vt inde consideret medicus perpetuò an affectio sit per consensum, & quomodo sit per consensum.

Sed ne prætermittam summam quandam sympathiam generis, quæ cōtingere solet inter oculum, & musculum temporalem, quę est cur læso musculo temporali lædatur oculus, & uice uersa læso oculo lædatur musculus temporalis per consensum; audias rationem antequam huic capiti imponam coronidem: secundum par neruorum cerebri fertur ad quinque musculos oculis famulantes, & ad duos palpebram recludentes, & in quibus iam huius secundi paris ramuli in musculum temporalem inferuntur, quare non erit

mu-

mirandum, si læsis oculis, in aliquibus lędi videatur musculus temporalis, tunc non est opus adiungere localia tempori, quoniam nerui in temporibus contrahuntur ob læsos oculorum musculos, vt propterea consentiant temporales musculi, nulla in ipsis existente læsione.

Sympathia obseruatur inter sternum, & Laryngê in anginosis dum rubor extenditur vsque ad sternum: causa est continuitas musculi, qui à summo sterno oritur, & in latera thyroidis idest susti formis inseritur. Hip. in prognosticis & coacis prænotdicit si rubet sternum in angina est salutare: ratio est quia Larynx onere & sarcina qua premebatur liberatur.

Nec obstat quod dictum est 2. Epid. ab Hipp. de muliere anginosa decumbente apud Bitonem, quæ erat cum rubore pectoris, quæ quarto die perit, quia rubor salutaris est dum angina non est maligna quo casu humor existens circa laryngem descendit ad sternum & factus est rubor ex morbi vel causæ permutatione non ex propagatione: omnis enim permutatio humoris à parte nobili ad ignobilem est salutaris.

Sympathia inter renes & lienem per arteriam à liene ad emulgentes excurrentem sępè euacuatur humor contentus in liene summo cum beneficio, sicuti obseruat Hipp. 2. in secundum Epid. tex. 27. in casu Bionis, qui multum minxit & liberatur timore lienis.

Hinc Gal. 5. de vsu par. & lib. aduersus Erasistratum docet per arterias expurgari serum in renes propterea arterias à natura esse factas amplas vt possint cótinere multum seri, si arteriæ solum gratia spirituũ vitalium essent constructæ, exiguæ fuissent factæ, & non ita magnæ.

Sed ad exempla anatomica singillatim expendenda confugiamus; & distinctè de quolibet musculo, & neruo procul deductis differamus.

Errant, dum labijs illorum, qui non possunt labrum inferum deorsum trahere, & ad latus mouere ob læsionem factam in lato musculo, apponunt localia, quando iugulo essent apponenda. Cap. X.

Diximus, affectiones per consensum generis fieri omnes ob partium cótinuitatem, & læsiones omnes in loco, in quem inseruntur musculi, vel nerui prius apparere, & manifestari; quoniã ibi musculi videntur sua explere officia, ne.um enim vero ubi apparent hæ functionum læsiones, vt plurimum, ibi nulla est noxa, & nulla constitutio mala; quoniam accidit sæpissimè, vt radices affectuũ sint vnde musculi, vel nerui suum ducunt exordium, uel in alia musculi parte, & in loco, in quem inseruntur, manifestari (ut diximus) affectiones præter naturam.

Quare, cum persæpè initia musculorũ, & neruorũ eminus locata sint, nõ erit mirũ, si empirici Anatomiæ arcana non habẽtes, quę essent, scire vnde oriantur musculi, vel nerui, quales progressus, quam figuram, & substãtiam sortiantur; in qualibet ferè functione lęsa per consensum generis in sexcenta cadere possint errata.

Exordiantur ergo à musculis superiorib. & ab illo musculo lato in collo posito: Aliquis ergo labium infernum deorsum obliquè nõ trahet ob factam lęsionem in exordio huius lati musculi, quod est circa iugulum; empiricus lumine anatomico obcæcatus, videns labia vexari, veluti cõtingit in spasmo cynico, & similibus affectibus, labijs localia, sicuti vnguenta, olea fomentationes adiungit: Adsunt alij, qui consulunt masticatoria, gargarismata, cerata demum labijs apponere, rati aliubi nõ esse affectũ, nisi vbi apparet eius symptoma, spreto omni generis consensu, vel sympathia; errare tamen omnes possunt, quia in illa iuguli parte potest esse humor quidam pituitosus, qui sensim distendat sine dolore: solutio enim continui sensim facta, est sine dolore vt est uidere in hydropicis, in quib. tensiones maximæ fiunt sine dolore in pedib. & in toto corpore, quia sensim fiunt; & quæ sensim fiunt; nullos efficiunt dolores.

Similiter fieri potest tensio in hoc musculo lato, vbi est iugulum sine dolore, qua facta tensione, deinde contrahatur musculus, & inde sequatur, quod labium non possit deorsum trahi, quamuis nulla existat læsio per se in labijs ipsis, quare cur volunt labio adiungere medelam, si radix, & causa est circa iugulum? ibi sanè erit medicandum, cum labium iners sit factum iuguli maleficio.

Tale quippiam obseruatur in pleuritide, in quia iugulum caret humorib. dum inflammatorius tumor in pleura trahit, & distendit membranam eamque lacerat à iugulo diuellendo, unde in iugulo maximus persentiri solet dolor, causa procul existente: vt hinc colligere possimus, quā fallax sit communis illa sententia, vbi dolor, ibi morbus; nisi melius, quis eam interpretetur, cum in pleuritide dolor perueniat ad iugulum, nullo in iugulo existente humore faciente dolorem, quinimo sæpè vidimus pleuriticos aliquando conqueri de iuguli dolore; & de pungitiuo in costarum regione spatio duorum, vel trium dierum non conquerātur; quāuis inflammatorius tumor sit sub pleura succingente costas, & non in iugulo, ecce quod causa dolorem faciens potest esse circa costas, & dolor circa iugulum.

Qua methodo cognoscatur labium obliquè non posse trahi à lato musculo ob morbum existentem, tum in tertio pari neruorum cerebri, tum circa tertiam vertebram ceruicis. Cap. XI.

CAusa, cur musculus aliquis non fungatur suo officio, varia esse potest, quia modò est ob humores existentes in carne musculosa, modò ob neruos læsos, & modò ob sympathiam vicinitatis alterius læsæ partis; quare si de labio loquamur, potest contingere, labium non posse trahi obliquè deorsum, quia ramus tertij paris à maiori principio enatus ille inquā qui vnitur cum surculo illo quinti paris, qui tortuosum neruum facit, sit læsus, & quia iste neruus hunc musculum ingreditur; propterea si accideret, vt conuelleretur musculus, non posset trahi deorsum labium, & labium quo ad apparentiam videretur lęsum, quando nulla noxa in labio existeret: quis ergo tunc iungeret labium cum latus musculus conuulsus sit ob defectum in ramo tertij paris neruorum cerebri.

Amplius potest in labio eadem affectio contingere propter causam existentē nō in labio, sed in ramo tertij paris neruorū cerebri, vel per causam existentem circa tertiam colli vertebram, quoniam ab hac tertia quoq; vertebra deducitur neruus surculus, qui ingreditur latum hunc musculum, cuius officium est trahere deorsum obliquè labium.

Sed audias, qua arte sit incedendum, vt cognoscamus, quando musculus latus in collo positus sit læsus ob læsionem prodeuntem à tertio pari neruorum cerebri, & quando ob læsionem à tertia vertebra ceruicis, & hæc est, si dum est læsus latus musculus, insimul læsus sit musculus temporalis, & musculi frontis, tunc inferas, læsionem pendere à cerebro & ratio est, quia tertium par neruorum cerebri, antequam perueniat ad latum musculum, irrigat musculū temporalē, & musculos frontis varijs propaginibus, vt nullo modò possit lædi latus musculus à morbo existente in principio tertiæ propaginis neruorum cerebri, nisi prius lædantur isti enarrati musculi. Gal. ait 4. de loc. af. 4. dū omnes musculi læduntur læsio dependet à causa communi: potest etiam esse quod vnus neruus communis multis musculis afficiatur, licet cerebrum non sit læsum: id cognosces ex læsis officijs illorum musculorum: quare sine anatomia nihil sciri potest.

Si verò cum musculo lato læso insimul lædantur musculi septimus, & octauus dorsi, qui constituunt quartum par, cuius officium est extendere superiorē partem dorsi, & lædatur quoque secundum par musculorum capitis, cuius officiū est attrahere caput in posteriorem partem, inferas necessariò affectionem lati musculi pēdere à tertia vertebra, & ratio est, quoniam, antequam nerui prodeūtes à tertia vertebra perueniant ad latum musculum prius mittuntur ad septimū, & octauum musculos dorsi, & ad secundum par musculorum capitis: quare per officia horum musculorū malè acta poterimus inferre ex necessitate originem esse læsam, verbi causa, si esset facta percussio circa tertiam vertebrā, veluti contigit homini venienti Romam, qui, vt dicit Gal. 1. de loc. aff. 6. ob scyrrhosam dispositionem circa septimam vertebram, amisit sensum trium digitorum, tunc post percussionem circa tertiam vertebram si videris, nō posse extendi superiorem partem dorsi, & caput attrahi in posteriorem partem & deinde, videas consequi læsionem lati musculi in

colso

collo positi, dicas necessariò in tertia vertebra esse morbum, quia prius irrigatur quartum par dorsi, & secundum par capitis illismet neruis prodeuntibus à tertia vertebra, antequam latus musculus irrigetur.

Præterea, vt plures consensus cognoscamus, dicimus nō solum posse accidere lęsionem in labio ob neruos tertiæ cōiugationis cerebri, vel ob lęsionem factā circa tertiam vertebram ceruicis, verū etiā illudmet posse accidere, quia in tela carnosa, vbi vtrinque latus musculus cum suo coniuge in osse pectoris vnitur, fit aliquis humorum obtartus, qui fibras lati musculi adeo contrahat, vt labia ad latus turpiter moueretur; quam affectionem cognoscemus ex tumore aliquo in osse pectoris; videas ergo quā varia esse possit radix, & causa affectionum, & quam temerè empirici suis topicis auxilijs agant, dum symptomati perpetuò occurrunt; & videas quam turpiter errent nonnulli, ex illis, qui profitentur dogmaticam scolam dum in omni actione musculorum lęsa, si primis inunctionib. non tollatur affectus confugiunt ad capitis purgationem, ad stillicidia, ad errhina, & similia; ad quæ auxilia Galenus non ita in omni motu amisso confugiebat, vt vidimus, dum curauit hominem venientem Romam percussum post septimam vertebram, cuius digiti, licet non possent curari vnguentis, & alijs topicis auxilijs adiuncti ab empiricis, attamen non est vsus purgationib. stillicidijs, masticatorijs, errhinis, fonticulis, quemadmodum nostratum plures causam proximam ignorantes confugiunt ad caput euacuantia, tamquam ad sacram anchoram, sed adiunxit post septimam vertebram ceruic s emollientia, quę tollerent scyrrhosam dispositionem, & illicò ipsum liberauit.

Similiter Galenus 4. de loc. aff. cap. 4. citat casum cuiusdam, qui amiserat sensum pericranei quia ambulando sub uento impetuoso, & pluuia circa ceruicem pallio madefacto, & refrigerato, refrigerati fuerint nerui ceruicis, qui excurrunt ad pericraneum vt præbeat sensum, medici vulgares calidis topicis inungebant pericraneum & frustra, quia locus affectus primarius erat ceruix, qua à Gal. calefacta statim sensus pericranei fuit restitutus.

Quare nisi diligentissimè perquiramus partium nostri corporis sympathias, non video quo pacto in musculis, & neruis lęsis aliquid boni facere possimus: quia semper in genericis persistere, & statim inferre ex motu musculorum læso, caput illius affectionis esse originem, est paralogismus alibi à nobis in libro de analogismo non semel reiectus; non valet sane musculus latus est læsus, ergo caput expurgandum, quando affectus principalis est circa tertiam vertebram, qui potest tolli sine purgatione neque valet, musculus latus est læsus, ergo purgandum caput, quando est læsus ab humoribus collectis, & induratis in osse pectoris, vbi vtrobique lati musculi iunguntur, quæ humorum durities potest tolli sine capitis purgatione; quare nō sufficiunt indicātia generica, vt placet medicis plebeis, qui ad pauca capita, & illa parum tuta totam medicandi peritiam transferunt, & eam adeo facilem reddunt, vt non sit mirum, si tonsores, mulieres, & rustici homines hæc auxilia medica, quæ circunferuntur, sciant, consulant, & in medium proponant.

Errant, dum qui inferiorem maxillam constringere non possunt ob læsum musculum temporalem, inungunt semper maxillam, quando tempora essent inungenda. Cap. XII.

Temporalis musculus, cuius munus præcipuum est edendo frangere res duras, enascitur à bregmate, vbi est ferè summū capitis fastigiū, quare si hic musculus in capitis vertice vbi enascitur, læderetur, & adeo impotens euaderet, vt nullo modo inferiorem maxillam constringere posset, tunc, vt inferiorem maxillam ad pristinum officium salubre reuocaremus non esset curanda vnguentis, linimentis, inunctionibus, emplastris, oleis lumbricatis, vel demum pinguedine humana; sed esset consulendum, quomodo affectionis huius radices essent euellendę, quoniam plurimæ affectiones musculo temporali in parte eminus sitæ possent contingere, quę essent in cau-

causa, cur aliquis cōstringere maxillam, & per consequens mandere non possit.

In primis illa affectio obseruatur, dum tēpora inflammatione aliqua corripiuntur, si post suppurationem inflammationis relinquatur scyrrhosa aliqua dispositio, dicimus, illam duritiem scyrrhosam posse tollere, & auferre villis, & fibris musculi temporalis virtutem constringendi maxillam; tunc si affectus hic præter naturam esset curandus, auxilia in duritiem existentem in principio musculi, vbi est bregma, essent dirigenda, eamque auferri oportet optimis localibus emollientibus, & non tractanda inferior maxilla topicis auxilijs, alioquin de hoc munere obeundo actum esset.

Prętcrea possent tempora transuersim vulnerari; vel chirurgus imperitus posset trāsuersim altè ad carnem vsque temporū abscessum aliquem aperire, & aperiēdo, fibras trāsuersim secare, & illicò musculum hūc inertem reddere in claudendo maxillam, quod dignum est animaduersione; quoniam fibræ descendentes deorsum non sunt transuersim incidendæ: sed secundum rectam lineam.

Accedit quod caro transuersim secta magis dolet quam in longū exporrecta, quia fibræ magis sentiunt: excitato maiori dolore fit maior confluxus, & maiora symptomata sequuntur.

Amplius imperitus chirurgus vulnera temporalis musculi posset adeo dilatare, vt volens facere grandius foramen incōsideratè fibras abscindat, & circa reliquas fibras durum quidpiam callosum inde ingeneretur, vt ob fibrarum incisionem, seu impotentiam deinde deficiat, vel cesset musculi officium.

Ad hæc tēporalis musculus posset aliquem malum habitum, & cachexiam acquirere, vnde humoribus collectis in maiorem aceruū tenderentur fibrę, & tandem tendo implantatus mento tensus, & cōtractus redditus magno in edēdo cruciaretur dolore, empiricos tunc in duo errata propria incidere vidimus, alterum est dum credunt symptomati esse occurrendum, veluti dum inungunt mentum, quando reuera tempora sunt inungenda; alterum est, dum decipiuntur communi, & vulgata illa sententia, vbi dolor ibi morbus, quia dolor in hoc casu potest esse in mento, morbus qui est doloris causa in temporibus, vel vbi enascitur musculus temporalis.

Qua via cognoscatur aliquem non posse constringere maxillam inferiorem ob lęsionem musculi temporalis factam in neruorum exordijs, Cap. XIII.

NEmo est, qui nesciat, motum à neruis pēdere propterea cum musculus tēporalis varijs nerueis surculis à cerebro prodeuntibus sit contextus, atque irrigatus, poterit esse morbus in exordio neruorum, & symptoma esse in maxilla inferiori, in primis enim à secunda neruorum cerebri compagine ramus ad musculos oculorum mittitur, deinde ad duos musculos palpebras recludentes, tandem idem ramus peruenit ad temporalem musculum.

Ex altera parte adest alter ramus prodiens à quinto pari neruorum cerebri, qui flectitur versus anteriorem partem serpentis instar, & ingreditur temporalē musculum, vt neruus durior euadat, sicuti Gal. iudicat: En quod læsis quibuslibet ex ijs propaginibus potest hoc officiū constringendi inferiorem maxillam cessare, vel diminutè agere; quando ergo causa huius lęsionis erit attribuenda neruis hisce, volueris ne mento, vel inferiori maxillæ inunctiones parare, & topica diuersa adiungere? volueris curationem dirigere in partem, vbi nulla est noxa, & nullus est morbus, quamuis appareat ibi symptoma? Erit ergo ad neruos prodeuntes à capite dirigendus spiritus, vel caput ipsum corrigendum, idcirco, vt quā diligentissimam compares cognitionē, quādo læsio in hoc musculo fit ob ramū tertij, vel quinti paris, & labefactatio contingat in musculo, & per consequens in mento appareat hoc symptoma, quod patiens non possit, vt opus est, mandere.

Audias quomodo virtute anatomiæ id cōsequi poteris, an ne diximus, ex anatomia ramum tertij paris vestientem temporalē musculum missum esse ad musculos oculorum, & ad musculos duos palpebras recludentes? quare si erit introducta in tēporali musculo aliqua mala dispositio cau-

causata, vel à conuulsione, vel à paralysi propter læsam originem tertiæ coniugationis neruorum, colligere necessariò poteris eandem læsionem esse in oculorum musculis, & in musculis palpebras constringentibus, cum sit maximus consensus, & maxima sympathia inter hos musculos per eundem ramum communicata, vt nullo modo possit esse læsus temporalis musculus à causa existẽte in exordio suorum neruorum; quin læsi sint quoque illi musculi palpebrarum, & oculorum.

Si demum malus iste affectus musculi temporalis erit factus ob ramum quinti paris neruorum, tunc est impossibile musculum temporalem lædi à læsione neruorum quinti paris, nisi auditus quoque læsus sit propter maximam sympathiam, quæ est inter ramum quinti paris pereptantis ad musculum temporalem, & ramum expansum auditum formantem, cum ab eodem stipite proximè deducantur.

Audias Gal. 12. methodi cap. ultimo de sympathia quæ est inter oculos, aures, & dentes „ Scire autem licet medicamentum quod recipit Castoreum non solum aurium sedare dolorẽm, sed etiam oculorum, & dentium, si auribus instilletur: uideas ergo quantus sit consensus, & sympathia in hoc nostro corpore, quã si exactè medicus posset adire, uno aspectu omnia in altissimis corporis latebris delitescentia persuaderet; Sed cum datum non sit, nisi aliquarum partium sympathias cognoscere, pergamus in alias plerasque quæ cognosci possunt, ut, quantum fert tenuitas nostra, ad certitudinem medicant accedamus; transferamus igitur cognitionem sympathiæ musculi temporalis cum alijs in usum medendi.

E traditis iam scimus, musculum temporalem per neruum prodeuntem à tertio pari neruorum cerebri consensum habere eum oculis, ergo iuuabit, si musculus per huius nerui læsionem perderet suum officium, deriuare per nares, & per os humorem in neruis imbibitum; quoniam maximus est consensus, inter nares, oculos, & os, & à nulla parte commodius dilabi poterit excrementum imbibitum in tertio pari neruorum cerebri, quã ab oculis ad nares, & à naribus ad os, cùm ob uicinitatem partium, tum quia adsunt inter has uicinas partes foramina communia cuneali, & superiori maxillæ, per quæ natura medicamentis adiuta promptè excernere poterit excrementa.

Si ex altera parte uideamus musculum temporalem læsum esse ob defectum rami à quinto pari prodeuntis, quod cognoscemus ex audito læso, tũc nullo modo per nares, uel per os poterimus tam commodam deriuandi occasionem sortiri, & ratio est; quia quintum par neruorum est aliquantulum remotum à foraminibus illis latissimis oculorum, narium, & oris.

Colligas ergo esse prorsus impossibile sine cognitione consensus, & sympathiæ partium, nos scire deriuare, reuellere, & euacuare peccantes humores; quis enim sine anatomia sciret, quãdo esset læsus auditus, an esset melius deriuare per occipitium, quam per nares? quando tamen sciret originem quinti paris neruorum cerebri uersus posteriorem partem uergere, tunc in læso auditu ob neruum in suo principio læsum, sciret locum, per quem commodè reuulsio, uel deriuatio fieret, de qua re, cum alibi actum sit, non est, ut hîc ulterius philosophemur.

Errant empirici, dum illis, qui non possunt inferiorem maxillam aperire, oleis maxillam inungunt. Cap. XIV.

CErtum est, ad musculum illum quartum à stylloide processu ortum hoc munus aperiendi maxillam inferiorem pertinere, qui defertur sub aure, & ad summum mentum, ut bucam aperiat, implantatur.

Vbi tamen datur in ægrotantibus hoc infortunium, ut os aperire non possint, quod ob quamplurimas causas obtingere solet, tunc empirici in consuetam erumpunt inscitiam, quæ est ut perpetuò symptomati occurrant, non causæ, tunc enim inungunt mentum oleo amigdalino, supponentes aliubi non esse localia medicamenta apponenda, quam ubi symptomata apparent.

Sed age: tãtam inanitatem arguamus, An ne potest esse inflammatio parũ manifesta,

nifesta, seu pituitosa iuxta aures, vtque imbibito musculo, vbi exoritur, inde non possint contrahi musculi fibræ? & per cõsequens non possit inferior maxilla aperiri? attamen persæpè vidimus empiricos errare in hoc casu, quia in hominibus parotide obsessis non valentibus deorsum trahere maxillam semper inungunt mẽtum, credentes causam, quæ maxillam non aperiat esse in mento, & non in parte superna: sic conterunt olea, & vnguẽta omnia, dum obliniunt partem illam summam, quæ aliquando (vt diximus) lædi potest per consensum musculi læsi solum in parte superna.

Amplius sæpenumero, nulla noxa per se existente in stylloide, accidere solet talis impotentia aperiendi os, non ob læsum mentum, sed ob aliorum musculorũ adhærentium compressionem, vt in anginis, & in capitis vulneribus, & in parotidibus vidimus, quorum occasione tanta confluat circa aures humorum diluuies, vt comprimat vniuersam illam partem, & per consequens quartum illum musculum (cuius vsus est os aperire) nõ possit muneris sui officium explere.

Præterea, an ne posset in destillationibus capitis contingere, vt glandulæ post aures repleantur catarrho, vt propterea vix aperiri possit maxilla? tunc oblinientes mentum frustra conterunt olea, & vnguenta; quia essent tunc inunctiones dirigendæ versus processum illum capitis stylum imitantem, quę pars pituita visco. sa obducta est.

Præterea contingit sæpissimè in parotidibus dolorem persentiri, non solum in maxilla; sed descendere vsque ad iugulum: quomodo ergo sine hac de sympathia partium cognitione poterimus difficultates has diluere? audias ergo, quo pacto per consensum vicinitatis id fieri possit; iste quartus musculus in maiorem molem elatus, ob repletionem comprimit superiacentem, qui est latus ille musculus, cuius munus est labium deorsum obliquè trahere, & iste musculus exoritur à iugulo, vt hinc distenso musculo persentiatur dolor iuxta clauiculam; quamuis causa doloris sit in parte superna; voles ne tunc clauiculam inungere? en quomodo parum tuta sit illa sententia; vbi dolor, ibi morbus.

Ad eundem modum læditur musculus latus malè agens suum officium trahendi ad latera deorsum labium ob eandem compressionem factam à quarto musculo maxillæ; attamen integra est sanitate latus musculus donatus, cum solum per accidens, & per consensum offendatur.

Postremò, vt videas quot modis affici possit vna pars per sympathiam generis; scias, neruum inseruientem maxillæ motui, deduci à septima coniugatione neruorum cerebri, quæ versus occipitium magis habet suum principium, & per foramen obliquum occipitis egreditur, & scinditur in complures propagines, quarum maior discurrit sub maxilla hac inferiori, & ad linguam vadit, vt motum, & sensum ei tribuat: Ex hac concepta veritate colligimus, si hæc maxillæ inertia, seu impotentia os aperiendi pendet à neruis læsis, nos potius debere occipitio, ubi obliquum foramen situm est, adiũgere topica, quam mento, uel alteri maxillæ parti.

Sed uideo lectorem summo desiderio incensum quærentem, qua uia possit incedere, ut certò sciat musculum hunc quartum carere hoc officio ob neruorũ offensionem: Colligimus nos ex consensu generis omnia; in primis neruus qui reddit musculum motus, & sensus participem, reddit ille quoque linguam sentientem, & mouentem; quare si neruus erit læsus, uidebimus non solum musculum quartum labefactatum esse, uerum etiam linguam; & ex hac læsionum syndrome ob generis consensum in hanc reconditam cognitionem peruolare poterimus & exinde ubi agendum sit certò cognoscemus? nam diximus per foramen obliquum occipitis discurrere septimam coniugationem neruorum, ergo ubi deriuare esset opere pretium, in occipitio auxilia, ut phenigmata, fonticuli, setacea, essent administranda: uideas ergo quanti facienda sit anatomia hæc artificiosa, sine qua est impossibile affectus cognoscere, & rectè administrare remedia.

Errant

Errant; dum illis, qui non possunt brachium pectori adducere ob funis tormentum, topica applicant brachijs, & non pectori. Cap. XV.

OFficium adducendi brachium pectori in parte superna, media, & infima pertinere ad primum musculorum brachij, nemo anatomicorum est qui nesciat, & hunc pronasci à media iuguli sede, ab osse pectoris, progedientemque versus sternon, anteriorem thoracis partem occupare, exploratissimum est; deinde implantari in partem humeri anteriorem sub eius ceruice: qui experiuntur ergo motum huic primo musculo contrarium ob funis tormentum, tunc hic musculus in exordijs laceratur, & fermè diuellitur tanta cum violentia, vt quammaximos miseri in pectore experiantur cruciatus, tunc nihilominus videbis chirurgos ambo brachia, & humeros vtrobique lana succida, vnguentis, & oleis obducere, credentes humeris occurrendum, & suppetias toti brachio afferendas esse, quod faciunt, quia re vera sunt anatomia spoliati nescientes à quibus partibus musculi trahant originem, & quæ partes nostri corporis consentiant; esset enim tunc circa sternon in parte anteriori thoracis medicandum; quia ibi enascitur iste primus brachij musculus, & ibi facta est laceratio, & pars illa cruciatum vehementissimum passa est.

Amplius, si in anteriori hac pectoris parte inflictum esset vulnus, & post sanatum vulnus, præter cicatricem, scyrrhosum quidpiam in fibris esset relictum: vel tonsor volens aperire, & diatare vulnus, vel abscessum pectoris in longum secuisset musculi fibras; tunc certè musculus in hoc munere adducendi brachiũ pectori mancus redderetur: nihilominus ob quãlibet causam accidat; Empiricus, si musculus iste non expleat partes suas, consulit, vt brachium lutis Patauinis vinaceis, fonticulis, & varijs vnguentis, quæ tunc imaginatur, tractetur: quamuis brachium per se optima sit constitutione præditum, & in omnib. peroptimè, quæ ipsum immediatè constituunt, se habeat; quam læsionem factã, ob fibras malè incisas in pectore, vbi est principiũ & exordiũ huius musculi, si omnia vnguenta adiungeret empiricus, & sexcenta inureret cauteria, de medio non tolleret musculi defectum.

Ecce igitur quam sæpè empirici sine anatomia ægrotos fallant, continenter occurrentes parti, vbi videtur symptoma; symptoma est in brachio, causa est in pectore; quare nisi ad examen anatomicum omnem malam affectionem corporis nostri reuocemus, & expendamus ex animo omnes consensus, & partiũ sympathias, de re medica actũ erit, quinimò circumforaneis his remedijs medicorum vulgarium haustis de triuijs, & circulis additur potius aliquid ad morbi molestiam, quam detrahatur.

Cæterum; vt melius nostratum empiricorum inscitiam cognoscamus, sit per hypothesim musculus iste brachij læsus, vel in loco, vbi est humerus, vel vbi est iugulum, vel in pectore, atque dolor affecti musculi perueniat vsque ad os pubis; tũc libenter viderem, quo se vergerent isti. Empirici in administrandis remedijs; scio enim illa consueta moueri sententia, quod ubi dolor, ibi sit morbus, quam tamen falsæ medicinæ sementem nõ semel reiecimus; quoniam os pubis inungerent, quia ibi uiderent symptomata, & in humeri ceruice delitesceret causa doloris.

At audias ex anatomia: cur hoc sæpè obtingere soleat: & est, quia carnosa membrana huius musculi adducẽtis brachium pectori arctatur cum primo ventris musculo illo, cuius officium est premere intestina, & est ille, qui descendendo excurrit usque ad os pubis, quare potest contingere, morbum existentem in brachio adeo distendere membranam carnosam in illo loco, ubi arctatur cum primo uentris musculo, ut musculus quoque eo modo distendatur, ut dolor usque ad os pubis descendat.

Sicuti de pleuritide dici potest, in qua inflammationis materia est in pleura costas succingente, & dolor peruenit ad iugulum, ubi nullum est inflammationis signum: uideas ergo morbum esse in pectore, & dolorem circa os pubis, morbum esse in primo musculo uentris, & dolorem per membranam carnosam compartiri brachio, pectori iugulo; & dum pre-

muntur intestina dolorem ad humerum, ad iugulum,& ad partem anteriorem pectoris,ad mammillas, per consensum, & sympathiam generis communicari.

Coerceant igitur temeritatem; quoniam vis anatomica mirabilem virtutem obtinet in euellendis his erroribus,& deponant illam vulgarem sententiam; vbi dolor,ibi morbus,nisi alio modo explicetur, & nunquam symptomati occurrant, nisi vrgeat.

Postremo,vt de neruis artificium exequamur, animaduertant (quod istud de consensu generis in hoc primo brachij musculo contingat) musculum deficere posse ob nerueas propagines læsas prodeuntes à quinta thoracis vertebra; quia ab hoc loco prodit neruus, qui tandem excurrit ad mammillas, & ad hunc musculum; quare volentes nos curare hanc musculi læsionem ob lęsos neruos in origine, ad quintam vertebram confugere debemus,quæ est origo,& causa,cur musculus non possit ad pectus brachium adducere.

Hoc modo conijciendum est, quando hoc acceptum referendũ est neruis quintæ thoracis vertebræ, quoniam antequã surculi neruei excurrant ad mammillas, prius irrigant deltoidem,idest secundum brachij musculum, officium cuius est attollere brachium, & primum scapulæ, cuius vsus est trahere scapulam versus pectus,quartum brachij, & secundum ventris, & propterea non potest in quinta vertebra læsionis exordium esse,nisi omnes dicti musculi quoque lædantur; ex quorum omnium læsione caudicem, & truncum deficere,præcognoscemus,tunc æmulantes Gal. emollientibus adhibitis quintæ vertebræ varias lęsiones brachij, pectoris, ventris vnà amputare poterimus.

Errant Empirici,dum localia auxilia applicant brachijs per sympathiam læsis, quando potius natibus deberent applicare. Cap. XVI.

TAnto consensu partes totius nostri corporis conditæ sunt, vt mirandũ non sit,si læso capite, aut vertebris; inde digiti manus,vel pedis consentiant; quoniam à cerebro,à corde,& ab hepate,tanquam à primis radicibus tales enascuntur propagines, vt quælibet fermè corporis pars per neruos animalem virtutem, per venas alimentum, & per arterias vitam recipiat;hæc est principalis ratio,cur mala vel bona viscerum valetudo tam promptè extremis, & summis partibus communicetur.

Preterea alter obseruatur consensus in longis musculis, de quibus modò loquimur, in quorum exordio, si læsio aliqua recipiatur, illicò mala illorum valetudo partib.quib. musculi inseruntur,communicari solet.Hinc obseruamus mirabilem sympathiam inter os sacrum lumbos, & brachium factam à quarto brachij musculo illo longissimo, & latissimo, cuius munus est brachium deorsum trahere.

Causa igitur huius sympathiæ est longitudo, & latitudo huius quarti musculi; quoniam habet exordium, & originem à vertebris,incipiendo à sexta thoracis vertebra vsque ad dimidiam ossis sacri partem, & scandens vtrinque versus axillas implantatur parti anteriori ceruicis humeri; vbi inseritur quoque primus musculus; inter quos duos relinquitur axillę cauitas.

Quare supposita hac quarti musculi origine, valebit consequentia ab officio læso ad musculum læsum;veluti si dicerem, brachium non potest trahi deorsum, ergo quartus iste musculus lęsus est, ergo nihil prohibet, ne huius læsionis causa possit quoque esse in exordio huius quarti musculi,quod est in dimidia parte ossis sacri,vbi sunt quoque nates;proinde contingere potest, vt aliquando morbus sit circa os sacrum,& eius morbi apparentia in brachio; pro cuius curatione remedia non brachio essent adiungenda, sed potius natibus.

Quare si hunc in modum res se habet, cur Empiricus semper partem secundum apparentiam affectam remedijs tractat? cur semper symptomati occurrit inũctionibus,fomentationibus,& similibus?

Occasiones enim,& causę,quę possent hunc vsum quarti musculi auferre, variæ esse possent de illis,quę re vera in brachio ipso nullas haberent radices,veluti si contingeret inter sextam vertebram thoracis & dimidium ossis sacri,fibras musculi (in qui-

quibus fibris collocata est uirtus mouẽdi) esse læsas, uel propter humores aliunde missos, uel quia fibræ illæ ab aliquo inexperto tonsore occasione uulnus, uel apostema aperiendi, uel dilatandi, transuersim fuerint incisæ, unde tẽdo musculi ob fibras excisas uirtute priuatus in suo obeundo officio, quod est trahere brachium deorsum, deficeret: quare, si propter has causas brachium esset læsum, & empiricus brachio unguenta applicaret, esset prorsus ridiculum, cum brachium per se careat mala ualetudine.

Similiter si consilium dabit Empiricus (sicut nuper uidimus) ut brachium hoc modo læsum per cõsensum induatur pellibus leporinis, uel ceratis, uel lana succida, dicat mihi, in qua re magis tẽpus conteret? brachium sanè optima sanitate est constitutum, & quamuis in hoc officio trahendi deorsum brachium læsa sit brachij functio; attamen hæc mala causa est in quarto musculo brachij, qui totus est in dorso, in lumbis, & in osse sacro, & nõ in brachio, quia nulla istius musculi portio brachio hæret, nisi tendo, quia ad axillas tantum discurrit.

Cur igitur Empirice, si quartus iste brachij musculus est læsus ob excisas fibras, uel ob scyrrhosam dispositionem existentem in dorso, in lumbis, & in osse sacro, & nequaquam in brachio; cur inquã audes, quando unguenta non iuuant, consulere, ut brachium experiatur luta Patauina, & uinaceas, & demum, si hæc auxilia nullas afferunt suppetitias; cur credis illicò caput, & alia interna uiscera esse malè constituta; & quod deterius est, incipis ægrũ pharmacis uexare, stillicidijs, ceratis exsiccantibus, & lotionibus ægrotantis caput alioquin sanum deuerberare, & in malam dyscrasiam transferre sine aliqua spe, quod brachium horum remediorum ope curetur: quoniam morbus tunc est in dorso, uel circa lumbos, uel os sacrum, & per sympathiam tantum in brachio, & non in capite.

Hinc duo propria empiricorum errata obseruantur, quæ sunt multorum errorũ radices; alterum est, dum dicũt, quod ubi est dolor, ibi sit morbus, quod est falsum, & hactenus reiectum; alterum, dum symptoma est perseuerans, & difficilis curationis, siue sit dolor, siue motus diminutus, uel ablatus musculorum, credunt semper omnia hæc symptomata à capite pendere.

Sequitur deinde illorum falsam sententiam aliud erratum, quod videlicet debeat purgari caput, quod est optimè constitutum, & ex hoc errore in aliũ longè maiorem incidunt, & est, de facto sanum caput purgare; adduntque nullum aliud auxilium inueniri posse, quod melius caput purget, quam decoctum salsæ, vel ligni, quare, si contingat, hãc functionem brachij diminutam reddi à dispositionibus scyrrhosis existẽtib. in exordio quarti musculi, adeo virtute decocti salsæ exsiccant scyrrhosum affectum, vt tenuioribus partibus per virtutem sudotificam absumptis, tumor lapideam duritiem subire incipiat, & paulò post in verum lapidem cesset, vt nulla ammoniaci vis tanta polleat facultate, quanta opus esset pro euellenda duritie illa existente in ossis sacri, vel lumborum regione.

Errant igitur multifariam: in primis errant, dum ob musculum læsum in osse sacro à scyrrhosa dispositione adiungunt capiti stillicidia, quę potius podici conuenirent. Errant, quia proponunt fonticulos alteri brachio, quando esset inurendũ potius circa os sacrũ. Errãt vtentes errhinis, & masticatorijs, & ceratis exsiccantibus caput, quando caput optima sanitate donatum est. Errant, dum volunt caput sanum roborare, & eos non pudet craneum humanum in pollinem redactum præbere, vt per similitudinem roboret caput. In primis errant, quia caput nõ est læsum. Deinde errant, quia craneum humanum puluerizatum (dicat Trallianus quidquid vult) est remedium ridiculum, vt experientia cognoscitur.

Si demum musculus iste quartus non fungeretur suo officio ob neruorum surculos ortos à vertebris, quibus alligatur, cognoscemus hac methodo; quia ijsdem ramis neruorum irrigãtur musculi lumborum, & sextus femoris & musculi capitis, & quartus iste musculus brachij, quare si videbimus, brachium non posse trahi deorsum, & simul videbimus solum sextum musculum femoris, cuius usus est trahere sursum femur, & musculos lum-

borum in suis obeundis officijs vna deficere (de quorum officijs quoque paulò infra tractabimus) tunc certò dicere poterimus, brachium non trahi posse deorsum non ob caput læsum, non ob humores existentes in brachio; sed ob læsos neruos in vertebris lumborum, & ossis sacri, quippe qui dant motum, non solum quarto huic musculo brachij; sed etiam sexto femoris, & lumborum musculis, & capitis.

Ratio enim, cur in vertebris sit causa, vel protopathia, & non in capite, est, quia si esset in capite protopathia, non solum musculus sextus femoris, & musculi lumborum essent læsi, sed omnes musculi totius corporis; quia à capite virtus totalis dependet.

Quo pacto verò animalis hæc virtus à cerebro in neruos mittatur est adeo difficile, vt Gal. liberè fateatur se ignorare. Septimo verò de placitis cap. 4. dicit inceptiuos neruos permeare spiritus animales, quia credidit esse perforatos: in alios tamen neruos fatetur se nescire quomodo virtus animalis permeet: Idem dicit 1. de loc.aff.6.& 7.

Septimo verò de plac. capite 3. ait facultatem animalem influere in substantiam medullarem & dat exemplum de sole & luce: similiter 1. de semine ait „ qualis lux est, talis est cerebri vis, quę influit in substantiam medullarem nerui.

Errant nonnulli dicentes, spiritus animales descendere per neruorum tunicas; quia Galenus clarissimè dixit descendere per medullam nerueam: sed quicquid sit de hoc influxu: Nos in toto hoc libro de sympathia supponimus cum Gale. facultatem animalem à cerebro in neruos transmitti.

Dicimus hanc facultatem animalem esse diuersam à vitali & reiecimus opinionem Argenterij in commentarijs nostris artis paruæ & prima fen. quam disputationem quilibet inspicere potest.

Errant, dum topicis tractant ceruicem læsam per sympathiam à morbo existente circa quintam thoracis vertebram. Cap. XVII.

Non semel vidi aliquē fuisse percussum circa quintam thoracis vertebram, vnde post curatam inflammationē à percussione ortam, aliqua durities relicta sit, quæ deinde erat in causa, ne caput ad posteriorem partem, vel in latus commodè attrahi posset; empiricus chirurgus tamen conuocatus, videns caput neq; ad posteriorem partem, neq; in latus attrahi posse; illicò in erratum consuetum incidit, quod est occurrere symptomati, & misero consilium dat, vt ceruix tractetur inunctionibus, credens semper causam morbi esse, vbi videntur symptomata, & accidentia, nulla facta consultatione de hac partium nostri corporis sympathia.

Chirurgi partes erant in primis perquirere, ad quem musculum munus hoc attrahendi caput ad posteriorem partem rectam pertineret, deinceps vnde musculus sumeret initium, demum contemplari, quæ musculi pars esset oppressa malorum succorum infarctu.

Sciendū est ergo, dimissis altercationibus in re clara, ac prænitente, vt est anatomica facultas, hoc officium attrahendi caput recta ad posteriorem partem pertinere ad primum par musculorum capitis, & ad secundum; sed cum hoc discrimine, quod primi paris musculi ambo vna attrahentes id præstant, quia à quinta vertebra pronati ascendunt ad tertiam ceruicis, & inde extrorsum obliquè ascēdunt, ideò ambo concurrunt, vt trahant caput ad posteriorem partem rectà: si verò alter musculus tantum trahat, caput in latus circulariter vertit, & non recta: si verò de secundo pari loquamur, vnus tantum sine suo coniuge attrahet caput recta in posteriorem partem; quia hic insertus est in medio occipitis.

Sciendum quoque est, quod secundum par musculorum capitis exoritur à transuerso processu quartę, & quintę thoracis vertebræ, & recto situ ambo ascendentes occipitis ossi inserūtur, quare totum hoc spatium inter quintā thoracis vertebrā, & occipitium est considerandum, & ante oculos collocandum; quoniam cuilibet parti illius spatij causa, quæ impedire potest motionem hanc capitis, adhærescere posset, vt aliquando circa quintam vertebram sit morbus, & imago ipsius, vel symptoma in capite, & durities sit circa quintam vertebrā, & dolor in occipitio.

Quare,

Quare, cum ita res se habere possit, vt dictum est, cur vis tunc inungere ceruicem, cur vis, vbi circa quintam, vel alias superiores vertebras durescerct humor, confugere ad salsam? ad decocta chinæ? quorum vsu abeunr tenues humores, & crassiores lapidescunt: vel proponere audes masticatoria, stillicidia super commissuram cronalem, & errhina, vt mala docet consuetudo cæterorum empiricorum qui in omni morbo difficili ad purgandum caput perpetuò confugiunt: deberet sanè Galenum æmulari, qui in homine veniente Romam non decoctis, non irrinis, sed emollientibus adhibitis septimæ vertebræ scyrrhosam dispositionem sustulit è medio, & motionem & sensum tribus illis digitis reddidit; & hoc est mederi, agnoscendo ante curationem corporis nostri fabricam.

Propterea væ illis, qui adeunt empiricos anatomia priuatos: nam iuremeritò ego soleo empiricum hunc assimilare insano illi, qui, cum, numquam vidisset ędificiorum connexū consulere, quomodo ædificiorū recōditæ maculæ essent delendę; vel & melius, cum nunquam uidisset quomodo internæ horologij partes sint compositę, attamen vellet, si motus cessaret, consilium dare, quid intus esset agendum: Verum quis eius consilium reciperet? ego sane, licet in maxima essem angustia, semper in ijs rebus floccifacerem illum, & ad artifices, qui scirent omnium intimarum partium officia confugerem.

Est Gal. lib. de sectis ad eos qui introducuntur, quod internę ægritudines non possint addisci sine córporum incisione, sine philosophia, & dialectica.

Ad eundem prorsus modum in vitiatis corporis nostri functionibus, nisi Medicus, quem adire intendimus, anatomia excultus sit, & calleat origines, substantiam, meatus, situm, figuram, & per consequens vsum omnium partium corporis, quamuis multo diligentissimus esset in receptis præscribendis, in cognoscendis pulsibus, & vrinis, & in recta uiuendi norma, quod plurimum esset, exercitatus, illum in re medica parui facerem, & despicerem; quoniam talis nasci potest occasio, vt spoliatus anatomia, aliquod detconsilium adeo aduersum, vt consilij maleficio, ægrum ad manifestam perniciem adducat.

Hęc doctrina tota colligitur ex Gal. lib. de constitutione art. med. ca. 3. vbi ait esse aliquas artes, quæ res ipsas conficiunt, vt ædificatoria, & alias esse artes, quæ resarciunt vt illæ quæ labefactata ædificia corrigunt: dicit Gal. quod vtraque ars debet cognoscere particulas, qua substantia constet, qua figura, qua magnitudine, quo numero & quam habeat compositionem.

Itidem addit Galenus Deum & naturam esse instar illius, qui ædificium fabricat. Nos verò esse illos, qui extructam domum contemplantur, qui pernoscere debent qua magnitudine, qua substantia, quæ figura, quo numero partes conditæ sint, quę cognitio nullomodo perficitur, nisi ex anatomia humani corporis: nihil igitur est clarius apud Galenum quam necessitas anatomiæ in qualibet ægritudine sananda.

De sympathia musculorum ventris: & quomodo dolor esse possit in testiculis, causa doloris existente circa sextam costam. Cap. XVIII.

Vidimus durum tumorem cum indolentia circa sextam costam, & dolorem peruenire ad os pubis, ad testiculos, & ad lumborum vertebras; in hoc casu tamen empiricum uidimus inungentem partes dolore affectas omni humore, & mala qualitate carentes: sed potuisset sanè mensium, & annorum curriculo testiculos inungere, quod nihil ad dolorem auferendum boni fecisset: ratio deducitur à partium sympathia, quoniam musculus primus uentris obliquè descendens ita in longitudinem, & latitudinem se extendit, ut non sit mirum, si humorū infarctus unam partem obsidere possit, & alia patiatur dolorem, quoniam musculus oritur à sexta, septima, octaua, & nona costis, antequam in cartilaginem cesset, & deinde abdomini toto constituit inuolucrum: oritur quoque à uertebris lumborum, & à dimidia apendice ossis ilium, & implantatur utrobique cum suo coniuge alteri parti appendicis ossis iliū, & ossi pubis, & terminatur in candida

linea in medio posita, tamquam in termino horum musculorum omnium abdominis: eius officium est intestina comprimere constringendo inferiora thoracis.

Ex huius musculi officio, & ex situ tumoris circa sextam costam in illa parte, antequam in cartilaginem cesset, colligimus primum hunc musculum ventris esse hoc tumore affectum; & quia ossi pubis alligatur, non erit mirandum, si ad partem illam peruenerit dolor ob generis consensum, qui fit ob distensas fibras in aduersa, & eminus sita eiusdē musculi parte: neque erit mirandum, si testiculi maximo sensu præditi consentiant, & patiantur intensum dolorem, quia musculi isti ventris in duplici loco sunt perforati, circa vmbilicum, & prope os pubis, per quæ foramina, vasa semen testiculis præparātia descendunt, & ascendunt deferētia, quæ in glandulas parastatas inseruntur, & per quæ foramina herniæ fiunt, quare violenter tensis vasculis semē præparantib. & deferentibus, cum acuto sint sensu constituti, acutissimo premi possunt dolore, quamuis careant omni morbo, cum ille dolor accidat per consensum, quatenus videlicet tumor superior circa sextam costam distendit cum violentia perforatos tendines.

Ad eundem modum descendit dolor vsque ad lūbos, quibus alligatur musculus iste; quare nisi origines, figuras, & terminos longarum partium corporis pernoscamus, non video, quomodo possimus diuinare affectū per cōsensum initia, & causas; & nisi perfectè sciamus quomodo fibræ horum musculorum quoquouersus perreptent, non video, nos posse in hanc cognitionem peruenire, quando erit per essentiam, & quando per consensum iste affectus; & versa vice; quoniam vidimus aliquando tumores, & hernias in testiculis distendere vasa deferentia, & omnes musculos ventris, attamen dolorem ascendere ad origines, & principia musculorum.

Quare poterit esse tumor in testibus, & dolores ascendere ad sextam costā, vsque ad vmbelicum, ad os pubis, ad lumbos, ad os ilium in linea candida; sicut in Ascite, sentitur dolor in osse sacro, vbi ita distenditur epigastrium, vt lumbi, quibus musculi alligantur, summum ob distensionem patiantur dolorem.

Videant ergo omnes, an verum sit hoc dictum, vbi dolor, ibi morbus, morb. erit in testiculis, dolor verò circa costas sextam, septimam, octauam, & nonam, & versa vice: morbus circa costas, & dolor erit in testibus, vel in osse pubis.

Præterea cognito vsu musculorum intestinorū, sed non satis est solum vniuersaliter illū cognoscere, quia omnes sciunt octo musculos ventris in hunc finem esse conditos, vt comprimant intestina gratia eijciendi fæces: proprius vsus nō ita facilè ab omnibus cognoscitur; quare sicuti de descendentibus musculis, quorum officium est, inferiora Thoracis constringere diximus valere, inferiora thoracis non constringuntur, ergo erunt læsi musculi obliqui descendentes, ergo in his potest esse morbus vsque ad sextam costam, vnde enascuntur, quando dolor erit circa pubem; similiter de ascendentib. musculis est dicendum quorum munus proprium est constringere intestina tr. hendo quatuor inferiores costas deorsum, quibus alligantur.

Hic obiter scias, quod dilatatur thorax, quando trahuntur deorsum costæ, contra aliquos, qui credunt tunc dilatari, quando sursum costæ efferuntur: dicas ergo, costæ istæ quatuor infernæ diminutè trahuntur deorsum, ergo musculi hi ascendentes sunt læsi, ergo potest esse dolor in istis quatuor costis, quibus alligantur isti duo musculi, ascendentes, & morbus in ilibus, vnde sumunt principium.

Rectorum verò musculorum proprium officium est sternon, & mucronatam cartilaginem trahere deorsum, & simul comprimere ventrem, & dilatare thoracem: si deficiet hoc munus, erunt læsi isti recti musculi, & morbus poterit esse in medio ossis pubis, quando dolor erit circa sternum, vel versa vice.

Transuersalium denique musculorum munus proprium est constringere hypochondria, quia suis transuersis fibris amplexantur tota hypocondria, & oriuntur à vertebris lumborum, & inseruntur ossibus ilium, & pubis, quare si deficiet hoc munus constringendi hypocondria, isti musculi erunt læsi, ergo poterit esse morbus

bus in lumbis, & dolor circa ilia, & circa pubem, uel versa vice, & hũc in modum peruenies tandem ad cognitionem sympathiæ musculorum ventris.

Errant empirici, dum pubem dolore affectam tractant anodynis, quando causa doloris pubis non est in pube, sed inter sternon, & mucronatam cartilaginem. Cap. XIX.

FVir quodam malo infortunio percussus amicus in parte illa, quæ sita est inter sternõ, & mucronatam cartilaginem, eique contigit post hanc percussionem, dolorem ab ipso persentiri circa vmbilicum, & circa medium ossis pubis; & quando post curatam inflammationem ob percussionem factam sperabat omninò fore doloris expertem, tunc relicta dispositione scyrrhosa in patiente particula cum indolentia, alibi dolores ab ipso persentiebantur.

Tunc empirici semper applicabant temerè ossi pubis, & vmbilico fomentationes, emplastra, & topica omnium generum, cuius erroris occasio fuit anatomiæ inscitia, quia res hunc in modum se habet, musculi recti à medio ossis pubis enascuntur, & rectis fibris ascendunt vsque, & supra mucronatam cartilaginem, & desinunt in sternon cohærentes sextę, & septimæ costis; his rebus fiebat, vt, tensis fibris rectis in parte superna, & induratis ob scyrrhosam dispositionem fibræ horum musculorum rectorum, quæ ad pubem perueniunt magis aptę ad cognoscẽdum dolorem, quam illæ, quæ in parte, vbi est scyrrhus factus indolens, dum amicus premebat partem anteriorem abdominis trahendo thoracem deorsum, quod est munus, & officium horum rectorum musculorum, magnum patiebantur dolorem non circa sternon, sed vbi est pubes.

Quare cum musculi in parte inferna per consensum generis, & per accidens, quod est ratione alterius partis superioris patiantur, cur in inferna parte vbi non est morbus, vis topica adiungere? esset perinde ac velles vmbram auferre non ablato corpore, quare debemus nos respicere ad id quod per se indicat, & non per accidens, & per consensum, vt altioribus principijs ostendemus in libro de indicatione, nec valet vbi dolor, ibi morbus, quia hæc propositio est in materia contingente, vbi ambæ contrariæ propositiones falsæ sunt, veluti si diceremus, semper vbi est dolor ibi est morbus, hæc est falsa, falsa quoque est contraria: numquam vbi est dolor, ibi est morbus; quare inferimus, subalternas esse veras, quod aliquando vbi est dolor, ibi sit morbus, & aliquando non sit dolor, vbi est morbus.

Error explicatur quorundam, qui topica applicarunt pectori, ceruici, & brachijs, quando ossi sacro lesa à morbo existente in exordio quarti musculi thoracis erant applicanda. Cap. XX.

ALiquando vidimus patientem cõflictatum fuisse aliquo dolore circa os sacrum, & paulo post consequutam fuisse lęsionem respirationis; quia ob cõsensum musculi extensi ab osse sacro ad ceruicem læsio fuerit communicata; vnde patiens non solum in difficilem respirationem incidit, verum etiam in illo inceperunt brachia stupore aliquo affici, quis posset causas tantę sympathię, atque cohsensus diuinare, nisi ex animo prius expenderet huius quarti musculi thoracis initium, progressum, quibus partibus implantetur, & officium, quod ab ipso debet expleri?

Est enim quartus musculus thoracis adeo longus, vt sit verum exemplar illorum affectuum, qui per cõsensum generis sentiuntur eminus à radicibus, atque morborum exordijs; quoniam oritur ab osse sacro, & ab interno osse ilium, & scãdens per lumborum vertebras pertinaciter adhæret decem primis costis, quæ huius musculi ministerio arctantur causa constringendi thoracem, & exprimendi fuligines; & tandem inseritur septimæ ceruicis vertebræ: vt hinc non sit mirum si dum in exordio afficitur hic musculus tumore, vel dolore, vel lassitudine aliqua, quæ sit tensiua, vel vlcerosa, vel phlegmonodes, necessariò lædantur partes, quibus annectitur.

Huius enim quatuor musculi vsus est

ligamentorum munere, quibus alligatur decem superioribus costis, coarctare thoracem; quare, læso huius musculi exordio, necessariò sequitur, vt cum aliqua difficultate coarctetur thorax, vnde fuligines ob diminutam coarctationem thoracis retineantur, & inde tantam passionem illis retentis experiantur miseri, vt sentiant propemodum suffocari; tūc quis risum teneret, videndo empiricos nostrates in tali symptomate vti oleo amygdalino causa inungendi pectus, cum in pectore nulla sit noxa, nulla mala causa, vel morbus consideat? potius enim ipsi deberent superlinire nates, quam pectus, quinimo, si fomentationes adiungerētur lumbis, & vbi causa hæc adesset, aliquid opis illicò patiens consequeretur: quoniam contingit, vt ob hanc musculi longitudinē, causa esse possit circa lumbos, vel circa os sacrum, & circa ilia, vnde nascitur, & aliquando læso principio ceruicem dolere, cum in septimam ceruicis vertebram musculus inseratur.

Præterea ex hoc quarto musculo læso in exordio, vbi est os sacrum, fieri potest motus brachiorum diminutus, & audias cur, quoniam nerui inseruientes brachio, & manibus exoriuntur à vertebris ceruicis, quorum neruorum capita aliqua, si comprimantur à distenso hoc quarto musculo, qui peruenit vsque ad septimam vertebram ceruicis, potest esse, vt propterea langueant brachia; & digiti manus semistupore afficiantur, causa tamen existente in osse sacro; ecce igitur, quod ob consensum vicinitatis, quatenus nimirum musculus comprimit vicinos, & adhærentes neruos, deinde brachia, & manus languent, & adeo in nōnullis digiti patiuntur, vt resoluti videantur? en quo pacto morbus est in clunibus, attamen adeo potest sympathia, vt digiti manus alioquin benè constitutæ partes non expleant officiorum suorum muneta.

In simili casu vidi cōuocatos à præclarissimis viris empiricos, qui videntes in ęgrotante respirationem difficilem, & illi dolere ceruicem, & lumbos, & insimul os sacrum, brachia, & manus semiquodam stupore aliquando affici: asseruerūt antedicta symptomata omnia à capite prodire, & caput à subiectis visceribus humorum malam sobolem recipere, deinde tot pharmaca pro corrigendis capitis, & hepatis affectibus proposuerunt, & applicarunt præclarissimo patienti, vt interim prinsquam posset vniuersa proposita medicamenta haurire, accesserit Vetula pharmacheutria, quæ, tempore crisis non ossi sacro, vel lumbis, vbi erat opus, sed brachijs, & digitis manus, & pectori fabulosam quādam inunctionem adiunxit, & tunc natura superante morbū, vetulæ gratias patiens egit, & non medicis, qui medicinis vexarunt interna viscera alioquin optima sanitate donata, quoniā nullus erat alter modus tollendi illa symptomata in ægrotante illo melancholico, nisi adiungendo fomentationes lumbis, & ossi sacro; soliti enim sunt melancholici homines, ob halitum crassum in musculis existentem, sæpe lacerari; quando accidit, vt quartus iste musculus thoracis spiritibus istis melancholicis corripiatur, tunc tendines istius musculi, qui sunt affixi costis gratia constringendi pectus, vt fuligines expellantur, impotētes, & inertes à flatibus reddantur, vt hinc tendines, cum non probè coarctent, atque constringant pectus, aliquando per aliquod breue temporis spatium melancholici isti videantur suffocari.

Similiter quatenus tendines distensi sunt flatibus, ceruix, cui affixi sunt contrahitur in posteriorem partem, vnde oritur ceruicis dolor.

Ex alia parte tēdines huius quarti musculi thoracis, quatenus sunt tensi, comprimunt capita neruorum à septima ceruice prodeuntium, & alia sequentia neruorum capita, vnde brachia, & digiti manus iisdem neruorum surculis induti semistupore affici videntur.

Demum tendines huius quarti musculi comprimunt musculos dorsi, & capitis, vt totum dorsum, læso hoc quarto, videatur læsum; hinc fit, vt, quarto læso, lædatur sextū par dorsi, quod maximè arctatur huic quarto musculo, cuius officium est, dorsum, lumbos, & thoracem dirigere, vt possit contingere læso hoc musculo quarto à flatibus melancholicis, lædi respirationem, ceruicem, musculos dorsi, neruos brachiorū, & digitorum manus: Colligas ergo ex sympathia vicinitatis

cogni-

cognita in quarto musculo, quam multa cognoscere, & quam promptè remedia adiungere poteris.

Error quorundam qui topicis tractarunt ceruicem, dum non poterat flecti ob protopathiam existentem in quinta thoracis vertebra.
Cap. XXI.

Contingit misero cuidam seni, ut ob casum ab alto, ictum in dorso circa quintam uertebram thoracis in exortu primi musculi dorsi reciperet; euenit tamen, ut post multos dies dolores in ceruice eum infestare inciperent, nihilominus percussam partem, siue accideret ob indolentiam scyrrhosæ dispositionis, siue ob resolutum locum, nullo premi, & uexari dolore obseruabatur, hinc ab optimo isto sene accersiti empirici, qui semper faciles sunt ad credendum, ibi esse morbum, ubi uidentur symptomata, adiunxerunt non dorso icto, atque percusso; sed ceruici dolenti olea, unguenta, & fomentationes, quæ re uera nullam opem præstare potuerunt, & meritò; quia ceruix non erat læsa per se, sed per consensum alterius partis.

Erat igitur operæ pretium perquirere partē affectam, in qua erat causa, & propathia illius doloris, quare, cum ego quoque essem accersitus, ea methodo incedendū mihi proposui, quæ primariam affectionē posset docere, quod ut facerē, incępi prius expendere, quodnam officiū in dorso illius senis deficeret, ut possem ex officio læso in cognitionē loci affecti peruenire, quare uidens patientem non posse flectere superiorem partē dorsi, ex hoc læso officio statim inueni lęsum esse primum dorsi musculū, quia ad hunc musculum pertinet ex omnium medicorum consensu hoc munus flectēdi superiorem partem dorsi; exinde, cū hic musculus oriatur à quinta uertebra thoracis & subiectus stomacho, & æsophago ascēdat per internas partes usque ad occipitium, & in primam ceruicis uertebram inseratur, ex hac cognitione originis, & totius progressus musculi, mihi non fuit difficile inuenire in musculo omnia loca, in quib. posset esse hæc primaria affectio, poterat .n. esse, uel in principio, unde nascitur musculus, uel in musculi itinere, siue progressu, uel in parte, in quam inseritur; cognitis deinde locis, quæ affici possunt, non fuit similiter mihi difficile, ex præcedente cōtusione dorsi facta in illa quinta uertebra, unde oritur iste musculus, colligere, symptoma illud ceruicis certò trahere ortum à quinta uertebra thoracis, & in quinta illa uertebra, quãnis dolore, & tumore careret, esse primariam affectionem, quam primariam affectionem sanè non potuisset inuenire empiricus: qui origines, progressus, & termi. nos musculorum non cognouisset.

Præterea, ut perfectissimè scirē, an in exordio huius primi musculi dorsi esset primaria causa, cur ceruix non poterat flecti, opus erat, ut excurrerē hūc nodū, an in exordio musculi affectio esset per se, uel per consensum uicinitatis alterius musculi; cognoui autē affectionem esse per se in hoc primo musculo dorsi circa quintā uertebram hac potissima ratione, quia nulla alia alterius musculi functio incępit prius deficere, nisi ista, quę est flectere partem dorsi supernam; quare ex actione primo loco læsa cognoui, primū musculum dorsi esse principaliter lęsum; sed non in ceruice, quoniam ibi nullum erat signum lęsionis permanentis; sed in alia parte istius musculi, ubi erat ictus factus; sępè enim cōtingere potest: ut causa læsionis sit in uno capite, & in alio lōgè diuerso illius læsionis signū appareat, sicuti euenit illi misero patienti, qui ob percussionem circa quintam uertebram thoracis comparauit scyrrhosam dispositionem, & inde indolentiam, quæ scyrrhosa dispositio dorsi erat in causa, ut ceruix nō posset flecti, uel dum flecteretur, magnus ab ipso persentiretur dolor.

Sed quoniam potest cōtingere, ut collum non possit flecti ob læsionem huius primi musculi dorsi, factam, non solum ab hac scyrrhosa dispositione, uerum etiã à paralysi neruorum, qui irrigant hunc primum musculum dorsi; expedit breuibus docere uirtute artis anatomicæ modum cognoscendi, quando iste musculus sit læsus ob paralysim.

Methodus ergo, quæ nos docere potest, an primū par musculorum dorsi deficiat

ficiat ob resolutionem,vel ob paralysim, in obeundo suo munere,quod est flectere dorsum,& ceruicem est,quia vbi accideret resolutio vel paralysis, quod idem est,nonnulli alij musculi necessariò essét resoluti,quoniam, cum resolutio fiat per neruos,& nerui vestientes primum hunc dorsi musculum enascãtur à tertia vertebra ceruicis,& à quarta,hoc sequeretur, quod cum à tertia prodeant quoque nerui vestientes secundum par musculorum capitis,& musculum illum quadrangularem trahẽtem deorsum obliquè labia, & ijsdem neruis irrigetur illud par musculorum, cuius officium est trahere scapulã sursum,necessariò, si fieret hæc resolutio in hoc primo dorsi per generis consensũ, qui fit per eosdẽ neruos,eandẽ resolutionem paterentur omnes isti in aliqua parte,& per cõsequens in suo obeundo munere deficerent;vnde ex horum musculorum læsione certò colligere poterimus, neruos vestientes primũ musculũ dorsi esse læsos in origine, & per consequens illum paralysi esse affectum.

Similiter si esset hæc resolutio in hoc primo musculo dorsi per neruos à quarta vertebra prodeuntes,tunc cũ ijsdem neruis ab eadem quarta prodeuntibus sit cõtextus cucularis musculus, & ab eadem quarta vertebra enascatur propago neruorum, quæ vnita cum alijs proficiscitur ad mouendum diaphragma respirationis gratia, necessariò aliqua læsio ob hanc paralysim obseruaretur, vel in cuculari, vel in diaphragmate; si verò ex alia parte cognoscemus virtute anatomiæ,non esse ob resolutionem neruorũ: inferendum erit,factam fuisse dispositionem scyrrhosam in principio, vnde enascitur musculus,cui parti appositis emollientibus tandem duci posset patiens ad pristinam sanitatem.

Ostenditur ex ignorata sympathia inter septimam thoracis vertebram, & ceruicem,empiricos posse in plures prolabi errores. Cap. XXII.

PVisi ex capite pituitosi humores aliquando per superiorem spinæ partẽ descendunt,& vsque ad septimam thoracis vertebrã perueniunt, & ibi consistũt, atque firmantur ob suam viscidítatem, cõtingere deinceps potest,vt ob hunc pituitosum infarctum ceruix, & caput nõ possint extendi; In quo casu aliquãdo vidi empiricos localia adiungere ceruici, morbo existẽte in hac septima vertebra, vbi quartum hoc par musculorum extendentium ceruicem sumit initia.

Sed errant nimium sanè,quoniã symptomaticus iste affectus in ceruice existẽs cubito ferè distat à morbo, qui re verã agit radices non in ceruice,sed in thorace circa septimam vertebram;est igitur operæ prætiũ in omni mala valetudine musculorum præscire, quodnam officiũ deficiat,& ex officio ad musculi lęsi causam progredi, sicuti est faciẽdum in præsenti casu,in quo oportet perpẽdere, ad quem musculum pertineat erigere dorsi superiorem partem,& ceruicem,& caput per consequens extendere; deinde cognitò, hoc officium pertinere ad quartum par musculorũ dorsi, illicò cognoscemus ex anatome, vel saltem ex Vesalij,& aliorũ obseruatione musculum illum oriri à septimæ thoracis vertebræ spina, & ascendere per intermedia vertebrarum, & demum peruenire ad secundam vsque ceruicis vertebram.

Quibus præcognitis, facilè est videre, quomodo res se habeat; nã,si circa septimam vertebram est infarctus pituitosus, facilè cõtingere potest, vt ceruix propterea extendi non possit,nõ tamen ceruicĩ tunc sunt affigenda localia, sed septimæ vertebrę, potest .n. esse morb. in vno loco, & in alio eius symptomata apparere.

Potest quoque dolor ob hunc infarctum partis internæ dorsi excitari in ceruice, nullo humore in ceruice existente, quod fieri potest, dum maxima distensio fibrarum ab infarctu humorum facta distendit ceruicem, & ipsi communicatur affectus.

Potest quoq; contingere, vt circa sextam vertebram abscindantur à chirurgo imperito transuersim musculi fibræ, & inde sequatur,vt non possit eligi collum, in quo casu collum nõ esset inungendũ.

Potest etiam contingere,vt sint ibi humores indurati,quorum maleficio fibræ non habeant facultatem erigendi thoracis partem superiorem,collum, & caput; in

in quo casu solum emollientibus, vel deriuantibus administratis sextæ vertebræ thoracis symptoma apparens in collo optimè curari possit.

Potest denique vsus istius quarti paris musculi dorsum & ceruicem extēdentis, non solum tolli ob scyrrhosam illam dispositionem, verum etiam ob semiparalysim, quæ potest fieri ob compressionem alterius musculi adhęrentis, quod cognosceretur per vsum, & officium aliquod primo loco amissum, & inde ab vsu, & officio in notitiam musculi læsi ad cognitionem affectus peruenire possumus.

Diximus, quod possit esse semiparalysis causa, cur extendi non possit pars superior dorsi; & ratio est, quia, cum sit circumuestitum istud quartum par musculorum dorsi propagine neruea prodeūte à tertia, & quarta vertebra ceruicis, si in his vertebris erit scyrrhosa dispositio, nō permeabit facultas animalis; & fiet paralysis; cognoscemusque hos neruos ceruicis esse læsos ob paralysim, quando cęteri musculi circumuestiti ijsdem neruis, eadem mala valetudine erunt correpti, veluti musculus quadrangularis mouens obliquè deorsum labia; musculi capitis, & ille, qui mouet sursum scapulam, quippe qui ijsdem neruorum surculis prodeuntibus à ceruice sunt irrigati, & si eadē mala valetudine prematur diaphragma, & propterea obseruetur aliqua difficultas respirationis, certissimè colligemus quartum musculum dorsi esse læsum, ob morbum existentem in exortu nerui, & ratio est, quoniam à quarta vertebra ramulus missus est, qui cum alijs iunctus ad diaphragma pergit, vt moueat illud respirationis gratia, à qua parte cæteri nerui vestientes alios musculos quoq; prodeunt.

Potest demum contingere idem affectus, non propter læsos neruos ceruicis prodeuntes à tertia, vel quarta vertebra, sed quia hic quartus musculus dorsi deficiat in explendo officij sui munere ob neruos à sexta, & septima vertebris thoracis semiobstructos.

Tunc quomodo cognoscere poteris sine optima anatomia, quando ob initium horum neruorum à sexta, & septima vertebris prodeuntium deficiet quartū par musculorum dorsi? quare, vt hoc cognoscas, scias, eosdem ramos irrigare secundum par musculorum scapulæ, & quintū musculum thoracis, & postquā circumuestitum est illud quartum dorsi ijs surculis enascentibus à sexta, & septima vertebris thoracis, deinde circumuestire quartum brachij, cuius munus est trahere deorsum brachium: inferas ergo, est læsum quartum par dorsi, & nullus cognoscitur tumor, vel infarctus, ergo ob semiparalysim quæ non erit in neruis illis ceruicis, sed in illis sextæ, & septimæ thoracis vertebris, quoniam quartum brachij quoque deficit in suo obeundo munere, quod ijsdem neruis induitur, & nequaquam neruis prodeuntibus à ceruice.

Errant, dum ceruicem inungunt, vel dorsum, quando postrema ossis sacri pars esset inungenda. Cap. XXIII.

FRequentissimè dorsum totum mala valetudine primi obseruatur, quoniam nunc in rectum ægrè extēdi, nunc malè flecti, nunc dolores vnam partem, nunc aliam obsidere videmus, & præcipuè in senibus, vel melancholicis hominibus, in quibus iugiter halitus melancholicus petens dorsum musculos distendit, vnde excitantur dorsi dolores, vnde malè flectitur, vel extenditur; nihilominus causa harum omnium passionum, quæ totum dorsum tot modis infestat, in vnica tantum parte suam sedem tenere potest, vt modò sit in parte ima ossis sacri, modò in parte interna ilium, modò in musculi exordio, vbi maxima musculi virtus est collocata, & inde per totum dorsum hæc symptomata diffundantur.

Empirici tamen, dū vident læsum dorsum, incidunt in consuetum errorem inungentes vbi symptomata vident, quāuis radix, & causa symptomatum dorsi ob longitudinem musculorum esse possit in vna parte, & in alia eminus locata symptomata appareant, quod præcipuè obseruatur in musculis duobus sexti paris, qui sunt cæteris omnibus nostri corporis longiores, quia exoriuntur ab imo ossis sacri, & ab interna parte ilium ad primam thoracis vertebram, & ad caput usque aliquando extenduntur.

Contingere ergo potest in postrema

parte

parte ossis sacri aliqua mala humorum soboles,quæ replens musculi initium,atque exordium distendat cum violentia totum musculum,donec dolor perueniat ad tensiones huius musculi affixos vertebris thoracis,& ceruicis; tunc si dolor esset in toto dorso, in ceruice, & circa primam thoracis vertebram ; humor verò excitans dolorem esset fixus dumtaxat in imo ossis sacri,quis opem feret inungendo dorsum totum , quod caret humoribus,vel flatibus, quippe qui sunt collecti tantummodo in osse sacro?

Quare,vbi videris, dorsum in rectum non posse totum extendi , inferas effectum esse in sexto pari musculorum thoracis ; dicas deinde, ergo erit in illo musculo, vel per essentiam, & per se, quod est secundum omnes partes, vel per accidens,quod est dupliciter, vel per consensum generis, vel vicinitatis ; si verò per consensum alterius musculi vicini contingat,cognoscemus ex læsa aliqua actione,quæ nos docebit,quis sit ille musculus læsus; per hypothesim, si prima affectio, vel dorsi lęsio,quę inuasisset,fuisset,quod non extenderetur dorsi pars superior, tunc quartus musculus esset origo, cuius officium est partem superiorem dorsi extendere , & quia vicinus est sexto pari, quod potest ab eodem quarto comprimi, dicimus hanc lesionem, dum non dirigitur totum dorsum , pendere à sexto pari musculorum dorsi læso, quod tamen læsum sit per consensum vicinitatis quarti musculi,qui antea erat læsus, quare tunc erit considerandum , vnde exoriatur quartus musculus, & cui parti inseratur, & deinde contemplandus est progressus totus illius musculi, quoniam hoc modo erit tibi admodum facilè originem morbi peruestigare.

Simili modo, sicuti dictum est de vicinitate quarti musculi , de alijs omnibus musculis adiunctis, & vicinis sexto pari subaudiendum est.

Si verò in hoc sexto musculo , non in qualibet parte,quia sic esset per se, & per essentiam, & nō per sympathiam, de qua loquimur , sed in aliqua tantum parte, quod est per accidens(quoniam statutum est ab Aristotele 8. phys. 27. omne per aliud esse per accidens) erit aliquis humorum infarctus, & in altera parte valde distanti persentiatur morbi symptoma, veluti contingit, dum est tumor, vel flatus, vel alia causa extendens principia musculi in osse sacro, vnde contrahantur in se fibræ , & in longum ad supernas partes extendantur ; tunc haud bubiē dolor vsq; ad ceruicem perueniet, & ibi sentietur non per consensum vicinitatis; sed per consensum eiusdem musculi : quæ omnia cognosci poterunt ex officijs læsis.

Nisi promptè medicus omnia officia musculorum, & neruorum sciat, & memoria teneat,est impossibile,vt sciat mederi ; cognitis deinde officijs primo loco, vel secundo læsis, cognoscuntur musculi,qui sunt læsi per se: cognito musculo principaliter læso , illicò omnes eius partes illius musculi sunt ante oculos obijciendæ,& manibus tangendæ, & cōtemplandæ , quia hoc modo faciendo, adeo promptè inueniemus locum affectum, quamuis distet à symptomate, vt digito ostendi possit.

Si denique noxa sexti paris musculorum dorsi altiores ageret radices, & à semiparalysi dependeret , cognoscemus, hoc contingere ob semiparalysim,quando nullo dolore existente , non poterit extendi totum dorsum, quod eueniet vel per compressionem neruorum, vel per capitum nernorum angustiam .

Sed audias, quomodo in huius rei cognitionem peruenire poterimus, nerui; quibus irrigatur sextus musculus,sunt ex illis, qui oriuntur ab vndecima vertebra thoracis, & à lumborum vertebris, & ab osse sacro, & eædem propagines, deinde vestiunt quartū musculum brachij,quartum musculum pectoris,& tandem quatuor primos musculos femoris , vel duo prima paria,quod in idem recidit,inferas ergo , læsi sunt isti nerui huius sexti musculi dorsi, de quibus loquimur;ergo noxa, & affectus debet persentiri in quarto musculo brachij, quæ noxa est non posse brachium deorsum trahi : & in musculo quarto pectoris, cuius vsus est constringere thoracem expirationis gratia : & in primis quatuor musculis femoris , quorum vsus est femur extendere;quare colligas, læsionem in sexto musculo, nullo

modo

modò accidere posse ob lesionem neruorum prodeuntium, ab osse sacro, & à vertebris lumborum, & ab vndecima vertebra thoracis, nisi quartus brachij, musculus, & quatuor primi femoris in læsione propriorum officiorum consentiant.

Errant, dum cubitum, quod non potest flecti ad pectus, inungunt; quando scapula, vel collum esset inungendum. Cap. XXIV.

CAsus hic animaduersione dignus est, dū humores à cap. fluentes colliguntur in scapula, & inde, si ob humorum sarcinam, vel impedimentum cubitum non potest flecti, vel trahi ad pectus, tunc haud dubiè morbus est in scapula, eius verò symptoma in cubito.

Vel contingere potest, vt scapula percutiatur, aut vulneretur in processu ancyroide, vel in parte superna supercilij acetabuli, à quibus partibus enascitur primus musculus cubiti, qui vulgariter dicitur *il pescetto*, & radio implantatur, & propterea tollatur musculi officium, & vsus qui est flectere cubitum ad pectus.

Vel alio modo contingere potest, sicuti sæpè vidimus in melancholicis, quos sæpissimè halitus feriunt; vt flatus, qui debito sunt crassiores tenaciter adhæreant musculorum exordijs, & spatio aliquo temporis musculorū officia maximoperè à flatibus diminuantur, & impediantur; propter similē casum vidi, non semel esse conuocatos chirurgos vt ipsi læso cubito suppetias afferrent, & causas doloris demerent, vel redderent melancholicum patientem sospitem; vidi tamen semper eos topica omnium generū cubito adiūxisse, & non scapulæ; quia adhuc non peruenerunt ad ipsorum aures, quod alia corporis pars cubitum moueat, & flectat, quàm ipsummet cubitum, & propterea; si cubitus non fungitur suo officio, medelam cubito, & non scapulæ esse adiungēdam, credunt; quorum hominum inscitia, & temeritas quanta sit, sciunt anatomistæ, qui longitudinem musculorum, & progressus summa industria obseruant; sagax enim, & prudens natura in animantibus tot instrumenta composuit, quot possent vniuersa officiorum suorum munera explere; neque erat possibile in eodem puncto, in quo officia explentur, omnia instrumenta vniri secundum omnes partes.

Hinc opus est, vt Medici per musculorum officia, progressum, figuram, substātiā, & exordia incedant, & summa vtantur industria, vt possint peruenire in cognitionem instrumentorum læsorum, & ex ijs colligere suas consequentias: valet enim, cubitum non potest flecti, & ad pectus trahi, ergo musculus præcipuè primus cubiti potest esse læsus, sicuti in cadaueribus secundis videre possumus; & cum primus cubiti musculus à scapula oriatur, accidere potest, vt aliquando, læsione existente in scapula, & non in cubito, tollatur cubiti flexio; quod cum ita sit; cur tunc cubito adiunges localia, cum morbus sit in scapula?

Amplius tolli potest hoc officium flectendi cubitum per consensum vicinitatis; nam, si inflammatione musculus tertius, & quartus sint correpti, quorum officium est, cubitum extendere (de quibus, cum sint inter breues musculos, non est, vt loquamur, cum symptomata non possint in his distare loco à morbis) isti poterunt in consensum trahere musculo primum, & secundum, quorum officium, vt diximus, est flectere, & quamuis nulla mala valetudo sit per se in hoc primo cubiti musculo, esse tamen potest per consensum vicinitatis tertij, & quarti musculi, quibus re vera medicina esset adiungenda.

Similiter aliquando in ijs, qui ferunt cauteria, excitatur inflammatio, & omnes cubiti motiones, & vsus tolluntur nunc diligenter esset nobis perpendendum, cuinam musculo per se, & cui per accidens, & per consensum conueniat læsio illa ab humorum diluuie facta, si per cōsensum; expendere tunc debemus, an sit consensus generis, vel vicinitatis quæ quidem cognitio est impenetrabilis, nisi originem, situm, figuram, & progressum musculorum calleamus, vnde enascantur, & quibus implantentur terminis; quorum omnium debet medicus exactissimam, & omnibus numeris absolutam tenere cognitionem; nam illis ignoratis, quis poterit diuinare, quibus partibus topicis sit occurrendum?

Debet

Debet igitur chirurgus prudẽs conuocatus pro curanda aliqua mala musculorum ualetudine progredi per officia læsa, seruando quinque conditiones enarratas in capite tertio huius libri pro cognoscẽda protopathia, quæ nos certò ducent in cognitionem primariæ affectionis expẽdendo prius, quæ officia sint illa, quæ primo loco lęsa sint; per hypotesim in cubito hoc modo læso, dum æger ægrotare incipit, primo loco officium flectendi, & trahendi cubitum ad pectus deficit, deinde contingit, vt cubiti aliud munus deficiat, quod erit cubitum non posse extendi; hactenus nosti per primum fontẽ iam traditum in huius libri exordio primariam affectionem esse in musculis trahentibus cubitum ad pectus; & præterea nosti ex anatomia, horum duorum musculorum flectẽtium cubitum primum oriri à scapula duobus initijs, & inseri in radium.

Amplius cognita figura, & situ fibrarum, & progressu; tunc ex dolore, tumore, & percusione poteris conijcere, ubi collecti sint mali humores.

Insuper ex eodem fibrarum situ colliges, non esse incidendum transuersim, ne pereat musculi officium.

Postremò ex anatomia habes, secundum musculum flectẽtem cubitum latere sub primo, & esse carnosum, & in ipso delitescere posse humorem, quem ubi cognoueris non esse in primo, ac percipies, hoc munus flectendi magis deficere, quã extendendi, & primo loco fuisse læsum; magnum momentum habebis inferendi in secũdo cubiti musculo latitare humorem, quod dignum est inquisitione, quia humores in alta illa parte collecti, dũ in pus conuertuntur, & inde excitantur dolores truces, atque scelesti, tunc qua in parte sit incidendum, ex ortu, situ, & fibrarum progressu poteris colligere.

Quæ cum ita sint, quo pacto sine hac anatomica cognitione empirici, uel Medici dogmatici in simili casu scient unum uerbum mouere.

Postremò, ut redeamus ad consensum factum per neruos, asserimus, cubitũ officium flectendi ad pectus amittere, non solum, quia in capite musculi sit morbus, sed quia possit esse morbus, uel impedimentum in neruis; nàm potest esse lęsum secundum par neruorum manus, & propterea hic musculus primus cubiti, qui est indutus, & circumuestitus eodem neruo, obire non possit suum munus; quare, cum hoc secundum par neruorum enascatur à sexta uertebra ceruicis, potest euenire, ut in sexta uertebra sit aliquis morbus, & eius symptoma in cupito appareat; ab hoc enim secundo pari neruorum ortu à sexta uertebra mittuntur duo surculi nerui ad huius musculi principia; quare, si circa sextam uertebram erit inflammatio, uel tumor, uel scyrrhosa dispositio, quæ impedirent, ne cubitum flecti possit, non cubito, sed sextæ uertebræ remedia essent adiungenda.

Cognoscemus uerò, neruum hunc in ceruice esse læsum, quãdo cæteri musculi eodem neruo irrigati erunt læsi, cum igitur primus cubiti musculus hoc neruo irrigatus, & deinde neruus idem descendat usque ad digitos, & præcipuè secundo articulo pollicis det motum; ualebit consequentia, cubitum non potest flecti nulla existente causa manifesta, quæ nobis philosophandi occasionem leuaret, ut sunt uulnera, casus ab alto, &c. & insimul cum hoc musculo primo cubiti secundus articulus pollicis non fungitur suo officio, ergo, si cubitum non poterit flecti, illud eueniet ob læsam neruean propaginem, quæ deducitur à secundo pari neruorum manus, & quæ tandem exordium trahit à sexta ceruicis uertebra.

Errant, dum digitos manus illorum, qui non possunt flectere secundos articulos, inungunt, quando causa huius symptomatis est in humero, vel in rete, vel in collo. Cap. XXV.

FRequentissimè errant empirici, dum ob ictũ in humero, uel ceruice accidit, ut digiti nec flecti, nec per consequẽs aliquid manu apprehendi posit; summã enim manum, & digitos inungunt, & nõ humerum, uel ceruicem, ubi est causa, & radix huius symptomatis, digitosque ipsos tractãt uinaceis, lutis Patauinis, oleisque deinde lumbricatis, & alijs plerisque emplastris; deberent sanè mirabilem nostri corporis sympathiã perpendere, quæ in longis musculis, & neruis pręcipuè obserua-

seruari solet;& per officia læsa peruenire ad partis affectæ cognitionem; inde perquirere, in quo loco musculi, & nerui malè constituti sint;quoniam euenire sępè solet, vt ceruix, vel humeri internum tuberculum percutiatur,vel baculo cędatur,vel casu cõfringatur,aut vulneretur, & inde digitos procul valde locatos per hanc generis sympathiam sua mouendi officia amittere; in quo casu circulatores isti chirurgi semper obliniunt digitos, credentes in digitis esse humores, qui motum tollant.

Amplius consulunt,dum flecti nō possint digiti, causa in humero, vel in collo existēte,vt in læsa manu teneatur,& manu apprehēdatur pila,vt in assidua,& iugi flexione digitorum, & apprehensione pilæ amoueant digitorum defectum,rati alibi nō esse causam deperditi motus digitorum,quam in digitis. Quinimò licet ab ipsis ægrotantibus aliquando sint cōmonefacti de humeri,vel ceruicis contusione,nihilominus adduci non possunt,vt credant,morbum non esse in digitis,cum ipsos læsos videant.

Cæterum non est opus multis verbis, vt tātum errorem reijciamus, cum error ipsorum adeo certus sit, vt manibus ipsis tangi possit; quoniam hic musculus flectens secundos articulos quatuor digitorum enascitur ab interno humeri tuberculo, deinde factus carnosus iuxta longitudinem cubiti,& radij defertur,& vbi medium cubitum præterijt, tendens in angustum terminatur in quatuor tendines perforatos, qui demum implantātur secundis articulis quatuor digitorū,gratia ipsos flectendi; quare, cum res se habeat,cur,si post læsum internum humeri tuberculum secundi articuli quatuor digitorum flexione sua priuentur,volueris tunc auxilia digitis adiungere, & in vola manus pilam ab ægris gestari? esset opus tunc musculi initijs,& humeri tuberculo interno,vel ceruici suppetias afferre,quia in humero, vel in ceruice est morbus; in digitis verò nihil aliud, quā morbi symptoma,cui symptomati, vt symptoma, nunquam est occurrendum.

Potest quoq;esse,vt morbus non solum in humero,sed etiam iuxta cubiti,radijq; longitudinem habeat suam sedem, per quam partem defertur musculus iste, & ibidem fibræ, quæ deinde cessant in tendinē sint laceratæ, vel à vulnere,vel à tōsore imperito;qui eas trāsuersim secuisset gratia aperiēdi apostema,vel callo aliquo durissimo ita sint obductæ,fibrę illæ non amplius diffundere possint suam vim in tendinem,& per consequens digiti non flectantur;tunc,si digitos inungeres centum annos,oleum,& tēmpus contereres.

Sed audias casum, quē nuper vidi:erat inflammatio in parte carnosa musculi paulo post à suo principio, tandem collecta penitius fuit sanies,quæ trucès,& insignes dolores faciebat,tunc tonsor inexpertus transuersim profundè secuit musculū,& sectis fibris, musculus inde amisit motum secundi articuli quatuor digitorum, vnde casus factus deinde fuit deploratus ob fibras transuersim excisas.

Nō errarent tamen si solā cutim transuersim inciderent;quia sępè excisio trāsuersim facta dum cutis naturaliter sibi applicatur est melior & vtilior: Gal. 15. meth. 5.de inguine dicit quod cutis excisio debeat fieri transuersim: quia dum membrum inflectimus naturaliter cutis sibi applicatur, videas igitur, quæ imminent pericula, dum tractantur hæc nostra corpora ab empiricis, vt propterea peritissimis Medicis,& Chirurgis,& non tonsoribus sit concredendum,quia sciant & longitudines, & latitudines musculorum, & in quas partes extendantur, & quibus partibus implantentur.

Alium similem casum uidimus cuiusdam icti,atq; percussi in humeri interno tuberculo, qui motionē digitorum amisit, & postquā empiricus multorum dierum curriculo olea, & unguenta digitis adiudxit sine salutis spe, tandem æger bono spiritu percitus tradidit se medico anatomico, qui factis fomentarionibus in illa humeri parte lęsa,& exinde eidem parti ammoniaco in aceto dissoluto cum quo essent mucilagines radicum altheæ comixtæ,applicito; breui temporis spacio fuit ad portum salutis translatus.

Præterea, cum musculus iste flectens digitos possit uires suas amittere, nō solum ob læsum musculum in exordio,uerum etiā ob neruos læsos in ceruice, unde oriuntur nerui uestientes manus;propterea

præterea est inuenienda methodus anatomica, quæ ex officijs læsis nos perfectè doceat, quando morbus existens in exortu neruorũ manus à ceruice in prodeuntium sit in causa, cur secũdi articuli quatuor digitorum non flectuntur. Audias igitur, quomodo sit comparanda hæc cognitio; adsunt surculi neruei prodeuntes à tertio pari neruorum manus, quibus induitur primus iste musculus flectens secũda ossa quatuor digitorum, pollice excepto, cæterum surculi isti neruei, antequam ingrediantur primum hunc musculum flectẽtem hæc secunda ossa quatuor digitorum, prius peragrant per secundum musculum flectentem cubitum, & deinde inseruntur in istum primum, de quo loquimur, & post istum tandem peragrant per musculos flectentes tertia ossa quatuor digitorum, & tertium articulum pollicis.

His ergo positis, talem possumus demonstrationẽ formare, non possunt flecti quatuor ossa digitorum, pollice excepto, & simul cubitum non flectitur, neq; tertius articulus quinque digitorum, ergo morbus lædẽs hæc officia nullo modo poterit esse digitis, neque in musculo illo flectente digitos, sed in altiori exordio, quod est in capite tertij paris neruornm manus, quod par est commune omnibus illis musculis, cũ ab ipso facultas motrix, & sensatrix trahãt originẽ, quod par immediatè oritur ab illa neruorum rete, cuius imago perbellè exprimitur in Cardinalium galeris; sed demum tamquam à trunco, & stipite proprio à uertebris ceruicis trahit suum principium.

Ex quo discursu optimè colligere possumus, quando digiti nõ possunt flecti, an hęc mala ualetudo digitorũ proueniet à morbo existente in digitis, uel in exordio musculi, uel in ceruicis uertebris; & inde quoq; animaduertimus, quando in digitis hoc modo læsis sint adiungenda topica digitis, quando exordio musculi flectentis secundos articulos, & quando uertebris ceruicis. Gal. 3. de loc. aff. 10. eadem philosophia incedẽs perscrutatus est locum affectum in Pausania Syro Sophista: qui Romam ueniens cadens è uehiculo ictus est in dorsi initio & amisit sensum duorum digitorum minimorum sinistræ manus. Addit alios medicos adaptasse remedium digitis, & in peius Pausaniam incidisse; dicitq; se initio dorsi percussi apposuisse, & breui sanitati restituisse.

Hinc quoq; facilè est uidere, quo pacto nostrates nonnulli, qui se dogmaticos faciunt, in errorem incidant, dum in omni officio læso musculornm, si primis inunctionib. lęsio non tollatur, uolunt cerata, stillicida capiti adiungere, perinde ac solũ à capite prodirent omnes causæ lædentes officia musculorum, & neruorũ: ut hinc sæpè frustra administratis his suis medicinis caput, & cætera ægrorum uiscera in ęgritudines longè maiores trahant.

Errant, dum digitis illorum, qui tertium articulũ quatuor digitorum, pollice excepto, flectere non possunt localia, applicant, quando alijs longè diuersis partibus essent applicanda. Cap. XXVI.

VT magis eluceat hæc generis sympathia, quę fit per musculos, & neruos continuatos, & in longitudinem extensos; agendum proposuimus de longis digitorum musculis, ut errata empiricorum de consensu generis (quantum fert tenuitas nostra) anteuertamus, & corrigamus, quia licet de omnib. consensibus, qui accidere possint, non sit possibile, cũ sint ferè infiniti, pertractare; attamẽ nos expergefacti horum exemplorum luce non tam facilè in errorem corruemus.

Contingere ergo potest, ut tertius articulus quatuor digitorum, pollice excepto aliquando non flectatur propter cõsensum morbi existẽtis in parte anteriori, & interna articuli cubiti, unde hic musculus oritur, quiq; descendens, antequã ad brachiale perueniat, diuiditur in quatuor tendines, qui cum sint subiecti tẽdinibus primi musculi, ante radicẽ secundi digitorum internodij perforant eos tendines, & deinde inseruntur in tertia ossa digitorũ, gratia flectendi, & trahendi digitos, ut optimè constringantur; uidẽtes ergo empirici tertia internodia horum quatuor digitorum nõ flecti, ob imperitiam anatomię tanta non pollent cognitione, ut sciant, uel credãt, digitos immobiles posse esse sanos, & morbum efficien-

clētem hoc symptoma esse in cubito, qua sympathia horum longorum musculorum ignorata, cęcorum more symptomati occurrūt oleis, & cęteris remedijs, quæ aliquid opis præstarent, si cubito ea adiungerent; vbi est radix, & causa symptomatis digitorum.

Sed quando digiti non possent flecti, quia in exordio musculi flectentis tertiū articulum sit morbus, ob vulnus, vel ob alias causas, tunc si digitis topica, quamuis peroptima sit, adiungantur, nullam conciperemus spem ex topicis adiunctis, digitis: vel si cubitum ictum ob casum, vel ob alias causas reciperet, quomodo inungendo digitos curati poterit; vel demum si tonsor aperiendo apostema circa cubitum, vel supra brachiale transuersim incideret hunc musculum, & inde digiti nō possent flecti; quis risum teneret videndo empiricos digitis applicantes localia?

Potest quoque contingere hoc symptoma in tertio osse quatuor digitorum, pollice excepto, quia neruus vestiens hunc musculū sit angustia aliqua oppressus in origine prodit enim ramus vestiens hunc musculum à tertio pari neruorum brachij, & à quinto tamquam à primo stipite, sed magis proximè deducitur à rete imaginem exprimente cordularum Cardinalium galeri, cognoscemus autem affectum existentem in digitis à neruorū exordijs prodire, quando musculi illi, qui priusquam isti, ijsdem neruorum ramis induuntur, erunt læsi, sicuti est musculus flectens cubitum, nec non illi musculi qui irrigantur post istos, qui trahunt tertia internodia quatuor digitorum, quique mouent pollicem, ipsumque ab alijs separant, vt omnis ferè motus digitorum ab istis surculis tertij, & quinti neruorum brachij exoriatur; valebit ergo hæc consequentia, non flectuntur internodia tertia quatuor digitorum, ergo morbus potest esse in tertio, & in quinto paribus neruorum brachiorum, ergo potest esse morbus in rete illo neruorum, vel in vertebris ceruicis; ergo dabitur occasio, vt digiti amittant motum ob morbum existentem in ceruice, vel in rete; ergo tunc ad curādos digitos remedia collo; vel sub iugulo, vbi est rete, erunt applicanda; quæ cum ita sint, quid diceret empiricus hac cognitione priuatus, numquid non admiraretur, quando oculis proprijs aspiceret probum anatomicum post factam hanc consequentiā, quod digiti haberent amissam flexionem ob vitium in capitib. neruorum, in vertebris colli, vel in rete, fomentationibus adiunctis vertebris, digitis motionem dare?

Nos facimus denique hanc consequētiam, amotis percussionibus, & vulneribus, & similibus manifestis; si musculus iste flectens tertium internodiū quatuor digitorum deficiat, & insimul cubitum flecti non possit, & cæteri motus digitorum quoque deficiant, ergo in capitibus neruorum erit morbus, qui efficit hoc symptoma in digitis.

Methodus verò, qua distinguere possumus, an causa, & radix symptomatum digitorum sit in collo, vel in rete, vel demū in cerebro ipso, est, quia si primaria affectio est in rete, & non in ceruice, vel cerebro, symptomata aliubi esse nō possunt, nisi inter digitos, & iugulum; si in ceruice, inter digitos, & ceruicem; si in cerebro, inter digitos, & ceruicem illius, & alterius lateris possunt obseruari symptomata; qua methodo Gal. progediens peruestigauit causam, cur in homine illo veniente Romam digiti amiserint sensum inuenitque scyrrhosam dispositionē circa septimam vertebram ceruicis ob ictum factam, fuisse causam, cur digiti non sentirent, & inuento loco ceruici topica adiunxit, & paulo post sensationem digitis reddidit summa cum omnium admiratione.

Errant, dum inungunt quatuor digitos, pollice excepto, qui non possunt extendi ob morbum existentem in humero.
Cap. XXVII.

Non rarò accidere vidimus, vt digiti non possint extendi, quamuis in digitis nullus humor, vel alia causa præternaturam obseruetur, quæ motionem digitorum tollat, nihilominus nō desunt empirici, qui digitos hos læsos per consensum vexant vnguentis, pinguedinibus lana succida, nec non etiam obliniunt ipsos oleo de iunipero, de terebentina, de ammoniaco, oleo phylosophorum de lateri-

teribus vocato, & alijs plerisque tractant linimentis, horum omnium localium administrationem ipsimet empirici irriderent, si proprijs oculis in secandis corporibus origines musculorum intuerentur, vt quotidiè vident anatomistæ qui in cadaueribus, suis manibus trahentes hunc musculum sub externo humeri tuberculo, mouent mortuorum hominum digitos; musculus enim extendens hos digitos oritur ab hoc humeri tuberculo, quippe qui si lædatur in illa superna parte, digiti alioquin sani immobiles ferè redduntur, quare si hęc scirent, & deinde viderent post percussum humerum digitos amittere motum, ipsi quoque non digitis, sed parti illi superiori localia applicarent.

Ideo non datur alter modus cognoscendi symptomata motricum facultatum, nisi per cognitionem ortus, & progressus musculorum, & neruorum. Hinc si de ortu, & progressu primi musculi externi digitorum; cuius vsus est, quatuor digitos extendere, pollice excepto, loquamur; dicimus, hunc musculum in primis nasci ab hoc externo humeri tuberculo, & deinde incedere per cubitum, & radiū, & in quatuor latos tendines cessare, qui inserūtur deinde à primo vsque ad tertium articulum quatuor digitorum sub vnguibus.

Ex hac concepta veritate colligimus cur non extendantur digiti, & est, quia huius symptomatis digitorū causa, & pro topathia habere potest radicem tum in externo humeri tubere, quo læso digiti desinunt extendi, tum inter cubitum, & radium, tum iuxta brachiale: videas ergo, quomodo causa, quæ motum digitorum tollit, varijs in locis, & procul à digitis esse possit; quę cū ita sint, quomodo vnguētis, linimentis digitis adiunctis, causa læsionis existente in humero, vel inter cubitum, & radium, vel ante brachiale, volueris digitis opē ferre? pergas toto anni curriculo inunctionib. orientalis opobalsami, & omnium generum, quod nihil facies, & totum amittes opus.

Præterea contingit aliquando, vt digiti isti quatuor non extendantur, non quia sit causa præter naturam in digitis, vel inter cubitum, & radium, vel in humeri externo tuberculo; sed quia sit in parte longè magis remota, sicuti quando est in quarto coniugio neruorum brachij à quo surculi vestientes hunc musculum extendentem quatuor nominatos digitos prodeunt.

Methodus autem cognoscendi, quando digiti non extendantur ob morbum existentem in capite quarti paris neruorum à ceruice prodeuntiū, erit hæc, quia omnes musculi circumuestiti ijsdem neruis prodeuntibus ab hoc quarto coniugio sentient eundem defectum, & tales erūt musculi cubitum flectentes, & extendentes, qui irrigantur surculis eiusdem quarti paris neruorum manus, antequam induatur iste musculus, de quo loquimur.

Præterea deficiet in suo officio musculus extēdens brachiale, & musculi prębētes motionem pollici, qui ab eodem neruorum stipite motum suscipiunt; valebimus ergo ex omnium istorum musculorum læsione (supposito prius, causas alias euidentes non esse, quę motū impediant, veluti essent vulnera: & tumores) colligere, quartum par neruorum manus morbo uexari in ceruice; quare pro digitorum curatione remedia non digitis, sed ceruicis uertebris tunc essent applicanda.

Præterea contingere potest, ut digitus minimus non possit separari à reliquis, vel ob tumorem existentem in externo humeri tuberculo, factum à fractura, uel ab aliqua destillatione, uel ob morbum existentem in neruorum rete, uel in ceruice, propter quas causas si digitus minimus ab alijs abduci non possit, nunquam unguentis admotis digitos curari poterit.

Præterea causa, cur minimus iste digitus ab alijs non separetur, & palma tota fieri non possit, ubique in spatio illo ab humero ad brachiale potest hærere, nullo humore in digito minimo existente; tunc sanè digiti, uel palma tota non esset inungenda, sed locus, ubi considet humor, siue sit in humeri capite siue inter cubitum & radium, per quem locum defertur musculus, quos locos læsos promptè admodum quisque cognoscere poterit, si anatomica facultate erit excultus, quoniam per officia læsa cognoscet musculum læsum, cognito uerò musculo læso, cognoscet illico omnes eius partes, in quibus

cau-

causa principalis posset agere radices, & cognoscet, in quas partes eius symptomata possent diffundi, quæ partes illud occupant spatium, quod est ab externo humeri tuberculo vsque ad minimum digitum.

Demumque virtute methodi traditæ in hoc libro inueniet, an per se, vel per consensum alterius vicini musculi affectus lædat corporis nostri operationes; Hæc sunt principia, per quæ optimè poterimus cognoscere, vbi sit in musculis morbus.

Demum, si vis scire, quando minimus digitus non possit separari ab alijs per neruum læsum in exordio quarti paris neruorum manus, scias ab hoc quarto pari neruorum, non solum prodire neruos vestientes hunc musculum separantem minimum digitum ab alijs digitis, verum etiam prodire ab eodem pari neruos vestientes musculos flectentes cubitum, & musculum extēdentem brachiale; quare si digitus non poterit separari ob vitium in capitibus neruorum, necessariò musculi cubiti, & brachialis non poterunt fungi suo officio, & eo magis hæc consequentia valebit, quia nerui à quarto pari neruorum manus prodeuntes prius irrigant musculos flectentes cubitum, quam musculum istum separantem digitum; quare per hanc singularem methodum, cognita protopathia, poteris, si erit in collo, ibi adiungere auxilia topica, & non digitis.

Errant, dum digito indici, qui non potest extendi, adiungunt topica, quando causa læsionis est in cubito, vel in ceruice. Cap. XXVIII.

SI videris hominem, qui non possit digito indice indicare, vel indicem, quod idem est, obliquè extendere, illicò ex hoc læso officio dicere poteris, tertium musculum externum, qui prodit à medio cubito, vbi est linea illa aspera, & oblonga, esse læsum, quia huius musculi munus est extendere digitum indicem; quare poterit contingere, vt in medio cubito, vnde oritur musculus, sit morbus, & index alioquin sanitate præditus patiatur per sympathiam cubiti: poterit esse morbus in vlna, vel in cubito, vbi linea oblonga, & aspera existit, vel in brachiali, per quem locum transit musculus; vel poterit esse impedimentum in musculis vicinis, quatenus musculi cohærētes, & vicini sint onusti, atque referti magna humorum sarcina, vel quod tumidi facti sint ob ædema, uel propter alias causas, & horum omnium morborum signa solum apparere in indice; quare loca affecta sunt inuenienda, & ijs adiungenda sunt localia, & nequaquam indici per consensum læso; quo pacto uerò omnia hæc loca læsa cognosci possint, ex traditis in primo libro, & ex officijs læsis facilè cognoscere poterimus.

Si uerò musculus huic destinatus muneri extendendi indicē integra gauderet ualetudine, & motio huius musculi diminuta, uel ablata prodiret à neruorum origine; audias methodum, quæ ad huius cognitionis apicem nos certò transferre potest: à quarto pari neruorum manus propagines uestientes hunc musculum exoriuntur, & ab eodē trunco prodeunt neruei surculi irrigantes musculos flectentes, & extendentes cubitum, & musculos brachiales, & cæteros pertinentes ad digitorum extensionem, quare si index non posset extendi, & simul cubitum neque flecti, neque extendi possit; & similiter brachiale in suo obeundo officio deficiat, ex ijs semper consequentiam inferre poteris; quod in communi trunco neruorum, qui consistit in uertebris ceruicis, unde oritur quarta coniugatio neruorum, sit radix, & causa, propter quam index non possit extendi; quare si uolueris tunc indicem læsum subleuare, non erunt medicamenta indici, sed uertebris ceruicis, uel reti apponenda, quod empirici irriderent.

Quomodo autem cognoscatur an causa læsionis digiti indicis sit in rete, uel in uertebris, animaduertas, hoc cognosci posse ex præcedentibus alijs signis, quemadmodum cognouit Galen. scyrrhosam dispositionem post septimam uertebram ex ictu habuisse ortum: cognoscemus similiter ex ijs, quæ tradita sunt in primo libro capite 11. quod est de locis affectis cognoscendis.

Errantdum digitum pollicem, cuius tertius articulus non potest extendi, inungunt, quando causa læsionis, est in cubito, vel in ceruice. Cap. XXIX.

CHirurgi in nulla corporis parte maiori diligentia vti deberent, quam in cognoſcenda, & curãda affectione digitorum; quoniam ſæpè accidit, vt digiti ob muſculorum ſuorum longitudinem, nullo morbo premantur, attamen amiſſam ſuam motionem habeãt ob morbum in alia remota parte habentem radicem, vnde digiti propter illius partis ſympathiam munera ſua explere non poſſint; quare, quoties videris tertium articulum pollicis non poſſe extendi, neque ab alijs digitis abduci, inferas, ergo quartus muſculus externus digitorum eſt malè affectus, cuius vſus eſt extendere tertium articulum, & eſt ille, qui à cubito egreditur penes tertium muſculum, quique defertur ſupra radij appendicem, & inſeritur tertio articulo pollicis; quare contingere poteſt, vt in cubito ſit morbus, & in pollice tantum appareat hæc functio læſa: an ne inflammatio cubiti, vel cubiti percuſſio, vel vulnera in illa parte poſſunt auferre pollicis motum? cur ergo vis empirice auxilia adiungere pollici? quando pollex non eſt alicuius malæ cauſæ particeps, & functio ſit læſa in ipſo per conſenſum eiuſdem muſculi in alia parte læſi.

Poſtremò poteſt tolli hic motus pollicis ob neruos læſos in capitibus, quę capita ſunt in rete, & in vertebris ceruicis, vnde omnes nerui digitorum dependẽt, quoniam virtus mouendi pollicẽ pendet à rete, & à vertebris; muſculi verò exiſtentes ſupra rete, qua ſupra iugulũ ſunt, à vertebris tantum ſuam mouendi virtutem trahunt, quare ſi videris, dum tertius articulus pollicis non poſſit extendi, illos muſculos tantum eſſe læſos, qui infra rete ſunt, morb. erit in rete; ſi vero videris, nõ ſolũ muſculos, qui ſunt infra rete, ſed etiã ſupra rete nõ extẽdi, tunc morbus tollens extenſionem tertio articulo pollicis erit in vertebris colli, vnde oritur quartum par neruorum. His igitur poſitis, quomodo ſi morbus erit in partibus ſupernis, & ſymptoma in pollice, volueris empirice digitum pollicem inungere, vel faſcijs, ligaturis, pinguedinibus obducere ac obuoluere: quo nil ineptius eſſe poteſt, & à rectis phiſiologiæ principijs magis abhorrens; nihilominus his noſtris temporibus plurimi ſunt empirici, qui in has ſyrtes incurrunt: quoniam nullo modo ſibi perſuadere poſſunt, quod ſymptomata perpetuò non ſint in eadem parte cum morbo coniuncta.

Muſculus in ordine quintus, qui extrẽdit totum pollicem enaſcitur ab eadem linea cubiti propè quartum muſculum, cuius progreſſus eſt obliquus pollicẽ verſus, & in quatuor vt plurimum tendines degenerat, vt propterea plures videantur muſculi, cuius primus tendo inſeritur in tertium pollicis articulum, alter in ſecundum, tertius verò tendo in primum articulũ pollicis, quartus in os brachiale, quo pollex fulcitur. Quare quis eſſet adeo rudis, qui, læſo cubito, vnde enaſcitur muſculus, ob quam læſionem pollex nõ poſſet extendi, pollicem inungeret? quis in læſa tendinum origine, vel in læſione facta in obliquo progreſſu, vel in oſſe quo fulcitur pollex, digitum inungeret? ſuperliniret ammoniaco in aceto diſſoluto, & ſimilibus? vt nonnulli ex empiricis noſtris faciunt, qui, inter cætera auxilia quibus tractant digitos vtuntur chirotecis quibuſdam ex pelle, vel lana ſuccida intus obuoluris, & alijs vaniſſimis topicis vexant miſerum patientem, quando origini muſculi, & cubito, vnde muſculus oritur eſſet localibus proportionatis ſuccurrendum. Si verò in neruis eſſet læſio, eadem methodo primarium affectum poterimus venari, vt ſuperius docuimus, quæ eſt in primis expendere hunc quintum muſculum extendentem pollicem, & cęteros omnes muſculos, qui ijſdem neruis ſunt irrigati, quia eſt impoſſibile in rete, vel in vertebris ceruicis, vnde prodeunt nerui dantes motum, vt pollex extendatur, eſſe primariam affectionem, & primariam cauſam, cur pollex non extendatur, niſi cæteri muſculi ijſdem neruis ſurculis irrigati deficiant in ſuo obeundo officio.

Errant,

Errant, dum semper brachiale illius, qui non potest ipsum extendere, topicis tractant, quando læsionis causa est in humero. Cap. XXX.

VIdimus sæpe numero, dum patientes non possunt extendere brachiale, nostrates brachiale, & rotam manum simul obuoluere linimentis, vnguentis, lutis, & demum vinaceis, permanentes perpetuò in hac inscitia, quod symptomata loco à morbis separari non possint; Vidimus tamen patientem, qui nullo modo poterat brachiale extendere ob morbum non in brachiale, sed in humeri externo tuberculo, existentem; in brachiali verò ipsius erat affectus per consensum, in fieri, & dependens, qui insequebatur morbum humeri, vt vmbra insequitur corpus.

Pergamus igitur nostra methodo, & dicamus brachiale, vel manus ipsa non potest extendi, ergo læsus est sextus, & septimus musculus manus; quoniam ab his duobus musculis extensio brachialis proficiscitur, ergo læsionis causa posset esse, tum in principio, unde exordium hi musculi trahunt, tum in alijs partib. supra brachiale: quare si in principio & origine esset morbus, vel impedimentum, necessariò appareret læsio in brachiali: perpendere igitur oportet musculi principium, & progressum, vt huius musculi sympathiam cognoscamus.

Scias ergo, quod sextus iste musculus oritur à radice externi tuberculi humeri, & cubito connectitur, & amplectitur, & per cubiti longitudinem perreptat, quando verò ad caput peruenit, degenerat in tẽdinem validum, qui defertur supra cubiti appendicem in sinum quendam iuxta styloidem (est autem stylois cubiti processus) & ab hac parte suscipit suum ligamentum, deinde in os illud postbrachialis inseritur, quod minimum digitum sustinet: ecce ergo quod potest esse morbus in externo humeri tuberculo, qui impediat, ne extendatur brachiale.

Amplius potest esse morbus in cubito, & in eius longitudine, & in sinu iuxta styloidem, & eius morbi symptoma in brachiali.

Sicuti quando cubitus, & humerus vulnerantur, vel ob casum, ictum recipiunt, vel percutiuntur, tunc statim potest contingere, vt brachiale non possit extendi ob morbum in cubito, & humeri externo tuberculo existentem.

Præterea posset dolor concitari in brachiali ob musculos in cubito contractos ob callum, vel scyrrhum, & morbum esse in cubito, vbi nullus sit dolor.

Præterea brachiale aliquando non potest extendi ob læsionem factam in origine septimi musculi, quem vocant bicornem, iste enim enascitur ab inferiori humero supra articulum, deinde supra radium repit, & circa mediũ radij cessat in tendinem validum, & biffidum, cui propterea nomen bicornis impositũ est, qui postquam supra brachiale iter fecit, inseritur in ossa postbrachialis, quibus ossibus index, & medius fulciuntur, læso ergo isto, vel altero musculo in cubito, vel in humero, ex necessitate non poterit extendi brachiale, quare si affectus erit factus in parte inferiori humeri, vnde bicornis nascitur, poterit, esse symptoma in brachiali, & morbus in alijs partibus quia sæpè accidit, vt actio læsa non sit, vbi sit morbus.

Errant, dum inungunt brachiale illorum, qui non possunt manum supinam reddere, & flectere brachiale, vel ob tremorem non possunt scribere. Cap. XXXI.

PEr sæpè contingit, vt manus non possit reddi supina, vel flexio brachialis læsa, & impedita sit, vt obseruatur in ijs, qui in scribendo tremore manus afficiũtur, qui licet in cæteris operationib. omnibus brachiale fortissimum habeant; in actu tamẽ scribendi adeo redditur infirmum, vt nullo modo suo fungi possint officio; causa verò istius tremoris nulla alia esse potest, nisi imbecillitas musculorum flectentium manum, & brachiale.

Musculi verò flectentes brachiale duo sunt, alter est inter externos ordine octauus, & est ille quem vocant longissimum qui enascitur ab humero, & deinde peragrans obliquè radium membraneo tendine inseritur in radij appendicem; quare dum

dum manus non poteſt reddi ſupina, & brachiale non poteſt flecti, cauſa eſſe poteſt non ſolum in brachiali, ſed etiam in varijs locis,& preſertim in humero,vnde oritur iſte muſculus,qui flectit brachiale.

Alter verò muſculus flectens brachiale eſt nonus muſculus, qui exoritur a copula, quæ cubitum humero connectit, & qui è ſuperiori parte cubiti obliquus progeditur, & in medium radium inſeritur,vt moueat manum ſupinè, & moueat radium exterius, vt flectat brachiale; & in qualibet iſtius muſculi parte poteſt eſſe morbus aliquis impediens hanc brachialis flexionem.

Videas ergo quopacto brachiale tremore afficiatur per conſenſum à morbo exiſtente procul a brachiali,poteſt enim eſſe morbus in humero in copula connectente cubitum humero,& in progreſſu iſtorum muſculorum,& brachiale eſſe læſum quamuis per ſe careat omni morboſa cõſtitutione: quo pacto ergo Empirici audent,quando quis nõ poteſt flectere brachiale, & in actu ſcribendi maximo tremore afficitur,inungere manũ? brachiale? digitos? quamuis uideant nullo tumore, uel alijs affectibus manifeſtis partes has eſſe affectas.

Amplius non ſolum in humero poteſt eſſe cauſa tollens flexionem brachiali,verum etiam poteſt eſſe in rete neruorum ſub clauicula exiſtentium, & demum poteſt eſſe in vertebris ceruicis: ratio eſt; quoniam muſculi iſti octauus, & nonus contexti ſunt ſurculis miſſis à ſecundo,& tertio paribus neruorum manus.

Sed,vt certa methodo cognoſcas,quando brachiale ſuum munus flectendi non exerceat ob neruos læſos in trunco neruorum tertiæ coniugationis, debes reſpicere an ſecunda,& tertia internodia omnium digitorum poſſint flecti,quoniam; ſi ipſa quoque non poterunt flecti, inferre poteris,eſſe in tertia coniugatione cauſam,cur brachiale flecti non poſſit,& ratio potiſſima eſt, quoniam muſculi flectentes ſecundos,& tertios articulos omnium digitorum iiſdem ſurculis tertij paris neruorum manus ſunt induti, & ab iiſdem virtutem motricem recipiũt; quare amotis alijs morbis ſenſibus manifeſtis vt ſunt vulnera,vel confractio brachialis vel humeri ob caſum ab alto, inferas ex ijs hanc conſequentiam,ſecundæ, & tertia internodia omnium digitorum,& inſimul brachiale non poſſunt flecti,ergo à communi neruorum origine læſa prodit vitium,quod poteſt habere ſedem in rete ſub clauicula,& in vertebris ceruicis,vnde oritur tertia coniugatio neruorum manus.

Quare dabitur occaſio in ijs, qui malè flectunt brachiale, & in ijs, qui difficulter admodum ob tremorem ſcribunt, vt topica remedia, quæ poſſent aliquid opis afferre, non brachiali tantummodo, ſed clauiculæ, vel axillis, ſub quibus nerui omnes, qui mittuntur ad manus tranſeunt & demum ceruici tamquam primo trunco conueniant.

Si denique brachiale non flecti poteſt ob morbum exiſtentem in capite ſecundi paris neruorũ,cognoſces tali pacto, quia tunc neque cubitus poterit flecti,quia iiſdem ſurculis neruorum ſecundi paris induitur,vt brachiale,neque ſecundus articulus pollicis,qui ſimiliter recipit motum ab hoc ſecundo pari; quare ſi fuerit in hoc ſecundo trunco morb. tollens flexionem brachiali, neque cubitus neque ſecundus articulus pollicis poterunt flecti.

Errant, dum topicis tractant tibiam, quæ non poteſt trahi ſurſum verſus inguen alterius tibiæ ob morbum exiſtentem in ilibus. Cap. XXXII.

Cauſæ,quæ poſſunt impedire; ne tibia trahi poſſit ſurſum verſus inguẽ alterius tibiæ, modò poſſunt eſſe in tibia, modò extra tibiam in loco quoque valde remoto,& præcipuè in parte anteriori,& ſuprema oſſis ilium, vnde oritur primus tibiæ muſculus: quoniam poteſt contingere,vt in hoc principio, & origine muſculi ſit aliquis morbus, qui tollat vſum primo huic muſculo tibię,& eius ſymptoma præcipuè ſe oſtendat in tibiam, quam dicemus tunc eſſe læſam per conſenſum ab ilib. veluti ſi contingeret, vt muſculus eſſet vulneratus in ſua origine, & exciſæ eſſent fibrę, vel poſt inflammationẽ talis factus eſſet callus, uel poſt caſum ab alto talis relicta eſſet diſpoſitio ſcyrrhoſa, vt propterea muſculus amplius nullas habe-

ret

ret vires, empirici tamen in hoc modo læſo officio inungunt tibiam,& genua,& non ilia; credentes morbum ſolum eſſe in parte illa inferna,quia non vident cōſenſum inter genua, & ilia ſeruari, quoque poſſe per primum tibiæ muſculum illum longiſſimum, & gracillimum, qui ab ilibus oritur, & tibiæ inſeritur; lædi enim poteſt (vt diximus) hic muſculus in exordio, quod eſt in appendice anterioris partis ilium,& ſymptoma apparere in tibia,quæ eſt in loco valde remoto ab anteriori ilium parte.

Valebit ergo conſequentia, tibia non poteſt tolli verſus inguen alterius, ergo poteſt eſſe læſus primus muſculus ille lōgiſſimus, qui oritur à ſuprema, & anteriori ſede ilium;& deinde obliquè ſecundum internam femoris partem ductus anteriori parti tibiæ inſeritur, cuius muſculi officium eſt (auxilio tamen muſculorum femoris;& aliorum tibiæ) trahere tibiam ſurſum verſus inguen alterius tibiæ; diximus aliorum auxilio, hunc muſculum edere hunc vſum, quoniam adeo eſt gracilis,vt ex ſe tantum pondus commodè non poſſit attollere.

Hic obiter animaduertatur error Galeno adſcriptus dicenti, vſum iſtius muſculi eſſe tibiam ſupra tibiam deferre, vt pueri ludentes facere ſolent, quod non eſt receptum, quoniam oporteret, vt eſſet inſertus in mediam tibiam, vt tibiam ſupra tibiam deferret, ſicuti re vera hic muſculus eſt inſertus in mediam tibiam ſimiarum; vt potuit obſeruare Galenus, ſed non in medias hominum tibias; his igitur poſitis, nunquid non facile cōtingere poteſt, vt cauſa, cur tibia non poſſit trahi ſurſum verſus inguem alterius tibiæ,ſit in anteriori ilium appendice, eius verò ſymptoma in tibia?quare, ſi noſtrates hi, qui mordicus tenent, vbi ſit ſymptoma,ibi eſſe morbum,tunc inungerent tibiam, an ne eſſet ridiculum, videre homines ſumma induſtria adiungere vnguenta ſanæ,& benè conſtitutæ tibiæ,nō per ſe læſæ, ſed ſolū per conſenſū ilium?

Denique tantus eſt conſenſus in hoc noſtro corpore,vt morbus poſſit eſſe circa tertiam vertebram lumborū,eius verò ſymptoma appareat ſolum in tibia, quāuis per ſe ſit optima conſtitutione donata, vnde ſequatur, quod tibia non poſſit ſurſum verſus inguen trahi.

Audias rationē ab anatomia depromptam,cur hoc aliquādo cōtingat; A tertio pari neruorū lumborum oritur neruus, qui deinde peruenit ad illam neruorum implicationem, quæ imaginem retis exprimit, quique tandem mittit ſurculum, in primum hunc tibiæ muſculum, quo præcipuè muſculus habet facultatem motricem;quare poteſt accidere,vt motbus ſit circa tertium par neruorum pedis, quod à tertia lumborum vertebra prodit, & ſymptoma in tibia; quare, ſi propter hanc cauſam tibia non poterit ſurſum tolli, non erit inungenda, ſed inuenienda erit radix, & protopathia ſymptomatis exiſtentis in tibia,& ſi fuerit cauſa, & origo ſymptomatis in lumbis, ibi inunctiones, quæ poſſent prodeſſe, eſſent applicandæ.

Vt igitur methodo aliqua cognoſcas, quando per tam longinquum cōſenſum id accidere poſſit in primo hoc tibiæ muſculo, ſcias à tertio pari lumborum enaſci propaginem prius veſtientem primum hūc muſculum tibiæ, & aliam propaginem deinde dantem motum ſeptimo,& nono muſculis tibiæ,cuius munus eſt tibiam extendere ſecundum rectam lineam,quare valebit conſequentia, non poteſt tibia rectè extendi, quod munus pertinet ad ſeptimum, & nonum muſculum,& non poteſt trahi ſurſum verſus inguen alterius,& nullus ictus,nullus tumor, vel vulnera præceſſerunt, quæ potuerint manifeſtè tibiam lædere, ergo tibiæ læſio habebit ſuā originem in tertio pari lumborum, vnde oriuntur iſti nerui dantes motum muſculis illis citatis.

Præterea, cum innumerabiles poſſint eſſe in hoc noſtro corpore conſenſus, & ſympathiæ, quas mente vix aſſequi poſſumus, ego illas dumtaxat perquirendas mihi propoſui, quæ quotidie in humanis corporibus experientia obſeruantur, & quæ rationibus deſſumptis ab arte anatomica cognoſci poſſunt.

Audias igitur antequam capiti finem imponam quendam conſenſum vicinitatis,qui frequenter obſeruari ſolet in muſculo, de quo loquimur; aliquando contingere ſolet in muſculis lumborum ali-

quis infarctus humorum ab alijs partibus missus, vel per congestionem collectus, quippe qui tollat officia primo, septimo, & nono musculorũ tibiæ, quod hoc modo contingere potest:primum par neruorũ, quod oritur à tertio pari lũborum, & deinde à rete descēdit ad femora,& decidēs adheret,& annectitur musculis lũborũ,qui si propter scyrrhosã dispositionẽ, vel infarctum tumidi aliquantulum sint facti,necessariò comprimenr hũc neruorum truncum,quo compresso virtus motrix, non amplius diffundetur, vel transmittetur ad musculos mouentes tibiam, vnde sequetur, quod tibia versus inguem alterius attolli non possit, nec in rectum extendi ob illum infarctum pituitosum existentem in musculis lumborum.

Amplius in hoc primo,septimo,& nono musculis tibiæ obseruatur alter affectus per cõsensũ vicinitatis,qui fit à morbo existente in sexto musculo femoris, quoniã quando cõtingit, vt in tẽdine forinsecus sexti musculi sit aliquis pituitosus infarctus,illico primus musculus tibię (cuius vsus est trahere tibiã versus alterũ inguen, aliorum tamen musculorum auxilio) comprimitur, & tollitur eius vsus; cognoscemusque affectum horũ musculorum tibię esse per consensum sexti musculi vicini,quando videbimus prius officium sexti musculi deficere,quod est trahere femur sursum ,& flectendo, femur introrsum mouere : quare si post hunc perditum vsum femoris sequatur amissio primi musculi,nec non etiam septimi, & noni tibiæ, erit inferendum, tibiam esse lęsam per consensum factum à sexto musculo femoris, cui auxilia essent adiungenda,& non musculis tibiæ.

Errant, dum topicis tractant tibiam illorum qui non possunt tibiam supra tibiam deferre ob morbum existentem circa os pubis.
Cap. XXXIII.

VAlere optimê potest hęc consequentia,tibia supra tibiam non potest deferri, ergo causa huius potest quoque esse in parte anteriori pubis propè cartilaginem iuxta longitudinem ossis pubis, quia ab illa parte secundus musculus tibiæ exoritur, cuius munus est tibiam supra tibiam deferre, vel superequitare ; quare si hoc principium musculi esset morbo aliquo in mala compositione, vel in soluta vnitate oppressum, non video (cum in origine, & initijs musculorum maxima sita sit virtus)cur nõ possit quoque contingere, vt tibia, quæ longè distat à pube, lædi possit non à morbo existente in tibia, sed in principio musculi, quod est in superna,& anteriori parte ossis pubis.

Quare colligere possimus, si in exordio musculi virtus est collisa atque collapsa, ex necessitate tendinem insertum in tibiam trahere non posse tibiam supra tibiam : quomodo ergo tunc empi ici ita audacter ope inunctionum,& fomentationum tibiæ, ægris polliceri poterunt salutem? & quomodo eos non pudeat, quando suis frustrantur pollicitis,iterum versari inter illos, quos toties deceperunt?

Cæterum animaduertant lectores, nõ solum posse esse morbum in anteriori parte pubis, & eius symptoma apparere in tibia, alioquin sana, & optima constitutione prædita;verum etiam, quod maiori admiratione est dignum, posse esse morbum inter quartam,& quintam vertebram lumborum, & in tibia apparere hoc symptoma, quod est tibiam supra tibiam non posse deferri; quoniam ab illis vertebris nascitur neruus, qui descendens irrigat secundum hunc musculum tibiæ; quare si in capite istius nerui erit morbus, eius symptoma haud dubiè apparebit in tibia.

Methodus verò,qua cognoscere poteris, quando illud caput neruorum inter quartam, & quintam vertebram sit læsum ,erit hæc,quia,antequam hic neruus perueniat ad hunc secundum musculum tibiæ, prius peragrat pes septimum, nonum, & decimũ femoris, & deinde surculos mittit ad penem, merito quorum penis habet motum voluntatium tum in extramittendo semen, tum in alijs exercendis officijs, deinde ad secundum hunc tibiæ, de quo loquimur; demum exoritur alter neruus ab eodem trunco petens quintum musculum femoris.

Quare, quando videbis vsum septimi mu-

musculi femoris, qui est trahere femur sursum, magis tamen introrsum, quam sextus, esse læsum; & videbis quoq; læsum esse vsum noni musculi, qui est femur in gyrum introrsum mouere, & decimi cuius vsus est extrorsum in gyrum vertere, & simul cum ijs quintum musculum femoris esse læsum, cuius vsus est femur extendere in rectum, vel in latum, & demũ videbis simul cum ijs omnibus penem amittere aliquem motum voluntarium, inferre certò poteris, morbum esse in trunco neruorum communi prodeunte à quarta, & quinta lumborum vertebris, quoniam hi omnes musculi citati recipiunt surculos nerueos, vt fungantur suis officijs, à quarta lumborum vertebra, qua certissima methodo resolutiua cognosces huius affectus radicem.

Diximus penem amittere motum voluntarium ob læsionẽ factam inter quartam, & quintam lumborum vertebram, idque cognosci ex læsis omnibus illis musculis, qui sunt induti nerueis surculis prodeuntib. ab illo neruorum pari, quod prodit à quarta lumborum vertebra: sed quoniam ob plurimas alias causas motus voluntarius quatuor musculorum pertinentium ad penem tolli, vel impediri potest: Propterea in hoc loco vnum, quod est obseruatione dignum, non est omittendum, & est, dum duo primi musculi penis; quorum officium inter cætera est aperire meatum, per quod semen debet foris propelli, adeo lacerantur à Lithotomis, tum quando secant, tum quando immittunt forcipem dilatantem, & lacerantem vesicæ collum, & omnes partes vicinas, vt inde musculi hi duo primi penis amittant virtutem vsum aperiendi meatum, per quod sperma emitti debet, quo emisso dum coeunt, semen ob musculorum illorum infirmitatem cum exprimi non amplius possit in penẽ, sequitur, vt sponte in vesicam defluat, & deinde cum lotio simul elabatur, quod Augustino Amullio amico meo, & nonnullis alijs contigisse vidimus.

Ex quo casu colligimus motum musculorum pudendorum non solum tolli posse ob morbum existentem in trunco, verum etiam ob morbum existentem in musculis ipsis.

Secundo colligimus, quomodo lacerentur isti musculi, quorum vsus aperire meatum, & expellere semen per sympathiam vicinitatis.

Tertio colligimus errare Lithotomos dum nimio impetu secant plusquam par sit, & lacerant ceruicem vesicæ, vt sæpè mors propterea sequatur: Satius enim esse aliquantulum magis morari, vt tutius res ageretur; quoniam ex nulla alia causa, his, quibus transponitur per sectionem calculus, mors contingere potest, quam ex hac colli vesicæ læsione.

Errant, dum inungunt tibiam, quæ introrsum flecti non potest ob morbum existentem in coxendice, in osse sacro, vel lumbis. Cap. XXXIV.

PErsæpè vidimus in hunc errorem prolabi nostrates chirurgos, dum aggrediuntur curationem tibiæ, quando introrsum tibia inflecti non potest ob morbum agentem radices non in tibia, sed in coxendice, vnde oritur musculus, qui inflectit introrsum tibiam; tunc enim tibiam læsam vnguentis: lana succida, fascijs, & oleis varijs circumvoluunt, perpetuò hanc hæresim insequentes, quod vbi est symptoma, ibi sit morbus; quod erratum hactenus plurimis argumentis est reiectum; quoniam ostensum est superius sæpissimè valde distare, & loco separari morbum à suis symptomatibus.

Similiter in hoc capite ostenditur, musculum tertium tibię mala lędi posse constitutione in infima, & posteriori appendice coxendicis, vnde originem trahit, uel in progressu, antequam in tibiam inseratur, ueluti circa medium femoris, & inde sequi tibiam ob hunc musculum læsum in origine longè à tibia introrsum inflecti non posse.

Causa enim quod symptoma possit esse in tibia, morbus in coxendice, est, quia hic musculus tertius tibiæ oritur nerueo principio ab infima, & posteriori appendice ossis coxendicis; quare morbus potest esse in nerueo illo principio, & symptoma apparere in tibia.

Præterea, cum iste musculus antequã inseratur in tibiam; in medio femoris fiat carnosus, potest usu uenire, ut pars illa car-

ꝓterea est inuenienda methodus anatomica, quæ ex officijs læsis nos perfectè doceat, quando morbus existens in exortu neruorũ manus à ceruice in prodeuntium sit in causa, cur secũdi articuli quatuor digitorum non flectuntur. Audias igitur, quomodo sit comparanda hæc cognitio; adsunt surculi neruei prodeuntes à tertio pari neruorum manus, quibus induitur primus iste musculus flectens secũda ossa quatuor digitorum, pollice excepto, cæterum surculi isti neruei, antequam ingrediantur primum hunc musculum flectẽtem hæc secunda ossa quatuor digitorum, prius peragrant per secundum musculum flectentem cubitum, & deinde inseruntur in istum primum, de quo loquimur, & post istum tandem peragrant per musculos flectentes tertia ossa quatuor digitorum, & tertium articulum pollicis.

His ergo positis, talem possumus demonstrationẽ formare, non possunt flecti quatuor ossa digitorum, pollice excepto, & simul cubitum non flectitur, neq; tertius articulus quinque digitorum, ergo morbus lædẽs hæc officia nullo modo poterit esse digitis, neque in musculo illo flectente digitos, sed in altiori exordio, quod est in capite tertij paris neruorum manus, quod par est commune omnibus illis musculis, cũ ab ipso facultas motrix, & sensatrix trahãt originẽ, quod par immediatè oritur ab illa neruorum rete, cuius imago perbellè exprimitur in Cardinalium galeris; sed demum tamquam à trunco, & stipite proprio à uertebris ceruicis trahit suum principium.

Ex quo discursu optimè colligere possumus, quando digiti nõ possunt flecti, an hęc mala ualetudo digitorũ proueniet à morbo existente in digitis, uel in exordio musculi, uel in ceruicis uertebris; & inde quoq; animaduertimus, quando in digitis hoc modo læsis sint adiungenda topica digitis, quando exordio musculi flectentis secundos articulos, & quando uertebris ceruicis. Gal. 3. de loc. aff. 10. eadem philosophia incedẽs perscrutatus est locum affectum in Pausania Syro Sophista: qui Romam ueniens cadens è uehiculo ictus est in dorsi initio & amisit sensum duorum digitorum minimorum sinistræ manus. Addit alios medicos adaptasse remedium digitis, & in peius Pausaniam incidisse, diciтq; se initio dorsi percussi apposuisse, & breui sanitati restituisse.

Hinc quoq; facilè est uidere, quo pacto nostrates nonnulli, qui se dogmaticos faciunt, in errorem incidant, dum in omni officio læso musculorum, si primis inunctionib. lęsio non tollatur, uolunt cerata, stillicida capiti adiungere, perinde ac solũ à capite prodirent omnes causæ lædentes officia musculorum, & neruorũ: ut hinc sæpè frustra administratis his suis medicinis caput, & cætera ægrorum uiscera in ęgritudines longè maiores trahant.

Errant, dum digitis illorum, qui tertium articulũ quatuor digitorum, pollice excepto, flectere non possunt localia, applicant, quando alijs longè diuersis partibus essent applicanda. Cap. XXVI.

VT magis eluceat hæc generis sympathia, quę fit per musculos, & neruos continuatos, & in longitudinem extensos; agendum proposuimus de longis digitorum musculis, ut errata empiricorum de consensu generis (quantum fert tenuitas nostra) ante uertamus, & corrigamus, quia licet de omnib. consensibus, qui accidere possint, non sit possibile, cũ sint ferè infiniti, pertractare; attamẽ nos expergefacti horum exemplorum luce non tam facilè in errorem corruemus.

Contingere ergo potest, ut tertius articulus quatuor digitorum, pollice excepto aliquando non flectatur propter cõsensum morbi existẽtis in parte anteriori, & interna articuli cubiti, unde hic musculus oritur, quiq; descendens, antequã ad brachiale perueniat; diuiditur in quatuor tendines, qui cum sint subiecti tẽdinibus primi musculi, ante radicẽ secundi digitorum internodij perforant eos tendines, & deinde inseruntur in tertia ossa digitorũ, gratia flectendi, & trahendi digitos, ut optimè constringantur; uidẽtes ergo empirici tertia internodia horum quatuor digitorum nõ flecti, ob imperitiam anatomię tanta non pollent cognitione, ut sciant, uel credãt, digitos immobiles posse esse sanos, & morbum efficien-

clětem hoc symptoma esse in cubito, qua sympathia horum longorum musculorum ignorata, cęcorum more symptomati occurrũt oleis, & cęteris remedijs, quæ aliquid opis præstarent, si cubito ea adiungerent; vbi est radix, & causa symptomatis digitorum.

Sed quando digiti non possent flecti, quia in exordio musculi flectentis tertiũ articulum sit morbus, ob vulnus, vel ob alias causas, tunc si digitis topica, quamuis peroptima sit, adiungantur, nullam conciperemus spem ex topicis adiunctis, digitis: vel si cubitum ictum ob casum, vel ob alias causas reciperet, quomodo inungendo digitos curati poterit; vel demum si tonsor aperiendo apostema circa cubitum, vel supra brachiale transuersim incideret hunc musculum, & inde digiti nõ possent flecti; quis risum teneret videndo empiricos digitis applicantes localia?

Potest quoque contingere hoc symptoma in tertio osse quatuor digitorum, pollice excepto, quia neruus vestiens hunc musculũ sit angustia aliqua oppressus in origine prodit enim ramus vestiens hunc musculum à tertio pari neruorum brachij, & à quinto tamquam à primo stipite, sed magis proximè deducitur à rete imaginem exprimente cordularum Cardinalium galeri, cognoscemus autem affectum existentem in digitis à neruorũ exordijs prodire, quando musculi illi, qui priusquam isti, ijsdem neruorum ramis induuntur, erunt læsi, sicuti est musculus flectens cubitum, nec non illi musculi qui irrigantur post istos, qui trahunt tertia internodia quatuor digitorum, quique mouent pollicem, ipsumque ab alijs separant, vt omnis ferè motus digitorum ab istis surculis tertij, & quinti neruorum brachij exoriatur; valebit ergo hæc consequentia, non flectuntur internodia tertia quatuor digitorum, ergo morbus potest esse in tertio, & in quinto paribus neruorum brachiorum, ergo potest esse morbus in rete illo neruorum, vel in vertebris ceruicis; ergo dabitur occasio, vt digiti amittant motum ob morbum existentem in ceruice, vel in rete; ergo tunc ad curãdos digitos remedia collo; vel sub iugulo, vbi est rete, erunt applicanda; quæ cum ita sint, quid diceret empiricus hac cognitione priuatus, numquid non admiraretur, quando oculis proprijs aspiceret probum anatomicum post factam hanc consequentiã, quod digiti haberent amissam flexionem ob vitium in capitib. neruorum, in vertebris colli, vel in rete, fomentationibus adiunctis vertebris, digitis motionem dare?

Nos faciemus denique hanc consequẽtiam, amotis percussionibus, & vulneribus, & similibus manifestis; si musculus iste flectens tertium internodiũ quatuor digitorum deficiat, & insimul cubitum flecti non possit, & cæteri motus digitorum quoque deficiant, ergo in capitibus neruorum erit morbus, qui efficit hoc symptoma in digitis.

Methodus verò, qua distinguere possumus, an causa, & radix symptomatum digitorum sit in collo, vel in rete, vel demũ in cerebro ipso, est, quia si primaria affectio est in rete, & non in ceruice, vel cerebro, symptomata alibi esse nõ possunt, nisi inter digitos, & iugulum; si in ceruice, inter digitos, & ceruicem; si in cerebro, inter digitos, & ceruicem illius, & alterius lateris obseruari possunt symptomata; qua methodo Gal. progediens peruestigauit causam, cur in homine illo veniente Romam digiti amiserint sensum inuenitque scyrrhosam dispositionẽ circa septimam vertebram ceruicis ob ictum factam, fuisse causam, cur digiti non sentirent, & inuento loco ceruici topica adiunxit, & paulo post sensationem digitis reddidit summa cum omnium admiratione.

Errant, dum inungunt quatuor digitos, pollice excepto, qui non possunt extendi ob morbum existentem in humero.
Cap. XXVII.

NOn rarò accidere vidimus, vt digiti non possint extendi, quamuis in digitis nullus humor, vel alia causa præternaturam obseruetur, quæ motionem digitorum tollat, nihilominus nõ desunt empirici, qui digitos hos læsos per consensum vexant vnguentis, pinguedinibus lana succida, nec non etiam obliniunt ipsos oleo de iunipero, de terebentina, de ammoniaco, oleo phylosophorum de la-

teribus vocato, & alijs plerisque tractant linimentis, horum omnium localium administrationem ipsimet empirici irriderent, si proprijs oculis in secandis corporibus origines musculorum intuerentur, vt quotidiè vident anatomistæ qui in cadaueribus, suis manibus trahentes hunc musculum sub externo humeri tuberculo, mouent mortuorum hominum digitos; musculus enim extendens hos digitos oritur ab hoc humeri tuberculo, quippe qui si lædatur in illa superna parte, digiti alioquin sani immobiles ferè redduntur, quare si hęc scirent, & deinde viderent post percussum humerum digitos amittere motum, ipsi quoque non digitis, sed parti illi superiori localia applicarent.

Ideo non datur alter modus cognoscendi symptomata motricum facultatum, nisi per cognitionem ortus, & progressus musculorum, & neruorum. Hinc si de ortu, & progressu primi musculi externi digitorum; cuius vsus est, quatuor digitos extendere, pollice excepto loquamur; dicimus, hunc musculum in primis nasci ab hoc externo humeri tuberculo, & deinde incedere per cubitum, & radiū, & in quatuor latos tendines cessare, qui inserūtur deinde à primo vsque ad tertium articulum quatuor digitorum sub vnguibus.

Ex hac concepta veritate colligimus cur non extendantur digiti, & est, quia huius symptomatis digitorū causa, & pro topathia habere potest radicem tum in externo humeri tubere, quo læso digiti desinunt extendi, tum inter cubitum, & radium, tum iuxta brachiale: videas ergo, quomodo causa, quæ motum digitorum tollit, varijs in locis, & procul à digitis esse possit; quę cū ita sint, quomodo vnguētis, linimentis digitis adiunctis, causa læsionis existente in humero, vel inter cubitum, & radium, vel ante brachiale, volueris digitis opē ferre? pergas toto anni curriculo inunctionib. orientalis opobalsami, & omnium generum, quod nihil facies, & totum amittes opus.

Præterea contingit aliquando, vt digiti isti quatuor non extendantur, non quia sit causa præter naturam in digitis, vel inter cubitum, & radium, vel in humeri externo tuberculo; sed quia sit in parte longè magis remota, sicuti quando est in quarto coniugio neruorum brachij à quo surculi vestientes hunc musculum extendentem quatuor nominatos digitos prodeunt.

Methodus autem cognoscendi, quando digiti non extendantur ob morbum existentem in capite quarti paris neruorum à ceruice prodeuntiū, erit hæc, quia omnes musculi circumuestiti ijsdem neruis prodeuntibus ab hoc quarto coniugio sentient eundem defectum, & tales erūt musculi cubitum flectentes, & extendentes, qni irrigantur surculis eiusdem quarti paris neruorum manus, antequam induatur iste musculus, de quo loquimur.

Præterea deficiet in suo officio musculus extēdens brachiale, & musculi prębētes motionem pollici, qui ab eodem neruorum stipite motum suscipiunt; valebimus ergo ex omnium istorum musculorum læsione (supposito prius, causas alias euidentes non esse, quę motū impediant, veluti essent vulnera: & tumores) colligere, quartum par neruorum manus morbo uexari in ceruice; quare pro digitorum curatione remedia non digitis, sed ceruicis uertebris tunc essent applicanda.

Præterea contingere potest, ut digitus minimus non possit separari à reliquis, vel ob tumorem existentem in externo humeri tuberculo, factum à fractura, uel ab aliqua destillatione, uel ob morbum existentem in neruorum rete, uel in ceruice, propter quas causas si digitus minimus ab alijs abduci non possit, nunquam unguentis admotis digitos curari poterit.

Præterea causa, cur minimus iste digitus ab alijs non separetur, & palma tota fieri non possit, ubique in spatio illo ab humero ad brachiale potest hærere, nullo humore in digito minimo existente; tunc sanè digiti, uel palma tota non esset inungenda, sed locus, ubi considet humor, siue sit in humeri capite siue inter cubitum & radium, per quem locum defertur musculus, quos locos læsos promptè admodum quisque cognoscere poterit, si anatomica facultate erit exultus, quoniam per officia læsa cognoscet musculum læsum, cognito uerò musculo læso, cognoscet illicò omnes eius partes, in quibus

cau-

causa principalis posset agere radices, & cognoscet, in quas partes eius symptomata possent diffundi, quæ partes illud occupant spatium, quod est ab externo humeri tuberculo vsque ad minimum digitum.

Demumque virtute methodi traditæ in hoc libro inueniet, an per se, vel per consensum alterius vicini musculi affectus lædat corporis nostri operationes; Hæc sunt principia, per quæ optimè poterimus cognoscere, vbi sit in musculis morbus.

Demum, si vis scire, quando minimus digitus non possit separari ab alijs per neruum læsum in exordio quarti paris neruorum manus, scias ab hoc quarto pari neruorum, non solum prodire neruos vestientes hunc musculum separantem minimum digitum ab alijs digitis, verum etiam prodire ab eodem pari neruos vestientes musculos flectentes cubitum, & musculum extēdentem brachiale; quare si digitus non poterit separari ob vitium in capitibus neruorum, necessariò musculi cubiti, & brachialis non poterunt fungi suo officio, & eo magis hæc consequentia valebit, quia nerui à quatto pari neruorum manus prodeuntes prius irrigant musculos flectentes cubitum, quam musculum istum separantem digitum; quare per hanc singularem methodum, cognita protopathia, poteris, si erit in collo, ibi adiungere auxilia topica, & non digitis.

Errant, dum digito indici, qui non potest extendi, adiungunt topica, quando causa læsionis est in cubito, vel in ceruice. Cap. XXVIII.

SI videris hominem, qui non possit digito indice indicare, vel indicem, quod idem est, obliquè extendere, illicò ex hoc lęso officio dicere poteris, tertium musculum externum, qui prodit à medio cubito, vbi est linea illa aspera, & oblonga, esse læsum, quia huius musculi munus est extendere digitum indicem; quare poterit contingere, vt in medio cubito, vnde oritur musculus, sit morbus, & index alioquin sanitate præditus patiatur per sympathiam cubiti: poterit quoque esse morbus in vlna, vel in cubito, vbi linea oblonga, & aspera existit, vel in brachiali, per quem locum transit musculus; vel poterit esse impedimentum in musculis vicinis, quatenus musculi cohærētes, & vicini sint onusti, atque referti magna humorum sarcina, vel quod tumidi facti sint ob ædema, uel propter alias causas, & horum omnium morborum signa solum apparere in indice; quare loca affecta sunt inuenienda, & ijs adiungenda sunt localia, & nequaquam indici per consensum læso; quo pacto uerò omnia hæc loca læsa cognosci possint, ex traditis in primo libro, & ex officijs læsis facilè cognoscere poterimus.

Si uerò musculus huic destinatus muneri extendendi indicē integra gauderet ualetudine, & motio huius musculi diminuta, uel ablata prodiret à neruorum origine; audias methodum, quæ ad huius cognitionis apicem nos certò transferre potest: à quarto pari neruorum manus propagines uestientes hunc musculum exoriuntur, & ab eodē trunco prodeunt neruei surculi irrigantes musculos flectentes, & extendentes cubitum, & musculos brachiales, & cæteros pertinentes ad digitorum extensionem, quare si index non posset extendi, & simul cubitum neque flecti, neque extendi possit; & similiter brachiale in suo obeundo officio deficiat, ex ijs semper consequentiam inferre poteris; quod in communi trunco neruorum, qui consistit in uertebris ceruicis, unde oritur quarta coniugatio neruorum, sit radix, & causa, propter quam index non possit extendi; quare si uolueris tunc indicem læsum subleuare, non erunt medicamenta indici, sed uertebris ceruicis, uel reti apponenda, quod empirici irriderent.

Quomodo autem cognoscatur an causa læsionis digiti indicis sit in rete, uel in uertebris, animaduertas, hoc cognosci posse ex pręcedentibus alijs signis, quemadmodum cognouit Galen. scyrrhosam dispositionem post septimam uertebram ex ictu habuisse ortum: cognoscemus similiter ex ijs, quæ tradita sunt in primo libro capite 11. quod est de locis affectis cognoscendis.

Errantdum digitum pollicem, cuius tertius articulus non potest extendi, inungunt, quando causa læsionis, est in cubito, vel in ceruice. Cap. XXIX.

CHirurgi in nulla corporis parte maiori diligentia vti deberent, quam in cognoscenda, & curāda affectione digitorum; quoniam sæpè accidit, vt digiti ob musculorum suorum longitudinem nullo morbo premantur, attamen amissam suam motionem habeāt ob morbum in alia remota parte habentem radicem, vnde digiti propter illius partis sympathiam munera sua explere non possint; quare, quoties videris tertium articulum pollicis non posse extendi, neque ab alijs digitis abduci, inferas, ergo quartus musculus externus digitorum est malè affectus, cuius vsus est extendere tertium articulum, & est ille, qui à cubito egreditur penes tertium musculum, quique defertur supra radij appendicem, & inseritur tertio articulo pollicis; quare contingere potest, vt in cubito sit morbus, & in pollice tantum appareat hæc functio læsa: an ne inflammatio cubiti, vel cubiti percussio, vel vulnera in illa parte possunt auferre pollicis motum? cur ergo vis empiricè auxilia adiungere pollici? quando pollex non est alicuius malæ causæ particeps, & functio sit læsa in ipso per consensum eiusdem musculi in alia parte læsi.

Postremò potest tolli hic motus pollicis ob neruos læsos in capitibus, quę capita sunt in rete, & in vertebris ceruicis, vnde omnes nerui digitorum dependēt, quoniam virtus mouendi pollicē pendet à rete, & à vertebris; musculi verò existentes supra rete, qua supra iugulū sunt, à vertebris tantum suam mouendi virtutem trahunt, quare si videris, dum tertius articulus pollicis non possit extendi, illos musculos tantum esse lesos, qui infra rete sunt, morb. erit in rete; si vero videris, nō solū musculos, qui sunt infra rete, sed etiā supra rete nō extēdi, tunc morbus tollens extensionem tertio articulo pollicis erit in vertebris colli, vnde oritur quartum par neruorum. His igitur positis, quomodo si morbus erit in partibus supernis, & symptoma in pollice, volueris empiricè digitum pollicem inungere, vel fascijs, ligaturis, pinguedinibus obducere ac obuoluere: quo nil ineptius esse potest, & à rectis phisiologiæ principijs magis abhorrens; nihilominus his nostris temporibus plurimi sunt empirici, qui in has syrtes incurrunt: quoniam nullo modo sibi persuadere possunt, quod symptomata perpetuò non sint in eadem parte cum morbo coniuncta.

Musculus in ordine quintus, qui extēdit totum pollicem enascitur ab eadem linea cubiti propè quartum musculum, cuius progressus est obliquus pollicē versus, & in quatuor vt plurimum tendines degenerat, vt propterea plures videantur musculi, cuius primus tendo inseritur in tertium pollicis articulum, alter in secundum, tertius verò tendo in primum articulū pollicis, quartus in os brachiale, quo pollex fulcitur. Quare quis esset adeo rudis, qui, læso cubito, vnde enascitur musculus, ob quam læsionem pollex nō posset extendi, pollicem inungeret? quis in læsa tendinum origine, vel in læsione facta in obliquo progressu, vel in osse quo fulcitur pollex, digitum inungeret? superliniret ammoniaco in aceto dissoluto, & similibus? vt nonnulli ex empiricis nostris faciunt, qui, inter cætera auxilia quibus tractant digitos vtuntur chiroteccis quibusdam ex pelle, vel lana succida intus obuolutis, & alijs vanissimis topicis vexant miserum patientem, quando origini musculi, & cubito, vnde musculus oritur esset localibus proportionatis succurrendum. Si verò in neruis esset læsio, eadem methodo primarium affectum poterimus venari, vt superius docuimus, quæ est in primis expendere hunc quintum musculum extendentem pollicem, & ceteros omnes musculos, qui ijsdem neruis sunt irrigati, quia est impossibile in rete, vel in vertebris ceruicis, vnde prodeunt nerui dantes motum, vt pollex extendatur, esse primariam affectionem, & primariam causam, cur pollex non extendatur, nisi cæteri musculi ijsdem nerueis surculis irrigati deficiant in suo obeundo officio.

Errant,

Errant, dum semper brachiale illius, qui non potest ipsum extendere, topicis tractant, quando læsionis causa est in humero. Cap. XXX.

VIdimus sæpe numero, dum patientes non possunt extendere brachiale, nostrates brachiale, & totam manum simul obuoluere linimentis, vnguentis, lutis, & demum vinaceis, permanentes perpetuò in hac inscitia, quod symptomata loco à morbis separari non possint; Vidimus tamen patientem, qui nullo modo poterat brachiale extendere ob morbum non in brachiale, sed in humeri externo tuberculo, existentem; in brachiali verò ipsius erat affectus per consensum, in fieri, & dependens, qui insequebatur morbum humeri, vt vmbra insequitur corpus.

Pergamus igitur nostra methodo, & dicamus brachiale, vel manus ipsa non potest extendi, ergo læsus est sextus, & septimus musculus manus; quoniam ab his duobus musculis extensio brachialis proficiscitur, ergo læsionis causa posset esse, tum in principio, unde exordium hi musculi trahunt, tum in alijs partib. supra brachiale: quare si in principio & origine esset morbus, vel impedimentum, necessariò appareret læsio in brachiali: perpendere igitur oportet musculi principium, & progressum, vt huius musculi sympathiam cognoscamus.

Scias ergo, quod sextus iste musculus oritur à radice externi tuberculi humeri, & cubito connectitur, & amplectitur, & per cubiti longitudinem perreptat, quando verò ad caput peruenit, degenerat in tẽdinem validum, qui defertur supra cubiti appendicem in sinum quendam iuxta styloidem (est autem stylois cubiti processus) & ab hac parte suscipit suum ligamentum, deinde in os illud postbrachialis inseritur, quod minimum digitum sustinet: ecce ergo quod potest esse morbus in externo humeri tuberculo, qui impediat, ne extendatur brachiale.

Amplius potest esse morbus in cubito, & in eius longitudine, & in sinu iuxta styloidem, & eius morbi symptoma in brachiali.

Sicuti quando cubitus, & humerus vulnerantur, vel ob casum, ictum recipiunt, vel percutiuntur, tunc statim potest contingere, vt brachiale non possit extendi ob morbum in cubito, & humeri externo tuberculo existentem.

Præterea posset dolor concitari in brachiali ob musculos in cubito contractos ob callum, vel scyrrhum, & morbum esse in cubito, vbi nullus sit dolor.

Præterea brachiale aliquando non potest extendi ob læsionem factam in origine septimi musculi, quem vocant bicornem, iste enim enascitur ab inferiori humero supra articulum, deinde supra radium repit, & circa mediũ radij cessat in tendinem validum, & biffidum, cui propterea nomen bicornis impositũ est, qui postquam supra brachiale iter fecit, inseritur in ossa postbrachialis, quibus ossibus index, & medius fulciuntur, læso ergo isto, vel altero musculo in cubito, vel in humero, ex necessitate non poterit extendi brachiale, quare si affectus erit factus in parte inferiori humeri, vnde bicornis nascitur, poterit, esse symptoma in brachiali, & morbus in alijs partibus quia sæpè accidit, vt actio læsa non sit, vbi sit morbus.

Errant, dum inungunt brachiale illorum, qui non possunt manum supinam reddere, & flectere brachiale, vel ob tremorem non possunt scribere. Cap. XXXI.

PErsæpè contingit, vt manus non possit reddi supina, vel flexio brachialis læsa, & impedita sit, vt obseruatur in ijs, qui in scribendo tremore manus afficiũtur, qui licet in cæteris operationib. omnibus brachiale fortissimum habeant; in actu tamẽ scribendi adeo redditur infirmum, vt nullo modo suo fungi possint officio; causa verò istius tremoris nulla alia esse potest, nisi imbecillitas musculorum flectentium manum, & brachiale.

Musculi verò flectentes brachiale duo sunt, alter est inter externos ordine octauus, & est ille quem vocant longissimum qui enascitur ab humero, & deinde peragrans obliquè radium membraneo tendine inseritur in radij appendicem; quare

dum manus non poteſt reddi ſupina, & brachiale non poteſt flecti, cauſa eſſe poteſt non ſolum in brachiali, ſed etiam in varijs locis, & præſertim in humero, vnde oritur iſte muſculus, qui flectit brachiale.

Alter verò muſculus flectens brachiale eſt nonus muſculus, qui exoritur a copula, quæ cubitum humero connectit, & qui è ſuperiori parte cubiti obliquus progeditur, & in medium radium inſeritur, vt moueat manum ſupinè, & moueat radium exterius, vt flectat brachiale; & in qualibet iſtius muſculi parte poteſt eſſe morbus aliquis impediens hanc brachialis flexionem.

Videas ergo quopacto brachiale tremore afficiatur per conſenſum à morbo exiſtente procul a brachiali, poteſt enim eſſe morbus in humero in copula connectente cubitum humero, & in progreſſu iſtorum muſculorum, & brachiale eſſe læſum quamuis per ſe careat omni morboſa cõſtitutione: quo pacto ergo Empirici audent, quando quis nõ poteſt flectere brachiale, & in actu ſcribendi maximo tremore afficitur, inungere manũ? brachiale? digitos? quamuis uideant nullo tumore, uel alijs affectibus manifeſtis partes has eſſe affectas.

Amplius non ſolum in humero poteſt eſſe cauſa tollens flexionem brachiali, verum etiam poteſt eſſe in rete neruorum ſub clauicula exiſtentium, & demum poteſt eſſe in vertebris ceruicis: ratio eſt; quoniam muſculi iſti octauus, & nonus contexti ſunt ſurculis miſſis à ſecundo, & tertio paribus neruorum manus.

Sed, vt certa methodo cognoſcas, quando brachiale ſuum munus flectendi non exerceat ob neruos læſos in trunco neruorum tertiæ coniugationis, debes reſpicere an ſecunda, & tertia internodia omnium digitorum poſſint flecti, quoniam; ſi ipſa quoque non poterunt flecti, inferre poteris, eſſe in tertia coniugatione cauſam, cur brachiale flecti non poſſit, & ratio potiſſima eſt, quoniam muſculi flectentes ſecundos, & tertios articulos omnium digitorum ijſdem ſurculis tertij paris neruorum manus ſunt induti, & ab ijſdem virtutem motricem recipiũt; quare amotis al'js morbis ſenſibus manifeſtis vt ſunt vulnera, vel confractio brachialis vel humeri ob caſum ab alto, inferas ex ijs hanc conſequentiam, ſecunda, & tertia internodia omnium digitorum, & inſimul brachiale non poſſunt flecti, ergo à communi neruorum origine læſa prodit vitium, quod poteſt habere ſedem in rete ſub clauicula, & in vertebris ceruicis, vnde oritur tertia coniugatio neruorum manus.

Quare dabitur occaſio in ijs, qui malè flectunt brachiale, & in ijs, qui difficulter admodum ob tremorem ſcribunt, vt topica remedia, quæ poſſent aliquid opis afferre, non brachiali tantummodo, ſed clauiculæ, vel axillis, ſub quibus nerui omnes, qui mittuntur ad manus tranſeunt & demum ceruici tamquam primo trunco conueniant.

Si denique brachiale non flecti poteſt ob morbum exiſtentem in capite ſecundi paris neruorũ, cognoſces tali pacto, quia tunc neque cubitus poterit flecti, quia ijſdem ſurculis neruorum ſecundi paris induitur, vt brachiale, neque ſecundus articulus pollicis, qui ſimiliter recipit motum ab hoc ſecundo pari; quare ſi fuerit in hoc ſecundo trunco morb. tollens flexionem brachiali, neque cubitus neque ſecundus articulus pollicis poterunt flecti.

Errant, dum topicis tractant tibiam, quæ non poteſt trahi ſurſum verſus inguen alterius tibiæ ob morbum exiſtentem in ilibus. Cap. XXXII.

CAuſæ, quæ poſſunt impedire, ne tibia trahi poſſit ſurſum verſus inguẽ alterius tibiæ, modò poſſunt eſſe in tibia, modò extra tibiam in loco quoque valde remoto, & præcipuè in parte anteriori, & ſuprema oſſis ilium, vnde oritur primus tibiæ muſculus: quoniam poteſt contingere, vt in hoc principio, & origine muſculi ſit aliquis morbus, qui tollat vſum primo huic muſculo tibię, & eius ſymptoma præcipuè ſe oſtendat in tibiam, quam dicemus tunc eſſe læſam per conſenſum ab ilib. veluti ſi contingeret, vt muſculus eſſet vulneratus in ſua origine, & exciſæ eſſent fibrę, vel poſt inflammationẽ talis factus eſſet callus, uel poſt caſum ab alto talis relicta eſſet diſpoſitio ſcyrrhoſa, vt propterea muſculus amplius nullas habe-

ret vires, empirici tamen in hoc modo læso officio inungunt tibiam, & genua, & non ilia; credentes morbum solum esse in parte illa inferna, quia non vident cõsensum inter genua, & ilia seruari, quoque posse per primum tibiæ musculum, illum longissimum, & gracillimum, qui ab ilibus oritur, & tibiæ inseritur; lædi enim potest (vt diximus) hic musculus in exordio, quod est in appendice anterioris partis ilium, & symptoma apparere in tibia, quæ est in loco valde remoto ab anteriori ilium parte.

Valebit ergo consequentia, tibia non potest tolli versus inguen alterius, ergo potest esse læsus primus musculus ille lõgissimus, qui oritur à suprema, & anteriori sede ilium; & deinde obliquè secundum internam femoris partem ductus anteriori parti tibiæ inseritur, cuius musculi officium est (auxilio tamen musculorum femoris, & aliorum tibiæ) trahere tibiam sursum versus inguen alterius tibiæ; diximus aliorum auxilio, hunc musculum edere hunc vsum, quoniam adeo est gracilis, vt ex se tantum pondus commodè non possit attollere.

Hic obiter animaduertatur error Galeno adscriptus dicenti, vsum istius musculi esse tibiam supra tibiam deferre, vt pueri ludentes facere solent, quod non est receptum, quoniam oporteret, vt esset insertus in mediam tibiam, vt tibiam supra tibiam deferret, sicuti re vera hic musculus est insertus in mediam tibiam simiarum, vt potuit obseruare Galenus, sed non in medias hominum tibias; his igitur positis, nunquid non facile cõtingere potest, vt causa, cur tibia non possit trahi sursum versus inguem alterius tibiæ, sit in anteriori ilium appendice, eius verò symptoma in tibia? quare, si nostrates hi, qui mordicus tenent, vbi sit symptoma, ibi esse morbum, tunc inungerent tibiam, an ne esset ridiculum, videre homines summa industria adiungere vnguenta sanæ, & benè constitutæ tibiæ, nõ per se læsæ, sed solũ per consensũ ilium?

Denique tantus est consensus in hoc nostro corpore, vt morbus possit esse circa tertiam vertebram lumborũ, eius verò symptoma appareat solum in tibia, quãuis per se sit optima constitutione donata, vnde sequatur, quod tibia non possit sursum versus inguen trahi.

Audias ratione ab anatomia deprompta, cur hoc aliquãdo cõtingat; A tertio pari neruorũ lumborum oritur neruus, qui deinde peruenit ad illam neruorum implicationem, quæ imaginem retis exprimit, quique tandem mittit surculum, in primum hunc tibiæ musculum, quo præcipuè musculus habet facultatem motricem; quare potest accidere, vt morbus sit circa tertium par neruorum pedis, quod à tertia lumborum vertebra prodit, & symptoma in tibia; quare, si propter hanc causam tibia non poterit sursum tolli, non erit inungenda, sed inuenienda erit radix, & protopathia symptomatis existentis in tibia, & si fuerit causa, & origo symptomatis in lumbis, ibi inunctiones, quæ possent prodesse, essent applicandæ.

Vt igitur methodo aliqua cognoscas, quando per tam longinquum cõsensum id accidere possit in primo hoc tibiæ musculo, scias à tertio pari lumborum enasci propaginem prius vestientem primum hũc musculum tibiæ, & aliam propaginem deinde dantem motum septimo, & nono musculis tibiæ, cuius munus est tibiam extendere secundum rectam lineam, quare valebit consequentia, non potest tibia rectè extendi, quod munus pertinet ad septimum, & nonum musculum, & non potest trahi sursum versus inguen alterius, & nullus ictus, nullus tumor, vel vulnera præcesserunt, quæ potuerint manifestè tibiam lædere, ergo tibiæ læsio habebit suã originem in tertio pari lumborum, vnde oriuntur isti nerui dantes motum musculis illis citatis.

Præterea, cum innumerabiles possint esse in hoc nostro corpore consensus, & sympathiæ, quas mente vix assequi possumus, ego illas dumtaxat perquirendas mihi proposui, quæ quotidie in humanis corporibus experientia obseruantur, & quæ rationibus desumptis ab arte anatomica cognosci possunt.

Audias igitur antequam capiti finem imponam quendam consensum vicinitatis, qui frequenter obseruari solet in musculo, de quo loquimur; aliquando contingere solet in musculis lumborum ali-

quis infarctus humorum ab alijs partibus missus, vel per congestionem collectus, quippe qui tollat officia primo, septimo, & nono musculorũ tibiæ, quod hoc modo contingere potest:primum par neruorũ, quod oritur à tertio pari lũborum, & deinde à rete descẽdit ad femora,& decidẽs adheret,& annectitur musculis lũborũ,qui si propter scyrrhosã dispositionẽ, vel infarctum tumidi aliquantulum sint facti,necessariò comprimẽt hũc neruorum truncum,quo compresso virtus motrix, non amplius diffundetur, vel transmittetur ad musculos mouentes tibiam, vnde sequetur, quod tibia versus inguem alterfus attolli non possit, nec in rectum extendi ob illum infarctum piruitosum existentem in musculis lumborum.

Amplius in hoc primo,septimo,& nono musculis tibiæ obseruatur alter affectus per cõsensũ vicinitatis,qui fit à morbo existente in sexto musculo femoris, quoniã quando cõtingit, vt in tẽdine forinsecus sexti musculi sit aliquis pituitosus infarctus,illico primus musculus tibię (cuius vsus est trahere tibiã versus alterũ inguen, aliorum tamen musculorum auxilio) comprimitur, & tollitur eius vsus; cognoscemusque affectum horũ musculorum tibię esse per consensum sexti musculi vicini,quando videbimus prius officium sexti musculi deficere,quod est trahere femur sursum,& flectendo, femur introrsum mouere: quare si post hunc perditum vsum femoris sequatur amissio primi musculi,nec non etiam septimi, & noni tibiæ, erit inferendum, tibiam esse lęsam per consensum factum à sexto musculo femoris, cui auxilia essent adiungenda,& non musculis tibiæ.

Errant, dum topicis tractant tibiam illorum qui non possunt tibiam supra tibiam deferre ob morbum existentem circa os pubis.
Cap. XXXIII.

Valere optimẽ potest hęc consequentia,tibia supra tibiam non potest deferri, ergo causa huius potest quoque esse in parte anteriori pubis propè cartilaginem iuxta longitudinem ossis pubis, quia ab illa parte secundus musculus tibiæ exoritur, cuius munus est tibiam supra tibiam deferre, vel superequitare; quare si hoc principium musculi esset morbo aliquo in mala compositione, vel in soluta vnitate oppressum, non video (cum in origine, & initijs musculorum maxima sita sit virtus)cur nõ possit quoque contingere, vt tibia, quæ longè distat à pube, lædi possit non à morbo existente in tibia, sed in principio musculi, quod est in superna,& anteriori parte ossis pubis.

Quare colligere possumus, si in exordio musculi virtus est collisa atque collapsa, ex necessitate tendinem insertum in tibiam trahere non posse tibiam supra tibiam: quomodo ergo tunc empirici ita audacter ope inunctionum,& fomentationum tibiæ, ægris polliceri poterunt salutem? & quomodo eos non pudeat, quando suis frustrantur pollicitis,iterum versari inter illos, quos toties deceperunt?

Cæterum animaduertant lectores, nõ solum posse esse morbum in anteriori parte pubis, & eius symptoma apparere in tibia, alioquin sana, & optima constitutione prædita;verum etiam, quod maiori admiratione est dignum, posse esse morbum inter quartam,& quintam vertebram lumborum, & in tibia apparere hoc symptoma, quod est tibiam supra tibiam non posse deferri; quoniam ab illis vertebris nascitur neruus, qui descendens irrigat secundum hunc musculum tibiæ; quare si in capite istius nerui erit morbus, eius symptoma haud dubiè apparebit in tibia.

Methodus verò,qua cognoscere poteris, quando illud caput neruorum inter quartam, & quintam vertebram sit læsum,erit hæc,quia,antequam hic neruus perueniat ad hunc secundum musculum tibiæ, prius peragrat pes septimum, nonum, & decimũ femoris, & deinde surculos mittit ad penem, merito quorum penis habet motum voluntarium tum in extramittendo semen, tum in alijs exercendis officijs, deinde ad secundum hunc tibiæ, de quo loquimur; demum exoritur alter neruus ab eodem trunco petens quintum musculum femoris.

Quare, quando videbis vsum septimi mu-

musculi femoris, qui est trahere femur sursum, magis tamen introrsum, quam sextus, esse læsum; & videbis quoq; læsum esse vsum noni musculi, qui est femur in gyrum introrsum mouere, & decimi cuius vsus est extrorsum in gyrum vertere, & simul cum ijs quintum musculum femoris esse læsum, cuius vsus est femur extendere in rectum, vel in latum, & demũ videbis simul cum ijs omnibus penem amittere aliquem motum voluntarium, inferre certò poteris, morbum esse in trunco neruorum communi prodeunte à quarta, & quinta lumborum vertebris, quoniam hi omnes musculi citati recipiunt surculos nerueos, vt fungantur suis officijs, à quarta lumborum vertebra, qua certissima methodo resolutiua cognosces huius affectus radicem.

Diximus penem amittere motum voluntarium ob læsionẽ factam inter quartam, & quintam lumborum vertebram, idque cognosci ex læsis omnibus illis musculis, qui sunt induti nerueis surculis prodeuntib. ab illo neruorum pari, quod prodit à quarta lumborum vertebra: sed quoniam ob plurimas alias causas motus voluntarius quatuor musculorum pertinentium ad penem tolli, vel impediri potest: Propterea in hoc loco vnum, quod est obseruatione dignum, non est omittendum, & est, dum duo primi musculi penis; quorum officium inter cætera est aperire meatum, per quod semen debet foris propelli, adeo lacerantur à Lithotomis, tum quando secant, tum quando immittunt forcipem dilatantem, & lacerantem vesicæ collum, & omnes partes vicinas, vt inde musculi hi duo primi penis amittant virtutem vsum aperiendi meatum, per quod sperma emitti debet, quo emisso dum coeunt, semen ob musculorum illorum infirmitatem cum exprimi non amplius possit in penẽ, sequitur, vt sponte in vesicam defluat, & deinde cum lotio simul elabatur, quod Augustino Amullio amico meo, & nonnullis alijs contigisse vidimus.

Ex quo casu colligimus motum musculorum pudendorum non solum tolli posse ob morbum existentem in trunco, verum etiam ob morbum existentem in musculis ipsis.

Secundo colligimus, quomodo lacerentur isti musculi, quorum vsus aperire meatum, & expellere semen per sympathiam vicinitatis.

Tertio colligimus errare Lithotomos dum nimio impetu secant plusquam par sit, & lacerant ceruicem vesicæ, vt sæpè mors propterea sequatur: Satius enim esse aliquantulum magis morari, vt tutius res ageretur; quoniam ex nulla alia causa, his, quibus transponitur per sectionem calculus, mors contingere potest, quam ex hac colli vesicæ læsione.

Errant, dum inungunt tibiam, quæ introrsum flecti non potest ob morbum existentem in coxendice, in osse sacro, vel lumbis. Cap. XXXIV.

PErsæpè vidimus in hunc errorem prolabi nostrates chirurgos, dum aggrediuntur curationem tibiæ, quando introrsum tibia inflecti non potest ob morbum agentem radices non in tibia, sed in coxendice, vnde oritur musculus, qui inflectit introrsum tibiam; tunc enim tibiam læsam vnguentis: lana succida, fascijs, & oleis varijs circumvoluũt, perpetuò hanc hæresim insequentes, quod vbi est symptoma, ibi sit morbus; quod erratum hactenus plurimis argumentis est reiectum; quoniam ostensum est superius sæpissimè valde distare, & loco separari morbum à suis symptomatibus.

Similiter in hoc capite ostenditur, musculum tertium tibię mala lędi posse constitutione in infima, & posteriori appendice coxendicis, vnde originem trahit, uel in progressu, antequam in tibiam inseratur, ueluti circa medium femoris, & inde sequi tibiam ob hunc musculum læsum in origine longè à tibia introrsum inflecti non posse.

Causa enim quod symptoma possit esse in tibia, morbus in coxendice, est, quia hic musculus tertius tibiæ oritur nerueo principio ab infima, & posteriori appendice ossis coxendicis; quare morbus potest esse in nerueo illo principio, & symptoma apparere in tibia.

Præterea, cum iste musculus antequã inseratur in tibiam; in medio femoris fiat carnosus, potest usu uenire, ut pars illa car-

carnosa repleatur magna humorum sarcina,& ibi sentiatur dolor,sed non talis, vt in tendine, quia caro non est tam exquisiti sensus, sicuti sunt tendines; potest igitur esse,vt illa pars carnosa repleta humoribus trahat, & contendat nerueum principium ortum ab illa appendice coxendicis, & maior persentiatur dolor in coxẽdice, tum ob nerueam substantiam, tum quia obscuretur dolor femoris à dolore coxendicis, quia maior est; similiter pars carnosa huius musculi repleta potest excitare dolorem in tibia contendendo tendinem musculi, vbi inseritur.

Quare colligimus, posse impediri, ne tibia introrsum inflectatur ob morbum existentem in coxendice, & in femore, his igitur positis, volueris ne empirice, si radix, & morbus tibiæ sit in femore, vel in coxendice adiungere topica tibiæ; nemo sanę mẽtis,qui hęc principia Anatomica haberet ista faceret, & talem defenderet errorem.

Præterea non solum symptoma potest esse in tibia, & morbus in coxendice,vel in femore,verum etiam potest symptoma apparere in tibia, & morbus huius symptomatis esse in osse sacro,quãdoquidem quartus neruus pedis,qui est omniũ crassissimus, & fortissimus fit ab vltimo neruo lumborum, & ex tribus sequentib. ab osse sacro prodeuntibus; iste igitur truncus mittit ramum ad primum tibiæ musculũ, cuius est,trahere tibiã sursum versus inguem alterius;& alios mittit surculos ad hunc tertium,de quo loquimur,& ad quartum tibię,cuius vsus est tibiam in rectum flectere;& alium ramũ ad quintum tibiæ,cuius munus quoque est in rectam flexionem facere, & alium ramum ad quintum femoris,cuius munus est femur extendere,& in latus,& in gyrũ femur mouere, quia iste musculus distribuitur in tres alios musculos,

Quare si volueris cognoscere,an istud munus tertij musculi tibiæ deficiat,quod esset quando non posset tertius musculus introrsum flectere tibiam ob morbum existentem in trunco neruorũ prodeuntium à vertebris lumborum, & ossis sacri; tunc videre expedit,an citati musculi,qui induuntur ijsdem neruis amiserint suum officium, quia ex amissis illorum musculorum officijs valebit consequentia, quod morbus esset in osse sacro, quãuis symptoma appareret in tibia, & tunc oporteret os sacrum,& non tibiam inungere.

Inferas ergo ex his,tibia non potest inflecti introrsum, qui conuenit tertio tibiæ musculo, tibia quoq; non potest trahi sursum versus inguem, quod pertinet ad primum tibiæ, tibia nõ potest flecti in rectum,quod pertinet ad quartum,& ad quintũ tibiæ; & femur nõ potest extendi in latus,nec in gyrum moueri,quod pertinet ad quintũ femoris, qui omnes musculi eadem neruorũ propagine gaudẽt; inferas ergo morbum debere esse in radice quarti paris neruorum vestientium pedes, & si opus esset inungere,tunc non tibiam, sed os sacrum, vel circa vltimam lumborum vertebram, vt diximus, esset inungendum.

Errant,dum Topicis tractant tibiam,quæ non potest flecti in rectum ob morbum existentem in coxendice. Cap. XXXV.

POterit in coxendice, vnde pronascitur musculus flectens tibiam in rectum colligi mala aliqua humorum soboles,vel accidere poterit vulnus,vel tale quidpiam in posteriori parte coxendicis, & inde in tibiæ apparere hoc symptoma, quod non possit in rectum flecti,ratio ab anatomia depromitur,quia hic musculus oritur à coxendice,& descendens per femoris posteriorem partem inseritur in caput fibulæ,cuius officium est tibiam in rectum flectere, sed dum peruenit ad mediam partem femoris exterius positam recipit magnam carnis molem ortam à medio femoris.

Quare his positis, si in exordio istius musculi fuerit morbus, & inde cõtingat, tibiam non flecti in rectum, volueris tunc tibiam inungere, vt faciunt nostratum plures, qui solum symptomata respiciunt?

Similiter, si in illa carnis positione in parte media exterius sita fuerit impedimẽtum,vel mala aliqua cõpositio, vel vlcus,vel vulnus,vt propterea amittatur robur illius partis, vnde prodit virtus flecten-

ctendi, volueris ne tibiam tunc inungere, quæ solum læsa est per consensum.

Idcircò si in tibia ipsa tēdo istius quarti musculi supra caput fibulę, cui inseritur esset excisus ob aliquod vulnus; cur semper in casu hoc deplorato, irritis tuis vinaceis vexas tibiam, cum sit prorsus impossibile, post excisum hunc tendinem, flectere tibiam in rectum; quinimò exciso hoc tendine, non solū tollitur flexio tibiæ, sed tollitur, quod homines amplius nec currere, vel ambulare possint.

Mirandum est, quomodo Galenus in hunc errorem inciderit, quod cuidā cursori fuerit hic quartus tibiæ musculus excisus, nihilominus dixerit cursorem, velocius cucurrisse, quod non potuit esse, quoniam si hūc musculum leuamus, nullo modo recta flexio effici poterit: & ratio est, quia cursus fieri nō potest sine recta flexione, vt testis est ipsemet Galenus 2. de administratione ana. quinimò læso hoc musculo, non solum cursus omninò demitur: verum etiam incessus, vel ambulatio tollitur; quare si cursus, & ambulatio erunt adempta ob morbum existentem supra caput fibulæ, vnde oritur hic musculus, vel ob morbum existentem in medio femoris, vnde musculus fit valde carnosus, quis esset tam bardus, & mente captus, qui tibiam inungendo speraret salutem? vt faciunt empirici, qui semper illidunt his vadis occurrentes symptomatibus, quod faciunt, quoniam origines, progressus, & officia musculorum, & neruorum omninò ignorant: vel credunt fortasse musculos oriri ex illismet partibus, in quas inseruntur.

Postremò cum musculus iste quartus recipiat virtutem flectendi à neruis prodeuntibus à quarto pari neruorum pedis: propterea potest accidere, vt circa quintam lumborum vertebram, & circa tria foramina ossis sacri, à quibus locis hoc neruorum par trahit suū initium, sit morbus, qui sit causa, cur tibia non possit flecti, quod hac methodo cognoscemus, quia cum ab isto quarto crassissimo neruorum trunco prodeant rami vestientes primum, tertium, hunc quartum, & quintum tibiæ musculum, & exinde ad quintum femoris mittat ramulos, virtute quorum officia horum musculorum exerceantur, tunc si erit morbus in exordio circa summitatem ossis sacri, necessariò enumeratorum istorum musculorum officia debent cessare, & ex horum musculorum lęsione, deinde nos amotis manifestis affectibus, poterimus peruenire ad cognitionem affecti loci.

Errant, dum inungunt tibiam, quæ in rectum extendi non potest ob morbum existentem in ilium appendice, vel in osse sacro. Cap. XXXVI.

SI morbus ob distillationem, vel ob alias causas egeret radices in media appendice ossis ilium in extrinseco latere, vnde oriuntur musculi extendentes tibiā, tunc tibia nullo modo posset extendi, & causa istius lęsionis non esset in tibia, sed in iliū appendice, ecce quomodo cubiti tractu morbi, vel causę aliquādo à sympromatibus distāt, quā mirabilem sympathiā nec possunt, nec volunt empirici cognoscere.

Age ostendamus nos ex anatomia hāc remotam sympathiam, quæ est inter tibiam, & ilia: numquid nō est munus sexti musculi tibiæ extendere in rectum tibiā; sed sic est, quod iste sextus musculus ex omnium consensu oritur à media appēdice forinsecus ossis ilium, ergo dabitur occasio, quod morbus ilium ostendat suū symptoma in tibia, præterea potest quoq; esse morbus in progressu istius musculi, quia in primis descendēs iungitur maiori trochantirio, & ibi cessat in membranosum illum tendinem, quo in toto corpore non est maior, amplectitur enim omnes ferè musculos, qui circa femur locati sunt, & deinde rectis fibris descendēs rotulā genu amplectitur, & in anteriorē tibię, fibulęq; partē tandē inseritur.

Quare his positis, quid prohibet quin causa, cur non extēdatur tibia sit in ilibus, vel in trochantirio, vel in femore, & symptoma pręcipuè appareat in tibia per optima constitutione prædita; quinimò cū iste sextus musculus amplectatur musculos omnes in femore locatos, posset cōtingere, vt hoc lęso, omnes musculi femoris, & tibiæ in obeundis suis muneribus deficerent per consensum vicinitatis istius musculi; videas ergo quot modis accidere

cidere possit, vt tibia non extendatur ob morbum, vel causam, aliubi positam.

Denique potest accidere, vt morbus sit circa os sactum, & infimam vertebram lumborum, vnde exoritur primum par neruorum petentium pedes, & symptoma sit in tibia, in quam inseritur sextus iste musculus tibiæ: cognoscitur verò tibiam non fungi suo officio extendendi ob læsum caput primi paris neruorum pedis ex læsione illorum musculorum, qui sunt neruis eiusdem primi paris irrigati, veluti est primus musculus tibiæ, septimus, & nonus.

Hinc si videbis tibiam non posse sursum trahi versus inguem alterius cruris, quod officium pertinet ad primum musculum tibiæ, qui irrigatur eadem propagine nervea prodeunte à primo pari neruorum pedis, & videbis non extendi tibiam per rectam lineam, quod munus attinet ad septimum, & nonum musculum tibiæ; tunc magno tibi erit argumento, quod in capite primi paris neruorum pedis, vbi est vltima vertebra lumborum, præcipuè sit morbus, quamuis symptoma sit in tibia; vulneris ergo tunc adiungere topica tibiæ? nihil sanè esset magis abhorrens à medica physiologia, & nihil fieri posset, quod magis faueret circulatoribus, & quod redderet artem inartificiosam, & insanorum hominum propriam, quam occurrere symptomatibus, vt symptomata sunt.

Quia symptomati occurrere est mederi aliquando morbo, in loco, in quo non est, vt hinc symptomata ex se nihil indicent, sed solum sint in fieri, & aliquando adeo loco separentur à morbis, vt diffundantur symptomata in partes aliquas, quæ optima sunt constitutione donatæ, quæ medicum non alliciunt.

Præterea potest esse morbus circa magnum trochātirium, & symptoma apparere in tibia, quoniam erit septimus musculus è magno trochantirio, & ad patellam vsque rectis fibris carnosus progreditur, deinde cessat in latum, & membranosum tendinem, qui patellam complectitur, & implantatur anteriori parti tibiæ, quare si septimus iste musculus (cuius officium est in suo latere tibiam extendere) in suo exordio haberet morbum, propter quem tibia non posset extendi, tunc, cur vis empirice vnguentis, lutis, & vinaceis uexare tibiam, si morbus est in maiori trochantirio, in tibia verò sit solum symptoma?

Amplius si septimus iste musculus tibię in femore, vbi fit carnosus, esset repletus humoribus, vel ob vulnus excisę essent fibræ transuersim, vnde tibia propterea amisisset vim extendendi, qua ratione, vel qua philosophia ductus topicis tibiam tractares, cum in tibia sit tantum symptoma, & non morbus?

Demum si morbus esset in tertio lumborum foramine, vnde primum par neruorum pedum exoritur, & tibia non posset extendi, cognoscamus ex læsis illis officijs musculorum, qui irrigantur illis nerueis surculis, quibus irrigatur quoq; septimus iste musculus extendens tibiam, qui musculi sunt primus, & nonus tibiæ; quare si primus tibię musculus amitteret suum munus, & similiter nonus, & insimul quoque vsus huius septimi sit amissus; signum erit, morbum esse in capite primi paris neruorum pedum; quare si topicis esset curandus affectus, tunc ad lumbos esset confugiendum, & non ad tibiam.

Insuper tibia aliquando non potest extendi ob læsum musculum octauum eiusdem tibiæ, quia in ceruicem femoris (in locum videlicet, vbi est maius trochantirium, quod est femoris processus maior, vnde oritur octauus iste musculus extendens tibiam) humores confluxerint, qui impediant extensionem tibię, vt obseruatur pręcipuè in illis, qui ischiadem patiūtur, in quibus, quamuis tibia omni malo humore, & mala constitutione sit priuata, recipit tamen symptoma illius morbi, qui suam sedem tantum habet circa radices maioris trochantirij, communicatur tamē tibię symptoma, quia musculus iste octauus progreditur ad patellā, & in tēdinem desinit, qui genu complectitur, quare si in musculi initio erit morbus, & causa huius symptomatis in tibia, cur nō vis adiūgere localia musculi exordio, vbi est morbus? tanto magis cum musculi virtus præcipuè conseruetur in exordijs, quibus læsis, musculi secundum omnes partes in suis obeundis officijs tam facile

defi-

deficiant? quare localia erunt apponenda si tibia erit læsa ob læsi musculi exordium inguini,& nequaquam tibiæ.

Postremò potest esse morbus, vbi est quarta vertebra lumborum, vnde oritur secundum par neruorum pedis, & eius symptoma apparere in tibia, quoniam octauus musculus tibiæ, cuius munus est tibiam extendere, recipit virtutem motricem à neruis prodeuntibus à quarta vertebra quare si morb. esset circa quartam vertebram lumborum, & impediret transitum facultati motrici, tunc nisi ad lumbos topicis auxilijs confugias nihil facies.

Sed audias, quomodo cognosci possit, quando tibia non potest extendi ob morbū existentem circa quartam vertebram lumborum. Pollex non mouebitur, quia eius motus quoq; pendet à surculis istius trunci, & nonus tibiæ musculus non explebit suorum officiorum partes: ob eandem rationem quintus musculus femoris suum non poterit munus obire, quod est femur extendere, & rectè stare; ex his simul lesis officijs ducemur in hanc cognitionem, quod morbus causans impedimentum in tibia sit in capite secundi paris neruorū pedis, quod oritur a quarta lumborum vertebra, quamuis symptoma sit in tibia: colligas ergo, quomodo his non præcognitis, quilibet empiricus in symptomatibus auferendis millies in dies possit errare.

Errant, dum iungunt tibiam, quę non potest extendi ob noni musculi læsionem, quando essent inungenda ilia, vel lumborum vertebræ. Cap. XXXVII.

ESse potest in parte anteriori iliū collectus viscosus humor, vt nonus musculus ibi exoriens imbibatur, & in illa origine ob humorū sarcinam vires extendendi tibiā amittat, tunc localia procuratione istius affectus essent applicāda anteriori parti ilium, & non tibiæ; quia symptoma solum est in tibia, morbus verò in anteriori parte ilium: communicatur verò iste affectus tibiæ ob hanc rationem, quia iste nonus musculus enascitur ab anteriori parte ossis ilium supra articulum coxendicis, & incedit inter septimum, & octauum musculum, & coit cum septimi, & octaui tendinibus, & vnà patellam amplexantur, & in anteriorem tibiam inseruntur.

Videas ergo, quanta seruari potest distantia inter originem, & terminum musculorū. Præterea qualis debeat esse consensus, & sympathia, vt morbus existat in vno loco, eius verò symptoma in alio longè diuerso ob instrumentorum continuationem appareat, sicuti in hoc casu contingit, vt morbus sit in ilibus, motus verò diminutus in tibia.

Similiter si de dolore musculi loquamur potest esse imbibitus musculus in aliqua parte carnosa, quæ sit facta indolens ob tumorem, qui deinde contendat fibras, & tendinis insertos, propter quam tensionem maximus sentiatur dolor in partibus, quibus inseruntur tendines; quoniam illæ partes mouentur, & maximos experiuntur labores.

Quare nisi methodo anatomica perquiras, vbi sit morbus in musculis, vel in neruis, nunquā scire poteris locum applicandi remedia, vt meritò in scholis receptum sit, vbi agendum desumi à subsistentia indicantis: quare si indicans est in femore, & in anteriori parte ilium, vnde nascitur hic nonus musculus extendens tibiam, & & non inuenianius hunc locum affectū, casu, & fortuitò de localibus ageretur.

Præterea non solum potest accidere, vt tibia non possit extendi ob morbum existentem in parte anteriore ilium; verum etiam ob morbum existentem in tertio lumborum foramine, à quo exoritur prima neruorum pedum coniugatio, quæ mittit ramulum vestientem nonum hunc musculum, quare si in hac prima coniugatione neruorum erit aliqua angustia, propter quam permeare non possint radij spirituum animalium, necessariò sequetur, tibiam non posse extendi.

Quare quomodo vis empirice tunc tibiam tractare vnguentis, balneis, lutis, atque vinaceis? apage hunc malum medendi vsum, quoniam primò tempus conteris, secundò laxantibus topicis confrangis vires tibię, laxando musculos, & tēdines insertos, quare si morbus est in lūbis, & symptoma in tibia, localia erunt vertebris lumborum adiungenda, vel oportebit

bit resoluere, vel deriuare collectos humores vstionibus, vel alio ingenio.

Methodus verò, qua cognoscere possumus, tibiam non extendi ob morbum circa lumbos existentem, colligi potest ex læsione cæterorũ musculorum, qui irriganṭur iisdem propaginibus missis ab eodem trunco, sicuti est septimus musculus tibiæ, qui induitur neruis prodeuntibus à primo neruorum pedum pari; & primus tibiæ, qui propter eosdem surculos suum exercet officium, quod est trahere tibiam versus inguem alterius cruris.

Preterea nonus iste musculus irrigatur quoque propagine prodeunte à secundo pari, quod oritur à quarta vertebra lumborum; hoc par mittit ramos ad digitum pollicem, ad quintum musculum femoris, cuius vsus est femur extendere, & est causa rectę stationis, mittit quoque ad octauum tibiæ; cuius vsus est extendere; quare ex læsis his omnibus officijs colligere possumus, morbum esse circa lumbos, quamuis symptoma sit in tibia, & optimè faciet hac diuina arte excultus mederi affectibus, qui procul valde sunt à suis morbis, sicuti tibia distat à lumbis, vt propterea ob hanc nostri corporis sympathiam empirici valde admirentur videntes aliquando probum anatomicum curare tibiam læsam remedijs positis supra nates.

Dum in externo femoris capite est tumor, vel scyrrhus aliquis imperfectus, vel aliquis malus habitus, tunc sequitur, quod tibia obliquè non possit moueri versus exteriora, errant in hoc empirici inungentes tibiam, quia morbus causans hoc symptoma est in parte externa capitis femoris.

Præterea potest esse causa istius symptomatis tibię in exortu quarti paris neruorum pedum, quod est omniũ crassissimum, exoriturque ab vltimo lumborum foramine, & à tribus sequentibus in osse sacro; quoniam neruus vestiens decimũ hunc musculum tibiæ, cuius vsus est obliquè tibiam versus exteriora mouere, oritur ab hoc quarto pari neruorum, quare potest contingere, vt morbus sit in lumbis, & in osse sacro, & inde iste musculus tibię exercere non possit suum officium.

Cognoscamus hoc symptoma tibiæ prodire à morbo lumborum, quando omnes illi musculi, qui ab eodem trunco neruorum recipiunt virtutem animalem erunt lęsi, vt sunt primus musculus, tertius, quartus, quintus tibiæ, quintus femoris, & tres primi musculi mouentes pedem, similiter quartus, quintus pedem mouentes, & duo illi musculi qui flectunt digitos, qui oriuntur à tibia, quorum officia omnia si videris esse læsa, inferre certò poteris morbum esse in capite quarti paris neruorum pedis, idest circa postremam vertebram lumborum, & circa tria foramina ossis sacri; videas ergo quo pacto empirici sępè lædere possint topicis suis auxilijs.

Errant, dum inungunt femur, quod in rectam lineam extendi non possit ob morbum existentem in cocyge.
Cap. XXXVIII.

SI contingat, vt in osse sacro, vel in coccyge sit aliquis pituitosus infarctus, vel in appendice ossis ilium, & propterea femur nõ possit extendi, tunc nõ desunt empirici, qui inungunt statim totum femur nescientes animo concipere in alia parte esse morbum, quam in femore.

Causa tanti erroris est, quoniam nesciunt, vnde oritur primus femoris musculus ille crassus, & carnosus valde, qui clunes constituit, exoritur enim iste musculus primus femoris à dimidia appendice ossis ilium, ab osse sacro, & à coccyge, & ampla insertione in maius trochantirium inseritur, eius vsus est, si secundum omnes fibras operetur, in rectam lineam femur extendere, sed si cum superioribus, vel cum decliuioribus tantum fibris operetur, modò in vnum, modò in aliud latus femur ducere poterit, inde ex læsis officijs, quæ pars musculi læsa sit colligere possimus.

Quapropter non par est, dum non extenditur femur, semper confugere ad femur, quia nulla est consequentia, l i: est actio læsa ergo & morbus, cũ pleriq; plures affectus fieri possint in vna parte sana & ob sympathiã longorũ musculorũ, & neruorum, causa & radix affectionis in loco valde distanti habeat radices, sicuti de femore loquentes dicimus cõtingere

re posse, vt femur non extendatur ob morbum existentem in osse sacro.

Præterea, potest esse morbus in primo pari neruorũ ossis sacri, qui sit causa, cur femur extendi non possit, ratio est, quia ab hoc neruorum trunco enascuntur propagines petẽtes primum hunc femoris musculum, quibus læsis in suo exordio, statim musculus in suo officio obeundo deficiat oportet.

Methodus verò, quę nos docere possit, quando ob hãc causam sit læsum femur; est hæc, ab hoc primo neruorum pari oritur hæc propago vestiens primum hunc musculum, & septimum femoris cuius officium est trahere femur sursum fortiter flectendo magis introrsum, quam faciat sextus musculus, & deinde alias mittit propagines ad musculos ventris; quare quando vniformiter septimus musculus femoris, & ventris musculi non poterunt explere sua officia vna cum primo hoc musculo, de quo loquimur, inferendum erit à primo hoc trunco neruorum ossis sacri læso prodire affectionem, & in osse sacro esse morbum, quamuis symptoma appareat tantum in femore.

Si aliquis non posset femur extendere, & per consequens rectam stationem nõ posset exercere, tunc adiungendo semper topica femori, quasi causa istius læsi officij alibi non possit insidere, quam in femore, inter empiricorũ errores collocandum hoc esset; quoniam musculus extẽdens femur non oritur à femore, sed ab osse coxendicis, & à pubis humiliori sede, & insertus est posteriori femoris sedi circa capita ipsius humiliora iuxta genu.

Quare in hoc musculo omnium musculorum maximo potest esse morbus in osse coxendicis, vnde exoritur, & symptoma in femore. Similiter potest esse morbus in parte humiliori ossis pubis, & in femore apparere symptoma hoc, quod videlicet non possit femur extendi, & inde statio recta sit impedita; tunc quando hoc accideret numquid non errarent empirici inungentes femur, & genu? in quibus licet symptomata videantur; attamen optimè sunt constituta genu, & femur.

Amplius potest esse, ut nõ extendatur femur, & propterea statio recta sit amissa, & morbus sit in secundo pari neruorum pedum, quod nascitur inter tertiam, & quartam vertebram lumborum: quando verò hoc accideret, methodo esset à nobis cognoscendus morbus existens in principio secundi paris neruorum, præsciendo prius ab hoc secundo pari oriri ramos petentes digitum pollicem, octauum, & nonum musculos tibiæ, quare, quando femur non posset extendi, & simul octauus, & nonus musculus tibię essent læsi, quorum officia sunt extendere tibiam, dicas supra femur esse morbũ reconditum, sicuti in lumbis, vnde oritur secundum par, à quo oriuntur isti nerui, illumque esse morbum in angustia, & mox philosophari poteris, quænam species angustiæ esse possit, an compressio, vel subsidentia, vel coalescentia, de quibus speciebus in primo libro, deinde illis methodis traditis inuenies affectum præter naturam.

Ad hæc potest quoque accidere, vt femur non possit extendi, & homines non possint rectè stare ob lęsionem factam in principio tertij paris neruorũ pedis, quod oritur inter quartam, & quintam vertebram, quod par mittit ramos ad hunc quintum, ad septimum, nonum, & decimum musculos femoris, & ad secundum tibię, & ad musculos penis, & vesicæ; quare si omnes isti musculi citati erunt læsi, morbus erit ex necessitate in tertio pari idest inter quartam, & quintam vertebrã; est enim impossibile, vt quintus musculus femoris sit læsus ob morbum existentem inter quartam, & quintam vertebram, quin eãdem læsionem patiantur secundus, nonus, decimus, secundus tibiæ musculi penis, & vesicæ.

Demum potest esse inter vltimam vertebram, & os sacrum morbus, & inde sequatur, quod femur alioquin sanum non possit extendi ob hanc sympathiam, quia à quarto pari neruorũ pedum enascitur ramulus vestiens hunc quintum musculum, valet ergo consequentia, læsus est truncus, ergo necessariò læditur ramus; cognoscemus deinde hunc ramum non fungi suo officio ob læsum truncum, quãdo primus, tertius, quartus, & quintus tibiæ simili modo læsi sunt; quia omnes isti musculi sunt induti surculis prodeuntibus

bus ab hoc quarto pari.

Inde colliges quo pacto ex læsis officijs cognoscere possimus, quando femur lædatur ob morbum existentem inter tertiam, & quartam, quando inter quartam, & quintam, & quando inter ultimam & os sacrum: cognitio enim anatomię tantum potest, ut digito bonus anatomicus sciat ostendere protopathiam.

Postremò an ne posset aliqua humorũ colluuies detineri inter foramen ossis coxendicis, pubis, & ilium, quæ comprimat neruum transeuntem per foramen, & inde symptoma appareat in femore? an ne posset in musculis nono, & decimo, qui in gyrum mouent femur, esse tumor aliquis, qui si comprimeret hũc neruum, motum femoris tolleret? quare concludimus illum empiricum persæpè fallere, & decipere, qui occurrit semper symptomati localibus.

Errant dum inungunt femur, quod trahi sursum, & moueri introrsum non potest ob morbum existentem in undecima, vel duodecima vertebra thoracis. Cap. XXXIX.

SÆpissimè uidimus in ægrotantibus, femora nõ posse trahi, nec flecti introrsum; quod munus pertinet ad sextũ musculum femoris, qui oritur ab undecima, & duodecima uertebris thoracis, & à prima, & secunda lumborum, & progrediẽs per internam ilium partem inseritur in minus trochanterium; quare si esset in capite musculi morbus, & radix, cur femur non posset sursum trahi, & flecti introrsum; arbitror ego, si femur tractares topicis annis sexcentis, nihil ageres.

In læso igitur hoc femoris officio erit perpendendum, an in undecima, & duodecima uertebris thoracis, uel in prima, uel secunda lumborum sit tumor, uel dispositio scyrrhosa, uel humorum infarctus in parte interna sub uertebris, unde sumit initium quia de extima supra uertebras facile esset cognoscere, cum manibus ipsis tumores quamuis minimi sint, cognoscantur.

Est ergo operępretium perpendere, an sub undecima, & duodecima uertebris thoracis, uel sub prima, & secunda lumborum, unde musculus iste trahit originem possit esse, uel tumor, uel scyrrhosa dispositio, uel infarctus pituitosus, quod peroptimè cognosces ex ijs; quæ tradita sunt in primo libro capite de locis affectis, quoniam cognito, quod sit in principio musculi tumor, uel scyrrhosa dispositio cognoscemus illicò ex hoc morbo existente in principio huius sexti musculi in primis deficere usum huius sexti musculi femoris, deinde cum iuxta hunc musculum descendat primũ par neruorum pedum, sequetur necessariò, ut iste musculus sextus tumidus factus in exordio, uel paulò infra comprimat primum par neruorum, & ob angustiam ab ipso facultas animalis non mittatur, ad primum septimum, & nonum musculos utriusque tibiæ.

Sicuti contingit cuidam præclarissimo uiro, qui amisit motum femoris, & tibiæ ob hanc scyrrhosam dispositionem in lũborum uertebris circa exordium sexti musculi existentem, quam conieci non solum ex pondere, quod in illa parte sentiebat, uerùm etiam, quia retulit ictum ex casu in dorso recepisse.

Hic tamen patiens in primis à nonnullis medicis dogmaticis fuit lacessitus, qui credebant caput fuisse originem amissarum functionem musculorum femoris, & tibiæ; deinde ab empiricis, qui tibias inunctionibus, & alijs topicis fortissimis tractarunt, unde læsiones uariæ secutæ sunt quoniam uires tibiarum alioquin optimæ constitutionis potentissimis oleis & laxantibus alijs topicis adeo fuerunt confractæ, ut ex illis amisis functionibus aliæ læsiones succreuerint.

Quare ne decipiamur in cognitione partis principaliter affectæ, debemus prius ortũ, progressum, & figuras omnium partiũ corporis ante oculos obijcere, & deinde ex sufficienti par. enumeratione, uitute tamen methodorum traditarum in primo libro inuenire affectus, deinde separare affectum per consensum ab affectu per essentiam, & in affectibus per essentiam distinguere idiopathiam à protopathia, alioquin non uideo quo pacto reconditas ægritudines unquam possimus perfectè cognoscere.

Quinimò sine hac arte anatomica num-

nunquam possemus credere morbum esse circa lumbos, & os sacrum, & symptoma illius esse in tibia, quod tamen facilè esse potest, quia dum sextus musculus femoris comprimet primum par neruorum pedis, omnes musculi, qui sunt irrigati illis surculis, qui prodeunt ab hoc primo pari neruorum pedis, sua officia explere non poterunt, & hæc anatomicus sine vlla admiratione admittet.

Insuper potest contingere, vt femur non possit inflecti, & introrsum trahi propter angustiam existentem in exordio primi paris neruorum lumborum, quia ab hoc pari exoritur ramus, qui fertur per interiora, & irrigat sextum musculum femoris, quo læso, femur non potest flecti, & sursum attrahi introrsum, quare si huius læsionis femoris radix est circa primam vertebram lumborum, quo pacto per topica adiuncta femori poterimus huius symptomatis euellere radicē.

Methodus, quæ nos certò docebit, quando in hoc particulari surculo interno est morbus, qui efficit symptoma in femore, desumi debet ab anatomia, & est, quia ab eodem neruo mittuntur ramuli ad ventris musculos, & ad quartum brachij, & alij mittuntur ad nonum musculum dorsi.

Ideo, si circa primam vertebram lumborum in capite nerui interni primi paris erit morbus & symptoma in femore ex necessitate officia horum musculorum debent esse læsa, & ex læsis officijs musculorum ventris, quarti brachij, & noni dorsi, de quibus officijs superius actum est, ducemur in cognitionem morbi ramuli interni prodeuntis à primo pari neruorum pedis, quod exoritur à prima vertebra lumborum.

Videas ergo, quot sunt in hoc nostro corpore sympathię, & consensus; cum lęso ramulo interno primis paris neruorū pedis, symptomata appareant in brachio ob quartum musculum brachij, in femore ob sextum femoris, & in nono dorsi musculo, qui pertinet ad quintum par, quorum musculorum ministerio lumbi flectuntur versus anteriora.

Præterea, si esset morbus in exordio primi paris, tunc non solum ramulus iste interior, de quo iam diximus, verùm etiam exterior eandem passionem consentiret, quo læso symptomata obseruari possunt in partibus remotissimis; quoniam exterior ramus huius primi paris mittit surculos ad quartum musculum thoracis ad vndecimum, & decimum tertium dorsi; interior, vt diximus ad sextum femoris, & ad quartum thoracis, quare ratione quarti musculi thoracis, cuius vsus est constringere posteriora thoracis, & expirationi aliquid opis afferre, potest esse morbus in prima vertebra lumborum, vnde oritur primum par neruorum pedis, & eius symptoma apparere in pectore; ratione verò musculorum dorsi dorsum malè agere suas partes, ratione verò quarti musculi brachij, qui oritur ab osse sacro, & lumbis brachium in suis muneribus deficere, ratione demum sexti musculi femoris femur esse læsum; quare ob morbum lumborum brachia, pedes, & dorsum pati possunt.

Tunc vellem videre empiricum adiungentē topica femori optima constitutione donato, adiungentem brachio, dorso, vbi nulla per se est mala valetudo, nisi per sympathiam; videas ergo quam mirabilis seruetur sympathia in hoc corpore cum in vnico puncto esse possit morbus, veluti obseruatur esse circa primam vertebrā, & symptomata huius morbi in brachio, in femore, & in pectore apparere; quare nisi anatomiam omnium partium corporis in omni læsa actione perpendamus, est prorsus impossibile nos posse rectè mederi.

Insuper potest esse morbus in renibus & symptoma apparere in femore: sicuti ex Hipp. habemus, calculum in renibus inter cætera signa cognosci ex femoris torpore è directo respondente. Causam istius stuporis in coxis putant Langius & Iacotius esse, quia in hoc affectu nephritico replentur venæ & arteriæ cruris vnde ob copiā cōprimitur neruus: vnde stupor.

Sed falluntur, quia si ob talem compressionem fieret isti stupor, eadem stupiditas esset in toto pede & non solum in coxa: causa igitur est musculus sextus femoris qui dicitur psoas, qui a parte subiecta renibus oritur, ibique comprimitur, vnde stupor solum in coxa, quia ad partes inferiores, non excurrit.

Amplius hic sextus musculus femoris potest lædi per consensum vicinitatis in suo exordio, veluti ob tumorem lumborum, vel ob ictum circa vndecimam, & duodecimam vertebram thoracis, vnde oritur; potest enim contingere, vt sextus iste musculus quamuis in parte sit interna, comprimatur ob tumorem aliorum musculorum, & symptoma in femore appareat; cognoscemus autem quem musculum tumor, vel ictus principaliter lædat ex officio magis, & primo loco læso.

Per hypothesim, post casum è vehiculo ictus factus est in lumbis, tunc dolent lumbi, dorsum, femur, & brachia: si vis scire quis musculus principaliter læsus sit consideras, quæ officia magis læsa sint; si erit officium extendendi dorsum totum in rectum magis læsum, inferas ex anatomia (sine qua, vt sæpè diximus, est impossibile mederi) sextum par musculorum dorsi esse principaliter læsum, cuius munus est extendere totum dorsum in rectum, ergo si hic est principaliter læsus, poterunt esse læsiones in exordio, & in progressu, exordium eius est in infima ossis sacri parte, & in interna parte ilium, progressus est in toto dorso, cum ab infimis his partibus vsque ad primam thoraracis vertebram se extendat.

Si vero inter officia læsa ob ictum, officium constringendi posteriora thoracis esset magis læsum, quod cognosceretur ex læsa respiratione; quoniam officium istius musculi est respirationi conferre vt superius declarauimus, confugeremus ad initia, & progressus istius musculi, & manibus proprijs inueniremus locum principaliter læsum.

Similiter si post ictum in lumbis inter cætera officia læsa appareret hoc, quod brachium trahi deorsum non posset, illico possemus certò inferre, quartum musculum brachij esse læsum, quia oritur ab osse sacro, & à lumbis, & ex hac cognitione principalem affectum cognoscemus, & remedia localia rectissimè administrabimus.

Ad hæc potest quoque hoc accidere per consensum quarti musculi brachij, quatenus sub axillis, vbi inseritur, sit tumor cōtrahens, & extendens quartum musculū brachij, quippe qui deinde ob contractionem, premeret super neruū missum sexto musculo femoris, & inde femur ob tumorem existentem sub axillis non posset flecti, & introrsum sursum trahi; ecce quam mirabilis sympathia obseruetur in hoc nostro corpore, vt morb. sit sub axillis, & femur per illam sympathiam quoq; ægrotet: non desunt quoque aliæ sympathiæ, quæ quotidie obseruantur in ægrotantib. has autem volui proponere contra empiricos, ne in posterum aliqui ita sint faciles ad credendum, quod symptomata solum essent curanda.

Dum pedem, & calcem inungunt, quando internum caput femoris esset inungendum. Cap. XL.

VSu venire solet, vt patiens aliquando non possit tollere calcem digitis terram premendo ob læsos musculos in exordio, quod est in interno femoris capite; nihilominus empirici nesciunt alium locum in hoc casu inungere, & topicis tractare, quam calcem, & pedem, nescientes ad quos musculos pertineat hoc officium.

Scias ergo hoc officium tollendi calcem expleri præcipuè à tribus musculis, à primo nimirum, secundo, & quarto pedis quod experimentum anatomiæ manifestissimum est: scias præterea primum, & secundum musculos pedis, qui videntur vnus musculus, habere principium ab interno femoris capite retrò iuxta genu, deinde progredietes deorsum cōstituere suræ partem, & deinde cum tendine omnium robustissimo quarti musculi vniri, & fieri vnicū tendinem, qui in posteriorem calcem inseritur, quare, si morb. erit in capite illo interno femoris in origine musculi, vel in itinere in sura videlicet, vel paulò infra, volueris ne inungere calcem, vt solent nebulones isti chirurgi.

Præterea an ne sæpè vidimus sub genu homines vulnerati, & abscindi origines horum duorum musculorum, deinde vsum, & officium trahendi calcem sursum, & extendendi pedem digitos in terram figendo amitti? quomodo inunctionibus adiunctis calci aliquid boni facies? si aliquid esset molliendum oporteret sanè confugere ad locum affectum,

& ne-

& nequaquam ad symptoma.

Similiter si de quarto musculo loquamur, qui maior est tibia, quique oritur sub appendice fibulę à posteriori parte, & factus carnosus tibiæ, & fibulæ adhæret, deinde cum tendinibus primi, & secundi descendēs definit in ualidissimum illum tendinē, qui inseritur in calcaneum, quo tendine uidemus lanios suspēdere in macello integra animalia, tunc, si unde exoritur sub appendice fibulæ, uulneretur, uel transuersim excidantur fibræ, sursum non poterit ille calcem trahere, similiter si tendo, uel origo musculi quarti sit scyrrosa dispositione, uel infarctu pituitoso impedita, non poterit calx sursum trahi, quomodo ergo in simili casu localia applicabis calci, si morbus est alíubi?

Insuper, cum isti tres musculi sint contexti neruis enascentibus à quarto pari neruorum pedum, quod potest contingere, ut calcaneus tolli non possit, & morbus nō in calcaneo sit, sed circa ultimam lumborum uertebrā, unde nascitur quartum par neruorum pedum, quorum surculi sunt illi, qui dant motum calcaneis: quid magis quam hoc exemplum posset confundere empiricos illos, qui anatomiam humani corporis despicere solent, quam uidere in calce apparere malam ualetudinem, & illam alio modo, non posse curari, quam topicis adiungendis ultimæ lumborum uertebræ, & ossi sacro?

Methodus uero cognoscendi, quando calx læditur ob morbum existentem in osse sacro, & lumbis, est, quoniam deficiēt quoque in suis muneribus obeundis omnes illi musculi, qui facultatem motricem recipiunt ab hoc quarto pari neruorum pedum, ut sunt musculus primus, tertius, quartus, quintus tibiæ, quintus femoris, quintus pedis, & illi musculi, qui flectunt digitos, ut sit necessaria consequentia, hæc deficit calx in hoc munere se tollendi, & cæteri simul enarrati musculi, ergo morbus efficiens hoc symptoma erit in quarto pari neruorum, uidelicet in origine prodeunte à lumbis, & ab osse sacro.

Errant, dum semper calcaneum inungunt, quando versus anteriora in obliquum non potest moueri, cum modo in femore, modo in osse sacro possit esse morbus. Cap. XLI.

ERrant empirici, dum quis nō potest mouere calcaneum in obliquū versus anteriora inungendo calcaneum, quia hoc officium mouendi calcaneum obliquè versus anteriora pertinet ad tertium musculum pedis, qui oritur ab externo capite femoris, quare potest cōtingere, vt in femore sit impedimentum, & motio ablata in calce.

Pręterea musculus iste recipit facultatem animalem à quarto pari neruorum pedum, quare potest accidere, vt causa symptomatis calcis sit in exordio quarti paris neruorum, quod est in extrema lumborum vertebra, & in osse sacro: oritur enim hoc quartum par ab extrema lumborum, & à tribus sequentibus ossis sacri, vt propterea sit crassissimus, & robustissimus omnium iste truncus.

Cognoscemus deinde, vt in superiori capite diximus, quando ob hanc causam existētem in origine quarti paris neruorum calx non mouetur, quia eodem modo, læso principio, cęteri musculi irrigati ijsdem surculis amittent sua officia, vt primus tibiæ, cuius vsus est trahere tibiā versus inguē alterius, vt tertius tibię, cuius vsus est tibiam flectere introrsum, vt quartus, & quintus, quorum vsus est flectere tibiam in rectum, & cū his lęsis officijs digiti quoque non poterunt flecti; tunc ex omnibus his officijs læsis, si viderimus calcem non moueri, firmiter inferre poterimus morbum esse posse in lumbis, & osse sacro, vnde oritur quartum par, & topica his superioribus partibus applicabimus.

Similiter errant, dum inungūt calcem quando aliquis pedem versus interiora trahere non potest, quoniam munus trahendi pedem versus interiora, & sursum tollere calcē pertinet pręcęteris ad quintum musculum pedis, cuius musculi initium, & origo trahitur a tibia & fibula, deinde descendit carnosus vsq; ad extremam tibiam, & prope internum malleo-

lum desinit in robustum tendinem, & excurrit sub interno malleolo,& sub osse nauiculari,& demum sub planta pedis in tarsi os implantatur; Quid ergo vis tarsum inungere si circa tibiam, & fibulam est huius symptomatis radix? quare cognito huius musculi exordio,& progressu,est examen faciendum,an in origine, vel progressu,vel in fine sit morbus,quæ ex præcedentibus, & consequentibus signis cognoscuntur, & aliquando manibus proprijs inueniuntur causæ horum symptomatum.

Ad hæc potest contingere, vt dictum officiũ amittatur ob neruorũ læsiones in origine,quas læsiones ex officijs læsis cęterorũ musculorum, qui eandẽ facultatem ab eodem stipite recipiunt facilè cognoscere poterimus: quibus cognitis nõ semper topica erunt applicanda tarso, vt faciunt empirici,sed ossi sacro,& lumbis.

Errant, dum digitos pedis topicis tractant, dum non possint extolli versus genua,calcem premendo ob morbum existentem in tibia. Cap. XXXXII.

QVatuor obseruantur musculi, qui extendunt digitos pedis versus genua,calcem in terram præmendo, quorum quatuor musculorũ primus est musculus sextus pedis,qui oritur ab anteriori parte tibiæ, qua illi fibula superius coarticulatur, & incedit per superiorem tarsũ,& inseritur ossi illi,quo pollex fulcitur,& est ille musculus adeo euidẽs sub pelle versus pollicẽ, cuius vsus est flectere illam partem extendendo versus gegenua,vt diximus:quare potest esse morbus in anteriori parte tibiæ, cuius symptoma appareat tantum in pollice.

Secundus musculus digitorum, qui septimus pedis est, a fibula exoritur, & latum tibiæ externum occupat,& inseritur ossi suffulcienti pollicem.

Tertius,qui octauus pedis dicitur, oritur à media fibula, & implantatur radici ossis pedis paruum digitum sustinentis.

Quartus, qui nonus pedis dicitur, est pars musculi mouentis quatuor digitos, & inseritur in medium ferè longitudinis ossis pedis ante paruum digitum positi,& isti omnes simul operantes extendunt, & flectũt versus genua extremam partem, vbi digiti fundantur, & horum musculorum beneficio fiunt laterales motus,prout singuli magis in vna, quam in altera parte locati sint, vt omnes simul operantes rectam flexionem, & extensionem digitorum faciant.

Si seorsum vnicus musculus operetur, vnam motionem facit,verbi causa,si sextus musculus pedis solus operetur, iste trahet pollicem:si septimus, vel octauus minimum digitum, si nonus rectam motionem quatuor digitorum; quare ex officijs his læsis cognoscemus musculum læsum.

Cognito musculo læso,cognoscemus, an morbus tollens flexionem hanc digitis sit in tibia,vnde oritur,uel sit in progressu musculi,uel in digitis ipsis,in quos inseritur, quia facilè potest contingere, ut in anteriori parte tibiæ ob uulnus perperam sanatum,uel quia excisę essent fibræ trãsuersim, uel propter alias causas, sit morbus,qui tollat flexionem,& extensionem illam uersus genua pollici.

Ecce igitur, quod morbus esse potest in parte ualde remota, ut in anteriori parte tibiæ, & eius symptoma in pollice alioquin sano; quare empirici hanc nostri corporis fabricam, & harmoniam nescientes in sexcenta errata cadere possunt.

Præterea potest accidere, vt in fibula, vnde exoritur septimus musculus sit morbus, & eius symptoma appareat in pollice,tunc,si empiricus suis localibus occurreret pollici, erraret valde; quia esset occurrendum fibulæ,vnde oritur musculus qui valde distat à pollice.

Similiter de octauo musculo est dicendum,qui exoritur à media fibula,in qua, vel ictus, vel scyrrhosa dispositio, vel similes affectus possent impedire, vt iste musculus octauus non posset extendere minimum digitum; quare, nisi origines musculorum,& progressum addiscamus, & memoria teneamus, non video, quomodo diuinare aliquando poterimus locum affectum.

Postremò musculi isti,sextus,septimus, octauus,& nonus pedis, qui sunt illi quatuor,qui extendunt extremos digitos pe-

dis

dis possunt amittere sua officia ob morbũ existentem in lumbis,& osse sacro: adeo vt symptoma istius morbi re vera distare possit duorum cubitorum tractu, & vltra à morbo; scias ergo hos quatuor musculos esse indutos surculis nerueis missis à ramo exteriori prodeunte à quarto pari neruorum pedis, quod oritur ab vltima vertebra lumborum,& à tribus sequentibus ossis sacri, & est illud neruorum par crassissimum, & omnium validissimum missum vtrobique ad pedes; quare, si in lumbis erit morbus, & symptoma videatur in digitis, vis tu localia apponere digitis? quod si facies,quando sanabis patientem? expedit igitur morbum auferre,qui est causa: quoniam effectus solum tollitur ablata causa, & quando causa est in lumbis,& in osse sacro,vnde enascitur iste truncus, ibi sunt topica adiungenda, & nequaquam vbi est symptoma.

Methodus, quæ nos docere poterit, quando digiti pedis non poterunt extendi ob morbum existentem in lumbis, & osse sacro, vnde oritur quartum par neruorum pedis,est,quoniam omnes musculi,qui sũt exornati illis surculis prodeuntibus à quarto pari neruorum pedum, erunt læsi; musculi verò, qui sunt induti ijs surculis nerueis sunt primus, tertius, quartus,quintus tibię,& quintus femoris & tres primi,qui mouent pedem,de quorum officijs superius egimus.

Quare ex læsis illis omnibus officijs colligere poterimus necessariò morbum esse in trunco, in quarto videlicet pari neruorum pedum; & symptomata in digitis pedum,quæ non rarò accidunt,quinimò pluries vidimus truncos neruorum pedum in origine lædi, & symptomata solum apparere in pede,& digitis: causæ quæ possunt capita neruorum occupare sunt scyrrhosæ dispositiones, infarctus pituitosi,ictus,& alia id genus; videas ergo quænam distantiæ aliquando obseruentur inter morbum,& eius symptomata,vt empirici adduci non possint, vt credant, symptomata esse in vno loco, & morbum in alio loco valde remoto.

Dum topicis tractant digitos pedis, quando tertium internodium quatuor digitorum, & secundum pollicis flecti non possunt ob morbum existentem sub genu. Cap. XLIII.

POtest accidere, vt sub genu, vnde oriuntur secundus,& tertius musculus digitorum pedis sit morbus, eius verò symptoma appareat in digitis pedum: quoniam, si de secundo musculo loquamur,tùm ex omnium consensu, tùm experientia ipsa patet, oriri à parte posteriori tibiæ iuxta genu, deinde missum in plantam per partem posteriorem in quatuor cessare tendines, qui demum inseruntur tertijs internodijs quatuor digitorum perforantes primi musculi tendines, perinde ac fit in musculis digitorum manus.

Quare facilè potest contingere,vt morbus aliquis sit iuxta genu, vel in itinere, antequam inferatur in digitos, & symptoma hoc, quod videlicet tertia internodia non possint flecti, appareat in digitis.

Similiter, si de tertio musculo digitorum loquamur, eadem euenire possunt; quia hic musculus tertius oritur à nexu fibulæ cum tibia iuxta genu, & quando est in planta,degenerat in tendinem, qui exigua quadam portione implantatur tertio internodio indicis, & medij, demum reliquus totus tendo in secundum os pollicis inseritur, & auctor euadit illius flexionis.

Ideo valebit consequentia,quando tertia internodia quatuor digitorum, & simul secundum pollicis internodium non poterunt flecti,morbum esse in secundo, & tertio musculo digitorum pedis, ergo hic morbus posset esse in planta,& in origine sub genu,veluti si excitę essent fibrę ob vulnus, vel collectus esset aliquis humor,vt in illis,qui gonagram pati solent, qui humor tolleret virtutem huic secundo, & tertio musculi digitorum, in quo casu topica non digitis læsis per consensum, sed sub genu essent applicanda.

Si verò secunda internodia non possunt flecti, id pertineret ad primum mu-

sculum,de quo nil dicimus, quia est breuis,& in eandem partem inseritur,à qua oritur; nostrum enim in præsentia est tractare de sympathia, quę obseruari potest in longis musculis,quia in istis empirici decipiuntur, in quibus sæpè morbus à suo symptomate,cubiti tractu, & vltra distare potest.

Amplius potest accidere, vt morbus insideat in quarto pari neruorum pedis circa os sacrum, vnde oritur & symptoma appareat in dictis internodijs, quod videlicet digiti non possint flecti, quia isti musculi sunt neruis prodeuntibus à quarto pari irrigati. Cognoscemus deinde digitos non posse flecti ob morbum in origine quarti paris existentem, quando cæteri musculi, qui sunt induti ijsdem ramis à quarto pari prodeuntibus,erunt læsi,de quibus non vno in loco in superioribus capitibus verba fecimus,vt non sit, quod tam sæpè eadem repetamus.

Preterea in parte anteriori tibię sub genu, vbi fibula coarticulatur tibiæ sub sexto musculo pedis potest esse morbus, qui tollat extensionem quatuor digitorum, pollice excepto, quoniam à parte illa anteriori tibiæ sub genu exoritur decimusquartus musculus,cuius officium est digitos illos quatuor extendere;tunc empiricus,si digiti propter morbum existentem exordio istius musculi non possent extendi,digitos solis tractaret localibus.

Preterea non solum digiti non possunt extendi ob morbum existentem in tibia, verum etiam potest contingere,vt in osse sacro sit morbus, & digiti alioquin sani non possint extendi,& ratio est, quia iste decimusquartus musculus extendens digitos est circumrestitus nerueis propaginibus prodeuntibus à quarto pari neruorum,quod oritur ab osse sacro, vt valere possit hæc consequentia, est morbus in quarto pari circa os sacrum, ergo digiti non possunt extendi, & vice versa digiti non possunt extendi,ergo morbus qui est causa,potest esse in osse sacro. Modus verò cognoscendi,quando digiti non poterunt extendi ob morbum huius quarti paris neruorum;scias quod non poterunt quoque fungi suis officijs cæteri musculi, qui sunt irrigati ijsdem neruis prodeuntibus ab h oc quarto trunco, quemadmodū sunt musculi sextus,septimus,& octauus pedis, qui recipiunt neruos, antequam decimusquartus musculus irrigetur;quare ex læsis ijs officijs in cognitionem protopathię peruenies.

Demum potest contingere, vt pollex non possit extendi ob læsum decimumquintum musculum,cuius munus est pollicem extendere;oritur enim hic musculus ab anteriori parte tibię, vnde oritur membrana iungens tibiam cum fibula,& deinde inseritur pollici vniuerso, gratia extendendi ipsum secundum rectam lineam,quare, si morbus fuerit in exordio istius musculi, nihil opis præstare poteris inungendo digitum pollicem,in quo nulla est mala constitutio vel morbus,quamuis symptoma in ipso appareat;postremò potest esse morb.& causa in quarto trunco neruorum pedis, eius verò symptoma quoque appareat in digito, & sit quod non potest extendi, quod cognosci poterit ex læsis officijs aliorum musculorum, qui irrigantur ijsdem surculis prodeuntibus à quarto neruorum pari, de quibus egimus superiùs.

Colligas ex traditis in hoc 2.lib. quando omnium affectuum ideæ partibus corporis nostri per essentiam, & quando per consensum competant, quia in limine libri diuisimus idiopathias seu proprios affectus in affectus per essentiam tantū, & in affectus per essentiam, & per consensum simul: deinde in capite tertio meth. proposuimus, cuius virtute duci possimus ad cognitionem affectuum propriorum principalium,& per consensum.

Sed quoniam in viuentib.corporib.triplex à Gal.obseruatur sympathia vicinitatis nimirum, operis familiaritatis, & generis,erat operæpretium, vt in hoc 2. lib. non vniuersaliter,& in abstracto, sed distinctè, & secundum stylum anatomiæ (quæ sola tantum fructum parere poterat) sympathias perpenderem, ideo prius de sympathijs vicinitatis, & operis familiaritatis egimus, & errata nonnulla empiricorum in tractandis his duabus sympathijs reiecimus:Demum cum artificiosissimę obseruentur sympathię in neruis, & musculis lōgis,vt sæpè in exordio neruorum,vel musculorum sit morbus, eius verò symptoma appareat tantum in fine,

& in

& in locis valdè remotis, & præcipuè in partibus in quas inferuntur, ideo egimus de omni sympathia generis præter naturam, quæ contingere potest in musculis, & neruis longis; dimittimus .n. musculos breues, quoniã in ijs, vbi est morbus, ibi est symptoma, ideo in breuibus empiricus errare nõ potest; propterea incæpimus à musculis longis labiorum, maxillæ, ceruicis, dorsi, & aliarum corporis partiũ & tandem peruenimus vsque ad musculos digitorum manuũ, & pedum, in quibus omnibus ostendimus quãdo, & quomodo possit esse morbus in vno loco, & in alio remotissimo eius symptoma.

Nos tales methodos pro cognoscendis morbis musculorum, & neruorum longorum tradidimus, vt adduci non possimus, quin medici his exculti methodis tale consequantur beneficium, vt perfectè cognoscãt sympathias, & amplius in hac re nullo modo in errores labãtur; quemadmodum errare solent, qui insequuntur communes illas sententias, quæ sunt, vbi dolor, ibi morbus, & vbi est actio læsa, ibi sit mala constitutio, vel quod idem est, vbi est symptoma, ibi sit morbus; cum aliquando contingere possit non esse morbum, vbi est dolor; vel non esse malam constitutionem, vbi est actio læsa, vel quod in idem fermè recidit, non esse morbum, vbi est symptoma.

Egimus in hoc libro de consensu per sympathiam partium, quæ sympathia, vel est generis, vel vicinitatis, vel operis familiaritatis.

Reliqui verò consensus, qui non reducuntur ad tres propositos superius explicatos quinque à Galeno varijs in locis obseruantur.

Primus est à vaporibus, qui in varijs morbis obseruãtur vt in vertigine, in suffusionibus, in melancholia hypocõdriaca in capitis doloribus, & in quamplurimis alijs, quorum vaporum seu halituum minera si auferatur, statim cessat affectus, qui re vera sunt per sympathiam: quia amota causa fouente, quæ in humoribus consistit, illicò euanescunt halitus.

Secundus consensus fit ab aura venefica à digitis pedum, vel ab alijs partibus eleuata, vel à vermibus hæc aura frequenter epilepsiam omninò per consensum producit.

Tertius consensus, qui certè mirabilis est, fit à simplici qualitate sine corpore communicata, non per auras, uel uapores, sed per continuatas partes: de qua Galenus mentionem facit 3. de loc. aff. 7. ubi habet hanc sentẽtiam, neruosis partibus inflammatis interdum fit delirium. quia calor sine corpore per continuatas partes ascendit ad caput: interdum fit, quia ascendunt spiritus fumosi, uaporosi, uel fuliginosi: ergo calor sine halitu per continuatas partes officere potest per sympathiam.

Hunc consensum per continuatas partes Galenus obseruauit primo de loc. aff. 6. in Iuuene Grammatico, qui incidebat in Epilepsiam, dum irasceretur, uel dum inediam sustineret.

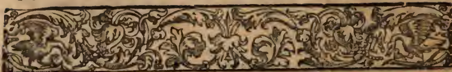
Obseruatur quoque hic consensus per continuatas partes absque eo quod humores, uel uapores effundantur in uulneribus capitis, in quibus excitatur uomitus biliosus, pars continua a cerebro ad os uentriculi sunt nerui sextæ coniugationis.

Quartus consensus fit per humorum transumptionem factam in uiuo corpore per meatus insensibiles. Hinc Gal. 3. de fac. naturalibus cap. 13. ait in uiuentibus esse transpiratum unum, confluxum unum, & omnia inter se mutuo affici.

De consensu per transumptionẽ mentionem facit Gal. 5. meth. 8. 7. aph. comm. 35. & 54. & 6. de loc. aff. 4.

Quintus est consensus factus ab humorum affluxu, qui est frequentissimus & fit aut a frigido condensante, aut a calido liquefaciente, aut a copia grauante, aut a qualitate irritante, aut a debilitate retentricis partis mandantis, aut a debilitate expultricis partis recipientis. Sed de his consensibus satis superque, Egimus lib. de remediorum inuentione cap. 3.

FINIS SECVNDI LIBRI.

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In affectuum Sympathia, & Idiopathia perquirenda.

LIBER TERTIVS.

Quòd specificæ affectuum differentiæ exoriantur à decem differentijs partium nostri corporis. Cap. I.

IN Primo libro tales methodos declarauimus pro inueniendis affectuum omnium Ideis genericis, vt ne rudiores quidem, modò illas calleant, in laqueos, ac syrtes cadere possint.

In secundo, quando affectiones per se, & quando per sympathiam lacerent corporis nostri partes, & quomodo sit perquirenda protopathia, varijs, & accommodatissimis exemplis docuimus.

Nunc conferendus est animus ad cognoscendas specificas, & vltimas affectuum præter naturam differentias; quoniam ad specificas, & non genericas differentias in tradendis indicationibus oculorum acies est dirigenda.

Supponatur ergo, atq; recipiatur alibi quoque iactum fundamentum, quod nullo alio modo cognosci possint vltimæ affectuum differentiæ, nisi genericas affectuum formas illas cognitas in primo libro adiungendo, & applicando huic, vel illi corporis nostri particulæ, sicuti quando volumus doloris specificam differentiam assequi, eam colligimus ex partium corporis quibusdam differentijs & conditionibus, quæ coarctare possunt dolorem ad aliquod esse specificum: per hypothesim, dolor vt dolor est affectus communis, & genericus, si tamen in membrana considerabitur, fiet pungitiuus, si in carne, laceratiuus: si in arterijs, pulsatiuus: si in neruis, conuulsiuus: si in periostijs, frangitiuus: si in viscere, exigui sensus participe, grauatiuus: Ecce, quòd varietas partium specificum reddit affectum.

Ad eundem modum vlcus in varijs locis, seu partibus corporis consideratum

ua-

varias specificas differentias affectuum constituere potest; quoniam vlcus sub genu esse potest cauterium salubre; in pulmone verò illudmet vlcus est phthisis; & sic de alijs specificis affectibus, vt paulo inferius alijs plerisque exemplis ostendemus.

Propterea volentes nos cognoscere specificas affectuum formas, alium modum præstantiorem non potuimus inuenire, quam diligenti examine constitutiones variarum partium nostri corporis secundum quaslibet earum differentias contemplari; quia specifica cognitio tota à varia & diuersa partium conditione, tamquam à proprio subiecto suum trahit initium.

Quæ doctrina diuinis Arist. & Galeni monumentis mirum in modum consentire videtur; numquam enim Aristoteles voluit affectum, vel accidens proprium posse alio modo cognosci,& definiri,quã per subiectum proprium, vt propterea voluerit proprijssimas affectiones per sua subiecta cognosci,& definiri:tanta est relatio, & nexus inter affectum, & locum affectum, vt hinc Diuinus Phylosophus affectus omnes proprios collocauerit in secundo modo dicendi per se, vbi prædicatum debet definiri per subiectum, & subiectum debet esse essentia,quæ constituat totum esse,& quod quid est prædicati, & tandem tradiderit vniuersalem illam propositionem infallibilem, quod accidentis esse, sit inhærere subiecto.

Similiter nos volentes ideas specificas affectuũ præter naturam inuenire,oportebat, vt eas declararemus, & definiremus per partes aptas,vt afficerentur,quæ sunt propria subiecta affectuum, & quæ solæ secundum varias considerationes, & aptitudines possunt definire proprios affectus.

Hinc Galenus ijsdem principijs commotus videns, neminẽ assequi posse affectum specificum sine cognitione partiũ internarum corporis, quæ sunt subiecta affectuum; iccirco tum in libro de vsu partium, tum alijs in locis summam adhibuit diligentiam in contemplatione omnium partium corporis; quoniam earum varietates varios affectus præter naturam generant.

Hinc,prout variantur partes in similari substantia, generantur dyscrasiæ, quatenus verò variantur in secundis qualitatibus (quæ secundæ qualitates apud Galen. primo de fac. naturalibus sexto quindecim enumerantur, suntque raritas, densitas,grauitas,leuitas, crassities,tenuitas, mollities,durities,friabilitas,lentor,asperitas,læuitas,colores, odores, & sapores) malæ compositiones exoriuntur, quatenus verò partes corporis nostri variantur in magnitudine,quantitate,numero,situ, & figura, oriuntur quoque affectus pertinentes ad conformationem, adeo vt quælibet partium varietas varium aliquem affectum faciat,& quilibet affectus factus supponat in partibus mutationem.

Hinc Galenus in ar. med. cap. octauo volens affectum saluberrimum declarare, signa desumpsit non ab affectu in communi, sed ab optima constitutione partium tàm similarium, quàm dissimilarium, quoniam bonus, vel malus affectus à varietate partium oritur, hinc si varientur similares, & proportionem quatuor qualitatũ amittant, fiunt intemperaturæ, si dissimilares,plurimi alij affectus fieri possunt; quare colligimus ex Galeni sententia, solum ex partium nostri corporis constitutione affectus tam naturales, quam præter naturam fieri posse.

Hinc Curtius diligẽtissimus interpres Gal. omnia signa affectuum volens colligere à partibus ipsis tanquam à proprijs subiectis,ad quatuor satis accommodatos fontes, vnde haurienda essent signa distincta,& specifica affectuum, reduxit,vt primus fons contineat illa omnia signa, quæ desumi possunt à propria substantia similari, intelligendo per propriam substantiã commensurationem, vel concentum, & symetriam quatuor qualitatum.

Secundus fons contineat quę necessariò consequuntur,vt sunt secundæ qualitates, quæ proportionem primarum sequuntur, & sunt illæ quindecim à Galeno relatæ, vt diximus.

Tertius fons illa contineat signa, quæ ab ijs, quæ accidunt desumi possunt, vt à quantitate,magnitudine, numero,situ,& & figura.

Quartus ea, quæ desumuntur ab operatio-

rationibus vitalibus, naturalibus, & animalibus; ad quos fontes vniuersa affectuum signa, quæ re vera desumuntur (vt diximus) à partibus similaribus, & dissimilaribus pro declaratione affectuum præter naturam reducuntur; quia alio modo non poterant affectus declarari, nisi per illa principia, quæ affectus constituunt, & hęc sunt partes corporis, quæ, prout varijs modis constitutę sunt, varios affectus gignunt.

Cæterum, si velimus expeditius, & distinctius affectus specificos cognoscere per signa variarum constitutionum partium corporis, hac Galeni, & Curtij methodo alioquin vera, & artificiosa aliquantulum laborabimus, quia methodus hæc per quatuor fontes incedens potius post cognitos specificos affectus incipit videri artificiosa, quam ante cognitionem, idcirco optimum foret, si methodum non tamen ab hac distinctam perquirerem, quæ traderet nobis faciliorem modum cognoscendi specificas differentias affectuum, & quæ doceret omnes conditiones, & constitutiones partium corporis, quæ solum nos possint promptè docere affectus, & affectuum remedia, quod bellissimè fiet, si totam hanc philosophiam ab anatomia hauriemus, vnde poterimus colligere omnes differentias specificas partium nostri corporis, quæ constituunt varios affectus, & ipsos specificos reddunt.

Specificæ differentiæ ad decem capita reducuntur adeo distinctè, & perspicuè, vt ab omnibus possint cognosci, & ad ipsas omnes conceptus, qui de partibus fiunt, commodè reduci possint, quæ sunt Meatus, Figura, Situs, Compositio, Exordium, Substantia, Temperatura, Numerus, Progressus, & Officium partium: à qualibet enim harum decem differentiarum secundum magis, & minus variatarum specifici emergunt affectus.

Quare, si de dolore loquamur, erit necessarium pungitiuum dolorem esse in membrana propter aliquam ex his decē differentijs, quinimò argumentari poterimus ex sufficienti partium enumeratione dicendo, si dolor est in membrana, ergo erit pungitiuus, vel ob situm membranæ, vel figuram, vel meatum, vel ob eius compositionem, vel ob membranæ temperaturam, vel ob substantiam, vel ob magnitudinem, vel ob progressum vasorum, vel officium membranæ læsum.

Dicas deinde non ob situm, cum vbique membrana puncturis laceretur, & cum in eodem situ aliæ quoque partes corporis præter membranas collocatæ sint, quæ pungitiuum dolorem pati non possunt.

Neque ob meatum, cum æquè contexta sit, & nullos habeat meatus præter insensibiles, & membrana habeat, dum pungitiuum dolorem experitur, similes meatus perinde ac quando est in sanitate constituta.

Non ob figuram, vel ob compositionem in membrana dolor est pungitiuus, quia compositio, & figura pertinent ad dissimilares partes, dolor verò est solutio continui, quæ prædicatur de similari, & dissimilari.

Præterea neque per exordium, quoniam membranæ persentire possunt puncturas tam in exordio, quàm in medio, & in fine.

Neque propter numerum, nihil enim additur membranæ, cuius causa illæ puncturæ persentiantur.

Similiter neq; ob progressum vasorum, cum in qualibet membranæ parte fieri possint puncturæ, & non qua solum progrediuntur vasa.

Itidem neque per officium aliquod membranæ læsum, puncturæ fiunt: quoniam licet puncturę in membranis fiant, non tamen membranæ suum officium amittunt.

Postremò neque ob temperaturam membranæ mutatam dicere possumus puncturas sentiri in membranis, cum temperatura non cito fiat, & cito desinat; in membranis verò cito fieri, & cito desinare possint puncturæ.

Colligas ergo ex sufficienti partiū enumeratione differentiam specificam qua dolor in membranis fiat pungitiuus, esse ob membranæ substantiam; consequentia est necessaria, quoniam partes nostri corporis nō habent alias differentias præter illas decē, quæ possint definire passiones proprias; quare cum substantia prædicetur de molli, denso, raro, & cæteris,

ris, quę necessariò cõsequuntur:inuenimus puncturas fieri, dum soluitur continuum membranę ob densitatem,quoniã, dum humor penetrat densam partem sẽsu donatam, vt est membrana; illo modo soluit continuum perinde ac acuum cuspides ea peruaderent: propterea fieri nõ possunt dolores pungitiui nisi à subtilissimis humoribus, & nequaquam à crassis, quia crassi non possunt penetrare densitatem membranæ, vt hinc Diuinus Hippocrates 6.sect.aph.33.dicat, qui acidum eructant non fieri pleuriticos,& ratio est Galeni in commento, quia tales habent crassos humores, & crassus humor densitatem membranæ peruadere haud potis est, ex qua ratione colligimus quoq; melancholicos non posse fieri pleuriticos, cum habeant crassos humores.

Videas ergo, quam facilè per differentias partium corporis naturas affectuum consequi possimus, quas methodo Curtij non tam promptè inueniremus, si quis enim percunctaretur à Curtio, vnde fiant pungitiui dolores in membrana,responderet pungitiui doloris differentiam constitui ab illis, quæ necessariò consequuntur primas qualitates,& forsitan ipse diceret hanc esse densitatem, & nihil vltra.

Hęc Curtij Methodus sanè optimis nixa principijs debito difficilior est, sed hęc, quam tradidimus, ad decem illas differentias notissimas omnia reuocat facili negotio,& resoluit tanquam ad prima,& notiora principia omnem specificam affectuum inquisitionem.

Cæterum pergamus varijs exemplis, donec hæc anatomica methodus clarior, ac patentior euadat; si in musculorum carne est dolor, statim fit laceratiuus; sed quam ob causam fiat laceratiuus, nisi ad illas differentias partium confugias, non intelliges vnquam propter quid in carne fiat laceratiuus dolor.

Dicas ergo nõ fieri laceratiuũ ob substantiam carnis,non ob figuram;& inuenies, omnibus alijs differentijs sepositis, euenire ob situm, quoniam subtilissimi neruorũ surculi situ, & loco adeò in carne dissociantur, vt in subtilissimos filos disseminentur, antequã in tendinem desinant, quorum ob tantam tenuitatem à causa soluente continuum aliqui subtilissimi lacerantur, vnde persentitur laceratiuus dolor, quippe qui in membrana nõ animaduertitur,quia filamenta membranæ melius, & fortius contexta ab humoribus non possunt lacerari, & frangi, sed cum tantummodo humores penetrent, faciunt puncturas.

Si in arterijs causa soluens continuum erit,fiet dolor pulsatiuus,non ob substantiam,vel situm,vel figuram(sed ne perpetuò enumeremus omnes)dicas ab officio, quod est pulsare, quod impeditur, & cum tristi sensu animaduertitur pulsatiuus dolor.

Si in viscere aliquo sensu obtusi participe,vt in liene, hepate, cerebro, vel pulmone erit dolor, fiet grauatiuus, eritque ob numerũ,carent enim viscera hoc neruorum numero in imis partibus, ideo doloris animaduersionem vix habent; vel dicimus ob compositionem, cum viscerum compositionem non ingrediantur instrumenta sentiendi, nisi exilia admodum, vel dicemus ob exordium grauatiuum dolorem oriri,cum viscera efficiantur sarcina ligamentorum, & membranarum,quibus alligantur, & eorum sunt extrema,& veluti exordia.

Ad eũdem modum,si dolor persentiatur frangitiuus,colligemus causam soluẽtem cõtinuum esse in parte corporis omnium durissima,quia fractio solum rebus duris conuenire debet, vt sunt ossa, quæ licèt sensu careant, habent tamen periostium,hoc est membranã ossa circumuestientẽ,quæ cũ sit sensu donata, animaduertit ossium continui solutionem, quæ alia non est, nisi fractio; tunc non ob situm,vel figuram,vel meatus,vel alias differentias in ossibus erit frangitiuus dolor, sed ob duritiem, quæ ad substantiam pertinet.

Demum si consideretur dolor in neruis, statim fit conuulsiuus, quare oportebat, vt ob aliquam ex traditis differentijs id contingeret, erit ergo, vt breuibus, & strictim agamus, ob exordium.

Conuulsio fieri nõ potest, nisi in nerui exordio fiat aliqua contractio, vnde dolor conuulsiuus trahit originẽ: Ecce quomodo hac methodo expendentes decem illas partium differentias nos peruenire pos-

possimus ad specificam, & ultimam affectuum cognitionem; Vnde & quid agendum, & recta remediorum administratio tota est colligenda.

Postremò, si de vlcere loquamur, cur vlcus sub genu procreet affectũ salubre, vt est cauterium, dicimus id fieri ob sitũ, adeo enim distat pars illa à parte aliqua principe, vt nullo modo reluctetur visceribus, ne expleãt officiorum suorum munera, quinimò illis sũmas suppetias affert reuellendo, vel deriuando aliquam mali humoris colluuiem: in pulmone verò cur illudmet vlcus pariat affectum illum depositum & conclamatum; dicimus quoq; id fieri ob situm cordi propinquum, ob substantiam pulmonis raram, & ob officium, cum in respirando diuellantur vlceris labia, & nũquam coalescant, imo ob raritatem in putridum, & cachoeticum necessariò degenerant morbũ, inde & ob situm cordi viciniũ hectica in corde consurgat, quomodo ergo possumus aliam semitam præter istam venari pro cognoscendis specificis affectuum differentijs, nisi isthæc erit, quæ vltimas differentias partium declaret? quæ partium differẽtiæ sunt illæ, quæ omnem genericum affectum limitant, atque coarctant, in quarum cognitionem omnem curam, omnemq; diligentiam esse flectendam puto in secandis corporibus, alioquin actum esset de cognitione specifica affectuum, de indicationibus, & de recta auxiliorum administratione.

Probatur inductione, morbos constitui in esse specifico à differentijs partium nostri corporis specificis. Cap. II.

PRæstat alijs exemplis illustrare methodum cognoscẽdi specificas morborum ideas, & per omnia morborum genera ostendere specificos affectus constitui, & pendere ab illis traditis partium differentijs: quare si de affectibus, qui fiunt a bile loquamur, an ne erysipelas in pleura pleuritidem facit, & in cerebri membranis eadem bilis phrenesim excitat, in pede vero eadem bilis faciat erysipelas nullius considerationis? Dicant mihi cur, & afferant alias rationes preter illas, quę colligi possint ex decẽ propositis partium differentijs? an ne Erysipelas in pleura tantam minatur perniciem, & virtutis casum ob situm cordi vicinum, in pede tamen ob situm à corde, & cæteris visceribus remotum nullius sit considerationis? in tunicis verò cerebri erysipelas sit lethale tum ob situm parti principi vicinum, vnde functiones principes, vt imaginatrix, & discursus deprauantur, tum ob numerum venarum, & arteriarum cerebri, & membranarum?

Præterea si affectus, qui fiunt ab atra bile, consideremus, an ne dicit Gal. 3. de symp. causis cap. 2. si atra bilis in vniuerso redundat, fieri elephantiasim, si in parte aliqua firmetur, cancrum, sicuti, si bilis in toto redundet, icterum; si in parte, erysipelas; vnde hæc quæso affectuum discrimina exoriuntur, nisi ab illis decem enarratis differentijs in superiori capite.

Amplius, si de catarrho loquamur, an ne videmus eandem materiam ob partium corporis varietatem, sicuti ob varium situm, & ob varios meatus varios gignere affectus, nã si catarrhus in capite firmetur epilepsiam facere potest, si illemet ex capite pellitur, & in pectus decumbat tussim tantummodo excitet, similiter si idem catarrhus, qui in cerebro epilepsiam, & in pectore tussim facit, in articulos procumbat, podagram faciet, unde ergo prodire potest tanta morborum uarietas ab unica, & sola causa, nisi partium corporis differentiæ, & uarietates sint illæ, quæ constituant affectus communes in esse specifico.

Sicuti de catarrho uidemus, qui in cerebro existẽs quatenus internos meatus occludit tollere potest præstãtissima munia rectricis, sentitricis, & motricis facultatis cerebri, unde epilepsia.

Quãtenus uerò catarrhus est in pectore, impedit, sed non tollit inspirationem, ideò expellitur per tussim.

Quatenus uerò est in articulis, facit podagram ob progressum uasorum, accidit enim, ut tot nerui, & partes sentientes progrediantur supra articulos, ut a catarrho particulæ sentientes ui distentæ faciant truces illos dolores.

Similiter, si catarrhus colligatur inter carnem, & cutim fiet ædema ob situm à ui-

visceribus remotum.

Deniq; si illemet catarrhus erit in cerebri substantia, & non in meatibus, faciet non epilepsiam, sed veternum, seu lethargum affectum, ecce quod situs, meatus, substantia, temperatura, progressus, & cæteræ conditiones partium corporis enarratæ sunt illæ, quę specificos faciunt affectus.

Sed pergamus ad alia exempla affectuum, vt concludere possimus omnes affectus specificos fieri à conditione partium; an ne intemperies frigida in cerebro obliuionem facit, eademque in hepate hydropisiam? vnde hoc prodit, nisi quia intemperies frigida in cerebro tollit motum, & cum memorari sit motus quidam, vt dicit Gal. propterea ob frigidam intemperiē tollitur memoria; ecce quod hoc officium cerebri tollatur, quia intemperies frigida facit obliuionem.

Deinde eadem frigida intemperies in hepate hydropisiam facit, tum quia impedit sanguificatricem, tum quia occludit meatus.

Similiter succus mordax, quando est in cerebro, ex Gal. 6. aph. 53. facit maniam, illemet in cute scabiem, quoniam pruritus exoriens à succo mordaci existente in cerebro facultatem discursiuam, & imaginatricem peruertit, & præcipuè imaginatricem, in qua phantasmata confunduntur ob mordacem succum perturbātem phantasmatum situm, vt hinc succus mordax non permittat, nisi deprauatè cerebrum suum absoluere pensum, succus tamen mordax existens in cute, cum nullum ibi alteretur officium pruritum solum facit, qui est affectus nullius considerationis.

Ad eundem modum humor melancholicus feriens cerebri substantiam summū mærorem, & summam mæstitiam sine causa inducit, quoniam vapor melancholicus tenebricosum spectrum facit, quod reluctatur non solum cerebri substantiæ, quæ sua natura alba est, verum etiam spiritibus animalibus, qui splendidi, & lucidi existunt; si verò melancholia feriat orificium ventriculi, non phantasma tenebricosum, sed summam famem, & intensam picam seu malachiam excitabit; porro si illemet succus melancholicus frigidus, & siccus, qui tantam excitare potest famem, existeret in capite, & à capite in spinam, & in omnes neruos motui destinatos propelleretur, non famem, sed catochum faceret, quod fiet ob neruorum substantiam: quoniam nerui sua natura molles sunt, vt recipiant splendorem radiorum spirituum animalium; quare si vapore isto frigido, & sicco repleantur, adeo tenduntur & induresçunt, vt propterea reddatur totum corpus immobile, & quam simillimum lapideæ statuæ.

Ex altera parte si de affectibus pertinētibus ad cæteras partes loquamur, eādem considerationem habere possumus, veluti (ne recedamus ab exemplis) erit exilis flatus mel ancholicus in ventre, qui nullius erit impedimenti, quippe qui in corde palpitationem efficiet: quoniam in corde flatus ille deprauabit, & corrumpet officium systolis, & diastolis, vnde cor trahēdo spiritum vita fruitur: in ventre verò tùm ob loci amplitudinem, tùm ob facilem exitum officium deprauare non potest, ecce ergo, quod varia officia partium corporis ab vnico efficiente læsa varios affectus specie differentes cōnstituunt.

Propterea in concauo ventriculi potest esse porracea bilis, quæ faciat diarrheam, sed curabilem, quæ bilis, si in os ventriculi obrepat, cardialgiam adeo trucem, vt mortem repentinam, sicuti testatur Alex. Tral. inducere posset, quod sanè fiet ob situm proximum cordi, videas quopacto humor malignus ob tam breuem distantiam facere potest contrarios affectus, quia in fundo ventriculi curabilem affectum, in ore verò incurabilem, quinimò repentinū exitium adferre potest.

Similiter fiet ob lubricum mucum læuitas intestinorum, vnde retinendi potentia, & per consequens concoquendi officium demitur non sine manifesto mortis periculo, quod lubricum, si est in ossibus, non minatur summi momenti malum, cum facili negotio tolli possit, quia nullum principale officium ab ipso aufertur; ecce quod idem affectus communis, vt est læuitas ob varios situs partium, & ob varia officia læsa varios affectus specificos constituere potest.

Possem sanè vagari per omnes specificas

cas differentias affectuum, & plerisque alijs exemplis ostendere affectus specificos fieri à conditione subiectæ partis affectæ, sed cum videam enarrata affectuũ exempla sufficientissimè hanc veritatem declarare, incipiemus supponere hoc fundamentum, quod vltimæ differentiæ affectuum trahant ortum à conditionibus partium nostri corporis.

Quocirca si medicus fuerit perperã excultus, & limatus anatomia, cuius munus est paruum omnium situm, figurã, meatus, & cęteras nõ semel enarratas conditiones diligentissimè obseruare; quomodo uitare poterit errores tam in cognoscendis, quã in curandis affectibus? Quomodo ergo, vt exemplis illustremus hanc materiam, poterit cognoscere, an orificium vẽtriculi sit lęsum, si nesciet, vbi sit? sicuti videntur nescire illi, quĩ dicunt orificium vẽtriculi esse sub mucronata cartilagine, cum re vera longè distet: Quopacto non errabunt illi, qui dicunt pyloron à fundo ventriculi exordiri, cum palmi tractu eius exortus ab imo distet?

Similiter, si de meatibus loquamur, multi cũ Gal. dicunt, os cuneale esse perforatũ, vt cribri specimen exprimat, & renes colatorium habere, de quo tam multa multi scripsere, vt non sit mirũ, si ignorato vero situ, & veris meatibus partium corporis, medici in affectibus perquirendis, & curandis tam sępè vacillent.

Quinimò plurimos videmus, qui se dogmaticos credunt, qui spreta illa anatomica cognitione solum per vniuersales quasdam causas remotas procedunt, vnde hauriunt indicationes vniuersales, & ab ijs remediorum materias colligunt, quæ non sequuntur, quia inferre ex maiuersali medio attributum minus vniuersale est paralogismus in secunda figura ex duabus affirmatiuis.

Exemplum, dum medici vulgares curare volunt traulos (hi sunt illi, qui litteram malè pronunciant) dicunt homines fieri traulos ob intemperiem humidam capitis, ex qua positione colligunt, esse exsiccãdum caput, & deinde concludunt attributum minus vniuersale, falsam videlicet, cauterium, & alia id genus, quę exsiccandi virtutem habent, esse proponenda, quæ non sequuntur ex medio casu non quæsito.

Ecce, quod isti, qui per normas, vel notiones vniuersaels incedunt in perquirendis auxiliorum materijs, necessaria in paralogismos impingant; Quocirca deberent in hoc casu illas conditiones nempè situm, meatum, & figuram palatus, & ossium maxillę considerare, quoniam per has conditiones talis affectus specificus, & particularis fieri debet.

Credimus enim nos, traulos fieri ob duos meatus quarti ossis maxillæ superioris nimium apertos, quæ cum ita sint, si exsiccarent empirici caput decem annorum tractu, vel ipsum Oraculum mitteret balbos, vel traulos in Libiam regionem calidissimam, quæ exsiccaret caput, nunquam trauli illo defectu liberarentur, nisi inungerentur meatus illi duo, qui immediatè constituunt traulum, de qua re iterum paulò infra agemus, vt res melius intelligatur.

Præterea si in superna medulla spinali essent collecti humores, illi sanè dolores aliquos mites facerent, deinde tamen si ipsimet humores descenderẽt ad ossis sacri medullam, ibi truces excitarent dolores; uellem, ut quis mihi sine illius differentijs à nobis traditis rationem redderet, cur mites dolores fiant in parte superiori medullæ, truces uerò in parte inferna, quę causa tamen alia non est, nisi quia medulla thoracis est mollior, & ideò molles, & mites dolores, medulla uerò inferior est durior, ideò sæuissimi fiunt dolores, quoniam in parte dura maiori cum uiolentia fit continui solutio, ecce ergo quod hæc substantia medullæ pręcognita, causam huius rei aperit.

Amplius, si de substantia ossis ethmoidis loquamur, quæ est rara, & spungiosa, si ob luem gallicam exesa è naribus portio aliqua emungatur, empiricus non ita admirabitur rei nouitatem, si raritatem illius ossis substantiæ corruptioni ualdè obnoxiam prius cognouisset.

Deniq; si de progressu uasorum loquamur, an ne errant, qui dicunt saluatellam immediatè deplere splenem? quis amabò poterit melius tantam innanitatem cognoscere, quam anatomicus ille, qui sciet omnium uenarum progressus, & origines.

An

An ne quoque errant, dum dicunt lon. gè melius per basilicā iecur deplcri, quā per cephalicam cum ab unica cōcauitate existente in iugulari ambæ propagines prodeant? sed quod deterrimum est iubent ministris in uitijs iecoris, ut basilicā aperiant, quamuis delitescat, & quamuis cephalica sit euidens & conspicua, ab illis spernitur, ut in simili occasione uiderim tonsorem ter secasse innaniter basilicam parum conspicuam.

Postremò; si de compositione partium loquamur in exemplum proponere possumus erratum illud, dum empiricus credit muctonatam cartilaginem facilè cadere posse; hæc nullo modo diceret, si uidisset, quomodo sit composita, & unita ossi pectoris; uidisset enim illam unionem esse non per diartrorsim, sed per symphisim, quæ unio, uel compositio non supponit motum, ut propterea non possit ita facile luxari.

Patet ergo in omni cōsideratione specifica, siue sit morbus, siue sit causa, uel symptoma, nos nō posse differentias specificas consequi, nisi prius cognoscantur differentiæ istæ decem partium nostri corporis.

Nec mihi aliquis objiciat, quod alibi Galeni auctoritate probatum sit, locum affectum respectu affectus esse accidens separabile, ut est inflammatio respectu pleuræ; in hoc capite tamen nos asseruisse esse inseparabilem, & conuertibilē cum affectu, & affectum de loco affectu prædicari in secundo modo dicendi per se, perinde ac si diceremus inflammationem esse non posse, quin pleura quoque læsa sit.

Quia respondemus locum affectum uel considerari communiter, uel secundū differentias specificas iam citatas: Si communiter, est quid separabile, quia quilibet specificus affectus respectu loci affecti absolutè sine limitatione consideratus accidit loco affecto, ut accidit risibile animali, animal enim stat sine homine, & sine risibilitate; Similiter stat pleura sine inflammatione, cum uarijs affectibus affici possit.

Hinc est, quod à loco affecto communiter sumpto procedere ad affectum aliquem specificum est argumentum à positione consequentis in quo colligitur conclusio affirmatiua in secunda figura, quæ non sequitur, ut alias diximus.

Si uerò consideratur locus affectus secundum specificas differentias in quolibet affectu, sic redditur conuertibilis, & fit propriū subiectum, quod definit prædicatum, ut faciunt omnia subiecta, quæ ingrediuntur secundum modum dicendi per se: sic pleura affecta secūdum tales meatus, talem figuram, talem situm, & reliquas differētias est inflammatio pleuræ, & uiceuersa, scilicet si est pleuritis, pleura erit affecta secundum tales meatus, talem figuram, & talem situm, reliquæ enim uarietates non pleuritidem, sed alios affectus facere possunt: de qua re uberius in lib. de indicatione agemus.

Ostenditur vbi agendum colligi modò ex partium Situ, & Meatu, modò ex progressu, & exordio. Cap. III.

NOn solum decem illæ specificę partium differentię enarratæ eleuare nos possunt ad cognitionē specificarum affectuum idearum, uerum etiam ad notitiam eorum omnium, quæ consequuntur essentiam affectus, quod ualdè cohæret Arist. sententiæ dicentis in posteriori. bus analyticis, quod illud, quod dat quid, det quoq; propter quid eorum, quæ consequuntur. Quare si per partium nostri corporis situs, meatus, figuras, compositiones, temperaturas, substantias, numeros, officia, & progressus, internā, & singularem affectuum naturam cognoscere ualebimus, inde cognoscemus quoq; remedia, & remediorum administrationē; remedia, quia talem relationem habent cum morbis curandis, ut ex cognita affectuum essentia remedia illicò inferantur: remediorum administrationem; quia nō possunt dici remedia, nisi rectè administrarentur, quæ recta administratio consistit in recta cognitione quatuor conditionum, quarum prima est ubi sit medicina applicanda, secunda quomodo sit danda, tertia quanta, & quarta quando sit adhibenda.

Quare, si de ubi loquamur facilè ostendere possumus modo colligi ex situ partium

tium

tium corporis;modò ex meatuum cognitione, modò ex partium progressu,& aliquando ab exordio musculorum, uenarum,& cæterarum omnium partium.

Dicimus situm nos docere locum, ubi agendum sit, quod exemplorum luce cognoscitur per hypothesim, si quis vellet topicum aliquod hepati applicare,& crederet hepatis situm esse in parte sinistra, & illi parti affigeret locale medicamentum quas suppetias afferret? quare expedit situm loci affecti callere alioquin casu, & fortuitò medicinam faceret.

Audias ex situ partium ignorato in quos errores incidant celebres quoque medici. Sunt qui credunt orificium ventriculi supernum locatum esse sub mucronata cartilagine, quique in omni angore, & vomitionibus biliosis cerata roborantia, & calida adiungunt iuxta illam mucronatam cartilaginem, credentes ibi esse orificium ventriculi, attamen ibi est iecur, vt nos docet autopsia.

Præterea est sapientissimus Galenus (cui non licuit humana corpora secare) qui de renum situ loquens dicit, renem dextrum esse altiorem sinistro,vt in brutis obseruatur, quod contrarium in hominibus conspicitur, quoniam habent sinistrum altiorem dextro, tunc hoc situ ignorato, si alicui ren dexter, vel sinister doleret, vel alio malo affectu esset tentatus, quomodo poterit appositè topica adiungere, nisi casu,& fortuitò?

Demum, vt non prætermittamus situm ventriculi, est Galenus, qui credit ventriculum magis vergere ad partem dexteram, quam ad sinistram; Ex altera parte est sensus ipse, & anatomicorum testimonia, quibus sane fides non est deroganda, qui dicunt ventriculum magis vergere ad sinistram partem, quam ad dextram; comprimitur enim in læuam partem à iecoris magnitudine.

Dicas mihi si nescires situm ventriculi, quando vētriculus esset muni mentis extrinsecis tutandus, quomodo postes scire locum vbi essent localia applicanda? Ecce igitur, quod vbi agendum ex situ partium aliquando colligi debeat.

Præterea non solum potest colligi vbi agendum ex situ partium, verum etiam ex progressu, exordio, & ex meatibus ipsis.

Nec mihi obijciant, dicentes, quod vnum Galeni auctoritate indicet solum vnum, vt nos quoque admittimus, & altioribus principijs probabimus in lib. de indicatione, & propterea ubi agendum indicari solum ab inhærentia indicantis, quæ vnica est, ergo non à situ, & ab alijs conditionibus.

Respondemus nos quærere ex situ, & ex alijs conditionibus partium hanc inhærentiam indicantis,vbi sit;eamque dicimus nō posse haberi per vnicū signum tantum,per situm videlicet,vel per meatum,& ratio est,quia inhærentia est multiplex, & est quid æquiuocum, cum modò per sitū cognoscatur, modò per exordium, modò per progressum, & modò per meatus; sicuti enim locus non prędicatur de loco, similter inhærentia, non prædicabitur de inhærentia, quare per varia signa, & per varias conditiones enarratas varias inhærentias cognoscere poterimus,neque tollitur, quin vnum, vt vnum nō indicet vnum, vel vnum indicetur ab vno.

Sed redeamus, vnde digressi sumus dicentes non solum ex situ colligi vbi agendum,verum etiam ex progressu, veluti,si de vena basilica loquamur nos scimus neruum magnum, & arteriam maiorem sub basilica progredi, sub cæphalica verò neque neruos, neq; arterias excurrere; quare quando vtraque vena esset occulta, tunc satius esset cæphalicam secare, quam basilicam; Ecce ergo, quod progressus vasorum docet vbi sit agendum

Preterea ab exordio quoque colligimus vbi agendū sit, veluti cognoscentes nos ab vnica concauitate prodire basilicam, & cæphalicam cognoscemus quoque vnicum esse exordium in iugulo, propterea cādem esse vtilitatem in omni casu tam in sectione cæphalicæ, quam basilicæ.

Amplius ex meatibus partiū corporis colligere possumus vbi agendum sit; veluti cōtingit illis, qui litteram, non possunt exprimere, qui trauli vocantur; hoc enim linguæ impedimentum oritur, vt puto, à duobus foraminibus nimium

aper-

apertis, quæ sunt sub palato inter quartũ os maxillæ, quare, si vtantur, vel tunica circunstans abscindatur, & obcalescat, vt meatus callo claudi possint, videntur deinde trauli, illa linguæ hæsitantia liberari, ecce quod ex meatibus non solum colligimus affectum. sed quid agẽdum, & vbi vel cui parti sit adiungẽdum remedium; possem alia innumerabilia proponere exempla, quæ ostenderent, vbi agendum ex meatibus quoq; colligi posse, sed cum res sit clara, & prænitens, non decet longiori discursu hanc tractare materiam: ex his tamen colligere poterimus, quantum errent illi, qui spretis his specificis differentijs hauriunt indicationes à communibus, veluti sunt illi, qui credunt linguæ hæsitantiam prodire ab intemperie humida, de quibus paulò infra.

Ostenditur quomodo agendum colligi modo ex partium figura, substantia, & compositione, modo ex numero, & officio partium. Cap. IV.

QVomodo agendum indicatur tantummodo à passione indicantis, quia vnum, vt vnum indicat vnũ solum, & non plura, vt cum Gal. probabimus in libro de indicatione. Quando verò nos dicimus; quomodo agendũ colligit modo ex partiũ nostri corporis figura, modò ex substantia, modò ex partium compositione, modò ex numero, & demum ex officio, nos non tollimus, quin à passione indicantis quomodo indicetur.

Quomodo autem indicans possit pati, vt melius vincatur, & superetur, dicimus id colligi modò ex cognitione figuræ partium corporis, modò ex cognitione substantiæ partium, modò ex compositione, & reliquis citatis.

Sed quoniam exempla sunt illa, quæ prompte docẽt, aliquot afferamus: Numquid non ex ventriculi figura, quæ assimilatur oblongæ cucurbitæ, colligimus quomodo certa sint affigenda ventriculo pro debilitatione indicantis?

Ex hepatis figura imitante semiluniũ colligimus, quomodo extrinseca auxilia debeant hepati applicari.

Ex figura rectorum musculorum, dum illi tenli sunt, addiscimus, quomodo topica sint affigenda? vt in hac re plures errent videntes duritiem hanc oblongam in parte dextra credentes spectare ad hepar, cum ad rectos musculos abdominis pertineat; in quę errata non incurrerent si hepatis, & horum musculorum figuram cognoscerent, quod erratum reiectum est in octauo capite secundi libri.

Ex figura splenis quoque colligimus, quomodo sint affigenda topica splenetica, splenis enim exigua pars occupat partem supernam, quæ topicis tantum potest tractari, interna vero nequaquam ob localia pati potest, supernæ igitur partis splenis figura assimilatur plantæ pedis, sed gibba est aliquantulum, in parte verò interna est concaua; quæ cum ita sint, quomodo poteris splenẽ localibus iuuari, nisi perfectè prius scias figuram splenis, ex qua præcipuè modus operandi, vel adiungendi emplastra, & cerata colligitur.

Similiter ex figura coli intestini addiscimus, quomodo sint applicanda emplastra, vnguẽta, & alia id genus, interas ergo ex figura omniũ viscerũ cognosci posse, quomodo sint administrãda remedia.

Prætetea non modò ex figura operandi modus colligitur, verum etiam ex substantia partium, quoniam alio modo est agendum in parte dura, vt in ossibus, & dentibus, & alio modo in carne, alio modo in mammillis, & cęteris partibus glãdulosis; alio modo in renibus, alio in medulla inferiori, quæ æmulari videtur nerui duritiem, quam in superiori, quæ est mollior.

Similiter in luxatione ossium chirurgus optimus quomodo agendum colligit ex compositione; nam alio modo in diartrosi luxatæ partes in pristinum statum reducuntur, & alio in symphisi, vbi nullus est manifestus motus, vt sunt suturæ ossium capitis, quæ per symphisim componuntur, & simul vniuntur; ex varietate igitur connexus, vel compositionis vario modo est agendum.

Amplius, si consideratiõnẽ cõpositionis transferimus ad partes componẽtes, tũc eodem modo ex compositione in hoc sẽsu viurpata colligitur quomodo agẽdũ sit; exẽpli gratia, sit vulnus sub clauicula, vel in processu interno scapulæ, vbi reperitur rete illud neruorum, quod excurrit ad brachia, cui dubium, quod alio

modo ob hoc rete, quod componit illam partem, erit agendum in dilatando, & in secando illas partes, quam si in alio loco esset operandum?

Quinimò non solum in dilatando, & secando, verum etiam in localibus adiungendis esset temperatura neruorũ expendēda; localia enim nimiùm frigida, & nimiùm calida neruorum temperaturā destruunt; ecce ergo, quod non solum compositio, sed etiam temperatura partium nos docere potest, quomodo agendum sit.

Præterea, si numerum, & progressum partium componentium aliquod viscus spectemus, addiscimus quoque quomodo sit administrandum auxilium, veluti cognoscentes nos splenem maximo venarum numero prodeuntium à porta constare, ex hæmorrhoidibus, quæ ab eodem trunco deducuntur, euacuamus, vt splenem subleuemus: idem dicendum de qualibet corporis parte; ecce quod quomodo à numero, à progressu, & compositione colligitur.

Postremò ex officio partis quomodo agendum haurire possumus; nam præcognito officio ventriculi esse chylificationem, quæ in illa caloris partium circum, iacentium symetria consistit, nos ex officio læso partem circumiacentem, si est debito calidior, per interna remedia refrigeramus, si à naturali temperamento parum recedat, cibis refrigerantibus, vel topicis eamdem virtutem habentibus conamur ad illam symetriam transferre calorem.

Similiter visa sanguificatione læsa, nisi præsciamus ad quod viscus hoc officium pertineat de remedio actũ est: Arist. 2. & 3. de partib. anſ. dicit ad cor hoc officium pertinere. Auerroes dicit sanguinem in hepate præparari, & in corde perfici. Vesalius lib. 3. cap. 2. & 6. dicit vim sanguificandi venis competere, & non parenchymati. Argent. dicit competere solum parenchymati hepatis. Ego arbitror cum Gal. primò competere hepatis parenchymati: deinde in venis perfici: quare læsa sanguificatione erit hepati, & non cordi succurrendum.

De quanto agendum sit, nostrates cum Galeno optimè dicunt, quantum desumi ab actione indicantis, nos verò hîc laboramus, vt inueniamus illa signa, quæ nos docere possunt, an actio indicãtis sit maxima, vel parua; quoniam scire quantum desumi ab actione indicantis, est communissima, & generica scire à quibus illa inferri potest consequentia; Quare dicimus nos quantum agendum, vel actionem indicantis desumi præ cęteris a temperatura, per hypothesim, erit indicans calidum in capite, erit quoque simile indicans calidum in iecore, tunc temperatura capitis docebit nos, quod illud frigidum, quod hepati calido conueniret, capitis robur destrueret; quia capitis temperatura est frigida: hepatis verò calida; quare si actio indicantis debet vinci à potentiori, nos pro hepatis calore refrigerãtia eligemus intensioris virtutis, quam pro calore capitis, non quod eadem refrigerantia non possint superare quoq; incendium capitis sed quia destruerent temperaturam capitis; cerebrum enim ob suam temperaturam, & ob suam mollitiem, ita facilè altetatur, vt meritò sagax natura ossib. cerebrum munierit, ne aere extrinseco alteraretur.

Quare dicimus temperaturam, & deinde mollitiem, duritiem, & qualitates ad substantiam pertinentes nos docere quãtum agendum. Hinc mammillæ ob mollitiem; vesica ob suam frigidam temperaturam, oculi, aures, ventriculus tum ob temperaturam, tum ob situm quantum agendum admonere.

Quando sumitur à præsentia indicantis: Hæc præsentia verò colligitur à varijs symptomatibus, & aliquando à situ; sicuti videns Galenus pyrorum in fundo ventriculi esse locatum, dicebat, liquida esse danda in principio conuiuij, vt promptè exeant, & ne impediantur ab ijs, quę sunt difficilioris concoctionis.

Primum exemplum errorum nonnullorum Medicorum, qui ob Situm igno[...] dicunt Gal. pylorum exordiri à ventriculi fundo. *Cap. V.*

QVoniam ostendimus decē esse conditiones, vel differentias partium nostri corporis, quæ dant esse specificum affectibus tam naturalibus, quam præter na-

naturam, & quæ docent remedia, & remediorum administrationem: nunc præstat de illis Medicorum erratis diligentius agere, quæ committuntur ob inscitiam prædictarum differentiarum, vel conditionum partium corporis, quæ sunt Situs, meatus, temperatura, & cæteræ superius enarratæ conditiones; quoniam illis erratis re'ectis, reliqua vniuersa eadem methodo facilè corrigi poterunt.

Exordiamur itaque à nonnullis erratis ad Situm pertinentibus: Errare igitur videntur nonnulli dicentes orificium ventriculi, per quod in pyloron mittitur chylus esse in fundo, vel in decliuiori regione situm, & collocatum, causaque huius tam communis erroris fuit sapientissimus Galenus, quoniam eius auctoritas talis est, vt non solum in totius Europæ tractus, verum in id quod Meridiano, & Septentrione finitur diffusa cultu, obseruantiaque meritò existimetur.

Galenus igitur, cum ei non licuerit secare humana corpora uidens in brutis quibusdam animantibus pyloron esse in fundo uentriculi, credidit in libro de tuēdà sanitate, & in 4. de us. par. cap. 7. pyloron in hominibus quoque, à fundo uentriculi exordiri, Quæ opinio est falsa, & fuit multorum errorum origo: Falsa est, quia reluctatur experientiæ, quoniam in humanis cadaueribus afropsia ipsa ostendit, pyloron ab imo uentriculo non prodire, deinde reluctatur Vesalio, Columbo, & cæteris omnib. præclarissimis anatomicis, qui quotidie humana corpora secāt; quare esset uecordis, & nebulonis illa hominis natura, qui sententiam apertè falsam, & quæ ad[...]stantur experientiæ non reijceret. Quinimò est ipsiusmet Gal. præceptum 6. de mob. u. alg. com. 2. ubi habet, quod omnia sint examinanda ratione, & experientia, & libertinos uocat illos medicos, qua sunt addicti auctoribus: & secundo methodi uocat tyrannicam illorum doctrinam, qui semper sunt addicti præceptoribus, & in libro de libris proprijs reprehendit medicos, qui se uocant Praxagoreos, uel Hippocraticos, & lib. de plenit. in principio dicit, nos alloqui ingenuos, & ueritatis amicos, & non illos, qui seruili cupiā dogmati se addixere Similiter lib. 2. de semine, ca. 2. dicit se nemini credere, nisi experiatur habet hæc verba, per totam vitam sui coinquinatus hoc vitio, quod nemini fidem habuerim priusquā ipse essem expertus ea quæ saltem possibile erat per experientiam scire: quapropter libero ingenio preditus non pepercit Hippocr. Platoni, Crisippo, & Aristoteli, sæpè enim horum diuinorum hominum sententias reijcit atq; explodit, demum 1. sect. aph. comm. 1. dixit in arte medica esse duo crura, quibus est incedendum, ratio nimirum, & experiētia: de auctoritate ne verbum quidem, quare & nos Gal. æmulātes despiciemus auctoritates philosophorum, si sensibus reluctabuntur, quoniam sicuti, vt dicit Arist. 8. phys. 22. signum imbecillitatis intellectus est dimittere sensum, & quærere rationem, sic dicimus longè maioris imbecillitatis intellectus signum esse, dimittere sensum propter auctoritatem; à sensibus enim cognitio nostra dependet, vt iure Plato dixerit, sensus esse synceros mentis internuncios, eosque appellauerit quasi satellites, & duces ad veritatem comparandam.

Exequamur ergo propositum, Galen. quarto de tuenda sanitate capite vltimo, & sexto eiusdem libri, 4. de vsu par. 7. sustinuit pyloron esse in imo ventriculi, habetque hęc verba 4. de tuenda: vbi ventriculus ali pręterea non desiderat, imam sui partem πυλωρὸν Græci vocant, idest portam recludere, ac quod ciborum superfluit exprimere, ceu alienum onus trudere; dicit igitur Galen. quod pylorus sit in fundo & imo ventriculi, idem dixit 4. de vsu par. 7. quod tamen reluctatur experientiæ, quoniam est in dextra parte ventriculi, quæ pars à fundo, & imo distat fermè palmi tractu, vt est videre in humanis cadaueribus, hinc est, quod, licèt ventriculus æsculentis, & poculentis sit onustus, pyloro existente aperto nihil ab ipso egrediatur: quod non contingeret, si pylorus à fundo ventriculi haberet exordium.

Quod igitur ita se res habeat, ventriculi figuram obseruatam à Vesalio, & à cæteris anatomicis nostri temporis proponamus, an ne sensu patet vbi est a, ibi esse pylori exordium? an ne locus, vbi est

D, diſtat ab A, quod eſt ima vétriculi pars videns igitur Gal. in ſimijs, & canib. eſſe pylori initium in fundo, credidit in eodem ſitu, eſſe quoque in hominibus.

Cæterum, quod peſſimum eſt hoc, ſitu pylori malè percepto tractātur quęſtiunculæ ab ijs, qui pertinaciter ſunt addicti Galeno, inanes, & futiles, veluti dum dicunt, à ſumpto cibo eſſe operæ pretium, omninò abſtinere ab exercitio, ne ob motum cibus inconcoctus in pyloron à fundo exorientem procumbat; cuius quæſiti cauſa non habet locum in hominib. quia orificium pylori habent in parte ſuperna & nequaquam in fundo ventriculi.

Similiter, dum dicunt, quæ citæ ſunt coctionis eſſe prius ingerenda, & poſtremò eſſe comedenda quæ difficilioris ſunt coctionis, rationemq; deſumūt a ſitu pylori, credentes orificiū infernū ventriculi eſſe in fundo; ex qua falſa poſitione inferunt liquida, & ea quæ facilioris sūt coctionis eſſe prius ingerenda, vt promptè, quando ſunt cocta, deſcēdāt; ea verò quæ ſunt difficilioris coctionis, poſtremò ingerantur; quia diutius morantur in ventriculo, quę omnia, cum ex falſo principio prodeant, non admittuntur: patet enim ſitum orificij pylori eſſe in parte ſuperiori, & palmi propemodum tramite diſtare ab imo.

Gal. quoq; 13. meth. cap. 17. docet quod quando os vētriculi vrgetur phlegmone, cataplaſma applicari debeat ſpinæ dorſi: ibi enim cum locus ſit vicinior, os ventriculi citius inflammatione liberari poteſt.

Quinimo ſagax, & prudens natura meritò in ſuperiori parte locauit orificium, quod in pyloro mittit, ne liquida, & quæ poculorum affluentia, atque frequentia ingeruntur, illicò ſic incocta deſcendant in pyloron: erat enim operæpretium, antequam cibus deſcenderet in duodenum inteſtinum, vt primam coctionē ſuſciperet, quæ aliquo temporis ſpatio fit, deinde in vētriculo ſuſcepta aliqua coctionis elaboratione fieret chylus, & deſcēderet; ſed nequaquam ſponte, vt credunt empirici, ſed à fibris rectis attractus, & à trāſuerſis expulſus: munus enim præcipuum naturalium facultatum eſt opificio rectarum fibrarum attrahere illud, quod coctum eſt, quia eſt dulce, & ſuaue, & ideò nequaquam graue, & oneroſum, quinimò tam expeditè à ſupernis, quàm ab infernis partib. humores vtiles attrahuntur vt in libro de reuulſione oſtendemus.

Quæ

Quæ cum ita sint, omnes cessant quæstiunculæ;cessat illa,dum dicunt, quæ facilioris sunt coctionis,prius esse ingerenda, tùm quia pyloros non exorditur ab imo,tùm quia cibus ingestus regulatur à facultatibus naturalibus, & nequaquam sponte labitur:cessat quoque alia,dum dicunt, ob hanc rationem post cibum non esse faciendum exercitium quia per orificium pylori incoctus cibus in intestina procumberet, quod non sequitur; quoniam orificium,ut diximus, est in parte superna,& non in fundo.

Secundum exemplum errorum ob situm par corporis ignotum est dum dicunt, os ventriculi esse sub mucronata cartilagine. Cap. VI.

MEdicorum vulgus (nescio quo fato)tam sæpè in reb. adeo apertis cæcutiat,& tãto tempore in hac versetur hæresi, quod videlicet sub mucronata cartilagine os ventriculi situm, & locatũ sit,quilibet enim, qui semel tantum perfectè videret humani corporis anatomen vel saltem fidem adhiberet Vesalio, Columbo,& alijs anatomicis, quibus in hac re præcipuè fides non est deroganda certissimè non diceret, os ventriculi esse sub mucronata cartilagine;horum enim anatomicorum vnica est vox,quod ventriculi os ab illa parte distet, & situm,& locatum sit in sinistra parte, & vergat versus dorsum;aiuntque sub mucronata cartilagine esse aliquam iecoris portionem,quę occupat regionem illam anteriorem, incipiens tamen à dextro latere,perueniensque ad mucronatam cartilaginem,& aliquantulum vltra, vt amplectatur illam uentriculi partem gratia ipsum fouendi, & calefaciendi.

Quare qui credunt mucronatam hanc cartilaginẽ esse oris uentriculi munimen. tum incidunt in plurimos errores,& illos inexcusabiles; quoniam existimantes os uentriculi ibi iacere, ex hoc errore in alium longè maiorem serpunt,ucluti dum curãtes animi deliquium factum ob bilẽ ferientem os uentriculi,cõfugiũt ad mucronatam cartilaginem credentes ibi esse os uẽtriculi,& illi parti admouent calida, vt sunt olea de nuce muscata,de spica,cerata stomachalia calida,& fomẽtationes: errãt sanè, & lędunt maximè quia ibi nõ est os vẽtriculi sed iecoris portio,quę à calidis his topicis insigne maleficiũ recipit.

Quinimò audias casum,quẽ semel vidi; erat vir quidam emaciatus in uentriculo biliosis succis referto,propter quos in anxietates,& deliquia animi sæpè incidebat erat quoq; empiricus ille notissimus Oenobarb.& obtrectator,quem tu nosti,qui misero huic patienti succurrere conabatur,admouebatque perpetuò, ubi est mucronata cartilago,calida,quorum maleficio,cum ad illum locum perueniat iecur, in calidissimos affectus, & incurabiles illum patientem reduxit;ecce igitur quam sæpè maximi errores fiant ob situs viscerum inscitiam; quis posset committere, quin valdè miraretur tam crassam multorum medicorum ignorantiam,cùm tales sint, vt nunquã viderint, vel obseruauerint non dicam anatomen, vel anatomiæ scriptores diligentissimos,sed neque schema, & exemplar aliquod humani vẽtriculi, vbi videre potuissent orificium ventriculi in læua parte situm esse, & nequaquam sub mucronata cartilagine,sub qua portio hepatis manifestissimè iacet.

Insuper errare possunt ob situs mucronatę cartilaginis,& adherentium viscerũ inscitiam, quando vulnerata cartilagine nõ animaduerterent vulnus illud esse lethale, tum quia munit septum transuersum, & cor, tum quia tendo septi transuersi mucronatæ cartilagini subnectitur.

Præterea aberrare plurimi videntur, qui perperam obseruant situm colli vesicæ, quoniam (dum a Lithotomo vesicæ calculo correpti inter anum, & testes secantur,gratia extrahendi lapidẽ)credunt in illa sectione secari quoq; posse collum vesicæ, quem errorem sequi videtur Colũbus anatomicus alioquin peritissimus, lib.5.cap.26.ubi agit de musc.colli uesicę, dicitq; aliquando à Lithotomo,qui situm uesicæ ignorat,musculum ceruicis transuersim incidi, & inde nouum morbum induci,quoniam dicit ille, secto hoc musculo, inde urinam non posse contineri, quæ sententia quamuis fuerit uiri præstantissimi,uera esse non potest,quinimò si aliquis semel uideret Lithotomum secantem, & incidentẽ,ut calculum extraheret,& semel uidisset uesicæ situm,illicò cer-

certò sciret à Lithotomo non posse incidi, & secari ceruicem, vt admiratione dignũ sit, quod Columbus, qui toties secauit hominũ corpora, in hac re aberrauerit, cum tam clarè pateat collum vesicæ palmi fermè interstitio abesse ab illa parte, quæ inter anum & testes secatur, ita vt Lithotomi vulnus nõ perueniat ad collũ vesicæ, sed solum vsque ad fistulam, qua defertur Lotium, neque vltra penetrare potest, quia impeditur à quadam magna syringa imposita à Lithotomo, quę est tãquam vulneris terminus, & quæ immittitur, vt pars illa externa solum secetur, in qua nullum subest mortis periculum.

Præterea patet experientia, vulnus Lithotomi periculo vacare, quoniam aliqui inueniuntur patientes, qui illo sæuissimo affectu vexantur, vt ob carunculas vrina adeo supprimatur, vt nullo modo consuetum iter facere potens exedat fistulam, inter anum & testes, & sibi viam aperiens in loco vbi Lithotomus secare solet: inde multorum annorum spatio sine aliquo vitæ discrimine lotium per illam semitam perpetuò stillet.

Patet quoq; Hippocr. auctoritate qui 6. sect. aph. 18. dicit pertusa, persectavè vesica, cerebro, corde, septo trausuerso, &c. esse lethale, quare inferendũ est, si Lithotomi secarẽt collum, omnes interimerẽt.

Nec valet dum occurrunt, collum vesicæ esse carnosum, & propterea vulnus non esse tanti faciendum, Hippocr. verò intelligere de vesica, nequaquã de ceruice; quia respõsio est à veritate aliena, quoniam in ceruice vesicæ est maior neruorum, arteriarum, & venarum implexus, quam in qualibet vesicę parte, & per cõsequens maius periculum, neruorũ enim propagines sextæ coniugationis cerebri irrigant vesicam, & in collum tamquam in centrum vniuntur omnes, vnde exquisitior sensus; similiter venæ, & arterię vesicæ in collum omnes conueniunt, vt necis periculũ si respiciamus vasa, maius sit ob lęsum collum vesicæ, quam ob vesicã.

Errant quoque dicentes, collum vesicæ esse valdè carnosum quod reluctatur sensib. quoniam, si inspexerint summa cum diligentia collum vesicę, non videbunt esse carnosum; quinimò, vt meum sensum liberè dicam, fateor me inspexisse non semel collum vesicæ, & nunquam vidisse in cadauerũ vesicis aliquas euidentes fibras carnosas, adeo musculus ille est exilis, & ferè inuisibilis; vt credam cum Auerroe musculum non esse organum adæquatũ voluntarij motus: videmus enim insecta edere motus voluntarios sine musculis: videmus linguam exeri sine musculis: videmus totam spinã dorsi flecti & curuari, & non dari talem musculum nec omnes vnitos qui hoc efficiant. Hinc video potius neruũ esse partem principem musculorum, quam caro: quia nõ datur motus volũtarius sine neruis, sicuti dari videtur sine carne in insectis, in collo vesicę, & in lingua videtur dari aliquis motus spontaneus, sine carne musculosa. Neq; laudo opinionem Veighæ in ar. parua dicentis tendinẽ esse partem magis principalẽ organi motus voluntarij: quia dantur musculi sine tendine sicuti sunt musculi Laryngis ani, &c. Quod verò neruus sit præcipuum organum libertatis videtur esse Gal. sent. lib. de plenit. c. 5. quamuis alijs in locis vario modo locutus sit.

Causa verò, cui pereant aliqui, qui à Lithotomis secantur, est, quia post sectionẽ immittunt forcipem, & violenter collum dilatant, & dilaniant, vnde collum vesicæ sic laceratum ob eius virtutem collisam in gangrænam facilimè cedit, vnde mors.

Quomodo autem vitari possint hæc mala, quæ à Lithotomis perpetrantur, agemus tum in lib. de mala administratione remediorum, tum in lib. de ferro, & igne; nostrum enim in præsentia est animaduertere errata, quę committuntur ab empiricis ob inscitiam situs partium nostri corporis, & quia situs colli vesicæ à multis ignoratur, propterea in exemplum methodi nostræ proposuimus.

Primum exemplum errorum ob Meatus ignoratos, dum dicunt, causas adæquatas Lithiasis esse materiam crassam & calorem renum. Cap. VII.

Corruunt in hanc communem sententiam medici nostri temporis, dũ perquirunt causas passionis nephriticæ, dicentes, causas duas tantum esse sufficiẽtissimas, materiam scilicet, & efficientem causam verò principalem, quæ consistit in meatibus ad renes, & hepar pertinentibus

tibus

tibus omittunt, deberent enim per omnes propositas differentias partium percurrere, quia quæ ad esse specificum affectuum spectant, semper inuenirent.

Primò enim dicunt materiam calculi esse lentos, & crassos humores congestos, uel ob usum ciborum crassorum, ut est lac, caseus, & alia id genus, quæ cum facilè coctionis rationem effugiant in crassa, & uiscosa excrementa cedunt.

Secundò dicunt necessariò quoq; conspirare efficientem causam Lithiasis, quā dicunt esse calorem immoderatum renū, qui attrahit in renes crassa excrementa, quæ, si alicuius temporis tractu ibi morentur, in tophos, vel lapides, vel arenulas degenerent, quæ sententia, cum uersetur in uniuersalissimis, & nequaquam in specificis, aduersabitur nostræ philosophiæ, & ni fallor, ueritati ipsi: semper .n. constanter dicimus ex notionibus tãtum uniuersalibus neque specificam cognitionem, neque remedium nos posse colligere, quia incidimus in paralogismum affirmatiuum secundæ figuræ, de quo paralogismo alibi à nobis actum est.

Cæterum exequamur propositum, & ostendamus aliquid aliud requiri in nephritica passione præter crassa excrementa, & calorē renum, & ostendamus caloris excessum, & crassitiē humorū præter naturam nō semper conspirare; an ne innumerabiles reperiuntur homines, qui humorum crassitie sunt refertissimi, qui semper lacte, & caseo uictitant, & innumerabiles tales, quibus exardent renes, qui nullo uitæ suæ tempore lithiasim passionem sint experti? quare quomodo poterunt defendere causas specificas lithiasis esse crassitiem humorum, & calorem insignem renum? de ratione enim causarum, quæ per se sunt, est, ut positis causis, ponatur effectus: uel saltem uersa uice, posito scilicet effectu ponantur causæ.

Inquiramus igitur nos causam seu cōditionem specificam lithiasis, eamq; à decem illis citatis differentijs eliciamus, & ne semper eas uniuersas repetamus, confugiamus ad Gale. qui adæquatam, & ueram causam seu occasionem nephriticæ passionis docet, quæ continebitur quoq; in illis decem propositis, dicit igitur Gal. „ 14. met. c. 16. incidunt ex uictu crasso „ diu exhibito in generationem calculi, „ & non omnibus cõtingit, quia quibus„ dã ita densi sunt renes, uel sunt angu„ stissima ora uenarum in iecore, ut sine errore in uictu hoc morbo corripiantur: ecce igitur, quod uera causa, quæ specificum reddit affectum hunc renalem, sint lati meatus, ut ualeat consequentia, meatus sunt angusti, ergo (quamuis, & calor ingens, & maximus infarctus humorum sit in corpore) non fiet lithiasis.

Preterea, ut melius cognoscamus calorem, & crassitiem nullo modo esse ueras, & immediatas causas: ad experientiam aciem oculorum conferamus, numquid non inueniuntur plures, qui utuntur sūma inedia, in quibus nullus infarctus colligi potest, attamen calculum, & arenulas gignunt? quomodo ergo erit necessaria in lithiasi passione multa crassities.

Similiter an ne plures patiuntur hunc affectum, qui sunt omninò calore ferè spoliati, ueluti sunt illi, qui ad extremam senectam peruenere, qui calculos, & arenulas tam sæpè patiuntur?

Postremò an ne fieri potest calculus in infantibus in utero matris existentibus, in quibus causa adæquata non potest dici pituitosus infarctus, cum fætus, uel embrio sanguine purissimo, & nequaquā uiscoso nutriatur? quare crassities, & calor non erunt causæ adæquatæ, quinimò sæpè remotæ, & extraneæ: in omni enim homine tenuissimis humoribus prædito potest esse tanta crassities, quæ lithiasim facere possit, quare crassities, uel calor neque per se, & adæquatæ erunt causæ, neque ex illis, quæ saltem sunt de omni.

Relinquitur itaque causam ueram, & adæquatam esse meatus in renum regione plus debito apertos, quoniam his positis, ponitur lithiasis, & posita lithiasi, ponuntur meatus multum aperti; quod clarius quoque colligitur ex Galeno 6. de morb. uulg. 1. comm. 5. ubi hoc uerborum ornatu discurrit, quicquid in uenis serosum, tenueque cum sanguine mixtum est, id à rene in se ipsum trahitur, cumque meatus, per quos id in uentriculos renum illabitur, latius aperiantur, etiam aliquid ex crassioribus simul influit: quare Galenus uult apertos, & latos meatus esse causam lithiasis, & necessariò concurrere

in generationem passionis lithiasis.

Ecce quod calor,& pituitosus infarctus pro generatione calculi non necessariò cócurrunt, quia,vt diximus,inueniuntur senes calore nó solũ renũ, sed totius corporis priuati, qui calculos patiũtur, deinde inueniuntur, qui renibus sunt calidissimis, & excremẽtis crassissimis sunt referti, qui nunquam patiuntur, vel passi sunt lithiasim affectionẽ, quare, si necessariò non concurrũt calores, & lentores, neque necessariò indicationes à crassitie humorum, & à calore intẽso hauriemus.

Hinc errãt illi medici vulgares,qui refrigerant miseros senes lithiasim passionem habentes, qui sunt calore exuti; refrigerãt enim aquis thermarum, sero lactis credentes excessum caloris necessariò concurrere ad gignendum calculum.

Neque obijciant dicentes,quod necessariò calor conspirare debeat, vt tenues partes soluantur, & crassæ relinquantur, quoniam occurrimus in omni viuente corpore, quamuis sit secundum totũ frigidissimum, tantum esse posse renum calorem qui possit temporis spatio lentorem illapsum cogere,& condensare.

Similiter,neque obijciant, non fieri lapillos sine crassitie humorum; quoniam nos concedimus,in omni viuẽte esse posse tantam crassitiem humorum, quæ si in renibus moraretur lapillum efficeret,negamus tamen illum calorem, vel crassitiem illam, quæ sunt præter naturam, & quæ alliciunt medicum, & quæ debent tolli conspirare semper in arenulas, vel lapillos gignendos,cum in omni homine non pituitoso,tanta sit pituita,quę vnum lapillum efficere possit.

Propterea reprehendimus illos, qui in omni lithiasi vtuntur refrigerantibus, vt seminibus mellonum,sero lactis, & similibus,vel illos, qui semper attenuantibus, & incidentibus vtuntur, quasi quod arenulæ fieri non possint sine stomachi, & totius corporis repletione crassorum excrementorum,& quasi, non inueniantur biliosissimi homines, qui sanguinem, & cæteros humores tenues habeant, qui lithiasim patiantur affectum.

Patet igitur auctoritate Gale. & experientia,crassorum humorum dominiũ,& caloris excessum non esse semper causas per se calculorum, vel arenularũ;sed esse latos, & reclusos meatus hepatis, venarũ emulgentium, & renum, qui necessariò in lithiasi affectu concurrere debent.

Præterea Gal.lib.de dignotione & medicatione affectionis renum,c.2.attribuit causam lithiasis meatibus latiorib. renũ, & nó calori attrahẽti,& crassitiei immoderatæ: quia etiam à calore naturali moderatissimo fiet lithiasis,si propter laxitatem vasorum confluat parũ viscosæ materiæ: ibique moretur: imò in collo intestino testatur Gal.6. de loc. aff. 1. callosos lapides concresceri posse,vbi calor est supra modum imbecillis: parimodo pituita vitrea in iuncturis sua natura frigidis in gypseum lapidem conuertitur.

Hinc errant Gręci vt Paulus, Aetius,& Alex. qui vbi de hac re loquentes dicunt, caloris excessum esse causam efficientem lithiasis.Quæ opinio,vt ostendimus,reluctatur experientiæ, & Galeno, qui 6. de morb.vulg.3.cõm.15.habet hec verba;ca-
„ lor autẽ vel mediocris ad hãc cogendã
„ materiã satis est, si quidem in calidis aquis spõtè scaturientibus, & si tepidiores sint moderatis,concrescere tophi conspiciuntur: Quid clarius vnquam explicuit Galenus,dicens quod possit esse causa efficiens calculi calor moderatissimus, & quod ob moram diutinam resoluatur à quoque leuissimo, & tepidissimo calore.

Hinc in vesica, quæ longè est frigidior renibus tum ob substantiam nerueam, tũ ob cauitatem, in quam aer perpetuò permeat post excretionem lotij,ne detur vacuum, in vesica lapides concrescunt, vbi est valdè diminutus calor; quo modo caloris excessus erit efficiens causa lapilli, & arenularũ? qua ratione igitur in sene annis obsito lithiasi affectione catenato laudant refrigerantia? vt nuper fecit empiricus,qui tractauit hominem in vltimo senio cõstitutum hac pasione vexatum, refrigerãtibus: qua ratione,si tophi,& lapilli à moderatissimo calore fieri possint, volunt sẽper in lithiasi renes refrigerare?

Secundum exemplum errorũ ob Meatus ignoratos est, dum Galenus dicere videtur in renibus esse cribrum. Cap.VIII.

PRęterea,vt decẽ conditiones partium nostri corporis diligentius expendamus,ex quibus esse specificum affectuum colli-

colligitur, valdè prodesse poterit, si eas applicabimus plurimis corporis partibus; si loquamur igitur de meatibus, se offert, vt proponamus illud erratū nonnullorū antiquorum, & ipsius Galeni, qui credebant in renibus esse quosdam meatus; qui æmularentur cribrum seu colatorium, per quos dicebant lotium syncerum percolari, vt portio sanguinea supernè detenta renes aleret, addebantque cribro hoc dilatato atque recluso ab aliqua causa præter naturam aperiente, sanguinem deinde egredi cum lotio.

Quis amabo certò scire poterit, an in renibus sit hoc cribrum seu colatorium, nisi ipsos renes inspiciat, aperiatque, & contēpletur renum figuram, situm, meatus, & reliquas enarratas conditiones? quoniam ex harum conditionum, vel differentiarum partiū corporis inscitia necessariò prauæ affectuum debent fieri intelligentiæ, & omninò à veritate alienæ; & ex mala intelligentia partium corporis indicationes deinde haurientur sæpissimè transcendentes, & falsæ, vnde varijs modis miseri lædantur ægrotantes.

Audias igitur cum anatomicis nostris quo pacto sint cōstituti renes, si vis cognoscere, an in ipsis sit cribrū, nec ne: in primis tā à vena maiori, quàm ab arteria oriuntur emulgentes, per quas à renibus fit perpetua attractio ichoris sanguinis; emulgentes deinde ingrediuntur corpus renum, & coeunt simul in vnum truncū, qui deinde in ramos diuiditur, qui per vniuersam renum substantiam disseminantur, vt renes sanguinea portione nutriri possint; sed, cū serosa portio, vt inutilis debeat propelli à renibus, & nulla adsint foramina sensibilia (vt docet astopsia) quæ imaginem habeāt cribri, vel colatorij, eadem serosa humiditas penetrat quasdam renum eminētias, quæ sunt ramulis dispersæ, & per has in vreteres stillat, vel percollatur, & deinde ad vesicam per meatus vreteres, qui sunt sensibiles procumbit; quare experientia patet, (nisi mè fallant oculi) non dari hanc membranulam, quæ sit apposita finibus surculorum emulgentium, & quæ cribri imaginem exprimat gratia retinendi sanguinem; vt obseruatur in meseraicis venis gratia quoq; retinendi sanguinem, quoniam sagax natura ex ipsamet substantia renum procreauit quasdam eminentias quę ingrediuntur in ramulos illos dispersos, quæ eminentiæ obstant, ne sanguis dilabatur.

Hinc factum est, quod dum lapillus renum detrudatur ad vesicam, eminentiæ hæ diuellantur ac aliquæ lacerentur, vt exinde fluat sanguis cū vrina, donec natura errorem illum corrigat, adeo vt cribrum, vel colatorium sit abijciendum; cum re vera nulla membrana perforata, vel nihil, quod cribri specimen declaret, inueniatur; neq; ab anatomicis diligentissimis obseruetur; quapropter, si obtigerit deflui sanguinem cum lotio, non erit credendum cribrum esse dilatatum, & propterea indicationes astringēdi, vel incrassandi esse hauriendas, vt faciunt, qui cribum seu colatorium admittunt.

Præterea veteres Medici, inter quos est sapientissimus Gal. excogitarunt esse aliud cribrū in osse cuneali, vbi est sinus ille equi sellæ simillimus, dixeruntq; quemadmodum in renibus percolatur lotiū, & à sanguinea parte per cribrum secernitur; simili modo in esse cuneali, vbi insidet glandula colligens excrementosam pituitam cerebri, debet esse cribrum.

Putabant enim os cuneale in superficie habere osseam squamam multis foraminibus peruiam, quæ cribri specimen exprimeret, quo mucosa pituita stillaret, & deinde per nares, & palatum deflueret.

Hęc sententia nō debet reijci rationibus, sed experimentis, quare cum nemo anatomicorum sit, qui viderit vnquam in superficie ossis cunealis foramina, & aliquid simile cribro, erit explodenda tamquam sensibus, & veritati contraria; in ijs enim, quæ pertinent ad sensum, nulla debet esse disputandi occasio.

Reijcienda sunt errata, quæ ex falsis principijs colliguntur dum dicunt videlicet, cerebri excrementa omnia ab illa paruula glandula recipi, deinde per cribrum descendere, & ad nares, & ad palatum procumbere, propterea errhinis, & masticatorijs vtuntur, quasi alia non dentur foramina in capite, nisi illa, quæ mittunt ad nares, & ad palatum.

Errant primo dicentes pauxillam illā glandulam tantum pituitæ excrementosæ

fæ aceruũ recipere, perinde ac cerebrum alios non haberet meatus, quam offis cunealis.

Secundo errant, dum in omni destillatione vtuntur Errhinis, & masticatorijs, quia alia plura sunt foramina capitis, per quæ pituita secernitur.

Audias igitur foraminum omniũ capitis breuissimam historiam, nam alia præterea vix inueniri possunt? os cuneale habet decem, & septem foramina propria, in temporibus octo sunt, in occipitio septem; deinde quatuor foramina maiora sunt illa, quæ sunt cõmunia syncipiti, cuneali, & temporibus, duo sunt in fronte, in maxilla verò superiori sex obseruantur foramina propria, communia verò maxillæ septem; deinde inferior maxilla habet duo; preterea quatuor sunt foramina communia oculis, maxillæ superiori, & offi frontis, alia aliquando in aliquibus caluarijs obseruantur, quia re vera nunquam seruatur in omni cadauere idem foraminum numerus ad vnguẽ, de qua re nostrum non est hic agere, satis enim mihi est ante oculos ponere plurimos meatus sensibiles esse in caluarijs, de quibus Columbus, & Vesalius diligentissimè tractant: per hos igitur meatus aditum expeditissimum habent recrementa, vt sit ridiculum credere paruulam illam glandula cunealis omnia cerebri excrementa recipere, & credere, quod omnia foramina ad nares, & ad palatum excrementa mittãt: Ex quorum omnium meatuum cognitione in reuellendis, & deriuandis excrementis summam intelligẽtiam colligemus, quoniam nisi meatus per quos meare possint humores cognoscamus, neque reuellere, neque deriuare sciemus.

Quartum exemplum errorum ob meatus ignoratos, dum dicunt Traulos, & Balbos ab intemperie humida capitis fieri. Cap. IX.

PRæterea, vt plurimis & conspicuis exemplis ostendamus affectum genericum ob meatuum varietatem fieri sępè specificum, proponamus illos affectus, qui apertè docere possint veram esse hãc nostram methodum, vt sunt trauli, balbi vel semilingues, qui habent tale specificum esse ob quosdam meatus existentes in maxillis.

Trauli igitur illi vocantur, qui in locutione literam non possunt exprimere; vt autem huius affectus immediatam & veram causam consequamur, proposita methodo est incedendum, proponendo decem illas enarratas conditiones partiũ corporis, & ex sufficienti enumeratione illarum colligere, quæ conditio ex illis faciat affectum specificum.

Sic dicemus non fieri traulos ob figuram læsam instrumentorum pertinentiũ ad locutionem, quia nos videmus figuram partium ad locutionem conspirantem eandem esse in ijs, sicuti in cæteris hominibus.

Pergas deinde dicendo, non ob substãtiam, situm, progressum vasorum, vel exordium læsum; quoniam eadem seruatur substantia instrumentorum pertinentium ad locutionem in ijs, vt in alijs hac affectione priuatis, idem partium progressus, & situs, & illudmet instrumentorum exordium.

Similiter dicere valemus, traulos non fieri ob temperaturam linguæ, & cæterarum partium conspirantium ad locutionem, quia illi, qui malè exprimuntur, inueniuntur modò frigidi, modò calidi, modò humidi, modò sicci tam secundum totum, quam secundum omnes partes, vt trauli modò abundent sputis, modò priuentur, modò calidi, modò frigidi sint; quare temperatura traulos nullo modo constituet.

Inferas ergo post sufficientem enumerationem conditionum, traulos tales esse ob aliquam varietatem meatuum existẽtium in instrumentis pertinentibus ad locutionem; quoniam non dantur aliæ differentię partium illarum, quæ possint affectum aliquem facere, nisi illæ decem, quarum, si nouem optima ratione aliqua excludantur, decima est illa, quæ dat esse specificum affectibus tam naturalibus, quam morbosis.

Si aliquis igitur erit traulus, erit ob maiores, vel ob plures, & situ differẽtes meatus existentes in instrumentis pertinentibus ad locutionem, instrumenta verò ad locutionem pertinentia sunt pulmo, tra-

chea,

chea, laryx, lingua, palatus, dentes, & labia, dicas deinde, nullam illarum decem conditionum in omnibus ijs instrumentis, obseruari in traulis, quæ ad unguẽ nõ obseruetur in ijs, qui quam optimè loquuntur, præter illam differentiam, quæ consistit in meatibus, ergo metus facient traulos, eritque affectus in conformatione, & nequaquã in intẽperie: sunt enim in media palati regione. Ideſt in quarto esse superioris maxillæ, in illis omnibus quos hucusq; viderim, qui hanc literã, r, exprimere non possunt duo foramina, quæ nullomodo adeo aperta, & obuia inueniuntur in ijs, qui illo affectu carẽt, ergo causa immediata, qua posita ponit, erunt duo illi meatus plus iusto aperti, & affectus erit in conformatione.

Eadem methodo balborum, & semilinguium immediatam causam perquirimus percurrentes decem illas differentias instrumentorum pertinentium ad locutionem, dicendo, id non fieri ob figuram, quoniam eandem obsident figuram balbi, & non balbi: neque ob substantiam illarum partium, vel progressum venarum, vel neruorum, vel ob exordium aliquod læsum, quoniam partes ad locutionem conspirantes neq; in substantia, vel progressu, vel exordio, vel situ variantur: sequitur ergo esse ob meatus.

Sicuti enim diximus in media regione palati obseruari duo meatus qui faciunt traulos: similiter obseruamus iuxta dentes foramina (omnibus ijs tamen ab ortu naturæ cõgenita) maiora, per quæ pituita stillans, vel irrigans linguam in parte illa anteriori blesam locutionem facit, vnde balbi, & similingues fiunt.

Nec propterea dicẽdum est balbos fieri à capite pituitoso, vel à cerebri humida intemperie, quoniam in qualibet valdè sicca cerebri intemperie tanta colligi potest pituita, quæ procumbens per illam partem irrigare linguam, & balbos facere possit, quæ pituita, si in maxima quantitate per alia foramina maxillæ descenderet, & bucam impleret, non balbos propterea faceret.

Communis ergo sententia, quod trauli, & balbi, & semilingues fiant ob nimiã cerebri humiditatẽ aduersatur experientiæ; etenim quomodo nimia capitis humiditas erit causa traulorum, vel balborum, si non est semper & de omni? Quis non videt blesos aliquos aliquãdo summa capitis siccitate esse præditos, & viceuersa plures inueniri insigni humorum diluuie correptos, quos pituitosa excrementa ab ortu naturæ ad vltimum vsq; sint comitata diem, qui locutionem ita facilem atque expeditam habent, vt nihil in locutione exprimatur, quod vacillet. Quando tandem hoc somno excitabimus in reijciendis his causis, quæ non sunt adæquatæ, & conuertibiles?

Reijciẽdi igitur sunt, qui auferunt causas, quæ non sunt de omni, quippe quæ neq; infimum necessitatis gradũ sapiunt, quo nihil ineptius, aut stolidius in philosophia proferri potest; causas enim, quæ perpetuò veræ sunt, & mulierculæ, & rustici conantur uenari, & quæ solũ in aliquibus, uel aliquo tantum tempore ueræ existunt, à pueris quoq; reijciuntur; Quia ueræ causæ debent esse de omni per se, & conuertibiles, omnes enim, qui sunt blesa irretiti locutione, ut experiẽtia docet, habent meatus maiores circa dentes, & uersa uice: simili modo, omnes trauli habent meatus in palato circa quartũ os maxillæ, & uiceuersa; Quare cum intemperies cerebri humida nõ concurrat in his affectibus, nescio quo spiritu diuinus Hippocr. ediderit aphorismum 32. 2. sectionis, Balbos fluxu tentari ob intemperiem frigidam, & humidam capitis, cũ æquè frequenter eueniant fluxiones in balbis, ut in non balbis: nisi dicamus in aphorismo Hippocratis explicari causam aliquam remotam, quæ aliquando iuncta cum proxima affectum facere possit, propterea aphorismum aliquando solum, & non semper uerificari.

Similiter, nescio quo consilio ductum Oraculum apud Herodotum citatum dederit balbutienti respõsum, ut in Lybiam regionem calidam se transferret, nisi hac communi doctrina percitum, quod scilicet balbuties oriatur à causa humida, & frigida: & propterea cum in Lybia regione sit æstuosus calor, crediderũt illi sacerdotes calidi balbutientem adeo posse calefieri in loco illo calido, ut tota humiditas consumi possit, quod est impossibile; quia prius uita, quam tota humiditas stillans,

ſans,& irrigans linguam adimeretur; atque ſacerdotes parũ in anatomia occupati,& maioribus rebus dediti ſecuti ſunt communem,ſed falſam ſententiam, quæ erat quod balbuties à frigiditate , & humiditate cerebri ſemper prodiret.

Colligas ergo eſſe prorſus impoſſibile, vt ſpecificos affectus cognoſcamus, niſi partium affectarum perfectè ſciamus,& cognoſcamus illas decem conditiones, quæ ſunt ſitus, meatus, figura, compoſitio, temperatura, ſubſtantia, numerus, progreſſus, officium,& exordium partiũ affectarum;quia in examine harum conditionum ſemper facilè inueniemus naturam ſpecificam affectuum omnium.

Poſtremò tot ſunt affectus, qui ob meatus nimium apertos,vel nimium occluſos fiunt,vt non ſit mirandum, ſi Methodici tam facilè in illum errorem inciderint, quod omnium affectuum origines eſſent meatus nimium aperti, vel nimium clauſi, vel mixtum, ex his, quoniam rarò obſeruantur morbi, qui meatus læſos non habeant.

Audias quem morbum obſeruat Auicen. ſen.1. doct.4. cap.1. qui fit ob quendam meatum occluſum, dicitque quod colica aliquãdo cõtingere ſolet ob meatum felleum occluſum, veluti aliquando anguſtia fit in furculo illo,qui à porro felleo deſcendit ad inteſtina,tunc enim anguſtia tranſitum bilis ad inteſtina impedit,vnde nõ irritatur expultrix inteſtinorum,& per cõſequens retineantur feces, & ob moram dureſcant. Et quia colum inteſtinum omnium maximum, & imbecillum colligit magnam fęcum copiã, & poſtquam eſt obfarctum atque onuſtum, intenſus dolor gignitur, qui non tollitur medicamentis ſoluentibus(vt putant empirici)quia attrahunt nouam materiã, vnde maior fit humorũ obfarctus, & per cõſequens maior dolor excitatur.

Præterea ille dolor nõ tollitur Hiera, vel cęteris exſiccantibus,quia à hiera magis exſiccantur, & magis dureſcunt fęces;neq;tollitur clyſteribus,quia clauſum eſt colum inteſtinum ; ſed ſolum tunc eſt fidendum oleo amygdalino dulci ad ſemilibram per os aſſumpto.

Videas ergo quo pacto meatus occluſi, vel aperti dent eſſe ſpecificum affectibus: quomodo autẽ cognoſcatur,quãdo, hæc propoſita ęgritudo fiat ob anguſtiã,& an anguſtia fiat à materia obſtruente, vel ab affectu alio comprimente, vel à coaleſcentia. In primo lib. methodos tradidimus quæ omnes affectuum ideas genericas promptè docere poſſunt. Hic verò illas conditiones, vel differentias partium corporis, quæ nos poſſunt docere ſpecificas,& vltimas affectuum differentias, quæ ſunt ſitus, meatus,compoſitio, & cætera, proponuntur, quæ maximè conferre poterunt propoſito noſtro.

Quomodo errent, in temperatura perquirenda: & ſumitur in exemplum cor, vt pars omnium præſtantiſſima. Cap. X.

INfiniti propemodum affectus ſpecifici tam naturales, quàm non naturales à temperatura prodeunt;ſed quoniam priſcis, & modernis tẽporibus, medici ſemper faciles fuerunt ad credendũ, affectus prodire à temperatura,vt abundè oſtendimus in 1.lib.capite 22.propterea nõ decet, vt nos acta agamus, & iam conſpicua, & comperta exemplis illuſtremus.

Veruntamẽ mihi videtur in cognitione temperaturæ partium illud plurimis negotiũ faceſſere, quo rudiores in plurimos elabuntur errores, dum non diſtinguũt temperaturam totius à temperatura partium: incidunt enim in paralogiſmum, quia à partibus ad totum procedunt, veluti de corde loquendo oſtendi poteſt, partes enim ſolidæ cordis omnes ſunt frigidæ, attamen totum cor eſt calidum, vt ſit paralogiſmus, dum dicunt, omnes partes cordis ſunt frigidæ; ergo cor eſt frigidum,non valet,nec valet,totum cor ſua natura eſt calidiſſimum, ergo & partes omnes, quoniam re vera tantum abeſt,vt partes cordis ſint calidiſſimæ, vt potius ſint frigidæ.

Atqui;ne hoc videatur paradoxum, diſcutiamus hanc materiam, & in primis, quibus nitantur auctoritatibus,in mediũ afferamus; Eſt igitur Galeni locus pro illorum ſententia 5. de loc. affe. 1. vbi hæc verborum ſerie de corde dicit,declarauimus in alijs libris, cor eſſe veluti fontem innati caloris, & in lib. de fœtus formatione habet,cor eſſe animalibus inditum, vt eſſet focus ignis:lib.de vſu p. 6. cor calori

loris natiui,quo animal regitur,esse quasi fontem quendam, & domicilium. 2. de temp. & libr. de semine dicit, si digitum immittas in cor recenter mactatū experieris calorem vrentē: ex ijs nōnulli colligunt, cor secundum omnes partes esse calidissimum, adiungunt quoque Galeni placitum 8. de vsu par. cor nimium esse refertum arterijs, & venis, quibus nulla est calidior in corpore animalis particula, quare si nulla particula est calidior corde, res est certissima, quod secundū omnes partes cor sit caloris ferax. Præterea referunt Arist.loca lib.de sens.& sensib.c. 2.vbi scribit, cor esse oppositum cerebro, quare si cerebrum est frigidum secūdum omnes partes, erit quoq; cor calidum secundum omnes partes.

Hanc sententiam in hoc loco reijcere constitui, tum, quia de hac fabella semel disserui cū empirico, tum, vt hac occasione declarare possim, cuiuslibet visceris diuersam esse intemperiem totius,& partium,& nullam esse cōsequentiam à partibus ad totum, neq; à toto ad partes, quia Arist.7.metaph.tex.60. dicit, quod sillaba *ba* non est ipsa elementa, nec idē quod *b* & *a*, sed aliquid aliud, & 8. metap.tex. 15. habet hæc verba, totum non est quasi coaceruatiō partium, sed ipsum totum est aliquid aliud præter partes:& 12.metaph. tex.22. dicit, formas simplicium esse alias à formis compositorum, hæc sunt principia, quæ nos docent, cur a partibus ad totum non valeant consequentiæ.

Causa autem cur temperaturam cordis proposuimus est, quia cor est omnium viscerum pene plurimum; vnde singulari hac præceptione rudiores, qui de re medica consulunt, edocti poterunt de quolibet viscere intemperiem partium,& totius expendere, vt lucrum & aliquando contrariam, vt de corde dictum est.

De cordis igitur temperatura dicimus, quod constat ex panniculis, seu membranis, cartilaginibusve, & neruis à 6. pari prodeuntibus, quæ vniuersæ partes sua natura sunt frigidæ, quod fundamentum confirmatur Galeni testimonio, & Auic. in sua anatomia: Galeni, quia 3. de alimentis cap. de visceribus pedestrium habet cordis substantiam esse carnem fibrosam ac duram, idcō cor coctu esse difficile, & tardē permeare, quare si habet carnem fibrosam, & fibræ naturaliter frigidam substantiam obtineant, ut omnes consentiunt; cordis partes similares erunt frigidæ.

Similiter Arist.2.de hist.anim.c. 16. & c. 30. habet cor iungi arteriæ vinculis fibrosis, è quibus coponitur, atqui hæ partes frigidæ sunt, ergo constat cor ex partibus continentibus sua natura frigidis: quare nulla erit consequentia, cor est fōs caloris, ergo partes solidę sūt calidę, quia cor est dissimilare, cuius munus per motum systolis, & diastolis est gignere spiritum vitalem: neq; potuisset gigni calor ob motum, nisi partes continentes fuissent duræ, & fibrosæ, & per consequens frigidæ, quoniam calor, qui à motu pendet, fit ob collisionem corporum durorum.

Hinc optimē dicit Galenus, in dextro ventriculo cordis per motum præparari sanguinem, & per septum medium exsudare continuō in sinistrum ventriculum, & statim fieri spiritum vitalem. Valeant ergo cum suis commentis Columbus, Io. Botalus, & Vlmus. Colūbus dicit pro spiritu vitali præparari in pulmone: deinde per arteriam venosam transportari in sinistrum ventriculum.

Io.Botalus dicit esse ductum quendam à dextra auricula cordis ad sinistram per quem ductum transit sanguis pręparatus & statim fit spiritus.

Vlmus verō lib.de liene dicit in arterijs lienis præparari sanguinem, & per dictas arterias transportari ad cor, & conuerti in spiritum. Sed has opiniones non semel reiecimus in arte parua, & in prima fen.

Sed vtcumq; sit dicimus cor esse caloris focum considerando totum organum & non partes.

Quare erat necessarium, vt in corde duo obseruarentur temperamenta, aliud videlicet totius, & aliud partium; nullum enim est inconueniens, vt cor secundum totum sit fons caloris, & sit calidissimum: secundum partes continentes sit frigidū, secundum verō contenta, & impetum facientia, quod est secundum sanguinem arteriosum, & spiritum vitalem, sit calidissimum.

Quare posita hac distinctione temperaturarū, omnia argumenta cadunt, & eua-

euanescunt, quinimò claré uidimus, illa omnia arguméta esse partibus ad totum, quæ argumenta sunt à diuisis ad coniuncta, vbi idem sensus non seruetur in antecedentib. & consequentibus. Hæc sunt argumenta falsissima, reiectaque ab Arist. in libro praedicto ferme. & alibi, de quo paralogismo in lib.de analogismo & de falsa experientia quoq; agemus: Concludimus ergo, solidas partes cordis esse frigidas.

Ratio autem, cur à natura contextum sit cor ex frigidis & duris partibus, desumitur ab Alberto Magno lib. de sen. & sésa.tract.2.c.16.quæ est, vt magis resistat alterationibus, & perpetuis motionibus; Natura enim rerum opifex sagacissima propter finem agens, semper id quod melius est efformat.composuit carnem illam habentem mediam quandam naturam, inter carnem, & neruosam substantiam, vt dixit Alex.Aph. 1.de anima, vt ratione carnis motus mollioribus præditæ sensum, ratione verò nerui durioris systolem,& diastolem cor haberet.

Ratione paniculi innectientis cor sua natura frigid contingitur: causa, cur cor à copiosa pinguedine ambiatur est, quia pinguedo concrescit à frigido: attamen mirabatur Aquapenens in publicis sermonibus dicendo, quod si sciret, cur cor calidissimum à tanta circúdetur pinguedine, se alterum Æsculapium existimaret, quod mihi mouit risum, quia pinguedo à frigiditate paniculi fit gratia conseruationis caloris cordis.

Exemplis declaratur, Medicos ob substantiam partium corporis ignoratam in plurimos posse incidere errores. Cap. XI.

COmpertum hactenus est, corporis nostri partes, nunc ob situm mutatum à statu naturali recedere, nunc ob meatus impeditos, nunc ob temperaturam alteratam, & aliquando ob variam substantiam partium alterari, & varijs affectibus præter naturam coinquinari.

Substantiam partium vocant medici secundas qualitates, vt densitatem, & crassitiem, & reliquas qualitates, quæ insequuntur temperaturam partium ab ortu naturæ.

Proponamus ergo exempla, in quibus aliquem specificum affectum cognoscere possimus, qui immediate a partium substantia læsa factus sit, age exordiamur ab aliquo ossium affectu facto ob ossium substantiam læsam. Obseruantur duo ossa in interno naso situ spongiosa, & in æ quibus, vbi mucus retinetur, quæ ob suã substantiam mollem, vel spongiosam, & corruptioni obnoxiam a gallico tabo tam facile eroduntur, vt huc infecti, dum emũgunt, cum muco ex naribus aliquando detrahant horum ossium frustulum; quod si accidat, & empirici videant, adeo admirantur, vt credant morbum gallicum iam corripuisse cetera omnia capitis ossa, quia putant omnia ossa esse eiusdem substantiæ.

Vidi.n. empiricum non edoctum horũ spongiosiorum ossium substantiam, credentem ob exitum frustuli ossis corrupti cætera omnia ossa capitis marcuisse.

Est igitur necessarium in cognitione, & curatione illa principia morborum scire, à quibus esse specificum morborum pendet, & hæc sunt decem illæ conditiones propositæ, quæ in omni corporis particula affecta debent considerari, vt ad specifici cognitionis apicem perueniamus: empiricus enim, vbi præcognouisset substantiam illam spongiosam corruptioni obnoxiam, & situm illorum ossium, non fuisset admiratus illorum ossium corruptelam, & non ita turpiter in talem incidisset errorem.

Præterea, vt superius diximus, ob diuersam substantiam spinalis medullæ in eadem quoque uarias atque diuersas dolorum species fieri, quoniam, si ex capite pituita catarrhus per spinalem medullam descendat usque ad externum thoracis, dolorem grauatiuum faciet, si uero ultra procumbat per medullam uidelicet, usque ad lumbos, & os sacrum perueniet, dolorem intensissimum excitabit: atque quod dolor, qui erat pauló ante grauatiuus in eadem medula, sed in parte, ubi est mollior, in altera medula, ubi est durior, transit in continuum dolorem.

Quod experientia obseruatur, quæ curationi, quomodo sine cognitione substantiæ partium distincté affectus cognosci poterunt: uellem sane scire medicum non excultum hac nostra methodo,

do,

do, qui horum dolorum varietatis rationem, & causam traderet; quia non possum credere, quin in errores incideret.

Etenim arbitror, illum dumtaxat specificas essentias facile perquirere posse, qui cuiuslibet partis affectæ perquiret decem propositas conditiones, verbi gratia, ne recedamus ab hoc exéplo, si volueris perquirere, vnde immediatè prodeat, quod in medulæ spinalis superiori parte dolor fiat grauatiuus, in inferna verò cõuulsiuus; tali pacto vti poteris methodo sufficientissima videlicet enumerationẽ faciendo omnium illarum decem conditionum, dicendo medulam existentem in osse sacro conuulsiuo vexari dolore, vel ob situm, vel figuram, vel meatum, vel temperaturam. & sic enumeratis omnes, quia illarum aliqua erit, quæ dat esse specificum doloribus, quos perquiris; & deinde enumeratis, & ob oculos collocatis omnibus, statim inuenietis in spinalis medulæ parte inferna, de qua loquimur, trucem esse dolorem ob eius duriorem substantiam; ratio est, quia vbi pars est durior, ibi solutio continui fit uiolentior, ubi uiolentior, ibi dolor maior; quare, cum in uertebris superioribus usque ad duodecimam thoracis, medulla spinalis seruetur mollis, quasi quod cerebri substantiam [illegible] ptere a sine uiolentia [illegible] tio continui fit, in lumbis uerò, & in osse sacro spinalis medula euadit durior, & neruis assimilatur, ut propterea sentiatur dolor conuulsiuus, qui est neruorum proprius; ecce igitur, quod substantię uarietas nos facile docet differentiam hanc doloris spinalis medulæ, nõ situm, non figura, nõ meatus, nec cæteræ conditiones [illegible], quæ tamen alijs aff[illegible] ut ostendimus, & ostendemus, dant esse [illegible].

Ex hac malè cognita, & [illegible] pecta substantia partium [illegible] corporis, Galenus [illegible] aliquando in fallas corruit [illegible] & præcipue ubi agit de cerebro, & [illegible] uir sapientissimus, [illegible] mollius cerebello & cerebellum esse durius cerebro, ex qua falsa positione [illegible] emergere inconuenientia; quod igitur cerebrum, & cerebellum æquè mollia sint, patet sensu; omnes enim, qui experiuntur digitis proprijs mollitiem cerebri, & cerebelli, æquè mollia iudicant; Quinimo Anatomici omnes, qui diligentissimè secauerunt humana corpora, & omnia anatomica scripserũt, qui Galeno, dum à vero deflexit, non pepercere, tenent, æquè molle esse cerebrum, & cerebellum.

Cæterum audias quot falsa, & inconuenientia prodeunt ex hac duritie cerebelli falsò supposita, primò dicunt, neruos, qui sunt motui destinati, propterea prodire à cerebello, & non à cerebro, quia cerebellum est durius; in his [illegible] duo, quæ falsa sunt, cõ[illegible] primum dum dicunt, cerebellum esse durius, secundum dum [illegible] cerebello prodire neruos, quod est falsum, quia [illegible] anatomicorum omniũ patet, & [illegible] so, qui magis potest, omnes neruos a cerebro [illegible], & nequaquam a cerebello.

Secundò, vt ostendant [illegible] neruos prodeunt a cerebro sensum, & non motum præstare, dicunt ex sententia Gal. secundum par neruorum prodire à cerebro, & propterea sensum, & non motum porrigere, quod est falsissimum, quia secundum par neruorum præstat motum, & sensum, motum musculis oculorum, & palpebrarum superiorum, & musculis, qui oriuntur a processu styloide: quare erit [illegible] Galeni sententia, si vniuersaliter [illegible] tur, quod videlicet nerui cerebri sensum præstent, & non motum, omnes enim nerui, opticis exceptis, præstant sensum, & motum, quare ergo Gal. nescirem defendere, si ita est intelligendus, vt dicat, omnes neruos cerebri dare sensum tantum, cum ipsemet Galen. fateatur, secũdum, tertium, & quartum paria neruorum oriri à cerebro, quæ neruorum [illegible] ex omnium consensu dant non solum [illegible], verum etiam [illegible].

Tertiò errare videtur Galenus, & ab anatomicis non defenditur, dum dicit, septimum par neruorum a cerebello oriri, propter solitam duritiem tantummodo [illegible], quod videtur esse [illegible] ante. [illegible] me dul[illegible], & [illegible] culos [illegible] hyoidis, & larynge, quibus & motũ, & sensũ perhibet; & quamuis egrediatur hoc septimũ par per foramen

men obliquum occipitis,non propterea à cerebello exoritur;sed à spinali medula, quæ ex opinione omnium anatomicorum,& ex sensu ipso prodit à cerebro.

Quinimò spina videtur conspicientibus ipsam esse cerebri progressum; quæ similiter obducta est pia,& dura matre.

Postremò ex hac substantia cerebelli malè percepta,errata, quæ sequuntur nō solum stant in opinionibus,uerum etiam in operationem transeunt, quoniam,qui dicunt cerebellum esse durius cerebro,& propterea neruos destinatos motui à cerebello pendere,& non à cerebro,si viderent musculos, qui sunt induti secundo, & tertio neruorum paribus, quæ ex omnium consensu prodeunt à cerebro, non explere suorum officiorum munera, essent coacti in curatione confugere ad cerebellum, ad occipitium videlicet,vt eliderent symptomatum radicem, & non ad cerebrum,à quo(vt aiunt)nerui motui dediti nullo modo prodeunt.

Videant ergo omnes,quot errata contingant ob vnicam petitionem principij, quę erat, quod cerebellum esset durius, quod suppositū,vt probauimus, est falsissimū, quare colligimus tanti debere esse præcognitionē substantiæ partiū affectarum,quanti ferè est sanitatis,& bonę valetudinis adeptio,quoniam ignota partiū affectarum substātia, ignorantur indicationes vitales,curatiuæ,& præseruatiuæ, vitales,quia alio modo est corroboranda pars mollis, & alio modo pars dura: curatiuæ, quia modus specificus curandorum morborum pendet à parte viuente, tanquam à proprio subiecto,quod ingreditur definitionem passionis: præseruatiuæ, quatenus substantię partium varię,vt mollities, durities, crassities, raritas,grauitas, leuitas, lentor, friabilitas, & reliquæ secundū magis, & minus læsæ varia efficiunt symptomata: quare ignorata substantia partium ignorantur indicationes,ignoratis indicationibus non methodo, sed casu, vel ęcorum more in affectuum curatione procedimus.

Demum proponimus illud errorum, Galeno adscriptum,dum loquitur de substant appendicum ossium 9. de vsu par. dicenti appendices esse duriores ossibus, quod videtur omnino falsum, quia appendices ossium sunt spongiosæ, & molles, & facilius franguntur dentibus, quam ossa,quinimò sunt succo refertę,& propterea ob earum mollitiem ad esum maximè accommodatæ,vt omnes admittant esse molliores ossibus,

Adsunt plurimi, qui defendunt Galen. interpretantes per ossa partem illam,qua appendices committuntur ossibus quæ expositio meritò non recipitur, quoniam certè est nimis voluntaria,dū dicunt Gal. per ossa intelligere partem,qua committuntur appendices,debebant potius postquam voluntariè voluerunt interpretari dicere, quod per ossa intellexerit appendices,& per appendices ossa,eadem enim esset interpretandi licentia.

Arbitror ego potius mendum fuisse in codice,quia non est rationi consentaneū credere, quod Galenus nunquam comedisset appendices vituli,pullorum,& aliorum animalium, in quibus omnibus appendices sunt molliores ossibus, quod nō solum pueri, & rustici sciunt, verum etiā canes, & lupi, vt omninò reijciendi sint illi, qui crediderunt Galenum nesciuisse appendices esse molliores ossibus.

Semper Galenus decem propositarum cōditionem partium fuit studiosissimus; optimè enim nouit non solum affectum specificum pēdere, modo a situ partium, modo à meatibus, modò a figura, modò a substātia,& a cęteris enarratis: verū etiā affectuum cognitionē, & curationē veluti loquens nos de appendicibus, si in aliquā dyscrasiam humidam prolaberentur, illicò cognita mollitie appendicum, supponemus appendices molliores magis pati, quam patiantur ossa, quia ossa magis resistere possunt.

Similiter, si quis incipiat premi gallica lue in ossibus iuxta appendices, cum sint molliores,& minus resistāt, & ocyus patiantur,indicabimus appendices prius esse læsas, quam ossa, deinde cum topicis, si opus esset affectum delere, appendices prius, quam ossa, essent deregendæ.

Demum Galen. & plurimi anatomici videntur errare, dum dicunt, linguam exeri non per propriam substantiam, sed per proprios musculos, quod vix potest defendi; quomodo musculi reuera dura trahunt, trahunt ad suum principium: extra

tra os non sunt musculi, qui trahant linguam extra.

Quare hoc fundamentum, quod omnis motus voluntarius fiat à musculis nō videtur verum: sic ceruix vesicæ mihi videtur carere fibris carneis: attamen fungitur spontaneo officio retinēdi vrinam.

Nos propterea libenter accipimus opinionem Auerrois, quæ fuit Veterum dicentium linguam habere omnes motus à propria substantia sicuti aquilæ, lacertę, lubrici, & omnia insecta quæ sine musculis sponte mouentur. Similiter pedes centupedum, muscarum, & culicum, quippe sine musculis sponte mouentur.

Ecce igitur, quo pacto nos maximam vtilitatem consequimur ob cognitā substantiā partium; ideo de aliquarum partium substantiam tantum egimus, & in exemplorum formam tradidimus, vt methodum vniuersalissimam consequi possimus; lectores tamen adire poterunt sectiones anatomicas, & deinde Vesaliū, Columbum, Valuerdem, & alios pręclarissimos anatomicos, & ab ipsis colligere, quod certum, & exploratū est, quod verò inter illos dubio vertitur, & est perplexū, αὐτοψία sit illa, quæ decernat, & terminet litem; in hunc modum quomodo omnes corporis partes sint curandæ ocyus, & perfectius addiscemus.

Exempla errorum ob progressum vasorum ignoratum, dum nescire videntur sub qua vena cubiti, neruus, & arteria maiores progrediantur.
Cap. XII.

PRogressus vasorum non solum docere nos poterunt affectuum sympathiam, vt in 2. lib. de neruis, & musculis longis ostēsum est: verum etiam varij, atque diuersi progressus venarum, neruorum, & cæterum partium varijs affectibus, esse proprium, & specificū dare poterunt. In 2. lib. plurimas methodos proposuimus, quę declarant nobis mirabiles sympathias humani corporis, quæ fiunt à lōgo vasorum progressu: hic vero aliqua pauca errorum exempla de uenarū progressu afferunt, tum, quia de uenarum progressu in 2. lib. nihil diximus, tum ut exemplis lucidissimis incipiamus uidere, quomodo progressus uasorum sæpissimè nos doceant affectus specificos, & eorum curationem; pauca tamen exempla proponimus, ne uideamur in anatomicas messes ponere falces.

Præstat autem in primis proponere illud erratum empiricorum nostri temporis, quod committitur, dum uidentur nescire, sub qua uena cubiti progrediantur maior neruus, & maior illa arteria, quæ pulsum digitis medicorum accommodatum facit: quoniam ex horum uasorum progressu non solum affectus specificos præternaturā, qui in cubiti phlebotomia contingere possunt præcognoscemus, sed etiam in quo uase, uel in qua cubiti uena maius immineat periculum; an uidelicet secando basilicam, uel cephalicam, uel medianam, percipiemus.

Sed quia hæc, quæ de progressu uenarum aguntur, ad sensum pertinent, & rationibus non possunt absolui, & tractari, ideo ad duos iudices erit confugiendum, uel ad anatomicos scilicet pręstātissimos, uel (si inter illos esset dissidium) ad αὐτοψίαν; quæ non potest decipere, quando diligentissimè secantur corpora.

Quo ad anatomicos, ex illis colligimus, neruum magnum, vel arteriam magnā brachiorum non progredi sub cephalica, & mediana, sed tantummodo sub basilica: audias Columbum, qui hac uerborum serie eamdem explicat sententiam capite proprio de neruis brachiorū:,, propè humerariam, & medianam neruum adesse nullum, propè basilicā verò neruum esse: nullus neruus maior in brachium excurrit, quam ille, qui subreptus est basilicæ uenæ: sub, uel propè cephalicam nulla extat nerui propago: Præterea quantum ad arterias attinet ex omnium consensu, arteria illa magna, quæ facit pulsum medici digitis accommodatum excurrit sub basilica, & nequaquam sub cephalica, uel mediana.

Quæ cum ita reuera sint, patet quot immineant pericula in secanda basilica, quę non sit prominens, & conspicua, quare errant non nulli, qui basilicam secant latentem, & profundā, credentes basilicā immediatè iecur deplere, & non cephalicam; modo enim ob sectam basilicā excitātur dolores, modò pars illa uenę uulneratæ

naturæ inflammatur, & quia subest neruus, contractiones, & spasmi fieri possunt; quia verò subest arteria, potest ineidi, & aneurisma fieri, quę symptomata, si secabitur cephalica, vel mediana contingere non possunt; quoniam sub his neque neruus, neque arteria excurrit, & quamuis non pungatur neruus, vel arteria, dum læsiones fiunt post cubitum, quod sæpenumero contingere vidimus, dolores maiores concitabuntur circa basilicam, quam circa cephalicam, si quidem confluxus humor extra venam comprimit neruum, & arteriam maiorem; vnde dolores pulsatiui, & aliquando conuulsiui sentiuntur.

Accedit, quod sub basilica delitescat tendo illius musculi, quem vulgares vocant brachij pisciculum, qui tendo cum sit valdè neruosus dolores conuulsiuos excitare potest. Idcircò si dum secatur basilica extenso brachio manus supina, & prona reddatur tendo intra retrahitur, & basilica tutius perfoditur.

Galenus lib. de cur. ratione per s. m. cap. 23. proponit duos casus pertinentes ad sectionem arteriæ absque eo quod sequatur aneurisma: refert tamen prius quomodo ex incisione arteriæ sequatur aneurisma, & mors his ferè verbis, noui quosdam interisse incisa arteria subiecta venæ cubiti: causa mortis fuit vehemens dolor factus à ligatura, gratia prohibendi euacuationem sanguinis arteriosi. Dolor enim maximus facilè gāgrenam excitat.

Ibidem Galenus proponit modum per somnium admonitum, quem obseruauit in secanda arteria in duobus casibus, quo obseruato nullum secutum sit aneurisma.

In primo casu quidam patiebatur diutinum lateris dextri cruciatum: in ipso secauit arteriam inter indicem, & pollicem summæ manus: permisit ferè libram sanguinis arteriosi exire, illico abstulit dolorem sine vllo aniusmatis periculo.

In altero casu ex vulnere arteriæ circa maleolos sanguinis fluxus non quiescebat, tunc Galenus transuersim dissecuit arteriam, ac statim applicauit medicamentum ex aloe, mana, albumine ouorum cum mollissimis pilis leporinis, quo cicatrix facta, & sanatus est.

Quę symptomata animaduersa Strato Erasistrateus, & Apemantes in secando cubito animaduerterunt, quos tamē Galenus lib. de sect. ven. aduersus Erasistrateos capite 2. non propterea irrisit, quia crederet Galen. hæc pericula non imminere; sed irrisit Erasistrateos, quia erant αἱμοφόβοι, idest timentes sanguinis euacuationem, & sanguinis euacuationem semper despiciebant, despiciebantq; phlebotomiam non solum latentis, & profundæ basilicæ, vt nos despicimus verum omnium venarum apertionem, quod sanè nimis ab arte abhorret.

Afferamus ergo has conclusiones in omni hepatis affectu. Prima est: si cephalica patentissima est, & oculis manifesti sit certissimæ operationis, eam esse eligendam, vel saltem quam medianam vocant, quia sub cephalica neque neruus, neque arteria excurrit, vt sub basilica; sub mediana verò arteria excurrit, neruus nequaquam.

Secunda conclusio: quamuis basilica aliquantulum euidens sit, ob neruum tamen, & arteriam, nisi sit euidens, eam non esse secundam.

Tertia conclusio, æquè cephalicam, basilicam respicere hepar, ut ostēdemus, antequam summam huic tertio lib. imponamus coronidem; quare in omni casu ratione hepatis, & cuiusq; uisceris à cephalica sanguinem haurientes eam colligemus utilitatem, perinde ac à basilica, præterquam ubi aliquis uellet reuellere, uel deriuare à loco circa mammillas; quoniam post ortas cephalicas, & basilicas ab exteriori iugulari, à basilica propago exoritur, quæ exporrigitur ad mammillas usque, & hæ sunt illæ uenæ, quæ in mulierum mammillis nigræ, & tumidæ aliquando apparent.

Præterea, ut exemplis ostendamus, quāti sit hæc partiū progressus contēplatio, & quot errata contingant ob huius progressus inscitiam, aliquot chirurgorū, sed errata afferamus, dum in apostematibus aperiendis ignorant fibrarū progressum; sed quia musculorum fibræ, vel progrediuntur in rectum, vel transuersim plus, uel minus; de musculis transuersis, qui immediatè sub cute progrediuntur, qui pauci sunt, agendum; quoniā cognitis transuersis, subintelligemus cæteros

non

non connumeratos recta progredi, & sectiones in ijs in longum esse faciendas.

Scias prius musculos duos frontis habere fibras rectas, vt notat Vesalius, quãuis neget Columbus, hos musculos habere fibras rectas lib. 5. capite de musculis frontis: errare enim videtur Columbus, quoniam experientia visum fuit, quando ob frontis inflammationem, vel ob alias causas, qui transuersim secauerunt fibras, statim motum attollendi supercilia fuisse ablatum, quod non sequeretur, nisi fibræ essent rectæ, transuersalis enim incisio lædere non potest fibras transuersas: quare errant illi, qui transuersim incidunt musculos frontis.

Errant quoque chirurgi ob inscitiam progressus fibrarum primi musculi brachij, dum secant in longum in osse pectoris, quia fibræ transuersim progrediuntur, musculus enim primus brachij exoritur ab osse pectoris, & tendit ad humerum, in hoc musculo si inflammationes, & abscessus fiant, & profunde aperiendi detur occasio, si minister in longum secaret fibras, officium huius musculi, quod est adducere brachium ad pectus, deficeret, vel saltem, cum in latissimo hoc musculo omnes non possint abscindi fibræ, diminute ageret suum munus.

Simili modo si quis in rectum incideret musculum quartum circa os sacrum, vnde exoritur, tolleret, vel diminueret eius officium, quod est trahere deorsum brachium.

Quare si quis errare non vult in apostematibus altè aperiendis obseruet incisionem, vel sectionem semper esse faciẽdam versus principium fibrarum, quia hoc modo secando nunquam officiet, quod non potest sciri sine diligenti anatomiæ cognitione, quia licet pauci sint musculi, qui transuersim progrediantur, vt musculi frontis, & primus, & quartus brachij isti sunt obseruandi, cæteri vero ferè omnes in rectum progrediuntur.

Suntque nonnulli exiles musculi, & qui aliquo modo obliquum progressum habent, qui nisi incidantur ad vnguem versus suum principium amittunt suum vsũ, veluti est primus musculus tibiæ, qui oritur à suprema ilium parte, & inseritur in anteriorem partem tibiæ: tunc si aliquis illum altè secaret in longum; sed versus aliud crus, secaret fibras, & virtutem musculi destrueret.

Denique se offert aliud exemplum errorum empiricorum, dum nesciunt quinq; paria neruorum, vena basilica, & arteria axillaris simul progrediantur: à quatuor enim colli vertebris, & à prima thoracis quinque paria illa neruorum oriuntur, quæ mirabile illud brachiorum rete constituunt, quod cum vena maiori: & arteria axillari progreditur sub clauicula per internum processum scapulæ; quorum vasorum omnium progressu præuiso, atque præcognito, nos plurimos cognoscemus specificos affectus, qui omninò laterent sine hac precognitione.

Verbi causa, si quis in scapulæ interno processu profundè sit vulneratus: quo pacto chirurgus nesciens progressum horum vasorum scire poterit hoc particulare, & specificum, an scilicet vulnus sit lethale, nec ne? nullum ingenij acumen sine cognitione progressus de vulneris exitu aliquid scire poterit.

Qui verò neruorum rete cognoscet illac, idest per internum processum scapulæ progredi, spasmum, & inde exitium ob tale vulnus præuidebit.

Qui illac transire basilicam, & simul videret hæmorrhagiam, pronunciabit nõ fore, vt supprimatur; sed vt totus profundatur, & vita cum morte commutetur.

Qui arteriam axillarem illac progredi animaduertit, eam ob magnitudinem vulneris necessariò indicabit esse læsam, pronunciabit fore, vt exiliat totus spiritus, & mortem vsquequaque esse pertimescendam; quare inferas in omni cognitione, & operatione specifica, & singulari esse perquirendos vasorum, vel fibrarum progressus; quoniam sæpissimè cognitio, & curatio ab hoc principio proficiscitur.

Postremò, ne omittam alium nonnullorum abusum, qui similiter contingere solet ob venarum progressus inscitiam, dico esse illum empiricorum proprium, dum narium hęmorrhogiam supprimere conantes, fronti valentissima astringentia adiungunt, credentes illum sanguinẽ è naribus exeuntem è venis frontis profluere, quod est falsissimum, quoniam nõ

à frontis uenis prouenit ille ſanguis, ſed ab internis uenarum ſurculis,ad quas uis illa aſtrictoria nullomodo peruenire poteſt.

Colligas ergo præcognitionem progreſſus uaſorum tam in cognoſcenda, quàm in facienda medicina eſſe adeo neceſſariam, ut ſit omninò impoſſibile ſine ipſa rectè cognoſcere,& rectè curare affectus præternaturam.

Progreſſus non ſolum partium corporis eſt præſciendus, ſed qua uia humores progrediantur, exempli cauſa Auic. putat, melancholiam à ſplene ad uentriculum ferri per uenam coronariam ad os uentriculi. Galenus 3.de fac.nat.cap.13. uult à liene ad omẽtum ab hoc in lactes, mox in pylorum,inde ad fundum uentriculi. Quo progreſſu ſuppoſito ſi melancholia nimium regurgitaret, poſſemus uti medicamento deorſum ferente, & & euacuante ipſam per aluum: hoc modo melancholia uentriculũ non læderet.

Exempla errorum ob numerum partium corporis ignoratum. Cap. XIII.

INter cõditiones, quæ nos docere poſſunt naturam ſpecificam affectuũ tã naturalium, quàm præter natutam, eſt partis uiuentis numerus;hinc uarij committuntur errores ob numeri inſcitiam; quoniam aliquãdo additur numerus aliquibus partibus non addendus: ueluti(ut in exemplis famoſis inſiſtimus) Galenus addere uidetur glandulam amplectentẽ internum orificium uentriculi,quam nemo anatomicorũ, quod ſciam, uidit unquam in humano cadauere, quod ſi quis non credat,eat, & uideat.

Audias deinde in quot errores ex falſo ſuppoſita glãdula quis ſerpere poteſt; concepta igitur ab aliquo hac fictitia glãdula,ille neceſſariò imaginabitur,glãdulam quoque eſſe ſedem multorum affectuũ, ſuppoſito hoc, neceſſariò proponet pro fictitio morbo pellendo uaria irrita, & uana medicamenta, ſicuti faciunt illi, qui credentes ſub mucronata cartilagine eſſe os uentriculi,uarijs modis,& importunis remedijs,illam partem ab ore uentriculi remotam uexant.

Errant non ſolum,qui partibus uiuentibus addunt numerum nõ addendum, uerum etiam errant, qui demunt numerum;ueluti errare uidentur nonnulli dicẽtes in liene nec arterias,nec uenas adeſſe, quæ ſententia uidetur falſa, quoniã apertiſſimè obſeruãtur,uenę,quę ueſtiũt totum lienem,plurimas,& copioſiſſimas eſſe,quæ omnes à uena porta exoriũtur: deinde copioſiſſimę obſeruantur arterię, quæ ab Ahorta ſub ſepto tranſuerſo mittuntur in ſplenem, ut à uenis nutrimentum,& ab arterijs uitam ſuſcipiat:hoc experientia, & auctoritate anatomicorum comprobatur: quæ cum ita ſint, quis ex hoc concepto numero uenarum,& arteriarum ſplenis non admitteret, numerũ conferre ad ſpecificam affectuum cognitionem, & curationem?

Numquid non ſcimus ſpecificas,& ultimas affectuum differentias, quando eius principia, & cauſæ habentur? an ne qui ſciunt eſſe uenarũ ſurculos, & arteriarum in ſplene,ſciunt modum,& principium, quo in uiſcere colligũtur humores? quoniam perquirimus exordium illarum uenarum; quod ſine anatomia fieri non poteſt,cognoſcimuſque exordium eſſe uenam portam: inferimus deinde, ſi à uena porta illi uenarum ſurculi trahũt initium,ergo abundat humor melancholicus, & craſſus; quoniam in uena porta naturaliter craſſus detinetur, uel quia non poteſt exiles meatus hepatis peruadere, uel quia à parenchymate hepatis non attrahatur, ideo retinetur.

Deinde cognito numero uenarum, & exordio, inferimus ſpecificum, & particularem modum curandi ſplenem, deriuando, uel reuellendo humores fluxos, fluentes, & fluxuros in ſplenem,per hyrudines applicitas hæmorrhoidibus.

Quoniam à porta uena hæmorrhoïdes trahunt initium, ut maxima ſit communicatio, & ſympathia inter ſplenem, & hæmorrhoides; uel per cucurbitulas applicitas natibus, quæ induuntur uenis portæ; & præcipuè ſiniſtræ parti, quæ irrigatur quadam propagine uenarum ingredientium ſplenem;quę immediatè & κατ'ἴξιν reſpicit ſplenem.

Demum ex concepto hoc numero uenarum ſplenis, pleræque plures difficultates de medio auferuntur, ſymptomatum

tum causę inueniuntur, & errores rudiorum medicorum illicò cognoscuntur.

Quare, vt exemplis omnia, quæ dicuntur, elucescant, est relata à Columbo, & Valuerde, Historia illa Cardinalis Cibò, qui ob vomitum copiosissimi sanguinis edidit extremum spiritum, cuius secto cadauere, statim, vnde defluxisset sanguis, visum fuit; quoniam dum comprimebant splenis regionem, ad orificium ventriculi sanguis restagnabat, quare admoniti à splene ad ventriculū mitti propagines venarum, irrigantes tum supernam, tum infernam partem, inuenerūt à splene læso sanguinem fuisse perfusum; quare si quis nesciuisset splenem esse venarū numero exornatum, nullomodo potuisset in huius fluxionis causæ cognitionem peruenire, qui vero venarum numerum splenis, & exordium sciuisset, & progressum, potuisset non solum inuenire illius vomitus vehementissimi causam propriam & specificam, verum etiam quopacto sanguis potuisset reuelli in contrarium, inuenisset: quoniam ille cognouisset reuulsionem per hæmorroidas esse faciendam, non per cubitum, vt rudiores medici affecto splene facere solent secādo saluatellam, perinde ac saluatella à splene pendere, cum nulla sanè sit sympathia inter cubitum, & splenem, neque vlla propago venarum cauę venę irriget splenē, vt omninò sympathia lienis cum cubito nulla sit: vtilitas tamē splenis, quæ aliquando à secta saluatella sequitur, est quia iecur subleuatur à suauissima illa euacuatione, quo adiuto, facile omnia viscera hauriunt emolumentum.

Exempla errorum ob compositionem, vel connexum ignoratum. Cap. XIV.

SEquitur alia partium nostri corporis conditio, quæ nos docere potest specificos affectus, estq; compositio vel connexus, qui prædicatur de diartrosi, synarthrosi, & symphisi, quare de ossium, vel cartilaginum compositione, vel vnione vel connexu est loquendum, cum his partibus solum connexus conueniat; si igitur partes vniantur simul, & habeāt motum manifestum, vt habet femur cum tibia, vel vlna cum humero appellabitur hæc compositio, vel connexus Ginglymos.

Si verò uniantur partes & cōponantur habeantque motum obscurum, ut quædam ossa brachialis inter se, & tali os cū calce, appellabitur synarthrosis; uel uniūtur, & nullum habent motum nec manifestum, nec obscurum, & appellabitur hęc compositio symphisis, sed quibus generibus natię sunt species, de quibus omnibus singulatim nō est agendum, cum munus hoc ad anatomiam pertineat, nostrum enim est compositionem partium proponere, ut ex hac cognita cōpositione specificas quasdam differentias affectuum cognóscamus; & cæteras uniuersas animaduertamus: sed exequamur propositum secundum stylum, quem ab initio pepigimus, exemplis errorum illustrando hanc conditionem expendendam in ossium, & cartilaginum compositione.

Errare igitur uidentur nonnulli credentes decidere mucronatam cartilaginem, quam aliqui appellant gladiolum, uel scutiformem, & Arabes malum granatum; credunt enim empirici, & mulieres deorsum cadere hanc cartilaginem, cuius casu plurima symptomata inde cōtingere existimant; deinde ex hac falsa suppositione hauriunt indicationem attollendi collapsam hanc mucronatam cartilaginem; & quod deterrimum est, se exponunt mulierculis, & infimis empiricis, qui conantur manibus trahere sursum benè constitutam cartilaginem, & topica affigunt importuna, & extranea, quibus ægrotos lacerant & in perenni detinent fastidio.

Causa uerò huius erroris est, quia non expendunt compositionem, & connexum huius mucronatę cartilaginis, an uidelicet sit composita, & unita cæteris ossibus superioribus per diarthrosim, uel per synarthrosim, uel per symphysim, quid si expenderēt, facile specificam cognitionem scirent, an possit decidere nec ne. Modus uerò, quo hæc compositio expendi, & cognosci possit, desumitur tū ab anatomiæ experientia, quæ acquiritur in cadauerum diligentissima sectione, tum ab Anatomicis præstantissimis.

Sciant ergo per experientiam, & ex omnium consensu mucronatam cartilaginē adeo uniri partibus, quibus, annectitur,

tur, & adeo esse imo pectori connatam, vt diuelli non possit, nisi cum violentia: quare colligimus, hanc compositionem non esse diarthrosim, quia hæc compositio supponit motum manifestum, qui nō potest seruari in his partibus hoc modo connexis, & colligatis, erit ergo vel composita, & vnita per synarthrosim, quæ motum obscurum supponit, vel per symphysim, quæ compositio nullum prorsus supponit motum manifestum, vel obscurum, omnia enim, quæ fortiter adhærent alijs partibus, & quæ cum primis sunt annexa, & colligata, dicunt esse composita, vel connexa per symphysim, vel per synarthosim.

Dicas igitur, mucronatam cartilaginem non componi, vel connecti per symphysim, quoniam species symphysis, vel sunt vniones, & compositiones factæ per suturas, vt sunt suturæ commissuræ coronalis, & sagitalis, quæ in serræ modum fiunt, vel sunt vniones per harmoniam, vt est ossium vnio per simplicem lineam, vt sunt commissuræ maxillæ superioris, & præcipuè commissura, quæ in naso habetur, hæc verò cartilago cum osse pectoris non vnitur neq; in serræ modum, neq; per harmoniam, vel per simplicem lineam, sed unitur intermedia cartilagine, ergo hæc unio motum obscurum supponet, & uocabitur compositio per synarthrosim, non erit tamen talis, quæ cadere deorsum possit, quinimo adeo est unita, ut in cadaueribus, nisi cum uiolentia diuelli possit.

Errant dum dicunt caudam, quæ est ultima dorsi portio, quam coccygem uocant non posse in parturientibus loco moueri; sagax enim & prouida natura instituit & parauit omnia illi instrumenta, quibus ad exoptatum finem agentia in suis obeundis muneribus peruenire possunt, ideo parturientibus tanta mole refertis posuit inter primum, & secundum os coccygis maiorem cartilaginem, quā in uiris, ut in enixu & fætus conatu cauda possit aliquantulum dilatari, & loco dimoueri, ut aditus fieret patentior, non tamen sine cruciatu insigni parturientium; quare compositio caudæ mulierum cum osse sacro est synarthrosis, quia cauda flectitur, & laxatur uersus posteriora; in hominibus uerò, cum magis sit connexa & cartilago qua componitur coccyx cum osse sacro sit minor; & propterea motum non supponat, ideo potius est dicenda compositio per symphysim facta, quam per synarthrosim.

Postremum exemplum errorum, quod proponimus pro cognoscendis his compositionibus, est, dum mulieres, uel empirici credunt in parturientibus dextram partem ossis pubis à sinistra dimoueri; quæ opinio præcipuè in omnium mulierum animis est inueterata, illæ enim credunt non solū in parturientibus dextram partem ossis pubis à sinistra dimoueri; sed omnia ossa è suis sedibus exilire; Qui igitur uellent certissimè cognoscere, an errent mulieres in hac re, nec ne, eant, & uideant in anatome, quomodo ossa pubis sint simul composita, quia illis subitò uisis sine dubio asseuerabunt nullam symphysim esse posse in humano cadauere maioris nexus, quam sit ista: quoniam dextra pars ossis pubis cum sinistra adeo fortiter coalescit, ut cultro, uel scalpello non possit sine difficultate separari; Quare cum hæc compositio pubis non supponat motum, à synarthrosi, & ab artrodia toto cœlo distabit, & uocabitur symphysis, quod opinionibus mulierum reluctatur.

Si uertebra quæ dicitur dens à dentis similitudine in magina luxetur affectus ille anginosus est omnino incurabilis ut admonet Hipp. 2. Epid. ab hac uertebra fit motus anuendo & renuendo. Qui igitur connexum huius uertebræ non nouit, dum luxabitur nesciet certè prædicere mortem uel breui aduentaturam: causa mortis est quia dum luxatur hæc uertebra facultas animalis influēs in spinalem medulam intercipitur, unde necessario moriuntur.

Exempla ob exordium vasorum, vel partium corporis ignoratum.
Cap. XV.

SEquitur in præsentia, unde necessario aliquot exempla errorem, qui à rudioribus committuntur ob exordium uasorum, seu partium corporis ignoratum: Cęterum, quia egimus in secundo lib. de exor-

exordijs musculorum, & neruorum; hic de quibusdam uenarum exordijs ab empiricis ignoratis tractabimus, ut exēplis omnium generum errorum illustremus decem propositas conditiones, quæ dant esse specificum affectibus omnibus.

Agamus igitur, an à diuerso stipite exoriantur basilica, & cephalica, quia satis uetusta, & ad hanc usque diem in plurimorum medicorum animis inueterata est opinio, quod scilicet cephalica, & basilica uena oriantur à locis ualde diuersis; dixerunt enim uetustissimi medici (qui forsitan sua auctoritate fuerunt causa huius cōmunis erroris) cephalicam originē ducere à iugulari exteriori, basilicam uerò à uenarum trūco magis hepati propinquo qui excurrat ad axillas sub claiuculā iuxta primam costam; hinc supposita hac differentia exordij uenarum cubiti non est mirum si nostrates tam sæpè digladientur in ægrotantibus curandis, an scilicet cephalica, uel basilica sit secanda.

Isti enim qui in Præceptorum placitū iurant, & qui plus auctoritati, quam sensibus ipsis deferunt; dicunt in affectibus capitis esse eligendam cephalicam, basilicam uerò esse despiciendam: In affectibus uerò iecoris uersa uice, scilicet basilicam esse secandam, & nequaquam cephalicā; sed quod deterrimum est, tam seuerè ministro præcipiunt, ut modò basilicā, modò cephalicam aperiant pro diuersa morbi opinione, ut debeānt sæpè se exponere ad secandā uenam à medico propositam, quāuis omninò delitescat; quin imò coacti à medicis debeant cæcorum more experiri, an suo gladiolo possint eam inuenire; ut non sit mirum, si aliquando contingat, ut inaniter feriant bis, & ter latētem uenam magno cum ęgrotantium incommodo; quinimò si loco basilicæ secaret cephalicam, omnes enim eum arguerent, & exploderēt, & si exitium ob alias etiam causas internas contingeret, non deessent insani medici, qui necem acceptam omnia referrent ministro.

Expedit igitur huius inueterati erroris radicem amputare experimentis anatomiæ, & auctoritate anatomicorum; experimētis, quia quisque cognoscet cephalicam, & basilicam ab unico puncto, & ab unica concauitate uenæ iugularis simul enasci, si ad humana cadauera secanda se transtulerit, & ramos illos examinauerit & ad proprios oculos exordium illorum ramorum, tamquam ad proprios iudices detulerit; tunc uidebit, quod Galenus, cui non licuit secare humana cadauera, forsitan non potuit uidere.

Quod autem uerum sit, Galen. in humanis cadaueribus secādis nō fuisse uersatum, antequam ulterius prouehamur, hoc ostendemus, cum multi sint, qui credant, Galen. in secandis humanis cadaueribus fuisse uersatissimum. Legamus igitur librum primum de anat. administ. capit. 2. ubi fatetur, se toto uitæ suæ cursu tātum duo uidisse humana cadauera admodum imperfecta, quoniam alterū eorum post aliquot menses sepultum à cuiusdā fluuij impetu fuit delatū ad ripam quandam; alterum erat latronis cadauer à coruis biduo dilaniatum, in quibus cadaueribus imperfectissimis non potuit omnia uidere: etenim si Gal. ut his nostris temporibus, datum esset, ut corpora humana dissecare potuisset; non esset negandum, quin multò diligentius, quam hactenus factum fuerit, de hac humana fabrica scripsisset.

Nec mihi obijciant, quod omninò temerarium sit, Galē. reijcere, quia respondemus ex propria Galeni sententia 6. de morb. uulg. com. 2. citata: illos potius, qui magis credunt auctoribus, quā experientiæ, & rationibus, esse temerarios hinc in lib. de libris proprijs Galenus uocat seruos illos, qui hippocraticos, uel praxagoreos se nominant, & secundo methodi Tyrannicam doctrinam contentionis, & confusionis plenam illorum, qui dict's aliorum nituntur; ut apertè à uestig'js Galeni recedant illi; qui pluris faciunt sententiam Hippocratis, uel aliorum, quam experientiam.

Præterea Aristot. 8. phys. text. 22. dicit, quod illi, qui dimittunt sensum, & rationem quærunt, sunt excordes; nos uero addimus, multo magis illos errare, qui sensum ob auctoritatem hominū dimittunt; quia semper apud Galenum, & apud omnes philosophos pluris est facienda ratio, quam auctoritas: quamuis hodierno die in plurimis Europæ Gymnasijs hæc insania inualescat, ut magis Aristotel,

ftoteli, Galeno, & Hippocrati credant, quam fenfibus proprijs.

Audias vnum, quod non poffum fubticere de quodam noftri temporis peripatetico Gymnafiarcha, qui in philofophia Ariftotelis cõfenuerat, is enim videns in Anatome publica venam cauam multis, & innumerabilibus filamentis, & radicibus originem trahere ab hepate, longo verborum apparatu publicè fatebatur, venas, quo ad fenfum (poterat fane negare filamenta effe radices) ab hepate trahere ortum; fed cum dicat Ariftot. venas a corde prodire, addidit quafi fuffufione obtenebratus, magis auctoritati Ariftot. effe tribuendum, quam αὐτοψίᾳ & proprijs fenfibus; dixitque facilius fore, vt fenfus noftri decipiantur, quam Ariftoteles.

Infuper idem philofophus, cum videret in corde pinguedinem, & eam ad cãdelam liquefcere, nihilominus vt defenderet Ariftotelem negantem pinguedinẽ effe in corde, audebat quoque in præftantiffimorum hominum cetu negare illam effe pinguedinem, quod illis, qui proprijs fenfibus fibi conftituerant philofophiam addifcere, fuit maximæ admirationi, videre fcilicet philofophum Gymnafiarcham magis ad auctoritatem, quã ad fenfum deferre, tanto magis cum ipfe Ariftoteles fecundo poft. circa finem, & primo metaphy. dicat à fenfibus omnes fcientias habuiffe exordium; videas igitur in quot abfurda incidant, qui iurant in placita magiftri.

Quocirca, fi vnica eft Ariftotelis, & Gal. vox; vt fenfibus ipfis magis fit danda fides, quam rationibus, & auctoritatibus virorum, cur, fi Gale. aduerfabitur fenfibus, ipfum reijcere non poterimus? nunquid non Gale. fuit homo? an ne hominis proprium eft errare?

Audias verba Gal. 2. lib. de compofitione Med. fecundum locos cap. 8. edita hoc ornatu; difficile .n. eft, vt qui homo fit, nõ in multis peccet, quædam videlicet penitus ignorando, quædam verò malè iudicando, & quædam tandem negligentius tr[a]dendo; quare fuit poffibile, vt Galen. vel quia fuit homo, vel quia non fecuit humana cadauera, in anatomia a veritate in paucis faltem deflecteret; quarę cũ Gal. neque meus fuerit affinis, & confanguineus, vel maiorum meorum auunculus, quod fciam, neque in fanctorum cathalogo fit collocatus, qui afflatus diuinitate fuerit locutus, non video, cur omnes non poffint honorificè, fi fenfibus aduerfetur, eum relinquere.

Cõcludimus ergo ex ijs, quæ funt fenfibus manifefta, bafilicam, & cephalicam ab vnica concauitate venæ iugularis exterioris prodire, quod quoque confirmant omnes anatomici, qui quotidie cadauera diffecant.

Hinc Falopius his verbis fuum fenfum declarat, a vena magna duas magnas propagines excurrere ad brachia, alterã ad dextrum, alteram vero ad finiftrũ fub clauicula iuxta primam coftam vfque ad axillas, in qua parte diuiditur vena magna in duos ramos, quorum alter facit cephalicam, alter verò bafilicam, vt vnicũ tamen fit exordium, vnicum centrum, à quo fluunt cephalica, & bafilica, & quamuis Falopius, & Vefalius de progreffu harum venarum digladientur, & fint difcordes, attamen in hoc conueniunt cephalicam fcilicet, & bafilicam ab vno puncto prodire.

Quare audias Falopium, qui iterum his verbis vnicum venarum cubiti exordium fatetur: patet in quo pelago verfentur Medici anatomes imperiti, qui in fecanda vena in affectibus capitis tam magnũ ponunt difcrimen inter humerariam, & axillarem, ac fi illæ ab eodem ramo non prodirent.

Similiter Vefalius, & Columbus, & ceteri præclariffimi anatomici omnes affirmant, cephalicam, & bafilicam ab vnico pũcto prodire, vt in fchemate ab illis diligentiffimè obferuato, à nobifq; in fequẽti capite proponendo videre poffumus: quia ab illa communi concauitate, vbi eft in vel in vtroque brachio exoriuntur cephalica, & bafilica, quod cum ita reuera fit, fecetur bafilica, uel cephalica in hepatis, uel cerebri paffionibus quod eadẽ utilitas, & idem fructus fequetur, poftquam ab unica concauitate exiftente in iugulo debeat fanguis neceffariò prodire; quare noftratum plurimi malè agunt, dum femper chirurgos uexant, ut modò bafilicam, modo cephalicam fecent.

Hinc

Hinc errant Mundinus, & Quinternius in sua institutione, & quamplurimi alij veteres, & moderni; qui voluerunt potius errare cum vulgaribus medicis, quam sensibus proprijs credere, dicentes, basilicam sub axillis suum habere exordium, cephalicam verò iugulari exteriori.

Videntes igitur aliqui ex modernis anatomicis cephalicam, & basilicam à cõmuni concauitate re vera prodire, valde laborarunt,& multum studij posuerunt, vt modum aliquem inuenirent, quo possent communem opinionem defendere, quæ erat, quod cephalica magis responderet cerebro,quàm basilica, inuenerũt, quod paullulum supra hoc cõmune exordium iterum ab eadem iugulari ramulus quidam mittatur, qui deinde infra commune exordium adnectitur cephalicę venæ, ex qua obseruatione colligunt, cur cephalica magis capiti conferant, quam basilica.

Verum hoc cephalicæ patrociniũ nullius est cõsiderationis, tum quia adeo rarò in cadaueribus ramulus iste inuenitur, vt in mille vix vnico accidat cadaueri, vt obseruant illi anatomici,qui liberè philosophantur;tum, quia ramulus iste à recẽtioribus obseruatus est capillaris propago: Quare neque ob ramulum hunc inuentum,qui adeo rarò obseruatur,vt potius inter monstruosa sit ponendus,debemus nos in affectibus capitis apertam, & obuiam oculis, & manibus ministri basilicam relinquere, & cephalicam absconditam quærere, vel versa vice in hepatis affectibus quærere basilicam latentem, quando cephalica, vel saltem mediana conspicua redditur: tãto magis,quãto tutius secari potest cephalica, quia sub ipsa neque neruus,vel arteria maior excurrit.

Neq; obijciant aliquando fuisse inuentum, non oriri cephalicam, & basilicam ab eadem concauitate, & propterea euenire posse, vt antiquorum sententia de harum venarum exordio verificetur.

Quia occurrimus in hominis fabrica aliquando accidere monstruosa, vt non solum basilica à loco sub axillis exordiri possit, verum etiã dicimus hepar (vt relatum est) aliquando fuisse inuẽtum in parte sinistra, splenem vero in parte dextra. Arist. 1. de hist. animaliũ, cap. penultimo, & 4. de gen. anim. 4. refert inuentũ fuisse lienem in parte dextra: verum de ijs, quæ rarò apparent non est seruanda norma: certum est, quod ex mille, quæ dissecantur cadauera, noningenta, & vltra sortiantur basilicas, & cephalicas venas exortas à communi concauitate iugularis exterioris.

Preterea est communis rudiorum medicorum sententia, quod saluatella exordiatur à vena basilica, vena verò existens inter indicem, & pollicem à cephalica, quorum sententia cum sit hausta potius è triuijs,& circulis empiricorum, quam ab anatomicis auctoribus,vel à diligenti dissectione cadauerum, est reijcienda, quoniam hac supposita falsa sententia,& supposito quod cephalica ab alia concauitate exordiatur, quam basilica, eædem sequuntur difficultates in secandis venulis his, sicuti diximus superius de ijs, quæ sunt in cubito.

Vera igitur opinio erit illorum hominum,qui toto vitę suę curriculo dissecuerũt humana cadauera,qui vnanimiter dicunt, venas irrigantes manus à communi vt plurimum exordiri; audias igitur Valuerdẽ lib. 6. de venis,& arterijs cap. 8. dicentẽ à cõmuni vena,postquã à coalitu cephalicæ, & basilicæ constituta est, mox ab ipsa communi descendente duæ oriũtur propagines, quæ deorsum excurrẽtes demum vestiunt summam manum: altera enim ex illis saluatellam facit,quã credunt vulgares esse hepaticam: altera propago dictæ communis venæ, quam medianam vocant, excurrens versus digitum medium facit illam venam, quæ est inter indicem,& pollicem, quam imperiti arbitrantur esse cephalicæ surculum.

Idem dicit Falopius lib. 4. suæ institutionis, & cæteri præclarissimi anatomici quod scilicet venæ illæ summæ manus exordiantur à vena communi, & nequaquam à cephalica,vel basilica; quare concludimus,& nos saluatellam, & venam, quæ est inter indicem, & pollicem à vena communi; vel mediana, vt plurimum exordiri.

Hinc errant Arabes,& nostratũ plurimi,& inter hos vanissimus ille Oenobarbus credentes spleni sectionem saluatellę

pto-

prodesse magis, quam sectio venę existentis inter indicem, & pollicem; errant enim isti dupliciter, primò quia vena saluatella, & ea quæ est inter indicem, & pollicem à mediana prodeunt tamquam à communi trunco.

Errant secundò, quia dato, quod saluatella à basilica prodiret, & alia à cephalica quid tum? an ne cephalica, & basilica à communi concauitate iugularis venæ exterioris oriuntur? quomodo ergo saluatella pręcipuè splenem iuuabit, vel pręcipuè hepar, cum vtraque vena hepar æquè respiciat.

Quare medici, qui disputant à qua vena manus in ægritudinib. melius sit, sanguinem euacuare, tempus conterũt, imò aliquando hac ignorantia ducti frustra secant propaginem occultam, & inaniter feriunt patientem absque eo quod sanguinis euacuatio fiat.

Præterea, quamuis, vt plurimum verum sit, saluatellam, & illam, quæ est inter indicem, & pollicem, exordiri à mediana, attamen aliquando surculi istius venarum irrigantes manus faciunt tam varios, & diuersos implexus, vt eadem origo semper seruari non videatur, sed nos loquimur de ijs, quæ vt plurimum contingunt.

Hinc Valuerdes dicit quod aliquando cephalica iungatur basilicæ, & statim suũ amittat truncum, cũ desinat in surculos, & distribuatur in venarum ramos, vt nõ conspiciatur eadem venarum series idem situs, & idem venarum numerus.

Quinimò Vesalius de ijs surculis loquens, dicit inter quamplurimos homines vix duos æquali, correspondentiq; venarum in ramos distributione inueniri, cùm in singulis variæ sint venarum manus distributiones, quæ tamen distributiones, vt diximus, vt plurimum à mediana oriuntur.

Qui dicunt, venas cubiti dextri melius euacuare hepar, quàm sinistri, videntur ignorare exordium venarum brachiorum. Cap. XVI.

Receptum videtur esse apud omnes, tamquam suppositum, quòd venæ cubiti dextri scilicet basilica, cephalica, & mediana sint hepati proximiores venis illis quæ irrigant cubitum sinistrum, propterea dicũt, sanguinis missionem è dextro brachio factam maius habere momentum, quam è sinistro in hepate euacuando, & refrigerando, & à cæteris affectib. præseruando: & sectam basilicam sinistri non eodem modo deplere sanguinem hepatis vt dextri.

Quod commune commentum, vel falsa sententia eò est perducta, vt sæpè cogitauerim, neq; ipsam reijcere, sed opinionis meæ vestigia obliterare, sententięque obliuisci, & ad flammas dare hanc paginam; quia lectores videntes me cæteris omnibus auctoribus reluctari, facile despexissent, & floccifecissent nouam hanc sententiam; verum hoc me non deterruit quoniam ab initio pepigi vnam veritatem liberè sectari, & omnia satius pati, quam subticere illud, quod rationibus, & sensibus ipsius obuium & apertum sit.

Quare exequamur propositum, & ostendamus æquè posse depleri, vel refrigerari iecur, ob sectum cubitum læuum, quam dextrum, & venas cubiti dextri non esse hepati proximiores, nec magis iuuare quam venę sinistri cubiti, vt igitur hoc ostendatur, duo sunt supponenda fundamenta.

Fundamentum primum omnium manifestissimũ est, sanguinem è vena cubiti egredientem ad cubiti venas esse missum primo à iugulari, & deinde ad iugularem venam à magno trunco, & ab hepate, vt ob sectum cubitum sanguis existens in caua vena, & in hepate prius ascendat ad communem concauitatem, & deinde ad iugulum, & a iugulo ad cubitũ, antequam per sectam venam egrediatur, vnde iecore hoc modo exonerato sarcina, qua premebatur, veluti flabello ventiletur, & cętera sequantur beneficia quorum meritò; deinde possint malæ valetudines superari, & depelli; an ne est verum hoc fundamentum? subest ne in verbis scrupulus? mihi adeo certum esse uidetur, ut nulla indigeat probatione.

Quinimo adduci non possum, vt credam inueniri posse hominem, qui reijciat hoc secundum fundamẽtum quod assensu omnium philosophorum, & anatomicorum confirmatum est, quod scilicet ue-

na

na caua omnium maxima, cum primum exporrecta est ad iugulum nō magis vergens ad dextrum, quam ad sinistrum brachium bipartiatur in duos insignes ramos, vt alter ipsorum diffundatur in brachium sinistrum, alter in dextrum, tamquam caudex in ramos, & deinde isti rami maiores in surculos vocatos cephalicos, basilicos, & communes, & communes venę, vel medianę tandem in germina desinant constituentia saluatellam, & cæteras summæ manus propagines.

Iactis his fundamentis, non video, cur dici non possit, per sectum cubitum sinistrum æquè iuuari hepar, vt per dextrum; quoniam, si sanguis, qui euacuatur per cubitum à venis dilabitur, & ad illas venas mittitur à trunco maiori supra iecur existente, & verum est, tunc iecur subleuari; quia caua vena depleatur, æque vt diximus, auxiliabitur per cubitū sinistrū; quia non magis distant venæ cubiti sinistri a trunco maiori, quam distent dextri.

Diuiditur enim truncus faciens venas brachiorum in iugulo, & non magis vergit ad dextrum, quam ad sinistrum brachium, vt omninò æqualis sit distantia, quinimò vbi est cor in læuam partem potius flectit maximus truncus, cogimur ergo inferre ab hac sensata hypothesi æquè hepati auxiliari sectum sinistrum, vt dextrum.

Sed vt melius veritas appareat experiamur, an res hoc modo se habeat in ischemate obseruato quoque ab anatomicis præclarissimis; in quo videmus in ambo brachia æquè bipartiri, & sanguinem mitti ad uenas cubitorū: nemo sanè audebit asserere; quod detur alia vena, quæ mittat sanguinē ad illas venas cubitorū, quæ sit hac breuior; an ne ramus excurrens ad sinistrum brachium est eiusdem longitudinis cū ramo perreptans ad dextrum brachium? quare si distantia maximę venę quę ad iugulum exporrigitur in parte dextra sit æqualis alteri distantiæ quæ est in parte sinistra, sequitur, quod venæ cubiti sinistri eodem modo proximæ sint iecori, vt dextri, ergo sanguis extractus à cubito sinistro æquè ac à dextro hepar iuuabit, quod est illud, quod erat probandum: reliquum ergo est, vt liberè communem sęntentiam, quæ negat brachium sinistrum hepati auxiliari, vt dextrum, dimittamus.

Nec statim obijciant dextram partem esse hepati proximiorem sinistra, quia occurrimus, nos debere considerare vasa per quæ excurrit sanguis, quoniam sanguis insensibiliter non euacuatur, sed cum sit sua natura crassus, & mistus humoribus debet per vasa sensibilia, vt sunt venæ, euacuari, quare nos distantiam volentes metiri, necessariò debemus venas ipsas metiri, quæ cum non sint proximiores in dextra, quam in sinistra parte, ideo sectum sinistrum cubitum æquè iuuabit, vt dextrum.

Neque primò obijciant dicentes, experientiam iam docuisse, quod sanguinis missio facta à dextro cubito maius emolumentum afferat, quam à sinistro.

Neque secundò obijciant, naturam reuulsionis nos docere, quod ex eodem latere sit euacuandum, vt seruetur rectitudo; quare cum hepar sit in parte dextra: si fiet reuulsio ab eodem latere, ei certò auxiliabitur, quod non eueniet, si à sinistro cubito euacuabimus.

Primæ obiectioni respondemus, non esse eundum inficias, experiētiam hactenus nos docuisse, sectionem cubiti dextri auxiliari hepati, verum, dum inferunt, ergo sectio sinistri cubiti æquè auxiliari non poterit hepati, nos negamus consequentiam; quoniam nunquam potest colligi negatiua ex puris affirmatiuis, nisi in contradictorijs; in ipsis enim eadem est disciplina; quare, qui non fidunt rationi desumptę ab anatomia (quę scilicet ostendit clarissimè, trūcum maiorem existentem propè iugulum æquè à dextro, vt à sinistro distare, & per consequens æquè hepar iuuari à sinistro, ut à dextro brachio) longo temporis spatio experiatur in affectibus hepatis sinistrum cubitum, & summam quoque in hac experientia obseruanda adhibeat diligentiam, hac tamen conditione obseruata, ut spoliet & exuat se antiquæ opinionis beneuolentia, quoniam solum hoc modo à multis experimentis illibatum iudicium colligere poterit.

Præterea non solum experiētia est periculosa, quia primarū opinionum amor est impedimento, ne in nouo experimento

to veritas cognoſcatur, verum etiam, quia experientia re vera eſt paralogiſmus, niſi ſeruentur illæ conditiones, quas declarabimus in lib. de analogiſmo; eſt paralogiſmus, quia eſt argumentum, quod procedit à particularibus ad vniuerſale, & eſt tale, vt in duos errores ſemper incidat, quorum primus eſt, dum infertur in concluſione, quod non eſt in præmiſſis, ſecundus verò eſt, dum ex particularibus infertur concluſio vniuerſalis, quod reluctatur diuinis Ariſto. principijs, & fundamentis in libris priorum propoſitis, vbi probat concluſionem non conſequi nobiliorem partem præmiſſarum, ſed deteriorem.

Inſuper argumentum propoſitum, ſumptum ab experientia, quod ſcilicet euacuatio per dextrum cubitum ſemper hepati maius emolumentum afferat, quam per ſiniſtrum, peccat quoque in materia, quia falſum eſt illud aſſumptum, ſcilicet, quod experientia pareat, miſſionem ſanguinis factam à dextro cubito maius beneficium afferre, quam à ſiniſtro, exordium enim venarum vtriuſque cubiti docebit falſitatem huius aſſumpti, docebitque, fore vt miſſio ſanguinis ſiniſtri cubiti æquè ac dextri hepati auxilietur, quia exordium harum venarum eſt in medio, & non magis diſtat ab hepate, ſiniſtrum, quam dextrum, ergo æquè cubitum ſiniſtrum, ac dextrum auxiliabitur hepati.

Quo ad ſecundam obiectionem, quæ eſt, dum inferunt ex natura reuulſionis nos potius ex dextro, quam ex ſiniſtro latere eſſe conſecuturos beneficium in hepate refrigerando. Reſpondemus, quod in reuellendo ſanguine iecur opprimente, æquè ſeruentur conditiones reuulſionis in euacuatione ſanguinis per ſiniſtrum, ac per dextrum cubitum.

Audiaſque rationē; an ne quattuor ſunt veræ reuulſionis cōditiones? quarū prima eſt, vt reuulſio fiat ſecundum rectitudinem, ſecunda per vaſa communia; tertia per diſtantiſſima, & quarta, vt ſemper ſint trahendi humores ad origines idest verſus illam corporis partem à qua humores habent principium motus.

Age, examinemus ſingillatim omnes has quattuor conditiones; quare, ſi de prima conditione loquamur, dicas mihi quā rectitudinem vis, vt in reuulſione ſeruemus, illam ſcilicet, quæ eſt vaſorum, per quæ humores trahi poſſunt, vel illam, quę eſt in illis partibus, per quas humor reuellendus, neq; excurrit, neque excurrere poteſt? dicere nullo modo poteris, eſſe ſeruandam rectitudinem illarum partiū, per quas humores non poſſunt tranſire, eſſet enim ridiculum conſiderare illarum partium rectitudinem, qua neque excurrunt; neque excurrere poſſunt: quoniam illæ partes cum humoribus, qui debent reuelli, nihil habent commune, erit itaq; illa ſeruanda rectitudo, quæ eſt illorū vaſorum, per quæ poteſt humor reuelli, ſed ſic eſt, quod ſanguis ſolum excurrit per venas, & nequaquam per alias partes, ergo ſi reuulſio debeat fieri ſecūdum rectitudinem, non poſſumus per rectitudinem intelligere, niſi illam, quæ eſt vaſorū; quæ cum ita ſint, quis negabit, ſeruari rectitudinem in reuellendis humorib. ab hepate in euacuatione ſāguinis æquè à cubito dextro ac à ſiniſtro; ſi verū eſt illud, quod probauimus, ſanguinem videlicet euacuatum per cubitos; primo prodire à trūco maiori venarum exiſtente in iugulo, quippe qui non magis vergat ad dextrū quam ad ſiniſtrum brachium, & deinde ab hepate, vbi eſt ſanguinis officina, vt omninò eadem ſit rectitudo vaſorum ab hepate ad cubitum ſiniſtrum, vt eſt ab hepate ad dextrum.

Quo ad ſecundam conditionem reuulſionis, quæ eſt, quod ſemper reuulſio fieri debeat per vaſa communia, nemo anatomicorum, quamuis ſtolidus, negaret, unam cauam eſſe æquè communem brāchio ſiniſtro, ac dextro; quare non eſt, cur aliquis amplius negare poſſit, quod euacuatio ſanguinis per ſiniſtrum cubitum æquè non ſit ſecundum rectitudinem, & per vaſa communia, & æquè per diſtantiſſima in ſiniſtro, ac in dextro cubito.

Videns igitur Fernelius venas ſiniſtri, & dextri cubiti æquè diſtare ab hepate, videnſque Galenum 3. de criſib. cap. 3. & alibi loquentem his uerbis, oportet ſanguinē recto curſu fluere ex dextra nare propter hepar, ex ſiniſtra propter lienem, vt ſeruetur rectitudo partium noſtri cor-

po-

poris, nouam quandam causam excogitauit, cur sectum dextrum cubitum iecori, & sinistrum spleni magis opem ferat, dixitque id contingere ratione fibrarum rectarum, quæ habent vim pellendi sanguinem in eodem latere, & propterea secundum eandem longitudinem corporis seruandam esse rectitudinem; perinde ac essent à splene ad sinistrum cubitum fibræ, quæ illuc, & non aliò sanguinem expellerent, uel essent ab hepate ad dextrum cubitum aliæ extensæ fibræ, quę per illam partem dextram sanguinem pellerent.

Quæ opinio est falsa; quoniam omnes uenæ habent fibras rectas, obliquas, & transuersas; falsa quoque est, quia supponit sanguinem per sectum cubitum fluentem esse à fibris rectis propulsum, quod fundamentum est falsum, & à nobis reiectum in lib. de reuulsione, ubi ex professo de hac re egimus.

Insuper sunt alij, qui dicunt, aliam non esse causam, cur sectum cubitum dextrũ magis conferat hepati, quam sectum sinistrum, nisi, quia euacuato sanguine ab aliqua parte, illicò sequatur magnus transpiratus illius partis, quæ transpiratio si erit in parte dextra, iuuabit iecur, si in sinistra splenem.

Confirmantq; exemplis, quanti sit hæc insensibilis transpiratio facta per partem proximam, & uicinam in pellendis affectib. præter naturam, exemplaq; sunt duo quorum primum est illud Galeni notissimum, dum dicit, uesicam urina omninò repletam, si non possit expellere lotium ob nimiam plenitudinem, clysteribus aliquantulum depleri, & euacuari, & inde illo liberari affectu. Secundum est, dum clysteres tollunt dolorem coxendicum; colligunt ex ijs euacuationem semper partib. uicinis, quamuis non sint uasa cõmunia, opem ferre: Quæ causa est omninò uera, si est intelligendum de illis humorib. qui sua natura solent in spiritum, & uaporem resolui, de quib. forsitan Gal. loco citato intellexit; quoniam causa, quæ mouet hemorrhagiam narium, de qua Gal. loquebatur ut plurimum est uapor acutus, qui peruadit, & penetrat ad instar ignis insensibiles poros omnium membranarum.

Cæterum, quia nos loquimur de massa saguinea, quæ est crassa, & omnib. humoribus mista, ideo dicere non possumus ut post phlebotomiam ea sequatur transpiratio insensibilis, quæ possit hepar iuuare, tum, quia sanguis excurrere solum potest per canales sensibiles & patentes; tum, quia post sanguinem euacuatum pars illa, sit dextra, uel sinistra, magis frigescit, & per consequens minus transpirat.

Quare non immeritò de sanguine loquentes dicimus, non esse longius iter ab hepate ad sinistrum cubitum, quam sit ab hepate ad dextrum, sed esse eandem rectitudinem à vena caua ad ambos cubitos; ideò eundem fructum, & eandem vtilitatem pro affectibus hepatis pellendis esse expectandam ab vno, quam ab altero cubito.

Quæ cum ita sint, facilè apparet illorum error, qui in hepate refrigerando, vel alio modo adiuuando volunt semper, & seuerè à cubito dextro sanguinem euacuare, quamuis illud cubitum esset sua natura debile, vel semi stupore affectum, in quo casu euacuatio sanguinis non potest, nisi cubitum, & totum brachium refrigerare; deberent enim tunc eligere sinistrum cubitum minus læsum, & minus operationibus incommodum, quia idem prorsus hepati beneficium præstare posset.

Vt erret Vesalius, dum dicit in omni pleuritide esse à dextro, & non à sinistro brachio sanguinem euacuandum. Cap. XVII.

IN omni pleuritide, siue sit dextri, siue sinistri lateris, tenet Vesalius, solum à dextro cubito sanguinem esse euacuandum. Ratio, quæ cogit Virum præstantissimum ad hoc dicendum, est, quia, postquam à corde supergressa est maxima omnium vena, illicò mittit à latere dextro magnam quandam propaginem, quæ vena sola, vel sine pari nuncupatus, gratia nutriendi omnes musculos intercostales dextri, & sinistri lateris; dicitque ab hac vena solum prodire sanguinem facientem inflammationem in pleura: deinde infert ex ijs consequen-

quentiam(ni fallor)absurdam,& minimè necessariam, quæ est, quod in pleuritide quoque sinistri lateris sit cubitum dextrũ secandum, & nullo modo sinistrum; quinimò addit,numquam in pleuritide euacuationem sanguinis à sinistro latere factam, ob huius venæ sine pari exordium collocatum in parte dextra aliquid opis afferre posse.

Quæ Vesalij sententia hac verborum serie exprimitur; omnes thoracis costas venę sine pari propaginibus enutriri,hęc Patauij,&Bononię vidimus multoties,& nemo ex tanto eruditorum virorum cętu inficiari potuit: deinde dicit cum ad nonam vertebram pertingat hæc vena sola in duos truncos diuiditur, quorum vnus dextri lateris costarum radicib. alter verò sinistri exporrigitur; & hęc vena (addit) vergit ad partem dextram: quam ob causam in pleuritide quoque sinistra, à cubito dextro sanguis est euacuandus.

Cõdonemus Vesalio,musculos intercostales dextri,& sinistri lateris solũ enutriri per surculos venæ sine pari: condonemus quoq; membranã succingentem costas aliunde non trahere alimentũ,quam à vena sine pari,& demum omnem pleuritidem fieri à sanguine prodeunte ab illa vena: Quid tum postea? peruenit ne illa vena sine pari ad cubitum? vel ad axillas? propagatur ne ab ipsa in brachium dextrum aliquod germen? nescio sanè quo fundamento vir alioquin solertissimus, & sectatores ipsius potuerint illam sentẽtiam defendere, tum, quia vena sine pari nullum mittit surculum ad brachia, tum, quia vena caua, quæ dumtaxat varijs venarum propaginib. irrigat brachia, æquè distat à dextro, ac à sinistro cubito, tum, demum, quia si debeat exire sanguis existens in vena sine pari per cubitum, plus est omninò necessarium,vt à vena hac sola,vel sine pari vocata excurrat in cauam quæ est omnium venarum maxima, & deinde ascendat ad iugulum, quo in loco existens,vt ostendimus superius, æquali distantia distat à dextro, vt à sinistro cubito, & tam commodè per vnum, quam per alterum latus sanguis hic depleri potest: sequitur ergo quod vena sine pari æquè benè depleatur per sinistrum, ac per dextrum cubitum.

Cur ergo, cum Vesalius viderit valde diligentius, quam ego viderim venarum exordia,& progressus,& venas vtriusque cubiti æquè distare a iugulo, & venam sine pari nullum mittere ramum in brachia, nihilominus noluerit inanitatem huius opinionis animaduertere, quod potuisset millies in anatome rectè cognoscere.

Hinc Valuerdes Vesalij discipulus lib. 6.cap. 7. animaduertens venam sine pari non peruenire ad brachia, fauere videtur sententiæ, quam tuemur, vbi dicit, in pleuritide extrahatur sanguis à quouis cubito,semper est necessarium,vt sanguis prius egrediatur à vena maxima, & deinde a vena sine pari.

Postremò errare videtur aliomodo Vesalius, & potest quoque alio modo conuinci per fiduciariam reprobationem,scilicet condonando, venam sine pari posse euacuari per dextrum cubitum,& nequaquam per sinistrum,quod est falsissimum occurrimus tamen negando, quod semper pleuritis fiat à sanguine egrediente à vena sine pari, quia accidere potest vt fiat pleuritis à sanguine egrediente è venis musculorum thoracis, qui tandem in pleuram excurrere potest, quod facile fieri potest, dum ob frigus, & ventos maximos externi musculi constringuntur, quibus compressis exprimatur sanguis in pleuram: vel ob nimium calorẽ liquefiat sanguis, & factus liquidus similiter in pleuram fluat,quare vndequaque Vesalij sententia patitur naufragium, patitur, quia licet solum à sanguine venę sine pari fieret pleuritis, non tamen sequeretur maius emolumentum à secto dextro,quã sinistro cubito, patitur quoque, quia negamus pleuritidem solum à sanguine prodeunte à vena sine pari fieri posse.

Pręterea conuinci potest Vesalius,quia Hippoc. lib. de morbis & alibi ponit quatuor differentias pleuritidis. Prima est intercostalis, quæ est superiorum costarum, quæ fit a ramo intercostali. Secunda pleuritis vocatur hypocondriaca, quæ fit a vena sine pari, quæ pleuritis est costarum inferiorum. Tertia dicitur pleuritis antica, quæ est sterni, hæc fit à vena mammaria. Quarta dicitur pleuritis dorsalis,& fit a ramo dorsali: quomodo

do ergo omnis pleuritis fiet cum Vesalio à vena sine pari?

Aliquot errata adscripta Gal. ob situs, & meatus partium corporis ignoratos. Cap. XVIII.

MAxima sanè esset illius hominis insolentia, & arrogantia, qui vellet in arte medica cum Gal. ingenio certare, qui tam diuinitus scripsit totam artē medicam, vt meritò apud omnes gentes multis ab hinc centennis annis summa veneratione eius scripta obseruentur: Verumtamen, quia Gal. ut probauimus superius, nō licuit humana corpora secare, & corporis particulas expendere, ut est in more hodierno die, idcirco cum sensus præcellat in ueritate comparanda rationi, & auctoritati, nos in exemplorū formam, ut melius declaretur nostra methodus, proponimus illa Gal. adscripta errata, quæ ueritas, & αὐτοψία docuit

Præterea ex hac breuissima enarratione errorum firmius & constantius colligemus origines omnium errorum consistere in decem partium nostri corporis conditionibus malè perceptis, quales sunt meatus, situs, & cæteræ non semel propositæ, quoniam ab illis decem solùm omnes naturę specificę affectuum fiūt: quare multis erroribus Galeno adscriptis dimissis, qui in bonum sensum possunt reuocari, aliquos incipiamus proponere: a quibus non uidetur, quod possit uindicari.

Quare si de situ loquamur, quę est conditio partium uiuentis principalissima, an ne credidit vir prestantissimus in hominib. dextram emulgentem esse altiorem sinistra? attamen clarissimè patet in omni humano cadauere sinistram emulgentem, & renem sinistrum esse superiorem, & altiorem dextro; hoc igitur est signum, quod brutorum tantummodo exemplaria in sua anatomia tractauerit; bruta enim habent emulgentia, & renem dextrum altiorem sinistro.

Ex hoc igitur malè percepto situ renum, & uenarum emulgentium Gal. longo discursu inquirit, cur factum sit, ut ren dexter, & vena emulgens dexter superior sit in homin'b quàm sinistra, & huius rei (sicuti est philosophi proprium) multas rationes reddit, quæ ob eius ingenij excellentiam sunt quoque adeo præclaræ, ut ad hanc usque diem renem, & emulgentem dextram esse superiorem sinistra plurimis magis suadeant, quam inspectio propria.

Amplius situm quoque uentriculi uir sapientissimus uidetur non rectè nouisse; quia dixit uentriculum magis esse in dextro latere, quam in sinistro, quod non est admissum, quoniam maius spatium relinquitur uentriculo in sinistra parte, quam in dextra ob hepatis magnitudinem, & lienis paruitatem: unde ex hoc situ malè percepto in affigendis stomaticis plurimi possent errare, ipsi enim cerata affigerent magis dextræ parti, quam sinistræ; attamen uentriculo occupanti potius sinistram, quam dextram, potius quoque in sinistra parte erunt localia affigenda.

Similiter si de meatibus loquamur, an ne in errores aliquos incidit? an ne primo de usu part. credere videtur, ossa digitorum non esse concaua, sed solida? quamuis apertissimè concauitatem habeant, quod obseruatur non solum in hominib. verum etiam in simijs ipsis: à quo errore Iacobus Syluius in suis uirulentis depulsionibus aduersus Vesalium non potest vindicare Galenum, quamuis ipsum defendat uarijs auctoritatibus Aristotelis, & Galeni, sed minimè ad rem conferentibus.

Insuper Galenus putauit esse quendam meatum inter oculos & nares, unde dicit, quod medicamenta in oculos propterea immittantur, ut per nares effluant, & uersa uice, aliquando scilicet in nares immittantur, & oculis egrediantur, quod nunquam nostratibus anatomicis est obseruatum, etenim illud quod separat oculos à naribus, est septum subtilissimum qua peruadunt, & exsudant ichores, & lachrimæ, ut in illis, qui, lachrimis conficiuntur, aliquando vidimus, quod septum subtilissimum in mortuorum cadaueribus ob suam tenuitatem rarissimè inuenitur: quia corrumpitur.

Itaque ex vnico humore ob varium partium situm uarij morbi exoriuntur: imò ipsæ febres uarię fiunt ab eodem humore in diuerso situ existente.

Ne-

Neque putēt Lectores bilem efficientem tertianam non esse ita ardentem, & ita mordacem, sicut est illa, quæ causonē facit: Galenus .n. 2. de crisib. 3. 3. aph. 29. 2. de sympt. causis 5. 4. aph. 48. clarissimè dicit, calorem bilis efficientis tertianam esse ita ardentem, ut est calor qui facit causonem: ob situm tamen uariantur: quia bilis efficiens ardentem est in uenis proximis cordi: bilis uerò efficiens tertianam est extra uenas.

Insuper ob situs uarios canalis uesicæ felleæ uariatur habitus corporis: Galenus 2. de ratione uictus in ac. 29. scribit de Paulo Rhetore, & Eudemo Philosopho, dicit ambos fuisse picrocholos: in Paulo tamen ductus ferens bilem perueniebat ad fundum uentriculi, & uomebat bilem: ideo Paulus uocabatur picrocholus ἄνω. In Eudemo ductus cholidocus excurrebat ad intestinum ieiunum, & vocabatur picrocholus κάτω. Ecce quod ob uarium situm habitus fiunt diuersi, sicuti ualdè diuersus erat Paulus ab Eudemo.

Insuper ueteres putabāt intestina crassa locata esse in parte inferiori: tenuia in superiori: quare coacti pro colicis doloribus circa pubem topica adiungebant, nihilominus colon quod est crassissimum ad iecoris cauum, & uentriculi fundum peruenit; Ileon uerò quod est tenue ad pubem extenditur. Qui ignorant hunc situm, neque dolores colicos, uel iliacos scirent topicis uti.

Decepti sunt ueteres in sectione canū & quadrupedum, quibus crassa intestina in inferiori: tenuia uerò in superiori locata sunt, quorum situs similis non est in hominibus.

Insuper dolores, qui excitantur in abdomine à plurimis uocantur colici. Si intestini coli, & aliorum intestinorum situm benè uidissent non errarent in applicandis localibus.

Diuiditur abdomen in tres partes, nēpè in Epigastricam, umbelicale, & hypogastricā. In Epigastrica, quæ ferè excurrit usque ad umbelicum continentur hepar, Ventriculus, & lien. In umbelicali, quæ excurrit quatuor digitis infra umbelicū in dextra parte continētur una pars coli intestini, totum ferè cæcum cum portiúcula ieiunij. In sinistra, coli pars cū portiuncula ieiunij. In media ferè totum ieiunum. In hypogastrica, in dextra, & sinistra parte continetur ileon intestinum, ideò dicuntur ilia. In pectine est intestinum rectum, uesica, & uterus.

Quare si supra umbellicū sint dolores, quomodo ex situ colligemus esse colicos? quomodo si dolores erūt in regione umbelicali in medio ubi solum sitū est ieiunum uocari poterunt colici? quomodo in hypogastrica parte dextra, uel sinistra ubi ileon continetur poterunt dici dolores colici, cum ibi sit intestini iliaci sedes.

Similiter si in pectine, ubi est intestinum rectum & uterus, sint dolores, uocari poterunt colici: colligas quod sine anatomia medicus sit uerè cæcus.

Porrò alio modo inflammatio peritonei tractatur, dum est sub umbelico, quā supra: quia sub umbelico peritoneum est magis duplicatum ob uasa umbelicalia.

Negamus tamen contra Columbum à Xiphoide ad umbelicū peritoneum esse unam tunicam: duplex enim est, neq; mirū: quia etiam pia mater, quæ est tenuissima est duplicata. Præterea uena umbelicalis fertur ab umbelico ad scissuram hepatis: ergo duplicata. Quod diximus de inflammatione peritonei potest quoque applicari uulneribus peritonei quæ in præsagiendo, & medicando ualdè iuuāt.

Colliguntur aliquot errata Galeno adscripta in ijs, quæ pertinent ad figuram, & progressum partium humani corporis. Cap. XIX.

IN partium figuris nō semel errare uidetur Gal. & præcipuè dum in simijs deceptus habet, quod processus uertebrarum colli integri sint, cum re uera sint bisfurcati.

Amplius de osse humeri dixit esse omnium maximum semore excepto, & non excipit tibiam, quę similiter humero maior est, uel saltem sacrum os, uel os ilium, quæ magnitudine tibiam superant.

Similiter de hepatis, & renum figura dicit in primis, quod hepar humanum in lobos sit ita diuisum, ut in brutis; quis ab hoc errore ipsum uindicaret; nemo qui semel tantum uidisset humanum hepar, affirmaret eodem modo hepar

in lobos esse diuisum.

Similiter, dum de figura renum loquitur, dicit renes ea figura esse donatos, vt cribro in partibus internis constituti sint, de qua re superius egimus, dicitque aliud cribri specimen esse in osse cuneali, quæ omnia sensu ipso, & non longo discursu sunt ab anatomicis reiecta.

Amplius de figura spinalis medullę loquens dixit, quod in extrema parte spinæ sit neruus quidam inconiugatus, & sine pari, quem nemo in humano cadauere vidit vnquam, additq; neruum hunc præterlabi per quartum musculum femoris, quod si esset verum, sequeretur hoc insolitum, & monstruosum in morbis; quod nō posset dari paralysis in vna parte tantum, dextra videlicet, vel sinistra quarti musculi femoris, quod est falsum, quia sæpissimè experientia vidimus musculum quartum femoris in vnica tātum parte paralysi esse affectum, & non semper in vtraque: sequitur ergo, quod neruus ille postremus sit cōiugatus; dicimus ergo cum anatomicis nostris in extrema parte medullæ fieri distributionem postremi nerui in duos surculos, quorum alter excurrat in partem dextram, alter vero in sinistram.

Insuper de figura pulmonis humani habet Galenus, esse diuisum in quinque lobos, quorum tres dixit esse in dextro latere, duos verò in sinistro, quod in brutis obseruatur, in hominibus vero nequaquam, quoniam humanus pulmo tantum quatuor habet lobos.

Demum lapsus esse videtur, dum ventriculi figuram obseruat, vt pylori orificium fundum ventriculi respiciat, quod mihi videtur experientiæ, & schemati propositio reluctari.

Alia adscripta errata Gal. de figuris possem afferre, volui tamen hæc pauca subnectere, cum mihi hæc præcipuè videantur veritati, & sensibus nostris reluctari.

Si verò de progressu loquamur, inuenimus non pauca esse errata ei adscripta, an ne dicit temporalem musculum in medio sui ipsius esse tēdinosum, in exordio verò, & vbi inseritur esse carnosum? quod sanè in hominibus non est repertum, quamuis in lupis, & alijs brutis inueniatur.

Progressus sanè huius musculi temporalis præcognitus valdè poterit conferre affectibus cognoscendis, & curandis: per hypothesim si vulnerabitur musculus temporalis in medio, vbi credidit Galenus esse tendinosum, cogetur Galenus falli in cognitione naturæ vulneris, in præsagio, & curatione.

In cognitione, quoniam alia est natura vulneris partis tendinosæ, & alia carnosæ.

In præsagio, quoniam vulnera in parte tendinosa sunt deteriora, & aliquando lethalia.

In carnosa verò sunt minus periculosa.

In curatione; quoniam omninò diuersa sunt remedia, quæ debent applicari tendini, ab ijs, quæ carnibus applicantur; docet enim ipsemet Gal. in methodo, alia esse suppurantia in tendine, aliaque in carne, alia digerentia, aliaque sarcotica, vt tota diuersa reddatur curatio partis tendinosæ, & carnosæ.

Videant ergo lectores quanti sit hæc consideratio progressus partium, quoniam sicuti, si musculus temporalis esset in medio tendinosus, vulnus in medio esset ferè lethale: pari modo dicimus, quod si musculus temporalis in principio esset tendinosus, in principio quoque esset periculosum, & difficilis curationis, si verò in medio esset carnosus, ut omnes anatomici affirmant, uulnus mediæ partis minoris esset considerationis.

Quod uerò non solum partium figuræ sint prænoscendæ, patet quia ex Gal. 7. meth. ultimo à figura modus agendi colligitur.

Proponuntur errata Galeno adscripta in ijs, quæ pertinent ad numerum partium corporis. Cap. XX.

SI de numero partium loquamur sæpè decipi uidetur Galenus, numquid non dixit os sacrum ex tribus tantum ossibus constare? dixitque tria tantum habere foramina, ut forsitan obseruauit in Cane, & Simia; nihilominus os sacrum seorsum tamen à coccyge consideratum (ne erremus cum Syluio, qui ut defenderet Galenum sub hoc nomine ossis sacri

non solum coccygem comprehendit, sed lumborum, & dorsi vertebras, adeo in Galeni placitum ex animo visus est iurasse) ex quinque, & sex vt plurimum ossibus contextum est, quare si ossa sunt sex, quinque necessariò vniuntur commissuris, & quinque foraminibus vtrobique præditum erit.

Hac cognitio tanti est in medicina, vt sit impossibile rectè mederi, numero partium & foraminum ignorato, an ne si in ptimo, in quarto, vel in quinto ossis sacri foramine caput aliquod illorum neruorum, per illa foramina exeuntium esset à tumore compressum, & paralysi affectũ, esset impossibile rectè mederi ijs affectibus, si numerum, & situm foraminum, & neruorum permeantium vsum ignorares? quomodo scire poteris, cui parti sint adijcienda emmollientia, vel deriuantia localia, quæ à profundo trahunt, veluti sunt cauteria, vel auxilia pyrotica, nisi perfectè scires locum, vbi sunt foramina, quorum si numerum nescias, illa perquirere non poteris.

Præterea Galenus dixit, decimam vertebram esse mediam vertebrarum dorsi, quod in canibus, & simijs obseruatur, in hominibus verò nequaquam; quia vbi est duodecima, ibi est medium dorsi, qui enim ad vnguem omnium vertebrarum numerum, & neruorum prodeuntium ab illis cognoscet, multos affectus animaduertere, & curare poterit, quemadmodum contigit quoque ipsimet Galeno, qui diuinitus potuit digitis hominis venientis Romam, percussique in septima colli vertebra ob casum è vehiculo sensationem dare, quod non fecisset, nisi cognouisset à septima vertebra pendere neruos irrigantes digitos illos: tunc enim si Galenus credidisset, non à septima ceruicis vertebra, sed à tertia, vel quarta dorsi prodire surculos nerueos influentes in brachia, & dorso adiunxisset, & non collo topicum illud emolliens, miser ille non fuisset sanatus; est igitur necessarium, antequam cognoscamus affectus pertinentes ad hanc humanam fabricam vt prius sciamus numerum omnium partium compositarum.

Insuper Galenus putauit os pectoris contextum esse ex tot ossibus numero, quot sunt legitimæ costæ, vt cuilibet datum esset, cui adhæresceret, quod in canibus, & simijs, & alijs animantibus ratione carentibus obseruamus, in hominibus verò tria, vel quattuor ad summum obseruantur, Ex quo numero præcognito, plura colligimus necessaria in curandis contusionibus, & vulneribus pectoris.

In his affectibus, qui perfectè scit numerum ossium pectoris, necessariò sciet, quot sint commissuræ, vbi sint & vbi sita est cartilago, quæ est osse mollior, & tenerior; his cognitis certò sciet, an vulnus totum sternon peruadat, quoniam si vbi est cartilago, vulnus fit, quia est mollior, & tenerior ensis facilius penetrare potest quo percepto, naturam morbi, pręsagium & remedia colligere poterit.

Ad hæc credere videtur lib. de musculis, scapulas à septem musculis moueri, at tamen in hominibus quattuor tantum reperiuntur; & optima cum ratione, quoniam in scapulis quatuor quoque obseruantur motus, sursum scilicet, deorsum, ante, & retro: quare horum musculorum præcognito certissimo numero, tunc si scapula amitteret motum sursum, vnicus esset curandus musculus, si verò essent septem musculi scapulam mouentes, necessariò plures essent præcognoscendi, sed in ijs experientiæ standum est.

Insuper putauit quoque Galenus, musculum cucularem esse duos musculos, quia duos in simijs cucullares reperit, verum in hominibus vnicum tantum omnes anatomici inuenerunt.

Insuper plurima quotidie inueniuntur, non solum ad numerum, sed ad situm, meatus, substantiam, & ad cæteras enarratas conditiones pertinentia; & ne dimittam numerum ossiculorum auris.

Scis ab anatomicis nostris multis ab hinc annis esse inuenta illa tria officula, quæ sunt auditus instrumenta, vt primum vocetur malleus, secundum incus, tertium stapha, de quibus apud Galenum neque sub his nominibus, neque sub alijs mentio facta est, quare cum quodlibet ossiculorum in formando auditu necessariò concurrat, sequitur, vt vnico læso statim lædatur auditus, quare in cogni-

tio-

tione auditus erit necessarium cognoscere numerum illorum officulorum, si quis verò exoptat cognitionem omnibus numeris absolutam horum officulorum ad auditum pertinentium, legat tractatum Hieronymi Fabricij ab Aquapendente, qui summo studio ac diligentia de horum instrumentorum numero, & de cæterarum partium figuris & magnitudinibus adeo diligenter scripsit, vt sine controuersia omnes; qui hactenus de hac re edidere, præcellat.

Prӕterea Gal. addit neruorum numerum in coccyge, quos neruos in humano cadauere nemo vidit vnquam; dixitque à coccyge oriri coniugationes neruorum, quod re vera in brutis, quæ habent caudam, repetitur, verum in hominibus nequaquam.

Postremò habet Galenus quod infernũ orificium ventriculi hoc insolito numero sit prӕditum, vt glandula circumducatur.

Alij quoq; tenent nec venas, nec arterias esse in liene, quæ errata in capitibus superioribus sunt reiecta; in hæc, & in alia plura errata Galenus alioquin sapientissimus incidit, quia non potuit humana cadauera secare, hæc tantum modo proposuimus, non solum, vt methodus proposita magis elucescat, verum vt omnes videant, quod omnia errata, quę fiunt, & quæ imaginari possumus, pendeant ab inscitia decem illarum conditionum partium corporis, quas superius proposuimus.

Proponuntur aliquot errata Galeno adscripta in pertinentibus ad substantiam compositionem, officium, & exordium partium nostri corporis. Cap. XXI.

SI loquamur de substantia partium, aliquando Galenus visus est quoque in scopulos impingere; numquid nõ est falsum, dũ dicit cerebelli substantiã esse cerebro duriorem? qua falsa positione data, an ne de vno in alium serpere videtur errorẽ? dicit enim neruos duros à cerebello oriri, quia cerebellum est durius, quod est falsum, vt ostẽdimus, quia à cerebello nullus oritur neruus sed omnes à cerebro & à spinali medulla: additque tertium errorem ortum ex prima positione dicẽdo neruos motiuos à cerebello, sensitiuos verò à cerebro oriri, perinde ac secundũ par, & tertium neruorum, qui manifestè ex Gal. sententia à cerebro oriuntur sine sensus, & non motus auctores, quod reluctatur experientiæ, quia, vt superius ostendimus, omnia neruorum (optis exceptis) motus, & sensus paria sunt opifices: ecce quo pacto parua, & exigua erroris macula in opinione, si longius progrediatur mille falsas opiniones parere possit.

Similiter secundo de temperamentis, & alibi loquens Galen. de substantia spinalis medullæ dixit esse molliorem ea medulla, qua ossa nutriuntur, quod nullus sensus admitteret.

Amplius Galenus, & cum eo Aristoteles habent in calida corporis particula; vt est cor, non esse pinguedinem, cum apertè in hominis corde pinguedo sit, nisi interpretemur Galenum, & Aristotelem, quod intellexerint, non esse pinguedinẽ in intima cordis parte, vbi cor igne pene est emicans, vbi re vera non est pinguedo est enim valdè rationi consonum, vt credamus, Galenum, & Aristotelem cognouisse in cordis externa parte, esse pinguedinem, quoniam in cordis omnium animalium terrestrium, aquatilium, & volatilium in externa parte reperitur pinguedo; esset nimium à ratione alienum credere Gal. numquam vidisse, uel comedisse animalium corda, quæ omnia forinsecus habent pinguedinem.

Demum 9. de vsu par. habet Gal. appendices esse ossibus duriores, quod superius est reiectum; habet enim appendix corpus molle, & spongiosum, de hac re ego quoq; Galenum defendi, quod in codice forsitan sit mendum, quia vix mente concipi potest, quod Gal. in re tam manifesta errauerit, perinde ac numquam comedisset ossa vituli, vel volatilium, in quibus canes, & pueri quotidie experiuntur appendices esse molliores ossibus.

De compositione partium varia Galeno adscribuntur errata; hocq; prius afferimus, quod scilicet voluerit Galenus lib. de ossib. vertebras coniungi per tertiam tunicam vestientem spinalem medullam, quod videtur falsum; quoniam re vera coniungitur medio; proprioq; ligamento,

vt mirandum sit, Galenum credidisse, vt tam subtilis tunica posset sustinere ossa illius magnitudinis: Ex qua compositione malè præcognita plurimi errores contingere possunt in curandis luxationibus, & contusionibus.

Præterea habet Galen. caput infimum vlnæ componi cum brachiali, quod nullo modo in hominibus obseruatur, quia cum nulla parte brachialis videtur habere connexum aliquem;alia quoque attulimus superius pertinentia ad compositionem, propterea paucis hic, & per epilogum hæc collecta sint.

Quantum attinet ad officium partium in primo, & secundo libris plura de officio musculorum, & aliarum partiū proposuimus: cæterum,quia officia partium læsa affectus præter naturam pariunt,par est vt hic saltem vnicum exemplum proponamus:an ne ait Gal. quartum musculum hyoidis, illum videlicet subtilem, & longum, ortum quoque ex Galeni sententia ab ipsomet hyoide,& qui terminatur in latus hyoidis, hoc explere officiū, vt scapulam attollat? hoc sanè ab omnibus anatomicis iudicatur impossibile, quod scilicet tantum scapulæ pondus ab hoc solo subtilissimo musculo attollatur: supposito ergo errore ab aliquo sectatore,qui in placita iurauerit Galeni, an ne, si videret scapulam non posse attolli, statim firmiter crederet musculum illum subtilem esse læsum, & illi parti topica summo forsitan cum ægrotantis detrimento adiungeret? ecce quanti sit officia omnium partium perfectè cognoscere; quare quod de huius musculi officio animaduertimus de omnibus idem faciendum, hac scilicet perpetua conditione seruata, vt in omni parte affecta cognoscenda, & curanda, prius loci, vel partis affectæ officium cognoscamus.

Postremò de partium exordijs loquens Galen. non semel visus est à veritate deflectere; afferatur exemplum; an ne dicit substantiam penis exordiri à superiori parte penis? quod sanè non recipitur, quoniam penis (vt patet in anatome) exorditur ab inferiori parte, & ab ano origine carnea.

Hæc, & alia plura errata Galeno adscribuntur, quorum aliquot, quia sensibus aduersantur,non possunt defendi:fatemur tamen aliquot esse non omninò spe destituta, vt ab aliquo,qui sit ingenio excellenti, qui tamen non auctoritate tantum;sed ratione, & experientia incedat, non possint in bonum sensum reuocari.

Etenim illorum hominum ingenia in catalogo excellentium nullo modo sunt collocanda, quibus auctoritates magis, quam sensus ipsi persuadent, quinimò sunt fugienda, & præcipuè his temporibus, quoniam plurimi alioquin celebres sunt eo ingenio, qui malunt autopsiæ, quam Aristoteli, & Galeno fidem derogare,quique quod deterrimum est,tanto odio prosequuntur illos,qui liberè philosophantur,vt audeant conuicia, & libros contumeliosos promere in sensatos, & liberos philosophos.

Hinc Syluius tanti nominis vir sequēs Tyrrannicam doctrinam tanto animi impetu inuehitur in Vesalium de anatomia optimè meritum, totque calumnijs, vocibusque contumeliosis mordet, & lacerat eum, qui tanta industria, & tantis laboribus occultas partium nostri corporis conditiones aperuit,vt ipsum Syluium non pudeat in suis depulsionibus pro Vesalio vesanum perpetuò substituere,deinde librum Vesalij tot inuentis ornatum vocare rudem, & indigestam farraginis colluuiem,& cloacam,librum Vesalij dignissimum vocare indignissimum, & hortari tam efficaciter lectores, vt ipsum lacerent, conculcent, & Vulcano deuoueant.

Postremò pergens Syluius impudenter dicat, quod sit multò facilius Augiæ stabulum repurgare, quam centonem huius ex furtis consutum, & calumnijs fartum, mendis etiam insignioribus tantum emaculare.

Denique adeò recandescit ira,& in talem insaniam proruit, vt his verbis imploret cæsaream maiestatem, quæ Vesalium (quia sensibus proprijs magis credidit, quam auctoritati Galeni) tamquam monstrum ignorantiæ, ingratitudinis, & arrogantiæ, impietatis exemplar perniciosissimum, domi suæ natum,& educatum,vti est commentitum, malè mulctet; ac omninò comprimat, ne suo pestilenti

halitu Europam reliquam venenet: quid vlterius dici posset, si idem Vesalius esset reus, non dicam Galeni, sed læsæ Cęsareę maiestatis?

Quare dimisso Syluio, vt qui non ratione, & experientia aggressus est Vesalium, sed vanissimis, & tumidissimis vocibus (sicut in apologia quoque Renatus eloquenter ostendit) & dimissis omnibus qui solùm auctoritatibus sunt addicti, concludimus primò sensibus, & experientię esse credendum, secundò rationi, tertiò auctoritatibus Hippocratis, Galeni, Aristotelis, & aliorum excellentium Philosophorum.

Ex traditis in hoc libro poterimus omnes specificas morborum ideas occultas perquirere, quia in exordio huius libri ostendimus, quòd omnes affectus specifici fiant à decem propositis conditionibus, & quia affectuum curatio pendet à recta cognitione essentiæ, ideo declarauimus in sequentibus capitibus, quo pacto recta administratio remediorum in curandis affectibus possit colligi à conditionibus propositis, tamquam ex proprijs fontibus.

Exindè plurimis, & conspicuis exemplis ostendimus, quòd omnes errores, qui fieri possunt in specificis morborum ideis perquirendis, oriantur ab inscitia decem propositarum conditionum: postremò aliquot errata Galeno adscripta proposuimus, à quibus vix defendi potest, vt ostenderemus errata omnium generum prodire ex malè intellectis illis decem locorum affectorum conditionibus, quæ sunt situs, meatus, substantia, temperatura, compositio, numerus, officium, exordium, figura, & progressus; quæ conditiones colliguntur ex Gal. varijs in locis, videlicet in methodo, & lib. de const. art. med. vbi considerans structuram domus, dicit considerandum in ipsa rerum numerum, magnitudinem, qua figura sit construenda, quo situ, qua substantia, ob quem finem, & vsum.

Similiter medicus debet omnes has conditiones in qualibet corporis parte, vt sæpissimè admonet Galenus, quas sine anatomia non sciemus. Hinc Galen. lib. de plenitudine, asserit, partem plenitudine laborantem nos non inuenire, nisi scientiam exquisitam dissectionis, & naturæ cuiusque partis, quæ sit in animali, habeamus.

FINIS LIBRI TERTII.

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Specificis Morborum, & Symptomatum Ideis Metiendis.

LIBER QVARTVS.

Ostenditur esse metiendos recessus morbificos à statu salubri aduentitio, & nequaquam à primigenio. Cap. I.

IN præcedenti libro ostendimus vniuersos affectus præter naturam fieri specificos, dum corporis nostri partes recedunt à statu salubri in figura, meatu, situ, numero, compositione, temperatura, substantia, officio, exordio, & vasorum progressu: neque alias præterea faciliores imaginari potuimus partium conditiones, quæ distinctius formare, & constituere possent affectus specificos, & particulares.

Relinquitur solum, antequam extremam manum imponamus huic contemplationi de affectuum præter naturam ideis, vt in hoc quarto libro intelligamus, qualis sit hic status salubris, à quo, dum recedunt partes, consurgant morbi; quæ cognitio est valde necessaria: quoniam ex Galeno, primo ad Glauconem, capite primo, tantus est morbus, quantus est hic recessus à statu salubri. Idem testatur Galenus nono methodi, cap. decimoquarto.

Quare nisi expendamus, & cognoscamus hunc statum salubrem, qui est terminus, à quo partes affectæ recedunt, numquam sciemus metiri recessum, & nunquam vltimam differentiam morbificam attingemus; quocirca, ne in æquiuoco laboremus, singularis est animaduertenda distinctio, quæ est, vt in omnibus affectibus præter naturam dupliciter considerari possit recessus à statu salubri; alter enim consideratur recessus à statu salubri primigenio, qui ab exordijs generationis comparatur; alter verò consideratur recessus ab aduentitio statu partium salubri, qui aduentitius status in viuentia corpora non illicò, sed tractu temporis

poris sensim à consuetudine sex rerum non naturalium intromittitur, quippe qui non solum est diuersus à primigenio verum etiam sæpè contrarius; & de hoc præcipuè agere debemus.

Quoniam status salubris, quo nuper ægrotantes, dum erant sani, fruebantur, non potest esse primigenius, sed nouus & aduentitius; ideò ab ipso metimur recessum, & ad ipsum pro viribus reducimus ægros, vt ipsos sanos reddamus: hinc Galenus 11. methodi cap. 3. dicit in morbis non debere seruari narium temperamentum, sed aduentitium: quæ proposita distinctio cum ab empiricis non rectè sit præuisa, non est mirum, si in plurimos labantur errores.

Labuntur in primis Medici Plebei, dum in exordijs suarum consultationum recessum ab aduentitio statu salubri cum primigenio confundunt, veluti dum expendunt signa temperamenti ægrotantis sine vlla distinctione duplicis huius recessus: proponunt enim signa temperamenti ab ortu naturæ comparati, & nequaquam perpendunt signa aduentitij illius temperamenti, quo nuper, dum erant sani, fruebantur.

Errant quia, vt plurimum primigenium temperamentum, vel primigenia constitutio potest esse adeo remota à constitutione, & ab illo temperamento aduentitio, quod æger recuperare desiderat, vt non solum possit esse diuersa, verum etiam contraria, quinimò talis potest accidere, qualis si adesset, vitam ægrotantis omninò destrueret.

Hinc Galenus libros de tuend. sanit. 10. præsagus tantis erroris erupit in hanc sententiam: quę in præsentia sumitur pro principio nostræ considerationis: in debilibus, & senibus esse conseruandam consuetudinem, quamuis deterrimam: idem videtur quoque asserere 11. methodi cap. 3. quare si ex Galeni sententia, ægri, senes, vel debiles sint reuocandi ad consuetum siue aduentitium statum, quamuis sit malus, quanto magis licebit transferre ægros ad illum statum aduentitium non deterrimum, sed salubrem, quo, dum nuper erant sani, fruebantur?

Quorsū ergo nostrates in omni ęgrotante proponunt signa solum primigenij temperamenti? quando in omni viuente status primigenius tractu temporis multoties alterati, & mutari possit, vt sæpè tantum absit à statu salubri, quem exoptamus, quantum ab est morbus à sanitate: an ne quis nasci potest cum iecore calidissimo, & per consequens venas habere latas & amplas, & deinde temporis interuallo adeo in frigidum temperamentum properare, vt tandem cachexia, & iecoris frigiditate prematur? an ne salubris status istius, quo dum proximè erat sanus, fruebatur, fuit potius frigidus, quam calidus? etenim natura non transit ab extremo ad extremum nisi per media: an ne habebat eandem latitudinem venarum in omni aduentitio statu? quia ob temperamentum mutatum à primigenio calido in aduentitium frigidum magnitudo venarum non minuitur.

Quare cum hæc ita se habeant, quomodo volueris per signa primigenia cognoscere salubrem statum aduentitium? & quod deterius est, volueris varijs pharmacis, ægrum semper transferre ad statum primigenium? Etenim latitudo venarum (ne ab hoc exemplo recedamus) conseruatur in omni temperamento primigenio, & aduentitio, quia est signum insequens conformationem: quare nulla erit consequentia à conformatione ad temperaturam, neque à temperatura ad conformationem, quia sunt status, & naturæ admodum diuersæ, vt propterea illi vulgares medici in maximos irruant errores, qui connectunt has consequentias aliquis habet venas latas, ergo habet iecur calidum, ergo refrigerandum.

Insuper quid verat hominem esse caloris feracissimum à primordijs suæ generationis, qui tamen ob frigidorum assuetudinem sibi naturam frigidam comparauerit: sed sanam, eadem semper manente venarum latitudine?

Qualem ergo naturam conseruare erit medici officium, pręsentem sanam, vel vetustam illam primigeniam iam diu amissam? neminem esse puto dicentem, dum ægri tam remoti sunt à primigenia ipsos esse ad eam reducendos, vel eam in ipsis, cum non sit, esse conseruandam.

Quia iam in primo libro docuimus de

ratione indicantis siue sit in method. curatrice, siue in conseruatrice esse præsentiam, docuimusque, quod est in fieri, non indicare: quia, quod est in fieri non est adhuc exactè præsens, quoniam exactè præsens in methodo debet esse in facto esse, stabile firmum & non fluens, quam doctrinam colligimus passim ex Galeno, & præcipuè in methodo medendi loco superius citato, vbi clarissimè dicit in ægris non esse seruandum temperamentum natiuum, sed illud, quo ęgri fruebantur paulò antequam inciderent in morbos, ratio est, quia natiuum non est præsens, vt aduentitium.

Sed ad exempla accedamus, Socrates ab ortu naturæ humidissimus in ætatis progressu redditur siccus, verumtamen sanus: Socrates deinde in ægritudinem cadit; tunc medici in consultationib. proponunt esse conseruandum temperamentum naturale, & ad illud Socratem reuocandum, proponuntque à temperamento naturali esse metiendum recessum; peto, vt mihi dicant, quale nam temperamentum conseruare volunt, vel à quo volunt metiri recessum à naturali statu primigenio, vel aduentitio? dicere non possunt primigenium esse conseruandum, vel à primigenio esse metiendum recessum; quia non est, & non entis non sunt indicationes.

Quare nullomodo status primigenius indicabit, quinimò potest accidere, vt pręsens temperamentum Socratis magis distet à primigenio, quam morb. ab eius aduentitio statu salubri; quæ cum ita sint, sequitur, vt constitutio aduentitia salubris in ægrotantibus sit conseruanda, ab ipsa sit metiendus recessus, & nequaquam à primigenio.

Ad eumdem modum biliosa corpora euadunt pituitosa, eaque inter latitudinē sanitatis conseruātur, quoniam sub vtraque sorte æquè benè munerum suorum officia explere possunt: Cur ergo hoc corpus, quod à primodijs suæ generationis fuit biliosum, & deinde factum pituitosum, pristina manente valetudine, si labatur in ægritudinem, vis reducere ad statum primigenium? vel à constitutione primigenia eius recessum metiri.

Quorsum ergo in omni medica consultatione perpendere vis primigeniam tēperaturam, quæ est remotissima, & quæ potest omninò reluctari salubri constitutioni aduentitiæ? cur vis inferre à signis ortis à primigenia constitutione status præsentis conditionem? Sicuti dicēdo est latitudo thoracis, & thorax hyspidus, ergo totum corpus est calidum; quod non sequitur; quia ob longam consuetudinem frigidarum rerum, nulla facta mutatione in latitudine, vel hyspiditate thoracis potest accidere, vt cor, & totum corpus acquisierit naturā frigidiusculam, & sanā.

Neque obijciant signa hęc, & alia id genus esse desumpta à Galeno in art. medicinali. Quia occurrimus Galen. signa tradita in art. medicinali seorsum, & sine sufficienti syndrome aliorum signorum considerata arguere potius constitutionem illam, quæ est à primordijs generationis comparata, quam aduentitiam: idcircò nisi illorum omnium signorum fiat sufficientissima syndrome, numquam cōgnoscemus præsentem constitutionem, vel aduentitium statum.

Colligere ergo firmiter possumus, nullam esse consequentiam à signis primigenij status ad statum salubrem vt nunc & aduentitium, cum toto cœlo distent.

Addimusque quod illi, qui sumunt signa permigenij status loco signorum pertinentium ad aduentitium apertissimè labantur in paralogismum æquiuocationis, quod argumentum est in quatuor terminis.

Tandem concludimus ægrotantes reducendos esse ad statum, quo, dum nuper erant sani, fruebantur, & nequaquam ad primigenium.

Ostenditur posse mutari sine morbi introductione temperaturam, meatum, situm, & figuram partium: exordia verò, substantias, numeros, compositiones, officia, & progressus esse immutabiles. Cap. II.

OStendimus superius decem tantum esse differentias partium corporis, quæ affectus vniuersos tam naturales, quàm præter naturam constiuunt: hic verò paucis declaratur, quod aliquæ illarum differentiarum ab exordijs naturæ

non

non possint per totum vitæ cursum in animantibus mutari sine noui, & aliquando lethalis morbi introductione, aliquæ verò possint mutari sine morbo.

Quæ verò non possunt mutari videntur esse exordium, substantia, numerus, officium, compositio, & progressus partium, quæ verò possunt mutari sunt temperaturæ, meatus, situs, & figuræ partium.

Etenim multum interest in aduentitij status contemplatione scire, quæ conditiones sint mutatæ, quoniam alio modo recessus à statu naturali est metiendus læsa temperatura, vel læsis meatibus, vel figura, vel situ, quã si reliquæ conditiones essent mutatæ: quoniam partium temperaturæ situs, & meatus, & figuræ sæpè alterantur, & mutantur, manente tamen valetudine inter limites naturales; potest enim esse, vt aliquis habuerit ab ortu naturæ ventriculum calidum, attamen tractu temporis mutauerit in frigidum, & frigidum aduentitiũ, & acquisitum conseruauerit sine noua morbi introductione, quod non euenit in officiorum mutatione, quoniam officia videntur esse immutabilia, alterabilia tamen in viuente secundum magis, & minus.

Hinc si ventriculi officium, quod est chylificare, & officium hepatis quod est sanguificare, & alia omnium partium officia consideremus, videbimus, quod omnia, dum viuit animal, sint immutabilia, alterabilia tamen secũdum magis & minus, quoniam si destruatur officium ventriculi, quod est chylificare, fit statim illa lienteria, quæ est indelebilis, & lethalis; similiter, si iecoris officium, quod est sanguificare, adimatur, nulla amplius salutis spes est relicta, quare experientia patet, in officiorum mutatione non solum nouos morbos sequi, sed aliquando exitia, & hominum mortes.

Quo ad temperaturas videmus sæpè illas mutari sine noua morbi introductione, sicuti patet, dum iecur, quod est sua natura calidum, temporis spatio fit frigidũ sine morbi introductione, similiter caput ab ortu naturæ, & in prima generatione humidum redditur siccum eadem manente valetudine.

Galenus 2. de temperamentis 4. dicit, quod occasione alicuius cõsuetudinis aliquis calidus cum venis latis fieri possit pinguis, humidus, & frigidus: addit inueniri interdum gracilem occasione consuetudinis viuendi ex calida in frigidam, & frigida in calidam mutari sine morbi introductione.

Quo ad meatus, eadem videntur dici posse, quia sæpè corporis meatus fiunt maiores, vel minores, & valdè dissimiles à primogenia constitutione, attamen in latitudine sanitatis conseruari possunt; ita vt non semper affectus in meatibus recedant à statu salubri.

Simili modo figura omnium partium potest adeo mutari, vt nulla similitudo illarum amplius conseruetur, attamen non semper ob figuræ mutationem nascitur recessus à statu salubri.

Cæterum hæc quæ dicta sunt de tẽperatura, meatu, & figura partium, non videntur posse obseruari in cæteris conditionibus; non enim videmus homines cõseruari sanos iam mutatis partiũ aliquarum exordijs, officijs, numero, & reliquis propositis; quoniam, si neruorum, venarum, siue arteriarũ numerum quis amitteret esset impossibile, vt inter limites sanitatis conseruari posset.

Ad eumdem modum, si quis amitteret alicuius partis propriam substantiam, ueluti si ossa sua substantia dura euaderent mollia, absque dubio morbo aliquo uexaretur. Quod diximus de ossium substantia, de qualibet partium substantia dici potest.

Similiter videmus uasa, & partes corporis nõ amittere suum progressum sine morbo, & maximo recessu à statu salubri, quoniam si uenarum, uel neruorum surculi mutarẽt progressum, illicò in ęgritudinem talis fieret lapsus, ut sæpè de animalis uita actum esset; quare uasorũ progressus debẽt seruari ab exordijs naturæ usque ad ultimnm diem, etenim si uena magna, quæ est in iugulo, uel sextum par neruorum mutarent suorum surculorum progressus, ut surculi uenæ iugularis non excurrerent in caput, vel surculi sextę cõiugationis neruorum non progrederẽtur ad pulmonem ad iecur, & ad os vẽtriculi, tunc hæc mutatio progressus non solum ægritudinem; sed certum exitium

pro-

promitteret.

Similiter compositio quęlibet mutata, vt omnes sciunt, siue sit synartrosis, siue sit diartrosis, siue symphisis sine morbo mutari non potest.

Hæc sanè de temperatura mutata non sequuntur, quia vt diximus ventriculus siccus si fiat humidus, non solum destruitur, sed conseruari potest inter salubres limites.

Neque in meatibus mutatis videmus semper sequi malas valetudines, cum magis, & minus aperti seruentur, eadem manente bona valetudine.

Nec demum videmus, ob figuram mutatam illicò ægritudines suboriri, quoniã si de figura loquamur, vt faciei & aliarũ partium externarum, & internarum aliquando figura mutatur secundum totũ, attamen nulla sequitur ægritudo; quemadmodũ in illis obseruatur, qui ab infantia vsque ad senectutem numquam in ęgritudinem prolapsi sunt: in quibus figurę omnium partium internarum, & externarum sunt millies mutatæ sine morbi introductione.

Colligimus ergo mutari posse sine morbi introductione temperaturam, figuram meatus, & situm partium: non mutari sine morbi introductione exordium, officium, numerum, substantiam, progressum, & compositionem partium corporis.

Ex ijs quoque colligimus, quæ sint illæ conditiones, quæ magis pertinẽt ad primigenium, & quæ ad statum aduentitiũ, quæ enim magis pertinent ad primigenium sunt illæ, quæ in viuente difficilè mutantur, vt sunt quæ sine morbo non mutantur; cæteræ verò. quæ promptè mutantur, magis pertinent ad statum aduentitium.

Habet latitudinem venarum ergo, iecur habet calidum, ostenditur consequentiam esse nullam. Cap. III.

EX traditis facilè colligimus, quomodo errent qui volunt intelligere morbificum recessum à statu naturali aduentitio per illa signa, quæ declarant morbificum recessum à primigenio statu: quoniam ob hanc signorum æquiuocationem incidunt in paralogismum quatuor terminorum; aduentitius enim status in ætatis progressu à causis externis introducitur, & valdè differt à primigenio statu, qui in primis generationis exordijs acquiritur; cum igitur status isti sint diuersi, valdè miror nonnullorum medicorum inscitiam, qui ex signis primigeniæ constitutionis colligunt aduentitiam, & præsentem constitutionem, sicuti dum ex latitudine venarum, quæ tales factæ sunt in prima nostra generatione, colligunt, hepar esse calidum, in qua re maximè decipiuntur.

Quoniam hepatis caliditas præsens, & aduentitia nõ est illa, quam in prima nostra generatione acquisiuimus, quandoquidẽ tractu temporis temperamẽta variantur, & viscera, quæ ab initio erant calidissima ob vsum, & consuetudinem externarum rerum possunt in temperamenta frigidiora degenerare, & varijs modis alterari tam secundum passiuas, quàm actiuas qualitates, eadem manente vasorum magnitudine, & figura.

Hinc hepar, quamvis in maximas incidat febres, & infinitas temperatura ipsius mouetur, & permutetur, magnitudo tamen hepatis, & venarum seruatur immutabilis; Similiter videmus homines, capite magno prędditos modò in calidam, modò in frigidam, modò in siccam, & modò in humidam dyscrasiam corruere, eadem magnitudine capitis sub omni sorte perseuerante.

Quæ cum ita sint, facilè patere potest, quantum errent, qui ex venarũ latitudine caliditatem iecoris necessariò inferũt.

Errãt primò quia cõfũdunt signa ostẽdentia recessum à statu primigenio cũ signis ostẽdentib. recesũ à statu aduẽtitio.

Secundò errant, dum credunt solã latitudinem venarum caliditatem iecoris significare, quod videtur Gal. aduersari, quoniam in arte medicinali non inferebat ardorem hepatis solum ex latitudine venarum, sed ex syndrome signorum sufficientissima, scilicet ex flauæ bilis abundantia, ex atra in cõsistenti ætate ex corpore vniuersim calido, ex ventre, & hypocõdrijs hirsutis, & ex latitudine venarum calidam iecoris temperiẽ colligebat.

Tertiò errant, quia magnitudo nõ pertinet

tinet ad temperiem, sed ad compositionem, ergo magnitudo venarum non arguet hepatis temperatum calidam.

Præterea possumus quoque altioribus principijs probare, venas nullum habere nexum necessarium cum hepate, quoniã potest defendi, quod venæ in prima generationis nostræ origine nõ trahant ortum ab hepate, quod probatur tum ratione, quæ est desumpta à Galeno secundo de temperamentis, vbi affirmare videtur hepar esse parenchyma venarum: tum experientia, quæ obseruatur in formatione fætus pulli, in quibus fracto ouo, quod quatuor dierum spatio à glociente gallina sit fotum, antequam aliquod vestigium, & rudimentum hepatis appareat, venula quædam conspicitur.

Quæ cum ita sint, dicere non possumus, quod venæ sint hepatis germina, cum re vera in ipso fætu venæ prius generentur; quare nullo modo venarum conformatio caliditatem iecoris significabit, si illo erunt priores.

Præterea potest comprobari virtute analytica, quæ re vera cogit, & deuincit animos, quod scilicet nullus sit necessarius nexus inter venas, & hepar, & per cõsequens neque iecur calidum magnas venas facere: neque magnas venas ostendere caliditatem ipsius.

An he Aristoteles 2. post. habet, si causa est temporis momento prior effectu, illã nullum habere nexum necessariũ, & per se cum effectu, & per consequens illam non esse veram causam illins effectus, & ratio est, quia si effectus nõ semper est in sua causa, sed aliquãdo tantum, causa illa nõ prædicabitur de illo affectu de omni, de ratione cuius duę requiruntur conditiones, altera est æternitas, altera verò, quod ille effectus sit in omnibus indiuiduis illius speciei, veluti (vt exemplis notissimis illustremus) si homo esset prior risibilitate horæ momento, sequeretur quod homo non esset risibilis, quia hæc propositio, quæ dicit, hominem esse risibilem, non esset semper vera, & ratio est, quid non esset de omni, illud .n. quod nõ est semper, nõ est de omni, & quod nõ est de omni, nõ est per se, & quod nõ est per se est accidentale, & quid est accidentale, vt sustinet Auerroes potest esse falsũ, ergo venæ, quæ erunt horis, & diebus in generatione priores hepate, vt patet per experientiam propositam; non erũt causæ hepatis, nec hepar causa venarum: similiter, nec venæ indicabunt iecoris conditiones, neque hepar venarum magnitudinem, vel paruitatem; quomodo ergo poterunt venæ latæ, & amplæ ostendere caliditatem iecoris intensam.

Quare nisi dicamus, latitudinem venarum cum syndrome aliorum signorum tantum posse indicare caliditatẽ iecoris, nullo modo colligere poterimus ex latitudine venarum caliditatem iecoris, quia signa per syndromem collecta sunt omnia accidentalia, signum enim proprium, & per se vnicum est, quia vnius rei vnicum tantum est signum per se, quia de ratione signi proprij est, vt conueniat omni, soli & semper, & conuersim dicatur de eo cuius est propriũ: propria enim signa collocantur in secundo modo dicendi per se, hæc sola sunt, & non plura in vnica specie.

Quando verò fit syndrome, eò fit, quia proprium signum est ignotum, & innominatum, ideo multis alijs circumscribitur.

Hactenus arguimus per instantiam, & ostendimus latitudinem venarum non significare temperaturam iecoris, quia venæ non prodeunt à parenchymate: Nunc illud met infringi potest per fiduciariam reprobationem, dato scilicet, & non cõcesso, quod venæ sint hepatis germina, negamus tamen latas, & magnas venas semper fieri à magno visceris calore; ratio est, quia partium magnitudo non sequitur primas qualitates calidas, vel agentia calida, sed formatricem, & multitudinem materiæ.

Quod reprobari potest auctoritate, ratione, & experiẽtia, auctoritate, quia Galen. 2. de temperamentis, ca. 8. habet partium magnitudinem sequi virtutem formatricem, & multitudinem materiæ.

Similiter lib. de art. medicinali vbi agit de capite paruo, & magno, dicit magnum caput fieri posse vel à virtute facultatum, vel à multitudine materiæ non regulatæ à virtute, cuius facultatis instrumentum ex Galeno est calor; Ecce ergo quod magnum fieri potest à multitudine materiæ

tantum,

tantum, & non semper ab aliqua virtute determinata calida, vel frigida; quare si non semper à calore, ergo non erit per se hæc propositio, calor efficit magnas partes, ergo erit per accidens, ergo erit falsum, dicere, esse caloris proprium efficere magnas venas, & magnum caput, & cætera viscera maiora.

Insuper probatur ratione, quoniam si materiæ multitudo possit reddere viscera maiora, hæcque materiæ multitudo possit sequi modò frigidas, & modò calidas causas, ergo cõtingens erit, vt calor efformet magna viscera, contingens inquam, quia si calor debet efficere hãc viscerum magnitudinem, requiritur in primis, ut materia sit proportionata, ut absint impedimenta, ut materia non sit euapotabilis, & diaphoretico modo exhallet, uel calor nimius non sit; qui exficcet resoluendo, & absumendo aqueum humorem, quippe qui auget continuando partes terrestres, easque secundum omnes dimensiones distendit.

Postremò experientia cõfirmatur, quoniã uidemus, Germanos, qui sunt ut plurimum proceres, calore uacare, uel saltẽ esse feruoris expertes, ut hinc pituitæ grãdem copiam coaceruent, & eorũ corpora undique pituitosis scateant recrementis: Similiter uersa uice obseruatur, inueniri homines paruæ staturæ, qui sunt caloris feracissimi, quinimò ut plurimum obseruemus paruos esse calidiores, magnos uerò esse frigidiores, quare nullo modo dicendum est, calorem, qui est instrumentum facultatis, efformare partes, sed dicendum, pertinere ad formatricem, quæ uarijs instrumentis, & non calore tantum id efficiat; quæ autem sint hæc instrumenta formatricis facultatis, hic non est locus.

Relinquitur ergo, ut in hoc capite inferamus has consequẽtias non ualere, est latitudo uenarum, ergo hepar calidum, est hepar calidum, ergo latitudo uenarum, latæ enim uenæ modo sua natura magnæ sunt, modò paruæ uidentur magnæ ob distensionem factam uel à copia sanguinis, uel ab impetu spirituum, ut in uiolentissimis exercitijs, & balneis obseruatur.

Similiter dicimus, uenas ab ortu naturæ magnas reddi adeo flaccidas, & paruas ob spirituum, uel sanguinis caritatem, ut uix conspici possint; quare inferimus esse uanissimum colligere ex latitudine uenarum iecur esse calidum, uel ex paruitate uenarum iecur esse frigidum.

Demum tanto maior istorum error redditur, quia si latitudo uenarum ostenderet temperamentum, quod (ut probauimus) est impossibile, ostenderent temperamentum primigenium, & nequaquam aduentitium, quod quærimus, & à quo metimur recessum morbificum, & ad ipsum conamur ægrotantes transferre: quare patebit experientia, auctoritate, & plurimis altissimisque rationibus latitudinem uenarum non ostendere iecoris caliditatem.

Ostenditur aduentitium statum solum acquiri per consuetudinem sex rerum non naturalium. Cap. IV.

EX præcedentibus patet, omnes illos errare, qui in specificis cognoscẽdis affectibus solent à statu primigenio metiri morbificũ recessum: supponunt enim morbos uniuersos à primigenio statu recedere, & ad ipsum solum ægros esse reducendos: quod est omninò falsum: etenim ægrotantes alium non exoptant statum, quam illum, quo (dum proximè erãt sani) fruebantur, & talis est aduentitius, & nequaquam primigenius.

De hoc igitur aduentitio agendum relinquitur in hoc quarto libro: Cæterum cum aduentitia natura ex omnium opinione fiat a lõgo usu, & cõsuetudine sex rerum non naturalium, quatenus videlicet causæ non naturales alterando mutãt constitutiones tam naturales, quàm præter naturam, & mutatis illis nouæ gignitur, proinde volẽtes agere de statu aduẽtitio, uel de nouis constitutionibus, non possumus de alia re agere, quæ melius status nouos declaret, quam de consuetudine, quoniam à longa cõsuetudine omnes noui & aduentitij status seu constitutiones introducuntur.

Propterea non est mirum, si à plurimis consuetudo uocetur altera natura, quam opinionem auctoritate, & experiẽtia nostrates cõfirmant, auctoritate, quia Gale-

nus lib. de assuetud. cap. 2. habet hæc verba „ quæ longa consuetudine sunt comparata , vim ferè proprietatis naturalis contrahere . Experientia , quia à consuetudine sex rerum non naturalium omnes facultates, animales, vitales, & naturales adeo alterantur , vt temporis cursu infinitos status possint recipere.

Quæ omnia exemplis confirmātur, an ne corpus quod est à primordijs naturæ calidum tractu temporis ob assuetudinem rerum non naturalium frigidarum fieri potest frigidum, eadem manente valetudine ? Similiter biliosa corpora fieri possunt pituitosa, & talia inter limites sanitatis possunt conseruari.

An ne (quod maxima admiratione dignum est) ob assiduam consuetudinem , & vsum cicutæ tolli potest etiam eius venefica virtus ? sicuti relatum est à Galeno de Anu quadam , quæ cicutam ob longum vsum in nutrimentum conuertit.

Similiter in facultatibus vitalibus idem obseruatur , timidos videlicet assuetudine belli fieri corpore , & animo fortes , thymodes verò ob contrarios vsus fieri timidos . Demum animales tam rectrices, quam cæteræ omnes longa , & varia assuetudine adeo alterantur , vt nouos habitus , & nouas naturas recipiant , & tales inter latitudinem quoque sanitatis conseruentur.

Constare igitur videtur auctoritate, & experientia , omnes aduentitios status à consuetudine , & vsu sex rerum non naturalium habere originem . Quod cum ita sit, videtur rationi consentaneum , vt de consuetudine , tamquam de principio omnium nouarum cōstitutionum verba faciamus agentes prius singillatim de ijs quæ à consuetudine alterantur, deinde de definitione , & proprietatibus consuetudinis, quibus præcognitis, plurima ad medicinam pertinentia fient clariora.

Adest enim inter cæteras consuetudinis proprietates illa admodum præcipua, quod scilicet assueti minus lædantur à contrarijs, cuius rei cognitio quanti sit in arte medica infra quoque patebit.

Similiter in arte medica videmus consuetudinem tantum posse vt assuetus rhabarbaro ab ipso non purgetur , assuetus l..tucis à lactuca non alteretur assuetus veneno ab ipso non interficiatur, Quid multa?

Audias demum quantum potuit consuetudo: noui hominem, qui tractu viginti annorum vitam in obscurissimo carcere traiecerat, qui vt primum tenebris carceris & putridis illis halitibus fuerit liberatus in ægritudinem inciderit lethalem , eaque ægritudine liberatus vixit anni spacio malè affectus, data tamen occasione, vt iterum mitteretur in carceres , incepit sanari, & sanus conseruari.

Hinc Galenus dicit in senibus, & debilibus non esse mutandas consuetudines quamuis deterrimæ sint; Quare cum tanti sit hæc de consuetudine inquisitio , summa diligentia de ipsa est agendum.

Exemplis ostenditur à longa consuetudine , & vsu externarum causarum corpus in varias , & aliquando contrarias naturas mutari posse. Cap. V.

CVm optimus Medicus vltimas affectuum differentias consequi non possit , nisi recessum ab aduentitio statu sciat metiri; & quilibet aduentitius status à longa consuetudine sex rerum non naturalium suum initium trahat; par est, antequam consuetudinis definitionem excutiamus, vt luce exemplorum pertinentium ad omnes facultates corporis ostendamus, quanta perennis rerum externarum consuetudo potentia, & virtute polleat , & quæ sint illæ animantium facultates, quæ adeo mutentur ob longam aliquam consuetudinem , vt status aduentitios & nouos acquirant.

Videbimus assiduam consuetudinem tantum posse, vt modò facultates animales , siue sit rectrix , siue motrix , siue sit sensatrix alterentur , & in ipsis ingenerentur noui & aduentitij status; modò vitalem, & naturalem adeo mutari, & alterari , vt diuersos & contrarios suscipiant habitus.

Sicuti si de intellectiua potentia loquamur , videmus solertes homines ob præceptorum consuetudinem in falsa dogmata vocari.

Si de vitali potentia , videmus fortes malo vsu ineptos , & debiles assiduo vsu in omni opere aptissimos reddi.

Si de naturalibus facultatibus, videmus eo vsque potentiam longæ consuetudinis peruenire, vt venena in optima conuertantur alimenta, sicuti de vetula longo temporis tractu alta cicuta Galenus refert. Expedit ergo quamplurimis exemplis tantam virtutem consuetudinis præcognoscere: quoniam illa virtute præuisa status aduentitios ingeneratos in corporibus nostris promptius perquiremus, nec aduentitias constitutiones cum primigenijs confundemus.

Quantum igitur attinet ad rectricem animalem; qualis est discursiua facultas, si hanc diuinam facultatem expendamus quoties ob longum, & malum vsum falsarum opinionum peruertitur, atque decipitur; possem exemplis sexcentis hoc demonstrare, quomodo scilicet falsæ opiniones longa consuetudine ab illis, qui sunt addicti sectis iudicentur veræ, & rationi consonæ.

Platonici enim ad credendum soliti rerum species, & ideas non hic, sed in mente sub Deo locari, eo veniunt, vt dicant in Mundo hoc sublunari non esse verum hominem, & verum equum, vel alias species; sed dumtaxat vestigia & simulacra specierum, vel (vt aiunt illi) essentiarum vmbras: & vlterius dicant, Demum carere intelligentia, esse tamen intelligentiæ fontem, mundum habere animam, & Dæmones plures varijs modis vagari, & alia innumerabilia sustinent, quæ sunt veræ philosophiæ aduersa: nihilominus fabulosis his opinionibus ita accommodantur, & assuescunt, vt alio modo ob illius doctrinæ consuetudinem Platonici nec velint, nec possint, nec sciant philosophari.

Peripatetici verò ita ex animo philosophi vestigia sequuntur, vt in vltimo senio credant, & ad mortem usque defendant uaria ipsius dogmata, perinde ac essent coacti, & deuincti, quinimmo uæh illi, qui peripatetico diceret dari uacuum, dari infinitum actu, mundos plures esse posse, mundumq; non esse æternum: negaretque nunc esse copulam temporis præteriti cum futuro, uel alias rationes, quæ re uera sunt paulò fortiores, sicuti ueluti dum dicunt mundum non esse factum, quia ab agente antiquo non prouenîat actio noua, uel quia motus quilibet semper alium motum supponat usq; ad infinitum.

Similiter inter illos uæh illi qui negaret dari quintã essentiam, dari elementũ ignis supra aerem sub orbe lunæ, unicũ esse intellectum agẽtem in tota humana specie, & alia pluræ id genus: quibus firmiter credunt, sed non statim, quãdo addiscunt, sed quando hanc philosophiam temporis cursu defendere assuescunt, tunc enim firmiter, & pertinaciter illis opinionib. siue sint falsæ, siue ueræ æquè adhærent: tuncque dicimus in animis ipsorum consuetas opiniones tam altas agere posse radices, ut ipsi uidentes philosophos alites sentire, illos urgeant conuicijs, & putent re uera esse mentis lumine obcæcatos.

Sed Aristotelem dimittamus; quia fortasse quamplurima obscura, & quæ tenebrarum uelo prius erant obducta, aperuit; adeamusq; Aristotelis interpretes, si uelimus cognoscere quantũ possit opinionum consuetudo, sunt aliqui assueti principijs & opinionibus Scotistarum, quibus si anni spatio assuescant, inde toto uitæ suæ tempore sectam illam tam constanter sequuntur, ut philosophis aliarum opinionum crimen ignorantiæ liberè obijciant, dicuntque præcipuè à ueritate deflectere Thomistas, tantoq; animi impetu pro sua opinione disputãdo, ut odio prosequantur alios philosophos.

Ex altera parte non desunt Thomistæ de illis malè cogitare Scoti doctrinã explodendo, sectatoresq; ipsius increpando, quinimmò tanta animi ui sententias aduersariorum arguunt, ut illos detrectent, & crimina seu σχῶμματα illis inurant.

Eędem ferè obseruantur contentiones inter expositores Græcos, & Arabes, ut nemo sententiam longo usu creditam odio habere possit, quamuis esset falsissima; Tale quippiam in iurisprudentiæ scriptoribus accidit, ut pro consueta opinione quilibet pertinaciter in arenam conscendat.

Denique, si consuetudines diuersarum gentium consideremus statim obseruamus, proprios mores omnib. uideri optimos, & rationi consentaneos. Liceatque mihi aliquas diuersarum regionum consue-

suetudines paucis afferre, vt videamus quantum consueta placeant.

An ne Turcę consuetudinem ducendi plures vxores, vel maximè approbant? quam nos refellimus, diuino tamen afflati spiritu, qui fallere non potest.

An ne in Germania vino repleti, & ebrietate lymphati ob vsum, & cōsuetudinem vitium minimæ considerationis iudicatur? quinimò vino hilari animo obrui apud illos vt (vidimus) erat signum probi, & syncceri hominis; in Italia tamē, & varijs Europæ partibus, vbi non viget hæc bibendi libido, ebrietas indicatur summum probrum, & extrema turpitudo.

Similiter, an ne apud Herodotum legimus lib. 1. Messagetes cum senes parantes extrema ingrauescerēt ætate interfecisse & comedisse? & illorum tantummodo, qui à filijs proprijs occisi, atque comesti erant, seruabantur honoris condigna elogia; quo apud nos nullum esset facinus magis dirum, atque scelestum.

Insuper, an ne apud nos vxores violari est maximè vetitū? verum audias quantum possit consuetudo: Ferunt relationes in quodam Indię loco, quādo vxores ducuntur, maritos prius ipsas ducere ad sacerdotem illius loci, qui octo dierum spatio illas coeūdo exerceat, & colligat primitias, & mox maritos sic stupratas recipere, vt digniores, & præstantiores; quia talis est consuetudo, vt illæ mulieres, cum quibus sacerdos primò non coiuerit, non sint admissæ, vt inter alias versētur, quod apud nos nulla mulierum infamia, nullaque turpitudinis nota maior esset; videas ergo quam variæ sint assuetudines gentium, quæ infinitos mores monstruosos approbant; quinimò tanta obseruatur varietas consuetudinum diuersarum gentium, vt omne quod in nostris regionibus videatur turpissimum apud aliquas gentes iudicetur pulcherrimum, & quod est apud nos falsum, apud alios ob malas aliquas consuetudines verissimum existimetur.

Demum (ne prætermittamus hoc exēplum, quod est adeo cōmune, vt quilibet ab ipso quantum possit consuetudo colligere valeat) an ne qui capiuntur amore, qui est re vera quædam species humanæ stultitię orta ob assuetudinē obiecti amati, aliquando tam turpissimo obiecto flagrent, vt omnes mirentur irrideantque quo pacto homines alioquin sapientes in hanc insaniam cadāt? quod sanè fit, quia toties approbātur obiecta, vt inde approbandi repetitio fiat consueta, vnde à consuetudine oriatur amor: quare rectè inferre possumus, quod nihil magis impediat veritatis cognitionē, quā cōsuetudo.

Verum ne scrupulum criminis quispiā mihi inurat, quod tanti faciam consuetudinem adeamus Aristot. 2. metaphysices tex. 15. qui de consuetudine loquitur hac verborum serie, cōsuetudo maximè impedit veritatis cognitionem, quod leges declarent, in quibus puerilia, & fabulosa magis possunt, quam veritas in se; ecce igitur quod consuetudo auctoritate quoque philosophi impedire potest cognitionem, & quod deterius est facit, vt fabulosa magis possint, quam veritas ipsa.

Possem hìc proponere quamplurimos auctores, qui de moribus gentium monstruosis agunt, sed ne lectores diutius demorer, dimissis alijs afferamus solū, quæ referuntur à Sexto Empyrico, qui hac verborum serie de varijs gentium cōsuetudinibus scripsit, Indis cum primis placet cum vxoribus in propatulo congredi, quod à nobis ridiculum existimatetur: in Tauris Scythiæ lex erat, & consuetudo, peregrinos Artemidi immolari, quod apud nos adeo est vetitum, vt non solum non interficiantur homines in templis, verum si iussu principis quis debeat interfici, si templum ingrediatur, fit tutus; pergit, apud Persas esse consuetudinem vti Venere præpostera, apud nos verò nihil est tam vetitum; apud Persas licitū esse matris concubitum, apud Ægyptios posse cum sororibus contrahi nuptias; quare quemadmodum nos illorum consuetudinem increparemus, ita illi nostras accusarent, vt omnes assueti laudent, & extollant ad sydera proprios mores, quia omnes gaudent assuetis.

Cæterum non solum variæ consuetudines mentem sæpè perturbant, sed quod miserrimum est, decipiunt sensus ipsos, à quibus omnium nostrarum cognitionū exordia desumimus, & bona doctrinæ

semina

semina colligimus, quod potest ostendi lucidissimis exemplis; incipiamus à sensu gustus, qui est manifestissimus omnium,& ne illicò lectoribus videatur paradoxum, quod scilicet ob consuetudinem decipiatur gustus:afferamus Aristotelis auctoritatem sect. 21. problemat. 14. vbi hæc verba leguntur, consuetudine fiunt alimenta gustui suauiora.

Ostendamus ergo exemplis gustum ob consuetudinem, & vsus varios sæpissimè alterari & mutari: quinimò aliquando accidere, vt quæ visui nostro sint accommodata, morib. diuersarum gentium sint inuisa,& ferè deleteria,& versa vice: An ne Tartari assueti à primis annis incoctę carni equinæ, ea oblectantur? quæ nobis insolitis adeo esset inuisa, vt illicò gustus prorsus exploderet.

Insuper referente Sexto empirico in pyrrhonicis tempore Hippocratis in varijs ægritudinibus dabatur caro catulorum,quam nostrates valde abhorrerent.

Similiter nos ranis vescimur; Germani, & Græci respuunt: quinimo consuetudines variant,& alterant gustum in hominibus vnius ciuitatis,inueniūtur enim aliqui, quibus ita displicet appium, quod seleno vulgariter vocatur, vt priusquam assuefiant, varijs refellant iurgijs, quippe qui, si assuescant, nesciant carentes illo comessationes adire,& quod de appio dictum est, idem de caseo, & de sexcentis alijs potest dici.

Tale quippiam mihi contigit, dum in Hungariam secessi; quia primis mēsibus panem illum azimum Hungaris assuetum abhorrui, attamen paulo post, dum assuescerem dulcior mihi est vsus. Similiter vinum, quod Italico erat aliquantulum dissimile mihi videbatur minus suaue, itidem de omni ferculo, demum tamen acquisita illorum cōsuetudine, reuersus in Italiam amissa aliquantulum nostratum ciborum consuetudine, ægrè sanè in primis mensibus paternis cibis potui me accommodare, vt propterea nouæ introducantur consuetudines, quæ amitti,& iterum acquiri possint.

Patet postremò sensum gustus ob vsum lōgum omnibus accommodari exemplo illius vetulæ,quæ cicuta alebatur, cui cicuta gustui fuit tandem gratissima.

Colligimus ergo quam sæpè errare possint medici, qui degustant, an vinum sit profuturum conualescentibus, & sine alio examine colligunt ex proprio gustu, quod illis sit collaturum, quod non semper sequitur, quia si conualescens dum optimè sanus erat, erat quoque assuetus illi vino, licet à medici gustu non probetur, esset tamen vinum solitum approbādum; requiritur ergo, vt obseruentur ægrotantium consuetudines,& dispositiones, de quibus dispositionibus hic non est locus vt agamus, quia in primo libro de his actum est, & in 6. quoque diligentissimè agemus in capite de signis dispositionum ægrotantium: hic tantum exemplis colligimus sensum gustus omnium manifestissimum à consuetudine decipi posse.

Quæ verò pertinent ad sensum visus, ea solum, quæ longa assuetudine oculis plurimorum hominum arrisere vocantur pulchra,quæ verò displicuere, turpia: Hinc cum soliti simus credere mulieres ornatas margaritis esse pulchriores, tantum potest assuetudo, ut plurimæ alioquin deformes illis ornatę oculis tantum arrideant,ut pulcherrimæ,& elegantissimæ uideantur.

Similiter soliti longo usu uidere mulieres capillis ad instar cornuum eleuatis sine hoc fuco hic eas despicimus, quibus ornamentis si ab exteris excultæ uideantur, putent nil turpius illis uideri posse.

Si uerò nostrates inspiciant Germanas mulieres ornatas orbiculis super clauiculas statim illa,ut insolita spernunt.& irrident ornamenta, ut consuetudo sola uideatur esse iudex pulchritudinis.

Insuper si de oculorum pulchritudine loquamur,an ne in tota Europa his temporibus creditur nigros oculos magis exornare,quam albos,& glaucos: nihilominus in Africa pulchræ mulieres oculis albis donatæ præferuntur cæteris omnibus: Similiter priscis temporibus Anacreon Poeta Lyricus celebrans excellentes pulchritudines oculorum amicæ suæ refert glaucis oculis fuisse donatam.

Similiter Petronius arbiter ad sydera extollens pulchritudines elegantissimæ iuuenis refert habuisse oculos albos, qui

stellæ

stellæ lucentis specimen ęmularentur.

Si de partibus nostri corporis loquamur, Arist. Galenus, & anat omistæ certant de rebus sensibus nostris subiectis: Aristoteles 3. de part. anima lium dicit in corde tres esse ventriculos, tamen Galenus & anatomistæ dicunt esse duos, quos non semel vidimus. Simil iter de multis alijs dicendum.

Hę varię atque diuersæ opinione s pertinentes ad sensum visus sensim fermè comparantur, quoniam à pueritia, vel lōgo temporis tractu incipimus ab alijs edocti dicere hoc esse melius, & pulchrius deinceps facilè eò labimur, quo ob vsum, & consuetudinem firmiter credamus.

Præterea, vt plurimis exemplis ostendamus cōsuetudinem alterare sensus visus, libeat hæc subdere: qui incolūt Mauritaniam putant feminas nigras, ut atramentum, esse pulcherrimas; Qui Europam albas, simulque colore roseo præditas; in Mauritania (ut audio) luciferum pingunt album, nos uero melioribus fundamentis, edocti, nigrum.

Concludimus ergo, dum assuescimus uocare aliquid pulchrum, uel turpe, hanc consuetudinem tantum posse, ut sensus uisus facilè decipiatur, quinimmò, si soliti essemus uidere homines cornua gestare, ut boues, si duos oculos in frōte, quatuor nares, aures asini, dentesque elephantis, ubi sine his monstruosis conditionibus uideremus hominem, ut insolitum indicaremus esse turpem, indecorum, & monstruosum, meritòque circulatores possent obolum pro ostensione insoliti hominis efflagitare; patet ergo experientia sensum uisus omnium præstantissimum in addiscendo quam sæpissimè falli posse.

Sensus odoratus simili modo ob consuetudinem decipi potest; hæcque sunt exempla: plurimi sunt, qui laudant muscum, rustici non assueti illum arguunt, & projciūt: Viri politici allij odorem explodunt, rustici uerò allium præferuut musco orientali: Indi (ut refert Nicolaus Monardes loquens de assa fętida) ferculis, assam fętidam, ut suauius oleant, immiscent; Nos autem præ fætore illius ferè morimur.

De auditu uaria sunt exēpla, quæ ostēdunt, quo pacto sensus iste à cōsuetudine decipi possit: adest Turcarum musica auribus nostris insuauis, nostra uerò artificiosa Turcis est inuisa, Turcis enim cum primis placent rithmi improportionati, quia illos audire soliti sunt, proportiones uerò nostræ ipsorum auribus insolitæ reprobentur.

Sed ut familiarissimis exemplis cognoscamus auditum à consuetudine mirùm in modum moneri, & alterari, dicas mihi quid auditum nostrum magis lædere potest, quam fabrorum limæ sonus ille acutus? nihilo secius fabri soliti libenter elimare audiūt; quinimò quo acutior est sonus, illis est eo gratior, quare tātum abest, ut limæ sonum acutum abhorreāt, ut potius approbent, laudentque limam dicentes ex optima materia esse factam, & eis maximè arridere; nemo sanè dicet mihi aliam causam harum uariarum opinionum pertinentiū ad auditum, quam consuetudinem & usum.

Concludimus ergo quemlibet sonum alicui insuauem posse alteri assueto lōgo temporis cursu placere, nisi sit ita uehemens, ut sensum corrumpat, ueluti sunt instrumētorum bellicorum bombi, tonitrua, & fulmina potēristima, quæ suo impetu aerem ingenitum auris eneruant, & expansum illum neruum ualdè percutiunt, quod contigit præcipuè in debilioribus, quoniam fortiores possunt quoque assuescere bōbis illis uehemētissimis instrumentorum bellicorum, & inde illis potius oblectari, quā uexari; ratio autem, cur usus longus uehemētissimi strepitus auditum non lædit, eadem est, cur uetula ob longum vsum cicutæ non lædatur, quinimò ea oblectetur, de qua ratione, & causa infra diligentius agemus.

Postremò tactus longo vsu, & consuetudine potest plurimis rebus contrarijs atq; aduersis assuescere, quemadmodum illi, qui incolunt regionem frigidissimā, si eant in Syriam nemini dubium, quod primis mensibus insolitum calorem vix possunt sufferre, cui tandem assueti aptētur illi regioni, quæ antea erat contraria, & nullo modo vexentur.

Similiter si homines, qui in delicijs viuere consueuerāt fiant heremitæ, nudisque pedibus incedant, primis diebus an-

tequam cutis callo obducta sit, valdè torquentur, quippe qui si assuescant adeo aptentur frigidis obiectis, ut per niues nudis pedibus incedant.

Præterea non modò intellectiua, & sensitiua potentia à longo vsu, & consuetudine decipiuntur, & alterantur: verum etiam virtus motiua, quod experimentis plurimis ostendi potest, sicuti quando videmus homines fieri in illo motu, quem exercent validiores, quamuis debiles extitissent, antequam se illi exercitio tradidissent; imbecilles enim consuetum motum facilius exercent, & ad illum se præstant validiores insolitis, qui robore validissimo essent donati, vt ex ijs certò colligere possumus à robore differre consuetudinem, esseq; aliquid aliud: hæc quoque ab Hippocrate paucis explicata sunt 2. sect. aph. 49. ijs verbis: quotidianis laboribus assueti, si inualidi sint, aut senes, insuetis, quamuis robustis, & iuuenibus facilius consueta ferũt exercitia: Potest ergo consuetudo indere robur facultatibus naturalibus, quia assueti sunt promptiores, & validiores ad actionem, quam robustissimi insoliti.

Similiter obseruare possumus vitalem facultatem à consuetudine alterari: spiritus enim vitales, qui sunt instrumenta huius facultatis, ob longos vsus, & consuetudines diuersas, & aliquando contrarias suscipiunt dispositiones, sic timidus in bello detentus adeo assuescit, vt audax euadat, & versa vice fortis cum timidis vitam agens fit timidus, idemque obseruatur in omnibus passionibus pertinentibus ad cor, vt non sit, quod in re manifestissima tempus conteramus.

Demum in facultatibus naturalibus obseruare possumus, consuetudinem dare robur alteratrici, expultrici, attractrici, & retentrici facultati; hinc Galen. 2. de ratione vict. 33. habet pro hac opinione hanc sententiam; cibos, quibus vti cõsueuerunt facilè ferũt, tametsi haudquaquã boni fuerint naturæ, idemque de potu dicit, vt alteratrix facultas ob consuetudinem cibos pernicacissimæ coctionis coquat, sed quid ulterius dici potest, quod magis ostendat uirtutem consuetudinis in roborandis facultatibus naturalibus, quàm historia illa uetulæ Atheniensis, cuius memoria est percelebris, à Galeno quoque citata 3. simp. Med. Fac. cap. 18. quod fuerit enutrita cicuta, & illa Mitridatis, qui longo usu ueneni reddidit se à uenenis immunem; Hinc nõ est mirum, si Tartari carnem crudam equinam digerant, quia à pueritia assuescere incipiunt, unde illis redditur caro adeo familiaris, & amica, ut sine controuersia uentriculus amplectatur eam, & in sui substantiam facilè conuertat.

Vides igitur Aristoteles in philosophia, & in Medicina perspicacissimus naturã ope consuetudinis fieri familiarem uenenis, & medicamentis, & pharmaca reddi familiaria, & similia, & per consequens nullius uirtutis: quia actio medicandi nõ uersatur inter similia, sed inter cõtraria; tradidit nobis mirabile præceptum in affigendis localibus, 1. sect. probl. 46. quod est, ut ex certis interuallis debeant mutari cataplasmata, quãuis sint eiusdem naturæ, ubi habet hæc uerba,, cataplasmata permutari ex certis interuallis, quamuis ijsdem prorsus uiribus sint, si debeant sanare, quia natura contemnit consueti pharmaci uires; quod Aristoteles tradit de cataplasmatibus intelligitur de omni locali, & de omni medicamento tam alterante, quàm cathartico, quoniam hæc omnia propterea agunt, quia sunt contraria, quando ergo ob consuetudinem fient similia, amplius agere non poterũt, quia à similibus, uel ab assuetis non fiunt passiones.

Hinc errant sępissimè illi rudiores medici, qui in affigendis ceratis pice confectis dicunt tamdiu parti læsæ affixa detinenda, quamdiu cerata, uel emplastra sponte cadant, quod spatio aliquando quindecim dierum nõ contingit, vt adeo mollescant, vt spontè cadant: dicant mihi quæso, quod nam emolumentum post diem consequi poterũt ex ijs emplastris, si fuerint reddita familiarissima, assueta, & similia.

Si natura diei spatio venenum superet, vt de Anu, quæ quotidie veneni modicũ comedebat, vt assuesceret, quanto magis emplastra, quæ malæ qualitatis sint expertia, poterunt vinci, & superari à natura diei spatio.

Præterea errant quoque, quia aduersantur

fantur Gal. & Auicennę, quorum vnica est vox, naturam non esse medicamentis intrinsecis, vel extrinsecis faciendam cōsuetudinariam: infra enim diligentius declarabimus, medicamenta catenus operari, quatenus inter naturam, & medicamenta conseruetur discordia, quando verò assuescimus medicinis, & venenis, tūc natura, medicamēta, & venena inuicem talem contrahunt pacem, & amicitiam, vt nullum amplius sequatur certamen; colligas ab experimentis propositis omnes facultates viuentis corporis à consuetudine alterari, & mutari in varios habitus, & status aduentitios.

Agitur de consuetudine ex Gal. sententia & agenda in hoc libro proponuntur. Cap. VI.

CVm ope consuetudinis tam varios status aduentitios cognoscere valeamus, & varias morborum ideas, indicationes, præsagia, & remedia ex tanto principio colligere possimus, propterea, vt statis principijs philosophemur, valde conuenit, vt prius addiscamus ea, quę nos docuit Galenus libello de consuetudine, in toto enim illo tractatu docet, quomodo fiat consuetudo in facultatibus naturalibus, in potentijs animalibus, intellectiuis videlicet, sensitiuis, & motiuis, & demum cur in externis tantum possit consuetudo.

Primò igitur reddit rationem, cur facultates naturales assuescant, redditque rationem, cum alteratrix, si aliquo longo vsu assuescat, non solum cibo malo, & ab omnibus exploso, uerùm etiam ueneno non lædatur, ut dictum est de uetula iam citata, affert Galen. rationem his uerbis „ex differentia, quibus uescimur, particulæ nutriuntur illo sanguine, ut ad uenena fiat cōsuetudo, afficitur natura tractu temporis, & aucta differentia notabilis fit, addit, quæ sint longa consuetudine comparata uim ferè proprietatis naturalis contrahere; ut ostenderet igitur facultates naturales assuescere, & accommodari posse omnib. cibis, quamuis sint durissimæ coctionis, ostendit prius facultates naturales ob consuetudinē digerere, & concoquere posse uenena, quia inde ualebit hæc consequentia, assuetus uenenis uenena digerere potest, ergo eo facilius assuetus ferculis durissimis ea digerere poterit: quoniam si de quo minus uidetur inesse, & inest, ergo & de quo magis, quod autem alteratrix facultas uenena possit in alimentum, & in sui substantiam conuertere, patet exemplo illius uetulæ Atheniensis, quæ longo usu cicutæa nutriebatur.

Quo pacto autem natura id efficere possit, paucis docet Gal. dicens, naturam nutriri ueneno, & tractu temporis naturam fieri similem uenero, uerbi causa minima cicutæ quantitas non est tantæ virtutis, vt facultatem alteratricem euincat, relinquitur ergo, ut euincatur & superetur à natura, mox superata illa exigua, & pauxilla veneni dosis conuertitur in sanguinem, quo sanguine partes corporis aluntur: altis particulis veneno, si iterum sumatur venenum, concoquendi negotium non est ita difficile, quia ob similitudinem partes corporis expeditius illud euincunt, ut longo tempore assuetus perexiguæ portioni ueneni possit inde liberius illo nutriri, quod quoq; à Gal. non solum in hoc libello de assuetud. declaratur, verum etiam in 3. de temperamentis cap. 4. ubi altiorib. fundamentis ostendit, cur inter facultatem alteratricem & ea quæ ingeruntur in uentrem contrahi possit familiaritas, & amicitia.

Sumit primò Gal. hoc principium quod omne agens corporeum quacunq; virtute præditum agendo repatiatur, & omne patiens patiendo reagat, quod principiū desumit ab Arist. tum in 3. lib. physicorum tex. 8. & tex. 16. dum dicit, omne mouens physicè in mouendo moueri, tum in primo de generatione & corrup. tex. 53. vbi dicit, omnia, quæ conueniunt in materia, agere, & pati inuicem.

Deinde Gal. dicit, quemadmodum facultas alteratrix agit in obiectum, ut in sui similitudinem illud cōuertat, similiter obiectum reagendo conatur reddere facultatem sibi similem, vnde colligimus, agentia, & patientia concorditer in hunc finem conspirare, vt inuicem contrahant similitudinem, eaque contracta inde necessariò sequi, ut sibi inuicem non reluctentur: vbi enim est similitudo, ibi est

amor & pax, vbi verò eſt diſſimilitudo, ibi eſt lis & diſcordia.

Quibus poſitis principijs. Sequitur nõ eſſe impoſſibile, vt natura tunc aſſueſcere poſſit veneno, cum prima vice pauxillum veneni ſuperauerit, & in nutrimentum conuerterit, quoniam ſecunda vice cum minori difficultate idem ſuperabit, ſibique aſſimilabit.

Huius .n. rei duæ afferri poſſunt rationes potiſſimę, altera eſt, quia ſi prima vice aſſimilatur, quando adhuc non eſt cõtracta ſimilitudo, quãto magis ſecunda vice quãdo iã incipiet contrahi amicitia & familiaritas, natura illud euincere poterit?

Secunda ratio eſt, quia veneni perexigua portio prima vice aſſimilata imprimit qualitates ſimiles, ſed euictas & ſuperatas in ſanguinem, quo ſi nutriatur corpus, corpori venenum inde reluctari minus poterit.

Quare non eſt mirum, ſi vetula Athenienſis, ſuperatis primis difficultatibus liberè, & copioſè cicutam comederet, cicuta enim ſua natura frigida non eſt tantæ virtutis, quantæ ſunt venena corrodentia; & calida, vt eſt arſenicum, ſublimatum, & napellus.

Nunquam ſanè vetula potuiſſet aſſueſcere ſublimato, vel napello; non ſublimato, quia licèt pauxillum quid ſublimati prima vice ſumpſiſſet, attamen ob corroſiuam eius virtutem à natura non potuiſſet aſſimilari; quare illud, quod eſſet ſumptum ſecunda vice, vnitum cum primo loco ſumpto non aſſimilato maiorem diſſimilitudinem feciſſet, & inde maius damnum ſecutum eſſet: non napello, tum quia eroſione, & putredine enecaſſet vetulam, tum quia eſt calidiſſimus, & per conſequens inſuperabilis; docet enim Gal. 3. de ſimp. med. F. c. 18. calida venena non poſſe vinci, & ſuperari.

Quare in hoc loco non poſſum committere, quin valde mirer Valeſium, qui à Galeno deſumens hiſtoriam vetulæ Athenienſis in locum cicutæ ſubſtituerit napellum, audias igitur Valeſium lib. 8. controuerſiæ c. 5. his verbis loquentem, non ſolum alimentis, & medicamentis aſſueſcit natura vſque adeo, vt ab illis minus alteretur, ſed etiam venenis, quod apertè oſtendit vetula Athenienſis, quæ frequenter veſcebatur napello; Gal. 3. de ſimp. med. fac. c. 11. Neſcio ſanè vnde Valeſius in Gal. hoc acceperit, cum de vetula non loquatur c. 11. ſed 18. vbi hæc verba leguntur, ſi vero exiguum cicutæ ſumatur, mortem homini nequaquam inferret. Id, quod Anus Athenienſis experimento docuit, cuius apud omnes percelebris memoria eſt, etenim ea ab exigua cicutę portione auſpicata nullo detrimẽto ad permagnã progreſſa eſt copiam.

Quod caput, ſi vidiſſet Valeſius vtique non incidiſſet in errores: in primis enim errare videtur, quia Gal. non refert vetulam fuiſſe nutritam napello, ſed cicuta.

Secundò quia napellus, nec tẽpore Athenienſiũ, nec tẽpore Gal. erat cognitus.

Tertiò, quia natura non poteſt ſuperare calida venena, vt ipſe Galenus capite iam citato fortiſſimis probat rationibus.

Cæterum dimiſſis altercationib. concludimus ex ſuperius dictis, conſuetudinem, & vſum reddere omnia magis familiaria, & amica, vt merito Galenus lib. de aſſuetudine dicat, longa conſuetudine comparata uim ferè proprietatis naturalis contrahere.

Colligimus non eſſe mirum, ſi aſſueti bouinæ carni eam citius digerant, quam piſces ſaxatiles, qui inſoliti ſint; ratio ex enarratis colligitur, quia aſſueta ſunt ſimilia, & illicò ea amplectimur, & ſine lite in nutrimentum tranſcunt, quoniam inter ſymbola facilior eſt tranſitus: quare quanto paſſum eſt agenti ſimilius, eo citius aſſimilabatur: quo diſcrepantius, eo tardius ad finem optatum perducetur: hinc omnia illa, quæ propius accedunt ad naturam ſanguinis, uelocius in ſanguinem conuertuntur: hinc caro, panis, oua, quæ ſanguini ſimilia ſunt, citius quoque in ſanguinem tranſeunt, quam braſſica, & cæpæ, niſi conſueta facta ſint, & per conſequens ſimilia, quoniam hæc promptè admodum à facultatibus ſuperantur, & aſſimilantur.

Poſtquam Galenus declarauit, quomodo fiat conſuetudo in facultate alteratrice: deinde oſtendit, quomodo introducatur in externas corporis partes, dicitque hoc nobis innoteſcere, dum videmus ruſticos gelida hyeme ſub dio minus frigore premi, atque vexari, quam inſoliti

ci-

ciues vtentes hypocaustis. Similiter dum videmus quod melius vim consuetudinis declarat) Monacos, & heremitas nudis pedibus per niues incedentes ob assuetudinem nullas pati læsiones, licèt aliqui ex ijs inueniantur, qui primò luxui dediti vix hyberno tempore pellibus induti potuissent hypocaustis egredi.

Reddit rationem Gal. cur assueti minus externo lædantur frigore, dicendo, in his fieri cutim densam, & callosam è frigore astringente,& exsiccante,& propterea frigus non sentiri.

Quo pacto verò frigus habeat vim exsiccandi,& per consequens callum inducendi,docet Gal. id contingere posse per se,& per accidens:per se,quoniam frigus astringit,& astringendo exprimit, & absumit pabulum partium proximarum, quo absumpto partes corporis statim durescunt: per accidens quia cute frigore condensata, calor, qui perpetuò è corporib.nostris exhalare solet,illicò detinetur, detentusque adeo crescit, vt inde maximè exsiccet corpus,& callum inducat.

Hinc Galenus colligit durescere quoque externas corporis partes sole æstiuo, quoniam degentibus aliquantulum sub radijs solaribus cutis non exsiccatur,quinimmo humores funduntur,cutisq;lenitur & mollis redditur, si vero diutius in sole, quis moratur, adeo exsiccatur eius cutis nimio calore radiorum, vt epidermis corij specimen æmulari videatur.

Postremò Galenus de consuetudinis vi in animi, & corporis exercitijs agēs dicit vim memorandi, & intelligendi exercitio augeri,ocio verò contabescere; quod auctoritate Platonis, & Erasistrati cōfirmat, qui dicebant vsum robur addere, ocium verò dissoluere,& eneruare.

Credimus nos,facultates animales vsu & exercitio augeri, quia assiduo exercitio spiritus animales excrementis purgantur, vnde puriores reddiri reddunt quoque mentem & memoriam vegetiorem, & puriorem: Etenim sicuti exercitium, vel motus corporis expurgat musculos excrementis musculisq; dat robur; Similiter si spiritus animales,qui sunt instrumenta propria intellectus, & memoriæ expurgentur per assiduam contemplationem, quæ est horum facultatū proprium exercitium,vsq;adeo puri redduntur,vt acutissima, & maxima virtute pollens fiat intelligentia,& memoria.

Quod quoq; videtur experientia constare quoniam videmus, quando quis se tradit exercitio intelligendi, & memorandi, facultates has fieri potentiores: idem obseruatur in sensibus ipsis, qui nisi exerceantur contrabescunt.

Exercitium functionum pertinentium ad quinque sensus vsq; adeo est necessarium pro confirmandis sensuum facultatibus, vt nisi in videndos nos ipsi exerceremus, amittere quoque possemus visionem,sicuti contigit cuidam misero in ob. scurissimo carcere multo tempore detento,qui statim egressus cognouit se in vinculis functionem videndi propter dissuetudinem amisisse.

Hinc quoq; fit, vt si quis incipiat conspecillis vti, intra breue deinde spatium sine illis minus videat,quam ante.

Similiter, quod ob ocium facultates quoque motrices diminuantur, exempla plura sunt:in primis illi se offerunt homines, qui cum vel multos dies iacuerint, vel plures sederint horas, cum postea resurgunt uix incedere ualent.

Itidem auiculæ in caueis diu retentæ, si exiliant,volare nequeunt. Patet igitur vsum consuetudinem,vel exercitium dare robur facultatibus animalibus, uitalib. & naturalibus:patet quoque id contingere, quia ob exercitium instrumenta omnium facultatum excrementis liberantur: ob ocium uero maiori copia excrementorum premuntur, & inde contabescunt,& diminuuntur.

Cæterum præter hæc, quæ à Galeno tractantur de consuetudine, uariæ se offerunt excutiendæ difficultates, ideo antequam huic contemplationi finem imponamus in hæc capita diuidemus tractatum.

Primo agetur, an uera sit communis illa sententia, quod consuetudo in naturam conuertatur.

Secundò quid sit consuetudo declarabitur.

Terriò ostendemus errare, qui uolunt inueteratas consuetudines, quamuis deterrimæ sint,statim amouere.

Quartò ostendemus,illos errare qui uo-

lunt amouere senum, & debilium deterrimam consuetudinem, cum nec statim, nec sensim sit amouenda.

Quintò ostendetur, errare illos, qui volunt ægrorum, vel robustorum malas, & vetustas consuetudines indicare sui ablationem.

Sextò ostendetur, assuetum plurimis rebus minus lædi à contrarijs.

Septimò errare ostendemus, qui non mutant alterantia in ægris curandis, quãdo ob consuetudinem omnes vires amittantur.

Octauò ostendemus errare, qui introducunt consuetudinem sumendi medicamenta soluentia, & alterantia.

Ostenditur consuetudinem non posse conuerti in naturam; & argumenta in contrarium adducta soluuntur.
Cap. VII.

EST ferè communis opinio, quod consuetudo sit altera natura; an verò idem sit cum natura, vel possit in naturam conuerti, excutiendum est; Etenim plerique incidunt in hanc sententiam, vt credant, consuetudinem in naturam trãsire; idcirco præstat in primis fundamenta istorum proponere, deinde sententiam, quam arbitramur esse veram, in medium afferre; demum pro viribus dubia soluere.

Qui igitur dicunt, consuetudinem in naturam posse conuerti, illud probare videntur auctoritate Aristotelis 7. Ethicorum cap. 10. vbi philosophus non solum dicit, consuetudinem esse similem naturæ, verum etiam in testem vocat Euenum Poetam, qui his duobus carminibus clarè affirmat consuetudinem esse naturam.

„ *Vsus longus mos est, ac meditatio crebra*
„ *Hunc tandem assero naturam mortalibus esse.*

Insuper afferunt historiam illius vetulæ à Galeno citatam 3. de sump. med. fac. cap. 18. ex qua colligunt, longum vsum, & consuetudinem cicutæ ueriam fuisse in naturam: Demum referunt historiam Regis Mitridatis, qui ob ueneni usum se à uenenis immunem reddidit, quod non contigisset, nisi ueneni usus uersus esset in naturam.

Cęterum, antequam horum argumentorum inanitatem amputemus, præstat probare auctoritate, ratione, & experientia, quod nullo modo consuetudo uerti possit in naturam: audias igitur philosophum lib. de memor. & rem. cap. 3. consuetudo est tamquam natura, & naturæ similis, nunquid non ex hac philosophi sententia statim inferre possumus, consuetudinem non esse naturam: quoniam si esset natura Arist. non dixisset, consuetudinem esse tamquam naturam, uel similem naturæ, sed expresſè dixisset, esse naturam.

Præterea 2. Ethicorum ca. 7. dicit: consuetudo propterea est ualida, quia naturę insidet, quare si naturæ insidet, consuetudo erit accidens, natura uerò subiectum: cui dubium, quod est discrimen inter accidens & subiectum.

Amplius primo, Rhetoricorum cap. 45. de assuetudine, philosophus habet hæc uerba, consuetum quasi naturæ insitum est. Simile enim est naturæ, quod enim sæpè fit propè accedit ad semper; ex quibus uerbis colligere ualemus, consuetudinem non solum in naturam conuerti non posse: uerum prædicari per accidens de natura, ratio est, quia prædicatum, quod est per se, & naturale supponit inhęrentiam perpetuam, si igitur consuetudo accedat ad semper, & non sit semper naturæ insita, non erit de omni, erit ergo naturæ accidens separabile.

Insuper Aristoteles 7. æthicorum, capite 10. his uerbis clarissimè ostendit: consuetudinem differre à natura, facilius curari possunt, qui per assuetudinem, quam qui per naturã incontinentes sunt, quare colligimus, naturam differre à consuetudine, quia nisi differret, æquè difficilis esset cura incõtinentis per assuetudinem, ac per naturam: colligas ergo non solum consuetudinem esse diuersam à natura, uerum etiam morbos introductos à consuetudine esse diuerso modo curandos.

Postremò dicit philosophus 2. æthicorũ in exordio libri, & alibi, affectus duũ generum inueniri, alios scilicet naturales, qui eduntur κατ'ἀνάγκην sicuti dicimus naturaliter, & secũdum necessitatem

tem lapidem tendere deorsum, quem si millies (ait philosophus) sursum proijceres nũquam lapis huic motioni assuesceret: aliquos deinde dicit esse affectus, qui per cõsuetudinem acquiruntur, qui non sunt naturales, & necessarij; Patet ergo pluribus philosophi auctoritatibus naturam adeo differre à cõsuetudine, vt nulla assuetudo, quamuis sit vetustissima, possit conuerti in naturã; quoniam sicuti lapis semper sursum proiectus, semper tendit ad centrum, & nunquam assuescit alijs motionibus, similiter affectus per cõsuetudinem introductus, quia non est naturalis, & necessarius aliter se habet, quia assuetudines variæ, & aliquando contrariæ suscipi possunt, vt nullomodo consuetudo dici possit natura.

Verum, vt exactius probetur, consuetudinem non esse naturam, præstat quoque, vt secundum stylum medicũ ostendamus consuetudinem differre à natura, indicationesque vario modo desumi; remediaque amouentia affectus naturales esse omninò diuersa ab ijs, quæ conueniunt affectibus introductis à mala consuetudine.

Exequamur ergo, sit aliquis tali modo assuetus, vt ei viginti annorum cursu annuatim secta fuerit vena, fingas causam tam longæ consuetudinis fuisse, quia annuatim colligebatur bilis, quæ nisi ope phlebotomiæ fuisset repressa, & retusa, in morbos semper ille incidisset: an ne, si cõtingeret, vt post 20. annorum spatium bilis amplius non colligeretur, & per consequens ab illa non vexaretur, esset irritum, & vanum, sanguinem euacuare? absente scilicet bile, quæ est causa, & quæ est indicans phlebotomiæ? Siquidẽ ablata causa, aufertur indicãs, quo ablato amplius non debent indicata seu remedia administrari; quare si vetusta consuetudo phlebotomandi necessariò nõ indicabit, consuetudo non erit signum indicantiũ perpetuum, & verum, & per consequens toto cælo a natura distabit, quæ semper, & in omnibus est inuariabilis.

Præterea alio quoq; lucidissimo exẽplo ostendamus oportet hoc discrimen inter naturam aduentitiam, & consuetudinẽ: Sit igitur vir temperamenti calidi in primo gradu, hicque ob consuetudinem, & vsũ calidorũ sit effectus calidus in secundo gradu: Sitque alter tẽperamenti calidi in tertio qui vsu, & cõsuetudine frigidorum ad secundum similiter peruenerit: cui dubium, quod in vtrisque idem erit aduentitium temperamentũ ob assuetudines tamen cõtrarias acquisitum; fingas ambos in frigidum morbũ corruere, calidisque auxilijs ambos esse medicandos: quem credis citius sanari posse? qui erat in tertio assuetus frigidis? vel alter assuetu calidis? dicere minimè possumus citius sanari solitum frigidis, quia hic nõ potest tam promptè ad calida, quæ sunt ei insolita transire, sequitur ergo quod alter assuetus calidis, qui erat temperamenti calidi in primo citius sanetur, quia derepẽtè, & sine periculo calidis vti potest, ad solita enim facilior est transitus, & ad insolita difficilior; est enim Hippoc. & Galeni præceptum ad insolita non esse transeundum, & Aristotelis libris de generatione inter symbola semper faciliorẽ esse transitum: ecce ergo quod eadem aduentitia natura acquisita per contrarias consuetudines uarias, & contrarias indicationes habet, quas non haberet, si consuetudo in idem recideret cum natura.

Insuper si idem esset consuetudo, & aduentitia natura, sequeretur, quod ambo vnum indicarent; est enim Galeni 2. meth. 13. & 9. meth. 12. quod vnum, vt vnum indicet solum vnum, quod altioribus principijs in lib. de indicatione à nobis quoque probabitur, quod verò consuetudo indicet vnum: natura vero vel temperamentum aduentitium aliud, non solũ ex ratione proposita facile colligere possumus; verũ ex Aristotelis auctoritatibus allatis, & præcipuè ex illa, quæ colligitur 7. æthicorum cap. 10. vbi dicit, facilius curari posse, qui per assuetudinem, quam qui per naturã incontinentes sũt: Quæ cum ita sint, sequitur necessariò, quod consuetudo differat à natura primigenia, & aduentitia.

Quantũ verò spectat ad aphorismata, cognita veritate statim, quæ in contrarium sunt adducta, ruunt: Erat enim primum argumentum aduersariorum, consuetudo est similis naturæ, ergo est natura.

Respondemus, consequentiam esse

nullam, quoniam similitudo non est idẽtitas, quinimmò contrarium inferimus, scilicet consuetudo est similis naturę, ergo non est natura: error hic sanè est satis communis.

Liceat mihi alium similem paralogismum, qui per scolas vagatur, subdere, vt melius argumẽti vanitas innotescat, estque dum colligunt calidum innatum esse cęleste, quia Aristoteles lib. de gen. animal. dixit proportione, & similitudine respondere elemento stellarum, quod tantum abest, vt sequatur, vt potius contraria consequentia sit vera, scilicet calidum innatum proportione respondet cęlesti calori, ergo nullo modo est cæleste, quoniam ea, quæ proportione, & similitudine conueniunt; non sunt vniuoca, sed distant genere, & prædicamento, si prædicamenta vniuoca sunt: ad eumdem prorsus modum errant, qui dicunt consuetudinem esse naturam, quia est similis naturæ: quia contrarium necessariò colligitur, scilicet consuetudo est similis naturæ, ergo non est natura.

Demum, vt altioribus principijs argumenti inanitas innotescat, confugias ad Aristotelem, vbi de Elenchis agit, qui illicò docebit argumentum propositum esse Elenchum compositionis, ratio est, quia colligitur in conclusione, quod non est in præmissis, assimilaturque illi excẽplo, quod proponitur pro declaratione argumenti malæ compositionis, quod est tale, qui sedet potest iacere: Socrates sedet, ergo iacet, consequentia non valet, quia aliud est posse iacere, & aliud actu iacere, similiter aliud est dicere consuetudinem esse similem naturæ, & aliud re ipsa esse naturam, sequitur ergo, vt argumentum propositum sit paralogismus, qui vocatur Elenchus compositionis.

Quo ad Euenum Poetam, dicimus in carminibus nomina sumi latiori modo, quam sumantur à philosophis, qui de rerum naturis profundè philosophantur, poetasque multò amplissimas loquendi licentias habere; solent enim poetæ mores, vitia omnia accidẽtia naturæ vocare naturas quoniam furore poetico perciti non expendunt, quid conueniat per se, & quid per accidens rebus omnibus, quare in tradendis definitionibus longè melius est vt credamus philosophis, quam poetis.

De Vetula Atheniensi, & Mitridate, quod nouam comparauerint naturam: Respondemus Galenum non dixisse naturam nouam, sed consuetudinem nouam esse acquisitam: Colligas ergo consuetudinem non esse alteram naturam, neque in naturam vllo vnquam tempore transire posse.

De consuetudinis definitione, eiusque declaratione. Cap. VIII.

Reliquum est, vt breuiter, quid sit ipsa consuetudo, explicemus: commodè enim ex dictis colligi potest, quoniam patet in primis ex omnium consensu, consuetudinem esse qualitatem aduentitiam; patet quinetiam, consuetudinem ab assiduo exercitio sensim introduci, vt ex traditis exemplis colligere possumus: patet similiter, omnia agẽtia, & patientia ob consuetudinem & vsum sibi inuicem reddi similia. Demum patet ob longum vsum, & exercitium semper diminui patientium resistentiam, indeque agentia in obeundis officijs fieri paratiora.

Quib. positis, mihi videtur, quod breuiter colligi possit hæc consuetudinis definitio: Consuetudo est dispositio constitutionis naturalis sensim introducta ab assiduo exercitio agentis, & reagentis, vt agentia, & patientia reddantur inter se similia: in qua definitione omnes quattuor causæ continentur: dispositio enim sensim introducta est causa formalis: constitutio verò naturalis est causa materialis & subiectiua: ab assiduo exercitio agentis, & reagentis est efficiens: vt agentia, & patientia reddantur similia, est finis quæ omnes causæ singillatim sunt declarandæ.

Quantum igitur attinet ad causam formalem dicimus esse dispositionem; per dispositionem verò intelligimus primam speciẽ qualitatis, quæ prædicatur (vt optimè dicit Arist.) de habitu, & dispositione; habitus enim, & dispositio non sunt duæ species qualitatis diuersæ, quoniam differunt solum secundum magis & minus; quare si consuetudo fuerit inuetera-

ta,

ta, vocabitur habitus, si vero fuerit noua, & non confirmata, vocabitur dispositio, quæ facile mutari, vel aboleri poterit.

Valesius tamen libro 8. controuersiarum medicarum considerans quo pacto consuetudo possit dici dispositio incidit in hanc sententiam, quod consuetudo sit dispositio respectu naturæ, natura verò respectu consuetudinis sit tamquam habitus, dicitque naturam esse tanquam habitum, quia firmioribus, & stabilioribus principijs innititur, consuetudinem esse dispositionem, quia est facilioris mutationis.

Quæ Valesij sententia nullo modo defendi potest, quoniam natura neque propriè loquendo, neque metaphoricè potest esse habitus consuetudinis, non propriè, quia si natura propriè esset habitus, consuetudo verò eius dispositio, sequeretur hoc inconueniens, quod aliquando consuetudo in naturam transire posset; omnis enim dispositio ob vsum longum transit in habitum, & hic transitus sanè non est impossibilis, quoniam (vt dicit Aristoteles) habitus, & dispositio differunt tantum inter se secundum magis, & minus.

Præterea an ne natura differt specie à consuetudine? natura enim est subiectum dispositionum, & vt subiectum ingredi non potest primam speciem qualitatis; quoniam subiectum à prædicato accidentali differt genere, & genera sunt impermiscibilia, vt nullo modo detur transitus de genere in genus, nec de specie in speciem. Sequitur ergo naturam non posse esse habitum respectu consuetudinis, ob hanc singularem rationem, quia nulla consuetudo conueniri potest in naturam.

Demum si natura esset habitus, cõsuetudoque dispositio, daretur transitus de accidente in subiectum, quod reluctatur veris philosophiæ principijs: consuetudo sanè est accidens naturę separabile: quare si propriè loqui velimus, dicere non possumus, naturam respectu consuetudinis esse habitum: Si verò Valesius non propriè, sed per quamdam similitudinem intelligeret, naturam esse tamquam habitũ consuetudinis, apertè quoque erraret, quoniam dantur aliquæ consuetudines, quæ respectu naturæ videntur esse habitus, quæque tam firmis plantantur radicibus, vt potius mutentur, & persępè innouentur naturæ, quã illæ cõsuetudines.

Quocirca sæpè videmus in sene septuagenario conseruari puerilem aliquam consuetudinem; quare natura non erit habitus respectu consuetudinis propriè, nec metaphoricè; quia experiẽtia docet, nonnullas consuetudines inueniri, quæ sint difficilioris mutationis, quam ipsa natura; quare potius est dicendum consuetudinem esse habitum, & dispositionem: habitum, quando est difficilis mutationis: dispositionem verò, quãdo facilis: eam tamen in definitione vocauimus dispositionem, quia dispositio (ut diximus) prædicatur de habitu, & dispositione, & sub dispositionis nomine habitus, & dispositio continentur.

Quo ad causam materialem diximus esse naturalem constitutionem, quæ re uera est subiectum omnium consuetudinũ: naturalis constitutio prædicatur de partibus similaribus, & dissimilaribus, in similaribus tamẽ continentur consuetudines pertinentes ad facultatem naturalẽ: in dissimilaribus uerò pertinẽtes ad animales, & uitales, ut superius docuimus.

Quo ad causam efficientem; est uirtus agentis, & reagentis assidua, non solum enim assiduum exercitium agentis parit cõsuetudines, sed reagentis, quia nisi patiens patiendo reageret, nulla posset patientium similitudo conseruari: cõfirmatur experientia, & ratione; experientiã, quoniam uidemus patientium similitudines in prolem, sobolemque transire: ratione, quia omne patiens patiendo agit, & quatenus agit conatur pro uiribus suã ideam multiplicare.

Postremò est Galeni auctoritas, qui 3. de temperamẽtis circa finem de cibo loquens, quatenus patitur, & in nutrimentum conuertitur, dicit cibum non solum affici, & assimilari, uerum etiam afficere, & assimilare, & meritò, quoniam nisi patiens quoque reagendo afficeret, & assimilaret nunquam sequeretur ille amplexus, illaque indolẽtia, quæ temporis cursu obseruatur in agẽtibus, & patientibus: quinimò hæc est ratio, cur ab assuetis nõ fiat passio, uel cur post longã, & diuturnã litem agentium cum patientibus oriatur amici-

amicitia,& pax,

Diximus itaque ab assiduo exercitio; quoniam nisi assiduè, & quotidiè agétia, & reagétia sibi inuicem vestigia suarum similitudinum imprimerent, primo impressa certò euanescerent, vnde nunquam fieret consuetudo,& amicitia.

Diximus tandem sensim consuetudines introduci, quia naturæ proprium est sensim & κατὰ μικρὸν omnia facere, ne agentia destruantur: etenim si anus prima vice cicutæ copiam comedisset, interijsset:si timidus illicò in acerbum,& exitiosum bellum se conferret,adeo perhorresceret,vt pro ineptissimo exploderetur idemque de alijs dici posset. Quare meritò inferre possumus,ea esse amica, eaq; nos citius amplecti,& minus lædere,quæ ab assiduo, & diuturno exercitio sensim comparantur.

Hinc oritur dubitatio, quod alimenta magis consueta non videtur semper minus lædere; extat enim illa satis vetusta & peruulgata sententia, videlicet omnis repletio mala, panis autem pessima, quæ videtur id comprobare, panis enim ex omnibus cibis, quibus homines pascuntur, est maximè consuetus.

Respondemus illam sententiam esse legendam, sicuti à Græcis citatur, quod scilicet omnis repletio sit mala, sed τῆς σαρκός, idest carnis sit pessima,& non panis, & meritò quia minus assueti sumus carni,quã pani,caroque in minori quantitate comeditur, & demum caro putredini est magis obnoxia,quam panis.

Nec obijciant plures homines inueniri pane parcos,qui carnis multum comedant,& homines in Scythia,qui melle,& lacte,& nunquam pane vescantur: quoniam cõcedimus,illis,qui non consueuerunt pane vesci, panis repletionem esse pessimam; credimus tamen sententiam potius legendam esse quod repletio carnis sit pessima,& non panis, quia vt plurimum homines in Europa pane replentur,in Scythia verò vbi panis non comeditur, vbi disciplinæ non coluntur, hanc sententiam non esse prolatam.

Demũ diximus,causam finalem esse,vt agentia, & patientia reddantur inter se similia, ratio est, quia non solum omnium agentium, verum etiam patientiũ quatenus reagunt est naturalis conditio; vt conentur introducere pro posse suum simile,ne propria species aliquando desinat, quod ab Arist.2.de anima tex.34. diuinitus explicatur ijs verbis, cum natura non potuerit conseruare æternitatem indiuiduorum,fuit saltem solicita speciem ipsam conseruare, quæ alio modo non cõseruatur,nisi quatenus agens naturale agẽdo suũ simile generat,& multiplicat. Colligas ergo consuetudinẽ esse dispositionem sensim introductam ab assiduo exercitio agentis,vel reagentis vt agétia, & patientia reddantur inter se similia.

Vt errant, qui volunt malam consuetudinem statim amouere, cum sensim sit amouenda. Cap. IX.

CVm sit cõsuetudo dispositio sensim introducta ab exercitio assiduo agẽtis,vel reagẽtis;sensim quoq;mala aliqua cõsuetudo erit amouenda: eadẽ.n.est via (vt Aristotelis exemplo vtar,)à Thebis ad Athenas, quæ est ab Athenis ad Thebas: eandem sententiam habet Galenus 2. de ratione vict. 33. quæ ijs verbis explicatur consuetudinem plurimum posse, & repentinam mutationem corpora non mediocriter offendere,ratio est quia consuetudo, quæ sensim increbuit, & paulatim inoleuit; sensim quoque, & paulatim amouenda, & κατὰ μικρὸν.

Similiter fauet huic sententiæ Auicennas,qui par.2.cant.cap.2.dicit, quod omnis consuetudo subito,& sine graduatione ablata nocet,& offendit illũ, cuius est.

Seneca dicere solitus est, naturam hoc præclarum homini dedisse vt etiam miseriæ assuetudine imminuantur.

Ecce igitur, quod auctoritate Galeni, & Auicennæ patet sensim consuetudinem esse introducendam,& sensim amouendam: Hinc errant plurimi, qui consuetudinem inueteratam, quæ iam callum obduxit, & quæ altas egit radices, volunt è vestigio depellere.

His positis, an ne facile est colligere plurima empiricorum errata? numquid non errant, dum illis qui sunt soliti multorum annorum cursu potationibus meracioris vini dant consilium, vt illico se ad tenuissimum vinum,& ὑδροφόρον transfe-

sferant, spreta omnino hac consuetudinis lege, quod sensim, & paulatim sint amouenda, quę sensim, increbuerunt, & paulatim inoleuerũt, hoc præceps sanè, & inconsideratum consulendi genus reluctatur naturæ, quæ tali pacto est instituta, vt saltus non patiatur, quæq; non transit ab extremo ad extremum sine graduatione.

Quare si esset demenda consuetudo generosi vini, in primis oporteret vti minus potente, & deinde sensim ad tenuissimum deueniendum, quod non statim, sed mensium, & annorum cursu esset faciendum.

Audias pro huius rei confirmatione, quid mihi contigit, dum in Hũgaria Medicum agerem; erat perceelebris quidam comes assuetus toto vitæ suæ cursu vino meracissimo, hic detentus lassitudine, & capitis dolore me accersiuit, vt aliquid opis sibi afferrem, ego (spreta aliquantulum consuetudinis lege) dedi id consilij, vt meracissimum deponeret, hauriretque tenuissimum vinum: ille vt primum est executus, in talem lassitudinem incidit, vt anima deficere videretur, vnde consilio mutato ad solitum vsum meracissimi me consulente se transtulit; & illicò rèuocatæ sunt vires, quę antea ferè erant collap. sæ; patet ergo ex hac experientia, malam consuetudinem inueteratam in ęgrotantib. & debilibus, vt dicit Gal. lib. de tuend. valetud. indicare sui conseruationem, in robustis vero non statim, sed sensim, & per gradus tantum esse amouendam, & ratio est; quia subita mutatio ad opposita sæpè in grauissimorum morborum culpam transire solet.

Præterea errare quoq; videntur empirici, dum coitus consuetudinem inueteratam prorsus, & illicò auferendam proponunt; errant primò, quia illicò, & omninò inueteratum vsum demere, est impossibile; Secundò, quia coitus assuetis quoque debilibus non est omninò intercedẽdus, quoniam est sua natura salubris, si tantum interualli in eius vsu adhibeatur, vt resolutio non sentiatur; hæc sunt Galeni verba lib. de art. med. c. 86. „ venereorum vero iuxta Epicuri sententiam, nullus est vsus salubris: re vera autem confert, si tantum interualli in eorum vsu adhibeatur, vt neq; resolutio aliqua sentiatur, & per ipsa se ipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spirare videatur.

Tria igitur proponuntur à Galeno signa, quæ nos possunt docere quantum interualli in coitus vsu debeat adhiberi; primum, vt resolutio aliqua post coitum non sentiatur: Secundum, vt homo post coitum sentiat se leuiorem; tertium, vt melius, & facilius spiret, quæ signa salubria in omnibus assuetis venereo exercitio post aliquod temporis interuallum possunt obseruari, hac tamen differentia, ut in debilibus post longum, in robustioribus uerò post breue interuallum obseruentur: quare si coitus usus est sua natura salubris, assuetis non debet omninò prohiberi.

Verum data, & non concessa Epicuri opinione, quod uidelicet uenereorum nullus usus sit salubris, numquid non errant empirici nostrates, dum illicò, & omninò inueteratum usum coitus proponunt esse amouendum? natura sanè nõ patitur saltus ab extremo ad extremum sine læsione, quare si esset cõsuetudo coitus auferenda, in primis usus, qui multorum annorum spatio increbuit, & inoleuit, aliquantulum esset moderandus, deinde post menses, & annos cohibendus, & non subitò consuetudo, quæ altas habet radices, esset submouenda.

Insuper falluntur, dum consuetudinẽ illorum, qui durissimis cibis uescuntur, reijciunt, putantque, eam esse confestim amouendam: nec uident præter allatas rationes, experientiam oppositum docere, quod uidelicet qui piscibus perpetuò uescantur, si semel paruis pullis, ouis recentibus, & similibus insolitis utantur, magnos inde languores experiantur.

Hinc quædam optima Religio monachorum pisces perpetuò comedentium, uidens monachos iamdiu insuetos pullis, ouisque recentibus, ab ijs maximè lædi posse, decreuit, ut in posterum ob nullam ægritudinem Monaci carne, similibusq; cibis insolitis uescantur.

Similiter aliquando conualescentes lędunt, dum id consilij recipiunt à rudioribus medicis, ut pro sanitate recuperanda aerem patrium, & consuetum mutent, eligantq; siccum & subtilem, qui mutus

uis aer, in quo sanitatis suę tempore conseruabantur humidus, & australis esset.

Falluntur primò, quia transitus ad opposita semper nocet: oporteret sanè, quãdo aer siccus prodesset ab humido ad minus humidum transire, & deinceps ad moderatè siccum, & demum ad subtilem confugere.

Secundò errant, quia naturæ, & consuetudini reluctantur.

Tertiò quoniam ijs qui sunt assueti aeri humido, humidum cælum confert, & oppositum nocet idemque de omnibus regionibus, & aeris constitutionibus est dicendum, quod scilicet ad oppositam aeris constitutionem non sit transeundum, nisi prius per media fiat transitus; merito enim Hippocrates, & Gale. concludunt mutationes temporum morbos parere, quia alteratur aer, quo alterato, necessario spiritus, humores, & solida continentia alterantur; vnde omnia morborum genera oriri possunt.

Amplius aberrant, dum spernunt somnum meridianum multorum annorum cursu consuetum, perinde ac carmina Scholæ Salernitanę nõ patiantur castigatores, dum dicunt fuge somnum meridianum; tot enim sunt crases, & tam diuersæ constitutiones naturales in humanis corporibus, vt nihil sit tam noxium, & tam incõmodum infinitis hominibus quod alicui non possit esse medicina, vel suauissimus cibus: quare qui somnũ meridianum consuetum omninò reprehendunt, primò reluctantur consuetudini, deinde experiẽtiæ; videmus enim nos per experiẽtiam somnum meridianum adeo aliquos iuuare, vt nisi statim à meridie paululum dormiant summa lassitudine vesperi detineantur; quare vbi esset opus somnum meridianum aliquibus interdicere ob aliquas vrgentes causas, tunc nõ illico esset consuetudo amouenda, sed sensim, & per gradus faciendum.

Postremò sunt, qui plurimis persuadent, vt exercitium toto vitæ suæ tempore consuetum omittant, & ad subitam quietem se tradant, neglectis antiquissimæ consuetudinis conditionibus: nec rident quanti sit consuetudo vetusta, quæ licet mala sit in senibus, & debilibus attamen non est omninò mutanda.

Hinc mihi videntur illos decipi, qui præcipuè Medicis, vel aduocatis senibus id dant consilij, vt omninò deponant vetustissimum exercitium, & se quieti otiosæ tradant, quia excrementa, quæ solito exercitio absumebantur, congeruntur, & in ægritudinem labuntur, & miseri ante diem è viuis decedunt: his & similibus erroribus illidunt, qui malè obseruant consuetudinis vetustæ potentiam, & virtutem.

Errant dum inueteratam malam consuetudinem in senibus & debilibus amouent, cum nec statim, nec sensim sit amouenda. Cap. X.

CONstat ex superius traditis deterrimas, & inueteratas consuetudines non esse statim amouendas, sed sensim, quod temporis progressu fieri potest: Nunc ostendimus deterrimas consuetudines antiquas in senibus, vel debilibus vel ægrotantibus nec statim, nec sensim esse auferendas: ratio est, quia satius est permittere, vt debiles, & senes viuant cũ malis, & inueteratis consuetudinibus, quam vitam periclitari ob consuetudines nouas, quæ licet sua natura bonæ sint, nõ possunt tamen introduci in corpora debilium sine maxima virium dissolutione; quare, qui malas consuetudines vetustas debilium conantur amouere experiẽtiæ, rationique & auctoritatibus Galeni, & Hippocratis aduersantur.

Dicit enim Gale lib. 5. de tuenda sanit. cap. 10. loquens in senibus, & debilibus nec statim, nec sensim consuetudines esse amouendas: Hippocr. verò 2. sect. aph. 50. habet, consueta deteriora minus molesta esse insuetis melioribus; quare si cõsueta deteriora sunt minus molesta insuetis melioribus, sequitur necessario consuetudines inueteratas; quamuis sint, deterrimæ, non esse amouendas, quia amouere solita, & insolita introducere in senes, & debiles, qui habent vires diminutas, est vires ipsorum opprimere, & per consequens mortem illis inferre.

Omnes enim qui ad insolita se transferunt, debent magna virtute esse præditi, vt resistãt insolitis obiectis, quia ægritudines oriuntur, dum obiectis non resistimus

mus, quare cum senes, & debiles vix solitis resistant, nõ par est, vt consueta dimittant, & insolita amplexentur.

Hinc experientia obseruatur, dum senes, & debiles ad insolita se transferunt, illos in maiores ægritudines prolabi: ratio est manifestissima, quia ob nouas cõsuetudines, vt diximus, summum laborẽ patiuntur, & inde debilitantur, vnde excrementa plura colliguntur, & tandem ægritudines sæpè incurabiles fiũt: & versa vice obseruantur senes in primo senio alioquin debiles assueti violẽti exercitio, qui in illo sunt fortiores iuuenibus, sicuti aliquando videmus senes, & debiles esse saltatores, qui velocius, & excellentius saltant, quam insoliti robustissimi: Similiter Natura optimis confirmatus viribus si non est solitus equitare, multa incommoda equitando sentiet, quæ non patietur assuetus debilis.

Demum si quis robustus, sed non assuetus iret in triremes ad remigandum, & triduo ibi se exerceret: hic sciret vtique explicare, quam suis viribus resolutus, & destitutus redderetur, mirareturque hominum illorum fortitudinem, qui assueti triennio & vltra tot labores paterentur: possem alia plura exempla proponere, sed cum in re tam aperta hęc mihi videantur sufficere, concludimus consuetudines antiquas in debilibus non esse amouendas.

Vt non vident vitiosas, sed inueteratas consuetudines ægrorum etiam robustorum indicare sui conseruationem; sanitate vero sui ablationem. Cap. XI.

PAtet ergo inueteratam, & deterrimã consuetudinem in senibus, & ijs quibus vires confractæ sunt sui conseruationem indicare: reliquum est, vt oblitteremus illud, in quod incidunt empirici, erratum, dum non animaduertunt consuetudinem malam non esse demendam, dũ morbis vexamur, sed solummodo, quando sanitate, & optima valetudine fruimur: adsunt enim plures rudiores Medici, qui simul morbum præsentem, & malam consuetudinem euellere volunt, quãuis consuetudo callum obduxerit, & ad summum increbuerit, in quorum opinionem mulieres sæpè incidunt, quæ deinde præcipiti consilio in suum sensum ægros facilè trahunt: age, tanti erroris exempla afferantur.

Solent aliquando homines destillatione vexari, tussi, vertigine, vel alijs plurimis affectibus à cerebro prodeuntibus, an ne si ægrotanti iuncta sit antiqua cõsuetudo dormiendi à prandio rudiores plerique omniũ morborum causam statim referunt in somnum meridianum? dicuntque primum, & principale auxilium esse tunc meridianum somnum fugiendum? vnde miseri morbis perculsi incipiẽtes consuetum somnum dimittere in tales languores inde cadunt, vt nisi sint fortes, erroris huius causa aliquando ad exitium perueniant: nec vident in debilibus nullo modo esse amouendas cõsuetudines: nec vident ægrotantium statum nullo modo posse tantam alterationem sufficere, vt mutentur inueteratę consuetudines, quæ solum depulso morbo, essent tollendæ, quia Gal. 8. methodi, c. 9. dicit naturam gaudere consuetis.

Quare credimus eos dupliciter errare; primò, dum tollunt consuetudines inueteratas ægrotantium, quando essent tollendæ, morbo euicto, & restitutis viribus. Secundò, quia tollunt illicò, quando nec statim, nec sensim essent auferendæ.

Afferatur aliud exemplum, sit quispiam vrinæ suppressione detentus, eiusque consuetudo fuerit vt sæpè coitu; videmus empiricos inscios virtutis inueteratæ consuetudinis hoc præcipere, vt à coitu prorsus, & immediatè abstineat, quod sensim esset faciendũ. Errant enim, tum quia omninò, & subitò inueteratum vsum tollunt, tum quia coitu omninò dimisso excrementum consuetum non excernitur, sed retinetur, quo retento parastates implentur, quæ impletæ comprimunt meatum vrinarium, vnde vrina longè magis supprimitur.

Ecce ergo, quã maxima sit iactura, dũ volumus statim amouere inueteratum vsum, iactura enim ex duplici causa potest oriri, vel à symptomatibus ortis à retentis excrementis ob cõsuetudinem dimissam vel à virium dissolutione, quia nunquam potest introduci noua consuetudo, quamuis optima sit, sine virium iactura: etenim om-

omnia insolita sunt nobis contraria, & aduersa; quinimò, si rectè expendamus, uidemus naturam solum pati, & affligi ab insolitis.

Redeamus igitur unde digressi sumus, dicimus, si ægrotantes maxima cum difficultate possint morbi impetum superare, cur uolunt in ea naturæ afflictione, in eoque naturę certamine, amouendo solita, & consueta, naturam uexare? deberēt sanè Medici sua arte auferre contraria, & non similia: consueta enim omnia sunt similia quinimò nihil est natura similius consuetudine.

Quare meritò dicere possumus, dum medici consuetudines ægrorum tollunt, ægrotantes habere duos hostes, scilicet morbos, & Medicos: Concludimus ergo nullas malas, & inueteratas consuetudines in ægrotantibus esse omninò, & subitò auferendas.

Quinimò si hac ætate inueniretur illa uetula, quæ olim cicuta nutriebatur, & incideret in febrim, ego pro eius salute (si uera sint illa duo prima Medicinæ axiomata, ut sunt uerissima, alterum scilicet, quod similia similibus conseruentur, alterum uerò, quod contraria contrarijs curentur) pro uirtute conseruanda cicuta non esset spernenda, quia cicuta erat usque adeo facta ob longum usum similis, ut in nutrimentum abiret; quare in ęgrotantibus non oportet malas, uetustasq; cōsuetudines euellere, & nouas introducere, quia hoc facientes euellimus similia, & introducimus contraria, uel in labores nouos reducemus miseros ægrotantes, quia, sicuti quilibet robustissimus uir sanus ob nouum, & insolitum exercitium languet, & facta assuetudine nihil patitur; similiter ægrotus non solum debilis, uerum etiam ille, qui firmioribus est uiribus in tollenda consuetudine uetusta, nouaque introducenda patietur, uires amittet, & demum uita ipsius in discrimen adducetur.

Ostenditur assuetum plurimis rebus minus lædi contrarijs. Cap. XII.

SI consuetudo sit dispositio, qua agentia, & patientia reddantur similia, sequitur necessariò, quod consuetudo sit causa, cur agentia promptius, sine indolentia amplectantur consueta obiecta, quia simile non patitur à simili, sed à suo contrario: Sequitur quoque, quod quanto copiosiores, & potentiores sint impressæ in agentibus dispositiones, & consuetudines, tanto minus agentia à contrarijs lædi possint.

Quare mihi uidetur necessariò sequi, quod plurimis rebus assuetus minus lædatur ab extrinsecis occursantibus; hincque assuetus plurimis cibis tam facilis, quàm difficilis digestionis ob tam multas dispositiones, & usus habeat uirtutes naturales digerendi, & concoquendi meliores, & fortiores.

Ratio uerò potissima est, quia usus lōgus diuersorum esculentorum imprimit illorum omnium similitudines in uentriculum, hepar, & cæteras corporis partes, quibus impressis, uentriculi, uel hepatis facultates non refugiunt diuersos cibos, sed promptius amplectūtur, quod exemplis ostendi potest: an ne uenter senis, & debilis rustici hominis allium melius, ocyusq; digerit, atterit, & in nutrimentum conuertit, quàm uiri politici robustissimi, illud comedere non sit solitus? an ne solitus aquæ potioni sine lesione, tempore hyberno eam uincit, & superat? quam insolitus summoque robore donatus non audet haurire.

Similiter, qui solum pullis, ouisque recentibus vtuntur, & dimittunt cętera firmiora fercula, si aliquando suillam carnem, causes, fabas, & cætera duriora comedunt, non conficiunt: sed summo angore in digerendo afficiuntur, quod assuetis omnibus ferculis non accidit, quamuis debiles sint.

Causæ uerò, cur assueti minus lædātur à contrarijs: ex dictis, & ex dicendis quoque colligi poterunt; ex dictis enim colligimus, assuetum minus lædi ab obiecto simili, quia agentia non refugiunt obiectorum similium amplexum, quare, cum non refugiant, minor sequitur resistentia, & per consequens actio fit celerior; quod enim impedit, & moratur actionem est solum passi resistentia, quæ consistit in dissimili, quia inter symbola semper facilior est transitus.

Præterea assuetus minus læditur, quia plu-

plurimarum rerum assuetudo reddit fibras fortes, quod probatur tum auctoritate Erasistrati, & Platonis dicentium, vsum robur dare, otio verò omnia contabescere, & eneruari, tùm ratione superiùs allata, quæ scilicet est, quia visus absumit corporis excrementa, quibus absumptis, semper facultatum instrumenta efficiuntur validiora.

Insuper assuetus plurimis rebus minus læditur, quia non solum ab ijs, quibus est assuetus, verum neq; à similibus læditur; habet enim assuetus omnibus rebus tot dispositiones, & cōsuetudines impressas, vt data occasione noui obiecti (vel si de cibis loquamur) noui obsonij, & non amplius visi, quamuis sit senex, & non valdè robustus melius conficiet, quàm ille, qui paucis est assuetus, verbi causa si esset aliquis, qui numquam comedisset cepas, haberetque consuetudinem comedendi allium, qui dubium, quod ob similitudinem, quam habet allium cum cepis prōptius iste digeret cepas, quam alter assuetus pullis, quamuis fortis sit?

Demū assuetus paucis cibis adeo eius natura abhorret insolita, vt in ipsa non agat, sed semper refugiat, quare non est mirum, si ab illis patiatur, & aliquando vincatur, qui enim vincere vult non debet refugere, quoniam obiecta reagendo possunt eum vincere, & superare, quod in illo, qui est omnibus assuetus, nunquam accidet, quia non fugit certamen, sed agit quantum potest, & agendo, facilius est vt vincat, & superet.

Postremo, an ne experientia patet plurimis rebus assuetos difficilius in morbū prolabi, quam paucis? ratio sanè est, quia tot habent cōsuetudines, vt rarò accidat, vt ab illis omnibus sint dissimiles, etenim isti non possunt morbis premi, nisi recedant ab omnibus illis consuetudinibus; vetula enim ob cicutæ vsum poterat cætera venena similia facilius superare.

Vnde colligimus, quod quanto maiores, & copiosiores sint vsus, & consuetudines externarum causarum, tanto minus illis nos lædi posse.

Quod cum ita sit, si solitus paucis, & solitus plurimis, exempli causa vnà proficiscerentur in Regionem remotam, vbi aer, cibus, potus, & omnia externa essent illis insolita, absque dubio assuetus plurimis minus altero læderetur; ratio est, quia plurimis assuetus, quamuis cxteris illis non esset assuefactus, facilè tamen fieri posset, vt haberet aliquas consuetudines similes, quibus facilè posset amplecti obiecta illa noua, & ipsa vincere, & superare.

Hic enim plurimis rebus assuetus ali potest herbis, quia habebat aliquas impressas herbarum cōsuetudines ob vsum saltem acetariorum; hic hauriret nutrimentum ex cepis, ex carnibus durissimis, & tandem ex glandibus, si pasceretur illis; nec tamen facilè incideret in morbum: huic non officeret aer nocturnus, palustris, & conuallium, quia eius corpus ob plurimas consuetudines externarum rerum, omnibus edulijs factum est simile: ideo tam firmis, & duris filamentis est contextum, vt aliquando paruipendere possit, non dicam aerem nubilosum, verum etiam pestilentem: Qui vero admodum paucas habet consuetudines, ab infinitis lædi poterit, & quotidie vita periclitabitur, & inumerabilibus morbis erit obnoxius.

Audias quam leui morbo potentissimus, & ditissimus vir, quia paucis erat assuetus, è viuis decessit: Hic, vt diutissimè huius lucis vsura frueretur, deposuit vsum & antiquā consuetudinem omniū ferculorū, quibus liberè antea vtebatur, proposuitque sibi Caponis stillato solum vesci, ratus non solum eo viuendi genere naturam melius, & sine labore foueri, verum etiam ex tam substantifico alimento ea congeri nō posse excremēta, quæ possent mobos excitare: is tamen non multò post interuallo in leuissimam incidit diarrheam, quæ incæpit ob animi passiones; contingit deinde, vt protrahcta affectione, non amplius poterit conficere, & in nutrimentum conuertere illud substātificum edulium, quare conuocauit Medicos, vt inirent consilium de nutrimento, quibus conuocatis, innumerabilia fuerunt proposita obsonia, quorum nullum ab illo poterat confici, quia omnia erant difficiliora, & insolita magis; itaque nullo deprehenso obsonio, quo posset refici, adeo confirmata fuit illa ventriculi læuitas, vt immaturè obierit.

Videas

Videas ergo quo pacto homines paucis asſueti facilè pereant,ille enim ſi conſueuiſset vti carnibus omniũ generum, caſeo, fabis, & cæteris cibis peruicaciſsimæ coctionis ſine difficultate in affectu illo nullius conſiderationis ſtillatum confeciſset,& per conſequens euaſiſset.

Hinc quoque fit,vt ruſtici omnibus cibis, & omnibus incommodis in ſanitate accommodati,ſi in morbum ſæuiſsimum corruant, vbi quieſcant, & optimo vino vtentur,adeo reficiãtur,& recreentur,vt ſine pharmacis ipſorũ ſpiritus reſurgant.

Nec obijciant,quod leuia cibaria ruſticis ſint inſolita,& propterea conſuetudinem non eſſe cauſam facilioris coctionis,ſed propriam naturam.

Quia occurrimus, Ruſticos omnibus aſſueſieri, & aliquando inediæ, quæ eſt omnium(vt ait Hippocrates) tenuiſſimus victus; quare omnibus ferè accommodãtur, quia multos vſus, & multas conſuetudines habẽt impreſſas, merito quarum omnibus externis accommodantur.

Præterea dicimus ab illo,qui eſt ſolitus duriſſima ſuperare, & vincere, leuiſſima quoque vinci, & ſuperari poſſe.

Neque iterum obijciant ex Gal. paſſim & in methodo, quod biliosi bouinam carnem melius, & facilius coquant, quam piſces ſaxatiles.

Reſpondemus hoc ab alijs prodire cauſis;dicit enim Galenus,quod bilis collecta in ventre digerat dura obſonia, ſed non conuertit illa in bilioſum ſuccũ,dicitque, quod eadem bilis non ſolum digerat ſaxatiles,verum etiam eos conuertat in bilem, quod non accidit in carne bubula, quare ſi qui duriſſima coquit, aliquando non coquit leuiſſima,accidit ratione bilis collectæ in ventre, & nequaquam ratione virtutis concoquentis.

Ex dictis ergo patet,ſatius eſſe de ſanis loquendo indifferenter paſci quolibet obſonio in proportionata tamen quantitate,quam ea ciborum tenuitate nutriri, qua ægrotantes aluntur.

Accedit, quod ſanguis ex cibis tenuibus confectus reddit homines debiles, & effœminatos, ſpiritus enim vitales à ſanguine tenui prodeuntes ſiunt adeo languidi,& flaccidi,vt facilè reſoluantur:Similiter ſpiritus animales ſequuntur mala veſtigia vitalium, quoniam ſicuti ſanguis eſt pabulum ſpirituum vitalium: Simili modo ſpiritus vitales ſunt pabulum animalium, & quod diximus de cibis, idem de omnibus ſex rebus non naturalibus eſt dicendum, quod videlicet ſit melius omnibus aſſueſcere, quam paucis.

Conditiones verò,quæ ſunt obſeruandæ,vt aliquis omnibus aſſueſcat,hæ ſunt, prima,vt ſit ſanus,& ſatis robuſtus,in ſenibus enim, & debilib. hæc conditio non habet locum,quia vbi ſenes,vel debiles ſe inueteratis moribus ſpoliarent, & nouos induerent,inſtaret periculum,ne illorum robur corrueret,& vitam amitterent.

Secunda debet à teneris annis, vel ſaltem à iuuentute ſenſim aſſueſcere omnibus externis cauſis, cibis videlicet, vigilijs,aeri,& exercitijs omnium generum, quibus obſeruatis habitus adeo firmus in membris ingeneratur, vt niſi magnum quidpiam accidat, ſanus, & incolumis ad extremã ſenectã cõmodè trãsferri poſſit.

Errant dum dant ægrotantibus alterantia, eaque non mutant. Cap. XIII.

OStendimus,quòd omnibus rebus aſſuetus minus læditur à contrarijs, quoniam ea,quæ prius erant contraria, ob longam aſſuetudinem reddũtur ſimilia,& ea, quæ ſunt ſimilia vix habent vim alterandi, quod probatur tum auctoritate Ariſt.dicentis, quod alteratio verſetur inter contraria, & nequaquam inter ſimilia, tum Gal.3.de temperamentis loco citato, & ſexcentis alijs in locis, vbi dicit lactucam aſſimilatam non refrigerare; quam philoſophiam cum empirici non animaduertant, in plurimos errores incidunt, dum alterantibus vtuntur.

Etenim ſi de alterantibus extrinſecis, vt vnguentis,emplaſtris, & reliquis topicis loquamur, in ijs adminiſtrandis ſæpè falluntur,dum ea permittunt debito diutius adhæreſcere partibus affectis: nec vident conſuetudinem reddere topica calori partium ſimilia,redditaque ſimilia nullas amplius habere alterandi facultates, & ratio eſt manifeſtiſſima, quia alterantia vniuerſa tam diu alterant, quamdiũ ſunt diſſimilia.

Cęterum errata illorum animaduertenda;

da: sunt, qui semel in die oleum rosatum, vel infrigidans Galeni adiungunt renibus gratia ipsos refrigerandi; cui dubiū, quod spatio quatuor vel quinque horarum amplius hæc topica non refrigerēt? quoniam à calore partis hæc topica illo interuallo à natura adeo superantur, & redduntur similia, & consueta vt ferè amittant totam reagendi virtutem.

Alterantia enim non agunt, vt alimēta, quæ solum dum sunt victa, & superata nutriunt, & augent vires, sed priusquā vincantur; verbi causa alterantia frigida dum reagunt, refrigerant, quando verò sunt superata, certamen & alteratio cessat, & inde ab illis nullum est sperandum refrigerium.

Hæc sanè ex tam firmis philosophiæ fundamentis pendent: quod, si cum philosophis agerem, nullum vlterius esset mihi verbum proferendum; sed, quia cum rudioribus loquimur, propterea vberius omnia debent explicari, auctoritateque, & ratione confirmari.

Audiamus in primis Aristotelem 1. sect. probl. 46. vbi ostēdit consuetudinem vires alterantium auferre his verbis: cur mutari cataplasmata debeant? an vt plenius sentiantur, solita enim, vt ea, quæ ventriculo mandamus, non amplius medicamenta sunt, sed pro alimentis recipiuntur; sic etiam hæc fungi suo munere nequeunt: philosophus in hoc problemate supponit tamquam notissimum, quod debeat sæpè mutari cataplasmata, cur vero sint mutanda, docet, inquit igitur, sicuti ea, quæ vētriculo mandamus, si medicamenta morentur temporis interuallo non amplius medicamenta sunt, sed alimenta: Ad eumdem modum cataplasmata, consueta suo non funguntur munere.

Quod verò de cataplasmate dicit philosophus, de omnibus alterātibus extrinsecis, & intrinsecis est intelligendū, quod ob consuetudinem reddantur similia, & à similibus non oriatur passio, quia omnis actio, & omnis passio versatur inter contraria, & nequaquam inter similia.

Eadem ferè explicantur à Galeno 3. de temperamentis capite 4. vbi dicit omnia alterantia afficere, & affici, agereque, & pati, dicitque alterantia vires alterandi amittere, quando sunt superata: habetque hæc verba, lactuca, ptisana, & quelibet alterantia intrinsecus exhibita afficiunt, antequam sint assimillata, assimillata non afficiunt, sed augent calorē nostrum, & non refrigerant, dicit igitur, quod lactuca refrigerat tantum, antequā sit assimillata, quando vero est assimillata, & conuersa in nutrimentum calfacere, & nequaquam refrigerare; & quod de alterantibus intrinsecis dictum est, de omnibus est intelligendum.

Quare his positis principijs, numquid non errare videntur empirici (vt de topicis loquamur) dū erysipelati apocrustica, & cætera refrigerantia semel, vel bis in die applicant? deberent sanè, dum pars aliqua ardore deflagrat non bis, sed decies in die superlinire, tum quia topica quanto minus consueta sunt, tāto magis alterant, & per consequens iuuant, tum, quia singulis horis partes affectæ ob perustos humores fluentes recandescunt, nouo indigent refrigerio.

Præterea errare quoque videntur, dū spleni, vel stomacho læso iubent, vt cerata eo vsque teneantur affixa, quousq; spontè cadant, quod post quinque & sex dies, & vltra accidere solet; creduntque ceratorum casum esse signum perfectæ sanitatis illius partis.

Errant in hac re dupliciter, primò quia diei spatio euanescit omnium localium virtus, calor enim diei cursu assimillat cæpas, allium & similia, tanto magis poterit ceratum reddere sibi amicum, & familiare: quare frustra eo interuallo affixa tenentur cerata. Secundò errant, quia cerata affixa non redduntur mollia, quia trahant forinsecus humores causantes morbum, sed quia retinent, & colligunt halitus transpirantes, quibus collectis cedunt in excrementosam humiditatē, quæ est illa, quæ adeo mollia reddunt emplastra, vel cerata, vt amplius, cum non possint adhærescere necessariò decidant.

Insuper errant dum pro alterantibus refrigerantibus dant ea, quæ sunt valde consueta, vt est cichorea, & lactuca: errāt, quia natura cum his talens consuetudinem, amicitiam, & familiaritatē contraxit, ut ab ijs nullum certamen, & per cōsequens nullum beneficium sit expectādum;

dum; quoniam ijs assueti, dum sani sunt, integram lactucæ, vel cihoreæ patinam quotidie comedunt, quare vanissimum est credere quod homines iam diu nutriti lactuca,& cichorea possint duobus, vel tribus folijs refrigari; quinimmo est valdè ridiculū tam sæpè audire medicos pro morbis difficillimæ coctionis præscribentes duo,vel tria follia lactucæ, vel cichoreæ pro illorum salute, qui erant soliti in prima mensa maxima lactucæ,vel cichoreæ copia se implere.

Idem dicendum de cæteris oleribus consuetis,vt de petroselino, & similibus, quæ ob amicitiam contractam ab illis, qui soliti sunt ijs pasci, nullum afferre possunt fructum, quia ab ijs natura non patitur.

Audias cuiusdā medici erratum quod contigit ob neglectam cōsuetudinis virtutem; Erat æger quidam pertinaci artriti de catenatus, hicque accersiuit hunc Medicum, vt sibi aliquomodo præsto esset pro morbo demulcendo, hic multis anodynis prætermissis, quæ potuissent ægrotanti aliquam pacem afferre,proposuit pro singulari remedio, vt quotidie duas petroselini radiculas in iure coctas comederet.

Primò errauit,quia æger erat consuetus non duas tantum radiculas quotidie comedere,sed decem, & vltra, ab assuetis enim certamen non fit.

Secundò ex duabus radicibus expectare victoriam conclamati affectus erat ridiculum.

Tertiò petroselinum non poterat demulcere dolorem, cuius occasione fuit vocatus hinc podagricus ille cognoscens remedij vanitatem, non potuit se continere,quin in Medicum, me præsente, his verbis eruperit, abi vesane, neque dicas amplius radiculas duas petroselini tam graui affectu vexatis allaturas beneficiū, quia si paululum auxiliarentur, ego non duas, sed saccum integrum radicum illarum quotidie comederem: videas ergo quo pacto rudes homines inanitatem remediorum non animaduertunt: videasque quanti facienda sit inquisitio omniū consuetudinum, antequam præscribantur alterantia ęgrotantibus,nisi enim rectè examinemus,quę sint consueta ęgrotantibus & quæ non, committere non possumus, quin sæpè erremus in præscribendis receptis.

Vt errant,qui introducunt consuetudinem sumendi medicamenta soluentia, & alterantia. Cap. XIV.

EX traditis optimè colligere possumus non esse introducendas consuetudines sumendi medicamenta soluentia uel alterantia: Colligimus enim à definitione consuetudinis, quod patientia ob vsum longum fiant agentibus adeo similia, vt arctissimo amoris vinculo deuinciantur, & facta pace,nulla sequatur discordia,uel alteratio,& meritò, quoniam discordia,& alteratio excitatur inter contraria,& nequaquam inter similia.

Quod autem ita res se habeat,patet experimentis,sicuti numquid non,vt refert Galenus 3.de simp.med.facult. 18.vetula assimilauit sibi cicutā? an ne historia Mithridatis est porcelebris quod ob vsum,& consuetudinem non læderetur veneno? an ne ut refert Auicen. lib. de uirib. cordis ex sent. Ruffi,fuisse puellam, quæ ueneno alebatur,quęque suo amplexu alios uenenabat? an ne plures inueniuntur infecti gallica peste,qui ob usum illam non sentiant,alios tamen inficiant; Similiter an ne plurimi inficiuntur peste, quippe qui, ubi semel curantur, amplius ab ea non læduntur,alios tamen inficiant.

Quare, si consuetudo tantum potest, qua ratione igitur moti nostratum plures introducunt consuetudinem medicamētorum soluentium, & alterantium? numquid non uident,lues uarias, & mortiferas longā post interuallo reddi adeo similes naturæ humanæ,ut nullam alterationem,uel discordiam pariant? quanto igitur magis ob longum usum medicamenta soluentia, & alterantia amittent suas uires purgandi & alterandi?

Præterea patet Galeni auctoritate, quod usus & consuetudo medicinarum non sit introducenda; audias igitur Galenum 3.aphorismorum 14.sic loquentē, & si uolueris; ne aggregentur superfluitates,bis in mense,aut semel uti pharmaco,præter quam nocebit, trahet corpora in malam consuetudinē: Ecce ergo,quod

Galenus clarè docet, si semel in mense pharmaco vtamur, nos in malam consue- tudinem trahere corpora: audias demum Auicenn. lib. primo fen. 4. vbi habentur hæc verba, naturam non esse faciendam consuetudinariam medicinis: quid clarius apud celeberrimos auctores esse potest, quam hoc, quod non assuescamus medicinis?

Rationes demum, quæ nos cogunt medicinarum consuetudinem refellere, plurimæ sunt, omnesque à definitione consuetudinis colliguntur, prima colligitur, quia ob vsum obiecta euadunt similia, inter quæ non est alteratio.

Secunda ab assuetis non fit passio.

Tertia, quia, si medicamenta ob consuetudinem non euacuantur necessariò assimilantur, si verò non rectè assimilantur, saltem ex Gal. sent. 3 de simp. med. c. 24. conuertuntur in illud humoris genus quod debebant euacuare, vnde medicamenti consuetudine affectus præternaturam non aufertur, sed augebitur.

Quarta ob vsum medicamentorum necessariò naturales facultates expellendi, & reliquæ desides, & ociosæ redduntur, tum quia tollitur expultrici facultati expellendi occasio, tum, quia medicamenta promptè euacuant materiam biliosam, quæ est naturalis nostra medicina, quæ vellicans partes corporis sentientes tamquā calchar excitat, & irritat facultatem expultricem ad excrementa expellenda.

Quinta ob vsum medicinarum alteratrix, cuius robur fouetur solum à calidis, & humidis, læditur, quia omnia medicamenta exsiccant, & impediunt coctionem, qua impedita, plura excrementa congeruntur.

Sexta consueta omnia non afficerent, neque agerent; sed solum afficerentur, & paterentur, & per consequens non euacuarent, quia essent facta similia naturæ, vt Galenus docet libro de assuetud. cap. secundo his verbis, quæ longa assuetudine comparantur, vim ferè proprietatis naturalis contrahere; Quare concludimus coacti experientia, auctoritate, & ratione fugiendam esse consuetudinem medicinarum, quia consueta purgantia tandem eo venient, ut non euacuent: alterantia vero, ut non alterent.

Egimus in his quatuor libris de omnib. methodis, quibus valemus non solum affectuum omnium præter naturam ideas cognoscere, verum etiam omnia Empiricorum errata, quæ in perquirendis morborum formis contingunt, corrigere: Etenim in primo libro egimus de tribus methodis, quibus genericas morborum ideas cognoscere valemus: sed quoniam affectuum ideæ modò per essentiam, & modò per consensum competunt partib. nostri corporis, idcircò in secundo lib. illas methodos declarauimus, quæ possunt nos docere omnes sympathias, & idiopathias partium humani corporis: cognitis his genericis morborum formis, in tertio libro egimus de methodis quibus perquirere possumus vltimas, & specificas morborum differentias: quibus cognitis, reliquum erat antequam ad extremam coronidem de ideis perueniremus, vt declararemus modum, quo possemus metiri omnium morborū recessus, ideo in quarto lib. in primis ostendimus, omnes affectus Nos metiri à statu aduentitio, & nō primigenio: deinde diligentissimum examen instituimus de statu aduentitio: ostendimusque primo omnem statum aduentitium acquiri ob vsum, & consuetudinem sex rerum non naturalium: deinde quantum possit assidua consuetudo in mutandis, & alterandis omnibus corporis potentijs, & facultatibus.

Demum ostendimus in plurimos errores rudiores medicos incidere ob naturam consuetudinis ignoratam sicuti dum falluntur volentes in debilibus, & senib. consuetudines inueteratas mutare, cum non liceat deterrimas consuetudines ab ijs, qui sunt debiles amouere: similiter, dum falluntur non mutantes alterantia extrinseca, & intrinseca; & tandem errare ostendimus dum introducunt consuetudinem medicinarum.

FINIS LIBRI QVARTI.

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Humoribus peccantibus per propria ſigna perquirendis.

LIBER QVINTVS

De Numero, & Differentia peccantium Humorum. Cap. I.

HActenus eouſque Lectorem tranſtulimus, & in tali ſemita ipſum locauimus, qua nullo modo in morborum ideis, & formis perquirendis (niſi me fallat opinio) errare poſſit: Nunc expedit efficientes morborum cauſas perquirere: Ceterùm, quia cauſarum omnium, quæ efficiunt morbos, aliquę ſint internę, & aliquę externę quę ſunt ſex res non naturales, de quibus agemus in ſeq. lib. & præcipuè in lib. pertinentibus ad fontem diaeteticum; internarum verò aliquæ ſint, vt morbi efficientes alios morbos, de quorum omnium ideis egimus in quatuor libris ſuperioribus; & aliquæ demum ſunt efficientes internæ, quæ in contentis collocantur; reliquum eſt, vt in ſeqq. ſex libris agamus de illis cauſis efficientibus, quæ in contentis, vel in humoribus continentur.

De humoribus ergo acturi, valdè conuenit, vt hic acta, & probata à Galeno, & Auic. ſupponamus, & ex ijs ad alia maximè conferētia mentis aciem dirigamus: Supponamus ergo in primis cum Galeno, Hipp. & Auic. quatuor eſſe ſuprema humorum genera, pituitam videlicet, bilem, melancholiam, & ſanguinem: deindè ſub his, quamplurimas eſſe famoſas humorum ſpecies; in primis enim ſunt, vt dicit Galen. 2. de differ. febr. c. 6. quatuor pituitæ, dulcis videlicet, acida, acerba, & ſalſa: Auicenna verò in prima fen. cap. de humorib. ſimiliter ponit alias quatuor differentias pituitæ penes ſapores; ſed præterea ponit alias quatuor differentias penes ſubſtantiam, quæ ſunt vitrea, gypſea, aquoſa, & diſſimilaris.

Ga-

Galenus 1.de alimentis cap.2.ponit differentiam inter pituitam & crudum ſuccum:ibi enim habet hæc verba,vrinæ hypoſtaſis ſiue ſedimẽtum propriè vocatur crudus ſuccus,qui eſt puri ſimilis: ſed neque grauęolens,neque lentus eſt,vt pus.

Primo verò præſag.vltimo inquit ſedimẽtum eſſe corpus vndiū per negationẽ extremorū inter humorem, & pus: ergo nulla pituita poteſt dici humor crudus. Prætęrea Gale. 1. de alimentis citato ait, crudum ſuccum non ſolum obſeruari in febricitantibus,ſed etiam aggregari in ſanis,quando poſt multos & exantlatos labores ſumunt cibos coctu difficiles.

Demū 2.de facul.nat.vltimo dicit,mucū qui ſtillat à cerebro,& grauedinẽ facit non eſſe propriè pituitam,ſed crudū ſuccū: quia nō poteſt fieri pituita præter naturam,niſi antea fuerit pituita naturalis: ſed crudus ſuccus proprio modo ſuptus nunquam fuit pituita naturalis: ergo nō debet vocari pituita. Hinc pituita gypſea ea de cauſa dicitur pituita, quia in origine fuit pituita naturalis,& apta,vt ad benignum ſtatum poſſet reduci, quare differentia inter pituitam, & crudum ſuccū eſt, quod pituita illa dicatur, quæ in ſua origine fuerit capax coctionis: humor verò crudus nullo vnquam tempore.

Duo in hoc loco ſunt notanda: primo dari crudum ſuccum in vrina, in febricitantibus,& in ſanis,dum cibos non digerunt: vel dum ſanguis deſtinatus cerebri nutritioni cõuertitur in catarrhum omninò coctioni rebellem. Demum illa omnia, quæ effugiūt primam coctionem pertinent ad crudum ſuccū. Hinc Gal. 4. de tue n.ſanit.cap.4.& 3.de alimentorum facultatibus cap. 33. loquens de crudo ſucco inquit præcipuè generari ex vſu piſcium cruſtaceorum: cauſa eſt quia tales piſces in ventriculo ingeſti effugiunt primam coctionem.

Secundò notandum eſt, quod crudus ſuccus fieri poſſit,vel defectu caloris, vel exceſſu caloris prohibentis coctionem:ſic ventriculus,iecur,& cerebrum generare poſſunt crudum ſuccum defectu caloris, & exceſſu caloris.

Vẽtriculus defectu caloris generat crudum ſuccū ex prauo alimento: quia prauum alimentum conuerti non poteſt in chylum,vel in pituitam naturalem; quo caſu effugiens coctionẽ, & attractus ab hepate non conuertitur in ſanguinẽ, vel pituitam, ſed relinquitur crudus, qui eſt omninò & coctioni, & nutritioni ineptus:ſic Galenus 3. de alimentis 33.dicit, piſces cruſtaceos producere crudos ſuccos & nō pituitam;eſt nutritioni ineptus; quia ex Gal. 3. in 6. epid. 1. error primæ coctionis non corrigitur in ſecunda, ſed vel in ſedimentum cedit, vt dicit Gal. 1. præſag.vltimo,vel retentus in corpore ad cachexiam diſponit. Exceſſu verò caloris ventriculus efficit crudum ſuccum quando ob cibos præcalidos, vel putridos fiūt corruptelæ, & liquidæ deiectiones,antequam fiat chylus;Galenus autem 11.methodi cap. 15. habet ex errore primæ coctionis duo mala oriri. Primum quod cibus nullam afferat vtilitatem.Secundum, quod expellatur per aluum aliquid prioris cibi cõcocti ex ipſius corruptela, quod non fit ſine corporis detrimento.

Iecur ſimiliter efficere poteſt crudos ſuccos defectu, vel exceſſu caloris, defectu caloris veluti quando ex intemperie frigida hepatis fit fluxus hepaticus, vel aſcites;aqua enim hydropicorum non eſt pituita,ſed crudus ſuccus. Pari modo exceſſu caloris iecur efficit crudum ſuccū, quando fiunt deiectiones biliofiſſimæ,& fætidiſſimæ, quæ ſunt crudæ, & ut dicit Hippocrates 4.aphoriſ.47.pernicioſæ.

Simili modo cerebrum defectu caloris efficit mucum,qui ſtillat à cerebro,quem mucum Galenus 1. de facul. nat. vltimo aſſerit non propriè vocari pituitam;ergo vocabitur crudus ſuccus. Itidem catarrhus tenuis,& aquoſus, qui deſcendit per nares eſt crudus ſuccus. Inſuper cerebrū exceſſu caloris efficit crudum ſuccum ob intemperiem calidam cerebri, dum catarrhus tenuis fit acris,& mordax,vt in Matrona Romana obſeruauit Galen. 5. methodi 13. qui minabatur eroſionem pulmonis.

Quo ad differentias bilium Galenus lib.de atra bil.cap.2.& alibi ponit ſeptem videlicet pallidam, flauam, vitellinam, porraceam, æruginoſam, cæruleam, quę iſatidis dicitur,& rubram.

Sed de his humoribus diſtinctius, quia differentię bilium aſcendunt 23. Prima eſt

est bilis pallida, mixta est ex bile pallida, & pituita aquosa, indicatque naturam frigidiusculam, & vocatur bilis ochrea, quia assimilatur terrę ochreæ, i. sigillatæ.

Primus enim gradus coloris pallidi à Platone in Timęo vocatur ὠχρὸς de hac bile mixta cum pituita aquosa mentionē facit Galenus 2.prognost.38. Secunda bilis vocatur subrufa, quæ est simplex pallida, non commixta ex bile & pituita, sed habet proprium ichorem copiosum, qui non est pituita aquosa: de hac mētionem facit Galenus primo de natura humana vigesimoquinto: quod verò quilibet humor habeat proprium ichorem, qui non pertineat ad pituitā aquosam, docet Galenus secundo in sextum epid.37. Hæc bilis subrufa est intensioris coloris, quam callida mixta ex bile & pituita: & remissioris caloris, quam rufa seu rutila, seu ignea, quæ nomina idem significāt. Tertia est bilis rufa, cuius color à Græcis vocatur πυῤῥός, idest igneus, rufus siue rutilus, qui color ex Galeno secundo de crisibus duodecimo est remissior flauo: inde errant plurimi, qui putant colorem rufum significare rubrum. Quarta est subflaua, quæ assimilatur cortici citri non exactè maturi. Quinta est bilis flaua, quæ assimilatur cortici citri bene maturi.

Parimodo apud Platonē in Timęo obseruantur isti quinque gradus coloris: quorum primus est ὠχρὸς idest, pallidus: Secundus est, ὑπόπυῤῥος idest, subrufus: Tertius est πυῤῥὸς, i. rufus: Quartus est ὑπόξανθος, idest subflauus: Quintus verò est ξανθὸς, idest, flauus. Sexta bilis differentia est vitellina, quæ mixta est ex bile, & pituita crassa, de qua Auicennas egit superius, & Galenus 2.prognost. com.38. Septima est vitellina simplex, quæ nō est pituitæ commixta, assimilaturque vitello oui recentis, hæc fit, vt docet Galenus 5. in 6.epid.14. ex flaua crassescente. Octaua est vitellina, quæ assimilatur vitello oui vetusti, quæ eadem ratione fit intensioris coloris, quam vitellus oui vetusti, nempè per resolutionem serositatis, quæ resoluta, dum assatur non exudat. Nona est bilis rubra, quæ à Galeno lib. de atra bile cap.2. accedit ad sāguinis tenuis naturam: illam tamen vocat bilem, & nō sanguinem, quia nō concrescit. Similiter Galenus quinto in 6.epid.14. serositatem sanguineam vocat bilem. Decima est bilis quædam rubra proueniens à sanguinis tenuis efferuescentia, quæ differt à sero sanguineo, qui nō cōcrescit: hæc enim concrescere potest; ex hac efferuescente fiunt erysipelata, & febris synochos: hanc Galenus primo de natura humana 4. videtur collocare inter alias biles nō naturales, quæ ex putredine fiunt. Vndecima est bilis rubra facta ex bile & melācholia fæcali, quæ est rubra, quia fęx sanguinis adhuc conseruat rubrum colorem: de hac bile Auicennas mentionem facit in prima fen. Duodecima est bilis crocea, quæ vergit ad rubrum colorem, efficitque morbos lethales, & sitim inexpugnabilem: de hac bile Rasis 2. continentis, & Actuarius lib. de inditijs vrinarum loquuntur. Decimatertia est bilis alimentalis, quæ est rubei coloris, & est veluti spuma, de qua Auicennas distinctè egit. Nonnulli ponunt inter biles rubras bilem rufam: sed reuera rufa inter pallidas reponi debet. Decimaquarta est bilis porracea, quæ solum fit in ventriculo ex esu olerum, cuiusmodi sunt brassica, beta, & aliæ herbæ virides, de qua Galenus 3.de alimētis, & alijs in locis: hæc bilis potest connenire sanis. Decimaquinta est porracea facta ex corruptela, quæ non solum fieri potest in ventriculo, sed in qualibet corporis parte, de qua agit Galen. secundo de facul. nat. & tertio de alimentis cap. de melle, quæ ex cepis corruptis in sanis quoque corporibus aliquando fit: fieri quoque potest in infantibus, in quibus si lac corrumpatur, per aluū excremēta viridia excernūtur.

Quod hæc viridis bilis ex corruptela possit fieri in singulis corporis partibus, patet experientia: quia ex capite mucus per nares viridis aliquando emungitur, ex pectore sputa viridia: in gonorrhæa gallica excunctia viridia apparent: pari modo in vlcerib. malignis pus viride fit.

Præterea sanguis è vena extractus aliquando serum habet valdè viride.

Demum nulla est corporis pars, in qua ex corruptela non possint viridia excrementa generari, quæ reducuntur ad bilem æquiuocè sic dictam; dicimus æquiuocè: quia hæc viridia non sunt amara.

Decimasexta est porracea, quę ex adustione fit in ipsis venis, & est verè bilis: de hac Galenus agit 2. prognost. 39. quæ est adeo sæua, vt omnes ferè interimat; parum enim distat ab atra bile, quæ excedit, & lethalis est.

Galenus enim primo in primum prædict. 10 de bile habet hæc verba, *flaua cum supra modũ assatur, prius migrat in æruginosam deinde in nigram*. Imò Auicennas in tex. superiori collocat hanc bilem inter venena.

Decimaseptima est æruginosa facta ex porracea ex esu olerum, a qua differt secundum magis & minus: quia in ista remittuntur aliquid de colore viridis: de hac Galenus agit secundo prognost. com. 39.

Decimaoctaua est æruginosa facta ex corruptela.

Decimanona est bilis isatodes, quę glasto similis est, de qua Galenus lib. de atra bile cap. 2. & alijs in locis superius citatis inquit quod hæc bilis isatodes fiat ex flaua superassata, sed adhuc non conuersa in aliam bilem.

Vigesima datur bilis isatodes, quæ fit ex esu olerum.

Vigesimaprima est bilis isatodes ex corruptela: harum duarum bilium color est magis fuscus, quam color brassicæ, vt animaduertit Galenus decimo de simp. medicina cap. de felle.

Vigesimasecunda est bilis quędam cęrulea, quam proponit Galenus 10. de simpl. medicina cap. de felle, tanquam diuersam ab isatode.

Vegesimatertia est bilis ęruginosa, quę fit ex bile naturali, & atra bile adusta, quę sæpè in excretis per aluum apparet: de hac loquitur Auicennas hęc dicitur rubiginosa, quia assimilatur ærugini ferri.

Vigesimaquarta est bilis cærulea facta per congelationem: de qua Auicennas in primam fen. Nos verò arbitramus, hanc cæruleam fieri per congelationem, dum partes externæ ob frigus densantur, quibus densatis prohibeatur perspiratio, ob cuius prohibitionem calor ita augeatur, vt exurat bilem flauam, & inde illam cæruleam, seu fuscam reddat; quæ reuera parum differt à cærulea per adustionem.

Prætereà à Gal. primo de natura humana com. 4. proponuntur aliæ biles, quę nomine carent, quæ præcipuè obseruantur, (vt ibidem docet) in morbis qui fiunt ex putredine: hæc de numero bilium dicta sint. Sed aliæ plures ex dictarum bilium mixtione fieri possunt. Cæterum in quæstionibus in prima fen. quæ non solum nobis inseruient pro intelligentia, sed etiam pro exacta generationis prædictarum bilium cognitione quampluri ma considerabimus.

Si de differentijs melancholicorum succorum agamus, in comm. nostris primę fen. satis superque egimus. Interim colligere possumus has differentias.

Prima est pars crassior melancholiæ naturalis, quæ est fæx sanguinis, dicimus pars crassior, quia melancholia naturalis habet partem crassiorem, & subtiliorem, vt dicit Auicennas in textu.

Secunda differentia melancholiæ naturalis est eius serositas.

Tertia est eadem fæx melancholica adusta.

Quarta est eius serositas adusta: memoria enim repetenda sunt, quæ dicuntur a Gal. 2. in 6. epid. 37. vbi asserit, quod quilibet humor habeat proprium ichorē.

Quinta est atra bilis facta ex adustione bilis flauæ.

Sexta est eius serositas adusta.

Septima est melancholia facta ex adustione crassi sanguinis: de qua Auicennas in prima fen. quam Gal. 2. de temp. vltimo, & alibi videtur admittere.

Octaua est eius ichor sanguineus adustus.

Nona est melancholia facta ex adustione viscosi phlegmatis.

Decima est eius ichor.

Vndecima est melancholia facta ex adustione aquosi phlegmatis.

Duodecima est eius ichor.

Decimatertia est sanguis à vehementi frigore concretus, qui ab Auicenna in cap. de humoribus vocatur melancholia, quæ solet efficere catalepsim, & hystericas passiones sæuissimas.

Decimaquarta est eius ichor.

Decimaquinta est melancholia alimentalis, quæ nutrit ossa, & alias partes crassas: hæc melancholia est ipsemet sanguis redditus similis ossibus, antequam conuertuntur in ossa: dicitur me-

lancholia alimentalis, quia dum unitur offibus fit frigidus, & ficcus: hæc caret ichore: quia eſt omninò ſimilaris. Nos inter differentias melancholicorum humorum poſuimus ichores melancholicos: quia ichores efficiunt morbos diuerſos à morbis, qui fiunt ab humoribus ipſis, ut docet Galenus lib. de tum. præter naturam cap. 10. ubi loquens de ichore bilis, & de ipſa bile; inquit, quod ab humore bilioſo ichore aliqua ex parte deſtituto fiat herpes; ab eius ichore uerò fiat eryſipelas.

Præterea poſſunt multiplicari melancholicorum ſuccorum differētiæ ratione cauſæ efficientis uario modo exurentis melancholias, ut docet Galenus 14. methodi 9. dicens melancholias aduri, uel à putredine, uel à febre phlegmonode: hæc ſunt Gal. uerba, *ſi incaluerit aut propter putredinem, aut febrem phlegmonodem, fit nigra bilis, quam nullum animal, nec ipſi quidem mures guſtauerint*: ideo medici debent diſtinguere dictas melancholię aduſtiones: quia prout uaria eſt cauſa aduſtionis, ſic uaria eſt curatio: quare tredecim reſultabũt melãcholię aduſtæ ab ipſa putredine, & totidem à febre phlegmonode, quæ efficient 26. differentias melãcholicorum ſuccorum: addẽdo uerò melancholiam naturalem nõ aduſtam eiuſque ichorem, & melancholiam alimentalem, omnes peruenient ad differẽtias nouem ſupra uiginti. Demum ex mixtione dictarum differentiarum poterunt aliæ quam plurimę ſuboriri, quæ quot ſint facilè colligi poterũt ex regula à nobis propoſita lib. 7. huius methodi noſtræ uitandorum errorum cap. ult.

Poſtremò eſt ſanguis, qui copia tãtum peccare poteſt; hæ ſunt igitur efficientes cauſæ internæ in humoribus collocatæ, quę certiſſimis methodis ſunt precognoſcendæ, ut rectè ſciamus, quãdo extra limites naturales elabuntur, & quando uario, & diuerſo impetu modò unam partem, modò aliam adoriuntur, perturbãtque uiuentia: ab ijs enim innumerabilia morborum germina exundant.

Cum igitur ego uiderim Tyrones Medicos de humoribus loquentes, uel ſæpiſſimè in errores prolabi, optimum factu exiſtimaui, in quolibet libri limine afferre methodos perquirendi omnes modos, quibus partes humani corporis à peccantibus humoribus vexentur & perturbentur; etenim ueritate methodicè acquiſita quiſque melius, & facilius animaduertet, an decipiatur nec ne, & nunquid à recto calle abſcedat, & demum promptè vniuerſos errores, qui fieri poſſunt in peccantibus humoribus perquirendis dignoſcet.

Quinq; in ſex libris ſequentibus proponētur capita generaliſſima, quę methodis declarabuntur: & ad quæ errores omnes, qui fieri poſſunt in peccantibus humoribus perquirendis, reducuntur: Primum, quod proponitur eſt dignoſcere, an humor peccans ſit pituita, vel bilis, vel alter humor, quod in hoc libro, & in ſequenti perficietur: quia in hoc quinto libro agemus de ſignis proprijs, & in ſexto de ſyndrome ſignorum communium oſtendentium peccantes humores.

Cæterum, quia, vt plurimum humores peccantes ſunt miſti: ideò hoc ſecundum caput ſe offert ſtatim examinandum, an ſcilicet miſtura peccantium honorum ſit facta ab humore intrinſecus ob varias alterationes tranſmutato, uel ab humore extrinſecus adueniente; per hypotheſim, an ne poteſt eſſe in uenis, vel in alia corporis parte bilis cuius portio tantum, & nõ tota ob nimium calorem aduratur, & conuertatur in atram melancholiam: hęc igitur portio aduſta, ſi erit commiſta cum reliqua bile adhuc non aduſta, faciet mixturam, quam vocat Auicẽnas intrinſecus factam; Si uerò miſtio fiat ab humore nõ ibi exiſtente, ſed aliunde proueniente, miſtio erit alterius generis, & vocabitur miſtio ab extrinſeco humore facta, quarum miſturarum varietas non ſolum cognitionem, verum etiam curationem morborum variat.

Cognitis ergo ſigillatim omnium humorum miſturis: cadit conſiderandum quo pacto humores tota ſubſtantia, & occultis qualitatibus operentur, agaturque de primis reconditarum qualitatum exordijs, quibus initijs perceptis, magna rudiorum medicorum confuſio ob perperam intellectas qualitates occultas animaduertetur.

Exinde, qua quantitate humores per-

tur-

turbent patientes, methodo declarabitur.

Postremò agetur de ijs, quæ pertinent ad peccantium humorum motum.

Quare omnia si perceperimus, plurimos quoque empiricorum errores inde animaduertere, & reijcere poterimus, quorum omnium intelligentiam, si rectè assequemur, quam sit profutura, cæteri iudicent; quoniam nullus datur effectus, pro cuius recta intelligentia, & medela non conspirent interni humores, quia illos in omni morbo euacuamus, illosque alteramus, quinimò neque de tabidis tractamus, quin eorum humores aliquando alteremus, & euacuemus.

Denique adeo hæc humorum peccantium cognitio medicis vtilis est, vt quando morbi idea specifica omninò latet, peccantes tamen, & prædominantes humores internos consequimur; nostras quoquopacto in re medica adhuc videmur absoluere partes; quoniam ab humoribus præcognitis saltem indicationes alterandi, & euacuandi colligimus; quibus si satisfaciamus, aliquid opis necessariò ægrotantibus afferre possumus.

Quibus methodis sit incedendum in occultis humoribus vitiosis perquirendis.
Cap. II.

CVm in hoc, & sequenti libro nostrũ sit propositum, vias aliquas tradere, quibus facilè dignoscere possimus, quisnam sit humor peccans in quolibet malè affecto corpore, an bilis videlicet, vel pituita, an melancholia, vel sanguis peccet: idcircò in tanto negotio, si profundè philosophari vellimus, non possumus committere, quin ad principia analytica, tamquam ad proprios fontes confugiamus; ab ijs enim solum haurire possumus infallibilem sciendi modum, quem dum consequimur, illicò animaduertere quoque possumus, quam sepè rudiores in qualibet facultate, & præcipuè in arte medica curatrice, dum insalubria corpora sibi proponunt consideranda, atque curanda, falluntur.

Etenim sepè contingit, vt in corporum latebris causa morborum sit melancholia, attamen non desunt Empirici, qui credant esse bilem; interdum verò corpora ægrotantium sunt biliosis recrementis vexata, atque perculsa; nihilominus hauriunt indicationes à pituita, vel viceuersa; itaque sæpissimè nesciunt nostrates alogiatri, an sit vnus, vel alter humor, qui peccet.

Causa verò, & radix tantorum errorum est, quia sine methodo, & cæcorum more, signisque communibus inartificiosis examinant peccantes humores, quò fit, vt non sit mirum, si curationes creberrimè instituant in magnam ægrotantium pernitiem.

Quatuor per scholas circumferuntur loca, quibus occulti humores peccantes indagantur, quæ tamen, nisi ad bonum vsum reuocentur, potius confusionem, quam rectam intelligentiam nobis afferunt: Loca verò sunt quatuor, scilicet antecedentia, consequentia, iuuantia, & lędentia, quippè quæ (si philosophicè loqui vellimus) ad bimembrem diuisionem bellissimè redigi possunt: omnis enim diuisio melius, & commodius docet, si (vt ait Boetius) ad bimembrem reducatur.

Dicimus ergo, quod omnia loca, per quæ animaduertimus, & perquirimus humores peccantes in aliqua penitissima corporis parte sint antecedentia, vel consequentia, quia omnia iuuantia, & lædentia sunt consequentia.

Afferamus igitur distinctius omnes modos antecedentes, & consequentes, qui possunt nos ad cognitionem peccantium humorũ ducere, vt possimus antecedentia, & consequentia vtilia ab inutilibus separare, exordiamurque ab antecedentibus.

Antecedentia omnia, quę in congerendis humoribus præter naturam concurrunt, & quæ possent docere, quisnam sit humor peccans, ad tria genera dumtaxat reducuntur, quoniam aliqua antecedentia sunt sex res nõ naturales: aliqua sunt causæ remotæ, quæ differunt, vt infra patebit, ab ijs sex rebus non naturalibus: & aliqua demum antecedentia sunt causæ proximæ efficientes humorum peccantium; alia non dantur, quæ possint nos docere, an peccet humor, & quando peccet, & an sit bilis, vel pituita, melan-

cho-

cholia, vel sanguis.

Cum igitur sex res non naturales primæ sint, quæ collocantur in numero antecedentium, videamus, an ab ipsis colligere possimus aliquam notitiam peccantium humorum: sex sunt genera rerum non naturalium, vt dicit Galenus libro de tuend. sanit. scilicet aer, cibus & potus, somnus & vigilia, exercitium, animi passiones, inanitio & repletio; sub his tamen non omnia externa continẽtur, quoniam nec medicamẽta, vel alterantia extrinseca, vt vnguenta, & alia topica id genus, quæ alterant, & sunt externa, & sunt res non naturales sub aere, cibo, & potu, & sub alijs enarratis non continentur.

Ideo longè melius Gal. 5. de tuenda sanitate capite 10. reduxit omnia externa procatarctica, vel omnes res non naturales ad quatuor capita, vt primum contineat ea, quę assumuntur: secundum ea, quæ fiunt animo, vel corpore: tertium ea, quę excernuntur, & retinentur: quartum ea, quæ foris adhibentur: ad quæ summa genera omnes res non naturales quas possumus imaginari, reducuntur.

Hæc igitur antecedentia externa, quæ vocantur res non naturales, quamuis alterent humores, ab erroribus tamen in ijs externis causis commissis non possumus cognoscere peccãtes humores, quia, vt humor euadat vitiosus, alię plures causæ internæ concurrunt, sicuti est dispositio multorum viscerum, vt ostendimus in primo lib. cap. 9. & 10. hic tamen exemplis confirmare possumus eãdem sententiam, quod scilicet externi errores occultos humores peccantes non manifestent.

Sit igitur ęger in aere feruido, isque in malam valetudinem cadat, valebit ne dicere, aer feruidus præcessit, & deinde in morbum est lapsus, ergo humor peccans est bilis? nemo sanæ mentis inferre poterit hanc consequentiam minimè necessariam; quoniam potest contingere, vt in calida illa aeris constitutione collegerit magnum pituitæ, aceruum, quo in anasarcam potius posset labi, quam in ardentem febrem.

Similiter numquid non videamus in gelido anni tempore multos biliosis humoribus premi, & in solstitijs hiemalibus aliquando corpora ignitis conflagrare humoribus.

Simili modo, si de cibo loquamur, non semel obseruauimus in cachexiam illos cecidisse, qui continuo aromatis, & calidissimis potationibus se tradidere, quare causæ istæ externæ nos fallere possunt, calidæ enim frigidos, & frigidæ calidos morbos, aliquando facere solent.

Ad eumdem modum de ætate dici potest, quia non valet, est ætas senilis, ergo humor frigidus, & melancholicus necessariò peccat, quoniam sępè vidimus, senes effræni bile refertos in ardentissimas febres cecidisse.

Postremò, neq; longa consuetudo harum omnium rerum nõ naturalium erit tanti, vt necessario hunc, vel illum humorem prædominari doceat; quoniam sæpè contigit, vt videamus assuetos maluatico vino, veneri, exercitio, & cibis calidis vexari paralysi, & cachexia; quì affectus a frigidis humoribus fiunt; sequitur ergo, quod nullo modo possimus inferre ab externis rebus non naturalibus calidis, calidos hum[o]res in corporibus prædo[mi]nari; neque ab externis frigid[i]s, frigidos: Sequiturque, vt omninò errent illi, qui ex antecedentibus externis (nisi ad meliorẽ vsum antecedentia reuocentur) solent colligere humores peccantes.

Insuper ratione, & auctoritate patet, ab externis rebus non naturalibus non posse colligi peccantes humores, quia res nõ naturales nec signa, nec causę peccãtium humorum esse possunt; non signa, quia hæc externa sunt antecedentia, & priora morbis, de ratione vero signorum est, vt sint morbis posteriora: non causæ, quia vel essent proximæ, vel remotæ, non proximæ, quia causa illa, quæ posita non ponit effectum, vel non est causa, vel si est causa, est remota; nemo est, qui dicat, posita æstate statim sequi febrem: neq; sunt remotæ, quia effectus fieri non potest sine causa remota, attamen sine procatarcticis calidis calidus humor fieri potest, sicuti dum gignitur bilis sine errore in rebus non naturalibus calidis, & pituita sine errore commisso in frigidis, quod non euenit in causis remotis, quoniam remotæ necessariò ad effectus productionem concurrunt.

Hinc Auerroes vidẽs effectus nõ sequi sine

sine causis remotis in libris poster. passim dicit, remotas causas omnes esse uirtute in proximis, sicuti uirtus solis, quæ est causa remota hominis, est in homine ante generationem filiorum, quinimò, si auferantur causę remotę, omnia sequentia pereant oportet.

Hinc philosophus de remotis causis efficientibus uerba faciens 9. metaphysices tex. 17. dicit, nisi darentur substantiæ separatæ, quæ sunt motores primi, & remoti, nil ulterius reperiretur; & Auerroes 2. de substantia orbis, si cęlum non esset, desinerent inferiora moueri, & mundus rueret, ut remotæ causæ necessariò concurrant in effectuum productionē; quod de sex rebus nō naturalibus respectu generationis humorum dici non potest; quoniam, quamuis omnia externa frigida auferantur, attamen morbi, & humores frigidi gigni possunt; similiter, si omnia calida externo amoueantur, humores tamen calidi fieri possunt, quod non euenit, si amouerentur causæ remotæ humorum; quare sicuti ualet consequentia, fuit homo, ergo fuit Sol; & ualent fuit bilis, ergo fuit hepar, fuit homo, fuit animal, & fuit Sol: Similiter hæc non ualebunt, fuit bilis, ergo fuit ætas florens, fuit æstatis tempus, & aer calidus.

Præterea principijs analyticis ostenditur sex rex non naturales non esse causas remotas generationis humorum, quoniā omnes causæ remotæ de effectibus affirmatiuè, & de omni, quod est semper, & in omnibus prædicantur, quæ conditiones non possunt cōuenire externis rebus non naturalibus, cum neque semper pituitosis humoribus antecellant procatarctica humida, & frigida, neque in omni pituitæ generatione.

Postremò non solum hæ res non naturales separatim cōsideratæ possunt dici causæ remotæ, uerum neq; omnes simul collectæ tantam efficaciam habēt, quantam remotæ causæ ex Aristotele dare possint quæsitum quod res sit, ab his uero procatarcticis nullo modo quæsitum quod colligi potest: quare ex illis peccantes humores non colligemus.

Per hypotesim sit aliquis morbo correptus, sitque hydropicus, ponamus præcessisse acrem æstiuum, vsum ciborū calidorum, animi passiones, coitum, exercitium, & adesse ætatem iuuenilem, quæ omnes sunt res non naturales calidæ, ex ijs poterimus ne inferre necessariò hanc consequentiam, quod scilicet humor, qui dominatur in hoc corpore sit bilis? posset forsitan, vt plurimum contingere, sed quod semper accidat, nemò sanè affirmabit; quia hydropici, & paralytici, & cachexia correpti mille inueniuntur, quibus omnes res non naturales calidissimæ præcessere, quare cum non sit de omni, consequentia nulla erit; videmus enim sępissimè post vsum calidorum in æstate ægrum pituitosis destillationibus conflictari.

Hinc Hippocrates, & Galenus videntes res non naturales nullo modo esse posse causas proximas, vel remotas internorum affectuum, eas noluerunt appellare causas, sed προφάσεις idest occasiones.

Rationes demum, cur non sint causæ, longiori discursu à nobis allatæ sunt in primo libro capite 21. diximusque causas peccantium humorum esse dispositiones viscerum, & quæ necessariò ad has dispositiones concurrunt.

Galenus enim lib. de causis morb. cap. 2. dicit, quod sine subiecti aptitudine neq; ignis comburere, nec gladius abscindere valeret; & Aristot. 2. de anima text. 24. dicit, quod actus actiuorum est solum in patiente disposito; quare hic inferre rectè possumus sex res non naturales omnes vnitas sine viscerum dispositione nō posse esse causas generationis peccantium humorum; & per consequens ab illis nec indicationes, nec cognitionem necessariam de statu peccantium humorum, sed solum τὸν στοχασμόν, idest euidentem coniecturam nos colligere posse, vel signa, quæ concurrunt ad faciendam perfectissimam syndromem, de qua in sequenti libro agemus.

Si igitur externę illę sex res nō naturales antecedentes certò non poterunt naturam humorum peccantiū nobis significare, sequitur, vt diligenter inquiramus an per alia antecedentia, vel consequentia possimus in morbis cognoscere, quis sit humor peccans. Alia igitur præter

sex

ſex res non naturales antecedentia non ſunt,niſi cauſæ proximæ humorum, vel remotæ: Si de proximis loquamur, facile patebit cauſas proximas nobis præſtare non poſſe quæſitum quod, vt ſcilicet cognoſcamus in morbis,an peccet vnus,vel alter humor;& ratio eſt, quoniam cauſæ proximæ dant propter quid, nos autem quærentes humores peccantes quęrimus an res ſit, quod quæſitum conſentientib. omnibus logicis, non habetur per cauſas proximas.

Præterea per cauſas proximas generationis humorum procedere,eſt ardua, ac difficilis via, quoniam vt plurimum cauſæ ſunt effectibus magis abſtruſæ, & reconditæ:debemus ergo aliquam viam facilem inuenire,quę nos ſemper doceat illud, quod quærimus, & per notiora nobis, ne in principij petitionem incidamus.

Quare cum quæſitum an ſit vnus, vel alter humor in corpore ægrotantis non poſſit colligi ex erroribus commiſſis in ſex rebus non naturalibus, nec ex cauſis proximis:relinquitur ergo,vt colligatur, vel ex cauſis remotis,vel ex ſignis conſequentibus; quia non datur alter modus cognoſcendi,an inſit aliquid alicui.

Hinc diuinus philoſophus, cui in tradendis methodis ſummum deferri debet faſtigium, primo poſt. capite 10. clariſſimè docet,duplicem eſſe methodum, quæ nos docere poteſt, an aliquid inexiſtat, aliam ſcilicet eſſe demonſtrationem quia aliam vero demonſtrationem à cauſa remota; aliamq; nec Ariſtoteles, nec poſteriores philoſophi vnquam inuenerunt.

Cæterum, quia demonſtratio per cauſam remotam nihil affirmatiuè concludit,cum nullus detur concludendi modus affirmatiuus per medium remotum, vt probat Ariſtoteles in prioribus analyticis idcirco nos,qui volumus affirmatiuè colligere,an peccet bilis, uel alter humor ſequitur, ut demonſtratio per cauſam remotam pro inueniendis humoribus uitioſis, qui ſunt cauſæ efficientes morborum,ſit prorſus inutilis.

Sequitur ergo, ut demonſtratio quia; quæ procedit per ſigna conſequentia, ſit illa,quæ nos unicè docere poſſit,an ſit unus,uel alter humor: Sed quoniam ſigna conſequentia, quæ neceſſariò & non per coniecturam docent,debent eſſe conuertibilia; de ſignis conuertibilibus erit agendum.

Scias igitur conuertibilia ſigna eſſe duplicis generis, alia propria, & alia communia, ſed per ſyndromen collecta, & coarctata determinato ſubiecto,ut docet Ariſt.2.poſt.dum coarctat animal habens uentres per conditiones illas habere cornua,& carere dentib.ſuperioribus.Similiter Gal. in tota arte medicinali procedit declarando uiſcerum temperaturas per ſyndromem ſignorum communium; idcirco nos æmulantes diuinos hos Auctores non ſolum per propria ſigna, uerum etiam per ſyndromem communium ſignorum procedemus.

Agemus enim in hoc quinto libro de ſignis humorum peccantium proprijs, quæ tria ſolum uidentur eſſe, ſapores uidelicet colores, & periodi, uel motus humorum; oſtenditurque quod,qui ex proprijs credunt procedere in perquirendis humoribus per alia ſigna, quam per illa tria,neceſſariò incidant vel in ſigna communia,quę faciunt paralogiſmum ſecundæ figuræ ex duabus affirmatiuis, vel in ſigna partialia, quæ faciunt paralogiſmū à particulari,ad vniuerſale quod eſt monſtruoſum,vel in ſigna extranea,vnde oritur elenchus vocatus non cauſa pro cauſa,quia ſumitur pro medio ſignum, quod nullo modo poteſt eſſe cauſa cognitionis, cum ſit extraneum & alterius generis.

Deinde in 6.lib.agemus de ſignis communibus per ſyndromem collectis æmulantes Ariſtotelem, qui ſolum virtute logica potuit veteres philoſophos conuincere,potuitq; primo phy. inuenire materiā primam,& veteres philoſophos reijcere;Eadem via primo poſt.in principio inuenit dari ſcire de nouo: & alijs in locis quanti ſit hæc meth. oſtendit; vt nihil videatur eſſe inuentum ex omnium memoria, quod ſit ea facultate diuinius, illa enim expurgat in ſcientijs contingentiam & probabilitatem, & ſine illa difficilè admodum eſt in rebus arduis, & abſtruſis conſequi ueritatem.

Oſtenditur, quomodo ex ſaporibus, tamquam ex ſignis proprijs colligere poſſimus, quinam ſint humores prædominantes. Cap. III.

SExdecim videntur eſſe famoſæ, & magis præcipuæ humorũ noſtri corporis differẽtiæ, in primis enim Gal. 2. de differentijs feb. c. 6. enumerat quatuor ſpecies pituitæ, dulcem videlicet, acidam, vitreã, & ſalſam: deinde lib. de atra bile cap. 2. & alibi proponit ſeptem differentias humorum bilioſorum, ſcilicet pallidã, flauam, vitellinã, porraceam, æruginoſam, cæruleam, quam Græci ἰσατώδη appellant, & rubram: demum eodem loco, & 3. de loc. affectis quatuor facit melancholias, fæcẽ ſanguinis naturalem, eandẽ fæcem aduſtam, ſanguinem craſſum aduſtum, & bilem flauam aſſatã, poſtremò eſt ſanguis.

Ad has differentias à Gale. obſeruatas referuntur humores, qui copia, vel qualitate humana corpora perturbare poſsũt. Qui verò quãtitate ſolũ peccant, ſunt pituita dulcis, bilis pallida, flaua, rubra, ſanguis, & fæx ſanguinis: quoniã in quolibet ſano corpore hi humores reperiuntur, quique dum quantitate non excedunt, magnum fructum afferunt humanis corporibus: quinimò, ſi horum aliquis deficeret, viuens non poſſet conſeruari.

Humores verò, qui qualitate peccant ſunt vitellina bilis, porracea, æruginoſa, cerulea, fex sãguinis aduſta, ſanguis craſſus aduſtus, & bilis aſſata, pituita vitrea, gypſea, ſalſa, acida, ab ijs re vera prodeũt innumerabiles affectus præter naturam, quare erit pernecesſarium, vt prius per ſigna propria, antequam ad ſignorum ſyndromem accedamus illos humores peruestigemus.

Cæterum, quia ſuperius dictũ eſt, quod omnia ſigna propria peccantium humorum reduci uidentur ad tria capita, ad ſapores, colores, & periodos humorum; de ſaporibus prius eſt agendum: Sapores igitur humorum peccantium, quantũ mente, animoque colligere potuimus reduci uidentur ad iſta ſex capita, quæ ſunt diſtinctè declaranda, ſi uelimus humorum exiſtentias peruestigare.

In humoribus igi	dulce inſipidum	pituita aquoſa ſimilaris, uel diſſimilaris
tur noſtri corpo-	dulce manifeſtum	ſanguis
ris uidentur ob-	dulce nauſeabundum	ichor ſanguinis alteratus
ſeruari poſſe ſo- uel	amarum	bilis
lùm hæc ſex ge-	ſalſum	pituita ſalſa
nera ſaporum,	acetoſum	melancholia, & pituita
quæ ſunt	ponticum	melancholia aduſta uitrea & pituita.

Hæ igitur ualent conſequentiæ, eſt ſapor inſipidus, ergo eſt pituita aquoſa ſimilaris, uel diſſimilaris, hinc Galen. 2. de differentijs feb. c. 6. dicit, quod inſipidus ſapor conuenit pituitæ aquoſæ: Eſt ſapor dulcis manifeſtæ dulcedinis, ergo eſt ſanguis per ſe, ichor uerò ſanguinis, uel rubra bilis per accidens; quia ex Galeno 9. methodi 12. & ex Ariſtotele 2. poſt. unum ut unum ſolum unam indicat naturã, & 2. priorum habetur, ab unica natura unicam tantum prodire proprietatem, & unicam proprietatem unicum fontem, & unicam ſolum originem arguere, quare licet dixerimus inſipidum ſignificare pituitam aquoſam, uel diſſimilarem, quæ eſt illa, quæ partim cruda, partimque eſt cocta, unicum tamen intelligimus, quod eſt aquoſum, experſque aliorum ſaporum.

Ad eundem modum dicimus, ſaporem dulcem manifeſtæ dulcedinis, ſanguinẽ, uel ichorem indicare; quia ſanguis eſt per ſe dulcis, ichor uerò per participationem, quia dicit Galenus 2. de fac. naturalibus 9. quod dulcedo eſt proprietas ſanguinis, quare ichor eſt dulcis per accidens: quapropter ſupponere ſemper oportet, quando duo humores habent eandem qualitatem, uel non eſſe diuerſos, uel alteri eorum per ſe, alteri uerò per participationem, & per accidens illam qualitatem conuenire.

Poſt dulcem ſequitur amarus ſapor, ex quo neceſſariò colligimus bilioſorum humorũ genus, ut eſt bilis pallida, flaua,

uitelli-

uitellina porracea, æruginosa, & aliæ bilium differentiæ quę bilis species sũt omnes amarissimæ, & nullus in corpore datur succus amarus, qui non prodeat ab his speciebus, uel saltem sit mistus ex illis.

Quo pacto autem possimus distinctè cognoscere, quādo est bilis flaua, uel porracea, uel æruginosa, vel aliæ species enumeratæ, ex coloribus facilè colligemus, quoniam si humor fuerit amarus, & pallidus arguet bilem pallidam, quæ est mitior omnibus, mista enim est ex flaua, & aquosa humiditate, vt dicit Galenus lib. de atra bile cap. 2. & alibi.

Si verò humor fuerit amarus, & citrinus arguet flauam bilem, quæ est paulò calidior, quinimò hæc flaua bilis, si erumperit per aluum, ex solo colore eam cognoscemus.

Si verò sapor amarus erit cum colore, & crassitie præseferente specimen vitellorum ouorum, vitellinam bilem significabit.

Itidem amarities cum porraceo colore prassinam choleram ostendet.

Demumque eadem amarities cum æruginis colore æruginosam bilem declarabit.

Si verò amarities copulabitur cum colore tendente ad cęruleum, isatidem colligemus.

Demum, si videbitur sanguis, qui non possit congelari, dicemus cum Gal. loco citato esse rubram bilem.

Postremò si congelabitur, dicemus esse sanguinem.

Si de saporibus pituitosorum humorũ loquamur. Salsus sapor illicò pituitam salsam, non bilem, vel melancholiam indicabit; quia bilis, vel melancholia non potest salsedinem aquirere. Quopacto autem fiat salsedo, & à quibus causis, an à putredine, vel à mora, vel tandem à mistura biliosi succi cum pituitoso, & cui per se, & cui per participationem conueniat in libro de misturis, & in comm. nostris primæ fen. in cap. de humorib. vt in proprio loco sententiam meam explicabo; Sufficit in præsentia, vt salsus sapor salsam pituitam perpetuò ostendat.

Quantum attinet ad acetosum saporē, dicimus significare rem siccam, & frigidam, etenim sapor acetosus ostendit in halitum resolutū fuisse humidum tenue, & calidum proprij temperamenti audias experimenta, an ne dulcia dum ebulliunt resoluunt tenue? quod sua natura est humidum, & calidum, vnde mutata crasi, vel temperamento dulcia euadunt sicciora, & frigidiora, & acetosa? hæc enim obseruantur in officinis, quia dum uua, & cæteri succi dulces sponte ebulliunt acetosi euadunt: tale quippiam in vino contingit, quia si à calido extraneo separetur, aqua vitæ, quæ pars tenuis, & calidi vini, illico fit acetum, acetum enim est vinum, sed sine aqua illa ardente; experientia enim docet, à vino in acetum conuerso nullam, vel perexiguam extrahi posse aquam ardentem; hinc melancholia, quę est fæx sanguinis, quia est priuata parte tenui calida, est acida, quoniam acetum fit ob resolutas portiones illas calidiores, & humidiores, quæ aquam vitæ constituunt, ad differentiam vappæ, quæ fit ob resolutum humidum non tenue, sed oleaginosum, quo mistum est mistum: sed de ijs in libro de misturis diffusius agemus, hæc dicta sint, vt experientia aliqua edocti possimus colligere acetosum significare vnicam naturam, idest succum non adustum, sed terreum frigidum, ob separationem aquæ vitæ.

Quod verò acetum sit frigidum, legi potest caput 19. primi de simp. med. fac. vbi potentissimis rationibus, & experimentis ostendit Galenus, acetum esse frigidum: An vero acidus sapor indicet pituitam acidam, vel melancholiam, quæ est fęx sanguinis, vel aliam naturam, non hic, sed in libro de misturis sermonem habebimus.

Postremò ponticus sapor, cum sit in pituita uitrea, & in fæce melancholica illa adusta, unicam tamē naturam solum declarare potest, cum unum (ut dictum est) unum indicet: indicat ergo solum siccitatem intēsiorem, quam illa, quæ est in salso; ponticitas enim introducitur modò à frigido congelante, & resoluente humidum, modò à calido adurente, & resoluente, quare eo maior erit pōticitas, quo calor, uel frigus uehementius fuerit; cur autem, & quomodo hæc fiant in libro septimo, & in commentarijs nostris in pri-

primam fen. Auicennæ in tractatu de humoribus plenius declarabimus.

Quomodo ex coloribus colligere possimus prædominantes humores. Cap. III.

QVemadmodum humorum sapores vnicè declarare possunt, qui sunt illi humores, qui peccant, & prædominātur in corpore; similiter varias humorum species prædominari colligi potest ex colorib. excrementorum, & humorum sub cute immediatè existentium, dicimus immediatè sub cute existētium, quia faciei, & aliarum partium colores non possunt indicare humores altas partes insidentes vt ait Gal. 1. aphorismorum com. 2. dum recitat hanc Hippocratis sententiam, humorem autem superabundantem ex colore debemus coniectari, nisi aliqui fortè in profundum recesserint, color enim similis effloresc it humoribus, si non retrò regurgitauerit.

Similiter 4. in 6. de morb. vulg. com. 28. docet ex colore oculorum nos peruenire posse in cognitionem internę valetudinis habetq; hæc verba, si oculi benè colorati sint etiam γυῖα, hoc est corpus totum, declarant esse offensum, atq; in oculis propter eorum munditiam atq; nitorem celerius, quam alijs in partib. coloris mutatio perspicitur: subdit, ex signis, quæ in oculis apparent nos peruenire posse ad totius corporis cognitionem: nec obijciant, naturam, & quidditatē non posse cognosci ex coloribus, quia occurrimus hic nos proponere, quinam sit in corpore humor peccans, & nequaquam quid sit.

Dicimus ergo, quod omnes humorū colores, qui possunt obseruari in humanis corporibus, ad hæc colorum genera reducantur.	ad (Album	est pituita
	(rubrum	est sanguis, & bilis rubra
	(pallidum	est pallida bilis
	(flauum	est citrina bilis
	(vitellinum	est vitellina
	(porraceum	est porracea bilis
	(æruginosum	est prassina bilis
	(cærulcum	est isatidis bilis
	(liuidum qui est via	ad nigrum
	(nigrum turbidum	est melancholia, quæ est fæx sanguinis
	(nigrum splēdidum	est atra bilis

Modò colligimus peccantes humores ex solis coloribus, modò ex coloribus & saporibus simul: Ex solis coloribus, veluti, dum videmus album colorem in humoribus, statim dicimus esse pituitam aquosam similarem, vel dissimilarem: dissimilaris est species pituitę aquosæ adhuc crudę, quia caloris actione adhuc non est æquata, minus sanè cruda est, quam similaris aquosa, quoniā dissimilaris est crassior, dicit enim Aristoteles 4. meteororū capite de coctione, quod coctio fiat incrassando, & propterea diximus, quod dissimilaris pituita partim est cocta, & partim cruda, quia partim crassa, & partim tenuis existit.

Similiter rubeus color primo, & per se ostendit sanguinem, secundariò bilem rubram; pallidus color pallidam bilem, flauus flauam, porraceus significat porraceam, quamuis porracea sit mistura ex æruginosa, & pituita, de qua in libro de mixturis agemus: vitellinus color vitellinam bilem significat; fit enim hæc bilis vitellina, vt dicit Galen. 5. in 6. de morb. vulga. tex. 13. ex flaua crassescente, crassescit enim dum à calore aliqua portio aquosæ absumitur, sed hac seruata lege, vt sine adustione humiditas illa serosa resoluatur, quia quæ aduruntur, nigrum, vel obscurum colorem necessariò acquirunt: quousque enim conseruatur color flauus, eo vsq; humores non possunt dici adusti: vitellina bilis ex Galeno 2. de fac. nat. capite 9. incipit esse præter naturam: videmus enim persæpè in officinis, dum rectè coquitur mel, vel iulapium, quę flaua sunt, nisi adurantur, flauities suas conseruare, & nequaquam nigrescere, si verò plus iusto ebulliant, incipiunt statim post vitellinum colorem nigrescere, & amara fieri; quare donec conseruabitur

color flauus in humoribus, minimè dici poterunt adusti.

Æruginosus color supponit æruginosam bilem, quæ fit à calore magis adurente, humores enim si plus iusto coquantur, eo vsque aliquando absumuntur ipsorum ichores, vt inde supramodum torrefiant, fiantque æruginosi, & deinde cærulei, & demum nigri. Hinc Galenus 2. presag. c. 47. loquens de gradibus adustionum habet hæc verba, flauus color fit seroso absumpto, pallidus fit immisto ex mistione flauæ bilis in serosa humiditate, æruginosus fit seroso valde torrefacto, niger fit seroso supra modũ torrefacto, qui nunc atra bilis exedens vocatur: quomodo autem fiat cærulea bilis, & quem gradum teneat adustionis inferius agemus.

Niger turbidus ex Galeno 4. de loc. aff. 7. alter est in fæce sanguinis, estq; admodum spissus, & est fæcibus vini haud absimilis, estque melancholia naturalis acida; hic humor subit naturam terræ, vt ex colore, & spissitudine cógnoscitur, est fæcibus vini haud absimilis, quia sicuti fæx vini est tartarum, quod est sua natura acidum, similiter hæc melancholia terrestris est acida, nigra, spissa, turbida, & nequaquam splendida, tum quia non est à calore ingenti perusta, tum quia est confusa, & non supercocta à calore, neque reddita ad paucas superficies, cum sit opaca.

Postremò est color niger splendidus, qui indicat validam adustionem, quæ in fæce sanguinis vix videri potest, quia fæx non est capax tanti ignis: valebit ergo cõsequentia est color niger & splendidus in humorib. ergo est atra bilis facta à conbustione flauæ, quod Galenus clarissimè 3. de sympt. causis capite 2. docet, quare meritò colligere possumus prædominari atram bilem, si color niger, & splendidus appareat in excretis humorib. per aluum, per vomitum, vel per vrinam.

Adest vltimò color niger turbidus cum sapore pontico, qui non potest conuenire atræ bili, quia atra sua natura splendet: neque conueniet fæci sanguinis, quia hęc melancholia sua natura est acida; Sequitur ergo, quod conueniat fæci adustę, quæ est nigra, & turbida ob terrestres portiones inæquales, estque pontica, quia quod est sua natura acetosum, si aduratur, amittit acetositatem, & ponticitatem acquirit.

Possumus quoque persæpè ex coloribus & saporibus simul sumptis humores peccantes cognoscere, sicuti colligimus ex amaritie, & flauitie flauam choleram, ex amaritie, & ex colore simili luteis ouorũ vitellinam, ex amaritie, & viridi porraceam; ex amaritie & æruginoso colore prassinam bilem, ex amaritie & cæruleo isatidem.

Similiter ex acido sapore & albo colore pituitam acidam: ex acido, & nigro melancholiam, quæ est fęx sanguinis colligimus.

Ad eundem modum ex sapore pontico & nigro colore cum splendore colligimus subesse atram bilem illam exedentẽ, quia ab intensissimo calore necessariò oritur splendor, vt in officinis videre possumus, dum emplastra à vehementissimo igne vsque adeo indurentur donec splendorem acquirant.

Ex sapore verò pontico cum nigredine turbida colligimus melancholiam illam, quæ est fæx sanguinis adusta, non melancholiam naturalem, quæ non est pontica, sed acida, & turbida; turbidus color in nigra, & pontica melancholia significat humorem illum esse dumtaxat à calore cõmotum, & confusum, sed non combustũ, quia vbi calor comburit, semper gignit splendorem, vbi commouet tantum, turbidum efficit colorem: quemadmodum videri sæpè potest in vrina subiugali, & in musto, quę turbida apparent, quia eorum partes similares à calore confunduntur, & nequaquam comburuntur.

Hinc optimi medici (& hoc obiter addijciatur) dum vident in febribus malignis vrinam splendidam, magis de patientis vita verentur, quam si turbida, & subiugalis reddatur: Hinc Hippocrates in Sileno cum vidisset quinta die vrinam lucidam apparuisse, mortem futuram die vndecima prænouit, vt maiorem calorem indicet vrinæ splendor, quam turbulentia.

Ex ijs igitur confici possunt propositiones conuertibiles, sicuti dicendo est albus color in humoribus, ergo est pituita aquosa similaris, vel dissimilaris; est pituita aquosa, ergo albus color; est flauus color, ergo

ergo bilis flaua,& vice versa; est viridis, ergo porracea,est porracea bilis, ergo viridis color,est niger splendidus color,ergo atra illa exedens, & furiosa, & è conuerso; est niger turbidus cum acetositate, ergo est melancholia,quæ est fęx sanguinis non adusta; est niger turbidus color cum ponticitate, ergo est melancholia,quæ est fæx sanguinis adusta, & viceuersa,& sic de alijs:ex ijs ergo, quæ inuicem conuertuntur solum poterimus infallibiles conclusiones colligere in ijs, quę pertinent ad peccantium humorum cognitionem.

Quod ex periodis,vel ex motu morbi tanquam ex signis proprijs colligere possimus peccantes humores. Cap. IV.

INter signa proprijssima malorum humorum corporis in parte aliqua penitissima residentium sunt periodi, temporum morborum velocitas, & tarditas: quando igitur neque coloribus, neq; humorum saporibus ad cognitionem humorum peccantium peruenire valemus, tunc virtute periodorum,& aliarum motionum morbi certò illos cognoscemus, & ratio est,quoniam si peccant humores, necessariò facient insultus, & motionem aut tardam,aut velocem,quę determinatis,certisque temporibus fiet.

Humores enim præter naturam quatenus causæ morbi,cum non vincant naturam,vel ab illa vincantur in vnico certamine, necessariò naturæ, & morbi conatus iteratis inuasionibus fieri debent, vt superentur, & quemadmodum omnia quæ fiunt,& mouentur,certas,& infallibiles periodos sortiuntur,similiter humores peccantes, & perturbantes corpora debent certis Typis, & motionib. viuentia corpora adoriri, quarum motionum, seu inuasionum varietas nobis certò indicare poterit varietatem peccantium humorum, quod inducendo per omnes morbos qui fiunt ab humorib. peccantib. ostendi potest;etenim,si obseruetur inuasio,quæ fit alternis diebus, bilem peccare dicimus;si de quarto in quartum,melancholiam,si quotidie,pituitam;& demum, si inuasio sit sine periodicatione, sanguinem peccare colligemus, insultus tamen à sanguine facti tres habent differentias, suntque vel homotoni idest vniformes, vel acmastici idest crescentes, vel paracmastici,idest decrescentes.

Nec mihi est obijciendum, quod in febribus putridis tantummodo periodicatio obseruetur, & nequaquam in morbis particularibus; propterea periodos non esse collocandas in catalogo signorum propriorum prædominantium humorum.

Instantia est nulla,quia experientię reluctatur; innumerabiles enim inueniuntur morbi, qui sine febre,& sine putredine certas habent periodos;quare afferantur exempla: an ne, qui patiuntur dolorem capitis prodeuntem à morbo gallico, quotidie vexantur vesperi? doloresq; certis, ac determinatis horis in Solis occasu redeunt?perinde ac contingere solet melancholicis,qui vesperi semper magis infestantur.

Medici dicunt, & optimè, quod lues venerea comitetur, hæreatque prædominantibus humoribus nostri corporis, illosque inde exsiccare,& in melancholicos conuertere; hancque dicunt esse causam,cur infecti lue gallica, eadem hora, qua melancholici,vexantur; sed vt vt sit, mihi in præsentia satis est, quod inueniri possit periodicatio in morbis sine febre.

Ad hæc, an ne hemicranea conflictati determinatis quibusdam temporibus, & statis quibusdam diebus solent inuasionibus tentari.

Insuper quis negabit non obseruari periodos in Epiplesia? in melancholia hypocondriaca? in morbo articulari? in lippitudinibus? in aurium dolore? audias Galenum primo de differentijs feb. Lippitudines nonnullæ quotidie, nonnullæ alternis diebus magis infestant:Similiter aurium dolor atque articulorum.

Amplius obseruatur periodicatio in passione nephritica, in quã statis quibusdam temporibus dolores non solum excitantur nephritici, verum etiam lapilli conglobantur: vidimus amicum, qui semper post quattuor menses lapillum excerneret, præsciretque lapilli partus diem.

Prçterea circuitus obseruatur aliquando in gonorrhea, in morbo arquato, in eruptionibus cutaneis, in vertigine, in cancro, in morbo pediculari, in alopecia, in cordis palpitatione, & in alijs pluribus affectibus præter naturam.

Galenus 5. de loc. affect. cap. 2. proponit casum cuiusdam, qui verno tempore per tres annos corripiebatur palpitatione: qui deinde faciendo phlebotomiam antequam palpitatio inuaderet, præseruabatur.

Postremò, si hæmorrhagias narium, vteri, hæmorrhoidum, & aliarum partium examinabimus, videbimus firmis, & statutis temporibus sanguinis fluores redire, quinimò illis suppressis, varia inde sequi symptomata obseruabimus.

Arist. 2. & 4. de gen. animal. dicit non solum menstrua periodicè moueri: Sed tradit causam periodicationis dicendo, Lunæ motum esse causam periodicæ excretionis menstruorum, vultque decrescente Luna potissimè expurgari mulieres.

Arabes dicunt: Iuuenes noua Luna: vetulas veteri expurgari: vnde legitur hoc carmen,

Luna vetus vetulas, iuuenes noua Luna repurgat.

Sed quid multa? an ne aliquando leues quidam insultus determinatis quibusdam horis diei obseruantur in illis, qui nulla febre, nulloque alio effectu præter naturam premuntur? sicuti obseruatur in melancholia adhuc inter limites sanitatis constitutis, quorum humores sæpè alterantur vesperi, nulla tamen actione læsa existente, sicuti quoque videmus in pituitosis, qui noctu qualibet grauantur, in biliosis, qui meridie: & in sanguineis, qui prima luce; quare vanissimum erit credere, quòd periodi solum febribus putridis, vel morbis per se conueniant: ratio autem, cur non ita apertè periodi in morbis particularibus: sicuti in febribus putridis obseruentur, est, quia halitus putredinosi, dum adoriuntur partes solidas non obscurè, sed apertè vellicant, & pungunt facultates expultrices, vnde necessariò humores peccantes debent efficere periodos prædominantium humorum, quod in cæteris morbis particularibus non ita apertè obseruatur.

Amplius, si periodicatio per se conueniret morbis, sequeretur, quòd omnibus morbis conueniret: at quis dicet periodos, vel circuitus paroxismorum conuenire febribus hecticis? & cæteris morbis, qui sunt in habitu, & non amplius fiunt, sed facti sunt? vt sunt vlcera, luxationes, lapis in vesica, & cæteri innumerabiles affectus facti.

Quocirca, cum periodicatio per se non possit conuenire morbis; & præter morbos nihil aliud sit in corpore ægrotantiū, quod possit esse principium eorum, quæ fiunt, nisi humores peccantes, & prædominantes, in illos potius tamquam in causas efficientes reducemus circuitus, & ex circuitibus necessariò colligemus, qui sint humores peccantes.

Accedit quòd non solum ab humoribus prædominantibus pendent periodi, verum etiam velocitas, & tarditas omnium affectuum prçter naturam; eatenus enim morbi dici possunt veloces, vel tardi, quatenus continuò ab humoribus crassioribus, vel tenuioribus pendent, suntq; in motu, & per consequens in fieri: Qui verò non amplius ab humoribus fiūt, sed sunt facti, vt est hectica, & cæteri morbi in habitu, nullo modo poterunt dici veloces vel tardi, quia de ratione motus 3. physic. tex. 6. est actus entis in potentia, vt in potentia, idest in fieri; morbi verò in habitu sunt actus entis in actu, & in facto esse, quare cum morbis in habitu non possit conuenire motus definitio, morbi per accidens tantùm dici poterunt veloces, vel tardi.

Insuper, cùm quatuor morborum tempora insequantur per se motum, sequitur, quòd morbi in facto esse, & in habitu, quatenus nō sunt amplius in fieri, & dependentes ab humoribus, non habeant, neque habere possint quatuor morborū tempora, principium scilicet, augmentū, statum, & declinationem, quoniam eatenus fiunt, habent insultus, & sunt veloces, vel tardi, quatenus pendent; quando verò non amplius pendent ab humoribus, cessant periodi, cessant morborum tempora, velocitas, vel tarditas: iure meritò ergo nos ex motibus morborum peruc-

uenimus in cognitionem peccantium, atque prædominantium humorum, qui sunt efficientes causæ motionum vniuersalium,& particularium.

Æmulabimur Aristotelem, qui hac via 8. phy. ex motu scilicet æterno Motorem æternum cognouit,& primo cœli ex motu circulari simplici inuenit cœlestia corpora quintam habere naturam, diuersam scilicet à quatuor elementis, quod consequi non potuit Plato, quia non ex motu, ut Aristoteles, sed ex lumine colligere uolebat cœlorum essentiam, dicebatque cœlestia corpora, quia erant lucida, constare ex igne:& Solem formaliter esse calidum, & demum ex eminentijs elementorum cœlum constare;causa erroris Platonis fuit, quia non poterat imaginari, lumen ex alia causa, quam ab igne prodire:ex motibus ergo procedendo firmiter colligemus peccantes,& prædominantes humores, hac consequentiarum serie; morbus ab humoribus pendet, ergo fit; fit,ergo habet morborum tempora;habet morborum tempora, ergo est uelox, uel tardus; est uelox, ergo humor peccans est tenuis,calidus, & biliosus: est tardus, ergo humor peccans est crassus, & uiscosus.

Nec dicant, nos in soritem syllogismum uitiosum incidere, dum ex coaceruatis consequentijs colligere uolumus peccantes humores esse calidos, uel frigidos,tenues,uel crassos.

Quia occurrimus sorites uitiosos esse illos,qui congregant,& coaceruant prædicata accidentalia, dicimusque soritem propositum in cathalogo optimi syllogismi collocari, quia ex prædicatis essentialibus constat; etenim ab humoribus pendere; fieri, habere tempora, esse uelox,uel tardum, sunt prædicata essentialiter connexa, quare si ex ijs colligimus humorem esse crassum, uel tenuem,calidum, uel frigidum, mihi uidetur, quod necessariò alterum ex duobus sequatur nempè tempus uelox uel tardum.

Denique uelocitas temporum morborum tàm necessariò indicat humores tenues,& calidos, & tarditas contrarium, ut uelocitas quoque unius temporis morbi possit nobis significare uelocitatem,uel tarditatem totius morbi, & per consequens caliditatem, uel frigiditatem peccantium humorum.

Quod igitur ita re uera sit, quod scilicet, ex ueloci principio morbi breuitatē, & ex tardo, totius morbi longitudinem necessariò possimus inferre, confugiamus ad historias Epidemicas Hippocratis,unde Gal.omnia medicinæ arcana desumpsit; Loquens igitur Galenus de Philisco,qui acutissimo, & uelocissimo morbo corripiebatur habet,si tertius,& quartus dies habent grauia symptomata, expectabis iudicium sexta, uel septima die; in Philisco tertia die apparuerunt grauissima symptomata, quia nigra minxit, & lingua inaruit, habuitque spiritum magnum, & rarum: hæc sanè signa lethalia non apparuissent in principio, nisi morbus ob uelocissimum, & acutissimum motum humorum esset ualde progressus.

Colligit ergo Galenus ex uelocitate principij aliorum temporum breuitatem, dum dicit expectandum iudicium sexta,uel septima;ualebit ergo cōsequentia apud Galen. & Hippocratem, morbi principium est uelox, ergo erit uelox augmentum, status, & declinatio, licèt post principium contingere possit recidiua, & morbus nouus, quippe qui supponeret humorem peccantem esse alterius generis?

Ad eundem modum ex tardo, & longo principio colligitur tardum esse augmentum,statum,& declinationem,sicut obseruatur ab Hippocrate in casu Anaxionis pleuritide affecti, qui octaua die adhuc habebat tusses siccas, cuius principij tarditatē cognoscens Hippocrates in 8.die secuit cubitum præuidēs tarditatem aliorum temporum; peruenit enim cum affectu Anaxiona ad 34.diem: ualebunt ergo consequentiæ, uelox est principium morbi, ergo ut plurimum morbus totus breuis, ergo bilis peccat: ualebunt quoque, tardi motus est principium morbi,ergo longus erit morbus,ergo lentus,uel crassus humor peccabit: nō negamus morbos aliqnādo solui per apocopem .i. per amputationem augmenti, ita ut uel in principio morbi sanentur,uel sanari & deinde excitentur recidiuæ.

Neque istæ consequentiæ sunt ita certę, vt sunt mathematicæ: neque præsagia nostra sunt vatum sententiæ. Hinc Galenus de const. ar. med. habet: esset ridiculus, qui crederet tale esse medicorum præsagium, quale profitentur vates: Hinc enim dicunt resolutè homo liberabitur nona die: nec adijciunt, si omnia rectè agantur: Medicus verò dicet liberabitur, si omnia rectè agantur, si æger errata non commiserit.

Exsurgens dubitatio ex superius dictis soluitur, agiturque de periodorum causis. Cap. V.

Verum magna consurgit dubitatio, quia non videtur, quod pituita, quæ est frigida, & viscosa habeat tardam motionem, bilis vero, quæ est tenuis, & calida velocem; quoniam pituita quotidiè inuadit, bilis vero solum de tertio in tertium diem, & melancholia de quarto in quartum: pro cuius dubitationis solutione Prisci, & Moderni valdè laborarunt, vt nodum hunc soluerent, quare breuiter aliorum solutiones proponentur, quia ex huius dubitationis solutione cognoscemus, non solum cur pituitosæ febris paroxismi velocius moueantur, verum etiam, quænam sit periodorum causa.

Auer. 4. coll. cap. 27. dicit has periodos pendere à natura & calido innato, redditque rationem dicendo naturæ, & calidi innati proprium esse mouere, coquere, attrahere, & retinere amicum, & familiare, & expellere inimicum, & naturę noxium.

Hæc Auerrois solutio tantum abest, vt tollat dubitationem, vt maiorem reddat difficultatem, quia frigidi humores pituitosi deberent à calido innato, & a natura tardius moueri, & nequaquam velocius biliosis: Præterea non soluit nodum, quia iterum quærere possumus, cur natura citius moueat pituitam, quam bilem: amplius afferendo pro causa periodicationum naturam, transcendit de genere in genus, scilicet ab ijs, quæ sunt secundum naturam, ad ea, quæ sunt præter naturam; paroximi non mouentur à causa naturali, sed à causa præter naturam; Denique videtur Auer. supponere febrilem motum non oriri ab halitibus putridis, sed esse conatum naturæ, vt tenet Christoforus à Vega, quæ sententia in Galeno non potest defendi.

Conciliator differentia 88. soluens instantiam dicit, periodos à motu Lunæ, & ab humorum forma pendere: afferens verò causam, cur pituita quotidiè inuadat, & bilis alternis diebus, dicit, Lunam præesse omnibus humiditatibus, vt patet dum fluxum, & refluxum maris facit, quare pituita, quæ est aquæ similior citius ab ipsa Luna mouebitur, additque in pituitam modicam pausam comprehendi, quia in Luna ob epicycli paruitatem non percipitur statio, directio, nec retrogradatio, deinde sequitur bilis, cum plurimis abundet ichoribus, & postremò melancholia, quæ est aquæ minus similis.

Primò errare videtur Conciliator, quia vt aliàs diximus ex causa remota nihil affirmatiuè colligi potest, vt Aristoteles in prioribus analyticis altissimis rationibus probat.

Secundò, quia vnius rei vnica debet esse causa, & non duæ, ille enim vult motum Lunæ, & formam humorum efficere periodos.

Tertiò, dicere formam humorum, & Lunam esse causam circuituum non tollit dubitationem, sed eam reddit obscuriorem, quia nec quomodo Luna, nec quomodo forma humorum periodos faciat, declarat.

Postremò dum colligit esse modicam pausam in pituita, quia in Luna non percipitur ob eius epicycli paruitatem statio, directio, nec retrogradatio, videtur errare; quoniam dum hæc dicit, supponit Lunam re vera esse posse retrogradam, stationariam, & directam, alioquin modicam quietem à Luna colligere non potuisset, quod suppositum est falsum, quia concentricus Lunæ ferens epicyclum mouetur 27. diebus: epicyclus vero 32. dierum cursu suam perficit motionem; implicat contradictionem dicere: concentricum esse velociorem, & epicyclum tardiorem, atque Lunam exiſten-

stentem in epicyclo pati stationem, directionem, & retrogradationem; quare nullo modo quies,& pausa illa Lunæ admitti potest.

Fernelius libro quarto de febr. ca. 12. dicit,causam periodorum esse qualitatem quandam insitam,& propriam, quæ vocatur ἰδιοσυγκρισία, dicitque hanc qualitatem esse contractam à putredine,explicat suam sententiam his verbis: Non igitur sola excrementi copia, sed alia quædam vis maior necessariò vnumquemq; humorem ordine, certaque regula ciet, ac impellit:hęc autem propria est contractę putredinis,qualitatisve natura,atque conditio, quæ omnem corporis statum immutat,vt epilepsię insultus,aut hydrophobiæ impetus,non humoris genus, sed qualitatis natura in humore sita excitat, huic menstruæ purgationes, quamvis paucus sanguis sit, singulis mensibus erumpunt, & sic de alijs omnibus refert.

Hæc Fernelij sententia non recipitur, quoniam sequeretur,quòd humores possent putrefieri, antequam mouerentur, quia vult (de putridis febribus loquendo) vt prius à putredine contrahatur illa qualitas propria, quæ non subitò fit, quia solùm contracta, & non ante, vult humores periodicè moueri, quod videtur inconueniens, quoniam non post factam putredinem, sed dum fit, excitantur paroxysmi: deindè afferre hanc qualitatem propriam pro causa periodorum est nihil docere,quia æquè scio de periodis,dicendo causam esse qualitatem propriam, ac si numquam loqui audiuissem de periodis.

Gentilis, & Herculanus in com. Auicennæ dicunt, periodos à proprietatibus occultis prodire: quorum opinio supponit substantiam primò, & per se edere operationes, quod fundamentum quia est falsum,& origo multorum errorum, nos in octauo libro longo discursu conabimur euertere, ostendemusq; omninò operationem immediatè prodire non posse à substantia, sed à qualitatibus, & per consequens non dari illas occultas proprietates.

Hieronymus Capiuaccus libro 6. de febr. cap. 12. dicit, periodorum causam esse naturam humoris.

Huius viri excellentissimi opinio nihil videtur docere; quoniam dicere causam periodicationis esse naturam humorum æquè docet,ac Fernelius dicens esse qualitatem propriam humorum:ac Gentilis, & Herculanus, dicentes esse proprietatem occultam:ac Conciliator,qui præter lunam,dicit esse formam humorum;quare his dimissis, conuertere expedit mentis aciem ad causas magis sensatas, & quæ aliquantulum possent animum nostrum componere.

Valesius lib. 5. c. 25. controuersiarum; & plurimi recentiores causam magis sensatam quærentes, dixerunt, copiam humorum causare periodos, atq; pituitam moueri velocius bile,quia est cæteris humoribus copiosior.

Horum tamen sententia, quamvis sit magis sensata, non recipitur, quia primò sequeretur, quòd bilis in maxima copia extra venas existens ocyùs moueretur, quàm si esset pauca, quod non videtur, cùm semper tertiana de tertio in tertium moueatur; videmus enim aliquando de tertio in tertium moueri omnes paroxysmos cum vomitu copiosissimæ bilis; nihilominus de tertio in tertium sine paroxysmi antepositione moueri: ergo copia non potest esse causa periodorum.

Est demum Minadoi opinio, quòd inquinamenta varia putredinis, varias periodos faciant: deficit quoque hæc causa;primò,quia non declarat,cur inquinamentum putredinis pituitæ moueat quotidie, bilis de tertio in tertium, nisi dicat, hanc esse naturam illius inquinamenti, & sic incideret in opinionem illorum, qui dixerunt causam periodorum esse naturam humorum, esse propensionem, esse proprietatem occultam, incideretque in principij petitionem inexcusabilem, afferendo pro declaratione quæsiti ignoti aliquid, quod sit ignotus.

Secundò, inquinamenta non possunt esse causæ periodorum omnium, sed affectuum tantùm, qui fiunt à putredine: Qui circuituum causas quærunt, quærunt aliquid vniuersalius, quia dum melancholici vesperi affliguntur magis, dum

dum hemicranea, vel epilepsia determinatis diebus redeunt, hæc ab inquinamentis fieri non possunt.

Postremò est Franciscus Parellus lib. de feb. intermitt. qui dicit causam periodicationis, esse distantiam illorum viscerum, quæ sunt domicilia humorum ab ore ventriculi; nam ventriculus, qui est sedes pituitæ, cùm sit proximus ori ventriculi, si peccat eius humor, quotidianos facit circuitus; iecur, quod est humoris biliosi domicilium, cùm magis distet, eius humor de tertio in tertium mouetur; lien, qui est sedes melancholiæ, & maximè distat à stomacho, facit periodos de quarto in quartum; quam sententiam colligit ex Galeno primo ad Glauconem 5. vbi dicit, quotidianam in ventriculo, tertianam in hepate, quartanam in liene fieri.

Hæc opinio propiùs re vera accederet ad veritatem, si melius fuisset explicata; quoniam in primis videtur errare, dum supponit non fieri tertianam, nisi humor peccans sit in iecore; non fieri quartanam, nisi in liene sit humor melancholicus; etenim fit tertiana, bile peccante extra iecur; & quartana, melancholia peccante extra lienem, deindè vult periodos varias esse ob distantiam ab ore ventriculi, quasi quòd febris sit affectus oris ventriculi; debebat potiùs dicere variam distantiam à corde, periodos varias facere, quàm ab ore ventriculi.

Dicimus ergo nos coacti veris medicinæ, & philosophiæ principijs, quod humores prædominantes ob locorum, & partium affectarum situm, & distantiam à corde sint causæ periodorum; ostendimus quoque lib.3. à decem locorum affectorum conditionibus omnes affectus naturales, & præter naturam trahere esse specificum; atq; ne quis admiretur, audiat quot modis tantum fundamentum comprobari possit; an ne ex Galeno in primis patet 3. de sympt. cauſ. c.2. quòd bilis in toto faciat icterum, in parte erysipelas? ergo locus, & non humor dat esse specificum morbis, & periodis morbos consequentibus: Similiter, an ne eadem bilis, si est in pleura, faciet pleuriticum affectum, si in cerebro, phrenesim? Si in venis proximis cordi, ardentem? si in venis meserei, tertianam? ad eumdem modum pergens Galenus loco cit. an ne dicit, si atra bilis redundet in toto, elephantiasim facere, si in parte cancrum? quare si humores ob locorum affectorum differentias varios affectus, & periodos faciunt; causa proxima, & immediata periodorum nullo modo poterit esse in humoribus, sed in partibus affectis, & vario modo dispositis.

Amplius à Galeno adeò apertè, & perspicuè eadem sententia exprimitur 2. de differentijs febrium, cap. vltimo in postremis verbis, vt nihil apertius dici possit: hæc sunt verba: Quæcumque per circuitus aliquos ægritudinum accessiones fiunt; ex membrorum dispositionibus ortum habent, quæ succos generant, aut concoquunt, aut attrahunt, aut expellunt: quare si periodi habent ortum ab ijs dispositionibus, sequitur necessariò, quòd membra ob varias dispositiones pariant omnes differentias morborum, & periodorum; decem enim traditæ sunt differentiæ membrorum lib.3. de quibus hic non est locus, ne iterum acta proponamus.

Præterea, si humores per se efficerent periodos, vt plurimi, & ferè omnes videntur asserere, valeret hæc consequentia, ergo semper, & vbicumq; essent collecti humores, facerent similes circuitus, quod experientiæ omninò reluctatur, quia iam dictum est, bilem in venis proximis cordi facere ardentem febrem, in cerebro phrenesim.

Insuper altiora adhuc sunt initia, quæ nos cogunt ad dicendum, quòd periodi, & affectus vniuersi humani corporis trahant esse à locis affectis, & audias; an ne affectus sunt proprietates subiecti? definiunturque per subiecta? suntque in secundo modo dicendi per se? nemo hactenus est inuentus Philosophus, qui tantum principium non veneretur; ergo & periodi, quatenus sunt affectus, debent definiri per subiecta, quæ sunt loca affecta, ergo vanum erit desumere rationem, & causam immediatam periodorum ab humoribus, cùm debeant desumi à locis affectis, tamquam à subiectis.

Hinc

Hinc, si humores biliosi sunt in loco proximo cordi naturá adoritur malos humores sine circuitu, quia agens proximum non impeditum semper agit, & patiens reagit, quando uerò peccantes humores sunt in loco magis distanti, & remoto à corde, tunc cor uarijs partibus circumseptum extemplò in humores non agit, nec humores in illud reagunt, sed solum per circuitum; hinc sequitur, quod quanto maior sit distantia loci affecti à corde, tanto periodus erit longior; quibus principijs nixus Franciscus Parellus rectè dixit, causam circuituum esse distantiam membrorum, confirmauitque suam sentētiam Galeni auctoritate 1. ad Glauconem cap. 5. ubi habentur hæc verba, quotidiana raró adueniat, quin os uentriculi patiatur, quemadmodum quartana ex malè affecto splene generatur, tertiana ex hepate laborante.

Dissentimus tamen à Parello, quia dicebat causam periodorum esse distātiam ab ore uentriculi; nos à corde; ille credebat bilem facientem tertianam semper esse in iecore, melancholiā in liene, quod non potest defendi, cum bilis faciens tertianam modò sit in hepate, modo in mesenterio, modò in uarijs partibus hypocondriorum; melancholia uerò, quia magis distat à corde, cum eius sedes sit in liene, efficit quartanam, modò tamen est in porta uena, modò in cæteris partibus; pituita tamen faciens quotidianam intermittentem semper suam sedem habet in uentriculo; & quia proximus est cordi; ideo quotidie mouetur, namque si pituita putrescens esset in pedibus, utique ob hanc distantiam non faceret quotidianam, similiter si bilis esset in inguine, uel in alia parte inferiori non faceret tertianam.

Neque obijciant, quod febris cōtinua fieri possit, quamuis melancholicus humor sit in uena caua infra renes in loco magis distante, quam sint hypocondria.

Quia occurrimus dicendo quemlibet surculum uenæ cauæ à corde remotissimum propter communem meatum adeo cordi respondere, perinde ac esset in loco proximo, per eandem enim cauitatem halitus putredinosi petunt cor, & febrem excitant, absque eo, quod aliqua pars corporis impediat transitum putredinosis exhalationibus: concludere ergo rectè possumus, primam & immediatam causam periodorum esse à locis, vbi peccant humores, desumendam, & nequaquam ab humoribus peccantibus, quia sunt causæ remotæ.

Huic nostræ sententiæ non solum fauent præcipua fundamenta, rationes & experientia, vt ostendimus, verum etiam percelebres plurimi auctores inter quos Eustachius Rudius vir perspicacissimus amicus noster ex animo, qui lib. 3. de serie omnium causarum periodorum loquens habet insitam, & naturalem propensionem cuiuslibet humoris ad putredinem concipiendam esse causam communem periodorum.

Deinde profundè considerans rationem magis specificam cur pituita, de qua lis est, quotidiè inuadat, & velocius moueri videatur bile, addit cap. 9. in fine, & c. 27. citati libri, in pituita esse lentorem cuius ratione portio putrescentis pituitæ necessariò cum ea, quæ iam putrescet contigua est, quo fit, vt portione vnica absumpta, illicò putredo aliam fomiti contiguam inuadat, quòd non euenit in bile lentore spoliata.

Postremò cap. nono & 27. de immediata causa loquens dicit à loco desumi debere, itaque argumentari cum illo tali pacto possumus, ab illa causa debet desumi prima, & immediata ratio periodorum putridarum febrium, à qua oriuntur differentiæ putridarum, sed differentiæ putridarum oriuntur à loco, ergo & periodi eorum à loco desumi debent; maior his altioribus principijs probatur, in qualibet contemplatione, quod dat quid, dat quoque consequentia quid, & est Aristotelis primo, & secundo post. omnem quæstionem esse medij: quod vero à locis affectis desumi debeant circuitus, est Galeni secundo, de differentijs feb. vlt. à membrorum scilicet dispositionibus circuitus oriri.

Quare non possum committere, quin valde mirer nonnullos qui scripserunt, ipsum credidisse propensionem humorum esse immediatam causam, cum cla-

rissimè dicat primo requiri propensionem humorum, addatque de pituita loquens, quod pituitæ lentor, & viscositas sit causa magis proxima, cur quotidie moueatur, & demum eloquentissimo discursu referat circuitus, seu periodos putridarum febrium in locum venarum portarum, ad differentiam continuarum, quæ fiunt, ab humoribus peccantibus in cauis venis, vt apud illum est videre locis citatis.

Verum ex superius dictis apparens quædam contradictio magni momenti videtur emergere, quoniam in limine libri diximus ex periodis nos cognoscere humores peccantes; hic vero dicimus periodos non produci primo, & immediatè ab humoribus, quare videmur versati in antilogijs; quoniam ex Aristotele res sicut se habent ad esse, ita & ad cognosci, quare si humores non sunt causæ periodorum, vt probauimus, non valebimus quoque ex periodis humores cognoscere, quod est contra illud, quod pro fundamento huius libelli posuimus.

Tollitur apparens contradictio dicendo, quod cognoscere ex periodis peccantes humores dupliciter intelligi possit, vel quo ad existentiam, vel quo ad essentiam humorum: dicimus, quod periodi nobis declarare possint humores quo ad existentiam, scilicet humorum peccantem esse bilem, pituitam, vel melancholiam, & nequaquam quo ad essentiam; & quidditatem humorum, quoniam humorum natura & definitio alijs principijs est perquirenda.

Audias quibus fundamentis suffulti hæc dicimus, humores sunt causæ remotæ periodorum, & non proximæ: hinc valet consequentia, sunt periodi, ergo sunt humores prædominantes, & non versa vice, scilicet sunt humores prædominantes, ergo ex necessitate debent obseruari periodi.

Hinc philosophus primo post. tex. 30. loquens de causa remota dicit, quod causa remota non potest dare propter quid, sed tantum quod, quare humores peccantes, cum sint causæ remotæ periodorum, vt ostensum est, nullo modo poterunt dare propter quid fiant periodi, sed solum quod fiant, sed non per argumentum affirmatiuum, quia à causa remota nullum affirmatiuum colligi potest: quo pacto verò [quod] colligi possit ex causa remota, hic non est locus de hac re loquendi, cum ad logicum pertineat.

Ex ijs igitur, & ex enarratis superius facilè erit colligere, quo pacto periodi possint nos docere, qui nam sint humores peccantes siue prædominantes, & quæ nam sit potior periodorum causa.

Vt errant, qui ex vrinæ inspectione prædominantes, seu peccantes humores, eorumque coctiones, & cruditates necessariò colligunt.
Cap. VII.

Sequitur ergo, quod cætera signa ex quibus empirici colligere solent peccantes humores, quæ non desumuntur à saporibus, siue à coloribus, siue à periodis, vel motu morbi, sint communia, vel partialia, vel extranea, quia signa, quæ non sunt propria sub ijs tribus generibus continentur.

Cæterum, quia multi inter propria, & præcipua signa peccantium humorum, eorumq; coctionum, & cruditatum collocant vrinam, & pulsum; ideo in præsentia præstat istorum sententias examinare.

Isti igitur, qui putant ex vrinis colligi posse peccantes, & prædominantes humores, tali pacto argumentantur. Qui cognoscent coctionem, & cruditatem humorum, cognoscent humores prædominantes, at ex vrina coctionem, & cruditatem cognoscent, ergo ex vrina humores prædominantes cognoscent. Confirmant maiorem, quia ex veloci coctione colligunt peccare biliosos humores, ex tarda melancholicos, & pituitosos: deinde minorem probant ex consuetudine omnium ferè medicorum, qui vt cognoscant coctionem, vel cruditatem humorum in omnibus morbis vrinas inspiciunt.

Quod argumentum reluctari videtur auctoritati Galeni, rationi, & experientiæ; quoniam re vera vrina (si propriè loqui velimus) neque est proprium signum peccantium humorum in omni morbo,

neque

neque eorundem peccantium humorum coctionem, vel cruditatem semper ostendere potest, quod, vt melius pateat confugiamus primo ad Galeni auctoritatem, vbi declarat Historias Epidemicas Hippocratis, à quibus sanè omnes medici ante Galenum, & Galenus ipse potiora totius Medicinæ arcana desumpserunt.

Loquens igitur Galenus de Pythione, qui febre, & pectoris affectione erat correptus, dicit iudicationem factam fuisse in Pythione die decimo, sed cum vrinis crudis: videns igitur Galenus post coctum morbum perseuerare vrinas crudas, subdit, coctionem, vel cruditatem humorum in pectore residentium non cognosci per vrinas, sed per sputa.

Quo pacto ergo volunt empirici coctiones, & cruditates humorum in omni morbo & in qualibet parte corporis residentium ex vrina colligere? Si in Pythione est cruda, quando cocti sunt humores pectoris.

Propterea meritò Galenus cognoscens vrinam non posse iudicare coctionem humorum extra venas residétium, habet hæc verba 4. aphorismorum com. 77. cum enim ex venis vrina veniat, in renib. autem percoletur, in vessica verò aggregetur; quicquid in ea præter naturam apparuerit, aut venas, aut renes, aut vessicam male se habere indicabit: videas ergo vrinam minimè ostendere posse humores peccantes in ventre, in pectore, & in cæteris partibus corporis residentes, quoniam dicit clarissimè Galenus, vrinam solum ostendere venas, renes, aut vessicam malè se habere.

Similiter legitur 4. de tuend. sanit. in principio libri, de ijs, quæ intra venas sunt nullum sanè nec manifestum, nec euidens signum habemus præter solam vrinam, sequitur ergo, quod reluctentur Galeno, & veris Medicinæ fundamentis, qui in omni morbo ex vrina credunt, colligi posse coctiones, vel cruditates humorum.

Verùm quo pacto lotium ostendat humores peccantes in venis, & quarum venarum humores ex lotio cognosci possint, non video, quod ab alijs melius nodus hic discutiatur, quàm à Galeno; quare alijs omissis confugiamus ad præcipuum Galeni locum, vbi agit de Muliere decumbente apud Pantimidem: ibi habet hæc verba, vrinæ crudæ ostendebant in gibba iecoris redundare succos crudos; euacuationes verò tenuium in venis meserei; patet ergo vrinam potius ostendere conditionem humorum existentium in caua vena, quam in porta, & in venis meserei à porta prodeuntibus.

Amplius dicere possumus cum Galeno, si ex proprijs velimus philosophari, vrinam aliquando coctam apparere, crudis existentibus humoribus in caua vena, pro qua re legamus Galenum, vbi de Historia Cleonactidis verba facit, dicit enim in Cleonactide, vrinam, quæ modò cocta, & modò cruda redditur, indicare, humores aliquos coqui, & alios manere crudos; ecce igitur, quod existentibus in venis humoribus crudis, reddi potest aliquando vrina cocta, quare si semel eam coctam videbimus, non poterimus dicere in venis non esse crudos humores, quia die sequenti potest reddi cruda.

Similiter si cruda apparuerit, non poterimus absolutè dicere, humores crudos esse, quia die sequenti posset cocta excerni, vt contingit Cleonactidi.

Similiter Galenns 2. præsag. comm. 26. habet, contingere potest, vt aliquis vrinam, quæ reprehendi non possit, emittat, attamen sequenti nocte aliam reprehendendam reddat, & rursus sequenti die manè bonam, vesperi malam, quæ vrina ostendit partem humorum in venis esse coctam: partem incoctam, addit illam vrinam optimam esse, quæ inter coctas nulla cruda reddita sit: quare, qui colligent ex vrina cocta semel visa morbi victoriam, valde errabunt.

Ratio verò, cur vrina potest nos fallere, est, quia humor crudus non totus simul coquitur, sed prius vna pars, deinde alia, quare vrina cocta non potest ostendere primo, & per se coctionem totius humoris, sed solum portionis humoris nuper cocti.

Consequitur enim natura in certamine cum morbo non vnicam victoriam, sed plures, quia post multos insultus, &

post

post coctionis plurimarum portionum peccantium humorum æger ad portum salutis tranferri solet.

Insuper, si lotium per se, & propriè ostenderet speciem peccantium humorum, vel coctionem, & cruditatem, sequeretur, quod humores mali semper per vrinam euacuarentur, quod aduersatur Galeno, & experientiæ.

Galenus enim ad posthumum cap. 3. habet hæc verba, multæ sunt viæ, quas natura aperit pro expellendis excrementis, per vomitum videlicet, per alui profluuium, per sudorem, per sanguinis eruptionem, per hæmorrhoidas, & per alias vias; cur ergo volunt vrinam semper, & in omni morbo ostendere conditionem peccantium humorum, si per sputa expectanda est crisis: vt de Pythione dixit Galenus; Cur, si per alui profluuium eijciuntur excrementa, volunt per lotium statum, & conditionem humorum peccantium cognosci? cum euacuationes per aluum sint illæ, quæ hoc debent declarare, vt de Muliere decumbente apud Pantimidem docuit Galenus.

Quare concludimus, vrinam præcipuè ostendere cruditatem, vel coctionem humorum in vena caua residentium, & non in alijs partibus, hac seruata conditione, vt per duos, uel tres dies cocta emittatur, vt dicit Galenus 2. præsag. comm. 26.

An verò vrina ostendere possit determinatam aliquam humorum dominantium speciem in venis peccare, an scilicet peccet bilis æruginosa, vel vitellina, vel porracea, dicimus solum per probabilem aliquam coniecturam, & nequaquam certa, & demonstratiua cognitione nos consequi posse.

Quãdoquidem cognito ex periodis de tertio in tertium peccare bilem, alia præterea requiruntur signa, quæ nobis melius ostendant varias has biliosorum succorum species, veluti si peccet bilis vitellina, vel flaua, hæc sanè in primis cognoscitur ex periodis de tertio in tertium, sed non sat est, quia omnes species biliosæ mouentur de tertio in tertium: quare adduntur alia signa, veluti si natura promptè, & ordinatim aggrediatur coctionem, scilicet determinatis diebus, & horis, dicimus peccare biles non valdè exitiosas, vt sunt vitellina, & flaua: demum ex mitiori morbo colligimus flauam, ex paulo vehementiori vitellinam.

Similiter si in vrina coctio, vel breui incipiat apparere, colligimus humores tenues, & biliosos, non melancholicos, & pituitosos, si tardè coctio in lotio appareat, colligimus melancholicos, & pituitosos.

Quare si uelimus peruenire ad cognitionem specierum humorum melancholicorum, & pituitosorum peccantium, debemus ex periodis, saporibus, & coloribus colligere, uel ex syndrome aliorum signorũ, de qua in sequenti libro agemus; itaque nullo modo urina erit proprium signum peccantium humorum.

Præcepta de urinis nos sæpè fallunt: si de urina nigra cum sedimento nigro loquamur Galen. 1. de crisibus 12. Hippoc. 2. progn. & in coacis dicunt urinam nigram cum sedimento nigro esse exitialem: imò Galenus dicit cum tali urina uix aliquem uidisse seruatum: ideò per exitialem intelligere debemus, ut plurimum, sicuti interpretatur Galenus comm. 18. sextæ sectionis aph. quod ita re uera sit, patet in ægrotantibus Hipp. in Epid. quod sex cum urina nigra, & cum sedimento nigro euaserint, suntque Meton, Horophons, Vxor Epicratis, Heropitus, Nicodemus, & Mulier Morosa. Ratio incertitudinis urinæ est, quia nigredo modò ob mistellam nigri humoris fit nigra: modò ob adustionem, modò ob alias causas: quare urina solum inter probabilia signa collocantur, & non inter propria salutis, vel mortis.

Postremò si urina posset nobis significare peccantes humores, eatenus id præstaret, quatenus est excrementum; quia, ut dicit Galenus 2. de natura humana com. 7. excrementa cuiuslibet particulæ corporis, quænam affectio particulam ipsam uexet, declarant.

Cum igitur tres sint in corpore animato coctiones, primaque sit in uentriculo, secũda in iecore, & tertia in cæteris partibus corporis, & in qualibet harum coctionum duo sint excrementa, alterum

crassum, & alterum tenue, & vrina sit tantum excrementum vnius coctionis, cui dicere volumus, vt nam ostendere ea, quæ pertinent ad cæteras coctiones?

Si in pectore fuerint excrementa, si in capite? & ea proueniant à tertia coctione, cur volunt illa cognosci per vrinam?

Similiter an ne excrementum crassum primæ coctionis sunt fæces? quare si in hoc excremento erit aliquod signum proprium, quod ostendet læsiones primæ coctionis, id non posset ab vrina propriè significari, sed per accidens, & ratio est, quia quod conuenit vni per se, & propriè debet ex necessitate alteri conuenire per accidens, quod principium ab Aristotele primo cœli & à Galeno in methodo est probatum.

Præterea neq; dicere possumus, quod vrina propriè ostendat pertinentia ad secundam coctionem, quia secunda coctio habet tria excremēta, quæ sunt bilis, melancholia, & vrina, quare sequitur necessariò, quod ea, quæ propriè ostenduntur à bile, non possint ostendi ab vrina, uel à melancholia: Similiter, quæ à melancholia, uel ab urina ostenduntur non possint ostendi per se à bile, quoniam unum per se unum indicat, & quod uni conuenit per se, alteri per accidens debet conuenire.

Postremò experientia docet, urinam aliquando adeò crudam reddi in fine morbi, ut post consuetam sanitatem multorum dierum spatio cruda perseueret, quod potest contingere, quia causa morbi erat extra uenas, uel in pectore, sicuti accidit Pythioni, uel in capite, uel in uenis meserei, uel demum in uenis ipsis cauis: quoniam sępè contingit, vt superata putredine in vena caua existente, cruda reddatur vrina, vel ex nimia potatione, vel ob vigilias, quilibet enim conualescens, & qui sit optima valetudine præditus, si diminutè dormitet ob cogitationes, vel ob alias animi passiones, crudas redderet vrinas, cocto etiam & superato morbo.

Demum cocta redditur vrina, morbo aliquando existente in augmento, veluti dum quis diarrhæa tentatur, quoniam materia moueatur per aluum: vrina verò cocta redditur, quia non est significatrix illius affectus, & sic de alijs.

Errant ergo, qui in omni morbo, & in omnibus humoribus vbiq; locorum peccantibus ex vrina, spretis alijs signis, colligunt coctionem, cruditatem, & speciem peccantium humorum, quandoquidem id est impossibile, nisi id per syndromem aliorum signorum fiat.

Colligimus tamē ex vrina salutis spem quemadmodū doctissimus Galenus expendens casum Maletis decumbentis apud Tisamenum, quæ iliaco affectu erat corrupta, animaduertit spem in illo sæuissimo morbo sumendam esse ab vrinis bonis, quia (vt inquit) si bonæ sint, signum esse viscus nutricationis, quod est hepar, non pati: subdit deinde, nō solum in iliaco, verum etiam in morbis thoracis, ventris, pulmonis, & neruorum bonam vrinam bonum significare, quia colligimus ex illis morbos hos non tantum sæuire, quantum iecur possint destruere, quod illæso deinde bonam spem comprehendimus, quia re vera exitiales euentus non possunt accidere sine maxima præcedente iactura hepatis: videas quo pacto Galenus admonet quid dici possit in morbis, qui per vrinam propriè, & per se cognosci non possunt.

Vt errant, qui credunt pulsus per se indicare prædominantes humores, eorum'q; coctiones, & cruditates. Cap. VII.

SEquitur quoque, vt errēt, qui credunt pulsus ægrotantium propriè & per se indicare, qui nam sint in ægrotis humores peccantes, & eorū coctiones, & cruditates: radix erroris est, quia non animaduertunt hoc philosophi fundamentum, quod per se vni conuenit, alijs per accidens necessariò conuenire, & vice versa, verissimū enim est fundamentum quia vnica species, & natura non potest habere nisi vnicam proprietatem, & vna proprietas non potest nisi vnicam naturam, & non plures indicare.

Quo infallibili principio Aristoteles primo cœli suffultus ad quintæ essentiæ cognitionem nos transtulit; quinq; illud negaret, totam seriem illarum demonstra-

ſtrationum philoſophi deſtrueret, quare quælibet ſpecies pulſus propriè, & per ſe indicabit vnicum cordis affectum, & non plures, quamuis per coniecturam, & per accidens, & ſine neceſſitate infinita oſtendere poſſet.

Hinc qui dicunt ex pulſibus certò cognoſci poſſe humores eſſe in venis, vel extra venas: humores eſſe coctos, vel crudos, reluctantur non ſolum philoſophiæ Ariſtotelis, ſed etiam Galeno, qui ſemper ſuſtinuit, quod vnum, vt vnum ſolum vnum indicet, & non plura, & ſi plura ab vno, id per accidens, & per coniecturam indicari; quare cum humores immediatè non reſpiciant cor, à pulſibus illorum ſtatum, & conditionem ex neceſſitate colligere non poſſumus.

Quamuis Galenus ſemel dixerit, quod humorum coctio ex valido pulſu cognoſcatur, nō propterea ei aduerſamur, quia optima coniectura, & non certa, & infallibili ſcientia ex valido pulſu colligebat coctos eſſe humores; etenim pulſus validus per ſe indicat vnum ſolum, ſcilicet validam virtutem vitalem, cætera verò per accidens, & per coniecturam à valido pulſu indicari, ſi uera ſint Galeni, & Ariſtotelis prima philoſophiæ principia.

Hinc, cum ea, quæ per accidens indicantur, ex Ariſtotele poſſint aliter ſe habere, & per conſequens non ſint ſemper uera, non eſt mirum, ſi tam ſæpè manifeſtè errent, qui ex ualido pulſu ſemper coctionem humorum colligūt, & quod magis eſt, optimis medicis, & philoſophis riſum concitent: quia non ſolum rationi, uerum etiam experientiæ aliquando aduerſantur: ſæpiſſimè enim reperiuntur homines ualidiſſimis pulſibus donati, qui in principio morbi humorum crudorum copia referti antequam perueniant ad ſtatum uitam cum morte commutent.

Cæterum oſtendamus per inductionem uariarum differentiarum pulſuum, quod à qualibet pulſuum differentia unicus tantum affectus per ſe indicetur qui neque ad coctionem, uel eruditatem, neque ad ſpecificam humorum differētiam pertineat.

Incipiamus à pulſuum inæqualiū differentijs; an ne pulſus inæqualis in eodem ictu ſecundum eandem arteriæ partem, ſed inæqualis ſecundum diuerſas partes non arteriæ, ſed illius dilatationis oſtendit febrem eſſe putridam?

Hanc inæqualitatem Galenus primo ad Glau. cap. 6. & 4. de cauſis pulſ. cap. 14. dicit eſſe communem omnibus febribus putridis, quæ inæqualitas eſt, quia arteria in unico ictu habet dilatationis principium uelocius, & in medio dilatationis uelocitatem amittit, in fine iterum uelocitatem recuperat; ex hac igitur inæqualitate febrem putridam neceſſario, & per ſe colligimus.

Hinc Galenus primo ad Glauc. 2. de unico pulſu oſtendente ephemeras dicit, cum pulſus nullum inflammationis ſignum habuerit, neque omninò inæqualitas in unica arteriæ pulſatione apparuerit, erit febris diaria.

Similiter unicus tantum erit pulſus ſignificans inflammationem, ſi uera eſt ſententia Galeni 4. de cauſis pulſ. cap. inſcripto de pulſu inflammationis; habet enim hæc uerba, omnem inflammationem habere pulſum uel uti ſerrantem, & proinde durum, cauſa autem cur in lethargo, & peripneumonia non appareat durus; uel ſerratilis infra declarabitur.

Quare concludimus inæqualitatem in vnico ictu per ſe oſtendere febrem putridam, & ab alio pulſu non poſſe oſtendi, niſi per accidens, & per coniecturam; æqualitatem verò in vnico ictu oſtendere ephemeram, & ab alio pulſu non indicari: duritiem verò oſtendere tumorem, & ab alio pulſu tumorem, vt tumor eſt, non ſignificari. Ecce quod pulſus per ſe non indicat coctionem, vel cruditatem, neque prædominantes humores.

Ad eundem modum obſeruatur in qualibet pulſuum differentia, vnicum affectum, non plures indicari: pulſus enim mollis, latus, & vndoſus indicat per ſe mollitiem arteriæ, per accidens tamen poteſt iudicare peripneumoniam, vel anaſarcam, in quibus affectibus cor ab ingenti humiditate læditur; & fit molle; quia à pulmone ſua natura molli communicatur hæc mollities cordi; nulla tamen

men erit consequentia, est pulsus vndosus, ergo pituita dominatur, ergo anasarca, ergo peripneumonia, & alia id genus in corpore existere; quia accidit cordi, & accidit arteriæ, vt fiat lata, vndosa, & mollis ab anasarca: plurimi enim possunt esse affectus, & causæ, quæ impertiuntur cordi humiditatem, & mollitiem.

Similiter pulsus durus, & serratilis an ne significat per se duritiem arteriæ? an ne hæc durities per se ostendit duritiem membranosi generis? an verò hæc durities sit facta à pleuritide, vel Tympanite, vel ab alijs affectibus, hoc non potest sciri ex pulsibus, quia ex signis generis colligere specificas ideas est prolabi in paralogismum secundæ figuræ ex duabus affirmatiuis.

Sed antequam vlterius prouehamur; audias erratum manifestissimum cuiusdam, qui omnia ex pulsibus profitebatur diuinare: Erat æger tussi affectus ob frigidæ potum, huic aderat pulsus durus, & ferè serratilis, illicò ex pulsu tantum, nulla alia signorum syndrome expensa, colligebat ęgrum pleuritide detineri, quia putabat serrinum pulsum esse proprium non inflammationis, vt inflammatio est, sicuti ex Galeno 4. de causis pulsuum colligitur, sed pleuritidis, quæ re vera non à pulsu serrino, sed à quatuor illis signis à Galeno propositis prima aph. comm. 12. & à nobis limitatis ibidem & primo lib. cap. 24.

Ratio potissima cur pulsus serrinus per se, & propriè ostendere non potest pleuritidem est, quia vnum per se vnum indicat, an ne serrinus pulsus propriè ostendit duritiem arteriæ, & cordis? ergo per accidens ostendet pleuram esse læsam; patet enim, quia serrinus quoque fit, non solum in pleuritide, verum etiam in alijs affectibus: hinc Auicennas lib. 4. fen. prima tract. 2. cap. 2. dicit; durities pulsus fit quoque à potu aquæ frigidæ, & ab alijs causis, quæ indicant pulsum, & sic non ostendit semper apostema esse in membrana.

Prætereà loquens Auicennas de pulsu adeo duro, vt serræ tactum æmuletur libro 3. fen. 10. capitibus de pleuritide dicit, vt fiat serratilis pulsus, duo concurrunt, primum durities, secundum facultas aliquo modo imbecillis, & cum acuto calore, quare cum nemo pleuriticorum in morbi limine possit esse imbecillis, non habebit pulsum serrinum.

Hinc primò colligimus, ægrum, de quo loquimur, non habuisse serrinum pulsum; Secundò serrinum non esse proprium pleuritidis, quia si verus pulsus serrinus esset proprium; conueniret soli, & semper; Tertiò omnes causas, quæ habent vim exsiccandi tunicas extendendo, vel constringendo dicimus efficere pulsum, si verò inualesceret affectio, facultas fieri quoque posset adeo imbecillis, vt æqualiter arteriam non valeret attollere, vnde statim fieret serratilis pulsus.

Quia quando in unica pulsatione in diuersis arteriæ partibus motu interciso inæqualitatis persentitur, enascitur pulsus serrinus, qui non solum in pleura valdè læsa contingere solet, sed in omni inflammatione, & præcipuè in omni affectu partium corporis, quæ in thoracis concauo continentur, quia omnes sunt indutæ eadem pleura, hinc diaphragma inflammetur, manifestissimè serrinus pulsus obseruatur tum ratione inflammationis, cui per se competit serinus pulsus, tum quia diaphragma supernè induitur pleura.

Hinc in Tympanite serratilis obseruatur, quia flatus distendit spirituales partes, & peruadit membranas, extendit, atque duritiem cordi inducit; non valebit tamen consequentia, est serratilis pulsus, ergo pleuritis, ergo inflammatio diaphragmatis, quia per accidens contingit, vt durities fiat ab inflammatione pleurę, vel à Tympanite.

Sed ex dictis duæ dubitationes videntur emergere, prima, dum diximus ex Galeno 4. de causis pul. cap. de pulsu inflammationis, scilicet omnem inflammationem habere pulsum serrinum, quod videtur falsum, quoniam in pulmonis inflammatione, & in lethargo pulsus est mollis, & nequaquam durus, & serinus.

Secunda, non videtur, quod durus pulsus, & serrinus sit proprius inflammationis, quia pulsus ob potum frigidæ quoq; fit durus.

Primæ

Primæ dubitationi occurrimus, duritiem pulsus in peripneumonia, & lethargo occultari à pituita dominante, & fluctuante, & magis posse pituitam in mollitie introducenda, quam inflammatio cerebri, uel pulmonis in duritie efficienda, & ratio est, quia durities pulsus tum proueniat à læsis membranis, atque pulmo, uel cerebrum tenuissima, & perexigua meninge fit intertextum, adeo ipsa durities exigua fit in pulsu, ut à dominante pituita omninò occultetur, & mollities aperta introducatur.

Secundæ dubitatinoi occurrimus, duritiem, de qua loquimur, & quæ fit ab inflammatione, esse permanentem, quæ uero fit ob frigidæ potum breui, & facilè mutari.

Insuper, si alias pulsuum species expendamus, idem luce clarius colligemus: age, breuiter exequamur: Vibratus pulsus per se indicat instrumentum facultatis uitalis esse induratum, indicatque ex maiori duto nasci in motu necessario maiorem collisionem, & ex maiori collisione per se prodire maiorem calorem; per accidens vibratus indicabit conuulsionem, uel pleuritidem, aliquãdo enim in pleuriticis adeo tenditur, & induratur pleura ob tensionem factam ab apostemate, ut cor uibratum pulsum efficiat, hinc dicere solent medici, quòd uibrati sint serratilibus similes, quare, qui inferret ex uibrato pulsu conuulsionem, erraret, quia incideret in argumentum à positione consequentis ad positionem antecedentis, scilicet, si est conuulsio est uibratus pulsus, sed est uibratus pulsus, ergo conuulsio, consequentia est absurdissima; ualeret tamen est conuulsio, ergo est uibratus pulsus.

Ad eumdem modum pulsus formicans per se significat facultatem imbecilliorem; causas tamen imbecillitatis antecedentes ab hoc pulsu colligere non possumus, quoniam modò accidit, ut reddatur pulsus formicans ob ueneni potum, modò ob pestem, modò ob egressum à balneo, & ob mille alias causas; quoniam causæ, quæ alicui conueniunt per accidens, non mille, sed infinitæ esse possunt, quare qui ex hoc pulsu formicante vellet colligere summam malignitatem esse in uenis, cum per accidens malignitas humorum formicantem pulsum efficiat, uel maximè erraret.

Similiter uermiculares pulsus indicant quoque absumi natiuum calorem, sed cum non adsint ita exiles, ut formicantes, non ostendent tantam cordis ruinam; qui igitur uellent ex pulsu uermiculari colligere causam efficientem, uel humorem peccantem, cum per accidens uermicularis pulsus possit fieri ab humoribus transcenderet de genere in genus, quia ea, quæ per accidens alicui conueniunt, genere differunt ab ijs, quæ per se; Hinc est ualdè ridiculum audire Medicos aliquos dicentes à pulsibus per se cognosci posse causas antecedentes ægritudinum, & coctiones humorum.

Hinc simili errore capiuntur, qui in febribus putridis ex pulsu colligere solent, peccantes humores esse bilem, uel melãcholiam, nec non ipsos humores esse coctos, vel crudos, nisi id coniectura, & nõ certa scientia cognoscere profiteantur: Dum Galenus dixit, se ex pulsu pleno, & valido colligere coctionem humorum, id solum coniectura consequitur, quæ nisi aliqua artificiosa syndrome roboretur, potest quoque millies fallere: ratio enim huius est, eaque potissima, quia si erit verum, quod coctiones, vel cruditates humorum existentium in caua vena ab vnico signo ostendantur, vt prima philosophiæ initia docent, scilicet vnicum ab vnico indicari, & non à pluribus seorsum consideratis, erit quoque verum, coctionem horum humorum cognosci ex vrina, & nequaquam ex pulsibus, vt valeat hæc consequentia, ab vrina ostenditur coctio, ergo non à pulsu.

Demum non solum pulsus propriè indicabunt coctiones humorum, verum adeo sunt difficiles, vt ex pulsibus vix quæ per se ab illis prodeunt colligere aliquando valeamus: tanta est affectuum in hoc nostro corpore varietas, & implicatio. An ne superius ostendimus ex Galeno, omnem inflammationem habere pulsum durum? quamuis peripneumonia, & lethargus habeant mollem; causa obscuritatis est; quia occultatur durities ab ingenti mollitie membrorum, & à copiosa

à copiosa pituita putrescente.

Quocirca, si ex pulsibus aliquid diuini in arte medica colligere velimus, duo mihi videntur seuerè obseruanda: alterum est, vt illa tantum arcana pulsuum præcognoscamus, quæ per se & propriè cuilibet speciei pulsus conueniunt: alterum est, vt in applicatione; & (vt aiunt) in actu practico sciamus exactè conferre pulsus præteritarum accessionum cum pulsu præsentis; quoniam solum ex hac collatione certum & infallibile iudicium colligemus, an æger sit in meliori, vel deteriori statu.

Solet medicus aliquando inuenire pulsum sani hominis adeo inæqualem, intermittentem, & alijs deterrimis conditionibus donatum, vt Medicus, qui alias non tetigerit, & obseruauerit, in cognitione, & curatione cæcorum more incedat.

Esset igitur operæpretium in sanis hominibus semper motum præcipuè obseruare, quia in ægritudine longè melius crebritatem pulsus, & cæteras conditiones metiri, & certò scire possemus, quantum recedant à naturali statu, possemusque omnes proportiones obseruare, & intermittentiam, si adsit dimetiri, & plura alia ad motum pertinentia; pro qua cognitione exactè, & citò comparanda instrumentum pulsilogium inuenimus in quo motus, & quietes arteriæ quisque poterit exactissimè dimetiri, obseruare, & firma memoria tenere, & inde collationem facere cum pulsibus præteritarum dierum; Exhibet enim instrumentum omnes æqualium motuum differentias, quæ sunt centum & triginta tres incipiendo ab obseruatione rarissimi motus vsque ad creberrimum: cur autem non sint plures, in proprio libro de instrumentis medicis non amplius visis Deo fouente declarabitur: totidem obseruantur differentiæ inæqualium motionum.

Ex pulsilogij obseruatione primò colligimus qualibet die, & hora quantum ægri recedant in crebritate à statu naturali: secundò infallibilem notitiam præbet, qua hora desinat augmentum, incipiatq; status, & declinatio: tertiò obseruatur virtute proportionem [illegible] æqualium motionum in pulsilogio obseruatarum, quam crebritatem, quam intermissionem, & quietem externam quodlibet indiuiduum perpeti, & non perpeti possit: Quartò metiri possumus quietem diastolis, & quanta sit quies externa, qua cognita, illicò morbi magnitudo, & cachoætiæ vehementia cognoscuntur: postremò quilibet sensatus Medicus intermittentiam cognoscet, an scilicet arteria per vnum ictum quiescat, vel per duos, an per vnicum cum dimidio, vel cum tertia ictus parte, vel quarta, & sic vsque ad decimam, quæ, sine instrumento est prorsus impossibile dimetiri.

Sed quia in proprio libro de hac re sumus acturi, non est, vt omnes instrumenti vsus referam: Satis enim est in hoc capite nos ostendisse per inductionem multarum specierum pulsuum, nos posse scientia infallibili cognoscere peccantes humores, sed solum ex accidenti, & per coniecturam, quod erat ostendendum.

Vt errant, qui ex antepositione, & postpositione paroxismorum peccantes humores, eorumque coctionem, vel cruditatem colligunt. Cap. VIII.

QVamuis dictum sit periodos propriè indicare prædominantes humores, non propterea antepositio, vel postposito paroxismorum indicabunt humorum dominium, quoniam eo modo antepositio, vel postpositio accidit humoribus præter naturam, quo longitudo & breuitas paroxismorum, quia temporis breuitas, longitudo, antepositio, & postpositio inter se differunt solum secundum magis, & minus.

Quare quemadmodum ex Galen. sententia 2. de diff. feb. c. 11. accessio fit longissima ob quatuor causas, quarum prima est materiæ inutilis multitudo, secunda crassities, & lentor humoris, tertia imbecillitas potentiæ, & quarta meatuum angustia.

Breuissima accessio fit à contrarijs causis, quarum prima est materiæ inutilis subtilitas, secunda materiæ paucitas, ter-

tia potentiæ vigor, & quarta meatuum apertio; Simili modo dicimus, si materia vel fuligines, quæ excitant paroxisinos, erunt multæ, fiet anticipatio, si materia erit tardi motus, fiet postpositio, si velocis motus, anticipatio, si potentia erit fortis, & materia fuliginosa non possit alio modo, quam à calore febrili absumi, antepositio; quare ex ijs mihi videtur satis patere, antepositionem, & postpositionem non indicare determinati humoris dominium, quia modò antepositio fiet ob meatus apertos, modò ob occlusos, modò ob potentiæ vigorem, modò ob copiam peccantium humorum, & modò ob mordacissimas qualitates irritantes, & postremò fiet quoque antepositio, quia cinis in quem putredo præteriti paroxismi est resoluta, totus cadat super illum humorem præparatum, qui die sequenti putrescere posset: quæ cum ita sint, sequitur, quod anticipatio, & postpositio non possit indicare peccãtium humorum dominium.

Insuper maximè errare videntur, qui ex anticipatione paroxismorum colligunt crudos esse humores, & ex postpositione coctos, ægrosque esse in declinatione.

Error hic est adeo manifestus, vt nulla esset ineunda disputatio, si cum viris artis medicæ expertis loqueret, sed cum in hoc capite alloquar Tyrones, non grauabor probare, quod anticipatio paroxismorum neque materiæ cruditatem, neque morbi augmentum ostendat, similiter postpositio neque coctionem, vel morbi declinationem.

Ratio in hac re, quę sensu, & experientia patet, nō habet locum, sæpissimè enim videmus paroxismos anticipare non solum in morbi augmento, & statu, verum etiam in declinatione, quando scilicet materia est cocta, & expulsioni prona atque propensa: quinimmo aliquando contingere solet antepositio illa die, qua ęger morbo omninò leuatur.

Præterea est Galeni auctoritas 1. de crisibus 3. manifestissima, vbi dicit, quod anticipatio accessionis non semper arguat incrementum; quid clarius dici potest?

Demum ex natura rei colligere possumus anticipationem non insequi cruditatè, quoniam insultus seu accessiones non fiunt immediatè ab humoribus peccantibus, sed ab halitibus acribus, & mordacibus ob adiapneustiam retentis, qui cum non possint per poros cutis, vel per alias latiores vias difflari, necessariò omnes corporis partes irritant ad eorum expulsionem, vnde nascitur febris, quæ deinceps tamdiu durat, quamdiu dissipantur, in quo motu seruatur principium, augmentum, status, & declinatio.

Obiter hic reijcitur opinio illa citata à Traliano lib. 12. quæ deinde fuit Christofori à Vega, & multorum dicentium febres esse solum naturæ conatus ad expellendas noxias causas, & propterea ob naturæ laborem, & conatum incendi calorem, & nequaquam ob halitus putridos, & perustos ferientes cor, quorum error cognoscitur ex pulsu, & respiratione; ex pulsu, quia in principio accessionis pulsus sunt contracti, habentque systolem velociorem diastole, quia arteria per diastolem attrahit aerem gratia refrigerandi cor: per systolem propelluntur fuligines à corde transmisse, per vniuersas arterias: diastoli deinde fit velocior: quia expulsis fuliginibus putridis deinde in fine crescit diastoli: ergo prius ex fuliginibus putridis petentibus cor fit febris, & non ex conatu tantum: similiter expiratio, quæ diastoli respondet, maior erit systole, quæ inspirationem respicit.

Preterea multo magis à veritate aliena erat Erasistrati opinio citata libello de procatarcticis causis: quæ erat quod omnis febris sequatur phlegmonem.

Reijcitur à Gal. quia dãtur febres à lassitudine, quæ victus ratione instituta illicò cessant, quod nō esset, si phlegmonem sequerentur: erant Erasistratei adeo pertinaces in hac, & in alijs suis opinionibus, vt nullis rationibus poterant vinci: dicere solebant potius Patriam prodendam, quam proprium dogma.

Ad rē igitur redeuntes dicimus, accessiones fieri ab halitibus retentis; quare quanto copiosiores erūt halitus, eo citius accessio infestabit cor, quanto prohibita transpiratio fiet maior, eo citius quoque accessio inuehetur, tum, quia colliguntur halitus copiosiores, tum quia magis acres, & mordaces redduntur.

Simi-

Similiter quanto potentia naturalis erit vegetior, eo citius cor animaduertet accessionem, quo latiores erunt meatus, si copiosæ erunt fuligines, maxima fiet antepositio, quia aura illa putrida ocyus tranet.

Demum data paritate loci, si eleuentur fuligines à bile citius, quam à pituita sola fiēt accessiones, & antepositiones, si à pituita mixta cum bile, citius quam à pituita sola, si è pituita cum melancholia, tardius, quam à sola melancholia, nisi locus, vbi resident humores, impediat: attamen ex antepositione colligere non possumus humores peccantes, quia humorum quantitas, vel eadem non seruatur, vel non seruatur qualitas, vel diuersus est locus, quamuis enim quantitas, & qualitas humorum accellerent paroxismum, non tamen periodorum sunt causa, vt superius ostendimus.

Similiter melancholia aliquando redditur adeo effrenis, abitque in tam ignitos spiritus, vt multò antè inuadant paroxismi.

Demum ex alio Gal. loco infra citato rationem antepositionis, vel postpositionis colligimus, & nequaquam ab humoribus peccantibus, & est, quia exhalationes, quæ fecerunt præteritum paroxismū (vt dicit Galenus) in cinerem conuertuntur, quo cinere, si portio illius humoris apti, vt proximè accendatur est respersa, cinis ad instar fermēti adeo redit humores mordaces, vt illicò ab illis eleuentur halitus putridi, qui irruant in cor, & à corde ad cęteras partes, vnde fit antepositio: verum, quia cinere præteriti paroxismi non semper æquè materia obnoxia putredini est respersa, quia potest contingere, vt cinis parum immoretur super materiam procliuem ad putredinem pro adueniente paroxismo, & euacuetur per vrinam, vel alias partes, & inde difficilius incendatur materia apta putredini, & per consequens cunctetur insultus, & fiat postpositio.

Quod verò cinis reddat humores propensos ad putredinem, non vno loco à Galeno declaratur, sicuti 3. præsag. 32. & 2. de differentijs feb. 11. dū sic dicit, sed si natura illum veluti cinerem humorum supra modum adustorum vacuare nō anteuerterit, ille rursus in corpore manens, & concalefactus contrahit propensionē iterum ad putredinem, & addit, concepto feruore aliam febrē denuò suscitat, quare si cinis erit copiosus, cum subeat fermenti vicem in excitandis putridis halitibus, citius fiet putredo, & fiet antepositio, si humores erunt respersi cinere, & cinis non euacuetur, citius quoque ebullitionem, & putredinem excitabit.

Similiter postpositio fieri potest ex cōtrarijs causis; nullę ergo erunt cōsequentiæ, est anticipatio paroxismi, ergo morbus est in principio, vel augmento, ergo humor est crudus; similiter est postpositio, ergo coctus, ergo declinatio morbi, non valet, quoniam in principio morborum aliquando paroxismi irruūt postponentes, & aliquando accidit mors, omnibus tamen paroxismis cum postpositione irruentibus, & aliquando homines illa die febre liberantur, quando maxima fit accessionis antepositio; quare vanissimum erit credere ex postpositione declinationem, & remissionem, affectus; & ex antepositione sæuitiam, & cruditatem affectus colligi posse.

Vt errant, qui ex colore intensè rubro faciei colligunt sanguinis dominium. *Cap. IX.*

OStendimus superius ex coloribus eorum, quæ excernuntur, necessariò colligi posse peccantium humorum dominium sicuti ex colore flauo colligimus bilem citrinam, ex viridi porraceam seu prassinam, ex æruginoso æruginosā, & ex nigro melancholiam: Verum, quia colores faciei, & aliarum partium corporis non possunt indicare humorum internorum dominium, quia dicit Galenus prima aph. comm. 2. hac conditione colorem ostendere humores, si in profundo commorantes non differant ab ijs, qui sub cute sunt effusi.

Ideo illos errare credimus, qui ex colore valde rubro faciei colligunt sanguinis dominium: errant primò, quia dato, quod rubor intēsus faciei indicet sub cute copiosum sanguinem esse effusum, nō tamen valet consequentia, ergo idem est in profundo; quia Galen. loco citato habet hanc sententiam, humores ex colore

coniectari,nisi aliqui fortè in profundum recesserint.

Secundò errant, quia Galenus negat valde rubrum colorem faciei ostendere sanguinis dominium, vt declarat secundo prædictionum 14.dum dicit,quod valde rubrum est, id ad melancholiam idoneum est, ait in epidemiorum secundo, cuius signum mæstitia existit, ecce, quod Galenus vult valde rubrum, si mæstitia præcipuè existat, significare melancholiam, dicitque si mæstitia existat, quia in parte interna potest esse alter humor,męstitia non potest à melancholia externa solum gigni, nisi in penitioribus partibus habeat altiorem sedem.

Experientia quoque docet, rubros in facie vt plurimū esse melancholicos, vel saltem in melancholiam procliues;ab Aristotele, & à natura rei colligere possumus valde rubrum esse melancholicum; ab Aristotele, quia ruber color inter medios colores collocatur, constat igitur ex opaco, & diaphano,ex nigro videlicet,& albo,ex pituita,& melancholia, valde ruber color ex multo opaco nigro, & melancholico humore constabit, quare merito intensè ruber in facie ostendet multum opacum dominari, vel saltem magis de opaco,quā diaphano participare,quare nisi erit melancholicus,erit saltem proclinis valde ad melancholiam.

Ex natura rei probatur, quia dum tinctores exoptant colorē intensè rubrum non semel tingunt, sed bis, & ter, & donec partes terrestres vberrimè adhærescunt.

Nec mihi obijciant,colores non intendi ratione quantitatis materiæ adhærescentis, sed ratione qualitatis, vt optimè docet Galenus primo de humoribus his verbis: neque nix potest esse candidior,si inspissetur, neque pix nigrior, vel aurum fuluius, datoque quod fuluius redderetur, illud esset non ratione quantitatis materiæ, sed ratione qualitatis extensæ in materia, quare intensè rubrum non fiet à maiori quantitate materiæ, neque infectores valde rubrum facient ex maiore quantitate tincturæ.

Respondemus cum Galeno ratione qualitatis colores intendi, sed tincturas differre à niue,& pice,quę sunt similaria, tincturæ enim sunt dissimilares, similarium enim minima pars perinde ac infinita præsefert eandem qualitatem,sic dicimus minimam niuis quantitatem tantam albedinem ostendere, ac si esset infinita; proinde, cum in dissimilaribus qualitates sint dispersæ, tinctores toties tingunt,donec qualitas copiosè adhærescat: quia in maiori quanto dissimilari, qualitas maior est.

Hinc est,quod sanguis, qui sua natura est dissimilaris, in maiori opaco erit intensior color: quare concludimus in valde rubro esse copiosius opacum, nigrum videlicet terrestre,& melācholicū, quam in rubro minus intenso,& in pallido.

Sed cū triplex sit melancholia fęx sanguinis,fęx sanguinis adusta, & bilis flaua exsiccata, & adusta; dicimus in valde rubro esse melācholiā,quæ est fęx sāguinis; cognoscimus verò hāc fęcem sanguineā aduri in his,qui intensum ruborē habent in facie,si in mærorem,& mæstitiam sint propēsi: Verū,qui exactè cupit scire,quis nā humor peccet,& prędominetur,adeat tres propositos fōtes, colores scilicet, humores, & periodos: vel syndromē signorum sufficientissimam pro cognoscendis humoribus libro sequenti proponendā.

Neq; iterum obijciant, nos dixisse colores esse signa propria ostendentia peccantes humores,quod manifestè reluctatur Galeno, Aristoteli, & experientiæ: Galeno,quia 3.de sympt.causis c. 4. dicit colorem aut parum,aut nihil conferre ad cognoscendum temperamentum.

Aristoteli,quia secundo de anima non dixit colores oriri ex temperatura,sed ex opaco,& diaphano.

Experientię,quia inueniuntur frigida, quæ sunt nigra,ut opium;& frigida,quæ sunt alba, vt nix, & diaphana, quæ sunt calida,ut stibium,& elementum ignis, & diaphana,quæ sunt frigida,ut camphora, glacies,& crystallū;& alba,quæ sunt frigida, ut nix; & alba, quæ sunt calida, ut calx; quare, qui uellent ex coloribus rerum naturas, & temperaturas colligere; errarent toto cœlo.

Occurrimus tamen nos non dixisse ex coloribus colligi posse naturam, & temperaturam humorum peccantiū, sed existentiam, & per consequens dominium;

quod

quod uerò signa ostendentia naturam,& signa ostendentia existẽtiam inter se differant,& nihil habeant commune,declarabimus exẽplis:an ne eclypsis est signũ, quod terra sit interposita inter solem, & Lunã? attamen eclypsis non declarat naturam, & essentiã terræ;Simili modo colores possunt ostẽdere humores existere, & dominari, quamuis non declarẽt naturam;quatuor .n.sunt dumtaxat humores principales in corpore, quorum unus est ruber, & hic est sanguis,& alij nõ dãtur humores, qui rubrum colorem habeant;nisi meritò sanguinis: alius est flauus, & ex flauo colore necessario inferimus bilem: quia non datur in corpore alius humor flauitiem habens, qui non significet bilem, alius datur color albus, & ex hoc inferimus pituitam:& demum est niger,ex quo melancholiam,ecce igitur, quod signa existentiæ, & essentiæ ualde differant.

Demum sunt qui ex lingua & oculorũ coloribus putãt perueniri posse ad cognitionem peccantium humorum: quia Galenus 5.in 6.epid.14.dicit lingua ostendere humores perdominantes non minus quã urina, & Hipp.4.in 6.tex.28. de oculis dicit:ut ualent oculi ita totum corpus, quare præter tria signa superius proposita erunt lingua, & oculi. Accedit quod præcipuè oculi uidentur ostendere inter nos affectus & internos humores. Alexander Aph.dicit oculos esse speculum animæ:ergo tanto magis corporis:oculi enim sunt indices concupiscentiæ,amoris, iræ,feruoris,misericordiæ,& ultionis. In audacia exiliunt,in reuerentia subsident, in amore blãdiuntur, in odio offeruntur, gaudente animo hilares subsident, eodẽ mgrente languescunt,animo ira flagrãte exasperantur, in cogitatione quiescunt quasi cum mente simul intenti, ergo ex lingua & oculis cognoscimus prædominantes humores.

Respondemus nos superius proposuisse tria signa propria, ita ut singula seorsum sumpta indicent humorem peccantem.

Dicimus ex oculis & ex lingua colligi solum per coniecturam prædominantes humores. Multi sunt qui oculis rident: tamẽ ira in corde premuntur.Multi ex amore oculis blandiuntur, attamen odio intestino premuntur, quod non potest dici de sapore, quia amarus certò indicat bilem,non potest dici de colore quia flauus indicat bilem: non potest dici de periodis, quia periodus de tertio in tertium indicat bilem dominari, de quarto in quartum melancholiam.

Vt errant Oribasius,& Montanus,dum à coloribus Lumbricorum volunt dominium peccantium humorum colligere. Cap. XI.

ORibasius, & inter recentiores Mõtanus non solum ab humorum coloribus dominium peccantium humorũ indicari credebant, uerum etiam à coloribus lumbricorũ, quod nullo modo uidetur esse admittendum; dicebant igitur rubros Lumbricos sanguinem, flauos bilem,albos pituitam,& nigros melancholiam indicare: Moxque à lumbricis flauis hauriebant indicationem euacuandi bilẽ, ex rubris sanguinem, ex albis pituitam,& ex nigris melancholiam,quę opinio ob plurimas rationes argui potest.

Prima ratio est,quia, si fiat mistura pituitæ cũ bile ęruginosa, an ne ex omniũ medicorum cõsensu generatur porracea bilis? at sic est,quod adueniente porracea statim color pituitæ, & bilis æruginosæ destruitur, ergo tanto magis destruetur color bilis, uel alterius humoris generantis lumbricos, quoniam plures alterationes præcedere debent generationem insectorum uiuentium, quam porraceæ bilis.

Secunda potest ab altioribus principijs desumi, quia apud Aristotelem admitti non potest,quod accidentia corrupti conseruentur in genito; est enim definita generatio primo libro de ortu, & interitu tex. 23. quod sit mutatio totius in totum nullo sensibili remanente, quare nõ solum accidentia corrupti, uerum etiam tota substantia mutatur, quia illud, quod fit, fit ex eo, quod non est, quæ definitio æquè conuenit mistis uiuentibus, & non uiuentibus.

Præterea experientia docet, dum homo fit ex semine, semen in aduentu formæ hominis unà cum omnibus suis accidentibus destrui, idemq; esse dicendum

de plantis, de insectis, & cæteris omnibus viuentibus, & meritò, quoniam destructa substantia, statim destruuntur & cessant omnia accidentia.

Nec obijciant colorem rubrum esse accidens commune, atque accidentia communia in generatione non destrui; quia, primo errarent, dum vellent ex communi signo colligere naturam specificam, quod reluctatur principijs analyticis.

Secundò, quia dicit Auerr., in generatione misti omnia accidentia communia, & propria rei corruptæ corrumpi, & cessare, alioquin, si aliquod seruaretur post destructas misti formas in aduentu nouæ formæ, sequeretur ex necessitate, quod præter materiam, & formam daretur aliud internum principium generationis, quia seruatum accidens non posset inhærere primæ materiæ, quæ ex Aristotele 7. metaph. tex. 8. non est quid, nec quale, nec quantum, nec vllum aliorum generum, quinimmo si materia haberet accidens terminatum, per se esset formata, & terminata, & esset quid: similiter non posset inhærere formę, quia forma in generatione destruitur, ergo daretur tertium, quod reluctatur Aristoteli.

Tertia, si aliquod accidens à forma humorum, qui debent corrumpi, & destrui, antequam lumbrici fiant, transiret ad insectum nouiter genitum, daretur transmigratio accidentis de subiecto in subiectum, quod est omnino impossibile.

Quarta si transiret aliquod accidens determinatum à re corrupta ad rem genitam, necessariò in generatione duo inconuenientia sequerentur, quorum primum esset, quod in generatione misti perfecti non destruerentur omnes formæ componentium, quoniam accidens terminatum, quod transit necessariò supponere debet propriam formam.

Secundum sequeretur, quod noua forma, quæ gignitur, numquã esset substantia, sed accidens, quia adueniret rei formatę; hinc Auerroes primo phys. comm. 63. probat, quod omne aduenien enti in actu sit accidẽs, quare si ruber color sanguinis, antequam hoc insectum fiat, non cesset esse, sed trãseat à sanguine ad lumbricos, necessariò transibit cum aliqua forma, quia non datur accidens terminatum, quod à forma non terminetur: quare his positis lumbricorum forma adueniet rei formatæ, & per consequens erit accidens, & non substantia, quod est falsum; nullum enim datur animal viuens, quod saltem duas non habeat formas substantiales, vegetatiuam scilicet, & sensitiuam.

Neque obijciant, destrui hominem, attamen seruari cicatricem: Similiter plantas mortuas, exsiccatasque odores suos conseruare, vt de rosis, & de alijs omnibus vid. mus: Similiter ne dicant de illis lumbrici, qui fiunt à sanguine, sanguinem nim. um destrui, eius tamen colorem conse. uari.

Respondemus enim cicatricem, odorem rosarum, & cæterarum herbarum, esse accidentia mistorum, vt mista sunt, propterea cicatrix non homine ablato, sed misto corrupto tollitur; similiter de rosis dicendum: similique modo respondemus, quando fit insectum animal, tunc fieri nouum mistum, quia immediatè ab humoribus, qui sunt veluti elementa in animantibus, generantur, quare adueniente forma misti omnia accidentia humorum debent destrui.

Neque iterum occurrant, scilicet lumbricos tàm promptè fieri, & per tam simplicem alterationem, vt colores humorũ generantium vermes non sint adhuc rectè alterati, & mutati.

Quia instantia nulla est, quoniam, si in mistura duorum humorum bilis nimirũ æruginosæ, & pituitę, illicò mutantur colores, & viridis color statim emergat, quantò magis in mistione humorum generantium lumbricos mutabitur color? similiter si quis vinum nigerrimum bibat, an ne post horam vrina incipit moueri albissima?

Preterea non solum in mistione miscibilia amittere solẽt colores proprios, verum etiam in iuxtapositione, in qua nulla suboritur alteratio, colores abeunt, & euanescunt; liceatque experimentis hæc confirmare, sitque primum, accipiatur aqua in qua ebullierint gallæ, quæ est clara, & perspicua, accipiatur quoque aqua in qua ebullierit calcanthum, vtramque videbis seorsum claram, & perspicuam,

atta-

attamen, si vnam in alteram infundas illicò sine aliqua alteratione maxima cum admiratione videbis fieri colorem nigerrimum, similemque attramento scriptorio.

Secundum experimentum, accipias aquam rosaceam stillatam per plumbeũ alembicum, quæ sit perspicua, & clarissima, accipias deinde aquam communem, & has simul misceas, illicò videbis ex illa mistione lacteum nasci colorem; quinimmo ex lacteo hoc animaduertimus alembico plumbeo fuisse stillatam rosaceam aquam, etenim cerusæ vis, quæ à plumbo producitur addita aqua communi conspicitur.

Tertium experimentum, quod mutentur colores in iuxtapositione sine alteratione, erit, si acceperis acetum stillatum lympidum, & tartarum stillatum, quod erit quoq; clarum, si infundes & miscebis protinus color suborietur similis lacti, idem obseruatur, si aqua fontis misceatur cum aqua anisorum stillata.

Postremò audias experimentum pulcherrimum, ex quo illicò cognosces, colores mutari ex sola iuxtapositione sine vlla alteratione; accipias vitrum rubrum, & iuxtaponas cæruleo vitro, protinus videbis, ex vtrisque vnitis emergere colorem violaceum: Similiter, si vnies vitrũ cæruleum cum luteo, consurget statim viridis color; quare si in iuxtapositione mutãtur colores, quanto magis in ijs, quæ miscentur, & alterantur, & in generatione insectorum mutari debent, in quibus formæ substantiales nouæ fiunt.

Alia quoq; sunt experimenta plurima apud Pictores, & infectores, quæ possent huc afferri, si hic esset locus de ijs verba facere, satis enim est nobis, vt pro comperto habeamus, quod ea, quę miscentur, & iuxtaponuntur sine aliqua alteratione primarum qualitatum mutent colorem, & nouum induant, quoniam, hoc supposito, ruet sententia dicentium in Lumbricis ob perexiguam alterationem sanguinẽ, vel cæteros humores generantes vermes nõ amisisse colores proprios: etenim argumentamur experimentis propositis suffulti tali pacto, si ex simplici vnione sine alteratione illicò mutantur miscibiliũ colores, quanto magis in mistione humorum generantium insecta mutari debent in qua mistione primò introducitur vita plantæ, deinde vita animalis, quod non potest fieri sine maxima alteratione, & mutatione colorum, & substantię humorum.

Quibus positis fundamentis incipit clarè patere in omni mistione, & iuxtapositione illicò mutari colores, neque in mutatione esse necessarium, vt concurrat aliqua alteratio, sicuti colligere possumus ab experimentis citatis.

Similiter patere uidetur, colores re uera non pendere à primis qualitatib. tum quia colores ex miscibilium non alteratorum vnione illicò oriuntur, quod non accideret, si colores fierent virtute primarum qualitatum, quoniam primæ qualitates in tempore alterant, & mutant, & nequaquam in instanti, tũ quia nulla coloris species indicat primã aliquam qualitatem, etenim si quis diceret, albedinem significare frigiditatem, quia nix est frigida, statim quis obijceret, calcem significare caliditatem, si quis diceret nigredinem significare caliditatem, quia atra bilis est huiusmodi, illicò proponi posset oppium, quod est nigrum, & frigidissimum. si quis colorem rubrum diceret significare calorem, non deerunt plurima rubra, quę frigida sunt, & sic de alijs sexcentis, vt nullus color indicet aliquam primarum qualitatum.

Quare si rationibus, & experimentis standum sit dicere non possumus colores insequi primas qualitates, sed alia sortiri principia, & exordia, quæ sunt illa duo à Perspectiuis rectè expensa, & considerata, scilicet diaphanum, & opacum.

Quinimmo ipsemet philosophus videns ab opaco, & diaphano sine alteratione primarum qualitatum fieri colores, in definitione coloris proposita lib. de sens. & sensi. 3. non per primas qualitates eos definit, sed per diaphanum, & opacum dicẽs color est extremitas perspicui in corpore terminato: ecce quod Aristoteles in hac definitione vniuersali vult omnium colorum principia esse perspicuum seu diaphanum, quod idem est, & corpus terminatum, quod est opacum habens perspicuitatem non penetrantem; neque poterat diuinus philosophus alia principia adin-

adinuenire,quæ omnium colorum essent prima,& immediata, quam illa duo proposita,quoniam posito, quod perspicuum terminetur a diaphano, statim perspicuũ in colorem migrat, & varijs consurgunt colores, prout diaphanum illuminatum varijs modis terminatur ab opaco.

Arbitror,plurimos peripateticos in colorum essentia per quirenda a veritate deflectere, quia pace multorum non intelligunt quid sit diaphanũ, & quid opacum;quibus ignotatis calorum principijs non est mirum, si dicant essentiam colorum pendere à primis qualitatibus.

Albertus dicit diaphanum sine perspicuum à raritate corporis constitui; opacum à densitate.

Iacobus Zabarella libro 1.de visu cap. 3. à corpore tenui fieri diaphanum, habet enim hæc verba, perspicuum quatenus est medium deferens colores ad visum a duobus his partibus constitui, à corpore tenui tamquam à materia, & a lumine tamquam à forma.

Quorum excellentium virorum sententiæ manifestissimè reluctantur experimentis;quis enim non videt crystallum & adamantem esse densissima,& non rara,& tenuia, attamen esse transparentia, & diaphana,quinimmo si crystallum, vel adamans in tenuissimum puluerem redegeris, an ne crystalli, seu admantis substantia facta pulnis tenuissimus erit rarior,& tenuior?ergo (si vera esset sententia Alberti, vel Zabarellæ, quod scilicet diaphanum constituatur a raritate, vel tenuitate materiæ) puluis crystalli esset transparentior,quod sensui aduersatur.

Præterea aqua transparens,& splendida,si eo vsque agitetur quousque spumescat,non ne fit rarior?attamen perspicuitatem amittit: adhæc fumus est rarissimus,attamen est opacus, quare nec raritas, vel tenuitas corporum constituunt diaphanum, neque densitas,& crassities opacum.

Vera igitur est sententia Perspectiuorũ quod illud sit diaphanum, quod nullas, vel paucas habet superficies,vbi.n.multæ sunt superficies, lumen in qualibet refrangitur, & refractum amittit vim penetrandi, hinc est quod per crystalli puluerem ob multitudinem, & varietatem superficierum granorum, radij toties refranguntur, vt nihil eorum penetrare possit,& inde fiat opacum:Similiter dum aqua agitata spumescit,ob spumam varię fiunt superficies, vnde lumen nõ amplius tranat; hinc est, quod cum nodus asseris pauciores habeat superficies,quam asser, nodus quamuis densior,fit tamen peruius, & transparentior: Similiter qui volunt specula reddere perspicua, eo vsque perfricant, donec ad vnicam tersam superficiem reddant crystallum; itidem lapides tersi,& optimè dedolati, & læuigati diaphanum quid tenere videntur, quia artifices ob iugem confricationem inæqualitates auferunt, & ad panciores superficies reddunt,vnde lumen parum refrangitur & potentius tranat; quinimmo, si lapidum innumerabiles internæ superficies possent cõfricari, & ad pauciores reduci, possent componi lapides trasparentes,sicuti vitra,que re vera dum funduntur repurgantur, & aliena substantia demitur, quæ plures superficies faciebat, dempta igitur aliena substantia à vitro, deinde fit splendidus, quia ad pauciores, redactum est superficies.

Similiter aer & ipsum cælum habent paucas superficies per quæ visibilia à lumine feruntur ad oculum: si vbi est diaphanum esset vacuum, neque posset deferri visibile: neque per vacuum lumina transirent. Quare qui dicunt si inter cœlum, & terram esset vacuum videretur musca si esset in cælo.

Quocirca si colores sint extremitates perspicui in corpore terminato,& totum suum esse prodeant ab opaco, & perspicuo,& opacum non fiat à crassitie, & densitate, sed ab innumerabilibus superficiebus,in quibus refranguntur radij, donec penetrandi facultatem amittant, & diaphanum, vel transparens corpus sit peruium hac de causa, quia radij, vel nihil, vel parum refranguntur ob paucas superficies:nemo dicere poterit colores indicare primas qualitates,indicare temperaturas,& tandem prodire à primis qualitatibus, quia si ab illis prodirent, illas quoque indicarent.

Similiter, qui rationib. & experimentis philosophantur, non poterunt defendere cum Auerroe 2.de anima,& cæteris

peri-

peripateticis dari colores, qui habeant suum esse, antequam adueniat lumẽ: quoniam si color vt color recipiat hãc definitionem (vt dicit Aristoteles) quod sit extremitas perspicui in corpore terminato, & non detur perspicuum, vel diaphanũ, quod idem est, nisi lumen aliquod transeat, refrangaturq; ab opaco, numquid nõ esset ridiculum dicere absente lumine aliquod esse perspicuum? quare si perspicuum ingreditur definitionem coloris, vt color est; in obscuro, & sine lumine colores nullum esse, nullamque quidditatem habebunt.

Erit igitur vera sententia illorum, qui dicunt ex diaphano illuminato, & terminato ab opaco oriri colores, sicut Auepaces ab Auerroe citatus 2. de anima, & Alhazen optime sentiunt, dicunt. n. quod colores sũt lumina vario modo refracta, & colores nullum esse in tenebris habere & omnes esse huiusmodi, quia vnicus effectus ab vnica tantũ causa prodit, quando vnica definitione traditur: dicendum igitur est cæruleum colorem lapidis lazuli, & cæruleum Iridis ab eadem causa prodire, idemque de alijs coloribus.

Sed dubitatur: quoniam experientia patet, dum oculus in tenebris torquetur & mouetur aliquid videri: Imo ipse Aristoteles libro de sensu & sensibili cap. 2. & 4. meteororum dicit, dum oculus mouetur & torquetur in tenebris aliquid videri: ergo dantur colores actu in tenebris.

Respondi potest huic obiectioni, quod dum oculi torquẽtur exeant lumina pauxilla, vel quia tales sint spiritus animales, vel quia in agitatione accẽdunt ur oculi, vel quia vt tersi & leuigati splendent. Dicimus igitur quod illius luminis oculorum virtute actuentur colores & aliquid conspiciatur: sed quia de hac re hic non est locus, vlterius non prouehar, ne in alienas messes videar ponere falces, satis mihi sit in hoc capite ostendisse, quod illi, qui dicunt colores lumbricorum ostendere dominium humorum, reluctentur experientiæ, & Aristotelis fundamentis, dum tradit, quę ad naturam generationis pertinent, & demum naturæ propriæ coloris declaratæ.

Vt errant, qui reijciunt Oribasium, & Montanum dicentes ex bile, & melancholia gigni posse lumbricos. Cap. XII.

QVamuis superius diximus colorem flauum lumbricorum non indicare bilem, nec nigrum melancholiam; nihilominus credimus cũ Oribasio 3. aphorismorum 30. & Montano lumbricos fieri posse à bile, à melancholia, & à cæteris corporis excrementis: quia, quando Aristoteles 5. de generatione animalium cap. 19. loquens de ijs, quæ oriuntur à putredine dicit, aliqua ex animalium excrementis oriri, atque hæc ipsa ἑλμίνθας seu lumbricos esse, loquitur absolutè, de omnibus scilicet excrementis, non magis intelligẽdo de pituita, quam de alijs, quamuis natura promptius ex pituita, quam ex bile, & melancholia vermes educat.

Qui igitur reijciunt Oribasium, inter quos quoque fuit doctissimus Mercurialis, vtuntur tali argumento, si insecta fierent ex bile, & melancholia, sequeretur, quod bile, & melancholia possent nutriri iuxta Aristotelem 2. de gen. tex. 50. dicentem, omnia nutriri ex eisdem, ex quibus sunt, at illis ob amaritiem, & acrimoniã non possunt nutriri, ergo illis quoque nõ poterunt constare: roborãt argumentum auctoritate Galen. 4. de simp. med. fac. vbi scribit, in mari mortuo, in quod flumen Iordanum recipitur, nullum animal generari, vel conseruari propter bitumen, quo aqua illa redditur amarissima.

Confirmant quoque, quia Paulus Ægineta lib. 4. c. 27. dicit, hæc insecta non posse gigni ex humoribus vllis calidis: addunt ex Galen. 3. aphorismorum 26. lumbricos fieri ex humoribus crudis, quare inferunt ex bile, & melancholia vermes non fieri.

Quo ad argumentum admittimus Aristotelis sententiam citatam 2. de gen. tex. 50. asserimus tamen in omni humore putrido, & amaro aliquid dulcis inueniri, quo fieri, & nutriri possent vermes, quoniam omnis humor putridus duo haber, humorem coctum, qui est causa materialis, & spiritus acres, & fermento similes, à quibus, vt à causa efficiente, totus humor coquitur, fit dulcis, & na-

ais,ex quo immediate, vt ex causa materiali generatur animal.

Hinc solertissimus philosophus 3. de gen. anim. cap. 11. loquens de ijs, quæ fiunt ex putri dicit, cum enim dulce in principium constituendum secernitur, & quod superest talem accipit formam, nihil autem gignitur putrescens,sed concoctum,putredo verò, & putridum rei concoctę est excrementum, quare materia proxima vermium, vel eorum, quæ generantur ex putri non est putrida, quia fiunt ex eo, quod coctum est, & quod est dulce; quæ cum ita sint, dicere quoque possumus ex bile, vel melancholia putrescente fieri posse lumbricos, quando ab ijs humoribus secernitur aliquid dulcis apti generationi, & nutritioni vermium.

Dum dicunt de mari mortuo, quod ob amaritiem non generentur animalia: Respondemus,ibi non gigni animalia ex putredine, quoniam bitumen reluctatur putredini, namque sine putredine non potest crudum coqui, & reddi dulce, & aptum generationi,& nutritioni.

Dum roborant sententiam auctoritate Gal. dicentis ex crudis humoribus gigni vermes, & Pauli Æginetæ, quod ex calidis non fiant vermes,nobis non reluctantur,quoniam omnia concedimus scilicet ex crudis humoribus fieri vermes, quatenus putrescunt, & ex calidis non fieri, quia causa materialis animaliũ generatorum ex putri est suauissimum,dulcissimum,& temperatissimum, causa verò efficiens est calida, & acerrima; dum Paulus Ægineta dixit ex calidis nõ fieri, intellexit de causa materiali, non de efficiente,quia Gal.3.aph.26.clarissimè dicit ad generandos uermes, putredinem, & plurimum calorem requiri.

Confirmatur experimentis Alchimistarum, quod in omni re amarissima, salsissima, & bituminosa sit aliquid dulcis, quoniam per sublimationem à calidis omnibus, ut à sale, ab aromatis uirtute ignis aliquid dulcis colligere possumus quod est naturæ amicum, ex quo animalia, quæ ex putri fiunt, gigni, & nutriri possunt;quare quanto magis à biliosis, & melancholicis humoribus putrescentibus natura uirtute plurimi caloris seliget dulce, & amicum animantibus? quæ gubernantur facultatibus, quæ attrahunt dulce, & expellunt amarum, ut hinc in mari generentur pisces dulcissimę carnis,quia facultates naturales attrahunt, quod est dulce,& expellunt amarum, quod est naturæ animantium inimicum.

Hinc obiter animaduerti potest illorum error, dum pro necandis lumbricis utuntur odore Theriacæ, uel leuissimis quibusdam remedijs,quę diminutam habent uirtutem necandi,illosque occidendi, quoniam uermes sua expultrice facultate leuia amara,& alia leuiora expellunt; hoc enim obseruamus, dum pueri tentantur lumbricis, & diarrhæa biliosissima,bilis enim sua natura amara eos nõ occidit; quare nisi in lumbricis necandis ad ualida præsidia confugiamus, ut ad aloem non lotam, uel ad mercurij scrupulum cum aloes,& terebentinæ pauxillo ad pillulæ perexiguæ formam recepti, nihil fit.

Præterea uellẽ, ut mihi diceret aduersarius,cur lumbrici,sicut dicit Hippocrates 3. aphorismorum 26. in lactantibus pueris non generentur? Si Galeno credendum est,dicit in comm.quod sola hęc putredo in pueris non est sufficiens ad generandum,sed & calore plurimo indiget,ecce quod,quæ plurimum habent calorem, vt bilis, & melancholia, non possunt impedire,quin lumbrici,& ascarides ab ea generentur.

Causa verò, cur in lactantibus non gignantur vermes, est lactis maxima dulcedo,quę adeo obtundit acrimoniam putredinis, vt non possit educere de potentia ad actum lumbricos.

Hinc est,quod pueri,qui pubertati sunt proximi, præcipuè lumbricis tentantur, incipit enim calor ex humido putrefacto gignere vermes, si dulcia, vt lac, carnes multas,& alia humida edulia comedunt, & præcipuè si soliti sint comedere panem triticeum albissimũ,dicit enim Galenus 6.de morb.vulg.com.7.tex. 7. lumbricos ab hoc pane fieri; propterea panis laudatur, qui cum pauco furfure sit confectus,quoniam hic abstergit,& occasionem gignendi lumbricos aufert;quinimmo omnia detersoria, quamuis sint dulcia,vermibus erunt inimica.

Hic

Hic non possum committere, quin reijciam erratum cuiusdam nostratis, qui mihi præscribenti decoctum ficuum pro puero variolis affecto, vt materiam truderem ad cutim remedium exprobrauit dicens gignere lumbricos, credens omnia dulcia gignere posse vermes, quod est à ratione alienum, quoniam dulcia deterforia, vt sunt fici, cassia, liquiritia, & alia id genus, quæ incidendi & detergendi virtutem habent potius prohibent, ne gignantur, dulcia verò apta generationi lumbricorum sunt alterius generis, vt butyrũ, lac, carnes, fructus, panis albus quæ omnia vim incidendi, & abstergendi non habent: hinc Gal. 7. in 6. de morbis vulg. tex. 7. dicit à leguminibus, & ab oleribus, & à crudo succo debent pueri abstinere: quia hæc apta sunt generationi lumbricorum.

Vt errant, qui ex lingua ægrotantium semper profitentur colligere prædominantes humores. Cap. XIII.

NOn desunt Medici credentes ex alijs fontib. & præcipuè ex lingua ægrotantium colligi posse peccantium humorum dominium, eò magis, cum Galenus quinto in 6. de morb. vulg. tex. 14. de lingua habeat hæc verba, linguam non secus quam vrinam indicare, quænam sit affectio in humoribus.

Cui difficultati occurrimus, quia, quæ ex lingua certò colliguntur, prodeunt à sapore humorum linguę hęrentium, vel à colore humorum linguam tingentium, quare, si lingua ex alijs causis maculetur, & alteretur, dicimus nos ex signis linguæ non posse semper aliquid certi colligere de internis humoribus prædominantibus.

Hinc, qui inferunt hanc consequentiam, lingua est aspera, nigra, & sicca, ergo humores peccantes sunt calidi, & feruentes, valdè errant, quia consequentia non est de omni & per se, cum multi sint, qui habeant glabram, & siccam linguam non ob bilem peccantem, sed ob alias causas; etenim non vno in loco à Galeno, & Hippocrate relatum est, linguas asperas, & siccas reddi in illis, qui tenent os apertum, quia aer absumit linguæ madorem, similiter asperam reddi, dum catarrhus stillat à capite, & hæret linguæ; ad hæc aliquando nos videre in hypocondriacis sine febre linguam reddi adeo asperam, & siccam, vt corij speciemem æmulari videatur, & demum talem reddi ob immoderatam caliditatem peccantium humorum.

Quare dum volumus accuratè constituere aliquod decretum, & rectissimè examinare, & philosophari, nisi id ope logicæ fiat, necessariò confusè agemus; pro qua re audias Gal. 1. de elementis, neminem vnquam posse decretum aliquod accuratè constituere absque ope ipsius logicæ disciplinæ, quocirca licet Galenus dixerit linguam non secus, ac vrinam indicare humorum affectionem; nihilominus est distinguendum, quando vrina ostendit affectionem humorum, & quando non ostendit, & quando lingua fit læsa, quia os fuerit apertum, vel ob alias causas; proponendæq; sunt omnes causæ illius effectus, & eligendæ, quę sunt per se, alioquin in tam prolixo Galeni colloquio tot verba, & sententias possemus inuenire vt ijs sine methodo logica acceptis, omnem inanitatem defendere possemus.

Quinimmo nulla esset tam mala opinio, quæ non posset aliqua apparente Galeni auctoritate defendi, & roborari.

Sed redeamus vnde digressi sumus scilicet ad linguam Glabram, asperam, nigram, & siccam, ostendamusque non supponere in humoribus summum ardorem. Audias Auicennam lib. 1. de hac re loquētem,,, & quandoque denigratur lingua ex duritie splenis, quæ durities aliquando est cum febre; aliquando sine febre, ergo non semper nigra lingua, glabra, & sicca ostendet humores æruginosos, & feruentissimos.

Præterea Auicennas lib. 1. fen 1. doct. 3. cap. 3. dicit, cognoscere ex colore linguæ cōplexionem stomaci, & intestinorum, est difficilè, quare si est difficilè ex colore linguę cognoscere, quę sunt in vētriculo, quanto difficilius erit cognoscere hu-

humores peccantes in venis, & in alijs partibus?

Ex traditis ergo patet, nos posse ex saporibus tamquam ex signis proprijs colligere humores peccantes, deindè ex coloribus, sed non partium affectarum, sed excretorum, & demum ex periodis colligere, quinam sint humores peccantes, & prædominantes in humanis corporibus: patet similiter, nos non semper ex vrina certa, & infallibili scientia posse perquirere peccantes humores, neque ex pulsibus, nisi per coniecturam, & per accidens: & demum ostendimus solùm ex coloribus excretorum humorum, & nequaquam partium affectarum, & lumbricorum nos ad cognitionem humorum peruenire, & de natura colorum secundùm sententias Opticorum peregimus, vt nonnullorum errata clariora, & patentiora fierent, & methodus melius duceret.

FINIS QVINTI LIBRI.

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Humoribus peccantibus per ſignorum communium ſyndromen perquirendis.

LIBER SEXTVS

Declaratur methodus, quæ per ſyndromen ſignorum communium conuertibilem aperit latentes humores peccantes. Cap. I.

Ostendimus ſuperiùs, nullam viam dari, qua melius perquiri poſſint famoſæ peccantium humorum differentiæ, quàm illa, quæ progreditur per ſigna conſequentia, quæ ſint conuertibilia: verùm, quia horum ſignorum aliqua ſunt propria, de quibus in ſuperiori libro actum eſt: aliqua verò communia, ſed per ſyndromen collecta, quouſque conuertantur; quæ indicat humores in imis corporis partibus ſtabulantes. In hoc libro de hac ſyndrome ſignorum communium pro viribus agere conabimur.

Occaſio verò huius inquiſitionis eſt, quia dum humores inſident penitiſſimas corporis partes, nos revera non poſſumus ſemper per ſapores, vel colores eos cognoſcere, quinimò neque per periodos, quoniam accidere poteſt, vt periodi occultentur, vel ob diuerſam humorum miſturam, & farraginem, vel quia à Medicis, qui perpetuò non aſſiſtunt ægrotantibus, non poſſint animaduerti.

Quocirca, cùm propria aliquando maneant adumbrata, & quodammodo caligine obuallata, expedit aliquam Methodum perquirere, quæ omni tempore, & in omni ægrotante poſſit nos docere occultos humores peccantes: Hæc Methodus erit, quam philoſophus 2. poſt. circa finem docet, ſcilicet quo pacto ex ſyndrome ſignorum communium aliquod immaniſeſtum, & carens proprio ſigno, cognoſcatur: hæcque eſt illa, qua vtitur quoque Galenus in arte Medicinali, dum per ſyndromen multorum ſigno-

gnorum communium perquirit viscerum temperaturas, hacque nos æmulantes diuinos viros in primo libro ad cognoscendas affectuum occultas ideas, vsi fuimus, & in hoc loco vtemur ad cognoscendos internos humores prædominantes.

Verum, cum signa cuiuslibet rei sint propemodum infinita, illa tantum, cæteris omnibus prætermissis, hanc demonstratiuam syndromem ingredi debent, quæ ex antecedentibus, & consequentibus necessarijs colligi possunt; quia hæc solum vicem propriorum subeunt, & certissimam cognitionem humorum peccantium afferre possunt: antecedentia verò necessaria, quæ habent hanc prærogatiuam docendi occultos humores, sunt haurienda à duobus fontibus, qui necessariò antecedunt generationem humorum. Consequentia verò à quatuor, per hypothesim, an ne humores antequam æruginem, vel porraceum colorem acquirant fiunt tales à visceribus talimodo dispositis? an ne quoque viscera disponuntur ab vsu rerum non naturalium?

Quod cũ ita re vera sit, sequitur, quod omnia antecedẽtia ad duos fontes reducantur: vt primus comprehendat omnes res non naturales disponentes viscera: Secundus verò omnes viscerum dispositiones, quorum meritò gignuntur humores peccantes: at quia genitis humoribus peccantibus ab alijs antecedentibus, & externis causis procatarcticis necessariò consurgunt morbi, & à morbis prodeunt symptomata, quapropter dicimus tertium fontem signorum esse à morbis colligendum: quartum à symptomatibus, quia morbi, & symptomata necessariò insequuntur suas causas.

At quoniam humores peccantes, prout in diuersis resident partibus, varios efficiunt morbos, & varia symptomata pro diuersitate locorum affectorum, propterea oritur quintus fons, qui est de locis affectis; bilis enim si est in corde potest efficere syncopem, eadem si in cerebro, phrenesim; si in venis, ardentem febrem, si extra venas, intermittentem; si in pulmone, peripneumoniam; si in toto, morbum regium, si in parte, erysipelas; Melancholia si est in corde facit palpitationem, si in corporis superficie impetigines, & phagædenas; si in toto melancholia adusta redundet excitatur elephanticus affectus, si in parte, cancer. Audias de hac re Galenum 3. de sympt. causis cap. 2. amara bilis si peccat in toto facit morbũ regium, si in parte erysipelata, si melancholia adusta redundet in toto, elephantiasim, si in parte, cancrum facit; Similiter pituita in capite existens apoplexiam facere potest; eadem in pectore asthma, & sic de alijs infinitis dici posset affectibus, quippe ob partium affectarum varietatem varij atque diuersi fiunt ad instar Prothei, qui semper idem manens varijs, atque diuersis formis indutus, varius & multiplex esse videtur.

Postremò nos ex iuuantibus, & lædentibus necessariò aliquando colligimus peccantes humores, quia si iuuent calida, inferimus humores, peccantes fuisse frigidos, & versa vice: Patet ergo sex esse fontes signorum communium necessarios, sed vt sciamus fructus, & vtilitates, quæ colligi possint ex ijs fontibus: singillatim omnes sunt examinandi.

Primus fons continebit omnes res non naturales, quæ omnes à Galeno 5. de tuenda sanit. cap. 10. ad quatuor capita referuntur, dicitque primum continere omnia, quæ assumuntur: Secundum, quæ fiunt animo, vel corpore: Tertium, quæ excernuntur, & retinentur: quartum, quæ foris adhibentur: In quibus capitibus (vt alibi ostendimus) plura continentur, quam in illlis sex rebus non naturalibus in scholis citatis.

Vt igitur aliquem fructum ex primo fonte colligamus, expedit philosophari, & videre quæ res non naturales viscera ad calidorum, & quæ ad frigidorum humorum generationẽ disponant. Sed, quia à Galeno hæc omnia colligi possunt, ad illum cõfugiamus, & in eius auctoritate conquiescamus: dicit igitur lib. de causis morb. cap. 2. loquendo de causis caloris, quod omnes causæ caloris ad quinq; & non plura capita reducuntur, scilicet ad motum, ad vicinitatẽ corporis calidi ad alimentum, ad putredinem, & denique ad stipationem: statim loquentes de procatarcticis calidis colligimus tria ex

ijs

ijs pertinere ad res non naturales disponentes corpora ad bilem, motum nimirum vicinitatem, & alimentum, quia stipatio, & putredo ad affectus pręter naturam pertinent.

Ex ijs inferimus, si causæ non naturales efficere debent humores calidos, nullo alio modo posse operari, nisi motu, vel vicinitate corporis calidi, vel alimento, quia Galen. alios calefaciendi modos inuenire nō potuit: ad hæc tria igitur omnes res non naturales disponentes viscera ad generandos humores biliosos, & adustos reducuntur.

Ad motum referuntur vigiliæ, coitus, exercitia, & omnes passiones animi, dicimus, quod coitus calefaciet, sed ratione motus, quia Gal. 1. de tuenda sanit. cap. vltimo & lib. ad Trasyb. c. 40. ponit coitum inter ea, quæ fiunt. Ergo ratione motus calefaciet: dicimus, quod omnes animi passiones calefaciant, ne credant solum iram suscitare, & incendere calorem, quia Galenus multis in locis testatur, non solum iram ratione motus calfacere, verum etiam mærorem, & mestitiam, & præcipuè 1. de differentijs feb. c. 3. dum habet hęc verba ob iram aliquando calefit spiritus, & aliquando sanguinis substantia, vnde oritur febris, dicimus igitur hanc febrem ab ira factam habere originem à motu, atque feruore natiuæ caliditatis; Quæ autem ex tristitia fit, ex solo motu, non autem ex feruore generatur.

Ecce igitur quod omnes animi passiones calefaciant ob motum spirituum, quia vel concentrantur, vel ferueścunt, vel cum impetu diffunduntur.

Ad vicinitatem, vel adhæsum quod idem est corporis calidi reducuntur aer vnguenta, & omnia externa, quæ habent virtutem calefaciendi: Ad alimentum vero cibus, & potus.

Similiter ex Galeno cap. 3. de causis morb. colligimus, quibus, & quot modis res non naturales disponent corpora ad generationem humorum frigidorum: refertque sex esse causas extinctionis caloris, adhæsum rerum frigidarum, alimentum, stipationem, rarefactionem, ocium, & motum immodicum: ex quibus eligimus quattuor, quæ pertinent ad res non naturales disponentes viscera, vt generent humores frigidos, adhæsum nimirum, alimentum, quietem, & motum immodicum; stipatio enim & rarefactio ad constitutiones præter naturam pertinent.

Ad rei frigidæ adhæsum aer, aqua, vnguenta frigida, & alia topica id genus innumerabilia reducuntur.

Ad alimentum cibus frigidus, aquæ potio, & cibi quantitas nimia.

Ad quietem, nimius somnus, & ociū, nimiaque coitus abstinentia, quæ vt obiter hoc quoque dicamus ex Galeno 6. de loc. aff. 5. præter alia mala inducit torporem, & reddit coctionem diminutam.

Ad motum immodicū referri possunt nimius coitus, nimiæ vigiliæ, nimium exercitiū, & immoderatę animi passiones, quæ omnia immoderata non per se, sed per accidens refrigerant, quatenus scilicet resoluunt calorem, quo resoluto, necessario frigidi gignuntur humores Nec nimiū exercitium: nec nimia quies cōferunt sanitati dicimus nimium exercitium esse nociuū, quia moderatum est saluberrimum, ideo Hipp. 6. epid. sect. 4. 22. habet hanc sententiam optimum studium sanitatis citra saturitatē vesci & impigrum esse ad laborem. Similiter Gal. de cibis boni & mali succi cap. 3. nulla maior pestis bonę valetudinis est quam corpus ex toto in quiete tenere, quare moderatum exercitium maximè confert ad sanitatem quia nimius motus bilem colligit, nimia quies pituitam: Ex ijs ergo colligemus modos, quibus res non naturales disponant corpora ad generationem peccantium humorum, esse quattuor tantum, suntque adhęsus; motus; alimentum; & quies.

Sed, vt ex hoc fonte colligamus aliquē fructum in cognoscendis peccantibus humoribus, semper est distinctio hæc animaduertenda, & ante oculos proponēda, an scilicet res non naturalis operetur per se, vel per accidens, & ratio est, quia motus, adhæsus, & alimentum calidū per se disponunt corpora ad generationem humorum calidorum, per accidens verò, ad generationem frigidorum.

Etenim videmus per experientiam, nimium motū resoluere calorem, & indę visce-

viscera eo priuata humores frigidos gignere: Similiter videmus adhæsum calidissimum resoluere, & resoluto calore, frigidos à visceribus fieri humores.

Addimus adhæsum frigidum efficere calorem ingentem & præcipue illis qui crudis succis referti sunt: Galenus 11. meth. cap.20. ait,, caueant habentes crudos succos in frigido solio diutius morari transpiratio impeditur & prohibita augetur calor.

Ad eundem modum videmus alimenta calidissima, qualia sunt aromatis confecta,& vina potentissima,si calorem resoluant,affectus efficere frigidos; vel si nimia quantitate hauriantur, suffocare; & inde paralysim, & sexcentos frigidos affectus molliri posse.

Ingruit igitur necessitas, si velimus aliquod signum à rebus non naturalibus colligere, quod vnitum cum alijs possit indicare humorum dominiũ,vt nos examinemus prius,an dispositio viscerum sit introducta à motu, vel ab alimento, vel ab adhæsu per se, vel per accidens; quia hoc non præcognito esset impossibile aliquid certi ex hoc fonte colligere.

Demum est quies, vel ocium, quod si nimium sit,semper suffocat,& per consequens ad frigidos humores generandos corpus disponit: Si verò quies sit moderata, per se iuuat, & disponit viscera potius ad calidos,sed temperatos humores: isti igitur sunt modi quib. externa procatarctica agunt,quæ si,vt posuimus,considerabuntur, illa ab hoc fonte colligemus signa,quę cũ alijs ab alijs fontib.hauriendis coniuncta necessariò aperire poterũt humores peccantes alioquin occultos.

Afferatur exemplum, præcessit aer æstiuus quod signũ pertinet ad adhæsum corporis calidi, tunc illicò expędere opus est an illa aeris caliditas fuerit talis, quæ potuerit resoluere, nec ne, quia ex resolutione caloris viscerum colligemus frigidos, ex calore non resoluto calidos.

Idem examen faciendum est in ijs,quę pertinent ad motum,scilicet an coitus,animi passiones, vigilię, exercitium fuerint in excessu,quoniam ad frigidos tunc disponent viscera.

Similiter quæ ad alimentum,an fuerit calidum in excessu, vel copiosissimum, quia calidum in excessu resoluit,copiosissimum suffocat: omnia enim capita sunt examinanda, quia quanto ex vno fonte plura haurientur signa idem ostendentia,tanto magis demonstratiuam syndromem colligemus.

Secundus fons cõtinebit omnes patiẽtis corporis dispositiones sine quibus, vt optimè dicit Galenus lib. de causis morb. c.2. nec gladius abscindere, nec ignis cõburere posset, de quo vberrimè egimus lib.1.cap.21.diximusque nullam esse causam non naturalem, quæ tantum possit, vt sine dispositione subiecti suam intromittat ideam: res quoque experimentis redditur manifestissima, quia sæpè videmus in æstate aliquos repleri vino maluatico, attamen calore non vexari, aliquosq; ob maluatici ciathũ in ardentissimas febres prolabi, caloreque exuri, & tandem è viuis decedere: quare præstat, vt lectores promptè dispositiones corporum sanorum præsciant, quia illis animaduersis facilè poterũt præcognoscere non solum quibus humoribus premantur ægrotantes,verum etiam in quas humorũ proluuies corpora sanorum hominum sint prona atque propensa: Signa igitur erunt desumeda in hoc fonte, vel ab antecedentibus, vel à consequentibus.

Antecedentium dispositionum quinq; constituuntur capita, in quæ illicò oculos conijcere debemus: Primum caput continebit dispositiones hæreditarias, quare in examine dispositionum viscerum ægrotantium primò est considerandum, à quibus parentibus æger ortus sit, quoniam si parentes fuerint biliosi (nisi aliquod signum ęgrotantis ab alijs fontibus depromptum obstiterit) dicemus in filio peccare bilem.

Intelligimus peccaer bilem à prima constitutione,vt scilicet talis sit temperatura similarium partium,quia morbi hęreditarij sunt in facto esse, & non in fieri. Pestis, febris putrida filijs non communicantur,quia in humoribus,& non in solidis assistũt: arthritide correpti,calculosi phthisici habent dispositionem in solidis, in quibus semina horum morborum ideam conseruant in filijs.

In secundo capite expẽdimus ætatem, dici-

dicimus enim, senes esse refertos frigidis humoribus, iuuenes calidis.

In tertio considerandum est, an æger sit debilis, vel fortis, quoniam ex debili pituitosos, & crassos, ex forti calidos, & tenues humores colligemus.

In quarto expendimus corporis proprium habitum, an sit macilentus, & gracilis, quia inde calidos, & an sit obesus, quia inde frigidos humores dominari dicemus.

In quinto & vltimo, quod est summi momenti inquirimus, an sit intermissa aliqua euacuatio, quia si fuerit intermissa bilis, colligemus bilem peccare, si melancholia, quæ per secessum, vel hæmorrhoidas euacuabatur, erit suppressa, melancholiam, si pituitæ, pitutam dominari iudicabimus: Hæc sunt quinque loca seu capita ante oculos objicienda, quæ valdè conferre poterunt ad cognoscendas viscerum dispositiones.

Subsequētes verò dispositiones, vel dispositionū subsequentia signa in quatuor capita diuiduntur generalissima, quoniā dispositionum signa colligūtur ab actionibus animalibus, vel vitalibus, vel naturalibus, vel excrementis: Quantum attinet ad actiones animales, si æger sua natura sit vigil, mutabilis in sententia, ingenio celeri, in motu agilis, inediæ deditus, & sæpè in somnijs ei arma, vel alia iram mouentia occurrant, erit biliosus: Si verò erit discursu tardo, attamen in re apprehensa firmus, somnumque habeat longū, non facilè sitiat, neque abhorreat cibum, cibus tamen sit molestus, dum à somno excitatur, indicabitur pituitæ dominium; Si verò erit ingeniosus, astutus, & cautus, melancholia dominabitur.

Quantum attinet ad actiones vitales, si pulsus fuerint sua natura veloces, hique in venerem sint furiosi, sed μετάμπτικοί, bilis prædominabitur, si verò pulsus sint tardi, & molles, pituitam colligemus.

Quo ad naturales functiones pertinet, si cibus in ventre numquam sit molestus, signum est bilis: contrarium dicimus indicare pituitam.

Ab excrementis quoque plurima signa colligimus in cognoscendis viscerum dispositionibus; Hinc dicimus, si homines careant sua natura saliua, vel in auribus excrementa citrina colligant, indicari bilem, & contrarium ostendere pituitam: verum paullò infra, dum de quolibet humore peccante agemus, declarabimus differentias humorum, & hauriemus à proprijs fontibus signa magis particularia, quę firmiorem adhuc præstabunt cognitionem.

Tertius fons continet morbos, à quibus sæpissimè humorem peccantem cognoscimus, quod exemplis varijs declaratur: an ne à quartana humorem melancholicum dominari colligimus? à tertiana biliosum? à quotidiana pituitosum? an ne erysipelas, & phrenesis ostendunt bilem peccare? hydropisis pituitam & sanguinis plethora melancholiam? tertio enim de morb. vulg. 3. text. 7. dicit Galenus, si aliquis nimia quantitate sanguinis vexetur, fæcem esse melancholicam, quia in multo sanguine est multa fæx, vnde symptomata melancholica prodeunt: Similiter ex alijs plurimis morbis colligi potest humor peccans.

Quartus fons continet symptomata, quæ sunt excreta, qualitates mutatę, & actiones læsæ: si de excretis loquamur, plura sunt exempla, quæ per vrinam, per sudores, per vomitum, & per alias partes ostendunt humorum prædominium; namque ab vrina colligimus humores, quia si appareat multum sedimentum in vrina alba, statim pituitam peccare dicimus: A sudorib. quia si corpus sæpè madore diffluat, tunc pituitam exundare putamus: A vomitu, si excernatur bilis, statim dicimus bilem peccare.

Neque objiciant, si ex symptomatibus certò colligimus peccantem humorem, nos non indigere cæteris fontibus.

Respondemus hæc signa sumpta solum à symptomatibus non esse æternæ veritatis, quia symptomata per se morbum sequuntur, per accidens humores.

Hinc cōntingit aliquando euomi bilē; attamen humorem redundantem in corpore esse pituitam, vt doctissimè Gal. in historia Cleonactidis 1. de morb. vulg. 3. com. 23. obseruat, ibi enim legitur, Cleonactidem per vomitum eiecisse bilem æruginosam, attamen ex syndrome aliorū signorum Galenus colligebat humorem redundantem in illo esse pituitam: Syndro-

drome, quę docebat in Cleonactide humoré frigidum dominari, quamuis euomucrit æruginosa, erat tribus signis confecta, quorum primum erat non abhorrere cibum: Secundum non sitire: tertiũ non esse insomnem, dixitque hanc syndromem tantum posse, vt magis ostendat in corpore esse dominium pituitæ, quam dominium æruginosæ bilis.

Si vero de qualitatibus mutatis loquamur, dicimus corpus albi coloris, & tactu frigidum pituitæ dominium indicare: Si flaui coloris, & corpus tactu calidum sit, bilis redundantiam.

Demum si de actionibus læsis loquamur, si naturalis actio sit diminuta, & præcipuè alteratrix, tunc dicimus dominari pituitam: si corrupta, bilem, si fame non naturali æger irritetur, dicimus melancholiam redundare, si sensus sint obtusi, & mens hebes, pituitam indicari, si insomnis erit, bilem, sæuire: hæcq; dicimus summam vim in indicando habere, si cęterorum fontium signa ijs consentire videbimus.

Quintus fons continebit locos affectos qui nobis quoque manifestare possunt humores peccantes: partes enim affectæ, vel sunt aliquo modo manifestæ, vel occultæ: inter manifestas sunt membranæ, glandulæ, alię partes; Scimus.n. membranas læsas indicare bilem: quoniam apud Hippocratem, & Galenum videtur valere hæc consequentia; est pleuriticus, ergo bilis peccat, quia alij humores membranarum densitatem non peruadunt, nisi biliosi; idcirco Hippocrates 6. aphorismorum 33. habet, qui acidum eructant, non fiunt pleuritici; quia, qui acidũ eructant sunt pituitosi, vel melancholici, qui humores non possunt subtiles poros membranę penetrare, & per consequens excitare inflammationem pleuræ.

Similiter si glandulæ sint lęsę, dicimus peccare pituitã: Similiter, vt plurimũ lęsus ventriculus, pulmo & cerebrum ostendunt dominari pituitam. Demum, si hypocondria sint longo temporis tractu læsa, colligimus fæcem melancholicam adustam redundare, ratio est, quia omnia vasa, & omes surculi venarum hypocondriorum retinent succum malancholicum, crassum scilicet, & terrestrem, qui tamen, si diutius moretur, aduritur, & affectionem mirachialem efficit: Simili modo si splen sit læsus, vel habeat æger hæmorrhoidas innatas, suppressa illicò inferimus patientem melancholico premi humore.

Si verò locus affectus ignoretur, tunc debet præcognosci per quinque locos à Galeno propositos 1. de loc. aff. cap. 5. quorum primus est per excrementa; Secundus per actiones læsas; tertius per dolorum proprietates, quartus per situm; quintus per propria accidentia, sed quia vberrimè 1. lib. cap. 11. declarauimus methodum, qua affecti loci possint cognosci, nõ est, vt iterum acta agamus.

Sextus fons continet iuuantia, & lædentia, quæ vel maximè possunt, quia affectus præternaturam tolluntur contrarijs, & consequentiæ contrariorum necessariò sequuntur: valet, iuuatur à calidis, & læditur à frigidis, ergo humor redundans est frigidus, & pituitosus; Simiter euacuatur pituita, & iuuat, ergo humor peccans est pituita, & sic de alijs humoribus est dicendum: Fert facilè ieiunium, ergo pituita abundat; dicit enim Galenus 2. de ratione vict. 32. & 2. de morb. vulg. 3. text. 28. pituitosi cibi paucitate sitim tollimus, & lassitudinem biliosis contrarium accidit; valebit ergo, ieiunio tollimus sitim, ergo erit pituitosus, non tollimus, ergo biliosus: Idem dicimus de lassitudine, tollimus ieiunio lassitudinem ergo pituita exuperat, non tollimus, ergo bilis: ad eundem modum dicimus, acetũ prodest, ergo amara bilis est copiosa: nocet, ergo melancholia, si vera est sententia Galen. 3. de ratione vict. 38. quibus amara exsuperat acetum prodest, ab ipso dissoluitur, & degenerat in pituitam: nigræ verò ob acetum multiplicantur, attolluntur in sublime, quia nigra est acida; hæc igitur, & alia plura ostendunt iuuantia, & lædentia.

Cæterum, si ex quolibet fonte saltem vnicum expiscabimus signum, & cũ cæteris signis desumptis ab alijs fõtibus copulabimus, id colligemus ex hac signorũ syndrome, quod à qualibet præstantissima demonstratione ex proprijs facta colligi possit; quia signa ex necessariò antecedentibus

cedentibus, & necessariò consequentib. collecta tantum possunt, quantum propria.

Qui verò alios præterea fontes proponunt, (vt facit Argenterius, qui in lib. de signis Medicis, & alibi excogitauit pro cognoscendis occultis humoribus locum vel fontem à similitudine, vel à proportione) aberrare uidentur, uel quia fontes diuersi ab ijs propositis nihil prorsus ad hanc cognitionem conferant, uel si aliquid utilitatis præstent, ad sex propositos reducantur.

Fons igitur à proportione propositus ab Argenterio est, verbi causa, si aliqua sæuiret endimia in populum, & Medici nescirent, quibus humoribus danda esset endimiæ culpa, & propterea cadauera aperirent, viderent esse atrum succum: dicit ex hoc experimento oriri fontem à proportione, dicendo sicut in cadauere erat ater succus: Similiter in alio homine eadem ægritudine vexato erit similis ater succus.

Primò reijcitur hic fons à proportione quia non potest collocari in catalogo signorum necessariò antecedentium, vel necessariò consequentium, profitemur.n. nos syndromem necessariam fieri non posse, nisi ex signis necessariò antecedentibus, vel necessariò consequentib. quare vt topicus & contingens reijcitur: deinde si aliquid docere possit, eatenus id facit, quatenus morbum, vel locos affectos docet; per apertionem cadaueris cognoscimus, quæ pars sit affecta, & à parte affecta colligimus, qualis sit morbus; quare fons à proportione, si aliquid doceat, id merito aliorum fontium declaratorum præstabit.

Insuper ex apertione cadaueris in perquirendis humoribus possumus decipi, quia humores in corporibus mortuorum existentes differunt forma, & qualitate ab humorib. viuentium: corpus enim viuens vt primum fit cadauer, amittit formam, colores, & omnes humorum qualitates, quæ in viuentibus obseruabantur; quod cum ita sit, quomodo non errabunt illi, qui ex cadaueris apertione credunt sciri posse à quo humore quispiam sit euectus.

Postremò, vt clarissimè videamus, quod hic fons Argenterij, qui est à proportione non possit collocari inter signa necessariò antecedentia, vel cõsequentia; audias analyticam, & infallibilem rationem, an ne transitus à proportione, vel à simili, quod in idem recidit, est analogismus empiricorum toties reiectus à Gal. an ne fõs à proportione, seu analogismus progreditur à particulari ad particulare, an ne hoc argumentum cadit in tertia figura cum conclusione vniuersali? quod est ridiculum, & monstruosum; quare, si hæc vera sint, fons à proportione erit omninò reijciendus, & explodendus.

Neque obijciant nos quoque sextum fontem minus necessarium proposuisse, qui est ex iuuantibus, & lædentibus.

Quia respondemus consequentias à contrarijs esse necessarias, valet enim iuuat calidum, ergo affectio est frigida, non tamen valent consequentiæ à proportione, vel similitudine depromptæ, sicuti in Socrate fuit ater succus inuentus, ergo inuenietur etiam in Platone, qui simili morbo laborabat, hoc enim argumentum est elenchus malæ compositionis, infertur enim in conclusione, quod humor peccans sit humor ater, quia morbus est similis ijs, quibus post mortem sectum est cadauer, & inuentus est ater succus: Possem sanè inferre ex eo, quod ob similem morbum repertus sit ater succus, esse quoque posse in hoc ægrotante atrum succum, sed nequaquam quod actu sit ater succus; quare cum in argumento transeant ab ijs, quæ possunt esse, ad ea, quæ actu sunt, incidunt in elenchum malæ compositionis.

Quomodo omnes biliosorum humorum differentiæ cognosci possint per syndromem signorum communium a rebus non naturalibus desumptorum. Cap. II.

TRadita Methodo, quę per signorum communium syndromē sufficientissimam potest docere latētes humores penitissimasque corporis partes insidentes: par est, vt eam in perquirendis quattuor humorum generibus experiamur: itaque incipiamus à biliosis succis, tamquam ob eorum impetum, & calorem omnibus

bus manifestioribus, & euidentioribus.

Bilis communiter diuiditur in quattuor famosas differentias, flauam scilicet, vitellinam porracem, & æruginosam; verum ex Galeni sententia lib. de atra bile c. 2. & alijs in locis septem biliosorum humorum differentię proponuntur, quarum prima est bilis pallida: Secunda est flaua: tertia vitellina: quarta porracea: quinta æruginosa; sexta cærulea, quæ dicitur isatodis; septima est rubra, quæ est serum sanguinis.

Septem hæ differentiæ bilis differunt tantum secundum magis & minus, quoniam ex maiori & minori calore variæ biliosorum humorũ differentiæ consurgunt: quæ sententia colligi potest ex Galeno multis in locis, & præcipuè 2. præsag. 47. dum dicit, flauus color fit serpso torrefacto, pallidus fit ex mistione flauæ bilis in serosa humiditate, æruginosus fit seroso valde torrefacto: vnde colligitur, quod secundum maiorem, & minorem serosi humoris torrefactionem oriantur differentiæ humorum biliosorum; Hinc cum differant tantum secundum magis, & minus, aliæ quoque à Galeno biliosorum succorum differentiæ multis in locis enumerantur, quia quæ differunt secundum magis, & minus sunt maximè diuisibilia, & maximam veritatem differentiarum faciunt, quæ verò specie, & quidditate inter se distinguuntur, cum species sint sicuti numeri, diuidi, & multiplicari minimè possunt; Galenus igitur cognoscens alias plures differentias biliosorum succorum lib. 10. de simp. med. fac. cap. de fele dicit, quod bilis isatodis duplex sit, altera dicitur isatodis à colore isatidis glaucæ, altera à colore fusco brassicæ; Et primo de natura humana tex. 4. proponit dari biles, quæ nomina carent, dicitque has generari præcipuè in morbis, qui ex putredine fiunt.

Verum satius est, vt hìc famosas biles, quæ à Galeno passim obseruantur, breuiter examinemus, atque exordiamur à bile pallida, quæ est omnium mitissima; de qua Galenus lib. de atra bile loco citato, & 5. in 6. de morb. vulg. tex. 13. dicit ex humiditate, & flaua bile fieri, esseque eiusdem generis, cuius est sudor, & vrinæ; haneque pallidam choleram nonnulli vocare serosam bilem.

Post pallidam sequitur flaua, quæ ex Galeno 10. de simp. med. facul. cap. de fele, est calidior & crassior pallida; Hinc 2. de ratione vict. in ac. tex. 31. dicit quod bilis flaua fit ex sanguine plus iusto calefacto, & 10. de simp. med. fac. cap. citato dicit, quod flaua est calidior, & crassior pallida; & primo de natura humana text. 35. quod flaua à pallida specie non differat.

Sequitur deinde vitellina, quæ vt dicit Galenus 5. in 6. de morb. vulg. tex. 13. fit ex flaua crassescente.

Deniq; sequitur æruginosa, quæ, vt dicit Galenus 2. præsag. 47. fit ex serosa bile valde torrefacta, de qua loquens Galenus 5. de loc. aff. dicit æruginosam fieri ex vitellina à calore adusta.

Demum est porracea, quæ fit ex mistura bilis æruginosæ cum humore pituitoso, vt probabimus in libro sequenti, inde sequuntur plurimæ differentiæ ex maiori, vel minori torrefactione dictorum succorum biliosorum, vt sunt biles cæruleæ, & illæ innominatæ species à Galeno primo de natura humana propositæ.

Postremò in catalogo biliosorum humorum collocatur rubra bilis, quæ est ichor sanguineus genitus ex portione alimenti tenuiori quæque, ut dicit Galenus libro de atra bile, proxima est sanguini, dicitur tamen bilis, quia ob nimiam tenuitatem non concrescit, quinimmo bilis propterea ab antiquis potius nominabatur, quam sanguis. Sed fusius egimus de omnium bilium differentijs longè exactius in commentarijs nostris primæ fen.

Tempus nunc est, ut ijs præcognitis, traditam methodum in superiori capite experiamur, quia inde colligere poterimus quando in ægrotantibus peccabit bilis flaua, quando uitellina, uel æruginosa, & cæteræ enarratæ biliosorum succorum differentiæ; Exequamur ergo propositum, & uideamus quid in primo fonte, qui est de procatarcticis causis, colligi possit pro comparanda hac cognitione.

An ne (ut diximus superius) tres externæ non naturales causæ sunt, quæ dispenere possunt uiscera ad generationem bilis, & caloris? quæ sunt motus uicinitas

cor-

corporis calidi, & alimentum; an ne, quæ calefaciunt hoc ordine imprimunt caloris vestigia, vt minor caliditas minorem imprimat calorem in viscera, & per consequens pallidam bilem, quæ est mitior gignat, paullò maior caliditas vitellinam, & deinde, si adhuc vehementior erit, porraceam, & æruginosam, vt propterea Galenus 5. de loc. aff. dicat vitellinam fieri æruginosam à maiori calore; & 2. præsag. loco citato dicat æruginosam fieri ex seroso valde torrefacto, quare si verum sit quod à calore, vt à causa efficiente disponantur viscera ad generationem omniũ biliosorum succorum, & verum sit, quod calor in animantibus solum ab ijs tribus prodeat scilicet à motu, adhæsu corporis calidi, & ab alimento calido, erit quoque verum, quod maior motio seu agitatio maiorem calorem imprimat, & maxima maximum, & adhæsus corporis moderate calidi moderatum calorem, vehementissimè calidi vehementissimum intromittat.

Demum alimenta moderatè calida mitiorem calorem, & potentissimè calida potentissimum calorem faciant, vnde cognitis ijs viscerum dispositionibus colligi poterit, an peccet in biliosis affectibus bilis flaua, an vitellina, uel æruginosa, non enim possent viscera à vehementissimo calore calefieri, & inde morbum oriri biliosum ex flaua bile.

Cum igitur motus præcipuè disponat viscera ad calorem, nostrum est videre, quot sint illæ res non naturales, quæ ratione motus calefaciunt; dicimus ergo coitum, animi passiones, vigilias, & exercitium ratione motus calefacere, & disponere viscera ad generationem bilis.

Quo ad coitum: est hæc Galeni sententia com. 5. de morb. vulg. tex. 23. concubitus corpora omnia calefacit, quare ex præcedente libidine moderata, moderatum calorem, & bilem pallidam seu flauam, nisi alia obstiterint signa, colligemus: ex immoderata, & effreni intensum calorem, bilem æruginosam, & porraceam esse factam credendum erit.

Hinc Adolescentes Melibeæ, vt patet 5. in 6. de mor. vulg. tex. 23. coitus blanditijs valde accersitus, & assiduè pellectus non corruit in febrem mitem, sed in malign issimam, & caloris feracissimam, in qua æruginosa, & non flaua, vel vitellina bilis eum vexabat. Similiter Satyrus, vt dicit Hippocrates 8. in 6. de morb. vulg. 38. ob nimiam seminis eiaculationem tali feruore ob tam grãdem agitationem a coitu prodeuntem fuit correptus, vt tabidus, vel breui euaderet: ecce igitur, quod vehementior motus magis incendit atque adurit.

Ad motum quoque reducuntur animi passiones, quare ex vehementiori animi passione maior quoque agitatio sanguinis, & spirituum fit, vnde maior calor; & deterior biliosi succi differentia suboritur: Qui igitur simpliciter in iram excurrunt moderatè calefiunt, qui uero extra limites rationis excandescunt possunt ob tam concitatum motum adeo incendio flagrare, vt ad æruginosæ bilis generationem perducantur.

Mœrores, & mæstitiæ quoque calefaciunt, sed non, vt ira, quoniam, vt dicit Gal. primo de differentijs feb. 3. ira calefacit, tùm quia incendit natiuum calorem, tum quia cum impetu mouet spiritus, ad differentiam tristitiæ, quæ solo motu concentrando spiritum calorem excitat, & ad differentiam perichariæ seu nimij gaudij, quod diffundendo spiritum ad circumferentiam calefacit; omnia igitur animi pathemata ratione motus calefaciunt, & disponunt ad bilis generationem, hac lege tamen seruata, vt ex passione vehementiori, nisi alia obstent signa, malignior differentia biliosa semper consurgat.

Vigilia, quia in perenni motu detinet spiritus, auget calorem, & quo diuturnior erit, eo acutior gignetur bilis; Hinc docet experientia propter vigilias fieri rubras vrinas.

Demum est exercitium, quod, si non fuerit immoderatum, numquàm æruginosam bilem colliget.

Ecce igitur, quod ex coitu, animi passionibus, vigilijs, & exercitio secundum magis, & minus à naturali statu recedentibus (nisi alia obstent signa à cæteris fontibus depromenda) nos facilè colligere possimus, an humores biliosi sint adusti, & æruginosi, & an flaui, vel vitellini

tellini coloris; flauus enim & vitellinus color, vt ostendimus superius, non suppo. nunt adustionem, sicuti porraceus, & æruginosus.

Post motum aliæ res non naturales pertinentes ad vicinitatem seu adhæsum rei calidæ succedunt: & in primis ab anni tempore calidissimo, veluti ab aere æstiuo prout magis, vel minus feruore participat, viscera disponuntur ad biliosos succos magis, vel minus perustos.

Similiter à regione feruida corpora disponuntur ad morbos biliosos.

A constitutione, dum aer æstiuus non fauonio, sed potius ventis australibus perflatur, vbi à tergo montes septentrionales arcent ventos salubres.

Insuper ab hypocaustis viscera redduntur prona ad generationem adustorum humorum.

Demum à balneis, vnguentis, & medicamentis ob contactum adeo iniquè viscera premuntur calefaciendo, & comburendo vt aliquando ex ijs maximè adusta bilis generetur.

Postremò inter externarum causarum calidarum censum est alimentum calidū quod calefacere potest bifariam, per se, vel per accidens; per se dum homines in aromatis delinquunt, vel in esu dulcium, quæ in bilem vertuntur, dum permeare non possunt vt notat Galenus 6. de morb. vulg. comm. 5. 14. & Gal. 2. de fac. nat. 8. quod dulcia, vt mel in iuuenibus vertantur in bilem: in senibus verò in sanguinē. Vel calefaciūt valde, vel dū calices meracissimi integros exhauriunt; per accidens dum cibis crassissimis, & viscosissimis vescuntur, qui magnas faciunt obstructiones, vel dum obsonijs obruuntur, & se se assiduis comessationib. tradunt, ob quos errores incidunt in tales obstructiones, vt calor natiuus vel maximè exardere incipiat: verum quia iuuenes magis delinquunt in victu, quam senes: ideò magis ægrotant: Idem dicit Gal. 2. aph. 39. quod, quia senes in victu prudentiores, propterea rarius quam iuuenes ægrotare: per accidens quoq; calefaciunt edulia ingesta, & infarcta, quę sua natura frigidi sūt temperamenti, vt cerasa, poma & reliqua id genus putredini obnoxia, hæc enim, dum corrumpuntur, & putrescunt, priscam suam temperaturam relinquunt, & aliena calida, & acri induuntur.

Hipp. 3. de ratione victus in acutis 39. & 3. de fracturis circa finem dicit aquam potam aliquando corrumpi, & verti in bilem, vnde alui fluores, unde calor iecoris insignis suboritur.

Hinc Galenus libro de const. art. med. c. 14. uidens Medicos plures errare, quia non distinguunt quæ per se, ab ijs, quæ per accidens calefaciunt, admonet nos ijs uerbis,, spectabit ad medicum ne in eum illabatur errorem, in quem, qui putant frigidam aquam in omnib. quæ refrigeratione egent, conuenire, & calidam in ijs, quæ calefactione; ignari ex accidente fieri sæpè, ut frigida calefaciant, calida uerò refrigerent.

Per accidens demum alimentum calefacit, quatenus adeo perexiguum est, ut ob inopiam, uel inediam calor accendatur, & accensus depopuletur humidum proprium; unde Hipp. 2. de ratione uict. tex. 30. dicit inediam accendere calorem, & bilem reddere amariorem: secunda sect. aphorismorum 22. inediam biliosis febrem afferre; & Gal. aduersus Erasistratum dicit, inediam eliquare carnes, reddere homines biliosiores, & omnia excrementa facere acriora, & maligniora; & 8. meth. c. 2. inediam picrocholos interficere quare perexiguū alimentum potest per accidens biles uarias facere: nos uerò ex maiori, uel minori inedia colligere possumus biles magis, uel minus adustas.

Ecce igitur, quod ex alimento per se, uel per accidēs secundum magsi, uel minus agente colligere possumus viscera multum, uel parum recedere in calore à naturali statu: & modò esse disposita ad generationem flauæ, modò uitellinæ, & modò æruginosæ bilis.

Præcognitis his principijs, unde calores in visceribus generantur, debemus in primis quemlibet propositum fontem in qualibet occasione contemplari, & uidere, an unus alteri consentiat: quoniam, si (exempli causa) aer esset calidus, & cibus frigidus, tunc vix bilis gigni posset, nisi esset crassus, & viscidus, qui obstruendo per accidens calefaceret: propterea Galenus 2. ad Glauconem cap. 10. dicit, non solum concurrere in generatione atri, & calidi

calidi ſucci cibum craſſum, verùm etiam aerem feruidum: habet enim hæc verba: „ In Alexandria elephantico morbo plurimi corripiuntur propter victus modum & regionis feruorem: At in Germania, Myſia, & apud Scythas, vbi lac, cochleas, & cætera craſſiſſima obſonia comedunt, nunquam ferè apparuit elephanticus affectus, quia aer gelidus non permittit, ex craſſis edulijs fieri atrum, & calidum ſuccum, quare non ex aere, vel ex alimento tantùm, ſed ex vtriſq; ſimul certitudinem habebimus, quòd genitus ſit humor proportionatus cauſis externis non naturalibus: Si verò aeri, & alimentis motum adiungemus, maiorem adhuc cognitionem ab ijs externis colligemus.

Verùm ob quos errores in ſex rebus non naturalibus commiſſos diſponantur corpora ad febres malignas, ſiue ad generationem bilis aduſtæ, & æruginoſæ, res eſt ſatis difficilis; quoniam aliquando videmus hominem debilem coitu, vel alia cauſa non naturali abuti extra rationis limites, attamen in illo non aduri humores, non fieri æruginoſos, atros, vel porraceos, & per conſequens illos non diſponi ad malignas febres, quæ (niſi me fallat opinio) ex maxima humorum aduſtione prodeunt: ex alia parte videmus hominem fortem, eumq; temperaturæ optimæ ob ſimiles errores illicò diſponi ad æruginoſæ bilis generationem, & per conſequens ad malignas febres.

Credimus igitur nos, hanc deterrimam diſpoſitionem malignæ febris in hominem fortem promptè intromitti à procatarcticis erroribus propter duos errandi modos, quorum primus eſt, dum in rebus non naturalibus delinquunt non in vnico tantùm genere, ſed in pluribus, ſcilicet in cibo, & potu, venere, exercitio, & animi paſſionibus: exempli cauſa, ſi quis erraret in potu tantùm nullo in cæteris procatarcticis errore commiſſo, natura ab vnico hoſte tantùm vexata facilè poſset eum euincere, & prima illa erroris veſtigia corrigere, ſi verò à pluribus errorum generibus premeretur, ſæpè caloris, & malignitatis veſtigia tam altas figerent radices, vt corrigi vix poſſent.

Secunda, & precipua occaſio malignarum febrium à procatarcticis orta eſt, quando committuntur errores in illis rebus non naturalibus, quæ motibus contrarijs premunt naturam; nihil enim magis vexat, quàm illud, quod violenter agit & nihil eſt nobis violentius cõtrarijs motibus eodem tempore factis: Auicen. tenet ſomnum ſtatim à ſanguinis miſſione eſſe quieti contrarium: quia phlebotomia ducit humores ad exteriora: ſomnus verò ad interiora, & fieri in viſceribus confractionem ob motus oppoſitos: cauſæ, quæ propoſitis motibus torrent viſcera, & ad doloſum affectum hominem perducunt, ſunt, vt exemplis declaremus, veluti dum quis patitur eodem tempore aerem calidiſſimum, & mœrores animi; oppoſitio, vel contrarietas conſiſtit in hoc, quia aer feruidus ad circumferentiam, mœrores verò ad centrum pellunt ſpiritus, & ſanguinem; vnde ob motus hos contrarios non ſolùm ardor in ſanguine excitatur, verùm, quia cùm mœrores calefaciant pellendo ad centrum, doloſus, & malignus affectus ſuboritur.

Similiter aeri calidiſſimo, ſi cibus copioſiſſimus adiungatur, violentius aget, & doloſè; violentius, quia non ſolùm aer calidus violenter incendit viſcera, verùm etiam cibus copioſiſſimus; doloſè, quia cibus copioſiſſimus non permittit, ut calor effundatur ad externas partes, ſed occultetur in viſcerum latebris, doloſè agat & violenter naturam opprimat.

Similiter ſibi contrariantur aer æſtiuus, & ſomnus nimius: hæ mihi videntur eſſe cauſæ, quæ diſponunt ad maligniſſimos morbos.

Errores tamen in illis procatarcticis, quæ ſibi non aduerſantur, non facient malignas febres, ſicuti aer æſtivus, & coitus, quoniam ambo ad circumferentiam calorem pellunt, poſſunt tamen coitus nimius, & aer feruidus ardentem febrem moliri, ſed non malignam, niſi error contrariæ motionis adijciatur; ratio eſt, quoniam aer æſtivus aperit meatus, mouetq; ad cutim calores, & coitus agitando propellit ad exteriora accenſos, & peruſtos humores: quare affectus ab ijs prodiens erit apertus, omnibus conſpicuus, & nequaquam doloſus, uel malignus.

Pari modo errores, qui fiunt ob aerem æſtivum, exercitium, & ob vigiliam im-

moderatam facere possunt valetudinem apertam, & omnibus notam, & nequaquam dolosam,& malignam.

Errores tamen prodeuntes ab ijs causis pellentibus calorem ad circumferentiam coniuncti cum ijs,qui concentrant, vt sunt mærores,& mæstitiæ in tam imis, & profundis partibus collocant tanti caloris focum, vt febris, quamuis sit malignissima,non cognoscatur, uel percipiatur ab astantibus, quia natura non potest eam flāmā dissipare, & ad externas partes pellere; hoc tamen non eueniet,si cōiūgatur cum ira,uel cum perichariа,quia animi passiones sēper apertè calēfaciūt, quoniam à centro auocant calorem.

Ad eundem modum cæteræ non naturales causæ, quæ contrarijs motibus sibi aduersantur, hostilitatis arma occultant, sicuti est coitus insignis & usus ciborum copiosorū,coitus enim calefacit auocando, cibus uerò ad intus trahēdo calorem.

Similiter coitus,& mærores; exercitiū nimium, & cibus copiosus; uigiliæ, & cibus copiosus; aer frigidus, & uigiliæ; aer feruidus, & nimius somnus eadem ratione sibi aduersantur; quare si in aliqua magna febri inueniamus errores non naturalium causarum præcedētium fuisse plures, eosque contrarios, scilicet aliquos mouendo ad circumferentiam, aliquos uerò ad imas, & profundas corporis partes calorem, facilè poterimus colligere febrem ingentem, & dolosam sæuire; etenim maligna seu dolosa hæc febris non ab expanso, sed à concentrato calore generatur.

Demum si ab extrinsecis ijs causis non consequamur cognitionem omnibus numeris absolutam, sed adhuc pendeat animus, tunc virtute syndromes signorum desumptorum ab illis antecedentibus, & consequentibus,quę necessariò in humoris productionem conspirant, uel rem genitam consequuntur, omnem ambiguitatem euellere poterimus.

Vt biliosi succi innotescant per syndromen signorum dessumptorum a dispositione patientis, & a morbis. Cap. III.

SEquitur,ut post causas procatarcticas, examinemus dispositiones patientis, facile enim in ægrotātes colligi potest bilis peccans,si fuerit dispositus ad generationem biliosorum excrementorum. Signa igitur, quæ indicare poterunt hanc corporis dispositionem desumuntur ab antecedentibus,& consequentibus.

Antecedentium igitur dispositionum quinq; sunt fontes seu loci, à quibus possumus depromere,an patiens sit propensus ad succos biliosos; quorum primus est expendere à quibus parentibus ille ortus sit, quoniam parentes ut plurimum generant filios sibi similes:si uerò ex parentum dispositionibus aliquid certi non habetur ad alios locos accedimus.

Adest secundus locus,qui est ab ætate, ætas enim Iuuenilis, & consistentiæ est magis apta ad bilem colligendam, & gignendam, quam senectus.

Tertius locus consistit in habitu corporis,continetque sub se tres locos, quorum primus est habere corpus macilentum,& gracile; abdominis enim, & cæterarum partium gracilitas arguit bilem.

Secundus est habere uenas latas, nam Galenus libro de art. med. capit. de signis calidi hepatis dixit, uenas latas calorem ostendere,& contrarium uenas exiles.

Tertius locus desumitur à physionomicis, quia illi, qui habent frontem rotundam, habitum sortiuntur talem, ut ualde sint accommodati ad bilem colligendam: oculi nigri ex Auer. caliditatem, & bilem indicant: Galenus uerò & Arist. referunt colores oculorum ad copiam,& paucitatem humorum. Auicennas ad uvam uariè coloratam.

Quartus locus sumitur à uirtute, quia si æger sua natura est fortis optimisque uiribus confirmatus, & prolabitur in ægritudinem, ut plurimum causa est bilis.

Quintus locus declarans manifestè, quando corpus est dispositum ad biliosos affectus,quique est omnium certissimus, desumitur à suppressa, & intermissa aliqua biliosorum succorum euacuatione: illicò enim si quis, post suppressam euacuationem cōsuetam bilis per aluum, vel per uomitum,cadit in morbum, dicimus bilem esse illius affectus causam.

A con.

A consequentibus quoque colligimus signa corporis dispositi ad bilē, & quinque desumuntur loci, scilicet ab Actionibus animalibus, Vitalibus, Naturalibus. Ab excrementis retentis, vel exeuntibus, & à qualitatibus tactilibus.

Actiones verò animales ostendentes corpora accommodata ad congerendam bilē sūt nō esse somniculosos, sed vigiles.

Quinimmo per somnum loquuntur, gradiuntur, & officium vigilantiū exercent: Galenus secundo de motu musculorum quarto dicit, se somno oppressum integrum ferè stadium dormiendo confecisse: neque à somno fuisse excitatum, priusquam in lapidem impegisset: isti noctambuli dormientes omnia audent, intrepidè tecta ascendunt per trabes, & adeunt periculosa: quia imaginatrix vaporibus biliosis obruta pericula nō agnoscunt: quia nō adest obiectum sensus: sed tantum motus, vt in phreneticis qui omnia audent, ex his colligimus dominari bilem.

Similiter dicit leui data occasione siti vexari, esse mutabiles in sententia, esse ingenio celeri, ab inedia, & ieiunio adeo lædi, vt venter, caput, & totum corpus bile facilè impleatur: in somnijs ignem, combusta, cædes, fulgura, arma, lites, & prælia sibi offerri; & demum agiles esse in motu.

Vitales verò erunt tales, vt in iram præcipites ferantur, & in venerem fiunt furiosi, sed hac conditione, vt illicò post factum sint pœnitentes; & postremò pulsus habeant veloces.

Naturales autem actiones, & præcipuè expultrices irritatæ significant biliosum hominem: hinc dicunt medici, cibum in stomacho biliosorum non esse molestum, & ratio huius est, quia bilis promptè omnia excrementa expellit, nec non etiam ventriculi pituitam abstergit, & purgat, aliaque id genus possent obseruari in actionibus naturalibus, quæ bilis dominium ostenderent: pauca tamen sufficiunt, quia hic non de actionibus naturalibus agimus, sed solum de methodo cognoscendi humores latentes.

Ab excrementis quoque idem sæpè colligimus, etenim si aures bilioso excremento abundent, conijcimus biliosum esse naturam; si videbimus corpus carere excrementis, carereque saliua, idem colligimus.

Deniq; à qualitatibus tāgibilibus, si in manibus & toto corpore obseruabimus calorem mordacem, colligemus aliqua ex parte homines esse ad biliosos affectus propensos: dicimus aliqua ex parte: quia ex Gal. 2. de temp. cap. 6. ex temperatura vnius partis non colligitur temperatura totius: addit Galenus ostreorum cutis est siccissima & ostreorum corpus humidissimum.

Alia prætereà sunt signa biliosorū succorum, quæ potius conueniunt biliosis affectibus præter naturam: de quib. paulo infra, quoniam hic solum, quæ ad dispositiones corporum spectant tractare ab initio pepigimus; volumus enim à quolibet horum propositorum fontium, saltem vnicum signum colligere, illudq; deinde coniungere cum alijs signis depromendis a procatacticis, a morbis, à symptomatibus, à loc. aff. & à iuuantibus, & lædentibus: quia horum signorum syndrome certò demonstrabit, an peccet bilis: quomodo verò biliosorum succorum differentiæ cognoscantur, dicimus quod signa potentia, & minus potentia bilem magis vel minus effrænem indicent.

Expensis locis pertinentibus ad externos errores, & ad viscerum dispositiones, nunc animum ad morbos conuertimus, & deinde ad alios fontes, quippe qui si non dissentient, tam certò cognoscemus biliosos succos in penitissimis partibus residere, perinde ac propria inspectione ipsos videremus.

Morbi igitur varij sunt, qui apertè indicabunt humores calidos sæuire, sicuti sunt intemperies admodum calidæ, quæ si erunt feruentes, maligniores indicabunt biles, hinc καῦσοι & ardentissimæ intemperies bilē non flauam, vel pallidā, quia hæ inter limites naturales cōtinentur, sed vitellinam, vel porraceam indicabunt, dicimus prius vitellinam, quia à vitellina incipit affectio præter naturam vt dicit Galenus 2. de fac. nat. 9. si verò hæ febres acutæ erunt mali moris, colligemus bilē æruginosam altas habere radices,

ces, quia maligni, & dolosi affectus non possunt fieri sine adustione, neque adustio in humoribus biliosis sine ærugine, ut experimentis probauimus in libr. præcedenti cap. de coloribus.

Insuper ex uelocitate morbi, & ex periodis conijcimus biliosos succos esse causas morborum: superius enim non solum declarauimus motum de tertio in tertiū ostendere bilem, uerum etiam motus ueloces principij, uel augmenti; quandoquidem Galenus loquens de Philisco habet hæc uerba: ubi tertius, & quartus dies habent grauia symptomata, citò expectabis iudicium, ergo ex sola principij uelocitate possumus, colligere uelocitatem totius, atq; ex uelocitate totius, morbum esse acutum, & inde humorem esse tenuem, & biliosum.

A determinatis quibusdam horis, uelut si morbus moueatur in meridie, erit bilis.

Ab obstructione uesicæ felleæ, ualet enim est icteritia, ergo peccat bilis.

Ab inflammatione membranarū, ualet est pleuritis, ergo bilis quoniam densitatem membranæ alij humores non penetrant, nisi biliosus sanguis, qui tenuis est, hæc est ratio, cur Hippocrates dixit, qui acidum eructant, non fieri pleuriticos, in ijs enim sunt crassi humores, qui tunicas, uel membranas penetrare non possunt.

Ab inflammatione sine tumore, & pōdere bilem peccare colligimus; hinc ualet est herpes, in quo affectu nec tumor apparet, nec pondus persentitur, ergo peccat bilis, eaque syncera, & non mista cum ichore sanguineo ad differentiam erysipelatis, quod (ut dicit Galenus libr. de tumoribus præter naturam cap. 10.) fit non a bile syncera, sed mista cum ichore sanguineo, qui leue aliquod pondus facit: ualebit quoque est erysipelas legitimum, ergo est bilis mista cum ichore sanguineo sine tumore, & pondere; est erysipelas phlegmonodes, ergo erit bilis mista cum sanguine, facietque tumorem, & pondus; dicit enim Galenus lib. de plenitudine cap. ultimo, quod solà bilis nec tumorem, nec pondus producit, quia antequam tumorem, & sensum ponderis faceret, exulcerarer, & herpetem excitaret.

Demum ualebit quoque hæc, est phrenesis ergo bilis peccat, eaque syncera, & non mista, ut placuit Galeno cum ichore sanguineo; dicit enim 3. de loc. aff. 7. quod phrenesis exquisita fit a bile syncera.

Nec tamen est obijciendum, bilem syncceram erodere, & propterea non posse phrenitidem facere, quia sequeretur hoc inconueniens, quod erosis membranis cerebri, nemo phrenitide euaderet.

Occurrimus bilem synceram non habere hanc erodendi potentiam in partibus internis tum ob maximam raritatem partium per quas syncera bilis transit sine erosione, tùm ob robur internarum partium. Hæcque est causa, cur allium cuti externæ applicitum erodat, comestum tamen non erodat uentriculum, sed nutriat.

Colligas ergo, quod a morbis octo scaturiāt loci, qui docere nos possūt, an peccet bilis, quique data qualibet occasione occulti humoris biliosi sunt examinandi, primus est desumptus ab intemperie admodū calida, & sicca; secūdus a malignitate febris: tertius a typis tertianarijs: quartus a uelocitate temporum morbi; quintus ab horis meridianis, sextus ab icteritia: septimus ab inflammatione mēbranarum: octauus, & postremus ab herpete: ab ijs igitur signa colligere poterimus, quæ cum alijs unita certam syndromem pro cognoscendis biliosis succis in corporis latebris existentibus facient.

Vt biliosi succi præcognoscantur per syndromem signorum communium desumptorum a symptomatibus, locis affectis, & iuuantibus, & lædentibus. Cap. IV.

A Symptomatum sylua depromimus quoq; uarios locos a quibus colligere possumus biliosorum humorum dominium; quot enim erunt symptomatum genera, tot erūt loci ex quibus præceptionem colligere ualebimus pro cognoscendis noxis, & peccantibus humoribus. Genera symptomatū sunt læsæ actiones animales, uitales, & naturales, deinde sunt immodicè excreta, uel retēta, & demum qualitates mutatæ: ad quæ genera omnia symptomata, quæ animantibus contingere

re possunt, reducuntur: & ab ijs sæpè colligimus certa signa peccātium humorū.

Experiamur in primis, an possimus à symptomatibus rectricum facultatum cerebri cognoscere aliquam particularem differentiam biliosorum succorum sæuire; est enim Galeni sententia secundo in primum Epi. 17. vbi peccat bilis, vt in ardentibus febribus, & alijs plerisque affectibus humores extolli ad caput, & inde è naribus profluuia sanguinis, & deliria suboriri, delirium ergo, quod est symptoma in actione animali principe deprauata ostendere poterit bilem peccare.

Audias deinde, quomodo ex varijs delirij conditionibus varias quoque differentias biliosorum succorum colligere possimus, an ne, si phreneticus habuerit excandescentiam cum studio, in eaque perseuerauerit sine fletu, & sine ferina desipientia, tunc dicere poterimus cum Gal. illam bilem peccare, quæ neq; omninò adusta, vel putrida sit? si verò incipiat habere excandescentiam cum fletu, an ne dicemus tunc peccare illam atram bilem, quæ est putrida? quia fletus melancholiam; studium verò melancholiam putridam peccare indicat, si verò fletu adiungatur, vt phreneticus velit percutere, credatque quod omnes, qui ingrediūtur cubiculum, sint hostes, tunc haud dubiè peccabit atra bilis adusta, & non putrida, quia quatenus est putrida, non est ferina, & adusta, de qua ferina desipientia Galenus primo prædict. comm. 25. abundè loquitur.

Præterea, si ægrotantes sine aliqua tamen desipientia hoc tantum habeant, vt magis, quam antea, loquantur, & non labantur in alias maiores desipientias, signum est bilem peccare, verum non putridam: quia hæc parit excandescentiam cum studio, non adustam, quia hæc ferinam desipientiam inducit; peccabit ergo flaua, seu vitellina bilis: non putrida, quia maiora symptomata faceret; non adusta, quia hæ duæ species, quæ seruant colores flauos, & vitellinos, non sunt adustæ, vt ostendimus superius: moderata itaque symptomata ostendent flauam, paullò maiora vitellinam, vehementiora vero æruginosam, uehementissima atras biles significabunt.

Quod verò multum loqui ostendat bilem, legi potest Galenus 3. in tertium Epid. com. 86. vbi habet multum loqui esse phreneticorum, tacere verò melancholicorum, immo Galenus loquens ibi de vxore Dealcis, quæ aliquando multum loquebatur, aliquando perpetuò tacebat, dixit delirium illud fuisse mistum ex bile, & melancholia.

Similiter ex alijs functionibus animalibus læsis pertinentibus ad imaginatricem facultatem aliquid in perquirendis humoribus colligere possumus, quoniā, si de somnijs loquamur, conspicua, & ignita somnia: vt primo in primū prędic. 5. humores siccos, & calidos significant, aquea uero pituitam: Similiter, si aderit uigilia morbosa, statim inferimus bilem, nisi obstiterint aliorum fontium signa, namque Gal. 1. de morb. uulg. 3. com. 23. dicit, in Cleonactide uomituum fuisse biliosum: licèt fuerint alia signa, quę magis potuerint ostendere peccare pituitā, fuit enim insomnis, non sitiuit, nec cibum abhorruit, quæ certum dominium pituitosi succi ostenderunt.

Nos uerò ex contrarijs colligemus bilem ex uigilia nimirum, siti, & inappetentia, Hinc Gal. de inappetentia loquēs primo de morb. uulg. loco citato habet, à bile redundante fastidiosi, idest inappetentes & appetitu carentes; de siti uero loquens tertio in tertiū Epid 34. & 46. dicit, quod sitis, quæ sedari non potest, ostendit exurentem caliditatem, quæ necessariò à bile exurente prodibit.

De uigilia loquens Gal. 2. de loc. aff. cap. 9. citat casum pueri, qui cum liberaliter uinum antiquum bibisset uigil reliquo tempore permansit, postea febrę correptus unà cum uigilijs perit delirio. Ecce quod ex uino meraco fit uigilia, ex uigilia bilis, ex bile febris, & delirium & ob delirium mors: uigilia ergo est de genere signorum ostendentium bilem.

Quare ualebit consequentia (nisi alia signa, ut sæpè diximus ab alijs fontibus collecta, ijs reluctentur) est sitis, uigilia & inappetentia, ergo bilis peccat.

Postremò sunt quoque symptomata pertinentia ad sensum tactus, quæ bilem indicabunt, ut sunt dolores mordicatiui capi-

capitis, intestinorum & aliarum partium, fiuntque puncturæ narium, ex quibus signis colligimus peccare bilem.

Insuper ex actionibus vitalibus bilem prædominari colligimus, sicuti dum Gal. 3. de diff. respir. cap. 10. & alibi dicit pulsus duriores bilem indicare: ratio est, quia bilis dum peccat peruadit membranas, quas cæteri humores penetrare non possunt, membranę imbutę hoc succo tenduntur, vnde arteriæ ob generis sympathiam duritie afficiuntur, quare ex pulsu duro, tamquam ex loco proprio colligere possumus bilem.

Deinde si conuertamus mentis aciem ad naturales actiones, Ab alteratrice deprauata conijcimus corpus biliosis succis affluere: Ab expultrice irritata quoq; illudmet inferimus, vt plurimum enim biliosi humores irritant, & pungunt facultatem expultricem; Hinc à rigore febrili colligimus bilem peccare, quia rigor significat materias biliosas per partes sensu prędítas expelli ad differentiam frigoris, quod ostendit pituitam, & hororis, qui ostendit melancholiam.

Nec mihi obijciant: Galenum 2. de diff. feb. 3. dicere rigorem aliquando fieri à pituita acida.

Quia respondemus, rigorem ab acida pituita fieri sine febre, & caloris consecutione; Hinc Galenus loquens de vxore Epicratis obseruauit differentiam inter rigorem biliosum, & pituitosum, dixitque in ea muliere fuisse rigorem sine caloris consecutione, quia erat crudis, & viscosis excrementis obsessa, vt solum valeant consequentiæ hoc modo limitata, est rigor cum caloris consecutione, ergo bilis; est rigor sine consecutione caloris, ergo pituita acida, & crudus humor.

Ab excuntibus excrementis varios locos colligimus ostendentes bilem, in primis ab vrina rubra, & flammea conie-cturam facimus, corpus biliosis succis scatere: Ab excrementis quoq; affectuum externorum veluti si in tinea, vel simili affectione, quod egreditur, est pallidum, bilem peccare colligimus, vel si in porrigine materia surfuracea decidens sit raadida statim bilis indicatur, ad differentiam porriginis à melancholia prodeuntis, in qua summa siccitas obseruatur.

Si vero spectemus qualitates mutatas, se offert flauities in albo oculorum, vel in adnata, vnde dominium bilis illicò inferimus; si amaritudinem in ore ęgri persentiant, credendum est bilem esse in ventriculo.

Prætcrea si ægrotantes in morbi limine habeant faciem coloratiorem, quam dum sanitate fruebantur, conijcimus bilem esse in sanguine; quia Galenus & Hippocrates 2. prædict. 14. habent, quod facies coloratior febrientium, vel minetur sanguinis profluuiū è naribus, vel ab alijs partibus, vel abscessum post aures vel demum aliquam capitis inflammationē; quę affectiones præcipuè à bile prodeunt.

Denique ex tactu, si permagnum senties calorem in corporis periferia, bilem colliges, si verò in hoc signo, vel in alijs hæsitas, illa castigare, & roborare poteris. facta contemplatione in signis aliorum fontium, sicuti (vt exemplis illustremus) si tactu obseruemus in corporis periferia maximum esse calorem, an ne hoc signū est de illis, quæ possent nos fallere? maxima enim caliditas obseruatur quoque in pituitosis, & in hecticis febribus, quare ut difficultas dirimatur, confugias ad primum fontem, & videas, an causæ procatarcticæ, vt cibus, potus, aer, & aliç præcesserint calidę, quia ex ijs non febrem pituitosam, sed biliosam colligere poteris sed hæc non sufficiunt, ideo sunt consideranda signa in secundo fonte contenta, ibi enim, si videris ægrum non esse macilentum, vel antequam in ægritudinem prolaberetur, aliquam bilis euacuationem fuisse suppressam, tunc firmiter colliges, calorem illum tactu perceptum non a pituita, neque a febre hectica, sed à materia biliosa pendere.

Tandem cognito, causam antecedentem esse bilem; colliges eam esse flauam, si mitiora fuerint signa: vitellinam si validiora, æruginosam si vehementiora.

Quintus fons consistit in cognitione locorum affectorum; hæcque cognitio, vt dicit Galenus in limine librorum de loc. aff. solum ab exercitatis in dissectionibus comparatur; secando enim singulas corporis partes optimè obseruare possumus, quæ lædantur à pituita, quæ à bile, & quæ à melancholia.

Qua-

Quare ſicuti de glandulis loquẽtes obſeruauimus ob ſubſtantiæ raritatẽ glandulas eſſe domicilium pituitæ,& à pituita præcipuè lædi, eadem ratione membranæ, cum ob ſuam denſitatem difficile ab humoribus craſſis, & viſcoſis penetrentur,ſi ſint læſæ, eas non à pituita,vel melancholia, ſed à bile,quæ ob eius tenuitatem habet maximam penetrandi virtutẽ, lædi dicemus, hoc enim eſt præcipuum fundamentum,cur Hippocrates,& Galc. 6.aphoriſmorum 33. dixerint pituitoſos, vel illos, qui acidum eructant, non fieri pleuriticos.

Nos verò addimus quoque pituitoſos, & melancholicos, quatenus tales ſunt, non fieri phreneticos, quemadmodum enim pituitoſi non poſſunt fieri pleuritici, quia pituita nõ poteſt peruadere pleuram, eadem ratione non fient phrenetici,quia pituita non penetrabit piam, vel duram membranam cerebri, quare optimis his fundamentis ſuffulti ſemper poterimus ab inflammatis membranis colligere bilem.

Prætcrea à locis affectis non ſolum colligemus,quando peccat bilioſum genus, verum aliqua coniectura percipiemus, quando peccabit bilis flaua, & vitellina, quando porracea,& ęruginoſa;etenim,ſi ventriculus à bile lædatur, ea erit vt plurimum porracea, quoniã ſedes bilis porraceæ,vt dicit Gale.eſt ventriculus; ſi caput bile lædatur, ſæpè erit flaua, ſeu vitellina, quia caput ob ſuam frigiditatem æruginoſam bilem non patitur,ſi ventriculus lædatur bile, ſitq;animi deliquium, febris maligna & delirium, ſequitur bilẽ eſſe æruginoſam; ſed quoniã hanc ſpecificã humorũ differentiã coniectura tantum colligimus,ideo erit opus, vt virtute ſignorum aliorum fontium contingentiam,& probabilitatem expurgemus.

Poſtremò à iuuantibus, & lædentibus cognoſcemus antecedentes, cauſas,quoniam, ſicuti quando iuuant calida, & ſicca dicimus humores eſſe frigidos, & pituitoſos; Similiter dum iuuant frigida, & humida, dicimus calidos, & bilioſos in corpore peccare; Ex Hippocrate ſecundo de ratione vict. 33. habemus, ieiunium bilioſis nocere; valebit ergo hæc conſequentia, nocet huic ieiunium, ergo dominatur bilis.

Similiter Galenus 6. de morb. vulg.3. tex.28. dicit, quod bilioſi paucitate cibi audaugent ſitim,& laſſitudinem,pituitoſi vero eadem cibi paucitate tollunt ſitim, & laſſitudinem, valebit ergo hæc conſequentia, Socrates cibi paucitate in ſitim,& laſſitudinem procumbit,ergo eſt bilioſis ſuccis refertus.

Denique ex Gal. habemus 3. de ratione vict. 38. quibus amara bilis exuperat, acetum prodeſt,ab ipſo diſſoluitur,& degenerat in pituitam; valebit ergo, iuuat acetum, ergo erit bilioſæ naturæ; poſuimus hunc fontem diſtinctum ab alijs, quamuis in alijs contineatur;quia eo vtemur, perinde ac eſſet in hac inquiſitione alter lydius calculus;imitabimur Aurifices, ſicuti illi, vt aurũ perfectè experiantur,ad ignem, ſic nos ad omnes propoſitos fontes confugimus; ſicuti illi,dum ſine ignis labore illicò aurum calculo probant, ſic nos dimiſſa altiori inquiſitione virtute huius fontis probamus, an peccent frigidi, vel calidi humores.

Quomodo pituitoſorum humorum differentiæ cognoſci poſſint per ſyndromem ſignorum communium à rebus non naturalibus deſumptorum. *Cap. V.*

EAdem methodo eſt perquirẽda ſyndrome, quæ poſſit nobis manifeſtare pituitoſos ſuccos; Famoſæ differentiæ apud Galenum 3. de loc. aff. 7. & libello de plenitudine ſunt quattuor,pituita dulcis,ſalſa, acida,& vitrea; vnde verò quælibet fiat, dictũ eſt in libro ſuperiori cap. de ſaporibus & dicetur in ſequenti;Quomodo autem humor phlegmaticus, dum in abſconditis partibus deliteſcit, nullumque proprium ſui ſenſum exhibeat, inquiratur, ſupra quoque docuimus, diximuſque ſex eſſe fontes, vel locos communes, qui nobis poſſunt indicare differentias pituitoſorum ſuccorum exiſtentium in penitiſſimis corporis partibus.

Primus fons continebat ſex res nõ naturales refrigerãtes; vt igitur rectè ſciamus, quænam ſint, confugiendum eſt ad Galenum lib.de cauſis morb.cap.3.vbi re-

fert omnes causas refrigerantes ad sex capita; inde enim omnia huic contemplationi conferentia colligemus: In primo cap. collocat adhæsus vel vicinitates omnium refrigerantium: in secundo ciborum, & potionum quantitatem, vel qualitatem: in tertio stipationes validas in foraminib.factas:in quarto rarefactiones nimias:in quinto ocium:in sexto motiones vehementes & immodicas.

Verũ, quia nostrum est in hoc loco de causis externis refrigerantib. loqui, ideo ex ijs à Gal. propositis eligemus tantum quattuor capita,ad quę omnes causæ externę refrigerantes disponentes corpora ad pituitæ generationem,reduci possunt, suntq; vicinitas refrigerantium,ciborum & potuum quantitas,& qualitas,ocium, & motus immodicus; ex ijs igitur colligemus, qnando corpora erunt magis,vel minus disposita ad varias pituitosorum succorum differentias; etenim quãto vehementiores refrigerantes causæ pręcedent, tanto magis indicabunt corpus esse dispositum ad frigidiorem pituitam; frigidissimæ enim causæ externę disponent corpus ad pituitam vitream, minus frigidæ ad acidam, adhuc minus frigidæ ad insipidam.

His positis, expedit (si velimus causas refrigerãtes cognoscere) distinguere quæ refrigerãt per se ab ijs,quæ per accidens; dicit enim Galenus lib. de const. ar. med. c.14.quod sæpè frigida per accidens calefacianr, & calida refrigerent: habetque hæc verba „ spectare ad medicum vt rectè videat, ne in eum illabatur errorem, in quem qui putant frigidam aquam in omnibus,quæ refrigeratione egent,conuenire, subdit, quia sæpè frigida ex accidenti calefaciunt,& calida refrigerant.

Dicimus itaque positiuè,& per se duas solum ex propositis causis refrigerare,alimentum videlicet frigidum,& adhæsum corporum frigidorum: ocium verò, motum immodicum, & reliqua paullò post afferenda ex accidenti:ocium tamen suffocando, motumque immodicum resoluendo calorem refrigerare:omnia enim, quæ ex accidenti habent vim refrigerandi ad duo hæc capita solum reducuntur, ad suffocantia,& resoluentia.

Ad calorem suffocantia,præter ea,quę enarrata sunt, alia reducuntur, vt nimia stipatio, nimia quies, vel ocium, nimius coitus abstinentia, nimius cib. & nimius somnus,ab ijs igitur tamquam à quinque locis indicantibus suffocationem caloris colligemus viscerum refrigerationem,& per consequens dispositionem ad generationem pituitosorum succorum.

Quòd igitur nimia stipatio ex accidenti refrigeret, declarari potest clibani exẽplo, etenim in clibano, nisi esset aliquod foramen apertum, vnde flamma reuiuisceret, per suffocationem extingueretur, & inde ex accidenti refrigeraretur.

Ocium quoq; vel quies ad calorem extinguentia,& suffocantia reducitur,ratio est,quoniam ex quibus principijs constamus,per illa quoq; cõseruamur;calor per se trahit originem à motu, per motum ergo debet conseruari,quare cùm quies, vel ocium opponatur motui, ocium erit causa frigoris quatenus reddit partem viuentem priuatam motu,& euentatione.

Hinc quoq; nimia coitus abstinentia, quatenus tollit animantibus motum salubrem, impedit ne dissipentur crassa, & pituitosa excrementa, vnde torpores, & sæpè caloris suffocationes sequũtur;quapropter Galenus 6.de loc.affect. cap.5.dixit,coitus nimiam abstinentiam sex mala posse hominibus inferre, grauitatem nimirum capitis,cibi fastidium,febris periculum,coctionem diminutam, torporem & timorem.

Præterea impensè somniculosi per suffocationem refrigerantur, quia eorum calor ob somnum immoderatum tanta circumfunditur, & obruitur humiditate, vt rectè non possit euentari, & conseruari.

Demum alimentum nimium eo modo suffocat, quo lumen copia olei extinguitur: ex ijs igitur causis calorem suffocantibus facilè colligere poterimus, corpora impleri pituitosis succis.

Ad eundem modum præcedere debet examen illarum externarum causarum, quæ refrigerant,calorem resoluendo:resoluentia calorem sunt nimia rarefactio, alimenta calidissima,motus immodicus, adhæsus corporis calidissimi, nimius coitus,nimiæ vigiliæ, & immoderatæ animi passiones, ex quibus tanquam à locis per acci-

accidens indicantibus refrigerationes, & pituitæ generationem varias differentias pituitosorum succorum colligemus.

Rarefactio ex accidēti refrigerat, quia calor ob meatus nimium apertos nō potest detineri, quare quanto magis erunt aperti, tanto frigidior pituita fiet.

Alimenta calidissima resoluendo refrigerāt, quatenus robur resoluunt, vt hinc Galen. 6. aphorismorum 28. de vino potente loquens habet hæc verba, multa, & potentia vina præcipuè ieiuno stomacho percutiunt substantiam neruosam, eius robur resoluendo.

Itidem vigiliæ, & animi passiones potentissimæ, nimius coitus, quæ ad immoderatum motum referuntur, eneruant proprium calorem, & partem relinquūt frigidam, quia resoluunt spiritus, & calorem.

Reliquum est, vt quæ per se refrigerant sint (vt diximus) alimentum frigidum, & adhæsus rei frigidæ, sicuti est aer gelidus, aqua frigida, & cætera extrinseca, quæ adhærendo refrigerant.

Supponimus hic cum Arist. & Gal. frigus esse qualitatem positiuam, & non priuatiuam, vt perperam sustinuit Hier. Cardanus, cuius sententia duobus experimentis clarissimis infringitur: alterum colligitur ex Gal. lib. de causis morb. c.3. dum dicit, quod apud Istrum sub dio frigidissimo, nullo aere stante, lucerna accensa à frigiditate illa intensissima extinguitur, quod sanè non eueniret, si frigiditas esset qualitas priuatiua: omnes enim actiones prodeunt ex omnium consensu à positiuis, & non priuatiuis efficientibus: alterum experimentum asserimus nos, estq; quia hyeme aliquando vidimus, copiosissimas esse collectas niues, easq; adeo velociter ab ingentissimo superueniente frigore (nullis flantibus ventis) absumi & resolui, vt tam breui calida constitutio austrina eas absumere non posset, quod re vera non accideret, si frigus esset solum quid priuatiuum, vt dixit Cardanus: quibus suffulti experimentis meritò cum Galeno, & Aristotele locauimus frigus in catalogo causarū positiuarum, & per se.

Ex traditis causis externis per se refrigerantibus colligimus duos locos indicantes pituitam, alimētum nimirum frigidum, & vicinitatem, vel adhæsum frigidi corporis, dicere ergo valemus, præcessit alimentum frigidum, vel vicinitas corporis frigidi, ergo corpus est refrigeratum, & inde facile est, vt pituita sit collecta, sicuti contigit cuidam ob vsum herbarum frigidarum & præcipuè cichoreæ incidisse in cachexiam. Refert Laertius de Heraclito, quod tedio hominum secessisset in montes, ibique vescentem oleribus hydropicum fuisse factum & inde è viuis decessisse.

Quomodo autem differentiæ pituitosorum humorum colligantur, à Galeno docebimur 3. aph. 12. qui volens ex procatarcticis colligere pituitæ differentias dicit, insipida pituita fit à pauca præcedente frigiditate; nos verò, vt rationi consonum, colligemus pituitam acidam, vt est frigidior, fieri à fortiori: vitream ab ingentissima præcedente frigiditate: alimenta igitur, vel corpora adhærentia si fuerint moderatæ frigiditatis, insipidam pituitam, si frigidiora acidam, si frigidissima, vitream, quam vocant Praxagoræ, aceruabunt.

Similem quoque coniecturam colligere poterimus ab ijs, quæ per accidens refrigerāt, quoniam si de valde suffocantibus veluti de maxima potionum, & ciborum ingluuie loquemur, dicemus inde viscosā, & vitream pituitam aceruari: si de ijs, quæ non adeo vehementer suffocant; dicemus pituitam insipidam, vel acidam aggregari; diximus ciborū præcedētem ingluuiem indicare viscerū calorē esse suffocatum, & inde genitam esse copiosam pituitam; quia copiosum cibū ventriculus, dum nō potest arctè amplecti, & vndequaque atterrere, & comminuere, illum vertit in rudem & imperfectam pituitam, quæ deinde in mesenteriū, & iecur restagnans sanguinē imperfectum facit, hic igitur sanguis, si caput, & alias partes petat, vertitur in pituitam modò insipidam, modò vitream pro vt magis, vel minus rudis extiterit chylus; sæpè enim videmus in ijs, qui nimium prolixè indulsere cibis, & potionibus à capite expelli pituitam per nares modò insipidam, modò ponticam, quæ si iugi præcipitio procumbat in pectus, in articulos,

culos, vel in alias partes pro vt varijs vitijs est imbuta, vario etiam modo percutit, & lacerat viscera, quare si pituitæ læsiones fuerint insignes pituitam vitream si moderatiores, acidam, si adhuc mitiores, insipidam peccare conijciemus.

Similiter de resoluentibus dicemus, præcessit motus immodicus, coitus, animi passiones, & cætera, quæ resoluunt calorem, ergo pituita, verum hac lege seruata vt à diminuto & pauco calore acida, a minimo & ferè extincto vitrea fiat; causæ enim admodum calefacientes aperiendo & rarefaciendo meatus internos, & externos per accidens partes corporis viuentis refrigerant, quia calor naturalis per expeditos meatus abijt, vnde pituita frigidior fiet, quanto causæ resoluentes fuerint potentiores.

Vt succi pituitosi innotescant per syndromem signorum desumptorum à dispositione patientis, & à morbis. Cap. VI.

EX corpore disposito ad generationem pituitosorum succorum facilè colligere poterimus pituitæ dominium; signa harum dispositionum desumuntur tum ab antecedentib. tum à consequentibus: Antecedentium quinque sunt loci indicantes hanc dispositionem, quorum primum desumitur ab hæreditate, filij enim orti à parentibus pituitosis, vt plurimum sunt pituitosi, hæreditarièque mores animi, & corporis parentum sæpè suscipiunt, quod conseruatur experientia ab auctoritate antiquorum desumpta, apud illos enim (vt refert Plutarchus) tantus erat timor, ne filij morbos parentum reciperent, vt consueuerint plures hac superstitione natos ex parentibus tabidis præseruare, vt scilicet filij detinerent pedes in aqua, donec mortuus pater combureretur, ne forsam morbus Paternus communicaretur filijs.

Secundus locus consistit in ętate senili vt plurimum enim qui sunt annis obsiti ad pituitosos succos congerendos sunt procliues, quia calor ætate illa languescit, vnde alimentũ non in sanguinem perfectum, sed in pituitosum succũ sępè cedit.

Tertius locus consistit in habitu corporis, continetq; sub se tres alios locos, quorum primus est habere corpus obesum, obesitas enim significat crassos, & viscosos succos congestos esse: secundus locus est habere venas exiles, quæ (vt placuit Gal. in ar. med. vbi loquitur de temp. iecoris) ostendunt iecoris frigiditatem, & per consequens inclinationem ad cógregandam pituitam, quæ frigida est: tertius locus est physionomicus etenim ex Arist. qui magnam habent maxillam inferiorem, & ex Auer. qui albos oculos habent obnoxij sunt pituitosis succis.

Hæc signa, quæ petuntur à coloribus oculorum probabilia sunt: de his varij varia dicunt: Galenus libro de arte med. 27. refert glaucum ad copiam splendorem, & situm. Auicennas, & Vesalius referunt ad vueam tunicam vario modo coloratam. Empedocles dicebat glaucum indicare ignem, nigrum aquam. Aristoteles ait glaucum, seu album indicare parum aquæ, & aeris: nigrum multum aquæ: mihi tamen probatur magis Auicennæ, & Vesalij opinio.

Quartus locus sumitur à virtute debili, quia virtus robusta in ægrotãte, vt plurimum supercoquit humores, debilis diminutè coquit, & inde congregat pituitosa excrementa.

Quintus locus, qui est omnium certissimus, sumitur ab intermissa aliqua consueta pituitæ euacuatione: etenim, si post suppressam euacuationem pituitæ euacuandæ per vomitum, per nares, per aluum, vel per alias partes prolabimur in morbum, illicò conijcimus illius morbi causam esse pituitam.

A consequentibus dispositionibus corporis quinque scatuiunt loci indicantes corpus esse propensum ad viscidos humores: scilicet ab actionib. animalib. vitalibus, & naturalibus, ab excrementis, retentis, vel excretis, & demum à qualitatibus sensibilibus.

Actiones animales ostendentes pituitosam dispositionem sunt esse somniculosos, siti non vexari, deiectumque habere appetitum, nisi fortè pituita acida abundaret, hæc enim comedendi appetentiam excitat æquè, ac melancholia: sed quomodo hæc cognoscatur, ex alijs signis patebit.

De-

Demum ex signis rectricum facultatum cerebri colligitur dispositio hæc pituitosa, etenim, si habeant tardum, retusumque ingenium, illorum capita sunt pituitosa: similiter, si tardè percipiunt, atque præcipuè, dum semel apprehendunt, firmantur in illo, sintque tales, vt ad alia ægrè transeant, sintque diligentissimi, vt sunt Germani, & omnes inhabitantes Regiones frigidas, qui horologia, & multa alia summa diligentia efficiunt, sunt pituitosi.

Postremò, si mores animi spectemus, inferimus, ex paucis, vel nullis moribus pituitam, dicebat enim Galen. primo de natu. humana comm. 39. animi aciem à bile: constantiam, & prudentiam à melancholia: stoliditatem à sanguine prodire: à pituita verò nullos mores confirmari: Quare si erunt insulsi, moribusque parentes, inferre poterimus esse pituitosos.

A vitalibus desumuntur hæc signa, vt scilicet non sint in iram proni, neque in venerem furiosi, pulsusque habeant molles, tardos, & suffocatos.

A naturalibus, vt expultrices, & alteratrices suorum munerũ officia tardè expleant, sentiantq; cibum in stomacho sępè esse molestum: noctuq; pręcipuè post primum somnum in horis antelucanis cibo adeo ingrauescant perinde ac paullo ante comedissent, & demum tales à ieiunio summam hauriant vtilitatem, quod experientia quoq; ostenditur, quia, quod digeritur à bilioso quatuor horarum interuallo, à pituitoso vix octo horarum cursu concoquitur, bilis enim est humor, qui attenuat, atterit, & promptè expellit.

Ab excrementis, videmus per nares, per os, per tussim plurimis corpus scatere viscosis excrementis, saliuaque abundare.

Postremò à qualitatibus sensilib. in toto corpore obseruamus calorem mitem, colorem album; pilosque fieri cito canos, qui cum Galeno 2. de temp. c. 5. pituitam significant: Verum plura alia sunt à Galeno in ar. med. & alibi proposita, sed quia hic non est locus agendi de omnibus signis, sed solum tractãdi methodum, qua penetrare possimus, quando succi pituitosi in absconditis partibus nostri corporis peccent, declarata methodo vlterius his signis non prouehar.

Expensis locis pertinentibus ad viscerum dispositiones: Nunc mentis aciem dirigimus ad tertium fontem, qui continet morbos, nisi enim ab alijs propositis locis morbi dissẽserint, certissimè succos pituitosos alioqnin occultos indicabunt; Cum igitur, ex Galeno tertio de crisibus cap. 4. quatuor sint de ratione morbi, Idea videlicet, motus, magnitudo, & mos; rationi erit consentaneum, vt hæc quatuor indicare possint humores ipsos efficientes.

Quare cum Idea morbi essentialiter de morbo prædicetur, principales loci in hoc fõte ex Ideis morborum meritò colligentur; Hinc intemperies frigida, & humida cuiusq; partis, quatenus est affectuum Idea, indicabit pituitam: similiter hydropis omnes species, quatenus sũt intemperies humidæ, pituitam ostendent.

Insuper ex pondere, & tumore apostematis duo oriuntur loci, à quib. conijcere poterimus pituitam, quia sicuti ex inflammatione sine tumore, & pondere, vt superius ostendimus de erysipellate, & herpete indicatur bilis: similiter ex pondere necessariò colligemus crassos, & viscosos humores: hinc valet consequentia est lethargus, qui est cum maximo põdere, ergo peccat pituita, est hydrocephalea ergo frigidus, & aquosus humor; est mesenterij abscessus, ergo sanguis valdè pituitosus: hinc abscessus re vera est cũ ventris pondere, & ob mesenterij situm sine vllo externo & apparente tumore: huncque affectum, dum medicum agerem in Vngaria non semel tractaui, quia homines ibi nimium prolixè indulgentes poculentis, & esculentis in mesenterij affectum facilè prolabuntur, quod Italis, & Hispanis raro contingere videmus: quinimmo fateor in Italia abscessum mesenterij rarò vidisse.

Præterea à morbis glandularum illicò inferimus (nisi alij loci aduersentur) causam esse pituitam, quibus positis, valebit, sunt strumę, ergo pituita, est bubo in glãdulis inguinum vel axillarũ, ergo pituita.

Præterea à motu morbi oriuntur tres loci, quorũ primus est à motu totius morbi, estq; quatenus sunt cronici, vel acuti, idest

id est tardi, aut veloces, valet enim consequētia, morbus est cronicus, & tardi motus, ergo pituita, vel melancholia peccat: cognoscemusq; primis diebus motū totius morbi fore tardum ex morbi principio tardo, cognoscemusq; huius tarditatis causam esse pituitā, & nō melancholiam ex signis aliorū fontium: quia hic nō per unicum signum in re difficili est incedēdum, sed per signorum syndromem, quæ sola uehere potest nos ad ueritatis apicē.

Secundus locus oritur à motu periodicationis, ostensum est lib.5.cap.4. & 5. inuasionem de tertio in tertium bilem, de quarto in quartum melancholiam, & quotidianam ostendere pituitam.

Tertius locus desumitur à tarditate paroxismorum, etenim paroxismi, si erunt tardi motus indicabunt crassum, & lentum succum dominari.

Cæterum, quia paroxismi longi non semper fiūt à lentis succis, cum dicit Galenus 2. de differ. feb. 11. longas accessiones fieri uel ob multitudinem materiæ, uel ob crassitiem, & lentorem, uel ob imbecillitatem potentiæ, uel ob angustiam meatuum: idcirco, ut hāc ueritatem certò consequamur, duæ sunt viæ, quibus inuenire possimus, quando tarditas paroxismi à melancholia, uel à pituita, uel ab alia causa fiat. Altera consistit in argumento ex sufficienti part. enumeratione, percurrendo scilicet per omnia membra diuisa, nullamq; committendo principij petitionem, probando per signa propria uel cōmunia bilis superius propositæ non esse ob multitudinem bilis; & deinde non esse ob crassitiem melancholicam, non ob imbecillitatem, neque ob meatuum angustiam, etenim his omnibus membris exclusis quisque inferre poterit paroximum esse tardum ob lentorem pituitæ.

Si uerò aliæ tarditatis causæ paroxismorum nobis se offerrent, ueluti sunt illæ à Galeno propositæ 3. præsag. 28. dum dicit, longam febrem fieri ob tres causas scilicet aut propter aliquam particulam malè affectam, cui ægrè curatio adhibetur, aut ob crudos, & crassos succos, aut ob errorem commissum. Similiter argumento ex sufficienti partium enumeratione procedimus, quia primo argumenta possumus non esse ob errorem commissum, neque ob particulam malè affectam, neque ob melancholiam: quibus exclusis inferimus, esse ob pituitam: eodemque modo in omni consilij angustia procedemus: altera uia consistit in recto examine syndromes signorū omnium humorum, etenim est omnino impossibile, quod syndrome signorum ostendentium pituitam respondeat melancholiæ, & uersa uice.

Insuper est locus ab horis nocturnis, si moueatur humor meridie, est bilis, si uesperi, erit melancholia, ut in ijs, qui afficiuntur lue gallica, obseruatur; si media nocte, erit pituita; dicit enim Galenus 12. meth. cap. 5. qui ex crudis succis laborāt, hos quotidiè accessiones exercent, præcipuèque ad uesperam, & noctu, non mane, nec usque ad meridiem: per crudos succos Galenus intelligit crassos, & uiscosos, per crassos intelligit melancholiam, per uiscosos pituitam, crassi mouentur uesperi, uiscidi noctu.

Colligas ergo, quod in morbis octo præcipuè obseruentur loci ostendentes pituitæ dominium, quorum primus est desumptus ab Ideis, ut ab intemperie frigida, & humida; Secundus ab inflammationis pondere; Tertius à tumore inflammationis; Quartus à morbis glandularum; Quintus à motu totius morbi; Sextus à motu periodicationis; Septimus à motu unius paroxismi; Octauus ab horis nocturnis. Ex his signis optimè colligere poterimus, quando morbi fiant ob pituitam.

Vt pituitosi succi præcognoscantur per syndromem signorum communium desumptorum à symptomatis, locis affectis, & à iuuantibus & lædentibus. Cap. VII.

TAndem loci, qui cōmodè nobis inseruient pro cognoscendis pituitosis succis, desumuntur à symptomatis, locis affectis, & à iuuantibus, & lædentibus: symptomata sunt actiones læsæ, excrementa, & qualitates mutatæ; actiones uerò sunt Animales, Vitales, & Naturales; Ab Actionibus animalibus rectricibus, & non rectricibus lęsis colligere poteri-

primus pituitæ redundantiam: à Rectricibus, veluti a memoria deperdita, ab ingenio repentè facto obtuso, ab apoplexia, caro, comate, catocho, ab omnibus ijs morbis sæpissimè colligemus lentos, & viscosos succos.

Verùm statim exsurgit dubitatio, quia, si exempli gratia de causa memoriæ deperditæ ageretur, non valeret hæc consequentia: memoria est deperdita, ergo pituita dominatur, quia causa huius affectus non solùm potest esse pituita, verùm etiam ingens aliquod externum frigus: Vel siccitas aliqua orta ab assiduis laboribus Galenus 3. de loc. affect. 5. proponit duos casus de memoria deperdita ob siccitatem ortam a nimijs laboribus. Alter est cuiusdam studiosi, qui ob laborem in studijs, & in vigilijs memoriam penè amiserat, læsa etiam ratiocinatione. Alter cuiusdam agricolæ, qui ob labores, quos vites colendo subiecerat, ac tenue victum, memoriam amisit: dicit Galenus, quòd isti calorificis exsiccantibus lædebantur, madefacientibus, & humectantibus moderatè calidis iuuabantur.

Similiter si de apoplexia dubitaremus, non videretur bona hæc consequentia, est apoplexia, ergo pituita redundat, quia licet vt plurimum apoplexia fiat a pituita, attamen est Galeni sententia 6. aphor. 56. quod aliquando fiat a melancholia.

Occurrimus concedendo locos a symptomatis, vel a morbis non esse posse, nisi iunctos cum alijs locis antecedentibus, & consequentibus ostendere absolutissimam illam cognitionem, quam quærimus: quare, si pendeat animus, dum ex memoria deperdita, pituitæ redundantiam inferimus, facilè omnem dubietatem auferemus, si rectè viderimus locos aliorum fontium non reluctari, vel non esse discordes, sed omnes in eamdem veritatem conspirare.

Etenim si viderimus ante memoriam deperditam præcessisse alimenta copiosa, & frigida generantia pituitam, incipiemus confirmari, quod memoria deperdita a pituita procedat, sed quoniam res non naturales nisi corpus sit dispositum, non imprimant vestigium aliquod, ideo vt certiores redderemur, posuimus in secundo fonte varios locos, quibus melius confirmaremur; ibi enim exquirimus locos pituitam arguentes, quos si inuicem non viderimus dissentire, certum, & exploratum iudicium faciemus: loci non dissentientes essent, dum simul videremus ægrum habere venas exiles, esse ortum a parentibus pituitosis, & interceptam esse consuetam pituitæ euacuationem, eam cognitionem ab hac concordia locorum colligemus, quæ scientiæ demonstratiuæ æquiparari poterit.

Simili modo de causa apoplexiæ est dicendum, quia quamvis vt plurimum pituita crassa, & copiosa tollat actiones rectrices animales: nihilominus hoc aliquando a melancholia, a copioso sanguine, obstruēte carotides: præterea ait Gal. 9. met. 10. quod aliquando nimia euacuatio apoplexiam efficiat, ea ratione, qua a qua inter cutē refrigerando iecoris temperaturā, & ab alijs causis potest prodire; Idcirco tot locos proposuimus, quot sufficerent ad tollendam omnem ambiguitatem: etenim si apoplexia fieret a melancholia, esset necessarium, vt loci primi, & secundi fontis illud manifestarent.

Si de primo fonte loquamur, dicimus locum desumptum a cibo crasso iunctū cum loco desumpto ab aere feruentissimo arguere posse illam melancholiam, quæ est fæx adusta: Gal. enim 2. ad Glauc. c. 10. ex alia causa noluit elephanticam melancholiam, quæ est fæx adusta, prodire, quam ex cibo crasso, & aere feruentissimo.

Mox expensis locis causarum externarum, examen fieri potest in secundo fonte, ostendendo habitum non esse melancholicū, ęgrum non esse lienosū, nō fuisse antea passum biliosos morbos, qui forsitan in melancholiam degenerauerit, nō fuisse suppressas hæmorrhoidas, parentesque non fuisse melancholicos, quibus conditionibus seclusis, inferri certa scientia poterit, illam apoplexiam non prodire a melancholia, sed potius a pituita: verū, si in animo vigeret scrupulus, & adhuc videretur non eminere omnem claritudinem, cùm apoplexia a sanguine, a lumbricis, & ab alijs causis fieri possit: tunc confugere expedit ad locos, a quibus pituitæ dominium colligimus, quia ibi statim inueniemus, an procatarcticæ frigi-

dæ,& hum'dæ præcesserint, an consueta euacuatio pituitæ sit suppressa, an ætas senilis sit, & demum confirmabimur per locos a iuuantibus, & lædentibus desumptos: si enim à calidis & siccis, à ieiunio æger leuamen sentiat, statim iudicabimus apoplexiæ causam esse pituitam.

Præterea sunt alia plura symptomata pertinentia ad actiones animales, quæ, si erunt tradita methodo expurgata, certo ind'cabunt pituitam, valere enim videntur consequentiæ, est coma, ergo pituita peccat, est conuulsio, ergo lenti & crassi succi, vt placuit Gal. 5. sect. aph. 70. est paralysis, stupor, ergo pituita. & quamuis stupor à melancholia aliquando possit fieri, omnem euellens dubietatem, si expenderis locos pertinentes ad melancholiæ, & pituitæ ostensionem. Ad eundem modum ex tremore, vt plurimum inferimus pituitam, & perbellè præcognoscemus tradita methodo, quando à melancholia procedit; Insuper, si viderimus ægrotantem affligi dolore grauatiuo, inferemus pituitam ipsam vexare; similiter, si quis fuerit obsessus colicis doloribus, vt plurimum indicabimus pituitosum succum acidum, vel vitreum esse doloris auctorem; verum, quia aliquando colica passio à bile prassina, vel à melancholia fieri potest, ingenij acumen in his symptomatibus pro viribus est exacuendum, quod fiet cribrando omnes locos declarantes melancholias, & biles.

Verum pro maiori declaratione proponamus casum colicum, sit patiēs temperamenti pituitosi, qui sit vsus nimio coitu, isque paulò ante animi passionibus turbulentissimis sit implicatus, & cōcussus, atque illius naturæ fuerit, vt ob ieiunium non leuamē, sed lassitudinem semper maiorem acquireret, fueritque prolixè admodum vsus aqua frigida & esculētis calidis, & paulò ante biliosis affectib. fuerit inuolutus: deinde huic accidat colica passio, accidatque sitis nimia; quid diceres de causa efficiēte? quomodo te in peruestiganda gereres, nisi proposita methodo incederes? an ne, dum diximus patientem esse temperamenti pituitosi, inde quoque dicemus esse valde dispositum ad congerendam pituitam? & si inueneri-mus aliquod signum consequens pituitæ dominium, colligemus necessariò ægrum illa passione contorqueri ob pituitam? sim'liter, si inuenerimus indulsisse potioni frigidæ, an ne inferre poterimus pituitam acidam? & vbi signa antecedentia, vel consequentia fuissent validiora, vitream? rursum, si inuenerimus ægrum perpessum fuisse animi passiones insignes, vsumque esse coitu, & obsonijs calidissimis, an ne inferimus pituitosis succis succos calidos, & biliosos confarctos esse, qui potuerint facere truciorem colicam passionem? verum omninò confirmabimur, si viderimus signa consequentia biliosa sæuire, veluti ęgrum febre, & siti insigni vexari, vel confugiendo ad postremum fontem, qui est de iuuantibus, & lædētibus ob ieiuni m scilicet, seu inediam, lassitudinem, & dolorem truciorem fieri.

Cæterum, si vis quoq; altius penetrare, qua bile æger hic vexetur, flaua, vitellina, porracea, vel æruginosa, hac via exquirere debes, dicendo non esse flauam, quia hæc bilis est mista cum pituita, quæ mistura in ventre, vel intestinis facit porraceam, est enim Galeni vulgata sententia, porraceam fieri in ventriculo ex mistura bilis & pituitæ: cōprehensa hac peccante causa, deinde præsagies summa cum astantium admiratione fore, vt paulo post per alvum vel per vomitum ab ægrotante excernatur porracea bilis; præsagiesq; si temporis longioris tractu hęc bilis à calore præter naturam aduratur fore, vt excernatur per alvum æruginosa bilis, si sanus fieri debeat; quo diutius enim moratur bilis in ægrotantibus, eo deterior fit.

Ab animalibus actionibus lęsis, vt à somnijs nimium, glacici colligitur pituita: audias Galenum primo de morb. vulg. com. 3. tex. 1. si aliquis in somnijs videat imbres, niues, & grandinem, signum est abundare frigidum humorem, si incendium flauam bilem, si somniat se esse in fætido loco putredinem humorum; si cristas gallorum rufas videat, signum est abundare sanguinem.

Demum colligimus diferentias pituitosorum succorū per signa tradita a Galeno libro de plenitudine cap. 11. vbi dicit

cit ſomnolentos indicare dulcem pituitam, famelicos acidæ redundantiam: Siticuloſos ſalſæ, & appetitus amiſſionem crudæ pituitæ dominium indicare.

A vitalibus actionibus lœſis quamplurima ſcaturiunt ſymptomata, quæ arguere poſſunt craſſos, & frigidos humores, veluti erat illud ſymptoma Antipatri medici, qui, vt refert Galen. 4. de loc. affect. vltimo, habebat magnam pulſus inæqualitatem, & difficultatem reſpirandi, ex hoc ſymptomate optima ratione Galen. colligere poterat in lenis arterijs eſſe factam anguſtiam ab humoribus craſſis, vel à tuberculo in vaſis ſpiritalibus oborto: verùm ab vtra ex illis cauſis fieret illa anguſtia in Antipatro, & qua via illa cognoſci poſſet, mihi videtur, quòd ex propoſitis fontibus eam commodè aſſequi potuiſſemus, exempli cauſa, ſi à nobis obſeruatum eſſet Antipatrum medicum ſolitum non fuiſſe in errores illos externos, qui pituitam augent, prolabi, vel non habuiſſe conditiones diſponentes corpus ad pituitoſos laqueos, nec demum vlla conſpiraſſe ſigna, quæ conſequuntur pituitæ redundantiam: ex his cum Galeno potuiſſemus firmiter tenere in Antipatro anguſtiam à tuberculo, & nequaquam ab humoribus craſſis ortam fuiſſe; quando enim ob duas tantùm cauſas oriri poteſt affectus, & altera illarum excludatur, ſequitur neceſſariò, vt cauſa non excluſa ſit illa, quam quærimus, & quæ efficit affectum.

Sed conuertamus eumdem ſtylum in naturalia ſymptomata: in primis ſemper colligimus ab alteratrice diminuta pituitam redundare: per diminutam non intelligimus impeditam, ſed imbecillem, & quæ ab Ariſtotele 4. meteororum dicitur μόλυνσις, & quæ opponitur optimæ elixationi; ait enim Philoſophus, μόλυνσις δὲ ἀπεψία μὲν ἐναντία δὲ ἑψήσει; ex hac enim alteratricis facultatis imbecillitate generatur pituita, quæ eſt ſemiſanguis, generaturq; ille ſuccus, quem vocat Ariſtot. ὠμόν, ideſt crudum, & immaturum, ad differentiam illius ſucci incocti, qui dicitur ἄπεπτον, qui (vt placuit Philoſopho) prædicatur de diminutè cocto, & de ſupercocto; quando igitur erit hoc modo imbecillis alteratrix facultas, facilè colligemus pituitæ redundantiam, quia alimenta in ijs prius in pituitam, quàm in ſanguinem abeunt.

Ab expultrice quoq; diminuta colligimus pituitam; munus enim promptè expellendi excrementa demandatum eſt biliosis ſuccis: ſæpè tamen occurrit, vt ij ci iſti ſeorſum conſiderati non ſint æternæ veritatis, quoniam aliquãdo accidere ſolet, vt expultrix ſit irritata non à bile, ſed à pituita acida, vt docet Galen. in caſu vxoris Epicratis, quę mulier paſſa erat rigorem ſine caloris conſecutione; rigor n. fit ab expultrice irritata; valet ergo apud Galen. hæc conſequentia, rigor ſuperuenit ſine febre, & caloris conſecutione, ergo pituita acida eſt illa, quę pungit partes corporis ſentientes, nullus eſt alius frigidus, crudus, & pituitoſus humor, qui ſine caloris conſecutione habeat vim irritãdi expultricem, niſi acidus; ſalſa verò, ſi pungat, id facit cũ caloris conſecutione; rigor verò à bile factus differt à rigore prodeunte ab acida pituita, quia ſi bilis pungat partes ſentientes, neceſſariò corpus ferueſcat oportet, quod non euenit, ſi pituita acida vellicet partem ſenſu donatam.

Deniq; à nutritione diminuta, vel ablata, vt eſt atrophia, ſæpè colligimus pituitam mucoſam; dicit Galen. 2. de facul. natur. 9. mucus ſanguinem nutrire impedit: verùm, quia atrophia poteſt fieri ab intemperie in habitu, percurramus (vt diximus ſuperiùs) per propoſitos fontes, vt auferatur ambiguitas; tot loci enim ea de cauſa proponuntur, vt in qualiber conſilij anguſtia eorũ plures ſimul coniungamus; iuncti enim neceſſariò indicabunt, quinam ſint humores peccantes.

Ab exeuntibus conijcimus pituitam redundare, vt ab vrina alba cum multo ſedimento infertimus ſtatim pituitam peccare: à vomitu albo, & viſcoſo illicò colligimus corpora pituitoſis ſuccis grauari, ex albis vteri profluvijs pituitoſum ſuccum altas habere radices, cognoſcimus; an verò hæc pituita in vterum procumbens, vel in alias partes a ſtomacho, a capite, a toto, vel ab vteri acetabulis originem primariam trahat, colligi poterit ex locis pro cognoſcendis partibus affectis propoſitis in libris ſuperioribus.

Pręterea ab exeuntibus cutaneis albis,

viſcoſis, veluti dum corpus madoribus diffluit, non decipiemur, ſi inferemus, tunc pituitam dominari; hinc ſi in tinea, vel ſimili affectione cutanea viderimus; exiens eſſe viſcidum, dicemus cũ Alexandro capite de tinea, pituitam illius affectionis eſſe cauſam, ſi verò ſudor erit ſalſus, dicemus cum Auerroe prima canticę tract.2.tex.338. pituitam ſalſam dominari, ſi dulcis, ſanguinem, ſi acerbus, & auſterus erit ſudor, melancholiam.

Nec Mercurialis lib.3. de excrementis cap.1. rectè obijcit Auerroi, ſudorem ſcilicet ſua natura ſalſum eſſe, quia nos dicemus, Auerroem intellexiſſe de inſolita ſudoris ſalſedine. Inſuper, ſi ſputum erit album, craſſum & rotundum; valebit dicere, ergo eſt aſſata pituita, de qua re loquens Galenus 2.prognoſt.cap.46 habet, quod quando hoc ſputum appareat, ſit ſignum læthale.

Demum dum egreditur ab oculis feroſa humiditas, vt in epiphora euenire ſolet, aquoſam pituitam colligimus; an verò ſit miſta bilioſo ſucco, vel ſalſo, vel ponticæ melancholiæ, eas (vt hoc exploremus) ſeruabimus normas, quas ſuperius docuimus in perquirenda collica paſſione: per hypotheſim; ſi quis haberet epiphoram, iſque multo ante victitaſſet lacte, & alijs eſculentis calidis, & craſſis, & calidã inhabitaſſet regionem, an ne ex ijs procatarcticis ſuſpicari incipiemus, ſeroſam humiditatem effluentem ex oculis miſtam eſſe melancholico humori? an ne, ſi in ipſo explorabimus aliquam conditionem diſponentem corpora ad melancholicos ſuccos, eo certiores reddemur.

Demum ſi in tertio fonte, qui eſt de morbis, inueniremus ægrum eſſe lienoſum, vel alium affectum melancholicum pati, nunquid nõ certiſſimi eſſemus ſeroſam humiditatem facientem epiphoram miſtam eſſe ichoribus melancholicis: videns ergo quo pacto per fontes propoſitos ſit facile inuenire in quolibet affectu præternaturam quamlibet ſpeciem humorum peccantium.

Poſtremò ſunt qualitates mutatæ, colligimus enim ex albo colore; ex externo frigore, & ex plurimis alijs ſuperius citatis pituitæ dominium.

A partibus affectis colligimus quinque locos oſtendentes pituitæ redũdantiam, ſuntque glandulæ, cerebrum, ventriculus, pulmo, & articuli: hinc ſi viderimus glãdulas eſſe affectas, dicemus ſtatim inquinamentum eſſe pituitoſum: idcirco, ſi tactu cognouerimus eſſe tumidas glandulas circa inguina, guttur, axillas, vel collum, quæ vocantur ἀντιάδες, vel circa alias partes illicò dicere poterimus corpus affluere pituitoſis excremẽtis: Solers enim, & alma natura inſtituit adenas, vel glandulas internas, & externas, vt excrementoſæ pituitæ redundantis eſſent domicilia: duum generũ ſunt glandulæ; internæ, & externæ, externę ſunt omnibus conſpicuæ, & manifeſtæ, & nulla methodo an ſint refertæ excrementis, egent, vt perquirantur: internæ ſunt explorandæ methodo, quam tradidimus pro cognoſcendis locis affectis internis.

Inter internas glandulas, quæ poſſunt repleri, in primis adeſt glandula capitis, quæ iacet ſub calloſo corpore, quæ aſſimilatur pinæ, quæ veteri conſuetudine dicta eſt conation: eſtque alia ibidem cuneali oſſe circumſcepta, in quam (vt dicit Galenus) reſtagnant vniuerſa excrementa cerebri pituitoſa, quæ deinde per os, & per nares percollantur: ex harum igitur glandularum affectionibus colligemus pituitam redundare.

Adhæc plurimæ ſunt glandulæ in meſenterio, quæ imbibũtur craſſis, & viſcoſis ſuccis, quas glãdulas re vera ſi affectas eſſe cognouerimus, non ſolum pituitam, illius affectionis cauſã eſſe poſſe, iudicare poterimus: verum etiam melancholiã pituitam, ratione proprietatis glandularum, quæ hac ſorte effectæ ſunt, vt ſint propria receptacula pituitoſorum ſuccorum: melancholiam, quia quælibet glandula meſenterij circundat aliquem venæ portæ tumulum, à quo exprimi poteſt in glandulas craſſus, & melancholicus ſanguineus ichor, quinimo ſi copioſus in glandulas pancreas vocatas exprimitur, fieri poteſt paſſio hypocondriaca.

Quo pacto verò ex læſis ijs glandulis colligitur pituita, uel melancholia, per ſyndromem aliorum locorum, rem adeo certam reddere poterimus, vt nihil ſit quod amplius dubitemus.

Præterea pleriſque alijs in locis ſunt glan-

glandulæ,quarum affectiones ostendunt pituitam, veluti vbi flectimus genua, in colo vesicæ, in duodeno intestino, in omento,in quo pancreæ habent suam sedem, & demum vbicumque vena,vel arteria aliqua bipartitur, solers natura in diuisionis centro glandulam amplectentem ambos surculos locauit, ne ramuli frangerentur.

Postremò cum mamillæ, & testes sint in glandularum catalogo collocatæ, ex ijs læsis vt plurimum pituitosum succum redundare colligimus.

Cęterum non solum ex glandulis lęsis incipimus suspicari pituitam abundare, verùm etiam ex alijs præcipuis corporis partibus affectis; habemus enim ex Hipp. lib. de glandulis, caput esse pituitæ metropolim,quare facilè contingere potest, vt in qualibet læsione capitis concurrant quoque pituitosi succi, quinimmo ęgritudines, quæ conueniunt propriè, & per se capiti, necessariò à pituita pendere debent,non à bile,vel à melancholico succo per se, quia non fiunt à capite, sed à subiectis visceribus mittũtur, ergo per accidens & per consensum, & non primo lędetur caput ab ijs succis: per se tamen à pituita, quia in capite pituita fieri potest.

Eadem ratione dicimus pituitam colligi posse per se,& semper à læso ventriculo, quia eius munus est quoque pituitam generare,& non bilem,vel melancholiã, vt valeat consequentia, læsum est caput, & ventriculus per se primo, ergo pituita est læsionis causa, qua methodo vero sit incedendum, vt cognoscamus, quando pars aliqua corporis sit læsa primo,& per se,declarauimus in 2.lib.cap.3.

His adiungimus pulmonem,tamquam pituitæ receptaculum, quia excrementa pituitosa cerebri iugi pręcipitio procumbunt primo in glandulam ossis cunealis, deinde in os, & per alia foramina in foramen tracheæ præcipiant,& tandem in pulmone colliguntur, sępissimè enim accidit, vel læsiones pulmonis oriantur à pituitosis excrementis.

Addas denique articulos læsos,quia vt plurimum valet, articuli sunt malè affecti,ergo pituita; hinc quæ pituitam augent, attridide catenatis sunt maximè infensa; non admittimus tamen Fernelij sententiam, quod podagra fiat solũ à pituita, & nunquam à cæteris humoribus; nec contra Fernelium disputamus, tum quia hic non est locus de hac re verba faciendi, tùm quia de hoc egerunt plurimi præstantissimi auctores, inter quos est percelebris Emilius Campilongius vir dignitate, scientia, ingenio, & innumerabilibus virtutibus exornatus: Satis erit nobis colligere, quinque esse præcipuos locos à partibus affectis desumptos, qui nobis ostendere possunt pituitę redũdantiam,suntque glandulæ, cerebrum, ventriculus, pulmo, & articuli: verum,quia sæpè loci seorsum expensi probabiles sunt, concludimus probabilitatem peroptimè expurgari per syndromem signorum ex alijs fontibus collectorum.

A iuuantibus & lædentibus quinque hauriuntur loci, qui saltem lectorem illicò excitabunt in pituitosis succis cognoscendis: primus est examinare,an pituitæ euacuatio iuuet, quoniam si iuuerit, nemo audebit dicere, patientem non abundare pituitosis succis.

Secundus locus illud idem demõstrans, est iuuari à calidis, & siccis, valebit ergo consequentiæ, iuuatur ab euacuatione pituitæ, & à calidis, & siccis intus,vel foris administratis, ergo est pituitosus; similiter læditur à frigidis, ergo est frigidus,& phlegmaticus.

Tertius locus desumitur à ieiunio, si enim ieiunium facilè ferũt sunt pituitosi Gal. auctore 2. de ratione vict. tex.32. similiter dum tollitur ieiunio lassitudo, & sitis, indicatur pituita: est Galen. auctoritas 6. de morb. vulg. comm.3. tex.28. si ieiunium tollat lassitudinem, & sitim homines abundare pituitosis succis.

Quartus locus est à somno desumptus, nam si somnus tollat sitim, valet, ergo pituitosus sanguis abũdat; ratio huius consequentię diuinitus à Galeno 6. de morb. vulg. comm.4. tex.23. ijs uerbis traditur, somnus tollit sitim, quia in somno sãguis humectat partes internas, quas petit; quare, si sanguis esset biliosus, calidus nimirum & siccus partes internas, & os uentriculi non humectaret, sed exsiccaret,& sitim augeret.

Quintus locus à febre colligitur, dum iuuat, valebit semper consequentia, iuuat

febris, ergo pituita, est Galen. auctoritas 6.aph.44. nouimus febrem illis tantùm morbis conferre, qui ex frigiditate sunt sola, uel cum humoribus crudis, & flatuosis spiritibus: similiter 4.aph.57. Hippocrates dicit febrem soluere spasmum, & tetanum, quæ ægritudo à frigidis humoribus fit: videas ergo quàm solidos hic postremus fons contineat locos, qui nobis indicare, detegere, & aperire possunt humores pituitosos altè repositos, & tenebrarum velo obductos, quiq; (si cæteri fontes non dissenserint) poterunt demonstratiuam scientiam parere.

Quomodo omnes melancholicorum succorum differentiæ cognosci possunt per syndromem signorum communium à rebus non naturalibus desumptorum. Cap. VIII.

EAdem via est perquirenda locorum syndrome, quę nobis possit manifestare melancholicos humores: tres sunt melancholicorum succorum differentiæ, ut colligitur ex Gal.3.de loc.aff.c.7.& plerisq; alijs in locis, alia est veluti fęx sanguinis fęcib.vini haud absimilis non adusta: alia est bilis flaua supramodum assata, alia est melancholia, quę est fęx sanguinis adusta, quæ ex Gal.4. aph.23. est fulgida, seu splendida. Hæ differentiæ quomodo fiant adeò est manifestū, ut non sit, quod de generatione horum humorū loquar: omnes sciunt fæcem melancholicam à cibo crassiori prodire, atram bilem (ut dicit Galen.) à bile flaua superassata: similiter fæcem melancholicā adustam ab efficiente calidissimo interno, uel externo.

Nostrum est, ut in hoc libri vestibulo traditam methodum iterum experiamur, quia inde facilè colligere poterimus, quando in ægrotantibus peccabit melancholia, quæ est fæx sanguinis non adusta, quando atra bilis, quæ fit ex flaua superassata, & quando adusta fæx melancholica: exequamur ergo propositum, & confugiamus primò ad procatarcticas causas, quæ disponunt viscera ad generationem melancholicorum succorum.

Procatarcticæ causæ disponentes viscera ad melancholiam duum generum, sunt, calidæ scilicet, & frigidæ: quia duæ melancholiæ species sunt calidæ, & vna frigida: calidæ sunt atra bilis facta à flaua superassata, & fæx sanguinis adusta, melancholia verò, quæ sua natura est frigida, ut dicit Galen. lib.de trem. & palp.c.7. est naturalis fęx sanguinis, quæ copia tantùm peccare solet; etenim homo sine hac (ut dicit Galen.lib.5.de vsu par.cap.4.) nullo modo viuere potest.

Calidæ procatarcticę melancholiam augentes, de quibus vberrimè Galen. egit lib.de atra bile, c.6. omnes, quotquot sunt, referri possunt ad tria suprema capita; ad motum scilicet, ad vicinitatem corporum calidorum, & ad cibum, & potum calidum: Ad motum (ut diximus superiùs) referuntur vigiliæ, coitus, exercitia, & omnes animi passiones; dicimus omnes animi passiones, quia Galenus 1. de differen. febr.cap.3. vult non solùm iram, verùm etiam mœrores, qui sunt affectus contrarij, uim habere calefaciendi, & exurendi humores, donec melancholici fiunt: famosa enim est historia ab Hippocr. relata de Muliere tetrica, quę ob nimios animi mœrores auxit humores adustos, & melancholicos: modus verò, quo mœstitiæ adurant humores, traditur à Galeno 4. de caus.puls.c.4. & 1.de hum.c.1. ubi dicit, mœstitiam calefacere, quia contrahit calorem ad internas partes, quo contracto, intensiùs exurere sanguinem, & spiritum.

Frigidæ verò causæ, quæ augent melancholiam, sunt, uicinitas corporum frigidorum, alimentum frigidum, motus immodicus, & nimia quies, ad quam referuntur nimius somnus, & nimia coitus abstinentia: dicit Galen.6.de loc.aff.cap.5. nimiam coitus abstinentiam inducere torporem, & diminuere coctiones, & homines melancholicos reddere, & per cōsequens refrigerare: quare, si viderimus ægrotantem melancholicum, & ignorauerimus, an melancholia sit calida, uel frigida, & sicca, ex pręcognitis ijs procatarcticis colligemus locos, qui nobis hoc ostendere poterint.

Dum Galen.dicit, abstinentiam coitus reddere homines melancholicos, intellexit de melancholia, quæ sua natura est frigida, & sicca, & quæ est fæx sanguinis; dum enim semen continetur, augetur san-

ſanguis,& per conſequens fæx ipſius.

Hi loci enarrati conſiſtunt in hoc examine,vt videamus,an præceſſerint cauſæ procatarcticæ calidæ, vel frigidæ, quoniã ſi anteiuerint calidæ,dicemus melancholiam eſſe aduſtam: ſi frigidæ; colligemus ægrotantem fæce melancholica non aduſta abundare, quæ melancholiæ ſpecies (vt colligitur ex Galeno libro de inæquali intemp.cap.5.2.de temperamentis cap. vlt.3.de loc.aff.7. & 2. præſag. 47.) eſt frigida & ſicca: Tanti erit horum locorum examen,vt in affectibus melancholicis, ſi quis illo non vtatur, facilè ignorare poterit melancholiæ differentias, & per cõſequens præpoſterè curare ægrotos, quia melancholia, quæ eſt fex ſanguinis indicat calefacientia, cæteræ verò calidæ, & aduſtæ indicabunt refrigerantia.

Loci verò valde vtiles pro cognoſcendis ſpecificis melancholiæ differẽtijs, tres ex hoc primo fonte colligi poſſunt, quorum primus deſumitur ab aere calido & feruente;etenim, ſi affectibus melancholicis anteiuerit aer æſtuoſus, igneque pene emicans,inde certò colligemus melãcholiam non poſſe eſſe frigidam,& ſiccã, ſed calidam & aduſtam; an verò ſit, quæ ex flaua ſuperaſſata,vel quæ ex fæce aduſta fiat, hoc facto examine cognoſcetur, ſcilicet ſi cũ aere feruido, vel alia extrinſeca cauſa calida anteiuerit vſus craſſorũ ciborum, neceſſariò colligemus melancholiam illam eſſe fæcem aduſtam, ſi verò calida procatarctica anteiuerint ſine eſu craſſorum eſculentorum, dicemus atram ortam ex flaua ſuperaſſata redundare.

Hinc oritur ſecundus locus in hoc fonte, qui eſt à cibo, & potu craſſo deſumptus: eſt Galeni 3.de loc.aff.7.cibum craſſum, vt eſt caro bubula, aprina, limaces, braſſica,lens gignere melancholiam,quę eſt fæx ſanguinis: ſimiliter ſubdit Gale. loco citato vinum nigrum, & craſſum aptiſſimum eſſe ad gignendã melancholiam: à cibo igitur & potu craſſo fæcẽ melancholicam colligemus, cognoſcemus tamen fæcem non eſſe aduſtam: ex hoc præcognito vſu ciborum,& quando cauſæ externæ calidæ non anteiuerint; aduſtã verò,ſi cum cibo craſſo pręceſſerint quoque procatarctica calida, ſicut eſt aer æſtuoſus, exercitium immoderatum, & vſus pharmacorum calidorum; eſt enim Auicennæ opinio, quod ſæpiſſimè homines fieri poſſint melancholici ob vſum pharmacorum calidorum.

Duos locos colligemus ex Galeno 2.ad Glauc. cap. 10. dum affert cauſam, cur multi in Alexandria patiantur Elephanticum affectum; in Germania, Myſia, & Scythia ferè nunquam hunc affectum apparuiſſe; dicit, quamuis æquè, qui incolunt Germaniam, Myſiam, & Alexandriam comedant cibos craſſiſſimos, attamen ob aeris frigiditatem in Germania, & Myſia hos melancholicos non fieri: colligere ergo poſſumus duo requiri ad generationem fæcis aduſtæ, primum cibos, vel potiones craſſas: Secundum intenſum aeris calorem; omnis ſane calor externus poteſt adurere humores, aerem, tamen,quia perpetuò corpus ingreditur, & quamlibet partem penetrat citius, & valentius calefacere: quibus poſitis (niſi alia obſtiterint ſigna,quæ ex alijs fontibus poſſunt depromi) quiſque ex Galeni admonitu ſcire poterit,quando redundauerit fæx non aduſta, & quando aduſta, & quando atra illa,quæ ex flaua ſuperaſſata dependet.

Tertius locus deſumitur à mæſtitia ſine cauſa, valet mæſtus eſt ſine cauſa, ergo melancholia redundat: verũ,quæ melancholia ſit ex illis tribus, non apparet: audias igitur diſtinctionem; ſi mæſtitia anteiuerit morbo, dicas eſſe aduſtam, ratio potiſſima deſumitur à Galeno 1. de diff. feb. cap. 3. vbi concludit mæſtitias; vel mætores ratione motus aliquando eo vſque ſpiritus agitare, quouſque exurãtur, & deinde incaleſcant humores, & melãcholici aduſti fiant: ſi verò mæſtitia ſecuta fuerit melancholicum affectum, præceſſerintque edulia craſſa, dicemus multam fæcẽ non aduſtam peccare,quia non anteiuit cauſa exurens, & calefaciens, valet enim conſequentia, non præceſſerunt cauſæ efficientes calidæ, ergo humor peccans non erit calidus.

Hinc non ſemel Galenus dixit humorem melancholicum gignere mæſtitiam, & mæſtitiam melancholiam facere,quia mæſtitia modò præcedit, modò ſequitur melãcholicos ſuccos,ſi præcedat fiet aduſta,

sta, quia, vt dicit Gal. 4. de causis pulſ. 4. & alibi, in omni mæſtitia contrahitur calor ad internas partes, & tẽporis ſpacio exurit: ſi non præcedat: ſed ſequatur morbos melancholicos, non illico aduſta erit: ſi denique non præceſſerint vſus craſſorum alimentorum, ſed ſolum procatarcticæ exurentes, atram bilem ex flaua ortam redundare iudicabimus.

Quartus locus deſumitur ab autumno, valet, morbus eſt autumnalis, & longus, ergo melancholia aduſta peccat; ratio verò, cur in autumno ſolum aduſtæ melancholiæ peccent, & nequaquam fæx naturalis, deſumitur tum à præcedente æſtatis calore, qui exurit fæcem ſanguinis, vel flauam bilem, tum à natura autumni, in quo facillimum eſt, ut adurantur humores, mane enim tunc frigus inualeſcit & interim prohibetur tráſpiratio humorum, qui ſunt exuſti ob præcedentẽ æſtatem, in meridie uerò calor perſentitur fere æſtiuus, vnde ob has cauſas, & has mutationes de contrario in contrarium vnico die facta, uel maximè incẽduntur humores, & melancholici aduſti fiunt.

Cæterum, quæ differentia melancholię aduſte in autumno dominetur an ſcilicet fęx aduſta, vel atra ex flaua ſuperaſſata orta, facile, ſi fiet examen ſuperius propoſitum, cognoſci poterit, quia, ſi pręceſſerit vſus ciborũ craſſorum, ob quos Gal. quoque putabat in Alexandria ſęuire elephanticum, erit fęx aduſta: ſi uerò præceſſerint ſigna abundantiſſimæ bilis, erit atra ex flaua orta, quia omns tenaces humores biliofi, ſi recandeſcant, exuruntur, & in aliam melancholiæ ſpeciem nõ poſſunt conuerti, niſi in hanc excedentem, & furioſam melancholiam ex bile flaua combuſta enatam.

Vt melancholici ſucci innoteſcant per ſyndromem ſignorum deſumptorum à diſpoſitione patientis, & à morbis. Cap. IX.

SEquitur, vt proponamus locos indicantes corporis diſpoſitionem ad ſuccos melancholicos cumulandos: dũ enim cognoſcemus patientem eſſe valde obnoxium paſſionibus melancholicis, promptè virtute ſyndromis ſignorum ſciemus quando actu ſucci melancholici vexant illum; & quia (vt diximus) melancholiæ ſunt duum generum, frigidæ ſcilicet, & aduſtæ.

Propterea duę diſpoſitiones ſunt aduertendę; qui enim ſunt diſpoſiti atrę bili furioſæ & excedenti, ſunt valde diſſimiles ab ijs, qui proni & obnoxij ſunt fæcibus melancholicis: quorum aliqui erunt antecedentes, aliqui verò conſequentes, antecedentes quinque ſunt, quorum primus eſt perquirere à quibus parentibus ortus ſit patiens, quoniam parentes ſæpiſſimè gignunt filios ſibi ſimiles: ſi parentes igitur fuerint ſoliti atra bile furioſa, vel melancholia illa terreſtri, & frigida ſæpè vexari (niſi alia obſtiterint ſigna) incipiemus ſuſpicari patientes ſuos æmulari parentes.

Si uerò ex hoc loco aliquid certi non collegerimus, adeſt ſecũdus locus, qui eſt ab ætate, ſed, quia melancholiæ ſunt frigidæ, vel feruentes & ſiccæ: excluditur ętas puerilis, & adoleſcentię, ut inepta pro congerendis ſuccis melancholicis, tum, quia pueri, & adoleſcentes ſunt humidi, & per conſequens contrarij omnib. melancholicis ſuccis, tum, quia tanto ardore opprimi non poſſunt, ut in atram furioſam facilè incidant; dicimus ergo ætatem iuuenilem, conſiſtentiæ & ſenilem eſſe obnoxiam affectibus melancholicis, iuuenilem, & conſiſtentiæ præcipuè atræ bili, iuuenilem, dum ingentiſſimo calore exuruntur: conſiſtentiæ ob rationem traditam à Gal. 3. præſag. comm. 43. ubi dicit, ſicuti autumnus æſtate frigidior non ſinit diſſlari exuſtos humores in æſtate feruefactos, ſed in atram bilem eos conuertit: ſic in ætate magis declinãte exuſti humores florentis ætatis ob tranſpirationem minus apertam in atram bilem cõuertuntur, quare, ſi iuuenis ſua natura calidus non fuerit atra bile uexatus, in ætate conſiſtentię certò uexabitur; ſenilem vero dicimus præcipuè eſſe diſpoſitam ad congerẽdam melancholiam frigidam & ſiccam, diximus præcipuè, quia inueniri quoque poſſunt iuuenes, & qui in ætate ſunt conſiſteni, qui ſi copioſum habeant ſanguinem, neceſſariò plurimam fæcem melancholicam frigidam, & ſiccam ſortiantur oportet.

Ter-

Tertius locus consistit in habitu corporis, continetque sub se duos locos, quorum primus est habere venas latas, dicit enim Galenus 3.de loc.aff. 7. quibus latæ sunt venæ aptissimi sunt, vt humor melancholicus in ipsis cumuletur: Secundus locus est videre, an corpus sit macilétum, vel gracile: Galenus 1.de hum. dicit, graciles, nigriores, hirsutos, quique latas venas habent esse aptissimos ad gignendum humorem melancholicum.

Quo si impleatur lien, non colligit aliũ humoré melancholicum, sed relinquitur in sanguine, vnde corpus, cũ illo non nutriatur, cõtabescit: hinc Hipp. lib. de carnibus: Et Plato in Timęo dicunt, dum floret lien, corpus contabescit & è contra, dum floret corpus, lien tabescit, vel fluescit.

Ratio vero, cur omnes melancholici sint macilenti, est, quia omnis melancholia conuenit in hac qualitate, vt siccus humor sit, hinc, qui in furiosam bilem inclinant, & qui abundant fæce melancholica, vt plurimum sunt macilenti.

Nec obijciant, quod, qui habent multam fæcem melancholicam, plurimum quoque habeant sanguinem, & qui plurimum habẽt sanguinem, non possint esse graciles, Gal. est sentẽtia 3.de morb. vulg. 3.tex.70. quod sẽper vbi sãguis multus est ibi necessariò sit multa fæx, & viceuersa vbi .f. est multa fęx, ibi multus sanguis sit.

Respondemus non esse negandum in multo sanguine necessario esse multã fæcem, negamus tamen quod habẽtes multum sanguinem non possint esse graciles fauet nobis Galenus, 6. de morb. vulg. com.3.tex.29. vbi dicit, inueniri graciles, qui sanguine abũdant, habetque hęc verba: aliqui graciles habent multum sanguinis, & aliqui crassi paucum, itaque non valet, est gracilis, & emaciatus, ergo non potest habere multum sanguinis, & versa vice, quia, vt dicit Galenus loco hoc citato: extenuatio corporis non sẽper ab inanitione proficiscitur, cum aliquando ex repletione fiat: hinc Gal. loquens de muliere emaciata dixit ei fuisse detractum multũ sanguinis maxima cũ vtilitate; nisi .n. plurimo sanguine mulier esset referta, nõ potuisset pati tantã sanguinis euacuationem: patet ergo melãcholicos calidos & feruentes & illos, qui plurima abundant fæce melancholicã frigida, vt plurimum esse graciles, & macilentos.

Quartus locus est physionomicus, in quo plura signa ab auctoritate phylosophorum desumpta collocantur, quippe quæ credũtur aliquid posse in succis melancholicis indicandis; ex physionomia Aristotelis colligitur, aures paruas versutiam & melancholiam indicare, habeturque concauos, & macros oculos, & mæstam faciem ex Galeno indicare melancholiam 2.de temperamentis vltimo dicit pilosos esse melancholicos, si ætas declinet, si verò floret, non esse tales.

Præterea 30.sect. probl. 1. legitur, cutim duram, & venas tumidas, & varicosas indicare dominium melãcholiæ; apud Auicennam lib.3.fen.14.tract. 1. cap. 3. legitur, longitudinem digitorum ostendere iecoris magnitudinem, quæ est causa caloris, & Polyæmiæ, vnde omnes melancholiæ habent initium: à calore oriuntur melancholiæ adustæ: à polyęmia fæx melancholica nõ adusta, idem quoque colligitur lib.1.fen.2.doct.3.ca.1. vbi dicit breuitatem digitorũ ostendere iecoris paruitatem, lõgitudinem magnitudinẽ & per consequens caliditatem, & copiã sanguinis; locus iste physionomicus non seorsũ expensus, sed iunctus cũ alijs pariet exactam certitudinẽ dominantium humorũ.

Quintus, qui est omnium certissimus desumitur ab intermissa, & suppressa euacuatione consueta melancholiæ, quæ per hæmorrhoidas, vel menses, vel per alias partes euacuabatur; valet enim consequentia, suppressa est euacuatio consueta humoris melancholici, ergo corpus non solum est dispositum ad augendam melancholiam, sed actu multa melancholia refertum est.

A consequentibus quoque colligimus signa corporis dispositi ad melancholiam, & quinq; obseruantur loci, qui desumũtur ab Actionibus Animalibus, Vitalibus, Naturalibus, ab excrementis retentis, vel exeuntibus, & à qualitatibus sensibilibus: Ab Actionibus animalibus rectricibus alteratis colligemus melancholiã, quæ est fæx sanguinis, ex eo quod ægri sint cogitabundi, taciturni, non furiosi; Galenus de vxore Dealcis loquens dixit, quod tacere erat signum melancho-

cholicorum ſuccorum: præterea ij ſunt triſtes, moroſi, ingenioſi,aſtuti tamen & cauti, conſtantes,& firmi in ſententia; eſt Galeni 1. de natura humana comm. 19.quod ſicuti acies animi à bile, ita conſtantia, & firmitas à melancholico ſucco prodit. A ſomnijs alteratis, quia omnis melancholia excitat nigra, & terrea ſpectra,& imagines.

Præterea Albertus Magnus lib. 1. de anim. tex. 2. de melancholia frigida loquens dicit, quod melancholici graues, & terribiles imagines patiantur propter ſanguinis melancholici frigiditatem, & horrorē, quia imagines receptæ in horrido fiunt horribiles; denique ob alteratam imaginatricē ab obſcuris & tenebricoſis phantaſmatibus ſemper timent aliquid non timēdum, & ſæpè in vnica firmentur inſania: horum ſunt, qui putant habere in ventre magnum lumbricum: aliqui,ſi audiant medicum loquentem de aliquo morbo, illico illo vexari credunt: ſi verò melancholia eſt aduſta, tunc præterea excitantur ſymptomata ſæuiora, quæ inferius declarabuntur.

Quo ad vitales actiones, iſtæ illico alterantur ab alteratis functionibus animalibus; horribiles enim imagines incutiunt metum,& terrorem cordi, vnde ex timoris exceſſu exſiccantur humores, & melancholici fiunt: deinde ex timore naſcitur inſignis quædam auaritia, ob timorem enim perpetuò machinantur, quomodo poſſint effugere omnia mala quæ ipſis offeruntur.

Hinc Ariſto. 7. æthicorum cap. 14. videns melancholicos ſemper timere, refert proprium eſſe melācholicorum, medellam ſemper poſtulare, & ſemper verſari cum Medicis: Demum, qui melancholia hac terreſtri ſunt referti habent pulſus valde tardos, & raros, quod atræ bili non conuenit.

Ab actionibus naturalibus varia ſcaturiunt ſigna, videmus illos præter naturam eſſe famelicos,& promptius digerere cibos; cauſa depromitur à Galeno 5.de vſu par.cap.4.vbi dicit,melancholiam naturalem vi ſua aſtrictoria tenere cibos in ventriculo, donec ſint percocti, atque ob eius aciditatem citius chylum fermentare.

Præterea in ijs intempeſtiua fames excitatur, quia per quartam portæ venam, quæ coronæ in morem amplectitur ventriculi orificium,tranſmittitur hic terreſtris ſuccus debito copioſior, qui ſua frigiditate, & acetoſitate contrahit in rugas orificium, & intempeſtiuam famem excitat; ex fame ergo intempeſtiua colligemus abundare humorem melancholicum terreſtrem; promptè digeſtio fit; quia hic, & alter venæ portæ ſurculus in ventriculi cauitatem euomit quotidie copioſiſſimam melancholiam,quæ vt copioſa efficacius aſtringit, & melius digerit: vt valde acida promptius atterit, & comminuit; valebit ergo conſequentia, alteratrix promptè ſuum explet officium,& obſeruatur intempeſtiua fames, ergo humor melancholicus, & terreſtris abundat.

Hic obiter notare poſſumus cōtra nōnullos, qui dicūt alteratricem ventriculi à calore, & non ab alijs cauſis fieri potentem,videntur errare,quia melancholia,quæ eſt bonæ coctionis auctor,eſt frigida: deinde experientia confirmatur, quia videmus piſces ſua natura frigidiores hominib. integros cancros cōminuere,& digerere, quod nullus homo poſſet.

Ab expultrice diminuta colligitur melancholia, redditur enim tarda, & ſegnis ob virtutem aſtrictoriam humoris.

Ab excrementis quoque melancholiæ abundantiam deſumimus: de melancholicis enim loquens Galenus lib.de plenit. c.11.& 3. de loc. aff. ex ſententia Dioclis dicit hypocondriacos & melancholicos eſſe ſaliua abundantes, & a potu abſtinentes, cauſa verò abundantiæ ſaliuæ, & abſtinentiæ potus colligi poteſt ex Gal. 2. Ariſt.& Hipp.ex Gal.in 6.epid.38. vbi dicit ſanguinem melancholicorum eſſe ſeroſum, quare, ſi ſanguis eſt ſeroſus, facile fiet, vt ſaliua ſint abundantes, & à potu abſtinentes.

Ariſtot. in problematibus de melancholia loquens dicit,humorem melāchoilicum delectari ſeroſitate,& 2.de par.animal.4. dicit, corpora ſanguinem dilutum habentia eſſe timidiora; quare & melancholica,quia timor præter rationem ſemper arguit melancholicos ſuccos.

Hippo. lib. de genitura melancholiam

vocat

vocat aquam : lib. de internis aff. dicit remedia pro lienosis esse diuretica 2. epid. 2. 27. citat casum Bionis habentis splenem elatú & durum, qui liberatur, quia multum minxit.

Causa autem, cur melancholia magis quam pituita sit referta serositate, est virtus astrictoria melancholiæ, quæ prohibet, ne serum subito defluat, & euacuetur : ostendimus cum Galeno 5. de vsu part. 4. melancholiam tenere cibos diutius in ventriculo ob vim suam astringendi; argui ergo hoc modo potest, si cibos diutius detinet, quanto magis proprium ichorem? si verò melancholia hæc naturalis, & frigida incipiat calefieri ab aliquo calore præter naturam, sicuti si quartana febri præmeretur melancholicus, tunc febrilis calor magis potest in propellendis ichoribus, quam astrictoria melancholia in cogendo, & retinendo serosam humiditatem.

Hinc quartanarij, & omnes qui melancholia calefacta, vel adusta sunt referti, tam copiosis sudoribus inter dormiendum madefiunt, vt ter, quaterve in nocte vsquequaque sudore circunfundantur, perinde ac in balneum immergerentur, ob eandem rationem copiosum lotium in melancholicis mouetur; valebit ergo consequentia, maximi sudores, & vrinæ debito copiosiores excernuntur, ergo terrestris melancholia incipit fieri calida, & adusta.

Ex alijs quoq; exeuntibus melancholiæ differentias colligemus, veluti à sanguine hæmorrhoidali; etenim, si egrediatur sanguis ater sine morsu, & puncturis, colliges abundare melancholiam naturalem: si verò erit mordicatiuus, inferes adustam fæcem melancholicam exire.

Ab exeretis per aluum, si nigræ fæces sine morsu excernuntur, colliges melancholiam naturalem, si cum morsu atram bilem.

A ructibus, si erunt acidi sine nidore, & ponticitate melancholiam naturalem copia peccantem, si erunt fumosi, & nidorosi colliges atram bilem.

Demum sunt retenta excrementa, quę indicabunt melancholicos succos, veluti quando suppressæ sunt hæmorrhoides, tunc enim inferre poteris has consequentias; nuper sunt suppressæ hęmorrhoides, ergo melancholia naturalis, quæ est fæx sanguinis, peccat, quia surculi facientes hæmorrhoidas prodeunt quoque a porta vena, quæ est sedes huius melancholiæ; Iamdiu suppressæ sunt, ergo peccat melácholia naturalis adusta, est enim impossibile, vt diutius retentus humor frigidus in corpore similis cóseruetur: oportet .n. vt in loco calido calefiat, & aduratur, est Galeni sententia 2. de differentijs febriū capite 5. nullum humorem permanere in viuente corpore, sicut erat prius: si verò erunt suppressæ hæmorrhoides internæ, & illæ pręcipuè, quæ circa intestinum rectum sunt, quæ omnes ferè a surculis cauæ venæ prodeunt (si alia signa non obstiterint) non colligemus fæcem sanguinis abundare, sed atram bilem factam a flaua superassata, & combusta, quæ potius domicilium in cauis venis habet.

A qualitatibus sẽsibilibus externis colligimus hæc signa, si erunt actu frigidi, faciesque sit colore plumbeo, & nigro, vt dicit Galenus, lib. de atra bile, cap. 6. inferre tunc poterimus, dominari melancholiam terrestrem: si verò erunt actu calidi cum eodem colore, atram bilem.

Visis locis pertinentibus ad externos errores, & ad viscerú dispositiones: nunc ad locos, qui à morbis desumuntur expedit trãsire, quippe qui, nisi fuerint discordes ab alijs, certò indicabunt melancholicorum succorum differentias: In primis desumuntur loci à morborum ideis, in primisque se offerunt ideæ in mala compositione, in quibus obseruantur quinq; loci præcipui; quorum primus desumitur à tumore splenis : secundus à varicibus : tertius à tumore hæmorrhoidum : quartus à mola, quæ est morbus in numero : quintus est à scabie, lepra, & similibus cutaneis morbis.

Si de primo loquamur, valebit consequentia, splen intumescit, vel durus fit, ergo peccat fæx sanguinis, & nequaquã atra, quæ oritur à flaua adusta; fæcalis enim melancholia copia peccãs attollere potest in maiorem molem lienis lecum; quod non faciet atra bilis : cognoscemus verò esse fęcem adustã, si antiqua fuerit illa durities, quia humores quoque frigidi diutius detenti in aliqua corporis parte

& necessariò exsiccantur, calefiunt, & randem aduruntur: valebit ergo, nuper intumuit lien, ergo fæx sanguinis non adusta peccat, iam diu est quod intumuit, ergo fæx peccat adusta.

Secundus locus desumptus a morbis indicantibus melancholiam sunt varices, hæ enim sunt venæ plus æquo intumescentes, obseruanturque in temporibus, testibus, inguine, ventre, in mamillis, & præcipuè in cruribus: ostendunt humorem melancholicum fæcalem; dicit enim Galenus, 2. ad Glauc. melancholicum sanguinem sæpè ad varices, & hæmorrhoidas decumbere: valet consequentia, sunt varices, ergo humor melancholicus, quia ex omnium consensu varices fiunt a melancholia, Hipp. lib. de aere aquis & locis dicit, si varices sponte nascantur significare breuem vitam; si alijs morbis succedant liberant ab alijs morbis.

An verò humor melancholicus indicatus a uaricibus redundet in corpore, uel tantum in aliquo uiscere, uel sit solum in loco uaricoso, id cognosci debet communium signorum melancholicorum syndrome, quæ amplectitur signa ostendentia morbos, symptomata, locos affectos, & alios propositos fontes.

Inde enim docebimur, quando poterūt uarices tutò secari, quia si uiderimus a uisceribus ad uarices melancholicum succum actu decumbere, corpusq; redundare melancholia, tunc nullo modo uarices erunt secandæ, quia Galenus, lib. de atra bile, capite 4. profert hanc sententiā, periclitantur uaricosi, ne, si uarices seces, fiant melācholici: quando uerò sint secādæ, nos docet Auicennas lib. 3. fen. 22. capite de uaricibus ubi habet hāc sententiam.

Si a uisceribus non detrudatur melancholia ad uarices, sanguisque mundus sit, possunt incidi sine timore; si uerò detrudatur, sanguisque sit impurus, non sunt secandæ; quia homines fient melancholici, & in deteriores affectus corruunt.

Errant ergo uel maximè insani Empirici, qui indiscriminatim sine ulla distinctione omnibus uarices secant, ut non sit mirum, si in melancholiam, si in cachexiam, & hydropēm uaricosi ab ijs tractati sæpè prolabantur.

Quomodo autem ex uaricibus cognosci possint differentiæ succorum melancholicorum, confugiendum est in primis ad causas procatarcticas; quia, ut experientia patet, modò fiunt ex nimio exercitio, modò ex nimio ocio: quæ post nimium exercitium fiunt arguunt melancholiam adustam: quæ uerò post ociosam uitam melācholiam fæcalem terrestrem: quod fiant a nimio exercitio, est Auicenę loco citato dicentis, cursores fieri uaricosos: quod fiant quoque ab ocio, & a nimia desidia, est Iuuen. Poeta sat. 6. dū dicit, uaricosus fit Aruspex ex diuturna statione.

Tertius locus desumitur a tumore hæmorrhoidum, sicque argumentamur: nuper intumescere cœperunt, & causæ calidę externę non pręcesserunt, ergo melancholia non adusta peccat: similiter, multo ante intumuerunt, & calida procatarctica præcesserunt, ergo atra adusta redundat.

Quartus locus à generatione molæ desumptus: valet enim (iudice Aristot. 4. de generatione animalium) mola fit, ergo corpus crassa, & non adusta melancholia abundat, quia si esset adusta excitaret dolores, & exulceraret.

Non tamen valet viceuersa: est crassa melancholia & non adusta; ergo timendum in omni muliere de mola: quia ex Gal. 14. de vsu part. 7. dicit, sine semine viri non fieri molas. Dicat quicquid vult Plutarchus quod à muliere sine semine viri fieri possit: nimium certè errat, quia sequeretur, quod in virginibus mola aliquando fieret.

Errat quoque Mercurialis, dum dicit molas fieri à sanguine fluente, qui cogitur à calore, quasi quod in mola efficienda non sit necessarius humanus coitus.

Quintus locus indicans melancholiā, desumitur ab affectibus cutaneis, vt à lepra, elefantico affectu, & scabie: Galenus lib. de tum. præter naturam dicit, lepram, elephanticum, & scabiem a melancholia fieri: Auicennas, lib. 4. fen. 3. cap. de lepra dicit, si melancholia spargatur in toto, & non putrefit, lepram, si verò putrefit, scabrem facere.

A morbis ab intemperie duo consurgunt loci, alter ab intemperie frigida, & aliquando congelante: alter ab intemperie calidissima, & siccissima: ab intemperie

rie frigidissima, & congelante colligimus humorem frigidum, & siccissimum, qui solet efficere catocum, qui re vera non fit ab atra, nec a fæce adusta, quia cathochi causa debet esse congelans, erit ergo fæx melancholica frigidissima, & siccissima orta a simili intemperie. verum quia catocus citò fit, & citò desinit, indicabitur, vaporem frigidum, & sicum ortum ab hac melāch olia esse immediatam causam illius affectus: Valebit enim consequentia, est catocus, ergo in corpore abundat melancholia frigida, & sicca.

Si verò intemperies frigida, & sicca generans melancholiam auferatur, fæx tamē melancholica longo temporis spatio in aliqua corporis parte relinquatur, necessarium quoque est, vt aduratur, deinde morbi fiant calidi: hinc si diutius retineatur fæx melancholica in Porta, necessarium est, vt aduratur, & sic adusta, si stomachum petat, gignat picam, si verò mesenterium, vel omentum diutius occupet, hyppocondriacam passionem efficiat.

Hic non possum omittere, quin reijciam sententiā nonnullorum dicentium, picam, & hyppocondriacam passionem ab atra illa melancholia, quę a flaua combusta fit enasci, quia clarissimè patet in anatome, venas vestientes stomachum, & mesenterium, vel omentum a porta vena, quæ est terrestris melancholiæ domicilium, enasci, quare non fiet ab atra illa excedente, quia hęc ibi non habet suam sedem: præterea hyppocondriaca passio fit ex stomacho frigido, & hepate calido: atra a materia frigida fieri non potest.

Ab intemperie calidissima, & siccissima diutius affligente atram bilem furiosā dominari posse colligimus: reddimur nos certi, si męstitiæ sine causa vexare incipiant: Hinc post febres ardentes, post constitutiones aeris calidissimas, post diuturnos labores, & mærores atram bilem adustam redundare videmus.

Denique a latis visceribus indicatur melancholia, valet enim lata sunt vlcera, ergo melancholia, verum non frigida, & terrestris, sed adusta; quia continuum erodere pertinet ad adustam; cognoscemus eam esse attam ortam ex bile combusta, si quotidie magis exedet: si verò læsa conseruabuntur, & in deterius non prolabentur, erit melancholia, quę est fæx sanguinis adusta.

Amplius cum motus morbi pertineat ad essentiam morbi, vt docet Galenus 3. de crisibus, cap. 4. motus quoque pariet locos ostendentes humores peccantes; Verum quia motus est vniuersalis, vel particularis, ab vtroque colligemus locos indicantes melancholiam: Ab vniuersa li, dum videbimus principiū alicuius morbi esse valde tardium: a particulari duos locos colligemus, alter est a typis, valet. n. consequentia, morbus mouetur de quarto in quartum, ergo peccat melancholia: alter est a motu morbi in determinatis quibusdam horis, valet mouetur vesperi, ergo melancholia peccat: sed quia de motu morbi, lib. 5. cap. 4. diffusè egimus, non est, vt hìc eadem repetamus.

Colligamus itaque a morbis vndecim enasci locos indicantes melancholiam, quorum primus est tumor splenis: secundus varices: tertius tumor hæmorrhoidum: quartus generatio mollæ: quintus morbi cutanei quales sunt lepra, elephanticus, & scabies: sextus intemperies frigidissima: septimus intemperies feruentissimæ, dum diutius vexant patientes: octauus lata ulcera; nonus motus tardus morbi: decimus typus quartanarius: vndecimus motus morbi in horis uespertinis.

Vt Melancholici succi præcognoscantur per syndromen signorum communium desumptorum à symptomatis, locis affectis, & iuuantibus, & lædentibus. Cap. X.

A Symptomatum serie colligi quoque possunt loci melācoliam indicantes: quot erūt genera symptomatum, tot erunt loci ualentes indicare melancholicos succos: genera symptomatum sunt læsæ actiones animales, uitales, naturales, excręta & retenta præter naturam & demum qualiates mutatæ.

Ab actionibus rectricibus animalibus ab imaginatrice scilicet deprauata in primis colligimtur nonnulla symptomata ostendentia melancholiam in communi, deinde tres obseruantur loci indicantes determinata succorum melancholicorum differentias.

Sym-

Symptomata, quę sunt communia cuilibet succo melancholico, pertinent ad imaginatricem lęsam, traduntur q; à Gal. 3. de loc. aff. 7. vbi dicit, omnes melancholici timent non timenda, & mœrent non mętenda, vitam damnant, & odio habent homines; isti dum audiũt melancholicos de aliquo morbo loquentes, subito illo morbo vexati putant: creduntq; ob varios internos timores quæ sunt prorsus impossibilia: fertur fuisse melancholicũ credentem se in ventre gladium transfigentem persensisse: alium (referente Galeno loco citato credentem se esse gallum, alium verò testam esse factum.

Verum, quia hæc sunt symptomata communia, à quibus nullum remedium haurire possumus, est necessarium, vt illa perquiramus symptomata, & locos specificos, qui vltimas differentias succorum melancholicorum nos possint docere: Specifica igitur symptomata ab imaginatrice desumpta varia sunt; alia enim ostendunt atram bilem ortam ex flaua superassata, alia fæcem sanguinis.

Quæ verò atram bilem ostendunt habent iunctam mæstitiam cum audacia & furore, isti enim audaces melancholici semper potius mærent, quam timent: de ijs loquens Hipp. lib. de morb. virg. dicit, melancholicos aliquando se strangulare, & in puteos demergere, vel alio modo sibi mortem consciscere; videtur igitur valere consequẽtia, męstitia est sine causa cum audacia, & furore, ergo peccat atra bilis orta ex flaua superassata.

Similiter, Galenus de hac melancholia loquens 6. aph. 53. dixit, hanc cognosci ex studio, & temeritate: oritur ergo locus cognoscendi atram bilem à mæstitia sine causa cum audacia & furore, vel temeritate iuncta, ex quo loco semper & necessariò atram bilem colligimus.

Symptomata verò ab imaginatrice desumpta ostendentia fęcem melancholicã adustam potius consistunt in timore, quã in mæstitia, quia magis potest phantasma tenebricosum eleuatum ab hac fæce adusta nigerrima in timorem incutiendo, quam possit eius calor in furorem, & audaciam promouendo.

De ijs, qui sunt vexati hac melancholia terrestri adusta, plurima referuntur: Gal. 3. de loc. aff. 7. refert fuisse melãcholicum qui timeret, ne Atlas, qui mundum sustinere dicitur grauatus sub tanto onere ipsum à se excuteret, atq; ipse cum illo collideretur, ac nos quoq; cum ipso periremus; ibidem pergens Galenus concludit, hanc melancholiam potius in timore, quam in męstitia consistere; valebit ergo consequentia, timor est sine causa, sine audacia, ergo peccat melancholia terrestris.

Amplius Galenus declarans libello de plenitudine ca. 11. signa, quæ consequuntur acidam, & terrestrem melancholiam, habet hęc verba, isti sunt morosi, timidi, sine siti, saliua abundantes, & famelici, cur autem non sitiant, & abundent saliua superius declarauimus: ex ijs duo loci pro cognitione terrestris melancholię colligi possunt, alter à summo timore, & formidine sine audacia qui ostendit fęcem sanguinis adustam, & nõ melancholiam naturalem copia peccantem, summus enim timor & summa formido fit à phãtasmate nigerrimo, & tale non potest fieri sine adustione; quare sequitur quod ex summa formidine sine audacia, & temeritate colligatur locus indicans fæcem sanguinis adustam: alter locus à saliuæ abundantia, & sitis carentia cum timore sine causa colligitur, qui indicat melancholiam, quæ est fæx sanguinis non adusta.

Verum, quia melancholici ob imaginatricem deprauatã modo sunt cum risu modo cum fletu, modo cum studio, & temeritate, modo multum loquuntur, modo præter rationem tacent: ex Galeno, & Hippo. vnde hæc fiant, est videndum: Hipp. & Galenus 6. aph. 53. dicunt, quod desipientię cum risu sunt securiores, quia arguunt copiam sanguinis, qui est succorum omnium suauissimus: sed re vera nõ à sanguine fiunt, sed à fæce sanguinis, dicit tamen à sanguine, quia, vt plurimum vbi est multa fæx, sanguis quoque est copiosus; ostendimus superius valere consequentiam, sanguinis maxima est copia, ergo eius fæx quoque copia peccat.

Quare videntur errare credentes melancholiam cum risu à sanguine prodire: à sanguine sanè nulla prodit mæstitia, & melancholia: concedi tamen potest, melancholiam cum risu indicare posse copio-

piosum sanguinem, quia vbi est fæx copiosa, supponitur sanguinem multum esse, non propterea dici potest à sanguine prodire.

Addit Galenus, quod desipientię temerariæ sunt omnium periculosissimæ, quia fiunt ab atra bile, quę vero fiunt cum studio sine temeritate medio modo se habent, quia nō ab atra bile, sed à fæce adusta fiunt; uidentur igitur ualere hæ consequentiæ, est desipientia cum risu, ergo fæx sanguinis dominatur, est cum fletu, qualis erat in uxore Dealcis, ergo fæx adusta, non atra bilis furiosa; quia furor uel audacia non admittit fletum.

Fæx tamen adusta faciens fletum, uel est ualde adusta, uel putrida facta, quia fæx melancholica moderatè adusta non putrida tantā mæstitiam parere non potest, ut fletum inducat; est desipiētia cum studio, temeritate, & audacia, uolunt percutere, uel mordent proprias carnes, ergo atra bilis dominatur, ex ijs quoque colligimus eosdem locos indicantes differentias succorum melancholicorum, quia à risu indicatur fæx sanguinis non adusta, à fletu fæx sanguinis adusta, uel putrida: ab audacia, & temeritate atra bilis excedens & furiosa.

Denique ex nimio, & non naturali silentio, quod pertinet quoque ad functiones animales, colligimus locum ostendētem melancholiæ redundantiam; Galen. enim declarans libris de morb. uulg. Historiam uxoris Dealcis habet, præter rationem tacere esse signum melancholicorum & multum loqui phreneticorum.

Vidēdum est, quæ melancholiæ species indicetur à nimio ægrorum silentio, dicimus itaque multum tacere non arguere atram bilem, quia eius proprium est furere, adurere, pungere, irritare, mouere linguam, & omnia corporis instrumenta, arguet ergo fæcem sanguinis sua natura frigidam, cuius vapor non solum potest silentium inducere, verum etiam catochos, qui reddunt homines similes lapideæ statuæ: qui vero multum loquuntur sunt biliosi, phrenesis enim est erysipelas, si vero post multam locutionem fiant melancholici, illa melancholia erit atra bilis orta ex flaua superassata, quæ phrenesim faciebat: valebunt ergo consequentiæ, silentium est nimium, & non naturale, ergo melancholia fæcalis frigida, & congelata peccat, post multam locutionem sunt facti melancholici, ergo dominatur atra bilis orta a flaua combusta.

Verū, quia hęc symptomata sępè misceātur: videmus enim melancholicos temerarios, & audaces aliquando eadem die ridere, & flere, multum loqui, & nimium tacere, dicimus esse mistos quoque humores melancholicos: namque potest cum fæce sanguinis misceri atra bilis, & potest fex secundum aliquam partem aduri, & secundum aliam conseruari inter suos terminos.

Quo ad vitales functiones læsas attinet, inter cætera symptomata est palpitatio cordis, quod est summi momenti, præcipuè si follibus vtrium assimilletur, confestim .n. vitam aufert: verum, quia symptomata à melancholia prodeuntia modò fiunt à fæce adusta, modò ab atra bile, non negamus aliquando palpitationem fieri à sanguine feruente, sed mixto cum atra bile, vt docet Gal. 4. de loc. aff. exemplo illius iuvenis, qui sanguinis euacuatione fuit ab ea liberatus: tūc vt ambiguitas expurgetur, expedit locos aliorū fontiū adire, vbi multa inueniemus veritatis testimonia: afferatur exemplum, sit æger palpitatione affectus, qui antea crassissimis cibis fuerit pastus, quales sunt lentes, caseus, brassica, & alia id genus, ibi in primo fonte propositus est locus à cibo crasso, qui melancholiam fæcalem indicat.

Præterea si æger in regione, vel aere calido vixerit, locus à corporis calidi uicinitate iunctus cum cibo crasso indicat (ut probauimus) fæcem sanguinis adustam.

Similiter, si in secūdo fonte locum melancholiam adustā indicantem inuenies, ueluti, quod hæmorrhoides fuerint suppressæ, uel splen ante fuerit subtumidus, eo magis confirmaberis in sentētia, quod scilicet melancholia fæcalis redundet.

Deniq; si locos his propositis respōdētes inuenies in tertio & quarto fonte, ueluti quod ęger hypocondriaca passione uexaretur, uel latis ulcerib. pręcipuè circa partes infernas premeretur, quis nō affirmaret palpitationē à fæce melāncholica adusta pendere? Ecce igitur, quod in palpita-

tatione perquirenda, & in qualibet consilij angustia nos virtute locorum propositorum penetrare possimus omnes peccantes humores in qualibet corporis penitissima parte existentes.

Idem obseruari potest in palpitatione arteriæ vmbelici, & ventris. Hipp. in coacis & in fine prorheticorum dicit palpitationem umbelici & ventris insaniam excitare: quare nos eodem examine distinguemus differentias melancholicorum succorum, hoc fine, ut quomodo sit medendum dignoscamus.

Quo ad læsas functiones naturales, est locus desumptus à diminuta, vel ablata facultate expultrice, quare, si viderimus expultricem tolli, facilè inde (si alij quoque loci non obstiterint) colligemus melancholiam terrestrem non adustam redundare; est enim Galeni 4. de vsu par. 5. melancholiam naturalem vim adstrictoriam sortiri, quod non conueniet melancholiæ adustæ, uel atræ bili ortæ ex flaua superassata, quia hæ suo ardore uellicant partes, & expultrices irritant ad expellendas fæces: neq; conueniet biliosis, vel pituitosis humoribus; non biliosis, quia irritant: non pituitosis, quia laxant, & non cohibent.

Ab immodicè retentis excrementis veluti, quando supprimuntur hæmorrhoides, vel mensium purgationes, statim inferre possumus melancholiam permisceri cum sanguine, & deinde aduri, quia omnes humores præter naturam retenti temporis spacio aduruntur: Hinc puerperia, si retineantur, necessariò arguunt fæcem melancholicam adustam, dicit enim Galenus in historia mulieris morantis apud frigidam aquam, fœtum attrahere meliorem, & puriorem sanguinem, & deteriorem relinquere: dum tractat quoque historiam mulieris Cyzici, dicit melancholiam ortam à puerperijs retentis fuisse causam delirij, & omnium malorum ab adusta melancholia prodeuntiũ.

Habemus quoq; ex Galeno lib. de atra bile c. 4. quod melancholia adusta permista cum sanguine, si febrem faciat, carbonem molitur, si uerò sine sanguine sit, & faciat tumorem atrum, tumor in cancrum degenerat, si uerò mista cum sanguine ad cutim pellatur, elephanticus affectus generatur: ualebimus ergo ex ijs sic inferre, est elephas, ergo fæx sanguinis adusta peccat, mistaque est cum sanguine est carbo, & febris, ergo melancholia crassa adusta est mista cum sanguine; est cancer, ergo redundat fæx melancholica adusta sola sine mistione sanguinis.

Ab exeuntib. quia Galenus loquens de fęce adusta, & de atra bile, lib. de atra bile c. 3. dicit, non concrescere, nec muscam, vel aliud animal eas degustare uelle, terramque fermentare.

Quo ad qualitates mutatas, icteritia nigra, colores nigri, plumbei insoliti ostẽdent melancholiam: Sapores excremẽtorum per vomitum exeuntium acerbi, pũgentes & mordicantes linguam fæcem adustam ostendunt: Galenus lib. de atra bile cap. 3. docet nos per sapores, & colores cognoscere omnes melancholias, dicitque primò fæcem sanguinis non adustam esse acerbam, habere acorem; esse aceto acerrimo similem: subdit, melãcholiam factam à flaua superassata esse hac perniciosiorem, quatenus flaua bilis est efficacior, quam sit sanguinis subsidentia: hæc enim exedit, & plura excitat symptomata, de quibus superius egimus: melancholia verò naturalis, vt habetur loco citato, nec intensam mordicationem, nec acorem, vel odorem fædum habet.

Denique Galenus notat errorem multorum non cognoscentium discrimen inter euacuationem nigrorum, & atræ bilis, multi enim dum vident, nigra euomi, vel per aluum deijci putant esse adustas melancholias, putantque ęgrum ad lethalem affectum disponi, quod erratum Galenus animaduertit, habetque ferè hæc verba: Ego à Pelope pręceptore meo percepi, & inde obseruaui toto vitæ meæ tempore humorem puræ atræ bilis cum ægri pernicie excerni, nigrorum verò euacuationem non rarò salutariter fieri, quia atræ bilis excretio supponit sanguinem esse exsiccatum, indicatque vitam non posse cõsistere; excretio verò nigrorum humorũ sine morsu, sine acore, qui nullam potentiam exedendi habent, est potius salutaris: Ex coloribus ergo, & saporibus possumus colligere melancholiæ differentias, de quibus luculentius in quinto libro agimus.

Quin-

Quintus fons continet locos affectos, qui arguunt melancholias: Primus locus erit hypocondrium sinistrum longo temporis cursu offensum: ostendimus superiùs, splenem læsum arguere melancholiam fæcalem.

Notandum aliquando in splene aduri fæcem sanguinis: deinde eleuantur à splene vapores putridi, qui feriunt partes laxas, ut gingiuas, & aures, ut notat Hipp. lib. de internis affect. Nullus tamen est consensus ratione vasorum inter aures, & gingiuas. Quare valde errant illi, qui ut sanent lienosos, faciunt circa aures quamdam sectionem, quæ est vana, & contra veram medendi methodum.

Secundus sunt hęmorrhoides, in quas natura tanquam in cloacam fæcem sanguinis superfluam propellit; valet, lęsio est circa hæmorrhoidas, ergo melancholias.

Tertius, omnes partes varicosæ ostendunt melancholiam dominari.

Quartus continebit internas partes corporis minus conspicuas, quæ irrigantur surculis venarum prodeuntibus à porta; omnes enim istæ partes, dum afficiuntur præter naturam, ut plurimum melancholicis succis premuntur, quia porta vena est sedes melancholiæ, partesque istæ sunt ventriculus, intestina, splen, omentum, hæmorrhoides, vessica fellea, & cæteræ partes inferioris ventris.

Ventriculus, quia eius orificium coronæ in morem vena à porta iuxta splenem germinans amplectitur, & continuo melancholicum sanguinem in ipsum exprimit, ut aliquando picca, seu μαλακίας, uel similia symptomata excitentur: habemus enim hæc verba 4. de vsu par. cap. 15. sanguis elaborationem splenis effugiens à natura transmittitur ad ventriculum; quare cùm perpetua sit hæc transmissio, non possumus, nisi putare, quod vt plurimum affectus, qui excitantur in stomacho, sint melancholici. Accedit, quòd vena porta scandit ventriculi fundum versùs dorsum; quare cùm sit referta humore melancholico, ventriculus redditur quoq; subiectus infortunio melancholicorum affectuum; ibi enim ichor melancholicus per diapidisim potest egredi, & dolorem exasperativum excitare: ibi quoque potest porta adeo impleri, ut comprimat uentriculi fundum, & angustum reddat, unde sexcenta symptomata sequantur.

Audias erratum cuiusdam Empirici; erat patiens sentiens circa internam dorsi partem insignem dolorem exasperativum, & pręcipuè post assumptum cibum: empiricus accersitus nullum aliud remedium excogitare potuit, quàm dorso inunctiones, & fomentationes applicare, quod sine aliqua vtilitate factum fuit.

Qui eum sanauit, sibi ante oculos proposuit locorum affectorum signa desumpta à Gal. 1. de loc. aff. 5. quæ sunt actiones læsæ, eorum situs, doloris proprietates, propria accidentia, & excrementa: quib. rectè expensis, deprehendit, uentriculum fuisse læsum, quia actio ventriculi erat impedita; augebatur enim dolor post cibum; situs similiter ostendebat, uentriculi fundum esse læsum; uergit enim versus dorsum; erant quoque propria accidentia, quia vomitu aliquando premebatur, & tandem dolor exasperativus melancholiam ostendere debebat, quæ cùm necessariò prodeant à vena porta, & vena porta circa ventriculi fundum versus dorsum collocata sit, erat rationi consonum, ut dolor dorsi exasperativus ab humore melancholico prodiret; Rationalis medicus statim aperuit hæmorrhoidas, & copiosum permisit sanguinem defluere, sanguine euacuato, uenaq; porta depleta, dolor ille occupans internam dorsi partem, & cetera symptomata eadem die fuerunt sublata.

Splen, omentum, intestina omnia sunt surculis à porta prodeuntib. irrigata: quare ab his partibus læsis desumi poterunt loci melancholiam ostendentes: à vesica fellea, quia eius collum duplici venarum germine à porta originem trahente est indutum, eiusq; uessica eadem venarum sobole irrigatur, ut sanguine melancholico nutriatur, & hæc est causa, cur vessica fellea sæpè vexetur.

Præterea ramuli emergũt à vesica fellea plures, quorum aliquot associantur surculis venæ cauæ in hepate existentib.: sed non uniuntur per anastomasim: aliquot tamen coniunguntur cum ramis portarum, sed per anastomasim: per quos ramos ab hepate mittitur melancholicus suc-

succus in vesiculam: Hinc arbitror quod lapilli, qui aliquando inueniuntur in vesicula à melancholia, quæ sua natura est terrestris, facti sint: ictericiam verò sæpè fieri, quia venulæ eius ceruicis ob melancholiæ copiam tumescat, & tumidæ claudāt orificium: tunc non curabitur arquatus rhabarbaro, scolopendria, assaro, hæc enim conuerterent terrestrem sanguinem in syrrhum: curabitur tamen reuellendo sanguinem melancholicum, & terrestrem per hæmorrhoidas, quæ reuulsio erit omnibus numeris absoluta, quia fiet per vasa communia, secundum rectitudinem; per distantissima, & traheretur humor ad originem.

Quintus locus desumitur à læsis glandulis omenti, quæ vocantur panchrece, hę enim venulis à porta prodeuntibus sunt intertextæ, suntq; refertæ sanguine melancholico, quippe qui, si aduratur, turbat totum ventrem infernum excitatque flatus, qui implent omentum, & nullis remedijs possunt auferri, nisi causa souens adustionis tollatur, suntque propterea irridendi empirici, dum flatus illos demere credunt calefacientibus; augent enim magis affectus radicem.

Galenus 14. meth. cap. 15. loquens de vitijs articularibus dicit, quod calida, ut semen rutæ siluestris cum corymbis, centaurea, polium, petroselinum, & sal viperinum adeo exsiccent, & extenuent, vt si intemperies ægri sit sicca sanguis excoquatur, & propter horum vsum nonnullos periere: è contra obesos vitijs articularibus his liberari.

Ibidem proponit casum cuiusdam iuuenis quadraginta annorum (dignum est admiratione quod hominem quadraginta annorū vocauerit iuuenem) obesi, qui sale theriacali, & theriaca ipsa, & alijs extenuantibus fuerit curatus. Hinc nos in melancholicis, quorum hepar igne penè emicat, vitare debemus calida extenuantia, & exsiccantia.

A iuuantib. & lædentib. colligimus quatuor locos, qui ostendere poterunt melācholicos succos, quorum primus est examinare, an melancholiæ euacuatio iuuet.

Secundus est, dum videbimus iuuari ab humidis alterantibus; omnes enim melancholici conueniunt in siccitate: sed observandum est, quod melancholia, vt fæx non adusta, non tollitur refrigerantibus, melancholiæ verò, vt fæx adusta, & atra bilis maximè refrigerantibus mitescunt; valebunt ergo consequentiæ, iuuatur æger ab euacuatione humoris melancholici, & ab humidis alterantibus, ergo est melancholicus: similiter læditur ob retentionem melancholicorum succorum, ergo melancholicus.

Tertius locus erit à ieiunio, melancholici enim non possunt ieiunium ferre, adsunt tamen nonnulli, qui acida affluunt pituita, quippe eadem fame sæpè vexantur, tunc per alia signa erit excutiendus nodus; sat est in præsentia, quod vt plurimum vera sit hæc consequentia, fame nimia, & non naturali afficitur, ergo melancholicus succus peccat.

Quartus locus, ab aceti vsu colligere possumus melancholiæ dominium, dicit enim Hippoc. & Galen. 3. de ratione vict. 38. quod atra bilis ab aceto dissoluitur, degeneratque in pituitam, nigra verò bilis, quæ est melancholia, fermentatur, attollitur, & multiplicatur; quia nigra acetum parit: addit Gal. in comm. melancholicis acetum esse aduersissimum: si viderimus ergo acetum aliquem lædere, meritò ex lęsione aceti colligemus melancholiam; quilibet locus propositus docere poterit, si verò erit coniunctus cum aliquo, pariet tunc demonstrationem infallibilē in cognoscēdis humorib. præter naturam.

Quintus & postremus, si loquamur de atra bile adusta, dulcia nocent, dicebat Galenus 2. de naturalibus facultatibus cap. 8. omnia dulcia in ijs, qui calida, & adusta natura sunt, in bilem conuerti; dulcia enim, vt mel solum in his, qui naturam frigidam habent, ut dicit Galenus 2. de facultatibus naturalibus c. 8. vertuntur in sanguinem: quare si in melancholicis hominibus viderimus dulcia nocere, iudicabimus melancholias adustas dominari.

Quomodo flatus pracognosci possint per syndromem signorum communium à reb. non naturalibus, & à dispositione corporis desumptorum. Cap. XI.

IN numero causarum, quæ aliquando occultè lædunt corpora, sunt quoque

que flatus: in hoc libro agere decreui de ijs,quæ nullam sui propriam, & apertam notam præbent coar tando analytico ar. tificio superius declarato omne,quod de. litescit, quodve septum est obscurissimo vallo.

Nec obijciant, me ab incæpto munere deflectere, quia flatus illicò ab omnibus cognoscitur, coeat.n. vbi,vbi nescit stare loco,exitum quærit, & è vestigio se prodit; propterea delitescere haud sane diu potest,verum non solum ob eius mobilitatem, & inconstantiam, dum vagatur per omnes partes totum vellicando, ab omnibus cognoscitur,sed etiam persentitur, dum cum manifesto murmure foris erumpit.

Cui respondemus, aliquando flatus in corpore delitescere, quia non modo in ventriculo,& intestinis,vbi sentitur, coire solet, verum etiam in qualibet densa parte, & quod admiratione est dignum, in ossibus;Hinc Auic.lib. 1.fen. 2.c. 9. vbi de ventositate agit, dicit, non solum ossa flatib. corripi, verum etiam aliquando à flatibus frangi: Galenus 14. meth. cap. 7. dicit aliquando sub perioſtijs colliguntur flatus & tales fiunt inflationes, vt à tensissima inflatione membrana durissima facta rumpantur ossa. Præterea ex Hipp. 7.aphor. 55.possunt fieri abscessus in ipsis ossibus: hac igitur causa moti methodum pro inueniendis flatibus proponendam esse duximus.

Sed,quia naturę flatus perfectè doceri non possunt,nisi causę,& modus generationis eorum declarētur, ideo de ijs prius agendum: causæ igitur generantes flatus continentur in breuissima hac definitione,quæ à Galeno 9.de comp.med.per lo-ca.c. 9. traditur,flatus ab humore crasso, & viscido, & à moderato calore fiunt: in quib. verbis causa materialis & efficiens proponuntur:dum dicit à crasso,& viscido humore proponit causam materialē; quis à melancholia,vt crassa; à pituita, vt viscida eleuantur flatus, dum vero dicit à moderato calore, explicat causam efficientem.

Causa efficiens ipsius flatus non potest esse calor insignis, nec calor omnino diminutus,vel suffocatus:non insignis quia resolueret materiam flatuum in spiritus insensibiles, & per vias fallentes sensus nostros eos dissiparet: non omnino diminutus,& extinctus,quia vbi nullus est calor, nullus quoque fit vapor, vel flatus, hinc Galenus 3. de symptomatum causis 2.dicit,flatulentias fieri in ventriculo, dū non admodum frigidus est, quia si valde perfrigeretur,nullus inde gignitur flatus ecce, quod causa efficiens flatus est calor moderatus, & non omnino diminutus, vel extinctus.

Modus generationis flatuum his verbis declaratur ab Auicenna libro 3. fen. 14. tract. 2. cap.7. dum retinentur vapores inspissantur, & conuertuntur in flatus; vapores igitur,vt fiant flatus,retinentur, quia ob calorem diminutum non possunt ita attenuari,vt per insensibilem euacuationem absumantur, retenti adeo inspissantur, vt in crassos, & flatuosos spiritus conuertantur: hinc Galenus 2. ad Glauc. ca.6.dicit,quod flatuosus spiritus,& crassus comparatur aeri austrino, qui discuti non potest, nisi à magno calore; magni enim caloris munus est, vapores crassos promptè attenuare & adeo expedire vias vt insensibiliter, & sine murmure flatus exeant.

Verum nonnulla prius occurrunt soluenda dubia, antequam ulterius prouehamur,quia multa sunt, quæ in igne spirāt flatus cum murmure,vt castaneę,poma;similiter,si hæc à fortissimo & caloris feracissimo homine comedantur, flatus gignuntur;ergo causa efficiens nullo modo erit calor diminutus.

Secunda,non uidetur, quod causa materialis adæquata flatuum sint cibi crassi, & viscidi, quia obseruatur in multis, quo esculenta pauciiera, ut qua, caro vitullina, & iuscula paruorum pullorum in flatus plurimos conuertantur.

Primæ dubitationi nonnulli sic occurrunt:calorem intelligi diminutum dupliciter, uel quia absolutè, & per se sit talis, uel respectu obiecti: hac posita distinctione dicunt,ignem,uel quēuis aliū uētriculi calorem respectu obiecti siue edulij difficillimæ coctionis, ut sūt castaneæ, poma, & alia id genus, dici diminutum.

Quæ responsio improbatur,quoniam, dum dicunt, ignem respectu obiecti esse diminuti caloris, nimis impropriè lo-

quuntur;omnes enim fateri debent,ignē absolutè, & respectiuè esse summi caloris;definitur ignis, quod sit agens omniū potentissimus in calefaciendo;quare non dabitur vnquam obiectum, cuius respectu ignis possit dici diminuti caloris.

Melius igitur respondebimus, si dixerimus, aliam esse causam generationis, aliam expulsionis flatuum: dum obijciebant, causam efficientem flatus aliquādo esse ignem, vel calorem intēsum ventriculi, dicimus hanc esse causam expulsionis,& non generationis flatuum;hinc intensè calida,quæ flatus expellunt,vocantur à medicis carminatiua, quæ non gignunt flatus, sed genitos, & inclusos expellunt: dum enim crescunt in arboribus fructus sua natura frigidi,quales sunt poma,castaneę,& similes,in his plurimi halitus, & vapores crassi fiunt, qui insēsibiliter ob eorum diminutum calorem non euacuantur, sed adeo inspissentur, vt degenerent in flatus; quando verò inijciuntur ignitis carbonibus, vel maiorem calorem experiuntur, cum magno murmure eorum flatus, qui antea erant inclusi,erumpunt,& à nobis persentiuntur:nulla itaque erit instantia, quia experimentum pomorum, vel castanearum indicat virtutem expultricem,& non generatricem flatuum.

Secundæ dubitationi potius adaptari potest responsio, quod scilicet oua, & iuscula in quibusdam respectu diminuti caloris sint obiecta crassa, & viscida; & ratio est, quia vapores eleuati à tenui cibo in ijs ita non possunt ob caloris paupertatem discuti,& attenuari,vt per insensibilem transpirationem egrediantur, ideo est necessarium, vt inspissentur, & per consequens conuertantur in flatus: dicimus quoque, calorem fortiorem dici diminutum respectu obiecti intelligendo de flatu qui fit, & non de illo, qui est inclusus, & inspissatus, qui debet omninò erumpere, sit in igne, vel in corpore ingentissimo calore prædito.

Itaque par est, vt methodum in hoc libri initio propositam experiamur, quia inde cognoscemus, quando flatus erunt redundantes:Quo ad procatarcticas causas, si de flatibus, qui fiunt, & non de ijs qui sunt inclusi in esculentis loquamur, aliæ non sunt, nisi, quæ generant pituitam viscidam, & melancholiam, & quæ calorem diminutum,& moderatum reddunt.

Quæ verò calorem diminutum reddunt, erunt illæ causæ externæ, quæ suffocando, vel resoluendo calorem diminuunt: quæ suffocant est cibus quatenus est crassus, & viscosus, vt sunt boleti, vel quatenus est nimius.

Quæ resoluunt calorem, inter cætera declarata in capite de pituita, est nimius coitus, à quo omnes sciunt fieri dolores colicos scelestissimos.

Verum,quia pituita, vt viscida, & melanholia,vt crassa sunt flatuum semina, ab horum humorum causis externis colligimus quatuor locos, qui poterunt indicare flatuum redundantiam,vt Primus desumatur à procatarcticis gignentibus pituitam viscidam: Secundus a gignentibus melācholiam crassam,& terrestrem: Tertius ab esculentis, in quibus actu inclusi sunt vapores inspissati, vel flatus, quod idem est: Quartus à nimio coitu.

Quo ad secundum fontem, vbi de dispositis corporibus ad flatus congerendos agitur, omnia loca antecedentia, & consequentia conspirantia in generationem melancholiæ crassæ, & pituitæ viscidæ obseruantur.

Primus locus sumitur ab hæreditate parentum, parentes enim toto vitæ suæ tempore flatibus obnoxij filios sibi similes gignunt.

Secūdus ab ætate senili,in qua congregantur humores crassi, & viscidi ob diminutum declinantis ætatis calorem.

Tertius a debilitate, valet enim, sunt debiles,ergo ad flatuosos affectus sunt dispositi, sunt flatus, ergo debiles, prætermissis tamen flatibus, qui non fiunt, sed sunt inclusi, hos enim in fornace ardenti egredi cum strepitu obseruamus; quod vero debilitas flatum facere possit in vētre, & in alijs partibus a ventre remotis.

Audite Galenum 2. de composit. med. per loca cap. 10. tanta esse potest ventris debilitas,& caloris inopia, vt ex cibis, & potibus flatus ventosi eleuentur, qui capitis dolores efficiant, ecce ergo,quod ob ventris debilitatem non solum flatus in ventre aggregantur, verū etiam caput a ven-

ventre remotum illis impletur: neque mirandum est; à ventre mitti flatus in caput, quia Galenus 3. de sympt. causis 2. habet, aliquādo ab intestino recto flatus, & acres succos moueri vsq; ad ventriculū, & ad caput, habetque hæc verba, nam & clysteris aliquid nonnullis in ventrem subijt, ita vt vomerent; quare, si aliquid clysteris euomi possit, eo magis flatus ascendent superius; subdit deinde Galen. acer quoq; succus, & crepitus, qui ad sedem aliquando fuerat violenter retentus in foro, rursum est sursū ductus, & ventrem, & caput impleuit: ecce igitur, quod flatus in intestino recto existentes caput implere possunt, quod negabat in quodam medicorum cætu amicus.

Quartus locus sumitur ab habitu gracili; obesi enim rarò flatibus premuntur, quoniam hypocondria pinguia conseruant calorem natiuum, qui flatus resoluit attenuando vapores, prohibendoque ne inspissentur, & in flatus degenerent.

Quintus sumitur ab intermissa expulsione flatuum consueta; qui enim soliti sunt per infernas, vel supernas partes flatus pellere, si supprimātur ab aliqua causa suffocante, vel resoluente calorem, in deterrimos morbos, eosque sæuissimos prolabuntur: vidimus in Vngaria non semel insanos quosdam ægros, qui dum magno dolore colico premerentur, ad potum aquæ frigidissimæ confugerent, dolore tunc liberabantur; sed post diem, in sæuiorem colicam passionem, vel in paralysim incidebant: supprimebant flatus, quia stupefaciendo sensum vires expultricum, & alteratricum tollebant, deinde cum parum reuiuisceret alteratrix, flatibus crassissimis incipiebat caput impleri, & apoplexia, vel saltem paralysis excitabatur.

Quæ consequuntur dispositā corpora ad flatus gignendos plurima sunt: plurimi quoque sunt inter sanitatis limites, qui perenni flatuum stridore premuntur.

Primus locus oritur ab alteratrice naturaliter diminuta, valet diminutè coquit cibum, ergo flatus cumulat. Verum, quia retentrix diminuta, & expultrix irritata sunt in causa, vt alteratrix, quamuis naturaliter fortis sit, suum officium explere non possit, sed diminutè coquat, & inde flatus accruet: propterea duo loci oriuntur, alter erit ab expultrice irritata, alter à retentrice diminuta, quoties igitur quis diminutè retinebit chylum, irritatamque habuerit expultricem, perpetuis flatib. vexabitur.

Deinde ab exeuntibus tres loci consurgunt, duo ab vrina, quorum primus est, dum suspensa (vt dicit Galen. 2. de compos. med sec. loc. & alibi) sursum tendunt, quod signum numquam fermè decipit, flatus enim, qui nihil aliud est, quam vaporosus spiritus inspissatus, debet naturaliter sursum ferri; quoties igitur videbimur suspensa superficiem supernam petere (si alia non obstiterint signa) iudicare optimè poterimus, illius rei causam esse flatus.

Secundus locus à lotio depromptus, est vrinæ spuma, quæ vel obseruatur, dum in vrinæ superficie diutius moratur, vel dū eleuantur spumosa granula, vel paruulæ bullæ ab imo matellæ ad superficiem supernam, quæ experientia obseruatur in ijs, qui viribus fracti sunt, & præcipuè in vtero generentibus, in quibus renes, & vasa omnia ad vrinam, & vterum pertinentia debilia existunt.

Tertius locus sumitur ab alui excrementis, quæ sunt spumosa, & cum plurimis flatibus emittuntur.

Demum qualitates tangibiles, quæ obseruabantur in ijs, qui erant dispositi ad gignendam pituitam viscidam, & melancholiam crassam & terrestrem, eædem erunt hic obseruandæ, quia flatuum semina sunt humores pituitosi viscidi, & melancholia crassa & terrestris.

Demum ex Auicenna sumitur locus, qui est à tactu, etenim lib. 1. fen. 2. cap. 9. dicit, per tactū nos cognoscere partē flatibus repletam, quādo cedit pressioni digitorum: Colligas ergo septem dari locos indicantes flatus desumptos à dispositione corporis: primus est ab alteratrice diminuta: Secundus ab expultrice deprauata. Tertius à retētrice diminuta. Quartus à suspensis quæ sunt in vrina sursum tendentibus. Quintus ab vrinæ spuma, seu bullis sursum tendentibus. Sextus ab excrementis spumosis. Septimus dum pars tumida cedit pressioni.

Vt flatus innotescant per syndromem signorum desumptorum a morbis, symptomatis, locis affectis, & à iuuantibus, & ladentibus. Cap. XII.

SYndrome perfectissima esse non potest, nisi ex quolibet fonte vnicum saltem locum, qui ab alijs non dissentiat, colligamus: Propositi sunt loci externarum causarum, & dispositionum viscerũ indicantes flatus, reliquum est, vt à morbis, symptomatis, locis affectis, & à iuuãtibus, & lædentibus apertiores colligamus, vt in hac solertia locis vel maximè abundemus.

A morbis duo præcipui oriuntur, alter à tensiuo tumore sine pondere, & grauitate.

Alter à celeri motu tensionis; motus enim libro 3. de crisibus 4. pertinet ad morborum essentiam; valebit ergo consequentia de primo loco loquendo, tensio ab ægris persentitur sine grauitate & pondere, ergo flatus dominantur: hinc à tympanitico non sentitur grauitas, vt ab ascitico: similiter, dum flatus occupant penem, & priapismum constituunt, tensionem sine pondere efficiunt.

Si de secundo loquamur, iusetimus flatus à celeri motu tensionis: etenim, si citò fiant tensiones, hæ & citò desinant, ab alijs causis pendere non possunt, quàm à flatibus: & licèt erysipellata legitima citò fiant, & citò desinant, arguere tamen flatus non possunt: quia non efficiunt tensionem, & tumorem.

Ab intemperie, & soluta vnitate loci indicantes flatus, qui sint vtiles, non colliguntur: non ab intemperie calida, quia hæc discutit: non à frigida, quia Galenus 12. methodi cap. 8. nos docet crassa, & glutinosa excrementa flatus solum facere, dum calefiunt, habetque hæc verba: crassa, & glutinosa excrementa gignunt „ flatus, dum calefiunt; quare intéperies „ frigida, & humida ex se nullomodo flatus gignere poterunt; quatenus enim intemperies frigida impedit, ne crassa & glutinosa excrementa calefiant, prohibet generationem flatium: quinimmo frigidorum visus flatus genitos pauco temporis spacio magno tamen cum ægrotantium detrimento supprimit.

Audias vt malè agunt in Vngaria nonnulli vecordes, qui patiuntur colicum dolorem ob flatus retentos: aquam frigidam copiosè hauriunt, & statim liberantur, sed paulò post in scelestissimam colicam, & tandem in paralysim incidunt. A soluta verò vnitate locus indicans flatus colligi non potest, quia flatus vlcera & solutas vnitates moliri haud possunt.

A symptom atibus oriuntur decem loci, quorum primus sumitur à celeri motu symptomatum sine periodicatione venientium; omnes enim humores statis quibusdam diebus homines vexant, quare, si viderimus symptomata cito adoriri, & cito desinere, iudicabimus à flatibus effici.

Hinc dicemus immediatam causam catalepsis esse flatum, vel vaporem crassam, quia cito fit, & cito desinit; flatus enim in hoc affectu eleuatur à melãcholico succo, qui sua frigiditate neruos destinatos motui densat, & congelat, perinde ac homines ob capitis Medusæ conspectum in lapides conuerterentur, cito tamen reuiuiscunt; solet enim quatuor, & pluribus vicibus eodem die hoc symptoma reuerti.

Incubus quoque affectus, quo patientes, dum dormiunt, se strangulari credũt, est symptoma, quod fit à flatu crasso, vel viscido semiobstruẽte neruos inseruientes thoraci; quia parum durat.

Similiter symptoma, quod saltus dicitur, Italicè ganso, à flatu fit, cito enim fit, & cito discutitur, etenim, si manus calida parti saltu laceratæ adiungatur, illico tollitur: recipiatur igitur tãquã experientiæ notissimũ, quod symptomata omnia, quę oriũtur à flatu cito fiãt, & cito desinant.

Nec obijciant, epilepsiam aliquando cito fieri, & cito desinere, arguere tamen humores, & non flatus; quia negari potest, epilepsiam ab humoribus immediatè fieri; pro hac sententia est Auerroes, qui firmiter tenet epilepsiam fieri à flatuosis spiritibus, & quamuis Auicenn as, ubi agit de hoc affectu, dicat, fieri ab humoribus, non pǒtuit tamen omittere, quin diceret, pituitam faciẽtem epilepsiam puerorũ esse flatulentam, & quamuis Gal. 3. de loc. aff. 7. dicat ab humoribus, & non

à fla-

à flatibus fieri, dicere possumus, humores esse causas mediatas, auras flatulentas verò immediatas: sed quicquid sit de hac re, nos non defendimus, quemlibet locum seorsum consideratum indicare ex necessitate causam efficientem, sed dicimus locorum syndromem summam in docendo efficaciam habere.

Secundus locus est à doloribus extensiuis sine grauitate, & pondere desumptus, hic colligitur ab Auicenna li. 1. fen. 2. cap. 9. vbi vult, dolores extensiuos sine pondere ventositatem significare: tales dolores extensiui sine pondere sæpè obseruantur in colo intestino, de quibus Gal. 12. methodi cap. 8. habet, tunc excitari dolores extensiuos colicam facientes, quando inter spacia tunicarum intestinorum includuntur humores efficiẽtes colicam; latus enim ibi vi sua extensiua sceleſtissimos dolores sine aliquo pondere efficere possunt.

Tertius locus flatum indicans sumitur à symptomate huc, & illud errãte: si viderimus dolores diuagari, & modò vnam partem, modò aliam ambulando lacerare, flatum prædominari iudicabimus, valebit enim symptoma diuagatur sine locorum affectorum pondere, & cito dimouetur, ergo vapor, uel flatus, quod in idem recidit, peccat; etenim vapor omnis uel est subtilis, & sic per insensibilem transpirarum sine læsione resoluitur, uel est inspissatus, & hic est (ut ostendimus superius) flatus.

Quartus locus desumitur à læsis actionibus uitalibus inter quas præcipuè est palpitatio: Quæ re uera fit dum cor dilatatur, quia impletur: neq; uerum est quod impleatur, quia dilatetur. Aristoteles pace sua non nouit causas motus cordis, dum lib. de respiratione dixit sanguinis ebullitionem facere diastolem: aerem uerò inspiratum facere systolẽ. Similiter errant qui tenent à natura fieri systolem, & ab anima diastolem: ueritas uerò confirmata à Gale. & ratione ipsa est, quod necessitas euentandi calorem faciat diastolem, necessitas uerò euacuandi fuligines efficiat systolem: quare implentur arteriæ & uentriculi cordis aere, quia dilatantur, & non uiceuersa ut fit in palpitatione sine follibus utrium in qua cor dilatatur quia impletur à flatibus: Galenus enim 6. de loc. aff. dicit flatus efficere palpitationes.

Quintus ab actionibus naturalibus, vt ab alteratrice, vel ab expultrice diminuta necessario clydones & inflationes ventris fiunt; ab alijs verò actionibus naturalibus læsis quomodo flatulentiæ colligantur in secundo fonte declarauimus.

Sextus ab exeuntibus, quæ cum manifesto crepitu, & spuma excernuntur.

Septimus à retentis flatibus, quia Galenus libro de plenitudine dicit, quod intercepti flatus summos dolores excitant: tertio de sympt. causis 2. dicit Gale. cum flatus nõ excernantur per os, neq; per sedẽ, fit symptoma, quod empneumatosis, i. inflatio ventris dicitur, quod symptoma oritur ab expultrice diminuta, vel ablata.

Amplius tres loci admodum vtiles obseruantur ab Auicenna lib. 1. fen. 2. cap. 9. quorum primus colligitur à motu membrorum, ex saltu enim, vel palpitatione partium cognoscimus flatus redundare: mulieres persæpè flatibus refertæ putant vtero gerere, dicuntque manifestas fętus motiones pati, easque sub manibus proprijs fœtum se mouentem sentire, attamẽ post 8. menses vice fętus flatus pariũt.

Secundus à sono colligitur, ex vẽtris. n. rugitibus flatus noscuntur: hinc tympanitim ab ascite per ventris sonum distinguimus: hinc aurium sibilus sunt campanæ specimen præseferens indicat ibi flatus dominari, necessariò enim inferimus est sibilus aurium, tympanitis, suntque rugitus ventris, ergo flatus.

Tertius à tactu desumitur, si locus affectus cedat pressioni, & illico redeat, erũt tus: patet experientia in vesicis flatibus extensis, qua, si digitis comprimantur, illico redeunt: Galenus 14. methodi cap. 7. tradit differentiam inter œdomæ, & tumorem factum à flatibus, dicitq; tumores flatulẽtos digitis pressos non retinere vestigium, sed sonitum veluti tympanum reddere, ędema verò vestigium retinere.

Quantum attinet ad quintum fontem, dicimus, quod omnes partes in quibus naturaliter pituita, vel melancholia suam sedem, & domicilium habent, si affectæ sint, possint indicare flatus, etenim pituita viscula, vel melancholia terrestris diu-

tius in illis partibus detenta, si calor sit debilis, in flatus resolui possit, si fortis, in auram subtiliorem abeat, & per fallētem sensum nostrum transpiratum exhalet: partes uerò nostri corporis, quę pręcipuè flatibus uexantur, sunt illæ, quæ obnoxiæ sunt pituitosis, uel melācholicis affectibus, quas declarauimus in capite de pituita, & melancholia: à Gal. tamen partes, quæ præcipuè à fratribus uexantur, 14. method. cap. 7. referuntur, dicitque inflationes aliquādo colligi sub cute, aliquando sub periostijs, & sub membranis, quæ musculos, uel uiscera includunt: aliquando in intestinis, uentriculo, in medio spacio horum, & Peritonei.

Præterea, si partes affectæ ignorantur, confugimus ad quinque illos uniuersales locos pro cognoscendis affectis partibus propositos à Gale. 1. de loc. aff. 5. quæ sunt excrementa, proprietates dolorum propria accidentia, situs, & actio læsa.

Ab excretis per alvum cum spuma, & sonitu ex Hipp. colligimus caput esse læsum; sonus acutus indicat flatus esse in loco angusto; sonus uerò, qui imitatur bombos in loco amplo: hinc Galen. 3. de sympt. causis cap. 2. de flatibus intestinorum loquens dicit, si spiritus flatuosus acutum, & tenue sonet, defertur per uacuum, & prorsus angustum intestinum; subdit flatus si sonum edat exiguum in tenuibus volvitur intestinis, si nec prorsus acutū, nec tenuem, indicatur ieiuniū flatib. premi, si uerò adhuc minus sonori sint, signum est ad alia tenuia intestina descēdere, quę sūt latiora, flatus uerò, qui bōbos imitātur, fiunt in crassissimis intestinis, quādo excrementorū sunt uacua.

A dolorum proprietate, diximus ex Auicenna, quod ubi sunt dolores extensiui sine grauitate, ibi sint partes, quæ excrucianter flatibus.

A proprijs accidētib. qualia sūt, quę cito desināt, ut saltus, uel palpitatio partis.

A situ accidentium prodeuntium à flatu, qui colligitur ex illis tribus signis ab Auicenna propositis, scilicet ex motu membrorum, ex sonitu, & ex tactu, dum partes cedunt pressioni, & redeunt.

Demū ab actione læsa illius partis; valet enim consequētia, flatus sunt in ventre, ergo venter diminutam habet actionem, & versa vice. Per hos locos cognoscere possumus partes corporis flatibus laceratas: quibus præcognitis, cognoscemus, quando causa efficiens affectionis erit flatus.

Postremò est sextus fons, qui est de iuuantib. & lędentib. in quo collocātur duo loci, primus cōsistit in hoc examine, vt videamus, an euacuatio, vel expulsio flatuū maximè iuuet, & an retētio noceat: quia si euacuatio ægrū subleuauerit, & retentio affectum auxerit, colligemus flatum in culpam illius ægritudinis transire.

Secundus, si iuuantia sint calida & sicca, nocentia verò frigida, & humida eò magis confirmabimur, flatus in corpore redundare: Calida & sicca, quæ flatus discutiunt, inter cetera à Gal. 12. methodi cap. 8. probantur allium, & anisum, dicit allium coctū esse ex illorum ciborum generatione, qui & flatum discutiunt, & minimam sitim inferūt: septimo de simp. med. de cimino dicit, inter omnia discutientia inspissatos & nebulosos flatus ciminū valēter dissipare, & codē li. cap. de nigella dicit, nigellam summam præstare opem in elidendis flatibus: Similiter ruta, ut dicit 8. de simp. med. mirabilem uirtutem in flatibus discutiendis habet.

Præterea, si iuuet cucurbita à Galeno proposita 12. methodi c. 8. quæ cum magna flamma sit administrata, spiritū flatuosum tam excellenter tollit, vt simile quid incantamenti efficiat, dicimus propriam causam ægritudinis esse flatum.

Lędētia, & flatus cumulātia, uel sunt, qu æ habent inclusum flatum, quæ nō solū ubi est diminutus calor, sed in ardētissima fornace edent crepitus, ut poma, castaneę, faseoli, cassia, & alia id genus: uel sūt frigida & crassa, quæ actu nō habent inclusū flatū, sed ex illis fit, ut sunt pisces, lac, caseus, quorū uapores inter cōcoquēdum ob uires uiscerū collisas, & fractas adeo crassescūt, ut amplius per angustissimos meatus insēsibiles non possint exire, sed sic inspissati in flatus degenerent.

Si igitur uiderimus, flatū illico gigni, non ab ijs, quæ inclusum habent flatum, quia quilibet fortissimus, & robustissimus ex ijs pati potest; sed ab illis crassis propositis ferculis, quæ flatus solum ob diminutum calorem efficiunt, tunc colligere

gere poterimus in illo corpore redundare flatus: duo ergo præcipui loci erunt in hoc fonte ostendentes flatus: alter dum æger sublenabitur a flatuum euacuatione, & intendetur affectus flatuum retentione: alter, ut rectè sciatur, quæ alterãtia iuuent, & quæ noceant.

De Polyæmia, seu de sanguinis vbertate per signorum communium syndromen perquirenda. Cap. XIII.

DE sanguine hic non esset agendum, quoniam in peccantium humorum censum venire non videtur; quia, si alteretur, & supra modum calefiat, ex Galeno 3. de sympt. & 2. de diff. feb. 9. & 2. de crisib. 12. & ex Auicen. lib. 1. doct. 4. c. 1 pars tenuior fit bilis, crassior verò melancholia, de quibus humoribus egimus superiùs: Verùm, quia sua vbertate aliquando ita venas distendit, ut eas frangat, & inde homines ducat ad hæmorrhagias adeo præcipites, & periculosas, ut cachexias, & mortes adferat: proinde erit necessarium, ut methodum proponamus, quæ nos posset docere, quando in corpore sit polyæmia; quæq; desumi poterit à procatarcticis, à dispositione patientis, à morbis, à symptomatibus, a locis affectis, & a iuuantibus, & lędentibus: vtilissimus erit discursus non solùm pro comparanda hac methodo, verùm quia cognita polyæmia, sciemus quoq; quando erit administranda phlebotomia.

In causis procatarcticis sex obseruantur præcipui loci indicantes polyæmiam, quorum primus desumitur ab aere calido, & humido, sed temperatissimo: Secundus a cibo, & potu simili: Tertius, a somno: Quartus a balneo: Quintus a lætitia: Sextus ab exercitio consueto prætermisso: Quo ad primum est aer calidus, & humidus temperatus sanguinem augens, qui inuenitur tempore veris; uel, ut putant medici, in regione, seu climate omnium temperatissimo; aetem veris dicit Galen. 1. de humor com. 1. & alijs in locis, sanguinem augere ęstatis bilem, autumni melancholiam, & hyemis pituitam: ratio autem, cur aer veris sit accommodatus polyæmiæ, est, quia sanguis, ut dicit Gal. 2. de natural. fac. c. 9. & alibi, copiosus fit à moderato, seu mediocri calore, & talis caloris moderantia inueniri non potest in alijs anni temporibus, nisi in vere, vel ut aiunt, in regione, uel climate omnium temperatissimo; ibi enim dicunt, calorem ad æqualitatem peruenire.

Verùm, sicuti apud omnes philosophos & medicos res est certa, quòd aer veris temporibus omnibus sit temperatior, non tamen consentiunt de climate, quodnam scilicet sit omnium temperatissimum; hoc igitur breuibus est videndum, prius tamen quid sit clima, & quot sint, dicamus; Clima significat spacium duobus parallelis clausum, quo diei longitudo ad dimidiam horam variatur; climata septem sunt. Sub primo, quod vocatur Diameroes, qui transit per Meroen Insulam, continentur plura loca, .s. Insulæ Fortunatæ, pars Arabiæ, Nubi populi, Goa famosissima ciuitas, Insula S. Thomę, & plurimæ aliæ Prouinciæ. Sub secundo, quod dicitur Diasyenes, sunt Getuli, Fretum Persici sinus, Regni Chinæ maior pars. Sub tertio, quod vocatur Dialexandria, quia transit per Alexandriam, est Ægyptus, Persia. Sub quarto, quod dicitur Diarhodos, quia transit per Rhodum, est Cyprum, Creta, tota Sicilia, & Coos Hippocratis patria. Sub quinto, quod appellatur Diaromes, quia per Romam transit, est Byzantium, Hispania, & media Italiæ pars: sub sexto, quod dicitur Diapontos, quia transit per Pontum mare, est Lombardia, Venetiæ, Ferraria, Vngaria, & Galliæ magna pars. Sub septimo, quod Diaboryesthenes vocatur, est Germania superior, Polonia, & plura alia: qui verò distinctiùs scire vult, sub quo climate sunt omnes Prouincię, adeat Geographiam Ptolomæi.

Magnum est dissidium inter medicos, sub quo climate inueniatur aer temperatissimus, vel saltem habitatio cęteris omnibus temperatior, & accommodatior: Auicennas lib. 1. fen 3. cap. 1. & prima primi doct. 2. summa 1. cap. 1. tenet, quòd sub æquatione diei, ubi incipit primum clima, nisi montes, uel maria impediant, sit locus habitationis omnium temperatissimus, quia rectitudo solis super capita minus ibi malum operatur, & minus mutat aerem, quàm solis propinquitas apud

nos,

nos,& apud eos qui sunt in maiori latitudine:subdit Auic.& dicit, quod post istos, qui morantur sub æquinoctiali magis tẽperati sint qui in quarto morantur climate, quia non aduruntur propter moram solis, vt in secundo,& tertio, neq; congelantur, sicuti contingit his, qui in extremitate quinti climatis habitant.

Neq; Arist.obstare potest Auic.quamuis 2.mete.summa 2.c.2.dicat, sub æquatore locum esse inhabitabilem propter radiorum solis rectitudinem, quia experientia hactenus docuit Aristotelis opinionem falsam esse;iamdudum enim repertæ fuerunt Insulæ, & Prouinciæ plurimæ sub æquatore habentes aerem temperatum, & terram fecundissimam, inter quas est Insula Sancti Thomæ, Abissia,& alię innumerabiles Prouinciæ.

Præterea est auctoritas Ptolomæi, qui fuit tempore Antonini Imperatoris anno post aduentum Saluatoris 140.qui arbitratur sub linea æquinoctali esse regiones temperatissimas, & habitabiles, & in Geographia sub primo climate multas collocat prouincias temperatæ habitationis, vt mirandum sit quomodo Auic. qui fuit post Ptolomęum aliquot centennis annis,nesciret,an montes, vel maria impedirent habitationem primi climatis, cum plurimę Prouincię,& Regna à Ptolomæo sub illo descripta sint.

Auerroes quoque 2.colliget cap. vltimo qui tempore Auicennę fuit in verba Aristo. iurans, negat, sub primo climate esse locum habitationis,putat enim quintum clima,sub quo ille erat,esse omnium temperatissimum.Gal.2.de tuenda sanit.cap. 7. tenet quartum clima sub quo erat sua patria.

Manardus Ferraniensis 7. Epist. nostrum sextum clima sub quo ille erat cæteris omnibus anteponit.

Albertus Magn.,cuius patria est Ratisbona,quę inter sextum,& septimum collocatur lib.de nat.loc.dist.1.cap. 11.dicit, sextum & septimum esse temperatissima quia homines illorũ climatum sunt pulcherrimi, corporumque procerum,pulchræ staturæ, & venusti coloris: omnes ergo suam patriã laudare videmus.

Vera tamen opinio (ni fallor) est quod omnia climata præter frigidissima,& remota à mari possint vocari tẽperatissima ratio est, quia hic consideramus climata per relationem ad hominẽ, cuius tẽperamenti æqualitas refertur ad iustitiam, & non ad pondus æquale elementorũ,quod non datur, nec dari potest, quia,vt optimè dicit Aristo. 1.cæli.tex.12.& alibi,omnia mista mouentur à prædominante,ergo clima dicetur temperatum facta collatione cum misto æquali ad iustitiam, quod potest inueniri in omni climate, quare quando agemus de homine temperatissimo,intelligemus esse talem facta collatione non cum hominibus aliorum climatum, sed cum temperatis proprij climatis; similiter cum dicimus, volam manus esse partem temperatissimam, intelligimus respectu illius hominis,& non absolutè,quia cutis manus hominis temperati primi climatis respectu temperati septimi,est intemperatissima.

Præterea,si per intemperatissimum intelligeremus absolutè,& non per relationem ad proprium clima sequeretur quod tẽperatissimus in omni climate esset intemperatissimus, quod nullo modo esse potest, quinimmo vir temperatissimus primi, sub septimo intemperatissimam vitam ageret.

Amplius, si per intemperatissimum intelligeremus absolutè, & non respectu proprij climatis, sequeretur, quod qui in primo nimio ardore viscerum torretur, quique sanus ibi viuere non potest, dici quoque posset temperatissimus respectu septimi, sub quo dio eius incendium ob insigne frigus adeo mitesceret, vt temperatissimum habitum sibi compararet: patet itaque climata dici temperata, vel intemperata respectu aliquarum temperaturarum,& non absolutè; ac in omni climate inueniri posse homines adeo temperatos vt illis temperatiores non dentur & denique omnia climata vocari posse æquè temperata.

Hæc opinio non videtur à principijs Galeni dissentire, quia primo de temperamentis primo dicit, quod ille est mè temperatus, qui habet h[illegible] dium inter extrema, vt [illegible] rem, & crassitudinem [illegible] litiem,calorem & fri[illegible] animum mediu[illegible]

timorem, inter animi tarditatem, & præcipitium, misericordiam, & inuidiam: illeq; sit alacer, amicorum amans, humanus, & prudens: addit & qui probè concoquit in ventre, in venis, & in toto ambitu corporis, habetq; naturales, & animales virtutes inculpatas, sitq; sensuum facultatibus, & moribus optimis præditus viuido sit colore, & ad perspiratum excrementorum benè comparatus, sitque medius inter somnolentum, & peruigilem, inter nigrum, & album, pilosque habeat, dum puer est, magis rufos, quam nigros. Quis dicet tales solum inueniri sub æquinoctiali, vel in tertio, quarto, quinto, vel sexto climate? cùm possint inueniri in quolibet climate temperamentum cum propositis signis.

Tantum potuit hæc veritas, vt percelebres medici, & philosophi, qui de hac re disputarunt, veritate coacti in bonam opinionem inciderint, quæ erat, quòd proprium, & patrium clima, vt omnibus magis accommodatum, sit temperatissimum omnium: Hinc Hipp. Galen. & Auicenn. laudant quartum clima, sub quo vixerant; quartum enim per Gnidum, & Coon, vt dicit Galen. 3. aphorism. 14. transit: Auerroes Cordubensis, cuius patria est in Hispania, quintum: Manardus Ferrariensis, suum sextum alijs antepoſuit: Albertus Magnus Germanus Ratisbonæ natus dicit, esse credendum septimum (quod suum erat) esse temperatius, quia homines sub illo sunt pulchriores, & procetæ staturæ.

Hinc Galenus, quamuis defenderit quartum esse temperatius, non tamen potuit omittere, quin diceret loco citato, quòd omnes regiones respectu propriorum habitatorum sint temperatæ, illis exceptis, quæ sunt frigidissimæ, & calidissimæ, vel remotæ à mari.

Excludo [illegible] frigidissi[illegible] regiones remotæ [illegible] non [illegible] quia vapor[illegible] [illegible] t m[illegible] ra[illegible] [illegible] nd[illegible]

parari posse temperatissimum Arabo, vel Abyssino; sola enim propria habitatio à primordijs constitutionis acquisita est animantibus accommodata, & temperata; alienæ verò sunt incommodæ, & ferè omnes intemperatæ: si elephantes in Italiam ducantur, ob climatis diuersitatem virtutem generandi amittunt, viuere tamen diutiùs possunt: si verò in Germaniam, & regiones frigidiores ducantur, non solùm facultatem gignendi amittunt, verùm quamcitissimè moriuntur, nisi in calidis locis conseruentur. Similiter animalia regionis frigidæ, vt Sabelini & alia id genus, si in Italiam ferantur (vt experientia probatum est) viuunt, speciem tamen propagare non possunt; si verò in Africam ferantur, virtutem generãdi, & simul vitam quamcitissimè amittunt.

Itaq; vanum erit inquirere, quod clima absolutè melius sit; quia in quolibet climate inuenitur temperatum, quo temperatius esse non potest: quilibet enim homo temperatus in proprio climate erit intemperatus in alienis, & quilibet intemperatus in proprio inueniet clima respectu illius magis temperatum: itaq; valdè conuenit, vt inquiratur quod clima conueniat frigidis, quod calidis, quodve siccis, vel humidis: habet igitur Galen. 3. aphor. 14. vbi aer est siccus, humidæ naturæ sentient vtilitatem: naturæ verò siccæ in aere sicco ob constitutionem, vel ob climata incidunt in febres, & lipitudines, & aliquando in atras biles, quia portio humida in bile absumitur, & exsiccatur: similiter natura frigida in frigidissimo aere congelatur, calida contemperatur; quare non est inquirendum, quod clima absolutè sit temperatius, sed quod sit magis accommodatum humidis, quod siccis, quod calidis, & quod frigidis temperaturis: dicendum igitur est, quod ijs, qui natura calidissimi sunt, primum clima sit valdè contrarium, & inimicum: septimum verò amicum: frigidissimis septimum est contrarium; primum verò est [illegible]ommodatum.

[illegible]inc Delphicum Oraculum (vt refert [illegible]olor.) dedit responsum cuidam hu[illegible]la, & frigida affectione correpto, vt in [illegible]n Regionem calidam se transfer[illegible], vt ibi habitum frigidum ad tempe-

ra-

ratum reduceret, vnde promptius sanguinem, & non pituitam amplius augeret. Ex aere igitur veris,& climate temperaturis accommodat, quod erit facile, vt inueniatur,colligemus polyæmiam.

A cibo,& potu colligimus sanguinem à cibo,quia 3.de alim.fac.Galen.dicit,panem,volatilia,vt perdices, & quæ facilis digestionis sunt, conuertuntur in sanguinem: A potu 3.de alim. fac.cap. 4.habet viuorum omnium rubra, & crassa sanguini generando esse accommodatissima,vt quę minima egeant mutatione, vt sanguis fiat; verum, sicuti omnia climata possunt esse temperata,& intemperata respectu diuersorum; Similiter alimenta respectu diuersarum naturarum possunt conuerti in sanguinem, & in malos humores.

Doctrina hæc colligitur à Galeno 2.de naturalibus fac.cap.8.vbi dicit, quod mel in naturis calidis vertatur in bilem, quia calidum cùm sit, ubi calido adiungitur, medioctitatem temperaméti facilè amittit, & sanguinem generare non potest: subdit mel in frigidis naturis, & senibus vertitur in sanguinem:hac igitur ratione coacti de omnibus cibis poterimus cognoscere an polyæmiam fecerint.

Si viderimus hominem calidi temperaméti comedisse mel, & alia id genus calidi nutrimenti,& facilis digestionis, dicemus bilem,& non sanguinem in illo esse accetuatam: si frigidi, dicemus potius sanguinem esse accumulatum: Idem de cæteris omnibus cibis erit dicendum.

Ex cibo ergo,& potu locus oritur indicans polyæmiam, qui consistit in hoc, ut examinemus quibus temperaturis conueniant alimenta gignentia sanguinem, quia inueniemus in frigidis alimenta calida sanguinem augere,& frigida in calidis, & humida in siccis, & moderata in moderatis.

A somno moderato sanguinem augeri colligimus, de qua re audias Galenum 12.meth. c.3.somnus moderatus cruditatem leuat; Subdit deinde somnus concoquit, vigiliæ digerunt; causa vero, cur somnus concoquat, & vigiliæ digerant, traditur a Galeno 4. in 6. de morb. vulg. tex. 14. ijs verbis, in somno calor ad internas partes reuocatur, & melior coctio fit: Hinc Galenus 4. de tuend. san.c. 4.semper sibi consentiens habet somnum & quietem semicoctos humores optimè coquere & perficere: His positis quisque ex somno moderato non intercepto colligere poterit polyæmiam.

Ab vsu balnei aquę dulcis ob duplicem rationem idem colligitur:prima est, quia inducit somnum: ostendimus superius somnum semisanguinem perficere, & cruditates tollere:Gal. verò 3.de loc.aff.5. reddit rationem, cur balneum soporiferum sit,dicitque balneum, eo quod caput madefaciat,soporiferum esse,multę enim sunt lotiones ex aqua dulci, & papauere paratæ,quib.si abluantur capita, illico somnus inducatur. Secunda est, quia balnea dulcis aquæ calefaciunt, & humectant, & trahunt sanguinem ad nutriendas partes, quæ dum bene nutritæ sunt statim conspirant in copiosi sanguinis productionem.

A lætitia moderata augetur sanguis, quia sicuti balneum diffundendo efficit meliorem nutritionem,& auget vires alteratricis facultatis, ad eundem modum lętitia idem præstat; hinc Gale. de lætitia loquens lib. de hum. com.2. tex. 31.dicit, nam cogitare,& videre quę iucunda sũt, animum lætitia perfundit,natiuumq; calorem dilatandum igitur ob lætitiam natiuus calor dilatatur necessariò secum fert sanguinem ad rectè nutriendas partes, quia natiui caloris domicilium, vt sæpè dicit Gal. est sanguis, & necessariò calor cum sanguine mouetur.

Præterea 4.de causis pulf.cap. 3.habet, quod lętis diffunditur per vniuersum corpus calor, vnde meritò fit maior pulsus, ex hac igitur dilatatione caloris moderatur internum incendium viscerum vnde melior coctio, & ad omnes corporis partes fertur pabulum, unde melior nutritio: ex meliori igitur coctione, & nutritione necessariò copiosus, & optimus sanguis gignitur: diximus moderatam lætitiam augere sanguinem, quia nimia lætitia destruit, & dissoluit uires facultatum alteratricũ,& minuit sanguinem: Galenus 12. methodi cap. 5. dicit, ob uehementem timorem,& excessum lætitiæ aliquos periisse homines: timorem subitum,& uehementem uocat Galenus ecple-

plexin: uoluptatem maximam pericharíam,ideſt quaſi exceſſum gaudij.

Legitur pericharíæ occaſione Dionyſium Tyrannum, & Sophoclem accepto tragicæ victoriæ nuncio præ nimio gaudio ſtatim periſſe:ſimiliter Romana mulier prius intelligit filiũ in Canario prælio eſſe occiſum, deinde cum poſt tot lachrimas eum videat ſanum redire domũ præ nimia lætitia moritur: Ab exercitio conſueto omiſſo colligimus ſtatim auctũ eſse ſanguinem:locus hic à Gal. obſeruatur primo de hum.1.vt valeat conſequentia, omiſit exercitium conſuetum, ergo magis,quam antea, ſanguine abundat.

Vt ex diſpoſitione corporum, ex morbis, ſymptomatib. loc. aff. & iuuantibus, & lædentibus polyæmia cognoſcitur. Cap. XIV.

LOci indicantes corpora eſſe diſpoſita ad polyęmiam ſunt antecedentes vel conſequentes:antecedentium primus oritur à ſanguineis parentibus,qui ob copiam ſæpê fuerint ſoliti in hæmorrhagias erumpere: ſi uerò ex hoc loco aliquid certi non colligatur, eſt ſecundus locus ab ętate florida deſumptus;iuuenes enim & qui ætatecõſiſtentiæ gaudent,ut plurimum ſanguine abundant.

Tertius locus conſiſtit in habitu corporis,continetque ſub ſe tres locos, quorum primus eſt eſse carnoſum, ut erant Atletæ,ſed non pinguem: quia pinguedo ex frigiditate & non ex ſanguine naſcitur; dicit enim clarè Galenus 2. de temp. cap.4. quod adeps ex habitus frigiditate gignitur, corpulentia ſiue carnis abundantia ex ſanguinis copia:preterea Galenus 1.de hum.c.1.dicit ex corporis grauitate, & ſegnitie ad motum ſanguinis ubertatem colligi:& quamuis Galen. 6. de morb.vulg. com.3. tex. 29.dicat inueniri emaciatos cum plurimo ſanguine, & craſſos cum pauco, dicatque ijs verbis ſe copioſum ſanguinem detraxiſſe emaciatæ mulieri:mulieri emaciatę,cui ſuppreſſi erant menſes primo die ſanguini ſexquilibram detraxi; poſtridie uerò eius diei iterum libram,tertia die unciam.

Occurimus emaciatos abundare poſſe ſanguine ſeroſo, uel aliomodo uitiato,& non ſyncero; de quo nos loquimur,dum uero refert, craſsos inueniri cum pauco ſanguine, nos per craſſos intelligimus pingues,& non perfectum habitum carnoſum, qui re vera ſupponit ſemper ſanguinis ſynceri abundantiam.

Secundus locus eſt venas habere elatas & eminentes, vt colligitur ex Gal 1. de hum.1.& 6.de morb.vulg. tex.29.dum de muliere emaciata, cui ſanguinem multum detraxit loquitur,ibi habet hæc non poſſunt ſanè venæ eſse anguſtæ,& flaccidæ,& ſanguinem copioſum continere.

Tertius locus eſt phyſionomicus, etenim sũt admodum hirſuti, ratio eſt, quia copia ſanguinis indicat copioſam eſse fæcem melãcholicam, quæ eſt cauſa propria pilorum; Præterea ex Ariſt. ſanguinei habent magnam frontem,& aures erectas: ex Hipp.& Gal. 4. de ratione uict. in ac. tex. 26. ſanguinei habent conſtantiam ſeu immobilitatem oculorum.

Quartus locus deſumitur à virtute corporis,niſi enim facultates animales fortitudine donatæ ſint, ſanguinem augere non valent: Quintus locus,qui eſt omniũ certiſſimus, colligitur ex cõſueta ſanguinis euacuatione intermiſſa per nares,hęmorrhoides,& per alias partes: ex hoc enim fonte, & ex aliquorum ſaltem ſyndrome non erat difficile ſanguinis vbertatem cognoſcere.

A conſequentibus, ſcilicet ab actionibus animalibus, vitalibus, naturalibus, ab exeuntibus, & retentis, & à qualitatibus tactilibus colligimus, quando corpus eſt diſpoſitum ad polyæmiam; Quoad facultates animales principes attinet, ut eſt diſcurſus, memoria, & imaginatrix dicimus eſſe retuſas, & hebetes: ſanguineos enim vocat Galenus 2.de hum.text. 30& 1.de nat.huma. tex.39. ſtolidos: utque ſtolidi ex Gal. auctoritate dicuntur eſſe ad riſum profuſi, incontinentes, & imprudentes:A riſu indicatur ſanguis, ut docet Auer. & Auicen. in cantica; Hipp. 6.aph. 53.& Galenus in comm. deſipientiæ cum riſu ſunt tutiores,quia à ſanguine fiunt.

Sed exurgit dubitatio,quia in deſipientia Sileni obſeruabatur riſus factus à bile aduſta & ſaturata. Similiter Galenus 6. Epid. in fine tertij dicit, affectus ſanguineos

neos esse tutissimos: affectus tamen Sileni fuit ualdè lethalis.

Respondetur, quod risus Sileni non erat ab animo, sed a conuulsione, seu a remore diaphragmatis: quo casu risus contineri non potest. De quo risu habemus historiam de Psychone, qui in obsidione cuiusdam ciuitatis accepit uulnus in pectore a lancea, & paulò post sibi risum fuisse excitatum ob ferream cuspidem in septo relictam. Hanc historiam uidetur citari Aristoteles 3. de par.animaliũ cap. 10. Risus ergo ex sententia Aristotelis fit in diaphragmate ob titillationem ab illa parte excitatam: si uerò titillatio est præter naturam, continuato risu moriuntur. Valerius Maximus de Philimone lib. 9. refert uidendo asinum comedentem ficum adeo fuisse risum in ipso concitatum, ut conuulsione facta in septo statim obierit. Idem dicunt de Chrysipo.

An uerò risus sedes re uera sit septum uel Lien, ut putabat Democritus referente Alexandro 1. problem. 136. uel cerebrum ut Plinius arbitrabatur: hic non est locus pro hac disputatione, quia in hoc loco per risum intelligimus naturalem & moderatum ab animo pendentem, & non de omni risu.

Quo ad actionem imaginatricem, dicit Galenus 1. de humoribus comm. 1. & alibi, quod somniant sanguinem egredi, uel ab alto cadere, & rubra uidere: non potest enim sanguinis redundantia in uenis contineri: quin ad cerebrum mittantur sanguinei uapores, & spectra sanguinea offerãtur; Quo ad motricem facultatem attinet, obseruamus sanguineos difficilè montes ascendere, ratio est, quia caua uena tumida, & onusta sanguine cõprimens diaphragma necessariò reddat inspirationẽ frequentem, & laboriosam.

Ab actionibus uitalibus locus a pulsu desumitur; dicit Galen. 2. de causis pul. 2. quod sanguinis copia facit illam pulsus inæqualitatem, quæ facillimè sedatur sanguinis missione; ualebit ergo consequentia, post sanguinis euacuationem illicò, tollitur pulsus inæqualitas, ergo polyæmia erat in corpore.

Ab ἀσφυξία, idest a pulsus ablatione, alijs non discrepantibus signis, potest indicari polyæmia; Galenus enim lib. de causis morborum 3. dixit arterias aliquãdo adeo impleri sanguine, ut nullum in ipsis supersit spatium, & inde cum aer per inspirationem in arterijs non recipiatur, calor & pulsus extinguantur unde mors, nisi statim sanguis copiosissimè mittatur.

A naturalibus, quia aptissimi sunt ad coctionem, sicuti enim biliosi ad attractionem, & expulsionem; & melancholici ad retentionem; sic sanguinei in cõcoquendo cęteris omnibus præstant; A nutritione idem colligitur, dicit enim Alexander Aphrodisæus 2. probl. 10. sanguineos benè ali, dicitque sanguinem primo loco alere; secundo loco pituitam; ualebit ergo perfectè alitur, ergo sanguinis optimi est abundantia.

Ab exeuntibus, quia faciunt excremẽta sanguinolenta & concreta: Gal. enim lib. de atra bile cap. 2. dicit, quod nullus humor concrescit, nisi sanguis & lotia rubra; etenim dum sani quoque sunt, rubrum reddunt lotium, rubra sputa, & fæces sanguineo colore sæpè respersas.

Amplius duo oriuntur loci a semine, & lacte copioso; quia Galenus 16. de vsu par. cap. 10. dicit, quod sanguinei omnes lac, & semen copiosum faciunt, ualebit ergo, lac copiosum gignitur, uel semen, ergo polyæmia.

Similiter ex densitate & soliditate carnis colligi potest polyæmia; sicuti mollis & flaccida pituita; habemus enim ex Hippocrate lib. de principijs, quod caro cordis fiat dura a calido; sicut laxitas a frigido; dẽsitas significat concoctionem, quia alimentum copiosum assimilatur, implet & densat; ualet alimentum est copiosum, ergo polyæmia; Hinc iuuenes fortes habent carnes duras ob calorem & bonam coctionem, unde polyæmia.

A qualitatibus tactilibus, quia, si habeant oculorum uenas rubentes, & linguam plus debito rubram, sanguinis habent abundantiam, ualebit ergo oculi & lingua naturaliter rubẽt, ergo sanguinis ubertas; Galenus 1. de hum. com. 1. dic. t, si corpus uergat ad rubrum colorem, signum est polyæmiæ, hæc sunt uerba; si corpus se ipso albidius sit factum, neque ulla sit perturbatio, pituitam abundare plerumque indicatur, cum uero sit pallidius,

dius, aut magis flauum, bilem; si ad rubicundius vergat, quam naturæ status ferat, sanguinem; si ad nigrum, atram bilem: Ex ijs antecedẽtibus, & consequentibus locis polyæmia colligi poterit.

A morborum generibus omnibus idẽ colligitur: ab intemperie scilicet calida, qualis est febris synochus sine putredine, quæ triduo soluitur, quæ est homotona, idest semper manens in eodem vigore vsq; in finem, vel acmastica, quæ scilicet semper augetur, vel paracmastica, idest semper decrescens, sanguis colligitur; valet enim est synochus, ergo sanguinis redundantia: A mala compositione, vt à tumore rubro cuiuslibet partis corporis, & præcipuè oculorum, in quorum venulas sanguis redundans facilè procumbere, & restagnare solet: locus iste à tumore rubro est Galen. 14. method. cap. 9. A soluta vnitate, vt sunt venarum rupturæ, non ob casum factę, vel iram cum clamore, vel ob aliam causam extrinsecam, sed plenitudinem.

Symptomata sanguineos morbos insequentia sunt actiones læsæ, exeuntia, & retenta, & qualitates tactiles præternaturam, suntque illa ferè symptomata declarata in locis pertinentibus ad secundum fontem, veluti rubra somniare, pulsus habere inęquales, & alia superius proposita: In sanguineis tamen ægrotantibus hæc symptomata adhuc fiunt vehementiora: Etenim risus, sanguinis fluxus per hæmorrhoidas, per os, per nares, sanguinisq; suppressio, suggillatio, color rubeus corporis, & aliquando sine morsu in his ægrotantibus modum excedunt: Pręterea debent quoque obseruari symptomata, quæ insequuntur polyæmiam ab Hippocrate, & Galeno 4. de ratione vict. tex. 26. relata: dicit enim ibi Galenus, manuum porrectiones, dentium stridores, & maxillarum contractiones à sanguinis nimia abundantia lædente neruorum originem prouenire: additque sanguinis multitudinem inducere torporem, & inde oculorum constantiam, & immobilitatem: Ex ijs ab Hipp. & Galeno propositis symptomatibus insequẽtibus sanguinis vbertatem duo oriuntur loci, alter à vitiata motione, scilicet à stridore dentium, à maxillarium contractione, & à manuum porrectione; alter à torpore, & ab oculorum constantia, & immobilitate.

Si verò varia signorum genera ægrotanti contingerent, vt partim indicarent sanguinis multitudinẽ, & partim vitium aliorum humorum, tunc esse dicendum cum polyæmia peccare quoque alios humores, exempli causa, sit aliquis carnosus, habeatque linguam plus debito rubram, oculos suggillatos cum lippitudine sine morsu, ex ijs polyæmiam colligẽmus, verum si patiens habuerit adiunctã tertianam, dicemus, cum vbertate sanguinis mistam esse bilem; denique, si huic superueniet symptoma melancholicum, conijciemus sanguinis portionem esse permutatam in succum crassum. Ex methodis propositis non solum simplices homores, sed mistos quoque colligemus: quomodo autem misturæ fiant, in lib. sequenti declarabitur.

A locis affectis idem colligitur, partes affectæ, quæ sępè sanguinem peccare ostendunt, sunt iecur, & venę. Iecur, quia est sanguinis auctor, dicebat Galen. 4. de vsu par. cap. 14. in iecore sanguinem fieri, & benè coqui, quia multi in eo sunt sinus; venę, quia sunt sanguinis domicilia, valebit ergo vt plurimum iecur afficitur, ergo in sanguine morbus est; morbus a venis dependet, ergo sanguineus, si vero in consequentijs aderit scrupulus, virtute signorum aliorum fontium faciè illum tolles.

A iuuantibus & lędentibus colligimus duos locos indicantes sanguinis vbertatem, quorum primus est dum iuuat sanguinis missio, quod signum, quamuis indigeat, vt alijs roboretur signis, ex Gal. tamen 4. de tuend. san. 4. sæpè valet consequentia, iuuat sanguinis euacuatio, ergo polyæmia.

Secundus locus sumitur ab illa cibi paucitate, quæ tollit lassitudinem, & sitim, est Gal. 6. de morb. vulg. 3. tex. 28. sanguineos scilicet, & pituitosos cibi paucitate tollere sitim, & lassitudinem.

Postremus hic fons continetur virtute in quinq; superioribus qui soli necessariò concurrunt, ratio necessitatis illorum ex eo pendet, quia vt aliquid fiat duo necessariò semper præcedunt, externæ

næ ſcilicet coctiones,& ſubiectum diſpoſitum,alioquin nihil noui in hoc mortali, & caduco ſtatu emergeret: hinc Philoſophus pro rerum caducarum principijs poſuit cauſas efficientes externas, & priuationem, quæ aliud non ſignificat, quam corpus diſpoſitum,eſtq; principium, tum quia ſine ipſa nihil fieret,tum, vt euitaret illam vanitatem Anaxagoræ dicentis, quodlibet fieri ex quolibet: poſitis igitur cauſis efficientibus,& corporibus diſpoſitis neceſſariò formæ,ſeu morborum ideę fiunt,& deinde eorum ſymptomata, quæ morbos ſequuntur, ut vmbra corpus.

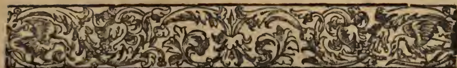
At deniq; oportet, ut humores in aliquo loco, uel aliqua corporis parte ſint: Quæ cùm ita ſint, neceſſariò quinque ſontes oriri debent:ut primus ſit ab externis cauſis efficientibus ortus: Secundus à diſpoſitione corporum:Tertius à morborum ideis:Quartus à morborum ſymptomatis:Quintus à locis affectis:Poſtremus, qui eſt à iuvantibus,& lædentibus in alijs revera contineatur fontibus, ut alibi oſtendimus: illo tamen vtemur, ut aliquado facilè, & ſine longo diſcurſu peccantes, & occultos humores cognoſcere poſſimus.

Ex traditis patet, quomodo per ſignorum communium ſyndromem artificioſam potuimus cognoſcere omnes peccantes humores in corporis latebris abſconditos:oſtendimus prius modum, quo ſeptem bilioſorum ſuccorum differentiæ, ſcilicet pallida,flaua, uitellina, porracea, iſatidis,æruginoſa, & rubra, cognoſcantur:deinde modum cognoſcendi quatuor pituitoſorum ſuccorum differentias, quæ ſunt pituita acida, ſalſa, nitrea, & dulcis: exindè quomodo tres melancholiæ, ſcilicet fæx ſanguinis, eadem aduſta, & atra bilis cognoſcantur: Demum egimus de cognoſcendo flatu, & de polyæmia: quorum omnium cognitio adeo medicinæ conferre poteſt, ut credam ſine exacta hac notitia, eſſe impoſſibile, ut ægritudines cognoſcamus, & ægrotantibus ſuppetias afferamus.

FINIS SEXTI LIBRI.

SAN-

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Humorum peccantium per sapores, & odores perquirendis.

LIBER SEPTIMVS.

Ostenditur, quomodo omnes peccantes humores misceantur. Cap. I.

IN precedenti libro ostendimus quomodo virtute syndromes signorum communium possint perquiri humores in imis corporis partibus existentes. In præsentia sequitur, ut statim agamus quomodo misceantur, & qua via humorum misturæ cognoscantur. Omnes humorum peccantium misturæ (ut à communissima diuisione exordiamur) uel sunt intrinsecùs factæ, uel ex humoribus à varijs partibus missis: Intrinsecùs factæ ab Auicenna dicuntur, quando (exempli causa) peccaret bilis flaua, accideretq; ut eius portio à calore præter naturam fieret æruginosa, eaq; cum flaua misceretur; si verò accideret, ut æruginosa ab alio loco mitteretur, & flauæ bili adiungeretur, mistura ab humoribus aliunde missis uocaretur.

Auicennas lib. 1. fen 1. cap. de humorib. dicit, nullam esse humoris speciem, quæ aliquando misturarum utrumq; genus non experiatur: nullus sanè est patiens malis humoribus vexatus, qui mala aliqua humorum miscella non grauetur, quoniam nemo ab unico solo humore peccante, qui non alteretur, & transmutetur, uexari potest.

Est Galeni sententia 2. de diff. feb. 5. humores non posse eodem modo manere, sicuti erant prius; quia in perpetua alteratione versantur, & semper inuicem miscentur: est quoque corporum viuentium natura, quæ idem persuadet, quia iners, & otiosa manere non potest.

tius in illis partibus detenta, si calor sit debilis, in flatus resolui possit, si fortis, in auram subtiliorem abeat, & per fallētem sensum nostrum transpiratum exhalet: partes uerò nostri corporis, quę præcipuè flatibus uexantur, sunt illæ, quæ obnoxiæ sunt pituitosis, uel melācholicis affectibus, quas declarauimus in capite de pituita, & melancholia: à Gal. tamen partes, quæ præcipuè à fratribus uexantur, 14. method. cap. 7. referuntur, dicitque inflationes aliquādo colligi sub cute, aliquando sub periostijs, & sub membranis, quæ musculos, uel uiscera includunt: aliquando in intestinis, uentriculo, in medio spacio horum, & Peritonei.

Præterea, si partes affectæ ignorantur, confugimus ad quinque illos uniuersales locos pro cognoscendis affectis partibus propositos à Gale. 1. de loc. aff. 5. quæ sunt excrementa, proprietates dolorum propria accidentia, situs, & actio læsa.

Ab excretis per alvum cum spuma, & sonitu ex Hipp. colligimus caput esse læsum; sonus acutus indicat flatus esse in loco angusto; sonus uerò, qui imitatur bombos in loco amplo: hinc Galen. 3. de sympt. causis cap. 2. de flatibus intestinorum loquens dicit, si spiritus flatuosus acutum, & tenue sonet, defertur per uacuum, & prorsus angustum intestinum; subdit flatus si sonum edat exiguum in tenuibus volvitur intestinis, si nec prorsus acutū, nec tenuem, indicatur ieiuniū flatib. premi, si uerò adhuc minus sonori sint, signum est ad alia tenuia intestina descēdere, quę sūt latiora, flatus uerò, qui bōbos imitātur, fiunt in crassissimis intestinis, quādo excrementorū sunt uacua.

A dolorum proprietate, diximus ex Auicenna, quod ubi sunt dolores extensiui sine grauitate, ibi sint partes, quæ excruciantur flatibus.

A proprijs accidētib. qualia sūt, quę cito desināt, ut saltus, uel palpitatio partis.

A situ accidentium prodeūntium à flatu, qui colligitur ex illis tribus signis ab Auicenna propositis, scilicet ex motu membrorum, ex sonitu, & ex tactu, dum partes cedunt pressioni, & redeunt.

Demū ab actione læsa illius partis; ualet enim consequētia, flatus sunt in ventre, ergo venter diminutum habet actionem, & versa vice. Per hos locos cognoscere possumus partes corporis flatibus laceratas: quibus præcognitis, cognoscemus, quando causa efficiens affectionis erit flatus.

Postremò est sextus fons, qui est de iuuantib. & lędentib. in quo collocātur duo loci, primus cōsistit in hoc examine, vt videamus, an euacuatio, vel expulsio flatuū maximè iuuet, & an retētio noceat: quia si euacuatio ægrū subleuauerit, & retentio affectum auxerit, colligemus flatum in culpam illius ægritudinis transire.

Secundus, si iuuantia sint calida & sicca, nocentia verò frigida, & humida eò magis confirmabimur, flatus in corpore redundare: Calida & sicca, quæ flatus discutiunt, inter cetera à Galc. 12. methodi cap. 8. probantur allium, & anisum, dicit allium coctū esse ex illorum ciborum generatione, qui & flatum discutiunt, & minimam sitim inferūt: septimo de simp. med. de cimino dicit, inter omnia discutientia inspissatos & nebulosos flatus ciminū valēter dissipare, & codē li. cap. de nigella dicit, nigellam summam præstare opem in eliđendis flatibus: Similiter ruta, ut dicit 8. de simp. med. mirabilem uirtutem in flatibus discutiendis habet.

Præterea, si iuuet cucurbita à Galeno proposita 12. methodi c. 8. quæ cum magna flamma sit administrata, spiritū flatuosum tam excellenter tollit, vt simile quid incantamenti efficiat, dicimus propriam causam ægritudinis esse flatum.

Lędētia, & flatus cumulātia, uel sunt, quæ habent inclusum flatum, quæ nō solū ubi est diminutus calor, sed in ardētissima fornace edent crepitus, ut poma, castaneę, fasceoli, cassia, & alia id genus: uel sūt frigida & crassa, quæ actu nō habent inclusū flatū, sed ex illis fit, ut sunt pisces, lac, caseus, quorū uapores inter cōcoquendum ob uires uiscerū collisas, & fractas adeo crassescūt, ut amplius per angustissimos meatus insēsibiles non possint exire, sed sic inspissati in flatus degenerent.

Si igitur uiderimus, flatū illico gigni, non ab ijs, quæ inclusum habent flatum, quia quilibet fortissimus, & robustissimus ex ijs pati potest, sed ab illis crassis propositis ferculis, quæ flatus solum ob diminutum calorem efficiunt, tunc colli-

gere

gere poterimus in illo corpore redundare flatus: duo ergo præcipui loci erunt in hoc fonte ostendentes flatus: alter dum æger subleuabitur à flatuum euacuatione,& intendetur affectus flatuum retentione:alter,ut rectè sciatur,quæ alterãtia iuuent, & quæ noceant.

De Polyæmia, seu de sanguinis vbertate per signorum communium syndromen perquirenda. Cap. XIII.

DE sanguine hic non esset agendum, quoniam in peccantium humorum censum venire non videtur; quia, si alteretur, & supra modum calefiat, ex Galeno 3.de sympt.& 2.de diff.feb. 9.& 2. de crisib.12. & ex Auicen.lib.1.doct.4.c.1 pars tenuior fit bilis,crassior verò melancholia, de quibus humoribus egimus superiùs: Verùm, quia sua vbertate aliquando ita venas distendit, ut eas frangat,& inde homines ducat ad hemorrhagias adeo præcipites,& periculosas,ut cachexias, & mortes adferat: proinde erit necessarium,ut methodum proponamus, quæ nos posset docere, quando in corpore sit polyæmia; quæq; desumi poterit à procatarcticis, à dispositione patientis, à morbis,à symptomatibus, a locis affectis, & a iuuantibus,& lędentibus:vtilissimus erit discursus non solùm pro comparanda hac methodo,verùm quia cognita polyæmia, sciemus quoq; quando erit administranda phlebotomia.

In causis procatarcticis sex obseruantur præcipui loci indicantes polyæmiam, quorum primus desumitur ab aere calido, & humido, sed temperatissimo: Secundus a cibo, & potu simili: Tertius, a somno:Quartus a balneo:Quintus a lætitia: Sextus ab exercitio consueto prætermisso: Quo ad primum est aer calidus,& humidus temperatus sanguinem augens, qui inuenitur tempore veris; uel, ut putant medici, in regione, seu climate omnium temperatissimo; aerem veris dicit Galen.1.de humor com.1.& alijs in locis, sanguinem augere ęstatis bilem,autumni melancholiam, & hyemis pituitam: ratio autem, cur aer veris sit accommodatus polyæmiæ, est, quia sanguis, ut dicit Gal. 2.de natural.fac.c.9.& alibi,copiosus fit à moderato, seu mediocri calore, & talis caloris moderantia inueniri non potest in alijs anni temporibus, nisi in vere, vel ut aiunt,in regione,uel climate omnium temperatissimo;ibi enim dicunt,calorem ad æqualitatem peruenire.

Verùm,sicuti apud omnes philosophos & medicos res est certa, quòd aer veris temporibus omnibus sit temperatior,non tamen consentiunt de climate,quodnam scilicet sit omnium temperatissimum;hoc igitur breuibus est videndum, prius tamen quid sit clima,& quot sint,dicamus; Clima significat spacium duobus parallelis clausum, quo diei longitudo ad dimidiam horam variatur; climata septem sunt. Sub primo, quod vocatur Diameroes, qui transit per Meroen Insulam, continentur plura loca,.s. Insulæ Fortunatæ, pars Arabiæ, Nubi populi, Goa famosissima ciuitas, Insula S.Thomę, & plurimæ aliæ Prouinciæ. Sub secundo, quod dicitur Diasyenes,sunt Getuli, Fretum Persici sinus, Regni Chinæ maior pars. Sub tertio, quod vocatur Diaalexandria, quia transit per Alexandriam, est Ægyptus, Persia. Sub quarto, quod dicitur Diarhodos, quia transit per Rhodum, est Cyprum, Creta, tota Sicilia, & Coos Hippocratis patria. Sub quinto, quod appellatur Diaromes,quia per Romam transit,est Byzantium,Hispania, & media Italiæ pars: sub sexto, quod dicitur Diapontos, quia transit per Pontum mare,est Lombardia,Venetiæ,Ferraria,Vngaria, & Galliæ magna pars. Sub septimo, quod Diaboryesthenes vocatur, est Germania superior, Polonia, & plura alia: qui verò distinctiùs scire vult, sub quo climate sunt omnes Prouincię,adeat Geographiam Ptolomæi.

Magnum est dissidium inter medicos, sub quo climate inueniatur aer temperatissimus, vel saltem habitatio cęteris omnibus temperatior, & accommodatior: Auicennas lib.1. fen 3. cap. 1. & prima primi doct.2. summa 1.cap.1. tenet,quòd sub æquatione diei, ubi incipit primum clima,nisi montes,uel maria impediant, sit locus habitationis omnium temperatissimus, quia rectitudo solis super capita minus ibi malum operatur,& minus mutat aerem, quàm solis propinquitas apud

nos,

nos,& apud eos qui sunt in maiori latitudine: subdit Auic.& dicit, quod post istos, qui morantur sub æquinoctiali magis téperati sint qui in quarto morantur climate, quia non aduruntur propter moram solis, vt in secundo,& tertio, neq; congelantur, sicuti contingit his, qui in extremitate quinti climatis habitant.

Neq; Arist.obstare potest Auic.quamuis 2.mete.summa 2.c.2.dicat, sub æquatore locum esse inhabitabilem propter radiorum solis rectitudinem, quia experientia hactenus docuit Aristotelis opinionem falsam esse; iamdudum enim repertæ fuerunt Insulæ, & Prouinciæ plurimæ sub æquatore habentes aerem temperatum, & terram fœcundissimam, inter quas est Insula Sancti Thomæ, Abissia,& aliç innumerabiles Prouinciæ.

Præterea est auctoritas Ptolomæi, qui fuit tempore Antonini Imperatoris anno post aduentum Saluatoris 140.qui arbitratur sub linea æquinoctali esse regiones temperatissimas, & habitabiles, & in Geographia sub primo climate multas collocat prouincias temperatæ habitationis, vt mirandum sit quomodo Auic. qui fuit post Ptolomęum aliquot centennis annis, nesciret, an montes, vel maria impedirent habitationem primi climatis, cum plurimę Prouincię,& Regna à Ptolomæo sub illo descripta sint.

Auerroes quoque 2.colliget cap. vltimo qui tempore Auicennę fuit in verba Aristo. iurans, negat, sub primo climate esse locum habitationis, putat enim quintum clima, sub quo ille erat, esse omnium temperatissimum. Gal.2.de tuenda sanit.cap. 7. tenet quartum clima sub quo erat sua patria.

Manardus Ferraniensis 7. Epist. nostrum sextum clima sub quo ille erat cæteris omnibus anteponit.

Albertus Magn., cuius patria est Rarisbona, quę inter sextum,& septimum collocatur lib.de nat.loc.dist.1.cap. 11.dicit, sextum & septimum esse temperatissima quia homines illorũ climatum sunt pulcherrimi, corporumque procerum, pulchræ staturæ, & venusti coloris: omnes ergo suam patria laudare videmus.

Vera tamen opinio (ni fallor) est quod omnia climata præter frigidissima,& remota à mari possint vocari téperatissima ratio est, quia hic consideramus climata per relationem ad hominẽ, cuius téperamenti æqualitas refertur ad iustitiam, & non ad pondus æquale elementorũ, quod non datur, nec dari potest, quia, vt optimè dicit Aristo.1.cæli tex.12.& alibi, omnia mista mouentur à prædominante, ergo clima dicetur temperatum facta collatione cum misto æquali ad iustitiam, quod potest inueniri in omni climate, quare quando agemus de homine temperatissimo, intelligemus esse talem facta collatione non cum hominibus aliorum climatum, sed cum temperatis proprij climatis; similiter cum dicimus, volam manus esse partem temperatissimam, intelligimus respectu illius hominis,& non absolutè, quia cutis manus hominis temperati primi climatis respectu temperati septimi, est intemperatissima.

Præterea, si per intemperatissimum intelligeremus absolutè,& non per relationem ad proprium clima sequeretur quod téperatissimus in omni climate esset intemperatissimus, quod nullo modo esse potest, quinimmo vir temperatissimus primi, sub septimo intemperatissimam vitam ageret.

Amplius, si per intemperatissimum intelligeremus absolutè, & non respectu proprij climatis, sequeretur, quod qui in primo nimio ardore viscerum torquetur, quique sanus ibi viuere non potest, dici quoque posset temperatissimus respectu septimi, sub quo dio eius incendium ob insigne frigus adeo mitesceret, vt temperatissimum habitum sibi compararet: patet itaque climata dici temperata, vel intemperata respectu aliquarum temperaturarum,& non absolutè; ac in omni climate inueniri posse homines adeo temperatos vt illis temperatiores non dentur & denique omnia climata vocari posse æquè temperata.

Hæc opinio non videtur à principijs Galeni dissentire, quia primo de temperamentis primo dicit, quod ille est maximè temperatus, qui habet habitum medium inter extrema, vt inter gracilitatem, & crassitudinem, duritiem & mollitiem, calorem & frigorem. Addit & qui animum medium habẽt inter audaciã & timo-

timorem, inter animi tarditatem, & præcipitium, misericordiam, & inuidiam: illeq; sit alacer, amicorum amans, humanus, & prudens: addit & qui probè concoquit in ventre, in venis, & in toto ambitu corporis, habetq; naturales, & animales virtutes inculpatas, sitq; sensuum facultatibus, & moribus optimis præditus viuido sit colore, & ad perspiratum excrementorum benè comparatus, sitque medius inter somnolentum, & peruigilem, inter nigrum, & album, pilosque habeat, dum puer est, magis rufos, quàm nigros. Quis dicet tales solum inueniri sub æquinoctiali, vel in tertio, quarto, quinto, vel sexto climate? cùm possint inueniri in quolibet climate temperamentum cum propositis signis.

Tantum potuit hæc veritas, vt percelebres medici, & philosophi, qui de hac re disputarunt, veritate coacti in bonam opinionem inciderint, quæ erat, quòd proprium, & patrium clima, vt omnibus magis accommodatum, sit temperatissimum omnium: Hinc Hipp. Galen. & Auicenn. laudant quartum clima, sub quo vixerant; quartum enim per Gnidum, & Coon, vt dicit Galen. 3. aphorism. 14. transit: Auerroes Cordubensis, cuius patria est in Hispania, quintum: Manardus Ferrariensis, suum sextum alijs antepposuit: Albertus Magnus Germanus Ratisbonæ natus dicit, esse credendum septimum (quod suum erat) esse temperatius, quia homines sub illo sunt pulchriores, & proceræ staturæ.

Hinc Galenus, quamuis defenderit quartum esse temperatius, non tamen potuit omittere, quin diceret loco citato, quòd omnes regiones respectu propriorum habitatorum sint temperatæ, illis exceptis, quæ sunt frigidissimæ, & calidissimæ, vel remotæ à mari.

Excluduntur frigidissimæ regiones remotæ à mari, & non proximæ, quia vapores algidi ventis maritimis contemperantur: fertur ab omnibus Londinum Angliæ Metropolim, quamuis eius altitudo sit grad. 52. non excellere in frigore aerem Venetum.

Concludimus ergo in quolibet climate inueniri posse temperatissimum, dicimusque temperatissimum Germanum æquiparari posse temperatissimum Arabo, vel Abyssino; sola enim propria habitatio à primordijs constitutionis acquisita est animantibus accommodata, & temperata; alienæ verò sunt incommodæ, & ferè omnes intemperatæ: si elephantes in Italiam ducantur, ob climatis diuersitatem virtutem generandi amittunt, viuere tamen diutiùs possunt: si verò in Germaniam, & regiones frigidiores ducantur, non solùm facultatem gignendi amittunt, verùm quamcitissimè moriuntur, nisi in calidis locis conseruentur. Similiter animalia regionis frigidæ, vt Sabelini & alia id genus, si in Italiam ferantur (vt experientia probatum est) viuunt, speciem tamen propagare non possunt; si verò in Africam ferantur, virtutem generādi, & simul vitam quamcitissimè amittunt.

Itaq; vanum erit inquirere, quod clima absolutè melius sit; quia in quolibet climate inuenitur temperatum, quo temperatius esse non potest: quilibet enim homo temperatus in proprio climate erit intemperatus in alienis, & quilibet intemperatus in proprio inueniet clima respectu illius magis temperatum: itaq; valdè conuenit, vt inquiratur quod clima conueniat frigidis, quod calidis, quodve siccis, vel humidis: habet igitur Galen. 3. aphor. 14. vbi aer est siccus, humidæ naturæ sentient vtilitatem: naturæ verò siccæ in aere sicco ob constitutionem, vel ob climata incidunt in febres, & lipitudines, & aliquando in atras biles, quia portio humida in bile absumitur, & exsiccatur: similiter natura frigida in frigidissimo aere congelatur, cālida contemperatur; quare non est inquirendum, quod clima absolutè sit temperatius, sed quod sit magis accommodatum humidis, quod siccis, quod calidis, & quod frigidis temperaturis: dicendum igitur est, quod ijs, qui natura calidissimi sunt, primum clima sit valdè contrarium, & inimicum: septimum verò amicum: frigidissimis septimum est contrarium; primum verò est accommodatum.

Hinc Delphicum Oraculum (vt refert Herodot.) dedit responsum cuidam humida, & frigida affectione correpto, vt in Libyam Regionem calidam se transferret, vt ibi habitum frigidum ad tempera-

ratum reduceret, vnde promptius sanguinem, & non pituitam amplius augeret. Ex aere igitur veris,& climate temperaturis accommodat, quod erit facile, vt inueniatur,colligemus polyæmiam.

A cibo,& potu colligimus sanguinem à cibo,quia 3.de alim.fac.Galen.dicit,panem,volatilia,vt perdices, & quæ facilis digestionis sunt, conuertuntur in sanguinem: A potu 3.de alim. fac.cap. 4.habet viuorum omnium rubra, & crassa sanguini generando esse accommodatissima,vt quę minima egeant mutatione, vt sanguis fiat; verum, sicuti omnia climata possunt esse temperata,& intemperata respectu diuersorum; Similiter alimenta respectu diuersarum naturarum possunt conuerti in sanguinem, & in malos humores.

Doctrina hæc colligitur à Galeno 2.de naturalibus fac.cap.8.vbi dicit, quod mel in naturis calidis vertatur in bilem, quia calidum cùm sit, ubi calido adiungitur, mediocritatem temperaméti facilè amittit, & sanguinem generare non potest: subdit mel in frigidis naturis, & senibus vertitur in sanguinem:hac igitur ratione coacti de omnibus cibis poterimus cognoscere an polyæmiam fecerint.

Si viderimus hominem calidi temperaméti comedisse mel, & alia id genus calidi nutrimenti,& facilis digestionis, dicemus bilem,& non sanguinem in illo esse acceruatam: si frigidi, dicemus potius sanguinem esse accumulatum: Idem de cæteris omnibus cibis erit dicendum.

Ex cibo ergo,& potu locus oritur indicans polyæmiam, qui consistit in hoc, ut examinemus quibus temperaturis conueniant alimenta gignentia sanguinem, quia inueniemus in frigidis alimenta calida sanguinem augere,& frigida in calidis, & humida in siccis, & moderata in moderatis.

A somno moderato sanguinem augeri colligimus, de qua re audias Galenum 12.meth. c.3.somnus moderatus cruditatem leuat; Subdit deinde somnus concoquit, vigiliæ digerunt; causa vero, cur somnus concoquat, & vigiliæ digerant, traditur a Galeno 4. in 6. de morb. vulg. tex. 14. ijs verbis, in somno calor ad internas partes reuocatur, & melior coctio fit: Hinc Galenus 4. de tuend. san.c. 4.semper sibi consentiens habet somnum & quietem semicoctos humores optimè coquere & perficere: His positis quisque ex somno moderato non intercepto colligere poterit polyæmiam.

Ab vsu balnei aquę dulcis ob duplicem rationem idem colligitur:prima est, quia inducit somnum: ostendimus superius somnum semisanguinem perficere, & cruditates tollere:Gal.verò 3.de loc.aff.5. reddit rationem, cur balneum soporiferum sit,dicitque balneum, eo quod caput madefaciat,soporiferum esse,multę enim sunt lotiones ex aqua dulci, & papauere paratæ,quib.si abluantur capita, illico somnus inducatur. Secunda est, quia balnea dulcis aquæ calefaciunt, & humectant, & trahunt sanguinem ad nutriendas partes, quæ dum bene nutritæ sunt statim conspirant in copiosi sanguinis productionem.

A lætitia moderata augetur sanguis, quia sicuti balneum diffundendo efficit meliorem nutritionem,& auget vires alteratricis facultatis, ad eundem modum lętitia idem præstat; hinc Gale.de lætitia loquens lib.de hum. com.2. tex. 31.dicit, nam cogitare,& videre quę iucunda sũt, animum lætitia perfundit,natiuumq; calorem dilatandum igitur ob lætitiam natiuus calor dilatatur necessariò secum fert sanguinem ad rectè nutriendas partes, quia natiui caloris domicilium, vt sæpè dicit Gal. est sanguis, & necessariò calor cum sanguine mouetur.

Præterea 4.de causis puls.cap. 3.habet, quod lętis diffũditur per vniuersum corpus calor, vnde meritò fit maior pulsus, ex hac igitur dilatatione caloris moderatur internum incendium visceruin vnde melior coctio, & ad omnes corporis partes fertur pabulum, unde melior nutritio: ex meliori igitur coctione, & nutritione necessariò copiosus, & optimus sanguis gignitur: diximus moderatam lætitiam augere sanguinem, quia nimia lætitia destruit, & dissoluit uires facultatum alteratricũ,& minuit sanguinem: Galenus 12. methodi cap. 5. dicit, ob uehementem timorem,& excessum lætitiæ aliquos perisse homines: timorem subitum,& uehementem uocat Galenus eeple-

plexin: uoluptatem maximam perichariam, idest quasi excessum gaudij.

Legitur perichariæ occasione Dionysium Tyrannum, & Sophoclem accepro tragicæ victoriæ nuncio præ nimio gaudio statim perisse: similiter Romana mulier prius intelligit filiũ in Canario prælio esse occisum, deinde cum post tot lachrimas eum videat sanum redire domũ præ nimia lætitia moritur: Ab exercitio consueto omisso colligimus statim auctũ esse sanguinem: locus hic à Gal. obseruatur primo de hum. 1. vt valeat consequentia, omisit exercitium consuetum, ergo magis, quam antea, sanguine abundat.

Vt ex dispositione corporum, ex morbis, symptomatib. loc. aff. & iuuantibus, & lædentibus polyæmia cognoscitur. Cap. XIV.

LOci indicantes corpora esse disposita ad polyęmiam sunt antecedentes vel consequentes: antecedentium primus oritur à sanguineis parentibus, qui ob copiam sæpè fuerint soliti in hæmorrhagias erumpere: si uerò ex hoc loco aliquid certi non colligatur, est secundus locus ab ętate florida desumptus; iuuenes enim & qui ætate consistentiæ gaudent, ut plurimum sanguine abundant.

Tertius locus consistit in habitu corporis, continetque sub se tres locos, quorum primus est esse carnosum, ut erant Atletæ, sed non pinguem: quia pinguedo ex frigiditate & non ex sanguine nascitur; dicit enim clarè Galenus 2. de temp. cap. 4. quod adeps ex habitus frigiditate gignitur, corpulentia siue carnis abundantia ex sanguinis copia: preterea Galenus 1. de hum. c. 1. dicit ex corporis grauitate, & segnitie ad motum sanguinis ubertatem colligi: & quamuis Galen. 6. de morb. vulg. com. 3. tex. 29. dicat inueniri emaciatos cum plurimo sanguine, & crassos cum pauco, dicatque ijs verbis se copiosum sanguinem detraxisse emaciatæ mulieri: mulieri emaciatę, cui suppressi erant menses primo die sanguini sexquilibram detraxi; postridie uerò eius diei iterum libram, tertia die unciam.

Occurimus emaciatos abundare posse sanguine seroso, uel aliomodo uitiato, & non syncero; de quo nos loquimur, dum uero refert, crassos inueniri cum pauco sanguine, nos per crassos intelligimus pingues, & non perfectum habitum carnosum, qui re vera supponit semper sanguinis synceri abundantiam.

Secundus locus est venas habere elatas & eminentes, vt colligitur ex Gal. 1. de hum. 1. & 6. de morb. vulg. tex. 29. dum de muliere emaciata, cui sanguinem multum detraxit loquitur, ibi habet hæc non possunt sanè venæ esse angustæ, & flaccidæ, & sanguinem copiosum continere.

Tertius locus est physionomicus, etenim sũt admodum hirsuti, ratio est, quia copia sanguinis indicat copiosam esse fæcem melácholicam, quæ est causa propria pilorum; Præterea ex Arist. sanguinei habent magnam frontem, & aures erectas: ex Hipp. & Gal. 4. de ratione uict. in ac. tex. 26. sanguinei habent constantiam seu immobilitatem oculorum.

Quartus locus desumitur à virtute corporis, nisi enim facultates animales fortitudine donatæ sint, sanguinem augere non valent: Quintus locus, qui est omniũ certissimus, colligitur ex cõsueta sanguinis euacuatione intermissa per nares, hęmorrhoides, & per alias partes: ex hoc enim fonte, & ex aliquorum saltem syndrome non erat difficile sanguinis vbertatem cognoscere.

A consequentibus, scilicet ab actionibus animalibus, vitalibus, naturalibus, ab exeuntibus, & retentis, & à qualitatibus tactilibus colligimus, quando corpus est dispositum ad polyæmiam; Quoad facultates animales principes attinet, ut est discursus, memoria, & imaginatrix dicimus esse retusas, & hebetes: sanguineos enim vocat Galenus 2. de hum. text. 30 & 1. de nat. huma. tex. 39. stolidos: utque stolidi ex Gal. auctoritate dicuntur esse ad risum profusi, incontinentes, & imprudentes: A risu indicatur sanguis, ut docet Auer. & Auicen. in cantica; Hipp. 6. aph. 53. & Galenus in comm. desipientiæ cum risu sunt tutiores, quia à sanguine fiunt.

Sed exurgit dubitatio, quia in desipientia Sileni obseruabatur risus factus à bile adusta & saturata. Similiter Galenus 6. Epid. in fine tertij dicit, affectus sanguineos

neos esse tutissimos: affectus tamen Sileni fuit ualdè lethalis.

Respondetur, quod risus Sileni non erat ab animo,sed a conuulsione,seu a remore diaphragmatis: quo casu risus contineri non potest. De quo risu habemus historiam de Psychone,qui in obsidione cuiusdam ciuitatis accepit uulnus in pectore a lancea, & paulò post sibi risum fuisse excitatum ob ferream cuspidem in septo relictam. Hanc historiam uidetur citari Aristoteles 3. de par.animaliū cap. 10. Risus ergo ex sententia Aristotelis fit in diaphragmate ob titillationem ab illa parte excitatam: si uerò titillatio est præter naturam, continuato risu moriuntur. Valerius Maximus de Philimone lib. 9. refert uidendo asinum comedentem ficum adeo fuisse risum in ipso concitatum, ut conuulsione facta in septo statim obierit. Idem dicunt de Chrysipo.

An uerò risus sedes re uera sit septum uel Lien, ut putabat Democritus referente Alexandro 1. problem. 136. uel cerebrum ut Plinius arbitrabatur:hic non est locus pro hac disputatione, quia in hoc loco per risum intelligimus naturalem & moderatum ab animo pendentem, & non de omni risu.

Quo ad actionem imaginatricem, dicit Galenus 1. de humoribus comm. 1. & alibi, quod somniant sanguinem egredi, uel ab alto cadere, & rubra uidere: non potest enim sanguinis redundantia in uenis contineri:quin ad cerebrum mittantur sanguinei uapores,& spectra sanguinea offeratur;Quo ad motricem facultatem attinet, obseruamus sanguineos difficilè montes ascendere,ratio est,quia caua uena tumida, & onusta sanguine cōprimens diaphragma necessariò reddat inspirationē frequentem, & laboriosam.

Ab actionibus uitalibus locus a pulsu desumitur; dicit Galen. 2. de causis pul. 2. quod sanguinis copia facit illam pulsus inæqualitatem, quæ facillimè sedatur sanguinis missione; ualebit ergo consequentia, post sanguinis euacuationem illicò,tollitur pulsus inæqualitas, ergo polyæmia erat in corpore.

Ab ἀσφυξία, idest a pulsus ablatione, alijs non discrepantibus signis, potest indicari polyæmia; Galenus enim lib. de causis morborum 3. dixit arterias aliquādo adeo impleri sanguine, ut nullum in ipsis supersit spatium, & inde cum aer per inspirationem in arterijs non recipiatur, calor & pulsus extinguantur unde mors, nisi statim sanguis copiosissimè mittatur.

A naturalibus, quia aptissimi sunt ad coctionem, sicuti enim biliosi ad attractionem,& expulsionem; & melancholici ad retentionem; sic sanguinei in cōcoquendo cęteris omnibus præstant;A nutritione idem colligitur, dicit enim Alexander Aphrodisæus 2. probl. 10. sanguineos benè ali,dicitque sanguinem primo loco alere; secundo loco pituitam; ualebit ergo perfectè alitur, ergo sanguinis optimi est abundantia.

Ab exeuntibus, quia faciunt excremēta sanguinolenta & concreta: Gal. enim lib. de atra bile cap. 2. dicit, quod nullus humor concrescit,nisi sanguis & lotia rubra; etenim dum sani quoque sunt, rubrum reddunt lotium,rubra sputa,& fæces sanguineo colore sæpè resperfas.

Amplius duo oriuntur loci a semine, & lacte copioso; quia Galenus 16. de usu par.cap. 10, dicit, quod sanguinei omnes lac, & semen copiosum faciunt, ualebit ergo, lac copiosum gignitur, uel semen, ergo polyæmia.

Similiter ex densitate & soliditate carnis colligi potest polyæmia; sicuti mollis & flaccida pituita;habemus enim ex Hip. pocrate lib.de principijs, quod caro cordis fiat dura a calido; sicut laxitas a frigido;dēsitas significat concoctionem, quia alimentum copiosum assimilatur, implet & densat;ualet alimentum est copiosum, ergo polyæmia; Hinc iuuenes fortes habent carnes duras ob calorem & bonam coctionem, unde polyæmia.

A qualitatibus tactilibus, quia, si habeant oculorum uenas rubentes, & linguam plus debito rubram, sanguinis habent abundantiam, ualebit ergo oculi & lingua naturaliter rubēt, ergo sanguinis ubertas; Galenus 1. de hum.com.1.dicit, si corpus uergat ad rubrum colorem, signum est polyæmiæ, hæc fuit uera; si corpus se ipso albidius sit factum, neque ulla sit perturbatio, pituitam abundare plerumque indicatur, cum uero sit pallidius,

dius, aut magis flauum, bilem; si ad rubicundius vergat, quam naturæ status ferat, sanguinem; si ad nigrum, atram bilem: Ex ijs anteccedétibus, & consequentibus locis polyæmia colligi poterit.

A morborum generibus omnibus idē colligitur: ab intemperie scilicet calida, qualis est febris synochus sine putredine, quæ triduo soluitur, quæ est homotona, idest semper manens in eodem vigore vsq; in finem, vel acmastica, quæ scilicet semper augetur, vel paracmastica, idest semper decrescens, sanguis colligitur; valet enim est synochus, ergo sanguinis redundantia: A mala compositione, vt à tumore rubro cuiuslibet partis corporis, & pręcipuè oculorum, in quorum venulas sanguis redundans facilè procumbere, & restagnare solet: locus iste à tumore rubro est Galen. 14. method. cap. 9. A soluta vnitate, vt sunt venarum rupturæ, non ob casum factę, vel iram cum clamore, vel ob aliam causam extrinsecam, sed plenitudinem.

Symptomata sanguineos morbos insequentia sunt actiones læsæ, exeuntia, & retenta, & qualitates tactiles præternaturam, suntque illa ferè symptomata declarata in locis pertinentibus ad secundum fontem, veluti rubra somniare, pulsus habere inęquales, & alia superius proposita: In sanguineis tamen ægrotantibus hæc symptomata adhuc fiunt vehementiora: Etenim risus, sanguinis fluxus per hæmorrhoidas, per os, per nares, sanguinisq; suppressio, suggillatio, color rubeus corporis, & aliquando sine morsu in his ægrotantibus modum excedunt: Pręterea debent quoque obseruari symptomata, quæ insequuntur polyæmiam ab Hippocrate, & Galeno 4. de ratione vict. tex. 26. relata: dicit enim ibi Galenus, manuum porrectiones, dentium stridores, & maxillarum contractiones à sanguinis nimia abundantia lædente neruorum originem prouenire: additque sanguinis multitudinem inducere torporem, & inde oculorum constantiam, & immobilitatem: Ex ijs ab Hipp. & Galeno propositis symptomatibus insequētibus sanguinis vbertatem duo oriuntur loci, alter à vitiata motione, scilicet à stridore dentium, à maxillarium contractione, & à manuum porrectione; alter à torpore, & ab oculorum constantia, & immobilitate.

Si verò varia signorum genera ægrotanti contingerent, vt partim indicarent sanguinis multitudinē, & partim vitium aliorum humorum, tunc esse dicendum cum polyæmia peccare quoque alios humores, exempli causa, sit aliquis carnosus, habeatque linguam plus debito rubram, oculos suggillatos cum lippitudine sine morsu, ex ijs polyæmiam colligēmus, verum si patiens habuerit adiunctā tertianam, dicemus, cum vbertate sanguinis mistam esse bilem; denique, si huic superueniet symptoma melancholicum, conijciemus sanguinis portionem esse permutatam in succum crassum. Ex methodis propositis non solum simplices homores, sed mistos quoque colligemus: quomodo autem misturæ fiant, in lib. sequenti declarabitur.

A locis affectis idem colligitur, partes affectæ, quæ sępè sanguinem peccare ostendunt, sunt iecur, & venę. Iecur, quia est sanguinis auctor, dicebat Galen. 4. de vsu par. cap. 14. in iecore sanguinem fieri, & benè coqui, quia multi in eo sunt sinus; venę, quia sunt sanguinis domicilia, valebit ergo vt plurimum iecur afficitur, ergo in sanguine morbus est; morbus a venis dependet, ergo sanguineus, si vero in consequentijs aderit scrupulus, virtute signorum aliorum fontium faciiē illum tolles.

A iuuantibus & lędentibus colligimus duos locos indicantes sanguinis vbertatem, quorum primus est dum iuuat sanguinis missio, quod signum, quamuis indigeat, vt alijs roboretur signis, ex Gal. tamen 4. de tuend. san. 4. sæpè valet consequentia, iuuat sanguinis euacuatio, ergo polyæmia.

Secundus locus sumitur ab illa cibi paucitate, quæ tollit lassitudinem, & sitim, est Gal. 6. de morb. vulg. 3. tex. 28. sanguineos scilicet, & pituitosos cibi paucitate tollere sitim, & lassitudinem.

Postremus hic fons continetur virtute in quinq; superioribus qui soli necessariò concurrunt, ratio necessitatis illorum ex eo pendet, quia vt aliquid fiat duo necessariò semper præcedunt, exter-

nę

næ ſcilicet coctiones,& ſubiectum diſpoſitum,alioquin nihil noui in hoc mortali, & caduco ſtatu emergeret: hinc Philoſophus pro rerum caducarum principijs poſuit cauſas efficientes externas, & priuationem, quæ aliud non ſignificat, quam corpus diſpoſitum,eſtq; principium, tum quia ſine ipſa nihil fieret,tum, vt euitaret illam vanitatem Anaxagoræ dicentis, quodlibet fieri ex quolibet : poſitis igitur cauſis efficientibus,& corporibus diſpoſitis neceſſariò formæ,ſeu morborum ideę fiunt,& deinde eorum ſymptomata, quæ morbos ſequuntur, ut vmbra corpus.

At deniq; oportet, ut humores in aliquo loco, uel aliqua corporis parte ſint: Quæ cùm ita ſint, neceſſariò quinque fontes oriri debent:ut primus ſit ab externis cauſis efficientibus ortus : Secundus à diſpoſitione corporum:Tertius à morborum ideis:Quartus à morborum ſymptomatis:Quintus à locis affectis:Poſtremus, qui eſt à iuvantibus,& lœdentibus in alijs revera contineatur fontibus, ut alibi oſtendimus : illo tamen vtemur, ut aliquando facilè, & ſine longo diſcurſu peccantes, & occultos humores cognoſcere poſſimus.

Ex traditis patet, quomodo per ſignorum communium ſyndromem artificioſam potuimus cognoſcere omnes peccantes humores in corporis latebris abſconditos:oſtendimus prius modum, quo ſeptem bilioſorum ſuccorum differentiæ, ſcilicet pallida, flaua, uitellina, porracea, iſatidis, æruginoſa, & rubra, cognoſcantur:deinde modum cognoſcendi quatuor pituitoſorum ſuccorum differentias, quæ ſunt pituita acida, ſalſa, uitrea, & dulcis: exindè quomodo tres melancholiæ, ſcilicet fæx ſanguinis, eadem aduſta, & atra bilis cognoſcantur: Demum egimus de cognoſcendo flatu, & de polyæmia: quorum omnium cognitio adeo medicinæ conferre poteſt, ut credam ſine exacta hac notitia, eſſe impoſſibile, ut ægritudines cognoſcamus, & ægrotantibus ſuppetias afferamus.

FINIS SEXTI LIBRI.

SAN-

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Humorum peccantium per sapores, & odores perquirendis.

LIBER SEPTIMVS.

Ostenditur, quomodo omnes peccantes humores misceantur. Cap. I.

N præcedenti libro ostendimus quomodo virtute syndromes signorum communium possint perquiri humores in imis corporis partibus existentes. In præsentia sequitur, ut statim agamus quomodo misceantur, & qua via humorum misturæ cognoscantur. Omnes humorum peccantium misturæ (ut à communissima diuisione exordiamur) uel sunt intrinsecùs factæ, uel ex humoribus à varijs partibus missis: Intrinsecùs factæ ab Auicenna dicuntur, quando (exempli causa) peccaret bilis flaua, accideretq; ut eius portio à calore præter naturam fieret æruginosa, eaq; cum flaua misceretur; si verò accideret, ut æruginosa ab alio loco mitteretur, & flauæ bili adiungeretur, mistura ab humoribus aliunde missis uocaretur.

Auicennas lib. 1. fen 1. cap. de humorib. dicit, nullam esse humoris speciem, quæ aliquando misturarum utrumq; genus non experiatur: nullus sanè est patiens malis humoribus vexatus, qui mala aliqua humorum miscella non grauetur, quoniam nemo ab unico solo humore peccante, qui non alteretur, & transmutetur, uexari potest.

Est Galeni sententia 2. de diff. feb. 5. humores non posse eodem modo manere, sicuti erant prius; quia in perpetua alteratione versantur, & semper inuicem miscentur: est quoque corporum viuentium natura, quæ idem persuadet, quia iners, & otiosa manere non potest.

Hinc, si bilis flaua in morbi limine exuperat, antequam æger ad augmentū, vel statum perueniat, tam varijs modis alteratur, vt in varias humorum prauorum differentias sæpè mutetur; modo enim fit porracea, modò æruginosa, modò atra, & denique ex varijs transmutationibus variæ quoque misturæ fiunt, quæ diuersis modis humanum corpus opprimunt.

Tyrones medici, dum ineunt consilia pro ægrotantium salute non insipientes has humorum perpetuas vicissitudines, & misturas in hunc errorem vt plurimum prolabūtur, statuunt in morbi principio, humorem peccantem exempli causa esse bilem, creduntque eandem humoris speciem perseuerare vsque in finem, perinde ac bilis esset inalterabilis, & intransmutabilis: nec vident, humores ob morbi insultus multoties mutari, & permisceri: Nec vident in omni ægrotante esse quotidie obseruandas, & præcognoscendas varias humorum mutationes: bilis enim, quæ externo die erat flaua, hodie fieri potest æruginosa; cras deinde posse misceri cum pituita, & in porraceam degenerare.

Ex qua posita humorum vicissitudine variæ oriuntur indicationes, & varia remedia quotidie proponantur oportet, quæ enim indicantur à bile flaua, non conueniunt æruginosæ, nec vice versa. Similiter indicationes, quæ hauriuntur ab æruginosa facta in eadem massa erunt omninò diuersæ ab ijs, quę indicantur ab æruginosa aliunde missa.

Sapores indicātes humorum misturas sunt salsus, dulcis, acidus, & ponticus: Colores verò præcipui sunt albus, flauus, vitellinus, porraceus, & niger: ostendimus in 1. lib. falsum saporē salsam pituitam indicare; verum, quia salsedo in pituita fit, uel quia miscetur cum salso sero, uel quia ob putredinem, uel moram, uel ob aliam causam calidam salsa fit, ideo, quomodo hęc fiant, erit explicandum.

Similiter, cum obseruetur ponticus sapor in pituita uitrea, expedit, ut exploremus an per se, uel per accidens talis sit, quòd est, an à magno frigore, uel ab humore aliunde transmisso ponticum acquirat saporem solet sæpenumero exigua melancholici ichoris portio, perinde ac oleum sulphuris vitream pituitam ponticitate inficere.

Itidem sapor dulcis, qui in saliua obseruatur, fit, uel quia cum pituita miscetur ichor sanguineus, quę mistura facta est ab humore aliunde ueniente, uel quia pituita reddita sit semisanguis: hæc vocatur mistura intus facta; Postremò acidus sapor fit in pituita, ut dicit Auicennas lib. 1. cap. de humoribus uel ob misturam melancholiæ forinsecus missæ, vel ob causam, quæ est in pituita; etenim si dulcis fit, & contingat, ut ebulliat, dicit Auicennas, acidam fieri.

Similiter colores modò per se tales, modò per misturam fiunt: si alba fuerint excrementa, protinus dicemus esse alba uel ob misturā pituitæ, uel ob debilitatē uentriculi, uel hepatis: Nisi distinctè has affectuum ideas pręcognoscamus, neque indicationes haurire, neq; manus medicas miseris ęgrotis porrigere poterimus.

Flauus calor modò, ut dicit Galen. libr. de atra bile, oritur à mistura tenuis humoris, modò 2. pręsag. 47. flauus fit à pallido sero torrefacto.

Vitellina bilis eandem difficultatē nobis adfert, quia Auicennas credidit factā esse à mistura flauę bilis cū crasso phlegmate: Galenus uerò negat in hac bile esse misturam, quia putat à calore, igneo, tenue & aquosum flauę absumi, & inde colorem intendi, & uitellinum fieri.

Postremo est porraceæ bilis, de qua sunt qui dicunt, talem fieri ob misturam flauæ cum pituita; sunt quoque alij, qui dicūt vitellinam & non flauam cum pituita, ut porracea fiat, permisceri; Denique sunt qui defendnnt porraceam esse mistur[illegible] pituitę cum ęruginosa bile.

Qu[illegible]circa, cum omnia sint controuersa, si[illegible]que obscura, & difficultatibus obstructa, non est mirum, si in omni re difficili omnes opiniones, quas fingere potest humanus intellectus, in mediū afferātur: Iccirco nisi in tāta opinionū uarietate distinguamus analyticis initijs, propria à cōmunib. nulla nobis relinquetur uia, qua ueritatem consequi possimus.

Pręterea plurima sunt affectuū pręter naturam exempla, in quibus obseruantur humorum misturę. Galenus lib. de tumoribus præter naturam cap. 10. dicit causam

sam erysipellatis externi esse bilem flauam mistam cum ichore sanguineo; valebit ergo est erysipellas externum ergo mixtura bilis flauæ cum ichore sanguineo ægrum vexat.

In Historia vxoris Dealcis, quę in delirio plorabat, & ridebat, Galenus collegit sanguini bilioso melancholiam esse commistam: lib. de comate cap. 3. & 1. prędict. comm. 33. legimus, coma vigil à mistura bilis cum pituita pendere, vt perpetuò valeat consequentia, est coma vigil, ergo misturæ ex bile, & pituita accepta referenda causa est: tale quippiam in aurium tinnitu, qui aquæ currentium sonum imitatur, dicimus, esse pituitam aquosam cum flatu: In lethargo exquisito omnes consentiunt esse pituitam mistam cum sanguine: idem in alijs obseruatur affectibus: quia nullus est morbus, qui ab aliqua mistura non alatur, & foueatur.

Quinimmo, dum sanam vitam agimus, nullus est humor ita simplex, & syncerus, qui non sit ab aliquo contaminatus, & non sit factus impurus: Si elementa, quæ mundum hunc inferiorem complent, impura, & inuicem permista esse credimus, quãto magis erit credendum, in ægrotantibus humores à causis non naturalibus, & violentis esse permistos, & contaminatos. Quæ cum ita sint, valde conuenit, vt de saporibus, & coloribus indicantibus misturas humorum altius repetamus, vt tandem misturis cognitis, sciamus indicationes haurire, & morbis suppetias afferre.

Quomodo cognoscitur, quando salsedo in pituita sit per misturam intus factam, & quando per misturam humoris aliunde venientis. Cap. II.

CVm salsus sapor præcipuè indicet humorum misturas, præstat prius perquirere, cur insipidi humores fiãt salsi: variæ sunt opiniones, Galenus 2. de diff. feb. c. 8. dicit, salsedinem pituitæ fieri aut propter putredinẽ, aut propter salsas & serosę humiditatis mistionẽ: Auicẽnas lib. 1. fen. 1. doct. 4. cap. 1. dicit, pituitam fieri salsam vel ob mistionem bilis adustæ, vel ob putredinem, vel ob moram.

Plurimi Galeni sectatores, cum videãt Auicennam discedere à Galeni sententia dum diceret, salsedinem fieri ob mistionem bilis adustæ, Galenus vero ob salsæ, & serosæ humiditatis miscellam, conantur sententiam Auicennæ experimentis reijcere; dicunt enim, nunquam esse visum, quod ex mistione amari cum insipido humore consurgat salsus sapor: verum quomodo res se habeat, & an sit inter Galenum, & Auicennam dissidium, inferius ostendemus.

In primis se offert, vt videamus, an propositæ causæ salsedinis sint propriæ & adæquatæ: sumpto hoc initio ab Aristotele, & à Galeno non semel supposito, quod scilicet causa propria, & adæquata vnius effectus vnica sit, eaque nõ sit partialis, vel remota: Dum igitur dicunt, causam salsedinis esse putredinem, vel moram, videntur afferre causas partiales, & non adæquatam: dum vero dicunt, salsam, & serosam humiditatem efficere salsedinem in pituita, petere videntur principium, quoniam quæritur, cur serosa humiditas salsa sit.

Inuenienda est igitur causa salsedinis, vt salsedo est, quæ vnica debet esse, & vnico debet adæquato conuenire subiecto, & non pluribus: quia inuenta illicò quoque scietur, cur salsi fiant humores.

Hæc doctrina est Aristote. 2. priorum cap. 35. vbi ostendit exemplo fortitudinis Leonis, nos scire solum per cõuertibilia, & adæquata; similiter 2. post. circa finem dicit, passionem quærendam cognosci, dum subiectum, cui primo conuenit, & eius passionis causata adæquata inuenitur: Hinc Phylosophus, quem non æmulari conamur, in tota sua phylosophia prima subiecta passionum semper perquirit, vt demostratiuas scientias constituat: hinc 4. metap. attribuit enti in communi, vt primo subiecto: & adæquato communissimas proprietates: quæ constituunt diuinam phylosophiam, easque deinde perquirit: Ad eundem modum primo cæli acturus de motu locali quinque simplicium corporum, statim tex. 5. præcognosci cui subiecto adæquatè conueniat localiter moueri, dicitque conuenire magnitudini naturali sumptæ in maxima latitudine: similiter in tota sua phylosophia vult omnia pẽdere ab vnica

causa, & vnius causæ, quatenus vna, vnicum esse effectum, & vnius effectus, quatenus vnus, vnicam esse causam, & vnicũ subiectum: Quam altissimam sapientiam sequens quoque Gale. admirabilem medendi methodum composuit, quæ consistit in hoc præcipuo fundamento, quod scilicet vnum, vt vnum conueniat vni, pendeat ab vno, & indicetur ab vno.

Supposita itaque hac Arist. & Gal. philosophia dicimus, putredinem, vel mistionem salsi ichoris, vel mora non esse veras causas salsedinis, quia, cum sint plures, nulla erit adæquata, sed quælibet erit partialis: millies enim morantur, vel putrescunt humores, attamen non semper salsi fiunt: esset igitur illa inueniẽda causa, qua putredo facit salsedinem in pituita, qua mora sine putredine, vel qua bilis adusta sine putredine, & mora salsedinem efficit.

Dicimus itaque cum Arist. & Gal. salsedinem fieri, quando in humoribus pars dulcis, & insipida virtute caloris separatur, & pars terrestris, quæ remanet, aduritur, & permiscetur cum humoribus aquosis: Hæc opinio est Aristotelis, Galeni & cæterorum Antiquorum philosophorum: Aristot. 2. probl. tertio 4. probl. decimotertio, & 5. trigesimoquinto, quia ibi dicit, salsedinem lachrymarum, vrinæ, & sudoris fieri, quia transit dulce, & concoctum in alimentum: pars verò terrea calefacta, perinde ac calx, & cinis, reddit humores salsos. Galeni, quia quinto simp. med. fac. 26. dicit, quod salsum est calidum terrestre 2. de facult. naturalibus cap. 8. habet hæc verba, quis non ignorat, eorum, quæ immodicè coquuntur, singula fieri primo quidẽ salsiora, postea vero amariora? ratio est, quia à calore absumitur pars dulcissima, quæ est magis aerea, quod verò salsum est, melius deinde sentitur: subdit postea fieri amariora; quia calor faciẽs amarum est magis adurens, amarum quidem, & salsum ex Aristotele, & Galeno secundum magis & minus differunt.

Hinc quoque Galenus 3. aph. 12. dicit, sicuti acida pituita fit à forti frigiditate, sic pituita salsa fit à caliditate replente caput: Causa igitur salsedinis ex sententia Galeni & Aristotelis est calor resoluens tenue, & insipidum, & simul adurẽs portiones terrestres; Antiquorum, colligitur enim ex libello de historia philosophica Gal. adscripto, quod Anaximander dicat, mare esse salsum, quia igne consumpta sit pars, quæ erat dulcis; Anaxagoras verò dicat esse salsum, quia pars pinguis in vapores sit resoluta; ibique refertur, Platonicos dixisse aquam dulcem esse factam ex aere frigoris opera; ecce, quod omnes antiqui putarunt aquam fieri dulcem ob partes pingues, & aereas, salsam verò esse factam, quando à calore pars dulcis aerea, & pinguis in vapores abijt.

Cæterum, quia salsedo non solum fit, dum resoluitur insipidum, verum etiam dum pars terrestris calefit, & aliquantulum aduritur; ideo Empedocles, & Antipho, vt loco citato refertur, dixerunt salsam aquam esse sudorem corporum æstuantium; patet itaq; ex omnium consensu salsedinem fieri à caliditate adurente terreum, & resoluente humidum dulce, pingue, & aereum, quod reuera insipidum est.

Verum, quia caliditas resoluens humidum insipidum, & adurens terreum non solum potest nasci à putredine, à bile adusta, & à mora humorum, vt dictum est, sed vt placuit Gal. libro de causis morb. 2. à stipatione, alimento, à calidorum corporum adhæsu, à putredine, & à motu.

Vanum erit arbitrari salsedinem solũ fieri à putredine, à mora, & mistione adustæ bilis, erit igitur causa adæquata salsedinis calor quatenus talis est, vt possit resoluere dulce, & adurere terreum, illudq; permiscere cum aquoso humore; hæc colligitur ab Aristotele, Galeno, & antiquis philosophis; hæcque est causa vniuersalis, & conuertibilis, quoniam posita hac causa, quæ resoluit dulce insipidum, & adurat terreum, necessariò fiet sal, positoque sale est necessarium, eandem causam præcessisse.

Præterea idẽ confirmatur à posteriori siue à proprietatibus salsi saporis traditis à Galeno 5. simp. med. fac. cap. 26. dicit enim salsi saporis proprietates sunt constringere, & constringendo seu condensando seruare, & desiccare; nisi in sale essent portiones terrestres, sal non constringeret, nisi esset resolutum dulce insipidum,

pidum, sal non conseruaret, sed corrumperet; humidi enim dulcis, & insipidi proprium est excitare ebullitionem, & putredinem, nisi hoc dulce insipidum esset resolutum à calido, sal potius refrigeraret, quam calefaceret, quia terra sua natura est frigida, & sicca, nisi partes terrestres adustæ essent permistæ cum aquoso humore, sal nullam penetrandi facultatem haberet.

Denique idem confirmatur lucidissimo aquæ maris exemplo, mare enim dulcissima aqua fluminum semper renouatur, nihilominus eadem salsedine ob solis radios exurētes perpetuò gaudet, nisi reuera sal de nouo fieret, ab hoc externo, & immutabili efficiente, vt sunt radij solares, qui dulciores partes aquæ resoluunt, & portiones terrestres adurunt, hactenus eius salsedo esset absumpta.

Verum magna exurgit dubitatio, quia si radij suo calore salsedinem maris efficerent sequeretur, quod etiam lacus radijs solis expositi essent salsi.

Respondemus, quod lacus non ita apricātur, neq; tot motib. in proprio alueo agitantur & perfectè miscentur cum terra, vt mare: quamuis vero inueniantur lacus maximè expositi radijs solarib. & maximè agitati, & turbidi: attamen quia agitatio non est perpetua, vt in mari, partes terrestres permistæ illicò petunt fundum, & radij eas adurere, & per consequens salsas reddere pauco temporis cursu non possunt: motus, quibus perpetuò agitatur mare, duodecim sunt omninò diuersi: in lacubus vero tot non sunt.

Primus aquæ maris motus est fluxus & refluxus: secundus est motus litoris: hi duo motus sunt perpetui, & solum conueniunt mari, & nequaquam cæteris aquis dulcib. tertius est motus ad centrum; quartus motus augumenti & decrementi: quintus est motus ventorum: sextus est motus alterationis, quæ fit à radijs solaribus; radij enim tantum possunt, vt ipsi pluuiæ fontes, & flumina in mare continuo restagnarent, totam aquam maris paucorum dierum cursu absumerent.

Septimus est motus ad proprium locum: aqua enim si esset in centro ascenderet ad suum locum. Octauus est motus vertiginis: nonus est motus à septentrione ad meridiem qui obseruatur ab Aris. 2. meteor. & ab experientia. Decimus est motus eleuationis aquæ à radijs solaribus. Vndecimus est motus ab ortu in occasum, qui in oceano obseruatur. Duodecimus est motus generationis; sed de his motibus fusius in comm. primæ fen. Auicennæ vbi agimus de aqua.

Ex superius dictis occurrit dubitatio, quia diximus superius, causas salsedinis à Galeno, & Auicenna traditas esse partiales, & non veras, & adæquatas.

Respondemus Galenum & Auicennam non attulisse causam adæquatam salsedinis: sed modos, quibus pituita salsa fit; inspexerunt enim ad duos modos, quo pituita fieri potest salsa.

Primus modus, quo fit pituita salsa, est, dum salsedo in pituita dulci ingeneratur ob calorem; hæc causa calida generans salsedinem potest esse putredo, mora, & quælibet causa, quæ potest insipidum resoluere, & adurere terreum, quod est in pituita; alias quoque plures causas salsedinis Galenus potuisset afferre, si omnis salsedinis particulares causas voluisset proponere.

Secundus modus generationis salsedinis est, dum salsi, & serosi humores transmittuntur in caput, vel alias partes, & miscentur cum pituita dulci, quam salsam efficiunt; ecce quod Galenus proposuit pro causa salsedinis pituitæ putredinem, & salsos ichores, vt duos modos gignendi pituitam salsam declaratur.

Adhuc enim relinquitur locus quærendi qua de causa serosi humores fiant salsi: quare quando Galenus de vera causa salsedinis loquitur, non dixit serosos, & salsos ichores, vel putredinem esse causas salsedinis; sed dixit calorem resoluentem insipidum, & adurentem partes terrestres esse veram salsedinis causam.

Dum Galenus 2. de fac. naturalibus ca. 8. quærit, cur quæ immodicè coquuntur fiant salsa, non dixit putredinem, vel salsos ichores illam salsedinem efficere; sed calorem igneum resoluentem insipidum, & adurentem terrenas portiones. Similiter Auicennas respiciens ad misturam intus factam dicit putredinem, &

moram salsam pituitam efficere, quatenus resoluunt insipidum pituitæ, & terreum adurunt, non tamen negaret salsam posse fieri à nimio insolatu,ab alimẽtis calidissimis,& similibus causis calidis: respiciens verò ad pituitã salsam, quæ fit ab humore aliunde misso, dicit bilẽ adustam mistam cum pituita, efficere salsam pituitam; non tamen negasset, pituitam posse fieri salsam à serosis salsis ichoribus, & ab alijs causis calefacientibus,& causã ueram,& adæquatam esse calorem resoluentem dulce,& adurentem terreum.

Quod cùm ita sit, errant qui aduersus Auicennam inuehunt,dicentes ex adusta bile salsum fieri nõ posse, quia nunquam est uisum ex mistione amari cum insipido salsum enasci. Argumentum non sequitur, quia dum miscemus amarum cum insipido, non possumus naturam imitari,quia nostræ mistiones sunt iuxta. positiones;natura sola per ueram mistionem operatur; hinc natura miscendo, & transmutando ex eadem materia diuersos colores,& sapores illico componit:niger potus,& cibus,dum à natura conuertitur in chylum, fit albus; dum verò peruenit ad hepar, fit ruber, missus in testes fit albus,in mammillas fit lac:idem de saporibus, quoniam dum cibus amarus, uel salsus conuertitur in chylum, fit dulcis; simili modo accidere potest, ut ex mistione amari cum insipido fiat à natura salsus sapor.

Demum, quod ex amaro misto cum insipido salsus fiat sapor, Aristot.& Galenus non uidentur dissentire; Arist. enim lib.de sensu,& sens. dicit,salsum esse eiusdem speciei cum amaro:Galenus 1. simp. med.fac.cap.36. dicit, salsum, & amarum differre solùm secundùm magis, & minus; utriusq; enim saporis causa est calor resoluens insipidum, & utrinsque materia est terrestris; amarus tamen sapor, ut placuit Galeno 2.præsag.47.maiorem indicat calorem; habet enim hæc verba; Si torrefiat serum, bilis amara fit; si verò tantùm aduratur, fit salsedo.

Postremò Alber.Magn.de minerabil.c. 1.dicit, quòd omnia amara salsum quidpiam obtinent; itaque patet, ex amaro cum insipido misto fieri posse, ut optimè dixit Auicennas,salsum saporem; patetq; nullum esse inter Auicennam, & Galen. dissidium; sed pari artificio de causis salsedinis ambos locutos esse.

Ex traditis non erit difficile, methodũ colligere,quæ doceat,quando pituita fiat salsa ab humore aliunde misso:& quando ab humore in eodem loco existẽte transmutato; Dicimus ergo, tunc catarrhum cognosci in capite fieri salsum ab humore ab alijs partibus misso, quando in corpore erit abundantia biliosorum succorum, uel salsæ, & serosæ humiditatis; alij enim humores non possunt misceri cum pituita insipida,qui salsedinem possint efficere: cognoscetur deindè corpus biliosis, uel salsis succis redundare ex syndrome signorum communium indicantium hos humores tradita c.2.& 3.sexti libri.

Amplius cognoscemus, salsum esse redditum catarrhum ob salsedinem in ipsa pituita ingeneratam, quando causæ ualdè calefacientes caput præcesserint,& hæ sunt illæ quinque propositæ à Gal.lib. de caus. morb. c.2. quarum prima est nimius motus:multos noui,ob vehementes corporis motiones esse catarrho salso correptos: secunda est obstructio meatuum capitis à frigore facta: sæpenumerò accidit, ut sub dio frigidissimo adeo externi meatus capitis claudantur, ut detentus calor transpirabilis resoluat insipidum pituitæ,adurat terrestres portiones: easque misceat, & catarrhum salsum promoueat. Tertius est vsus alimentorum calidorum.

Quarta est adhęsus corporum calidorũ ut sunt hypocausta,uel nimius insolatus.

Quinta est putredo; pituita enim, dum moratur in capite aliquando putrescit, & salsedinem acquirit; ad hæc quinque capita omnes causæ, quæ habent vim calefaciendi, & gignendi salsedinem reducuntur.

Neq; obijciant, quod ijs sit addendum ieiunium, vt Galen. 4. de simp. med. fac. cap.16.his verbis docet,qui pluscululum sustinuerunt ieiunium, ijs saliua salsa redditur, qui vero plurimum, non salsa modo, sed amara.

Respondimus enim huic obiectioni in 6.lib.vbi ostendimus ieiunia,uigilias,mærores, & alia referri ad motum, & alias non dari causas calefacientes, & salsedinem

nem inducētes, preter quinque illas propositas à Galeno lib. de causis morb. c. 2.

His cognitis facilè erit indicationes, & auxilia pro ægrotantium salute inquirere: nam si bilis, vel serosa, & salsa humiditas redundauerit, prius causas generātes arcebimus & deinde genitos succos leniētibus, vel catharticis euellemus: si caput redditum fuerit calidūm ob nimium motum, ob vigilias, ob alimēta calida, ob adhæsum, vel ob ieiunium, tunc ad communem indicationem mentis aciem prius dirigemus, quæ est interna viscera ab ijs calefacta refrigerare: deinde ad indicationes magis particulares confugiemus; per hypothesim, si ob meatuum constipationem pituita putrescat, & putredo salsedinem efficiat, tunc alius non dabitur curandi modus, quàm per remedia, quæ reluctantur putredini.

Quæ verò, & quot sint specifica remedia putredini aduersantia confugimus ad Gal. qui 11. meth. cap. 13. hæc quattuor proponit, euacuare, semiputrida coquere ventilare, & refrigerare: Simili modo ab alijs specificis causis salsedinis erunt specificæ indicationes colligendæ, de quibus egimus in alijs libris: quibus omnib. præcognitis, facile inde erit, vt materiæ auxiliorum fœlicissimi successus ægrotantibus adiungantur.

Qua via noscatur, quando humores fiunt dulces ob misturam intus factam, & quando ob misturam humoris dulcis aliunde venientis. Cap. III.

ACturi de sapore dulci: opus est vt prius declaremus quid sub nomine dulcis intelligatur: Sapor vel dicitur dulcis, dum omni qualitate caret, & est insipidus; vel dum habet manifestam dulcedinem: hic agi debet de hoc dulci manifesto: quoniam insipidus in humorum misturis non persentitur, neq; est cognoscibilis: etenim, si misceatur cum salso, persentitur salsus: si cum bile amarus; si cum pituita acida, acidus: si cum pontica, ponticus; dulcis verò manifestus, quamuis sit alijs humoribus commistus, eodem modo se manifestat, quo cæteri sapores: sicuti enim ponticus persentitur in atra bile, & pituita vitrea: acetosus in melancholia quæ est fæx sanguinis, & pituita acida: salsus in pituita salsa, in vrinis, & sudoribus: similiter dulcis manifestus, & naturalis, vt dicit Galenus 4. de simp. med. fac. cap. 16. in sanguine, & aliquando in pituita persentitur.

Auic. quoque lib. 3. fen. 13. tract. 5. cap. 8. dicit in pituita inueniri dulcedinem, quia chylus antequam vertatur in sanguinem, fit pituita dulcis.

Cum igitur dulcis, & moderatus sapor pluribus conueniat humoribus, nunc est videndum cui per se, & cui per participationem conueniat; dūm enim duo diuersa eadem sunt prædita qualitate, est necessarium, vt qualitas uni per se, & alteri per accidens conueniat: hinc Auic. lib. 1. fen. 1. doct. quarta cap. 1. dixit, humores dulcedine præditos modò esse tales per essentiam, & modò per rei extraneæ admistionem.

Galenus de hoc dulci manifesto, & naturali loquens lib. de atra bile cap. 2. paucis declarat, qui humores sint per essentiam, & qui per participationem dulces, dicit enim, quod sanguis per se dulcis est, pituita vero interdum per participationē, quo pacto verò pituita reddatur dulcis per participationem, colligitur quoq; ex Gal. 2. de fac. naturalib. vbi dicit pituitam fieri dulcem, quia cum ea miscetur ichor sanguineus, qui dulcis est.

Cęterum, quia sapor dulcis manifestus in humoribus est duum generum, alter suauis, qui est similis sapori lactis, butyri, vel pinguedinis, qui habet virtutem oppillatiuam: alter nauseosus, qui est similis sapori glycyrrhizæ, estq; tam penetrantis dulcedinis, vt omnia salsa, & amara huic sapori associata dulcissima sentiantur: præstat, ut de hoc nauseoso dulci illico videamus, à quib. causis oriatur; Auic. lib. 4. fen. 1. tract. 2. c. 47. rectè dicit, hanc dulcedinem fieri aliquando à putredine phlegmatis.

Nec Auicennæ obijci potest, quod pituita à putredine reddatur salsa, vt in capite superiori ostensum est, & non dulcis; quia pro Auicenna respondebitur, pituitam acidam, uel ponticam sua frigiditate adeo obtundere, & moderare quemlibet intensum calorem, ut à putredine, uel ab alia causa calefaciente fiat

dulcis,& non salsa; omnia enim dulcia à calore moderato fiunt.

Neque est mirandum, frigidiorem pituitam fieri dulcem ab intenso calore, quia Galenus 4.simp.med.fac. ca.1 t.probat clarissimis experimentis, quod omnia acerba,& quæ natura frigida sunt,ut poma, pyra immatura, castaneæ, & alia id genus si ignitis carbonibus inijciantur,antequam comburantur dulcissima; combusta vero amara reddantur: acerb. sapor adeo distat ab amaro, & salso, ut à calore igneo prius fiat dulce:natura enim non transit ab extremo ad extremum, nisi per medium;mel quia est calidum,illico ab igne redditur amarum.

Quocirca,si acerba, antequam ab igne reddantur amara, fiant semper dulcia, sequetur necessariò, quòd omnis causa calida, quæ potest pituitam acidam reddere salsam,possit quoque eam prius dulcem facere; non erit igitur solum putredo,vt dicit Auicennas, causa immoderatæ dulcedinis,verum etiam omnes causę calidæ, quæ possunt salsedinem efficere, de quibus in capite superiori actum est; quatenus enim insipidum resoluunt, & adurunt partes terrestres,salsedinem,quatenus immaturum coquunt, & ad medium,& mitem calorem transferunt,dulcedinem efficiunt.

Galenus 4. de simp.med.fac.c.9.habet, quod omnia dulcia sint miti calore prædita, subditque, quod sint sicuti aqua calida, cuius contactus voluptati est; antequam igitur aliquid aduratur,necessariò (si frigidū sit) ad illū teporem,cuius cōtactus voluptati nobis est, veniat oportet.

Calor, qui pariet dulcedinem moderatam, similem sacccharo, & iuiculo carnium, non oritur à putredine, vel ab aliqua causa extranea,& violenta, sed à calore miti, & simili calori nostro ingenito, qui vero pariet dulcedinem immoderatam similem glytyrrhizæ, & saccharo est adscititius, & violentus, vt in acerbis fructibus, qui ignea virtute dulces fiunt.

Ex ijs colligimus, quod sapor dulcis varias humorum misturas indicare possit, quia à plurimis causis oritur; modò enim chylus (si de suaui, & moderata dulcedine loquamur, acquirit dulcedinē ob perfectam alterationem primæ coctionis, modo ob dulces ichores sanguineos à venis extra missos; si de immoderata,quæ in acida,& acerba pituita nascitur, dicimus modò hanc fieri, dum cum hac pituita miscentur humores putrescentes aliunde venientes, modò, dum ipsamet pituita putrescit, quæ est mistura intus facta.

Quod verò diximus de putredine, quatenus est causa calida non solum colliquans,sed adurens,de omni causa calefaciente dici debet; quoties igitur corpus abundauerit pituita acerba, vel acida, præcesseritq;calor aliquis pēdens à motu putredine, alimentis, vicinitate calidorum,vel à constipatione,ex sufficienti enumeratione harum causarum colligemus, vnde pēdeat immoderata dulcedo.

Signa differentiarum colligemus hoc modo,si aliquis in ore persenserit moderatam dulcedinem sine vllo superueniēte symptomate, nullaque existēte polyęmia,causa erit chylus copiosus,& optimè coctus, quod in sanis hominibus aliquādo contingit: si verò in ore persenserit immoderatam dulcedinem præsente polyæmia,tunc dicemus, pituitam esse dulcem ob ichores sanguineos commistos, quomodo verò cognosci poterit,quando in corpore sit polyæmia, tradidimus signa in calce superioris libri.

Sanguis dum effundit ichorem dulcem non peccat qualitate,sed quantitate,quia dum qualitate peccat, illico amittit naturalem suam dulcedinem,docet enim Galenus 2.de fac.natura lib.cap.8. sanguinis dulcedinem ob calorem exuperantem in amarum succum, ob nimium frigus in acidum conuerti.

Similiter si de immoderata dulcedine loquamur, sunt enumerādæ omnes causæ calefacientes, quæ præcesserunt, & methodo tradita in 6.lib. cap. 1. & 2. propria, & immediata causa tam nauseosæ dulcedinis est illicò summa diligentia adinuenienda, quia adeo affligit,& vires alteratricum facultatum dissoluit, vt homines, nisi citò liberentur,ad atrophiam perducantur.

Meminī, me semel vidisse hunc casum in Nicolutio medico, qui tam immoderatam dulcedinem perpetuò in ore sentiebat,vt nihil inueniretur adeo amarum

quod

quod statim in ore ipsius nō dulcesceret, & adeò cępit eius robur languescere, quòd è viuis procul dubio decessisset, nisi ego illi præsto fuissem: putaui à viscerum calore, & à putredine pituitæ, qua corpus erat refertum, tam nauseosam dulcedinem nasci, neque aliud inueniri, quod magis reluctaretur calori, & putredini, oleo calchantino, quo vsus in tanta consilij angustia summa cum admiratione omnium medicorum, qui non potuerunt ei aliquid opus afferre, paucorum dierum cursu sæuissima afflictione liberatus fuit.

Ex superius dictis exoritur dubitatio, quia diximus dulcia oppillare, quæ sententia est quoque recepta ab omnibus, usus enim dulciū inflat, & meatus claudit, attamen Gal. 3. simp. med. fac. cap. 26. dicit, quod dulcia rarefaciunt, & abstergunt: Auicennas tract. de syrupo acetoso cap. 2. dicit, quod natura dulcis non est oppillare, sed abstergere.

Aliqui respondent, quod dulcia moderata, vt sunt pinguia, oppillent, nō tamē immoderata, ut saccharum, mel, & similia, quia hæc habent virtutē abstersiuam; verum hæc responsio non facit ad rem, quoniam dubitatio est de manifesta, & immoderata dulcedine, quę in fructibus, in melle, & similibus inuenitur.

Respondet itaque Auicennas huic difficultati lib. 1. fen. 3. doct. 2. cap. 7. dulcia omnia oppillare, quia rapiuntur a natura ante concoctionem, quare quamuis abstergant: contingit, vt hæc quoque dulcia immoderata per accidens inflent, & oppillent.

Qua via noscatur, quando humores fiant acidi per se, & quando ob mistionem acidi humoris aliunde venientis. Cap. IV.

Anntequā proponatur modus, quo ex acido sapore promptè cognoscere possimus varias humorum misturas, præstat videre, an acida qualitas indicet frigidum, vel calidum temperamentum, & quomodo fiat.

Galenus 1. de simp. med. fac. c. 19. proponit tam facile & euidens experimentum, quod in aceto potentia refrigerandi prædominetur, vt nihil eo facilius clariuśq; proponi possit, illudque ijs verbis explicat: Nos, ut experiremur aceti potentiam illiniuimus tibias multis in locis thapsia, vbi post quatuor, uel quinque horas inflammari cæpissent, huic parti ego aceto, alij rosaceo inunxerunt, alij alia, atq; alia, quæ aut acrimoniam hebetare, aut refrigerare creduntur, applicarunt: eorum omnium comperimus acetum in refrigerando esse efficacissimum: ex quibus uerbis facilè colligitur, acetum habere euidentissimam refrigerandi uirtutē: Libro de marcore cap. 8. in febribus, & affectib. calidissimis laudat acetum cum lactuca admisto pauco aquæ, quod non laudaret, nisi refrigeraret.

Libro quarto de simp. med. fac. cap. 12. laudat opinionem Arist. dicentis, acetum esse frigidum per se, ibique docet ad hypocondria ardentia succum omphacij esse præstantiorem aceto, quia acetum habet uiolentam frigiditatē, hæc sunt Galeni uerba, etenim ad hypocondria ardentia præstantior est succus omphacij, quam ipsum acetum, quod nec uiolentam, ac ferientem habeat frigiditatem, nec eam admistam mordaci caliditati: ex quibus uerbis tria obiter obseruantur; primum quod acetum inflammatis partibus prosit: secundum, quod febrientibus possit cōcedi cocta lactuca cum aceto admisto aquæ pauco: tertium quod in ardoribus magis conueniat succus omphacij, quam acetum.

Quomodo autem fiat acetosus sapor Galenus 4. simp. cap. 15. ijs ferè uerbis declarat; aciditas fit à calido mutante, & à frigido uincente, ut ructus acidi ostendunt, qui fiunt solum, ubi cibi semicocti sunt.

Itaque, vt fiat acidus sapor, requiritur vis calefaciendi, quæ moueat tantum, & vis refrigerandi, quæ vincat, & superet; hinc Galenus 2. de temp. cap. 6. dicit, acidos ructus indicare imbecillum calorem, & talem, vt moueat, sed non vincat: hinc quoque fit, quod 3. de symp. causis cap. 1. dicit, quod acidæ corruptelæ ex cibis frigidioribus fiant: & 1. de loc. aff. cap. 4. habet, si cibi in nidorem transeant, causa efficiens est calida, si acescant, frigida.

Præterea 4. de simp. med. cap 12. dicit, si vinum refrigeretur, acescit, refrigera-

tur a calore resoluente partem calidam, sed nō vincente, quia fieret amarus: hinc, si vinum coquatur igne, non acescit, sed potius amarescit, quia ignis semper vincit; potest tamen vinum, si in tepido loco conseruetur, vt dicit Galenus lib. de antidotis cap. 3. promptè acescere, quia à tepore ambientis commouetur, sed non vincitur.

Experientia quoque docet, aciditatem fieri à frigiditate vincente, & à caliditate tantum mouente, quia videmus dulcia, dum vincuntur à caliditate, semper amarescere, & dum vincuntur à frigiditate, acescere.

Succi herbarum, qui conseruantur in officinis, nisi vasa oleo obturentur, primo à calore tepido ambientis cōmouentur, deinde ebulliunt, facta ebullitione eorum calor resoluitur, quo resoluto frigescant, & per consequens acescant oportet.

Causa vero, cur succi herbarum ebulliant, & acescant; non est solum caliditas externa, verum etiam humiditates extraneæ, & frigidæ, quæ sunt in succis à viridibus herbis expressis; patet quoq;, quia in officinis ab igne succi condensantur, vt resolutis externis humiditatib. conseruentur, ne acescant: tantum potest pauxillum externæ humiditatis, vt dum rudis Pharmacopola non permittit, serapia ebullire ad consumptionem succorum, acida fiant; quia saccharum suo calore promptè excitat succos ad ebullitionem.

Duo itaq; requiruntur, vt aliquid acescat, calidum mouens, & frigidum vincens: si frigiditas esset nimia, & nullus esset calor, nunquam fieret acidus sapor: hæc omnia colliguntur à Gal. 4. de simp. med. fac. cap. 18. ibi enim dicit, nisi calor mutet, non fit acidus sapor, hinc dicit hyeme ob frigus lac, ptisanam, & reliqua difficilius acescere, quam æstate: similiter crassa, & frigida nunquam fiunt amara, sed acetosa; quia frigiditas, & non caliditas in ipsis dominatur: quarto enim de simp. med. fac. cap. 17. dicit, lac nunquam amarum efficitur, sed acetosum, quia caliditas exigua à frigore lactis facile vincitur.

An vero acidus sapor indicet humiditatem, vel siccitatem, an tenuitatem, vel crassitiem, standum est Gal. qui de acido loquens sibi ante oculos proponit acetum, de quo 8. de simp. med. fac. cap. de aceto dicit, acetum est magis frigidum, quam calidum, estque tenuium partium, & siccum in tertio gradu.

Positis ijs facilè erit videre, quibus humoribus per se conueniat acidus sapor: acida enim est melancholia naturalis, pituita acida, & aliquando pituita vitrea.

Quod per se nō cōueniat pituitosis humoribus, patet: quoniā de ratione pituitæ est, vt per se humida sit: acida vero cū sint ex Galeno sicca, pituita per se acida esse non poterit: conueniet ergo per se melancholiæ naturali; quæ sua natura est frigida, & sicca, vt ostendimus in libro superiori cap. de melancholia.

Verum occurrit dubitatio, quia non videtur, quod aciditas per se conueniat melancholiæ naturali, quoniam omnia acida (vt dicit Galenus locis citatis) sunt tenuium partium, melancholia vero est crassarum.

Occurrimus melācholiā habere ichorem copiosissimum, qui est acidus, & acidum dici tenuissimarum partium, quia acidi siccitas, & crassa pars terrestris in copiosissimo ichore est sparsa, quę si esset à sero separata, esset quoque crassissima.

Quod vero copiosissimum sit melancholiæ serum, colligitur ex Galeno, Aristotele, & Hippocrate: ex Gal. lib. de plenitudine cap. 10. vbi dicit, melanchol. cos esse saliuæ abundantes, & à potu abstinentes; copia enim serosi humoris melancholiæ naturalis sitim demulcet; & abundantem reddit saliuam: 2. in 6. epid. 37. dicit, sanguinem melancholicorum esse serosum: Ex Arist. in problematibus de melancholia loquente, qui dicit, humorem melancholicum delectari serositate: secundo de par. anima. cap. 4. vult, quod timidi, & per consequens melancholici habeant sanguinem dilutum: Ex Hipp. 4. de morbis, vbi dicit, lienem esse aquæ locum, vt omnes fermè cōsentiant melancholiā affluere ichorosis, & tenuissimis humoribus, qui sparsam & diffusam habent crassam, & terrestrem portionē 2. in 2. Epid. 27. citat casum Bionis habentis splen elatum, qui liberatur, quia

quia multum minxit. Cum igitur probatum sit, aciditatem pituitosis humoribus per accidens conuenire, nunc est videndum, quomodo per accidens conueniat: Dicimus aciditatem conuenire posse per accidens pituitæ tribus modis.

Primò quia pituita est dulcis, & sua natura frigida; talia verò omnia promptè acescunt, quia dulcia habent caliditatem mouentem, & frigiditatem vincentem.

Secundò acida fit, quando ichor sanguinis sua natura dulcis cum pituita miscetur.

Tertiò acescit, quando ichor acidus melancholiæ in ventriculum mittitur, & cum pituita miscetur.

Cęterum duę occurrunt dubitationes, prima non uidetur, quod aciditas, quę est melancholiæ naturalis proprietas, posśit alijs humoribus per accidens conuenire: rerum proprietates, & definitiones alijs nec per se, nec per accidens conueniunt: hinibilitas non conueniet alijs speciebus per se, neque per accidens.

Huic dubitationi respondetur, quod aliquando rerum proprietates sunt communicabiles, quia corũ subiecta alijs cõmunicantur, sic ichor melancholiæ, quia communicatur pituitæ, eam acidam reddet; equus non commiscetur alijs speciebus, & propterea eius proprietas, neque per se, neq; per accidens alijs conueniet.

Secunda dub. admisso quod pituita per accidens fiat acida, scilicet ob ichorem melancholiæ, & ichorem sanguineum, nihilominus uidetur, quod pituita dulcis, quæ est semisanguis, quæq; fit acida per simplicem ebullitionem, fit per se talis, & non per accidens.

Respondemus aciditatem factam post ebullitionem dulcis pituitę pendere à terreo & sicco humore, qui est melancholicus, quique ob leuem ebullitionem resoluentem calidum, & humidum in pituita generatur: hancque pituitam participare melancholico succo, qui in ipsa post ebullitionem nascitur.

Hinc Galenus lib. de plenitudine cap. 10. loquens de pituita acida dixit, ab ipsa reddi homines famelicos: nisi enim esset sicca, & frigida, & per consequens melancholica, quod in idem recidit: famem non excitaret.

Hinc nũquam potui omninò Auicennam arguere, quando dixit, quod pituita possit conuerti in melancholiam, dissentio tamen ab Auicenna, quia dixit melãcholiam ortã à pituita esse quartũ genus.

Mihi vero cum Galeno tria genera succorum melancholicorum videntur sufficere, quia melancholia sparsa in acida pituita eadem est cum fæcali, eædem quoque sunt proprietates, hæc sententia auctoritate, & experientia roboratur, dicit enim Galenus 3. de loc. aff. cap. 7. experientia patere post pituitosas febres fieri quartanas.

Neque argumenta Manardi lib. 9. episto. 2. & Valesij lib. controuersiarum, quod omnino ex pituita non possit fieri melancholia, aliquid roboris habent.

Primum argumentum Manardi tale est quæ extremè distant nõ possunt in se se inuicem transire, nisi per medias commutationes, at pituita est huiusmodi, ergo non potest conuerti in melancholiam.

Occurrimus huic, pituitam, vt pituitam, in melancholiam non conuerti, sed in ipsa quatenus est mista ex quatuor elementis esse aliquas terreas portiones, quę post ebullitionem, & euaporationem dulcis substantiæ manifestantur.

Secundum argumentum contra Auicennam est huiusmodi: pituita non est vstioni apta, quia, si conijciatur in ignem, non vritur, ergo non potest conuerti in melancholiam.

Hoc argumentum mihi videtur esse vanissimum, quoniam neque bilis adusta vomitu reiecta si ignitis carbonibus inijciatur est vstioni apta: omnes enim humores corporis viuẽtis ignẽ extinguerẽt.

Quæ nam igitur sit illa succorum substantia, qua abeunte, illicò succi, vel vina acescunt; ex sufficiẽti enumeratione partium componentium succos colligitur: omnes succi antequam acescant habent quatuor partes proportione respondentes quatuor elementis, sic in massa sanguinea est melancholia, quæ terræ: pituita quæ aquę: sãguis, qui aeri: & bilis, quæ igni respondet: similiter vinum ex Galeno 2. de fac. naturalibus c. 9. & 4. de simp. med. habet quatuor partes quatuor elementis, & quatuor humoribus nostri corporis respondentes, quarum prima

est

est fæx:Secunda flos,qui supernatat: tertia est vini substantia: quarta est aqua vitæ: Itidem in succis herbarum est fæx, flos,substantia,& aqua vitæ,quemadmodum sciunt distillatores.

Vt igitur perfectè sciamus, quomodo vinum, & cæteri succi acescant, videre oportet, quæ nam ex quatuor vini partibus mutetur,aut resoluatur:Dicimus itaque fæcem, & substantiam vini, vel succorum in ijs, quæ acescunt inueniri, & nequaquam abire, quia hæ partes non possunt ebullitionis calore in spiritum resolui,sequitur ergo, vt abeat flos, vel aqua vitæ;non flos quia in aceto,& succis acidis inuenitur, relinquitur ergo, vt vinum,vel succi acescant;quia aqua vitę in vaporosas auras ob ebullitionem resoluatur.

Prçterea signum demonstratiuũ,quod ostendit, omnes succos illico abeunte aqua vitæ acescere est; quia distillatores ab aceto,vel succis acidis nihil aquæ vitæ colligunt. Hac posita veritate colligimus acetum esse frigidum, quia exiuit aqua ardens, quæ igni respondebat: acetum habere aliquam acrimoniam, quia nihil acescit sine ebullitione à calore extraneo excitata:esse tenuium partium,& valde penetrare,quia vini lentor à calore ebullitionis dissecatur;astringere,quia est siccum:esse siccum,quia in ijs,quę acescunt, abit humiditas vitalis.

Duæ enim sunt humiditates in mistis perfectis,altera,quæ est vitalis,aquæ vitę similis, & quæ propriam temperaturam succorum conseruat, qua abeunte acescunt,& exsiccantur;altera est oleaginosa,qua mistum est mistum, quæ igne, vel putredine,vt dicit Aristoteles,dissoluitur; vnde oritur vappa,quę sępè in vino,& aquis putridis obseruatur,videtur enim in ijs tale quædam oleaginosa, & albescens supernatare.

Ex ijs facilè cognoscere poterimus,quãdo acidus sapor indicabit misturam intrinsecus factam, & quando misturam, quę fiet ab humore extrinsecus adueniẽte:si pituita erit acida,quia in corpore redundet copiosius melancholiæ ichor,tunc euacuando melancholiam è medio auferemus nimiam aciditatem pituitæ.

Cognoscemus vero corpus affluere succis melancholicis ex signis melancholię traditis in lib. superiori: si erit acida, quia dulcis ichor sanguinis commisceatur pituitæ, & inde ob ebullitionem acescat,tunc sanguine è cubito extracto acetositas tolletur.

Si demum ob errores in victu, vel ob nimium frigus calor ventris adeo reddatur imbecillus, vt non valeat in chylum perfectum conuertere cibum; & inde à calore extraneo excitetur ebullitio, & acetositas;tunc,nisi vehemens frigus impresserit malũ aliquod vestigiũ in viscera, acetositas optima cura adhibita in sex rebus non naturalibus tolli poterit.

Quomodo cognoscitur, quando ponticus sapor indicat humorum misturam intrinsecus factam,& quando misturam ab humore aliunde veniente. Cap. V.

POntici saporis nomine intelligi debet austerus sapor;quia Galenus 2.de loc. affectis cap.8.dicit,austera esse grana mali punici,mala cotonea, vuas immaturas, & plura alia esui apta quæ pontica sunt: similiter lib. de atten. vict. ratione vuas immaturas vocat ponticas:Cæterum vnde fiat sapor austerus est videndum: Galen.1 de simp.med.fact.37.dicit,austerum fieri ex acerbo, hosque sapores esse adstringentes,& non differre specie, sed solum secundum magis,& minus:acerbum enim magis, austerum minus adstringit, acerba sunt pyra siluestria,myrta, & mespila immatura,quæ inepta sunt esui, austera vero (vt diximus) apta.

Quomodo autem austerus siue ponticus sapor ex acerbo fiat: audiamus Galenum, qui 4. de simp.med.fac.cap.8.distinctè hoc docet: habetq; ferè hæc verba, acerbum est terreum & frigidum, & tripliciter exoluitur aut incalescens,aut humescens,aut vtrumq; si acerbum solum incalescit,fit dulce,vt castaneę:si verò humescit,& non incalescit, idque fit crassarum partiũ,fit austerũ:si tenuium,fit acidus sapor:si vero incalescit, & humescit, qualitatem admodum dulcem acquirit.

Deinde Galenus refert, quæ semper acerba, & quæ semper austera seruantur, & quæ dulcedinem acquirunt;dicit, quæ semper manẽt acerba sunt fructus ilicis, fagi,corni, arbuti; quæ austera, sunt vitis ami-

aminex,tum fructus,tumvinum acerba, quæ dulcia fiunt,sunt myrti fructus,pyri siluestris,ac roboris; hi enim fructus, & alij similes, dum incalescunt, &c. humescunt, dulces fiunt.

Ex ijs colligimus austera fieri, dum acerba humescunt; mala granata, antequam maturescant, dicuntur acerba: dum humescunt, & aliquãtulum incalescunt, austera seu pontica dicuntur; Itaque vt fiat austerum, necessarium est, vt acerbum humescat: hinc Galenus 1. de simp.med.c.37.dicit,de ratione austeri re vera est,vt adstringat;verum,quia maioris est humiditatis particeps, quam acerbum, austera magis in profundo, acerba magis in superficie adstringent.

Supponatur, saporem ponticum, siue austerum non solum inueniri in pituita vitrea,sicuti docet Auicennas dum dicit, pituitam vitream ob ponticitatem magnos excitare;cruciatus; verum etiam in fæce melancholica, vt ex Gal. colligitur dicit enim 4.de simp.med.8.ponticum esse terreum, & crassarum partium, quod præcipuè melancholiæ conuenit; nunc, par est, vt videamus, an ponticus sapor conueniat per se pituitæ vitreæ, vel melancholiæ;quod per se vitreę pituitæ conuenia non videtur, tum quia de ratione pituitæ est,vt sit humida, & non terrea; tum quia pituita vitrea modò est acida, & modò pontica,si propriè,& per se esset pontica,esset semper talis.

Similiter non videtur, quòd sapor austerus conueniat per se fæci melancholicæ naturali, qu'a hæc est (vt ostensum est superius) per se acida; vnum enim inquantum vnum vnicam solum habet proprietatem per se, & non plures.

Prętcrea austerus sapor ex Galeno indicat mistum esse crassarum partium, & non tenuium;non semel ostendimus naturalem fæcem melancholicam auctoritate Galeni, Aristotelis & Hippocratis adeo abundare ichoribus, adeoque dilutam esse, vt acida,& non austera sit.

Neq; cõueniet atræ bili exedenti: quia hęc est siccissima,& calidissima,de ratione austeri, vt colligitur ex Galeno loco citato, duæ sunt præcipuè proprietates, quarum altera est,vt sit terreum cum humiditate coniunctum;altera vt sit crassarum, & non tenuium partium: relinquitur ergo vt austerus siue ponticus sapor (vt tenet quoque Argenterius) prodeat per se à fæce melancholica naturali, quæ non sit diluta, sed aliquantulum reddita crassior, & terrestrior, habeatque solum tantum humiditatis, qua eius siccitas, & uis adstrictoria possit in profundum penetrare.

Quo pacto vero accidat,vt melancholia naturalis minus diluta reddatur, & fiat acerba, plurimæ possunt esse causæ, modò enim exsiccatur ob vsũ pharmacorum ichores purgantium,modò ob potus abstinentiã, modò ob nimium exercitiũ, ob balnea, ut de ijs hic nõ sit locus agẽdi.

Occurrit tamen ex dictis dubitatio, quia non uidetur, quod fæx melancholica sit crassarum partium.

Respondemus crassitiem melancholiæ naturalis adeo esse dilutam, sparsamque in copiosissima serositate,sicuti ostensum est,ut acida,& non austera sentiatur.

Ex ijs quid indicet sapor ponticus facilè cognoscemus: etenim, si in ore persenserimus saporem similem omphacio, statim inferemus id effici,uel à pituita uitrea, uel à fęce melancholica non admodum diluta,uel ab austeris cibis: has causas distinctè cognoscemus, virtute methodorum traditarum in 6. l. pro cognoscendis differentijs melancholicorum, & pituitosorum succorum; si enim inuenerimus corpus melancholia redundare, non decipiemur, si ex pontico sapore conijciemus fęcem melancholicam debito crassiorem redundare; si pituita,uitream dominari; si corpus,neque pituita,neque melancholia affluet,indicabimus causam acceptam austeri saporis referendam esse austeris cibis.

Verũ, quia methodi cognoscendorum pituitosorum, & melancholicorum humorum traditæ sunt in lib. superiori, ex quibus facile cognoscere poterimus,quãdo in corpore dominabitur pituita uitrea, uel fæx melancholica; ideo hic de hac re merito finem faciemus.

Ostenditur vitellinum colorem esse simplicem,& non mistum. Cap. VI.

QVemadmodum sapores sæpè indicant uarias humorum misturas,sic colo-

colorum plurimi; Hic in primis se offert considerandum, an vitellinus color misturam aliquam indicet; res enim est controuersa, & dissensionis plena; quoniam Auicennas liberè, & aperto Marte videtur in certamen Galenum vocare, dum dicit lib. 1. fen. 1. cap. de humoribus, vitellinam bilem esse misturam ex flaua cholera, & crasso phlegmate.

Galenus vero 2. de fac. naturalibus c. vltimo, & lib. de atra bile aliter sentit, dicit enim, vitellinam fieri ex flaua à calore igneo crassefacta, hacque verborum serie utitur; fit flaua ob tenacem humorem sed, si discussa fuerit, redditur uitellis ouorum crudorum similis.

Auer. 3. coll. cap. 3. Galeni sententiam sequitur; Expedit hunc nodum pro uiribus excutere, quia sententiarum uarietas alterat, & mutat curationem, quoniam si uitellina bilis fieret ex flaua, & crasso phlegmate, ut placuit Auicennę, sequeretur, quod flaua esset calidior uitellina, & quod uitellina indicaret esse incidẽdum, & detergendum, & aliquomodo ob pituitam mistam calefaciendum, quod reluctaretur experientiæ, & Galeno.

Ne igitur de hac re tanti momenti ieiunè, & exiliter agatur, sũt argumẽta pro opinione Auicẽnę adducta, proponenda.

Primum argumentum hoc est: si bilis vitellina esset crassefacta à calore prœter naturam, non esset lutei coloris, sed potius vergẽtis ad nigredinem; calor enim, quo maior est, maiorẽ nigrorem inducit.

Quod argumentum nullius sit roboris, duo afferri possunt argumenta ab experimentis desumpta: alterum est, dum videmus ouorum vitella ab igne assari & condensari luteo eorum colore non abeunte: alterum, dum pharmacopœus prœparat iulapium ignitis carbonibus, nigrorem nullum acquirit: quare sic argumentari poterimus, si calor igneus oui lutea condensat nulla facta caloris mutatione, quanto magis calor naturalis igneo mitior poterit condensare flauam bilem resoluendo tenuiores partes sine mutatione coloris.

Amplius ratio fauet Galeno, quomodo, si vitellina esset ex flaua bile, & crasso phlegmate mista, sequeretur quod flaua esset intensioris coloris vitellina, quod est omnino falsum.

In eundem scopulum prolabitur Auicennas, dum dicit, flauam choleram esse misturam bilis cum aquosa pituita, quod est falsum, quia copiosa humiditas flauæ bilis non est pituita, sed proprium serum bilis, quod specie differt a pituita, & a sero aliorum humorum; est Galeni 6. epid. 2. tex. 38. in omnibus humoribus inueniri proprium serum specie, & natura diuersum ab alijs humoribus: Valesius 1. lib. suarum controuersiarum, & plurimi alij de hac re diffusè egerunt, ideo nobis occasionem plenius loquendi de hac re sustulerunt.

Quorum humorum misturam indicet porraceus color. Cap. VII.

Compaginem bilis cum pituita viridem, & porraceum colorem ad viuum aliquando imitari; videtur in scholis communiter esse receptum, vnica videtur esse Medicorum vox, quod porracea, siue prassina cholera misturam ex bile & pituita portendat.

Cœterum quæ nam sit hæc species bilis, quæ mista cum pituita porraceam efficiat, variè distrahuntur Auctores: aliqui enim dicunt porraceam fieri ex pituita, & bile flaua; aliqui ex pituita, & vitellina: aliqui demum ex pituita & æruginosa bile.

Qui dicunt ex albo, & flauo, aut vitellino viridem, & porraceam bilem enasci, adeo cæcutiunt, vt me pudeat in re tam aperta eos reijcere: Phylosophorum nemo negabit, viridem colorem magis flauo, & vitellino accedere ad nigrum: omnesq; medios colores fieri ex albo, & nigro: Aristoteles libello de coloribus (si Aristotelis est) cap. 2. & Auer. lib. de sens. & sensib. tenent colorem album, & nigrũ esse elementa mediorum; quare si porracea fiet ex omnium consensu ex pituita, quæ alba est, & ex bile; est necessarium, vt hæc species bilis sit opacior, & obscurior porracea bile, pituita enim, quæ alba est colorem semper remittet: si misceatur pituita cum flaua, pallida enasci debet mistura; similiter cum vitellina, erit remissioris coloris: si cum viridi colore pituita misceatur, viridis quoque color remittetur: quare, si ex pituita & bile fieret porracea, esset bilis omnibus alijs obscu-

,curior, hæcque est porracea, quæ est biliosorum obscurissima, quæq; si vlterius torrefiat,dicit Galenus 2.prognost. 47. atram fieri exedentem,quæ ad melancholicos succos pertinet.

Puto ego bilem viridem siue sit porracea, vel æruginosa, fieri ex bile flaua & cærulea. Non negamus tamen cum his bilib.permisceri pituitam. Quod verò color viridis fiat ex flauo & cæruleo colore sciunt Pictores, deinde infinita sunt experimenta.Si .n. acceperimus vitrum flauum & cæruleo adiūgamus,statim resultabit color viridis pulcherrimus: parimodo si misceatur terra cærulea cum auripigmento semper resultabit, viridis inde quoq; colligimus viridem bilem seu porraceam, & æruginosam quæ similiter viridis est,fieri ex flaua bile & cærulea.

Neq;credendum cum Arist. & Auerr. locis citatis fieri ex albo & nigro omnes colores medij: dantur enim colores medij qui sunt per participationem extremorum & dantur medij per negationem extremorum: color flauus viridis puniceus cæruleus,isti omnes sunt medij per negationem extremorum: quià isti ex albo & nigro non fiunt: nemo pictorum hactenus inuentus est qui ex albo & nigro sciret componere rubrum flauum viride vel cæruleum: Quomodo verò fiant colores albi & nigri: & quomodo fiant colores medij per participationem extremorum, & quomodo fiant illi qui sunt per negationem extremorum satis superque egimus in 1. Fen.quæst. 83.& in arte parua.

Verum,cum de loco generationis porraceæ dubitetur; hocq; maximè conferat hic contemplationi; aliquid de hac re dicatur:Quidam enim putant solum in vētriculo generari:Alij vero in venis etiam. Qui dicunt solum in ventriculo gigni,putant id à Gal. colligi posse libello de atra bile,vbi dicit,in ventriculo porraceam gigni:errare videntur isti,quia, quamuis in ventriculo gignatur, nihil tamen prohibet, quin gigni possit in alijs partib. hinc Gal. 2. præsagiorum 39.dicit, porraceam aliquando in venis gigni posse: arbitror ego non solum in ventriculo, & in venis generari posse, verum etiam in omnibus corporis partibus, vbi colligi potest æruginosa bilis:patet experientia, quia videmus aliquando per os, per nares viridem mucum transcolari;per pudenda,vt in ijs qui patiuntur gonorrheam, quorum indusia porraceo colore inficiuntur: similiter in sanguine è secto cubito extracto ichor viridis sæpè obseruatur:proinde ratione, auctoritate, & experientia coacti dicimus, porraceam in ventriculo sæpè fieri,& aliquando in venis, & omnib. locis,vbi misceri potest flaua cum cærulea.

Posito,quod porracea fieri possit in plurimis partib. corporis, & quod modò fiat ab æruginosa ab alijs partibus missa, modò ab adusta bile flaua,redditaque;æruginosa quando erat ceruleæ bili commista, variæ consurgunt indicationes;etenim si ab alijs partib. mittitur, debet pars mittens, & generans hunc malum succum methodis de locis affectis cognoscendis traditis non vno in loco superiorib. libris inueniri & inuenta corrigi;debetque reuelli non à parte in qua residet, sed à partib: mittentibus:si vero porracea fiat à bile flaua,quę non erat æruginosa ante misturam, sed solum post factam compaginem, aliæ ab illis longè faciliores hauriuntur indicationes, ex hac enim mistura intus facta non suboritur sæuum onus vel trucia symptomata excitantur, quæ vires deijciant, quæ viscera premant, & corpus feriant, quia non supponit viscus aliquod tam praué esse affectum, vt mittar,& gignat hoc æruginosum virus.

Quo pacto autem cognoscatur, quando viscus aliquod æruginosam bilem gignat, & mittat in alias partes, facilè ex methodis traditis superius pernoscemus, ex primo enim lib.& tertio specifica idea affectus, quæ æruginem efficiat, colligi poterit; hæc est calidissima visceris alicuius intemperies. Ex secundo semper colligemus, vbi sit protopathia, & per consequens quæ sit pars mandans, & fouens; ex sexto sex locos colligemus indicantes specificam biliosorum succorum differentiam,vt nihil in hoc loco dici possit de hoc humore, de parte mittente & fouente,quod non sit in alijs libris pro viribus explicatum.

Quod

Quod albus humorum color indicet modò calidos, modò frigidos, & mistos humores. Cap. VIII.

ALbum humorum colorem, quamuis plurimi putent pituitosum, & frigidum humorem tantummodo indicare, reperio tamen albedinem in humoribus indicare modò calidos, modò frigidos, modò mistos humores, & aliquando debilitatem viscerum; Quod albedo pituitam significet, Auicennas lib. 1. fen. 2. doct. 3. c. 7. dicit superfluam albedinem significare pituitam; Galenus verò 2. de temperamentis cap. 5. dicit, sicuti pilus niger fit ex torrefacto humore, sic albus ex pituita nascitur.

Quod verò aliquando albedo significet adustos humores, est Auicennas, & experientia: Auicennas lib. 1. fen. 1. cap. de humoribus ijs verbis vtitur, superfluus color in humido corpore in primis nigredinem efficit, deinde denudat ipsum nigredine & albedinem facit; subdit propterea ligna in carbonem, & deinde in cinerem verti, redditq; rationem; calor in humido efficit nigredinem, in sicco albedinem; frigiditas in humido albedinem, & in sicco nigredinem operatur; experientiæ, sunt albæ apthæ, quę indicant adustos dominari humores, sunt quoque alia maligna vlcera calida.

Quod vero ob viscerum debilitatem albidi humores reddantur, patet in leucophlegmaticis, vel in hyposarca, vel simili cachexia correptis, quare, nisi certa aliqua methodo incedatur in cognoscendis humoribus, res confusa, & difficultatibus obstructa relinquetur.

Sed, quia in hoc loco per colores perquirimus misturas, cognitis modis, quibus albi fiant humores, propositum aggrediamur; Quantum attinet ad pallorem sanguinis à cachexia factum, dicimus, hunc colorem indicare misturam ex sanguine, & pituita aquosa, quæ dici potest intrinsecus facta; quia chylus rudis ortus ab imbecillo ventriculo restagnans per mesenterij ispracula in hepar viribus ferè perditum non potest totus conuerti in sanguinem, sed tantum aliqua pars, vnde ex hac sanguinis parte, & pituita aquosa fit hæc pallida mistura.

Causa palloris est aquosus humor, qui non potuit adeo à calore incrassari, vt in sanguinem perfectum conuerteretur: est philosophi 4. meteororum, optimam coctionem fieri incrassando, quod tenue est.

Simili modo dicimus in albo fluxu alui in tenui sanie, in alba vrinam, in liquido catarrho esse aliquas partes coctas, & aliquas crudas; habeat enim viuens, pro vt quis volet, fractum robur, aliquid concoquit; hinc sanguis serosus hydropicorum non omninò inutilis est, quia in ipso oportet, vt sit aliquod coctum, vnde alantur, & viuant.

Hinc errant, qui incidunt in opinionē euacuandi totam aquam illotum per aluum, vel paracentesim, serum enim illud à maiori virtute facilè conuerteretur in sanguinem; ideo non est malum per se, sed quatenus auctum suffocat vires: est Gal. commento septimo de morb. vulgar. tex. 12. esse perforandum ventrem hydropicorum, dum ratione aucti tumoris vires consternuntur.

Præterea alb. color turbidus indicabit misturam ortam ab humore aliunde venientę; sicuti contingit, dum alba pituita commiscetur humori melancholico: hic color in excrementis imitatur colorem luti, sępeq; obseruatur, quia natura perpetuò in ventriculum melancholiam euomit causa retinendi chylum; deindeque cum fæcib. subducitur: si igitur niger humor commisceatur pituitæ, quæ sua natura candidus est, medius efficietur color, qui lutum imitatur.

Possunt denique alij humores commisceri pituitæ, qui eius albedinem remittant: qui autem esse possint ex methodis cognoscendorum humorum traditis in sexto libro facilè cognoscemus.

Ijs positis, quisq; indicationes sciet haurire, quia si alb. turbidus color prodierit à mistura intus facta, vel erit virium debilitas, vel putredo, vt de pure, & catarrho liquido dictum est: tunc viscera debilia erunt corroboranda, & putredo arcenda auxilijs non semel propositis. Si prodierit ab humoribus aliundè missis, dictum est superius non semel, quomodo sit auxiliandum.

Osten-

Ostenditur ex peccantibus humoribus tam traditis fieri misturas possibiles 80084. Cap. IX.

EX hac natura saporum, & colorum hactenus explicata illæ humorum misturæ, quæ sensib. sunt manifestæ, colligi possunt: Quomodo verò pernoscantur quę sint in penitissimis corporis partib. in quas neque lingua, vel oculi penetrare possunt, traditæ sunt in 6. libr. methodi, quæ possunt docere omnes prędominantes humores, & per consequens quamlibet eorum miscellam: Nunquam enim prædominabitur pituitæ species aliqua, vel sola, vel alijs humoribus commista, quæ ex illorum signorum syndrome non cognoscatur.

In postremo huius libri capite omnes misturas, quæ fieri possunt in qualibet corporis parte, colligemus, easque adnumerabimus: aliquæ constant duobus humoribus, quæ vocari possunt combinationes, veluti quando esset commista bilis flaua pituitæ; aliquæ tribus, sicuti dum bili & pituitæ adiungeretur melancholia: aliquæ demum quatuor, sicuti dum illis tribus adiungeretur ichor sanguinis, vel alterius humoris: misturæ vero, quæ ex quinque, & alijs componentibus fieri possunt, vt cognitioni nostræ minus aptę, omitti possunt.

Has misturas nullo modo adnumerare poterimus, nisi, quot sint simplicia componentia, quæ in contentis collocantur, prius dicamus: Imitabimur Aristotelem, qui volens colligere possibiles combinationes primarum qualitatum enumerauit omnes combinationes; quas intellectus humanus fingere poterat, & inde ex illis collegit possibiles: primo enim dixit qualitates primas esse quatuor, nempe caliditatem, frigiditatem, & siccitatem, & humiditatem: deinde numerauit omnes combinationes, vel misturas, quæ ex ijs fieri, & imaginari possunt; dixitque vel misceri calidum sicco, vel calidum humido, vel calidum frigido, vel frigidum sicco, vel frigidum humido, vel humidum sicco; collegitque deinde philosophus ex ijs omnibus quattuor possibiles, quæ quattuor elementis conueniunt, & duas reiecit impossibiles, quæ sunt calidum cum frigido, & humidum cum sicco; similiter.

Sic nos si velimus quærere omnes misturas, quæ in humoribus siue in contentis fieri possint, prius simplicia componentia numerabimus; possibilesque colligemus, & impossibiles omittemus.

Dicimus itaque ex Galeno lib. de atra bile cap. 2. & alibi, septem esse species biliosorum succorum, scilicet pallidam, flauam, vitellinam, porraceam, rubram, cæruleam, & æruginosam: omitti hic posset porracea, quia non est simplex, sed mista ex bile flaua & cærulea: verum, quia sic mista posset quoq; alijs humoribus commisceri, in hoc numero contentorum præter naturam eam collocabimus; deinde ex Galeno, & communi medicorum consensu quattuor sunt famosæ pituitæ, acida, salsa, vitrea, & dulcis; hic non disputo, an sint veræ species per constitutiuas differentias factæ, quia in hoc loco, non est mihi in animo ab ipsis philosophiæ, & medicinæ primordijs hoc in discrimen reuocare, sed quæ à Galeno sunt proposita, & communiter accepta præ accipere, & inde vlterius philosophari.

Tres (vt ostendimus) sunt melancholiæ, fæx sanguinis naturalis, fæx adusta, & atra bilis.

Denique est sanguis, qui copia, & varijs modis peccare potest: Amplius ex Galeno, & Hippocrate 6. epid. 2. comm. 37. dicimus ichores esse æquales numero humoribus; dicit enim Gal. quemlibet humorem habere ichorem proprium, qui naturam, & virtutem ab alijs ichoribus separatam sortitur.

Quod ita re vera sit, patet, quia ex varijs ichoribus varij quoque morbi fiunt, obseruamus enim porriginem factam ab ichore bilis esse omninò diuersam ab illa, quæ ab ichore melancholiæ, vel ab ichore sanguinis proficiscitur: Galenus lib. de tum. præter naturam cap. 10. dicit, causam erysipellatis esse bilem flauam ichori sanguineo mistam, bilis enim sine ichore sanguinis non efficit erysipellas, sed aliud morbi genus, vt ostendimus in 6. lib. colligimus itaque quindecim esse humores, & totidem ichores, numerumque

que horum succorum quatenus possunt lædere, nulla adhuc in ipsis concepta putredine, peruenire ad triginta.

Quod vero bilis porracea, æruginosa, & atræ biles officere possint sine putredine, patet experientia; videmus enim sæpissimè, æruginosa euomi & atras biles per infernas partes aliquando excerni nulla existente febre; valet apud me consequentia, non est febris, ergo humor peccans non putrescit: si vero humores, & ichores citati adoriantur corpora viuentia quatenus putridi, erunt quoque omnino diuersi.

Verum, quia putredines inter se natura, & specie differunt, humores quoque putridi pro diuersitate specierũ, vel graduum putredinis erunt omnino diuersi, putredines enim quæ apertè humanum genus inuadunt, & quæ sub benigniori aspectu inimicum virus occultant, natura & gradibus inter se differunt.

Hic recipimus cõmunem sententiam, quod quatuor sint differentiæ, vel gradus putredinis, quorum primus obseruatur in apertis febribus continuis, vel intermittentibus. Secundus in malignis & dolosis mitióribus, tertius in malignis sęuissimis: in his febribus sub benignissima facie aliquorum dierum cursu scelestissima absconditur putredo, quæ necessario virium ruinam, & vt plurimum mortem adfert: quartus in pestilentibus.

Ex his colligi possunt centum, & quinquaginta humores præter naturam; hocque modo ratio ineunda est: in primis sunt 15. humores, & quindecim ichores considerati, dum nulla putredine polluti lædunt: totidem fiunt, dum illorum quilibet putrescit primo putredinis gradu, fient igitur omnes hactenus sexaginta; addantur ijs, dum quisque putrescere potest secundo, tertio, vel quarto gradu putredinis erunt omnes centum, & quinquaginta inter se reuera valdè differẽtes.

Bilis putrida in primo gradu efficit febrem salutarem: in secundo malignam curabilem in tertio malignam ferè incurabilem: in quarto pestilentem.

Sequuntur septem species flatuum, quippe qui cuilibet humori peccanti cõmisceri possunt: quatuor, qui eleuantur à quatuor pituitosis succis; alius enim est flatus ortus à dulci pituita, alius ab acida, alius à salsa, & à vitrea, alius, qui trucem colicam facere solet: duæ flatuum species à melancholia consurgunt, alter à melancholia quæ est fęx sanguinis, & alter à fęce adusta: ab illa enim quæ exedit vt à causa materiali, de qua loquimur, non oritur flatus: Septima flatus species oritur à cibo & potu.

Neque obijciant, quod humores non commisceantur flatibus: quia faciłè occurrere possumus, plures enim morbi ex humoribus flatibus misti fiunt: tinnitus, qui imitatur sonum aquæ currentis, indicat pituitam aquosam esse commistam flatibus: colica passio sæpè fit ex mistura porraceæ bilis & flatus, vel ex vitrea pituita & flatibus.

Præterea in numero contentorũ præter naturam sunt lũbrici, & eorũ vapores, qui sæpe epilepsiã gignunt: sunt spermata præter naturam retenta, quorũ spiritus præfocationes vteri, cordis palpitationem, & alios affectus mouere possunt: est lues gallica, & eius vapor, qui, vt quotidie videmus, per vniuersas corporis partes suum dispensat virus, omnibusque humoribus potest commisceri: Demũ est sanies, & eius vapor, à quibus febris, & innumerabiles affectus præter naturã fieri possunt: si igitur has quindecim causas præter naturam alijs proposit's addas, causæ erunt centũ & sexaginta quinque.

Ex quo numero contentorum præter naturam præcognito possumus quoque perfectè scire, quot misturæ ex duobus, quot ex tribus, & quot ex quatuor humoribus omnifariam mistis fieri possint.

Imitatur (vt dictum est) Aristot. quia sicuti ille ex quatuor qualitatibus sex cõbinationes collegit, scilicet quatuor possibiles, & duas impossibiles; Similiter nos ex 165. prius colligemus omnes misturas, & deinde impossibiles reijciemus.

Modus facilis colligendi ex quolibet dato numero omnes misturas fit per additionem omnium numerorum propositorum postremis exceptis: si enim numeramus misturas ex duobus, quas vocãt combinationes, summouemus ab additione postremum numerum tantum, si misturas ex tribus, duos postremos numeros, si ex quatuor, tres: Exempli causa, si

sa, si ex quatuor, velimus scire, quot fieri possint combinationes, demimus quartum, & fit additio reliquorum, vnde consurgunt sex combinationes hoc modo, ex ijs numeris amoto postremo colligũtur sex: similiter si ex octo velimus scire misturas, alter non datur modus facilior, quam simmouendo octauum: quo dempto illico sciemus ex octo humoribus omnifariam mistis nasci 28. hoc modo: si vero ex octo velimus scire, quot misturæ ex tribus consurgant, demitur non solum octauus, verum etiam septimus, & tunc erunt 21. si vero ex quatuor, demuntur tres postremi numeri scilicet octauus, septimus, & sextus, & tũc erũt 15. misturæ.

1	1	1	1
2	2	2	2
3	3	3	3
4	4	4	4
6	5	5	5
	6	6	6
	7	7	7
	8	8	8
	28	21	15

Simili modo, si velimus ex 165. efficientibus causis misturas ex duabus, ex tribus, & ex quatuor colligere, cogimur disponere omnes causas efficientes, vt in sequenti pagina videmus, quia commodè à nobis omnium numerorum fieri potest additio.

Gal. lib. de atra bile c. 2. & alibi dicit septem esse species biliosorũ succorũ scilicet		In hac columna ijdẽ humores, & ichores, vt putridi in primo gradu, locantur	In hac sunt putredines secũdi gradus: septẽ biles putredine maligna affectæ	Putredines tertij gradus: septem biles	Putr edines quarti gradus qui in peste obseruantur: septem biles	Quatuor flatus pituitosorum succorum	
pallida	1	31	61	91	121		151
flaua	2	32	62	92	122		152
vitellina	3	33	63	93	123		153
porracea	4	34	64	94	124		154
cærulea	5	35	65	95	125	Duo flatus melancholicorum succorum	
rubra	6	36	66	96	126		
æruginosa	7	37	67	97	127		155
Ex Galen. 2. de differen. febr. 6. pituitæ sunt quatuor scilicet pituita		Quatuor pituitæ putridæ in primo gradu	Quatuor pituitæ	Quatuor pituitæ	Quatuor pituitæ		156
						Flatus esculentorum	157
						lumbrici	158
						corũ vapores	159
dulcis	8	38	68	98	128	sperma	160
acida	9	39	69	99	129	eius vapor	161
vitrea	10	40	70	100	130	sanies	162
salsa	11	41	71	101	131	eius vapor	163
Ex Galen. lib. de atra bile & alibi melãcholię sunt tres: fæx sanguinis non adusta		Tres melãcholiæ	Tres melãcholiæ	Tres melancholiæ	Tres melancholiæ	lues gallica	164
						eius vapor	165
						misturæ ex duob. erunt	13530
						misturę ex tribus	13366
						mist. ex quatuor	13203
fæx non adusta	12	42	72	102	132		
fęx adusta	13	43	73	103	133		
atra bilis	14	44	74	104	134		
sanguis	15	45	75	105	135	omnes sunt	40099

Ex Gal.6.epid.2.tex. 37.dicere quemlibet humorē habere suū ichorem		Ichores putridi in primo gradu	Ichores mali moris	Ichores pestilentes	Ichores peste affecti
ichor sanguinis	16	46	76	106	136
ichor pallid.bilis	17	47	77	107	137
ichor flauæ	18	48	78	108	138
ichor vitellinæ	19	49	79	109	139
ichor rubræ	20	50	80	110	140
ichor cæruleæ	21	51	81	111	141
ichor porraceæ	22	52	82	112	142
ichor æruginosæ	23	53	83	113	143
ichor pit.dulcis	24	54	84	114	144
acidæ	25	55	85	115	145
salsæ	26	56	86	116	146
vitreæ	27	57	87	117	147
ichor mel.natur.	28	58	88	118	148
fæcis adustæ	29	59	89	119	149
atræ bilis	30	60	90	120	150

Si igitur ex ijs centum & sexaginta quinque vis scire quot misturæ ex duobus fieri possint, fac horum numerorum additionem, dempto postremo numero, videbis summam peruenire ad —— 13530

Si vis mistnras ex quatuor, demas duos postremos numeros idest 165. & 164. ex additione aliquorum orietur. 13336

Si ex quatuor demas tres postremos erit summa 13206

summa omnium misturarum est 40099

Verum sicuti Aristoteles ex omnibus cōbinationibus reiecit impossibiles, sic nos illius imitatione reiecimus omnes illas, quas proposuimus fieri ex ichore cum proprio humore, quia illæ re vera non possunt dici misturæ: hæ omnes quindecim sunt; verum quia ter additæ sunt, scilicet in misturis ex duobus, ex tribus & ex quatuor, erunt à summa remouendæ 45. præterea, vt impossibiles reijcimus misturas vaporum cum suis mineris, vt esset vapor saniei cum sanie, vapor luis gallicæ cum lue ipsa, vapor lumbricorum cum lumbricis, & spermatis cum spermate, quæ erunt quatuor, sed, cùm ter positi sint, erunt 12. omnes itaque impossibiles erunt 57. quæ, si auferantur, possibiles erunt 40042.

Verum, quia misturæ possent in quolibet proposito efficiente fieri duum generum, scilicet intrinsecus, & extrinsecus, vt ostensum est, totidem numerabuntur.

Omnes igitur misturæ, quæ in animalibus fieri possunt; quæque methodis traditis in sexto libro perquiri possunt sunt num. 80084.

40022. intus
40042. foris

Ex traditis in hoc libello patet, quomodo virtute colorum, & saporum peruenire possimus ad humorum peccantium mistnras; patet quin etiam, quomodo misturæ in viscerum latebris existentes, quę per colorem, & saporem non habentur, pernoscantur, & demum quot misturæ fieri possint in viuentibus ex duobus humoribus, ex tribus, & ex quatuor: vlterius quoque virtute eiusdem methodi possemus penetrare; verum, quia id confusionem pareret, rationabiliter desistimus.

FINIS SEPTIMI LIBRI.

SAN-

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

Reconditarum qualitatum in primis initijs perquirendis.

LIBER OCTAVVS.

Quid intelligant Auctores per qualitates manifestas: & cur aliqui introduxerunt qualitates occultas, seu substantias operantes. Cap. I.

POstquam actum est in præcedentibus de methodis, quibus vniuersæ peccantium humorum misturæ possunt cognosci in tribus sequentibus Libris agendum relinquitur de illo impetu, quo causæ istæ præter naturam in nostra solent irruere corpora. Cæterùm cùm sit in scholis valde receptum, quòd causæ efficientes inuadere possint corpora vi-uentia solùm his quattuor modis, tota substantia, quantitate, qualitate, vel motu: de ijs, τὸ γε ἔμον, agemus.

Acturi in hoc libello de ijs, quæ tota substantia operantur, in hoc vestibulo prius explicabimus quid intelligant Auctores per qualitates manifestas, & quid per occultas, & secundùm totam substantiam operantes.

Quoad manifestas qualitates attinet, est communis opinio, quòd harum primæ, ad quas cæteræ omnes, quæ sub orbe Lunæ continentur, referuntur, & quarum merito omnes aliæ operantur, sint hæ quatuor, caliditas, humiditas, frigiditas, & siccitas. Secundæ, quæ primas sequuntur, sint præsertim illæ quindecim à Galeno 1. de vsu part. 9. & 1. de facult. naturalibus cap. 6. enumeratæ, durities, mollities, lentor, friabilitas, raritas, densitas, asperitas, lenitas, grauitas, leuitas, crassitudo, tenuitas, odores, colores, & sapores: alibi ponuntur aliæ, vt glabrities, hyspiditas, crispitudo pilorum, rectitudo, stabilitas, defluuium, obtusa, & acuta qualitas, quælibet ex ijs continet varias qualitatum secundarum species, & gradus: multi enim sunt gradus, seu species, rari, & densi, asperi, & lenis, & cætero-

rum: multæ sunt species saporũ colorum, & odorum: alio enim pacto sapor operatur, vt acer, alio vt amarus, vt salsus & vt acetosus; de quibus saporibus, & humorum coloribus in 5. & 7. lib. actum est.

Tertiæ qualitates, quæ secũdas immediatè sequuntur, sunt detergere, incidere, aperire, astringere, laxare, & alia id genus, quę similiter referuntur ad quattuor primas, tamquam ad prima initia cæterarum omnium qualitatum, quæ in hoc mundo elementali fiunt.

Qui verò admittunt qualitates totius substantiæ, quas alio nomine vocant occultas, inter quos est Fernerius, Argẽtenus, & alij plures Medici, eas non putant referri posse ad primas, vel ad alias manifestas: quinimmo, quamuis aliqua ex manifestis lateat, & nõ rectè ab humano intellectu cognoscatur, adhuc eã dũmodo ad quattuor primas, vel secundas aliquomodo, referri possit vocabunt manifestã.

Ratio vero cur ab illis qualitas, quæ à primis non pendet, vocetur occulta, est, quia putãt, hãc esse substantiam operantem, quæ sua natura est occulta, & incognoscibilis, dicuntque substantiam non opificio calidi, frigidi, humidi, vel sicci, sed primo, per se, & immediatè nullo interposito instrumẽto illam agendi, seu operandi potentiam sortiri, & has qualitates occultas dici totius, & solius substantiæ: totius, quia tota simul substantia, cũ ex se sit indiuisibilis, operatur: solius, quia non merito aliarum qualitatum accidentaliũ, sed sola, & per se edit potentiam operandi: easque in eadem cathegoria collocãt, in qua est substantia, quia immediatè putant ab ipsa enasci: & potentias esse substantias operantes: easque demum esse ocultas, quia nullarum qualitatũ auxilio, quæ sensibus sint subiectæ, manifestari possunt, ea enim ratione, qua substantia sensibus, & intellectui est occulta, eadem has qualitates occultas, & reconditas dici putant.

Morborũ innouatores conãtur probare experiẽtia, quòd dẽtur qualitates occultæ à substãtia emanãtes, queq; nulla cõmunionẽ habeãt cũ calido, frigido, humido, & sicco, & alijs has primas insequẽtibus.

Solent in primis afferre Herculeum lapidem, dicuntque, ferri attractionem non fieri à primis qualitatibus, quia nunquam experientia visum fuit calida, uel frigida attrahere ferrum: non à secundis; quia nemo vnquam vidit, rarũ, densum, graue, leue, tenue, crassum, durũ, vel molle ferrũ attrahere: Inferunt ergo, nõ a manifestis magnetis qualitatibus, sed à propria lapidibus substantia hanc operãdi virtutem per se, & immediatè prodire.

Simili modo dicunt, electrum qualitate occulta allicere palleam, marinum leporem pulmonem: cantharides vessicam non alias partes exulcerare: etenim, si manifestis exederẽt qualitatib. magis iecur quod propinquius, & mollius est abraderent. Paruulum piscim Echenidem nauim turgidis velis volentem firmare. Torpedinem manus piscatoris tremore afficere: Rhabarbarum bilem: agaricum pituitam: elleborum melancholiam, cæteraque cathartica non æquè omnes humores, vt quædam medicorum secta tenebat: Sed vt dicit Gal. cum Hipp. lib. de atra bile determinatos succos subducere: Theriacam venenum euincere: guaiacũ dirum, & immane gallicum superare: peste posse hominẽ sanum, & potentissimæ virtutis illico, & ictu oculi opprimere; saliuam humanã ex Gal. lib. de inæqua intemperie cap. 6. viperam & scorpionem: vix credunt inueniri posse homines adeo stupidos, qui putent admirandas has operationes fieri à caliditate, frigiditate, siccitate, vel humiditate, & à cæteris consequentibus qualitatibus.

His experimẽtis, & pluribus alijs commoti putant, esse aliud principium, & aliam occultam causam non subiectam sensibus, vnde prodeãt hæ operandi virtutes, creduntque hanc esse substantiam, quæ immediatè hos pariat effectus. Non autem acturi de initijs harum reconditarum qualitatum disputabimus primo an sint in genere substantię, ostendemusque non esse substantias, vt putant Fernelius, & Argenterius: deinde proponemus genus generalissimum, & subalternas differentias harum qualitatum.

Verum, quia hæc, quæ agunt tota substantia in arte medica, sub duplicem cadunt considerationem, vel recõditè, sicuti dum napellus occidit, & cantharides vessicam exedunt: vel dicitur tota substã-

tia aliquid peccare, dum maximus fit recessus, & precipuè in humoribus, dum secundum totam substantiam transmutati illicò post suarum formarum interitum naturam subeunt puris, vel alterius putrilaginis. De vtroque substantiæ vitio agemus: conabimur tamen in primis de reconditis qualitatibus agere, easque, & opinionem Fernelij conuellere; deinde de genere, & differentijs ipsarum, vt de re magis controuersa, & postremò de ijs, quæ transmutantur secundum totam substantiam, examen faciemus.

Qua via Morborum innouatores possint conuinci. Cap. II.

AVctores sunt ferè innumerabiles, qui de qualitatibus occultis disputant: pauci tamen disputationis cardinem consequi videntur: aliqui enim solum perquirunt, an ex Galeni, vel Aristotelis sententia admitti debeant, & nil vlterius quærunt: aliqui nimus phylosophorum auctoritatibus addicti liberè dicunt, non solum qualitates reconditas, quæ immediatè prodeunt a substantia, dari posse; verùm etiam in ijs qualitatibus morbos formæ constitui, & quartum morborum genus fingi valdè distinctum ab intemperie, mala compositione, & soluta vnitate, inter istos est Fernelius, & Argenterius.

Postremò peripateticorum plurimi altius erigêtes spiritum, dum de animæ potentijs loquuntur, determinant potentias ad substantiam & non ad qualitatem pertinere, putantque non solum aliquas dari qualitates reconditas immediatè à substantia venientes, vt ait Fernelius; verum côtra Diuum Tomam subtilissimis argumentis conantur ostendere, omnem agêdi potentiam, omnemque virtutem seu qualitatem operatricem nullo alio interposito medio instrumento immediatè immediatione causæ à substantia, tamquã à causa efficiête est perpetuò prodire.

Fernelius itaque, & cæteri morborum innouatores, cum non deflectant ab horum phylosophorum vestigijs, altiorem fanè sequuntur scholam quam aliqui fortasse putant; proinde volentes nos in hoc libro præcipuè has reconditas qualitates, & per consequens morbos formę demolliri, opus erit cum altioribus argumentis illicò certare; quia illis solum eueisis atq; elisis, morborum innouatores commodè conuinci poterunt; & qualitates, quas vocant occultas, in cathegoriam qualitatis, & non substantię, transferre.

Alia re vera non est via, qua Fernelius vel hoc nouum morbi genus nunquam à Galeno excogitatum expeditius reijci possit, quam statis, & altioribus principijs à philosophis desumptis probare, quod substantia non habeat hanc immediatam operationem agendi, quia hac adepta veritate, ruent qualitates occultæ, vel totius substantiæ cum formarum morbis.

Quamuis apud Theologos, & phylosophos subtilissimis argumêtis acta sit quęstio, an potentiæ differant à fundamento, vel an tota virtus operatrix à substantia immediatè pendeat, vel, quod in idem recidit, an dentur qualitates occultę, quę sint substantiæ operantes: non propterea de hac re hic agendo, quis obijcere poterit, in alienas messes nos posuisse falcem, quia nisi discutiamus propositum nodum non possumus aduersus Fernelium vnum verbum mouere.

Ratio est, quia in hoc solo cardine tota de reconditis qualitatib. difficultas consistit, quippe est, an potentiæ operatrices debeant collocari in cathegoria substantię, vel qualitatis; quia si fuerint collocâdæ in substantia, vno & eodem modo depromemus indicationes, si in qualitate alio longe diuerso; quia qualitas indicat côtrariũ, substantiæ verò cũ nihil sit côtrarium, nihil indicaret, & nihil ei aduersaretur: si lues gallica, quæ est recondita qualitas esset substãtialis, vel immediatè à substantia dependens, ei non aduersabitur lignum: eadem ratione neque rabiei aquæ potio, nec venenis Theriaca, neque vllum contrarium aliorum prædicamentorum reluctari poterit occultis qualitatibus.

Duæ itaque rationes potissimæ colliguntur, quibus ostenditur, qualitates occultas non esse substantias operantes: altera est, quia contrarietas positiua vnius generis non potest aduersari contrarietati alterius: altera, quia substantia sua na-

natura est impassibilis,caretq; contrarijs positiuis.

Sed quoniam pro comparanda abditarum qualitatum cognitione non satis est reijcere aliorum opiniones, & probare, quod à substantia immediatè non prodeant;& quod Galenus, & Aristotel. eas illo modo non admiserint, & demum concludere,quod sint potentię de genere qualitatis, nisi vlterius animi aciem dirigamus inquirendo videlicet quęnam sint harum potentiarum occultarum differẽtię genericæ, vnde habeant suum principium, quæ sint differentiæ specificæ, & quod nam sit supremum genus, quod in aliud resolui nequit, ad quod omnes differentiæ abditarum qualitatum apertè referri possint.

Hæc omnia, nisi summa industria declarentur,non video, quomodo infinita effectuum naturalium reconditorũ phænomena saluari possint:quomodo pręcauere possimus,quin sine hac distincta cognitione, vel sæpissimè in errores prolabamur: quomodo infinities non decipiamur à Plinio, Alberto Magno, Dioscoride, & ab alijs, qui ita faciles fuerunt in conferendis virtutibus reconditis tantæ multitudini rerum,quę sępè sunt illarum virtutum expertes; vt hinc Galenus loquens de istis, qui tam multa referunt ad qualitates occultas, dicat quod nihil sciãt quinimmo apertè 3. de presa. expulf. cap. 5.contra Erasistratum habet,qui nihil docent ad alterum de duobus confugiunt, ad qualitates occultas, vel ad nomina ignota.

Potiora argumenta ab altiori schola desumpta quæ ostendere videntur, quod omnes potentię agendi sint in substantię cathegoria. Cap. III.

NOn possumus morborum innouatores,nec qualitates totius substantiæ explodere, nisi altius à primis principijs repetamus illud tam à Theologis, & phylosophis peripateticis quæsitum non vno in loco excussum,præcipuèque 2. de anima vbi disputant,vtrum animæ potẽtiæ essentialiter differant ab animæ substantia,quod in idem recidit,an potentiæ idem sint cum fundamento, & numquid in eodem collocentur prædicamento.

Cum igitur hæc physica quæstio (vt ostendimus)adeo conferat medicinę,vt sine eius decisione scire nõ possimus,quænam sint occultæ qualitates, exordiar à potiorib.aduersariorum argumentis,quę latini veteres, & recentiores plurimi sequuntur,quibus nituntur ostendere, animæ potentias non differre ab eius substãtia,cæterasq; virtutes, seu potentias operatrices immediatè à substantia prodire, & in substantię genere collocari;quorum phylosophorum argumenta non solum supponunt aliquas dari qualitates totius substantiæ, sed omnes potentias operandi esse reconditas & occultas, & ad substantiam pertinere.

Deinde expendam sententiam Diui Thomæ, quem sequuntur Aegidius, Io. Gandauensis, & alij: Thomas enim fortissimis rationibus probat in prima parte summæ quæst.77.art.primo, & in 1. sent. dist.3.quæst.4.art.2.potentias operatrices non esse substantias, sed essentialiter differre à substantia, & in diuerso esse prædicamento,quod idem est, ac si dicerent qualitates,quæ à nobis vocantur reconditæ, non pertinere ad substantiam, sed ad prædicamentum qualitatis,quod est illud quod probare intendimus.

Primum igitur argumentum aduersariorum est desumptũ ab Arist. 9. metaph. & sic ostendit, potentias esse formas substantiales,& non qualitates accidentales: dicit phylosophus, dum actiuam definit potentiam, actiuam potentiam esse principiũ transmutandi aliud,vt aliud:addunt sed forma est principium transmutandi aliud vt aliud, ergo forma est potentia operandi,& non qualitas accidentalis; ex quo argumento innouatores morborum facilè inferre potuerunt,ergo virtus operatrix esse potest ipsamet substantia, vel dari possunt reconditæ, & totius substantiæ qualitates,& harum qualitatum morbi nunquam a Galeno excogitati.

Secundum argumentum est,sicuti passiua potentia est essentia materiæ primæ sic actiua erit essentia formæ, ergo eadẽ erit essentia potentiæ,& formæ,ergo tota virtus operandi erit in forma, ab ipsa fluet immediatè, & in eodem genere erit; quinimo agendi potentia non poterit essentialiter à forma differre;nullum igitur

tur dicunt fore inconueniens, si in qualitatibus substantialibus collocetur nouum morborum genus, distinctumque ab illis tribus à Galeno propositis, quæ ad qualitatem pertinent.

Tertium argumentum est ad impossibile, taleque est; si anima, vel forma quælibet facit operationem per medias potētias, & nō immediatè, audias quid sequitur, ergo necesse erit, vt forma agens prius agat in ipsas potētias, per alias potētias, quia tu dicis, nullas operationes facere, nisi per medias potentias, ergo antequā agat in potētias, requirit alias potētias, & illæ alias, & sic vsq; ad infinitū.

Quartum argumentum, si potentiæ, vt aiunt aduersarij, per emanationem fluāt à fundamēto, vt vmbra à corpore, sequitur, quod in aliquo genere causæ fluant: non formæ, cum forma nō sit vnde motus: non materiæ, cum ipsa sit in potentia, & non in actu, nihil enim fluit ab eo, quod non est actu: non à fine, quia finis est quid posterius: ergo ab efficiente, ergo substantia, vt efficiens aliquid immediatè producere poterit: nō erit igitur illa propositio vniuersaliter vera, quod substantia nil immediatè, & per se primo operetur; quinimmo inferunt, si semel potest, semper poterit, quia à nullo potest impediri, nullū enim posterius potest esse impedimento suo priori: Substantia ex Aristotele 7. metaphy. est prior ratione tempore, & natura accidentibus.

Quintū argumentū desumitur ab Aristotele 2. de anima tex. 9. quod est tale, si animal esset oculus, potentia visiua esset forma eius, ergo potentia est idem, quòd anima, ergo potētia nō differt a substātia.

Ex his colligimus, non solum esse aliquas qualitates occultas, quæ sint totius substantiæ, & sint in eodem genere cum substantia, & harum qualitatum morbos proprios dari, vt finxit Fernelius, verum etiam nullam esse operandi, vel patiendi facultatem, nullamque potētiam, vel virtutem, quę non pendeat immediatè à forma, quæ non sit forma ipsa, & quæ non sit in eodem, non modo genere generalissimo, sed in eadem specie specialissima prorsus eadem natura, forma, essentia, & quidditate.

Hæc sunt potiora argumenta ab altiori schola desumpta, quæ Argenterij, & Fernerij sententiæ fauere possunt: alia tamen plura à Gregorio Ariminensi, & ab alijs possent depromi, sed quoniam cætera sunt infirmiora, non erit, vt ipsam in medium afferamus.

Argumenta potissima quibus ostendi potest, potentias omnes genere differre à substantia. Cap. IV.

Antequam argumenta in contrarium allata soluantur, potiora, & firmiora sunt proponenda, quibus probare possumus, omnes potentias agēd' differre a substantia, vel ab earū fundamento natura, essentia, & prædicamento.

Primum argumentū pro nostra opinione desumitur ab Aristotele ad quem, tamquam ad summum iudicem, omnes, qui de hac re disputant, debent iudicium deferre, estque, quia potentiæ operandi collocantur ab Aristotele in prædicamento qualitatis, quod genus differt natura, & essentia à substantia.

Nec valet, dum obijciunt, Aristotelem loquentem de speciebus qualitatis in 5. Meta. & 7. physicorum non enumerasse potentias, & impotentias, ideo magis esse adhibendam fidem ijs, quæ traduntur in physica & Metaphysica, quam logica, vbi solum crassa Minerua adolescentes admodum rudes docet: obiectio nulla est; quoniam doceat quis, prout volet ruditer, & crassissimo modo, nunquam debet falsa docere; potest esse diminutus, verum si, dum crassa Minerua loquitur, esset superfluus, & simul falsa doceret, ille non in sapientum, sed in insanorum hominum cathalogo esset collocandus, quia adolescentes ab illo non discerent, sed dediscerent, & longè rudiores euaderent.

Amplius respondemus, quod prædicamenta in logica longiori discursu, & maiori artificio sunt ab Aristotele explicata, quam in metaphysica, ratio optima si benecti potest, quia in metaphysica declarantur solum quædam prædicamentorum nomina, & nil vlterius de illis; in prædicamentis vero de speciebus, & proprietatibus prædicamentorum exactius, & plenius agitur.

Secundum argumentum ab Aristotele de-

le desumptum ostendens, quod potentiæ differant à substantia, legitur 3.phy. tex. 10. vnde colligi potest, potentias non esse substantias, & per consequens non dari has qualitates reconditas immediatè à substantia prodeuntes: nec quartū morborum genus à Fernelio excogitatum.

Verba Aristotelis sunt: posse valere,& posse ægrotare alterum est, namq; ægrotare quidem,& valere idem esset: subiectum autē, & id quod valet, atque ægrotat siue humiditas, siue sanguis, vnum & idem est: quoniam autem non est idem (quemadmodum neque color idē, & visibile) possibilis, quatenus possibile, actus manifestum quod motus est, &c. Ex quibus verbis clarissimè patet, potentias differre essentialiter à fundamēto, quia posse valere, & posse ægrotare alterum est; homo enim potest valere, & potest ægrotare, & hæ potentiæ cum differant inter se, differunt quoque essentialiter ab homine, nisi enim differrent, idem esset posse ægrotare,& posse valere.

Satis vulgata est hæc propositio, quæ alicui tertio sunt eadem, inter se sunt eadem: si igitur substantia esset idem quod suæ potentiæ, ipsæ quoque potentię inter se essent eædem.

Similiter, si animę facultates essēt anima ipsa, potentia visiua esset idem cum motiua, olfactiua, & reliquis omnibus; si quis amitteret vnicam, amitteret animā, & omnes alias, quod est apertissimè absurdum; cæcus nec ablatam, nec diminutam audiendi, vel generandi potentiam habet. quinimmo sæpè accidit, vt destruatur potentia aliqua audiendi, vel videndi nulla facta læsione in ipsa substantia.

Respondent aduersarij huic argumento, potentias istas videri varias atque diuersas, non quod multæ sint potentiæ essentialiter distinctæ, sed quia eadem substantia varias relationes, & varios respectus habeat.

Quæ responsio à primis logicis initijs adeo deflectit, vt pudeat me eam reijcere, quoniam sciunt rudes adolescentes, de ratione relatiuorum requiri duo correlatiua actu simul esse, & altero destructo cessare relationem; patre enim destructo non dicitur amplius filius: quod cum ita sit, quæ relatio erit inter potētias & substantiam, si destructa potentia remaneat substantia? an ne destrui potest potentia videndi manente illæsa animæ substātia?

Nec dicant, illam esse relationem rationis, quia nos videmus has potentias inter se esse adeo distinctas, vt potentia audiendi, vel videndi habeat esse absolutum, distinctum instrumēto, loco, & operatione: & vtramque sine altera consistere posse; quare potentiæ non in substantiæ, vel relationis, sed in qualitatis prædicamento in secunda specie, vt nos docet philosophus, collocabuntur.

Quod probatum est de animæ potentijs, inferri potest de omnibus; quia rationes, quibus probatur, potentias animæ essentialiter differre ab anima, sunt vniuersales, & secundum quod ipsum, quæ non conueniunt animæ tantum; sed cuilibet substantiæ respectu suarum potentiarum, & cuilibet qualitati reconditæ, quæ aliquam operandi potentiā sortitur.

Tertium argumentum, quod non dentur qualitates totius substantiæ, & quartum morborum genus in ipsis collocatum est, quia substantiæ, vt subst. ntia ex Arist. nullum est contrarium positiuum, & viceuersa, substantia alijs non aduersatur: quo pacto itaque morbi formæ, vel reconditarum qualitatū collocati in prędicamento substantiæ poterunt per contraria curari, & alterari? si substantię nihil sit contrarium? si substantia, vt substantia, nec substantiæ, nec qualitatibus reluctetur? quo pacto guaiacum lignum aduersabitur morbo gallico? alliū magneti? venenum naturæ humanę? Theriaca venenis? quo pacto cicuta necabit homines, & nutriet sturnos? doronici occident canes, & hominibus auxilientur, & sic de alijs si dicant substantias inuicem: sibi aduersari? feriunt Aristotelem dicentem, substātiæ nihil posse aduersari, substantiamque æquè omnes substantias respicere.

Similiter, dum dicunt venenū vel pestem aduersari non solum substantiæ, verum etiā temperaturæ, multipliciter vacillant, primò quia vnum vni solum est contrarium: secundò contrarium vnius generis nunquam aduersabitur ijs, quæ sunt ab alio genere: prædicamenta ex Aristotelis sententia cum eorum proprietatibus sunt impermiscibilia: nigrum

oppo-

opponitur albo, quod est in eodem genere, nunquam tamē magno, vel paruo aduersabitur, quia genere discrepant.

Quare veneni substantia, pestis substātia, luis gallicæ substantia neque temperaturæ, neque substantiæ hominis poterunt reluctari: non temperaturæ, quia, quæ sunt in vnico prædicamento non reluctantur ijs, quæ sunt in altero, quia sunt impermiscibilia; non substantię, quia substantiæ nihil est contrarium: quibus positis sequitur necessariò, quod qualitates occultæ non sint substantiæ.

Postremum argumentū est ad impossibile, sequeretur enim quod vnum vt vnum duobus aduersaretur, quia lues gallica substantificè ex illorum opinione reluctatur homini, & guaiaco: venenū homini, & Theriacæ, & sic de alijs, quod est absurdum, quia substantia est simplicissima, & vt substantia, vnicum habet esse.

Quod vero vnum contrarium non habeat plura contraria, ostendūt demōstrationes Arist. 1. de cœlo propositæ, quæ hoc vnico principio suffultæ probant, cęlestia corpora esse quintam essentiam: quare posito, quod substantiæ nihil sit contrarium, quod vnum contrarium vni tantum aduersetur, quod contrarium vnius prædicamenti non contrarietur cōtrario alterius, & quod prędicamenta sint impermiscibilia, sequetur, quod nullo modo dentur hæ qualitates reconditę, quæ tota substantia reluctantur alijs; neque dentur morbi formæ, qui similiter sua substantia opprimere possint humanum genus; neque demum dentur qualitates occultæ, quæ collocentur in prædicamento substantiæ, & sint substantiæ operantes.

Quod cum ita rationes demonstratiuę nobis persuadeant, dicimus quod qualitates, quæ in scholis vocantur occultæ, debeant collocari in prædicamento qualitatis sub secunda specie, & per consequens quartum morborum genus, ad quod Fernelius morbos formæ reduxit, esse chimericum, quia omnes lęsæ potentiæ ad tria genera commodè referantur, scilicet ad intemperiem, malam compositionem, & solutam vnitatem.

Soluuntur argumenta in contrarium adducta. Cap. V.

Cognito genere proximo, in quo tamquam in propria sede abditæ qualitates collocari debent: Nunc antequam de differentijs earum agamus, prius aduersariorum argumenta conuellere conabimur, quæ ostendere videntur, omnes potentias, & omnes abditas virtutes in substantiæ genere esse reponendas.

Erat primum argumentum ex 9. metaphysices desumptum, vbi definit potētiam esse principium transmutandi aliud vt aliud, quod non potest conuenire (vt aiunt) nisi formæ & substantiæ.

Respondemus, Aristotelem per potentiam transmutandi ibi intelligere agentem potentem transmutare, in quo non solum est substantia, verum etiam cętera prædicamenta; potentia enim non potest transmutare, nisi sit quanta; habeat relationem, nisi sit annexa substantiæ, nisi sit in loco, nisi agat, & agendo repatiatur, & aliquando id efficiat: nos vero hic consideramus non agentem potentem transmutare, quod est concretum ex omnibus naturis genericis, sed quodnam sit genus proprium, in quo debeant collocari potentiæ & virtutes operatrices separatæ ab alijs generibus.

Ad secundum argumentum, quod erat sicuti potentia passiua est essentia materiæ, sic actiua erit essentia formæ.

Respondemus argumentum petere in principio; quia videtur supponere potentiam esse materiæ primę essentiam, quod erat prius probandum; negari optimè potest, quod potentia sit materiæ primæ essentia; quia, si esset essentia, de materia prædicaretur in primo modo dicendi per se, quod aduersatur logicis præcipuis fundamentis, quia in primo modo actus tantum ponuntur, quod quid est enim actus est, prædicata primi modi 1. post. t. 9. insunt subiectis ἐν τῷ τι ἐστὶν, quare potentia non habebit locum in primo modo, sed in secundo, in quo sunt potentiæ & aptitudines omnes subiectorum.

Neque iterum obijciant, Aristotelem in libris de anima, vocasse animā potentiam, quia iterum negamus, potentiā esse ani-

sæ animæ essentiam;dum enim Aristoteles vocauit animam potentiam, eam cōsiderauit vt principium operationis, cum hac scilicet aptitudine ad operãdum,quæ potentia, vel aptitudo pertinet ad secundum modum dicendi per se.

Similiter philosophus in libris de cœlo semel vocauit grauitatem, & leuitatem elementorum formas, quia ibi elementa considerauit cum relatione ad motum, ratio sanè specifica, cur elementa localiter moueantur, est grauitas, & leuitas: considerando igitur elementa vt apta moueri, grauitas, & leuitas erunt elementorum formæ, quæ prædicantur in secundo modo dicendi per se: considerando animam cum relatione ad operationes dicitur potentia.

His commoti rationibus dicimus, potentiam respectu materiæ esse in secūdo modo, & non in primo, & potentiam passiuam non esse essentiam materiæ, nec actiuam formæ, sed proprietates secundi modi dicendi per se.

Ad tertiū argumentum dicimus, quod non nobis,sed Diuo Thomæ aduersatur, qui dicebat,potentias esse causas medias; quod negari potest, quoniā potentiæ naturales sunt subiecti aptitudines, à quib. immediatè fluunt operationes; aptitudines enim licet inhæreant substātijs, attamen de substantijs non prædicantur, nisi in secundo modo,vt diximus;& per consequens neq;sunt substantiæ, neque immediatè prodeunt à substantia; quoniam omnia, quæ immediatione causæ prodeunt à substantia, prædicantur de substantia in primo modo, & sunt in cathegoria substantiæ, vt animal rationale prædicatur de homine, & rationale est actus, & non aptitudo: risibile mediatè, quia inter hominem & risibile mediat rationale; hinc est, quod aptitudines, & potentiæ sunt in accidentium: actus verò in substantiæ prædicamento.

Amplius infra cum Aristotele probabimus, potentias, vel aptitudines immediatè pendere non à substantia, sed à quarta,& tertia specie qualitatis, scilicet à figura,à passione,& passibili qualitate.

Ratio est, quia posse agere requirit talem figuram, talem situm, & talem numerum, quæ conditiones non pertinent ad substantiam; nisi enim in horologio esset talis orbiculorum vel rotarum situs numerus, & figura,quamuis substantia esset aurea,nihil ad vsum magis,quam alia substantia conferret: similiter si saltatoris pedes luxentur, muteturq; situs, & figura, vel temperatura partium, quamuis substantiæ nil deficeret, haberetque animam ad saltandam natam, saltare non posset.

Ecce igitur, quod aptitudines non pendent à substantia, sed à numero, situ, figura;& ab alijs accidentibus subiecti.

Quibus positis, patet argumentū,dum dicunt substantiam agere prius in potentias,esse nullius roboris,quia posse agere non à substantia venit, sed à similarium, & dissimilarium proportione & harmonia, quæ immediatè consistit in tertia, & quarta specie qualitatis,in tēperatura scilicet,& figura partium,omnia.n.attributa, quæ immediatè immediatione causæ proueniunt ab aliquo, sunt in eodem genere cum illo,à quo fluunt,sicuti risibilitas est in eodem genere cum aptitudine ad ridendum, potentiæ in eodem genere cum figura, & passibilibus qualitatibus: Hinc logici optimè dicunt secunda speciem qualitatis aliquãdo fieri à tertia, & aliquãdo à quarta qualitatis specie; patet igitur potentias immediatè constitui in partium harmonia, & nequaquam in substantia.

Quoad quartum argumentum respondemus, potentias non pendere immediatè a forma, vel à substantia, neque vt ab efficiente per transmutationem, neq; ab efficiente per emanationem: nō vt ab efficiente per transmutationem, quia quæ pendent ab hoc efficiente, pendent cum conatu, & resistentia;proprietas trahendi ferrum pēdet à magnete sine conatu, & resistentia; neque potentiæ operandi pendent à forma,& substantia, vt ab efficiente per emanationem, vt Iacobus Zabarella defendit,quia saltem esset verum, quod semper eadem manente substantia, eadem quoque esset potentia, quod reluctatur experientiæ.

Possem hìc plura exempla afferre,quę ostenderent potentias non insequi substātiam, vel emanare, per se à substantia, sed à proportione & harmonia partium,

sci-

scilicet ab earum figura, situ, & meatibus: sed aliquot hic proponantur pro veritatis declaratione: inferius plura afferemus.

Primum, quis diceret crystalli, vel adamantis perspicuum insequi eorum substantiam? quis non videt adamantem, vel crystallum in pollinem redactum amplius non splendescere, eadem prorsus manente substantia? quis non videt fractum crystallum in pollinemque redactum non esse perspicuum ob figuram, situm minimarum partium mutatum.

Secundum, cantores canendi potentiam non à substantia, sed ab optima constitutione pectoris, scutiformis, & tracheę eam colligunt, signum, quod res ita sit, est, quia tollitur canendi potentia, si larinx obstruatur à dilabente catarrho, eadem semper manente substantia.

Similiter perfectè sanus dicitur ille, qui habet bonam constitutionem partiũ tam similarium, quàm dissimilarium, quæ constitutio pertinet ad tertiam, & quartam speciem qualitatis; itidem dicimus de morbosis hominibus; habent .n. hanc impotentiam; quia vel carent proportione, & harmonia qualitatum; vel situs, numeri, meatus, & figuræ partium malè cõstitutæ sunt; patet ergo, potentias nõ pendere immediatè à substantia, neque vt ab efficiente per transmutationem, neq; vt ab efficiente per emanationem.

Ad vltimũ argumentũ, si animal esset oculus, potentia visiua esset forma eius.

Respondemus, quod Aristoteles considerat animam, vt est principium operationum corporis animati; hinc definit animam, quod sit principium, quo viuimus, sentimus, intelligimus, & mouemur, quare sicuti alia est natura hominis, vt homo est, alia vt pater, vt quantus, sic alia est natura animæ consideratæ in se, & sine relatione ad operationes, & alia cum relatione ad operationes, quarum illa est principium.

Eundẽ quoque stylum seruat philosophus in libris de celo, vbi dicit, grauitatẽ & leuitatem esse formas elementorũ, & 2. de par. animal. c. 1. dũ dicit, grauitatem & leuitatem esse formas elementorũ, & ratio est, quia in libris de cælo considerauit elementa, vt sunt principia recti motus, secundum quam considerationẽ grauitas, & leuitas dici possunt formæ elementorum: in 2. vero de par. animal. considerauit elementa, vt substantię, ideo vocauit grauitates, & leuitates, qualitates, & non substantias, vel formas.

Ob eandem rationem ab Alexandro Aphro. & ab Aristotele caliditas, frigiditas, siccitas, & humiditas vocantur aliquando formæ elementorum, quando scilicet considerantur elementa, vt principia generationis; generatio enim ab ijs qualitatibus habet ortum: quando vero elementa non cum relatione ad generationem, sed absolutè considerantur, vt in metaphysica, tunc quatuor citatæ qualitates dicuntur ab Aristotele accidentia: locus Arist. est 3. lib. Meta. tex. 17. vbi dicit, caliditates frigiditates, humiditates, & siccitates non substantias elementorum esse, sed qualitates: sic nos nõ recedentes à vestigijs philosophi dicimus, si oculus esset animal totum, potentia visiua esset anima, expendendo scilicet animam, non absolutè, sed prout est principium uidendi: quænam uero sit natura animæ absolutè considerata, omnino latet; quia remota cõsideratione animę cũ relatione ad operationes, & quatenus est principiũ operationũ, est omnino occulta nobis & incognoscibilis.

Galeni auctoritatibus, rationibus, & experimentis ostenditur, qualitates oc[c]ultas non a substantia, sed à multis manifestis prodire. Cap. VI.

PLurimi sunt, qui putant, Galenum arbitrari, qualitates, quas appellant occultas & reconditas, immediatè pendere à substantia, esseque in eodem prædicamento cum substantia, quoniam non vno in loco vident à Gal. distingui qualitates occultas, & totius substantię à qualitatibus manifestis: quorum hominum opinio in Galeno nullo modo defendi potest; auctoritates, & rationes, quæ nos mouent seriatim sunt proponendæ.

Prima hæc est, qualitates, quæ habent contrarium, non sunt substantiæ, at qualitates, quę vocantur reconditæ à Galeno habent contrarium, ergo qualitates reconditæ non erunt substantiæ; maior est Aristotelis dicentis, substantiæ non conue-

uenire contrarium : minor vero, quod qualitates reconditæ habeant contrariũ. Galeni auctoritate, & deinde experimẽtis comprobabitur; sententia est Galeni 12. methodi, & alibi, quod quædam contraria sint substantijs totis, quædam ipsis qualitatibus: Ecce igitur, quod reconditis qualitatibus conuenit contrarium; quare nisi dicamus, Galenum vsque adeo fuisse rudem, vt tunc oblitũ fuerit, an substantiæ conueniat contrarietas, non poterimus vllo modo ipsum defendere.

Secunda Galeni auctoritas est lib. de const. ar. med. cap. 8. & 4. de simpl. med. c. 15. vbi dicit, fieri has qualitates reconditas siue occultas ex infinitis alterationibus elementorum: addamus nos, sed sic est, quod omnia quæ fiunt ex alteratione elementorum non sunt substantiæ, sed temperamenta, & qualitates, ergo occultæ qualitates erunt illæ, quæ ex misturis innumerabilium qualitatum fiunt.

Tertia est 2. de loc. affectis cap. 8. vbi declarat, vnde fiat proprietas ineffabilis, quę est qualitas occulta, dicit, quod ab infinitis alterationibus facta est. Hinc habet hæc verba: vbi verò multæ qualitates circa vnam essentiam apparent, ibi & proprietatem fieri contingit: dicit quod in gustu præcipuè obseruari possit, cum amaritudinem, dulcorem, austeritatem, & acrimoniam in vna essentia apparere contigerit: proprietas, quæ angusta ex ijs oritur, si vnico nomine ipsam explicare tentaueris, ineffabilis est: de hac 1. ad Glauconem, & 3. methodi cap. 7. loquens Galenus dixit, quod si ad unguem has occultas qualitates cognosceret se parem Esculapio crederet.

Quarta, dicit quod ex hac occulta qualitate indicationes non colligantur, quia cum fiat ab innumerabilibus alterationibus, non est cognoscibilis, docet tamen nos inuenire per experientiam remedia contraria, quibus depellere possimus qualitates, quæ vocantur totius substantiæ: quinimmo à Gal. factum est caput de medicamentis per experientiam inuentis pro debellandis, quæ occultè, & tota substantia agunt; proinde cum ex Galeno pateat qualitates reconditas habere contrarium, illico patebit, omnes has qualitates occultas esse in prædicamento qualitatis, neque dari fictitium illud morborum formæ genus.

Quinta est 3. de temp. cap. 4. vbi declarat quid intelligat per vniuersam substantiam, his vtitur verbis, sanè naturam ,, cum dico vniuersam substantiam, & tẽ- ,, periem quę ex primis elementis confla- ,, tur, significo, calido, frigido, humido, & sicco: ecce ergo, quod per vniuersam substantiam intelligit temperaturam, sed non (vt quidam credunt) genericam, sed specificam, & post multas alterationes redditam incognoscibilem, & (vt dicit ille) ineffabilem.

Hinc theriaca habet illam qualitatem aduersus venena acquisitam ob misturã, & varietatem qualitatum omnium simplicium, quę ingrediuntur antidotum secundum aliquam determinatam dosim.

Obseruatur quoque in plerisque alijs rebus, quod ex alteratione, & misturа multarum qualitatum oriatur aliqua noua, quæ occulta dicitur.

Tinctores & pictores ex colorum mistura nouos faciunt: Figuli, dum componunt viridem colorem similem smaragdo, si ad unguem nõ seruarent hanc proportionem, nunquam smaragdi colorem possent imitari, sumant plumbi libras quinquaginta, terræ, qua specula confricantur, libras sexdecim cum dimidia, & æris libras duas cum vncia; ex hac cõpositione in hac dosi, & proportione ad unguem obseruata oritur viridis ille color.

Noui Figulum scientem simplicia pro huius coloris compositione, sed non dosim, qui, licet millies ea permiscuerit, nunquam tamen potuit imitari, & diuinare ex qua proportione exurgeret ille color, nisi postquam fuit ab illo dosim edoctus.

Similiter de magnete, & de alijs occultis cum Galeno dicendum, quod ex centum alijs qualitatibus alteratis determinatus gradus fiat incognoscibilis, qui dicitur qualitas recondita: hæ igitur sunt qualitates occultæ, quæ ex aliorum multorum alteratione fiunt. Qui verò aliter sentiunt, certent cum Galeni locis superius citatis: Nos interim sustinebimus, qualitates reconditas esse accidentia pertinentia ad prædicamentum qualitatis, easque tolli posse contrarijs.

Quæ

Quæ sint reconditarum qualitatum differentiæ, & à quo subiecto communissimo prodeant. Cap. VII.

Acturus in hoc capite de genericis, & specificis reconditarum qualitatum differentijs, ad quas commodè, & rationabiliter omnes qualitates occultę, tãquam ad propriam sedem reuocari possunt, prętstat iterum altiorib. initijs confirmare, quod qualitates occultæ nullo modo sint in cathegoria substantię, vt Fernelius, & cæteri morborũ innouatores crediderе: hæc erat prima ratio contra Fernelium: substantiæ nil aduersatur, sed sic est, quod quælibet occulta qualitas habet contrarium, ergo non est substantia.

Secunda ratio, quæ subnecti potest, hęc est: quod definitur per subiecta propria, non potest esse substantia, at qualitates occultæ non possunt definiri nisi per subiecta propria, quia sunt potentiæ, & aptitudines subiectorum, ergo qualitates occultæ non sunt substantiæ: minor patet, quia omnes potentię sunt in secundo modo dicendi per se, dicimus enim risibilitatem esse potentiam, seu aptitudinem hominis ad ridendum, & potentiam trahendi ferrum esse magnetis aptitudinem, duosque modos dicendi per se esse omnino distinctos, separatos, & impermiscibiles, in primoque collocari formas & quiditates, quæ sunt actus, quæque sunt in eodem genere cum subiecto: in secundo aptitudines, & omnes potentias operatrices manifestas, vel occultas; sicuti igitur primus modus non est secundus, sed distinguitur ab illo genere, & natura, sic aptitudines seu potentiæ operatrices non erunt formæ, vel substantiæ, sed natura, & genere à substantia distabunt.

Per dicta principia Aristoteles potuit nos eleuare ad hanc cognitionem, quod qualitates occultæ sint accidentia, & non substantiæ, sintque potentiæ de prædicamento qualitatis, habeant contrarium, suscipiant magis & minus, & similes, vel dissimiles dicantur; Supponatur ergo, potentias omnes occultas, siue manifestas esse in cathegoria qualitatis: & de potentiarum genere non amplius loquamur.

Posito, quod potentiæ sint aptitudines subiectorum; potentiarũ cognitio aliundè hauriri non poterit, quàm à conditionibus propriorum subiectorum: auctor doctrinæ huius est Aristotel. fundamentumque huiusmodi est adeo certum, vt si quis in ipso vacillaret; à peripatetica doctrina, & ab omni philosophia discederet, & ego cum illo medius fidius non disputarem.

Propria subiecta potentiarum adinueniri non possunt, nisi prius diuidamus communissimum subiectum, cui omnia accidentia inhærent, in suas differentias donec radicem omnium passionum, & potentiarum inueniamus.

Subiectum communissimum est substantia vt corporea, quæ sola subsistit alijs est tamquam basis omnium accidentium & ab eius differentijs omnia subiecta passionum oriuntur: à substantia igitur vt corporea erunt colligenda subiecta propria, quæ poterunt definire qualitates, si voluerimus ex primis fontibus cognitionem haurire.

Nec obijciat aliquis, quod incidam in sententiam Scoti dicentis, potentias definiri per substantias, quia quod dicitur de potentijs, intelligitur quoq; de omnibus accidentibus, quod scilicet per subiecta declarentur & non alio modo; iam ostendimus superius, quod passiones declaratę vel definitæ per propria subiecta distent genere a subiectis.

Quo pacto vero substantia corporea diuidatur in differentias, quarum ratione nos scire possimus, quomodo passiones omnes à substantia corporea pendeant, adire debemus Aristotelem, qui 8. phys. tex. 55. nos docet, densitatem, & raritatem corporeæ substantiæ esse omnium passionum principia: hæc est verborum series, amplius omnium passioni principium est densitas & raritas etenim graue, leue, durum, calidum, & frigidum densitates videntur esse, & raritates quædam: ecce, quod qualitates omnes tam primæ, quam secundæ, scilicet calidum frigidum, humidum, & siccum, durum, molle, lentum, friabile, asperum, lene, crassum, tenue, & aliæ innumerabiles eiusdem ordinis a substantia corporea pendent, eaque quatenus est magis, vel mi-

minus rara, vel denſa eſt ſubiectum, & principium materiale omnium paſſionum.

Quod Ariſtoteles 8. phyſicorum citato loquatur ex propria,& non antiquorum ſententia,vt plurimi putant,pace ex præcedentibus, & ſubſequentibus verbis.

In quibus probat ratione efficaciſſima rarum & denſum eſſe paſſionum principia. Præterea 8. phyſ.77.dici tdenſari & rarefieri eſſe motum ſecundùm locum, & 7. phyſ. tex. 10. dicere videtur, omnem motum ſecundum locum eſſe congregationem & diſgregationem; quare cum motus localis ſit origo paſſionum, rarum quoque & denſum erit paſsionũ origo. Plato quoque 10. de legibus vult præter magnum & paruum: rarum & denſum eſſe ante calidum,frigidum & alias qualitates.

Quo pacto vero apparens cõtradictio in Ariſtotele ſaluari poſsit, quod ſcilicet rarum, & denſum ſint principia calidi, & frigidi, & poſsint quoque eſſe ſecũdæ qualitates, in ſequenti capite erit ſermo.

Interim accipiatur ab Ariſtotele hoc fundamentum, quod rarum & denſum ſint principia omnium paſſionum, quod alijs quoq; philoſophiæ principijs conſentire videtur.

Alio modo ex Ariſtotele motus diurnus ſub orbe Lunæ non generat ignem, niſi prius rareſaciendo materiam.

Ecce,quod rarum calido prius eſt,quinimmo Scaliger, Zabarella, & plurimi peripatetici tenent ſub polis igneã ſphęram non dari, quia ob motus tarditatem aer non poteſt rerefieri, & inde ignem gigni, tenentque propterea elementum ignis non ſphęricam,ſed ouatam figuram habere.

Amplius ex poſitione Ariſtotelis ſuperius allata, quod à corporeæ ſubſtantiæ raritate, & denſitate fiat calidum, & frigidum,durum, & molle, vlterius ſubiectum communiſſimum omnium paſſionum diuidemus, quod ſcilicet alia ſit ſubſtantia corporea ſimilaris, alia vero diſſimilaris.

Hinc philoſophus ſemper ſibi conſentiens in prædicamentis dixit, proprium omnium qualitatum eſſe, quod ſubiecta earum dicantur ſimilia, vel diſsimilia; voluit philoſophus ſubiectum potentiarum naturalium non ſolum eſſe ſimilare verum etiam diſſimilare, quod quoque alijs altioribus Ariſtotelis, & Galeni initijs comprobatur.

Ariſtotelis, quia eſt famoſa peripateticorum ſententia, quod aliquæ potentiæ oriantur à tertia ſpecie qualitatis, ſcilicet à paſsione, & paſsibili qualitate, aliquæ vero à quarta, ſcilicet à figura: à tertia, quia omnes potentiæ ſimilarium corporum pendere videntur à vario concentu, & ſymetria calidi,frigidi,humidi, & ſicci, & à cęteris conſequentibus paſſionibus, quæ in tertia ſpecie qualitatis collocantur;licet ijs omnibus antecellant raritates, & denſitates, quæ ſi Ariſtoteli credendum ſit, ſunt principia omnium paſsionum; nam pro vt ſimilares partes vario modo figurantur ob mutationem ſitus, & meatus partium, variæ conſurgunt potentiæ refrigerandi, vel calefaciendi.

A quarta ſpecie qualitatis:quia omnes potentiæ, vel impotentiæ diſsimilarium à figura vario modo diſpoſita pendẽt: partium ſitus, meatus, numerus, & magnitudo ad figuram pertinent, & ſub figura continentur omnes: Ex Gale. quia ſicuti pars ſimilaris ob temperaturam qualitatum primarum conſeruat potentias,& ob intemperaturam eam amittit,ſic pars diſſimilaris conſeruat potentias ob rectam compoſitionem, quæ compoſitio dicitur de ſitu; numero,magnitudine, & meatu. Temperatura ergo, & figura erunt proximæ origines paſsionũ, & potentiarum omnium: magis remotæ cauſæ erunt raritates,& denſitates.

Verum,quia temperatura, figura,raritates,& denſitat es ſunt accidẽtia,& accidens ex Ariſt.4. meta. tex.14. non eſt accidẽtis accidens, ſed eius cui primo inhęret,neq; ex Ar.8.metaph.tex.13.accidẽtia habent materiam ex qua, ſed ſolum in qua,quæ eſt ſubiectum cui inhæret. Idcirco vlterius eſt dirigenda animi acies, ut perquiramus communiſsimum ſubiectum, cui raritates, & denſitates conueniant; ab accidente enim ad accidẽs, uel ab effectu ad effectum nullus datur progreſſus ſcientificus,& demonſtratiuus.

Quinimmo alia de cauſa ab Alexan.

Aphro-

Aphro. mathematica non vocatur philosophia, nisi quia demonstrat prædicata accidentalia de subiectis accidentalibus.

Neque alia de causa in scholis reprehenditur. Temistius, dum proposuit dari quandam demonstrationis speciem ab effectu ad effectum, nisi quia ab accidente ad accidens nullus vnquam datur processus demonstratiuus, ex primis enim subiectis omnis cognitio exacta debet procedere, & non ex mediatis, & accidentalibus passionibus: Itaque quamuis dicat Aristoteles, rarum & densum esse principia omnium passionum, attamen cum raritas, & densitas inexistant alijs; earum primum subiectum, quod in aliud resolui nequit, perquiri potest.

Aristoteles in proprijs locis scilicet in cathegoria qualitatis omnia profundius considerans dicit rarum, & densum pertinere ad situm, definit enim rarum, & densum per ea quæ prædicamento situs conueniunt: hoc modo: rarum est cuius partes ab inuicem distant: densum, cuius partes sunt propinquæ: ecce igitur, quod situs partium faciet raritatem, & densitatem, passiones, & omnes potentias, quæ sequuntur: situsque erit genus generalissimum, quod in aliud resolui nequit.

Verum, quia situs est quid ab alio dependens, & accidenrale, vnde prodeat est videndum: Aristoteles 8. phy. considerãs vniformitatem, & difformitatem rerum referre videtur primò vniformitatem, & conuenientiam omnium rerum natura constantium in causam vniformem idest in vnum & simplicissimum motorem, qui est actus purissimum, deinde difformitatem, & varietatem eorum, quæ sub cælo, & in cælo continentur rfert non ad motorem: sed ad primum corpus, quod octo differentijs positionis scilicet intus, forinsecus, ante, retro, dextrorsum, & sinistrorsum, seorsum, & deorsum tot ac tanta rerũ discrimina facit: substãtia igitur quatenus corporea, octo ijs differentijs positionis faciet tam varium situm: à situ orietur raritas, & densitas; à raritate, & densitate calidum; & frigidum, durum molle: ab ijs tertia species qualitatis quæ est passio, & passibilis qualitas, & quarta, quæ est figura: à tertia & quarta specie oriuntur potentiæ, vt à primo ad postremum corpus, vel trina dimensio, quæ est ipsamet materia, quæque efficere potest omnes differentias positionis est prima omnium accidentium radix.

Neque obijciat, trinam dimensionem esse accidens, quia cum Philopono sustinebimus corpus, vel trinã dimensionem esse ipsammet materiam primam, quæ statim dum terminatur à forma differentias positionis efficit, vnde situs, vnde raritates, & densitates fiunt, vnde calidum, frigidum, humidum, & siccum, vnde durum, & molle, passiones, passibiles, qualitates, figuræ, & demum potentiæ, quæ ab accidentium serie, per inde ac ab vna cathena omnes tam manifestæ, quam occultæ oriantur: manifestæ fiunt ex paucis alterationibus præcedentibus: occultæ ab innumerabilibus prægressis, quas solus Esculapius posset explicare.

Alij inuenianr in negotio hoc difficili principia faciliora; sed, quæ animum componant, quia non solum opinionem mutabimus, verum etiam eos laudibus ad sydera extollemus.

Responsio ad duas difficultates, quæ ex dictis exurgunt. Cap. VIII.

EX ijs, quæ dicta sunt in præcedenti capite, duæ exurgunt dubitationes, quæ videntur Aristoteli, & probis auctobus cum primis reluctari: quarum prima est quia ex Aristotele diximus à raritate, & densitare passiones, vt calidum, & frigidum, humidum, & siccum; & cæteras, quæ sequuntur, prodire, & nihilominus in libris de generatione ab Aristotele statutum est primas qualitates esse calidum, frigidum, humidum, & siccum, & ab ijs rarum, & densum, & cæteras suum trahere exordium, quę videtur contradictio manifestissima.

Secunda dubitatio est, quia dum diximus, situs varios, variasque partium positiones, & inde raritatem, & densitatem esse originem passionum, & potentiarum, cogimur Aristoteli, & Galeno aduersari, & incidere in sententiam Democriti, vel Thesali, qui ad laxum, & densum, tamquam ad affectuum principia confugiebant; quam sententiam Gale-

nus, & Aristoteles totis viribus conati sunt enertere.

Quo ad primam difficultatem attinet, respondemus nullum esse inconueniens, secundum varium considerandi modum rarum, & densum esse principia calidi, & frigidi, & calidum, & frigidum versa vice efficere raritatem, & densitatem: hanc loquendi varietatem in Aristotele de elementis loquente non vno loco obseruare possumus; etenim in libris de cœlo videtur vocare grauitatem, & leuitatem formas elementorum; secundo verò de par. animal. c. 1. vocat grauitatem, & leuitatem elementorum qualitates: hæc omnia secundum varium intelligẽdi modum vera esse possunt: in libris de cœlo, vbi considerat elementa, quatenus sunt principia recti motus, grauitatem, & leuitatem vocat elemẽtorum formas, quia non alia ratione elementa localiter mouentur, nisi vt grauia, & leuia, & fortasse minus erraret, qui diceret grauitatem, & leuitatem esse formas elemẽtorum: quia motus indicat formam, & forma est ipsa natura: quare, si moueri ad medium indicat grauitatẽ, potius grauitas erit forma terræ quam frigiditas. Hæc doctrina consentire videtur doctrinæ Arist. 1. de cœlo: qui ex motu vult formas simplicium corporum inuenire: motus enim ad medium indicat granitatem, quia talis est per grauitatem, à medio indicat leuitatem, quia ratio formalis ipsius motus est ipsa leuitas: nihilominus in lib. de par. animal. considerat grauitatem, & leuitatem, vt insequuntur elementorum formas, & vt sunt accidentia, & qualitates.

Simili modo ab Alex. Aphro. caliditates, frigiditates, siccitates, & humiditates vocantur elementorum formæ, quia elementa ibi considerat, quatenus transmutantur inuicem, agunt, & patiuntur, & sunt principia generationis, & corruptionis, elemẽta enim solum ob quatuor qualitates miscentur, & sunt principia generationis, vt secundum hanc rationem, vel considerandi modum quatuor qualitates sint formæ elementorum: alia debet esse forma ignis, vt est entis gradus, alia, vt elementum est, alia, vt recto motu mouetur: Similiter alia est forma hominis, vt homo est, alia, vt pater, vt quantus, vt philosophus, vel medicus, & sic de alijs.

Arist. 3. metaph. tex. 17. vbi de qualibet re loquitur absolutè, & sine relatione; dum de quatuor qualitatibus verba facit, dicit, caliditatem, frigiditatem, siccitatem, & humiditatem non esse elementorum substantias, sed accidentia: Ad eundem modum nos dicimus, rarum, & densum efficere passiones omnes, calidum scilicet frigidum, & cæteras: & vice versa, quod rarum fiat à caliditate, & densum à frigiditate.

Quod rarum possit esse causa caloris hac experientia cognoscitur; destruatur rarum & calidum, supponaturq; deinde fieri motum aliquem velocissimum; tunc à quo ex Aristotelis sententia pendet calor & raritas? cui dubium, quod materia ob motum prius fiet rara quam calida? prius enim rarefit materia, & deinde exurgit caliditas; accidit quoque, vt à genita caliditate rarefiat materia, & à frigiditate condensetur, & sic à calido rarum quoque fiat.

Varia igitur considetatione modo raritas, modo caliditas erit prior; quod caliditas sit quoque prior, exemplum est lotium turbidum, quod ab igne rarefaciente crassas partes, & mutante particularum minimarum situm reddi potest splendidum, & perspicuum: sed reuera, si considerauimus prima initia caliditatis, semper raritas prius enasci videbitur, quàm caliditas: quia prius à motu rarefit materia, deinde incalescit.

Inter cætera exẽpla, quæ possent proponi, vnicum debet afferri ab Aristotele desumptum, quod est de motu diurno rapidissimo, qui alio modo non generat, & conseruat elementum ignis, nisi prius rarefaciendo materiam contentam sub orbe Lunæ, quæ rarefacta, deinde ignescit: ubi uerò motus diurnus est tardus; sicuti est sub polis, non rarefit materia, & per consequens non incalescit: unde plurimi celeberrimi peripatetici inter quos est Iacobus Zabarella, & Scaliger de elemento ignis loquentes dixerunt, sub polis elementum ignis non dari: quia ibi motus diurnus est adeo tardus, ut non possit rarefacere, & efficere igneam naturam; colligere ergo possumus, rarum,

& den-

& densum efficere omnes passiones, & qualilates, quæ uocantur primæ, & à primis quoque rarum, & densum oriri posse.

Quo ad secundam dubitationem, negamus, sententiam propositam fauere Democrito, quia nos cum Arist. admittimus, sub quantitate rara, & densa, & sub alijs situs differentijs formas delitescere, quæ sunt substantiæ, quæque à materia emergunt dispositionum opificio; dicimusque disponi materiam ab octo differentijs positionis, unde raritates, & densitates uariæ, unde caliditates, & frigiditates, asperitates, & lenitates innumerabiles fiunt, unde meatus uarij; & pro infinita horum omnium uarietate uariæ, & infinitæ formæ enascuntur, quas Democritus non admittebat.

Similiter de Thesalo dicimus, quia ille solum ad duo communia, ad rarum scilicet & densum confugiebat, non admittēs ab ijs specificas & particulares temperaturas, uel intemperaturas dari, quæ sint in facto esse, & quæ diuersimodè indicent.

Nos uerò cum Arist. ad passiones, & ad figuram: cum Gale. ad intemperiem, malam compositionem, & solutam unitatem morbos omnes referimus.

Thesalus à Gale. in certamine uictus atque explosus fuit, ut doctrinæ inutilis inuentor: quoniam in uniuersalibus solum uersabatur, à quibus neque res pendent, neque remedia quisque haurire pro mala debellanda ualetudine potest.

Quomodo Galeni fundamenta faueant sententiæ nostræ. Cap. IX.

QVod operatrices potētiæ tā occultæ, quā manifestæ oriātur à uaria corporeæ substantiæ figura, & à situs differentijs ex Gal. sine controuersia colligitur, qui omnes potentias, & impotentias tamquam ad primas causas reduxit ad figuram, situm, numerum, magnitudinē, & temperaturas: hominem rectè sanum uocat, dum in ijs optimè constitutus est: illum uocabit cursorem optimum, qui probè se habebit in partium corporis figura, numero, situ, & magnitudine: qui pedem altero longiorem sortitur, quamuis in cæteris conditionibus unicè se gerat, cum non uocabit cursorem, neque dicet, illum habere currendi potentiam.

Ratio est, quia ex Gal. potentiæ dissimilarium consistunt in bona, & proportionata figura, magnitudine, numero, & positione: impotentiæ in mala, & improportionata: uocantur ab illo qualitates, uel potentiæ manifestæ, quando aliquæ, & paucæ, eę; cognoscibiles in earū productionem cōspirant: occultæ, dū innumerabiles: si alicuius pes intorqueatur, & uacillet, oritur impotētia, quæ dicitur manifesta; etenim externus situs omnib. conspicuus uitiatur; Si uerò figuræ internæ, numeri, & positiones multarum particularum ita uarientur ut causæ ignorētur, dicetur tunc occulta, quæ tamen ex Galeni sententia non prodit à substantia, sed à qualitatibus totius substantiæ.

Ad eundem modum potentiæ similarium corporum possunt fieri occultæ, tū quia ab harmonia quatuor qualitatum possunt enasci gradus adeo particulares, ut nobis sint incognoscibiles; tum quia similariū potentia ex infinitis alterationibus elementorum, & non ex paucis fit.

Tota hæc doctrina est Galeni libr. de const. ar. med. cap. 8. & 4. simp. c. 15. dum dicit, occultas fieri ex infinitis alterationibus; magis enim & minus rarum, uel densum, magis & minus calidū, uel humidum, graue, aut leue innumerabiles, & incognoscibiles uirtutes efficere possunt; omnes tamen quotquot sunt potentiæ reducuntur à Gal. ad hæc capita, ad temperaturas similariū, ad magnitudinem, numerum, situm, & figurā dissimilariū.

Logici uero, qui res abiūnctas à determinatis subiectis considerant, alio modo diuidunt, dicunt enim potentias alias pēdere à tertia specie qualitatis, à passionib. nimirum, & alias à quarta, scilicet a figura: neq; dixerunt, alias qualitates à figura situ, numero, & magnitudine; sed à figura tantum; quoniam omnia quatuor genera potentiarum dissimilarium ad unicam figurā à logicis reduci possunt: magnitudo namq; est figura, numerus partium est figura, situs, ut est luxatio, & alia id genus ad figuram uitiatam, tamquam ad commune genus subalternū reducū-

tur,dicimus subalternum, quia figura, & passiones omnes sicuti caliditas, & frigiditas,grauitas, & leuitas,& quæ sequuntur (si altioribus principijs, & Aristoteli 8.phy. tex.55. est credendum) pendent à raritate,& densitate; raritas,& densitas à situ, situs denique, tamquam à subiecto omnium communissimo, à trina dimensione,quæ est figurarum omnium origo; vnde omnes occultæ,& manifestæ qualitates dependent.

Occultæ qualitates à Galeno vocantur totius substantiæ,quia ille gradus vltimus non pendet ab vnica qualitate illius, sed ab omnibus,videlicet à tali situ, raritate, densitate partium,à tali numero, figura, & magnitudine, vel à tali calore, frigiditate, siccitate, & humiditate, ut nulla determinata qualitas illius substantiæ sit, quę non conspiret in huius occultæ potentiæ productionem.

Redditur quoque qualitas occulta, & abdita,quia quælibet qualitas,sit caliditas frigiditas, raritas, & densitas potest esse actionis causa sexcentis modis,scilicet calida,uel rara,ut quatuor,ut octo, ut centum,& ut mille;quilibet.n.gradus harum qualitatum potest nouam potentiam incognoscibilem, si alijs totius illius substantiæ qualitatibus misceatur,efficere.

Hinc merito à Medicis est decisum, quod si à Theriaca opij, uel trociscorum uiperinorum; uel aliorum componentiũ minima portio dematur, eius potentia eadem seruari non possit, & quæ dicitur de antidoto, de omnibus mistis ratio ualebit.

Experimentis confirmatur,quod dari possint potentiæ, seu virtutes operatrices, quæ non oriantur à quatuor illis vocatis primis qualitatibus. Cap. X.

HActenus uidetur esse probatum ratione,auctoritate, & experimentis quod qualitates occultæ non sint substantię operantes,sed accidentia pertinẽtia ad cathegoriam qualitatis: Nunc sequitur,vt pluribus experimentis ostendamus, quod non omnes qualitates reconditæ habeant originem à calido, frigido, humido, & sicco, sed ab alijs innumerabilibus: quas omnes tamen ad differẽtias superius relatas reducere possumus.

Primum experimentum,quod est omnibus notissimum, est de magnete, etenim si magnes attraheret ferrum virtute illarum quatuor qualitatum, id potius fieret ratione caloris,quam aliarũ, quare sequeretur, quod aromata, & alia calidiora citius ferrum attraherent, quod reluctatur experientiæ.Pręterea afferantur experimenta,ex quibus cognoscemus statim fieri nouas qualitates ex sola iuxtapositione sine interuentu quatuor qualitatum.

Primum experimentum: accipias vitrum rubrum, illudque iuxta ponas cæruleo vitro, protinus videbis ex vtrisque vnitis enasci colorem violaceum.

Secũdum experimentũ: vnias vitrum cæruleum luteo,statim consurget viridis color: quis esset adeo stupidus, vt crederet has qualitates de repentè factas fieri opificio calidi, frigidi, humidi, & sicci? patet ergo fieri posse plures nouas qualitates sine alteratione illarum quatuor, quoniam primæ non possunt facere sequentes, nisi alterando, & alteratio non fit ictu oculi,sed aliquo temporis cursu.

Tertium afferatur, si doronici virtute caloris, vel frigoris canes è vinis eximerent,hominibus non afferrent suppetias.

Quartum:Si saliua suo calore scorpiones occident,ocyus meracum,quod calidius est, illos opprimeret: ergo doronici qualitas non à primis oritur.

Quintũ: si putredo insignis suo calore vincet homines, quomodo alet lũbricos?

Si oppij drachma ob frigus occidat,cur glaciei vncia, quæ est frigidior, statim non exterminat natiuum robur.

Præterea ex mistura variarum rerum persæpè sine alteratione quatuor qualitatum illicò, & eodem momento temporis nouæ oriuntur qualitates, quæ indicabunt quoque ab alijs, & nullomodo à primis pendere: afferantur experimenta.

Septimum:Accipiatur aqua in qua ebullierint gallæ,hanc claram, & perspicuam videbis; accipiatur alia in qua ebullierit calcanthum, quæ clara quoq; erit,vnam in alteram infundas, illico sine ulla quatuor qualitatum alteratione maxima cũ

ad-

admiratione videbis vtramque nigerrimum, atramenti colorem recipientem; nemo viso hoc experimento audebit dicere ab alteratione quatuor qualitatum colorem prodire, cum aqua fiat nigerrima ferè in instanti: illud quod tale fit à calido vel frigido non ictu oculi, sed temporis spacio succedit.

Octauum experimentum, inuenias aquam rosaceam plumbeo alembico stillatam perspicuam clarissimam, & huic commisceas aquam communem purissimam, videbis confestim in ijs perspicuis aquis simul commistis enasci lacteum colorem, cuius experimenti vsu cognoscitur quoque, an rosacea aqua sit plumbeo alumbico stillata, lacteus enim color a cerusa, quæ a plumbo producitur, ob misturam aquæ communis manifestatur nulla facta alteratione in quatuor qualitatibus.

Nonum experimentum: dum similiter lacteus suboritur color ex mistura aceti, & tartari stillati.

Decimum experimentum eundem lacteum colorem enasci uidemus, dum misceetur aqua anisorum stillata, quæ perspicua est, aquæ fontis purissimæ.

Vndecimum: ex auripigmento, quod est flaui coloris, & ex terra cærulea uel succo cæruleo, qualis est endego si fiat mixtio, statim fit color uiridis pulcherrimus: certe primæ qualitates tam cito id non efficient.

Duodecimũ: si ex ære & stamno, quæ inter metalla sunt molliora fiat mixtum id erit durissimum seu longè durius stamno & ære: quomodo hoc fiet a primis qualitatibus?

Decimumtertium experimentum: si permisceas æs, quod de molle est argento & igne liquefiar resultabit illico metallum longè durius ære & argento.

Quis uisis ijs experimentis auderet dicere, has qualitates nouas fieri a calido, uel frigido; quod ex paucis his experimentis colligimus, ex sexcentis colligimus.

Verum ne prætermittam quandam qualitatem felis, quę nullo modo ad illas quatuor primas reduci potest, audias quid de fele uiditnus in Vngaria: erat Nobilis uir Italus, qui dum erat prope felem, licet eum nõ uideret, statim in animi deliquium incidebat, & nisi aliquis, ei præsto fuisset felem fugando suffocabatur, nemo unquam potuit causam huius antipathiæ referre in quatuor qualitates; sed potius, si unicam nominare uelimus, in densitatem, & angustiam; ille enim qui fele præsente suffocari incipiebat, erat angusti pectoris, asthmatiq; erat propensus; in fele uero tria sunt deleteria, quæ obnoxios dispneæ cum primis lædunt cerebrum, expiratio, & pili; non erit itaque mirum, si ex ijs noua qualitas densans gignatur, & per halitum felis alicui communicari possit.

Idem crassus halitus est in uirosis boletis, & opio, quare propius ad ueritatis apicem accedemus, si dixerimus cum Galeno lib. de const. ar. med. cap. 8. quod qualitates occultę fiant ex infinita uarietate, & alteratione aliarum, hac tamẽ serie, ut initia omnium passionum, ut dicit Aristoteles 8. phy. tex. 55. sit raritas, & densitas; magis uel minus rarum, ostendimus superius, magis & minus disponere materiam ad generationem ignis, & rarum esse posse prius calido.

Vitrum rubrum iuxtapositum ceruleo colorem facere uiolaceum densando.

Eadem ratione luteum uitrum unitum cæruleo efficere uiridem.

Opium, & bolleti uirosi homines ad necem perducunt non frigoris impetu, sed densando, immobilesque reddendo uitales spiritus; partes enim uita donatæ, cum egeant perenni motione, ut natiua caliditas seruetur, densatæ ab ijs & motu destitutæ pereant, oportet.

Demum halitus felis in aliqua spiritalium uasorum angustia tantum poterat densare, ut uir ille in suffocationem caderet; plurimæ ergo qualitates nouæ fieri possunt, eæque quo ad determinatos gradus sæpissimè incognoscibiles.

Quis posset diuinare specificam & propriam differentiam positionum internarum partium, unde atramentum enascitur ob mistionem aquæ gallarum, & calcanthi seorsum clarissimæ, & splendidissimæ; possumus tamen hanc, & quamuis aliam occultam causam referre ad genera, de quibus superius egimus.

Demum afferri potest exemplum om-

nium euidentissimum, estque potentia motrix horologij; nemo sanæ mentis dicet horologij potentiam à temperatura prodire, sed à numero, situ, & figura rotarum, orbiculorum, & spiræ chalibeæ; impotentiam vero ab ijs vitiatis; quare, si in artefactis dentur potentiæ motrices non pendentes à temperatura, cur plurimi sunt adeo audaces, vt ignorantiæ crimen illis inurant; qui à situ, & à cæteris differentijs positionum sine vlla alteratione quatuor qualitatum putant plurimas virtutes prodire posse.

Eademq;de causa nimis audax fuit Fernelius, dum omnes motrices potentias animatorum retulit in substantiam:habet .n. hæc verba lib. de abditis rerum causis: stupidi hominis est credere animalis motum fieri a quatuor qualitatibus cum re vera omnis potentia mouendi debeat referri ad substantiam.

Quo pacto vir lepidissime ad substantiam vis referre, si humanus artifex varias dat virtutes motrices metallo mutãdo figuram, situm, & numerum rotarum;quanto facilius alma parens natura, quæ rotas, & (vt ita dicam) spiras viuentes diuiniori artificio efficere potest potentias motrices in ijs collocabit.

Obijcias ibi ante oculos innumerabilia instrumenta, quibus perexigui alicuius animalis pes componitur, sit culicis, vel formicæ, cognosces in perexiguo, & ferè inuisibili pede esse necessariũ, vt vasa,quæ ferunt nutritionem,quæ vitã,quę motum,& sensum, sint varia, & omnino diuersa, quia diuersum habent vsum, & cum perexigua particula moueatur secũdum omnes differentias positionum, scilicet ante, retro, sursum, deorsum, dextrorsum, & sinistrorsum pro vsuum diuersitate totidem requiri debent instrumenta ad omnes motiones obeundas; ab illo enim instrumento, à quo mouetur culicis pes ante, non mouebitur retro; quare,si natura tot instrumenta tã promptè parat in omnibus rebus, ijsque minimis; cur ad simplicissimam substantiam audent omnes motrices potentias referre?

Quid prohibet, quin nos quoque hac horologij similitudine dicamus, potentiam mouendi non esse substantiam simplicissimam? sed potentiam ortam à numero, situ,& figura corporeæ substantię, & in ijs esse primum mobile, quod cætera moueat ad spiræ chalibeæ similitudinem: Aristot. per analogiam artefactorum inuenit primam materiam; cur nos eius imitatione in tanta consilij angustia non poterimus per eandem analogiam de potentijs abditis philosophari?

Audias quomodo Hieronymus Cardanus,qui occulta, & recondita in substantiam operántem referebat,semel hallucinatur: refert primo libro commentariorum quadripartiti, se lapillum vidisse, qui ob eius excellentiam aderat in potestate Pontificis Clementis Septimi, in cuius superficie erat neuus, vel macula, quæ in orbem tractu 24. horarum ad instar solis mouebatur; videns Cardanus hanc diuinam lapilli proprietatem referri non posse ad primas, vel secundas vocatas qualitates, eam statim in cathalogo reconditarum à substantia prodeuntium recensuit.

Cardanus maximè fuit deceptus, quia maculæ circularis motus (sicuti deinde auditum fuit)à situ,numero,& figuris internis prodierat; quoniam erat lapillus in orbem dispositus, & tali artificio accommodatus, vt pars maculata morbilis videretur continua, lapillusque poterat aperiri, & in eius cauitate erat spira chalibæa, cuius virtute macula siue neuus 24. horarum cursu moueretur: vt primum causa huius virtutis lapilli reddita est omnibus nota, nemo inde sustinebat illam motricem virtutem à substantia simplicissima, & occulta prodire: Cardanus itaque & Fernelius in hoc præcipuè sunt decepti, quia dum videbant, motrices potentias non posse referri ad quatuor vocatas primas, putabat ad aliud non posse referri, quam ad substantiam: quamuis (vt ostendimus) commodè ad numerum, situm, figuram, & magnitudinem partium possint quoque reduci. Denum multa referuntur falsa, quæ facile creduntur ab ijs qui supponunt substantiam operari; referunt de Pyrrho, quod contactu pedis lienosos sanaret, quod quam sit falsum iudicent qui in Philosophia sunt versati.

Ex-

Experimentis ostenditur, quod qui putant, qualitates occultas esse substantias operatrices, faciles sint ad credendum vanissima. Cap. XI.

QVi putant occultas potentias esse substantias operantes, sunt quoq; faciles ad credendum infinitas alias vanitates; substantia .n. cum non subiaceat sensibus nostris, sitque incognoscibilis, posito ab illis, quod operetur, malunt eam vocare opificem occultarum qualitatum, quam fateri, se abditarum rerum principia nescire; Albertus Magnus, Plinius, & plerique plures, qui de naturalibus virtutibus loquuntur, quique credere videntur potentias operatrices esse substantias, veris propterea sexcentas opiniones falsas immiscent.

Quod ita res se habeat, præstat aliquas istorum opiniones apertè falsas referre, quia exemplorum luce fabulosam opinionem libentius reijciemus; referunt, echenidem qualitate substantifica posse impedire nauigij cursum; quod principijs philosophiæ, & experientiæ reluctatur: faciles sunt, vt in has ineptias incidant, quia cum substantiam nunquam viderint, vel alio modo cognouerint, posito ab ipsis, quod operetur, non solum ei videbitur a ratione alienum, quod pisciculi substantia possit nauigij cursum sistere, verum etiam planetas, & primum mobile: quis est ille, qui poterit virtutem incognoscibilem coarctare, & limitare? Qui verò sustinebit, potentias operatrices esse qualitates accidentales, quamuis retusum haberet ingenium, nullo modo credere poterit, quod echenides pisciculus habeat illam potentiã; Etenim, si viderit, quod neque calefaciendo, vel rarefaciendo, vel densando, vel alijs enarratis potentijs id efficere possit; statim hac sensata philosophia lubens explodet hanc de echenide fabellam.

Res hoc modo ab alijs recipitur, vbi pisciculus degere solet, aqua in orbem obuoluitur, dum vero nauis hanc aquę vertiginem pertransit (licèt secundis ventis teneat cursum) quiescere cogitur, & tunc ob aquam scaturiẽtem ab imo pisciculus quoque supernè fertur: qui vident Echenidem, si de illis sunt, qui in substantiam referunt effectus naturales, qualibet philosophia sepostia putant pisciculum substantifica sua virtute sistere nauim; ecce, quomodo potentiarum innouatores sint sæpè in philosophando desides, & ociosi: quomodo omnia omnibus credant: quomodo in monstruosas incidant sententias; & quomodo historias falsas, & mendaces non possint non admittere.

Sed aliqua de lapidibus afferantur, quæ omnino falsa, & impossibilia sunt: Albertus, & alij plurimi tenent Lapidem Aquilæ proprietate occulta conciliare amorem, augere diuitias, & partum, dum fertur, facilitare.

Dicunt præterea Lapidem Calcedonium collo appensum tollere illusiones phantasticas a melancholia ortas: Lapidem verò Celidonium, qui in ventre hyrundinis inuenitur, sub sinistra asella gestatum sanare epilepsiam.

Albertus habet Lapidem Crisolatum stultitiam pellere, & sapientiam augere: quid stolidius, & ineptius de ijs, quæ quotidiè experiuntur, dici potest? quis inanitates has non reijceret.

O nos felices, si lapis, qui pelleret stultitiam, & sapientiam augeret, inueniretur! Qui verò arbitrantur operandi potentias a qualitatibus accidẽtalibus prodire, nunquam defenderent illas fabellas; quia conantur fateri, potentias operatrices non operari sine contactu, & sine resistentia passi, horum quisque illicò negabit, Lapidem Aquilæ facilitare partum, nisi ipsum deglutiat, nisi virtutem habeat apetiendi, rarefaciendi, vel calefaciendi: Neque admitteret Celidonium Lapidem sub asella gestatum epilepsiam anteuertere; quoniam si epilepsia fit in meatibus cerebri, nisi eius virtus intimum cerebri petat, & aperiat obstructas vias, nihil opis adferet.

Neque admitteret erratum illud vulgatissimum, quod scilicet per Lapidem Iaspidem collo appensum hæmorrhagia tollatur; quia ante oculos sibi statim obijceret, fluxionis causas a Galeno traditas esse vel copiam, vel malam qualitatem irritantem, vel vasorum imbecillitates, diceretque primo lapidem non tangentem vasa, vel sanguinem non posse esse copiã

coercere, vel irritantes qualitates demulcere, vel robur vllum adiungere venis; quia omnis actio fit per contactum, & si agẽs vicerit, id eueniet, quia habebit maiores vires & non alio modo; Neq; demũ admitteret Iaspidem cohibere posse omnes fluxiones sanguineas; hæmorrhagia orta ab imbecillitate vasorum indicat remedium astringens, a copia indicat aperiens: quo pacto Iaspis contraria efficiet? præterea Gal. 5. meth. cap. 5. tradit modos quibus fluxus tolli possit: habetque hæc verba,, confluere prohibetur, & propter animi deliquium, & cum ad contraria reuellitur, & cũ ad vicina deriuatur, & propter refrigerationem corporis, cum igitur lapis Iaspis neq; excitet animi deliquium, neq; reuellat, vel deriuet, vel refrigeret, non video quomodo possit cohibere fluxionẽ: neq; valet, dum dicunt, id cognosci per experientiam: quia sicuti magnes semper trahit ferrum: sic semper Iaspis sisteret sanguinem: vel nisi semper saltem vt plurimum: tamen nunquam sistit.

Amplius, quis admitteret lapidem Iudaicum in brachio gestatum expellere renalem calculum? admitti fortasse potest huius lapidis vsus, quem Dioscorides approbat, quod videlicet pulverizatus subtilissimè, haustusque è renibus calculos pellat, sed gestatus nequaquam.

Eodem modo non esset fortasse negãda lapidis lazuli uirtus a Mesue relata, quod uidelicet puluerizatus faciat, ut pili, quando corroduntur ab acutis humoribus, in palpebris enascantur; quoniam puluis inspersus deterget, & malam qualitatem palpebrarum auferret, unde possent pili sine difficultate enasci.

Præterea dicunt, crystallum in subtilissimum pollinem redactum melle commistum posse replere ubera lacte: hoc uidetur a principijs medicinæ, & philosophiæ alienum: nisi fortasse mel ex se id præstaret, quippe in sanguinem potest cõuerti; ea enim, quæ toto genere differunt inter se, inuicem non agunt, & patiuntur: nihil potest conuerti in lac, quod in sanguinem prius non conuertatur.

Dioscorides refert plurimas herbarum proprietates occultas, sed fabulosas haustas è circulis uulgarium hominum, quæ experientiæ, & principijs philosophiæ reluctantur: lib. 1. cap. de ramo dicit, fama est, ramos huius valuis, fenestrisve impositos veneficia depellere: nec tamẽ credere videtur Dioscorides, quod rami huius herbæ fenestris, vel foribus admoti depellãt veneficia, cum apertè dicat, esse famam, quasi diceret, non esse opinionem sapientum, sed communem, idest mulierum, vel rudiorum hominum, qui faciles sunt, vt omnia omnibus credant.

Eodem libro cap. de vitice habet hæc: virgam viticis, qui manu teneat, dum iter facit, negatur, intertriginem sentiri, quis fidem his nugis adhiberet, quod in itinere æquitando diuturno cursu herba manu gestata nõ permitteret coxę per confricationem lædi, & aliquando excoriari? qua ratione, quo contactu herba manu gestata coxas tuebitur?

Amplius lib. 2. cap. 68. refert araneum vtrisque temporibus, aut fronti alligatum curare tertianam febrim; nõ desunt χιτολόγοι, & excordes homines, qui ijs tricis credunt, illisque pro curandis febrib. vtatur; vtinam tertianæ febres, quæ aliquando phlebotomia, & medicinis non possunt curari, aranei applicatione curarentur; atq; vtinam saltem alter araneus, qui candidam, tenuem, densamque telam orditur; alligatus in Loculo (ut dicit Dioscorides) lacertoq; appensus quartanam tolleret. Capite 69. eiusdem libri refert, quod lacertæ caput intritum aculeos, & omnia corpori infixa extrahi, & uaros, & formicantes uerucas, & pensiles, quas crochordonas uocant, tollit; uix igne tolli possunt uerucæ ob altas earum radices, & tanto minus lacertæ caput id præstare poterit; Quorsum ergo Dioscorides hæc insulsissima occulta alijs innumerabilibus miris uirtutibus præditis immiscuerit, fateor me latere, nisi dicamus, hæc attulisse, quia forsitan erant Arij ingenio accommodata, uel, & melius, ut Ario illorũ medicorum simplicitatem significaret.

Lib. 3. de dipsaco loquens, dicit uermiculos, qui in dipsaco inueniuntur (hæc planta dicitur quoque labrum uenetis; estque illa, in qua ros, uel imber asseruatur) si in folliculo alligentur, & collo aut brachio appendantur, habere proprietatem

tem pellendi quartanam: Parimodo capite de spina alba dicit, quod eius semen gestatum serpentes abigat.

Capite vero 104. eiusdem libri de alyso quod hæc herba foribus appensa sit salutaris; & hominibus, atque animalib. fascini amuletum, & quod purpureo linteo circumligata sua proprietate pecudum morbos abigat: quæ adeo vana sunt, vt vix credam, inueniri mulieres simplices, & φαρμακεύτριας, quæ hactenus hac ineptias non animaduerterint.

De atractilide loquens refert, quod icti à scorpionibus, quamdiu herba hęc manu teneant, nullum experiantur dolorem; herba tamen deposita dolorem recrudescere: quæ omninò falsa sunt, quia experientiæ non respondent; nisi illis prosit, qui ita firmiter credunt, vt fides aliò animum auertat, & dolor inde sedetur, hocque est anodynum auertens animum; hocque modo circulatores dentium dolores animum auertendo verbis, præstigijs, seu delusionib. mitigant, & aliquando accidit, vt ex toto cessent dolores; quod, si propterea fieret, non solum atractilis, sed omnis herba dolorem ictus scorponis sedaret.

Insuper de proprietate conyzæ paruæ capite 136. huius libri dicit, quod huius herbæ substractu abigi possint culices, & pulices necari: væh nobis, si æstate, quando hęc animalia vellicant, & sua multitudine nos perturbant, aliud non esset nobis remedio; hactenus culices, & pulices nos totos comedissent.

Adhæc capite 145. refert, quod si manu teneatur radix satyrij ærithronij venerem excitet: dum manu tenui satyrium, noui hac uirture omnino carere: ego sanè huius radicis satyrij proprietatem nescirem defendere, nisi sub nomine huius radicis intelligeremus mentam quippe radicis imaginem imitari uidetur.

In 4. libro plures refert occultas proprietates omninò falsas; uerum paucas proponemus, ut lectores uideant à Celeberrimis quoque Auctorib. sæpè ineptias referri, & uera falsis commisceri: de pentaphylo dicit, quod dum incenditur, ad expiationem peccatorum, & ad castimonias iuuet.

Adhæc capite de phænice dicit, quod hæc herba alligata in puniceo nello sanguinem supprimat.

Capite de herba sacra, quam sideritim uocant dicit quod, si eius decoctione spargatur triclinium, lætiores conuictus fieri, si addidisset, lætiores fieri conuiuas triclinio maluatico uino referto sine controuersia omnes relationi Dioscoridis adhęrescerent.

Capite 79. eiusdem libri dicit, quod radix mandragoræ decocta emollire possit dentem elephantis ad accipiendam quamcunque formam: hæc sunt uerba, radix mandragoræ ebur emollire. fertur, quæ senis horis cum eo decocta sit, & ad accipiendam quam effingere optaueris formam, ipsum facilè præstat: quod est ridiculum, quia nec senis horis, nec senis annis ebur emolliret: nisi itaque Dioscorides ex aliorum sententia hæc proponeret, inter ueteres scriptores illo ineptior, & stolidior non inueniretur; ipse in epistola ad Arium fatetur, se militem egisse, eaque collegisse, quæ illis temporibus erant in opinione hominum: ideo non est repræhensione dignus. Nos hac de causa has ineptias retulimus, ut Lector sibi ante oculos obijciat, & uideat, quomodo, qui facilè credunt occultis, in uanissima sæpè incidant.

Insuper cap. 121. dicit, quod aster atticus, seu inguinalis herba dolorem inguinum leuet, si aridus eius flos sinistra manu dolentis decerpatur, & inguinibus adligetur, quo nihil dici potest magis a phylosophia alienum, decerpatur enim dextra, vel sinistra manu uirtus floris semper eadem seruabitur.

Capite uero 131. de phyteumate, & in sequenti capite de leontopodio dicit, quod hæ duæ herbæ conueniant ad amatoria.

Postremo de mercuriali herba omnibus nota dicit, si fœminæ à purgatione lunari trita folia mercurialis masculi genitalibus admoueant, mares inde gigni; & fœminas, si mercurialis fuerit fœmina: esset sanè apud Reges, Principes, & Nobiles viros, qui masculos habendi desiderio flagrant remedium in re hac difficili cælitus missum: sed cum à Dioscoridis temporibus adhæc usque tempora herba hæc

pro

pro hoc obeundo munere in nullo sit pretio, est sine alia experientia in fabularum cathalogo collocanda.

Idem dicit Dioscorides lib. 3. c. 142. de testiculo canis, habetque hæc, qui edent testiculum canis marem, mares generabit qui fœminam, alterum sexum.

Denique in 5. libro de lapidib. plurima occulta refert, quę omninò rationi, & experientiæ reluctantur: aliqua proponantur: de lapide selenite, quod adligatus arboribus reddat eos frugiferos: de Iaspide, quod femorib. appensus partum accelleret: de Ophite, quod collo appensus auxilietur lethargo; plures alias refert proprietates occultas lapidum ex opinione tamen, vt diximus, aliorum, quæ mouent risum, haud secus quàm si eas ex ore ineptissimi circulatoris audiremus: alia quoque plura relata sunt à Dioscoride, quæ neq; rationi; neq; experientiæ respondent attullimus hæc, vt lector ijs excitus videat illorum errata, qui putarunt potentias operatrices esse substantias.

Plurimi alij fuerunt, qui, vt admiranda de occultis herbarum proprietatibus dicerent, magis adhuc aliena à ratione dixerunt: afferamus solum eas, quæ ab Andrea Matthęolo in limine sui Dioscoridis proponuntur, dum loquitur de laudibus plantarum, refert inueniri herbam a Magis vocatam Balim, quę mortuis animantibus vitam potest restituere, comprobat auctoritate Xanthi antiquissimi Auctoris, qui 1. libro suarum historiarum affirmauerit, Draconem virtute huius herbæ resurrexisse: & Thiloni similiter à Dracone occiso eadem, quæ balim dicitur, vitam restitutam fuisse.

Addit Matthæolus Iubam Mauritaniæ Regem scripsisse in Arabia cuiusdam herbæ auxilio uitam mortuo homini datam esse: quid stolidius, & magis phylosophiæ repugnans dici potest?

Præterea ex Theophrasto, & Democrito refert Matthælous æthiopidem herbam clausis foribus applicatam, eas statim aperire, nisi bipenis uehementius fores aperiret æthiopide, omnes despicerent eius usum: ego uerò docerem Matthæoli puluerem qui aperit fores: hic est: in clauibus ponas puluerem pyrium seu bombardarum illum accēdas, statim aperientur fores.

Refert quoque, Democritum dicentem in India nasci achemenidem herbam, quæ dum comeditur ab ijs, qui tormentis lacerantur, omnia subito fateantur.

Similiter Plinius refert Achemenidem aliam, quę si in hostium aciem traijciatur fugentur: Hic est fructus illorum, qui putant substantiam operari: Qui vero sciunt omnia agentia habere contrarium, suscipere magis, & minus: agere, & pati per contactum, non possunt in tam monstruosas sententias incidere.

Postremò ex omnibus empiricis ille est ineptior, & stolidior, qui puta t posse verbis, breuiculisque, seu codicilijs caracteribus refertis collo appēsis morbos curari: Quidam stupidi, & excordes empirici putant in hūc modum quartanam, erysipellas, epilepsiam, & plures alias ęgritudines depelli posse; sed hoc est deterrimum, & miserabile, quod licet quotidie has vanitates experiantur, non resipiscant; mirandum præterea est, quod huius generis fabellæ legantur quoque apud veteres scriptores; etenim Q. Serenus pro curanda tertiana, vel quartana caracteres, & nomina ridicula proponit.

Similiter Marcus Cato de re rustica pro curatione luxationis, & fractura particula 160. docet hanc cantionem: hæc sunt eius verba, luxum si quod est, vt excantes, hac cantione sanum fiet; moras danata daries dardaries est araries; docet deinde paulò inferius aliam cantionem pro curatione eiusdem luxationis, hæc est haut haut haut ista pista sista damiano damaustra: addit, vel hoc modo, haut, haut, haut istagis, turlis, ardannabon damaistra: puto, si quis caneret daries dardaries cum alijs sequentibus verbis annis sexcentis, quod ob cantum luxationes, vel fracturæ non curarentur: plura alia in auctoribus, qui adhibent fidem occultis inueniuntur, quæ cum principijs phylosophiæ, medicinæ, & experientiæ aduersentur, satius erit, vt de ipsis non amplius loquamur.

Osten-

Ostenditur, venenatos non cognosci ex veneni definitione, sed ex syndrome signorum communium à sex fontibus desumpta. Cap. XII.

DIximus in libri vestibulo præter qualitates occultas tria alia nobis tota sua substantia aduersari, quæ sunt venenum, putredo, & pus; ea tamen de causa eius substantia peccare dicitur, quoniam nihil est in ijs, quod non sit dissimile, & contrarium partib. similaribus, & dissimilaribus corporis humani: eorum enim situs, numerus, figura, & temperatura ab humana conditione adeo distat, vt fiant contraria; contrarium enim est, quod in eodem genere ab alio maximè distat: his rationibus dicemus, doronicos esse canis venenum; quia eis in situ, numero, magnitudine, figura, & temperatura sunt vel maximè dissimiles: hominibus verò, quia non sunt adeo dissimiles, erunt salubres: eadem ratione putredines vitam hominib. auferunt, vermes ea vescuntur, & ex ipsa efflorescunt; lumbricis aloes est deleterium, hominib. familiaris medicina sturnis napellus seu cicuta est nutrimentum suauissimum, hominibus dirum, & truce venenum: coturnicibus veratrum ex Gal. 3. de temperamentis 4. est nutrimentum, hominib. verò medicamentum nullum igitur erit venenum absolutè, sed solum in comparationem, & respectum quatenus videlicet sit, vel non sit oppositum propositis qualitatibus.

Error illorum mihi videtur inexcusabilis, qui putant, venenum esse quid absolutum, esseque substantiam aduersantem: O nos felices si venenum, lues gallica, rabies, napellus, & alia id genus alio modo, quàm substantia sua nobis nō officerent! quia cum substantia æquè omnia respiciat, & nunquam substantiæ, vel accidentibus contrarietur, non læderemur ab ijs, & longè feliciori sorte frueremur.

Cognitis principijs, quibus venena nobis aduersantur, modò duo sunt de venenis perquirenda, scilicet definitio veneni & modus cognoscendi venenatos.

Quo ad definitionem attinet; Hieronymus Capiuaceus percelebris vir hanc tradit: venenum est qualitas confertim corruptiua cordis hominis.

Hæc definitio est adeo obscura, vt longè obscurior, & ignotior definito videatur; nulla enim est in hac definitione differentia, quæ nos doceat, quādo corrumpitur cor à veneno: Aristoteles 4. phy. de definitionis beneficio loquens dicit, qui cognoscet quid de loco, cognoscet quoq; cōsequentia; si igitur ea definitio nos non docet, quando aliquis veneno sit iugulatus, eam despicimus.

Insuper quot sunt, qui improuiso expirant animam, & vitam finiunt ab alijs causis, quàm à veneno? quopacto ergo cognita illa definitione distinguemus, an improuisa mors sit veneno, uel alijs causis secuta? Criton, & Phreneticus (vt refert Hippocrates) derepentè mortem obeunt, quia postridie ab incæpto sæuissimo morbo pereunt, attamen neuter illorum a ueneno moritur.

Præterea venena in minima quantitate subito non possunt cor corrumpere, vt in paullo maiori; Sublimatum, arsenicum in scrupuli quantitate tractu 12. horarum ad exitium perducit; grana duo, vel tria vel nihil, vel spacio 40. dierum id efficiét, non conueniet ergo veneno, ut uenenum est, hoc attributum, vt confestim cor corrumpat.

Adhæc sæpè porriguntur virosa robustis hominibus, quorum cor non possunt corrumpere.

Nec mihi occurrant, quod robusti hominis cor aliquando non confestim corrumpatur à ueneno, quia virtus resistat, vel ad sint impedimenta, cur non penetret ad cor, illudque corrumpat.

Quia nos quoq; illis sic obijciemus: nisi virtus resisteret, essentque impedimenta, humores quoque facientes febrim statim corrumperent cor, quare per qualitatem confestim corruptiuam cordis non exprimimus veneni naturam.

Denique citò occidere, & corrumpere cor conuenit alijs, vt pestilentiæ, apoplexiæ, & alijs: quare ex hoc signo communi nihil colligemus: Quinimmo incidemus semper in hunc vitiosum paralogismum: illud est uenenum, quod cito corrumpit cor: hoc cito corrumpit cor, ergo est uenenum: modus arguendi est in secunda figura ex duabus affirmatiuis uitiosus, & irre-

irreducibilis ad primam, quoniam maior non poteſt conuerti, niſi fiat particularis; quod ſi fieret in alium paralogiſmum incideremus, quia in prima figura ex maiori particulari nil ſequitur, & eſſet falſus ſyllogiſmus.

Sunt, qui putant nigrum, ſeu liuidum colorem eſſe ſignum proprium, & tamquam caracterem venenatorum: quorũ ſententia non videtur veritati reſpondere, quia aliquando ob ægritudines inſignes aliquæ corporis partes fiunt nigræ, vel liuidæ: legamus hiſtoriam adoleſcentis decumbentis in foro mendacium, vbi Hippocr. dicit, in illo ægrotante extrema fuiſſe liuida: Gale. verò ibidem in commento dicit, extrema liuida ob duplicem cauſam fieri poſſe, vel ob viſceris alicuius inflammationem: vel quia emoritur calidum natiuum: quare cum calidum natiuum ob innumerabiles cauſas emori poſſit, liuor non indicabit venenum.

Præſtat igitur, vt ſignorum ſyndromẽ ſufficientiſſimam perquiramus, quæ nos doceat cognoſcere, quando aliquis veneno ſit iugulatus: etenim ſicuti Ariſtot. 2. poſt. dixit, nos non poſſe de æquiuoco genere vnicam habere definitionem, & demonſtrationem; dat exemplum de longæuitate auium, & terreſtrium animalium, dicit terreſtria animalia eſſe longęua, quia carent bile; aues verò eſſe longęuas nõ ob hanc, ſed ob alias cauſas: ſimili modo venena mineralia, plantarum, & animalium occidunt ob varias, & diuerſas cauſas, quare variæ debent eſſe definitiones, varia ſigna, & varia remedia.

Syndrome ſignorum communium indicatium venenatos colligitur à ſex fontibus, quorum aliqui conſiſtunt in ijs, quę neceſſariò antecedunt, aliqui in ijs, quæ neceſſariò conſequuntur.

Primus fons illorum, quæ neceſſariò antecedunt continet cauſas externas, ſicuti ſi quis verſaretur cum inimicis, vel cum ueneficis, ex eius morte repentina cum liuore facile colligi poſſet, illum fuiſſe uenenatum.

Secundus fons continet ſigna indicantia diſpoſitiones patientis; Galenus 6. de loc. aff. c. 5. de hac re appoſitè nos admonet & docet, cum homo ſua natura probis humoribus abundans, ac ſanorũ more educatus derepente moriatur, id uẽneno lethali eſſe ſecutũ diligẽter ſanè prateritus habitus, & diſpoſitiones illorum, qui derepentè moriuntur oportet expendere, quoniam ſi aliquis fuerit diſpoſitus, & propenſus apoplexiæ, & derepẽtè moriatur, nulla ſuſpitio ueneni habenda erit, quamuis liuidus eſſet. ſimiliter, ſi ſupramodum pinguis eſſet, ſubita mors ei cauſa eſſet adſcribenda: ſi haberet anguſtiam in pectore, ut de Antipatro Medico relatum eſt à Gal. idem dici deberet, anguſtiam enim illam ex interciſo pulſu multo ante prænouit Gal. & multo ante præuidit exitium repentinum Antipatri: ecce, quod ex cognitione cauſarum externarum, & diſpoſitionum patientis aliquando cauſam repentini exitij penetramus: dicimus aliquando, quia poteſt accidere, ut parte aliqua noſtri corporis humores praui adeo occultè, ſenſimque accumulentur, ut nullum unquam ſenſum ſui exhibentes, hominem, qui uidetur undequaque ſanus, in repentinum exitium trahant: quare non ſat eſt patientẽ cum ueneficis, & inimicis fuiſſe uerſatũ nullamque in ipſo cognitam fuiſſe diſpoſitionem minitantem ſubitam mortem, quia hæc omnia nos poſſent decipere, requiritur ergo, ut cõtemplemur tertium, & quartum fontẽ, qui contineãt morbos & ſymptomata inſequentia uenenatos.

Morbi uenenatorum ſunt tumor corporis, oculi ualdè tumentes, tumor uentris, & pręcipuè, ſi uenena mineralia fuerint. Non ſemel uidi Carloſtadij Croatiæ ab illorum militum præfecto fuiſſe ſublimati ſcrupulum clam exhibitum captiuis prædonibus, in quibus omnibus excitabantur uentriculi inflammationes, obſeruabatur tamen hoc diſcrimen, ut aliqui quadraginta dierum curſu adeo premerentur, ut cum lienteria illorum uita terminaretur, alij uero fortiores continuo uomitu liberarentur.

Symptomata inſequentia uenenatos ſunt ſtomaci anxietates, ſyncope, pulſus imbecillimi, pallor totius corporis, & ſubita mors: ex Gale. 6. de loc. aff. hæc colliguntur, habet hæc, ſi nigrum, & liuidum corpus reddatur, uel putredinem moleſtam oleat, ſignum eſt illud corpus ueneno iugulatum eſſe; ueritas roborabitur, ſi

cadem

eadē ex alijs colligātur fontibus, ut fcilicet fanus fuerit antea, vel verfatus fuerit cum veneficis, vel habuerit inimicos, aut nullam habuerit difpofitionem minitantem exitium, ex omnibus enim fontib. fi vnicum folum fignum collegeris, verò affirmare poteris illum fuiffe venenatū.

Sed quoniam diximus venenum effe æquiuocum, quia vnicam non poteft habere definitionem, cum aliqua fint frigida fpiritus denfantia, & fuffocantia; aliqua calida, & exedentia; ideo varia erunt figna indicantia venenorum naturam: conijciemus venenum frigidum, & fuffocans quale eft opium; fi ftuporem, difficultatem anhelitus, & fomnum profundum paffi fuerint.

Memini me vifitaffe in finitimis locis, Vngariæ militem quendam, qui feptem opij pillulas, vice aliarum purgandi gratia exhibendarum, deglutierat; dum patientem vidi tanto cum impetu fpiritum trahebat, vt paullo poft deficeret, & è viuis, antequam poffem, ei remedium dare, decederet.

Conijciemus venenum calidum, & exedens ex lotio fanguineo, ex vifceribus oris, ex dyfenteria, & ex alijs; hæc diuerfa venenorum natura eft in caufa, quod vnico non cognofcatur figno, fed fyndrome fignorum.

Neque qui cadauera aperiunt fine fignorum fyndrome firmam, & vndequaque perfectam cognitionem venenatorum comparare poterunt: Quis inueniet in cadauere fcrupulum, vel drachmam fublimati in pulnem fubtiliffimum exhibiti, alijfque cibis commifti?

A quinto fonte ideft à iuuātibus, & lędentibus colligimus aliqua, fcilicet Theriacam, & vomitum iuuare: à fexto fonte, fcilicet à locis affectis vt à veffica, corde ventriculo, & ore: ex quolibet igitur fonte, fi vnicum faltem fignum collegerimus dicere poterimus illum veneno fuiffe iugulatum.

Oftenditur, quod putredo febrium fit illa, quam philofophus vocat fimpliciter, & quod omnia medicorum auxilia pro putredine auferenda fint præferuatoria, & non curatoria. Cap. XIII.

ACturi in præfentia de illa putredine, quæ febres efficere folet, nifi à diftinctione putredinis tradita ab Arift. 4. meteororum exordiamur, non video quomodo profundè de illa aliquid dicere poffimus: dicit igitur phylofophus putredinem duplicem effe, alteram, quæ vocatur vniuerfalis & fimpliciter: alteram vero fecundum partem: Quod Ariftoteles per putredinem fimpliciter, & vniuerfalem intelligat, quæ vfque ad elementa refoluit, videtur effe in fcholis ab omnibus receptum.

Verum quid intelligat philofophus per putredinem fecundum partem, eft operæ pretium, vt præcognofcamus, fi velimus fcire, an putredo humorum fit illa, quæ vocatur ab Ariftotele fimpliciter, vel fecundum partem.

Albertus Magnus per putredinem fecundum partem intelligit putredinem elementorum.

Eraftus intelligit formæ interitum, fed non vfq; ad elementa; illam enim putrédinem vocat vniuerfalem, & fimpliciter.

Archangelus Mercenarius in fuis repetitis quæftionibus de hac materia loquens inuenit in Eraftum fumma pertinacia dicens, quod putredo fecundum partem non fit interitus formæ, fed fit folum alteratio qualitatum.

Iacobus Zabarella, cuius ingenium reuera vfque in Græcorum comparationē eft euectum, tenet putredinem fecundū partem, modò effe interitum formæ, veluti dum homo corrumpitur, & fit cadauer, vel dum vinum putrefcit, & fit vappa; modo effe alterationem qualitatum, ueluti dum vinum incipit putrefcere, attamen practici poffunt illud tranfponendo ex dolio in dolium reducere ad priftinam fanitatem, hanc putredinem Zabarella vocat quoque fecundum partem, quamuis fit in folis qualitatibus; in quam fententiam, vt in mediam quandā uiam uideo ijs temporibus animos ftudioforū flecti, hancque nos quoque recipimus.

Quo pacto uero aliorum fententiæ reijciantur, foluanturque argumenta aliorum in contrarium allata, quæftio tota legi poteft in libris quæftionum naturalium Zabarellę, qui diffusè de hac re egit: noftrum hic erat paucis declarare quid per putredinem fecundum partem intelligendum effet,

Sequi-

Sequitur, vt modò quæramus, an humores in febrib. putridis putrescât simpliciter, vel secundũ partẽ: Mercenarius, Zabarella, & pleriq; alij tenent putredinẽ humorũ efficientiũ febrem esse secũdum partem, & non simpliciter; tenet.n. Mercenarius putredinem humorum esse alterationem, & non formæ interitum.

Zabarella verò dicit, aliquãdo esse formæ interitum, aliquando solam alterationem qualitatum, datque exemplum, dum sanguis mutatur in bilẽ, vel in aliũ humorem toto genere præter naturam est cum interitu formæ sanguinis: dum verò ob putredinem humorum alterantur solum qualitates, non corrumpuntur formæ humorum, dicitque tunc Medicum auferendo occasionem aperiendo scilicet, euacuando, refrigerando posse humores, qui incipiunt putrescere, ad optimam temperaturam transferre.

Nemo, quod sciam, dixit, quod humores putridi sint simpliciter tales, sed omnes vna voce videntur decidere, putredinem humorum efficientium febrem esse secundam partem.

Arbitror tamen Galenum aliter sentire, quia putridi humores non solum alterantur, & putrescunt secundum partem cum interitu propriæ formæ; verũ etiam putrescunt simpliciter, quia semper portio putrida resoluitur vsque ad elementa, & ad cinerem peruenit: tunc putredo est simpliciter, quando peruenit ad cinerem: Arist. enim 4. meteororum loquens de putredine simpliciter dicit, quod cinis est finis putredinis.

Quod verò putridi humores resoluantur in cinerem est Galen. 2. de differ. feb. & 3. presag. 32. vbi habet „ si natura illum veluti cinerem supramodum adustorum vacuare non anteuerterit, ille rursus in corpore manens, & concalefactus magnam quandam ad putredinem propensionem contrahit: quare si causa, cur putredines excitẽtur, est cinis humorum ob putredinem adustorũ, putredo febrium erit simpliciter, & vniuersaliter apparet hic cinis in vrinis in fine putridorum morborum: præsefert speciem arenularum perexiguarum: differt ab arenulis, quia hæ in fundo matellæ colliguntur; cinis in nubeculis sparsus conseruatur.

Dum verò Zabarella dixit, putredinẽ in solis humorum qualitatibus existentem tolli per leuem medicinam, putredinem verò cum interitu formę humorum nullo modo corrigi, vel reduci posse ad pristinum statum, eius pace distinctio ad rem non facit; quia nulla putredo, per leuem medicinam corrigitur.

Hęc tria sunt natura distincta: putrescibile, putredo, & putrefactum: putrescibile medicamentis tollitur; putredo solum est in fieri, putredo igitur erunt fumi, & vapores putridi, qui neque putrescibiles, neque putrefacti sunt, quique nulla medicina eos reddere possumus ad statum salubrem, sed in cinerem debent conuerti: cinis verò est res putrefacta.

Ab hoc principio orta est illa opinio nostra alibi quoque proposita, quod scilicet omnia auxilia pro putredine pellenda sint præseruatoria, & non curatoria, diriganturque in euacuandos, seu alterandos humores non putridos, sed putredini obnoxios, vel putrefactos cineres, in obstructionesque aperiendas, in causas efficientes mediatas corrigendas, & nequaquam in auras seu vaporosos transpiratus euacuandos; quia alio modo halitus isti putridi non absumuntur, quam combustione.

Hinc sanguinis euacuatio, quomodocunque consideretur, est solum auxilium præseruatorium putredinis: Galenus 4. method. cap. 6. habet, aliquando tolli sanguinis abundantiam inedia, aliquando euacuatione per aluum, aliquando per balneum, aliquando per exercitium, & frictiones: quopacto inedia tolletur abundantia, nisi modo præseruatorio, quatenus scilicet per inediam pauxillus sanguis gignitur. Similiter dicitur de alijs modis: quia sanguis non euacuatur per aluum, per balneum, per exercitium: obiter hic colligimus, quod sanguis adæquatè non indicet phlebotomiam: lenientia similiter non porriguntur pro curanda putredine, sed, vt primæ viæ sarcina liberentur: Serapia, vt refrigerentur viscera, vel vt aperiantur meatus, & fluidi reddantur humores putrescibiles; liquatis enim succis, & vijs per quas meare possunt patefactis, ocyus purgantur;

du m

dum verò sunt aperti meatus, viscera quasi flabello ventilantur, & natura inde alacrius certamen absoluere potest, meliusdigerendo humores putrescibiles, & melius euacuando putrefactos.

Pharmaca demũ duplici de causa dantur, vel vt cinis tollatur, ne noua accessio scintillet, vel vt putrescibiles humores vincantur: Concludimus ergo putredinem esse fumos, vel auras, esseque medicinis inuincibiles, quia solum cõbustione absumuntur, eius enim finis, Aristotele iudice, est solum cinis: colligimus ergo ex ijs, quod nullum auxilium medicum in putredine auferenda sit curatorium; & similitudinem, Zabarellæ de vino non facere ad rem, quia sicuti dum redit, non est putridum, sic humores, dum redeunt, non erunt putridi, neque secundum partem, neque simpliciter: humoresque putridos necessario in cinerem debere conuerti, & hanc putredinem esse simpliciter, & non secundum partem.

Reijcitur argumentum nonnullorum ostendentium, putredinem insignem esse venenum. Cap. XIV.

MAgna est controuersia hodierno die, an putridi humores possint aliquando naturam, & formam veneni subire: Qui putãt sæuissimam humorum putredinem fieri venenum, id conantur probare Galeni auctoritate in epidemicis, vbi historia Critonis, & Phrenetici declaratur, refert ibi Galenus, quod in illis collectus humor sit factus veneno læthali similis, & hinc de repentè secuta sit mors: Inferunt, ergo humores aliquando in corporibus uiuentibus poterunt esse adeo perniciosi, ut fiant uenena.

Sed argumentum istorum redigamus in formã, taleque esse debet: omne quod est simile ueneno potest esse uenenũ, putredo insignis est similis ueneno, ergo est uenenum: Argumentum est in quatuor terminis: primus erit, dum dicunt, omne quod est simile ueneno: Secũdus est prædicatum huius propositionis dum dicunt potest esse uenenum: tertius est insignis putredo, quartus est, quod putredo sit uenenum: alius terminus est quod sit uenenum, & alius quod sit similis ueneno,

Insuper hoc argumentum in libris Elenchorum Aristotelis vocabitur elenchus compositionis; veluti si quis diceret qui sedet potest iacere, Socrates sedet, ergo Socrates iacet: vt hoc argumentũ non esset in numero paralogismorum oporteret hoc modo formare conclusionem, ergo Socrates potest iacere, & non inferre quod Socrates iacet: similiter debebant inferre cum Galeno, ergo putredo insignis est similis veneno, & nequaquam quod sit venenum.

Demum, vt argumenti vanitas noscatur, ostendi potest, quod sit in quarta figura; quoniam subiectum minoris est latius & communius prædicato, quia ex illorum sentẽtia putredo insignis latius se habet, quam venenum, quia ipsi fatentur dari putredines insignes, quæ sunt venena, & quæ non sunt: similiter subiectum maioris latius se habebit, quia ex illorũ quoque sententia non solum venena debent dici venena, verum etiam illud, quod erit simile: quare si oporteret conuertere maiorem nil sequeretur, quia argumentum esset in secunda figura ex duabus affirmatiuis; erit igitur putredo diuersa, specie, & genere a veneno.

Nos rationibus logicis, quæ sunt vniuersales omnib. scientijs reiecimus propositum argumentum, vt iisdem rudiores possint plura similia argumenta quæ in scholis vagantur explodere; sicuti illud quod vtuntur sæpè nostratum aliqui, dum probant, calorem innatum esse cælestem, ex eo quod Aristoteles dixerit proportione respondere elemento stellarum; hoc & alia similia argumenta in numero paralogismorum reponenda.

A quibus humoribus, & causis fiat pus. Cap. XV.

PVs demum reponitur inter ea, quæ peccant tota substantia; de eius causis igitur agendum. Plurimi putant, causam materialem puris solum esse massam sanguineam, cęteros vero humores extra venas existentes esse adeo rebelles, vt alteratrices partium nõ possint illos transmutare in pus, quinimmo, nisi expellantur in abscessus, in scyrrhos, vel in aliam malam,

malam, & virosam excrementorum sobolem cedant oportet.

Confirmant suam sententiam authoritate, & experientia. Primo afferunt Galeni locum 2.aph.47.ubi habet hæc uerba, pus fit à calore misto præter naturam, & a calore secundum naturam, ideo vitiosam habet transmutationem ex sanguine, inferunt ergo, si pus fit cum transmutatione sanguinis, vbi non erit sanguis, ibi non fiet pus.

Deinde probant experimentis, dicunt destillationem capitis pituitosam extra venas factam restagnare in pectus, uel in articulos, attamen non posse in pus conuerti: similiter ædema, scyrrhi, & aliæ durities ab humoribus sanguine priuatis factæ, nunquam suppurantur: Inferunt ergo solum sanguineum humorem esse causam puris.

Antequam diluamus proposita argumenta, melius est, vt dicamus, quomodo res se habeat. Dicimus ex Galeno, non solum sanguineos humores in pus conuerti posse, verum etiam cætera recrementa corporis, quamuis maiori cum difficultate; Hinc Gal. 7.aph. 38. habet viginti diebus suppurari in Thorace quod sunt à capite; addimus hanc minorem: at quod fluit à capite, & in pectus se colligit, est phlegma purum, ergo phlegma sine sanguine potest conuerti in pus.

Præterea Hipp. & Gal. primo predictionem tex. 35. loquentes de tumoribus factis à frigidissimis humorib. dicunt humores frigidos tractu 60. dierum suppurari, si locus calidus sit; in pedib. enim, & brachijs ob distantiam à fonte caloris non possunt vllo tempore suppurari. Hinc in Thorace, vbi magnus calor est, 20. diebus humores pituitosi à capite delapsi suppurantur, in ventre 60. diebus, in pedibus nullo vnquam tempore.

Gal. 3.præsag.29. docet, quando expectanda sit cōuersio humorum in pus; vbi hæc leguntur, si vires robustæ sint, & humores calidi per excretionem fit iudicium: si frigidi, & vires robustæ, per abscessum: si calidi, & vires debiles sint per abscessum quoq; indicantur; qui vero vires debiles, & humores frigidos habent, vel moriuntur, vel vix longo temporis interuallo humores concoquunt.

Ex ijs colligere possumus, quando fieri possit pus, & quando non: primo enim, si fuerint humores calidi, & uires robustæ, non fiet pus; & ratio est, quia humores calidi transpirant, & vires fortes expellunt per vias fallentes sensus nostros.

Hic notatur empiricorum quorundam error, qui tumoribus biliosis robusta existente virtute adiungunt suppurantia ex lacte, farinis, & similibus quibus occluduntur pori, detinenturque acres vapores, detentique adeo effrenes euadunt, vt partem læsam, vel exedere incipiant, vel destruant, eaque in gangrænam desinat.

Semel vidimus erysipellas genæ dextræ emplasticis suppurantibus in gangrenam ob relatam causam terminasse.

Iterum vidi Chirurgum imperitum necasse hominē erysipellate in podice correptum his emplasticis: causa est non solum, quia detinentur vapores acerrimi (vt diximus) verum etiam, quia genæ, mammillę, nates ob mollitiem facilè eius viuidus natiuus calor resoluitur: vbi igitur vires fuerint robustæ, & humores calidi; non conuenient suppurantia, sed digerentia: si verò fuerint frigidi humores, & virtus robusta, per abscessum expectanda erit crisis.

Errant, qui in frigidis tumoribus, vel fluxionibus, quamuis robusta virtus sit, vtuntur digerentibus.

Ex ijs quoq; colligimus ex frigidis humorib. fieri posse pus: hic quoq; obseruatur illorum error, qui in vlceribus vetustis pedum statim vtuntur lotionibus digerentib. tenue enim resoluunt, & crassum in scyrrhosam dispositionem conuertunt: tunc si sanitatem consequi desiderant, suppurantibus vti debent, quæ sola in pus conuertendo crassos, & frigidos humores partis circunstantis sanare possunt: si uerò virtus sit debilis, & humores frigidi; vel moriuntur ægri; vel longo temporis spacio concoquunt.

Ratio colligitur ab Aristotele 2. sect. probl.8. vbi dicit, lentum, & tenacem humorem tardè concoqui, quia difficilè diuiditur, & ad minima digeritur: si igitur uirtus robuste difficilè potest cra[illegible] phlegma digerere, & ad minim[illegible]

re; quantò maior erit difficultas, si calor fuerit debilis? erit igitur fermè impossibile, vt calore existente imbecillo, crassi, & frigidi humores digerantur, vel suppurentur.

Erat primum argumentum, quòd pus solùm fieret ex sanguine: quod negatur, quia sanguinea massa non est sola, & adæquata causa materialis puris; quinimò ostendimus pituitam existentem in cauitate pectoris ex Galeni sententia posse suppurari.

Quòad secundum argumentum de humore pituitoso perueniente ad articulos, quod non suppuretur; dicimus id euenire ob frigiditatem articulorum, dicimusque quòd si essent iidem humores pituitosi in ventre, vel in thorace, vbi calor vegetior est, in pus possent conuerti.

Demum, si experientię credendum sit, fateor, me semel vidisse quemdam iuvenem alioquin robustum, artrithide cathenatum ob destillantem catarrhum capite pulsum in genua, cui acciderit, vt pituita artrithidem efficiens, in pus converteretur: quod experimentum, licèt rarò accidat, cohæret tamen Galeni sententiæ 3. præsag. 29. dicentis in virtute valida frigidos humores per abscessum iudicari posse: nullum itaq; erit argumentum propositum, quòd humores frigidi non possint in pus converti.

Ex traditis in hoc libello patet, non dari substantias operantes, sed omnes potentias occultas esse in cathegoria qualitatis: patet quinetiam quæ esse possint genera, differentiæ, & initia occultarum qualitatum: ostensumque est, plurimos, qui tenent substantiam operari, prolapsos esse in monstruosas opiniones: Demum de modo cognoscendi venena; de putredine humorum, & à quo humore, & à quibus causis fiat pus; hæc enim omnia visa sunt pertinere ad ea, quæ peccare possunt secundùm totam substantiam.

FINIS OCTAVI LIBRI.

SAN.

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Quantitate peccantium Humorum perquirenda.

LIBER NONVS.

Quomodo per syndromem signorum quantitas peccantium humorum colligi possit. Cap. I.

SVperiùs de initijs reconditarum qualitatum,& de ijs,quę substantia peccant, peregimus: verùm, quia quantitas immediatè substantiam sequitur, hic de quantitate peccantium humorum agemus; In pauca hanc speculationem conferemus,quia ex traditis in 6. libro, vbi cumulatissimè tractauimus de methodis cognoscendi humores, facilè quoq; copiam, seu quantitatem cuiuslibet humoris colligere poterimus. In præsentia iuvabit nos, si in exemplorum more illorum signorum concursus repetitionem fecerimus; excitabimus rudiorum animos, & promptos eos reddamus ad cognoscendam hanc peccantium humorum copiam.

Experiamur in primis traditos fontes pro cognoscenda bile, an ex illis quoque copiam,seu quantitatem biliosi succi colligere possimus: Fontes erant sex, causæ procatarcticæ, dispositiones patientis, morbi,symptomata,loci affecti,iuvantia, & lœdentia.

Causæ procatarcticæ gignentes bilem ad tria capita relata sunt, scilicet ad vicinitatem calidorum,ad motum, & ad alimentum: sub vicinitate est aer calidus temporis anni,vel regionis, vel constitutionis,vel hypocausti; præterea sunt balnea,vnguenta,& omnia calida,quæ tangendo nos calefacere possunt.

Sub motu,qui est revera caloris origo, est exercitium immoderatum, coitus, vigilia, animi passiones, quæ sunt mœror, timor,gaudium, & ira.

Alimentum vel calefacit per se,vt aromata, & similia,vel per accidens,vt cibaria frigida,sed obstruentia: hæc enim bilem

lem aggregant: si patiens horum signorum omnium, seu plurimorum occasione fuerit excalefactus, nullum erit ingenium adeo retusum, quod non videat in illo bilem copia peccare: sed veritas adhuc melius elucescet, si aliorum fontium signa non obstiterint.

Quare de secundo fonte loquamur, qui continet dispositiones patientis; dispositiones noscuntur, cum per antecedentia, tum per consequentia: signa antecedentia indicantia bilem sunt hæc, patientem ex biliosis esse ortum, esse macilentum, esse iuuenem cum venis latis; Consequẽtia sunt actiones animales, vt esse vigilem, mutabilem in sententia, ingenio celeri, agilẽ in motu: vitales, vt esse iracundum, in venerẽ furere, pulsus habere veloces, & frontem rotundam: naturales, in stomacho cibum nunquam esse molestum, aures plus debito biliosis succis scatere, & alia plura, quæ legi possunt in 6. lib. si igitur hæc signa antecedentia, & consequentia plurima in bilis productionem conspirare obseruauerimus, efficaciora argumenta depromemus, quod patiens ob copiam bilis laceretur.

Efficacissimum argumentum indicans copiam si in 3.4.5. & 6. fontibus inuenerimus signa idem confirmantia; merebiturque vocari completam demonstrationem, quia æquè docebit completa signorum communium syndrome, ac proprium quod vni soli, & semper conuenit.

In tertio fonte, si motus morbi fuerit velox, vt accidit in ardenti febre, in erysipellate, & phrenesi; si de tertio in tertium, idem coligemus: similiter, si motus paroxismorum fuerit celer, aliaque signa superius declarata quoque conspirent, alimentaque calefacientia, nimius coitus aer æstiuus, & animi passiones præcesserint, hæc idem indicabunt.

In quarto fonte sunt symptomata animalia, vt vigilia, sitis intensa, & ciborum innappetentia, quæ bilem esse copiosam significant: dixit enim Galenus, dum de casu Cleonactidis sermonem habuit, quod sitire, vigilare, & abhorrere à cibo constituant characterem biliosorum succorum.

Quo ad naturalia symptomata bilem ostendentia, sunt expultrices deprauatæ suntque exeuntia flaua, prassina, vel æruginosa, & alia in capite proprio declarata.

Quo ad qualitates mutatas, est citrinus color oculorum, & cæterarum partium corporis; amarities in ore: si multa ex ijs in vnum conspirare videtimus, non errabimus, si dixerimus bilem copiosam collectam esse.

Ad eundem modum oculos dirigemus in partes corporis affectas: ex traditis enim in 3. lib. cognoscemus, membranas præcipuè læsas indicare bilem: qui affectus si fuerit debito potentior eo maior illius speciei bilis erit aceruus.

Demum ex iuuantibus, & lædentibus idem confirmabitur, si inedia ægrum læserit, quo magis lędetur, eo maior bilis copia indicabitur.

Quo ad pituitæ multitudinem attinet, si ex syndrome cognouerimus aliquam pituitæ speciem peccare, vbi plura, & intensiora fuerunt signa indicantia pituitam, ibi maior copia, & multitudo illius pituitæ aderit; quoniam in maiori quanto eiusdem speciei & conditionis semper erit maior virtus.

Proponamus exemplum: Socrates potionibus, & obsonijs frigidis iampridem altus est: à pituitosis parentibus oritur, vel senex est: is morbo chronico, qualis est intemperies frigida, & humida ventriculi corripitur: & demum dolore grauatiuo laceratur: hæc quatuor signa à quatuor primis fontibus pituitam ostendentibus desumpta, certo certius indicabunt Socratem pituitæ multitudine vexari.

Si verò ijs signis addiderimus locos affectos, & iuuantia seu lædentia, quæ indicant pituitam, certitudo erit omnibus numeris absoluta: loci affecti, qui pituitosis succis præcipuè premuntur sunt glandulæ, ventriculus, cerebrum & articuli: iuuantia sunt euacuationes pituitosorum succorum: lædentia sunt frigida, & humida: verum, quia in 6. lib. cumulatissimè de ijs signis egimus; ideo paucis in hoc loco de ijs dicendum.

Simili modo quantitas peccantis melancholiæ peruestigari potest: afferamus casum, ex cuius obseruatione copiosa melancholia colligi possit: sit patiens, qui indulserit cibis calidis, & siccis, isque ha-

beat dispositionem biliosam, quemadmodum si esset à biliosis parentibus ortus, vel quod esset aliquod, de illis signis, quæ lib. 6. cap. de dispositione biliosa, scripta sunt; Idemq; patiens postquam passus sit tertianam febrim, in quartanam fuerit prolapsus: ijs positis nemo negabit, patientem hunc atra bile vexari: si vero in illo quarto, quinto, & sexto fonte signa ostendentia atram bilem inuenerimus in opinione confirmabimur, illum atra bile, eaque copiosa lacerari.

Signa quarti fontis essent, si patiens scabie, leuce, vel simili corripietur affectu: quinti, si crura, vel mamillæ essent varicosæ.

Sexti signa sunt, si frigida, & humida iuuarent: dummodo in quolibet fonte inuenias apertum testimonium atræ bilis, non decipieris, si tunc copiosam atram bilem premere iudicaueris.

Eadem via quantitatem fæcis naturalis melancholiæ penetrabimus: Exempli causa, si viderimus ex signis primi fontis hoc adesse, quod scilicet patiens fuerit esculentis frigidis, & siccis, caseo, lacte, vino nigro altus: ex signis secundi, quod venæ tumidę apparerent: ex signis tertij, quod splen tumidus eum vexet, ex quarti, & cæterorum adsint aliquot ex illis in 6. lib. tradita; dicemus, illum fęce melancholica abundare, eoque abundantiorem esse, quo signa melius, & intensius appareant, humor non potest esse in pauca quantitate, & diu fuisse disposita viscera ab efficacissimis procatarcticis causis: neque affectus possunt esse debito truciores, & partes valde læsæ, & copia non sæuire humores peccantes. Quod diximus de copia fæcis melancholiæ, eadem via est adusta dicendum, an copia peccet: De sanguinis vbertate non est hic agendum, quia cap. de polyæmia proposuimus signa; quæ nos sanguinis copiam indicare possunt.

Alia Methodus, qua perquiri possit humorum peccantium quantitas.
Cap. II.

POssumus quoque à posteriori peccantium humorum multitudinem pernoscere, affectus posteriores, qui indicant nimiam humorum quantitatem, sunt corporis grauitas cum contusione, lassitudo tensiua, tumor, durities, ruptura vasorum, & rigor sine caloris consecutione de his Galenus lib. de plenitudine vberrimè scripsit.

Quod ob excrementorum copiam partes sentiantur graues, & quadam contusione oppressę, est Galeni 14. method. cap. 2. qui dicit, quod partes viuentes patiantur ob multitudinem humorum, perinde ac ob extrinsecum pondus ingrauescant, & contundantur.

Inferre ergo poterimus ex sensu grauitatis in corpore esse humorum copiã: nec valere videtur versa vice, quod videlicet vbi sit copia humorum, ibi necessariò & semper grauitas, & contusio sentiatur; copiosum enim alimentum in robustum ventrem ingestum nullum pondus, nullamque grauitatem facit; quia ab alteratrice vinci potest: quinimo obseruamus tunc fortes homines potius sensum leuitatis persentiscere.

Similiter dum excrementa naturalia sunt copiosa, adferunt tamen corpori aliquas suppetias, nullum pondus, vel grauitatem efficiunt: mesenterium, quia à copiosissima pituita intestinis loricæ in morem adhærente aliquid opis carpit nõ persentit copiosi humoris pondus: omne enim secũdum naturam leuitatis sensum efficere solet, à lotio copioso vessica, donec frugem exhaurit, nõ ingrauescit, sed solum dum alendi virtute priuatur, vrina incipit grauitare, & mordere.

Hic obiter adagium huiusmodi vulgare scilicet, si vis sanus vinere meias sæpè, vt canis, reprehendi potest, quoniam ab vrina sine morsu detenta vessica colligit voluptuosum fructũ: similiter fæces intestinorum non grauitant, donec illis intestina pascuntur: valebimus ergo ex sensu grauitatis cum contusione colligere humorum copiam, sed non vice versa.

Galenus in Historia Virginis Larissæ, & Sileni ex grauitate colligebat copiam excrementorum: In virgine Larissæ erãt tria symptomata ex quibus multitudo humorũ colligebatur, scilicet grauitates capitis, dolor oculorum, & insolitus rubor faciei: In Sileno erat capitis grauitas, à qua similiter Galen. multitudinẽ pec-

can-

cantium humorum colligebat, sequitur ergo, vt nos quoque ex grauitatis sensu necessariò colligere possimus nimiam humorum quantitatem.

Praeterea tensio saepissimè insequi solet humorum multitudinem, sed non semper, quoniam fieri quoque potest à flatu extendente, & aliquando à siccitate partium, vt docet Galenus 12. method. cap. 7. dicens distensionem fieri à copia, vel siccitate: cognoscemus tensionem arguere multitudinem humorum, si tensio fuerit grauatiua; si fuerit sine grauitate, & siccitate flatuum copiam, si sine grauitate,& copia flatuum, dicemus tensionem siccitatem indicare.

Insuper ex tumore copiam humorum colligemus hoc praeuiso, quod non fiat à flatu: Cognoscemus tensionem flatulentam ex sensu leuitatis, tensionem vero ex humorum copia factam ex sensu grauitatis.

Ex duritie aliquando humores multitudine exuperare cognoscemus, post scilicet factum examen causarum, quibus omnia corpora durescunt; causae enim quibus partes corporis durescere solent ex Galeno 5. simp. c. 5. tres sunt, quarum prima est siccitas, quae in scyrrhis obseruatur; Secunda est concretio, vt in glacie; tertia est humorum multitudo; quare si videris duritiem non esse ob scyrrhum, vel ob concretionem, facilè colligere poteris esse ob multitudinem humorum.

Ex ruptura vasorum, quia, si humores erunt in aliquo vase copiosi, vas facilè patietur dieresim; Hinc Galenus 5. method. Inter caeteras causas dieresis posuit copiam & multitudinem humorum, dũ enim viderimus diuisionem vasorum non fuisse factam à saltu, vel ab alia causa externa, vel à causa interna erodente inferre certò poterimus ob multitudinem humorum fuisse secutam.

Demum cum ratione diximus rigorem sine consecutione caloris arguere copiam humorum, quia Galenus dum loquitur de vxore Epicraris, dicit in illa muliere fuisse insignem copiam crudorum succorum, quia habuit rigorem sine caloris consecutione, dum enim à rigore excitatur calor, signum est adeo redundare frigidos humores, vt magis possit eorum frigiditas in refrigerando, quam putredinis caliditas in calefaciendo.

Ex dictis patet, quomodo ex syndrome signorum multitudo humorum cognosci possit, patet quinetiam, quomodo sine syndrome ex aliquo saltem signo propositorum idem scire possit, scilicet ex grauitate, tensione, duritie, tumore, ruptura, vel rigore sine caloris successione.

FINIS NONO LIBRI.

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In reconditarum qualitatum in primis initijs perquirendis.

LIBER DECIMVS.

Ostenditur, quod humores non moueantur ex se, & proprio impetu, sed ab alio. Cap. I.

ACturi de ijs, quæ spectant ad motum localem peccantium humorum, agendum in primis se offert, an humores in corpore suomet cieantur impetu, vel alieno: suo, vt faciunt tum elementa, quæ grauitate, vel leuitate ascendunt, & descendunt, tum mista ex ijs, quæ, vt ait philosophus 1. cœli tex. 12. à prædominante elemento mouentur: alieno, vt omnia externa, quæ videntur moueri ab alio violento motore.

Hæc res, quia apud Galenum est manifesta, clara, æque prænitens in eius auctoritate æquo animo conquiescemus: habet enim 3. de facult. naturalibus cap. 13. quod humor non fluat à se, & proprio impetu, aliàs omnis fluxio ad inferiora fieret: sed vel à parte mittente propellitur, vel à recipiente attrahitur. Clarius non potest hoc quæsitum decidere: primò habemus humores à se non moueri: deinde eos, qui aliter sentirent ducendo ad impossibile conuincuntur, quia, si humores ex se mouerentur, cum sint omnes aquei, & per consequens graues, sequeretur quod omnis fluxio fieret ad inferiora, perpetuòque sequeretur, quod hominum pedes essent tumidi, & caput sanguine, & cæteris recrementis priuatum, quod adeo reluctatur veritati, & experientiæ, vt nec oppilliones lateat, caput semper sanguine esse refertum; æquè enim humores obrepunt superiores, ac inferiores corporis partes, quinimmo, vt plurimum videmus in ca-

ut sanguinem, & omnium generum excrementa facilius facultatum naturalium virtute insilire, quàm in pedes.

Accepto hoc fundamento à Galeno, quod scilicet humores suo non cieantur impetu, sed alieno: præstat hìc, vt videamus quomodo moueantur: Galen. 3. de symp. causis cap. 4. habet moueri humores in viuentibus, vel quia transmittantur, vel quia attrahantur.

Duo itaque colligi possunt modi, & non plures, quibus mouentur humores, alter per transmissionem; alter per attractionem: Verum, vlterius adhuc præstat, vt de hac re philosophemur, scilicet quot modis ab vna ad aliam partem humor transmitti possit: dicimus igitur primo aliquid transmitti, vel dum partes ab externo frigore densantur, & roborantur: etenim robustiores redditæ fortius expellunt humores excrementitios, qui deinde in debiliores particulas transmittuntur; Secundo, vel dum humores à calore liquefiunt, liquefacta enim, & fluidi facilius in alium locum ab expultrice facultate transmittuntur. Tertio dum ob imbecillitatem retentricis defluunt excrementa: quarto humores transmittuntur, dum vis expultrix ob copiam, vel ob malam qualitatem, vel ob harum vtramque causam eos compellit.

Quo ad partes attinet, in quas transmittuntur humores, vel quæ suscipiunt, hę debēt esse cæteris debiliores, alioquin aliarum partium excrementa non suscipeŗent, sed pro viribus repellerent: debiliores verò partes, quæ suscipiunt, vel sunt tales, quia hac sorte conditæ sunt, vt non possint non suscipere cæterarũ partium excrementa, quales sunt glandulæ, vel quæ debiles sunt ob intemperiē, malam compositionem, vel solutam vnitatem: si enim sua natura viribus non sint exutæ, necessariò dum implentur malis succis, earum vires debent reddi flaccidæ, & ferè perditæ ob malam valetudinē partium similarium, vel dissimilarium.

Hanc doctrinam totam desumpsimus a Galeno 3. de fac. nat. c. 13. vbi habet hęc ferè verbis, [illegible] particula altera ab altera n[illegible] trahit, sic altera in alteram, quod superuacuum est, à se deponit: & [illegible] ea vicit quæ est valentior: subdi quod pars robusta in vicinam debiliorem reponit, & illa in aliam donec omnium imbecillimam inueniat.

Si vero humores non transmittantur, sed attrahantur à partibus suscipientibus tunc dicunt omnes, ob calorem, vel dolorem, vel vimvacui attrahi; sed si propriè loqui velimus melius est, vt dicamus, quod partes re vera non attrahant excrementa aliarum partium, quæ noxia, & incommoda illis sint, sed solum imbecillitatem suscipiant, quod non deberent suscipere.

Hinc pars dolore correpta suscipit excrementa non quia attrahat, sed quia ob dolorem reddita sit imbecillis, & inepta ad expellēdum excremēta à sanis partibus propulsa: adeo. n. à dolore partes redduntur imbecilles vt Gal. 5. meth. 4. dicat, quod nihil sit, quod magis proritet, & phlegmonas augeat quā dolor: quia reddita parte imbecilli, confluunt excremēta aliarum partium in imbecilliorem.

Neque opinio Asclepiadis est reijcienda dum dicit succos in partē dolore affectam confluere, & non attrahi ab illa.

Similiter pars aliqua corporis ob calorem præternaturam suscipit excremēta, non quia attrahat, sed quia ob calorem immoderatum redditur magis rara, idoneaque ad suscipienda aliarum partium excrementa: sicuti enim frigidi est densare, ita calidi rarefacere.

Neque obijciant, si calor attrahat, quia reddat partem raram, sequitur, quod dolor excitatus à causa frigida, quæ densat partem dolentem, nō possit esse causa attractionis, vel receptionis excremētorũ.

Respondemus, dolorem a causa frigida eatenus attrahere, quatenus in parte dolente excitat calorem, est Galeni in methodo, quod dolor a causa frigida factus calorem quoque excitet: eadem ratione vacuum suscipit excrementa, & non attrahit, quia, quod nihil est, neque attrahit neque expellit.

Colligimus ergo contra communem loquendi vsum partes vi caloris, doloris, & vacui suscipere, & nō atttahere excrementa: & has tres causas in vnicam tantum conuenire imbecillitatem: vacuum non est causa, vt recipiens recipiat ob aliā causam, nisi, quia ibi nulla est resistē-

tia similiter pars dolore affecta recipit, quia dolore vexata adeo redditur imbecillis, vt non possit resistere, & expellere aliarum partium excrementa: pars vero affecta calore suscipit, quia calor debilitat & rarefacit meatus, qui deinde suscipiût, & excrementis implentur: hinc pars imbecilis frigida intemperie laborãs nisi sit omninò uiribus destituta, nõ suscipit, vel at aiunt, attrahit aliorum excrementa, quia frigus magis potest in condensando, & muniendo partem, quam possit aliqua imbecillitas: humida tamen intemperies, quia laxat, ideo causa est, vt partes corporis flaccidæ promptè aliarum partium excrementa suscipiant.

Hinc in illam partem, vbi sunt tumores ędematosi, plurima excrementa confluunt, quoniam nulla ferè est resistẽtia: quare attractio nõ fiet solum ratione caloris, doloris, vel vi vacui, sed ratione humiditatis, & omnium morborum, qui reddere possunt partes debiles, & imbecilles; & quamuis in scholis ab omnibus recipiatur, attractionem fieri ex Gal. ratione caloris, doloris, & vi vacui, nos dicimus, hac tres causas fuisse propositas, vel principales, nunquam tamen negauit Gal. attractionẽ posse quoq; fieri ratione humiditatis, & cuiusuis imbecillitatis.

Neque obijciant, calorem lucernæ attrahere oleum sursum, vt conseruetur: ergo attractio fit ratione caloris.

Respondemus calorẽ attrahere oleum quatenus ratione caloris lucernæ oleum fit subtile, & uaporosum, de ratione vaporosi est ascendere: ecce quod calor non attrahit oleũ, sed illud reddit vaporosum, & vt tale ascendit non attractũ.

Neque analyticis principijs est consentaneũ, quod attractio fiat per se ratione caloris, doloris, & vi vacui tantum: quia quando in eandem operationem multa conspirãt, oportet, vt merito alicuius cõmunioris, quod de omnibus prædicetur, id eueniat, & de illo solo per se primo dicatur: quãuis ex triangulis solum sit schalonus, isoscheles, & æquilaterum, qui habeant tres angulos æquales duobus rectis non tamẽ possumus dicere, quod habere tres angulos de illis prædicetur per se; primo quia hoc attributum conuenit per se triangulo in communi, & deinde merito communioris ad species refertur.

Similiter nos dicimus dum partes recipiunt, vel attrahunt excrementa aliarum partium, id non pendere per se à calore, dolore, & vi vacui, sed ab alio cõmuniori, à quo vis attrahendi, vel suscipiẽdi dependet; & hæc est imbecillitas: Gal. enim lib. de causis morborum cap. 6. ait, naturam depellere id quod abundat in partes imbecilliores: dolor enim reddit partem imbecillem, calor imbecillem, & vacuã, quæ cum non resistat, in illam, tanquam in locum omnium imbecillimum excrementa confluunt; addas omnes morbos debilitantes, & robur auferentes esse causas, cur attrahantur, vel (vt melius dicamus) recipiantur excrementa.

Sola igitur pars mittens propriè habet vires mouẽdi humores. pars vero recipiens recipiendi, & nequaquam attrahendi: quam sententiam expressit Gal. 3. de facult. nat. 13. quod humores ex se nõ habeant motum, sed à parte mittente propellantur, vel à recipiente recipiãtur: non dixit à parte recipiente attrahi, sed recipi; Neque aduersatur nobis Arist. 7. phys. dum dicit, omnem motum violentũ fieri tractu, pulsu, vel vtroque, quia in exercitijs mechanicis omnes ij tres modi obseruantur; In viuentibus verò corporibus non tractu, seu potius pulsu dicimus moueri humores præter naturam; verum, quia in lib. de reuulsione iterum agemus de hac re, hic finem facimus.

Quod sex sint modi, & non plures, quibus pars mittẽs est fluxionis origo Cap. II.

IN superiori capite ostendimus, empiricos de motu humorum loquentes bifariam a veris medicinæ fundamẽtis deflectere, primò, dum putant humores ex se, & proprio impetu moueri, quod (ut ostensum est) Galeno, & veritati reluctatur; Secundò, dum credunt partes recipientes propriè, & per se attrahere humores præter naturam.

Nunc sequitur, ut de parte mittente uideamus, quomodo mittat humores; & an semper, dum mittit, læsa sit. Si qua cõtemplatio medica in curandis affectibus emolumentum præstet, hæc erit; namq;, si in qualibet fluxione pars mittens esset læsa, medicus tractans morbum à fluxione

ne factum duas semper deberet ægritudines curare, illam uidelicet, quæ est partis recipientis, & illam, quæ est partis mittentis; sin uerò nulla est necessitas, quod pars mittens semper sit læsa, non esser in fluxionibus curandis semper eodem modo laborandum.

Tres in primis a Gal. 3. de sympt. causis c. 4. proponuntur causæ, quibus pars mittens cogitur transmittere humores in alias partes, quæ sunt humorum copia, qualitas mordax, & utraq; simul, scilicet copia cum qualitate mordaci unita.

Dum ab humorum copia tantummodo grauatur expultrix, cogitur transmittere in alias partes, ut sarcina humorum liberetur, & meliorem sanitatis gradum adipiscatur: tunc pars mittens, cum in sanitate confirmetur, nullo modico auxilio indiget: Cæcutiunt tamen, & uacillant Empirici, qui sæpè partes mittentes sanas in omni fluxione curãda importunè tractant præsidijs chirurgicis, & pharmatheuticis. Semperque fluxiones astringẽtibus putant esse cohibendas, quod sæpè miseris patientibus difficultates, & aliquando exitum adfert.

Audias quam malè se gessit Empiricus in curanda hac fluxione sanguinea à copia sanguinis solum prouenies: Accidit semel cuidam athletæ, ut sanguis copia peccans ascenderet, & per uenas capitis in pectus sensim deflueret, & per tussim eijceretur; empiricus multifariam Athletam lacerabat, primò utebatur sacchararo rosato, syrupo myrtino, & bolo armeno, quorum astringentiũ usus maximo erat impedimento naturæ tunc rectè operanti: Secundò eadem die dabat philonium, & diacodium, ut sisteret fluxionem, quãdo natura melius operari non poterat, quam copiosissimum sanguinem minuere; nullus error maior fieri poterat, quã, in sanguine copia peccante, nulla qualitate irritante, uti astringentibus, & refrigerantibus, quæ fluxum sanguinem in pectus cohibere possunt.

Galenus, qui nos omnia docet, præuidit commune hoc erratum empiricorũ, qui materia existente in pectore vtuntur diacodio, & philonio 1. de alimentorum facul. cap. 31. dum loquitur de papauere, à quo diacodium, & philonium suas uires accipiunt, dicit, quod impedit, ne collecti humores è pectore egrediantur; hęc sunt verba,, inhibet papauer prætcrea, quæ ex thorace, ac pulmone tussi expuũtur; maximè igitur mirari debemus empiricorum nostri temporis inscitiam, quia vt plurimum, dum collectus est catarrhus inhibet, vt dicit Galenus, quæ ex thorace tussi expuantur: confert solum diacodiũ, vt ibidem docet, ijs, qui catarrhis fluxu tenui defluentib. & non fluxis in pectore infestantur, fluxis enim aperienda est via vt repant, quò expediat iuxta Galenum 2. in 6. de morb. vulgar. tex. 28.

Quod fiet expectorantibus validissimis: Si verò patientes sint debiles, excitãtur sternutamenta vt illo impetu reijciantur ea, quę tussiendo non possunt: Audias casum in hoc proposito: Gal. 2. de sympt. caus. c. 5. habet hæc,, indigentes nonnulli sputi per thoracẽ & pulmonẽ reiectione: quia sint imbecilli facultate, sternutamẽta sibi fient, vt ob motionis impetum expuant ea quæ antea tussiendo non poterant.

Quando vero humores propellantur, quia solum copia peccant, tum ex lib. nono, tum ex sufficienti partium enumeratione cognoscemus: hunc in modum fiet sufficiens enumeratio, non præcessit frigus densans, vel calor liquefaciens, neq; pars mittens fuit valde imbecillis, vel à mordaci qualitate molestata, quod cognoscemus ex methodis traditis in 5. & 6. lib., ergo pars mittens solum ab humorum copia coacta propellit.

An vero pars mittens illos gignat humores, vel aliunde recipiat, cognoscemus ex ijs, quę dicta sunt de locis aff. 1. & 6. lib.

Demum quomodo cognoscatur, an in parte mittente sit læsio per consensum, vel per essentiam, & vbi collocetur idiopathia, vel protopathia, in 2. lib. ca. 3. proposuimus methodum, quia hæc omnia distingui possint.

Secunda causa, qua pars mittens propellit, est qualitas mordax: quam cognoscemus, si viderimus humores æstuare, & ægrotantes feruescere: Quæ vero esse possit determinata qualitas irritans, & mordax, ex dictis in 6. lib. vbi egimus de signis indicantibus succos calidos, salsos, & adustos cognoscemus.

Ter-

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In reconditarum qualitatum in primis initijs perquirendis.

LIBER VNDECIMVS.

Prohemium.

ACturi in quinque sequentibus libris de præstantissima illa Medicinæ parte, quæ pertinet ad solertiam pro inueniendis remedijs: iudicauimus fore necessarium, vt in hoc libello prius ostenderemus, quod a fonte analytico omnes proprietates, & conditiones indicationum, & omnia methodi principia, quorum virtute Galen. & ante ipsum Hippocrates potuerunt artificiosissimam medendi methodum constituere, exhauriantur; clara est opinio Galeni 2. method. cap. 6. vbi proponit, se in tota methodo solum de logica tractaturum, par igitur erat, vt semel videremus, vnde Galenus hanc logicam desumpserit, cuius virtute tàm præclaram medendi methodum potuerit in lucem promere: Deinde ostendemus, quod omnes viæ ab Empiricis, vel Methodicis inuentæ pro auxilijs inueniendis vacillent, & in numero paralogismorum collocentur.

Tres præcipue fuerunt medicorum sectæ, Empirica, Methodica, & Dogmatica: omnes tamen crediderunt Hippocratem fuisse suæ sectæ auctorem.

In Empirica floruit Acro, qui, ex Gal. libro de subfiguratione empirica c. 1. fuit primus, qui de hac secta scripsit, deinde secuti sunt illum Rasis, Serapio, & alij plures: quorum nomina citantur à Gal. 2. meth. vltimo, vbi præter Serapionem ponuntur Menodotus, Theodas, Glaucius, Apollonius, Calicles, Theodorus, Heraclides, & Lycus; ij non quærebant causas, quia putabant, illas esse incognoscibiles, sed solum ex symptomatum syndrome eligebant remedium ab alijs inuētum: Dum laborabant pro inueniendis reme-

remedijs, ad hæc tria confugiebant, ad αὐτοψίαν scilicet inspectionem propriam, ad historiam,& ad analogismum: vtebatur analogismo, idest argumento à simili in his tribus, in materijs auxiliorum, in affectibus & locis affectis.

In Methodica Themison, & Sotanus fuerunt præcipui, temporeque Neronis floruit quoque Thesalus, qui esse Plinio tam grandem pecuniam, & existimationē aquisiuit, vt in via Appia in illius monumento de ipso legeretur, quod fuerit ἰατρονίκης idest victor Medicorum: Ausus est in Epistola, quam misit ad Neronem (referente Galen. primo methodi cap.2.) de se ipso hæc dicere: „cum nouam sectam condiderim quæ sola uera est; quia qui ante me medici fuerunt, nihil utile prodiderunt uel ad sanitatem tuendam uel morbos propulsandos. Subdit, Hippocrates noxia præcepta tradidit sed addit Galenus, dum contradicit Hippocrati,id efficere in surdo Theatro: quia illi nemo respondet, & id acquisiuisse, quod celeber, & clarus Zalus, qui Homeris statuam flagellauit,& Salmones, qui Iouem est imitatus, isti Methodici.

Putabant sex mēsium curriculo totam artem medicā posse addisci; etenim omnes morbos solum referebant ad communissima, scilicet ad laxum,densum,& ex ijs mistum: in ijsque quiescebant:neq; ad specificas differentias morborum descendebant.

In dogmatica, cuius sectæ auctor re uera est Hippocrates, quem Galē. Auicennas,& innumerabiles sequuntur,alio ingenij acumine, alioque spiritu artem medicam construxit;empirici enim analogismo fallaci, & deceptorio incedebant; dogmatici demonstrationibus cum experientia iuncti s philosophabantur.

Methodici in communissimis persistebant; dogmatici non solum generalissimas indicationes expendunt; sed,ut dicit Galenus 2.method.7. & 1.meth. 1. & alibi à generalissimis ad subalternas, & à subalternis ad specificas differentias cognoscendas procedunt, habentque artem præclarè fundatam,& in perquirendis remedijs seruant ueras artis cōditiones, exordiūtur à fine,ordine scilicet resolutiuo,& nunquam desistunt,donec ad ultimas perueniant differentias; quem procedendi modum esse perfectæ artis condirionem docet Galenus 1. meth.7. Aristoteles 7.metaph. tex.23.& 3. de moribus cap.3. ubi dicit,artis ordinem esse à fine,6.de moribus cap.5. & 7.cap.8. ubi dicit in actionibus finem esse principium sicuti in mathematicis suppositiones;hoc resolutiuo ordine Galenus, & Auerroes in suo colliget totam artem medicam tradiderunt.

Dogmaticos igitur insequemur, qui uirtute indicationum potuerunt hāc frugiferam methodum componere; ostendemusque,quod principia methodi, proprietates, & conditiones indicationis à fonte analytico desumptæ, & quod aliæ uiæ, quæ per analogismum empiricum, & experientiam sine demonstratione procedunt, sint ineptæ, eæque per fallos syllogismos, & petitiones principiorum ad communissima errata sectatores perducant:ad quos duos fallēdi modos quælibet falsa methodus fit in medicina, fit in physica, & denique fit in Iurisprudentia, reducitur,& quælibet bona, & uera uirtute logices cognoscetur: quinimmo in nullum prolabemur errorem, qui nō accidat ad logices imperitiam:illa enim ex Galeno loco superius citato est omnium methodorum prima radix: quinimo Gal. lib. de caus. procatarcticis vocat temerarios,qui tractāt decreta medica,& philosophica sine logicæ peritia. Præterea lib. de sectis dicit nō solum anatomiam esse medico necessariam,sed etiam logicam, ne aliquando propter sophismata decipiamur.

Ostenditur ex Aristotele, & Galeno per solam indicationem methodo incedendum esse nequaquam per exp e ientiam, & analogismum. Cap. II.

SI vnquam logica facultas aliquid prę stitit opis medicinæ,in pręsentia summum affert emolumentum, quia agendo de virtute methodi, ne verbum quidem moueri potest; nisi id prius ab analytico fonte desumatur,& secundum leges logicas decidatur: hæc sententia uidetur esse Galeni 2.method. cap.6. ubi utitur ijs uerbis; de experimentali inuentione

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In reconditarum qualitatum in primis initijs perquirendis.

LIBER VNDECIMVS.

Prohemium.

ACturi in quinque sequentibus libris de præstantissima illa Medicinæ parte, quæ pertinet ad solertiam pro inueniendis remedijs: iudicauimus fore necessarium, vt in hoc libello prius ostenderemus, quod a fonte analytico omnes proprietates, & conditiones indicationum, & omnia methodi principia, quorum virtute Galen. & ante ipsum Hippocrates potuerunt artificiosissimam medendi methodum constituere, exhauriantur; clara est opinio Galeni 2. method. cap. 6. vbi proponit, se in tota methodo solum de logica tractaturum, par igitur erat, vt semel videremus, vnde Galenus hanc logicam desumpserit, cuius virtute tàm præclaram medendi methodum potuerit in lucem promere: Deinde ostendemus, quod omnes viæ ab Empiricis, vel Methodicis inuentæ pro auxilijs inueniendis vacillent, & in numero paralogismorum collocentur.

Tres præcipue fuerunt medicorum sectæ, Empirica, Methodica, & Dogmatica: omnes tamen crediderunt Hippocratem fuisse suæ sectæ auctorem.

In Empirica floruit Acro, qui, ex Gal. libro de subfiguratione empirica c.1. fuit primus, qui de hac secta scripsit, deinde secuti sunt illum Rasis, Serapio, & alij plures: quorum nomina citantur à Gal. 2. meth. vltimo, vbi præter Serapionem ponuntur Menodotus, Theodas, Glaucius, Apollonius, Calicles, Theodorus, Heraclides, & Lycus; ij non quærebant causas, quia putabant, illas esse incognoscibiles, sed solum ex symptomatum syndrome eligebant remedium ab alijs inuẽtum: Dum laborabant pro inueniendis reme-

remedijs, ad hæc tria confugiebant, ad αὐτοψίαν scilicet inspectionem propriam, ad historiam, & ad analogismum: vtebatur analogismo, idest argumento à simili in his tribus, in materijs auxiliorum, in affectibus & locis affectis.

In Methodica Themison, & Sotanus fuerunt præcipui, temporeque Neronis floruit quoque Thesalus, qui esse Plinio tam grandem pecuniam, & existimationẽ aquisiuit, vt in via Appia in illius monumento de ipso legeretur, quod fuerit ἰατρονίκης idest victor Medicorum: Ausus est in Epistola, quam misit ad Neronem (referente Galen. primo methodi cap.2.) de se ipso hæc dicere: „cum nouam sectam condiderim quæ sola uera est; quia qui ante me medici fuerunt, nihil utile prodiderunt uel ad sanitatem tuendam uel morbos propulsandos. Subdit, Hippocrates noxia præcepta tradidit sed addit Galenus, dum contradicit Hippocrati, id efficere in surdo Theatro: quia illi nemo respondet, & id acquisiuisse, quod celeber, & clarus Zalus, qui Homeris statuam flagellauit, & Salmones, qui Iouem est imitatus, isti Methodici.

Putabant sex mẽsium curriculo totam artem medicã posse addisci; etenim omnes morbos solum referebant ad communissima, scilicet ad laxum, densum, & ex ijs mistum: in ijsque quiescebant: neq; ad specificas differentias morborum descendebant.

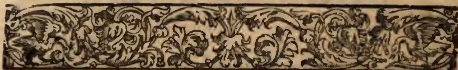
In dogmatica, cuius sectæ auctor re uera est Hippocrates, quem Gale. Auicennas, & innumerabiles sequuntur, alio ingenij acumine, alioque spiritu artem medicam construxit; empirici enim analogismo fallaci, & deceptorio incedebant; dogmatici demonstrationibus cum experientia iunctis philosophabantur.

Methodici in communissimis persistebant; dogmatici non solum generalissimas indicationes expendunt; sed, ut dicit Galenus 2.method.7. & 1.meth. 1. & alibi à generalissimis ad subalternas, & à subalternis ad specificas differentias cognoscendas procedunt, habentque artem præclarè fundatam, & in perquirendis remedijs seruant ueras artis cõditiones, exordiũtur à fine, ordine scilicet resolutiuo, & nunquam desistunt, donec ad ultimas peruenianr differentias; quem procedendi modum esse perfectæ artis conditionem docet Galenus 1. meth.7. Aristoteles 7.metaph. tex.23. & 3. de moribus cap.3. ubi dicit, artis ordinem esse à fine, 6. de moribus cap.5. & 7.cap.8. ubi dicit in actionibus finem esse principium sicuti in mathematicis suppositiones; hoc resolutiuo ordine Galenus, & Auerroes in suo colliget totam artem medicam tradiderunt.

Dogmaticos igitur insequemur, qui uirtute indicationum potuerunt hãc frugiferam methodum componere; ostendemusque, quod principia methodi, proprietates, & conditiones indicationis à fonte analytico desumptæ, & quod aliæ uiæ, quæ per analogismum empiricum, & experientiam sine demonstratione procedunt, sint ineptæ, eæque per falsos syllogismos, & petitiones principiorum ad communissima errata sectatores perducant: ad quos duos fallẽdi modos quælibet falsa methodus fit in medicina, sit in physica, & denique sit in Iurisprudentia, reducitur, & quælibet bona, & uera uirtute logices cognoscetur: quinimmo in nullum prolabemur errorem, qui nõ accidat ad logices imperitiam: illa enim ex Galeno loco superius citato est omnium methodorum prima radix: quinimo Gal. lib. de caus. procatarcticis vocat temerarios, qui tractãt decreta medica, & philosophica sine logicæ peritia. Prætera lib. de sectis dicit nõ solum anatomiam esse medico necessariam, sed etiam logicam, ne aliquando propter sophismata decipiamur.

Ostenditur ex Aristotele, & Galeno per solam indicationem methodo incedendum esse nequaquam per experientiam, & analogismum. Cap. II.

SI vnquam logica facultas aliquid præstitit opis medicinæ, in præsentia tum maximum affert emolumentum, quia agendo de virtute methodi, ne verbum quidem moueri potest; nisi id prius ab analytico fonte desumatur, & secundum leges logicas decidatur: hæc sententia uidetur esse Galeni 2.method. cap.6. ubi utitur ijs uerbis; de experimentali inuẽtione

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In reconditarum qualitatum in primis initijs perquirendis.

LIBER VNDECIMVS.

Prohemium.

ACturi in quinque sequentibus libris de præstantissima illa Medicinæ parte, quæ pertinet ad solertiam pro inueniendis remedijs: iudicauimus fore necessarium, vt in hoc libello prius ostenderemus, quod a fonte analytico omnes proprietates, & conditiones indicationum, & omnia methodi principia, quorum virtute Galen. & ante ipsum Hippocrates potuerunt artificiosissimam medendi methodum constituere, exhauriantur; clara est opinio Galeni 2. method. cap. 6. vbi proponit, se in tota methodo solum de logica tractaturum, par igitur erat, vt semel videremus, vnde Galenus hanc logicam desumpserit, cuius virtute tàm præclaram medendi methodum potuerit in lucem promere: Deinde ostendemus, quod omnes viæ ab Empiricis, vel Methodicis inuentæ pro auxilijs inueniendis vacillent, & in numero paralogismorum collocentur.

Tres præcipue fuerunt medicorum sectæ, Empirica, Methodica, & Dogmatica: omnes tamen crediderunt Hippocratem fuisse suæ sectæ auctorem.

In Empirica floruit Acro, qui, ex Gal. libro de subfiguratione empirica c. 1. fuit primus, qui de hac secta scripsit, deinde secuti sunt illum Rasis, Serapio, & alij plures: quorum nomina citantur à Gal. 2. meth. vltimo, vbi præter Serapionem ponuntur Menodotus, Theodas, Glaucius, Apollonius, Calicles, Theodorus, Heraclides, & Lycus; ij non quærebant causas, quia putabant, illas esse incognoscibiles, sed solum ex symptomatum syndrome eligebant remedium ab alijs inuẽtum: Dum laborabant pro inueniendis reme-

remedijs, ad hæc tria confugiebant, ad αὐτοψίαν scilicet inspectionem propriam, ad historiam,& ad analogismum: vtebatur analogismo, idest argumento à simili in his tribus, in materijs auxiliorum, in affectibus & locis affectis.

In Methodica Themison, & Sotanus fuerunt præcipui, temporeque Neronis floruit quoque Thesalus, qui esse Plinio tam grandem pecuniam,& existimationē aquisiuit, vt in via Appia in illius monumento de ipso legeretur, quod fuerit ἰατρονίκης idest victor Medicorum: Ausus est in Epistola, quam misit ad Neronem (referente Galen. primo methodi cap.2.) de se ipso hæc dicere: „cum nouam sectam condiderim quæ sola uera est; quia qui ante me medici fuerunt, nihil utile prodiderunt uel ad sanitatem tuendam uel morbos propulsandos. Subdit, Hippocrates noxia præcepta tradidit sed addit Galenus, dum contradicit Hippocrati,id efficere in surdo Theatro: quia illi nemo respondet, & id acquisiuisse, quod celebet, & clarus Zalus, qui Homeris statuam flagellauit,& Salmones, qui Iouem est imitatus, isti Methodici.

Putabant sex mēsium curriculo totam artem medicā posse addisci; etenim omnes morbos solum referebant ad communissima, scilicet ad laxum,densum,& ex ijs mistum: in ijsque quiescebant;neq; ad specificas differentias morborum descendebant.

In dogmatica, cuius sectæ auctor re uera est Hippocrates, quem Gale. Auicennas,& innumerabiles sequuntur,alio ingenij acumine, alioque spiritu artem medicam construxit;empirici enim analogismo fallaci, & deceptorio incedebant; dogmatici demonstrationibus cum experientia iuncti s philosophabantur.

Methodici in communissimis persistebant; dogmatici non solum generalissimas indicationes expendunt; sed,ut dicit Galenus 2.method.7. & 1.meth. 1. & alibi à generalissimis ad subalternas, & à subalternis ad specificas differentias cognoscendas procedunt, habentque artem præclarē fundatam,& in perquirendis remedijs seruant ueras artis cōditiones, exordiūtur à fine,ordine scilicet resolutiuo,& nunquam desistunt,donec ad ultimas perueniant differentias; quem procedendi modum esse perfectæ artis conditionem docet Galenus 1. meth.7. Aristoteles 7.metaph. tex.23.& 3. de moribus.cap.3. ubi dicit,artis ordinem esse à fine,6.de moribus cap.5. & 7.cap.8. ubi dicit in actionibus finem esse principium sicuti in mathematicis suppositiones;hoc resolutiuo ordine Galenus, & Auerroes in suo colliget totam artem medicam tradiderunt.

Dogmaticos igitur insequemur, qui uirtute indicationum potuerunt hāc frugiferam methodum componere; ostendemusque,quod principia methodi, proprietates, & conditiones indicationis à fonte analytico desumptæ, & quod aliæ uiæ, quæ per analogismum empiricum, & experientiam sine demonstratione procedunt, sint ineptæ, eæque per falsos syllogismos, & petitiones principiorum ad communissima errata sectatores perducant:ad quos duos fallēdi modos quælibet falsa methodus sit in medicina,sit in physica, & denique sit in Iurisprudentia, reducitur,& quælibet bona, & uera uirtute logices cognoscetur: quinimmo in nullum prolabemur errorem, qui nō accidat ad logices imperitiam:illa enim ex Galeno loco superius citato est omnium methodorum prima radix: quinimo Gal. lib. de caus. procatarcticis vocat temerarios,qui tractāt decreta medica,& philosophica sine logicæ peritia. Præterea lib. de sectis dicit nō solum anatomiam esse medico necessariam,sed etiam logicam, ne aliquando propter sophismata decipiamur.

Ostenditur ex Aristotele, & Galeno per solam indicationem methodo incedendum esse nequaquam per experientiam, & analogismum. Cap. II.

Si vnquam logica facultas aliquid prēstitit opis medicinæ,in prēsentia summum affert emolumentum, quia agendo de virtute methodi, ne verbum quidem moueri potest; nisi id prius ab analytico fonte desumatur,& secundum leges logicas decidatur: hæc sententia uidetur esse Galeni 2.method. cap.6. ubi utitur ijs uerbis; de experimentali inuetione

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In reconditarum qualitatum in primis initijs perquirendis.

LIBER VNDECIMVS.

Prohemium.

ACturi in quinque sequentibus libris de præstantissima illa Medicinæ parte, quæ pertinet ad solertiam pro inueniendis remedijs: iudicauimus fore necessarium, vt in hoc libello prius ostenderemus, quod a fonte analytico omnes proprietates, & conditiones indicationum, & omnia methodi principia, quorum virtute Galen. & ante ipsum Hippocrates potuerunt artificiosissimam medendi methodum constituere, exhauriantur; clara est opinio Galeni 2. method. cap. 6. vbi proponit, se in tota methodo solum de logica tractaturum, par igitur erat, vt semel videremus, vnde Galenus hanc logicam desumpserit, cuius virtute tàm præclaram medendi methodum potuerit in lucem promere: Deinde ostendemus, quod omnes viæ ab Empiricis, vel Methodicis inuentæ pro auxilijs inueniendis vacillent, & in numero paralogismorum collocentur.

Tres præcipue fuerunt medicorum sectæ, Empirica, Methodica, & Dogmatica: omnes tamen crediderunt Hippocratem fuisse suæ sectæ auctorem.

In Empirica floruit Acro, qui, ex Gal. libro de subfiguratione empirica c. 1. fuit primus, qui de hac secta scripsit, deinde secuti sunt illum Rasis, Serapio, & alij plures: quorum nomina citantur à Gal. 2. meth. vltimo, vbi præter Serapionem ponuntur Menodotus, Theodas, Glaucius, Apollonius, Calicles, Theodorus, Heraclides, & Lycus; ij non quærebant causas, quia putabant, illas esse incognoscibiles, sed solum ex symptomatum syndrome eligebant remedium ab alijs inuẽtum: Dum laborabant pro inueniendis reme-

remedijs, ad hæc tria confugiebant, ad αὐτοψίαν scilicet inspectionem propriam, ad historiam, & ad analogismum: vtebātur analogismo, idest argumento à simili in his tribus, in materijs auxiliorum, in affectibus & locis affectis.

In Methodica Themison, & Soranus fuerunt præcipui, temporeque Neronis floruit quoque Thesalus, qui esse Plinio tam grandem pecuniam, & existimationē aquisiuit, vt in via Appia in illius monumento de ipso legeretur, quod fuerit ἰατρονίκης idest victor Medicorum: Ausus est in Epistola, quam misit ad Neronem (referente Galen. primo methodi cap.2.) de se ipso hæc dicere: „ cum nouam sectam condiderim quæ sola uera est; quia qui ante me medici fuerunt, nihil utile prodiderunt uel ad sanitatem tuendam uel morbos propulsandos. Subdit, Hippocrates noxia præcepta tradidit sed addit Galenus, dum contradicit Hippocrati, id efficere in surdo Theatro: quia illi nemo respondet, & id acquisiuisse, quod celeber, & clarus Zalus, qui Homeris statuam flagellanit, & Salmones, qui Iouem est imitatus, isti Methodici.

Putabant sex mēsium curriculo totam artem medicā posse addisci; etenim omnes morbos solum referebant ad communissima, scilicet ad laxum, densum, & ex ijs mistum: in ijsque quiescebant: neq; ad specificas differentias morborum descendebant.

In dogmatica, cuius sectæ auctor re uera est Hippocrates, quem Gale. Auicennas, & innumerabiles sequuntur, alio ingenij acumine, alioque spiritu artem medicam construxit; empirici enim analogismo fallaci, & deceptorio incedebant; dogmatici demonstrationibus cum experientia iunctis philosophabantur.

Methodici in communissimis persistebant; dogmatici non solum generalissimas indicationes expendunt; sed, ut dicit Galenus 2. method. 7. & 1. meth. 1. & alibi à generalissimis ad subalternas, & à subalternis ad specificas differentias cognoscendas procedunt, habentque artem præclarē fundatam, & in perquirendis remedijs seruant ueras artis cōditiones, exordiūtur à fine, ordine scilicet resolutiuo, & nunquam desistunt, donec ad ultimas perueniant differentias; quem procedendi modum esse perfectæ artis conditionem docet Galenus 1. meth. 7. Aristoteles 7. metaph. tex. 23. & 3. de moribus cap. 3. ubi dicit, artis ordinem esse à fine, 6. de moribus cap. 5. & 7. cap. 8. ubi dicit in actionibus finem esse principium sicuti in mathematicis suppositiones; hoc resolutiuo ordine Galenus, & Auerroes in suo colliget totam artem medicam tradiderunt.

Dogmaticos igitur insequemur, qui uirtute indicationum potuerunt hāc frugiferam methodum componere; ostendemusque, quod principia methodi, proprietates, & conditiones indicationis à fonte analytico desumptæ, & quod aliæ uiæ, quæ per analogismum empiricum, & experientiam sine demonstratione procedunt, sint ineptæ, eæque per falsos syllogismos, & petitiones principiorum ad communissima errata sectatores perducant: ad quos duos fallēdi modos quælibet falsa methodus sit in medicina, sit in physica, & denique sit in Iurisprudentia, reducitur, & quælibet bona, & uera uirtute logices cognoscetur: quinimmo in nullum prolabemur errorem, qui nō accidat ad logices imperitiam: illa enim ex Galeno loco superius citato est omnium methodorum prima radix: quinimo Gal. lib. de caus. procatarcticis vocat temerarios, qui tractāt decreta medica, & philosophica sine logicæ peritia. Præterea lib. de sectis dicit nō solum anatomiam esse medico necessariam, sed etiam logicam, ne aliquando propter sophismata decipiamur.

Ostenditur ex Aristotele, & Galeno per solam indicationem methodo incedendum esse nequaquam per experientiam, & analogismum. Cap. II.

SI vnquam logica facultas aliquid præstitit opis medicinæ, in præsentia summum affert emolumentum, quia agendo de virtute methodi, ne verbum quidem moneri potest, nisi id prius ab analytico fonte desumatur, & secundum leges logicas decidatur: hæc sententia uidetur esse Galeni 2. method. cap. 6. ubi utitur ijs uerbis; de experimentali inuentione

tione alibi egimus, de logica in his commentarijs differere propofuimus.

Quod verò in meth. folum per indicationem perquirantur remedia,& nequaquam per analogifmum,& experientiam nunc facile colligi poteft ex Galeno 1. method. cap.4. vbi dicit, inftitutum effe fermonem habere de remedijs, quæ non empiricè, fed methodo, & per indicationem inueniuntur: idem confirmat 2. meth.cap.7. quare methodo inuenire erit per folam indicationem auxilia deprehēdere: excludit igitur experientiā,& analogifmum, quibus empirici in remedijs perquirendis vtebantur: deinde 12. method.5. habet, fi alteratio in fpiritu fiat, vel ab aliquo venefico, vel à quolibet alio veneno, effe negotium extra methodum medendi, & ratio eft, quia non poteft indicatione comparari,fed alio inftrumento,experientia fcilicet,& analogifmo.

Cæterum, quia ab initio conftituimus analyticis principijs phylofophari, quibus Galenus quoque potuit methodum, & alia immenfa volumina in lucem promere, idcirco ab hoc fonte depromemus rationes,cur à methodo folum indicatio, & nequaquam experientia, & analogifmus comprehendatur.

Ariftoteles 2. priorum cap. de inductione dicit, methodum habere formam fyllogifmi: Quo fit, vt merito colligere poffimus methodum ab vniuerfali procedere,nullus enim eft fyllogifmus qui non fit fundatus in dicto de omni,uel de nullo:colligimufque,analogifmum, & experientiam non pertinere poffe ad methodum,quia ex particularibus folum procedunt.

Infuper 1.priorum loquens de diuifione dicit, quod diuifio eft parua particula methodi, quia diuifio eft imbecillis fyllogifmus, ex quibus verbis rectè colligit in illo loco Alexander Aphrodifæus, quod Ariftoteles per methodum intelligat perfectum fyllogifmum: quare neque experientia,neque analogifmi,qui carent virtute illatrice,vt infra melius patebit, fpectabunt ad methodum;fed indicatio fola, quæ non à particularibus, fed ab vniuerfalibus procedit.

Ex Galeno idem patebit,etenim 4.method.declarans quid fit methodus, dicit, effe viam vniuerfalem, quæ poteft cuilibet fingulari applicari: methodus re vera non effet bona via, nifi ab vniuerfali ad minus vniuerfale cum illatione procederet:cæteræ enim omnes viæ,quæ a fingularibus ad vniuerfale procedunt, ficuti funt exempla inductiones imperfectæ, analogifmi,& experimenta,funt explofæ & reiectæ ab optimo fyllogifmo, vt inconcludentes, & neceffitate omnino carentes: methodus tamen, cum à fine ad ordinata in finem procedat, erit fyllogifmus à priori,& à caufa finali procedens, in numero fyllogifmorum concludentium collocabitur.

Galenus 3.method. 9.caufam, impedimentum, & vrgens, quæ verè indicant, vocat fines, indicatio vero, cum ex materia cognita indicantis procedat, oftendit & infinuat remedia, quæ antea erant tenebris inuoluta;fola ergo, & unica indicatio ad methodum medendi pertinebit.

Amplius illud fciendi inftrumentum ad methodum medendi pertinebit, quod eft ab uniuerfali:oftendi poteft exemplis, quod omnia remedia,quæ particularibus applicantur,fi aliquid boni, vel mali efficiant, id virtute fpecifica fiat: fi tertiana Socratis tollatur rhabarbari drachma,id fit tum ratione illius fpecificæ rhabarbari virtutis, tum ratione illius determinati gradus tertianę Socratis,qui eft quid fpecificum,quia prædicatur de infinitis indiuiduis;infinita enim indiuidua inuenientur tali tertiana obfeffa, quæ illa fpecifica virtute rhabarbari curari poterunt; omnia itaque remedia,quæ inueniuntur, & omnia inuenta, quæ accomodantur indiuiduis, aliqua virtute fpecifica operantur.

Hinc fapientiffimus Galenus,qui profundè omnia nouit libro de optima fecta ad Trafyb. cap. 48. de hac re loquens habet, quod à fpecifico affectu indicetur morborum expulfio; quare fi indicatio pro remedijs inueniendis defumatur ab effe fpecifico, & uniuerfali, erit fyllogifmus, & fola pertinebit ad methodū medendi:fi enim indicatio à fingularibus, & non à fpecifica natura defumeretur pro morbis pellendis, careret illatione fyllogiftica, effet incognofcibilis, & omni-

ninò uana in remedijs perquirendis:Sed, ut res omnibus pateat, experiamur exẽplis,an res ita se habeat.

Si indicatio est syllogismus, requiruntur tres termini ita sibi cohærentes, ut tertius ex duobus inferatur;exempli gratia primus terminus, uel maior extremitas erit remedium; secundus terminus, uel medius erit indicans, ex quo infertur remedium; tertius erit minor extremitas, quæ omnibus subijcitur, & est infimus omnium,quique non solum sub primo, uerum etiam sub secundo locatur, eritque indiuiduum aliquod, quod aliquo specifico affectu sit correptum; erit igitur indicatio perfectus syllogismus.

Hic ab illis discedimus, qui arbitrantur indicationem esse syllogismũ imperfectum; quia in syllogismo imperfecto nulla esse potest bona illatio,ualere debet hæc, bona est illatio ratione formæ in indicatione,ergo est perfectus syllogismus: est perfectus,quia ab uniuersali procedit, per tres terminos naturales:est perfectus ratione materiæ, quia procedit ex ueris, ex notioribus, & causis cognitionis remediorum:est perfectus,quoniam uersatur in medio specifico non particulari,& corruptibili,sed æterno, de quo scientia habetur:est perfectus,quia procedit semper à continente ad contenta,perpetuoq; habet maiorem uniuersalem: nulla itaq; inuenietur conditio perfecti syllogismi ab Aristotele tradita, quæ indicationi non conueniet.

Quo pacto uerò exponi debeat Galenus libro de optima secta ad Thrasyb. & alibi dum dicit, indicationem esse compræhensionem iuuantis sine ratiocinatione, antequam huic capiti coronidem imponam,explicabo.

Posito, quod methodus seruet naturã perfecti syllogismi, & quod solum uirtute indicationis inueniantur remedia, ut probatum est, sequitur, quod reliqua instrumenta, experientia scilicet, & analogismus, quæ non seruant syllogisticam uirtutem,sint extra methodum.

Patet de experientia, quia non procedit ab uniuersali: est auctoritas philosophi 1. metap.in principio,quod experientia uersetur tantum circa singularia:Preterea experientia, cum procedat ab codẽ ad idem, à singulari scilicet ad singulare, nihil concludit, quia petit principium: nunquam ualebit, rhabarbarum Socrati contulit,ergo & Platoni;nisi id inferatur merito alicuius specifici indicantis: Indiuidua sunt infinita, & incomprehensibilia, & non operantur, nisi ratione alicuius specificæ differentiæ; Hinc Aristoteles probauit libris priorum ex puris particularibus nil sequi, ratio huius traditur ab Auerrhoe in epitome illorum librorum,qui dicit, quod radix omnium syllogismorum concludentium sit dictum de omni,& de nullo.

Præterea ab experientia particulariũ nil sequitur, quia cum particularia sint corruptibilia, corruptibilem facerent conclusionem, & per consequens scientiam,quæ est fructus conclusionis.

Demum nihil ex particularibus infertur, quia particularia sunt contenta, nec aliquid continere possunt: omne enim quod infertur, virtute continentis infertur:verum alia plura dicentur in sequenti libro cap.de falsa experientia:satis est nobis, vt hic à methodo, ratione Galeni, & Aristotelis auctoritate experientiam excludamus.

Sicuti experientia nihil concludit, estque extra methodum, quia est Inductio: similiter analogismus erit extra methodum,quia est exemplum: primò nõ concludit exemplum, quia ex Aristotele 2. priorum reducitur ad tertiam figuram cum conclusione vniuersali, in qua minor nunquam conuertitur, quod est in analyticis monstruosum.

Aristoteles quoque amouet exempla à syllogismo, quia ostendunt primum de medio persimile tertio, quod omnino principijs analyticis aduersatur, quoniã, si medius terminus sit similis, & nõ vniuocus,fit transitus de genere in genus:In methodo perquiruntur remedia per syllogismum à fine ad ordinata in finem in eodem genere,& meritò,quia contrariũ vnius generis non potest esse cõtrarium alteris: albũ contrariatur nigro,quia album, & nigrũ in colorum genere cõueniunt,non tamen album cõtrariatur dulci, cùm genere discrepet; similitudines igitur differunt genere:quę verò conueniunt,non possunt dici similia; quia eandem

dem naturam, & idem quod quid est genericum habet: cum igitur analogismus sit argumentum à simili ad simile, nullo modo poterit aliquid concludere.

Accedit, quod Aristoteles 1.post. text. 19.dicit,si argumentum debet concludere, debet habere media, & extrema, quæ sint eiusdem generis.

Huic veritati plurima, quæ dicuntur ab Aristotele in libris post. consentiunt; dicit philosophus, conclusionem geometricam ex principio arithmetico inferri non posse,quamuis Arithmetica,& Geometria saltem genere generalissimo conueniant; quanto minus ex medio simili, & analogo aliquid concludi poterit? Sequitur ergo, quod experientia, & analogismus sint extra methodum,careantque virtute syllogistica,& nihil,quod sit ignotum certa illatione notificare possint.

Sed occurrit magna dubitatio,quia diximus, indicationem esse perfectum syllogismum: quod videtur Galeno libro de optima secta c. 11. & alijs in locis aduersari,vbi dicit,indicationem fieri, sine experientia,& ratiocinatione.

Respondetur,processum a cognitione indicantis ad cognitionem indicati fieri cum discursu; eum tamen esse adeo velocem,vt vix à nobis animaduertatur, & propterea dictum fuisse à Galeno esse sine ratiocinio: quod re vera, si omninò sine ratiocinio intelligeretur, à Galeno quoque non admitteretur, nihil .n. quod percipitur est nobis connatum ab ortu naturæ; anima enim nuda, & tamquam tabula rasa in hanc lucem venit; omne igitur vel comparantur experientia, vel discursu, sed indicatio non comparatur experientia,ergo discursu,eo magis cum non detur alter modus sciendi occulta.

Hinc Auerrhoes de cõmunibus principijs,& dignitatibus loquens 2.post.in fine dixit, eorum cognitionẽ non esse nobis connatã, sed inductione cognosci;tẽpus tamẽ inductionis a nobis nõ animaduerti: quare si ex Auer. percipimus per inductionem velocissimã principia notissima, qualia sunt,omne totum est maius sua parte, & similia: cur non poterimus dicere indicationem, quæ per experientiam, & inductionem non potest haberi,fieri quoque cum discursu?

Cogimur alterum duorum fateri, uel quod cognitio indicatorum sit nobis cõnata,quod est omnino falsum: vel per inductionem,& experientiam acquiratur, quod repugnat Galeno, qui semper distinxit experientiam ab indicatione, vel quod indicatio fiat cum discursu velocissimo, quod est illud, quod volumus.

Demum exemplum huius velocissimi discursus, qui fit ab indicante præcognito ad perquirendum indicatum, obseruatur quoque in demonstratione propter quid, dum scilicet ab effectu notiori procedimus ad cognoscendam causam, & deinde ab illa regredimur post mentalem quandam considerationem ad effectum, sicuti Aristoteles à motu æterno Motorem æternum cognouit, deinde regrediens à Motore æterno ad motum æternum demonstrationem propter quid formauit,quę potest vocari verum cuiusque discursus exemplar.

Referuntur attributa indicationis, & logica virtute detegitur erratum illorum, qui morbos in causas diuidunt. Cap. III.

GAleni auctoritatibus, & rationibus ab altiori schola desumptis, ostensum est superius, quod methodo procedere non sit per experientiam,vel analogismum, sed per solam indicationem remedia inuenire. Sequitur itaque, vt ex animo in hoc libello declaremus conditiones, & proprietates huius frugiferæ,& fructuosæ indicationis,quando eius præcognitio tam admirabilem utilitatem nobis pollicetur. In perfacili cognitione sanè versaremur,si satis nobis esset referre, quæ à Galeno de indicatione sapientissimè traduntur.

Audias quam paucis potissima fundamenta,quæ ad veram indicationem pernoscendam nos ducunt, possint ex Galeno huc transferri: 2.meth.7.& plerisque in locis in optima perquirenda indicatione docet, non esse transeundum de genere in genus,sed esse diuidẽda generalissima in subalterna eiusdem generis,& hęc in specifica, ex quibus solum colligi possunt pręsidia: 9.meth.14. quod nunquam

in facienda hac indicantium diuisione sit transeundum de genere morborum, in genus causarum, nec versa vice, de quo principio in hoc capite agemus: libro de optima secta ad Thrasyb. cap. 48. dicit, quod non à generalissima, vel subalterna indicatione, sed solum à specifica indicetur morborum expulsio: 1. meth. 5. dicit, de ratione indicantis esse, vt sit notius indicato: libro de optima secta cap. 40. & 2. method. cap. 13. quod vnum indicans indicet vnum contrarium, & non plura: 4. method. 3. quod debeat esse præsens: 3. method. 1. quod sit illud quod curatur: 7. meth. 12. quod omnia indicantia debeant referri ad tria scilicet ad vrgens, ad causam, & ad impedimentum: Demum 1. method. 9. quod symptomata sint accidentia morbi, & non indicent: libro verò 11. cap. 12. quod symptomata nullam habeant substantiam, & semper sint in fieri: tandem 3. method. capit. 1. & alibi, quod bona indicatio sumatur ab essentia indicantis, & neqnaquam ab eius accidentibus: per hæc præcipua fundamenta Galen. potuit methodum, vel artem perquirendorum remediorum nos docere; potuitque inde tot ac tanta de arte medica in lucem promere.

Ego autem conuertēs mentis aciem ad hæc methodi arcana, & videns, quod omnia, quibus nixus est de indicatione referre pendeant ab analytico fonte, vt ipsemet Galenus 2. meth. capit. 6. testatur; optimum factu existimaui, si ostendero, quod omnes conditiones indicationis, quia iam recitauimus, à logica pendeant, & quod altiori veritatis robore possint confirmari. In primis se offert, vt explicemus, quibus principijs commotus voluerit, indicantium diuisionem fieri in eodem genere, nullo vnquam transitu de morbis in causas commisso; sed à generalissimis ad subalternas, & ab ijs ad specificas perueniendo indicationes: Hęc diuisionis indicantium conditio non vno loco à Galeno proposita multoties ab Aristotele confirmatur: 2. enim post. tex 19. docet, quod quid est inueniri non posse, nisi facta diuisione in eodem genere: si igitur naturam, & quod quid est indicantis pernoscere voluerimus, opus erit eandem philosophi præceptionem seruare: nunquam enim remedium inuenire poterimus, nisi quod quid est indicantis præcognoscamus: In eodem genere indicans, & indicatum, quod est eius contrarium inuenitur: & merito indicantis percipitur indicatum.

Quare, si fiet transitus de genere in genus, neque indicans, neque indicatum inuenietur: non indicans, quia, vt tale, non est, nisi in vnico genere: non indicatum; quia contrarium vnius generis nunquam potest esse contrarium alterius: quia ex Aristotele 1. post. tex. 21. & in prædicamentis genera, eorum differentiæ, & proprietates sunt ominò immiscibiles; debet igitur diuisio fieri in eodem genere.

Præterea idem quoq; hac experientia confirmatur, nigrum non opponitur calido, nec album frigido; quia genera colorum, & primarum qualitatum inter se differunt: tanto minus proprietates generalissimorum generum sibi inuicem aduersabuntur: magnum, vel paruum, Dominus, vel seruus, quæ pertinēt ad oppositionem relatiuam, non opponuntur calido, vel frigido; quia genere differunt.

His motus Galenus 9. meth. 14. dicit, quod nullo modo morbus debeat diuidi in causas; quia morbus, & causa genere differunt: docet ijs verbis Galenus hoc analyticum arcanum: affectus verò haud quaquam in causas deduci est aptus, sed in differentias, nā aut in similaribus consistit partibus, aut in instrumentarijs: in similaribus est intemperies, &c. O quam sæpissimè rudiores nostrates in vitiosam hanc diuisionem incidunt: sunt enim qui diuidunt febres hoc modo, alia est biliosa, & alia est melancholica: Sunt præterea, qui diuidunt intemperies dicendo, quod alia sit cum materia, alia sine materia, quæ diuisiones sunt vitiosæ; quia fiūt cum transitu de genere morbi in genus; earum intemperies enim est morbus, humor peccans est causa efficiens; quod erratum adeo Aristot. & Galeni principijs repugnat, vt omnino sit inexcusabile.

Insuper 2. post. cap. 8. docet, nunquam diuisionem esse faciendam per differentias, inter quas cadit medium, quia erramus, vel supponendo aliquod falsum, vel superfluum adiungendo, vel aliquid adimen-

mendo; si igitur diuiserimus morbum in differentias alterius generis, dabitur medium in differentijs, vnde fiet error addendo superfluum, vel adimẽdo aliquod necessarium requisitum,& nunquam indicans, vel indicatum inuenietur.

Quia febris vt febris semper est intemperies calida, causa vero febris non semper est calida: quia pituita, quæ efficit quotidianam est frigida: quomodo igitur ex hac praua diuisione colligi poterit remedium.

Idem colligemus ab exemplo Aristotelis proposito in eodem cap. vbi dicit, si animal diuideretur in has differentias, quod habeat pennas scissas,vel integras, diuisio redderetur vitiosa; quia diuideretur per differentias accidentales; In qua diuisione duo essent errata,primum quia fieret transitus de genere in genus; animal.n. est substantia,habere pennas accidens;Secundum,quia habere pennas scissas,vel integras non sunt differentiæ animalis, sed auium, eæque accidentales.

Accedit, quod indicata non sunt indicata non sunt accidenta illius generis, in quo indicans collocatur:sed sunt species, de quibus genus prædicatur in quid, & per se primo modo; æquè enim de albedine & nigredine prædicatur color.

Quod arcanum nos docet subtilissimus Auerrhoes, qui loquens de numero predicatorum primi modi dicendi per se, dicit hæc quinque in eo inueniri, genus proximum,differentiam remotam,genus remotum differẽtiã proximã & totã definitionẽ:exempla pro his,quinq; prædicatis pertinentibus ad primum modum dicẽdi per se hæc sũt:si de febre diceremus, quod esset morbus,quod esset morbus similarium,quod esset intemperies,intemperies calida, & quod esset intemperies calida, & sicca omnium partium corporis:omnia hæc prędicata, quamuis subalterna genera essent centum & vltra,dum modo sint eiusdem generis,& reduci pósint ad aliquod ex quinque prædicatis, erunt primi modi; omnia enim vnicam naturam,& quiditatem declarant:similiter ita in primo modo est hęc propositio, homo est rationalis, vt hæc, homo est viuens,est sensitiuus,& est substantia.

His primis motus principijs Gal. dixit quod à generalissimis ad subalterna,& ab ijs ad specifica sit descendendũ, vt essentia indicantis inueniatur: optimè nouerat, quod omnia vniuoca prædicata in generibus proponuntur,vt specifici indicantis naturam melius declarent, & melius indicata seu remedia insinuent.

Quę vero dicuntur de morbis non possunt accommodari causis antecedẽtibus, quia causæ, & attributa, quamuis explicent,& insinuent morbi naturam, in eodem modo dicendi per se de morbo non prædicantur; bilis efficiens tertianam de febre tertiana prædicatur in quarto modo,in quo locantur causę efficientes,quę loco aliquando à causatis separantur; nunquam tamen inuenietur attributum essentiale explicans essentiam in primo modo dicendi per se, quod loco, vel definitione à proprio genere,uel subiecto separari possit.

Cum igitur causæ efficientes, & attributa morbi essentialia genere differant, contrarium unius non reluctabitur alteri:hinc quod reluctatur febri non est necessarium, ut reluctetur bili,uel pituitæ est tamen necessarium, ut reluctetur febri,ut est intemperies, & ut est morbus.

Hinc contrarium, quod destruet hominem,destruet ut est animal,& substantia,omnia enim genera,& differentiæ remotæ,& proximæ unitæ formam specificam constituunt: ultima enim differentia est epilogus omnium propriorum generum & differentiarum existentium in eadem linea prædicamentali: alienæ uerò differentiæ erunt accidentia, quia solum suis generibus,& speciebus per se conueniunt;nisi dicamus,quod proprietates generum sint permiscibiles,quod est omnino à philosophiæ principijs alienum.

Quibus rationibus motus Galenus,qui omnia ab hac altissima philosophia desumpsit,dixit, quod non sit transeundum de genere in genus in specificis indicantibus, dixitque 1. method. 3. quod nullo modo conueniat desumere indicationes ab accidentalibus differentijs.

Præterea, ut in tanto negotio aliqua utamur solertia,alia adiungamus,ut quæsitum alijs analyticis principijs roboretur:si non licet morbum diuidere in symptomata propria, quæ immediatè à morbo

bo semper dependent,& in secundo modo dicendi per se de ipso prædicantur, quanto minus licebit diuidere morbum in causas efficientes, quæ minus adnexæ sunt morbis,cum loco aliquando separari possint à morbis;& in quarto modo de morbis prædicentur.

Ille igitur,qui transibit de genere causę in genus morbi, vel vice versa nunquam inueniet indicans,vel indicatum propriū neque sciet leuissimum,& facilimę curationis morbū certa, & infallibili methodo curare:quia indicans, & indicata sunt in proprio, & non alieno genere; ratio singularis,cur, si quis perquireret remedium in alieno genere centum annorum tractu,illud nunquam inueniret,est quia vni contrario vnica sola est contrarietas, quæ genere conuenit;de quo tanto principio in hoc libello in proprio cap. secundum easdem leges logicas tractabimus.

Ab his rectè pręcognitis facilè colligere poterimus, quoties rudiores medici in perquirendis proprijssimis indicationibus a recta philosophandi ratione deflectunt.

Sed, vt aliquis famosus error ab imperitia logices dependens notetur, afferatus talis,qui satis communis est: Quidam putant, magnitudinem morbi per se primo indicare pharmacum,& uenæ sectionem.

Primò errare videntur, quia in vnica est contrarietas; ipsi tamen putant venæ sectionem, & pharmacum æquè aduersari morbo magno.

Secundò, quia transeunt de genere in genus,morbus magnus est vnum genus, venæ sectio,cum euacuet, primo respicit causam,& est aliud genus.

Tertiò, quia morbus magnus est differentia subalterna , in qua non est persistendum, vt paullò post in proprio capite ostendemus;affectus præter naturam vehemens indicat remedium vehemens & magnum, remedium verò magnum, & vehemens est subalternum, quod diuiditur in pharmacum, & venæ sectionem, vel in alias auxiliorum species.

Quarto,quia contrarium,quod reluctatur indicanti, inuenitur in specificis, & non subalternis differentijs qualitas enim prædicatur vel de colore, vel de sapore, contrarium dulci non potest reluctari colori albo, quia in eodem genere, sub quo non datur aliud subalternum, inueniuntur contraria specifica; sub coloris genere non est aliud genus, sed solum sunt colores,qui specie inter se differunt, & in quibus resident contrarietates illarum specierum.

Quintò: si remedium magnum est indicatum,quod ab effectu pręter naturam vehementi, & magno per se indicetur, ergo venæ sectio per accidens indicabitur à morbo magno; hactenus enim non est inuentus tam rudis phylosophus, qui rationem illam analyticam reijceret,quę est, quod vni per se, alteri per accidens conueniat,quare ea posita, sequetur necessario,morbum magnum primo,& per se uenæ sectionem non indicare, cum ab illo primo, & per se indicetur magnum remediū:quopacto verò se res habeat; & quomodo defendi possit Gal. dum dixit, magnitudinem morbi indicare venæ sectionem,in sequenti lib.declarabimus.

Tandem, vt alijs analyticis rationibus confirmemus, quod transitus de genere morborum in causas non possit concedi, non omittemus illam Aristotelis præceptionem textus 20. primi libri post. quæ est,quod nunquam possit probari conclusio geometrica per principium arithmeticum, vult enim eo loci,quod media, & extrema sint eiusdem generis; quare, si medius terminus, qui docet nos passionem propriam,est eiusdem generis, quātо magis nos in cognoscendis specificis indicantibus quæ cum suis generibus in primo modo dicendi per se conueniunt, debemus procedere per ea,quæ sunt eiusdem generis?

Præterea, si non liceat ex phylosopho in demonstrationibus vti principijs communibus pro cognitione passionis, sicuti ab illo ostenditur in famoso illo paralogismo Brisonis de quadratura circuli, quanto minus licebit transcedere, vt cognoscamus propriū indicans; sed melius, quanto minus licebit transcendere in cognoscenda non dicam passionem indicātis,sed naturam ipsiusmet indicantis,quę est medius terminus ducēs nos ad cognitionem remediorum? Hæc itaque sunt principia,cur potuit Galenus firmiter su-

stincre, quod in diuisione indicantium nunquam sit transeundum de genere morborum in genera causarum.

Vnde in logica desumitur, quod à generalissimo, vel subalterno genere affectus præter naturam non indicetur curatio. Cap. IV.

GAlenus 1. ad Glauc. c. 1. refert, quod tribus modis in perquirendis indicationibus rudes medici possint errare. Primò, dum vitiosè diuidunt transeundo de genere morborum in genus causarũ, vel versa vice, de quo errandi modo egimus superius: Secundò, dum in generalissimis indicationibus persistunt; Galen. lib. de sectis ad eos, qui introducuntur cap. 13. reprehendit methodicos, qui ab affectibus generatim, & non speciatim indicationes sumunt. Tertiò, dum in subalternis.

Nunc sequitur, vt eadem virtutis logica duo hæc sequẽtia errorum genera explodamus pertinet quoque hoc ad analyticum fontem, quia, qui rerum naturas specificas perquirunt, & in genericis stant in duos impingunt scopulos, scilicet in petitiones principiorum, & in falsos syllogismos.

Quod petant, patet, quia quod cõuenit superiori supponunt inferiori adaptari posse: exemplum est, dum dicunt, tertianam indicare refrigerandum & humectandum quod non conuenit tertianæ, vt tertiana, sed vt est intemperies calida, & sicca, quod est genericum; tertiana enim est species intemperiei calidæ, & siccæ.

Horum medicorum erratum est vnum de tribus erroribus circa vniuersale, quod ab Aristotele 1. post. cap. 5. est reiectum. Sed, vt res eluceat exemplis tractetur: tertiana erit calida vt duo; hæc intemperies, si expelli debeat, non casu, & fortuitò eligitur auxilium refrigerans, quia ex omnibus refrigerantibus, quæ sunt sub orbe Lunæ vnicum solum dabitur, quod erit huic tertianæ contrarium proportionatum, & iuuans; est enim inter auxilium, & morbum illa proportio, quæ est inter causam efficientem, & effectum, quam proportionem Aristoteles ad quartum modum dicendi per se retulit; causa igitur non erit causa illius effectus, vel auxilium non erit auxilium tertianæ, nisi fuerit proportionatum, & proprium, quod ei soli conueniat.

Habet Galenus 3. de temperamentis cap. 4. hæc verba,, cuilibet corpori conuenire proprietatem quandam temperamenti quæ huic temperaturæ sit consentiens: nisi igitur inuenerimus cuiuslibet proprietates temperamenti propriissima remedia non attingemus.

Qui igitur in genericis indicationibus stant, non inuenient auxilium, quia illud proprium, & proportionatum refrigerans à solo gradu caloris tertianę colligitur, quod est quid specificum, & nequaquam genericum; nimium, vel exiguum frigus nunquam inducet sanitatem, quia nimium efficeret nouum morbum, exiguum tertianam non vinceret; quare, cum nulla sit proportio inter indicans specificum, & auxilia generica, auxilia generica nullam vim, nullamque necessitatem operandi habebunt: neque generica indicantia nobis insinuare poterunt auxilia proportionata, & vera.

Præterea auxilia (& hæc est potissima ratio) specifica, quæ sunt causæ sanitatis, in nullo modo dicendi per se de indicantibus genericis prædicantur; non in primo, quia auxilia, vel indicata respectu morbi sunt causæ efficientes; in primum enim solum internæ causæ ingrediuntur: non in secundo, quia indicata sunt causæ efficientes externæ; non in quarto, quia nulla est proportio (vt probauimus) inter causam specificam, & affectum genericum, ergo in nullo, ergo non inducent sanitatem, quia nullam cum affectibus habebunt proportionem.

Amplius, qui à genere desumit indicãs specificum in paralogismũ incidat oportet; colligitur ab Aristotele 2. post. tex. 12. vbi apertè reijcit consequentiam à genere ad speciem: vtitur Aristoteles hoc exẽplo, si quis probaret glaciem esse aquam, quia in aqua est defectus caloris, incideret in paralogismum cum principij petitione, quia, qui dubitat de glacie, eodem prorsus modo dubitabit de defectu caloris: etenim medius terminus, quo aliquid inuenitur, non potest esse definitio

m-iq-

maiori extremi,sed ratio quiditatiua subiecti, uel causa aliqua extrinseca: quare qui probaret in Luna esse eclypsim, quia in illa sit priuatio luminis, faceret demonstrationem ridiculam; quia esset per definitionem formalem eclypsis; qui igitur colligeret remedia, exempli causa, à pleuritide quatenus est inflammatio, & pleuritidi remedia generica applicaret, expressum transitum à genere, ad speciem, qui nullo modo ab Arist. admittitur,committeret.

Præterea,si indicatum genericum esset accommodatum indicanti specifico, sequeretur, quod indicans non vnum indicaret,sed plura, scilicet genericum, & specificum,quod reluctatur Galeno,Aristoteli,& rationi.

Galenus libro de optima secta ad Trasyb. cap. 40. & alibi dicit, vnum indicare vnum,& non plura.

Aristoteles 1. de cœlo virtute huius principij, quod vni unum sit contrarium, inuenit cælestia corpora non constare ex eminentijs elementorum, vt Plato censuit; sed esse quintam essentiam omninò distinctam ab elementis.

Rationi reluctantur, quia in omni genere vniuoco inuenitur, quod vni vnica sola est contrarietas: In colorum genere sola albedo aduersatur nigredini, & non alia coloris species: in saporum genere dulcedini sola amarities reluctatur: In alijs qualitatum generibus molitiei durities, lentori friabilitas,grauitati lenitas, crassitiei tenuitas,asperitati lenitas,& raritati densitas; neque in superioribus generibus inuenientur aliæ differentiæ,vel species,quę ijs reluctentur;Verum,quod vnum indicet vnum, altioribus rationibus desumptis ab analyticis primordijs in proprio capite colloquemur.

Insuper, si omne calidum, quod est in nostro orbe, est tale, vel in primo, vel secũdo, vel tertio, vel quarto gradu, ergo omnia erũt specifica,& nõ generica;probauimus superius,quod quilibet determinatus gradus prædicetur de pluribus numero differentibus; vt quid ergo volumus indicationes à genericis haurire?

Quod uerò, qui à genericis colligunt auxilia incidant in falsos syllogismos,patet, quia progressus a communibus indicatis pro specificis indicantibus tollendis est à causa remota: cadet igitur discursus in argumentum à positione consequentis ad positionem antecedentis: nunquam ualebit hæc consequentia, est calidum; ergo est calidum ut duo; ualet tamen a positione antecedentis ad positionem consequentis, scilicet est calidum ut duo, ergo est calidum.

Vnde sit,quod à singularibus non hauriantur indicationes,sed solum ab affectu specifico. Cap. V.

QVod à specifico affectu indicationes solum desumantur, nos docet Galenus non uno loco, & præcipuè libro de optima secta ad Trasyb. & in methodo non uno in loco,ubi apertè dicit,morborum expulsionem a specifico affectu indicari,& optima cum ratione; quia, quæ methodo traduntur sunt uniuersalia, & nequaquam singularia; Galenus 4. method.4. uocat methodum uiam uniuersalem. Nos quoque superius logica uirtute probauimus, indicationẽ desumi ab uniuersalibus; ostendimus tamen,quod hæc uniuersalia, a quibus indicationes desumuntur, non possint esse generalissima, uel subalterna, sed solum specifica, quod confirmat Gal.1.ad Glauc.cap.1.

Hic par est, ut examinemus, an a singularibus possint desumi indicationes: occasio, quæ nos mouet ad hoc quærendum, est, quia omnes uerbi uidentur prima facie esse indiuiduorum, & sola indiuidua omnibus uideantur sanari; uel mortem obire, & non species.

Quod igitur a singularibus nullomodo indicationes possint desumi,patebit in primis, quia de singularibus nec methodus,nec ars,nec sciẽtia dari potest;Scientia enim ex Aristotele 1.post. est æternorum: deinde omne remedium, quod aliquem particularem hominem potest curare, & omnes morbi indiuiduorum quasdam sortiuntur naturas specificas æternas, quæ alijs infinitis indiuiduis contingere possunt: Exemplum. Socrates quartana detinetur,affarique,vel carthami vsu liberatur,dicimus,quod hęc natura quartanæ Socratis, quæ hoc remedio tollitur,in sexcẽtis alijs eadẽ fit, eodemq;

remedio auferri possit; nullum enim indiuiduis improprium est, nisi hic & nunc reliqua omnia sunt specifica, & infinitis alijs communicabilia: Galenus altissimis rationibus in methodo probauit à loco, & tempore non sumi indicationes; sed à substantia, vultque quod indicans sit specificum, & sit illud, quod curetur; de qua re altiori philosophia paullo infra agemus.

Insuper si particularia curarentur, illorum indicationes nobis remedia non ostenderent; quia non datur progressus a particulari ad particulare; esset igitur ars medica omnino vana, & ridicula: etenim si inductio, quæ procedit à multis particularibus, & exempla, quæ ab vno ad vnum saltem procedunt, nõ valent, suntque ab Aristotele, quia non fundantur in dicto de omni, & de nullo, a recto concludendi modo reiecta: quanto magis, si curarentur particularia, eorum indicationes particulares, quæ nullum supponerẽt processum, scilicet neque à multis, neque ab vno, deberent explodi?

Hinc Galenus 9.method.cap.6.dicit, in vniuersalibus esse methodum medendi, in particularibus verò solum methodi exercitium: ratio est quia in quolibet ægrotante plurimi specifici affectus commiscentur.

In Socrate quartana correpto erit specificum alioquod temperamentum omnino diuersum ab alijs, eritq; ætas, consuetudo, robur, habitus corporis, anni tempus, constitutio, causæ, loci, symptomata, mores animi, horum motus, & aliæ specificę naturę, & conditiones, quarum aliquæ in multis inueniuntur, raro tamen omnes: quo fit, vt ars medica multis reddatur difficultatibus obstructa.

Hæc est causa, cur Galenus 2. meth. 7. & 1.meth. cap. 1. dixit, quod in quolibet ægrotante debeamus methodum exercere, & applicare non indiuiduis, sed naturis specificis in ipsis contentis: exercitium fiet distinguendo, & separando plurimas affectuum species simul in particularibus confusas: quibus cognitis fiet quoque expendẽdo, atq; librãdo, quę indicantia magis possint, quæ prohibeant, & quæ debeant conseruari: de quo indicantium æquilibrio in quintodecimo libro examen instituemus: In hoc loco satis nobis sit, vt colligamus, quod a specifico tantum affectu indicetur morborum, & causarum omnium expulsio, & quod ab indiuiduis vt indiuidua nulla vnquam possit indicatio colligi.

Vnde sit, quod indicans vnum indicet.
Cap. VI.

SAtis clara atque prænitens est Galeni sententia, quod vnũ indicans, vel vnicus affectus præter naturam vnum tantum indicatum seu remedium, quod idem est, indicet, & vnum indicatum ab vnico indicante solum indicetur, 9.meth. 12.habet, conferentis indicatum semper esse vnum: & 11.meth.13.vnam sẽper dari ex quaq; re indicationem: libro de opt. secta ad Trasyb. cap. 45. vnum indicare vnum quia vni vnum tantum aduersatur. Gal. 1.de nat.humana comm. 5.vnius morbi ait vnicum esse remedium.

Rationes verò, quæ nos docent, & cogunt ad dicendum, quod vnicum tantum indicatum ab vnica essentia indicetur, ab altiori schola sunt desumendæ; etenim huius cognitionis merito mille difficultates, quæ animos rudiorum perturbant enodari poterunt. Proponitur itaq; quæsitum, quod unum indicet vnum intelligendo quatenus vnum, quod est respectu vnius & eiusdem, ad idem, & secundum idem, eodem modo, & eodem tempore, quibus omnibus seruatis vnum indicat vnum, alioquin vnum posset indicare duo, tria, quattuor, & centum, respectu scilicet diuersorum.

Tertiana febris, est vt intemperies calida, indicat refrigerandum, vt sicca, humectandum; vt biliosa, euacuandum, vt a tenui bile fit, incrassandum: vt a putrida, ventillandum, vt bilis mouetur in partem principem, reuellendum, & alia plura indicata ex vnico morbo respectu diuersorum colli possent: Hinc a Galeno in methodo sæpè repetita est illa sententia, quod tot debeant esse methodi, quot morborum ideæ, simplicemque ideam vnum indicatum indicare, plures plura.

Cæterum videamus; quomodo ab Aristotelis philosophia hęc indicantis conditio, quod vnum indicet vnũ, habeat exordium.

dium. Indicans & indicatum inuicem sibi aduersantur, suntq; contraria: at ex Arist. 1. de generatio. tex. 51. & ex Gal. 1. meth. c. 7. contraria sunt in eodem genere, & in vnico genere nō possunt esse plura duobus, dulce aduersatur amaro, & in saporum genere non inuenictur aliud, quod contrarietur amaro, nisi dulce: vni ergo vnum aduersabitur, & non plura: indicans igitur, cum insinuet nobis, quod nam sit contrarium, quo possit vinci, & superari, contrariumque vnicum tantum sit, vnicum indicabit, & non plura.

Sed vlterius est quærendū, cur scilicet in vnico genere vnica tantū sit cōtrarietas: patebit hoc ex definitione contrarietatis, est enim Aristotelis 10. metaph. tex. 13. contrarietatem esse maximam differentiam eorum, quæ sunt sub eorū genere: similiter Temistius 1. phy. 47. dicit, quod contraria sunt, quæ eiusdem generis extremos margines obtinent: & D. Thomas in Meteorolog. dicit, quod contraria sunt duæ formæ maximè distantes in eodem genere, vt calidum, & frigidū in genere primarum qualitatum, album & nigrum in colorum genere, & quare cum maxima differentia in vnico genere sint duo tantum extrema, in quolibet genere duo tantum erūt opposita, & vnica erit contrarietas, quare vnum, si indicet cōtrarium, non potest nisi vnum indicare: media vero, quæ sunt inter hæc extrema, non reluctantur extremis; nisi id fiat participatione extremorum: albo enim contrariatur cæruleus, & viridis, quatenis hi colores medij nigro participiant.

Hinc Aristoteles 8. phy. 64. dicit, quod cōtraria se mutuo corrumpunt, & impediunt, vt motus, qui est sursum, destruat motum, qui est deorsum; motus tamen in latus nō impedit motum, qui est sursum: hinc est, quod in vnico genere solum duo extremi margines sibi aduersantur, ea vero, quæ sunt aliorum generum, cum sint, (vt ita dicam) in latus, & non in longum, non erunt extrema, & per consequens sibi inuicem non aduersabuntur.

His principijs philosophus nouit, quod vni vnum tantum sit contrarium: Ijs 1. de cęlo deprehendit motum circularem nō esse naturalem elemento ignis; sed aliunde pendere, quoniam, si esset naturalis, se quereretur primo, quod vni duo essent cōtraria, motui scilicet circulari ignis rectus deorsum, & sursum: Secundo, quod simplicis corporis duplex esset motus, scilicet rectus, & circularis, quod est omninò impossibile; ab vnica enim simplicissima natura duo prodire non possunt.

Per hæc principia philosophus altius eleuatus inuenit motum circularem cęlo conuenire per se: & cum motus primo, & per se à natura pendeat, coactus fuit quoque dicere, cœli essentiam esse quintam, & nullo modo, vt censuit Plato, ex eminentijs elementorum constare: coactus quoque fuit 9. metap. tex. 17. dicere non esse timendum quod cœlum aliquando stet, quia eius motus in orbē est à natura.

Hoc principio, quod vnum, vt vnum det vnum, & non plura, Aristotel. 2. post. in principio collegit definitionem, dare tantum quid, probatque deinde quid neque per demonstrationem, neq; per alia instrumenta posset haberi.

Verum ex dictis oritur dubitatio, quia non videtur, quod in vnico genere vnica tantum sit contrarietas: In genere enim primarum qualitatum duæ sunt contrarietates, & per consequens quatuor contraria, altera enim contrarietas est in actiuis, altera in passiuis, vt calidum aduersetur frigido, & humidum sicco.

Respondeo, quod in quolibet genere vno vnica est contrarietas, intelligendo de genere vniuoco, & proximo, infra quod non est aliud genus, sic dicimus in genere primarum qualitatum duo esse genera, alterum actiuarum, quod in se vnicam contrarietatem conseruat: alterum passiuarum: vel dicimus in vno genere, vnicam esse contrarietatem respectu vnius, & eiusdem, ad idem & secundum idem.

His principijs non animaduersis non est mirum, si in scholis sępè rudiores conterant tēpus in argumentis probabilibus: exemplum tanti erroris erit, si ob oculos ponamus cribratam illam difficultatem, an magnitudo morbi indicet venæ sectionem, & pharmacum: qui esset persuasus ab Aristotele, & Galeno, quod vnum non possit indicare plura, tempus non amitteret in legendis magnis voluminibus quomodo magnitudo morbi indicet

sectionem venæ, & pharmacum; Sed illicò decidere, magnitudinem morbi indicare magnum remedium; & deinde non primo, & per se sectionem venæ, sed secundariò, decideretque aliud esse indicās venæ sectionis, & aliud pharmaci, si vnū indicetur ab vno solo; verum, quia de hac re alibi verba fecimus, ostendimusque, qui dici possit de indicante venæ sectionis; ideo non est, vt iterum acta agamus.

A quibus analyticis rationibus pendeat, quod indicans debeat esse notius indicato. Cap. VII.

SI in medicis contemplationibus satis esset nobis summæ auctoritatis viris concredere, in hac re possemus in Gal. & Arist. sententia conquiescere: Gal. enim 1. meth. 5. habet hæc verba, quoniam omnes morbi curationem inuenire propositum est, necessarium est prius morbi naturam scire; & 13. metho. 6. à methodo excludit, quæ à tota substantia operantur, cum eorum essentiæ sint ignotæ, & sexcentis alijs in locis affirmat, naturam morbi prius esse cognoscendam, veluti 1. de artic. comm. 32. ante curationem duo esse cognoscenda, affectum scilicet, & locum affectum; Indicans igitur, vel affectus præter naturam, si eius remedium perquirere velimus, debet præcognosci.

Præterea ex ijs, quæ superius ostendimus, indicans est medius terminus, quo indicatum seu auxilium morbi perquirimus; at de ratione medij termini ex Arist. tres sunt conditiones, prima, vt sit notior; Secunda, vt sit causa cognitionis illius, quod quærimus; tertia, vt sit adæquata.

Verum, quia argumenta ab auctoritate, vt docet Arist. 1. topic. c. 1. sunt probabilia, & non demonstratiua, proponenda erit ratio, quæ possit ostēdere, cur indicās debeat esse notius indicato, & hæc est.

Nisi indicans erit notius, ergo erit, vel æquè ignotum, vel ignotius, alter non datur modus, si ignotius, aliud non poterit inferri, nisi aliud, quod Aristoteles 1. post. cap. 3. contra sophistas probauit, scilicet si est hoc, est hoc; putabant sophistæ, quod omnia sciri possint per demonstrationem, scilicet inferendo ex principijs cōclusionem, & ex conclusione principia, quorum procedendi modus erat cum petitione manifestissima præmissarum: non possumus cognoscere principia demonstrationis, quæ sunt notissima ex conclusione, quæ ignotior sit.

Aristoteles 2. post. efficacissimis rationibus illos reprehendit, qui ex principijs notioribus non procedunt, quinimo tex. 3. videtur reprehendere Xenocratem qui vtebatur syllogismo duplante, in quo vnica definitio probatur per aliam pro cognoscenda animæ natura; definitio tamē quæ erat medius terminus; erat ignotior conclusione; hæcque erat, numerus se ipsum mouens est principium vitæ, anima est numerus se ipsum mouens, ergo est principium vitæ; nullo modo igitur ex principio ignotiori aliquid concludere possumus.

Patet similiter alio exemplo, quod ex æquè ignotis nihil inferatur, veluti si probaretur, quod anima esset immortalis, quia sit impassibilis; æquè notum est nobis, quod sit immortalis, ac impassibilis.

Demum Aristoteles tenet non solum demonstrationem, verum etiam definitionem esse ex notioribus nobis; quare, si ex indicante inferimus remedium, est necessarium, si bona fuerit illatio, vt indicans prius sit nobis notum indicato.

A quibus principijs analyticis pendeat hec indicantis conditio, quod indicans debeat esse præsens. Cap. VIII.

QVod indicans debeat esse pręsens est Galeni 4. meth. 3. hæc sunt verba: à nullo eorum, quæ adhuc nō permanent, sumitur indicatio remedij ex vsu; 3. method. 1. habet, quod illud, quod indicat sit illud, quod curatur; aliquid sanè non curatur, nisi sit præsens: præsentia igitur erit accidens inseparabile indicantis.

Neque obijciant, quod Galenus dicat 4. methodi cap. 3. præsentis esse curationem, futuri verò pręcautionem & prouidentiam, propereaque dari indicantia, quæ dici non possunt præsentia.

Respondemus, quod nos præcauere possimus morbos futuros, curando malas dispositiones, quæ, licet minentur futurum morbum, sint præsentes.

Galenus de phrenetic. dispositionibus lib.

lib.de morb.vulg.verba faciens,hæc consignauit memoriæ: mirabile est, quod hi morbi subitò inuadant sanos, subdit: sed mala hæc pedetentim crescunt in corpore,vt in morsis à cane rabido: deinde dicit, in hoc corpore fuit coacervatus humor lethali veneno similis,& cum factus sit malignus, repentè apparuit lethale symptoma: qui Phrenetici morbum hunc futurum anteuertere voluisset, fuisset operæ pretium dispositiones præsentes remedijs auferre, & non symptoma, vel Phrenesim,quæ adhuc non aderat.

Ad eundem modum,si præcauere velimus colicum dolorem, qui ex vitrea pituita fit, præcauemus euacuando viscosam pituitam,quæ est præsens, quæque degenerare potest in vitream,ita vt indicans perpetuò debeat esse præsens. Præterea nunquam in morbos incidunt homines, nisi habeant ante viscera disposita: de Sileno hæc dicit Galenus, vtique non incidisset in morbum grauissimum, nisi antea fuisse paratum corpus: dispositiones igitur sunt omnium morborum semina præsentia, & ab ijs quatenus instant,& sunt præsentes sumuntur indicationes præcauendi futuros morbos.

Quomodo ex altioribus Aristotelis principijs deduci quoque possit,quod indicans non indicet,nisi sit præsens, patet, quia alio modo indicata seu remedia pernoscere non possumus, nisi per indicantia, quæ mediorum terminorum vices subeunt,sed sic est,quod auctoritate Aristotelis 2.post.tex.11.& 13. media, & extrema sunt cōgenita, & eiusdem temporis,& vbi nō sunt congenita,consequentiæ non valent;ideò si remedium præsens non colligetur ab indicante præsente,sed à futuro, vel præterito erit vanū, & nullas habebit vires in pellendis morbis.

Sed, vt hac profunda Aristot.doctrina omnia confirmemus, in exempla conferamus preceptum Aristot. traditum loco citato, vbi dicit,quod vana & ridicula esset illa demonstratio,quę fieret ex medio præterito, & quæsito præsente, exēplum est, si quis probaret esse eclypsim, quia fuit interpositio terræ: similiter vana esset, si quis ex medio futuro quæsitū præsens vellet colligere,sicuti si quis diceret, est eclypsis, quia erit interpositio terræ.

Ad eundem modum dicimus, cum indicans sit medium, vnde indicatum seu remedium colligitur, sequi necessariò, si bona illatio esse debeat, quod eo modo, quo remedia sunt præsentia, eo sint quoque indicantia.

Insuper ex Aristotele 2. post. loco citato, si causa temporis momento præcederet effectum, propositio fieret accidentalis, & nihil inde sequeretur: quod esset accidentalis patet, quia non esset de omni exemplū, si animal rationale temporis momento prius esset risibilitate,hæc non esset vera, animal rationale est risibile, quia posset esse animal rationale, & non risibile;non esset de omni, quia duæ conditiones requiruntur in prædicatis de omni,altera, vt effectus semper prædicetur de illo subiecto,altera,vt prædicatum omnib.indiuiduis illius speciei competat.

Hinc quoque fit, quod, si aliqua differentia temporis esset inter indicās,& indicatum, quod vnū scilicet esset pręsens, & aliud præteritum, vel futurum, vel vice uersa,indicans,non esset indicans illius indicati, & illud indicatum non posset inferri ab illo indicante, quoniam nihil infertur, nisi saltem fundatum sit in dicto de omni;expedit igitur,vt indicata, quę vera, bona, & propria sint, debeant esse simul tempore cum indicantibus, si ab illis inferri debeant.

Neque aliquis obijciat ex Aristotele 2. post.tex.11. quod aliquando sint demonstrationes, in quibus causa pręcedat tempore effectum, ibi enim philosophus, vt hoc declaret, dat exemplum, & dicit: à Medijs infertur bellum Atheniēsibus ob hanc causam, quia Athenienses bellum gesserunt aduersus Sardes: ecce; quod causa est præterita, & effectus præsens.

Respondemus, Aristotelem proposuisse illud exemplum,vt causas externas explicaret;apud Aristotelē sæpissimè exempla falsa sunt, dummodo Aristoteles via exemplorū declaret quod proponit, sint falsa,aut vera exempla, nullæ vnquam ei curę sunt:Aristoteles centies repetit in libris post. propositiones demonstrationis debere esse per se,vel saltē de omni: dum dicitur, Athenienses semper pati bellum à Medis, dum ipsi irruunt in Sardes, hæc non est de omni,quoniam posset contingere,

gere,vt in Sardes irruerent,& nullum inde à Medijs bellum paterentur.

Concludimus ergo, quod ex ijs, quæ nō sunt de omni, nihil inferri possit, quia non sunt cōgenita,& quod remedia, quæ ex indicātibus inferuntur,debeant inferri ab indicantibus præsentibus,& non futuris,vel præteritis, vt erat probandum.

Posita hac veritate, eaque confirmata analyticis principijs, facilè apparebit illorum medicorum vanitas, dum consulunt quid sit faciēdum post tres, vel quatuor dies, cum sæpè post horam omnia varientur indicantia? persępè incidunt in illud erratum, dum à præteritis indicantibus hauriunt remedium:falluntur ægri, qui à Medico absente consilium petunt, interim antequam consultationes scribātur, ex morbo morbi succrescunt, & aliquando contraria emergunt indicantia, vnde Medici consilium ægrotanti redditur perniciosum.

Ostenditur,quod indicans non sit externū, sed sit illud quod curatur, Cap. IX.

QVod indicans in methodo medendi sit illud, quod curatur, apertè docet Galenus 3. method. 1. ijs verbis, absurdum est asserere, aliud esse quod indicat, & aliud quod curatur; Quo fit, vt 4. method. 3. dicat,nullam extrinsecam causam,qualis est aer,locus, anni tempus,& alia id genus, indicare:ratio, cur externa non possint indicare, est, quia indicantia debēt inueniri in genere affectuum præter naturam, facta scilicet diuisione generalissimi in subalternas differentias, & harum in specificas, in quibus solum indicantia inueniuntur,sicuti ex Gal. libro 1.ad Glauc.cap.1.& de optima secta ostēdimus: Qui igitur ab externis indicationem desumunt, transeunt de genere in genus, quia externa in affectuum genere non continentur,

Præterea omnia externa sunt singularia, & vt singularia ex Galeno non indicant;ratio analytica,quæ fallere non potest,ex eo pendet, quia indicata inferuntur & colliguntur ab indicante, sed sic est,quod nullus datur inferendi modus à particulari ad particulare, ergo externa, quæ sunt particularia,non indicabunt:In ijs non datur inferendi modus, quia omnis illatio ex Aristotele fundari debet in dicto de omni, vel de nullo.

Exemplum,erit indicās, quod insinuat remedium frigidū, vt duo, quod esse potest lactuca,hepatica, aer hyemalis, & infinita alia externa, hæc tamen non indicant,tum,quia sunt infinita, tum,quia illa debent appellari remedia, quæ primariò indicantur à specifico aliquo affectu præter naturam,calidum vt duo erit specificum indicans,post quod aliud non est in methodo cognoscibile: hoc indicat frigidum vt duo,sub frigido vt duo sunt inferiora, vt lactuca, & alia, de quibus in methodo agi non debet, sed in libris de simp.med.fac.& alibi;hęc igitur erit quoque causa,cur externa non indicent.

Præterea illa tantum ad methodum pertinent, quæ indicatione comparantur,sed externa non sunt huiusmodi,quia sunt singularia circa quæ non versatur indicatio, sed experientia, ergo ad methodum non pertinent.

Amplius, si externa in methodo medendi essent indicata,sequeretur,quod vnum indicans haberet duo indicata,quod est inconueniens, quia superius ostendimus, quod vnum indicans indicet vnum indicatum, & non plura: quod vero vnū indicans haberet duo indicata,patet,quia esset indicatum specificum, & externa materia remedij, quam putas tu esse remedium:Exempli causa,frigidum vt duo erit indicatum specificum; lactuca vero, aer, vel alia extrinseca causa erit aliud, quod destrueret non solum medendi methodum; verum etiam totam philosophiam, vt in capite proprio ostendimus.

Insuper logicis firmissimis principijs hoc reluctatur, quia primo post. cap. de tribus errorib. circa vniuersale Aristoteles dicit, quod error est attribuere superiori, quod inferioris est; calidum vt duo indicat frigidum vt duo, & hæc paria sunt;dum verò putas ab indicante calido vt duo indicari lactucam, aberras, quia lactuca est quid inferius, & merito frigidi vt duo,quod est specificum,refrigerat; frigidum enim vt duo potest persistere sine lactuca, quia, vt alibi ostendimus, quodlibet inferius accidit suo superiori, & superius sine illo stare potest.

De-

Demum locus affectus, aer, quæ extern. na sunt per accidens prædicãtur de morbo, vel causa: Exempli gratia, inflammatio accidit pleuræ, nullus igitur est nexus inter locum, & morbum, vel causam; quare; qui pro curandis morbis colligerent curatiuas indicationes à loco affecto, inciderent in elenchum accidentis, perinde ac, si arguerent hoc modo: omnis albedo est color, homo est albus, ergo homo est color, quod est ridiculum, quoniam hæc sententia, quidquid prædicatur de prædicato prædicatur & de subiecto, in accidentalibus non habet locum.

Ad hanc paralogismi formam reducimus erratum illorum, qui indicationem a loco affecto desumunt, qui hoc modo posset formari: omnis morbus indicat, pars corporis est affecta morbo, ergo pars corporis indicat, nã sicuti albedo est accidens hominis, sic morb. est accidens partis corporis, & sicuti color est prædicatum per se albedinis, sic indicans est prædicatum per se morbi, quatenus est causa efficiens pellens morbũ, vel causam, quæ in quarto modo dicendi per se habent locũ.

Quod de loco affecto dictum est, de aere, de ætate, & de cæteris est dicendum: quod scilicet solum ea indicent, quæ curantur, quę sunt in facto esse, & quæ sunt in eodem genere præter naturam: ea vero sint indicata, quę sunt specifica, & quæ in alijs infinitis particularibus inueniri possunt: nisi omnes hæ conditiones indicantis, & indicati obseruentur: neque indicans, neque indicatum erunt vera indicantia, & vera indicata.

Occurrunt duæ dubitationes: altera, quia ex Galeno, causa non videtur indicare curationem, sed præseruationem quo fit, vt non videatur verum, quod omne quod indicat, curaretur.

Altera dubitatio: Galenus dicit, ab aere sumi indicationem curatoriam: habet enim 9.met.14. hæc verba, tres sunt scopi curatorij hauriendi, à morbo scilicet, a temperatura, & ab aere: quod est contra illud quod diximus.

Tollitur prima dubitatio, quia omne quod indicat est causa; morbus enim indicat, quatenus est causa symptomatum: Causa vero antecedẽs, quatenus est causa morbi: & quamuis Galenus dixerit, causam præseruationem, morbum curationem indicare; attamen 2. aph. comm. 22. vocat garulos illos, qui disputant de ijs nominibus, dicit enim ibi, quod causarum quoq; abolitio dici potest curatio; vbique Galenus nominum michrologiã reprehendit; nos vero acturi de hac re in lib. 15. altiorib. fundamentis nodum hunc enodabimus.

Tollitur secunda concedendo, quod aer indicet extra methodum medendi; quemadmodum temperatura indicat sui conseruationem, sic aer est contempetandus, & vt talis conseruandus; quę consideratio potius pertinebit ad libros de tuenda sanitate; vel dicimus aerem indicare morbi naturam, & non indicatum, de quo loquimur.

Vt altioribus principijs probetur symptomata non indicare. Cap. X.

QVod symptomata non indicent, Galenus in methodo nõ vno loco docet 2. method. cap. 4. habet indicationem præsidij non desumi a symptomatibus, sed solum ab ipsa subantia, per substantiam intelligens morbum, a quo tamquam a proprio subiecto enascũtur symptomata: 3. method. 1 dicit, quod indicans sit illud quod curatur, symptomata, cum non curentur, sed morborum ablatione auferantur, nullo modo indicare poterunt; Præterea illud quod curatur est permanens, & cum vocetur à Galeno substantia, est independens, & in facto esse; symptomata vero sunt accidentia in fieri, dependentia, insequentia morbum, vt vmbra insequitur corpus: quod sint accidentia, & insequentia substantiam, est Galeni 1. method. 9. dum dicit, sanis quidem nobis accidentia, ægrotantibus symptomata nuncupantur.

Insuper Gal. 4. meth. 3. dicit, a nullo eorum quæ adhuc non permanent sumitur indicatio ex vsu. Addimus nos minorem sed symptomata non permanent: sed dependent, sunt in fieri, quia sunt accidentia morborum; ergo ab illis non sumetur indicatio.

Confirmatur quod accidentia semper pendeãt & sint in fieri ex nominis æthimologia, quia accidens græcè dicitur σύμ-

συμβεβηκὸς, idest simul veniens, sicuti subiectis accidens simul venit, semper dependet, & semper fit; similiter symptomata simul veniunt cum morbis semper ab illis dependent, sunt in fieri, & morbis ablatis, omnia cessant esse; nihil igitur symptomata, vt talia sunt, indicabunt.

Insuper alia sūt principia, eaque altiora, quæ nos omnino cogunt ad dicēdum, quod symptomata non indicent: audite, omne quod indicat in arte medica indicat contrarium positiuum; & non priuatiuum, quæ enim opponuntur priuatiuè, non sibi inuicem destruunt; dū nos quærimus remedium contrarium, illud nō solum expiscamur, quod indicāti, vel morbo possit aduersari; verū etiā quod possit in certamine illud vincere; at sic est quod omne, quod est in fieri, nullum habet esse positiuum, ergo nullum habebit contrarium positiuum, omnia enim, quæ sibi aduersantur, debent esse positiua, & in facto esse, alioquin, cum non sint, non poterunt sibi contrariari: Sed clarius omne quod est in fieri, est in fluxo, at oppositio, quæ obseruatur in ijs, quæ sunt in fluxu, sunt duo termina, scilicet a quo, & ad quem, quorum alter cum sit præsens, cessat, vel corrumpitur, & per consequēs sibi inuicem reluctari non possunt: quare nunquam dabitur hoc contrarium, quod posset symptomata, quatenus sunt in fieri, & dependentia, depellere: vt quid igitur empirici symptomata curant, si non dantur symptomatum remedia?

Sed eadem solertia prestat, vt disquiramus, an symptomata indicent: audite, illud, quod propriè & per se insinuat aliquid, non potest aliud genere diuersum insinuare, sed sic est, quod symptomata propriè insinuant morbos, ergo non insinuabunt remedium, quod à morbo, vt ostendimus, genere differt: Præterea ab eo, quod est per accidens, non potest sumi indicatio, quia nulla scientia, & nulla infima ars ita rudis esse potest, vt aliquid colligat ex accidentalibus; oportet enim ex proprijs, & ex ijs, quæ sunt per se procedere, si aliquid inuenire velimus, alioquin frustra tempus terimus: quod tantò magis in methodo medendi debet obseruari, quantò Galenus 2. metaph. 7. dicat, indicationem esse organum inuētionis, cuius merito remedia debent perquiri: Indicatio sanè non posset esse organū inuentionis, nisi esset syllogismus cōcludens aliquid, quod erat prius ignotum.

Porrò, qui indicationem haurient à symptomatibus semper incident in Elenchum, in quo sumitur non causa pro causa: Exemplum, alui fluor est symptoma: qui à symptomatibus sumunt indicationem, dicent, fluxum semper indicare remedium astringens: arte medica omninò ignari astringentium vsu aliquando arcebunt commodam naturæ euacuationem, & aliquando interficient: causa fluxus est bilis, à qua deberet sumi indicatio; quare cum a symptomate illam hauriant, sumunt pro causa non causam.

Amplius, quod symptoma nullomodo indicet remedium, nec remedium indicetur a symptomate, patebit, quia vel cōsiderabitur symptoma vt finis, in quem remedia dirigi debeant, vel vt effectus superabilis, & vincibilis a remedio, quod secundum hunc sensum est causa efficiēs; dicimus, quod quocūque modo consideretur est necessarium, vt indicans, & indicatum sibi inuicem respondeant in aliquo modo dicēdi per se, omnes enim causæ, quæ sunt veræ, quæ aliquid efficiūnt, & quæ aliter se habere nō possunt sub aliquo necessitatis gradu debent cōtineri.

Omnes conueniunt philosophi, quod causæ externæ, vt efficiētes, & finales sint in quarto modo dicendi per se: videamus ergo, an symptoma possit dici causa finalis, in quem remedia dirigi debeant, & an remedium possit dici causa efficiens superans, & vincens symptomata.

Quod symptoma nō possit esse propositus finis, est Galeni sententia 3. meth. 9. vbi dicit, quòd in affectib. præter naturā triplex sit solum proponēdus finis, causa scilicet illud sine quo non, & vrgens, sub qua distinctione symptoma, ut symptoma non collocatur: Præterea symptoma non potest esse finis, quia de ratione finis est, vt sit quid vltimū, independens, quo adepto quiescimus; at symptoma est accidēs dependens a morbo est quid posterius, & in fieri, ergo nō erit finis, in quem remedia dirigi debent: Insuper quando remedium tollit morbum accidit remedio, vt symptoma quoque tollatur; considera-

tum

tum igitur remedium, vt dirigitur in finem, respectu symptomatis erit accidens & non causa; quare si nullus erit progressus ab accidente ad accidens, nullus quoque erit à remedijs ad symptomata.

Auerroes.n. in quadam digressione cõtra Temistium redarguit demonstrationem ab accidente ad accidens vt vanam, & chimericam: fundamentum huius rationis est Aristo.4.meta. tex. 14. vbi dicit, quod nunquam accidens est accidẽtis accidens: nullum accidens, vel nullus effectus de effectu, vel alio accidente per se dicitur, erit igitur causa finalis petenda à subiecto, quod est independens & vltimum, quodque non fit in fieri: si demum dixerimus, quod symptoma sit effectus vincibilis à remedio, & hoc modo symptoma indicet contrarium, iam ostendimus superius, quod oppositio contraria versetur inter terminos positiuos, & non priuatiuos, quare cum symptoma sit in fieri, remedium, quod est positiuum, symptomati non reluctabitur: nulla sanè est sub cœlo potentia, quæ, corporis eadem manente præsentia, eius vmbram posset destruere.

Demum, si indicata agerent in symptomata, vt in contraria; sequeretur, quod symptomata agerent quoq; in indicata: sunt Aristo. hæc verba, faciunt autem, & patiuntur contraria ab inuicem: sed sic est, quod symptomata sunt in fieri, ergo non agent; agentis enim proprium est, vt sit in facto esse, si agere debeat: patet ergo symptomata non indicare.

Quibus logicis principijs probetur locum affectum in methodo curatrice non indicare. Cap. XI.

SI satis mihi esset protritas Gal. sententias considerare, hic acturus, an locus affectus in meth. medendi indicet, possem cum alijs, in verbis magistri conquiescere: clarissimum enim est apud Galenum, locum affectum indicare conseruatioñe, & nequaquam contrarium: causa, cur omnia ad examen logicum in hoc libello reuocamus, est Gal. qui 2. meth. c.6. & alibi proponit in tota methodo agendum de locis; par igitur erat, vt semel videretur, quænam esset hæc logica, cuius virtute Galenus tam præclaram methodum edere in lucem potuerit.

Quod ex Galeno solus affectus non indicet, in primis patebit, quia 3. metho. 1. dicit, quod solum quod curatur indicat contrarium; à medico enim solum causa, & morbus curantur, indicant contrarium, partem vero affectam simile, vt conseruetur.

Amplius morbi & causæ sunt accidentia superabilia locorum affectorum: ergo a loco affecto non indicabitur remedium morborum, & causarum; pleura enim sine pleuritide, & pulmo sine peripneumonia stare possunt: nec valet, pleura est affecta præter naturam, ergo est inflammata; pulmo est læsus, ergo est peripneumonia: cum igitur accidat, vt pleura inflammetur, si à pleura affecta, vel ab alio loco affecto procedemus ad inueniendum remedium pleuritidis, vel alterius morbi, vel causæ, incidemus semper in enthimema ex signo solubili omninò explosum atq; reiectum ab Aristotele. Et a Galeno 2. de temperam. c. vltimo, vbi reprehendit illos qui ex proprijs, & inseparabilib. non procedunt, hęc sunt verba,, in his omnib. peccant plerique medicorum, ex eo quod proprias notas respuunt, atque ad ea, quæ non perpetuo, sed frequenter accidunt conuertuntur.

Insuper si locus affectus indicaret, sequeretur quod idem indicaret duo contraria; modo enim pars corporis redditur affecta ab intemperie calida, modò frigida; modò patitur adiapneustiam; modò ecphraxim, quam reclusionem Græci vocant; si igitur locus affectus indicaret in methodo curatrice, idem in affectib. contrarijs indicaret opposita, quod esset inconueniens.

Amplius, si quis diceret, pleuritidem indicare phlebotomiam, quia pleura sit affecta, idem est, ac si diceret, hominem esse risibilem, quia sit Italus: causa hic à loco desumpta est omninò extranea, & falsa. Arist. 2. post. tex. 25. dicit, quod, qui referunt causam non adæquatã pro adæquata tripliciter errent, vel dum afferunt causam partialem pro totali, vel dum pro proxima afferunt causam remotam vel extraneam, sicuti est locus respectu locati, hæcque postrema est alijs deterior.

Po-

Postremò indicata desumuntur, vel ab essentia indicantis, vel à consequentibus essentiam; at locus affectus neque pertinet ad essentiam indicantis, neque ad ea, quæ consequuntur essentiam; ergo ab illo non debent desumi indicata: non ad essentiam; quia vnum indicat vnum; locus affectus indicat plura, quia pluribus; ijsque contrarijs affectus premi potest; non ad ea, quæ consequuntur; quia quæ consequuntur quatuor sunt, & alia non dantur, suntque actio, passio, præsentia, & substantia non loci affecti, sed causæ peccantis.

Vnde fit, quod quid agendum debeat necessario desumi ab essentia specifica indicantis. Cap. XII.

QVod desumatur ab essentia indicātis quid agendum, non vno loco ex Galeno colligi potest, dicit enim libro de optima secta ad Trasyb. quod à specifico affectu indicetur morborum expulsio, at sic est, quod affectus specificus est eius essentia, ergo quid agendum ab essentia indicantis desumitur.

Cæterum ad altiora methodi principia mentis aciem conuertamus: dicit 4. methodi 4. quod methodus, vt methodus est via vniuersalis cuilibet particulari applicabilis: quare si methodo inquirere est per indicationem, & viam vniuersalem procedere, vt in limine huius libelli quoque probauimus, sequetur, quod remedium methodo inuentum sit vniuersale, & non particulare, & si vniuersale, sit quoque essentia; omnia enim, quæ supra particularia collocantur, sunt essentiæ, & naturæ vniuersales, vel quiditates rerum, non infinitæ, vt sunt particularia, sed finitæ; non corruptibiles, sed æternę, & quæ solæ artibus; & scientijs subijciuntur.

Præterea illud, quod indicat contrarium est forma, ergo à forma, quæ est rei essentia quid agendum desumitur: patet ex Aristotele, D. Thoma & Themistio, quid dicunt; quod contraria sunt duę formæ extremæ in eodem genere.

Galenus 11. method. cap. 12. dicit contraria esse duo extrema generis: sicuti sanitas, & morbus, symmetria & ametria, densitas & raritas, id quod est secundum naturam, & id quod est præter naturam, quo loci Galenus videtur reprehendere Aristotelem quod non seruet suam legem in omnibus: quia 1. physicorum formam, & priuationem vocat contraria, & in post prædicamentis oppositionem priuatiuam: Sed defenditur, quia lato modo desumpsit contrarium.

Insuper cum ex Galeno probatum sit, a cognitione indicantis inuentionem remediorum pendere, sequetur, quod indicans sit medius terminus, quo peruenire possumus in notitiam remedij: remedium vero sit maior extremitas, & ægrotus minor; ab indicantis igitur natura, & essentia solum colligere poterimus remedium pro cura huius, vel illius ægrotantis.

Amplius; patet, quod hæc esentia, à qua colligitur quid agendum, non sit supra specificam esentiam, neque infra, ex ijs, quæ superius probata sunt; patet quoque quod quid agendum, vel remedium, quod indicatur ab esentia specifica indicantis, non debeat esse supra specificam naturam & essentiam; quia in eosdem errores incideremus, sicuti diximus de indicantibus genericis; incideremus enim in diminutam diuisionem, in petitionem principij, in secundam figuram ex duobus affirmatiuis, & applicaremus indicatum genericum specifico alicui morbo, quod esset à ratione alienum.

Exemplum huius erroris est, dum rudiores desumunt remedium intercipiens à materia fluente, putantque inueniri intercipiens genericum, & commune, quod possit omnibus fluentibus humoribus satisfacere, quòd intercipiens genericū est quid superius, & hactenus neque à Galeno, neque vnquam ab alio inuētū est materia illius auxilij intercipiētis: nam si incrassando intercipere voluerimus, tunc indicabitur à materia tenui; si astringendo, ab angustante auxilio; quare non sat est, vt colligamus esse intercipiēdum, nisi intercipiens auxilium (cuius materia est occulta,) diuidatur in crassefaciēs, & angustans, vt illud specificum inueniamus remedium, quod non ab esentia generica, sed specifica indicatur; generica enim respectu inferiorum subeūt materiæ vicem,

tem, ipsaque non sunt, quæ rem complēt, quæ rem constituunt; quia nunquā sunt conuertibilia, sola specifica sunt illa, quæ omnia constituunt, & ab illis effluunt operationes; quoniam per illa sunt, & conseruatur; ea igitur, vt naturalis erit conseruanda, & vt præter naturam contrarijs corrigenda.

Vt errant, qui plura tribus indicantia faciunt. *Cap. XIII.*

IN nulla artis medicæ parte plures se offerunt difficultates escutiendę, quam in hac contemplatione, quæ ad medendi methodum pertinet, quamuis Galenus omnia reddiderit clara, & prænitentia: causa est, quia nostratum plurimi non in primis fontibus medendi methodū addiscunt, sed vel ex librorum indice, vel ex paruis rudiorum hominum opusculis, vel ex eorum sermonibus colligunt aliqua perperam intellecta de indicatione.

Ex Galeno 10. methodi 2. vbi de putridis febribus loquitur, dicit, tria tantum esse indicantia, scilicet morbum, causam, & virtutem: quæ sententia infra quoque cōfirmabitur altissimis philosophiæ principijs: nihilominus non desunt qui putant suffulti verbis Galeni perperam intellectis; plura alia indicantia dari, quæ ad illa tria non referantur.

Sunt qui, sed importunè defendunt indicationem desumi in Therapeutica à loco affecto, ab ætate, ab aere, à morbi magnitudine, à morbi temporibus, à consuetudine, & similibus, vt in nostratum medicorum cantilenis audiuimus, & in opusculis impressis legimus.

In hæc errata non prolaberentur; si ad potiora methodi exordia, & fundamenta respicerent: Quis, vbi hoc principium pernosceret, quod omne, quod indicat in Therapeutica curetur, diceret locum affectum, ætatem, aerem, tempus anni indicare?

Quis vbi comprehenderet hoc aliud, quod indicans vnum indicet, diceret, magnitudinē morbi propriè indicare, cum Galenus dicat 4. methodi 6. magnitudinē morbi indicare purgationem, & sanguinis detractionem, quæ duo sunt? si de propria indicatione esset locutus nō sibi constaret 9. meth. 12. vbi dicit vnum indicatum ab vno indicari, & non plura.

Quis denique præuiso, quod infra remedium specificum nullum sit indicatum, sed tantum materiæ indicatorum, quæ non ad methodum medendi pertinent: sed alias medicinæ partes, diceret ab aere, ab ætate, & similibus sumi indicationem? quæ omnia methodi fundamenta a Galeno sunt disertissimè (vt superius ostendimus) declarata, & pro virili nostro analyticis rationibus confirmata.

Occasiones, quod plura tribus indicantia faciant, sunt nonnulla Galeni loca prauè intellecta, Galenus enim 13. methodi 16. habet, coindicantia esse virtutem, ętatem, aerem, & consuetudinem, statim altiori Galeni philosophia spreta, plurimi rudiores colligunt ætatem, aerem, & consuetudinem indicare.

Similiter habet Gale. 3. meth. 3. in vlcere cauo sumi indicationem a loco affecto: similiter colligunt locum affectum indicare: vident 9. methodi 14. referri a Galeno, quod indicatio specifica sumatur ab ætate, consuetudine, & ab aere, ideo statim colligunt, hæc omnia indicare, & per consequens indicantia esse plura tribus.

Causa erroris istorum est, quia indicans sumitur dupliciter, vel pro affectu, cui primo reluctatur indicatum, & de hoc est in methodo loquendum, vel sumitur indicans pro signo indicante affectum præter naturam, quod indicans non indicat remedium, sed indicat naturas affectuum, illosque manifestat, & declarat; de quo indicante omnes scientiæ, & facultates agunt, & hoc non est illud, quod contrarium indicat, & ad methodum pertinet.

Ostendimus cū Galeno superius, quod de ratione veri indicantis sit quod curetur, & sit forma opposita remedio: ætas florens non indicat venæ sectionem; 4. de ratione vict. 19. dicit secāda est vena, quando ætas est florens; quia vt plurimū in ætate florente virtus est adeo robusta, vt facilè ferre possit sanguinis euacuationem; accidere tamen potest, vt ætas florens sit viribus confracta, & nō permittat,

tat,& sit signum perpetuæ veritatis, ætas igitur erit, vt plurimum signum indicãs, quod venæ sectio tutò fieri possit.

Similiter tempus non per se indicat remedium; dicit enim Galenus 4. methodi 4. quod tempus non indicat per se, quinimo cap. 5. eiusdem libri habet, in vlcere diuturno inueniri iuuans, vel remedium non ex diuturnitate vlceris, sed ex tali vitio succi: ecce quod succus, & non tempus indicat iuuans remedium, quamuis tempus diuturnum possit esse signum mali succi: eadem dicimus de aere: dum quispiam patitur vlcus, & aer tunc sit humidissimus, aer est signum in vlcere intensiorem humiditatem fieri, quæ deinde humiditas indicat exiccans remedium, quod sit validius.

Cæterum quorsum hæc disputatio, cum doctrina Galeni sit aperta, & perspicua? ex Galeno (vt diximus) 10. methodi 2. tria tantum enumerantur indicantia à causa videlicet, à morbo, & à virtute desumenda; ergo cætera, vel ad hæc reducentur, vel erunt signa significantia morbum, vel causam, & non remedium.

Quod tria sint indicantia, potest analytica virtute sic confirmari: causa, cur termini ad conficiendam optimam demonstrationem neque plures, neque pauciores tribus requirantur est, quia nihil fieri potest, nisi tria conspirent, scilicet causa quæ efficit, res effecta, & subiectum: analytica enim principia omnia ad vnguem declarant.

Quod verò causa efficiens in medicina à re effecta distinguatur patet, quia à se inuicem sunt separabiles; febris putrida efficit hecticam, abit, & remanet hectica: seruabitur, ergo inter causam, & morbum nexus quarti modi dicendi per se; exemplum erit ædificator, ædificium, & materia ædificij; morbus, causa, & subiectum viuens.

Ijs tribus res constant, & quilibet discursus, nisi sit deceptorius ijs tribus formatur, si quis addiderit quartum in paralogismum cadet; si quis adimet tertium, ex duobus nihil fieri poterit: Medici igitur est, contrarijs duos terminos, scilicet causam, & effectum dirimere, tertium, quod erit subiectum, conseruare.

Cætera omnia præter tria proposita erunt vel antecedentia, vel signa consequentia, quæ de natura eorum non sunt: sicuti de ędificio dicimus tempus, & magnitudinem non pertinere ad naturam ædificij: sed ad signa an facile, vel difficile erui possit, ædificium temporis vetustate ferè absumptum indicabit facile, recens difficile erui posse: magnitudo ædificij indicabit difficultatem, quæ sunt signa ostendentia naturam ædificij, natura deinde ædificij, quatenus ex lignis, & marmoreis lapidibus constat, varia indicantur; etenim, vt lignea igne, vtque marmorea ferro esse demollienda.

Ad eundem prorsus modum tria sunt indicantia, causa, morbus, virtus; magnitudo, morbi, vel tempus morbi indicant naturam morbi, sed non remedium, quo destrui possit morbus, quod est illud, quod quærimus in methodo medendi.

FINIS VNDECIMI LIBRI.

SAN-

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Analogiſmis, & Experimentis perquirendis.

LIBER DVODECIMVS.

Quid ſit analogiſmus Empiricorum, & quomodo formetur. Cap. I.

DIximus, quòd à varijs medicorum ſectis tria fuerint obſeruata inſtrumenta pro inueniendis morborum remedijs, ſcilicet indicatio, anlogiſmus, & experientia. Oſtenſum eſt in libro ſuperiori, quod indicatio erat inſtrumentum certiſſimum; quia omnes eius conditiones, & proprietates firmiſſimis analyticis principijs conſentiebant. Modo, ut differant hęc inſtrumenta inter ſe, & quantum valeant, ſecundùm eaſdem leges logicas examinabimus.

Differt indicatio ab analogiſmo, & experientia, quia per indicationem colligimus remedium ab indicante præcognito; niſi enim indicans prius rectè cognoſcatur, non poſſunt remedia per indicationem perquiri: hinc tota Galeni methodus, quæ ſolùm per indicationem inuenit remedia, tradit quoque modos cognoſcendi omnia indicantia præter naturam; quia ſolùm illis pręcognitis, remedia cognoſcuntur.

Remedia verò, quæ per experientiam inueniuntur, non à præcognitione indicantis, ſed ab aliorum obſeruatione colliguntur; verbi cauſa, ſi viderimus, quòd aliquis vſu portulacæ ſtupore dentium fuerit liberatus, & deinde cęteros eodem ſtupore correptos iuuare videamus, tunc dicemus fuiſſe inuentum per experientiam, & non per analogiſmum, quod portulaca iuuet.

Quæ demum per analogiſmum perquiruntur, non pendent ab obſeruatione eiuſdem affectus, ſed à ſimilitudine quadam; analogiſmus enim ex Galeno lib. de opt. ſecta, & alibi eſt comprehenſio remedij per ſimilitudinem.

Verùm, quia duplex eſt analogiſmus; alter empiricorum, & alter dogmaticorum; par eſt, vt in hoc capite prius decla-

remus ex Galeni ſentētia quid ſit analogiſmus, & deinde in ſequentibus diſtinguamus analogiſmum vtilem ab inutili.

Galenus libro de opt. ſecta ad Traſyb. c. 10. & alibi de virtute analogiſmi habet hæc verba, tūc inueniuntur remedia virtute analogiſmi, quando cauſa, vel indicans ignoratur, & de illo nulla ſit facta obſeruatio, ſed affectus videatur ſymptomatib. alijs præcognitis eſſe quāſimilimus: Ex ijs verbis colligimus duo requiri, vt formetur analogiſmus, alterum indicans ignoretur; dum enim præcognoſcitur, non indigemus analogiſmo; quia tunc per indicationem procedere poſſumus: alterū, vt in affectu, pro quo remedium quæritur, non ſit facta aliqua obſeruatio, vel experientia; ſed ſolum à ſimili in remediorum inuentione procedatur.

Subdit Galenus, & tradit exemplum, vt clarius intelligatur modus procedendi per analogiſmum: hæc ſunt verba, eſto aliquis demorſus ab hæmorrho ſerpente, ac ſanguis effluat, nos ignari, quæ cauſa affectum attulerit, neque vlla obſeruatione inſtructi, ea adhibebimus remedia, quæ ad ſanguinis eruptionem ortam ex diuiſione ſunt accommodata; ignota itaque cauſa, nullaque facta experientia, dabitur hic tertius modus inueniendi remedia per analogiſmum, qui eſt per ſimilitudinem.

Quis enim poſſet cauſa ignota ſymptomatum per indicationē inuenire remedium? quis quoque poſſet pro affectu, de quo nulla facta eſt obſeruatio, remedium per experientiam reperire: analogiſmus igitur, quando erunt inuenienda remedia, per ſimilitudinem, habebit locum.

Similitudines verò, quibus vtūtur empirici in analogiſmis conficiendis, tradūtur à Galeno libro de ſubfiguratione empirica cap. 11. & alibi, vbi dicit, quod à locis affectis, ab affectibus, & à materijs auxiliorum depromuntur ſimilitudines.

A locis affectis, ſicuti ſi in brachio aliquod appareret ſymptoma, idque aliquo auxilio ſanaretur: empiricus, qui vtitur ſimilitudine locorum affectorum, quando viderit quod ſimile ſymptoma accidat cruri, ſtatim ob ſimilitudinē harum partium extremarum, putabit eodem remedio poſſe cruris affectum tolli.

Ab affectibus colligunt ſimilitudines, exempli cauſa: ſi fluxus ſanguinis è naribus bolo armena ſupprimatur, eodem remedio putant empirici, alui ſanguineum fluxum arceri poſſe.

A materijs, velut ſi cydonium præſtet auxilium; à ſimili dicunt meſpillum idem emolumentum allaturum; quia ambo vires aſtringentes ſortiuntur.

Cœterum, quam ſępè ob hanc malam philoſophandi rationem in errores prolabantur, antequam initijs analyticis empiricorum errata aperiamur: caſus, & exempla medica, quibus conuinci poſſint afferantur.

Expendamus ſputum ſanguineum, cui dubium, quod modò profluet ſanguis ob fracturam, modò ob eroſionē venarum, ob diapidiſim, & modò ob anaſtomaſim? quis tam rudis crederet, quod vnicum remedium poſſet accommodari omnibus ijs diuerſis, & contrarijs cauſis.

Simili modo erit in aliquo ęgrotante vrinæ ſuppreſſio, an ne hoc ſymptoma aliquando ob calculum, aliquando ob inflammationem, & aliquando ob diſtenſionem veſicę fit? ſymptoma eſt vnum, vel ſimilimum, nihilominus remedium non poteſt eſſe vnum; etenim, ſi ſuppreſſio fuerit facta ob diſtenſionem, tunc, ſi immiſerimus catheterem, ſtatim iuuabimus; quia vrina è veſtigio diffluet: ſi vero ſuppreſſio fuerit facta ab inflammatione, ex vſu catheteris nullum habebimus leuamen.

Galenus libro de optima ſecta ad Traſib. cap. 23. loquens de analogiſmo affert hoc exemplum; ſi ſuppreſſio fiat ob inflammationem, adiungendum eſſe cataplaſma, ſi ob calculum, eſſe ſecandum, vt extrahatur.

Similiter vlcus cauum non indicat vnum Sarcoticum quia in aliquibus vlceribus cauis Thus eſt ſarcoticum, ſi vlcus eſt in pueris, attamen in nauta & ruſticis Thus non eſt Sarcoticum, ſed concoctorium ideſt pus generans quod Galen. teſtatur 3. metha. cap. 3. Ibidem dicit quod magna eſt methodicorū temeritas, dum putant vnum ſufficere in vlceris ſanatione: Thus enim in cauis vlceribus puerorum eſt Sarcoticum: in cauis vlceribus ruſticorum eſt ſuppurans.

Ecce

Ecce igitur, quod in vnico affectu remedia diuersa, & aliquando contraria esse debent: ecce; quod ex similitudine symptomatum nullo modo colligere possimus remedium.

Postremò tantum abest, vt affectuum similitudo indicet vnum remedium, vt sæpè possit accidere, quod affectus omninò dissimilis requirat idem remedium: exempla afferuntur à Gal. loc. cit. vbi dicit in tetano, emprostotano, & opistotano, quæ sunt symptomata diuersa, vnicã esse affectuum naturam, vnicamque formalem causam, & hanc esse conuulsionem, dicitque eadem requiri remedia, licet symptomata videantur esse contraria.

Demum poterit esse sanguinis eruptio, obstructio, inflammatio, qui affectus licet sint diuersi, possunt tamen ab vnica plenitudine pendere, quæ vnico quoque remedio tollitur, scilicet euacuante; quare nec vnicum symptoma, nec simile nos docebunt remedium; nec dissimile & contrarium remedium indicabunt.

Ostenditur, quod analogismus ratione formæ sit paralogismus. Cap. II.

NVmquid analogismus empiricorum sit modus ineptus perquirendi remedia, nec ne, dicimus, quod non ad medicum, vel philosophum hæc consideratio pertineat, sed ad syncerum logicum, cuius munus est decidere, an argumenta, falsa, aut vera sint: In hoc capite igitur analogismi vitia, ad arguendi formam pertinentia declarabimus.

Primum igitur analogismi vitium est quia medius terminus, quo vtũtur empirici pro cognitione remedij, est cõmunior passione curandi, & eius remedio, quod vitium pertinet ad secundam figuram ex duabus affirmatiuis, quæ ab Arist. in lib. prior. & 2. elench. c. 5. est reiecta; medius enim, quo vtuntur in analogismo, est similium symptomatum cõcursus, qui obseruatur in affectibus omninò diuersis, quales sunt vrinę suppressio, sputum sanguineum, & alij plures, qui à diuersis fiũt causis; erit igitur symptomatis similitudo quid vniuersalius, & ex illa nihil inferri poterit: non valet, est lumen, ergo est sol, cum ignis, & plura putrida luceant.

Nec dicant empirici, quod multa requirãtur, quibus distingui possit suppressio à calculo, ab illa, quæ fit à distensione, vel inflammatione vesicæ, quia, si rectè distinguerent, coacti admitterent distinctam cognitionem causarum, quas putabant esse incognoscibiles: nunquam suppresionem vrinæ à calculo factam ab alijs distinguent, nisi quoque cognouerint, quòd illius causa calculus sit.

Similiter dicendum de sputo sanguineo; empiricus, exempli causa, semel sanauit sanguineum sputum saccharo rosato, quia sanguis qualitate peccabat; nũc supponatur, quod ob sanguinis copiam sputum sanguineum fiat, tunc quomodo ex concursu eiusdem symptomatis (nisi causam cognoscere) colligere poterit remedium? saccharum rosatum in copia sanguinis maximè lęderet: similitudo igitur est medius terminus nimis vniuersalis, vt inde remedia pro auferendis causis colligere possimus: de ratione medij termini ex Aristotele est, vt contineat, & contineatur, si solum cõtineat, nõ est amplius medius, & ex eo nihil sequitur.

Quis admitteret hunc paralogismum factum ex medio termino, qui solum cõtinet, & à maiori extremo non continetur? ignis est elementũ, aqua est elementum, ergo aqua est ignis: elementũ, quod est medius terminus ab igne non continetur; hinc ex illo nihil inferri potest.

Præterea analogismus non solum est argumentum in secunda figura ex affirmatiuis; verum etiam est irreducibilis ad primam: audias, quomodo syllogizant, dum ex suppresione vrinæ colligunt remedium consistere in vsu catheteris: omnis affectus cathetere indiget, qui est alteri, cui profecerit quamsimilimus; sed hæc suppresio vrinę est affectus ei, cui profecerit quamsimilimus, ergo hæc suppresio indiget cathetere.

Hæ propositiones neque per conuersionem, neque per transpositionem possunt redigi ad primam figuram: non per conuersionem, quia maior propositio, in qua prædicatũ est communius subiecto, fieret particularis, & per consequẽs esset vana: quia in prima figura ex maiori particulari nihil omninò inferri potest.

Quod igitur affectus quamsimilimus latius se habeat, quam ille, qui eget cathe-

tere,patet,quoniam ſimilitudo iſtius affe-ctus non ſolum eſt in calculoſis; verum etiam in veſicæ diſtenſione,& inflamma-tione: erit ergo neceſſarium,vt illa maior ſtet ſicuti poſuimus: poſito verò, quod in maiori medius terminus prædicetur,illi-cò eſt ſecunda figura, quia etiam in mi-nori prædicabitur: niſi quis in alium pe-iorem errorem tranſiret dicendo, quod detur quarta figura,in qua propoſitiones ſunt præternaturam, & in qua ſemper medius continetur, quod eſt monſtruo-ſum, veluti ſi diceremus, dolium eſſe in vino,vel arcam in nummis.

Nō per tranſpoſitionem, quia tranſpo-nas maiorem, vel minorem, ſemper me-dius terminus prædicabitur, & erit ſe-cunda figura ex puris affirmatiuis.

Præterea dum dicunt, illud remedium eſſe iuuaturum, quia profecit alteri huic quam ſimilimo, incidunt in enthimema ex ſignis communibus, quod nō conclu-dit: quis inferre, quod mulier pepererit ex eo, quod pallida ſit, cum pallor ab in-numerabilibus cauſis euenire poſſit? eo-dem modo affectuum ſimilitudo eſt com-munis ijs, quibus ſupprimitur vrina ob calculum, ob inflammationem, & ob di-ſtenſionem veſicæ.

Inſuper,qui hoc analogiſmo,vel argu-mento à ſimili vtuntur, in remedijs per-quirendis arguendi modum ab exemplo deſumunt, veluti Socratem correptum ſputo ſanguineo hæmatites, vel ſacchatū roſatum iuuit, ergo & alios ſputo ſangui-neo correptos iuuabit: hæc ab exēplo cō-ſequentia ab Ariſtotele 2.priorum cap. de exemplo reijcitur,quia eſt à parte ad par tem,quod non ſequitur,vt ibi docet.

Ad hæc ab Ariſtot. exemplum vocatur inductio imperfecta,quæ cadit ſemper in tertiam figuram cum vniuerſali conclu-ſione,quæ non ſequitur; quia ex particu-laribus neque vniuerſale,neque particu-lare colligi poteſt;non vniuerſale;quia ex Ariſt.de ratione concluſionis eſt, vt ſem-per deteriorē partē ſequatur, ſi à pręmiſ-ſis debeat contineri: nō particulare,quia non datur proceſſus ab eodem ad idem.

Scio,me plurimis nauſeam fortaſſe in-ferre ob hanc toties repetitam logicam, ver im, quia nullam aliam inuenire poſ-ſumus viam, qua reijci poſſit falsus ana-logiſmus, aliqua ſumus excuſatione di-gni,eo magis cum Ariſtotelem imitemur qui alio modo in naturali philoſophia, & metaphyſica non potuit veterum philo-ſophorū paralogiſmos infringere, quàm logica,non ſemel, ſed decies repetita; quare non erit ab re, ſi alijs quoque me-dijs logicis hunc empiricorum analogiſ-mum reiecerimus.

Si analogiſmus aliquam haberet inuē-tionis vim, eam, cum ex ſimilibus exem-plis procedat, colligeret (vt diximus) vir-tute inductionis; at ab Ariſtotele 2. poſt. text. 4. oſtenſum eſt, quod occultum per inductionem nunquam poſſit inueniri, ergo analogiſmus erit omninò inutilis: medici munus eſt remedia, quæ ſunt oc-culta, perquirere; etenim, ſi ex ſe non eſ-ſent, neque experientia, neque demon-ſtratione indigeremus.

Ratio potiſsima,cur inductio non ape-rit occulta, eſt, quia ſemper procedit ex particularibus, à quib.nil ſequitur, omne enim quod infertur debet ſundari in di-cto de omni,vel de nullo;vt altiſsimis ra-tionib.ab Ariſt.in lib.prior. probatum eſt.

Præterea.dum aliquid occultum per aliquam oſtēſionem manifeſtatur,ſolum id fieri poteſt ratione trium terminorū, qui ſint inter ſe diſtincti,& tales, vt ma-ior terminus differat à medio forma ſeu definitione, dum enim definitione for-mali conueniunt,non manifeſtatur quod quæritur, & argumentum redditur om-ninò ridiculum, quia ſemper ſupponat principij petitionem.

Hęc doctrina eſt Ariſtotelis 2.poſt.tex. 12.vbi probat,quod nunquam per defini-tionem ſeu formam maioris termini oc-culta manifeſtentur:exemplum Ariſtote-lis eſt tale: ſi quis probaret glaciem eſſe aquam ob defectum caloris, nihil proba-ret; quia defectus caloris formaliter non differt à glacie: & hæc eſt cauſa, cur ne-que genus,neque differentię maioris ter-mini poſſunt manifeſtare quæſitum.

Quod igitur argumentum in quibus medius terminus ſit genus aliorum ter-minorum ſit vanum, cōprobetur aliquo famoſo exemplo,hocque offeratur:omne quod eſt ſubſtantia eſt, phœnix eſt ſub-ſtantia,ergo phœnix eſt:argumentum eſt nullum;quia ſubſtantiam eſſe eſt medius

termi-

terminus, estque genus phœnicis, & in maiori propositione est manifestissima petitio; quia, qui negabit phœnicem esse, negabit quoque, phœnicem esse substantiam.

Eadem sequentur incommoda, si quis probaret per differētiam quæsiti, veluti, si quis probaret, hominem esse, hoc syllogismo; est animal rationale, ergo est homo; Cum igitur medius terminus forma seu definitione debeat differre ab eo, quod quæritur, quomodo transeundo à particularibus ad aliud particulare, quæ non forma seu definitione differunt, poterimus aliquod occultum remedium manifestare? particularia .n. cum sint eiusdem speciei, non differunt forma, transitus ergo erit ab eodem ad idem: si diuersæ speciei, erit transitus omninò vitiosus; quia particularia, vt particularia solum per hic, & nunc distinguuntur.

Amplius si committatur petitio principij ob transitum, qui fit à genere ad speciem, quanto maior committetur à particulari ad particulare? species, quamuis forma aliquo modo conueniat cum genere, est tamen maior differentia inter speciem, & genus, quam inter particulare, & particulare.

Maximus erit error illorum, qui approbant remedia, quia alios iuuarunt; quandoquidem illorum petitio non est ob transitum à genere, vel differentia ad speciem, sed ob transitum à particularibus ad particulare, inter quę nulla omnino cadit formæ distinctio.

Ad hæc, supposito, quod empiricorum analogismus sit inductio, vel transitus à particularibus sine causarum cognitione, in alia duo errata ad formam arguēdi pertinentia empirici videntur prolabi.

Primum erratum est, quia de ratione præmissarum est, vt contineant conclusionem; sed sic est, quod particularia nihil possunt continere, ergo ab illis nihil colligi, vel inferri poterit; si igitur vim inductiuam habebit analogismus, vt aliqui putant, erit in perquirendis remedijs vanissimum argumentum.

Secundum, qui arguūt ex particularibus necessariò incidunt vel in primam figuram, vel in secundam cum maiori particulari: maior particularis neque in prima, neque in secūda figura accommodari potest: non in prima, quia medius terminus, si debeat manifestare, cur passio inhęreat subiecto, debet in maiori contineri, & in minori propositione continere: Non in secunda, quia in hac medius prædicatur in maiori de quæsito, seu de maiori extremitate, at sic est, quod de ratione maioris extremitatis est, vt semper contineat minorem; idcircò semper maior in secūda figura erit vniuersalis: nullus igitur relinquetur modus probandi, quod analogismus possit esse argumentum aptum ad perquirendum aliquod remedium quod sit occultum.

Ostenditur, quod analogismus ratione materiæ sit paralogismus. Cap. III.

QVod analogismus empiricorū peccet quoque in materia, facilè ostendi potest: illud in primis se offert analogismi erratum, quod ab Arist. reijcitur 1. post. c. 5. quod est, dum attribuitur inferiori, quod superioris est: obseruant, exempli causa Empirici, quod aliquod remedium curet tetanum: statimque putant, quod illud non possit conuenire emprostotano, & opistotano: quia sunt affectus dissimiles: putant enim, quod remedia hauriantur ab affectibus quamsimilibus: error illorum est, quia quod tetanum curat non est tetani remedium, sed conuulsionis, quæ æquè prædicatur de tetano, & de alijs suis speciebus: eadē ratione, dum curant inflammationem factam à pleuritide virtute phlebotomiæ, credunt hoc auxilium conuenire inflammationi, & affectibus quamsimilibus, & non alijs.

Error hic apud Aristotelē apertè reijcitur, dicit enim quod habere tres angulos non cōuenit primo schaleno, sed triāgulo: curatur inflāmatio remedio, quod tollit plenitudinem, quod non conuenit primo inflammationi: à plenitudine enim obstructio, febris, & sexcenta symptomata omninò dissimilia oriri possunt.

Præterea multis modis ab admirandis Arist. pręceptis traditis in lib. post. analogismus empiricorum deflectit. 2. post. tex. 25. agens philosophus de adæquata causa, prout potest esse medius terminus in optima demonstratione, dicit, quod in huius causę inquisitione triplex error cō-

mitti possit, quorum primus est, dum affertur causa communis loco adæquatæ.

Secũdus, dum affertur causa extranea.

Tertius, dum partialis; dicimus igitur, quod dum attribuunt tetano, quod est conuulsionis, accipiunt communem causam pro adæquata: non licet in Medicina, in qua tractatur de hominis vita, vti figuris: sed Poetis sunt relinquendæ.

Eodem modò dicimus, dum ab vrinæ suppressione cõmuniter sumpta colligũt esse vtendum syringa, quòd ex medio communi procedunt, qui est ineptus ad perquirendum remedium accommodatum pro tollenda suppressione facta ab inflammatione, vel calculo est: Galeni, locis superius citatis, quod syringa conueniat solum in distensione vesicæ, in inflammatione verò cataplasma externum, & in calculo sectio Lithotomi.

Amplius Aristot. 2. post. circa finem, vbi agit de ritè proponendo problemate, dicit, quod in qualibet contemplatione, ne labamur in syrtes, debeamus proponere passiones, æquè dicantur de subiectis; si quis applicaret risibilitatem animali, vel hominibus Italis tantum, & non Turcis, & Indis alijs, nihil de hac passione posset concludere: similiter, si daretur remedium, quod curaret tetanum, & empiricus non crederet, illud quoque conuenire opistotano, & emprostotano, nec ritè problema proponeret, & de hac re loquens semper vacillaret; quia remedium curans tetanum est accommodatum conuulsioni, quæ æque deinde dicitur de propositis speciebus.

Dum verò vice versa, speciei remedia applicat generi, vt diximus de syringa, quæ omnibus vrinæ suppressionibus ab illis applicatur, errant, quia, vt optimè dicit Auerrhoes, species non est de natura generis, sed genus de natura specierum: accidit enim species generi, & genus sine aliqua specie stare potest: nihil enim pateretur animalis natura, quamuis sub cœlo non esset Leo, vel Homo, quia animal posset se conseruare sine homine, & sine leone: species igitur quælibet ex se non erit de essentia animalis.

Præterea, qui vtuntur analogismo trãseunt ad similia, & inde colligunt remedia; at transitus ad similia non fit in genere vniuoco, sed analogo, ea enim quę vniuocè conueniunt, non dicuntur similia; sed eadem.

Addimus, quod, qui vtuntur analogia semper transeant de genere in genus; quanti vero sit hoc vitium, Arist. 1. post. & Gal. 1. ad Glauc. & alibi, demonstrarunt ex medio alterius generis nihil concludi posse; media enim & extrema 1. post. tex. 20. ex eodem genere vniuoco sunt sumẽda: ratio est, quia inter analogata nulla est naturæ conuenientia, nec dependentia; medulla, quæ est in animalibus, & quę est in arboribus, quamuis analogicè conueniant, seruẽtque similitudinem, attamen eorũ naturæ toto cælo inter se differunt: similiter septum, & ossa natura differunt.

Ad eundem modum dicimus, quod suppressio vrinæ à calculo facta, licet quamsimilima sit illi, quæ fit ab inflammatione, & analogicè cum illa conueniat differt tamen ab illa toto cælo: nemoque est ita mente obcæcatus, qui diceret, quod illæ suppressiones (quamuis sint quamsimilimæ) natura non differant.

Insuper cum empirici ex symptomate, diuerso colligant remedij diuersitatem, & ex simili simile, eodem modo in errorem incidunt, sicuti qui prauè, & per differentias accidentales diuidunt, quod ab Arist. reijcitur 2. post. text. 19. & 20. non potest diuidi substantia, quod alia sit calida, alia frigida, vel quod alia sit anterior, alia posterior: similiter conuulsio, quod alia sit tetanos, alia opistotanos: quia hæc sunt accidentia, & passiones ægrorum, & non propriæ differentiæ conuulsionis, à quibus solum debent remedia desumi.

Ad hæc ex Aristotele loco citato habemus, quod inter membra diuisa illarum differentiarum, quæ genere conueniunt, si proba fuerit diuisio, medium nullum cadere possit: at qui putant tetanon, emprostotanon, & opistotanõ esse tales differentias, vt inde remedium perquiratur accipiunt illud à differentijs, inter quas datur medium, vel quæ sunt accidentales, à quibus per se nihil colligi potest.

Porrò ex ijs, quæ ostendimus, remediũ solum infertur ab aliquo, quod sit vniuersale; & prædicatiuum, quia medius terminus ducens nos ad cognitionem cuiusque quæsiti, nunquam potest esse particularis,

cularis, sed solum specificus, nisi admittamus quartam figuram, & alios monstruosos errores, de quibus superius: sed tetanos, vt tetanos non est quid vniuersale, & prædicatiuum, sed tetanos, vt conuulsio, quæ dicitur etiam de alijs differentijs; ergo nihil erit in tetano, quod possit nobis significare remedium pro illius affectus cognitione.

Nec mihi quis objiciat, quod Empirici nulla vtantur diuisione, quia arbitrabantur causas esse imperceptibiles: namque antiqui, quæ vnum specimen similitudinum habebant, coacti admittere debebant, dari causas saltem innominatas, quas dicebant esse imperceptibiles? quarum similitudines diuersum indicabant remedium: diuersæ igitur similitudines diuersas morborum naturas ab illis incognitas significabant: erant igitur coacti similitudines diuidere, vt formarent varios analogismos: & varia colligerent remedia.

Quod vero similitudines symptomatū, quibus vtuntur, illos decipiant, patet: quia sæpè sub vnico membro ponunt, quæ toto genere differunt, veluti dum stat apud illos pro specifica differentia suppressio vrinæ: suppressio enim est quid æquiuocum, & sub hoc nomine significari potest calculus, vesicę inflammatio, vel distensio.

Eundem errorem committunt in materijs auxiliorum, & in locis affectis: In materijs, quia licet cydonium astringat, & inde roboret ventriculum, errant dum dicunt mespilum astringi, ergo roborat: Galenus enim libro de optima secta ad Trasyb. dicit, absynthium roborat, quia astringit: marubium, quamuis aliquo modo astringat, non tamen roborat ventriculum, quinimo, eum reddit imbecillum, & flaccidum.

In locis affectis quoque errant: quia oleum rosatum ex Galeni meth. in vulneribus capitis est concoctorium, in alijs corporis partibus est repercutiens: similiter Gal. lib. 8. de sectis ad eos, qui introducūtur c. 8. dicit, quod acetū cum oleo rosato aurium inflāmationi optimus sit, oculorum verò noxium, inflāmatione gurgulionis spinæ Ægyptiæ fructus est idoneum medicamentum, itidem alumen scilicet, quæ oculis maximam afferent læsionem, quare qui per similitudines affectuum, vel materiarum, vel locorum affectorum procedunt, in perquirendis remedijs errabunt, & hoc fallaci modo ægros sæpius lædent, quàm proderint.

Denique, qui ex sola symptomatum similitudine remedia colligunt nulla præhabita cognitione causæ efficiētis, & materialis, vel subiectiuæ, nec vniuersalem, nec particularem præceptionē habebunt, non vniuersalē, quia, si de vrinæ suppressione loquamur, falsa est hæc propositio, suppressio, vt suppressio requirit cathetere, quia valeret, ergo omnis, quod est falsum: nō particularem, quia hæc quoque, si seuerè philosophari velimus, non valet, aliqua suppressio requirit catheterem, quia non quatenus aliqua suppressio, sed quatenus hæc aliqua suppressio pendet à distensione; de quo vero, & subtili philosophandi modo Auer. loquens 1. post. text. 21. proponit, an sit verum, dum dicimus, aliquod animal est risibile, dicitque, quod propositio est per accidens, & per consequens falsa, quia vt optimè dicit Auerr. omne per accidens falsum est: homo non quatenus est aliquod animal, est risibilis; sed quatenus est homo; similiter non aliqua suppressio indiget cathetere, vt aliqua suppressio, sed quatenus ob distensam vesicam talis est; quoniam remota causa distensionis, remanet adhuc aliqua suppressio, sicuti remoto homine, remanet adhuc aliquod animal, quod non est homo, & quod non est risibile.

Hinc Arist. ne in similem incideremus errorem 2. post. valde laborauit, vt nos doceret, quomodo ritè debeat proponi problema, docuitquè, quod passio quærenda debet applicari illi subiecto, cui æquè cōueniat, quodque non excedat passionem, neque ab illa excedatur: docuitquè, quod, quando subiectum passionis propriæ delitescit, coarctari debeat per concursum multarum passionum communium, donec innominatum subiectum fiat conuertibile: quem modum procedendi Aristot. 2. post. exemplo animalis habentis quatuor ventres declarat, dicitque, quod cognoscetur, quia habebit cornua, & carebit dentibus superioribus.

Empirici ex similibus symptomatibus neque causas, neq; propria subiecta poterant

rant inquirere, quia logica omnino spoliati cæcorum more in scopulos in qualibet contemplatione medica illidebant.

Præterea empirici neque incognitas causas concursu similium symptomatum coarctabant, vt vera remedia inuenirent, nec separabant vtilia ab inutilibus: omnia illorum signa erant inepta ad docendum; quia vel erant communia, vel supergredientia.

Quod communia non coarctata nihil doceant, sufficiat nobis, vt afferamus paralogismum Brisonis, qui per hoc commune principium, scilicet, quæ sunt eisdē maiora, & minora sint inter se æqualia, putabat colligi posse quadraturam circuli: neque videbat, quod principium erat commune, & per consequens aliquando falsum: quattuor enim, & sex sunt simul maiora tribus, & minora octo, non tamen sunt æqualia.

Quod denique supergredientia semper decipiant, patet, quia sunt alterius generis, & ex illis nihil infertur: nunquam igitur ex concursu similium symptomatum remedia colligemus.

Quid sit Analogismus Dogmaticorum, & quomodo formetur. Cap. IV.

Si affectus præter naturam ignoretur, non per indicationem, quæ à præcognita natura morbi dependet, remedium inuenietur: sed per experientiā, vel analogismum; per experientiā, si illius morbi aliquam habuerimus obseruationem; per analogismum, si occulta, & noua fuerit ægritudo, quia illa, vt occulta, nō præcognoscitur, & vt noua, non obseruatur per experientiam: exemplum est lues gallica, quæ, dum ab Indijs fuit ad nos delata, neque per indicationem, vel experientiam in eius curatione erat procedendū: sed solum per analogismum dogmaticum, statim enim ad nos non fuit guaiacum delatum.

Differentiam inter analogismum dogmaticum, & empiricum tradit Gal. lib. de opt. secta ad Trasyb. c. 18. & 19. vbi dicit, quod dogmaticus separat vtilia ab inutilibus: Empiricus confusè miscet, ac implicat vtilia inutilibus.

Declarans Gal. quæ sint vtilia, & quæ inutilia, dicit quod symptomata vtilia ad bonum analogismum pertinentia sunt quæ desumuntur à causis, locis affectis, & à virtute; inutilia vero, quæ desumuntur à symptomatibus patientis, quæ licet aliquādo sint diuersa, veluti sunt emprostotanos, & opistotanos, eadem administrantur remedia, & licet aliquando eadē videantur esse, vt dictum est de suppressione vrinæ, & de sputo sanguineo, omninò diuersa debent proponi auxilia.

Dogmaticus, quamuis sibi proponat curandum morbum occultum, dummodo eius causam, virtutem permittentem, & locum affectum ex actionibus læsis cognoscat, adeo innominatam morbi naturam coarctat, & limitat, vt semper virtute analogismi accommodatum remedium perquirat.

Exemplum, supponamus, occulti morbi causam esse bilem, an ne statim dicimus esse euacuandam? Sed quomodo? nisi cōfugiamus ad locum affectum, & virtutē? loci affecti ex læsis officijs cognoscuntur, ex respiratione læsa dicimus Thoracem esse læsum, ex vomitu ventriculum, ex delirio cerebrum, & sic de alijs; si igitur æger in vomitum erit valdè pronus, dicemus ventriculum esse læsum: cognito igitur causam esse bilem, locum affectum esse ventriculum, & vires permittere, statim virtute analogismi dogmatici colligemus, quod vomitorium sit proportionatum remedium.

Hic Dogmaticus analogismus est indicationi valdè similis: sicuti n. indicationes à causa desumptæ dicuntur præseruatiuæ, à morbo curatiuæ, à virtute vitales: sic in hoc analogismo obseruantur symptomata causarum, & locorum affectorum, qui limitant causam, & describunt innominatam morbi naturam: humores peccantes sunt communes causæ morborum: à locis affectis morbi fiunt specifici.

Ex Galen. 3. de sympt. causis cap. 2. habetur, atram bilem, si in toto redundet facere elephantiasim, si in parte cancrū; bilem flauam, si in toto ictetum, si in parte, erysipelas, si in ventriculo, vomitum, si in membranis cerebri, phrenesim, & sic de alijs partibus; patet igitur, quod loci affecti limitent quoque innominatam morbi naturam.

Hippocrates,& Galenus,cum sæpè videant specifica indicātia esse nobis occul. ta,vtuntur in perquirendis remedijs analogismo dogmatico, quippè qui post indicationem tenet primum locum:& præcipuè 4.de ratione vict. in ac. comm. 19. cum videant, quod indicans specificum phlebotomiæ sit occultum, & innominatum, illud per concursum signorum declarant,vt inde nos possimus scire, quando conueniat sanguinis missio:dicūt magnitudinem morbi, virtutem robustam, & floridam ætatem indicare sanguinis enacuationem:at re vera,si vnum indicet vnum, & vnum indicetur ab vno: ex ijs tribus non colligemus per indicationem, quando sit mittendus sanguis: sed per analogismum dogmaticum.

Patet primò,quia sola magnitudo morbi non sufficit,patet secūdò, quia magnitudo remedij indicatur à causa,& à morbo: quam instantiam nunquam Alexander Massaria, neque cæteri, qui putarunt magnitudinem morbi esse propriū indicans phlebotomiæ,soluere potuerunt.

Magnitudo cum sit quid genericum, quod limitatur à virtute, & aliquando à loco affecto præstanti, non pertinebit ad indicationem: relinquitur ergo, vt pertineat ad analogismum dogmaticum: alij .n. nō dantur modi, quibus inueniri possint remedia, nisi tres propositi, qui sunt indicatio,analogismus,& experientia.

Similiter dum Gallica lues ad nos fuit delata non statim potuerunt medici per experientiam, & indicationem præsidia inuenire:non per experientiam,quia antea talem morbum non viderunt: nō per indicationē, quia specifica huius affectus differētia erat ignota,neque illicò cognitum fuit guaiacum, per analogismum igitur in curanda lue procedebant: videbant affectum fuisse quam simillimum ijs, qui ex corruptione, & putredine fiunt; ideo poterant dicere morbum ratione propriæ essentiæ esse magnum, & poterant dicere, robore virium permittente phlebotomiam fore illis frugiferam.

Amplius videbant, in confirmatis affectibus scabiosis hydrargiri inunctionem valere, videbātque à gallica lue scabies, & plurimos alios affectus cutaneos produci; ideo poterant virtute permittēte concludere,similem inunctionem gallico morbo profuturam.

In hoc exemplo de lue gallica est inuēta hæc inunctio per analogismum dogmaticum,primò quia obseruatur ex symptomatibus sæuissimis magnam esse causam, quæ magnum requirit remedium: Secūdò obseruatur, locum affectum fuisse præcipuè cutim; quare, remedijs auferentibus cutaneos morbos sæuiores, meritò concluditur esse procedendum: Tertiò obseruatur, virtus permittens, quæ scilicet sit fortis, quoniam remedia magna sine forti virtute non debent administrari.

Discrimen inter analogismum Empiricorum,& Dogmaticorum est,quia Empiricus in remedijs inueniendis procedit per signa communia: Dogmaticus per conuertibilia: Empiricus à particulari ad vniuersale facit transitum, dicit enim iuuat cydonium, ergo & mespillum, & alia similia astringentia,quod nō valet:Dogmaticus ab vniuersali ad particulare procedit,ei non sat est scire, quod mespillum astringat, sed exquirit quo gradu id efficiat; a gradibus igitur procedēs ad remedia inuenienda est transitus ab vniuersali, & nequaquā à particulari: Empiricus procedit per symptomata patientis, quæ sunt omninò inutilia, vt ostendimus Dogmaticus per symptomata causarum locorum affectorum,& virtutis.

Exempli causa, dicerent Empirici, Socrates,qui non poterat incedere,lotionibus curatus est,ergo & Plato, si incedere non poterit, ijsdem lotionibus curabitur; Dogmaticus,quamuis nesciret,quo morbo Platonis incessus sit impeditus,procedens tamen per signa locorum affectorum,causarum,& virtutis remedium certum inueniret; quia quæreret; an læsio principaliter sit in musculis,& in quo, an in neruorum trunco,& stipite;atque cognita parte affecta: cognito, virtutem permittere,& causam esse humorem frigidum, quod facile cognitu erit, remedium promptissimè inueniet.

Dogmaticus partes affectas ex lęsis officijs proprijs profundè perquirit, & deinde per analogismū, si occultus sit morbus, remedium colligit: Empiricus non distinctè de locis affectis agit, sed solum

de

de symptomatibus patientis, quæ ad rem non faciunt: tota enim medicæ artis difficultas stat in exacta locorum affectorũ cognitione; quod cognouit Galenus, qui 13.method.cap.20.dicit,si quis adimat indicationem à parte desumptam addiscet totam medicinam sex diebus: Dogmaticus, quamuis morbus delitescat, distinguit symptomata, & perquirit in qua actione læsa,in quo exeũte,& in qua mutata qualitate sint: Empiricus non considerat genera symptomatum pendentium à causis, & locis affectis; sed à patiente, quo fit vt ferè semper transeat de genere in genus; quia idem symptoma patientis potest sub diuerso symptomatum genere, & sub diuerso causarum genere contineri, quale est sputum sanguineum, quod modo fit à venarum erosione, modo ab apertione osculorum, & modo à sanguinis nimia tenuitate.

Dogmaticus distinctè quærens quæ pars sit affecta, & quæ sit causa affectus, consultius in perquirendis remedijs procedit: si aliquis haberet aluũ adstrictam, & medicinam ab empirico peteret, ab illo alia non dabitur,nisi,quæ à symptomatibus patientis colligi possit; at symptoma patientis est alui constrictio,dabit ergo medicinam aluum mouentem, quam præ manibus habebit, quamque cæteris omnibus, qui astrictam aluum habuerunt,porrexerit.

Dogmaticus verò, quamuis nesciret ob quem morbum astrictam aluum patiens haberet, inueniet per læsa officia in qua parte corporis occultus morbus sit; expendet virtutem totius, & partium, & ex symptomatum concursu remedium necessariò colliget frugiferum: si viderit ventrem esse exiccatum, nõ dabit aloem scamonium,& alia soluentia id genus;sed potius tamarindos, & cassiam: namque hæc lenientia reddent corpus fluidum,& humectum, & omnem siccitatem, & ardorem compescent.

Si viderit esse aluum adstrictam; quia iecur non gignat bilem,nõ dabit rhabarbarum:si viderit ob nimios flatus esse adstrictam, viderítque ventriculum esse læsum;quamuis nesciret,quo morbo laboret,colliget ex flatibus,& læsione ventriculi non esse dandam cassiam, sed potius hieram, dummodo tamen virtus totius & partis affectę permitteret. diximus virtutem totius, & partis à Dogmatico considerari ad differẽtiam Empirici,qui cum sæpè non consideret,an virtus partis permittat,in grauissimos incidit errores.

Plurimi sunt,qui in erysipelate mamillarum, & aliarum partium mollium, & flaccidarum vtuntur suppurantibus,quæ mirum in modum laxant, quo fit, vt pars debilis ob Empirici erratum in gangrænam sæpè cedat, sicuti contigit cuidã bono viro patienti natium Erysipelas qui ab Empirico suppurantibus occisus fuit, atq; huiusce facinoris testis fuit Paulus Parauicinus de Capellis, Vultuæno Berbennensis ex Nobilissima Vallistellinæ familia medicinæ studiosus inter meos discipulos diligentissimus,mihique addictissimus, vt alias in nostra Arte parua illius mentionem fecimus, & eius ingenij eximias laudes recensuimus qui pari modo interfuit Illustrium Medicorũ Dogmaticorum Cœtui, quæque præclara atque condigna dicta fuere contra hosce Empiricos,in proprio reposuit Enchiridio.

Similiter,dum aliquis claudicat,Empiricus hoc solum symptoma considerat,& pro huius symptomatis curatione vult vnicum esse remedium; nihilominus pro varietate causarum, & locorum affectorum varia sunt; etenim si aliquis claudicet, quia humores ad pedes descendant, remedium non applicabitur pedibus, sed partibus supernis,vnde prodeunt: si propter ruptum os remedium toto genere differt ab illo:si propter luxationem similiter erit omninò diuersum; Hæc omnia Dogmaticus distinguit,& quamuis morbus esset occultus, dummodo cognoscat particulam affectam,causam,& virtutem totius,& partis permittere,colliget remedium iuuans,& non decipietur:Empirici nunquam remedium certum inuenient, quia procedunt ex concursu symptomatum patientis, transeundo de genere in genus,& permiscendo symptomata, quæ sua natura sunt impermiscibilia.

Vt colligitur à veris Medicinæ fundamẽtis,quod experientia sit fallax. Cap.V.

Ostendimus, analogismum Empiricorum esse ineptum ad perquirẽda reme-

remedia: Nunc, an per experientiam melius perquiri possint morborum auxilia, est videndum: Empirici nostrates sunt persuasi, quod experientia in tanto negotio vnica sit; etenim si bis, vel ter viderint correptum putrida febre, vel alio morbo, post exhibitum aliquod remediũ sortitum esse bonum euentum, non amplius de remedio hæsitant, sed omnibus eodem genere morbi pollutis illud dant: vnde vexant non modo ægrotos, qui post eorum remediorum exhibitionem pereunt, verùm etiam, qui sanantur; natura viribus donata duplici vtitur solertia, altera in pellendis morbis, & altera aliquando in corrigendis, & emendandis plagis ab insanis Medicis inflictis, de quibus ea dici possunt, quæ à Galeno in fine primi libri method. dicuntur „ Tyrannorum more isti, quę ipsis videntur, pronunciant citra demostrationem: illi non modo demonstrant, neque à demonstrationibus discunt.

Hęc tamẽ diuina ars magis ab Empiricis nostratibus, quàm à Priscis est lacerata; Prisci constituebant tres fontes, vnde remedia colligebãt, scilicet inspectionem propriam, historiam, & analogismum: deinde ad hæc tria capita omnia referebant remedia, ad fortuitum, consultum, & imitatorium, & demum ex signorum syndrome quid agendum colligebant.

Nostrates sine analogismo, & experiẽtia remedia obseruant: quinimo, si legerimus Aristotelem, clarè videbimus, illos non percipere quid significet experimentum: Aristoteles 2. post. cap. vlt. & 1. metaphysices, vbi docet, quomodo fiat experimentum, habet hæc verba, ex sensu fit memoria, ex multis memorijs fit experimentum, multæ namque memoriæ numero experientia vna est, ex qua deinde vniuersale in anima fit.

Empirici, dum vident post exhibitum medicamentum ægrum subleuari, illicò putant de illo factum esse experimentũ, quod ab experimenti definitione est omnino alienum: apertè nos docet phylosophus, experimentum neque ab vnica sensatione, neque à multis, neque ab vnica memoria, sed ex multis, & iteratis memorijs fieri: quare tantum abest, vt medicamentum, post quod vident ægrum bis, vel ter subleuari, dicatur experimentum, vt neque memoria, neque sensatio bona de illo dici possit: & ratio est, quia vt plurimum Empirici decipiuntur circa sensationem, putant enim sanationem ab hausto medicamento pendere, quando à natura viribus optimis prædita prodit.

Prima causa, cur experimentum Empiricorum sit fallax, est, quia putant ex re semel visa colligi posse experimentum, quod Aristoteli, vt diximus, aduersatur dicit Galenus 4. meth. cap. 3. nos indigere longa experientia in virtutibus medicamentorum cognoscendis: addit hæc verba „ esset profectò fælicitatis munus, si quis inspectò litargyro, aut castoreo, aut cantharide protinus eorum vires intelligeret: quare longa obseruatione & non simplici inspectione consequimur experientiam.

Secunda, quia circa res sensibiles decipiuntur, causa erroris est; quia in quolibet ægrotãte variæ, & diuersæ sunt conditiones, naturæ, & affectuum ideæ, & quælibet potest variare medendi modum: Gal. 7. meth. cap. 6. dicit insp ciendæ sunt proprietates naturarum & 2. meth. 6. habet quod tot sint medendi rationes, quot morborum ideæ, hasque varietates rerũ, cum Empirici non consulant, numquam ab experimentis sciunt remedia haurire.

Quæ vero efficiunt varietates, sunt natura ægrotantis, ętas, tempus anni, regio, præsens Constitutio, robur, habitus, consuetudo, solitum exercitiũ, morbus, causa, locus, symptomata, morbi similes, mos motus, repletio figuræ partium, pulsuum motus, animi mores, iuuantia, & lædentia: sine distinctò harum conditionũ examine nunquã obseruabimus experimentum, illæ enim variam, & diuersam naturam agentis, & patientis patefaciunt.

Galenus 2. methodi cap. 5. dicit, curationes ab Empiricis colligi ab apparentibus concursibus signorum, & ab illis despici causas vt incognoscibiles: & Tyrannorum more iubẽt sic esse procedendum. Subdit Galenus „ Nos Dionysium, Phalarim cæterosque Tyrannos odio prosequimur quod iubent imperentque non suadent ac docent, sicuti Solon, Draco & Lycurgus: debebant igitur rationibus do-

ctrinam suam tradere: tunc quisque potuisset videre an bona vel mala sit censenda.

Quis diceret valere has consequentias? cassia profuit Socrati, ergo & Platoni proderit? dum erat iuuenis, ergo dum est senex? In hyeme, ergo etiam in æstate dum erat in Germania, ergo dum est in Italia? Spirante austro, ergo & aquilone? profuit dum erat debilis, ergo dum est robustus? Nautæ, ergo & Nobili? assueto, ergo & insolito? ocioso, ergo exercitato? tertianæ, ergo & quartanæ? homini bilioso, ergo & pituitoso? In hepatis affectione, ergo & in stomachi? In remissis symptomatibus, ergo, & in vrgentibus?

Proprietates quoque morbi, & constitutionum sunt considerãdę: scribit Montanus Venetijs, 1527 febres quasdam sæuisse, quæ solum illos interficiebãt, qui vtebantur cassia; similiter nõ valet, medicamentum profuit in benigna febre, ergo & in maligna iuuabit; In augmento, ergo & in decręmento; In repletione, ergo & in inanitione; in pulsu veloci, ergo & in tardo; In hilari, ergo & in tristi, & sic de alijs omnibus dici potest; omnes igitur conditiones sunt in quolibet ægrotante considerandæ, quia quælibet variare potest medendi modum.

Particulares conditiones ęgri ob quas variantur medicinę.

A Galeno 2. ad Glauconem c. 2. & Hippocrate 1. aph. 2.

- *Natura ęgrotantis*
- *ętas*
- *tempus anni*
- *regio*
- *morbus*
- *pręsens constitutio*
- *robur*
- *habitus*
- *consuetudo*

Ab Auicẽna 4. 1. c. 3. & alibi hę & aliæ colligũtur conditiones.

- *Ars solita*
- *causa*
- *locus*
- *symptomata*
- *similes morbi*
- *proprietates morbi*
- *mos*
- *motus*
- *repletio*
- *motus pulsus*
- *excrementa*
- *animi mores*
- *figura*
- *iuuantia*
- *lędentia*

His igitur non rectè ab empiricis cõsideratis non est mirum, si in experimentis conficiendis infinities decipiantur: propositæ conditiones colligũtur ab Hippocrate, Gal. & Auicenna: ab Hippocrate 1. aphorismorũ 2. vbi habet, inspicere oportet regionem, anni tempus, ætatem, & morbum: A Gal. 2. ad Glauconem c. 2. vbi proponit ætatem, tempus anni, regionẽ, pręsentem constitutionem, robur, habitũ, consuetudinem, naturam ægrotantis: & c. 1. addit mores, pulsuum motiones, calores, & colores: libro de arte medicinali præ cæteris proponit in quolibet curãdo affectu iuuantia, & lædentia: Ab Auicẽna quarta primi ca. tertio decem proponuntur, quæ sunt tribus carminibus expressæ.

Ars, ætas, regio, virtus, cõplexio, forma,
Mos, & symptoma, repletio, tempus, & vsus,
Et, benè si numerus, figurã addere debes.

Tria quoque carmina vagantur per scholas, quę exprimunt, quę sint in quolibet ægrotante considerãda; hæcque sunt.

Temperies, ætas, cæli status, ars solita, morbus
Vsus, causa, locus, symptomata, innata facultas,
Consimiles morbi, mos, motus, pharmaça, gestus.

Ecce quam varia sint præcognoscẽda, antequam remedium experiamur; ecce quã vana propterea sint rudiorũ hominũ secreta; illud .n. quod semel iuuit mutata aliqua conditione ex propositis posset interficere: est igitur necessariũ, vt cõditiones agentis, & patientis exactè præsciamus, si velimus rectè mederi: Gal. 1. aphorís. in princ. dicit, subiectum circa quod Medicus versatur non ex corio, aut ligno factum est, in quo errata sine dolore possent emendari, sed ex carne, vt detrimentum nullum sine pęna possit resarciri.

Dogmatici itaq; videntes experiẽtiam esse periculosam, esseque argumentum à particularibus, dixerunt esse coniungendam cum ratione, ne nos decipiat.

Hinc Gal. lib. de sect. c. 1. redarguit Empiricos dicentes experientiam sine ratione in remedijs perquirendis sufficere.

Galenus 3. methodi cap. 2. loquens de illis qui sola experientia sine ratione incedunt, dicit cauo vlceri esse oleum & ceram remedium aduersissimum: Similiter ærugo ad leuorem tonsa inspersa: quia si de oleo & cera loquamur faciẽt ulcus putrescere: ærugo uero phlegmonem & cõuulsionem excitabit: ergo per experientiam cera oleum & ęrugo ad implendum ulcus cauum non ualebunt: Addit: Empirici nunquam hæc miscebunt, ego sanè hæc miscebo, & maxima iuuabunt, quia ex duobus temperamentis immodicis resultat accommodatissimum remedium Sarcoticum, quod per experientiam sine ratione Empirici non intelligent.

Hinc Galenus 2. meth. cap. 6. dicit sine recta ratione tutam experientiam habere non possumus: addit,, ratio non leue momentum obtinet ad experientiam, uel ornãdam, uel corrumpendam. Sed quantum recta ratio adijcit, tantum uel etiam amplius uitiosa detrahit.

Similiter Gal. 3. aph. 11. docet, quã fallax sit experientia, habet hęc uerba, si quis expertus fuerit sex, uel septem homines aliqua medicina purgatos, dicere certò non poterit, quod omnes homines posthac ex necessitate purgabũtur: quod nostrates Empirici non obseruant; ubi enim uidẽt medicinam semel iuuasse, eam non solum dant, sed statim exhibita, certam sanitatẽ in omni regione, in omni aeris constitutione, in qualibet natura, sit biliosa, uel pituitosa omnibus pollicentur.

Similiter Galenus 7. de compositione med. per genera c. 4. habet, „ si quis post me æquè studiosus, ac ueritatis amator extiterit, ne temerè, ac subitò ubi bis, teruè usus, expertusque sit, ferat sententiam; frequenter enim ei ex longa experiẽtia; quemadmodum & mihi usu uenit, in secundo gradu dicta in tertium incipientem transponi debere uidebantur.

Si igitur sapientissimus Galenus post longam experiẽtiam aliquando est deceptus, tanto magis, si ex illa aliquid colligemus, idem nobis contigerit; cum igitur nostratum Empiricorum plurimi neque ratione, neque experimentis utãtur; neque intelligãt, sicuti ostensum est, quomodo fiat experimentum, eos reprehendimus non ut Medicos, sed ut carnifices, eosque non solum ab hac præclara arte, sed à bonorum hominum quoque congressibus explodemus.

Plinius loquens libro 29. suæ Historiæ naturalis ca. 1. habet hæc uerba: nulli magis, quàm se Medicum profitenti creditur, addit, negotiantur enim animas nostras, & experimenta per mortes agunt.

Quid itaque scelestius est, quam in Republica hosce admittere? quid in Ciuitate deterius, quàm consentire, quod ab ijs occultis carnificibus homines innocẽtissimi sæpè occidantur; illi ut plurimum sunt scientiarum, & omnium bonarum artium ignari: si ab ipsis rationem medẽdi quæramus, nobis referunt nomina ignota, & qualitates occultas: de quibus Galenus 3. de præsag. ex pulsibus 5. ait, qui nihil sciunt ad alterum de duobus confugiũt ad nomina ignota, uel ad qualitates occultas si percũctemur, unde hauserint suarum opinionum fundamenta, citant Hippocratem, & Galenum, non tamen particularia loca, quasi quod sacris sit interdictum, Auctorum libellos, & capita propria referre.

Ostenditur ex analyticis principijs, quod experientia sit fallax, & periculosa. Cap. VI.

IAm patet ex Hippocrate & Galeno, quod omne experimentum sit fallax, & pe-

& periculoſum, nunc altioribus principijs oſtendemus experimenti fallacias prima eſt, quia omne experimentum acquiritur per inductionem, vel exemplũ; at ſic eſt, quod inductio, & exemplum reducuntur ad falſum ſyllogiſmum, ergo experimẽtum erit fallax: quod inductio, & exemplum reducantur ad falſum ſyllogiſmum, patet, quia ambo concludunt in tertia figura cum concluſione vniuerſali, qui arguendi modus eſt ab Ariſtotele reiectus: quia de ratione concluſionis non eſt, quod ſequatur nobiliorem, ſed ignobiliorem partem; ratio denique cur concluſio inſequatur ignobiliorem partem eſt, quia ſi bona ſit, ſemper continetur à præmiſſis, & contentum ſemper eſt ignobilius continente.

Patet ſimiliter, quod, qui procedunt per exemplum, & inductionem, ſupponant colligi poſſe vniuerſale,quia nõ poſſent dicere, quod portulaca ſit iuuatura Platonem; quia Socrati ſtupore dentium affecto aliquid opis præſtitit, niſi virtute huius vniuerſalis concluſionis, ſcilicet, quod omnibus hominibus eo ſtupore affectis poſſit accommodari; quare, cum hæc concluſio ab experienria deſumpta ſit vniuerſalis, ſitque in tertia figura non valebit, & erit vana: Ariſtoteles ſolum ſex modos poſſibiles tertiæ figuræ propoſuit, hunc vero cum concluſione vniuerſali,vt inutilem reiecit.

Patet ſimiliter, quod experientia, exẽplum, & inductio pertineant ad tertiam figuram,quia medius terminus, qui conſiſtit in particularibus exemplis, neceſſariò debet ſubijci, quia prædicata in propoſitionibus naturalibus non poſſunt eſſe parricularia.

Amplius,quando experimentum colligetur à particularibus, nõ cõcludet, quia ex puris particularibus nihil ſequitur: Neque obijcias,quod experientia non ex duobus particularibus, ſed & pluribus colligitur; quia reſpondemus, quod ſi ex mille eam colligeres, non poſſes vniuerſalem concluſionem inferre; quinimo ſi per milliona millia induceres adhuc non poſſes concluſionem vniuerſalem haurire; quoniã quælibet ſpecies vniuerſalis ſub ſe continet infinita particularia.

Amplius cum concluſio non ſequatur, niſi ex prædicatis,quæ ſaltem de omni dicuntur, ſcilicet, quod inſint infinitis ſubiectis illius ſpeciei,& ſemper, dato adhuc quod per infinita particularia induceres, tibi adhuc eſſet videndum, an ſemper omnibus attributum conueniat:quod eſt omninò impoſſibile, vt mortalis homo per experientiam conſequatur.

Præterea,experimentum cum fiat procedendo à ſingulari ad ſingulare, nihil concludere poteſt; quia ad colligendum aliquid requiruntur rres termini formaliter diſtincti: ſi medius terminus formaliter non differret à maiori termino,actũ eſſet de demonſtratione; qui enim oſtenderet eſſe eclypſim,quia in luna eſt luminis priuatio, nihil doceret, & ſyllogiſmum ineptiſſimum faceret;quia eclypſis, quæ eſt maior terminus formaliter non differt à priuatione luminis.

Similiter errant qui probant portulacam eſſe iuuaturam Socratem,quia iuuit Platonem,& ratio eſt, quia Socrates, & Plato formaliter conueniunr: ratio analytica, cur ex ijs, quæ forma conueniunt nulla ſequatur concluſio, eſt, quia de ratione medij termini eſt, vt contineat minorem,& contineatur à maiori; dum verò formaliter ab alijs terminis non differt,nec contineret,nec contineretur.

Inſuper, ſi portulaca ſanat Socratem, id efficit, vel quia conuenit propriè, & per ſe Socrati, vt eſt tale indiuiduum; vel per accidens:ſi per ſe,hic ſyllogiſmus, iuuat Socratem, ergo omnes ſtupore dentium affectos iuuabit, erit nullus, quia quod vni per ſe, alteri per accidens conuenit: ſi per accidens, inde nullam concluſionem veram, & æternam inferre poterimus: Quod verò per accidens portulaca indicetur à ſtupore dentium Socratis patet, quia indicatur quoque à ſtupore aliorum indiuiduorum: patet, quoque,quia portulaca poſſet ſtuporem dentium non ſolum in hominibus, verum etiam in alijs animantibus auferre: denique poſſet per accidens conuenire Socrati ratione regionis quatenus portulaca in Europa hanc virtutem, & non in alijs locis habet.

Plantæ nonnullæ in diuerſis Regionibus varias, & diuerſas ſortiuntur vires: Ferunt de Perſico, quod in Perſia ſit virus,

rus, quamuis apud nos sit suauissimum alimentum.

Postremò posset portulaca hunc stuporem tollere ratione habitus, ætatis, vel temperamenti: sunt Nautæ: & senes valido, & forti habitu præditi, qui vsu portulacæ stupore dentium non liberantur: ecce igitur quàm ineptum sit experimentum sine ratione ad colligendam vniuersalem conclusionem.

Ad hæc singularia, circa quæ versatur experientia, vt sunt singularia, nullas habent proprietates communes, sed solum vniuscuiusque proprias, quæ sunt hic, & nunc; Sed sic est, quod illud, nunc & illud hic, quippe conueniunt Socrati, vt Socrates est, neque preteritis, neque futuris hominibus, neque alijs præsentibus conuenient, ergo ab experimento nihil colligi poterit.

Amplius nullus est processus à particularibus ad cognitionem genericam, vel specificam, quia particularia accidunt generibus & speciebus, potest enim humana species stare sine Socrate, & Platone, & animal sine homine, sed non Plato, vel Socrates sine homine, & sine animali, quo fit, vt in quolibet discursu possimus ab vniuersali ad particularia procedere, sed non versa vice.

Præterea authoritate Aristotelis, Alexandri, & multorum patet, quod experientia non det vniuersale: Aristoteles 1. metaphy. non longè à principio dicit, quod experimentum est circa singulare: ars vero circa communes conceptiones; additque: experimentum quo ad actionem, & quo ad cognitionem esse singularium: 2. verò post. tex. 6. reprobat phylosophus inductionem, vt insufficientem ad cognoscendum quid est, & vniuersale: & primo elenchorū dicit in omni inductione committi petitionem principij.

Alexāder Aphro. 1. top. c. 1. definiēs inductionem, quæ est experimenti idea, & quæ à singularibus procedit, dicit, inductio est oratio, ex qua quibusdam positis aliquid aliud, quam quæ posita sunt accedit, sed non ex necessitate: ecce quod ab inductione nec vniuersale, nec particulare colligi possit; quia dicit, nihil ab inductione ex necessitate sequi: similiter c. 10. primi top. Alex. dixit, inductionem esse progressum à singularibus ad vniuersalia, qui tamen non est possibilis: & ca. 11. eiusdem libri dicit, inductionem habere verisimile, sed non necessarium.

Auerrhoes 2. priorum cap. 29. dicit inductionem nobis non conferre, quamuis complerentur omnia particularia.

Diuus Thomas videns ab inductione particularium vniuersale ex necessitate non concludi in libris post. vbi de inductione loquitur, habet hæc verba, inductio non concludit nec demonstratiuè, nec syllogisticè ex necessitate.

Io: Grammaticus dixit, inductionem esse inutilem ad cognoscendum vniuersale: meritò itaq; dicere poterimus, quod experimentū, quod ex omnium consensu inductione fit, sit fallax, & periculosū.

Sed magna exurgit dubitatio quia, est Aristotelis auctoritas, & ratio, quod experimentum det vniuersale Aristotelis 2. post. cap. vltimo habet hæc verba: Cum vnum particulare in memoria steterit, tunc primum incipit in anima esse vniuersale: sed sic est, quod particularia virtute inductionis, vel experientiæ conseruantur in memoria, ergo inductio, vel experientia pariet vniuersale.

Insuper videtur quod Hipp. inuenerit principia medica vniuersalia ex particularibus: Varro enim Strabo, & Plinius dicunt Hippocratem ex tabulis ægrotantium Æsculapij templo, quæ erant innumerabiles artem medicā confecisse, ergo ab experientia vniuersale cognoscitur.

Præterea experimēta videntur parere cognitionem causarum, & demōstrationem quia; at sic est, quod causarū cognitio est vniuersalis, ergo experimenta indicabunt vniuersale; maior pluribus exēplis confirmatur; sed duo omnium vice afferri possunt; suntque, quia non videtur, aliomodo addisci posse hæc vniuersalia, quod guaiacum sit causa curationis gallicæ luis, & rhabarbarum bilis, quam vsu experientiæ, minor est manifesta, & non indiget probatione; Arist. 2. post. in princ. non semel dicit, quid, quod est vera rei causa, esse vniuersale, & prædicatiuū.

Primò respondemus auctoritati propositæ, quod propterea, dum particulare est in memoria, incipiat esse vniuersale in anima, quia in quolibet particulari est

est inclusa tota natura uniuersalis, quare non ab experientia particularium, ut particularia sunt, sed quatenus in quolibet indiuiduo est totum uniuersale, scientias & artes, quæ uniuersalia tractant, acquirimus.

Intellectus separat uniuersale á singularibus suo proprio lumine, & nequaquam inductione, & experientia, quæ circa particularia tantum versantur.

Nec valet ratio Speusipi dicentis (vt refert Philopon.) non dari definitionem nec cognosci vniuersale, quia cuncta nõ cognoscimus: quia vt optimè contra Speusipum habet Arist. 2. post. in quolibet indiuiduo est natura vniuersalis, quæ est cognoscibilis sine vlla inductione.

Si in vniuerso orbe vnicus esset particularis homo, ita tota, & completa esset humana species in illo solo, ac in infinitis hominibus; Aristot. 2. post. in fine libri dicit, intellectum separare hominem à Callia homine; quia in Callia est inclusa tota humana species; vocat ibi vniuersalia ἀμερῆ, idest indiuisa, quia in quolibet particulari est tota simul.

Si vniuersale esset diuisum in multa particularia, & non esset totum in quolibet, esset interitui obnoxiũ, est Aristotelis 12. metaph. tex. 49. quod si plures essent primi Motores, materiam haberent, & per consequens essent corruptibiles, vniuersale igitur, cum totum in vnico solo indiuiduo stet, inductio, vel experientia, quæ fit transeundo à particulari ad particularia in hac re erit vana; quia non adferet nobis cognitionem vniuersalium, sed solum particularium. 2

Amplius si inductio fieret per infinita particularia eiusdem speciei, & interim intellectus suo lumine non separaret naturam vniuersalem à conditionibus indiuiduantibus, de notitia vniuersalis actum esset; hæc sententia videtur esse Auerrhois 2. prior. cap. 29. vbi hæc habet, inductionem nobis non conferre per se, si etiam complerentur omnia particularia.

Ad exempla, quod scilicet experientiæ vsu hæc vniuersalia noscantur quod omne genitum sit corruptibile, quod guaiacum tollat gallicum, & rhabarbarum biliosum morbum, respondemus primo, quod ab experientia nemo vnquam colliget propositiones vniuersales, & necessarias, sed solum indefinitas.

Hæc propositio, omne genitum est interiturum Gal. libello de tabe dicit, neque esse necessariam, neque sciẽtiam parere: imo addit se demonstrasse in libris de demostratione (vtinam illos libros haberemus) illam propositionem, omne genitum esse corruptibile non excedere fines probabilitatis quamuis per experienriam cognoscamus esse necessariam: quare præter experientiam requiritur ratio quę nos cogat & ex qua colligere possimus vniuersale.

Hæc propositio guaiacum curat gallicum est indefinita, & non vniuersalis: ab experientia nemo colliget, quòd omne guaiacum curet gallicum morbum, nec vice versa, scilicet, quod omnis affectus Gallicus à guaiaco curetur; etenim non implicat contradictionem, si dixerimus, quod detur aliqua lues gallica, quæ guaiaco non curetur, & aliquod guaiacum, quod nullam gallicã luem curare possit.

Similiter non implicat, quod detur aliqua bilis, quæ non purgetur rhabarbaro, & aliquod rhabarbarum, quod bilem nõ purget: omnia igitur, quæ experientia noscuntur, videntur esse indefinita, & nequaquam vniuersalia.

Secundò, dum dicunt experientiam, quoniam procedit ab effectibus ad causas, esse demonstrationem à posteriori de ratione cuius est, vt pariat vniuersale.

Respondemus, experientiam non procedere ab effectibus ad causas, sed ab effectibus ad subiecta particularia, & indefinita, per quẽ processum nec statim, nec per regressum causas cognoscere possumus, quinimò Auerrhoes quæst. quinta decima logicaliũ quæstionũ probat, quod nullum subiectum dare possit quid, & causam passionum: exempla sunt, si demonstrarem, quod homo respiret, quia sit animal, nihil demonstrarem, quia animal est subiectum, & non causa respirationis; causa vero est pulmo; dantur enim animalia, quæ non respirant.

Aristoteles 2. post. tex. 25. vocat subiectum passionum causam remotam; quæ non potest dare propter quid; datque hoc exemplum: si probaremus vitem pati defluxum foliorum per latifolium habens,

pro-

problema esset accidentale; quia latifolium habens non est causa, sed subiectum quod non per discursum, sed per experientiam cognoscitur: causa uera est congelatio humoris.

Praeterea per subiecta, quae sunt causae remotae, non perueniemus ad uniuersale, quia ex subiectis solum colligimus conclusionem negatiuam in secunda figura in camestres, ratio analytica, quod res ita se habeat, est, quia si causa remota est medius terminus debet praedicari; quod enim est uniuersalius, semper praedicatur, & fiet secunda figura: si uero à causa remota bonam uelimus colligere conclusionem, oportet, ut semper sit negatiua, & semper reducatur ad illum modum, qui dicitur camestres; quia ex puris affirmatiuis in secunda figura nihil colligitur.

Dum verò dicunt, guaiacum sanasse Gallos, Indos, & Italos, dicimus, quod nō afferunt causam, sed subiectum, in quo causa est inclusa: Hactenus nescitur, cur lignum curet gallicum virus: Sunt qui dicunt, causam esse reconditam, & pertinere ad substantificam ligni qualitatem: Sunt alij, qui putant, id effici ob diaphoreticam ligni virtutem; hinc Scaliger exercit. 180. dicit, in eundem vsum valere aquam ex theriaca destillatam, corticem Iuniperi, tormentillam, Cardum benedictum, Scordeum, & dictamum.

Amatus Lusitanus refert, se curasse gallicum morbum buxo: ecce, quod solum cognoscimus per experientiam, lignum curare gallicum; sed cur id efficiat, nescitur: causa est; quia experientia seu inductio transit à particulari ad particularia, & affert in medium subiecta, quae solum componere possunt propositiones particulares, vel indefinitas, & nequaquam vniuersales: quodq; de guaiaco dictum est, de rhabarbaro, & de omnibus expertis dicendum arbitramur.

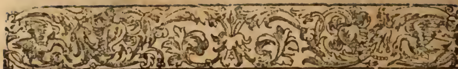
Non tamen negamus inductionem, vel experimenta cōferre posse ad cognoscendum vniuersale, quia vt dicit Boetius in praedicamentis, experientia est exemplorum collectio, post quam collectionem intellectus proprio lumine excitatur ad separandam naturam vniuersalem ab indiuiduali; tota enim natura vniuersalis est in quolibet indiuiduo, vt saepè visis indiuiduis, saepè quoque intellectui offeratur vniuersale: Auerrhoes 2. priorum 29. habet, inductionem inseruire cognitioni vniuersalis ex accidente, quatenus scilicet ob multorum exemplorum collectionem frequentius offertur intellectui obiectum vniuersale, quod in quolibet particulari est inclusum.

Intellectus verò primò proprio lumine à conditionibus indiuiduantibus naturam vniuersalem toties per inductionem oblatam secernit.

Secundò logicis praeceptionibus promptius eam exquirit: afferatur exemplum; scio per experientiam, quod vesicantia attrahant, sed haec propositio, quod vesicantia attrahant, est indefinita: etenim nescio adhuc, an omnia attrahant, confirmabor tamen, quod omnia talia sint, si viderimus, quod causa attractionis vniuersalis sit, quod scilicet attrahant, quia omnia calida, & dolorifica attrahant; confirmabor adhuc melius argumento á contrariis; quia contrariorum eadem est disciplina; dicendo, si omnium frigidorum proprium fuerit repellere, omnium calidorum erit attrahere; & inde omnia vesicantia attrahent.

Denique, vt omnis scrupulus auferatur confugere possumus ad contradictionis principium, cuius virtute logicus, & Metaphysicus potest conuincere proteruos: exempli causa, dicimus, aliquod calidum attrahit, haec est vera & omnibus nota: ea igitur posita & concessa dicimus quod eius contradictoria sit falsa, quae est nullum calidum attrahit, quae propositio, quamuis sit negatiua, est vniuersalis & virtute huius principii sine inductione cognoscitur; similiter dicimus, quod haec propositio est falsa, aliquod vesicans non attrahit, dicimusque quod ex necessitate eius contradictoria debeat esse vera, quae est omne vesicans attrahit: ecce igitur quopacto virtute logica, & metaphysica possimus vniuersales propositiones pernoscere.

FINIS DVODECIMI LIBRI.

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Analogismis, & Experimentis perquirendis.

LIBER DECIMVSTERTIVS.

Ostenditur, quod omnia errata, quæ committuntur in administrandis remedijs, ad tria capita reducantur. Cap. I.

Ognitis instrumentis, quibus remedia inueniri possunt; reliquum est, vt de erroribus, qui fieri solent in administratione remediorum agamus: recta remediorum administratio ex Hippocrate, & Galeno 2.in 6.de morb.vulg. tex.32.consistit in proportionato, Quanto, Quando Quomodo, & Vbi.

Si malè administretur remedium in tria, & non plura errata incidere possumus: quorum primum erit, dum remedium administratum est superfluum & abundans: Secundum, dum est diminutum: Tertium, dum est transcendens, & omninò remotum à natura remedij.

Quod ad hæc tria capita omnia errata, quæ committuntur, reducantur, potest auctoritate Aristotelis confirmari, qui 2.post.tex. 4.dicens, quod omnia errata, quæ fieri possunt in formanda diuisione, & definitione ad tria tantum capita reducantur; quorum primum est, dum addimus aliquod superfluum: Secundum, dum auferimus aliquod requisitum necessarium: Tertium, dum transcendimus de genere in genus: nos igitur eadē præceptione phylosophi admoniti ad eadem capita omnia errata, quæ possunt committi in administrandis remedijs, reducemus.

Si medicamentum non fuerit quantum oportet, necessariò vel erit plus, vel minus, vel transcendens & extraneum: nostrum igitur erit, ut in omni administratione remediorum præuideamus, ne in aliquod erratum ex illis incidamus: hoc enim præuiso rectè administrabimus præsidia.

De erratis Empiricorum circa quantum diminutum. Cap. II.

QVantum sit dandum medicamentum ab alio loco non desumitur, quàm ab actione indicantis, sed hac lege; vt à summa actione summa dosis, à mediocri mediocris, & à minima minima medicamenti quantitas debeat præscribi; ratio est, quia vni vnum est contrarium; sic quædam certa dosis erit contraria indicanti, & non quælibet indiscriminatim vt Empirici rudiores putant: qui præsidij quantitatem à communibus indicationibus, & non à specificis sumunt; modò ægrotantes vexant diminutis, modò superfluis, & modò extraneis medicinis. Sed aliquot incipiemus Empiricorum errata afferre, dum diminuta quantitate præsidiorum vtuntur.

Plurimi in catarrho salso, in pectus procumbente, causa roborandi pulmonē, ne exulceretur, & fiat phthysis, dant quotidie solum drachmas duas sacchari rosati; quod præsidium est diminutum, & nihil efficere potest; quinimò in itinere hæc quantitas sacchari rosati amittitur, antequam perueniat ad Pulmonem: Si saccharum rosatum debeat roborare, & astringere pulmonem, expedit, ut eius uirtus illum tangat, & alteret: est Aristotelis præceptum agentem non introducere effectum, nisi tangat, superet, & dominetur patienti.

Galenus 2. ad Glauc. cap. 2. docet, quot partes corporis pertranseat medicamentum, antequam perueniat ae pulmonem dicit, ptimum quidem os, fauces, stomachum, uētriculum, & quædam ex tenuiorib. intestinis pertransit, deinde eas, quę sunt in mesenterio, uenas: deinde eas quę in cauis partib. hepatis: ex quibus ad eas, quæ in gibbis sunt; hinc ad concauam peruenit uenam, postea ad cor, & deinceps ad pulmonem: neque negare possumus, quin in singulis his partibus quibusdam admisceatur humoribus. ac quandam transmutationem, atq; alterationem pro natura uisceris capiat; quare uirtus quæ relinquitur, minor omninò est, atque imbecillior, quàm membrum affectum iuuare possit.

Qua ratione igitur suffulti porrigunt in pulmonis affectu solum drachmas duas sacchari rosati; quando ad pulmonē hoc diminutum præsidium perueniet? Hinc Galenus loco hoc citato loquens de affectibus, qui in profundis corporis partibus fiunt, dicit, non præsens uis medicinæ est cosideranda, sed qualem obtinebit, quando ad membrum peruenerit: subdit, quod enim per multorum corporum media ipsi patienti est occursurum, omninò exoluitur, & uiribus deficit, si ab initio fuerit imbecillum: Tantum aduentitijs roboris adiungere oportet, quantum in transitu amittitur, ut quod relinquitur æquale remaneat ei, quod tactu iuuat.

Idem Galenus lib. de arte med. cap. 95. uult à situ partium esse colligendas pręcipuas intentiones: quare, cū pulmo sit roborandus, & astringendus, non duarum drachmarū uirtus unquam erit peruētura ad pulmonē, sed potius trium, uel quatuor unciarum, quę possent bis, terue diei spacio exhiberi: habet Galenus loco citato quod, quæ iuuare debent pulmonem: si per os assumantur, exasperent uentriculum oportet; ridicula ergo erit diminuta hæc sacchari rosati dosis in roborando pulmone.

Videntur quoq; diminutè agere, dum pro somno conciliando inungunt tempora unguento populconis, oleo uiolato, & amygdalogala .i. ex amygdalis recentib. cum aqua uel iusculo: hæc .n. sunt pexigu uirtutis, & uix pueros reddant ad somnum procliues: quin accidit, ut ęgri ob fædos unguentorum odores uigilem, & insomnem ducant totam noctem.

Errant, quia tempus in his conterunt, & interim omittunt, quę sunt pręstantiora, & efficaciora ad somnum conciliandum, ueluti est pedum lotio a cena administrata, quæ fit ex capitibus papaueris, matre uiolarum, è rosis siccis, & lactuca; hæc enim reuellendo uapores, qui excitant uigilias, somnum conciliant.

Præterea, quæ mirabile afferunt emolumentum, dimittunt, ut est syrupus de papauere, eius extractum, & puluis capitum papaueris, quippe drachmæ pondere mistus ferculis nullum reddit saporem, & miras habet uirtutes in conciliando somno: iuuant præcipuè, ut dixit

 Gal.

Gal.12.meth. cap. 8. in his qui tenues habent humores.

Similiter, si quis magnis grauetur obstructionibus vtuntur vncia cum dimidia oxymellis: quæ diminuta dosis vix ad ventriculum peruenit; partim enim detinetur in paristhmis, partim in esophago, & partim per sputum illicò ferè reijcitur: quomodo ergo obstructiones mesenterij, splenis, & Hepatis reserabit? vix odor huius perexiguę quantitatis oxymellis perueniet ad has altiores partes: Ego igitur manè tres vncias, & vesperi eandem quantitatē repeterem, & si impenderet periculum, ne oxymel ventriculum vellicaret, cibis illud permiscerem: hoc enim modo quotidie oxymellis vnciæ quinque & sex possent illis prębe-ri; qui pertinacissimo humorum infarctu opprimuntur: Gal.8.meth.cap.4. dicit quod oxymel strenuè detergit, nec febres accendit. Addit saccharum habere similem virtutem detergendi.

Hic obiter notandum, falli illos, qui dicunt tempore Galen. nullum fuisse sacchari vsum. Iidem, dum pro auferendis oculorum inflammationibus, & doloribus vtuntur aqua rosacea, vel aqua dulci tepida: non iuuant ægrotantem; quia hæc sunt diminutæ virtutis; quamuis aliquantulum sedetur dolor, paulo post tamen reddit.

Præterea, si vtantur aqua rosacea plumbeo alembico stillata; lædunt patientes, quia cerusæ, quæ in rosacea aqua hoc modo parata delitescit, reprimit, & transpiratum tollit, vnde truciores excitantur dolores: omittunt phlebotomiam, & cathartica medicaméta, quæ à supernis partibus reuellunt, & summa cum omnium admiratione sanant: Galenus in methodo fatetur, medicamenti exhibitione hominem oculorum inflammatione obsessum ad sanitatem perduxisse.

Omittuntque Hippocr. auxilia 6. aph. 31. proposita, vbi dicit, meri potionē, balneum, fomentum, sanguinis missionem, & pharmacum soluere oculorum dolores: præstat tamen, vt profundè inquirantur causæ, vt sciamus eligere præsidium, quod tutò possit administrari.

Omittunt in doloribus oculorum pertinacissimis vesicantia, quæ occipitio applicata diuinitus dolores, & inflammationes oculorum tollunt: Sciunt amici mei, quibus ingentissimam oculorum fluxionem vesicatorio occipitio adiuncto statim cohibui.

Insuper sunt, qui ardenti febre, vel diarrhæa biliosissima correptis seri lactis libram solum porrigunt; quib. nisi aliquod euidentissimè prohiberet, essent quinque & sex seri libræ præscribendæ: Ex Hippo. & Gal.4.de rat.vict.29. quod vnica die dari possint duodecim libræ lactis asinæ, & vltra: Nos quoque illorum imitatione copiosissimo sero caprino in caloribus & siccitatibus corrigendis vti optima ratione possumus.

In eundem errorem labuntur rudiores dum in collica prodeunte à materia vitrea proponunt enemata diminutę virtutis, & improportionata, veluti est illud quod fit chamæmello, anetho, & laurino oleo, quibus admista sit hiera, quippe in collicis leuioribus solum aliquid possunt, in contumacissimis causas auferre non possunt; & quamuis frequenter hos clysteres inijciant, attamen non sunt tanti, quanti hostilem humorem euincere possint: assidua repetitio clysteris non sumitur ab actione indicantis vehementis, sed à præsentia.

Idcirco repetitio diminuta remediorū nunquam poterit insignem vim indicantium demolliri, quia vis, & præsentia genere differunt: Valentiora enemata in collica passinoe omnium contumacissima fient ex decocto carminatiuo, in quo drachma cum dimidia trociscorum alhandal, & centaureæ minoris manipulus ebullierint, & ex oleo amygdalino dulci, quod pharmacum attemperat.

Diminutum quoque erit auxiliū, dum in pueris, qui abundant lumbricis vtuntur eneniate ex lacte, & saccharo, gratia alliciendi lumbricos: sæpè antequam lac vnicum alliciat, pueri pereunt: efficax, & proportionatum erit aloe non lota, quæ promptè eos occidit, & propellit per aluum: Cęterum, si pueri adeo ab infectis ijs premerentur, vt instaret mortis periculū, adsunt pilluiæ, quæ conficiūtur ex aloe, terebentina, & mercurio, quæ confestim omnes occidūt, & pueros certissimè sanā; pillulæ fiunt perexiguæ, ad

quas

quas tamquàm ad lumbricorum proprios hostes confugimus.

Porrò, vt pluribus exéplis explodamus diminutas medicinas, dum gonorhæam tractant, putant cassiam, ptissanam, infrigidans Galeni, laminas plumbeas renibus applicitas satis esse, quæ sunt omninò remedia diminuta, ne dicam transcedentia: causa erroris est, quia putant in gonorrhæa auferenda esse solum renes refrigerandos: dum dicunt, quod gonothea sit affectus renalis, æquè est, ac si diceret, quod esset hepatis, vel intestinorum, quoniam locus affectus non sunt renes, sed glādulæ adstantes: hæ igitur essent detergendæ terebenthina, aqua B. Virginis, vel Villési, vel Calderiana largè epota, in quibus ebullierit liquiritia, ijs enim plurimos gonorrhæa correptos sanauimus.

In suppressis mensibus diminutè agūt, dum dant conseruam capillorum veneris, pulegium, iusculum ciceris, quæ omnia vt plurimum nihil operantur; quia maior est resistentia passi, quàm vigor istorum: proportionatum auxilium est sanguinem euacuare, si adsit aliqua plenitudo, per sectum cubitum, deinde per saphenam: qui tundunt saphenam non secto cubito, minora vasa circa matricem magis implentur, & obstruuntur: quo fit, vt sæpissimè pro mouendis mensibus secta saphena non iuuet, nisi cubitum prius secetur. Nisi forsitan mulier esset puerpera: tunc enim si retineantur purgationes, non est secundum cubitum, ne nimia puerperij malitia peteret superinas partes.

Hinc Galen. libro de venæ sectione ad Erasistratū citat casum famulę Margei: quæ dum filiam peperit nullo prodeunte sanguine, os ad vertebras costarū detortum est cum magno dolore: secta vena propè talum cessauit dolor & liberatur.

Demum diminutè agunt phlebotomando: quibusdam.n. magno robore prędictis euacuant in magnis febribus sex vncias sanguinis, vnde sarcina non amota ægri in magno persistunt periculo.

Audias casum à Galeno citatum lib. de curādi ratione per sanguinis missionem cap. 14. his verbis,, nemini quibusdam ad sex vsq; libras sanguinem detractum fuisse, ita vt febris protinus extingueretur, nec vlla secuta sit virium efflatio. Ecce quod dummodo vires robustę sint largè sit euacuandum sine vllo periculo quod vires cadant.

Non solum diminutis sæpè vtuntur medicinis, verum etiam extraneis; dum enim vident ægros magna siti ferè enectos, non pudet, proponere plurima saccharo condita, vt sunt marinatæ, conseruæ ex acido citri, iuiubæ, quæ licet sine saccharo fortasse possent sitim arcere: attamen saccharo mistæ, est omninò impossibile, vt sitim auferant: mulieres vident, & sciunt pueri, quod saccharum contendat sitim; satius esset nihil sumere, quia lingua non polluta ijs dulcibus aliquarum horarum spacio æger minori tentaretur siti.

Si aliquid esset concedendum, est ptisana actu frigida, quæ os abluendo eam sedat: deinde si sero lactis actu frigido sæpè os abluatur, omninò mitigabitur: sed seri pauxillum pro vice, Arist. 1. probl. 57. & 3. probl. 21. quærens cur febrientibus parum & sæpè potio danda sit, dicit multam præcipitem deferri, paucam tardè & profundè irrigare: sicuti pluuia quę paulatim defluit magis humectat, quam quæ cum impetu: non solum igitur dulcia erunt inepta in siti pellenda, verum etiam eum intendent, & meritò, quia facilè bilescunt: Hinc mirandum est, quod medici, licet videant quotidiè dulcibus non sedati sitim; videant ab ægrotantib. respui, non resipiscant, nec ab his abstineant.

Errata empiricorum circa quando.
Cap. III.

QVando sit danda medicina, nos docet præsentia indicantis, & absentia prohibentis: mirum igitur est, quod Empirici leuissima de causa dāt pharmaca: est Galeni sententia 3. aphorismorum 14. quæ admonet, quod sæpè non sint corpora purganda: hæc sunt verba, neque tamen ea, quæ fit per purgantia pharmaca, superfluitatum euacuatio idonea est, quia valdè indigentibus, & ex longis interuallis vtilis est, nam euacuatio superfluitatum, quę quotidiè generantur in corpore, minor est, quam exigua operatio purgantis pharmaci; si quis voluerit bis in mense, aut semel vti ea,

ea, veritus ne agregentur, superfluitates, nocebit, & corpora trahet in malã consuetudinem, non sæpè accidit, vt in corpore tot sint excrementa congesta, vt solum pharmacis, & non viuendi norma, possint tolli; quot sunt, qui vexantur grauedinibus, & catarrho, qui nullo sumpto pharmaco recta viuendi ratione seruata, vel breui liberantur? quippe qui si pharmacis tractarentur, nec citius, nec melius curarentur: præcipuèque sunt, qui destillatione tentantur, ob imbecillitatem, vel ob frigiditatem externam densantem, & exprimentem cerebrum, vel ob caliditatem liquefacientem; ijs nullo vnquam tempore conueniunt pharmaca.

Amplius superfluè, & importunè agũt in grauedinibus, & destillationibus capitis, dum nimiam mediam cholericis præcipiunt: dicit Hyppoc. & Gal. 2. de ratione vict. 44. biliosorum ventrem ob ieiunium repleri cruditatibus; à quibus deinde vapores eleuantur, caputquè obrepunt, vnde tempora pulsant.

De nimia inedia loco citato dicit, inediam ex intempestiua cibi oblatione crudum reddere morbum: 2. verò de ratione vict. 30. reddere bilem amariorem: Secũda sectione aph. com. 22. inediam biliosis febrem afferre; aduersus Erasistra. dicit eliquare carnes, & mordicando stomachum efficere morsum cordis, quo in loco loquens de Diodoro Grammatico dicit, inediam intempestiuam motus epilepticos, & vertiginosos facere.

Similiter lib. de sect. venæ aduers. Erasistr. dicit, quod inedia inter ea, quæ caput replent adeò emineat, vt ex illa tensio vehemens circa brachia & manus oriatur: & 8. met. c. 2. habet picrocholos ob intempestiuã inediam in hecticã incidere.

Errant sæpè Empirici, dum intempestiuè vtuntur terebra in capitis vulneribus; intempestiuè ea vtuntur, quia, quando æger esset viribus destitutus, in opere ipso posset edere extremum spiritum: nullum magnum remediũ est, dum virtus non permittit, administrandum: etenim si phlebotomia non possit administrari in virtute languida, quanto minus terebratio, quæ est vulnus ferè lethale, conueniet? intempestiuè quoque ea vtuntur, dum putant, à sæuissimis accidentibus colligi posse, quod pus sit collectum, licet non sint fracturæ signa: intempestiuè dum nesciunt qua sub parte Cranei sit pus.

Causarum, cur terebratio aliquando mortem pariat, prima est, quia vehementem excitat dolorem in vtraquè membrana.

Secunda, quia aer tangens duram, & piam matrem efficit magnam læsionem.

Tertia in opere ita concutitur cerebrum, vt aliquãdo fiat attonitus affectus. Hinc Galenus 2. de loc. aff. 9. & 4. de loc. aff. 3. dicit inter perforandum Cranium, si quis premendo nimium violauerit membranam, sopor accidet.

Quarta, terebrãdo sæpè sanguinis profluuium contingit, & inde mors.

Quinta, terebrando sæpè fit noua inflammatio, & inde mors.

Sexta, aliquando propter inflammationem accenditur febris, & deinde sequitur exitium.

Septima, in terebratione cranei requiritur summa inedia, quam si in tanto labore ferant, vt plurimum pereunt.

Octaua squamma ossis fracti sæpè non percipitur, vbi sit, vt hinc reddatur opus inutile non sine mortis periculo.

Dicimus igitur, quod in magna consilij angustia melius sit terebrationem dimittere; sagax enim natura sæpè parat sibi iter, & sine terebratione squammam latentem, & absconditam saniem expellit, vel resoluit, & insensibiliter digerit.

Exemplũ huius admirãdæ operationis naturæ est pus in pleura inclusum, quod aliquando ad vasa vrinæ fuit propulsum: posset itaque facilius propelli si fuerit inclusum sub craneo, per foramina ossium cranei, etenim os cuneale habet decem, & octo foramina, occipitium septem: in temporibus vtrinque sunt quatuor, quatuor quoque sunt communia occipitio, cuneali, & temporibus per quæ natura posset pus excernere: nos tamen non omninò negamus terebrationis vsum, vt fecerunt Conciliator, & Cardanus, quorũ opinio omninò reluctatur experientiæ; multi enim mortem obirent, nisi terebratio administraretur; quare supposito, quod virtus permittat; quod sciatur, vbi sit pus, vel squama ossis, semper tere-

bratio erit admittenda.

Empirici solent errare, dum vtuntur repellentibus, quando non oportet: nouem sunt casus, quando repellentia non conueniunt.

Primus ex Galeno colligitur: 3. de med. loc. c. 2. vbi dicit, non esse vtendum repellentibus, quando humor fluit ad emunctoria auris, axyllorum, & inguinis, &c. & ratio est, quia materia peteret partem principem; partes enim principes in glandulas expellunt excrementa, vt in cloacam, & inde innumeris liberantur malis.

Secundus casus, quando repellentia nocent, est, dum egreditur materia venenosa, vel dum fluit in partes ignobiliores à corde distantes.

Tertius in motu critico nō vtimur repellentibus; quinimo, si tumor criticè factus sit, laxantibus est tractandus, vt in maiorem molem eleuetur: hic obiret quinque conditiones bonæ crisis a Gale. traditæ 1. aphorismorum 20. afferuntur, quarum prima est, vt fiat per euacuationem, & non per abscessum: secunda, vt euacuentur humores peccantes: tertia, è directo: quarta, vt æger facilè tolleret: quinta, vt fiat die critico: quando igitur seruabūtur hæ conditiones crisis euacuatio non erit repellentibus impedienda.

Quartus casus in plethora, vel cacochimia repellentia nocent: est Galeni de arte medicinali capite 96. & alibi, quod in principio apostematum plethora existente, non sint adiungenda repellentia: hæc sunt verba Galeni, corpora plethorica non admittere humoris retrocessus, cum vndique plena sint.

Quintus est, quando pars est adeo imbecilla, vt immineat periculum, ne calor partis extinguatur. Hic casus colligitur à Galeno 6. de med. loc. cap. 7.

Sextus est, quando pars afficitur vehementi dolore; tunc .n. vt dolor mitigetur, est lenienda; est Galeni 2. ad Glauc. cap. 2.

Septimus est, quando fluit materia ad partem vicinam parti principi, si in facie esset erysipelas, ibi repellentia propellerent ad cerebrum excrementa, quod esset inconueniens, eadem ratione, qui in angina vterentur repellentibus, errarent.

Audio his tēporibus Medicum rationalem patti externę gutturis in angina apocrustica applicare, à quo medendi modo, nisi abstineat, verendum est, ne aliquem miserum iugulet.

Octauus, dum materia est fixa, hicquè colligitur ex Galeno 13. metho. cap. 6. in principio enim fluxionis, quando humor videlicet est in venis, & in itinere, vti possumus repellentibus, quando verò est inclusus in spatijs nullo modo: quia humor factus crassus amplius nō potest regredi.

Nonus casus est, dum tumor factus est per congestionem, tunc .n. vti debemus digerentibus, & non reprimentibus.

Duo alij à Guidone ponūtur casus prohibentes repellentia: quia re vera possunt reijci, alter est, dum affectus fit solum à causa externa: alter, dū fluit materia crassa, horum primus est vanissimus, quia in vulneribus illicò vtimur repellentibus: secundus reluctatur Galeno 14. methodi 17. vbi hęc leguntur: repellunt enim non solum quæ astringunt, verum etiam, quæ sine adstrictione refrigerant.

Aliqua igitur repellentia sunt frigida & humida, & aliqua frigida & sicca, & hæc sunt fortiora, quia astringunt: dicimus, quod repellētia frigida, & humida, qualia sunt lactuca, nimphea, & alia id genus sint reprimentia accōmodata humorib. biliosis; frigida verò & sicca pituitosis, & crassis: quod Galeni testimonio confirmatur 6. de med. loc. cap. vltimo vbi dicit, in capite, si sint acoræ subflauę vtar repellentibus potius refrigerantibus, si acoræ sint ex pituita vtar astringentibus: ecce igitur, quod Galenus vtitur repellētibus, dum fluit materia crassa, & pituitosa: tandem de materia fluxa loquēs Galenus 13. metho. 6. dicit, tunc esse vtendum digerentibus, & non repellentibus.

Causa verò, cur in fluxione vti debeamus repellentibus, duplex à Galeno affertur 11. methodi cap. 15. altera est, quia repellentia virtute sua adstrictoria afferunt robur partibus, ne recipiant excrementa: altera est, quia exprimunt humorem tenuissimū inclusum: hęc sunt Galeni verba, apocrustica auxilia sunt adhibenda, quando fluxio petit aliquā partem, tum quia dant robur partibus, & roboratis prohibetur fluxio; tum, quia astringentia tenuissimum succum exprimūt: ibi Galenus reprehendit illos, qui vtebantur la-

xantibus, quia laxando tollitur affectarum partium robur, & partes implentur excrementis.

In hoc loco nostratium Empiricorum error notatur, dum ante totius purgationem in qualibet inflammatione vtuntur laxantibus, vt est oleum amygd. & alia vnguenta emollientia: quod Galeno reluctatur; dicit enim 2. ad Glauconem, vbi loquitur de inflammatione, quod duo errata ab Empiricis in curandis inflammationibus committuntur, primum est, dum localia applicant non purgato corpore. Secundum, dum vtuntur laxantibus: 13. methodi c. 15. docet in omni inflammatione esse vtendum moderatis astringentibus gratia corroborandi partem affectam: quinimò refert ibi casum Theagenis Cynici phylosophi, qui, cum haberet phlegmonem in Iecore, ab Atalo Medico laxantium vsu, est occisus.

Occurrunt dubitanda; quia sunt Empirici nonnulli, qui vtuntur repellentibus in glandularum ægritudinibus, quod ijs, quæ superius dicta sunt, reluctatur: confirmant auctoritate Rasis, qui libro de apostematibus dicit, plantaginem conuenire strumis, at plantago est auxilium reprimens, ergo.

Præterea Galen. 2. ad Glauconem pro curandis strumis vtitur plantagine.

Insuper afferunt Galenum 14. met. 17. dicentem: exiguũ vitiosi homoris, etiam si quis ad viscera, & ad magnas venas retrudat, nullum malum committet; quare non videtur inconueniens, si exiguus humor in glandulis sit, quod aliquando repelli possit ad partem principem.

Demum Galen. 10. de comp. med. sec. loc. vbi agit de podagra, dicit, in fluxa materia, & in parte ignobiliori nos vti posse repellentibus, hæc sunt verba: administrata totius euacuatione, vtimur repellentibus fluxionem in manibus, & pedibus, iuxta coxendicem verò minimè, ea cum in profundo sita sit iunctura, sanguis ex vicinis, & ambientibus vasis à musculis ad illam truditur; patet igitur, quod aliquando ex Galeno possint ignobilioribus partibus applicari repercutientia.

Ad primum argumentum respondemus, Rasim locutum fuisse de plantagine sicca, & non viridi; sicca enim abstergit, & discutit; viridis verò reprimit: Hinc Galenus 6. simp. med. cap. de plantagine dicit folia, & radices plantaginis exiccatas valere ad obstructiones Iecoris, & Renũ aperiendas: Hinc innumerabiles notantur errores illorum, qui vtuntur hyeme herbis siccis loco recentium, quæ natura, & qualitate valdè differunt.

Ad secundum argumentum, quod Galenus 2. ad Glauconem doceat esse vtendum plantagine, quæ astringit: Respondemus, quod Galenus non dicit plantaginem adstringere, sed σφίγγειν, quod verbum significat sistere, & compescere quare plantago, vt sicca & detersoria ex Galeno compescet strumas, & non vt viridis, & repercutiens: Galen. 14. methodi 11. dixit, quod strumis illa conueniat curatio, quæ debetur scyrrhis, & tumoribus induratis; quibus nullo modo conueniunt astringentia.

Ad tertium, dato quod collectus humor in glãdulis esset exiguus, dicimus illum esse adeo rebellem, vt timendum sit, ne viscera illum euincere possint; Præterea dicimus, Galenum non intellexisse de humoribus existentibus in glandulis, sed in alijs partibus: nulla enim alia corporis pars recipit humores adeo coctioni contrarios, & rebelles, vt glandulæ.

Ad postremum dicimus, quod in podagra solũ corpore purgato licèt vti repellentibus, neque illico in partem principem posset retrudi, quia pedes valdè distant à visceribus principalibus: In glandulis vero auriũ, & gutturis si vteremur repercutientibus, statim confluerent humores ad caput: tutius tamen semper est, vti repercutientibus corpore: existente purgato: exemplum enim est Galen. 14. methodi 17. traditum de Matrona Romana habente Herpetem in malleolo, quæ medicamento ex alga, quamuis corpus non erat purgatũ, sanabatur, & paulo post iterum in alijs partibus rumpebatur vsque ad genu, tandem à Galeno sanatur vsu seri lactis; cui admistum sit scamonei pauxillum.

Falluntur quoque plurimi dum porrigunt ægrotantibus alterantia, & cibum, quando non oportet: præscribunt post duas horas ab incæpto paroxismi calore, esse dandum serapium, & post serapium elapsis

elapsis duabus, vel tribus horis ouum, & quod pessimum est, mulierũ iudicio hoc summi momenti munus commendant.

Errant, quia sæpè incipiunt ægri exardere,& post inceptum calorem trium horarum spacio conseruantur extrema frigida, quod significat accessionem adhuc esse in augumento,quod cum ita sit, valdè lędunt, quia naturam rectè operãtem à sedibus febrilis foci distrahunt: & morbum intendunt.

Præterea dato quod in aliquib. duabus horis ab incepto calore, incipiat declinatio, non tamen id omnibus febricitantib. accidet:Gal.2.de diff.feb.3.& 11.dicit,longas,seu breues accessiones modò pendere à multitudine peccantis humoris, modò à qualitate, modò ab imbecillitate, & demum ab angustia meatuum; quare, cũ humoris quantitas,qualitas,imbecillitas, vel meatuum angustia modò sit maior, modò minor, eadem ratione accessiones erunt modò breuiores, modò longiores, & in longiorib. accessionibus erunt longiora principia, & longiora augumenta, vt omnino sit ridiculum in ægrotantibus omnibus accessiones in horas eodem modo semper diuidere;in aliquib. enim post duas horas ab incepto calore erit adhuc principium,in alijs augumentum,& in alijs status;quare hæc norma alterandi, & nutriendi est periculosa.

Falluntur quoque dum post tres horas à potione syrupi dant alimentum, tunc enim potest paroxismus esse adhuc in augumento:quãti uero sit hoc erratum,colligitur ab Hippocrate 1. de morb. vulg. com.2.tex.26.vbi dicit,Filiam Philonis septima die mortuam esse,quia intempestiuius cænauit.

Similiter Gal.dicit, Filiam Eurianactis mortẽ obisse, quia in paroxismo comedit vuę racemum:si itaq;in augumento dabitur cibus,vel alterans serapium, in discrimen adducetur ægrotus: medicus igitur iuuare non poterit, nisi prius cognouerit principium accessionis, & declinationis, accessionis, vt ante quinque horas possit proportionatum nutrimentum præscribere;declinationis,vt alterantia, & deinde cibus oppor tunè exhibeatur.

Sæpè aberrant,qui in hac re tanti ponderis stant relationi mulierũ,quoniã mærore confectæ sæpè referunt extranea,& minimè ad rẽ conferentia:illę semper verẽtur,ne æger fame pereat:neq;aliud cogitant,quã ventriculum cibis multæ nutritionis infarcire:si medici ab illis quærant accessionis principium omnia prępostere referunt,vocant.n.vt plurimum paroxismi principium, dum æger incipit anxietatibus premi, quod potius ad augumentum pertinet.

Demum væh ægrotanti, si ab illo Medico tractetur, qui stat relationi mulierum,quia huius medici auxilia necessariò importunè,& prępostere administrantur ex quibus quantum detrimenti sequatur, cæteri iudicent.

Similes medici sunt nostratum empiricorum plurimi,qui in maligna febre, vel nullum principium insultus obseruant, vel de accessionibus omnia concredunt mulieribus;& quod exitiosum est, manè audent præscribere, quæ vesperi, media nocte,& sequenti die essent administranda,quod erratum est inexcusabile.

Videtur,quod plurimi vtantur purgantib.& varijs auxilijs in statu morbi,quando minus oportet: Empirici,dum dira, & trucia sæuiunt symptomata, præcipuè videntur confugere ad purgationes ad sanguinis missiones,& ad vesicantia.

Errare videntur;quia clarissimè Hipp. 2.sect.aph.29.oppositum docet his verbis: vigentib.morbis quiescere multò præstat: & Gal.in com.habet hæc verba:circa initia morborum, in quib. speramus ægrum conualiturum,tentandum est, maiora afferre remedia,vt venæ sectionem, & aliquando purgationem, quorum neutrum oportet adhibere morbo consistente,quia tunc actiones morborum quammaximè fiunt;& infra,cum fiant actiones, superfluum est euacuare.

Prima ratio cur in statu morbi magnis remedijs non sint tractandi ægrotantes, est,quia tunc virtus est defatigata;est Gal. 1. aph. 25. quod humores non sint euacuandi,nisi virtus valida sit.

Secunda, quia natura non est distrahenda à concoctione, natura enim tunc agit singulare certamen, à quo si remouebitur facilè succumbet: verum, quia aliquando turgent humores, vel magis possunt indicantia ad indicandum reme-

dia, quam enarrata prohibentia ad prohibendũ; ideo Dogmaticus in statu morbi aliquando etiam vtetur magnis remedijs, quod est faciendum non sine exacto indicantium æquilibrio.

Reprehenditur tamen mos illorũ, qui in omni morbi tempore, & qualibet die sanguinē ab aliqua parte mittũt, vel medicinis importunis vexant ægrotos, & nunquam permittunt, vt æger quiescat.

Plurimi plus nutriunt in statu morbi, quam in principio; ij Gal. Hippoc. & præcipuis medicinæ fundamentis reluctantur: Hippoc. 2. de rat. vict. in ac. 18. eos reprehendit, qui primis diebus absolutam inediam obseruant, dum verò ad statum morbi propius accedunt ijs, quæ maximè nutriunt, vtuntur: hæc sunt verba, verum & medicos contra omninò, quam oportet facere non ignoro, quippè qui ab initio duos, aut tres dies, aut etiam plures ægros fame cruciant: deinde, & sorbitiones, & potus exhibent.

Empirici hunc ordinem Hippocratis peruertũt, primis diebus præscribunt febrientibus panem madefactum in iure pulli, & ouum recens: in statu, ijs addunt contusa caponis; quod omninò aduersatur etiam Galeno 1. sect. aph. 8. vbi dicit, cum morbus est in vigore, vtimur victu tenuissimo, tùm quia magna symptomata ægrum vexant; tum quia natura est occupata coctioni humorum.

Præterea in statu morbi virtus est adeò languida, vt vix possit tenuissimũ cibum assimilare: Galenus 1. aph. 4. dicit, in euacuato corpore refectiones non sunt securæ, cum natura sit facta debilis, & non possit coquere, neque distribuere alimentũ, vel assimilare: primis diebus debilitantur ægroti medicinis, & phlebotomia: in statu cũ sint debiles, refectiones nõ sunt securæ: Præterea non sunt securę, quia (ut diximus) distrahitur natura ab humorum coctione: nihilominus mulieres, circulatores: & Empirici aliam obseruant medicinam, putant uirtutem languidam indicare, quæ ualdè nutriunt, & fortem indicare inediam: Galenus 1. sect. aph. com. 12. desumit rationem uirtutis ab ijs trib., à uiribus ęgrotantis à constitutione morbi, & à particularibus accessionibus.

Quo ad uires ęgrotãtis attinet, Galen. 2. methodi 5. dicit, quando uirtus facilius morbum tolleret, tunc ægrum esse cibãdum: addi potest, at sic est, quod in statu morbi maximè læduntur ægri, & minus tollerant, ergo minus cibandi.

Quo ad cõstitutiones morbi, dicimus, in inflammationibus minus esse nutriendum; quia inflammatio semper habet annexam intemperiem, & solutam unitatem; præterea inflammatio est ferè uniformis, & non edit paroxismum, in cuius declinatione natura possit quiescere: hinc dicimus inflammationem magis prohibere cibum, quam intemperiem sine inflammatione.

Demũ dicit Gal. quod paroxismi prohibent cibũ; quia natura tunc est maximè occupata, & non potest cibis, & morbi insultibus uacare. Hinc Gal. 1. ad Glauc. 10. dicit, in tertiana non exquisita solum alternis diebus esse cibandum, ut effugeret periculum cibandi in accessionibus.

Verum non negamus, quod aliquando non sint ægroti in statu quoque reficiendi, & præcipuè si aliquod urgens sit, quinimmò est Gal. 1. aph. 9. ubi dicit, quo circa aliquando in ipso uigore morbi nutrire cogimur, ubi casus interuenit robur naturæ dissoluens: Pręterea sũt picrocholi, qui habent corpora disposita ad hecticas febres, de quibus Galen. in meth. dicit, quod nisi cibo in principio paroxismorũ refocilentur, in habitum hecticum cadãt oportet; si igitur nullum fuerit urgens, quod cibum indicet, seruanda erit Galeni sententia, tom. 1. ad Glauc. 13. ubi dicit in acutis in principio uictu solidiori, si uires nõ ualent, in statu iuniori, tum 1. sect. aph. ubi dicit, in longis morbis oportet conseruare uires quales accepimus, in acutis satis est, eas seruare debilitatas.

Quoties uerò sit dandus cibus, dicit Galen. 2. de ragione uict. 36. ijs uerbis imbecillitas indicat sępè quidem, sed paulatim dandum alimentum: firmitas semel, & multum, quod plurimi Empirici non obseruant, quia dum uires sunt languidissimæ, dant quæ maximè nutriunt, & sæpè: dum robustæ parum.

De erratis circa quomodo. Cap. IV.

QVomodo agendum à passione indicantis desumitur: indicans non patietur

titur à remedio tribus modis, vel quia indicatum seu remedium sit diminutum, vel abundans, vel extraneum; ratio est, quia vni indicanti (vt diximus) vnicum debet esse remedium, & non plura: omnia igitur, quæ non iuuabunt sub aliquo ex ijs tribus continebuntur.

Cæterum remedia malè administrata, quæ pertinent ad Quomodo, sunt proponenda: exordiamur ab extraneis; hæc enim nullo modo conueniunt, quia, cum sint alterius generis, non aduersabuntur morbis, si vera est Aristotelis sententia proposita in prædicamento qualitatis, quod in illo genere, in quo est vnum contrarium, sit & alterum.

Quidam putant, quod calculus in Renibus, & Vesica existens frangi possit succo citri, electuario ex vitro, decocto saxifragiæ, verbenæ.

Quidam valdè confidūt in cinere scorpionum, in Yrci sanguine: quæ materiæ nec diminutè, nec abundanter possunt calculum frangere, vel comminuere; vocabuntur igitur remedia extranea, & transcendentia.

Si remedium esset istius virtutis, vt lapillum existentem in vesica, vel in renibus posset frangere, prius viscera exanimaret, intestina vellicaret, & ad vltimum partes viuentes, qua transiret, laceraret, antequam calculi extimam superficiem comminueret.

Hic non possum omittere, quin erratū cuiusdam nostratis reijciam, qui in percelebri viro calculo vesicæ laborāte multis dieb. vsus est electuario ex vitro: dum enim putat calculum comminuere, excedit intestina, dysenteriam efficit, & immaturè tam præclarum virum interimit.

Errauit, quia remedia, quæ haberent virtutem frangendi calculum, nihil efficerent, nisi super ipsum detinerentur: actio ex Aristotele 1.de gener. non fit nisi per contractum.

Sed demus, & non concedamus, quod hæc remedia, quę per os assumuntur, sine læsione aliarum partiū eant ad calculum, illum solum obuoluant, & tangant, quid tum postea? frangerent ne illud? obuoluas calculum polline vitri, vel adamantis, quod fortius est, & anni spacio sic obuolutum conseruas, experientia videbis, calculum integrum, & nullomodo comminutum conseruari: quod cum ita sit, fatuum erit credere, quod assumpta per os possint calculum renum, vel vesicæ comminuere.

Dum in Renum, & vesicæ inflāmatione vtuntur diureticis, videntur errare; quoniam diuretica ad loca illa affecta alia plura excrementa secum rapiunt, & morbum intendunt.

Eadem ratione videntur errare, dum in collica passione exhibent pharmaca, hæc enim intestinum collum debilitatum recrementis implent, vnde truciores, & scelestiores succrescunt dolores.

Clysteres etiam potētes non euacuāt à toto, quia in appēdice cæci intestini adest valuula, quæ impedit ingressum ad superiora. Hinc Gal. 5. met. dicit, „ vix ad ieiunum ascendere clysteres: Neque obstat alius Gal. locus 2. de sympt. caus. vbi habet clysteres peruenire posse ad vētriculum, quia hoc contingere potest quando ventriculus & intestina sunt valdè imbecillis & valuula valde laxata: quo casu vera est Rasis sententia à continentis dicentis, si initiantur suo clysteres, ad nonū ventriculum & ad nares posse peruenire præcipuè si intestina laxata & debilia sint.

Similiter non licet in vteri passionibus menses mouentia porrigere, vt plurimi Empiricorum quotidiè faciūt: quod manifestissimè errent, est Gal. auctoritas 6. de morb. vulg. com. 2. text. 7. hæc sunt verba, vitiata vesica, aut renibus, melius est per aluum deriuare, quam per vrinam euacuare: & 13. methodi c. 11. dicit, cū iecur incipiat phlegmone laborare, & aliquis tentet medicamenta exhibere, maximam excitabit inflammationem ęquè ac, si cum renes, aut vesica laborat, aut vterus, & menses deuocet: subdit ac vomitu vti pudibundis laborantibus est auxilium reuellens: valebit ergo in Gal. doctrina hæc consequentia, vterus, renes morbo laborent ergo neque diuretica, neque menses mouentia sunt porrigenda: non tamen omnia diuretica sunt interdicenda, sed solum calida, quæ secum ferunt alia excrementa; quia si partes illæ fuerint refrigerandæ, & contemperandæ, diuretica frigida, vt lac, sem. mellonum, & alia id genus laudantur.

Præ-

Præterea si esset aliquod vrgens veluti in desperata vrinæ suppressione, tunc ad cantharides confugimus; nunc nō loquimur de vrgentib. sed solum de indicantibus:laudat Gal.vomitum,vt auxilium reuellens, qui pndibunda laborantia valdè iuuat; Ego in sæuissimo arenularum dolore hactenus non inueni præstantius remedium vomitu,statim mitigantur dolores,quod fortasse fit, quia loco ab impetu vomitus arenulæ dimouentur.

Præterea,qui vtuntur in calculo diureticis calidis, errant primo,quia diuretica secum ferunt excrementa, & aperiunt meatus.

Secundò lapidem denudant,& inæqualem,& asperum reddunt:lapis, dum crescit,inæqualiter crescit,quia augetur iuxtapositione,conditio eorum, quæ crescūt per iuxtapositionem non est, vt æqualiter,& secundum omnes partes crescant, quia hæc est conditio animatorum,& hęc est ratio, cur calculi, ut plurimum inæquales,& asperi sint: uerum,quia renes, aut uesica asperitate læderetur, sagax & prudens natura eum muscosa, & lubrica pituita induit, ne partem uiuentem vellicaret.

Diuretica magnum afferunt detrimentum,quia calculum circumuentum uiscosa pituita denudant, qui ob asperitates adeo pungit, ut post breue deinde spatium vlcus exitiosum efficiat,unde adeo trucia excitantur symptomata, ut nulla mors hac crudelior accidere possit.

Audias quomodo famosus quidam Circulator hac scelestissima morte calculosum perempsit:Hic porrexit misero ualentissima diurecia, quæ mouerunt lotia fæculentissima, quia uiscosam, & lubricam pituitam, quæ erat tamquam calculi puluinar,à calculo separauit: illicò melius habuit;putabatque iam esse liberatum, & Circulatorem, ac Æsculapium laudibus ad sydera extollebat: Verum post paucos dies calculus nudus, & asper cepit paulatim excedere,& terebrare uesicæ parietes, & doloribus,quos ante nunquam fuit expertus,uexari; mox facto ulcere,eoq;canceroso ut uidimus post sectum eius cadauer, tor penis lacerabatur, ut fatear, me ante nunquam uidisse mortem uiolentam, quæ esset hac trucior, atque crudelior:miser potuisset, uel se permittere Lithotomo cum spe salutis, uel multo temporis tractu sine cruciatibus adhuc frui lucis vsura; uoluit tamen circulatori, vel potius carnifici se committere: patet igitur non solum ratione, verum etiam experientia, quod calida diuretica in calculosis sint perniciosa.

Inter extranea remedia pro malis qualitatib.veneficis debellandis à nobis reponuntur margaritæ, bezoar, cornu cerui: bezoartica;laudata à Pharmacopeis, quia ijs citius,quam alijs medicinis, ditescunt: hæc aliquando Probus Medicus cogitur exhibere, quamuis sit manifestissima impostura; quoniam dum æger in deterius labitur: si antea bezoartica medicus non adhibuerit omnes putant illi esse malorum acceptum referendum.

Ratio,cur Bezoar,quod defertur ad nos despici debet, est, quia referunt sudorem excitare,quod (vt docet experientia) est falsum;Præterea in nostro Bezoartico lapide intrinsecus est nucleus, vel palea, quod ostendit esse artefactum.

Insuper videtur fabulosa eius Historia, à Serapio lib. agg. habetur esse lachrymā ceruorū orientis,quæ sic fiat,cerui comedūt serpētes,vt deponant senium, deinde intrant flumen & immerguntur vsq; ad caput,& tamdiu morantur,donec sentiāt veneni vires esse superatas, interea emittunt lachrymā,quę oculorum angulis adhæret donec exiccatur, inde cadit,& inuenit: Alij dicunt, quod in ventre huius animalis bezoar inueniatur; quod si ita esset mercatores,qui Venetias tot precio. sos lapillos adferunt, semel ceruum deferrent.

Eadem ratione reijcimus,quod ferunt de virtute cornu rhinocerotis aduersus venena;quia experientiæ non respondet: vereor ne, quod refertur de rhinocerote sit omninò falsum; per rhinocerotem intelligimus monocerotem,& non quemlibet monocerotem (multa enim sunt animalia monocerota in quibus cornu è media fronte protenditur (sed intelligimus illum monocerotem, de quo referunt esse feram indomitam quidem & hominibus crudelem & ob eius robur inexpugnabilem, quam feram aiunt virgines puellas ita venerari,vt ipsis visis,mansue-

scat

scat & iuxta eas in somnũ delapsam capi, & ligari posse:similem monocerotem inueniri negamus; etenim,si tam virtuosum quadrupes inueniretur, integrum apud Regem Hispaniarum, vel Turcarum fuisset visum,& expertum;sed apud neminem istorum,virtutes cornu rhinocerotis celebrantur,ergo non est credendum,quod alibi inueniatur.

Præterea inter Bezoartica sunt Hyacinthi, coralli, & cæteri preciosi lapilli, quippe si experientiæ, & rationi stãdum neque occultis, nec manifestis qualitatibus iuuant maligna febre correptos: non occultis; quia,hæ qualitates (vt ostensum est libro 8.) non dantur; non manifestis, dicunt enim exsiccando hæc Bezoartica aduersari putredini,at sic est,quod assumpta non possunt tangere putredinem insidẽtem venas proximas cordi, ergo non exsiccabunt:nulla actio manifesta fit sine contactu; exempli causa, si adesset vlcus putridum in extrema corporis parte, & Medicus exsiccans medicamentum non vlceri,sed alijs partibus adiungeret, nunquam vlcus exsiccaret,quinimò Astantes medicum valdè irriderent.

Similiter quo pacto volueris putredinem existentem in uenis proximis cordi bolis cordialibus exsiccare? Ergo non semel bolos cordiales per secessum integros vidi excretos.

Præterea dato, quod smaragdi, Hyacinthi, & saphiri possint malignã putredinẽ arcere: dicimus,quod ij lapilli, quos habemus, non sint orientales, sed boreales, & vilissimo pretio emantur.

Ad hęc dato,quod essent orientales,& quãdam mirificam haberent virtutem, nostrates illis abutuntur; quia aliqui cibis illos permiscent, aliqui tribus horis ante cibum illos sumũt:Est Auenzoar 1.Thes. sit.cap. 1. qui ijs verbis docet tempus opportunum sumendi smaragdum „ qui sumpserit Theriacam,vel smaragdũ non recipiat cibum,nisi post septem horas, & non exhibeatur cibo in stomaco existente,præterea pulueres bezoartici cibis cõmisti plura incommoda ægrotantibus afferre possunt; quia sicuti ex quolibet puluere misto humidis rebus fit gluten; sic bezoarticus puluis cibo mistus gluten efficiet, quod venas capillares Hepatis summa cum ægrotantium iactura obstruere posset.

Videntur errare,dum ægrotantibus alterantia, quæ habent potentiam refrigerandi dant actu calida, est Galeni 3. de temp. cap. 4.quod viscera ab illis refrigerari non possint,nisi caliditas actualis, & acquisita prius pereat; hæc sunt verba, dum aliquid agendo patitur, in patiente si est aliquis effectus acquisititius ex accidente, perit celeriter; subdit Galenus, in applicandis iis,quæ natura sunt nobis frigida,& per accidens calida,si debeant refrigerare perit prius acquisititius calor; datque hoc exemplum Galenus, si papaueris succus exhibeatur calefactus,paullò post in ventre euadit frigidus, & natura ad tollendum acquisititium calorem extrinsecum immissum magis affligitur, quod ita se res habeat, proba experientia dicens,quod ptisana, lac,& far demissa in ventrem imbecillum aliquãdo cuomi actu frigida; ventriculus enim antequam concoquat, prius acquisititium calorem superat, quo superato aggreditur concoctionem, & solum illo concoquẽdi tempore alterantia frigida refrigerant, quando vero sunt cocta, & superata non refrigerant, sed augent calorem naturalem:quodquè ita sit, audite Galenum loco citato: lactuca afficit corpus nostrum, vt medicamentum toto concoquendi tẽpore,vbi iam est assimillata,& cocta,non amplius refrigerat, sed naturalem calorem auget: alterantia igitur refrigerantia non debent esse actu valde calida, nec calefacienta actu frigida, sed moderata quia actio syruporum non incipit, nisi reducantur ad pristinam naturam.

Sed exurgit dub.quia ex Gal.13. meth. 12.habetur, quod alterantia extrinseca non debeant applicari actu frigida,quare tanto minus dabimus alterantia intrinseca actu frigida,hæc sunt Gal.uerba, si hepar inflammatione laborare incipit, medicamentum actu frigidum non applicabitis;at si brachia, vel crura incipiant inflammatione affligi, medicamentum poterit apponi actu frigidum.

Respondemus,quod Galenus dum dicit,inunctionem actu frigidam non esse apponendam regioni Hepatis, quod non intelligit ratione indicantis calidi,de quo

nos loquimur, ſed ratione prohibentis: meatus externi circa regionem hepatis non debent frigiditate externa aſtringi, quia per illam partem maximè ventilatur iecur, alterantia igitur nec calida, nec frigida eſſe debent, non calida; quia actus alterantium omnium inſequuntur energiacam potentiam: non frigida, quia magis poteſt prohibens, relatum, quam indicans: in pedibus, vel cruribus inflammatis vbi magis poteſt indicans, quam prohibens, actu frigida alterantia apponuntur: Ex ijs colligimus erratum illorum, qui in alterantibus glacie vtuntur, ſit enim indicans calidum vt libet, nunquam alterans refrigerabit, niſi prius caliditas acquiſititia, vt dicit Galen. loc. cit. omnium deſtruatur.

Lædunt quoque febricitãtes, dum eos collocant in aere calido, & occluſo: permittuntquè, vt æſtiuis temporibus claudantur fores; & feneſtræ, perinde ac febris indicare calefaciens, & non refrigerans: aer incluſus tam malis halitibus refercitur, vt facilè interna viſcera ad maiorem putredinẽ diſponat: audiamus Galenum 9. methodi 14. qui aerem calidum febrientibus omninò interdicit, ſi morbi ſpecies eſt calida, & ſicca præparabis ambientem aerem cubiculorum frigidiorem, & humidiorem; ſubdit, in æſtate, in morbo calido & ſicco ſubterraneas domus eligimus, & ad ſeptentrionem verſus, ac aſpergas humore aſsiduè, eorum pauimenta exornes germinibus, & floribus frigidis: malè igitur agunt, qui permittunt, vt claudantur feneſtræ: aer non perflatur, euadit calidus, & putridus, & febrienti nihil poteſt eſſe eo deterius, & perniciofius; hinc Galen. in morbis calidis ſubterraneas domus ad ſeptentrionem verſus locatas eligebat, vt aeris caliditas, & halitus putridi, qui eleuantur in cubiculo, noui, & puri aeris flabello ventillarentur, & mala qualitas caloris febrilis reprimeretur.

Malè agunt quoque, dum permittunt, vt plurimi ingrediãtur cubiculum; quia multorum halitus aerem corrumpunt, Galenus 10. methodi cap. 8. habet; turba amicorum calefacit cubiculũ, quare prohibendum, ne ingrediantur: ſi turba amicorum, qui ægrotantium animos ſedare, ac demulcere poſſent, eſt à Gal. interdicta ne cubiculum calefiat; quanto magis erit prohibendum, ne claudantur feneſtræ? non ſolum enim calefieret cubiculum, verum, fuligines putredinoſæ cum puris aeris inſpiratu non perflentur, in deteriorem conditionem laberetur æger.

Nec objiciant, quod ab aere frigidiori cutis denſetur, & obſtruatur, & inde maius detrimentum naſcatur.

Galen. enim loco citato ſtatim occurrit huic dubitationi his verbis „ quod ex aeris frigidi inſpiratione magis ſit futurum commodum, quam ex cute denſanda incommodum.

Verùm quamuis condenſatio cutis ſit cauſa caloris, poteſt quoq; vitari hoc incommodũ, ſi æger coopetiatur, aer enim frigidus inſpiratus interna viſcera refrigerabit, & intenſum calorem compeſcet, nihil enim promptius temperaturas humorum immutat, quam aer, vt dicit Galenus 3. de hum. com. 2. hæc ſunt verba, ſi aeris nos ambientis temperies immutetur, etiam humores neceſſariò, immutabuntur: nihil itaque citius emendabit efferuenem viſcerum calorem, quàm aer frigidus: & nullus error in febribus malignis, & ardentibus maior fortaſſe erit, quam ægros in locis calidis occluſis, & hominum turba plenis tenere.

De Erratis circa vbi agendum.
Cap. V.

Quia actiones, & vſus omnium partium corporis non callent, nunquam (vt ait Galenus 1. de loc. aff.) internas ægritudines cognoſcere, & curare poterunt; quia ex læſis officijs vbi ſit indicans, & vbi debeãt remedia applicari, eſt colligendum; Galen. 13. meth. c. 17. & 18. & alibi ducet, quod à ſubſiſtentia indicantis vbi ſit agendum deſumatur.

Nos in 3. libro tradidimus methodos cognoſcendi ſpecificas partiũ affectarum differentias: quarum contemplatio tanta eſt, vt Galenus 13. methodi cap. 20. dixerit; ſi quis adimeret indicationem ſumptam à parte, is totam medicinã ſex diebus addiſceret: noſtrũ hic eſt, aliquot errata Empiricorum, qui internas ſubſiſtẽtias indicantium non perquirunt afferre:

re: quoniam de modo cognoſcendi internas affectuum ideas in libris superioribus abundè egimus.

In primis illud ſe offert commune erratum medicorum vulgarium, dum in omni morbo putant, humores peccantes purgantibus medicinis tolli poſſe; eſt Galeni ad poſthumum cap. 3. quod multæ ſint viæ, quas natura aperit pro expellendis excrementis, per vomitum videlicet, per alui profluuium, per vrinæ multitudinem, per ſudorem, per ſanguinis eruptionem, per hæmorrhoidas, &c. cur itaque plurimi in omni morbo putant catharticis eſſe vtendum; perinde ac natura non poſſet per alias regiones corporis aggredi criſim, quam per aluum; ac vnica eſſet indicantis ſubſiſtentia, vnicum vbi agendum, vnicuſque, & vniformis in omnibus medendi modus.

Dum natura eſt prona & procliuis, vt ſoluat morbum per ſudorem, vel per vrinam, ſi porrexeris pharmacum, impedies illicò criſim; quia motũ contrarium efficies; raptus humorum per aluum eſt omninò oppoſitus raptui per ſudorem, per vrinam, per vomitum, & per fluxionem ſanguinis è naribus.

Amplius Galenus 5. de loc. aff. 2. & alibi de morbis, qui fiũt in pectore dicit, nõ euacuari excrementa pectoris per aluũ, nec per vrinã: percelebris quoque eſt Hiſtoria Pythionis ab Hippocrate propoſita, in qua refert Galenus, affectionẽ pectoris, quę erat in Pythione per ſputa perfectè curari, vrina adhuc manẽte cruda; quia, vt ſubdit Galenus, affectus pectoris nec per vrinã cognoſcitur, neque expurgari: Sæpè Thoracis morbi ſoluuntur, & ſuperantur vrina cruda perſeuerãte: qui igitur putant, catharticis morbos omnes curari poſſe, tòto cœlo aberrãt, quia plurimæ ſunt viæ, eæque inter ſe contrariæ, per quas ſolers natura morbos ſoluit.

Cæterũ veritas melius percipietur, ſi ægros ab Hippocrate propoſitos expẽdamus, quia in illis, tãquã in ſpeculò omnia potiora medicinæ fundamenta elucent: Horophons 17. die ſudore iudicatur: ponamus, quòd medicus plebeus dediſſet Horophonti pharmacũ 16. die, certè non ſudaſſet, quia medicamentum trahens ad intima: humores diuertiſſet naturæ inclinationẽ, unde magis grauata natura facilè potuiſſet æger ad exitium perue nire.

Cleonactides 80. die copioſo ſudore iudicat; ſi hic æger fuiſſet tractatus ab Empiricis noſtratibus, qui ſolis pharmacis putant tolli poſſe morbos, ſudorem anteuertiſſent, & natura per medicinas diſtracta ab hac optima criſi in peiorem ſtatum fortaſſe incidiſſet.

Mulier decumbens in litore trimeſtri fœtu grauida 14. die per uomitũ, & ſudorem ægritudine liberatur: cui dubium; quod ſi Empiricus ei pharmacũ dediſſet die 12. vel 13. quòd criſis hęc fuiſſet diſtracta, & decima quarta nõ fuiſſet liberata?

Cherionas vigeſima liberatur multitudine biliosarum urinarum, ſi pharmacum ſumpſiſſet, naturæ impedita fuiſſet, & criſis illa die non eſſet ſecuta.

Virgo in Abderis ardente febre uigeſima ſeptima per ſudorẽ copioſiſſimum liberatur: eodem modo liberatur (ut dicit Hippocrates) Nicodemus: ſi rudis Medicus ijs dediſſet medicamẽtum paulo ante criſim, an ne malè egiſſet, profligando naturam, quæ non erat inclinata, ut per aluum moueret?

Mulier moroſa tertia die liberatur; quia muliebria multa deſcenderũt, quomodo ergo hæc mulier potuiſſet liberari medicamento? peſſimum igitur eſt arbitrari, quod medicinis ſoluentibus omnes ægrotantes ſint tractandi.

Virgo in Lariſſa ſexta die liberatur per fluxum ſanguinis è naribus, & ſudorem; erat ergo humoris peccantis ſubſiſtentia ſupra gibbam iecoris; quia narium uenæ à iugularibus enaſcuntur, & iugulares à caua prodeunt, quæ ſupra gibbam habet ſuam ſedem: Quomodo igitur per aluum excrementa exiſtentia in caua propenſa, ut per ſudorem, per nares, uel per urinam excernantur, medicamentis auferri poterunt?

Meton quinta die morbo acutiſſimo liberatur per ſanguinis euacuationem è naribus: Hippocrates ſapientiſſimus, ut illicò Metonem ad priſtinam ſanitatem transferret, noluit mouere per aluum, ſed paulo ante criſim ei parauit lotiones capitis; quia uidebat harum auxilio naturam iuuari ad perfectam criſim faciendã: quibus adminiſtratis, largè è naribus

effluxit

effluxit sanguis, & sine medicinis statim fuit liberatus: nostrates Empirici non solum caput lauissent, immo, si probus Medicus in simili casu lotiones proposuisset, increpassent, & ei vitio vertissent, tantus est medendi abusus.

In simili casu mea sententia fuit semel iniustè reiecta: erat patiens in quo stillæ sanguinis è naribus incæpere in die indicatoria, Ego imitatione Hippocratis lotiones capitis proposueram; cæteri medici summis fere vocibus, medicinam, & hyrudines hæmorrhoidibus applicandas proposuerunt, & inde naturæ adeo fuerunt impedimento, vt amissa occasione fluoris sanguinei è narib. facta fuerit viscerum inflammatio, & miser, qui omninò debebat ab hoc discrimine enatare, tãdem importunis medicinis funeratus est.

Quorsum post tres dies voluistis repetere medicamentum leniens, si paulo ante intestina fæcibus fuerunt euacuata? Quorsum voluistis vti hyrudinibus in partibus infernis, si natura euacuationi per nares erat inclinata: opus erat, vt imitaremini Hippocratem, qui Metonem lotionibus statim liberauit: variæ enim subsistentiæ indicantium omninò variãt vbi sit agendum: si subsistat indicans in Thorace, non debemus vti medicinis, vt vidimus in Pythione; quia Thoracis affectus per tussim curantur sic febris ardens per sudorem, vel per vrinam iudicatur, inflammatio iecoris præcipuè sanguinis profluuio, tertianæ vomitu, & splenetici hæmorrhoidibus: verum antequam administrentur auxilia, opus est, signa omnia indicatoria expendere, quia hæc nos docebunt naturæ inclinationem.

Postquam de fluore sanguinis è narib. locuti sumus, se offert ridiculum remediũ empiricorum, qui dum arcere volunt fluxum sanguineum è naribus adiũgunt astringentia narium pinis, credentes quod indicans subsistat in naribus, cum subsistat in venis cauis; Hinc tollitur hæc hæmorrhagia secto cubito, quia seruantur quatuor requisita reuulsionis, quorum primum est, seruare rectitudine, secundum per vasa communia euacuare, tertium trahere ad originem, quartum per distantissima.

Demum sæpè videmus, pueros lumbricis vexatos, ab Empiricis, qui nesciunt vbi subsistant, medicinis importunis tractari, quia, dũ lumbrici sunt in tenuib. intestinis, vtuntur clystere, dum in crassis potionib. Auic.l.3.fen. 16.tract.4. cap.25. dicit, vermes si supra vmbilicum fuerint, administranda ea quæ bibuntur; & si fuerint apud vmbilicum, & sub eo, clysteria imponenda: qui igitur præbent medicamentum per os, lumbricis existentibus in crassis, agunt frustra, quia antequam descendat medicina, ita alteratur in supernis partibus, vt eius virtus retusa non valeat vermes occidere, nisi fortasse medicamentũ sit natura insuperabile, sicuti est mercurium; quod mirificè illos occidit, vel quod à Gal. li. de theriaca ad Pis. proponitur, estque cantharis læuigata pota cum radice brioniæ, quæ medicamenta semper sunt lumbricis deleteria: similiter si vtantur clysteribus lumbricis existentibus in partibus superioribus, tempus conterunt, & frustra vexant ob incognitam subsistentiam ægrotos.

Vt errant, dum in lienis affectibus putant, quod vbi agendum sit vena saluatella. Cap. VI.

HOdierno die, & olim ante Gal. in animis multorum vixit error hic insignis, quod saluatella vena sit splenetica, lienosis solum conferat, & quod falsissimum est à splene exordium trahat: quo fit, quod nullus sit quartanarius, nullusq; inflammatione splenis correptus, cui non secetur hæc vena.

Cæterum, quia error est valde communis, præcipua eius fundamenta proponam, eaquè conuellam, vt veritas melius elucescat: primum aduersariorum fundamentum videtur, quod à Gal. colligi possit 3.de anatomicis admi.c.5.vbi habet hæc uerba, lienem iuuari asserunt ex euacuatione venæ inter anularem, & minimum digitum.

Confirmant similiter suam sen. Gal. auctoritate 1. de hum.com 13.vbi dicit, liene inflammationem patiente venam sinistræ manus internam secabis si iecur fuerit inflammatum, internam dextræ.

Præterea l.de cur.rat.per s.m.c.14 16.& 2.ad Glauc.habet; liene inflammato venã ma-

manus ſiniſtræ dicit eſſe experiendam. Idē cōfirmat 13.methodi 11.ijs verbis, vbi iecur phlegmone eſt correptū,ſecatur vena in dextra manu, vbi lien in ſiniſtra.

Inſuper confirmant ſuam opinionem auctoritate Hippoc.lib. de morbis partic. 25.vbi habentur hæc verba,peripneumonia, & pleuritide laborantibus venā manus ſplenitidem appellatam eſſe aperiendam:addunt, Soranum Epheſium in ſua introductione cap.1.hæc afferre, in lienis inflammationibus venam ſecus minimum digitum exiſtentem ſuo quoque tempore aperiri conſueuiſſe.

Auicen.lib.3.fen.22.tract.2.c.25.vbi dicit,in lienis,& iecinoris affectibus,ſaluatellę ſectionē antepoſuerunt ſectioni Baſilicæ;Præterea eſt Oribaſ.7.collect.med. l.3.& alibi:eſt Aet.ſer.3.c.12. Paul. l.3.de re medica; Alex.lib.8.cap. 12. Actuarius lib.3.methodi cap. 1. Raſis 9. ad Almanſorem cap.70.Haly 7.pract.cap. 40. Rabi Moyſes particula 22. ſuorum aphoriſm. & demum Serapio tract. 6. ſui breuiarij capite 15.conuenire videntur,quod in affectibus lienis,&vbi melancholia redundat,ſit ſaluatella vena ſecanda.

Quo ad Galenum attinet,reſpōdemus, quod 3.de anat.admi. cap.5. ex ſententia aliorum loquitur; verba Galeni hęc ſunt, aſſerunt lienem, iuuari ex euacuatione ſaluatellæ,cum igitur dicat[aſſerunt]aliorum opinionem proponit; Dum vero afferunt loca 1.de hum.com.13. in inflammatione videlicet lienis venam ſiniſtræ manus internam eſſe ſecandam, & 2. de ratione vict. 10. & alibi cit.locis; reſpondemus Galen.per manum,niſi dicat ſummā manū ſemper intelligere brachium; 3.enim de anatom.admi.declarans,quod in brachio ſint duæ venæ, & vna arteria, habet hæc verba, vna ſanè arteria, duæ autem venæ in totam manum perreptant, quod nullomodo de ſumma manu poteſt intelligi: ſed de brachio.

Nec obijciāt, quod Galenus 1.de hum. 13.clarè dicat, eſſe ſecundam venam, inter digitum minimum & anularē: quia ibi intentio eſt Galeni enumerare omnes venas,quæ aptæ ſunt,vt ſecentur: proponit ſaluatellam,quia ipſa quoque adferre poteſt magnum beneficium hepati, & lieni, dum virtus non fert euacuationem per vaſa cubiti,quæ cum ſint maiora,maiorem requirunt virtutem permittentē, vel dum venæ cubiti non apparent; Neque Galenus loco citato ſaluatellam vocat ſpleneticam, neq; dicit, magis iuuare ſplenem, quam venæ cubiti, à quibus immediatè ſaluatella dependet.

Quo ad Hippoc. quod dicat l.de morb. 25.ſaluatellam eſſe ſpleneticam:Reſpondemus libros illos de morbis eſſe ex omnium ferè opinione genuinos,& ſpurios.

Quo ad Soranum Epheſium attinet, dicimus nobis non reluctari; quia ſolum refert, quod ſuis temporibus in lienoſis ſaluatellam ſecarent: priſcis enim & modernis temporibus fuerunt empirici, qui corporis anatomem nunquam viderunt, quique in communem de ſaluatella abuſum inciderunt,qui ad hæc vſque tempora, quaſi per traditionem in animos noſtratium hoc erratum tranſtulerunt, meritò igitur Sorranus reprehendit illorum opinionem, qui crediderunt, quod lienoſis magis ſaluatella, quam vena cubiti prodeſſet.

Similiter Auicen.ex aliorum ſententia eſt locutus,quia dixit, quod aliqui ſectionem ſaluatellæ antepoſuerunt Baſilicæ.

Itidem Oribaſius loco citato apertè dicit,quod nonnulli in affectibus lienis eligunt ſaluatellā; eius verba adeo ſunt clara, vt non indigeant explicatione.

Quod vero Paulus non fuerit illius ſententię,quod ſaluatella ſit ſplenetica;illum legamus libro 3. cap 49. vbi dicit laborante liene anteponendam eſſe cubiti venam, eique ſummæ manus: ſi Paulus credidiſſet ſaluatellam eſſe ſpleneticam ei in affectibus lienis non antepoſuiſſet ſectionem venæ cubiti: Alexander quoque loco citato habet, hæc verba non apparentibus venis brachij,ſaluatellam eſſe ſubſtituendam:idem quoque dicit Actuarius; vt mirandum ſit, quomodo, qui ſequuntur Empiricorum abuſum audeant afferre auctoritates falſas:Tandem Serapio, vbi dicit, ex ſiniſtra manu in febre, melancholica ſanguinem eſſe extrahendum per manum dicimus, illum intelligere brachium, niſi addat ſummam.

Nulla igitur auctoritate Græcorum, vel Arabum Empirici poterunt defendere, quod ſaluatella ſit ſplenetica, habeat-

que cum morborum splenis prærogatiuam, quam venæ cubiti non habeât maiorem: Veteres enim nominati auctores, qui omnium bonarum artium fuerunt auctores in tam manifestum errorem non poterant incidere.

Cæterum auctoritate, & experientia anatomię confirmemus, quod saluatella non sit splenetica: Legamus Aretheum antiquiorem Galeno lib.2. de curat. acut. morb. vbi habet hanc verborum seriem, nonnulli medicorum dixerunt venam, quæ est inter minimum, & anularem digitum ad lienē vsque pertingere; verum, & hæc ipsa est propago venarum cubiti, sed cur isti potius eam, quæ propè digitos est, quam quæ in cubito, cum vena cubiti amplior sit, & ad fluxum habilior eligunt? mirabatur Aretheus crassissimam medicorum suorum temporum ignorantiam, qui nesciebant, vnde saluatella traheret suum principium.

Eadē ratione quoque nos mirari possumus nostratum Empiricorum inscitiā, qui de re medica, de Hippocr. & Gal. & de re anatomica semper loquuntur, quâuis nunquam Hippocratem, & Galenum legerint, vel anatomiam viderint.

Insuper confirmatur Galeni auctoritate 3. de loc. aff. cap. 7. vbi dicit, dum sanguis melancholicus abundat, venam cubiti esse secandam, nec verbum quidem de saluatella protulit: sed clariùs adhuc Galenus libro de cur. ratione per s. m. ostendit, quod saluatella cum lienosis nullam habeat prerogatiuam, habet enim hęc uerba: inuenire tamē nequeat, quamobrem medici in lienosis sanguinem detrahere neglexerint, si quidem ingentem utilitatem prouenire conspexi, si libra dumtaxat detracta foret ex interna sinistra cubiti: Cui dubium, quod si saluatella lienosis magis conferret, quàm uena cubiti, quod de saluatella eo loci, & non de uena cubiti asset locutus.

Amplius Galenus loco citato habet hæc: affecto liene haud æquè adiuuerit circa anularem digitum sinistræ manus, incisa uena, ac si internam cubiti secueris: Qui putant saluatellam esse splenéticam dicunt, non reperiri in codice græco particulam (haud) uerum esto, quod non reperiatur quid tum? sequitur ne propterea saluatellam magis conferre lienosis, quam cubiti vena, cum dicat æquè, hanc & illam iuuare lienosos?

Demum 2. libro de ratione vict. in ac. comm. 10. habet, affecto liene maximè est secunda vena interior cubiti, quæ si non appareat, secetur ea, quæ ex cubito obliquarum venarum sit, & hæc est mediana, quæ similiter, si non appareat siccari debet humeralis; & tandem, si omnes sint occultæ, secentur quæ in vlna existunt, inter quas est saluatella: ecce quod quælibet alia cubiti vena magis potest ex Galeni sententia in lienosis affectibus pellendis, quam saluatella.

Verùm vt manifestissimo testimonio ostendam quænam sit uera & genuina Galeni sententia legamus lib. de cur. rat. per sangui. miss. cap. 14. sub finem capitis, vbi habet hæc ferè uerba „ nihil notatu dignū solet effluere ex ijs uenis in angulis oculorum, neque sub lingua, neque inquit si in pedibus aut summis manibus secentur: quare perspicuū est ex Gal. sententia nullam maiorem utilitatem oriri ex sectione saluatellæ, quam ex alijs.

Denique anatomiæ experientia exactè docebit, saluatellam nihil cum splene habere, nisi commune consensum, quē habere potest quælibet uena cum uniuerso corpore; de quo communi consensu Gal. lib. de uenæ sect. aduersus Erasistr. cap. 4. & Hippocr. lib. de alimento, dicunt omnium partium corporis esse vnum confluxum, & unam conspirationem: omnes anatomici Prisci, & Moderni sciunt, splenem surculis uenæ portæ solum irrigari: omnesque similiter sciunt, uenas manus, & brachiorum non esse portarum: quare, qui dicet saluatellam esse spleneticam, quemadmodum elapsis mensibus à Rudi Oenobarbo audiuimus in re clarissima, & apertissima ad libitum, & improuiso uanissima protulisse: Hic reddens rationem, cur saluatella multum iuuet spleneticos, dicebat in anatome imposuisse specillum in canum uenæ saluatellæ, & sensim per communem cauitatem peruenisse ad lienem: ego aderam, sed admiratus eius audaciam, tacui; tum, quia ille erat ineptus, ad discendum, tum, quia illum docendo esse magnum inimicum lucratus.

Tandem

Tandem cum non semel viderim ex sectione saluatellæ spleneticum recepisse beneficium notatu dignum, cogitaui id euenire ratione anastomasis arteriarum summæ manus cum venis saluatellis, & quia lien est refertissimus arterijs, ideo per saluatellam sectam depleri lienem, nisi igitur hæc sit causa, cur sectio saluatellæ iuuet spleneticos, magis quam alia vena cum qua non sit anastomasis, aliam adinuenire nescirem.

Proponuntur octo sophistica argumenta, quibus nonnulli probant, quod semper ad cutim debeant attrahi humores maligni vesicantium auxilio. Cap. VII.

QVi in omni maligna febre vtuntur vesicantibus, hoc fundamento videntur esse suffulti, quod semper sit proprium naturæ, vt turgentes humores ad cutim propellat: si igitur hoc fundamentum reiecerimus, inde statim patebit, quod malè agant, qui in omni maligna febre vtuntur vesicantibus.

Cæterum antequam ex Galeni fundamentis veritatem declaremus argumenta illorum, qui semper in maligna febre trahũt turgentes materias ad cutim proponamus, eaque pro viribus diluemus.

Primum aduersariorũ argum. desumptum est à Gal. 3. de naturalib. facultat. 13. vndecimo methodi 20. & lib. de cur. ratione per s.m. hocque est: excrementa abvna in aliam partem, donec omnium imbecillimam inueniunt, transmeare: addũt, sed hæc pars imbecillima est cutis, ergo.

Confirmant argum. quia ex Gal. 2. de vsu par. c. 5. quando cutis non suscipit excrementa corporis, partes interiores magis afficiuntur, & eò magis, quò interiores partes redditæ sint imbecillores ab obstructione, intẽperie, uel inflãmatione; Ex ijs inferũt semper humores malos esse trahẽdos ad cutim, & per consequẽs vesicãtia turgẽte materia semper cõuenire.

Secundum argumentum sumunt ex Tucyd. testim. dicentis, in truci illa pestilentia fuisse seruatos illos, in quorũ manus, vel pedes procumberent maligni humores, qui excedebant, & ulcerabant illas partes: ex hac Historia colligunt naturam sẽper habere promptitudinem expellendi malos humores in extremas partes; colliguntque, partes extremas non sine maximo beneficio uesicãtijs posse exulcerari, & naturam semper exercere hoc munus expellendi malignos humores ad cutim.

Tertium colligunt ex Gal. l. de cib. boni, & mali succi, ubi habet: quibus nihil horum accidit, interierunt omnes, aut cũ manifesto visceris vnius phlegmone, aut ob uehementem, & malignam febrim: qui verò seruati sunt, id fuit factum, uel ob eruptiones in cutim siue per sudoré, siue per erysipelata, vlcera, phlegmones, herpetes, impetigines, psoras, & lepras. Ex hac auctoritate, & experientia inferunt, malignos & turgidos affectus optimè curari posse transponendo humores peccantes ad cutim vesicantium auxilio.

Quartum argumentum à Galeno desumunt 5. methodi cap. 12. ibi hæc verba leguntur, atque cum ita iam vacuati essent, qui euasuri erant, his pustulæ, quas exanthemata vocant, nigræ toto corpore, multæ confertim apparuerunt, vlcero. sæ quidem plurimis, omnibus certè siccæ: Inde colligunt, quod sit conuenientissimum, vt in omni febre maligna ad cutim propellantur turgentes humores.

Quintũ desumunt ex casu Horophõtis 3. in 1. epid. ab Hippocr. proposito; Huic ægroto morbo existẽte crudo accidit abscessus in cruribus, & inde malignissimo affectu liberatur, inferunt ergo optimum foret, si in omni maligna febre, crudo quoque existente morbo ad crura, virtute vesicanti um traherentur humores.

Confirmant quoque, quod morbo existente crudo id fieri possit exemplo Sileni, & Critonis; & de Sileno Gal. in com. dicit, non perijsse Silenum nono die, vt erat rationi consonum: sed vndecimo; quia papulæ ad cutim octauo die transmissæ sunt, ergo & nos, vt naturã imitemur, morbo quoq; existente crudo, humores ad cutim vesicantibus transponemus.

De Critone, cui secundo die erãt confluxi humores ad pedem, dicit Galenus, cum pes totum humorem peccãtem non caperet retrocessit; & quia malignus erat excitauit furiosum delirium, & perijt; ex hac Historia colligunt, vesicantia conuenire in febribus malignis, quia humores dum essent attracti & confluxi ad pedes non retrocederẽt, si continuò vesi-

cantium beneficio expellerentur,& noui humores illùc attraherentur.

Sextum argumentum est à simili, dicunt enim,si in qualibet febre crudo existente morbo vtamur in principio cucurbitulis, frictionibus, & balneis: & in peste,carbunculis, & bubonibus apparentibus, vtamur ferro, igne, & vesicantibus: cur in febre maligna materia existente cruda,& furiosa non conueniret vsus vesicantium ad cutim, & postremas partes humores trahentium? addunt,si in morsu canis rabidi statim vtimus, scarificamus,vesicantia adiungimus,vt virus non petat altiores, & nobiliores partes: similiter erit procedēdum vesicantibus, dum humores maligni repetunt ad cor.

Septimum argumentum ex Hippocrate colligitur; 6. enim aphorismorum habet,erysipelas ab interioribus ad exteriora bonum: Galenus in commento dicit, omne quod ex profundis,& nobilioribus partibus ad cutim transfertur:bonū contra verò,si ad interiora, malunt & Hipp. paulò post dicit, ab angina habita, si tumor fiat in collo, bonum Gal. in com.dicit,quod causa huius est; quia ex partibus infirmioribus, & principalioribus transferre passiones ad cutim confert;similiter 3.aph. 20. & 4. de acutis 30.habet, quia trāspositio ad exteriora, ad cutim,ad pedes, ad manus semper confert ad salutē, ideo in angina, si appareat tumor in collo est bonum, trahitur enim materia à centro ad circumferentiam.

Octauum argumentum desumunt ex 8.de comp.med.sec.loc.c.4. vbi Galen. in stomachi distensione, & inflatione dicit esse applicandam spongiam aceto acerrimo imbutam pedibus, & brachijs gratia reuulsionis: eadem ratione dicunt, in omni maligna febre conuenire vesicantia; quæ exulcerando attrahant humores malignos petentes cor ad partes extremas:adduntque,quod nihil fortius attrahere possit vesicantibus, quia id efficiunt ratione caloris dolores, vi vacui (& vt aiunt nonnulli) similitudine totius substantiæ, putant enim quod deleteria vesicantium natura deleterios, & malignos humores attrahat,vt magnes ferrū; His, & similibus argumentis suffulti plurimi dicunt, turgidam materiam semper esse transponendam ad cutim,idque promptè fieri posse vesicantium auxilio.

Ostenditur, quod argumenta superius allata pro vesicantium defensione sint paralogismi. Cap. VIII.

NEgare nunquam potui,quod humores praui,& maligni aliquando non debeant transponi ad cutum,& ad extremas partes vsu potentissimorum reuellentium,inter quæ tenent vesicantia primum locum: verum qui ex propositis argumentis colligunt,quod non aliquando tantum, sed semper praui humores malignarum febrium debeant his potentissimis reuulsorijs ad cutim transponi,in manifestissimum errorem incidunt; ideo eorum argumenta superius relata reijciam, & potiora (nisi me fallat opinio) fundamenta hic, & in sequentibus capitibus pro vesicantium defensione proponam.

Primum fundamentum est, quod natura modò moueat per aluum, & modò per vrinam, modò per tussim, & modò per cutim,Gal.1.aph.21.habet euacuantibus conferentia loca sunt intestina, venter,vesica,uterus, cutis, nares, &c.subdit Gal. ex ore Hipp.dicens: medicum naturæ inclinationem obseruare, & si idonea fuerit inclinatio, ei adminiculari, si verò noxiam illam reuellendo prohibere: est quoque Hipp.sententia 2. in 6.de morb. vulg.28.quæ ijs verbis exprimitur:reuellendū est,si non repāt,quo expediat;si verò quò expediat,eis aperiēdavia est,prout singuli repūt:quibus positis:si natura nullam inclinationem habuerit ad cutim, vt quid auxilio vesicantium vti volumus? quasi quod natura esset alijs vijs destituta,& nunquā esset inclinata ad mouendū in partem contrariam cuti: quasi, quod nunquam crisis fiat per aluum, & per eruptionē sanguinis è natibus, quæ è diametro opponuntur crisi, quæ fit per eruptionem cutis, pedum, & brachiorum.

Secundum fundamentum est, quod materia turgens, & maligna moueatur modò per cutim,modò per aluum,modò per vrinam, & modò per fluxionem sanguineam, & per alias partes: patet ex Hippocrate, quia in aphorismis dicit, si materia turgeat dandum medicamentum

tum in principio, & id fiat cum præme ditatione, ideſt dandum eſt medicamentum, quando materia habet raptum ad uentrem, in quo caſu nullo modo ſunt ad cutim tranſponendi humores, & ratio eſt, quia eodem tempore in uiuentibus non licet uti motibus oppoſitis.

Quod uerò criſis non fiat ſemper per cutim, non deſunt exempla Hipp. Meton enim ſanguinis eruptionē è naribus quinta die liberatur: Mulier moroſa largè eiectis mēſtruis per uterum maligniſſimam febrem euincit; Virgo in Lariſſa ſuperat acutam febrem ſexta die, quia copioſus è naribus effluxit ſanguis: ſtupidi itaque & hebetis ingenij eſt arbitrari, quod ad cutim ſemper maligni humores debeant ueſicantium auxilio tranſponi.

Tertium fundamentum: ſi natura uergeret per nares, & medicus per aluum, uel per aliam regionem nollet euacuare, naturam rectè operātem impediret, eius uires frangeret: & ualdè opprimeret, notiſſimus enim eſt Hippocratis aphoriſmus ſuperius quoque citatus, quò natura uergit eò ducere oportet, &c.

His iactis fundamentis omnia argum. facilè ſolui poſſunt, quia omnia concludunt, quod ſemper ſint tranſponendi humores maligni ad cutim, & ad partes poſtremas, quod propoſitum fundamentis ab Hippoc. & Gal. deſumptis reluctatur.

Primum argumentum erat tale; omnes humores ſunt tranſponēdi ad locum debiliorem, at cutis eſt locus debilior, ergo ad cutim ſunt tranſponendi: argumentum eſt in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis, & ad primam figuram reduci nō poteſt; maior propoſitio eſt falſa, quia humores ſunt tranſponendi, quo natura uergit: dummodo locus ſit conueniens, nihil refert, quāuis non eſſet cæteris omnibus debilior: minor uerò non poteſt conuerti, quia non ſolum cutis eſt locus debilior; verum aliæ quoque partes aliquando eſſe poſſunt loci debiliores: ſi .n. natura eſt inclinata euacuationi per aluum, tunc aluus erit locus debilior; ſi per nares, uel tuſſim; nares, & trachea erunt partes, quæ minus reſiſtent, & quæ vocari poterunt cæteris omnibus debiliores.

Quod attinet ad ſecundum tertium quartum, & quintum argumentum dicimus, quod omnia vnica reſpōſione dilui poſſunt: quia omnia colligūtur ab exemplis: oſtenſum eſt in fine ſuperioris libri, quod exēpla, experimēta, & inductiones nullomodo concludāt; hæc.n. inſtrumenta primò procedunt ex meris particularibus, à quibus nil ſequitur, ſecundò exempla, & experimenta cadunt in tertiam figuram cum concluſione vniuerſali, quod eſt monſtruoſum, & ab Ariſtotele 2. priorum cap. de inductione reiectum.

Nam, quamuis in illa peſtilentia à Thucydide relata omnes, quibus nō acciderit aliqua in cutim humorū eruptio, perierint; non propterea ſequitur, quod natura in omni peſtilentia, & in omni maligna febre eodem modo diſpoſita ſit ad tranſponendos humores per cutim, aliquando enim peſte affecti liberantur per narium hæmorrhagiam, aliquando per alui fluorē, vel per alias regiones ſine vlla inclinatione, & eruptione in cutim.

Similiter dū dicūt, quod illi ſolum ſeruati ſunt, qui eruptiones in cutim habuerunt, & quòd Horophôs, Silenus, & Chrito fuerunt ob tranſmiſſionem humorum in cutim ſubleuati; nihil concludunt; quinimò miror, cum ab exemplis velint hoc vniuerſale colligere, quod in omnibus maligna febre correptis ſint tranſponēdi humores ad cutim, non proponant mille alios noſtri tēporis ægrotātes, qui quotidie per tranſmiſſionē humorū ad cutim liberantur; ſæpiſſimè enim videmus malignas febres curari per ſudorē, eryſipelas, abſceſſus, vlcera, & per alias eruptiones in cutim: ergo quoque eis proponerē mille alios ægros maligna febre correptos, qui curati ſunt per fluxum ſanguineum è naribus, per alui fluorem, & per urinam: uaniſſima itaque erunt argumenta propoſita: reluctanturque rationi, experientiæ, & auctoritati Hipp. & Gal.

Ad ſextum argumentum, quod erat ſicuti vtimur, crudo exiſtēte morbo, cucurbitulis, & in bubonibus peſtiferis ferro, igne, & veſicantijs, cur non licebit in febribus malignis, vti iiſdem remedijs, quæ ad cutim tranſponunt humores?

Reſpondemus nullam eſſe ſimilitudinem inter bubones, quippè qui iam cuti adhærent, in quos viroſi humores confluunt, & humores malignos latentes in venis,

venis, qui nullam inclinationem,& propensionem ad cutim ostendunt: ostendimus libro de indicatione,quod non partes corporis sint illæ, quæ indicant; sed natura propria ægritudinis, quæ dicitur de morbo, & de eius causa: morbi cutis, vel aliarum partium affectarum de læsis partibus per se non prædicantur, quia morbi & causæ sunt accidentia locorum affectorum.

Præterea,propositum argumẽtum est analogismus empiricus,quia procedit ex symptomatib.ægrotantis, & nõ ægritudinis, quia colligunt esse vtendum vesicantibus non à natura malignæ febris, vel ab humorum inclinatione,& propẽsione, sed à symptomatibus Horophotis Sileni,vel Chritonis,quæ non pertinent ad methodum curandorum morborum, accidentia enim sunt extra methodum.

Amplius experiẽtiæ nõ respõdet, quia modò humores maligni habẽt raptũ per aluũ,modò per vrinã,uel per alias partes.

Denique argumẽtum propositum videtur esse à simili, & dicitur enthimema ex signo solubili, quod reijcitur ab Aristotele in libris priorũ; etenim humorũ transpositio ad cutim est signum solubile, & accidens separabile malignarũ febriũ;ostensum est superius per varias regiones moueri posse malignos humores.

Addunt quoque nonnulli,quod sicuti in morsu canis rabidi vrimus, & vesicas excitamus,ne virus cor obrepat,eadem ratione in malignis febribus vtemur vesicantibus.

Respondemus, quod in morsu canis rabidi locus affectus est pars externa, in malignis febribus est cor,vel partes proximæ cordi, quæ possunt propellere viriosos humores per hæmorrhagiam narium, vel per alias regiones, tuncque Medicus trahens ad cutim impediet naturam rectè operantem.

Ad septimum quod dum transferuntur à profundis partib. ad cutim humores mali,fit bonum: respondemus,quod bonum quoque est; vt transferantur ad intestina, & ad vasa vrinæ, quare argumentum non concludit,quod propterea vesicantia semper bona sint, suadet tantum,vt aliquando bona esse possint.

Adoctauum,dum dicũt, sicuti in stomachi distensione à Galeno,& Archigene laudatur, vt spongia aceto acerrimo imbuta partib.extremis applicetur, causa reuellendi humores; eadem ratione dicunt valere in maligna febre vesicãtia: argumentum non sequitur; apertè enim dicit Aristoteles 2.priorum cap.de exemplo, quod primum de medio nunquam concluditur per simile tertio, ratio est, quia similitudines sunt passiones generũ, & non specierum;indicationes (vt ostendimus) solum desumuntur ab ideis specificis, & non à genericis, vel singularibus.

Præterea alijs quoque modis posset hoc argumentum infringi: sed quia credimus in malignis febribus vesicantia aliquando habere locum, hoc argumentum cum alijs propositis inter probabilia collocabimus.

Reijciuntur argumenta illorum, qui nunquam admittunt vesicantia in malignis febribus. Cap. IX.

SVnt alij, qui tenent in maligna febre, nunquam esse humores transponendos ad cutim vesicantium auxilio: quorum opinio est omninò falsa; quia licet hoc vehemens auxilium febri, vt febris,incommodum sit,attamen illius maleficio aliquando summum beneficium in transponendis humoribus ad cutim compensatur.

Primum argumentum, quod nullomodo in febribus liceat vti vesicantibus, aduersarij desumunt ab auctoritate Hippocratis,Galeni, & cæterorũ græcorum, qui nunquam vsi sint vesicantibus.

Argumentum est probabile,& per cõsequens nullius vigoris:quod sit probabile patet ex Arist.1.top.ibi enim dicit,quod omnia argumenta ab auctoritate desumpta sunt probabilia: quod topica, & probabilia argumẽta sint nullius vigoris patet, quia omnia sunt cum principij petitione,supponunt enim,quod est probandũ,si nihil supponerent, non essent argumenta probabilia,sed demonstrationes.

Præterea,qui colligunt esse spernendũ vesicãtiũ vsum ex eo quod Gal. vel Hipp. de illis non sint locuti, adeo vanũ faciunt argumentũ,vt neque verè topicũ,& probabile dici mereatur; locus enim topicus

esset, si proponerent auctoritatē Gal. quæ clarè exprimeret vesicantia non esse admittenda in febribus malignis, quod non inuenient; apud Gal. enim, & Hippoc. neque reijciuntur, neque nominantur vesicantia, quare argumentum neque inter topica collocari meretur.

Secundum argumentū; illud medicamentum ex Hipp. & Gal. in febribus solum est permittendum, quod quietē parit, sed vesicantia quietem nō pariunt, sed tenent in motu totum corpus, ergo non sunt in febribus admittenda; maiorē probant, quia concoctiones quiete fiunt.

Primò respondemus concedēdo, quod vesicantia noceant, attamen dicimus, adeo iuuare, & prodesse posse, vt illius maleficio ægrotantes longè maiori beneficio compensentur.

Secundò dicimus, quod argumentum propositū est vitiosum, quia est in prima figura cum minori negatiua, quod ab Arist. est reiectum; quia non concludit, est enim à destructione antecedentis ad destructionem consequentis, tali pacto si est aqua est elementū, sed non est aqua, ergo non est elementum, quod non sequitur.

Similiter dicūt si medicamentum quietem pariat, est admittendum, sed vesicantia non pariunt quietem, ergo non sunt admittenda; reducitur ad primam figuram cū minori negatiua hoc modo, omne medicamentum quietem pariens est admittendum, vesicantia non pariunt quietem, ergo non sunt admittenda: quod nullam habet virtutem illatiuam.

Tertium argumentum colligunt ex Hippocrate, qui habet, si in principio febrium acutarum materia turget, pharmacum est propinandum; inferunt, ergo non vesicantia.

Respond. non semper in malignis febribus conuenire vesicantia, sed solum quando humores possunt trasponi ad cutim; etenim, si habeant raptum ad intestina, pharmacū dandū est: quando Hipp. dicit, si materia turget, dandum est pharmacum, idque fiat cum præmeditatione, intellexit tūc esse consulendū, an humores turgentes habeant aliquā inclinationem ad aluum, quia, si nulla esset humorum propensio in illam partem; nō pharmacū, sed alijs auxilijs transponentibus humores, eo quò vergerent vteremur.

Præterea accidit materiæ turgenti, vt possit per aluū euacuari; qui igitur ex hoc accidēte, vult concludere, quod in acutis, dū materia turget, solum pharmacū administrari possit, & nō alia auxilia, incidet in Elenchum accidētis, qui apud Aristotelē tenet primum locum Elenchorum in re.

Præterea Arist. 2. post. 25. explodit duplex problema à demōstratione: æquiuocum, & accidentale, quis nō videt, habere raptum per aluum prædicari per accidēs de turgente materia? quis non videt, admodum rarò accidere, quod in acutis, dū turget materia, dari debeat pharmacum?

Quartum argumentum, si papulæ efflorescunt, vesicantia impediūt hanc humorum, vel vaporum transmissionem ad cutim, quæ, vt in casu Sileni nos docuit Hippocrates, vtilis est: Silenus enim non vndecimo die, sed nono perijsset, nisi octauo apparuissent papulæ, quod verò vesicantia impediant, patet, quia non ad cutim, sed ad postremas partes attrahunt humores; argumentum est nullum, quia nos non tenemus uesicantia in omni febre maligna esse administranda.

Præterea argum. est uitiosum; quia est à partibus ad totum, quod est ualde explosum in 2. prior. non ualet in acutis febribus cum papulis uesicantia non conueniunt: non conueniunt in malignis febribus cum narium hæmorrhagia, uel cum alui fluore, ergo nunquam conueniunt; argumentum est omninò uanum.

Quintum argumentum: excretiones, dum crudi sunt humores, dicunt non iuuare: quod argumentum nullum sit, patet: quia possem propterea dicere, non esse in principio morbi phlebotomādum, leniendum, vel pharmacū exhibendum, quod reluctatur Hippocrati dicenti in principio, si aliquid uidetur mouendum moue, & si materia turgeat aliquando pharmacum in principio, crudis existentibus humoribus, esset exhibendum.

Sextum argumētum, dicunt, quod uesicantia calefaciāt, & propterea febribus nullo modo cōuenire: Respōdemus primò, quod omnia medicamēta quoque calefaciunt: disputationis cardinē nō perceperunt, quia omnes concedūt, quod uesicantia, & omnia medicamenta corpora

 u ucu-

viuētia lædant: agitur hic an maius afferant beneficium, quàm maleficiū, patet, quod veſicantia non calefaciant; quia ſi ex Galeno quinto methodi decimotertio catarrhus ſalſus ſuffert Thapſiam, & caput non calefit;tantò minus cor,& cætera viſcera à veſicantibus, quæ extremis partibus,quæ valdè à corde remotæ ſunt, patientur calorem; Hinc Gal.2.de differentijs feb.vltimo dicit,partes,quibus adhibentur ſinapiſmi, & veſicantia calefieri,& non remotas.

Demū,dato,quòd veſicātia calefaciāt, & ægros perturbent, nō ſequetur, ſi maius ab illis oriretur beneficium, quā maleficiū,quod non eſſent adminiſtrāda, ex Gal.14.met 13.colligitur quòd vt curetur morbus periculoſus, poſſumus facere aliū minus periculoſum; Hinc morbos incurabiles aliquando facimus,vt à mortis periculo liberētur ęgri:ſicuti,dum abſcindimus arteriā,vt curetur aneuriſma,carnēque abſcindimus vt tollatur grangræna.

Oſtenditur, quod maligni, & turgentes humores poſſint aliquando veſicantium auxilio tranſponi ad cutim. Cap. X.

TAm furioſam malignitatem aliquādo humores excipiunt,vt niſi externis partibus vehementiſſima reuulſoria, qualia ſunt veſicantia, adiungantur, viſcera illis impleātur, & inde pereant; ne igitur hoc accidat,prudēs medicus, ſpreta febre, humorum cruditate & ægrotātis quiete cogitur ad extremum hoc auxilium confugere:Quod verò in arte medica habeat locum, & à Galeni principijs, & fundamentis non abhorreat, poteſt plurimis auctoritatibus confirmari.

Primus locus eſt 1.de hum.com.13. vbi habet hæc, ſi redundantia ad caput, aut ventrem feratur, medicamēta mordacia manibus, pedibuſque admota reuellere contrariam in partem ſolent; valet ergo in Galeno hæc conſequentia, redundantia fertur ad caput, ergo manibus, & pedibus ſunt apponenda mordacia; an verò mordacia ſint ex cantharidibus, euphorbio,flamulationis,vel ex alijs:nihil refert: quoniam materiæ remediorū ad methodū non pertinent: ſatis eſt, quod hoc auxilium reuellens materiam petentem caput fieri poſſit ex acri medicamento.

Neque obſtat,dū dicunt febrem impedire;quoniam in omni caſu ſunt indicantia,& prohibentia libranda, & trutināda; quia ſemper ei, quod magis vrget, eſt attendendum: etenim (vt dicemus in libro de iudicantium æquilibrio) dum fit comparatio inter vrgētia, & cauſas principales, cauſæ principales non ſunt tanti, vt impediant vrgentia, quin ad ſe creationem trahant: ſimiliter,dum fit comparatio inter cauſam,& morbum,prius attendimus cauſæ,quam morbo; quinimò ſæpenumerò omninò ſpernimus morbum; in pituitoſa enim febre vtimur exſiccantibus, quæ reluctantur febri: ſi denique fit cōparatio inter impedimenta,& morbum,morbum quoque deſpicimus, veluti,ſi in capitis vulnere ſquammę oſſis detineantur; tunc tantum abeſt, vt vulnus trahat ad ſe curationem,vt potius dilatetur, & maius fiat, vt commodè oſſium ſquammæ egrediantur.

Empirici noſtrates, quia de hoc indicantium æquilibrio nihil omninò ſciunt, incidunt quotidiè in ſexcēta errata; quia tota re uera medicandi peritia in hac indicantium comparatione conſiſtit.

Quibus poſitis, ad obiectionē reſpondetur, quod licet ueſicantia noceant febri, poſſunt tamen malignis humoribus, qui urgentium uicem ſubeunt tantum prodeſſe, ut maleficium longè maiori beneficio compenſetur.

Hinc, licet maximè hominib. noceat, vt arteria abſcindatur, attamen in aneuriſmate vt maius malum euitetur,abſcinditur; tunc magis poteſt urgens, quam corporis arteria, quæ maxima cum difficultate agglutinatur. refert Gal.5. meth. ſeptimo & 14.methodi hiſtoriam iuuenis cui ſecta cubiti arteria coaluit.

Similiter digitum morſum à uipera, uel à cane rabido uitæ gratia abſcindimus: Galenus 3.de loc.aff. 7. circa caſum ruſtici, cuius digitum uipera mormorderat,qui falce ictam partem, ab ultimo articulo reſecaret: Hinc in gāgręna igne, & ferro corporis particulas auferimus; quia ei quod magis urget,eſt uacandum: Hinc, ut hominis uita ſaluetur, terebramus craneum, & uulnus ferè exitioſum facimus. Hinc errificum uulnus inter anum, & teſtes fit, ut extrahatur lapis

Pri-

Patimodo Plinius 7. natu. historiarum cap.9.refert de partu cæsareo Scipionem Africanum priorem,Iulium Cęsarem, & Manlium , cæso ventre matris natos esse.Paulus Ægin.ait mortem non sequi ex necessitate ablata , & dissecta matrice, vulnus non necessariò est lethale: ideo satius est periclitari , an infans saluari possit, quam spe adépta relinquere negotiū.

Quò fit, vt Cornelius Celsus li.3. in fine noni capitis iurè hęc dicat.Circumspecti hominis est, & nouare interdum , & augere morbum , & febres attendere, quia curationem,vbi id quod est, non recipit , potest recipere id quod futurum est: quapropter quamuis vesicātia febres accendant , vigilias inducant , continuò ægrum vexent, & aliquando intollerabiles meiendi difficultates pariant, nō propterea semper,& in omni casu sunt despicienda: an ne, si solummodo illorum auxilio posset diuerti humorum turgētium furor,& impetus in cor, & cerebrum, illis vteremur ? & omnia mala faceremus, dummodo ægrotus mortem non obiret.

Semper miratus sum , quod dētur Medici, ijque dogmatici,qui respuunt ea de causa vesicantia,quia calefaciunt,& quia augent febrim , quod , quamuis sic esset, ostendunt prima artis medicæ initia non callere; quia tota ratio medicandi in æquilibrio indicantium , & indicatorum consistit: nullum enim medicū auxilium inuenietur , quod non laceret , quod noxam animo,& corpori non inferat

Hinc Gal.l.de opt.sect.cir.fin dicit,nullū remediū potest impune administrari.

Oxymel quod est leuissimū remedium Gal .11.meth.cap.12.dicit tradere intestina, tussim excitare, & lædere partes neruosas , subdit nullum inueniri remedium quod citra noxā magnificè prosit . Phlebotomia frangit vires:Cassia ventrē perturbat , & cætera omnia auxilia aliquos languores ægrotantibus afferunt: illa tamen auxilia eligimus,à quibus maius beneficium,quam maleficium resultat.

Cornelius Celsus vir sanè insignis indicantium æquilibrium considerans peroptimè dixit, circumspecti hominis esse gratia præcauendi futuram tempestatem , interdum augere morbum , & accendere febrem ; quia ei , quod magis vrget , est attendendum .

Secundus locus est 5.simp.18.vnde colligere possumus,vesicantia doctrinę Galeni maximè cohærere,ibi habet hęc verba, omne deleterium venenū à foris impositis medicamentis euacuatur , nempè aut caliditate attractionem molientibus, aut totius substantiæ similitudine; quare, si ratione caloris venenum à profundis corporis partibus foris attrahi possit,quātò magis materia hæc putrida , & vrgens attrahetur à vesicantibus,quæ non solum virtute caloris,sed doloris,& vacui attractionem moliuntur .

Tertius locus est 6.epid sect.3.text. 41. vbi docet modos , quibus mouentur humores ab vno in alium locum. dicit, loca aliorum locorum morbos excipiunt , pro vt succi commutāt sedes aut ob dolorem partis, aut ob grauitatem humorum , aut aliam causam; aut ob acre medicamētum irritans, aut frictionem , aut ob calorem extrinsecum:si ex Galeno succus obrepēs caput,vel cor potest virtute acris medicamenti à propria sede dimoueri, erit quoque possibile, vt putridus,& malignus humor a corde,à cerebro, & à cæteris visceribus vesicantium auxilio dimoueatur,& inde transponatur ad extremas partes.

Stupidi,vel inexperti homines mihi videntur , qui hanc possibilitatem negant; etenim non solum vesicantia opportunè administrata possunt malignos humores ad infernas partes transponere , & inde præseruare cor, & cætera viscera ; ne pereant; verum accidere potest iterum talis casus (sicuti vidimus)vt æger maligna febre oppressus sanetur, quia ab hostis ense vulneretur ; si igitur inflictum vulnus ab ense hostili potuit diuertere humores petentes cor, & ęgrum ad salutis portū trāsferre,quanto magis possibile est,vt vesicantia rectè administrata aliquādo id efficere possint:similiter stupidissimi,& imprudentissimi mihi videntur illi , qui in omni febre maligna vtuntur vesicātibus; hancque opinionem reiecimus superius.

Insuper cognoscemus vesicantia summum beneficium aliquādo afferre posse, si expenderimus causas salutis, & mortis nonnullorum ægrotātium Hyppocratis , loquens igitur de Larissa Caluo , qui febre maligna erat detentus,dicit, in femore do-

re dolorem persensisse, quod erat bonum signum, at dum femur dolere desit, dicit Hip. id euenisse, quia tunc ascenderunt in caput humores qui eū deinde occiderunt posita hac Historia, cui dubium, si humores in femore existentes non petiissent, caput, vel cor, quod Larissa euasisset? dum erant in femore non petiissent caput, si potentissimo auxilio reuulsorio, quale est vesicans, fuissent ad femur perpetuò attracti, & per inflicta vlcera euacuati.

In Virgine, quæ in vestibulo templi habitabat, ad ipsum obseruabatur; quia adueniente dolore pedum, statim cessauit delirium, ex Hipp. igitur sent. quia humores ad pedes confluunt, sedari potest delirium; si igitur sit, vel immineat delirium, possibile est, vt sedetur, & præseruetur vesicantium vsu; potest enim contingere, vt aliquando natura aliquam habeat inclinationem ad mouendos humores ad postremas partes, attamen non sit tantæ virtutis, vt ex se sola, vel frictionum, balneorum, & cucurbitularum auxilio possit diuertere humores à corde; sed solum id efficiat adiuta à vehementissimo auxilio reuulsorio, quale est vesicans, quod à profundis partibus vnicè humores attrahere potest.

Similiter est æger in Dealcis Horto, qui habuit stillas sanguinis è naribus nigras, cum vrinis nigris: hic liberatur, dicit Hip. quia humores ad pedes cōfluxerunt: quare, si vesicantia poterunt ad pedes trahere humores, poterunt quoque in maligna febre, dum adsunt vrgentia, in bonorum auxiliorum catalogo collocari.

Demum est Chrito, qui habuit malignā febrem cum pustulis nigris, huic accidit dolor totius pedis; causa, cur periit, dicit Hipp. est, quia pes totum humorem capere non poterat, vnde retrocessit, periit caput, delirium fecit, & deinde vitam cum morte mutauit: dicant mihi quæso, si pes totum humorem recepisset, numquid periisset; minimè gentium; quia Hipp. nullam causā delirii, & mortis reddidit, nisi, quia pes non poterat totum humorem capere: si igitur vesicantium auxilio in simili casu redderetur pes admodum debilis an ne humores pes caperet, & contineret; quinimò cum per inflictum vlcus euacuari possint humores excrementitii tolletur omnino occasio retrocessus, & mortis.

Neque obiiciant quod motus symptomatici non sint adiuuandi, quia plura sunt exempla apud Hipp. quod ab iis motibus ægri aliquando subleuentur.

Primum exemplum obseruatur in Historia Metonis, qui habuit in quarta stillas sanguineas, in quinta iussu Hippocr. ei fuit lotum caput, sanguis largè subito effluxit, & deinde eadem die crudo adhuc existente morbo, fuit liberatus.

Secundo exemplum desumitur à Muliere trimestri fœtu grauida, quæ morbo existente crudo per sudorem iudicatur.

Tertium exemplum colligitur ab Historia Periciis, qui in quarta per sudorem & sanguinis fluorem liberatur.

Quartum exemplum obseruatur in Sileno, qui vixit vsque ad vndecimum diem ob papulas exeuntes; Hic periisset ante duos dies, dicit Gal. nisi motus symptomaticus papularum secutus fuisset.

Quintum exemplum desumitur ab Historia Simonis proposita ab Hipp. 6. Epid. 2. tex. 30. qui latas pustulas & papulas habebat, cui fomenta seu vnctiones attrahentes ad cutim non conferunt, vt dicit Galen. in com. nisi purgatio vel sanguinis detractio præcedat contra illos, qui in periculis existente aliqua plenitudine respuunt sanguinis detractionem per cubitum.

Quare quod motus symptomatici aliquando iuuare possint, non est amplius dubitandum.

Interim ex citatis ægrotantibus vesicantium vsum ex principiis artis medicæ colligemus: non tamen admittemus hanc consequentiam; enarrati ægrotantes febre maligna correpti morbo existente crudo ob humorum transpositionem ad cutim subleuantur, ergo in omnibus magna febre detentis sunt transponendi: ostensum est superius, hanc consequentiam esse vanissimam: valet tamen hæc, transmissio crudorum humorum ad internas partes iuuit citatos ægrotātes maligna febre vexatos, ergo possibile est, vt eadem transmissio humorum ab arte excitata aliquos correptos malignis humoribus aliquando iuuet.

Confirmatur hæc consequentia virtute supremi illius principii metaphysici,

scilicet de quolibet est affirmatio, vel negatio vera; nam ex duabus propositionib. contradictoriis quilibet proteruus cogitur affirmare, quod altera sit vera, altera falsa: Hæ duæ sunt contradictoriæ, altera est: omnes maligna febre læsos iuuant abscessus, vlcera, vel dolores pedum facti sponte, vel ab arte excitati gratia transponendi humores a supernis ad infernas partes: altera propositio est, aliquos non iuuat, veluti, quando natura mouet per sanguinem è naribus, per aluum, vel per alias regiones; hæc postrema propositio, cum sit verissima, altera, quæ est eius contradictoria, est falsa, quæ est quod vesicantia omnes maligna febre vexatos iuuet.

Occurrit dubitatio, non videtur, quod ex principiis artis Medicæ colligi possit, quod vesicantibus in febribus malignis vti debeamus; quia Gal. de illis nihil dixit.

Respondemus primò, quod fortasse Galenus, si diutius supervixisset, non solum de hoc præsidio pro transponendis virosis humoribus malignarum febrium scripsisset; verum multa alia suo ingenio propemodum diuino reperiisset, nobisque reliquisset: scimus enim in arte medica ab ipso tradita, quod attractio fit vi caloris, & doloris: scimus, quod vesicantia calorem, & dolorem excitanr: scimus reuulsionem esse faciendam in contrarium & pedes, quibus affiguntur, secundum rectitudinem aduersari humoribus existentibus in venis proximis cordi: scimus nullum esse reuellens, quod vehementius reuellat vesicantibus: & tandem scimus impetum, & furorem turgentium magis posse ad indicandum potentissimum reuellens, quale est phænigma, quàm quodlibet prohibens: quibus positis principiis, & fundamentis coacti aliquando ad vesicantia pro transponendis malignis humorib. ad extremas partes cõfugimus.

Tempus verò opportunum, quando vesicantibus debeamus vti in maligna febre à variis signis desumitur, primum signum est, si viderimus, naturam habere aliquam propensionem mouendi humores ad partes extremas; & cætera attractoria, vt sunt frictiones, balnea, & ligaturæ, non sufficere in hoc obeundo munere, tunc vtimur vesicantibus, vt longè à corde transponamus malignos humores.

Præterea reuellemus hos humores vesicantium auxilio, si quatuor conditiones reuulsionis aderunt, quarum prima est, vt partes, quibus applicantur, secundum rectitudinem aduersentur locis vbi resident maligni humores: Secunda, vt vesicantib. trahi possint humores versus suam originem: tertia, per distantissima; quarta per vasa communia: verbi gratia si humores caput ob repant, & immineat periculũ ne humorum impetus omninò opprimat capitis vires, vesicantia partibus infernis adiunguntur.

Tertium, si humores à natura incipiant propelli ad femora, vt in Larissa, vel ad pedem, vt in Chritone, in Virgine vestibuli Templi, & in ægro, qui habitabat in Dealcis Horto, tunc tutò maxima cum salutis spe pedibus adiungere poteris vesicantia.

Quartum, si dum turgeant humores partes extremæ vlcusculis, pustulis, & similibus vexari incipiant, insteque ob morbi vehementiam aliquod sæuum symptoma, statim illis partibus vesicantia erunt adiungenda.

Quintum, si coxis grauitas, uel tensio superueniat, signum est, quod natura conatur ad illas partes propellere: ideo est uesicantibus, si urgeat affectus, utendum.

Sextum, si in febre maligna suspicio est de imminente lethargo illicò, ut futuram tempestatem præueniamus coxis, & brachijs phænigmata sunt adiungenda.

Postremum, si adeo trux, & scelesta est febris maligna, ut ferè de salute actum sit; tunc, si adhuc turgeant humores, & non uergant per alias regiones, ad uesicantia cõfugimus, ut Thucyd. & Gal. præceptum obseruemus 10. met. 10. ubi dicit, satius est nonnulla cum fiducia, & periculo aliquid facere, quam spe adempta certò perire; tantò profectò satius est potentibus præsidiis pugnare, quàm nihil agere: Ex his cognoscemus, quando uesicantia debeant opportunè administrari, inde euitabimus eorum usum superfluum, diminutum, & transcendentem.

FINIS DECIMITERTII LIBRI.

SAN-

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

METHODI VITANDORVM ERRORVM OMNIVM

In Natura Reuulſionis,& deriuationis perquirenda.

LIBER DECIMVSQVARTVS.

Oſtenditur, quam variæ ſint opiniones auctorum in ijs, quæ pertinent ad reuulſionem. Cap. I.

ACturi in præſentia de reuulſione, ſtatim in medium eius proprietates, & conditiones afferemus,quia illis rectè perceptis cognoſcemus,quando, & quomodo ſit reuellendum: Quatuor conditiones reuulſionis vagantur per ſcholas, eæque colliguntur ex Galeno 13. methodi cap. 11.& alijs in locis.

Prima conditio reuulſionis eſt, vt fiat ſecundum rectitudinem.

Secunda, per diſtantiſſima.

Tertia,quam Curtius magnifacit, trahantur humores verſus originem.

Quarta per vaſa communia.

Verum quid intelligendum ſit per rectitudinem, quid per diſtantiſſima, & numquid illa conditio, quod trahantur humores verſus originem per ſe, & ſemper conueniat reuulsioni, & demum quid ſit per uaſa communia intelligendum, tam uariæ ſunt opiniones, ut uix duo Auctores celebres inueniantur, qui in tota hac contemplatione ſint concordes.

Percelebres Auctores, qui de hac re plenius egerunt, & qui inter ſe ualdè diſſentiunt ſunt Curtius,Manardus, Fernelius,Fuchſius,Achachias Petrus Briſotus, Altimarus,Argenterius,Laurentius Iou-bertus,& Horatius Augenius.

Curtius ubi agit de pleuritide, & Petrus Briſotus in libro apologetico de pleuritide cum Fernelio unanimes tenēt quod per rectitudinem debeat intelligi ea, quæ ſurſum, & deorſum eſt; negant enim quod ſeruetur rectitudo à parte anteriori ad poſteriorem & ab interna ad externam.

Fernelius uerò apertius alijs defendit, ſi quod

quod inter dextrum & sinistrũ nõ sit illa rectitudo,secundum quam fieri debet reuulsio reddensque rationem dicit,quia fibræ rectæ, quarum beneficio (vt omnes credunt) fiunt humorum attractiones, non sunt in latum, vel in profundum exporrectæ,sed in longum; hocq; est præcipuum fundamentum Fernelii,quo suffultus defendit veram reuulsionem fieri à superna ad infernã partem,& non à dextra ad sinistram, vel ab interna ad externam. Ex altera parte est Altimarus, qui omninò negat, reuulsionem fieri secundum rectitudinem fibrarum; quia dum post venam pertusam fit sanguinis reuulsio,non à fibris rectis expellitur; sed tantum virtute vacui egreditur.

Similiter Argent. primò reiicit Fernelium, & negat sanguinem euacuari post sectam venam a rectis fibris; deinde opinionem, quam sustinet Altimarus, quod scilicet virtute vacui sanguis egrediatur, reprehendit,& demum propriam opinionem affert, quæ est, quod sanguis a secta vena egrediatur, quia expultrix irritetur a dolore vulneris,& a vinculis.

Ad eundem modum omnes dissident, dum interpretantur, quid intelligat Gal. dum dicit per distantissima esse faciendã reuulsionem;Curtius, Fuchsius,Achachias, & Manardus dicunt, dum præseruamus, reuulsionem esse faciendam per distantissima, dum curamus per propinqua: Laurentius Ioubertus dicit per propinqua,& nunquam per distantissima esse faciendam reuulsionem: Brisotus verò dicit, in principio esse reuellendum per proxima,in fine per remota;vt hęc materia sit difficultatibus plena.

Porrò,si tertiam conditionem reuulsionis expendamus, an scilicet versus originem sit semper reuellendus humor, quot sunt capita, tot sunt opiniones: Curtius hanc conditionem defendit: plures tamẽ sunt,qui tenent,quod nullomodo sint reuellendi humores versus originem, & præcipuè, quando pars, à qua humores originem trahunt,est inflammatione obsessa, vel est debilis & infirma; nunquam enim conuenit, vt ad partes læsas transponantur humores.

Postrema conditio, quid videlicet sit intelligendum per vasa communia, patitur quoque plurimas instantias, aliqui enim dicunt, reuulsionem fieri solum per vasa sensibilia:alii per vias quoque insensibiles, dicunt, totum corpus esse transpirabile: nihil igitur de reuulsione hactenus propositum est, quod non sit explosum,atque reiectum

Similimodo de deriuatione altercantur an scilicet fiat in eodem latere, an solum per proxima, & an humorib. solum confluxis æquè,ac fluentibus,competat: Quæ vt methodo aliqua tradamus de natura, & conditionibus reuulsionis præcipuè agemus; quia illis cognitis,facilè omnia, quæ de deriuatione quæruntur, aperta & prænitentia erunt.

Reyicitur quædam definitio reuulsionis, & ostenditur, quod reuulsio non sit attractio. Cap. II.

Alia non est via, quæ melius affectiones,& proprietates rerum explicet, quàm definitio: Aristoteles 1. de anima tex. 11. dicit, quod animæ definitione præcognita cetérę affectiones facilè cognoscantur: 1. de moribus c.7.in omni re esse auspicandum à definitione, & aliis in locis Aristoteles, & Plato in Cratylo testatum reliquerunt,quod definitio sit principium cognitionis proprietatum, & affectionum,quas quęrimus:Nos quoque horum imitatione conabimur prius definitionem reuulsionis perquirere, vt inde facilè innoscant reuulsionis attributa.

Valde conuenit, vt prius definitionem ab aliis traditam examinemus; quia si ex illa perceperimus eius naturam, & proprietates, aliam non quæremus: hæc per scholas hodierno die vagatur, & à plurimis recipitur:reuulsio est attractio humorum confluentium, vel confluxorum in partem omninò contrariam.

Quod hęc sit imperfectissima definitio reuulsionis primò patet, quia, cũ sit accidentis definitio, deberet esse illa,quæ solo situ à demonstratione differt: at sic est, quod hæc non est talis, ergo est imperfecta,& recipi non debet:patet maior, quia omnes accidẽtium definitiones sine causa externa sunt nominales, & cum principii petitione;petimus enim,dum eclypsim

sim definimus, quod sit priuatio luminis in luna, petitionemque aufugimus dum addimus causam externam, quod scilicet lumine priuetur ob terrę interpositionē:

Hinc Auerr. causam extrinsecam, quæ tradit propter quid insint accidentia subiectis, vocat differentiam vltimam respectu accidentium; patet quoque, quia dum dicunt, esse attractionem in opposi-tas partes afferunt genus: dum verò addunt confluentium, & confluxorum afferunt subiectum; caret igitur causa inhærentiæ, qua non expressa, nihil de reuulsione sciri potest; erit igitur hæc definitio nòn illa, quæ solo situ differt à demonstratione, nec quæ est principium demostrationis, cum non exprimat causam, sed, quę est conclusio, quippe est aliis ineptior ad docendum.

Præterea, dum dicunt, quod reuulsio sit attractio, errare videntur; quia attractio neque est genus proximum, neque remotum reuulsionis; patet, quia reuulsio modo fit attrahendo, modò expellendo: quod fiat expellendo nos docet Gal. decimotertio methodi c. 3. vbi habet causas fluxionum esse partem mittentem, & partem recipientem.

Humor enim non fluit à se & proprio impetu, alias omni fluxio ad inferiora fieret, sed vel à parte mittente propellitur, vel à recipiente trahitur: pellitur à mittente tùm, quia robusta, tùm quia irritata; quare, si fiet reuulsio, quia pars mittens medicamento irritetur, tunc quomodo reuulsio dici poterit attractio? Similiter, dum laxantibus reddimus partem debilem, tunc quis dicet, quod pars laxa, & semiuiua attrahat, cum in illam, vt in cloacam expellantur excrementa? erit igitur hæc reuulsio ab expultrice, & non attractrice facta.

Amplius reuulsio, quæ fit per contrariū, non debet dici attractio, quia cauteria non recipiunt excrementa, quia attrahāt, sed recipiunt quæ sunt expulsa ab aliis partibus: Nemo defendere poterit, quod reuulsio, quæ fit ratione vacui sit attractio stupidi hominis esse credere, quod vacuum, quod reuera nihil est, habeat proprietates positiuas.

Omnis causa attrahens debet esse causa efficiens actu positiua, & non priuatiua dum igitur videmus, quod multa ratione vacui magno cum impetu mouentur, id accidit, quia in locum, vbi nulla est resistentia, omnia facillimè, & celerrimè expelluntur: Cauteria, sinus, caro fungosa, glandulæ, & partes imbecilles naturali virtute ferè destitutæ non attrahunt, vel expellunt, sed solum aliarum partium excrementa expulsa sine vlla resistentia recipiunt.

Hinc, dum volumus humores petentes caput reuellere possumus nō solum attrahentib. medicinis id efficere: verum etiam iis, quæ laxant ventriculum, & intestina; sicuti est oleum amygdalinum dulce; quia hę partes laxatę, deinde recipiunt sine resistentia excrementa ab aliis partibus expulsa; quis hanc reuulsionem laxantib. factam vocabit attractionem?

Præterea si ventriculi excrementa caput petant, an ne reuelli possunt medicamento aloes; quippe solum irritando expultricem facultatē ventris expellit? nemo negabit, quod hæc reuulsio non sit expulsio.

Similiter Galenus 4. de loc. aff. cap. 2. habet quendam suffusione affectum, nullo adhuc vitio in pupilla apparente per litteras curasse exhibitione hieræ: Hæc est reuulsio per expulsionem, quia humor externus in ventriculo petens oculos reuellitur à stomacho ad pylorum virtute expultricis hieræ.

Ex altera parte obseruantur tum reuulsiones, quæ solum a virtute attrahente excitantur, sicuti sunt, quæ per hirudines fiunt, tum quæ a virtute expellente, & attrahente, sicuti quæ fiunt per cathartica, quæ attrahunt electiuè, & irritant expultrices ad propellendos proportinatos succos, & quæ per vesicantia, frictiones, quæ similiter attrahendo, & partem debilem reddendo retrahunt.

Quare nullo modo reuulsionis genus erit attractio, cum reuulsio modo fiat attrahendo, modo expellendo, & demum attrahendo, & expellendo; melius igitur est, vt cum Galeno lib. de arte Medicinali cap. 99. & 5. methodi 3. dicamus quod auersio sit genus reuulsionis & deriuationis, quia reuulsionem ibi vocat antispasim, idest auersionem in contrarium, deriuationem verò Parocheteusim, idest

auer-

auersionem ad proxima: concludi igitur potest, quod genus reuulsionis sit auersio, & non attractio.

Ostenditur, quod reuulsio non solum conuenire possit humoribus fluentibus, verum etiam fluxis, & fluxuris. Cap. III.

COgnito, quod reuulsio sit humorum auersio in contrarium, sequitur, ut inquiramus, an hęc auersio solum conueniat humoribus fluentibus: omnes ferè dicunt, reuulsionem indicari à materia, quæ est in motu, à fluxa uerò, & à fluxura non indicari, quia utraque quiescit, quæ sententia non potest esse absolutè uera; quia fluxi, & fluxuri humores, quamuis actu non moueantur, dummodo apti sint, ut aliquo ingenio possint ab uno ad alium locum moueri, defendemus non esse impossibile, quod auersio in contrarium illis quoque conuenire possit.

Insuper oportet, ut reuulsio desumatur ab indicante, quod primò, & per se indicet reuulsionem: at non fluere in contrarium, sed posse fluere est quod indicat primò, & per se reuulsionem; ergo non solũ fluentib. humorib. sed omnibus, qui sunt fluxi, & fluxuri, dummodo apti sint, & possint cum ægrotantium beneficio in contrarium moueri, reuulsio conueniet: etenim scientifici quærunt quod possibile est, & quod est æternum, & non quod solum actu est: sic nõ dicimus, quod risus sit hominis proprietas, sed risibilitas; ridere enim est accidens, & in nullo modo dicendi per se de homine dicitur.

His moti principijs dicimus, quod reuulsio per se non indicetur ab humorib. quatenus actu fluunt, sed quatenus possunt, fluere: possuntque aliquo ingenio auerti in contrarium, & tales non solum sunt fluentes, sed aliquando possunt esse fluxuri, & fluxi.

Similiter Gal. lib. de morb. diff cap. 1. dicit, non ab actione, sed à potentia esse definiendam sanitatem: dormiens non uidet, attamen non dicitur cæcus; quia licet actum uidendi non habeat, dummodo potentiam habeat; uidens dicetur; à potentijs igitur definitionem reuulsionis haurientes dicemus, esse auersionem, quę conueniat humoribus, qui possunt retrahi in contrarium, & tales non solum esse fluentes, uerum etiam esse posse fluxos, & fluxuros.

Præterea, quod reuulsio indicetur quoque ab humoribus quiescentibus, qui sunt fluxuri, & non solum actu fluentes, colligitur ex Galeno 2. in 6. epid. tex. 9. ubi dicit, quod reuulsio debet fieri in principijs morborum, & humores in principiis morborum ut plurimum quiescunt, ergo à quiescentibus, & fluxuris indicabitur reuulsio: Hinc Gale. 13. methodi 11. dicit, se sanasse inflammationem oculorum unica die facta purgatione, & reuulsione humorum existentium in uentriculo, qui partim fluebant, & partim erant fluxuri: hæc sunt Galeni uerba, uidistin unica die sanatos purgatione per aluum, qui oculi phlegmone tentabãtur? Insuper quis negaret, quod dum fiunt reuulsiones prima morbi die, non auertantur in contrarium humores non solum fluentes, uerum etiam aliqui, qui in contrarium erant fluxuri?

Modò, cum probatum sit, humores cõfluxuros aliquando posse reuelli, sequitur ut confirmemus ratione, & auctoritate, quod etiam fluxi possint aliquando in cõtrarium auerti: ratione, quia cum omnes humores fluxi possint deriuari, poterunt quoque moueri, si poterunt loco moueri, non erit impossibile, quod à facultatibus naturalib. uel à medicamentis possint aliquando in contrarium auerti.

Auctoritate probatur, quia Hipp. 2. de ratione uictus tex. 10. loquens de pleuritide dicit, sanguinem esse euacuandum, donec liuidus exeat; quare, si tãta copia sanguinis fuerit euacuanda, donec liuidus apparuerit, euacuabimus humorem confluxum: liuidus enim est confluxus, & sic reuulsio conuenire poterit quoque fluxis humoribus.

Videntes Curtius, & Manardus hunc locum interpretantur Hippocr. quod per reuellere intelligat deriuare; qua expositione nulla potest esse deterior: sic omnes dubitationes facilè tolli possent, mutando scilicet, addendo, uel subtrahendo uerba.

Ad hæc Galenus 4. de ratione uictus in acut. tex. 30. habet hæc verba, medicamenta circumposita ceruici in angina reuel-

uellent humorem,qui in partem anteriorem fluxit:si fluxos medicamenta reuellent, ergo reuulsio conuenire poterit confluxis.

Porrò Gal. 13. meth. cap.11. & passim dicit, in iecore inflammato est reuellendus sanguis secta cubiti vena, quæ societatem habet cum caua: quid vetat, tunc expultrices hepatis post sanguinis missionem posse confluxum sanguinem expellere a capillaribus parenchymatis ad venam cauam,uel ad portam.

Insuper in capite erit catarrhus salsus, tunc Gal.5.met. c.14.docet,esse supra cõmissuram coronalem applicandum ceratum ex thapsia reuulsionis gratia: quis diceret, humorem illum non esse collocandum in numero illorum,qui dicuntur confluxi,vel confluxuri.

Amplius,an ne materia confluxa ad orificium ventriculi,quę excitare solet angorem,uel alterius generis affectum,tolli potest medicamento reuellente, & auertente per aluum: vel acri enemate: quare non solum materia,quæ est in motu, verum etiam quæ est confluxa reuelli poterit.

Ad hæc, si possint reuelli humores impetum habentes in contrariam partem, quantò magis poterunt confluxi quiescentes,qui tantum impetum non habent in læsas partes?

Postremò adest argumentum efficacissimum, quod reuulsio competere quoque possit fluxis humoribus, supposito nempè hoc principio in philosophia altioribus principiis probato, quod inter duos motus oppositos mediet quies,quoniam, qui dicunt,reuulsionem solum desumi ab humoribus actu fluentibus,coguntur quoq; affirmare à quiescentibus sumi reuulsionem: Exempli causa,humores petentes partes supernas non possunt ad infernas reuulsoriis auxiliis trahi, nisi prius quiescant, quoniam inter motiones oppositas mediat quies,quare, qui negant reuulsionem conuenire humoribus quiescentibus negabunt quoque reuulsionem conuenire humoribus existentibus in motu, quia ij non possunt in contrarium auerti, nisi prius aliquãtulum quiescant; melius itaq; est, vt dicamus, quod reuulsio indicetur ab humoribus qui possunt moueri in contrariam partem,quàm quod indicetur solum ab iis,qui actu mouentur:sic enim logicis principiis,Arist.rationi,& experientiæ melius consentiemus.

Occurrit dubitatio, quia Galenus 2. ad Glauc.cap.2.4.methodi cap.6.& sexcentis in locis habet, deriuationem, & non reuulsionem esse humoris in aliquam partem confluxi.

Respondemus nullo modo negari posse, quod deriuatio præcipuè fit confluxorum humorum, sed dicimus non esse impossibile, quod humores confluxi possint quoq; per reuulsionem aliquando in contrarium auerti.

Hæc sententia confirmatur auctoritate Galeni,& experimentis; 4. enim meth. c.6.dicit, quod,si in aliqua particula confluxus, & quiescens humor steterit, melius sit tunc deriuare,quam reuellere:hęc sunt verba: at si iam fluxio resistit, atque in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit:dicit (magis) non negando quin possit accidere, vt aliquando fluxi humores non possint quoque opportunè reuelli, particula (magis) id clarissimè docet; quoniam omnium comparatiuorum proprium est,vt positiuis participent: valet hæc, magis confert vt fluxi humores per deriuationem tollantur, quam per reuulsionem, ergo non est impossibile, vt per reuulsionem aliquando tolli possint.

Quod attinet ad experimenta, adest primum illud à Galen. propositum 5.methodi 14. dum cerato ex thapsia apposito commissuræ coronali reuellit pituitam salsam in cerebro quiescentem, & in pectus confluxuram:similiter 3. de locis aff. ca 7.refert,quod puer,qui patiebatur comitialem ob auram frigidam à tibia ortã sit liberatus medicamine ex thapsia, aut sinapis tibiæ applicato: refertq; Galen.eodem cap.quamplurima experimenta,quę clarissimè docent,posse applicari partibus corporis,si in illis adsint venenatæ qualitates,potentissima reuulsoria,quæ humores seu venenatos spiritus confluxuros ad cor,seu cerebrũ retrahant in contrarium

Nos igitur non arbitrabimur, differentiam constitutiuam deriuationis esse vt confluxi humores tollantur, reuulsionis verò ut fluentes, quia deriuationis

re

re vera est, vt sequatur inclinationem, & motum humoris euacuandi, reuulsionis verò renitentiam; sed quod fluentes, & aliquando confluxi,& confluxuri possint reuelli.

Quæ sit causa efficiens reuulsionis. Cap. IIII.

HActenus patet quod reuulsio sit auersio in contrarium,& quod non solum fluentibus,verum etiam fluxis, & fluxuris humoribus conuenire possit: restat, vt de causa efficiente reuulsionis dicamus: causa vna esse non potest, & hac ratione reuulsio est quid æquiuocũ; alia enim est natura reuulsionis factæ vi vacui,alia per sectam venam,& alia virtute hirudinum.

Similiter Aristoteles dicit, causas efficientes adequatas sæpissimè esse innominatas,effectusque esse æquiuocos:Secundo posteriorum de ijs causis loquens dicit, non inueniri vnicam longæuitatis causam, longæuitatemque esse quid æquiuocum, quia in animalibus gressibilibus dicit,causam longęuitatis esse carentiam bilis, in auibus verò, in quibus est copiosissima, non esse bilem, sed siccitatẽ carnis; qui igitur causam longæuitatis communiter sumptam vellet afferre,alio modò dicere non posset,nisi, quod esset causata vel ob bilis carentiã, vel ob carnem siccam,seu recrementis purgatam.

Hac ratione nos quoque dicimus, reuulsionis causam vnam non esse, sed modò promotam ab expultrice, modò attractrice, & modò ab vtraque simul qui modi auertendi inter se distant natura,& definitione.

Quod verò humores in viuentibus moueantur, vel quia transmittantur, vt attrahantur, est Galeni 3.de sympt.causis capite 2 & 13. methodi capite 3. Reuulsio facta per cauterium, per sectam venam non est per attractionem, sed per transmissionem, natura enim ad locum, vacuum, vbi nulla est resistentia, facilè transmittit excrementa: similiter reuulsio facta per hirudines, balnea, & cucurbitulas est alterius generis: reuulsionis igitur causæ erunt vel facultates expellentes copia, vel qualitate grauatæ, uel attrahentes externæ.

Quomodo autem dolor, & calor attrahant lib. 10. declarauimus, vbi retulimus rationes ob quas humores redundantes, uel mala qualitate affecti confluant in partem dolore, uel calore affectam, itaque colligere hactenus possumus,hanc reuulsionis definitionẽ: reuulsio est illorum humorum, qui possunt in contrarium auerti,à facultatibus expellentibus, siue attrahentibus.

Quomodo sanguis à secta vena egrediatur. Cap. V.

VErum quia sæpissimè sanguis mittitur reuulsionis gratia par est, ut in exemplum ponamus celebrem hãc quæstionem: quomodo sanguis à secta vena fluat: variè de hac re distrahuntur Auctores:Fernelius asserit sanguinem egrodi à secta uena per vim fibrarum rectarum quę in uenis sunt protensæ;dicit harum esse officium attrahendi sanguinem per partem post partem, donec ex vena secta exeat.

Fernelij sententiam secutus est Petrus Brisotus Parisiensis: dicit, hac de causa veram reuulsionẽ fieri solum secundum rectitudinẽ, quæ est sursum, & deorsum quia fibræ rectæ solum secundum hanc longitudinẽ sunt extensæ,negatque propterea,quod dici possit reuulsio, quæ humores auertit à parte dextra ad sinistrã, ab anteriori ad posteriorẽ, & ab interna ad externã, quasi quod rectitudo, quam Galenus dicit, esse seruandam in reuulsione,solum possit esse in longitudine, & non in latitudine,uel profunditate.

Reijcitur Brisoti & Fernelij sententia tum per instantiam, tum per fiduciariam reprobationem: per instantiam,quia negamus, fibras rectas esse solum extensas per longitudinem sursum, & deorsum; plurimæ sunt venæ,quæ in dextram, & sinistram partem propagantur,& quæ fibris rectis similiter sunt contextæ, ergo falsum est, quod fibræ rectæ solum per longitudinem sursum,& deorsum extensæ sint.

Porta vena spleni, qui est in sinistra parte, surculos porrigit, & Hepatis concauum circumuestit, quod est in dextra.

Reprobatur per fiduciariam reprobationem, quia quamuis fibræ rectæ essent solum in longitudinem extensæ, quid tum? mouebitur ne sanguis à secta vena velocissimo cursu ob vim rectarum fibrarum? nullo modo; quoniam motus á fibris dependens est naturalis,& tardissimus, est enim motus per partem post partem, quatenus imbibitæ, & repletæ exprimunt roris in modum tenues succos, quod tardissimè fit.

Argenterius in commentarijs artis Medicinalis quæstione propria arbitratur, sanguinem à secta vena defluere propter expulsionem promotam à dolore sectionis venarum,& à vinculis.

Hęc sententia nō videtur rationi consona, quoniam egreditur aliquando sanguis nullo percepto dolore, & nullis vinculis administratis, sæpè enim vidimus homines sauciatos, qui non ex dolore, sed ex sanguinis visione se sauciatos cognouerunt; ecce quod sanguis sine dolore,& sine vinculis egreditur; quare alia erit causa inquirenda.

Altimarus putat,sanguinem egredi ob vim vacui, dicit, pauca prius sanguinis portione egressa aliam necessariò subire, ne locus vacuus in natura relinquatur: quæ sententia sustineri non potest; quia in vena caua,vnde sanguis versus sectionem mouetur,idem sequeretur inconueniens, scilicet ibi quoque locum relinqui vacuum; quinimò retorquere quis posset argumētum, quod scilicet sanguis, ne daretur vacuum in centro cauæ venæ, non possit egredi;in dolijs occlusis;quamuis fiat foramen, nihil exit, nisi aer per aliud ingrediatur.

Verum neque Altimarus, neque qui retorquet argumentum apposité loquitur; quia venæ minores, & maiores in sanguinis egressu subitò considunt, & nullum sequitur vacuum; & prorsus itaque falsa est Altimari inuentio.

Recentiores dicunt, sanguinem spontè egredi,quatenus grauis.

Quę opinio cęteris fermè deterior mihi videtur; quoniam sequeretur,quod in homine stante ab eius secto, & vulnerato pericraneo nulla posset fieri sanguinis euacuatio: sanguis non existit in venis eo modo, quo aqua in vase, in quibus nunquam effunditur per supernū orificium, quamuis sit reclusum; reclusis venis pericranei in homine stante, sanguis extemplò egreditur,ergo non vt grauis:est Galeni sententia vbique locorum aperta, & prænitens, humores in viuentibus non fluere proprio impetu,quia omnis fluxio ad interiora fieret, sed à parte mittente propelli, vel à recipiente attrahi.

Nos verò nō absolutè negamus, quod in sanguinis egressu ratio grauitatis, vis vacui,& fibræ rectę non efficiant aliquid, sed negamus, quod hæ causæ sint præcipuæ,& adæquatæ.

Dicimus primò, quod aer, & spiritus vitalis toto corpore inclusus, & perpetuò à corde in omnes partes infusus, inflet,& distendat cum violentia vasa, quæ si ferro,vel alio modo aperiantur,sanguis illicò foris cum impetu exprimatur.

Secundò dicimus,quod ob continuum motum arteriarum,quæ re vera subiectæ sunt vniuersis venis, eædem venæ cōprimātur, quibus compressis sanguis promptè foris exprimatur; quantò magis igitur arteriæ imbutæ erunt vitali spiritu, tantò magis erunt venæ compressę, & inde promptius exprimetur sanguis ad vulneratam partem.

Hæc opinio pluribus experimētis confirmari potest: primum est, dum ob lypopsichiam,vel sincopem sanguinis effusio in secto cubito cessat; cessat, quia spiritus uitalis ita dissipatur, vt amplius non inflet,vel distendat uasa, & per consequens non exprimat sanguinem extra venas.

Secundum experimentum habetur in dolis musto refertis, quibus fumus & spiritus viralis uini inclusus adeò abundat, ac feruet,ut per superna orificia mustum aliquando cogatur magno cum impetu exilire.

Tertium experimētum hoc pacto potest obseruari; recipiatur uas, quod unicum,idque superuum habeat foramen,in quo sit tubus,qui ad imum ferè descēdat; deinde per eundem tubum uas ferè totū aqua impleatur,tandem aer folli maxima cum uiolentia per eundem tubū immittatur, immissus enim cum petat partem supernam,& amplius(cum ab aqua impediatur) non possit exire, comprimit adeò aquam,

aquam, ut si adaperiatur orificium, tota licèt grauis sit, magno cum impetu diffulget: sic sanguis refertus spiritu uitali cōprimente, & distendente uenas, à qualibet superna parte uiuentis corporis incisa, vt compressus, & expulsus egredietur.

Ostenditur, quod euacuatio per distantissima non sit conditio reuulsionis propria, & per se, sed per accidens. Cap. VI.

QVamuis sæpissimè dicat Galenus reuulsionem esse faciendam per distantissima, uidendum est, an hæc conditio conueniat per se uel per accidens: præcipuum enim philosophandi munus est decidere, an attributa per se, vel per accidens rebus conueniant: si reuulsioni conueniet per se: vt per distantissima fiat, erit quoque semper, & in omni casu sic reuellendum; si uerò per accidens, ut nos credimus, non erit necessarium, ut semper auertantur humores per distantissima, si enim ostenderemus auctoritate, uel ratione potissima, quod semel fieri possit reuulsio per proxima, conditio per distantissima non erit de natura reuulsionis.

Pro huius rei decisione confugimus ad Galenum 2 de ratione uict. comm. 10. ubi habet hæc uerba, si in pleuritide extendatur dolor ad iugulum, uena in cubito secanda est, quæ sanguinem ab affecta parte, & magis uelocius reuellere, & euacuare possit: nulla alia de causa Galenus vult reuellere per cubitum affectæ partis; nisi, ut uelocius reuellat, ergo de ratione reuulsionis erit, vt cirò, & non tardè fiat; ergo per proxima, & non per distantissima erit reuellendum: qua uerò de causa per distantissima ut plurimum reuulsio fiat, inferius declarabitur.

Insuper 5. methodi capite 14. docet, commissuræ coronali ceratum ex thapsia esse applicandum, ut fiat reuulsio ab intima cerebri parte ad pericraneum, ne pituita salsa in pectus descendat: hæc reuulsio est per propinquissima, hæcque non potest ullo modo dici deriuatio, quoniam natura mouēs in pectus catarrhum sua natura grauem dici non potest, quod sit prona ad mouendos humores ad pericraneum: Neque cum alijs dicere possumus, quod hæc reuulsio fit per distantissima ratione pectoris, quatenus scilicet curamus, ut pectus præseruetur; quia hæc est mera fuga; quoniam catarrhus, qui ad pericraneum reuellitur, non à pectore originem trahit, sed ab internis cerebri partibus, estque uera reuulsio; quia pituita salsa dilabens deorsum in pectus trahitur sinapismi uirtute sursum, scilicet in locum contrarium, ergo per proxima reuellitur.

Similiter digitus, à quo oritur aura frigida, quæ ex Galeno 3. de locis aff. 7. epilepsiam facit, exuritur, & sinapismis tractatur, ut aura petens partes supernas regeratur in contrarium, scilicet ad infernas, uel foris expellatur; sicuti enim deriuatio trahit humores, quò sunt proni, atque propensi, sic reuulsio per contrariam semitam, quò non sunt inclinati, auertit.

Amplius legamus Galenum & Hippocratem, & non mutentur (ut nonnulli faciunt) uerba, 2. in 6. epid. tex. & comm. 31. quia clarissimè apparebit, quod dentur reuulsiones per proxima: hæc sunt Hippo. uerba „ in oculorum fluxu in fauces reuellere oportet: Galenus uerò in comm. habet hæc, hoc unum est remediorum reuellentium genus, vt diuturnas oculorū fluxiones ad fauces reuellamus acribus medicamentis; patet ergo quod apud Galenū, & Hippocratem aliquādo reuulsio non fiat per distātissima: quare, si sēper nō fiet, nec per se, nec de omni conueniet reuulsioni vt per distātissima fiat.

Ad hæc, si materia sit in ventriculo, eaque obrepat orificium, & morbum insignem minetur, an ne statim auerti potest in contrarium medicamēto deorsum trahente? ergo reuulsio aliquando fiet per proxima: omnes conueniunt, deriuationem per se insequi humorum inclinationem, & reuulsionem renitentiam.

Similiter clysteres acres auertunt in contrarium humores habentes raptum ad supernas partes, quæ auersio est per proxima, & dicitur reuulsio.

Itidē, si à capite retrahere velimus humores, eosque per cauterium euacuare, cauteriū fiet in brachio: si per distantissima auertere esset proprietas insequens naturam reuulsionis, fieret in pedibus:

 Hinc

Hinc Galen.5.method.6.& plerisque alijs locis docet, in fluxu sanguinis è naribus esse secandam venam cubiti directè respondentem, vel esse affigendam magnam cucurbitulam reuulsionis gratia præcordijs, vel summæ ceruici, idest posteriori parti capitis: posterior pars capitis est proxima, & non remota: si per distantissima fieret reuulsio, proposuisset sectionem venæ tali.

Neque respondeant,id fieri ob antiquā corporis diuisionem inter iecur & renes, vt scilicet intelligatur per distantissima in vnica parte sicuti ijs verbis admonet Gal. 6.epid.parte prima comm.6. membra supra iecur venæ cubiti sectione indigere, infra verò crurum, in poplitibus venam secamus,vel venam iuxta maleolos.

Quoniam retorquere possumus argumentum, quod scilicet hęc corporis diuisio ob nullam aliam causam fuerit à Priscis proposita,nisi vt euacuationes,& reuulsiones per magis proxima, & non per distātissima fierēt; etenim,si reuulsio per distantissima melior esset, diuisio corporis esset vanissima: & tantò magis,quanto inter partes,quoque distantissimas, & remotissimas maximus seruatur consensus per venam cauam,& per alia quoque vasa, quæ supernis, & infernis partibus maximè respondet.

Causa verò, cur sæpissimè reuulsiones fieri debeant per distantissima,est prohibens,& non illud quod indicat reuellens: prohibens est redundantia excrementorum, quæ ad locum affectum facilè confluerent.

Quinimò,dum est læsa aliqua corporis pars, quæ aliorum recrementa facilè suscipere potest, tunc reuulsio adeò per distātissima fieri debet, vt antiqua illa corporis diuisio nullo modo ab ipso Galeno obsernetur: exempla sunt plura, 2. ad Glauconem 2.habet, si morbus sit in genu sanguinem ex brachio mitti: dicitque in eodem capite retrahes à locis muliebribus, si eas, quæ in cubito sunt secueris venas, aut iuxta mammas cucurbitulas apposueris: ecce, quod genu, & vterus sunt sub renibus, & reuulsio fit in parte superiori,in cubitu scilicet.

Ratio, cur reuulsiones vt plurimū fieri debeant in eadem corporis partitione, & per proxima, nisi aliquid prohibeat, est, quia omnis curatio, & meditatio debet velocissimè fieri,vt ęgroti quamcitissimè ad sanitatem transferantur: quælibet medicorum secta amplectitur Asclepiadis cōsilium,quod scilicet citò,tutò,& iucundè sit medicandum:hi enim tres fines sūt de ratione omniū medicarū operationū, quare per se quoque cōuenient reuulsioni, ergo erit semper, quātò citius reuellendum, ergo, nisi quid prohibeat, per proxima,& non per distantissima.

Similiter causa,cur in reuellēdis humoribus seruari debeat rectitudo, est, ut per proxima fiat, recta enim linea est omniū breuissima: nobis quoque fauet Galenus lib.de ratione curandi per sanguinis missionem cap. 15. vbi dicit,seruandam esse rectitudinem, vt citissimè curētur ægroti: hęc sunt verba,si venas secueris gratia reuulsionis in directè oppositis partibus citissimè vtilitatem afferes, & si cōtra feces, nihil profeceris; dicit citissimè ob proximā,& breuem viā;quia via recta est alijs breuior: idem dicit 2.de rat. vict.10. velocē scilicet debere esse reuulsionem.

Itidem Galenus 5.meth.c.8. dum rumpitur aliquod vas in pulmone dicit,quod tunc protinus vena cubiti sit incidenda,à qua (ait) bis, terue postea sanguis est detrahendus auertendi causa. Ecce quod primus scopus in reuulsione est,vt citò & protinus auersio fiat, & per proximiora, idest per venam cubiti: non enim datur locus, tutior, & proximior pulmoni, quam sit vena cubiti.

Similiter Galenus 3.in 6.Epid. 22. laudat sententiam Sabini dicentis in fluxu sanguinis è naribus venam cubiti gratia reuulsionis esse secandam. Colligere ergo possumus,quod de ratione illius,quod indicat reuulsionem, sit vt per proxima, & non per distantissima fiat.

Quantum verò ad illud, quod Galenus 2. ad Glauc. cap. 2. iubet,dum fluunt humores ad genu esse secandum cubitum; dicimns quod ibi proponat iuuenem cū maxima sanguinis redūdātia,quæ est illa quæ impedit, ne per proxima fiat reuulsio: si fiet igitur reuulsio per distātissima, nō fiet ratione sui,sed ratione prohibētis.

Hinc causa,cur sæpissimè fiant reuulsiones per distātissima,est, quia ægrorum corpora

corpora vt plurimum sunt humorum redundantia oppressa; ideo ratione huius prohibentis sæpissimè timendum est, ne auxilia reuulsoria adiuncta partib. quę parum distât à locis affectis, allicere possint humores magno cũ detrimẽto vicinę partis, quæ actu mala valetudine premitur.

Eadem de causa topica præsidia vt plurimum in principiis ægritudinum non administrantur; quia tunc corpora ferè semper sunt humorũ multitudine referta; non tollitur tamen, quominus inueniri possint corpora ęgrorum sine excrementorum plenitudine, quibus topica in morbi quoque principio possint applicari.

Gal. declarans casum Larissæ Calui nos docet, quando in ægris adsit humorum redundantia, & quando vti possimus localib. non purgato corpore; hæc sunt verba,, si ex antecedenti victus ratione nulla plenitudo in corpore appareat, statim nos vti posse remediis localibus, admoniti ergo Galeni præceptis dicemus, si non aderit corporis plenitudo, quod ex antecedenti victus ratione cognoscetur, nos non solum posse topica adiũgere in principiis morborum, uerum etiam per proxima reuellere, quia tunc non aderit prohibens, idest plenitudo humorum, qui excurrere possint ad locos affectos, ergo euacuatio per distantissima non conueniet per se reuulsioni.

Diluuntur aduersariorum fundamenta, & apertius manifestatur, quod de ratione reuulsionis non sit, vt per distantissima fiat. Cap. VII.

Restat, ut aliorum opiniones melius expendamus, & fundamenta aduersariorum euertamus: Curtius lib. de mittendo sanguine in pleuritide, Akachias de arte Medicinali, Leonardus Fuchsius Petrus Brisotus, & Manardus dicunt reuulsionem modò fieri per proxima, & modò per distantissima: dicuntq; humores esse in contrarium auertendos per distantissima vel gratia præseruationis, uel quando affectus est leuis, & sine periculo uel quando humores non petunt partes principes: uel in morbis longis: per proxima ubi morbus est periculosus, uel quando humores petunt partes principes, ut in morbis acutis.

Horum sententia ueris philosophię fundamentis reluctatur; quia, si intelligant, quod de ratione reuulsionis sit, quod modò ad proxima, modò ad distantissima sint trahendi humores, faciunt naturam uariabilem, & inconstantem, quod est apprimè inconueniens; quia ratione unius naturæ, & unius ideæ unicus debet esse procedendi modus, & non plures: de qualibet re simplicissima debet fieri propositio uniuersalis, uniformis, atq; æternæ ueritatis: non decet rerum naturis, quę sunt ineuitabiles, & summa necessitate constitutæ, permiscere attributa contingentia quæ aliter esse possunt; quare, si statis, & firmissimis principijs loqui uelimus, cogimur dicere, quod uel sit de natura reuulsionis, ut semper per distantissima fiat, uel semper per proxima.

Qui rectè scient interpretari Galenum, ubi dicit, reuulsionem esse faciendam per distantissima, facilè omnes nodos enodabunt, idque facient duplici distinctione, prima, quod reuulsio uel consideretur ratione suæ propriæ naturæ, & sic dicere poterunt, quod semper sit facienda per proxima: sic enim citò fiet, & citò Medicus de medio tollet peccantes succos; uel considerabitur reuulsio cum prohibentis comparatione, si enim redundent humores, reuulsio non est faciẽda per proxima, quia imminet periculum, ne ad locũ proximum loco affecto confluant humores; in hoc casu dicimus, quod longissimè à parte affecta est reuellendum, quia magis potest prohibens, quàm indicans.

Secunda distinctio est, dum dicit Gal. esse reuellendum per distantissima, dicimus, quod distantia duplicem habere possit considerationem, scilicet, uel ut eam a parte læsa dimetiamur, uel ab humoribus redundantibus in læsamque partem irruentibus; dicimus, quod respectu læsæ partis, si aderit plenitudo, reuulsio semper per distantissima fieri debeat, & si non aderit, per proxima: si verò consideretur distantia non respectu læsæ partis, sed respectu plenitudinis, semper reuulsio fiet per proxima: Exemplum, inflammatio est in crure; humores irruentes in crus sunt in vena caua; auxilium reuulsorium est phlebotomia cubiti; ecce quod cubitum à læsa parte ualdè distat,

respectu uerò humorum in vena caua residentium est proximum, alia quoque plura sunt exempla, quæ superius citata sunt: itaque meritò harum distinctionum omnia dubia facilè dilui possint.

Qui aliter sentiunt perperam interpretantur Galeni meth. primò colligunt ex Gal. 13. meth. c. 11. vbi dicit, in inflammationibus esse reuellendos humores longissimè à partibus, quę inflammantur, dicitque in brachio inflammato esse secandam venam cruris eiusdem lateris: idemque dicit 2. ad Glauc. c. 2 similiter 5. meth. c. 3. habet, quod dum sanguis ad membra conuertitur proxima & vicina, fit deriuatio, dum ad contraria, & longinqua, reuulsio: idem dicit plerisque in locis.

Facilè illis respondemus, quod Galenus proponat reuulsionem esse faciendam per distantissima; non ratione indicantis, sed ratione prohibentis.

Nec obstat, quamuis, vt plurimum per longinqua fiat reuulsio; quia nō tollitur, amoto prohibente, scilicet plenitudine, vel magno humorum affluxu, quin possit quoque fieri per proxima.

Præterea respondetur, quod in curanda inflammatione, & qualibet humorum proluuie duo vniuersales, & præcipui se offerāt Scopi explendi, alter, ut cito curetur, alter, vt tutò: dicimus, quod hic postremus magis potest, & ideò sepè impedit, ne reuulsio per proxima fiat: quando verò Medicus certissimè sciret, in corpore non esse plenitudinem, tunc nihil prohiberet, quin per proxima reuelleret.

Duæ obseruari possunt occasiones, quando per proxima humores sint reuellendi: altera, quando nulla est plenitudo prohibens, veluti accidit, dum humores mordaces in intestinis existentes, habentesque propensionem in caput clystere acri in contrarium auertuntur, altera, quando erit prohibens, sed minus potens, quàm indicans; præceptum enim est omnibus notum in arte Medica semper potentiori esse attendendum.

Hinc Galen. rubificantia ex thapsia applicat cōmissuræ coronali, vt auertat catarrhū salsum, ne labatur in pectus; quia magis indicat catarrhus, vt regeratur, ne fluat ad pulmones, quā salsedo prohibeat thapsiam, ne ab illa calefiat, & intēdatur.

Similiter ex Galeno diximus in cap. superiori, quod oculorum fluxiones in fauces reuelli possint, quia magis potest indicans, quam prohibens.

Itidem, si aura venefica à digito pedis exoriens petat caput, & comitialem efficiat, magis potest hoc indicans, quod est vt exuratur digitus, & immediatè per proxima retrahatur aura venefica, quam possit hoc prohibens, idest, timor ne ad digitum læsum confluant excrementa ab alijs corporis partibus transmissa. Alia quoque plura possent afferri exempla, quæ ostenderent, quod per proxima liceat reuellere, quamuis adsit aliquod prohibens, quod tamen tale sit, vt minus possit in prohibendo, quam indicans in indicando; sed declarata sufficiant.

Præterea reuulsio sæpè fit per longinqua, non solum ob prohibens, verum etiā quia non sunt vasa propinqua, per quæ reuelli possunt humores: si de reuulsione per venas loquamur, non inueniuntur in omni parte corporis venæ, quæ possint secari, sicuti dum secamus in brachij inflammatione venam cruris, si essent venę prominentes in dorso, in regione Hepatis brachio proximiores, quæ recto tramite respicerent locum læsum, vel essent immediatæ propagines cauæ venæ, tunc illas, & non venā cruris sæpè secaremus; si igitur essent venæ secabiles proximiores, nullumque adesset prohibens vel adesset, sed minus posset, quam indicans, semper reuulsio per proxima fieret; si verò obstaret prohibens, tunc satius esset distantiæ maleficio, certo, & maiori beneficio pensari, quam cum detrimento per proxima citò euacuare.

Insuper confirmant quoque sententiā ex Arte Medicinali, vbi Galenus dicit, communem indicationem esse ad quam maximè distantia loca reuelleret: & 2. de natura humana vbi refert, sectiones esse faciendas longissimè ab ijs locis, qui dolore premuntur.

Respondetur primò, quod Galenus in arte med. considerabat comunem indicationem, & nō specificam, ibi non distinguebat indicantis naturam à prohibentis, quia ibi non erat locus illud distinguēdi; sed in methodo medendi; dicebat igitur Galenus esse communē indicationē idest præ-

præceptum commune, quod ad loca quã maximè diſtãtia ſit reuellendũ reſpiciens ſemper ad prohibens, & ad impedimenta.

Secundo dicit, eſſe faciendas ſectiones longiſsimè ab ijs locis, qui dolore præmuntur, quia dolores attrahunt humores ad locum læſum; præterea, ne inde maius naſcatur detrimentum, longiſsimè iubet eſſe ſectiones faciendas: reſpicit loco citato Galenus ad prohibens, & nequaquam ad indicans, quia tunc magis poteſt prohibens in prohibendo, quam indicans in indicando.

Quod verò reuulſio fiat per diſtantiſſima ob prohibentia, & non indicantia, ipſi quoque aduerſarij coguntur fateri; quia ſi ab illis quæreres, cur reuulſio non fit per proxima, nũquid vna voce reſponderent, ne humores ad locum læſum trahantur, quare non indicans reuellens indicabit per diſtantiſsima eſſe auertendum, ſed prohibens, ergo per aliud, ſed quod per aliud fit, per accidens fit, ergo auerſio per diſtantiſsima conueniet reuulſioni per accidens, & non per ſe, quod erat probandum.

Præterea mouentur auctoritate Galeni 13. meth. capit. 11. vbi docens rationem curandi inflammationem habet hæc verba, ſed ad partes quæ maximè longinquæ ſunt ſemper facies reuulſionem æſtimata ſcilicet phlegmonis magnitudine, & corporis totius ſtatu.

Reſpondetur, quod locus iſte oſtendit reuulſionem fieri debere per diſtantiſſima ob prohibentia, quia Galenus dicit in inflammationibus fieri reuulſionem per diſtantiſſima ob magnitudinem inflammationis, & ob ſtatutum totius corporis, ſtatus .n. corporis ferè ſemper talis eſt, vt quamplurimis abundet excrementis, quæ niſi auertantur longiſſimè à læſis partibus, maiorẽ facient inflammationẽ.

Similiter pars corporis magna inflammatione obſeſſa redditur excrementorum corporis capax, & propterea reuulſio non fit per proxima, quia ad partes vicinas confluerent excrementa: conuenit tamen; vt per proxima faciamus reuulſionem, quando maius ſuccedit beneficium, quam maleficium, vt diximus ex Galeno de catarrho ſalſo in pectus dilabente, & de frigida aura faciente comitialem, etenim longè maius conſequimur beneficium, dum præcauetur comitialis, & phthiſis; quam maleficium, dum digitus, vel caput impletur excrementis.

Medici igitur eſt ſpernere quod minus poteſt, & attendere potentiori: magis poteſt aura frigida, ſeu catarrhus ſalſus officere, quam humores confluentes attractos à rubificantibus, ſeu cauterijs adminiſtratis in commiſſura coronali, vel in pedis digito.

His præcognitis facilè patebit, cur reuulſio aliquando fiat per propinqua, aliquando per remota, & aliquando per remotiſſima: per propinqua, dum indicans eſt vrgens, & maximè poteſt, & prohibẽs nullius eſt conſiderationis, vt dum applicatur commiſſuræ coronali ceratum ex thapſia, vt auertat catarrhum, ne in pectus labatur: per remota, dum prohibens magis poteſt, ſic Gal. 13. methodi c. 11. in Iecoris inflammatione dextrum cubitum ſecat, & non venam tali: per remotiſſima, dum prohibens quammaximè poteſt, vbi enim eſt quammaxima plenitudo in inflammatione pleuræ, Auicennas lib. 3. fen. 10. vbi agit de pleuritide ſecat prius ſaphenam, & deinde cubitum, quia prohibens vehementiſsimum cogit Medicum, qui tutò debet procedere, vt per loca diſtantiſsima reuellat.

Hinc quoque meritò reijci poteſt ſententia Laurentij Iouberti prima deca paradoxorum cap. 10. dicentis, in inflammatione manus, eſſe ſecandum idem cubitũ, vt ſemper per proxima ſit reuulſio faciẽda; errare videtur, quia maius ex hac proxima ſectione naſcitur maleficium, quam beneficium, ratio eſt, quia maior copia humorum à vena iugulari ad cubitum proflueret, quam à carpo ad cubitũ; quare quando prohibens magis poteſt, quam indicans, ei prius eſt attendendum.

Poſtremò proponunt auctoritatem 2. in 6. de morb. vulgaribus 9. vbi Galenus dicit, quod reuellens locale ſit retrahens ad locum proximũ, cõmune ad remotos.

Reſpondetur, quod hæc Galeni auctoritas potius fauet ſententiæ noſtræ; ea enim de cauſa in locali reuulſione humores poſſunt in contrarium retrahi per proxima, quia in locali reuulſione, cum

fiat corpore prius purgato, non adest prohibens, quod magis possit, quam indicās.

Quod localia non applicētur, nisi purgato corpore, passim Galenus docet: patet ergo, quod retractio per distantissima non prædicetur de reuulsione per se, neque de omni: sed fiat per partes longinquas, ne scilicet excrementorum plenitudo inferat aliquod damnum partibus quę proximæ sunt loco affecto.

Præterea, si retractio humorum ad distantissima conueniret per se reuulsioni conueniret ei de omni, idest non solum reuulsioni communi, verum etiam locali, quia reuulsio æquè prædicatur de cōmuni, & locali: ambæ enim in contrarium auertunt humores.

Si verò dicerent reuulsionem esse ab vno, scilicet, eam per prius dici de communi, & per posterius de locali; falsum dicerent, quia localis eò dicitur localis, quia per proxima fit: quomodo igitur hæc conditio per distantissima per posterius locali conueniet?

Quod hic discurrendi modus efficacissimus sit, patet ex Aristotele 2. post. circa finem vbi docet, quod in quolibet proportionali genere sit primum subiectum quærendum, exemplum ibi tradit de habente os, spinam, & sæpeum, dicitque philosophus, quod proprietas illius subiecti proportionalis sit sustentari, quia conuenit spinæ, ossibus, & sæpio; quare, si de ratione reuulsionis esset per distantissima auertere, sicuti sustentari ossi, spinæ, & sæpio conuenit: similiter retractio per distantissima omni reuulsioni conueniret; cum igitur auersio per distantissima non conueniat locali; sequitur, quod neque reuulsioni vt reuulsio per se conueniat; non erit igitur reuulsio genus ab vno.

Sed, si dicerent hanc auersionem per longinqua non conuenire reuulsioni in communi tātum, sed esse attributum specificum, & non genericum; hoc quoque defendi non potest, quia Galenus in fluxu è naribus vult, cubitum, & non talum esse secandum, nulla pars, per quam communi reuulsione possint auerti humores è naribus, proximior est cubito; cæteræ enim partes proximiores, si secarentur gratia auertendi sanguinem in contrarium id fieret per reuulsionem localem, & non communem.

Demum, dum dicunt, quod per proxima reuellere conueniat locali, non communi, petunt principium, ac si dicerent, quod reuulsio localis fiat per proxima, quia fit per proxima.

Colligere ergo possumus, quod de ratione reuulsionis non sit, vt fiat per distātissima; similiter quod non conueniat reuulsioni quatenus reuulsio, vt modo fiat per proxima & modo per remota, quia attributa propria sūt vniformia, & demū quod falsa sit Laurentij Iouberti sententia, dum dicit esse faciēdam reuulsionem semper per proxima, nullo facto prius prohibentium, & indicantium examine.

Exemplo ischiadis declaratur, quando auxilia reuulsoria applicentur remotioribus, & quando proximioribus partibus. Cap. VIII.

Tribus diuersis modis obseruatur, Ischiadem auxilijs reuellentibus curari posse; primò, dum per distantissima fit reuulsio; sæpè enim cauterium in cubito eiusdem lateris reuellendo humores fluentes deorsum tollit sciaticam: hoc reuulsionis genus à Galeno proponitur 2. ad Glauc. cap. 2. & 13. methodi capite 6. vbi dicit, vno crure inflammato sanguinem mitti ex cubito eiusdem lateris; in qua reuulsione seruantur omnes conditiones reuulsionis; rectitudo scilicet, distantia, retractio humorum versus originem, & vasa communia.

Secundò curatur aliquando, vt experientia docet, auxilio cauterij in alio crure appositi: quod hæc reuulsio à partibus dextris ad sinistras, & viceuersa à Galen. concedatur, clarissimè patet ex ijs, quæ leguntur 5. metho. cap. 3. vbi habet, quod reuulsio possit fieri secūdum omnes oppositiones: hæc sunt verba, reuulsio vero in ijs, quæ supra sunt, omnibus deorsum semper agitur; sursum in ijs, quæ sunt infra; Præterea à dextris ad sinistra, sicut ab ijs rursus ad illa; similiter ex ijs quę intus habentur ad ea quæ foris sunt, cōtraque ab ijs ad illa: ex his verbis non solum colligimus posse reuelli humores à partibus supernis ad infernas, sed à dextris ad sinistras, & ab internis ad externas.

Ter-

Tertio patet, quod sciatica aliquando curari possit retrahendo humores internos iuncturæ infixos ad externam cutim vesicantibus, dum enim fit retractio humorum cum violentia ab interno ad externum locum, quamuis per proxima fiat, debet vocari ex Galeno reuulsio; caracter reuulsionis est, vt in contrariū regerantur humores, & nihil refert an per proxima, vel remota fiat: neque deriuationis est, vt per proxima perpetuo fiat, sed quod motum, seu inclinationem humorum insequatur: exempla, quod per longinqua aliquando fiat deriuatio, non vno loco traditur à Galeno, & præcipuè 2. in 6. de morb. vulg. tex. 7. vbi dicit, quod renibus vitiatis optimum sit per aluum deriuare, ecce quod in Galeno datur quoque deriuatio per longinqua.

Qui methodicam sectam colunt, quomodo poterunt intelligere, quando sciatica tolli debeat reuellendo ad brachium quando ad aliud crus, & quando ad cutim externam, nisi Galeni auctoritates ad methodum redigant? Dicimus ergo, quod si supra renes sit maxima humorum copia, quæ possit ad locum læsum summo cum detrimento procumbere, ratione huius prohibentis fit per loca distantissima à parte affecta reuellendum: Neque conueniret in magna humorum abundantia ad aliud crus retrahere, quia tanto cum impetu ad crura procumberet, vt maius oriretur detrimentum, quam emolumentum.

Occurit dubitatio, quia superius diximus, quod de ratione reuulsionis sit, vt per proxima fiat, & non per distātissima quod reluctatur Galeno: præterea semper, & laudauimus illos tres fines ab Asclepiade inuentos, & qualibet Medicorum secta receptos, quod citò, tutò, & iucundè mederi sint attributa essentialia cuiuslibet Medicæ operationis, quocunque modo enim medeamur; scilicet reuellendo, vel deriuando, vel concoquendo, quo citius ad sanitatem ęgrum transferemus, eo magis laudabimur, ergo per proxima & non per remota.

Respōdemus primò, quod semper per proxima fieret reuulsio, nisi aliqua plenitudo prohiberet.

Secundò quod dum reuulsio fit per longinqua, distantia non cōsideratur respectu plenitudinis, sed respectu ipsę partis: exempli causa, reuulsio per cubitum facta, licet sit respectu coxendicis per distantissima, attamē respectu plenitudinis est per proxima; reuellimus enim humores existētes in partibus supernis, ne descēdant deorsum, idque facimus per brachium, quod est adeo proximum & vicinum maioribus vasis, in quibus residet plenitudo, vt alter non detur locus aptus sectioni, qui proximior sit.

Si verò viscera essent excrementorum sarcina liberata, eo quia transmiserint excrementa ad vasa, quæ sunt infra renes, scilicet in venæ cauæ partitionem, tunc melius esset per aliud crus reuellere, quam per cubitum; citius enim curaretur; quia tunc humores per proximiores partes retraherentur.

Si demum fluxi iam sint humores ad coxendicem, & non amplius fluāt, commodè reuelli possent ad cutim vesicantium auxilio: ostendimus superius, à Galeno 5. meth. cap. 3. reuulsionem quoque vocari, dum humores, qui intus habentur, foras trahuntur, differentiamque inter deriuationem, & reuulsionem esse, quia deriuatio insequitur eandem propensionem motus humorum, reuulsio vero contrarium; idem humor existens in interna parte coxendicis stabilis, & infixus, si ad cutim externam cum violētia auertatur, dicitur reuulsio, si verò propensus sit, & facilè, & sine violentia trāsponatur, dicetur deriuatio.

Postremò datur etiā locus curādi sciaticam per cauterium paratum in eodem pede sub genu, vel supra in eodem affectæ partis latere, quod perbellè succedet, quando viscera superiora erunt sanitate donata, & tota mala valetudo cōsistat in iunctura coxendicis, ꝙ solet cōtingere, dū sciatica fit ob casū ob alto, vel ob externū frigus, vel ob nimiā equitationem & alias causas huius generis: Qui vero Ischiade ab ijs causis externis prodeūtem curare voluerint, dum corpus excrementis est exutum, Medicinis purgantibus, potius lædent iuncturas, & ægros à malo hoc infortunio non vindicabunt; causa præcipua, quod humores insideant partem affectam, non est totius plenitudo,

sed

sed solum dolor ab aliqua externa causa excitatus; itaque vnicum & singulare in ijs est remedium, vt à parte affecta auertamus stabiles, & infixos humores vesicantibus coxendici applicitis, vel cauterio administrato supra, vel infra genu eiusdem partis læsæ.

Tota hæc doctrina est Galeni lib. de cur.ratione per s. miss.c.18. vbi refert hos casus his verbis „ memini me ischiadem vno die factam ex cruris euacuatione curasse nimirum, vbi non ex frigore, sed impletis sanguine, quæ in coxa sunt, venis prouenisset: quare secta in poplite vena commodior ita affectis est, quam in malleollo: scarificatio autem nihil perspicuo illis prodest: ecce quod reuulsio fit per proxima dum sanguis peccās est in coxa: si vero esset in venis supra gibbam iecoris à cubito, vt iterum per proxima fieret reuulsio.

Audias casum similem, quem semel vidimus: fuit strenuus quidam miles in finitimis Vngariç locis, qui ob externum frigus, & nimiam equitationem incidit in sciaticam sinistri lateris: quamuis Eucrati esset temperamenti: hic fuit à Medicis non semel pharmacis, decoctis, cauterijs in cubito scilicet, & sub genu dextri lateris reuulsionis gratia tractatus sine vllo leuamine; tandem administrato cauterio supra genu in eodem latere, post duos menses ad perfectam sanitatem illum transtulimus.

Hæc tam mirabilis medicandi varietas ex ea cognitione pendet, vt cognoscamus quando læsio partis mittentis magis possit, quam partis recipientis: in quolibet morbo, qui fit ex humorib. aliunde missis, duo semper sunt affectus considerandi; alter, qui est in parte mittente, alter in recipiente, & semper potentiori est attendendum: Exempli causa, si cruris inflammatio esset tota à copia sanguinis existentis supra renes, tūc magis posset pars mittens, quam pars recipiens ad indicandum rudis, & mente captus esset medicus, qui in simili casu non secaret cubitum.

Similiter, qui per saphenam alterius cruris copiam humorum in supernis partibus prædominantib. reuelleret, malè ageret.

Si verò pars mittens esset infra renes in partitione venæ cauæ, vel circa illas partes, satius esset supernis visceribus prius benè euacuatis in aliud crus auertere; quia citius, & expeditius auerteret; hæcq; erit reuulsio, quæ à dextra ad sinistram partem seruatur.

Si demum partes mittentes, quæ sunt supra, vel infra renes nihil mitterēt, quod ex signis læsionum viscerum cognoscetur, tunc tota cura esset in partem recipientem flectenda, quod fieret auxilijs reuellentibus, vel deriuantib. reuellentia sunt, quæ stabilem & infixum humorem in altioribus partib. iuncturæ existentem ad externa cum violentia retrahunt, & hæc sunt vesicantia, uel sinapismi, quippè ex thapsia, & ex alijs similibus conficiuntur: deriuantia quæ retrahunt humorem inclinationem, & propensionem habentem, vel ad cutim, vel ad cauterium supra genu in eodem latere administratum.

Quid per rectitudinem seruandam in reuulsione intelligi debeat. Cap. IX.

NVlla sanè opinio magis à physiologia Medica aliena visa est mihi, quam illa, quæ fuit Petri Brisoti in lib. apologetico de pleuritide, Curtij, Ioannis Fernelij 2. methodi cap. 5. dicentium, quod per rectitudinem in reuulsione seruandam sit tantum intelligenda longitudo respectu partium, quæ sursum, & deorsum sunt, negaruntque à dextris ad sinistra, ab anterioribus ad posteriores, & ab internis ad externas partes fieri reuulsionem.

De causa tamen cur hoc fieri nequit, inter se valdè dissentiunt: Brisotus, & Fernelius dicunt, reuulsionem fieri tantum secundum longitudinem sursum, & deorsum, quia retrahuntur humores solum virtute rectarum fibrarum, quæ in longum, & non in dextrum, & sinistrum, vel secundum alias oppositiones exporriguntur.

Altimarus hoc commentum de fibris rectis respuit, dicitque, quod dum reuellitur, & euacuatur sanguis per sectum cubitum egrediatur virtute vacui.

Alij dixerunt humores vt graues spontè deorsum defluere: quas causas superius

rius reiecimus;clarissimèque ostendimus quod fibræ rectę non sint, quæ à venis se-ctis sanguinem expellant.

Præterea, quod per hoc verbum κατ' ὄξιν, idest secundum rectitudinem non possit solum intelligi longitudo partium, patet,quia à centro sphęrę artificialis omnes lineæ ductæ ad circumferentiam vocantur rectæ, tam scilicet quæ sursum & deorsum,quam quæ in dextrum, & sinistrum latus sunt extensæ,ergo non omne rectum est longum.

Similiter Arist.lib. de cœlo tenet,quod in mundo sint omnes differentiæ positionis, sursum & deorsum, ante retro, dextrum,& sinistrum,& lineas omnes a centro ad circumferentiam consideratas vocat rectas,quare non solum longum, verum etiam latum, & profundum poterit vocari rectum.

Insuper, quod per rectitudinem intelligatur longitudo, quæ sursum, & deorsum est,pueri quoque reiicient,quia si viderint lineam in plano in rectum protensam, illicò eam longam, & rectam vocabunt.

Insuper Galenus 3.de fracturis 10. interpretans ἴξιν, idest rectitudinem dicit, per rectitudinem esse intelligendum è regione:an ne dextrum brachium respectu sinistri est è regione,& auris dextra è regione alteram respicit? quare in Galeno admitti non potest, quod rectitudo conueniat tantum longitudini.

Amplius Galenus lib. de ratione curandi per venæ sectionem capite 15. habet venæ sectionem gratia reuulsionis in directè oppositis partibus citissimè utilitatem afferre, & si contra feceris nil profeceris:directa oppositio prędicatur de qualibet differentia oppositionis, ergo seruari poterit rectitudo inter partem dextram & sinistram, anteriorem & posteriorem, & internam & externam partem.

Quod a parte dextra ad sinistram, ab interna ad externam, ab anteriori ad posteriorem fiat vera reuulsio, habuimus a Galeno 5.methodi cap. 3.

Præterea 4. methodi 6. loquens Galenus de fluxu sanguinis è naribus dicit, quod pars anterior ita posteriori aduersatur,vt superior inferiori;hæc sunt verba ,, aduersatur ei, quod supra est, id quod infra,& ei quod post habetur,id quod ante:inter partes oppositas reuulsio fieri debet, quia reuulsionis character est trahere in contrarium: inter directè oppositas partes seruatur reuulsio, vt reuellantur humores quam citissimè & per breuiorem viam, linea enim omnium breuissima est recta:recta potest dari tam in longitudine, quam in latitudine, & profunditate.

Denique Galenus ca.99. Artis Medicinalis nō dicit, quod reuulsio fit retractio solum à loco superiori ad inferiorem, sed dicit ex omni loco ad oppositas partes, vult igitur,vt possit fieri reuulsio secundū omnes oppositionum differentias, quæ non sunt solum sursum & deorsum, sed ante,retro,intus foris,dextrū,& sinistrū.

Præter propositas rationes,& auctoritates est Auicennas, qui dum de psoriis, lepra, & elephantiasi verba facit, docet hos affectus tolli posse purgantibus: est vera reuulsio, quia humores obrepentes ad cutim auertuntur in contrarium, ad interna videlicet secundum rectitudinem,& per partes oppositas,quæ sunt ab internis ad externas: mirandum tamen est, quod inueniantur adeo pertinaces, qui videntes hanc non esse localē reuulsionem nec seruari longitudinem sursum & deorsum; dixerint non esse reuulsionem,sed deriuationem: quamuis clarissimè Gal.5.meth. cap. 3.dixerit, quod ab iis quæ intus habentur, ad ea quæ foris sunt æquè seruetur reuulsio, ac a partibus supernis ad infernas.

Argenterius putat perfectissimam reuulsionem esse inter partes,quæ sursum, & deorsum sunt, eam verò, quæ intus & extra est, esse minus perfectam, quia vt dicit ille non fit secundum perfectissimam rectitudinem,quæ conuenit præcipuè longitudini.

Quæ opinio nobis non probatur, superiusque est reiecta,ostensumq; est, rectitudinem conuenire posse etiam deriuationi, seruarique inter dextrum & sinistrum, & cæteras differentias positionis, & Galenum intelligere per rectitudinem è regione,vt per breuiorem viam semper fieri possit reuulsio.

Di-

Diluuntur rationes aduersariorum, dum probant per rectitudinem esse intelligendam longitudinem sursum & deorsum. Cap. X.

FAcile quoque diluűtur rationes, quæ à Petro Brisoto, & Fernelio locis citatis proponuntur, dum scilicet dicunt, quod non detur reuulsio inter dexteram & sinistram, anteriorem & posteriorem, internam & externam partem; sed tantum inter partes quæ sursum & deorsum sunt ob fibras rectas, quæ ex illorum sententia sunt causæ reuulsionis, quæque solum in longum, vt aiunt, & non in latum, uel profundum extenduntur.

Primò videtur errare, quia est falsum, quod fibræ rectæ sint solum extensæ secundum longitudinem; innumerabiles enim venæ, & earum fibræ inueniuntur, quæ a dextro latere ad sinistrum; & ab anteriori ad posterius extenduntur.

Vena porta ab Hepate ad splenem mittit surculos quamplurimos, qui à dextra in sinistram partem pereptant.

Similiter caua vena, quæ est in corporis centro ad corporis circumferentiam propagines sexcentas mittit; non potest igitur negari, quod fibræ rectæ non extendantur in omnem corporis dimensionem.

Secundò, dato quod rectæ fibræ non essent, nisi in lõgum protensæ, quid tum? probatum est superius, quod in præcipiti illa reuulsione, quæ fit dum sanguis mittitur, fibræ rectæ non possint esse causæ euacuationis sanguinis; quia à fibris tardissimè mouentur humores.

Dum verò confirmant, quod reuulsio solum fit secundum longitudinem partium; quia Gal. secundo de ratione victus tex. com. 10. & alibi dicat, sanguinem esse mittendum in pleuritide ex cubito eiusdem lateris, vt rectitudo secundũ longitudinem obseruetur, non reluctatur ijs, quæ diximus, quia & nos fatemur, quando veræ sunt in longum extensæ, reuulsionem fieri debere secundũ longitudinem vasorum, quia sic fiet per vasa communia, & per proxima: nulla enim linea breuior est ea, quæ longa, & recta est; quinimò vt plurimũ reuulsiones fiunt secundum longitudinem partium; quia maior pars venarum, quæ possunt secari, in longum exporriguntur.

Non tamen valebit, vt plurimum fit, ergo semper debet fieri: an ne affigimus dorso cucurbitulas, quæ magna vi ad cutim trahunt humores, qui centrum corporis quoque adoriri incipiebant? quod hæc sit reuulsio, patet ex Galeno 5. methodi cap. 3. vbi dicit reuulsionem fieri à partibus supernis ad infernas, ab internis ad externas, & à dextris ad sinistras.

Omnes sciunt, quod hæc auersio humoris ducti à centro ad ambitum corporis non sit longitudo; quare reuulsio non fiet solum secundum longitudinem.

Eandem solutionem aliæ Galeni auctoritates recipient, sicuti 13. methodi capite 6. & 2. ad Glauc. c. 2. de cura inflammationis, vbi habetur, in iecoris inflammatione dextrum, & non sinistrum cubitum esse secandum: admittimus vt plurimum, sicuti dictum est, esse seruandam longitudinem partium, sed non semper: dum dicunt, quod fieri debeat semper, quia aliquando fit, est inductio imperfecta, & reducitur ad tertiam figuram conclusione vniuersali, qui arguendi modus ab Aristotele est reiectus.

Rationabilius est, vt dicamus, reuulsionem vt plurimum fieri secundum longitudinem, non tamen tolli, quin secundum latitudinem, & profunditatem partium aliquando fieri possit, quemadmodum clarissimè docet Galen. 5. methodi cap. 3. dum dicit reuulsionem fieri secundum omnes oppositiones.

Declaratur, quid intelligi debeat per vasa communia. Cap. XI.

QVod reuulsio fieri debeat per vasa communia ex Galen. 13. meth. c. 11. & ex rei natura facilè patet: similiter omnes admittent, quod hæc conditio per vasa communia conueniat reuulsioni per se, quia nisi essent communia, nihil euacuaretur; propterea euacuantur humores; quia retrahuntur ad vasa, per quæ possunt fluere, & hæc sunt communia.

Cæterum

Cæterum, quid sit intelligendum per hanc vasorum communionem, non omnes consentiunt: sunt, qui volunt, sicuti est Curtius lib. de venæ sectione, quod per vasa communia sint intelligendæ venæ; quia hæ sunt omnibus corporis partibus communes; in qualibet enim parte corporis est aliqua vena, quç tandem habet societatem cum porta, vel caua, hç ab Hepate, vt à primo stipite & trunco procedunt. Dicuntque propterea non posse fieri reuulsionem ab vna ad aliam partē, nisi meritò venarum, quia hæ solæ sunt vasa, per quæ fiunt euacuationes à qualibet parte corporis, & hæ solæ summum consensum & communionem cum toto habent.

Confirmantur in sententia, quia in Galeno passim obseruant reuulsiones per venas factas reuellere à qualibet læsa corporis particula: afferunt locum 2. ad Glau. cap. 2 vbi à Galeno exprimitur hic communissimus venarum consensus; ibi habet, retrahes à locis mulicbrib., si cubitum secueris, aut iuxta mammas cucurbitulas apposueris, & deinde deriuabis, si poplitibus, vel coxis applicaueris cucurbitulas: ex hoc quoque Galeni consilio colligunt, retrahi posse humores à qualibet corporis parte per venas: dicuntque præterea vbique in corpore reperiri venas, & vnica illarum secta ob cōmunionem totum corpus consequi beneficiū.

Quorum opinio nō videtur vera, quia sæpissimè malæ humorum diluuies auertuntur in contrarium per alios canales, veluti per intestina, ventriculum, per vreteres, per arterias, per intercapedinem carnis, & cutis, carnis & nerui, carnis & periostij, per concauitatem musculorum per extimam superficiem neruorum, per membranam carnosam, & per alios ductus; quare non per venas solum humores in contrarium retrahuntur.

Præterea, habetur ex Gal. & Hippocr. quod per vias nobis latentes & incognitas euacuentur humores crassi. Galenus enim habet hæc verba 7. aphorismorum 54. Hippocrates opinatur naturam validam, & fortem semper inuenire viam materiebus, licet sint quammaximè crassæ & debeant per angusta foramina permeare, refert ibidem Gal. ex Hippocrate in ossibus fieri abscessum, quod in dicat crassos humores penetrare per o ssium foramina angustissima.

Similiter primo Methodi cap. 3. vidēs, quod humores penetrent omnes meatus nobis occultos, refert hæc verba, rectè Hippocrates affirmat totum corpus esse (vt græcè dicitur) σύμπνουν καὶ σύρρουν, quasi conspirabile, & confluxibile dicas & 8. meth. cap. 3. habet esse commune consilium, insanis & ægris corpus reddi vndique fluxile, & transpirabile.

Vanū igitur erit dicere, quod per vasa communia sint venæ tantum intelligendæ, cum plurimæ sint viæ omnibus occultæ, per quas auerti possint humores: Qui anatomicorum penetrabit vasa per quç conseruatur consensus inter processus mammillares & vterum? nihilominus talis obseruatur sympathia, vt odores gratissimi alliciant vterum supernè, ingrati verò pellant deorsum: Arist. 8. de hist. animalium 23. dicit interdum sequi abortum odore extinctæ lucernæ: satius igitur est vt cum Hippocrate, & Galeno dicamus, in viuente esse plurimos meatus apertissimos, quos crassissimi quoque humores peruadunt, qui nullo modo ab anatomicis cognosci possint; quique in cadaueribus re vera non appareant.

Quod cum ita reuera sit, non est mirū, si multi affectus remedijs quibusdam auferantur, de quibus vix ratio, vel methodus inuenitur; quemadmodū, dū Ischias acri clystere curatur. Quis mihi dicet per quas vice ab Ischiade ad intestina virtute clysteres auertantur pituitæ vitreæ? dici non potest, quod solum hac de causa curetur hic affectus, quia per clysteres tollatur fomes; quoniam obseruatur, anchā refertam crassissimis, & copiosissimis humoribus enematis virtute paruo temporis interuallo depleri.

Insuper, dicant mihi, dum aura dira, atque scelesta, quæ à pedis digito ad caput conscēdit, efficitque epilepsiam, qua sit eius iter tam velox? non per partium poros, quoniam non sequeretur tam velox actio, ergo, vel per intercapedinem carnis & cutis, vel per aliam incognitam atque latentem viam, de qua nec ratio, nec methodus habetur.

Si-

Similiter dum quis hæmorrhagia narium angitur, aliquando supprimitur testiculis deuinctis: non videtur quod hic consensus inter nares,& pudenda sit per venas, quia sequeretur quod aliæ corporis particulæ maioribus venis contextæ, quando deuincerentur, citius supprimeretur hæmorrhagia, quod non experimur; alia igitur debet esse sympathia, quæ per vasa nobis incognita fiat.

Ad hæc sæpè in melancholicis hoc mirabile obseruatur, vt vaporosi spiritus celerrimè se ab vno ad alterũ locum mouentes feriant modò vnam, modò alterã corporis particulam: omnes mirantur, dũ hoc symptoma accidit, quomodo tot sint vasa inter se respondentia & cõmunionem habẽtia, quæ nobis occulta sint.

Tale quidpiam contingit aliquando, dum aliqua corporis pars tentatur pruritu,illam enim fricando,& scalpendo in alia longè diuersa corporis parte leues quædam punctura sentiuntur,& deinde omissa fricatione,illico desinant & iterũ dum scalpimus resurgant ex Hipp. aph. 32.secundæ sectionis,& lib. primo coact. habentur hæc,quibus in febribus dolores lateris fiunt, ijs aluo multa aquosa bile permixta deijciente remedio est: ecce quod à pleura ad intestina via nobis ignota natura vtitur: alibi quoque Hipp. refert, pleuritidem & peripneumoniam vrina solui.

Similiter Gal.3.de crisibus ait pleuritidem,et peripneumoniã fluxu sanguinis è naribus solui: quo pacto id fiat dictu est difficile. Denique Hippocrat.6.epid. & lib. de humoribus refert pleuritidem per hæmorrhoidas solui: & in coacis dicat peripneumoniam solui parotidib.

Demum valeriola inter nostrates diligens obseruator libr.4. obseruationum obseruatione prima testatur mulierem pleuriticam sanatam fuisse sudore absque alia tussi: quis igitur posset vasa, per quæ seruantur hę sympathiæ, pernoscere anatomica virtute?

Denique vt animaduertas,multas esse vias in viuentibus apertas, quæ in cadauere non possunt inueniri: audias historiam pluribus quoque notam: Contigit Venetijs puellæ acum magnum deglutienti, vt post aliquot menses acus in vesicam descenderet; vbi cum constitisset, calculus circa illum est adauctus, & tandem à lithotomo fuit transpositus: quis ex cadaueris sectione inuenire posset locum in iecore, qua magnus acus posset sine lęsione transire? vbi nec venę capillares,nec fibræ conspiciuntur; sed solum vniforme & similare parenchyma,nihilominus in viuis alio modo res se habet. Cum igitur multa sint vasa occulta, & alia pleraque manifesta, sicuti est canale à recto intestino ad ęsophagum extensum, à renibus per vreteres ad vesicam: per vasa deferentia ad parastates, sit cõcauitas musculorum, spatium inter carnem & cutim, inter ossa & periostia; sintque arterię & spinalis medula,& alia plura,vanissima ergo erit interpretatio, quod per vasa communia debeant intelligi solum venæ.

Ostenditur, quod retractio humorum ad fluxionis originem non conueniat per se reuulsioni. Cap. XII.

A Curtio quattuor traduntur conditiones optimę reuulsionis,quarum prima est, vt fiat secundum rectitudinem, secunda per vasa communia, tertia per distantissima, & quarta vt retrahantur humores ad originem fluxionis.

Quæritur an hæc postrema conditio conueniat per se reuulsioni: prima facie videtur quod sic; quia à Galeno proponitur 1. ad Glauc.cap.14. vbi habet hæc verba: in aduersum trahere oportet, aut ad communia membris patientibus, aut ad ea,in quibus est fluxionis origo.

Experimentis à Galeno desumptis cõfirmant, Galenus enim, ne catarrhus salsus in pectus descendat, applicat commissuræ coronali ceratum ex thapsia,ecce quod retrahit humores fluentes in pectus ad caput,quod est illorum origo.

Similiter 2.ad Glauc.2. & alibi dicit,in cruris inflammatione esse secandum cubitum eiusdem lateris, quæ retractio est ad originem: alia quoque similia exempla possent afferri.

Cæterum illorũ argumenta non concludunt, quia nos nõ negamus,quod reuulsio non fiat sæpissimè retrahẽdo humo-

mores ad originem fluxionis,quærimus, an sit necessarium requisitum, vel quod saltem semper cōpetat reuulsioni, quod non videtur,si potioribus Galeni fundamentis sit credendum; dicit enim 5.methodi cap.3. quod reuulsio fieri possit secundum omnes oppositiones; & hæ non sunt solum in corpore sursum, & deorsum, sed ante, retro,dextrorsum,& sinistrorsum,intus,& foris: quod cum ita ex Galeno sit, non est necessarium, vt semper in reuulsione retrahantur humores ad originem fluxionis.

Præterea, origo non potest esse nisi in vnico loco, dicit Hippo.5. aph.68. quod secta vena frontis tollitur labor partis posterioris capitis; qui diceret quod frōs esset origo fluxionis.

Similiter an ne per cucurbitulas trahuntur humores à centro corporis ad cutim,vbi nulla est fluxionis origo? non conueniet ergo reuulsioni per se, quod retrahantur humores ad originem.

Neque occurrant, quod hæc conditio sit propria reuulsioni communi, & non locali,intelligendo per communem,quæ fit à partibus supernis ad infernas,vel ab his ad illas; quia ostendere possumus, quod neque huic reuulsioni, quæ dicitur communis, semper competat: Exempli causa, Hepar, quod est sanguinis origo, est inflammatum, tunc, vt præseruetur à maiori inflammatione, Galenus cubitum secat.Ecce quod non trahuntur humores ad originem fluxionis; cum potius in aduersum retrahantur, ne petant iecur inflammatum:fatuum ergo erit asserere, quod retractio humorum versus originem sit requisitum necessarium, & conueniat semper reuulsioni locali.

Præterea si fuerit aliquod viscus origo fluxionis, & illud sit flaccidum, & viribus destitutum, quis ad illud traheret humores? superius ostendimus ad partes infirmas non esse trahendos humores.

Amplius, in reuellendis humoribus indigemus omnibus differentijs ob plurima prohibentia, quæ in morbis profligandis semper emergunt.

Hinc dum humores sunt in partibus supernis,& aliquid prohibeat, ne possint ad infernas trahi,nobis curæ est, nisi aliquid prohibeat, vt trahātur ad dextram, vel ad sinistram, vel ad exteriorem partem, prout citius, & tutius fieri poterit, quamuis in illis partibus sit fluxionis origo: Ars Medica non est tam inops auxiliorum, vt si aliquid prohibeat, ne possint ad fluxionis originem auerti humores, Medicus non possit amplius ægrotantibus auxiliari.

Vt errant, qui dicunt sursum & deorsum, dextrum, & sinistrum reuulsioni: ante retro intus & foris deriuationi conuenire. Cap. XIII.

QVi putant, quod reuulsio tantum sit inter partes supernas & infernas, dextras, & sinistras: deriuatio inter externas & internas, anteriores & posteriores, eò mouentur, quia vident Galenum passim asserere, quod reuulsio fiat per distantissima,& deriuatio per proxima, videntque inter partes internas & externas, anteriores & posteriores non esse distantiam, sed solum inter superiores & inferiores, dextras & sinistras.

Horum opinio superius quoque est reiecta;dū declarauimus, quod retractio humorū nō fit per distantissima ratione indicantis,sed prohibentis: dum humores à toto irruunt ad crura, docet Galenus,per cubitum esse reuellendos: hæc auersio, licèt sit per distantissima respectu morbi cruris, attamen respectu humorum, qui sunt in caua vena supra iecur, quique sunt deorsum fluxuri, erit per proxima.

Quando verò nullum adest prohibens reuulsio commodè fit per proxima: conditio cuiusuis operationis medicæ est, vt cito, nisi aliquid prohibeat, medicatio fiat, quare per proxima, & non per distantissima.

Hinc in cruris inflammatione,si venę superiores non sint sanguine replete,sed sanguis fluens sit in partitione venæ cauæ,antequam descendat ad crura, vel sit in venis coxis, tunc inflammatio cruris nō curatur per sectum cubitum, sed per aliud crus:Galenus libello de curandi ratione per sanguinis missionem c.18. idē dicit, scilicet se curasse ischiadas, secta vena cruris, & nō cubiti,habet; memini

me

me curasse vno die ischiadas facta euacuatione ex crure, vbi prouenisset ex sãguine redundante in venis,quę circa coxam sunt: semper humor esset reuellendus per proxima, nisi quid prohiberet, dicimus reuulsionem per distantissima fieri,non ratione humoris euacuãdi, sed ratione partis læsæ: non decet,dum corpus humoribus redundat,trahere humores ad læsam partem, nec ad partes vicinas,si vero non redundet,licet,dum vnicum est affectum crus, per aliud reuellere.

Dicunt nonnulli, quod, dum secatur alterum crus,fit deriuatio,& non reuulsio:quorum sententia à Galen.5. meth.c. 3.videtur esse reiecta, quia ibi vult, quod vera conditio reuulsionis sit,vt in aduersum retrahantur humores,vultque quod aduersæ partes non solum sint,quę supra & infra sunt, verum etiam dextræ, & sinistræ;anteriores & posteriores,internæ & externæ: nisi Galeni auctoritatem relinquant, non possunt negare: quin fiat reuulsio secundum omnes differentias oppositionis.

Quod distinguit reuulsionem à deriuatione est, quod deriuatio insequatur, & imitetur inclinationem, & promptitudinem humorum: reuulsio verò contrarium; æquè conuenire possunt deriuationi,vt reuulsioni omnes oppositionũ differentiæ, modò enim fit deriuatio supernè, modo externè, modò dextrorsum, & modò retrorsum pro vt citius possunt deriuari.

Manardi, & Curtij opinio improbatur, dum dicunt phlebotomiam non posse esse remedium mixtum, reuulsorium scilicet,& deriuatorium. Cap.XIV.

QVi admittunt, quod per se cõueniat reuulsioni, vt in contrarium humores auertantur, vt ex Galeno probatum est, admittuntque, deriuationem æmulari inclinationem, & flexum humorum; nescio, qua ratione moti audeant, deinde negare, quod phlebotomia aliquando non possit esse auxilium mixtum, scilicet partim deriuatorium, & partim reuulsorium: quoniam nihil prohibet, quominus aliqui humores in euacuatione auertantur in aduersum, quo scilicet non erant inclinati,& aliqui ad eundem locum proni deriuentur.

Exempli causa in pleuritide, vel angina dum per cubitum euacuatur sanguis, si humorem fluentem, & fluxurum ad pleuram, vel guttur retrahimus ad cubitum,dicitur reuulsio, quia illum in contrarium trahimus;si verò euacuetur sanguis, qui non resistit neque habet inclinationem in aduersam partem, sed sequitur eundem motum, auertiturque à loco affecto,dicitur deriuatio; ecce,quod phlebotomia respectu diuersorum potest quoque esse remedium reuulsorium, & deriuatorium: quodque dicitur de phlebotomia,de pharmacis, de fonticulis; & de cęteris auxilijs reuulsorijs dici potest.

Ex traditis colligi potest in quibus reuulsio cum deriuatione conueniat,& discrepet: conuenit,quia vtraque est auersio, sed reuulsio est vt plurimum per distantissima,deriuatio per proxima; apud Galenum centum inueniemus exempla, quod deriuatio per longinqua aliquando fiat: secundo in sextum de morbis vulgaribus tex.7. habet,quod renibus vitiatis optimum sit per aluum deriuare; magis distant renes ab aluo, quàm dextrum cubitum ab hepate, inter quas partes est locus reuulsionis: sed melius,2 ad Glauc.cap.2. dicit, cucurbitam applicatam mammis ab vtero reuellere, & sectam venam tali ab vtero deriuare, cum igitur magis distet vena tali ab vtero, quàm mammillę,sequitur,quod aliquando deriuatio fiat magis per longinqua, quam reuulsio.

Quod reuulsio sæpè fiat per longinqua,non prouenit (vt ostendimus) à natura reuulsionis,sed à prohibente: ostendimus duplex esse prohibens,cur semper per proxima non fiat reuulsio, & deriuatio,alterum, quando non est locus aptus sectioni,qui proximus sit, per quem possint humores auerti, veluti si vena tali in coxa, vel inguine appareret, nos eã secaremus & deriuatio ab vtero melior & citius fieret.

Alterum prohibens est, ne ad locum affectum, vel ad partes vicinas excurrãt redundantes humores, qui possent reddere curam difficiliorem: quæ cum ita sint,

ſint,dicere poſſumus,quod reuulſioni, & deriuationi per ſe,niſi adſint impedimẽta, conueniat vt per proxima fiant; etenim quantò citius Medicus operabitur, tantò magis eius operatio laudabitur.

Diſcrepat, quia ſicuti reuulſio cõuenit magis fluentibus,quam fluxis, & fluxuris; ſic deriuatio magis fluxis: diſcrepat quia deriuatio ſequitur humorum motum & inclinationem; reuulſio contrarium.

Amplius reuulſio vt plurimum retrahit humores ad originem fluxionis, deriuatio longius ab origine ſemper illos adducit.

Conuenit,quia cauſa efficiens reuulſionis æquè ac deriuationis eſt æquiuoca, modò enim fit deriuatio attrahentibus, modò expellentibus, & modò vtriſque virtutibus, vt oſtendimus.

Conuenit, quia vtraque fit per vaſa communia, & ſecundum rectitudinem; quid autem intelligi debeat per uaſa cõmunia ſuperiùs declarauimus.

Conuenit demum, quod non ſolum humores fluxi, fluentes, & fluxuri apti ſunt, ut deriuentur, uerum etiam reuellantur.

Nos de proprietatibus loquuti eas expendimus ſecundum aptitudines, & non actus, qui re uera non ingrediuntur modos dicendi per ſe, proprietates uero in ſecundo modo collocantur; quod uerò apti ſint fluxi,fluentes,& fluxuri ut deriuentur ſuperius dictis, & ex experientia ipſa certiſsimè oſtendi poteſt; dum enim ſunt ſuppreſsi menſes, quia caua uena ſit ſanguine referta; tunc ſi talus tundatur ſtatim menſes,ut millies uidimus, defluunt. Ecce quod deriuatio poteſt quoque conuenire fluxuris; ſimiliter experientia patet,dum diminutè fluunt;quia tunc ſecta uena tali promptius deriuantur; colligamus igitur deriuationem quoque conuenire poſſe non ſolum fluxis, uerum etiam fluentibus, & fluxuris.

FINIS DECIMIQVARTI LIBRI.

SANCTORII SANCTORII

Olim

IN PATAVINO GYMNASIO MEDICINÆ THEORICAM ORDINARIAM PRIMO LOCO PROFITENTIS.

DE

INDICANTIVM ÆQVILIBRIO.

LIBER DECIMVSQVINTVS.

Ostenditur, quod medendi principium sit sumendum primò ab vrgente, secundo loco à causa, tertiò ab impedimentis, & quartò à morbis. Cap. I.

EA est ægrotantium miseria, vt post initium vnius simplicissimi morbi, statim alius affinis, & post illum alij plures breui spatio insurgant; vndè fit, vt in qualibet ægritudine plurimæ se offerant Medico hauriendæ indicationes curatoriæ, plures præseruatoriæ, & vitales: aliquando quindecim, & aliquando viginti, & vltra obseruabuntur affectus in ægrotante, quem Empirici unico, & simplicissimo detineri fortasse putabunt; itaque nisi esset præclara medendi methodus à Galeno tradita, quæ docet à primis fontibus indicationes haurire, easque ad determinata capita miro ordine eas redigit, & primo methodi cap. 4. admonet, ut in complicatione affectuum uideamus, cui primo, cui secundo, cui tertio, & cui quarto sit locò attendendum, Ars medica non leuamen, sed laborem, & sæpè exitium ægris afferret.

Galenus itaque 3. meth. cap. 9. & alibi loquens de numero indicantium, quibus est necessarium, ut medicus occurrat, antequam agrediatur curationem morbi, dicit, quod hæc omnia reducantur ad tria, ita ut primum sit urgens, secundum causa principalis, tertium causa sine qua non, sub quo nomine intelliguntur impedimenta.

Tractet Medicus ægrotãtem, qui centum habeat affectus, non inueniet ante morbum curandum plures indicationes tribus: Galenus 3. methodi cap. citato in exemplum efferens ulcus iunctum cum inflammatione, sorditie, cauitate, & immodico sanguinis profluuio statim in hoc affe-

affectuum concursu iubet, primo esse attendendum causæ principali, & demum iis, quæ impediunt vlceris sanationem, habetque hęc verba: profluuium sanguinis, vnde primum, maximèque imminet homini periculum, primò curari debet, si verò nulla sit vrgentis indicatio, primò inflammatio, quæ est causa principalis vlceris, secũdo loco sordes, quæ impediunt, ne cauitas impleatur, & tandem vlcus sanetur: immagineris, & tu centum alios affectus vlceri iunctos, vel separatos, omnes similiter reduci poterunt ad hæc capita, scilicet ad vrgens, ad causam, ad impedimenta, & ad morbum.

Similiter, dum aliquod symptoma ad se trahit curationem alio modo non indicat nisi, vel quatenus subit vicem vrgentis, vel causæ principalis, vel causæ sine qua non, impedimenti scilicet; symptoma enim ex se nihil indicat, nec morbus esse potest, quia solum est in fieri, & semper illum insequitur, vt vmbra corpus.

Similiter Gal. ad hanc trimẽbrem diuisionem non solum loc. cit. verum etiam 7. meth. cap. 12. omnia indicantia reduxit.

Si patiens conuulsione prematur, Medicus non primò de intemperie partis, de sorditie, de cauitate vlceris debet cogitare, sed de conuulsione, quia hæc ad vrgens reducitur, potest tamen conuulsione repressa, & quolibet alio vrgente, illicò agredi curationem inflammationis, quia est causa principalis vlceris: similiter superata inflãmatione dirigenda est oculorum acies ad impedimenta, scilicet primò ad sordes, & deinde ad cauitatem tollendam, postremò vlcus, aliis superatis, est remediis tractandum.

Ob præposteram Empiricorum medicationem innumera committuntur errata: nos aliquot tantum obseruabimus, vt exemplorum luce methodum citius addiscamus, est Gal. 2. methodi cap. 4. quod exemplorum multitudine stupidorum quoque animi à somno excitentur.

Declaratur distinctius, cur primo ab vrgentibus, secundò a causa, tertiò ab impedimentis, & quarto à morbi sumatur ordo curationis. Cap. II.

Acturi de ordine curandi omnes affectus præter naturam, præstat vt, in hoc capite de vrgentibus, causis, impedimentis, & morbis verba faciamus: Vrgentia varia, & multiplicia in ægrotantibus contingere possunt, Medicus nisi singillatim prænoscat omnia, nõ poterit diuinare, à quo sit sumendum medendi initium: Arist. 1. cæli text. 110. dicit omne multiplex est prius distinguendum, quàm definiendum; distingui igitur poterunt in hunc modum.

Vrgentium aliqua sunt, quæ exitium & vitæ extinctionem minantur, aliqua non vitam, sed meliorem vitam auferunt quæ exitium minantur patiuntur quoq; diuisionem, vt scilicet aliqua sint, quæ vires actu prosternant, & extinguant; aliqua, quæ non actu vires tollant, nisi tamen illicò auferantur, certam viriũ perniciem, vel breui ægris pollicentur: Quæ uerò non uitam, sed peiorem uitam promittunt, similiter sunt duum generum, aliqua maximam longitudinem affectus portendunt, aliqua uerò statum indecorum, & inhonestum ægrotantis minantur, tale urgens obseruatur, dum in curanda lue uenerea despici solet uirulentia ne depilentur patientes.

Gal. 10. met. c. 3. proponit casum cuiusdam iuuenis, quem in accessione nutriuit ob uirtutem prostratam, erat temperamenti calidi & sicci, febreq; continua tenebatur: huic dedit tres cyathos cremoris ptissanæ, & duos cyathos uini diluti albi & tenuis; post quos dicit Gal. æger qui antea sine uoce & sensu iacebat sustullit oculos, & tum audire, tum loqui tùm pręsentes noscere cæpit. Ecce quod spreta febre uirtutis labentis gratia cibum & uinum dare possumus propter urgens primæ classis.

Quare nisi obseruemus præceptum Galeni 1. meth. cap. 4. quod in omni affectuum complicatione præsciamus cui primo, cui secundo, cui tertio loco sit attendendum de medicinæ exercitio nihil scimus.

Quo ad primum urgens, quod est dum uires sunt collapsæ, dicimus quod illi primò est uacandum quia in illarũ comparationem quod cętera urgentia, causæ principales, impedimenta, & morbi sperni possint, Gal. enim 9. meth. 13. dicit, uirtutem omnium primam esse custodiendam

quia à viribus pendet viuere, addit, vitam vel esse ipsas vires, vel earum actiones; si igitur virtus omnium prima sit custodienda, quando adhuc viget, & non est collapsa, quanto magis, si fuerit perdita, erit præ ceteris recuperanda? quanto magis causæ, impedimenta, & morbi curandi omitti poterũt: Adsit febris, qua mtauis ardens, si supetuenerit syncope, quippe vires & vitam tollat, ei vt potentiori attendemus, spernimus febrem, confugimus ad vinum, & ad alia etiam febri aduersa.

Quo ad secundam vrgentium classem, quç continet illos affectus in quibus imminet periculũ, ne vires, vel breui extinguantur: sicuti accidit in profluuio sãguinis, in trnci & insigni dolore, in conuulsione, & in illis affectibus, qui cum actu non sint, possint certò fieri tales, vt vitam tollant, nisi medicus futuram tempestatem prçueniat, sicuti euenire potest in vulneribus frontis, Hipp. lib. de cerebro dicit, quod sola frons ex tota caluaria est magis exposita inflammationi, quia continetur, & non continet; causa inflammationis est, quia pars continens se exonerat semper in partem contentam: Quis igitur inflicto vulnere frontis ob inflammationem imminentem non sperneret aliquantulũ vulnus & attẽderet futuræ inflammationi, quæ ob vitæ periculum subit vicem vrgentis secũdæ classis? quod intelligimus de inflammatione frontis; de omni affectu iminẽte & minitãte vitæ periculum intelligendũ, itaque & in alijs plurimis affectibus, dicimus, quod si hoc quoque vrgẽs aderit, omnia similiter primo excepto spernantur, quia Galenus 9. methodi capite 13. habet, quod primum indicatum desumi debeat à virtute, deinde ab affectu: quinimò addit, si indicantia fuerint paria, primo quoque à virtute; deinde ab affectu desumi indicata; Exempli causa, si aliquis affectus valdè perturbet, & virtus eo modò deficiat, vt Medicus æquè de virtute, ac de morbo iudicet esse consulendum, docet Gal. vt tutius agatur, primum à virtute, deinde ab affectu esse auspicandam curationem.

Si uerò uires constẽt, & nullũ ex propositis vrgentibus adsit, audacter causis, & morbis, & nõ uirtuti attẽdimus; Hinc 9. meth. 7. dicit, quod uirtus robusta sit despicienda, mediocris uerò mediocriter conseruanda: quemadmodum aberrant plures dum spreta uirtute imbecilli medicamenta potentissima exhibent, sic nonnullorum pace dicimus, quod aberrent, dum statim in morbi limine uirtute existente robusta plenè nutriunt, ouis scilicet, & pullis.

Simili modo Galen. 10. met. c. 1. habet, si uirtus sit robusta, febrẽ, & causam profligare oportet; Robusti enim homines inedia & magnis remedijs in morbis sæuissimis, quales sunt febres malignæ, & alij similes, sunt tractandi; nisi enim cito morbum magnum, & eius causam, dum uirtus est ualida, profligare tentemus, potest accidere, ut deinde à causis, & morbis adauctis uirtus destruatur, deinde non sit amplius tempus uacandi affectibus præter naturam, sed uirtuti.

Potest quoque accidere, ut interim nõ solum à causis, & morbis; uerum etiam ab aliquo symptomate uirtus elidatur; sæpè enim contingere solet, ut symptomata uicem urgentis subeant, quo casu non primò causis principalibus, & morbis, sed symptomati attendimus; propterea Galen. 12. methodi cap. 1. dicit, symptomata aliquando ex accidenti mutare curationem.

Symptomata si subeant uicẽ illarũ urgẽtium quæ tenent primum locum, sicut est syncope, audacter cętera omnia indicãtia sperni possunt: si secundum locum, sicuti est magna hæmorrhagia, primo attendimus symptomati, sed non omnino spernimus alia; Galenus 9. methodi 13. dicit, dum uirtus est collapsa; tunc nullum remedium, quod affectum sanet est exhibendum; hæc sunt uerba, tempus quo uires reficimus; eorum, quæ affectum sanent, nihil planè ægrotanti exhibemus, ubi uero eo roboris eas peruenisse coniicimus, ut nihil, aut parum ex uacuando sint lædendæ, tunc ad effectus curationem est accendendum.

Non desunt tamen Empirici importuni atque molesti, qui eodẽ die, quo uiribus est attendendum; remedia plura, quæ affectum alijs tẽporibus sanare possent, exhibeant; de ijs Galen. 2. ad Glauc.

cap.

cap.2.dicit, quod falsum se ipsos incidentes in illum sermonem, morbus quidem curatus est, homo autem obijt.

Vrgens in ordine tertium est nimia affectus longitudo; Galenus enim quarto methodi secūdo habet hec, sunt nonnulli homines, qui dummodo citius sanētur, sunt parati quiduis subire: sunt, qui malunt pati, vt testiculus tumidus euellatur & præcidatur, quam toto vitæ curriculo illud pondus sufferre: similiter plurimi sunt, qui habent vlcera in pedibus, vbi nullum subest vitæ periculum, qui, vt citius curentur, spernunt longiorem, & diligentiorem curam, quæ vsu pharmacorum, & decoctorum administratur, & vnionem exposcunt: quamuis eis doctus chirurgus prædicat, quod quamuis vlcera ad cicatricem illis violentissimis exiccantibus redigantur, pedes tamen paulo post alijs maioribus scatebunt vlceribus: in his ægrotantibus coactus Medicus despicit causam, & impedimenta, & vacat breuitati curationis: ad eundem modum plurimi confugimus, vt citius curentur, ad potentissima medicamenta, sicuti est stybium.

Quartum & postremum vrgens, quod pertinet ad decorationem, veluti dum non patiuntur, vt cicatrix in facie appareat, tunc chirurgi prius huic vrgenti attendunt, quam causæ, & impedimentis; similiter, ne quis in alopeciam cadat, coactè utimur astringentibus, quæ detinent pilos, quæ tamen occludunt, ne acer, & mordax humor exhalet.

Causa principalis tunc solum primò, & maximè indicat, quando nullum adest vrgens ex propositis; quæuis enim illorum quatuor causæ principali præferri solent; amoto igitur quolibet vrgēte Medicus totū spiritū dirigere debet in causę amotionem, si morbos & symptomata curare voluerit, etenim, si tractu annorū centum auxilijs medicis vellet, non amota prius principali causa, morbos seu impedimenta auferre, tempus prorsus contereret; hinc Empirici frustra in vlceribus utuntur exsiccantibus, quę sanant ulcera, frustra utuntur lotionibus detersorijs, quæ sordes eluunt, frustra sarcoticis, quæ cauitatem implēt, nisi prius demant intemperiem partis, uel humorum affluxum ab alijs partibus prodeuntem, quæ esse possunt causæ principales ulceris.

Alius igitur non inuenietur ordo, uel alia medendi series, nisi ut primo loco urgenti, secundo causæ principali, tertio impedimentis, licet ante omnia sint tollenda, si tolli possint, & quarto morbo, qui tamen nec uicem urgentis, uel causæ principalis, uel impedimenti subeat.

Si uerò alij fuerint affectus, qui morbum sequuntur, quippe in proposita serie nullum habeant locum, quales sunt affectus in fieri, despiciuntur, non curantur, illisque nunquam attendimus, quoniam alios sequuntur, ut umbra corpus, & ad ablationem aliorum cessant, & desinunt esse.

De impedimētis, quæ à Galeno 7.meth. 12. & alibi uocātur causæ sine quibus, non, dicimus, quod ex harum amotione nūquā sanari possit patiēs, nisi prius causę principali occurratur: si in vulnere ensis frustū relictum sit, semper auferri potest: Similiter, si ossis fragmenta, pili, sanies, sordes, sanguis in thrombū conuersus, & alia impedimenta sint in uulnere, dicimus, quod possint prima die à uulnere demi, non tamen uulnus curari; nisi causa principalis, quæ potest esse inflammatio, uel affluxus, prius superetur: hinc quamuis uulnus indicet unionem, hæc uniendi intentio despicitur propter impedimenta proposita: impedimenta, quamuis semper debeamus auferre, dum possumus, non tamen ex amotione illorum uulnus unitur, uel sanatur.

Vnio uulneris despicitur ob causam principalem, quæ tollitur uulnere manēte aperto, quia per sensibile foramen non solum inflammatio partis uicinæ, uerum etiam humorum affluxus exhalant.

Despicitur unio ob urgēs aliquod imminens, ne scilicet clauso uulnere dolor insignis succedat ob retentum affluxum, uel ne sequatur spasmus ob puncturam nerui; uel ob alias causas.

Casus à Galeno 6. methodi capite 2. proponitur de punctura nerui talis, quidam stilo passus est nerui puncturam in manu, quidam Thessalius imposuit emplastrum ex farinis, quod claudens uulnus inter septimum diem hominem reddidit conuulsum, cumque iugulauit; do-

cet igitur Galenus, non esse vniendum vulnus, dum neruus pūctus est, sed apertum, & inglutinatum custodiendum, nō solum propter causam principalem, verum etiam propter vrgens imminens, idest conuulsionem.

Galenus loco citato, vt apertum detineatur vulnus, & è profundo sanies trahatur docet esse vtendum therebentin a, sed in habitu molli simplici: in duro verò cum therebentina pauxilum euforbij.

Satis est igitur, vt colligamus, primò esse attendendum vrgentibus, secundo loco causæ principali, tertio impedimentis, & postremo morbis.

Morbus vltimo loco sanari debet, nisi vicem subeat vrgentis, vel causæ principalis, vel impedimenti; ratio verò, quod morbus nō debeat curari, nisi causa prius curetur, est, quia semper à causa fit, nec vnquam cessare potest, nisi causam illum facientem tollamus; hinc Galen. 4. meth. 4. & alijs in locis dicit, quod si fiat morbus, à causa auspicandam esse curationem, si non fiat, à morbo.

Hinc in morbis, qui non fiunt, quique simplices sunt, & sine causa fouente, vt hectica, & ephimera simplicem habent methodum; hæcticæ enim tamquam vni & simplicissimo affectui attendimus; si vero cū hæctica sit putrida febris, sintq; obstructiones, tunc exordimur a putrida, & ab obstructionibus, non quia sint causæ febris hæcticæ, sed quia sunt impedimenta, ne hæctica balnei, lacte, & similibus adimi possit.

Quomodo vires totius corporis collapsæ possint recuperari. Cap. III.

CVm indicatio præcipui vrgētis hauriatur vel à viribus, dum sunt perditæ, & collapsæ, vel quatenus imminet, ne vel breui collabi incipiant; videndum est quibus auxilijs sint reparandæ, & custodiendæ: Galenus nono meth. cap. 13. docens, quomodo vires conseruentur, habet; seruabuntur, si nec eius substantia inaniatur, & nō alteretur, quod fit seruando temperaturam; quomodo verò sint recuperandæ, præcipuè agi debet, quia qui sciet eas recuperare, eodem auxilio promptius eas quoque custodiet: omnes sciunt, quod solum recto vsu alimenti vires & conseruari, & ressarciri possint: sed qualis sit hic visus, à vulgaribus hominibus non cognoscitur; ideo de illo agendum est.

Dicimus, quod quatuor pertineant ad rectam nutriēdi administrationem, scilicet quantum, quando, quomodo, & vbi, quantum videlicet nutrimenti sit dandum, quando, & qua hora, in quem modum sit parandum, & vbi: hæc sunt exactè expendenda: quia ex horum inscitia quotidiè pereunt innumerabiles ægrotātes, qui sine medicamēto possent quoque ad sanitatē peruenire: exempla inueni untur apud Hippocr. in Epidem.

Dicit de Apollonio Recto, qui Icteritia laborabat, quod miserrimè perijt, quia carnem bubulam, & lac coctum comederat, & aquam potauerat.

Similiter de filia Eurianactis habet, quod ob uuæ racemum in delirium inciderit, & obierit mortem.

De Pario, Hippocrates, & Galenus dicunt, die centesima uigesima perijsse ob malam viuendi rationem.

Verum hic non quęrimus modum reparandi seu custodiendi illorum uires, qui nec normam, nec ullam uiuendi rationem seruare cupiunt, sed illorum qui medicis morem gerunt, & nihil prætermittunt, ut diutissimè uiuant.

In ijs igitur, ut ressarciantur, & conseruentur uires; in primis se offert considerandum, quantum cibi sit dandum, uel unde sumi debeat nutrimenti quantitas; dicimus cum Galeno primo ad Glauconem cap. 10. cibi quantitatem tantam esse, quantam æger concoquere potest; si æger igitur tutò posset duos ouorum uitellos coquere, & unicum tantum sumeret, haud dubiè ęgri uires minuerentur: quia calor naturalis tempore, quo maneret ociosus, humidū radicale absumeret & maximè læderetur, quinimmo ex Hippoc. minus læduntur, qui pleniori uictu utuntur, quam illi qui tenuiori; si uerò tres sumeret, similiter lęderetur, quia distraheretur natura à certamine cum morbo non sine magno detrimento, dum concoqueret redundans alimentum; quare tantum debet dari alimenti, quantum potest concoqui, quia indicatio

tio de quantitate alimenti hauriri debet ab actione virtutis.

Hinc Gal.lib.de opt.secta ad Trasyb.c. 43.habet multitudinem alimentorum nõ deprehendi à morbi temporibus sed à mensura facultatis, quæ debet in tribus coctionibus aterere & conuertere in alimentum;omnes.n. partes nutriuntur cibo qui per tres concoctiones purgatus sit, valeant ergo qui tenent ventriculum ali chylo propria nutritione.

Preterea comprobatur hoc à simili, quia sicut quantum agendum in methodo curatrice desumitur ab actione indicantis præter naturam, similiter in methodo de tuenda sanitate quantitas nutrimenti ab actione vitali desumi poterit:itaque virtus fortis, dum à certamine cum morbo distracta est, requirit maiorem cibi quãtitatem, virtus verò mediocris,cibo mediocri est tractanda: debilis & infirma,vel quod in idem recidit, fortis quæ semper sit occupata in certamine cum morbo minimam cibi quantitatem requirit.

Quo pacto verò tutò possit reparari, & conseruari minima quãtitate sine detrimento, & iactura virium, inuenta est medela à Galeno 2. de rat.vict. in acutis comm.36.& alibi,quæ est,quod tales parum,& sæpè possint nutriri.

Quæ verò sint signa virtutis valentis, & probè concoquentis,& quę sint signa cibum prohibentia,quæ variant quãtitatẽ, ab Hippocrate prima sectione aphorismorum secundo colligi possunt, quæ sunt regio,ætas, consuetudo,& morbus; in Germania febrientes non lædũtur ab esu carnis castrati, vel à vini potione: in Italia non læduntur ab ouis: in Creta, si ouum comederent,perirent: ætas quoq; mutat quantitatem, sic pueris ob cõsuetudinem assiduam comedendi maior cibi quantitas, quam hominibus dari debet: si de morbis loquamur, similiter dicimus,quod in magnis vulneribus,& inflammationibus, vt in angina, & pleuritide oua non dantur; in febri tamen maligna cõceduntur.Ecce,quod regio,ętas, consuetudo, & morbus indicant,an virtus in coctione ualeat, & an adsit aliquod prohibens: Regio frigida indicabit validam esse concoctricem facultatem, quia ob frigus concentratur calor,& inde fortius agit.

Similiter ętas puerilis primo fortior est in concoquendo, secundo est puerorum consuetudo, quæ in omni re reddit operationem facilem.

Dictum quoque est,quod morbi nonnulli sint,qui indicant, ægros pauco cibo esse reficiendos;quia magis potest prohibens in illis,quam indicans, sicuti in angina, & pleuritide dicimus, quod magis possit imminẽs suffocationis periculum, quam, vt refociletur robur,quod tennissimo quoque cibo potest tam graues morbos uincere.

Semper est facienda comparatio inter indicantia,& prohibẽtia,& semper prius potentiori est attendendum; tametsi uirtutis robur multam exposcat cibi quantitatem, nisi prius confugias ad indicantium examen, ubi uidere possis an indicans,uel prohibens magis possit,tutò nõ procedes: sola medendi methodus est, quæ apparentes contraditiones illico diluit.Hippoc.1.aphorismorum 11.dicit,in paroxismis nihil cibi dãdum esse, in methodo Galenus picrocholos, ne in hecticam cadant, in principio paroxismorum nutrit, ratio est,quia imminens periculũ hecticæ febris magis potest, quã morbi insultus; imminens enim periculum hecticæ est urgens secundæ classis, in qua collocantur omnes affectus,qui minãtur uirium prolapsum, insultus verò pertinet ad morbum, qui ultimo loco indicat, & non solum minus potest urgentibus in indicando, uerum etiam minus potest quam causa principalis, & impedimenta:ecce,quod Hippocratis, & Gal. sententiæ,nisi methodi, ut ita dicam trutina ponderentur, & examinentur, neque intelligi, neque in bonum usum reuocari possint.

Quoad quando sit nutriendum,maximè refert scire; quia innumerabiles pereunt,qui in tempore non opportuno cibantur; exempla plura leguntur apud Hippocrat.in Epidemicis; dixit de ægro innominato, quod perierit non ob morbum, sed quia cęnauit calefscens, & largius potauit,dum scilicet erat paroxismo detentus; idẽ ferè dicit de Filia Philonis, quę ob similem errorem mortem obiuit.

Vt igitur rectè pręsciatur, quando cib. sit dandus, duo sunt obseruanda, alterum est indicantis præsentia, alterum verò est prohibentis absentia; indicãtis præsentia est virtus potens alimentum assimilare, & coquere; absentia prohibentis dicitur esse, dum in vẽtre cibus inconcoctus nõ adsit: dum absunt paroxismi, animi passiones insignes, & dum paulò ante cibũ non pręcesserit nimius coitus, vel exercitium immoderatum: diximus, dum absũt paroxismi, quia natura non est cibo distrahenda à certamine; similiter debent abesse insignes animi passiones, quia si ira, vel insigni timore, vel gaudio æger corripiatur, adeo eius spiritus distrahitur vt nisi paululum moderetur passionibus animi, cibus à ventriculo non arctè apprehenditur, vnde clydones statim succedunt.

Neque illicò post coitum immoderatum est nutriendum, quia spiritus defessus magis cibo vexatur; etenim non sine labore coquitur; post coitum igitur expedit, vt corpus se tradat quieti.

Neque post exercitium statim est cibandum, quia virtus defessa nõ reficitur cibo, sed obruitur, nisi in minima sit quãtitate: colligi itaque poterit, tempus dandi cibum à præsentia virtutis, & à propositorum prohibentium absentia, desumi: vel saltem quando prohibentia minus possint, quam indicans vitale; in ægrotãtibus dicit Galenus 11. method. 5. esse cibandum, quando virtus facilius morbum tolleret, hæc sunt verba: tempus nutriendi in febribus accessionem habentibus est illud, quo facilius virtus morbum tolleret, subdit Galenus quo prius in sanitate erant assueti: data enim horarum paritate, vt scilicet prohibens non magis possit media nocte, quàm meridie, dicimus, quod tempore quo in sanitate erant assueti cibis pasci, cibus sit exhibendus, & nequaquam alijs horis insolitis: si verò certis horis morbus adoriatur, ea erit hora eligẽda, qua natura facilius morbum tolleret, eritque longè ab accessione, vt natura in certamine non onusta ciborũ sarcina possit vincere morbum.

Quoad modum exhibendi cibum, dicimus, quod exhibendi modus sumi debeat à minori passione virtutis, vt scilicet eo modo exhibeatur, quò mĩnimũ quid virtus in coquẽdo patiatur, quemadmodum quomodo sit medicandũ indicatur à passione indicantis, sic versa vice, quomodo sit cibus exhibendus indicabitur a minori virtutis passione; hinc liquida eligimus pro reficiendis viribus, quia virtus concoctrix, & cæteræ facultates naturales citius, & minori cum labore suũ pensum absoluunt, quàm si dura comedantur: hinc panis nõ madefactus iusculo ineptus est ad coctionem, difficillimè digeritur, et tardissimè auget vires: Hinc fortasse Hipp. 2. sect. aph. 11. dicit, quod facilius est potu refici, quàm cibo, natura enim á potu minus patitur.

Quo ad vbi, dicimus, virtutem viscerum principalium esse conseruandam: si de ventriculo loquamur, quia semper est pituita refertus, dicimus, exposcere alimenta calida: si de corde, quæ spiritum gignunt, vt sunt vinorum varia genera: si de cerebro edulia, quæ non fumant: si de iecore, quæ habet vim roborandi, adstringendi scilicet, sicuti inter vina sunt subastringentia, inter carnes sunt perdices, fasiani, & siluestres gallinę, quę vesci solent varijs corymbis adstringentibus; si de splene, dicimus exposcere, quæ mixtas habent vires, idest corroborandi, & aperiendi, sicuti est tamariscus, citrac, & alia id genus: hæc sunt ea quæ in collapsis viribus reficiendis possunt administrari.

Quomodo vires partium collapsæ recuperari possint. Cap. IV.

VRgens pręcipuum colligitur non solum à virtute totius corporis c ollisa, verum etiam aliquando ab aliqua corporis parte viribus destituta; etenim interitus vnius partis in consortium trahere quoque potest totum animal: Declarauimus de virtute totius, vt possit alimentis conseruari, & recuperari; sequitur vt de partibus agatur, quomodo, dum sunt robore exolutę, vel imminet periculum, ne exoluantur possint in vita conseruari, & collapsæ recuperari.

Loquens igitur Gal. de ijs, quæ roborant partes, dicit, esse adstringentia, habetque hęc verba 11. methodi 16. adstrin- gen-

gentia esse illa, quę corroborãt affectam partem, ne excrementa suscipiat; ratio, cur moderatè adstringentia roborent, duplex est, altera quia colligunt vires vniendo minimas particulas, quibus inde collectis alacrius natura suorum officiorũ muneribus fungi potest; fortius enim expellit, concoquit, & promptius quod est bonum,& familiare attrahit, & conuertit: altera est quia ope virtutis adstrictorię partes affectę non suscipiunt aliena excrementa.

Quod astringentia roborent, exemplo splenis cognoscitur, videmus enim aquas fabrorũ;& calibeatas, quæ valdè astringunt sanare splenelicos; tamariscum, intimam corticem fraxini, citrac, quorum virtus astrictoria gustu manifestissimè percipitur, similiter lienosos curare: itidem Gal. 11. meth. 16. dicit in lienis affectibus esse admiscenda astringentia, vt tollatur occasio fluxionis, tollitur, tum quia roborata parte astringentium vsu fluxa materia resoluitur; tum quia pars non suscipit nouam fluxionem.

Cum igitur auxilium astringens habeat uirtutem seruandi robur partis, ne in affectus exitiales corruat; quales sunt gangrænæ,& cachexiæ, par est, vt hic de recta administratione astringentium loquamur, scilicet quantum sit astringendum, quomodo, quando, & vbi.

Quoad quantum dicimus, ab actione partium indicari; si partes considerentur in habitu corporis denso,& plurimæ virtutis, sicuti in rustico, vel nauta inueniuntur, dicimus, quod tales partes indicent fortius astringens: ratio est, quia durus & firmus habitus magis resistit, & reagit,& à maiori reactione maius quãtum, quàm in habitu molli, in quo exigua fit resistentia, debet indicari.

Quoad quomodo dicimus, quod à passione indicantis, idest partis debet desumi; sicuti enim dantur habitus, qui minus patiũtur, quales sunt duri,& qui magis, quales sunt molles, similiter astringentia, & quæuis alia indicata debent modò fortiora, modò debiliora applicari: Gal. 3. method. 3. loquens de sarcoticis dicit, thus in humidis naturis est sarcoticũ, in siccis verò nequaquã, quinimò in his non carnẽ, sed pus generat; quo loci colligit Gal. non satis esse, vt medicamẽta meditemur, vt medeamur, nisi quoq; tẽperaturarũ notas quoq; sciamus: quod de sarcoticis dicit, idem de astringentib. & cæteris omnibus medicinis est dicendum: hinc vinum, quod moderatè astringit, roborabit partes in habitu molli, si verò valdè astringat, habitum firmum, & durum corroborabit, & mollem, exprimendo humorem roridum lædet.

Quod verò debeat esse astringens, siue roborans cuilibet proportionato, coniectura assequi poterimus ex traditis in 11. lib. vbi de analogismo, & experientia, & in 3. vbi de specificis affectuum differentijs egimus, diximus coniectura,& non certa scientia inueniri, tum quia habitus duri, vel molles suscipiunt magis,& minus, tum quia proprium cuiusq; ex Gal. 1. ad Glauc. in princ. & alibi solus Æsculapius penetrare potest.

Quando verò partes viuentium sint corroborandæ, dicimus, cum debeat desumi quando à præsentia indicantis, & absentia prohibentis, quod semper pars debilis erit, nisi quid prohibeat, adstringenda: si quis in curandis vulneribus uti uellet astringentibus corroboraret partem uulneratã, sed si hoc faceret antequã tolleret prohibentia, qualia sunt sordes, pili, ossium fragmenta, thrombus,& alia id genus, uel maximè uulneratum læderet: similiter, qui roborant uentr'culum absynthio, miua, mastice, & similibus ante omnimodam excrementorum euacuationem lædunt perinde ac, qui in proprio domicilio hostem occultant; qui alia meliori occasione hostilibus armis trucius ferit.

Hic exurgit dubitatio, quia ex Galen. lib. de compon. medic. & passim in meth. habetur, quod astringentia gratia conseruandi natiuum calorem debeant omnibus medicinis permisceri.

Respondemus, quod astringentia in compositionibus sunt perexiguæ uirtutis,& talia ut non superent uires medicinæ, sed superentur a reliquis simplicib. & talia astringentia non occultant hostilia excrementa.

Quo ad ubi dicimus, quod sicuti in therapeutica ubi indicatur a subsistentia indicantis, similiter in profilactica indicabitur:

cabitur: Dum ventriculum roborare volumus, non inijcimus astringentia per clysteres; sed per os.

Quæ verò debeant esse roborantia accõmodata pro omnibus partibus corporis aliàs quoq; diximus, quod de ratione partium corporis sint decem requisita, nempè substantia, temperatura, compositio, meatus, situs, progressus, exordium, officium, figura, & numerus; ijs itaque præcognitis facilè conijcere poterimus, quæ nam astringentia, quæ concoctoria, & quę aperientia conuenire possint vni, vel alteri parti.

Exempli causa, si consideretur cerebri substantia, quæ sua natura mollis, & parum resistens est, dicimus indigere mitiori astringente, vt roboretur.

Similiter si consideretur eius temperatura, quæ frigida est, oleum rosatum (vt optimè nos docet Galenus) erit concoctorium, quamuis in alijs corporis partibus sit repercutiens.

Quia prout est natura & temperatura partium, sic varia debet esse curatio.

Hinc Galen. 5. meth. vltimo reprehendit methodicos dicentes cognitionem partium esse inutilem pro inuẽtione curationis: ibidem loquens de viceribus ait quod partes sicciores indicent sicciora remedia, exemplificat de vlceribus penis: addit quod in ipsomet pene vlcerato varientur remedia; qui in postrema parte penis requirũtur sicciora, quam in cute glandis subdit, se sanasse vlcus penis potentissimis exsiccantibus maxima cum admiratione cuiusdam medici Thesalici qui assistebat curæ, qui admiratus Galeni præstantiam erupit in hæc verba: non tantum lætatus sum de salute hominis quã testatus, quod in mala secta fuerim educatus: meritò tristari debent in mala doctrinę secta educari: quia ex Galen. 7. meth. cap. 3. in praua secta alti geminum tempus requirunt: alterum in quo prauas opiniones dediscant, alterum in quo melioribus se exerceant.

Itidem de compositione est dicẽdum; astringentia enim, quę firmant dentes, vel iuuant, vt melius componantur, valdè differunt ab illis, quæ genibus, & coxendici conueniunt; ratio diuersitatis est, quia genua, & coxendices sunt composita per diartrosim, dentes per gomphosim.

Simili modo de situ est dicendum; etenim si pulmo est roborandus, cum à ventriculo magis distet, quam hepar, valentioribus astringentibus vti debemus, si velimus, vt roboretur.

Tale quippiam est considerandum, si agatur de partium progressu, scilicet, vt rectè videamus, an per partem roborandam progrediatur neruus aliquis, qui prohiberet valentiora astringentia: idem de alijs; sed cum locupletissimè acta sit hæc materies in 3. libr. non est, vt de hac re protrahamus sermonem, tanto magis, cum Galenus passim in method. primo de loc. affectis in principio, & alibi dicat, quod partes affectæ variant curationem morborum; quinimmo 13. methodi cap. 20. habet, quod nulla in arte medica maior sit difficultas, quam perfectè cognoscere indicationem à partibus affectis desumendam; additque si quis indicationem sumptam à parte adimat, medicinam sex diebus addiscere.

Non est igitur mirum, si his temporibus studiosi omisso exercitio anatomico, cuius beneficio has indicationes addiscimus, paucorum dierum cursu in medicos exeãnt, sed admodum rudes, quia nõ in cognitione partium affectarum, sed solum in genericis persistunt, ex quibus est omninò impossibile, vt proportionata remedia colligant.

Galen. 1. de loc. aff. in principio laudat Erasistratum qui dicere solebat, oportere hominem esse exercitatissimæ considerationis, qui voluerit affectum & locum affectum probè dignoscere.

Hinc semper miratus sum nostratum non paucos, qui de qualibet ægritudine non vlterius inquirunt, quam an sit intemperies, mala compositio, vel soluta vnitas, & an peccet bilis, vel pituita, neque vllam specificam indicationem sumunt à partibus corporis expensam secundum decem propositas conditiones, quorum erratum quanti sit, in lib. de indicatione, de analogismo & experientia cumulatissimè ostendimus.

De

De ordine, & potestate indicantium. Cap. V.

INdicatio vrgentis præcipuè ex omniũ sententia primum tenet locum, & in eius comparationem omnes indicationes à caussis, impedimẽtis, morbis, & partibus desumptæ spernuntur: est Galeni 7. meth. c. 12. quod prius vrgenti sit attendendum, deinde causæ, quæ efficit morbum: similiter causæ prius, quam morbo est attendendum, dicit enim Galenus 8. methodi 1. quod si causa efficiat morbum ab ea sit auspicanda curatio; si non amplius fiat, sed factus est: à morbo, verum sit causa, sit morbus factus, sit denique pars quæuis quocunque modo læsa vrgenti prius vacandum est.

Galenus 14. methodi cap. 11. in comparatione vrgentis adeo despicit indicationem sumptam à parte, vt non solum, quãdo affectus est lęthalis, verum etiam dum solum est insanabilis, admonet corporis partem, quæ tamen non sit gratia vitæ, esse amputandam.

Hinc, si cancer obsideat partem corporis, qua ablata vita manere possit superstes, eã amputamus: similiter, si canis rabidus digitũ mordeat, vt ille læthalis affectus præcaueatur, digitũ abscindimus, vel saltem profundè inurimus: si aura frigida à digito exiliens cerebrum obrepat, & epilepsiam faciat, phęnigmate, uel cauterio, uel igne confoditur: similiter, nisi in exitu sanguinis arteriosi, qui fit in aneurismate, transuersim totam arteriam scindamus, actum est de vita.

Patet itaque, quòd facta comparatione inter vrgens & causas principales morbos & impedimenta, quòd prius vrgenti sit attendendum: inter vrgens præcipuum, & vrgens sumptum à parte vacandum est præcipuo.

Patet quoque, quod facta cõparatione inter vrgens sumptum à parte, & causã, & morbũ, quod aliquando magis causæ, & morbo sit attendendum; exempla sunt, dum testiculus tumidus euellitur, ne pars illa ingrauescens uiuentem perturbet; dentem quoque perforatum eximimus; quia magis potest morbus partis, qnam ipsa pars; erit igitur hic ordo seruandus, vt primo sit vrgentis præcipuo attendendum, & merito: quia agitur de viriũ lapsu, & de vitæ extinctione: Secundò causæ principali: Tertiò impedimentis: Quarto morbo, qui tamen non subeat vicem vrgentium, causarum, vel impedimentorum aliorum affectuum: Quinto loco attendere oportet corporis partibus, quæ non sint gratia vitæ.

Verum omnes indicantium naturæ semper sunt expendendæ, an subeant aliorum vicem, posset enim indicans, quod sumitur à parte vicem vrgentis subire, causæ principalis, impedimenti, vel morbi; Similiter alia indicantia transire possunt de genere in genus, & mutari; quia morbus, cui vltimo loco est attendendum, aliquando adeo vrget, vt primum acquirat locum; idem dici potest de causa principali, & impedimentis: Itaque nisi medicus omnes ægrotantes affectus disponere, & in ordine redigere sciat, cui scilicet primo, cui secundo, cui tertio, & quarto loco sit vacandum, si totum Galenũ memoria teneret, adhuc nihil sciret, quinimmò satius esset, vt miseri ægrotantes se ipsos fortunæ, quam similibus medicis committerent, à nullo enim errore ęquè, vt à confusa, & prępostera medicina ęger detrimentũ colligit.

Ostenditur, quod quindecim sint indicantium comparationes, & quod nam sit illud indicans quod in qualibet occasione magis possit. Cap. VI.

QVatuor itaque sunt indicantium gradus: in primo collocantur vrgentia, quæ, cum minentur interitum, ante omnia medicum alliciunt: Galenus 3. method. cap. 9. dicit, si in curandis vlceribus phlegmonosis superueniat conuulsio, prius esse attendendum conuulsioni, quam phlegmoni, quamuis phlegmone sit præcipua causa vlceris: Septimo method. cap. 12. dicit prius esse dirigendam oculorum aciem syncopi, quæ vires euertere potest, quam cæteris affectibus.

In secundo gradu ponuntur indicantia, quæ hauriuntur à causa principali, & fouente: Galenus 3. method. cap. 9. docet in ulcere phlegmonoso non esse exordiendam curationem ab ulcere, sed ab inflam-

inflammatione, quæ est præcipua causa vlceris; 4. method. cap. 4. dum morbus adhuc sit dicit, à causa esse exordiendum; octauo methodi cap. 1. habet, prius esse submouendam causam febris, & deinde febrem: habet tamen, quod si causa iam desierit, tunc immediatè à febre esse auspicandam curationem.

In tertio gradu impedimenta collocantur: non decet, vt tollamus sordes, pilos, fragmenta, & thrombum, nisi quoque inflammationem, quæ potest esse causa vlceris, prius superemus: & vbi cõtingeret conuulsio, sanguinis profluuiũ, vel aliquod aliud vrgens, tunc omittemus oblationem causæ vlceris, impedimentorum, & illicò vrgẽti attendemus: dicimus igitur, quod nisi hæc impedimenta auferantur, non possimus vllomodo vlcus sanare; idem dicimus de alijs affectuum generibus: non licet, vt obstructiones tollantur, vel iecoris ardores mitigentur, nisi alui excrementa leniter subducantur.

In quarto gradu sunt morbi, qui ex Galeni sententia 7. method. cap. 12. & 3. meth. 9. post amotionem dictorum omniũ, & non prius submoueri debent: quo tempore solum roborẽtur partes astringentibus, quod officium non ad methodum medendi, sed tuendæ valetudinis pertinet, non licet vti roborantibus, dum sæuiunt vrgentia, vel dum causam morbi profligamus: quia roborantia cum astringant, impedirent causæ amotionem; eadem de causa dum impedimenta auferimus non roboramus partes, quia non astringentib. sed laxantib. vel detersorijs ea euelluntur, relinquitur igitur, vt solũ roborẽtur partes, dum morbus curatur.

In hoc loco rudiorum erratum vocatur, dum prima die ante ablationem causæ, & impedimentorum vtuntur roborantibus, quæ potius resistunt, ne inde causa, & impedimenta superentur.

Proposito hoc indicantium ordine sequitur, vt vide. mus, quomodo possint sibi inuicem comparari, & quod magis possit: dici mus igitur, quod quindecim, & non plures fieri possint indicantium comparationes, & ab hoc solo examine rectum indicãtium æquilibriũ cognosci.

Prima comparatio debet fieri inter vrgentia, dum plura superuenient, ut sciatur, cui prius sit uacandum.

Secunda inter causas principales, dum æger diuersis affectibus premitur.

Tertia inter impedimenta.

Quarta inter morbos.

Quinta inter indicantia uitalia desumpta à partibus, quæ non sunt gratia uitæ, sed melioris uitæ.

Sexta comparatio fieri debet inter urgens, & causam.

Septima inter urgens, & morbum.

Octaua inter urgens, & impedimẽta.

Nona inter urgens, & indicationes uitales sumptas à partibus à natura institutis gratia melioris uitæ.

Decima inter causam, & impedimenta.

Vndecima inter causam, & morbos.

Duodecima inter causam, & partes roborandas.

Decimatertia inter impedimenta, & morbos.

Decimaquarta inter impedimenta, & partes roborandas.

Decimaquinta inter morbos, & partes; alias fingere comparationes indicãtium nemo poterit; uersetur quis in omni affectuum uarietate, & fingat ægrotum, qui centum habeat ægritudines, nunquam poterit plures ijs comparationes efficere.

1 Quoad primam comparationem, quæ debet fieri inter urgentia, dicimus, quod statim uidendum est, ad quam classem reducantur: urgentium classes quatuor sunt; in prima posuimus urgentia, quæ uires statim dissoluunt, ut est syncope.

In secunda, quę minãtur uirium prolapsum, ut sunt profluuia.

In tertia quæ pollicentur nimiã morbi longitudinem; sicuti dum spreta causa, & morbo euellitur testiculus tumidus, ne maximam longitudinem morbi experiatur patiens.

In quarta, quæ ad decorationem pertinent; sicuti sunt, qui, ne depilentur, petunt à medicis astringentia, quæ gallicam luem non sanant, sed sęuiorem reddunt; dicimus, quod facta horũ urgentiũ comparatione, quod prius attendendum sit ijs, quæ collocantur in prima classe, & deinde ordine proposito urgentibus alia-

tum;

rum Galenus nô solum spernit causas,& morbos,dũ est vrgens, quod statim vires adimit; verum etiam ob urgens, quod non statim,sed temporis spacio posset vires opprimere, etenim in alui fluore, quamuis vires actu robustæ sint, subeat tamen periculum, ne aliquo interuallo temporis cadere possint, nec phlebotomiam, nec pharmacum, vt colligitur 1. ad Glauconem c.14. Galenus admititit.

Cadit tamen in hoc loco considerandum,dum plura simul sunt vrgentia primæ classis,quæ scilicet sunt de illis, quæ statim vires tollunt,sicuti est syncope, & magnus fluor sanguineus,cui primo,cui secundo sit vacandum: Respondi potest, quod statim est videndum,quod nam vrgẽs citius vires tollat,quo viso, dicimus, quod nisi eodem tempore vtrique occurrere possimus, quod affectui, qui citius vires opprimat, prius sit vacandum: Similiter dicimus, si adessent plura vrgentia secundæ classis ei prius esse attendẽdum,quod citius,potentius,& certius vitam,& vires lædit.

Vrgens tertiæ classis,quod consistit in longitudine affectus, spernitur nô modò ob affectum, qui vires extinguit,verum ob illum, qui minatur virium lapsum: quod verò huic vrgenti prius,quàm causis,& morbis,aliqui attendunt, Galen.4. method.cap.2.ijs verbis fatetur:sunt quidam, qui malunt quiduis subire, quam diutissimè pati; Hinc plures arbitrantes, quod stybii vsus possit inueteratum affectum vincere, spernunt febrem, eius causam,& alios affectus, quippe stybio intendi possit.

Quartum locum tenet vrgens, quod pertinet ad decorationẽ; nisi morbi subeant vicem vrgentium primæ, secundæ, vel tertiæ classis; possumus prius decorationi, quã cæteris morbis,& causis attendere;Medicus tamẽ debet tutò mederi, quod respondet primis, deinde secundis vrgentib. deinde citò, quod respondet tertijs, & demum iocundè, quod respondet decorationi; iocũditas,ne turpis fiat cicatrix,tanti est,quanti, omnia plurimi patiuntur, vt non conspiciatur.

Secũda cõparatio fit inter causas principales:vnius morbi vnica est causa principalis;attamen;cum plures in ægrotante possint esse morbi, ijque separati,plures quoque in illo possunt esse causæ principales.

Hippocrates in epid. de Pythione habente pectoris affectionem,& febrim, dicit in illo duas fuisse causas principales, altera erat catarrhus in pectore collectus,altera erãt humores putridi: vnica die apparuerunt sputa subcocta, & vrina tenuis, sputa cocta ostendebãt causam principalem affectionis pectoris esse à natura domitam, & superatam: vrina tenuis, humores febrim cientes esse adhuc crudos.

In ijs separatis causis erit semper expendendum, quæ ex illis magis possit: quod fiet hoc modo: debet videri, quę nam ex illis sit magis reducibilis ad vrgentia primæ,vel secundæ classis,scilicet quæ citius,certius,& potentius vires opprimere possit.

Exempli causa in Pythione erat catarrhus tenuis in pectore collectus,& in venis putridi humores dicimus: quod magis poterãt putridi humores vires opprimere,quam catarrhus; quia in pectore nulla aderat inflammatio; magis igitur humores putridi erant reducibiles ad vrgentia, quoniam putredo viribus magis est inimica, quam tenuis catarrhus,ideò medicatio fuisset incipienda à putredine, non tamẽ spreto catarrho, si verò fuisset crassus, & talis, vt tẽporis spatio potuisset inflammationẽ pectoris, vel suffocationem efficere,& putredo careret malignitate minus esset reducibilis ad vrgentia,& per consequens minus posset, & ei non primo, sed secundo loco esset attendendum;catarrhus .n. qui posset inflammationem, vel suffocationẽ parere esset reducibilis ad vrgens secundę classis,putredo aperta ad vrgens tertiæ classis, in qua non vitæ periculum, sed morborum longitudines collocantur.

Præterea in vno morbo aliquãdo duæ possunt esse causæ,sicut in erisipelate esse potest sanguinis copia, & sanguinis feruor: tunc ei quod magis vrget est vacandum: nemini dubium, quod vt docet Gal.3. meth.c 8. & 3.de temperamentis c.5.quod magis vrget refrigerationis indicatio,qua euacuationis, quod cõtrariũ obseruandum esse dicit Galenus in apo-

stema-

ſtematibus, quia in apoſtemate indicatio euacuationis vincit indicationem refrigerationis:ideo in affectibus complicatis examinandæ ſunt cauſæ, & ſemper vrgentiori prius attendendum.

Quod de ijs diximus, de omnibus eſt intelligendum,quod ſcilicet medicatio ſit incipienda ab illis cauſis, quę ſunt magis reducibiles ad vrgentia potentiora.

Tertia cõparatio fieri debet inter impedimenta, quæ cum in quolibet morbo plura ſint,aliquo ordine eſt procedẽdum: dicimus itaque, quod impedimenta, vel ſunt reducibilia ad vrgentia, vel non: ſi ſint conducibilia, videndum eſt ad quam claſſem,an ſcilicet ad primam,in qua collocantur illa impedimenta, quæ actu vires, & vitam tollunt, veluti quando eſt ſub cranco pus retentum; vel ad ſecundum, in qua ſunt impedimenta, quæ niſi auferantur, minantur virium diſſolutionem, ſicuti, dum in vulnere fragmenta oſſis, vel enſis, vel ſanguineus grumus detinentur.

Dicimus loquendo de impedimentis, quæ vrgent, quæque ſunt in eadem claſſe, quòd ei prius ſit attendendum, quòd citius,potentius,& certius vires,& vitam tollere poſſunt: ſi ex ſymptomatibus cognoſceretur eſſe pus ſub cianeo,quòd eſt impedimentum,ne ſanetur, eſſentque in vulnere ſordes, ſi chirurgus inciperet à medicatione ſordium, & poſt diem cogitaret de terebra, valdè deficeret in ſuo explendo munere;quia illo breui temporis ſpatio in maximum diſcrimen ægtum vocaret, ſtatim igitur impedimẽto, quod potentius,certius, & citius lædere poteſt, eſt attendendum.

Si uerò impedimenta non ſint reducibilia ad urgentia, prius attendimus cauſæ,& deinde impedimentis; ſi verò accideret, vt plura eſſent impedimenta iſtius generis, tunc prius attendimus ei, quòd magis impedit, vel quòd eſt cauſa, ne alterum auferatur impedimentum; ſicuti ſordes eſt impedimentum, ne cauitas ulceris impleri poſſit,à ſordibus eſt incipiẽda cura,quia cauitas,quæ ſimiliter eſt impedimentũ,cur ulcus non ſanetur,nõ poteſt impleri carne, niſi ſordes auferãtur.

Quarta comparatio fit inter morbos, qui non ſubeant uicem urgentis cauſæ, uel impedimenti; tunc dicimus, ſi plures in ægrotante extiterint tales, quod illis magis attendendum, qui erunt propinquiores urgentibus.

Aderunt gonorrhęa, & perniones; hi ſunt affectus ſeparati; ſi quis quæreret,à quo eſſet incipienda medicatio, reſponderem à gonorrhæa; quia niſi curetur, poſſet temporis ſpatio impedire vrinam, vnde ſuccederet non ſolum urgens ſecundæ claſſis, dum ſcilicet ſubeſt periculum,ne ſuccreſcat ſymptoma,quod uires tollere poſſet;ſed urgẽs primæ, dum ſcilicet ob retentum lotium aliquando mors ſequitur; quod de pernionibus non poteſt dici; idem de alijs comparationibus dicendum.

Quinta,& poſtrema comparatio fit inter partes læſas, quæ cum ad uitam non pertincant,ſed ad meliorem uitam,non ſubeunt urgentis uicem,uel cauſę,& impedimenti,uel morbi; tunc ſi duæ partes fuerunt læſæ, dicimus, quòd curatio erit exordienda ab illa parte, quæ temporis ſpatio uicem maioris, & uehementioris urgentis,cauſæ, impedimenti, uel morbi poſſe ſubire.

Colligemus itaque, quod ſi fiet comparatio inter urgentia, & cauſas, ab urgentibus ſit incipiendum; inter urgentia, & impedimenta ſimiliter ab urgentibus, inter urgentia præſentia, & imminentia à præſentibus; inter imminentia,quæ vires poſſent uel breui opprimere, & urgentia pertinentia ad longitudinem affectus, uel decorationem, dicimus, quod medicatio erit incipienda ab ijs urgentibus, quæ minantur virium caſum; inter urgentia,& morbos ſimiliter ab urgentibus,itidem inter cauſas, & impedimenta à cauſis; inter cauſas, & morbos à cauſis, & non à morbis: inter cauſas, & partes corroborandas à cauſis; etenim non poteſt roborari pars vulnerata, vt exemplo chirurgico utar,niſi dematur inflammatio partis circumſtantis:inter impedimẽta,& morbos ab impedimẽtis;quis uellet, niſi ſtolidus ſit,prius ſiccare vlcus, & deinde tollere ſordes? inter impedimẽta,& indicationes partiũ ab impedimẽtis;quis vellet partẽ prius roborare, & deinde sãguinem concretum auferre?Demũ ſi fiet comparatio inter morbos,& partes,dicimus,

mus, quod simul tempore morbus potest curari,& pars roborari:Quare per quindecim capita est faciendum examen indicantium, si velimus exactè scire, quid magis possit indicando,vel cui primo,cui secundo,& tertio sit attendendum.

Ostenditur, quod Chirurgi illi sint à methodi qui in omnibus vlceribus vtuntur exsiccantibus. Cap. VII.

DEclarata methodo, quæ in complicatis affectibus docere potest,à quo sit exordienda cura: præstat,vt nunc eam exerceamus:est Gale.9.meth.c. [illegible] quod vniuersales methodi nõ satisfaciant pro exacta cognitione,nisi in exemplis exerceantur: & cap.6.eiusdem libri,quod in comparanda omnium artium scientia non sufficiat methodus per uniuersalia theoremata acquisita, nisi addatur aliquod exercitiũ in particularib.exemplis.

Vt igitur methodum superius declaratam exerceamus,incipiemus Galeni imitatione ab ulceribus ostendemusque empiricos chirurgos ordinem curandi ulcera sæpè peruertere: quia,quod primo loco est in ulceribus sanandum omittunt; & quod postremò, curationem primò aggrediuntur.

Proponatur igitur ulcus sordidum cauum, cum labris duris, cum partis intemperie cum materia, quæ adhuc ab humorum affluxu foueatur: in hoc ulcere curando, chirurgorum plurimi, iique rudiores statim prima die spreto indicantium examine, & æquilibrio utuntur solum exsiccantibus scilicet emplastro de minio,cerato de succo solatri, lenimento simplici, unguento de pomo citri, & uino,quo semper abluunt,perinde ac in ulceribus, non possint esse plures ideæ, quam unica, quæ indicet exsiccantia, & solum ille chirurgus omnibus præstet, qui in curandis ulceribus sciat uti potentioribus exsiccantibus.

Horum errarũ uidetur esse inexcusabile,quia si de affluxu loquamur, tantum abest,ut exsiccantibus de medio tollatur, ut potius impediant, ne fluxi humores perspirent; quod maximum detrimentum adfert ulceribus; impedita enim perspiratione, humores inde fiunt magis effrenes,unde ulcus sordidius, & magis cauum efficitur; quare,dum ulcus est cum affluxu exiccantibus externis nunquam sanabitur.

Præterea, dato etiam quod ulcus non esset fotum ab affluxu, sed solum ab humore imbibito in parte ulcerata, adhuc dicimus, quod nullo modo exsiccantia conuenire possint, ratio est, quia partes ulceratæ humoribus imbibitæ cum sint omnes imbecilles, non possunt digerentibus, ut uino & similibus expurgari, sed suppurantibus; quam doctrinam nos docuit Galenus 3. præsag. 29. dum dixit, humores detentos in parte debili nunquam iudicari per excretionem insensilem,sed per conuersionem in pus; quare non remedia sicca,sed potius humida, & suppurantia conuenient.

Insuper,dicimus,quod exsiccantia sordido ulceri non conuenient,quia nõ poterunt sordes, & cauitatem sanare, nisi prius sanetur inflammatio, quæ iuncta est cum ulcere: clarissima est Galeni doctrina 11. method. cap. 12. ubi habet, si ulcus cauum iunctum sit cum inflãmatione partis circunstantis,nisi inflammationem,seu tumorem, uel materiam imbibitam prius curaueris, ulcus efficies sordidius,& inde magis cauum;ratio est, quia exsiccantia, quibus uti solent, ut est uinũ,& similia,sunt detersoria, quæ partem ulceratam aliquantulum uellicant, & pungunt,unde sæpè confluxus maior, unde sordiũ incrementũ, unde sinus, & plura alia symptomata exurgere possũt.

Denique uarijs Galeni locis cõfirmari potest,quod in ulceribus, quę ægrè curantur, nõ sit exordiendum ab exsiccantibus 4.meth.1.habet, quod difficultas sanationis ulcerum nõ pendet ab ulcere,ut ulcus est, sed ab eius causis, quæ alio ingenio,quam exicantibus externis tolluntur:hacque occasione omnes ulceris causas ijs paucis uerbis enumerat, ulcera ægrè sanantur uel propter intemperiem „ carnis ulceratæ in qualitate sola,uel ob „ intemperiẽ cum tumore, uel ob affluẽ- „ tes humores peccantes qualitate, uel quantitate: sequitur itaque quod in sanãdis ulceribus, nisi adsit aliquod urgẽs, cura sit incipienda ab aliqua causa ex ijs quatuor à Galeno relatis, scilicet uel ab in-

intẽperie carnis vlceratæ, quæ sola qualitate officiat, vel ab intemperie cum aliqua magnitudine aucta, idest cũ tumore seu apostemate; vel a fluxione humorũ copia, vel qualitate peccantium, addas vel ab omnibus ijs simul iunctis.

Vel dicedum est cum Gal. 1. de comp. med. per genera cap. 18. vlcera esse vel cachoetica, vel dysepulota, cachoetica sunt, quãdo pars vlcerata est adeo intemperata, ut influentem humorem, licèt sit bonus corrumpat: dysepulota, quando propter cõfluxum humorum copia, uel qualitate peccantium non sanantur, absque eo quod pars ulcerata habeat uirtutem corrumpẽdi fluentes humores: dum igitur ulcus est cachoethicum, uel dysepuloticũ, dicimus, quod ab ijs causis sit incipienda cura, & in illis amouendis exsiccãtia externa nullum habeant locum, quinimmo ulceris sanationi potius sint impedimento.

Preterea Gal. 4. met. cap. 4. Fusius considerat causas seu impedimenta cur ulcera, & uulnera non sanentur, duodecim sunt causæ.

Prima causa est confluxus excrementorum ad partem ulcere, uel uulnere affectam.

Secunda sunt labia dura: ibi reprehendi Thesalum, quia in sanandis ulceribus auferebat quidem labiorum duritiem, sed relinquebat fluxionem, quę ante omnia erat tollenda.

Tertia causa est tumor vlceratę partis.

Quarta intemperies partis circunstãtis: opifex sanationis ulceris seu uulneris est sanitas partis circunstantis ulceris seu uulneris.

Quinta est uarix: si igitur in parte ulcerata seu uulnerata sit aliqua uarix impeditur sanatio, nisi abscindantur uarices. Quod uerò etiam uarix impediat sanationẽ, & de hac intel ligat Gal. in tex. patet: quia in text. antiquo legitur κιρσὸς, quamuis apud Linarcum legatur σύριγγος: κιρσὸς significat uaricem.

Sexta causa est uitium iecoris, uel lienis, quo l u'num nisi dematur ulcus sanari non potest. Hinc Gal. 4. de art. 40. loquens de illis medicis, qui in ulcere intestinorum non corrigunt prius uitium hepatis, habet hæc uerba „ plerique medici neglecto iecore ulceri dumtaxat intestinorum medentur, & ægrum præcipitant.

Septima causa est imbecilitas partis ulceratæ, quæ potest à qualibet intemperie prouenire.

Octaua est plethora.

Nona est cacochymia.

Decima est cauitas ulceris: ulcus enim sanari non potest, nisi cauitas carne impleatur.

Vndecima causa impediens sanationem est cachexia.

Duodecima est aliquid tertij generis in ulcere seu uulnere: si. n. esset filum, seu ramentum ossis, uel esset pilus nisi separetur ulceris sanatio fieri non potest.

Quo pacto uerò sit procedendum in ulceris curatione, dum tot sũt causæ difficilis sanationis, dicimus, quod aliquando ab affluxu auspicamur curationem, aliquando ab intemperie, & aliquando ab apostemate: ab affluxu incipiemus, quando apostema, & intemperies partis dependent ab humorum fluxione, ablata enim causa, cætera indicantia facilè superantur: ab intẽperie partis, si esset mali moris, & ulcus esset cãcoethicum; quia tunc magis posset malignitas ad indicãdum, quam apostema, & affluxus: aliquãdo. n. quamuis sint affluxus, & apostema malignitas magis potest, quia tam mordaces succos in ulcere gignit, ut inde excitẽtur fluxiones, quæ deinde apostemati summum adferunt incrementum, quo casu curatio nõ ab affluxu, uel apostemate est exordienda: sed à malignitate ulceris, quæ solum ferro, uel igne tolli potest.

Ab apostemate uerò exorditur curatio, non semper ab affluxu, quando affluxus excitatur occasione doloris, caloris, & putredinis pendentis ab apostemate ulceris; apostemate enim ablato, illicò cessat fluxio, & ulcus: quo pacto igitur rudiores poterunt exiccantibus sanare ulcus cum apostemate iũctum, nisi prius tollant suppurantibus apostema?

Sapientissimus Gal. 3. de fract. 43. utitur in ulcere cum inflammatione coniuncto non exsiccantibus, sed ijs quæ leniunt, ne inflammatio incrementum suscipiat; tantum enim abest, ut ea, quæ leniunt siccent, vt potius vlcus sordidius red-

reddatur, habetque hæc verba, medicamenta, quæ inflammationem coercent, & leniūt, sunt vt terrapharmacum, quod tuetur partem affectam ab inflammatione, sed efficit vlcus sordidum; ecce igitur, quod si adsit inflammatio in vlcere liceat applicare humida, quamuis vlcera ab illis reddantur sordidiora; magis enim potest phlegmone, quam vlcus, & cauitas.

Hinc Galenus 4. method. 5. dicit, quod dum cupimus pus in vlcere, non est exiccandum, cupimus pus, dum vlcus est cum apostemate; quia vlcus sanari non potest, nisi prius apostema sanetur.

Vidimus in Vngaria empiricum, qui ob huius methodi inscitiā miserrimè vlceratū hominem tractauit: hic erat miles vlcere sordidissimo cū phlegmone correptus, empiricus vtebatur exiccātibus, scilicet emplastro de minio, de succo solatri, vnguento de poma citri, lenimēto simplici, vng. de litarg. & similibus, his vlcus modò videbatur sanari, & modo sordidius, & magis cauum effici, nunquam tamen poterat ad sanitatem peruenire, tandem me in consilium vocauit; noui inflammationem magis posse, quam vlcus, & cauitas; eamque alio modo non tolli, quam suppuranubus, iussi, vt farinæ, lac, & pinguedines applicarentur, post quorum vsum, vel breui apparuit album pus, quod erat signum, humores imbibitos esse concoctos, & superatos, est Galeni 5. aphorismorum 22. pus in vlcere maximum esse securitatis signum; superata inflammatione breui spatio exsiccantibus, & epuloticis eum sanaui.

Demum, qui vtuntur topicis exsiccantibus pro sanatione vlceris, cui iuncta fit durities scyrrhosa, aberrant, & conterūt tempus, quia nisi scyrrhosam duritiem prius emollientibus tollant, vlcus nunquam sanabunt.

Causis vlcerū ablatis non potest adhuc exsiccātibus vlcus sanari, quia prius sunt miro ordine remouenda impedimenta, quę sūt sordes, cauitas, vel sinus, fragmēta ossium, Thrombus, labra indurata, & alia plura: si quis vellet cauitatem, vel sinus sanare, antequā sordes auferantur, inter imperitos esset ponendus, quoniam sordes causant cauitatem, & non cauitas sordes: similiter, si quis vellet prius sordes auferre, quam callum, vel duritiem labrorum, nunquam sanaret, etenim donec adesset durities labrorum seu callus, nunquā vlcus coalesceret, vel sanaretur: ratio est, quia caro non fit nisi supra rem animatam, callus verò est res inanimata: ideo non ablato callo non coalescet vlcus secundum primam intentionem.

Sed ex dictis exurgit dubitatio; quia diximus ex Gal. 4 met. c. 1. & cap. 4. quatuor & plures esse causas vlcerum ægrè sanabilium, & non plures: hic tamē proposuimus sordes, cauitatem, thrombum, quę non reducuntur ad quatuor propositas. Augetur dubitatio, quia Galenus 6. aphor. 45. dicit, vlcera ægrè sanari, non solum propter affluxum humorum, aut propter dispositionem in membro longo tempore contractam ex humoribus influentibus, sed etiam ob aliquam passionem ossis corrupti, ecce, quod præter quatuor propositas causas, refert os corruptum impedire vlceris sanationem.

Responsio facilis est, quia sordes, os corruptum, thrombus, siue sanguis concretus, & alia id genus non referuntur ad causas vlceris, sed ad impedimenta; in illis enim quatuor causis ęgrè sanabilium vlcerum non continentur impedimenta, sed solum causæ: quæ verò impedire possunt sanationem vlcerum sunt infinita: hæc doctrina est Galeni 3. meth. 9. & 7. meth. 12. vbi omnes affectus, qui sunt ante morbum curandi, refert ad tria capita, scilicet ad vrgens, causas, & impedimenta: nunquam curabitur morbus, nisi prius causæ, & deinde impedimenta, quæ natura distincta sunt, auferantur.

Quibus sic positis mirandum est quo pacto Chirurgi empirici audeant nullo facto indicantium examine ὑστερονπρότερον medicinam facere, dum scilicet prius vlceri topicis exsiccantibus vacant; quod vltimo loco esset curandum: errant, quia nisi causę, & impedimenta vniuersa, quæ in vlceris productionem conspirant, auferantur, vlcus æterno tempore perseueraret, quinimmò nisi esset, positis causis citò fieret, & si aliqua vi supprimeretur, iterum rediret, illudque sordidius.

Quamuis obijciāt aliqui, quod sordida vlcera aliquādo potentissimis exsiccantibus perueniāt ad σύμφυσιν & coalescant.

Respondemus,quod illa sanatio est fucata; quia causæ vlceris insidam pacem faciunt, exsiccantia enim potentissima solum externam vlceris faciem velant, interimque humores occlusi fiūt magis audaces,& erumpunt in ulcera sordidiora,& maligniora.

Causa erroris empiricorum est, quia Gal. methodus hactenus ad illorum aures non peruenit; methodus est breuissima,indicantia enim, quamuis in vnico ægrotante essent centum, redigi debent ad quattuor, sed hoc ordine, vt prima, quibus attendamus oportet, sint vrgentia:secunda causæ,tertia impedimenta, & postrema sint morbi.

Si proponeretur vlcus curandum, cui omnes isti affectus essent associati,syncope,hæmorragia insignis, affluxus humorum ad partem vlceratam, intemperies, tumor, dolor, imbecillitas, sordes,cauitas labra vlceris dura, sinus, caro fungosa,ossium fragmenta,caries ossis, pili, & alia, quæ tertij generis vocantur à Gal. atq;vlcus;dicimus,si adhuc essent mille alij affectus, quod omnes ex Gal.ad quatuor proposita indicantia debeant referri,hoc scilicet modo, vt syncope, & hæmorrhagia referantur ad vrgentia,affluxus humorum,intemperies,tumor,dolor ad causam,sordes,cauitas,labra dura, ossium fragmenta,os corruptum, & pili ad impedimenta; vlcus ad morbum, quod tunc solum curari poterit, quando omnes causæ,& impedimenta erunt ablata. A quo uerò vrgēte, à qua causa,et à quo impedimento dictorum cura sit incipiēda, dicimus, quod à syncope non spretis alijs,quia syncope reducitur ad vrgentia primæ classis, dum scilicet vires statim exoluuntur syncope amota, hæmorrhagia magis potest, quia reducitur ad vrgens secundæ classis, in qua collocantur affectus, qui hactenus non destruxerunt vires,sed solum minantur virium ruinā: amotis vrgentibus statim attendimus causis; causæ erant affluxus,intemperies partis,& dolor:dolori primo atendemus, quia à dolore potest nasci affluxus, & ab affluxu intemperies: lenito dolore vacabimus affluxui, corrigendo viscera,& sāguinem, vbi enim sanguis fluens est imperfectus, vlcus difficilè sanatur.

Hinc Gal.3.aph.31.habet,quod si vlcus adueniat senibus difficile sanetur ob sāguinis defectum,præstat igitur, vt viscera, & sanguis corrigantur, ne amplius sint fluxionis origines: si verò transmittetentur ad vlceratam partem humores, non ob læsionem viscerum superiorum, sed ratione doloris, vel caloris excitati à putredine vlceratę partis, vel à medicamētis perperam à Chirurgo administratis, tunc prius dolores essent demulcendi,deinde statim doloris causæ demendę, ne iterum excitentur nouæ fluxiones.

Vt errant qui in suppurandis apostematib. vtuntur duris emplastris. Cap. VIII.

EX omnibus,qui in artis medicæ opera insiliunt, nemo ægrotantes frequentius deludit, quam empiricus Chirurgus,qui à circulatoribus, vel tonsoribus Medicinam addiscit: Hic simulatque se esse Doctorem somniat,vult sermone, vestitu ab omnib. talis existimari: nuper in foro similem,quem multo ante noueram, uidi, nobilique toga laruatum, miratus vestitus nouitatem, sciscitabar ab illo,an celebrauerit nuptias;en tandem refert causam, quam nemo vnquam diuinasset, quæ erat medendi gratia.

Væh illis, qui ab huiusmodi empiricis tractantur: Hi,si velint medicari apostematib.nec quot,nec qualia sint indicātia, nec cui primo, cui secundo, vel tertio sit attendendum, cogitant: si velint suppurare,vtuntur emplastris duris, & tenacibus, sicuti est diachilon simplex, vel cum gummis, quæ emplastrorum genera solida,& dura cum tenacitate adhærescūt: nec videtur, quod emplastrorū durities, & tenacitates inflammationem augeat; causa est quia impediunt,ne humores effundantur in spacia affectæ partis: dicimus in spatia,quia sanguis nunquam potest fieri pus, nisi postquam egressus est venis maioribus,& minoribus vniuersis.

Hinc Gal.3. de offic.med.31. dicit inflammationes non ferre modicum pressum.

Ratio verò, cur sanguis, dum manet in venis, nulla emplastica virtute potest conuerti in pus, est, quia [illegible], (vt habet Arist.4. phyfic.) est conseruatiuus locati.

Hinc

Hinc ab omnibus accepta est sententia, quod venæ non apostementur, cuius ratio est: quia sanguis in proprio vase in aliam naturam non est transmutabilis.

Quod verò sanguis in venis non conuertatur in pus; sed solum postquam est ab omnibus venis expulsus, patet apud Galen. lib. de tremore præter naturam c. 3. vbi referens quomodo fiat inflammatio dicit inania spacia sanguine repleri ex vasis per eorum tunicas refundante: idē 2. ad Glauc. & alijs in loc. nisi exsudet ex venis, non potest fieri pus, quia causa efficiens est concoctrix tunicarum, & membranarum, pus redditur album tunicis nimirum in colore simile, sicuti in mammillis sanguis, & in testibus semen: quæ cum ita sint, opus est, vt pus mouentia sint similia, augeantque caloris substantiam, sed non intendant qualitatem; vt dicit Gal. 5. simp. medic. facult. non cōuenient ergo tenacia, & dura emplastra, quia sanguis liberè non conflueret ad spatia, & per consequens non fieret pus. Et quod deterrimum est durum quipiam in fine relinqui solet quod interdum reuocat inflammationem: interdum si durum adnectitur neruis impedit motum, vel sensum. Audias Gal. 4. de loc. aff. 4. hæc dicentem,, erat inflammatio in quodam homine iuxta cruris initium: accidit illi membro difficultas mouendi: quia durū quidpiam fuit derelictum adnexum neruo: hominem illum sanaui adhibito medicamine idoneo duritiei.

Denique est Gal. auctoritas 13. meth. c. 5. vbi clarissimè docet, cur ab emplastris duris in phlegmone sit abstinendum, habet, à duris emplastris in phlegmone esse abstinendum, quia contrahunt reliquias phlegmonarum, & rursus phlegmonem in ægra parte excitant: dura emplastra debilitant partem, quia sua duritie eam lædunt; deinde excitant dolorem, dum euelluntur, quo excitato confluunt humores, vnde rursus inflammatio in ægra parte promouetur: insuper dura emplastra contrahunt reliquias, quia prohibēt, ne egrediatur sanguis è tunicis capillarum venarum, quo necnon egresso alio tempore promouetur, & inflammationem efficit.

Si igitur rudiores præscirēt, quod pars affecta sit puris auctor, eam duris, & tenacibus emplastris non vexarent: si scirent, quod in apostematibus magis possit causa, quam morbus, prius eam tractarēt anodynis, quam emplastris tenacibus, dolor enim subit vicē causæ magis principalis, cui semper prius est attendendū: ijs igitur moti rationibus dicimus, quod omnia emplastra pus mouentia debeant esse mollia, anodyna, & non dura, qualia fiunt ex farina triticea, pinguedine, & lacte, sicuti optimè nos docet Galenus 5. simp. cap. 9. & 3. de officina medica 31.

Illa errata reyciuntur, quæ fiunt dum rudiores prius causis, & morbis, quam vrgentibus attendunt. Cap. IX.

Falluntur aliquando rudiores, dum hecticis primi, uel secundi gradus hypocondriorum minimis obstructionibus, vel leui putrida febre uexatis, lac omnino interdicunt; nec uident, quod hectici interim, lacte non exhibito saltē in pauca quantitate, ad tertium gradum properant, unde mors: dicimus, & nos cum Hip. 5. aphor. 64. quod lac habentib. obstructionem, & putridam febrem exhibere malum sit, sed, quod longè maius malum sit permittere, ut æger maximè exiccetur & certò pereat.

Augetur difficultas sanationis ob hecticæ moram: quia semper eorum corpora fiunt sicciora & siccitas difficilius sanatur, quam humiditas, Gal. 1. de sympt. causis, c. 2. loquens de affectibus thagoidis dicit,, si pupilla appareat minor ob humiditatem, facilius curatur, quam si minor sit ob siccitatē: quia difficilius est partem exsiccatam humectare quā humidam exsiccare: habemus enim ex Gal. 7. meth. c. 12. quod vrgenti magis sit attēdendum, qua causæ, & 10. met. c. 10. satius esse nonnulla fiducia, & cū periculo aliquid facere, qua spe adēpta certo perire.

Quare, si viderimus hecticum in dies magis tabescere, cur non licebit humectādi gratia ad lac confugere, illud prius exhibendo in minima quantitate, & deinde si beneficium maius foret malefìcio in maiori.

Medicorum est precipuum munus expendere in alteram lancem beneficium,

& in alterã maleficiũ pharmacorũ, & ꝙ magis perpẽdit eligere; nulla est tã perfecta medicina, quę nõ lædat: cassia omniũ saluberrima stomachũ lædit, missio sanguinis vires minuit, animũ perturbat, verũtamẽ, quia speramus, quod inde maius emolumentum, quam detrimentum nascatur, ideo patimur, vt æger lædatur.

Reuertentes igitur in orbem propositi nostri dicimus, quod millies vidimus, Medicos aliquos potius permisisse, vt hectici pereant, quam eis habẽtibus leuem obstructionem, vel leuem febrem putridam lac dare: vidimus tamen hecticos aliquibus obstructionibus & febre putrida detentos vsu lactis fuisse liberatos, ratio huius est, quia hectica potest esse vrgens, febris putrida, & obstructio impedimenta, semper enim magis potest vrgens in indicando, quàm impedimenta in prohibendo.

Neque obiiciant ex Hipp 5. aphoris. 64. dicentes, lac habentibus tensa Hipocondria, & febrem putridam nõ conuenire.

Respond. quod Hipp. Gal. & omnium medicorũ sententiæ considerari possint, uel nulla facta comparatione cũ alijs indicantib. uel cũ comparatione; qua posita distinctione dicimus; quòd si cũ cõparatione considerentur, variũ quoque sensum habere possint: exempla: dicit Hipp. Gal. 1. sectione aphoris. 11. quod in paroxismis æger non sit cibandus: hęc sententia considerata ex se uera est, attamen, si consideretur in comparatione aliorũ indicantium, potest esse falsa, patet, quia Galenus 10. method. 30. picrocholos habentes diatriton nutrit in principio paroxismi, ne in hecticam labãtur, ecce quod facta comparatione beneficij cum maleficio, cibus datur quoque in principio paroxismi, ratio est, quia hæctica est urgens, & magis potest, quam diatriteon.

Similiter aliquando magis potest hectica, quam putrida, quo tempore licebit lac exhibere; quamuis sit putrida; qui igitur non ponderat præcepta Hippocratis, & Galeni facta cum alijs comparatione, licet omnes eorum libros memoria tenerent, eorum scientia ut uana, & periculosa deberet explodi; magis enim potest hæc sententia, si de ordine medẽdi loquamur, quod primo vrgenti, secundo causæ, tertio impedimentis, & quanto morbis sit attendendum, quam omnes aliæ sententiæ in arte propositæ.

Qui uesicantia omninò explodũt, quia ab illis dolores moueantur, uigiliæ, & febres intendantur in similem errorem labuntur, quoniam, si reuellant in contrarium humores uirosos petentes cerebrum, unde phrenesis, & mors, essent administranda, quamuis alia pręterea innumerabilia mala minoris momenti efficerent.

Itaque non illi cum ratione reiiciunt in malignis febribus uesicantium usum, qui dicunt, inde excitari uigilias, dolores & dysurias; sed qui probabunt maius ex illis colligi maleficium, quam beneficium: medici enim munus est perpendere detrimentum, & emolumentum, & deinde minus malum eligere.

Quod cum ita sit non solum errant, qui in omnibas febrientibus reijciunt phænigmata; uerum etiam, qui in omni maligna febre hoc genus remedij proponunt: rudis admodum esset ille medicus, qui posset turgentes, & furiosos humores caput incursantes frictionibus, balneis, ligaturis, sanguinis missione reuellere, & uellet uesicantibus id efficere: stupidus tamen esset quoque ille, qui cum hæc remedia nihil possent, essetque turgens humor ab his inuincibilis desisteret, & dum certò uideat ægrotum perire non conscendat ad potentissima reuulsoria qualia sunt uesicantia.

Errare uidentur, qui omnem conuulsionem factam a repletione curãt ijs, quę excitant febrem, ut est confectio anacardina, castoreum, sasafras, oleum de therebentina, nulla prius facta distinctione inter urgens, & causam, quia sic spernunt urgens, & causæ attendunt; urgens est uirtus neruorum imbecillis, quæ à calidis non custoditur, sed aliquando resoluitur, & eneruatur.

Quod uerò ita sit, patet ex Galeno 5. sect. aphorismorum com. 20. qui dicit, calida reddere neruos imbecilles, quia dissoluunt eorum substantiam: similiter 6. method. 2. dicens, quod neruea substantia est resolubilis, habet hęc, ablutio aquæ calidæ est inimica uulneratis neruis, quia conditi sunt ex frigida, & cõcreta humiditate;

ditate; si igitur aquæ calidę perfusio neruis noceat, multo magis calidiora nocebūt; etenim calida etiam quatenus sicca nocebunt conuulsos: qui ob siccitatem nerui magis tenduntur Gal.2. de loc.aff. 7.dicit cordas citharę non solum ab aere humido tendi sed etiam à sicco, & arido: laudatque Hip. dicentem conuulsionem fieri à repletione & innanitione, peioremque esse ex innanitione quæ ab exsiccantibus fit: calida igitur magis lędent conuulsos.

Secundo paralogizant, quia à particulari ad vniuersale procedunt: non valet, quamuis Hipp.& Galen.4. aphorism.70. dicant febrem quartanam superuenientem conuulsis, eos sanare: ergo omnes conuulsos sanabit, quia par est prius, vt differentiæ conuulsionum in medium afferantur, deinde ex specifica differentia affectus, & non genetica remedia colligantur.

Dicimus igitur ex Gal. quod alia conuulsio fiat ex innanitione, & alia ex repletione: quæ fit ex innanitione facilè cognoscitur; quia fieri solet, post ingentissimum calorem, vigilias, fluxum alui, vel aliarum partium: hæc est lethalis,& solo prognostico relinquitur; quoniam absumpta est substantia neruea, quæ nō amplius resarcitur; debiles .n. sunt nerui & sui natura frigidi, & valde similes cerebro: imo Ga.8.de vsu p.c.6.vult quemlibet neruum esse paruum cerebrum resiccatum & durum: sicuti cerebrum velatur tenui & dura membrana: similiter nerui, sic Hipp.in lib.de natura ossiū vult à cerebro oriri neruos. Erasistr. vt refert Gal.7.de placitis cap.3.dum erat iunior à cerebri membranis oriri neruos putabat: dum senex à cerebro: sic omnes medici sapientiores à cerebro oriri putabant: sed esse neruum vt dicit Gal. resiccatum cerebrum: verum siccitas si à causa præternaturam maior fiat oriuntur affectus conclamati & lethales.

Adest tamē alia conuulsio ex innanitione, quæ non est letalis, quia non absumitur natiua neruorum substantia; sed solū ros, vt accidit in hecticis primi gradus, & hæc humiditas potest restitui; huiusmodi conuulsiones fieri solēt à vaporibus malignis ortis ab ęruginosis succis, vel à morsu venenati animalis.

Quod vapores expirati ab æruginosis succis aliquando conuulsiones efficiant, testis est Gal.5. aphor. comm. 1. meth.c. 8. & 5.de loc.affec.c.6.vbi de quodā iuuene habet hæc verba: ærugine per vomitū euacuata, febris, et cōuulsio ilicò cessauit.

In hoc loco erratum quorundam notatur, qui conuulsum à vaporibus æruginosis factum, auxilijs calidis tractasse vidimus, quem miserum, nisi natura ęruginoso vomitu iuuasset, certo perijsset.

Quæ vero fit ex repletione facilè quoque cognoscitur, quia nullo præcedente morbo tales conuelluntur, quod quoque docet Gal.2. aphorism.26. vbi dicit, si sanus conuellatur est ex repletione: hęc verò conuulsio modò est cum febre, modò sine febre, si cū febre, potest esse illa, quæ ab apostemate fit; si sine febre, illa quæ refert à Gal.3.præsag.39.vbi dicit, excitari conuulsionem sine febre à vehementi refrigeratione, & à copia crudorum, & crassorum humorum; quod postremum conuulsionis genus calore febrili expeltur, vel si habitus sit carnosus, perfusione aquæ frigidæ curatur.

Refert Gal.5.aphorism.21.se iuuenem conuulsum curasse aquæ frigidæ perfusione; ratio curationis est, quia aquæ frigiditas reuocat ad internas partes calorem, qui deinde melius discutit frigidos humores in neruis insertos, quod remedium nō solum fuit acceptum à Græcis, verum fuit maximè in vsu, & de illo Paulus, vbi agit de spasmo, nos docet aliqua pertinentia ad eius vsum, dicit enim aquam frigidam lædere conuulsum, vel quādo nō est optimi, & carnosi habitus, vel quādo cōuulsio pēdet ab apostemate.

Gal.lib.de causis procatarcticis c.2.reprehendes Erasistratum, qui non concedebat frigidæ potionem in febre ardente: quia putabat, omnes febres ex phlegmone fieri, habet frigidæ potionem soluere febrem ardentem dummodo nulla obstet viscerum inflammatio.

Colligas ergo ex Galeno calida non conferre conuulsioni factę ab apostemate; neque illi, quæ efficitur à duritie relicta in fine apostematis, quia calidorum vsu crassi humores lapidescūt: neque illi conuulsioni quæ ex aura calida, vel ex mor-

morsu fit, quia redderent affectum incurabilem: relinquitur, vt conueniant conuulsioni factæ à frigidis, & à pituitosis humoribus alimentalibus, & non crudis, & concoctioni ineptis.

Pituitosi humores sunt in duplici differentia, alij alimẽtales, alij crudi, vitrei, & inepti, vt conuertantur in nutrimentum, quos calida, & febrem excitãtia duriores efficerent: hanc sententiam ad verbum explicat Galenus 2. aphorismorum 26. his verbis, febrem curare conuulsionẽ factam ab humoribus glutinosis, & frigidis, quib. nutriuntur; tales enim virtute calidorũ liquescũt, & partim in sudorẽ, & vaporẽ abeũt, partim vero in substãtiã nutriti, crudi verò, & vitrei calorificis in tophos, & scyrrhos conuertũtur.

Quod errent, qui vtuntur calidis in conuulsionib. factis à pituita non alimẽtali ex dictis patet, patebit quoque quod empirici aliquando errent, dum in conuulsione facta à pituita alimẽtali vtũtur calidis, quia spreta methodo nõ põderãt causam, & vrgens, sæpè enim euenit, vt in huiusmodi conuulsis virtus neruorũ sit adeò imbecilis, vt magis possit in indicando sui custodiam, quam possit causa pituitosa sui ablationem: hinc calida, quę sua natura possent pituitam alimẽtalem digerere, quia debiles neruos in deteriorem conditionem reducerent, Galenus respuit, dicit enim 5. aphorismorũ com. 20. huiusmodi calida resoluere substantiam neruosam: sæpissimè experientia nos docuit conuulsos ex repletione frigidorum humorum vsu calidorum morte fuisse peremptos.

Falluntur, qui purgant ventriculi cruditates, dum stomacus morsum patitur, antequã corroboretur: erratum est illius generis, dum pluris faciunt causam, quã vrgens, causa est cruditas, oris morsus est vrgens, cui prius est attendendum, Gal. 1. ad Glauc. c. 14. habet hæc verba, si quis febricitet, & adsit ei plethorica dispositio, & ex recentibus cruditatibus sit, sentiatque morsum, & afflictum os ventriculi, vel etiam euomuerit humorem malum, & in transitu esset læsum os ventriculi, vt anxiè, & grauiter se habeat, prius stomachum corroborare debemus, deinde euacuare: addit, & aliquos perijsse vidi, & in periculum fuisse perductos ob euacuationem non roborato prius ore ventriculi Hipp. 2. æpid. mulieri cardialgia laboranti obtulit polentam cum succo granatorũ cuius vsu liberata fuit. Nos panem vino granatorũ maceratũ adhibuimus. Si vero adsit febris accipimus præceptum Hipp. 7. aph. 56. vbi dicit anxietatem tolli à vino ęquali aquæ portione mixto.

Sæpè rudiores in febrientibus existente plenitudine, nausea, stomaci cruditate, vomitu æruginosi mordentis os ventriculi confugiunt ad vomitoria, vel ad medicinas purgatorias, spreta vitali indicatione, quæ consistit, vt roboretur os vẽtriculi: ὑστεροπρότερον medicinã faciunt magno cum ægrotãtis discrimine: prius igitur intrinsecus, & deinde extrinsecus esset stomacus roborandus, intrinsecus id fiet mastiche, pane igne tosto vinoque austero madefacto, vel granatorum: extrinsecus emplastro à Gal. 1. ad Glauc. c. 14. proposito, quod factum est palmulis, vino, farina hordei, croco, aloe, mastiche, madefactumue sit oleo mastichino, nardino, enanthe vino, & ijs, quæ constant ex absynthio.

Similiter, qui in spleneticis incipiunt ab aperientibus, & non astringentibus aberrant, quia pluris faciunt indicationẽ præseruatoriã, quam vitalẽ: quod nullo modo in partibus flaccidis, vt est lien, est faciẽdum: vtimur in ijs aqua chalybeata, tamarisco, scolopẽdria electuario ex chalybe, quæ omnia virtutem astrictoriam habent: hæc roborãnt lienem, & roboratus redditur valentior in expellendis excrementis: deinde eadem virtus astrictoria defendit, ne fluentes humores à liene recipiantur: Hanc doctrinam apud Galenum legimus 11 meth. c. 16. vbi dicit, in lienis affectibus esse medicamentis admiscenda astringentia, ratio est, quia omnia aperientia destituta virtute astrictoria inflant lienem: comprobatur experientia; saccharum, mel, & dulcia omnia, quæ aperientia sunt, tumidum ventrem, lienem, & quamlibet partem laxam lædere possunt.

Prima indicatio in parte flaccida excrementis quoque imbuta est robur addere parti.

Se-

Secunda est causam profligare, prima enim meritò desumitur à vita, secunda à causa: miscentur igitur cum aperientib. roborantia, vel eliguntur aperientia, quę dissimilarem virtutem habent, vt tamariscus, citrach, & alia id genus.

Aberrant, dum firmiter tenent apparentib. papulis in maligna febre nunquā esse mittēdum sanguinem è cubito: quia quamuis materia putrida indicet esse eò, quò vergit educendum, attamen si adesset vrgens, quod indicaret per cubitum esse sanguinem extrahendū, ei prius attendere opporteret, & nō materiæ putridæ, quo malo vsu in maximū prolaberētur errorem, qui vterentur cucurbitulis.

Quod verò in malignis febribus, in quibus apparent papulæ contingere possit hoc urgens, patet experientia, quia sæpè vidimus in ægrotāte febres malignas, papulas, & anginam, quæ suffocationem minabatur, cui dubium, quod tunc angina sit vrgens, cui prius attēdamus oportet, & quod angina indicet, vt per cubitum sanguis copiosè extrahatur, & deinde per venam linguæ.

Similiter, si febri malignæ associetur pleuritis, vel iecoris inflammatio talis, quæ vicem vrgentis secundæ classis subeat, cui dubium, quod magis indicet inflammatio, quàm materia seu vapor putridus procliuis ad cutim efficiens papulas? & quod potius cubitum secandum, quam cucurbitulæ applicandæ sint?

Itidem si magna exurgeret phrenesis à copia sanguinis prodiens, copia, cum sit prima radix, cui dubium, quod melius citiusque per cubitum, quam per cucurbitulas tolli posset?

Denique posset contingere, quod tota massa sanguinea ob copiam sanguinis inciperet putrescere, quod malum non potest arceri, nisi phlebotomia, quo casu, licèt totum dorsum esset exanthematib. respersum, cucurbitulas sperneremus, & cubitum aperiremus, & meritò; quia nisi copia per venam cubiti minuatur, certò æger periret.

Errant, dum in ijs, quorum pedes prę nimio frigore adeò torpidi, & congelati fiunt; vt sensum, & motum amittāt, spernunt urgēs, idest indicationem vitalem, & attendunt causæ, idest congelationi: tales enim, qui curant sem iuiuos pedes, non cogitant vitale auxilium, quod prohibeat ne pedum vita extinguatur, sed solum auxilium calefaciens, semper scilicet hoc impetu incidentes in omni ęgritudine, vt credant prius causis, quam vrgentibus vacandum: admittunt, vt illi igne calefiant; nec vident, quod calor externus statim dissoluat natiuum robur, & deinde moriatur pars congelata, eaque mortua, nisi abscindatur pes, totum trahitur in consensum, & animal cito pereat oportet.

Duo hic committūtur errata, alterum dum nesciunt, quæ sint vrgentia, alterum dum primò causis, quàm vrgentibus attendunt: non sat est Medico, vt indicationes omnes colligat, sed oportet, vt in ordinem eas redigat, & perfectè sciat cui primò, cui secundò, cui tertiò, & quartò sit attendendum, nullus enim est error magis insignis in arte medica, quàm ὕστερον πρότερον medicinam facere.

Vanissimi enim sunt, qui quotidiè sine vllo indicantium æquilibrio dicunt, intemperies frigida indicat calefaciēdum, materia crassa incidēdum, viscida detergendum, copiosa euacuandum, petens partem principem auertendum, pars viribus perdita roborandum, non perfectè scientes, cui primò, & cui secūdò loco sit vacandum, quem ordinem adeo nobis commendat Gal. 1. meth. c. 4. in præsenti casu pedes vt frigidi indicant esse calefaciendos, vt viribus destituti custodiendos ijs, quę possunt impedire, ne calor natiuus dissoluatur; cui dubium, quod in primis est attendendum vitæ parti, & deinde causæ, qui enim secus efficiet, incidet in illum sermonem à Galeno citatum 2. ad Glauc. 2. scilicet, morbus est sanatus, homo autem perijt.

Qui igitur prius attendunt vrgenti, quique congelationem pedum sciunt sanare, curant, vt vita pedum conseruetur hoc modo, iubent, ut immergantur in aquam frigidam recenter à fonte haustā, detineanturque horæ spacio, sic certò sanantur: quem curandi modum multoties in Vngaria vidimus, ratio sanationis est, quia aqua vnit calorem debilem, & ferè extinctum, & simul tollit siccitatem congelationis, qua amota promptè natiuus

calor fouetur ab influente,& sic non extinguitur,sed potius augetur.

Sed occurrit, quia, quæ cogelantur à frigido, liquefiunt à calido, quare pedes vel aliæ partes à summo frigore congelatæ calidis, & non aqua frigida deberēt sanari: antecedens auctoritate Arist. & experientia videtur verum; glacies à frigido congelatur, & à calido dissoluitur; oleum incrassatur à frigido, & liquefit à calido, similiter pix, cera, metalla, & reliqua omnia, quæ à frigido densantur à calido liquefiunt: similiter dicūt, si pedes fuerint congelati à frigido, hæc congelatio debet à calido vinci, & superari.

Respondetur dū dicunt, quæ congelātur à frigore à calido dissolui; at pedes, cōgelātur à frigore, ergo à calido dissoluentur: argumētum esse verissimum, sed merè philosophicum, & non medicum, quia nullam habet relationem ad sanitatem, quia philosophi, dum pars cōgelata à frigore dissoluitur à calido, nihili existimant, an inde morbus, & mors partis, vel sanitas sequatur: pertinet tamen hæc consideratio ad medicum, qui pro virili sanitatem, & vitam conseruat: si calor externus non destrueret partem, longè melius esset congelatos illicò calefacere, vt statim omnia liquescerent, sed cum destruatur hoc modo pars viuēs, medici officium erit id respuere. Quę ab Arist. in lib. mete. habentur, dum dicit, crystallum, & adamantem ab ingenti calore dissolui, aurifices, qui volunt integros adamātes; & crystallos conseruare non reciperent: similiter medici à philosophis sunt omnino diuersi: quoniam fines sunt quoque diuersi; philosophi veritatem, medici sanitatem quærunt.

Insuper auctoritas Arist. si eam rectè interpretabimur, non aduersabitur nobis: dicimus, quæ congelantur frigido & sicco, vel summè cōgelari, vel remissè, si summè, dicimus; quod dissoluuntur solum à vehementissimo calore, vt crystallus, & adamans; si remissè congelentur, dissoluantur tum à calido humido actu, tum ab humido frigido, sed hoc discrimine, vt calidum humidum actu dissoluat, & consumet, humidum verò frigidum dissoluat, & non consumet: hinc fit, quod quibus congelantur pedes aqua calida, vel calido igneo pars congelata consumatur, & pereat; si verò in aquam frigidam imponantur, ob aquæ humiditatem frigiditas dissoluitur, & nō petit pars; causa est, quia aqua frigida à fonte profundo hausta nō habet vim absumendi calidum natiuum, patet experientia, quia dū injicitur glacies in aquā frigidam, dissoluitur, & non absumitur: si vero in aquam calidam, vel in ignem, nō solum glacies dissoluitur, sed aliquantulum absumitur, quia in vaporem aliquæ partes abeunt.

Neque obijciant, quod humidum non dissoluat frigidum, quia non est eius contrarium.

Respondemus, quod humidum dissoluit frigidum congelatum, quatenus omnis congelatio sua siccitate lædit: torpor in partibus congelatis fit immediatè à sicco, & non à frigido: hinc Gal. 1. simpl. med. facul. dicit, quod congelari sit præ frigore durescere; at dura redduntur mollia suo contrario, humiditate scilicet; redditaque parte congelata molliori, robur natiuum seminiuę partis ab influente potest refocilari, & nutriri, quod antea non poterat.

Casus in quibus empirici pluris faciunt morbum, quam impedimenta.
Cap. X.

OStensum est superius, quod post vrgentia primo causis, deinde impedimentis, & tandem morbis sit attendendum: non desunt tamen casus in quibus rudiores, spreto hoc mirabili medendi ordine, pluris faciant morbum, quam impedimenta.

Hoc erratum præcipuè obseruatur, dum apostema cum copioso pure, & duritie secant, & permittunt, vt statim (nullo expenso indicantium æquilibrio) totum egrediatur; pluris faciunt magnitudinem auctam, quam subiectam duritiē: deberent doloris demulcendi gratia permittere, vt solum puris aliqua portio egrediatur; primò ne vires debilitentur: secundò quia pus coctum, dum relinquitur, detergit, & secat materiam, quæ efficit duritiem, eam dissoluit, & liquat: nullum medicamentum locale tanti est

ti, est in duritie inflammationis auferenda, quanti est pus: quinimò, dum pus totum euacuatur, materia, quæ relinquitur pori duritiem subit, & aliquando redditur incurabilis.

Reluctatur Gal. 13. met. c. 5. vbi apertè ijs verbis reicit,,, qui incidunt apostema, & totũ pus euacuant, si pus aliquod notabile in suppurante particula sit contentum, non expedit (quod nõnulli faciunt) protinus incidere; sed digestioné molliri medicamentis ad id valentibus, quippe cum phlegmones naturæ, si quicquam in membro adhuc restat, acria medicamenta magis irritant, quam digerant.

Galeni quoque tempore aderant, qui totum pus egredi permittebant, adeoque duros, & scyrrhosos tumores reddebant, vt nec resoluentibus, nec emollientibus poterant superare duritiem, quia tenue absumitur, & quod relinquitur lapidescit: Emollientia non possunt id efficere; quia humor durus debet secari, & attenuari ad minima, quod non ab emollientibus externis, sed à pure tangente rebellem humorem; pus enim est efficiẽs proximum, & eiusdem speciei, quod vnicè secare, & attenuare potest præterea ob nimiam puris euacuationem vires maximè debilitantur.

Insuper aduersantur methodo à Galeno propositæ 7. method. cap. 12. vbi post vrgentia primò causis; secundo impedimentis, & demum morbis vult esse vacandum: quia prius tollunt totum pus, quam duritiem, pluris faciunt morbum, quam causam sine qua non, seu impedimentum, quod in idem recidit: durities est causa sine qua non tollitur inflammatio, licèt enim totum pus egrediatur, si durities aliqua relinquatur, iterum inflammabitur pars: magnitudo aucta ob puris copiam est morbus; non licet in methodo prius attendere magnitudini auctæ, quæ est morbus, quam duritiei, quæ esse potest causa.

Similiter, dum hæmorrhoidarũ symptomata vrgentia ab humore sanguineo prouenientia curant, applicando vnguenta, sanguisugas, & similia, spernunt causam, quæ est humor prodiens à supernis partibus; primo enim humori fluenti, & fluxuro est vacandum reuellentibus: accommodatissimum auxilium reuulsorium in arcenda passione hæmorrhoidum à fluxione humorum facta, est sanguinis euacuatio per saluatellam, si bis, terue tridui spatio fundatur.

Errata illorum, qui potius indicantibus, quam prohibentibus potentioribus attendunt. Cap. X.

QVi vtuntur diureticis in ijs, qui abundant cruditatibus, vt plurimum ægros lædunt, quia sæpènumero magis potest cruditas in prohibendo, quàm possit in indicando; dicimus sæpè, & non semper; quia dum vrina in supernis partibus detinetur, & omninò supprimatur; tunc licèt cruditas magna sit; nihilominus ad potentissima diuretica, qualia sunt cantarides, confugimus.

Quod cruditas magis prohibeat diuretica, quàm indicet; est Galeni 4. de tuẽda sanitate, vbi habetur, quod diuretica non sint in habentibus cruditates exhibenda; quia sanguinem calefaciunt, & liquant; additque non conuenire humoribus, qui debent coqui; tantam vexationem, & meritò, quia concoctio ex Hipp. 4. de ratione vict. in acut. 44. quiete fit.

Insuper diuretica secum ferunt cruditates ad intra venas, vnde obstructiones, & putredines fiunt.

Amplius diureticis secernũtur tenues; & relinquuntur crassiores humores: Galenus 5. de simp. med. facul. cap 12. interdicebat diuretica ijs, qui expuunt pus, quia secretis ichoribus pus crassius, & tenacius redditur; addit loco citato, diuretica nobis aduersari, quia sunt calefactoria, exsiccatoria, secretoria, & constrictoria; inde colligi potest in asthmaticis diuretica non habere locum: quinimò, nec medicamenta, quę serosos humores euacuant, qualia sunt mana, elaterium, scamonium, & alia id genus.

In hoc loco illorum opinio reijci potest, qui cum intellexerint, manam esse pectori amicam, eam porrigunt ijs, qui pectus cruditatibus onustum habent; nec vident, crudos succos crassiores, & concoctioni magis rebelles fieri, dum secernitur serum: sæpissimè experientia cognouimus, similes exhibitione manæ in deterrimum statum fuisse prolapsos: na-

tura vult crassos succos reddere fluidos: qui verò exhibent mannam, scamonium secernunt ichores, & reliquias humorum crassiores efficiunt, quod reluctatur Hippocrati, qui secunda sectione aph. 9. dicit, quod corpora purganda sint facienda fluida: sicuti crudus humor non est medicamento euacuandus, quia solum cocti, seu fluidi humores apti sunt euacuationi, similiter crudus humor non erit diureticis mouendus; quoniam vsu diureticorum secernuntur ichores, & inde crassiores, & tenaciores euadunt humores: sicuti medicamenta non conueniunt, quia siccant, & calfaciunt; similiter diuretica non conueniunt; sicuti medicamēta commotionem, & vexationem facien do coctioni sunt impedimento, idem de diureticis dici poterit.

Hinc errant, qui in principijs morborum, quando corpora crudis succis abundant, exhibent hæc seminum mellonum, petrosellinum, & alia id genus.

Similiter errant dum in nephriticis, arthritide catenatis refertis cruditatibus vtuntur therebinto Cypri.

Itidem, qui vtuntur mouentibus menses, dum corpus est cruditatibus onustū, lædunt, nisi euacuatio totius præcedat, quinimmò sæpè mouentur menses à secta basilica, quia depleto venarum trunco, qui est tanquam omnium venarum fons, venulæ vteri vndequaq; nimietate sanguinis crassioris, & tenacioris obturatæ statim aperiuntur, & natura inde promptius suorum officiorum munera explet.

Si verò cruditas, non vt causa morbi, sed vt vrgens indicaret, tunc prohibentia superius relata non haberent locum, quia semper magis potest vrgens, quam causa: sunt quibus vrina supprimitur, quod symptoma subit vicem vrgentis, tunc spretis prohibentibus vtimur valentissimis diureticis.

Similiter dum crudi humores habent impetum ad cor, vel ad cerebrum, tunc reuulsionis gratia vtimur catharticis & diureticis; quia magis potest imminens periculū, ne scilicet uirtus uisceris principalis cadat, quam possit cruditas, & reliqui affectus, qui non pertinent ad urgentia primę, nel secundæ classis.

Similiter spernunt Rudiores prohibentia potentiora, & attendūt indicantibus leuioribus, dum crudis existentibus humoribus utuntur frictionibus, balneis, exercitio, cucurbitulis, & inunctionibus foras cruda trahentibus.

Quod erratum à Gal. 4. de tuenda sanitate capite sexto reprehenditur, ubi habet ferè hæc uerba, cauendum est, ne crudi succi foras trahantur, & ne mordaces intrò reuocentur, quæ uerò foras trahere possunt crudos humores sunt exercitatio, frictio, balneum, fomenta calida, & unctio calefaciens: quot sunt Empirici, qui in principijs morborum utuntur frictionibus, balneis, fomentis calidis, & inunctionibus calidis spreta Galeni auctoritate, & ratione, quæ apertè suadet, ne cruda trahantur à maioribus ad minores uenas ob insignes obstructiones, quas cruda efficerent.

Ostenditur exemplo localium, quòd qualibet sententia medicorum sit methodi censura moderanda. Cap. XII.

Videntur aberrare, qui seuerè sustinent, localia nunquā applicari posse sine totius purgatione; quod illos mouet est Gal. auctoritas, ratio, & experientia: quorum fundamenta cum fine methodo sint expensa, erunt reijcienda: afferunt Gal. locum 2. de loc. aff. 3. ubi legitur, quod topica semper sint adhibēda præmissa totius corporis euacuatione.

Alius locus est secundo ad Glauc. ca. 2. ubi dicit, quod duo committantur errata in inflammationibus, primum dùm non habetur prouidentia totius, secundum, dū laxantibus utimur; addit Gal. prius totum esse euacuandum; secundò esse repellendum; tertio detergendum: quarto robur esse parti affectæ addendum.

Demum quarto Methodi quarto dicit, totum prius esse euacuandum à superuacuis, quod Empirici, Dogmatici, & omnes Philosophi admittunt præter Thesalum: in hoc loco animaduerti potest differentia inter priscos empiricos, & nostrates; illi enim ante localium appositionem semper purgabant totum; ij uerò nunquam cogitant totius euacuationem; quod est longè maius erratum.

Ratio,

Ratio, qua vtuntur, cur ante oppositionem localium semper sit corpus purgandum, est, quia si fiet morbus à causis internis purgando totum remouebimus morbum tollendo eius causas, si ab externis, purgando ab excrementis internis non fouebitur morbus.

Experientia probatur, quia ocyus sanantur à Chirurgis, qui purgantur: colligunt itaque ante localium appositionem semper esse purgandum totum.

Nihilominus, dum Medicus Dogmaticus animum conuerrit ad indicantium potentiam, videbit quod aliquando quælibet auctoritas Galeni expensa extra Methodum potest lectorem fallere, & decipere, quia quælibet causa, & quodlibet impedimentum, dum vrgens superuenit, spernitur: Exempla in Medicina sunt innumerabilia.

Hippoc. in princ. Paroxismorum dicit, nullum esse dandum cibum; attamen, si Methodo considerabitur sententia Hipp. inueniemus, quod aliquando non sit vera; sicuti in picrocholis, & his, qui diatriton habent, de quibus loquens Galenus octauo Methodi secundo dicit, quod in principio accessionis, ne in marasmum cadant, sint nutriendi.

Quinimo Gal. repetit lib. de causis procatarticis casum illius adolescẽtis emaciati qui cum febrire eum horrore cœperit, Medici Romani iusserũt, vt ante tertiam inuasionem nihil daretur: Gal. verò iussit, vt vberrimè lauaretur, & cibus humidus, & vinum ante occasionem daretur: quod in alia occasione cibus ante accessionem valde noceret.

Ecce, quod medica precepta, nisi Methodo ponderentur, & moderentur, sæpè nos fallere possint.

Quinimò quodlibet Galeni, & Hippocratis remedium vanum reddi potest nõ seruata sententia proposita 3. Meth. 9. & 12. Meth. 12. quæ est, primò vrgenti esse attendendum, secundò causæ principali, tertiò causæ sine qua nõ, & quartò morbis: febris, vt febris non exposcit vinum, similiter bilis, quæ potest esse causa febris uino augeretur, nihilominus, si cum febri esset syncope vinum esset exhibendum propter vrgens.

Similiter in aneurismate abscindimus arterias; in morsu viperæ manus, quia vrgentia sic præcipiunt.

Ad eundem modum dicimus, quod totum hac conditione ante localium appositionem est purgandum, scilicet nisi aliquod vrgens impediat: Hinc Gale. 14. met. 9. dicit, in cancro tam in purgationis tempore, quam ante esse repellendum; si igitur topicis repellentibus vti possumus in cancro, licet corpus non sit purgatum, sequitur, quod hæc sententia, quod localia nõ apponãtur nisi purgetur totũ, non sit semper vera; ratio desumitur ab vrgẽte indicãte, quod magis potest, quã causa: vrgẽs est imminens periculum, ne locus affectus ob concursum humoris atri moriatur, causa est humor ater, hinc est, quod prima die vtimur repellentibus in cancro gratia conseruationis partis.

Neque obijciant, quod non conueniat repellere à parte ignobiliori ad nobiliorem, quia dum agitur de vita partis, agitur de vrgente, dum verò dicimus, quod non conueniat ab ignobiliori ad nobiliorem partem repellere sine consideratione vitę partis, agitur de indicante: pręterea repulsus humor, & receptus à sanis partibus longè melius, & expeditius poterit sufferri.

Hinc Gal. 14. met. 17. loquens de herpete dicit aliquando humoris pauxillum repelli ad interna sine damno, quia viscera interna, vt fortiora promptius superant, resoluũt noxia excremẽta, hæc sunt Gal. uerba: etiam si modicũ repellatur in corpus, & ad partes principes, id damnũ non infert, cum à uisceribus resoluatur; dum igitur corpus non ualdè abundat biliosis succis, & herpes incipiat, pluris faciẽdum est, ne aliqua corporis particula exedatur, quam biliosi succi, qui tamen neque multis, neque ualdè mordaces sint, quãuis impellantur ad uiscera interna, quia ibi facilius superantur.

Hinc, dum Phrenesis de repente adoritur ægrotantem, utimur prima die repellentibus, uidelicet oxyrodinis, & deinde statim incipimus corpus expurgare; & ratio est, quia quæ purgant totum respiciunt ad causam: quæ caput tutantur respiciunt ad urgens, cui primo est attendendum.

In hoc loco quorundam error notatur,

tur, dum in phreneſi, incipiente non audent prima die uti oxyrodinis; errant, quia interim, dum totum purgant, uacant primò cauſę & deinde urgenti; quæ præpoſtera medicina mortis cauſa in plurimis eſſe poteſt, quoniam, dum humor in caput eſt confluxus, & extra uenas expulſus, non poteſt amplius repercutientibus propelli, quinimmò ibi manente humore plura exitioſa, & urgentia Symptomata exurgunt.

Inſuper præter topica repellentia poſſunt aliquando adminiſtrari ante totius purgationem digerentia, quia ut plurimum pro ſedandis doloribus utimur omni tempore anodynis digerentibus, calidis ſcilicet in primo gradu, & tenuium partium.

Cauſa uero, cur ante totius purgationē liceat uti anodynis, eſt, quia dolor ſi magnus ſit, ſubit uicem urgentis, ſi mediocris quoq; ſit, ſubit uicem cauſæ magis principalis, cui prius eſt uacandum, quam impedimentis, in quorum cathalogo collocantur totius exereméta: Gal. 3. de mor. vulg. tex. 76. docet, quando fomentis, iſſq; humidis vti poſſimus ante totius purgationem, habetq; hęc verba, niſi ex antecedenti uictus ratione nulla plenitudo in corpore appareat, uti licebit remediis localibus ad dolorem mitigandum, ut fomentis humidiſque medicamentis, & facultate calidis, & ſi per hæc non ſedetur totum corpus euacuandum: ualebit ergo ex Gal. præceſſit moderata uiuendi ratio, ergo localia anodyna ante totius purgationem parti dolenti poſſunt applicari, quod non dicimus de inſigni dolore, quia ſubit uicem urgēt's, uehemens enim dolor quamuis maxima ſit corporis plenitudo, eius trahit ad ſe curationem, quam corpus purgetur.

Quod Galenus, & Hippocrates vſi ſint localibus ante euacuationem totius, plurima ſunt exempla; in Anaxione ſexta die Hippocrates uſus eſt fomentationibus, ut dolorem auferret, & deinde octaua die ſecuit cubitum: ſimiliter in Lariſſa caluo appoſuit fomenta coxis ante totius purgationem, ut illuc exereméta confluerent. Prętérea Gal. 13. met. c. 5. dicit, ſi corpus non ſit plethoricū, uel prauo ſucco redūdet, calida, & humida ſuper phlegmonem apponemus, ut lana cadente oleo imbuta, & calidum cataplaſma vlceri ex farina triticea, hordeacea cum aqua, & oleo, idem quoque conuenit adenis, ſi inflammentur: at ſi corpus ſit plethoricum, uel cacocymum, hæc laxantia excitant fluxionem ad locum affectum, ecce quod ſententia, quod localia non ſint apponenda, niſi purgato corpore, non eſt perpetuæ ueritatis: inſuper primo de humoribus com. 12. habentur hęc: ſi corpus non habeat plenitudinē, vel ſit refertū malis humoribus in pleuritide ſtatim confugimus ad localia, de qua re diximus etiam in caſu Anaxionis.

Ad fundamenta illorum; qui ſemper ante localium vſum euacuāt totum, facilis eſt reſpōſio, quia nos admittimus, Galen. auctoritates propoſitas ſolum eſſe intelligēdas remotis vrgentibus, dum enim topica indicantur ab vrgentibus, ſpernuntur morbi, cauſæ, & impedimenta, & illis primo attendimus.

Concludi igitur poteſt, quod facta cōparatione inter morbum, & cauſā; ſi topica applicentur morbo, abſque cauſæ ablatione, vanum reddi topicorum vſum topicaque applicari poſſe ante euacuationem totius, dum dolor eſt inſignis, quia eſt vrgens: ſimiliter corpus non indiget purgatione, quia ſit exerementorum expers, vt de Lariſſa caluo dictum eſt: Inſuper dicimus topica prima die applicari, quando dolor eſt præcipua cauſa fluxionis, vt de Anaxione dictum eſt.

Hinc errant, qui in ſęuiſſimis doloribus articularibus ſtatim, quamuis non ſit totum euacuatū, nō vtuntur anodynis, errant inquam, quia inſignis dolor ſubit vicem vrgentis: Secundò errant, quia eſt cauſa principalis fluxionis, cui ſecūdo loco eſt attendendum; errant ſimiliter nōnulli, qui eadem ſeueritate deteſtantur anodyna ante auacuationem totius in iis, qui dolore inſigni cruciantur, æquè ac in iis, qui mediocri uexantur.

An in febribus cum alui fluxu conueniat pharmacum, vel phlebotomia.
Cap. XII.

DVm in ægro multæ ſeuiunt ęgritudines, Medicus, niſi prænoſcat quæ ſint

sint vrgentes, & inter illas, quæ magis vrgeat; quæ sint causæ aliorum, & inter causas, quæ magis foueat, & inter impedimenta quod primò, & principaliter impediat, non Medici nomen, sed circulatoris breui spatio sibi compararet; hoc sanè conuenit studiosis, qui non expendunt, vel examinant methodi arcana, sed solum colligunt Galeni, & Hipp. sententias, illasque mouentur, nulla facta affectuum comparatione, seu indicantium examine: exemplum, qui diatriton excolebant, in paroxismis cibum non dabant, hocque consentiebat aphoris. Hippoc. dicentis, in paroxismis esse abstinendum à cibo, attamen Gal. docet, esse nutriendos diatriteos in principio accessionis, quod non reluctatur Hippocr. qui in aphorismo proposito respicit causam præter naturam, quæ re vera non potest à natura vinci, dum est intenta, & occupata expulsioni putrescentis humoris; Galenus vero non causas, sed vrgentia respexit, ne scilicet diatritei ob inediam fiant tabidi, & certò pereant, quod quam maximè vrget.

Hac distinctione admoniti decidere poterimus illam nostratum quęstionem, quæ est, an in febricitantibus cum alui fluore liceat vti medicinis, & phlebotomia: nostrates enim sunt bipartiti: aliqui tenent, quod in febricitantibus cum alui fluore nunquam sit sanguis mittẽdus, vel pharmacum exhibendum: quamuis euacuatio non sit præ multitudinis ratione; aliqui inter quos est Antonius ab Altomari dicunt, quod si natura non integrè moueat, quamuis fluxus non sit præ multitudinis ratione possit pharmaco, & plebotomia curari.

Vtraq; tamen Medicorum secta à pręcipuis Gal. fundamentis deflectere videtur; quia moueat natura integrè, vel non integrè, accidit, vt modò lenientia, & phlebotomia conueniant, modo verò aduersentur, & ratio est, quia indicantia modo magis indicant; quam prohibent, & modo prohibentia magis prohibent, quam indicent.

Exemplum, sit aliquis febre correptus cum alui fluore, cum periculo ne ob nimiam euacuationem robur cadat, & inde non vincatur febris, tunc haud dubiè prius erit attendendum viribus, quia in indicando sui custodiam magis possunt, quam febris sui ablationẽ; quo casu neque pharmacũ, neque phlebotomia conueniet: si verò febris illa esset admodum, maligna, & fluor non esset præ multitudinis ratione, tũc si immineret periculũ, vt malignitas furiosè obreperet cor, seu cerebrum cũ certo ferè mortis periculo, tunc haud dubiè magis vrget furiosa malignitas, quam timor, ne cadat virtus ob medicinam, vel phlebotomiã, quo casu, si vera sit sententia, quod ei, cui magis vrget sit attendẽdum, coacti medicinam, vel phlebothomiam laudabimus.

Exempla, quæ possunt confirmare hãc opinionem, plura habentur in medicina, sicuti est illud famosum, dum in febricitãtib. cum maximo sanguinis fluore vtimus phlebotomia; etenim in febrientib. cum maxima eruptione sanguinis è naribus nullum hactenus est inuentum remedium, quod magis iuuet, quã ex parte directè opposita sanguinẽ mittere, quod cum ita re vera sit, cur non licebit in febriente cum diminuto alui fluore aliquã leuem medicinam exhibere? vel clysterẽ inijcere ex decocto mercurialis, quo ita libenter Hipp. vtebatur, vt narrat 7. æpid. in casu Aristocratis: nemo est qui nesciat fluorem sanguineum magis posse in frangendis viribus, quam alui fluor.

Neque propterea dicimus, fluxum diminutum semper esse lenientib. tractandum, sed solum, dum magis potest indicans, quam prohibens, quod expensis indicantium comparationibus superius declaratis optimè cognosci poterit.

Sat est in hoc capite, vt propositis exẽplis destruamus hãc vniuersalem propositionem, in febriente cum alui fluore, quamuis fluor non sit præ multidinis ratione, non esse euacuandum: destruitur virtute huius principij, scilicet vrgentiori semper esse prius vacandum; potest enim, vt diximus, accidere, quod indicans magis urgeat, quam timor, ne vires ob fluxum pereant.

Qui tenent pharmacum, & phlebotomiam habere locum in fluxu alui cum febre, colligunt ex Galeno 4. de rat. uict. in ac. 64. vbi dicit, quod si biliosa deorsum repant dandum sit scamonium, qua biliosa

liosa purgantur.

Insuper 1. aphor. 20. dicit Hippocrates, quę iudicantur, & iudicata sunt integrè, non esse medicamentis, nec alijs irritamentis mouendum: quare argumento ex oppositis sumpto dicimus, quod diminutus fluxus supponar non integrè indicari, & per consequens naturá exposcere medicamenta, vel irritaméta per locum, quò expedit: est Galeni 6. de morb. vulg. Com. 2. text. 28. reuellendum esse, si non repant humores, quò expediat, uiamque esse aperiendam, si repant, quò expedit: ex ijs inferunt in fluxu, qui non sit præ multitudinis ratione, vias esse aperiendas medicamento, vel quouis alio ingenio.

Quæ fundaméta sunt omninò à principijs methodi aliena dum dicunt, dandum esse scamoniũ, dum bilis habet raptũ deorsum: respondemus, quod raptus valde differt à fluxu, fluxus .n. symptoma in excunté mutato, raptus vero non est motus symptomaticus, sed motus naturæ, de quo Gal. primo ad Glauc. c. 14. dum de alui fluxu loquitur, non intelligit.

Similiter dum dicunt, quod natura, dum integrè non mouet in alui fluxu, sic medicamentis adiuuanda: occurrimus, quod Galeni auctoritas primo ad Glauc. loco citato fit de fluxu, qui est morbi motus, aphorismus verò de motu naturæ.

Altimar. lib. de mor. c. 73. interpretatur Galen. 1. ad Glauc. cap. 14. quod loquatur de fluxu critico, & non symptomatico, quæ interpretatio vera esse non potest, quia tẽpus euacuandi per phlebotomiam non est in declinatione, sed in principio, quo tempore motus critici non fiunt.

Quod vero in principio non fiant motus critici, paret ex Gal. 4. aphor. 22. vbi dicit, si quid excernitur in principio morbi, nihil ratione naturæ excerni, sed omnia esse symptomatica; quinimmò subdit, ante motum critici cũ præire coctionem, subsequi discretionem, & postea euacuationem, quo tempore non est cogitãdum de phlebotomia; locutus igitur est Gal. de motu symptomatico, & non de critico.

Prætcrea in criticis motionibus non est timendum, quod ægri ob medicinas pereant, quoniam in critica euacuatione statim vires subleuantur, quare de motu symptomatico, & non critico intellexit.

Insuper Galenus prohibet phlebotomiam, & medicinas in fluxu, ne viribus factis debilioribus patiens multorum dierum spatio ob fluxum continuum pereat; quis dicet, quod fluxus, qui multorum dierum interuallo perduret vocetur criticus?

Demũ fluxus criticus nõ est verendus, quia omnis crisis fit in declinatione, & in declinatione nemo moritur, ergo Galenus locis citatis locutus est de fluxu symptomatico, & non critico.

Similiter errant, qui seuerè sustinent, nunquam esse phlebotomandum, vel aluum mouendam, dum est fluor alui symptomaticus, & cum febre iunctus, quia si indicans pharmacum, vel phlebotomiam vrgeat, nos docet Galen. 3. methodi 9. cætera omnia indicantia, & præcepta sperni.

Præterea symptoma duplex est vel ratione temporis, vel ratione humoris, dũ scilicet humor peccans est pituita, & euacuatio fit biliosa, tale symptoma non est iuuandum: ratione temporis est, dum in biliosa materia bilis euacuatur non concocta materia, & tale est iuuandum.

Qui Galeni, & Hippocratis auctoritates addiscunt, easque deinde non examinant in methodo medendi, quamuis ad verbum omnes referrent, nihil de arte medica intelligerent; amethodi enim sæpenumerò putant, Galeni sententias sibi esse parum cohærentes, exempli causa quarto de rat. vict. in ac. legunt, quod corpora ægrorum quieti sint permittenda: prima sect. aphor. quod in principio, si materia turgeat, corpora ęgrorũ pharmaco sint tractanda: similiter in principio paroxismorũ, quod nihil cibi sit dandum: 8 methodi in principio Paroxismorum picrocholos esse nutriendos; nisi methodi trutina omnia perpendant, nunquam hos nodos tollent.

Methodi examen præcipuum est, vt sibiipsis ante oculos hoc proponant, vt semper sit attendendum prius vrgenti, quam causis, impedimentis, & morbis; & inter vrgentia prius vrgentiori: cui dubium, quod corpora ægrorum semper quieti sint permittenda gratia cõcoctionis: cui dubium, quod si turgeat materia; quod sperni possit quies, vt prohibeamus

mus ne turgidæ materiæ feriant cor, & vitam tollant.

Similiter nihil cibi dandum in accessione, attamen, si immineat lectica, spernitur, quod minoris est momenti.

Itidem Galen. 2. aphor. 24. dicit, quod si dysenteria incipiat ab atra bile, sit mortale; si verò quiescat atra bilis non nasci hæc mala, ecce quod quies modò habet locū, modò spernitur, habet locum, quia dum mouetur atra bilis potest intestina exedere, ideo hac ratione nō est medicamento mouēda, spernitur aliquādo, quia potest accidere, dum quiescit, vt paulò post magno eum impetu feriat cor, & mortem adferre possit: quis posset mederi, nisi perfectè expenderet, quodnam ex illis minetur certiorem mortem?

Sic igitur procedimus, si cordis symptoma magis vrgeat, quā intestinorum; quod dysenteria, pharmacum omninò dandum est, quamuis intēdatur dysenteria; quia symptoma cordis minus potest præcaueri, quam dysenteria, quę lorieatibus aliquomodo minuitur: semper prudens medicus potius dubiam salutem prosequi debet, quam certam mortem.

Postremò dicimus, quod Altimarus cum alijs perperam interpretatur Galeni sententiam primo ad Glauc. 14. dum dicit, si febris sit cum profluuio ventris, alia non est opus euacuatione, quamuis non sit præ multitudinis ratione, quia ibi Gal. loquitur de læsione oris ventriculi, in quo casu dicit, stomachum prius esse corroborandum, quam euacuādum, additque hæc verba: aliquos perijsse vidit; & in periculum perductos ob euacuationem non roborato prius ore ventriculi, subditque sed neque si fuerit febris cum profluuio ventris alia est opus euacuatione, quamuis non sit prę multitudinis ratione, nam si quis repletum hominem euacuabit per ventrem, vel ei sanguinem mittet in grauiora pericula illum ducet; ecce quod Galeni ob aliam causam loco citato nō vult in fluxu euacuare, vel sanguinem mittere, nisi quia os ventriculi sit læsum, ob quā læsionem imminet periculum, ne ob euacuationem in cardialgiam, uel alios deteriores affectus ægri incidant: quæ Galeni sententia methodo cum primis cohęret, quia urgenti prius, quam causæ attendit.

Non negat Galen. fluxum aliquando posse tolli euacuantibus, sed solum facta comparatione inter urgens, idest inter damnum dependens ab imminenti cardialgia, & beneficium euacuationis peccantis causæ, dicere uidetur, quod magis eu uacandū imminenti cardialgiæ, quam euacuationi, quia magis urget: non negaret Galenus, quando quis esset robusto uentre, h presque diminutè fluerent, materia esset ligna, & uirulenta, instaret periculum ne quantulum retenta exederet intestina, c neteret, & phrenesim excitaret, quod posset tolli fluxo euacuantibus uentrem, l phlebotomia, quæ ex omnium senten ea calorem uiscerum effrænem, qui esse p causa fluxionis compescit.

Hinc Alexander Trallianus loquēs de dysenteria, ne æger in grauiora mala cadat, laudat modò purgationē, modò sanguinis euacuationem, si uires dysenteria correptus habeat robustas: eodem spiritu Auicenn. 4. primi c. 3. dixit, fluxum fluxu tolli; quare omnes sententiæ Gal. & Hippocr. sunt moderandæ facta comparatione indicantium, hac scilicet lege, ut urgentiori prius sit uacandum, secundo causæ magis principali, deinde impedimentis, & postremò morbis.

Ostendit vanam, & Medico indignam esse Archigenis opinionem, quod semper a leuioribus auxilijs sit exordienda morborum cura. Cap. XIV.

Quæritur rādem, an Archigenis sententia uera sit, quæ est, an in qualibet ægritudine curanda, auspicandum sit à leuioribus auxilijs: Archigeni reluctatur in primis Hippocr. qui dicit in aph. quod extremis morbis extrema remedia sint adhibenda: Galen. quoque non semper à leuioribus exorditur, sed solum in morbis non periculosis, 5. enim method. c. 15. hæc uerborum ferè exprimit suam sententiam contra Archiginem: sicuti medicorum nonnulli censent à paruis incipiendum auxilijs, & deinde ad maiora; in morbis enim ubi non impendet periculum, uera est opinio, ubi impendet, alienissimum est a ratione à minoribus auxilijs auspicari.

Ratio

Ratio verò potiſſima, cur à leuioribus non ſit inchoandum, hæc eſt, indicans præter naturam vnũ indicat, quia vnum vni eſt contrarium; quare ſi indicans indicabit potentiſſimum remedium, leues quoque indicare non poterit; quia duo indicaret, quod reluctatur Gal. 9. meth. 12.& 11. meth.13. eſt .n. neceſſarium, vt verum remediũ ſit vel leuius, vel potentius, ambo eſſe non poſſunt, quia ratione remedij eſt, vt vincat, ſuperet remedium ægritudinem, ſi igitur leue ſufficiet in victoria confeſſa, magnum remedium per ægritudinem affectam lædet, & nouam introducet, eſt inquiſitione, cur

Dignum in morbis, vbi non imminet Gal. dixerit mortis, à leuioribus eſſe incipiendum, quia hoc videtur aduerſari ſibi ipſi, qui 14.meth.vlt. loquens de pterygio dixit, pterygij parui detergentibus, magni chirurgicis auxilijs ſunt tollendi, at ſic eſt, quod pterygium magnum non minatur mortis periculum, ergo ſententia Gal. dubia, & perplexa eſſe videtur.

Gal. vindicari poteſt, quia 5. meth. vlt. non eſt locutus de remedijs pertinentibus ad indicationem, ſed ad experientiam, & analogiſmum, quæ duo inſtrumenta verſantur circa coniecturã, quaſi quod diceret, ſi non immineat periculũ, & indicationes ſpecificę ſint occultæ, varia nos poſſe experiri, ſed hac conditione, vt tutò procedamus, ſcilicet incipiendo à leuioribus, ne ægrum potentioribus remedijs lædamus: at ſi morbus per indicationem cognoſcatur, tũc certò ſcimus, quale debeat eſſe remediũ, quod vnicum eſſe debet, & non plura, quia indicans indicat vnum: ſi indicans indicaret remedium validum, vaniſſimus eſſet ille Medicus, qui leue exporrigeret, quia illud leue nihil faceret, & fruſtra tempus Medicus tereret: ſi in pterygio magno vteremur detergentibus centum annorum tractu, nihil omninò proficeremus, quia ſolum ferrum, vel ignis ſunt proportionata indicata, vel materiæ indicatorum.

Itaque, quia in methodo medendi ſolum per indicationem remedia perquirimus, & quodlibet indicans vnum indicat, vnicum erit remedium: ſi verò non cognoſcatur morbus per indicationem, & non immineat mortis periculum, antequam aſcendamus ad potentiora remedia, à leuioribus exordimur.

Conferentes omnia, quæ dicta ſunt in hoc libro in Epilogum, dicimus, quod in primo docuimus tres methodos pro cognoſcendis affectuum ideis; prima quarum transferebat nos ad cognoſcendam ſymptomatũ omnium coordinationem: ſecunda per ſigna propria: tertia per ſyndromem ſignorum communium in cognitionem omnium formarum ægritudinum nos ducebat: hæcque exemplis adeo manifeſtis eſt illuſtrata, vt quilibet rudis inde animaduertet errata, quæ in hac contẽplatione contingere poterunt.

In 2. lib. traduntur normæ quibus cognoſcere poſſimus, quando affectuũ ideæ ſint per eſſentiã, & quãdo per conſenſũ.

In tertio agitur, quomodo ſpecificæ formæ affectuum cognoſcantur.

In quarto quomodo metiri poſſimus receſſum morborũ à ſtatu naturali, egimuſq; de cõſuetudine, vt profundius hæc materies de morborum ideis noſceretur.

Peracta contemplatione pertinente ad ægritudinum formas, ſequuntur ſex libri de cognitione peccantium humorum: in quorum primo oſtendimus, quæ ſint ſigna propria peccantium humorũ.

In ſecundo lib. quæ ſit artificioſa ſyndrome ſignorum communium pro cognoſcendis abſcõditis humoribus in corporis latebris exiſtentibus oſtendimus.

In tertio de humorum miſturis, & quot poſſint eſſe in viuentibus.

In 4. de principijs reconditarum cauſ.

In 5. de quantitate, & in 6. de motu peccantium humorum.

Peracta contemplatione cauſarum efficientium, ſequuntur quinque libri in quibus egimus de ſolertia pro inueniendis ægritudinum remedijs; in quorum primo agitur de principijs meth. medẽdi.

In 2. quomodo remedia per analogiſmum, & experientiam perquirantur.

In 3. qua arte adminiſtrari debeant remedia.

In 4. de reuulſione, & deriuatione.

In poſtremo lib. egimus de indicantiũ æquilibrio, merito quorũ librorũ omnia errata, quæ ab empiricis fieri poſſint quilibet ſtudioſus facilè detegere poterit.

FINIS TOTIVS LIBRI.

